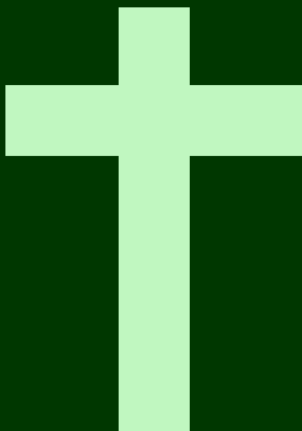

Tū'ún xuva kō vatā ó
ntáka'an ña ñuú
Coatzospan

New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec,
Coatzospan)

Tū'ún xuva kō vatā ó ntáka'an ña ñuú Coatzospan

New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec, Coatzospan)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Coatzospan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Coatzospan

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
8f775598-56d9-56fd-966e-15e054d2f275

Contents

SAN MATEO 1
SAN MARCOS 53
SAN LUCAS 88
SAN JUAN 145
HECHOS 185
ROMANOS 234
1 CORINTIOS 255
2 CORINTIOS 274
GÁLATAS 287
EFESIOS 294
FILIPENSES 301
COLOSENSES 305
1 TESALONICENSES 309
2 TESALONICENSES 313
1 TIMOTEO 316
2 TIMOTEO 322
TITO 326
FILEMÓN 329
HEBREOS 330
SANTIAGO 345
1 PEDRO 350
2 PEDRO 356
1 JUAN 359
2 JUAN 364
3 JUAN 365
JUDAS 366
APOCALIPSIS 368

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Mateu

Tatá vi'i Jesucristu (Lc. 3:23-38)

¹ Xu'u é Mateú u ne, i'a kaka'an u iña táta vi'i Jesucristu, i'xá ika Dāvii, i'xá ika Ābraan.

² Xío i'xá Abraan é nani Īsaa; xío i'xá Isaa é nani Jācoo; xío i'xá Jacoo é nani Jūdaa; xío ení ña di. ³ Xío i'xá Judaa é nani Fare ní Zara (di'i ñā ne, Tamaa nani ña); xío i'xá Fare é nani Ēruun; xío i'xá Eruun é nani Āraan; ⁴ xío i'xá Araan é nani Aminādaa; xío i'xá Aminadaa é nani Nāsuun; xío i'xá Nasuun é nani Sālmun; ⁵ xío i'xá Salmun é nani Boó (di'i ñā né, Raa nani ña); xío i'xá Boo é nani Ōbeé (di'i ñā né, Ruu nani ña); xío i'xá Obee é nani Isāii; ⁶ xío i'xá Isaii é nani Dāvii, ña e kúvi rei. Ēni vi'i rei Davií san ni ñad'i kií, ñad'i Uriá, ne, xío i'xá ña é nani Salāmuun.

⁷ Xío i'xá Salamuun é nani Robōaan; xío i'xá Roboan é nani Ābia; xío i'xá Abia é nani Āsa; ⁸ xío i'xá Āsa é nani Josāfaa; xío i'xá Josafaa é nani Jōraan; xío i'xá Joraan é nani Ūzia; ⁹ xío i'xá Uzia é nani Jōtaan; xío i'xá Jotaan é nani Ācaa; xío i'xá Acaa é nani Ezēquia; ¹⁰ xío i'xá Ezequia é nani Manāsee; xío i'xá Manasee é nani Āmuun; xío i'xá Amuun é nani Jōsia; ¹¹ xío ūun i'xá Josia é nani Jecōniá ne, xío ení ña di. Ntoo ña ntuvi dá xee ñá'a, ña ñuú Babiloniá san ne, kue'en ni'i ña ña Israeé san ñuú ña kán é nantō'o ña ña.

¹² Dā rkontúvi xío i'xá Jeconia é nani Salátiee; xío i'xá Salatíee é nani Zorobābee; ¹³ xío i'xá Zorobabee é nani Abiūu; xío i'xá Abiūu é nani Eliāquiin; xío i'xá Eliaquiin é nani Āsoo; ¹⁴ xío i'xá Asoo é nani Sādo; xío i'xá Sadoo é nani Āquiin; xío i'xá Aquiin é nani Eliūu; ¹⁵ xío i'xá Eliūu é nani Lāzaa; xío i'xá Lazaa é nani Mātaan; xío i'xá Mataan é nani Jācoo; ¹⁶ xío i'xá Jacoo é nani Jōseé, divi xī Mariá. Mariá sán ne, di'i Jēsuú, divi ñā é kaka'an o é Cristu, ña é taxnuu Xuva kō.

¹⁷ Xío ūxkimi úvata ñā nté Abraan un tsi nté Davii. Xío tuku ūxkimi úvata ñā nté Davii un tsi da nté kue'en ni'i ña ña Israeé san ñuú Babiloniá ne, xío tuku ūxkimi úvata ñā un tsi da nté ntúvi e káku Cristú san.

Dā káku Jesucristu (Lc. 2:1-7)

¹⁸ Dukuan ō kúvi da káku Jesucristu: Mariá, di'i Jēsuú ne, e xé'e ñā xu'u ña e tánta'a ña ni Jōseé ne, ntá tsi di'na dá kuntoo ni'i tá'an ña ne, kūtuni ña tsí ñu'u i'xá ña kuenta iña Espiritū Sántū san. ¹⁹ Dōo va'á ña'a xī ña Joséé san. Ña ni ntío ña é ka'an kīni ña'a san iña Mariá. Dukuān né, dē kueni ña é diin diin tsi naxtuví mii ña ña. ²⁰ Ntá tsi da ni kadē kueni ña ne, xéé ūun ánje Xuva kō ñuun éni kán, kaka'an ña:

—Jōsee, i'xá ika Dāvii, ñá ku u'vī o é nāki'in Mariá é kuvi ña ñad'i o, tsí i'xa é nakāku ña ne, ñu'u kuenta iña Espiritū Sántū san. ²¹ Nakāku ña uun i'xa tii ne, xntéén divi í é Jēsuu, tsí divi ñā é nakakū ñá ña ñuú ña, ña é iō kuetsí i —ka'an ánje san.

²² Un nti'i sá'a kúvi vata koo é kūntaa é kaka'an ña é ka'an naa Xuva ko:

²³ Ku'un i'xá uun ñad'i kuetsí, ña é vāta kīni ñatíi ne, nakāku ña uun i'xa tii é kunani ña Emānee, ka'an ña. Emanueé ne, kani tú'un: Xuva kō nuu mé'ñu ña kō.

²⁴ Dā ntóto Joseé ne, dē ntaa nā vatā ó kaka'an ánje Xuva kō san. Nāki'i nā nādi'ī nā, ²⁵ ntá tsi nā ni kántoo ni'i tā'an nā da nté ita ntí'xin ntuvi e káku i'xá nā. Xntee nā divī í é Jēsuu.

2

Dā ixkoto ní'ni nā e dóo ki'in inī í san Jesuu

¹ Káku Jesuu nūú Beleen ntuvi dá ínūu rei Heróde nūú tsikan. Kidāá né, ēka nā e dóo ki'in inī í san nūú e dóo ikā ne, xée nā nūú Jerusaleen. ² Ntátsixe'e nā: —¿Mí'i ntu tūví rei iña nā Israee, nā é dā ve káku san? Íní nti kímī e kéne e tá'xi kuenta iña nā nte nūú nti kán. Dukuān é vē'xí nti é kunūu inī nti nā —ka'an nā.

³ Dā téku rei Herodé sán ne, dóo dé kuení nā, ni ūn ntí'ntí nā nūú Jerusaleen.

⁴ Kāna nā un ntí'ntí tó'ó dutú san ni mastrú leí san, tsixe'e nā nā:

—¿Mí'i ntu káku nā nanī Cristu, nā táxnuu Xuva kó? —ka'an nā.

⁵ Ntáka'an nā ni nā:

—Nūú Beleen é káduku ntée nūú Judea, tsí kuan ō ka'an nā ka'án naa Xuva kō kidaā:

⁶ Divin, nūú Beleen é tūvín nūú Judaa, ka'nun vata ntāa é un ntí'ntí nūú na'nu mí ntoo nā ntádē kú've nūú Judaa.

Ntá tsi díí díí ka kuiko nū'u nā'a o, tsí nte nūu o kan vē'xí uun nā'a, nā kada kú've iña nā'a kō, nā Israeé san. Kuan ō ka'an nā —ka'an nā'a san.

⁷ Kidāá né, kāna xu'u Herodé nā dóo ki'in inī í san, tsixe'e nā nā nee ntúvi nti'xe é kii díto kímī san. ⁸ Kidāá né, taxnūu nā nā nūú Beleén san, kaka'an nā: —Kue'ēn ntó, nantuku vā'á nto i'xá san. Te nāni'í nto í ne, taxnūu nto tú'ūn vata koo é kikunūu ini kó i di —ka'an nā.

⁹ Dā téku nā é káka'án reí san ne, kué'ēn ká nā. Íní nā tsí divī kímī e íni nā nūú nā kán ne, odo nūu nūu nā, kué'ēn da nté xee mí tuví i'xá san. ¹⁰ Dā íni nā kímī sán ne, nā té nté kaa diní nā. ¹¹ Dā kúkí'vi nā má vi'í kán né, íni nā i'xá san ni di'í i Mārīā ne, ínchiti nā mí tuví ne, ínūu inī nā i. Nākaán nā etun nā ne, xé'e nā i'xá san doméni e kúvi oro, ni kútú, nī cho'o vīdin e dóo nuu á'vi. ¹² Kidāá ne, xé'e Xuva kō ūun xéni é káka'an é nā ku ntiko koó nā mí tuví Herodé. Dukuān ne, tuku itisi kunú'u nā.

Dá kuē'en Jēsuu nūú Egító

¹³ Dā kunú'u nā ne, íni Josee ánje Xuva kō nūu éni kán. Ka'an ánje san:

—Nakuntísin, ki'in i'xá san ni di'í i né, kue'en náne'en nūú Egító. Ikan kuntōo nto da nté ká'án u ni ō. Tsí ki'xi rei Herodé é nantuku nā i'xá san é ka'nī nā i —ka'an nā.

¹⁴ Nákuntísi nā ne, kí'í nā i'xá san ni di'í i, kue'en ní'í nā nā nūú Egító, kuān te niñu. ¹⁵ Ikān tsi kantóo nā dā nté xi'í Herodé san. Sá'ā kúvi vata koo é kúntaa é káka'an nā'a, nā é ka'án naa Xuva kō nte kidaā: “Nté nūu Egító nakaná u i'xá kō”, ka'an nā.

Dā táxnuu Herodé é kúvi ntí'í i'xa tii san

¹⁶ Dā kútuni Herodé tsí nā ni de ntāa nā dóo ki'in inī í san ne, kúdiin kué'en nā. Taxnūu nā sntadun é ka'nī nā un ntí'ntí i'xa tii é ntoo nūú Beleén, ni nūu é ntoo etsin ikān, i'xa é ío ūvi kuia í, ō é díí ka kuetsí, vata ō ita ntí'xin ntuvi é ka'an nā dóo ki'in inī í san. ¹⁷ Kidāá né, kúntaa vata ō ka'an nā é ka'án naa Xuva kō nte éma tsi, nā nani Jerēmia:

¹⁸ Díto un tsi nte nūú Ramaa

ntákachu'u ntáa ña, ntaéku ña.
 Un ntíí ntíí ñadí'í Israeé ne, ntaéku ntee ña i'xá ña.
 Ña ni ntío ña ntuka'nu iní ña,
 tsí é xi'í ntí'í i'xá ña,
 ka'an ña.

¹⁹ Ntá tsi dá xi'í Herodé ne, kéní Josee é xee uun ánje Xuva kō, kaka'an ña:

²⁰ —Nakuntítsin, ki'in i'xá san ni di'í i, kunú'u nto ñuú Israeé, tsí é xi'í ña é ncho ka'ní i'xá san —ka'an ña.

²¹ Nakuntítsi ña ne, ki'í ña i'xá san ni di'í i ne, dá kunú'u ña ñuú Israeé. ²² Ntá tsi dá téku ña é divi tsi i'xá Herodé, ñá nani Arquélau, nakuñú ña naa ñá ne, ú'vi ña é ntiko koō ña. Kútuni ña ñuu éni kán ne, da díta ña itsi ñuú Galilea. ²³ Kué'en ña, kükuntóo ña ñuu é nani Nazáree. Dukuan o kúntaa é káka'an ña é ka'an naa Xuva ko kidaá: “Ka'an ñá'a san tsi nazarenu ña”, ka'an ña.

3

Dá káka'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsi kán
 (Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Ntuvi tsikán ne, xée Juaan Baütista ñuu itsi é nani Jüdea, kaka'an ntódo ña, ² kaka'an ña:

—jNatívi iní nto, tsí é xée etsin ntuvi é ki'xi Xuva ko, kixkadá kú'vê ña! —ka'an ña.

³ Ña é ka'an naa Xuva ko kidaá, ñá nani Isaiá ne, kaka'an ñá iñá Juaán san dá káka'an ña:

Dító tatsin úun ña'a, ña e dóo ntií káka'an ñuu itsi kán:

“Nakōo tú'vê ntó itsi Xuva kō;
 Ntantaá ntó itsi ña”, ka'an ña,
 ka'an Ísaiá san.

⁴ Inúú Juaán san doo e kúvi idi kameu. Ñí i'xi ña ne, ñí kúvi di. Skuntí iní éxi ña ne, iní xi'í ñá ntudin ñuñu. ⁵ Un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleén ni ñuú Judeá, ni ún ntíí ntíí ñuu é ntoo etsin nú ntúte ka'nu é nani Jórdaán ne, kué'en ña mí nuu Juaán san. ⁶ Natívi iní ña kuétsi ñá ne, da itsi ntute ña nta'a Juaán san nú ntute ka'nu san.

⁷ Ntá tsi dá iní Juaán san tsí títín ña fariseú san nī ña saduceú san xée ñá é kútsi ntute ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—jNtó'o é tatá koo kúvi nto! ¿Xoó ntu kaka'an í ni ntó é kúnu nto é ña ní'í nto é nto'o nto nta'a Xuva kō? ⁸ Vii nto é v'á vata koo e díto é natívi iní nti'xe nto. ⁹ Ná ku ka'an nto: “Ntí'í ne, Abraan úva iká nti”, é kuán o ntáka'an nto. Tsi kaka'an u ni ntó tsi kuvi vií Xuva kō é ntáda ña xuú san i'xá Abraán, tē dí ntío ña. ¹⁰ É ió tu've kaá ntee é nakññ ña utun san. Da nēé ka utun é ña ta'xi kiti va'á ne, nakññ ña ne, dá ka'mi ña. ¹¹ Xu'ú ne, ntute kadá'vi ú nto dá kanakutsi ntute ú nto é natívi iní nto kuétsi ntó, ntá tsi ña é dá vé vé'xi ne, díi ka ka'nu ña é xu'u. Ntē ña vá'a u é kuidó ú nti'xen ña. Divi ña ne, Espiritú Sántú san ni ñú'u dá'vi ña nto. ¹² Ní'í nta'a ña ütun é kákaní ña kiti trigú ne, dá nākaxnúu ña é vá'a ne, dá nātsu'un vá'a ña. Ntá tsi é ña kaidiá'vi ne, ka'mi ña me'ñú ñu'u é ña kantá'va —ka'an Juaán san.

Dá itsi ntute Jesuu
 (Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Kidaá ne, vé'xi Jēsuu nte ñuú Galileá, ne, xée ñá nú ntute ka'nu Jordaán san, mí nuu Juaán san, vata koo é kútsi ntute ña nta'a Juaán san. ¹⁴ Ña ni ntío Juaán san é nakútsi ntute ña ña, ne, kaka'an ña:

—Xu'u é kantio ko é divi nto nakūtsi ntute nto ko. ¿Vá kūvi ntu é xu'u nakūtsi ntute ú ntó? —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuan tsí koo, tsi é vá'á ō é káda ntaa o é un ntií' é ká'an Xúva kō —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'án Juaán san tsí vií ña. ¹⁶ Dā kúvi ítsi ntute Jesuú ne, ntií ña diñi ntute kán ne, ura dú'va tsi i nákaan e dukún kan ne, iní ña Espíritu Xuva kō, é inu ña vata kaa paloma, kátavi ntódo ña ña. ¹⁷ Kaka'an tátsin nte e dukún kán:

—Sá'a é I'xá mií kó e dóo kakuinimá ko. Dōo diní ko ni ña —ka'an tátsín san.

4

Dā íto nteé tó'ō e ña vá'á san Jesuu (Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Kidáa ne, íntēka Espíritū Sántū san Jéssu ñuu itsí kán é kōto nteé tó'ō e ña vá'á san ña te kō'xó nteé ña.

² Úvi dikó ntuví, úvi dikó niñu ña ni e'xí ña ne, kidáa né, kákin ña. ³ Kidáa ne, xéé tó'ō e ña vá'á san ne, kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, ká'an ni xūu san na ntūví tañú'ū —ka'an.

⁴ Ntá tsi kaka'an Jéssu:

—É ūve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ñá te da mií tsí tañú'u kántio ña'a é ni'í ña ntuví iña ña, tsí un ntií ntií tú'ūn é káka'an Xúva kō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, kue'en ní'i tó'ō e ña vá'á san ña ñuú Jerusaleen, mí tuvi xúkun Xuva kō. Xntitsi ña mí'i e dií ka dūkun rki úkūn sán ne, ⁶ kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, nak'ō'xon kúñu ō, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō:

Taxnū ña ánje ña é kuēnta víi ña o.

Kurkāa ña o vata koo é ña náki'ín xuu.

Kuān ó uve na'a —ka'an.

⁷ Kaka'an Jéssu ni i:

—Tsí uve na'a xtúku kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ñá ku koto ntēen Tó'o o, Xuva ō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁸ Kuē'en ní'i xtúku tó'ō e ña vá'á san ña. Kúxēe ña uun xuku mi dóo dūkún ne, nán'ē ña un ntií ntií ñuu é íō ñuxiví sa. Ná tē nté kaa vá'á o. ⁹ Kaka'an tó'ō e ña vá'á san ni ña:

—Tē nākunchítin nū ko, te kunuu iní ó ko ne, ta'xi u é kadā kú'ven un ntií ntií ñuú san —ka'an.

¹⁰ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni i:

—Kūnun, tó'ō e ña vá'á, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Da mií tsi Xuva kō é kunuu iní ó ña, da mií tsi tsiñu ña é viin.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

¹¹ Kidáa né, xtūvi mií tó'ō e ña vá'á san ña ne, xéé ánje Xuva kō é vií ñá ña kuenta.

Dā éni ntu'u Jéssu dé tsiñu ña ñuú Galilea (Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Dā téku Jesuú tsí nuu kutū Juaán ne, kué'en ña ñuú Galilea. ¹³ Ntāka ña ñuú Nazaree é tuvi ñuú Galileá ne, kué'en ña é kutuví ñá ñuú Capernau, é tuví diñi míni ka'nu san, etsin nú rāxa Zabúluun ni nú rāxa Néftalí. ¹⁴ Dukuan ō kúntaa é káka'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaa, ñá nani Isāia:

¹⁵ Ñuú Zabuluún ni ñuú Neftalí ne,

ñuu é ntoo etsin diñi míni ka'nu kân,
uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san,
ñúú Galilea, mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé san.

¹⁶ Ña'a, ña ntoo ikan mí nēé ni kuetsí i ne,
íní ña ñu'u é kaxi'í nuu ka'nu.
Ña'a, ña ntoo ní ntati dóxi'í ne,
xi'í nuu ka'nu mí ntoo ña.
Kuan o ka'an Isáia.

¹⁷ Nté ntúvi tsikan éni ntu'u Jēsuu kaka'an ntódo ña:

—Nativi iní nto, tsí dokó sa xee ntúvi é kixkadā kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

Kāna Jesuu kímí ñá'a, ña ntátin tsákā

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Dā íka Jesuu úun xo diñi míni Galileá san ne, íní ña Simuun, ña é kaka'an ña é Pedrú, ni ení ñá, Andree. Ntánakuítá nuu ñá xunu ña nú ntute kân, tsí ntátin ña tsákā. ¹⁹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuntikin ntó ko ne, ta'xi ú nto tsiñu é kāna nto ña'a é kuntikin ñá ko —ka'an ña.

²⁰ Ura tsí i xtúvī mii ña xunu ñá ne, íntikin ñá ña.

²¹ Kué'ēn ká ña, ne, íní ña uvi ñá'á ka ña'a, ñá nani Sántiau ni ení ña Juan.

Ntuvi ña é i'xá Zebedeu ña. Ñú'u ña tun ntóó ni uva ñá, ntántavá'a ña xunu ña mí ntátsin. Kāna Jesuu ñá ne, ²² ura tsí i xtúvī mii ña tún ntóó ña ni uva ñá ne, íntikin ñá ña.

Ñá te da díi ñá'á nakua'a Jēsuu

(Lc. 6:17-19)

²³ Íka Jesuu kanñi ñúú Galilea, nakuá'a ña ña'a san má úkún ña Israeé. Kaka'an ntódo ña tú'ún va'á san kuenta iña i é kixkadā kú'vé Xuva kō. Kantavá'a ña un ntíí ntíí kui'í, un ntíí ntíí nuu i é kākuvī ña'a san. ²⁴ Kútuni ñá'a iña ñá kanñi ñúú Siria ne, ntéka ña un ntíí ntíí ña nchokuvī san, ni ún ntíí ntíí ña'a, ña é ntákuvī kui'í, o te ú'vi kúñu ña, o te ñu'u é ña vá'a nima ñá, o te kaxi'í mí ña, o tē natán ña ne, ntavá'a ña ña, un ntíí ntíí ña. ²⁵ Ná te da díi ña'a intikin ñá ña nté ñúú Galilea, nté ñuu é nani Ú'xi Níúú ne, nté Jerusáleen, nté Júdeá, nté ñuu é ntoo uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jórdaan.

5

Dá kakā'an ntódo Jesuu xúku kân

¹ Dā íní Jesuu tsí ña te da díi ñá'á san ne, kuxée ña dikí ukú san. Dā itúvi ña ne, xée ña ntántikin ña mí tuví ña. ² Eni ntu'u ña nakua'a ña ña, kaka'an ña:

Xoo e dóo va'á ni í

(Lc. 6:20-23)

³ —Nté kuān nte va'á ni ñá'a, ña é kútuni i tsí ña kúvi vii ña te ña xntii Xuva ko ña, tsí ntáduku ntée ña mí kadē kú'vé Xuva kō.

⁴ Nté kuān nte va'á ni ñá'a, ña nuu nta'xa nima í, tsi náxnuu ka'nu Xuva kō nima ña.

⁵ Nté kuān nte va'á ni ñá'a, ña é ña ntáde ka'nu, tsí kanñi ñúxiví sa ni'í ña kidaā.

⁶ Nté kuān nte va'á ni ñá'a, ña é kanñi nima í ncho kutú've i iña Xuva ko, tsí kué'e ña é kútu've vá'a ña.

⁷ Nté kuān nte va'á ni ñá'a, ña é kantuntá'ví ini i ta'an i, tsí ntuntá'ví ini Xuva ko ñá dí.

⁸ Nté kuān nte va'á ni ñá'a, ña é ntúntoo nima í, tsi kiní ña Xuva kō.

⁹ Nt'é kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntántukū é vā'á koo kuntoo ni tā'an i, tsí ka'an Xúva kō tsí divi ñā é i'xā ñā ña.

¹⁰ Nt'é kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntánto'o i tsí kuínti'xe ña Xuva kō, tsí ntáduku nté ña mí kadē kú'vé Xuva kō.

¹¹ Nt'é kuān nte va'á ni ntó dá ntáka'an kīni ña'a san íña nto, dá ntádē xeni ña ni ntó, dá ntáka'an ña dovete e ntáde nto é kīni kaa da ntáde nto é ntio ko.

¹² Kúntoo díni nto, ña ku kuntoo nta'xa ntó, tsí ni'i ntó doméni é vā'á kue'en e dukún kán, tsí kuān o dé xeni ña'a san ni ñā ka'an naa Xuva ko, ña intóo kídaa di.

*Vata ntáa ñi ni ñū'u ntáa o ñuxiví a
(Mr: 9:50; Lc. 14:34-35)*

¹³ Divi ntó ne, vata ntáa ñi ntáa nto ñuxiví a. Ntá tsi tē ña tuví ka díkō ñi san ne, ña kúvi ntúvá'a ka. Nā vādá ka mí kaidiá'vi i. Kate ó ne, kaka nuu ña'a san.

¹⁴ Vata ntáa ñū'u ntáa nto ñuxiví a. Tē uun ñuú tuví dikí uku kán ne, ña kúvi kutúvi xu'u. ¹⁵ Ntē ña kañi ña'a san kantílin vata koo é xnuu xu'ú ña má kidi. Tsí xkaa iko dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kanñi má vi'i kán. ¹⁶ Vata ntáa ñū'u é kaxi'í nuu ntáa nto dá ntáde ntó é vā'a. Kuan kōo vii nto é vā'á vata koo é na kīni ña'a ne, na kā'an ñā tsi dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

Dá kanakuā'a Jesuu ñá'a san íñā lei

¹⁷ Nā ku dē kueni nto te vé'xí ú é ñakuítá u lei Muísee san ni tū'un é kā'an ñá'a, ña é ka'an naa Xuva ko kídaa. Nā te vēxnákuítá u lei san, tsí vé'xí ú é na kúntaa é kaka'an lei san. ¹⁸ Tsi nuu é ntaa i é kaka'an u ni ntó tsí da nté ntí'i e dukún kán, da nté ntí'i ñuxiví sa ne, ñā kunāa nté uun letra, nté uun puntu lei san da nté kúntaa ntí'i. ¹⁹ Xoó ña'a, ña é ña káde kuenta lei san, kuān te dií ka lú'ntí ñe, kuān ó kanakuā'a ña tuku ña'a é kuān koo vii ña dí ne, ñā té neé nuu á'vi ña mí kadē kú'vé Xuva kō. Ntá tsi xoó ña'a, ña é káde ntaa lei san ne, kuān ó kanakuā'a ña ña'a san é kuān koo vii ña dí ne, dōo ka'nu ña'a ña mí kadē kú'vé Xuva kō. ²⁰ Kaka'an u ni ntó: ñā kī'in nto mí tuví Xuva ko tē ña dií ka vā'a koo vii nto é kā'an Xúva ko vatá ó ntáde ña fariseú san nī mastrú lei san.

*Dá kakā'an Jéssuu nté koo vii ó dá kākudiin o
(Lc. 12:57-59)*

²¹ Ini nto tsí kaka'an ñátā san kídaa: “Ñā ka'ni ntó ña'a, tsí xoo é ka'ni i ña'a ne, ní'i ña e dóo nto'o ña”, ka'an ña. ²² Ntá tsi xu'ú kaka'an u ni ntó né, tē xoó kudiin i ni tā'an i ne, ní'i ña é ntó'o ña. Xoo é kaka'an i é kīni kaa íña ta'an i ne, kué'e ña tsiñu i é ntó'o ña. Xoo é kaka'an i tsí tuntu tá'an i ne, kī'in ña dō'vi kan.

²³ Tē kixtúvī ntó doméni nta'a Xúva kō nú nāa ñā kán ne, kídaa naka'an ntó é iō nuu i é kā'an nté ta'an nto nto ne, ²⁴ xtuví mii ntó doméni san nú nāa san ne, kue'en nto mí tuví ta'an nto. Di'na ntuvá'a nto ni tā'an nto ne, kídaa kué'e nto doméni nta'a Xúva kō.

²⁵ Te kī'in ni'i ta'an nto nto nta'a ña tsiñu i ne, ntuvá'a nto ni ña itsi kán, vata koo é ña tsi'i kuétsi ña nto nta'a ña tsiñu i san. Tsí divi ña ne, ka'an ña nī mau kui nuu ne, xnuu kutu ña ntó. ²⁶ Tsi nuu é ntaa i é kaka'an u ni ntó tsí ña ntíi nto dá nte ntá'vi ntí'i nto diu'un é katávi nto.

Dá kakā'an Jéssuu dá kaito o tuku ñādí'i

²⁷ É ini nto tsí kaka'an lei Muísee: “Ñā ku kukídi ni'i nto ñādí'i é ña te ñādí'i mí ntó”, ka'an. ²⁸ Ntá tsi xu'ú kaka'an u ni ntó: Tē xoó ña'a ntio ña é vii ña é kīni kaa ni ñādí'i dá kaito ña ña ne, vata te kīdi ni'i ña ña, tsí edé kueni ña é vii ña é kīni kaa san ni ña.

²⁹ Te ntũxnũu kuā'a nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, tavá nto, dá nakuitā nto. Díi kaa vá'ā ó te kūnāá ntuxnũú nto é kī'in ntó kanīi kũñu ntó dô'vi kan.
³⁰ Te ntā'a kua'a nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, ka'nté nto, dá nakuitā nto. Díi ka vá'ā o é kūnāá nta'a nto é kī'in ntó kanīi kũñu ntó dô'vi kan.

Nté o kaka'an Jéssu é natsoo mii ta'an ō
 (Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ Kuān ó kaka'an ña intóo kidaā di: “Xoó ñatīi é naxtuvī mii ña ñadi'í ña ne, da mii é nakatsin ña tutú ña”, ka'an ña. ³² Ntá tsi xu'u'ú ne, kaka'án u ni ntó: Tē xoó ñatīi xtuvī mii ña ñadi'í ña ne, tē ña ni ide ñadi'í san é kini kaa ni tuku ñatīi ne, kaxé'e ñatīi san itsi é vii ñadi'í ña é kīni kaa. Tē xoó ña'a natánta'a ni'í ña ñadi'í san ne, kade ña é kini kaa ni ña di.

Dá kakā'an Jéssu é ña natekú o Xuva kō

³³ É tēkú nto di dá kakā'an ñatā san: “Tē xe'é nto xu'u nto ni Xuva kō né, da mii é kāda ntaa nto”, ka'an ña. ³⁴ Ntá tsi kaka'án u ni ntó, ñá ku dotō tsi kakuni'i nto da nēé ka nuu i. Ñá ku dotō tsi kakuni'i ntó e dukún kán, tsi ikan kadē kũ'vé Xuva kō. ³⁵ Ñá ku dotō tsi kakuni'i nto ñũxiví sa, tsi ñũxiví sa nteku nti'i di'in Xuva kō. Ñá ku dotō tsi kakuni'i nto ñũú Jerusalem, tsi ikān ñuú Rei, ña e dóo ka'nu. ³⁶ Ñá ku dotō tsi kakuni'i nto dik'i nto, tsi nté uun idi nto ña kuvi vii nto é ntukui'xín, o ntuntēe. ³⁷ Dá ntáka'an ntó ne, da mii tsi é ká'an nto tsi kuvi ne, o ña kúvi. Tē nteku é ká'an ntó ne, kade nto é kanañē'e tó'ō e ña vá'ā san nto é vii nto.

Dá kanañē'e Jéssu kō dá ñũ'u iní ta'an kō
 (Lc. 6:29-30)

³⁸ É tēkú nto tsi kaka'án lei Muísee: “Tē xoó tavā i ntuxnũú ntó ne, tavá nto ntuxnũú ña di. Tē xoó tavā i nú'u ntó ne, tavá nto nú'u ña di”, ka'an. ³⁹ Ntá tsi xu'u'ú ne, kaka'án u ni ntó tsi ña náá ntó nī ña kini ntáa san. Te kué'e nuu ña vinuu ntó ne, kué'e ntó é na kué'é nuu ña é uun sán di. ⁴⁰ Tē xoó kaki'ni nteé í nto é kué'tsi e kué'le nto ña du'nu ntó ne, kué'le nto ña kutuun ntó di. ⁴¹ Tē kade ña'a é kué'tsi kuido nto iña ña uun siin né, ikā ká kue'én ni'í nto iña ña. ⁴² Te da xóo ka ña'a kaikan ña nto ne, kué'le ntó nee iña é kaikan ña. Ñá ku devíni nto tē xoó ña'a ncho naki'i nteé ña iña nto.

Kuinima ntó ña kadē xení ni ntó
 (Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³ É tēkú nto tsi kaka'an ñá'a: “Kuinima ntó ta'an nto, ne, ña ku kuinima ntó ña kadē xení ni ntó”, ka'an ña. ⁴⁴ Ntá tsi xu'u'ú kaka'án u ni ntó e kuinima ntó ña kadē xení ni ntó. Ka'an ntá'vī ntó iña ña é kainúu nti'u nto. ⁴⁵ Kidáa ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán. Tsi kata'xi Xuva kō é dadīi tsi kaxi'í nuu ngantií san mí ntoo ña'a, ña é vā'á, nī mí ntoo ña'a, ña é kīni ntáa san, ne, kataxnũu ña é dadīi tsi o kaxi'in daví san mí ntoo ña'a, ña é vā'á, nī mí ntoo ña'a, ña é kīni ntáa san di. ⁴⁶ Te da mii tsi kuinima ntó ña'a, ña é kakuinima í nto ne, ¿mí'i ntu nī'i nto é vā'á nta'a Xuva kō? Kuān ó de ña ntaído diu'ún san di. ⁴⁷ Te da mii tsi tá'an ntó ka'an ntó ni ña ntiusi ne, ¿neé ntu é ká'an nto e dóo vá'ā ó kade nto? ¿Ñá ntu te kuán o de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō di? ⁴⁸ Diví ntó ne, vii nto é vā'á ni ùn ntií ntií ña'a, vatá ó de Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

6

Dá kanañē'e Jéssu núu ī é vā'a

¹ Dá kade nto nuu i é vā'á ne, ña kú de nto núu ña'a da ti é ká'an ñá tsi dóo va'á ña'a nto. Tsi kidáa ne, ña tá'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, doméni é

kāduku ntée nto. ² Dukuān ne, dá kaxntii nto ña ntá'ví san ne, ñá ku ka'ān ntó ni ūn ntí'í ntí'í ña'a vatā ó de ña'a é rki xaa ña ntéku e ntáka'an ñá ni ña'a má ūkún kān, mé'ñu itsi kān di. Kuān ó de ña vata koo é kā'an ñá'a san tsi dóo vá'á ña'a ña. Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntó, tsi é ñi'í tsi tsikan doméni é nī'i ña. ³ Ntá tsi dá kaxntii nto ña ntá'ví san ne, nté ña vá'a tiin ni'i ntó ña ku ntáa nto ni ña. ⁴ Xntii xu'ū ntó ña. Tsi ini Xúva kō neé ntáde xu'ū ntó ne, ñi'í ña ta'xi ña doméni é kāduku ntée nto.

Dā nañ'é e Jéssu nté koo ka'an ntá'ví ō

(Lc. 11:2-4)

⁵ Dā ntáka'an ntá'ví nto ne, ñá ku ka'ān ntó vatā ó de ña ntaéni nta'ví san. Tsi dóo ntio ña é kuntitsi ña ka'an ntá'ví ña má ūkún kān, mé'ñu itsi kān di, vata koo é kīni ña'a san ña. Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntó tsi é ñi'í tsi tsikan doméni é nī'i ña. ⁶ Ntá tsi dá kākā'an ntá'ví nto ne, kukunūu nto mí xoxó ña'a ne, nakadī ntó xi'í nto. Kidāā ne, diin diin tsi ká'an ntá'ví nto ni Xuva kō. Xuva kō ne, ini ña neé é diin diin tsi kade ntó ne, tá'xi ña é vá'á iña nto.

⁷ Dá kākā'an ntá'ví nto ne, ñá ku dotō tsi ka'an ntó vatā ó ntáde ña'a, ña é ñá ini Xúva kō. Tsi tē dóo ki'in ito ká'an ña é ñi'í ñi'í tsi ne, kuétsi é tēkú Xuva kō ñā, kuini ña. ⁸ Nā ku kuān xkoó de nto, tsi Xuva kō ne, ini ña neé ntí'í ntí'í kantio nto di'na dá kākān ntó nta'a ña. ⁹ Du'va koo ka'an ntá'ví nto: Xuvā ntí é tuví nto e dukún kān,

na nakuiko ñu'ū ntí ñi'í ntó.

¹⁰ Kixkada kú'vē ntó iñá ntí.

Vii ntó é ntio nto ñuxiví a, vatā tsi ó de nto e dukún kān.

¹¹ Tā'xi ntó ita é ká'xi ntí é vī'a é uten, vatā ó ntántio ntí.

¹² Kada ka'nu ini ntó ni ntí kuétsi ntí, vatā ó kade ka'nu ini ntí ni ñā'a, ña e ntáde é kīni kaa nī ntí.

¹³ Nā ku dá vá'a ntó é ntó'o ntí nta'a tó'ō e ña vá'a san, ntá tsi xntii ntó ntí é ña vii ntí é kīni kaa é ntio i é vii ntí.

Tsi ñi'í ntó é kadē kú'vē ntó;

ñi'í ntó e dóo iō ntó é vii ntó ne,

ñi'í ntó e dóo ka'nu ntó ntii ña'ñu ntūvi.

Kuan tsi koo na kōo.

Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō.

¹⁴ Tsi te kada ka'nu ini ntó ni ñā'a dá ntáde ña é kīni kaa ni ntó né, kada ka'nu ini Xuva kō ni ntó di. ¹⁵ Ntá tsi tē ña kada ka'nu ini ntó ni ñā'a dá ntáde ña é kīni kaa ni ntó ne, ñá kada ka'nu ini Xuva kō ni ntó di.

Dá kākā'an Jéssu nté koo kuntuo ixu ō

¹⁶ Dā ntaíntoo ixu ntó ne, ñá kū xkuntóo nta'xa ntó vatā ó de ña ntaéni nta'ví san. Ntānakoto nta'xa ña vata koo é kūtuni ñá'a tsi ña ntaé'xi ña. Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntó tsi é ñi'í tsi tsikan doméni é nī'i ña. ¹⁷ Ntá tsi dá ntoo ixu ntó né, nekān ntó ñi'í ntó ne, kiti'í ntó di, ¹⁸ vata koo é ña kūtuni ñá'a san é ña ntaé'xi ntó. Tsi Xuva kō ne, ini ña nēe é diin diin tsi ntáde ntó ne, ni'i'í ntó é vá'á nta'a ña.

Dokuika iña ko é tuví e dukún kān

(Lc. 12:33-34)

¹⁹ Nā ku nātee kuitin ntó é vá'á iña nto ñuxiví a, tsi i'a ne, kaduku ti ne, ō kakudu'xe kaa nto ne, ō te'ú ne, ō ki'in du'u. ²⁰ Ntá tsi nātee kuitin ntó é vá'á iña nto e dukún kān. Tsi ikān ne, ña tūvi kiti é duku ti iña nto, ntē ña té'u, ntē xoxó ña du'u é ki'i dú'u ña iña nto. ²¹ Tsi dá mí'i ká ñu'u vá'a é vá'á iña ntó ne, ikān tuví nima ntó di.

Ñú'ū é ká'xi'í nuu kú'ñu kō

(Lc. 11:34-36)

²² Ntuxnúu kō ne, vata kaa űu'u é kǎxi'í nuu kúűu ko kǎa. Te vǎ'á ntuxnūú nto ne, kanġ kúűu nto kǎxi'í nuu. ²³ Ntá tsi tē űa vǎ'a ntuxnūú nto ne, kanġ kúűu nto űinēe. Te űu'ú san kuneé ne, kuneé kue'en. űinēe kue'en kúűu ntō.

Xuva kō né, ō diu'ún san
(Lc. 16:13)

²⁴ űa kúvi kada tsiűu o ni űvi űa'a tó'o kō é uun kaa tsi. Tsi te ntio ko űa uun űa ne, űa uun sǎn ne, űa ntō ko űa. Tsi uun űa'a űa ne, kuiko űu'u o űa; űa uun sǎn ne, űa kuiko űu'u o űa. Dukuǎn ne, űa kúvi kada tsiűu ō é űġ kué'en ini ko űa Xuva kó te dadġ tsi kadǎ kuení ko nté koo kukuika ō.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá űa
(Lc. 12:22-31)

²⁵ Dukuǎn ne, kaka'ǎn u ni ntō: űa ku dē kuení nto ntuvi iűa nto, mí'i kġ'xi é kō'o é kǎ'xi nto, mí'i kġ'xi doo é kunūu nto. ¿űa ntu te dií dií ka nuu á'vi ntuvi iűa nto é vata kaa e é kǎ'xi nto? ¿űa ntu te dií dií ka nuu á'vi kúűu ntō é doo san é kunūu nto? ²⁶ Koto nto láa, kiti ntaíko e dukún kǎn. űa tē ntaítu ti, ntē űa te ntá'vi ti. űa túvi xǎa ti mí űu'u vǎ'a é kǎ'xi ti. Ntá tsi kaxé'e Xuva kō, űa tuví e dukún kǎn, e ntaé'xi ti. ¿Vǎ dií ka ntu nuu á'vi a láa san é divi ntō? ²⁷ ¿Vǎ kúvi víi ntu nto é kué'nu ká nto te dǎva métru, kuǎn te dōo kutsu'un ntō?

²⁸ ¿Nté kui kuǎn nte ntádē kuení nto nēe é kunūu nto? Koto nto itá laa san nté ō ntaé'nu má kú'u kan. Ntē űa ntáde tsiűu, ntē űa ntákani. ²⁹ Ntá tsi nté rei Salamuun űa ni xío doo űa e dōo vǎ'a vata kaa laa sǎn, kuǎn te dōo kuika űa. ³⁰ Tē xe'é Xuva kō é kuǎn nte vǎ'a ito laa san é kǎntíto vevíi ne, utén koko me'űu űu'u kǎn ne, ¿űa ntu te dií dií ka ta'xi űa é kunūu nto, nto'o é űa ini kuintí'xe nti'xe nto? ³¹ Dukuǎn ne, űa ku kutsu'un ntō, űa ku ka'ǎn nto: “¿Mí'i ntu kġ'xi é ko'o ō, é kǎ'xi o? ¿Mí'i ntu kġ'xi é kunuu kutávi o?” űa ku kuǎn xkoó ka'an nto. ³² Tsi űa'a, űa e űa ini Xúva kō ne, ntánantuku űa űn ntġ ntġ nuu i sǎ'a. Ntá tsi ini Xúva kō, űa tuví e dukún kǎn, tsi ntátaan núu nto un ntġ ntġ nuu i sǎ'a. ³³ Ntá tsi di'na ntukú nuu ini nto é nantuku ntō é kadé kú've Xuva kō ne, víi nto é vǎ'a é ntio űa. Kidǎa ne, ta'xi űa un ntġ ntġ nuu i é ntátaan núu nto. ³⁴ Dukuǎn ne, űa ku nti'i ini nto nté koo víi nto uten, tsi utén ne, ío ka ntuvi é nti'i ini nto. Tsi utén utén ne, xée mií é nti'i ini nto nēe é víi nto.

7

űa ka'an ntée o tuku űa'a
(Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ űa ku kǎ'an ntée nto tuku űa'a, vata koo é űa ka'an ntée űa nto di. ² Tsi vata tsi ó kaka'an ntée nto tuku űa'a ne, kuan kōo ka'an ntée űa nto di. Vatá ó kakii kú've ntó ne, kuan koo kuntekú kú've ntó di. ³ ¿Nté kui kaiton ntun utsi xǎká é nuu ntuxnūú ta'an o ne, űa kaiton ntu'u é nuu ntuxnúu o? ⁴ Te kǎ'ǎn ní ta'an o: “Ta'xin ntuxnúu o, na nǎtavá u utsi xǎká é núu san”, koo ka'an, ntá tsi ¿mí'i ntu kúvi kinin é natávan, tsi ntu'u san núu ntuxnúu o? ⁵ Divġn é kaeni natá'vġn, di'na natáván ntu'u é núu ntuxnúu o ne, kidǎa kúvi kinin é natáván utsi xǎká san é nuu ntuxnūú ta'an o.

⁶ űa ku kué'é nto tġn sǎn nuu i e kúviko san. Tē űa'á ne, tiin ti nto. Ntē űa ku xé'e nto kutsġn san xo'o kiti e á'vi san, tsi kaka nuu ti. Kidǎa né, ntuku kui'ġ tġ nto.

Kakan nto, nantuku ntō né, nake'xen ntō xi'í
(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ Kákan nto nta'a Xuva kō ne, ní'i ntō. Nantuku ntō né, nani'i nto. Nake'xen ntō xi'í ne, nakaán űa é kġ'ví ntō. ⁸ Da xōó ka űa'a é kakan űa ne, ní'i űa. Da

xōo ka ña'a é nantuku ñā ne, ní'i ñā. Da xōo ka ña'a é nake'xen ñā xi'lí san ne, nakaan.

⁹ ¿Vá iō ntú nto, te kaikán i'xá nto tañú'ū ne, vá xūu ntu kué'e nto i? ¹⁰ O te kākán tsákā ne, ¿vá kōo ntu kué'e nto i? ¹¹ Ntō'o é kīni kaa nima ntó ne, kaxé'e nto é vā'á i'xá nto. ¿Ñā ntu te dií dií ka ta'xi Xuva kō, ñā tuví e dukún kán, é vā'á, tē xoó kakan í ñā?

¹² Da neé ka nuu i é ntio nto é víi ña'a ni ntō né, kuan kōo víi nto ni ñā di. Tsi sá'a kakā'an lei Muísee, ni ñā ntáka'án naa Xuva ko kídaā.

Xi'i é ña ni'i

(Lc. 13:24)

¹³ Kúkú'vi nto xi'i é ña ni'lí san. Tsi dóo ní'lí xi'i é kañe'e dô'vi kan. Ñā tē neé ntii tū'un é kí'in o itsi tsíkan ne, ñá te da dií ña'a ntáñe'e ñā ikán. ¹⁴ Ntá tsi ñā te ní'lí xi'lí mí kuíta ntí'xin ō é ní'i ko ntuví va'á iña ko. Dóo ntii tū'un é kí'in o itsi sá'á ne, ñā tíñ ña'a ntánaní'i ñā.

Kutuni kó te vā'á utun san te kíi kiti i

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ Kuenta tsi víi nto ñā e ntáka'án naa Xuva ko, ñā é ñā te nuu é ntaā i ntáka'an. Ntio ñā é kadā kuení nto é vāta ntāa le'ntu ntāa ñā, ntá tsi nima ñá ne, vata ntāa tina kú'u ntāa. ¹⁶ Kutuni ntó nee ñá'a nti'xe ñā tē íni nto nté o de ñā. ¿Vá ntákii ntu tinti'o xo'o iñū? ¿Vá ntákii ntu kiti ígu tun veñuu? ¹⁷ Te vā'á utun sán ne, vā'á kiti i. Tē ñā vā'a utun sán ne, ñā vā'á kiti i di. ¹⁸ Te vā'á utun sán ne, ñā kíi kiti é ñā vā'á. Tē ñā vā'a utun sán ne, ñā kíi kiti é vā'a. ¹⁹ Da neé ka utun é ñā kakíi kiti va'á ne, nakíin ō né, ka'mi ō. ²⁰ Dukuān ne, kutuni ko nté kaa utun san te kíi kiti i.

Ñā te un nti'i ñā'a é kúvi kí'vi ñā mí kadē kú've Xuva kō

(Lc. 13:25-27)

²¹ Kuān te dóo titín ña'a ntáka'an ñā e Tó'o ñā ko, ntá tsi ñā te un nti'i ñā xēe ñá nta'a Uva kō. Da mii tsí ñā e dé ntaa é kākā'an Úvā ko, ñā tuví e dukún kán, é xēe ñā. ²² Ntuví tsíkan ne, ñá te da dií ña'a ká'an ñā ní ko: “Tō'ó nti, nti'í ne, ká'án ntí kuenta iña ntó ne, nakúnū ntí é ñā vā'a kuēnta iña nto. Nuu i é dóo na'nu é idé nti kuenta iña ntó di”, koo ka'an ñā. ²³ Kídaā ne, ká'án u ni ñā: “Xu'ú ne, ñā íni u nto. ¡Koo xio nto, tsi ñā vā'á ō ni ide nto!”, koo ka'án u ni ñā.

Uvi núu i etí ví'i

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ Dá xōo ka ña'a é kátekú i é kākā'án u, te káda ntaa ñā tū'ūn é kākā'án u ne, vata kaa ñā e dóo kí'in iní i kaa ñā, ñā é xntítsi ví'i i nú xuú san. ²⁵ Dá kíin davi nu'ú san ne, e'nu ntute san. Un vā'a tsi ínu tatsín ne, dúku nūu tatsín san nú ví'i ñā kán, ntá tsi ñā ni kíin ví'i san, tsí ntítsi kutu nú xúu san. ²⁶ Dá xōo ka ña'a, ñā é kátekú i é kākā'án u ne, ntá tsi ñā káde ntaa ñā tū'ūn kó ne, vata ntāa ñā tuntu ntāa ñā, ñā é xntítsi ví'i i nú íuti. ²⁷ Dá kán davi nu'ú san ne, e'nu ntute. Un vā'a tsi ínu tatsín ne, dúku nūu tatsín san nú ví'i ñā kán ne, uun ito tsí kíin. Kūnaá kue'en ví'i ñā —ka'an Jesús.

²⁸ Dá kúvi ka'an Jesús sá'a ne, koó dá kúdu'va ña'a san é kuan ō nakua'a ñā ñā, ²⁹ tsí nakua'a ñā ñā vatá ó kanakuā'a ña'a, ñā e dóo kí'in iní i. Ñá te ni nakua'a ñā ñā vatá ó de mastrú lei san.

8

Dā ntavá'a Jesuu ñá kanakó'xo kúñu í

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Dá kúntíi Jesuu xúku san ne, ñá te da dií ña'a intíkin ñá ñā. ² Xée ūun ña'a, ñā kanakó'xo kúñu í, mí tuví ñā ne, ínchiti ñā nūu ñá, kaka'an ñā:

—Tō'ó, tē ntio nto ne, kuvi ntavá'a nto ko —ka'an ña.

³Nákāa Jesuu nta'a ñá ne, tiin nta'a ña ñá ne, dá kakā'an ña:

—Ntio ko. ¡Ntuvá'an! —ka'an ña.

Ura tsí i ntuvá'a ña ne, ntí'i kui'yí san. ⁴Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kuenta tsí viin. Ñá ku ká'an ni ña'a nté o kuvi o, ntá tsi kué'en mí tuví dutú san, nañē'en ña kúñu ó. Da kidáa kué'en doméni iña Xuva ko é kaka'an lei Muísee, vata koo é kütuni ñá'a san tsi é ntuvá'an —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñá kade tsiñu iña tó'ó sntadun
(Lc. 7:1-10)

⁵Dā xee ñá ñuú Capernaú ne, xéé tó'ó é uun sientu sntadún san mí tuví ña ne, ⁶kaka'an ñá ni ña:

—Tō'ó, tuví ña kade tsiñu iñá ko nú vi'í kó kán ne, nautun ña. Ñá tē nté kaa kanto'o ña —ka'an ña.

⁷Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kí'in u, dá ntavá'a ú ña —ka'an ña.

⁸Ntá tsi kaka'an tó'ó sntadún san ni ña:

—Tō'ó, ñá tē neé nuu á'vi u é kí'in nto nú vi'í kó kán. Te da mii tsí é ka'an ntó ne, ntuvá'a ña. ⁹Xu'ú ne, ió ña kade kú've iña kó ne, kade ú tó'ó sntadún san di. Te ká'an u ni ñun ña'a é na kí'in ñá ne, kí'in ntí'xe ña. Te ká'an u ni tūku ña'a é kí'xi ña ne, kí'xi ntí'xe ña. Te ká'an u ni ña kade tsiñu iñá ko é vii ñá tsiñu tsikán ne, kada ntaa ña —ka'an ña.

¹⁰Da kúdu'va Jesuu da téku ña é kaka'an tó'ó sntadún san ne, kaka'an ñá ni ña ntántikin ña:

—Nuu é ntaa i é kaka'an u ni ntó. Vata kiní u uun ña'a, ña e dóo kakuintí'xe i, nté ña ñuú Israee. ¹¹Ne, ka'an u ni ntó tsí títin ña'a kí'xi ña da mí'í ká ñuú ñuxiví san é kuntoo ña, ka'xí dadíi ña ni ñata ika ko Ábraan ni Ísaa ni Jácoo nú mésa mí kadē kú've Xuva kó. ¹²Ntá tsi ña'a, ñá kuini i é duku ntée ña kuntoo ña mí kadē kú've Xuva kó ne, nakuítá nuu Xuva ko ñá mí dií ka iká, mí dóo nee. Ikán e kueku ña ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ña —ka'an ña.

¹³Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni tó'ó sntadún san:

—Kunú'un. Kuan koo na kúví vata tsí o kuintí'xe o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a ña kade tsiñu iña ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntú Pedru
(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴Dá kúkí'vi ña má vi'í Pedru kán ne, Iní Jesuu é tuví ntaa ñuntú Pedru san e dóo kaxé'e ña ka'ni. ¹⁵Kidáa né, tiin nta'a Jéssuu ntá'a ña ne, ura dú'va tsi i ntikó ña ka'ni sán ne, dā nakuntísi ña, de vá'a ña é ká'xi ña.

Ñá te da ñi ña nchokuvi ntavá'a Jesuu
(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶Dā kuáa va'á ne, xéé ñá'a san mí tuví Jesuu. Dóo títin ña'a ntánteka ña ña é ñu'u é ña vá'a nima i. Jesuu ne, uun tsi tú'un ña nakuíta ña é ña vá'a san ne, ntává'a ña ña nchokuví san di. ¹⁷Kuan ó kúvī vata koo é kúntaa é kaka'an Ísaia, ña é ka'an naa Xuva ko kidaa: “Mii ñá é ntá'a ña kui'i ko ne, mii ñá ido ña nuu i é ntánto'o kó”, ka'an ña.

Ña é ntio i kuntikin Jéssuu
(Lc. 9:57-62)

¹⁸Dā Iní Jesuu tsí ña te nté kaa ña'a ntátavi núu ña ña ne, kaka'an ña tsí kí'in ña, kuita ntí'xin ña uun xo diñi míní san. ¹⁹Xéé ñun mastrú lei san, ne, kaka'an ñá ni ña:

—Mastrú, kuntikín u nto dá mí'í ka mí kí'in nto —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Xteé san ne, ió mávi ti mí kaintoo vá'a ti. Lāá, kití ntaíko e dukún kán né, ió taka ti mí kañu'u vá'a ti di. Ntá tsi xu'ú é vèxkúvī ú ñatíí ne, ña túvī mí kutúvī da'na dikí ko —ka'an ña.

²¹ Tuku ña ntini'i ña né, kaka'an ña ni ña:

—Tó'ó nti, ta'xi nto é di'na kiku'xí u uvā kó ne, da kidāa kuntikín u nto —ka'an ña.

²² Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntikín ko. Xtuvīn miin ñá ntíxí san, na kú'xí ta'an ña ña ntíxí ni'i ña —ka'an ña.

Dā teé kadin Jesuu tátsin ni ntúte mínī san

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Kidāa ne, ñu'u ña tun ntóo san nī ña ntántikin ña. ²⁴ Un vá'a tsi ínu tatsín san kidaa, dā nté kúkí'vi ntute san iní tun ntóo san. Ntá tsi kakidi Jéssu.

²⁵ Kué'én ña ntántikin ñá ne, nantóto ña ñá, ntáka'an ña:

—¡Nakakū ntó nti, Tó'ó nti, tsí doko sa téni ò! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Nté kui ntaú'vī ntú nto? ¿Nté kui ña kue'e ntu ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Kidāa ne, náakuntísi ña, kaka'an ñá ni tátsín san ni ntúte sán ne, kúkadín.

²⁷ Koó dā kúdu'va ña ñu'u tun ntóo san, ntátsixe'e tá'an ña:

—¿Neé ntu ña'a ña sá'a? Tsí un tsí nte tátsín san ni ntúte san kade ntaa é káka'an ña —ka'an ña.

Ntúvī ñatíí, ña ntoo ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'ā nima i

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Dā xee ñá uun xo diñí ntute san mí tuví ñuu é nani Gādará ne, úvī ñatíí ntíí ña nú ñaña kapūsantu kán ne, xée ètsin ña mí tuví Jesuu. Nú'ú é ña vá'ā san nima ñá ntúvī ñá ne, dōo diin ña. Ntaú'vī ña'a san é kuíta ntí'xin ña mí ntoo ña. ²⁹ Ntákachu'u ntáa ñatíí san, ntáka'an ña:

—¿Nté ntú koo víi nto nī ntí, I'xá Xuva kó? ¿Vèxnánto'o ntu nto ntí di'na dá xēe ntúvī í é ntó'o nti? —ka'an ña.

³⁰ Da'a sán ne, ñu'u kútsin, ntaé'xi ti. ³¹ Ntaíkan é ña vá'ā san da xe'e nta'a Jéssu:

—Te nakuitā ntó nti ne, ta'xí nto é kí'vī nti nima kútsín san —ka'an.

³² Kaka'an Jéssu:

—Kué'én —ka'an ña.

Ne, ntíí é ña vá'ā san nima ñatíí san, kúkí'vī nima kútsín san. Un ntíí ntíí kútsín san ínu ti, kue'en tí xi'nti kán, ne, náko'xó nuu ti kúñu tí nu mínī san. Ikán téni ntíí ntíí ti.

³³ Ínu ña ntáde kuenta kútsín san, kunú'u ñá ñuú ña kán ne, ka'an ntáa ñá ni ñá'a san un ntí'e kúvī, nté ó kúvī ni ñá'a, ña é ñu'u é ña vá'ā san nima i. ³⁴ Un ntíí ntíí ña ñuú i sán ne, xée ña mí tuví Jesuu. Dā íni ña ña ne, ntáka'an ñá'a san ni Jéssu, na víi ñá da xe'e, na ntáka ña ñuú tsikan.

9

Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ñá xi'i dáva kúñu i

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Kidāa ne, ínu Jesuu tún ntóo ne, ítā ntí'xin ña mínī sán ne, náxee ña ñuú mií ña. ² Kidāa ne, xee ní'i ñá'a san uun ña'a, ñá xi'i dáva kúñu í, ntekú ña chidó. Dā íni Jesuu tsi dóo ntákuinti'xe ña vexní'i ñá sán ne, kaka'an ñá nī ñá xi'i dáva kúñu í san:

—Ó dá', naxnuu ini o, tsí e dé ka'nu iní u ni ó kuétsi ó —ka'an ña.

³ Ntá tsi mastrú leí san ne, dē kuení mii ñā: “É kuān ó kaka'an ñā sá'á ne, dotō tsí kaka'an ñā tú'ūn é da mii tsi Xuva ko kūvi ka'an ñā”, dé kuení ñā. ⁴ Ntá tsi ini Jéssu neé ntádē kuení ñā, ne, kaka'an ñā:

—¿Nté kui dóo kīni o ntádē kuení ntu nto? ⁵ ¿Nee iña é díi ka ñā ntii tu'un é ká'an u, te kuini ntó, ó é ká'an u: “Kada ntaa ka'nu iní u kuétsi ó”, ó é ká'an u: “Nakuntítsin ne, kakan ve?” ⁶ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí kuví vii u, xu'u é véxkúvi ú ñatíi, é káda ka'nu iní u kuétsi ntó ñuxiví a —ka'an ñā.

Kidáa ne, kaka'an ñā nī ñā xi'i dáva kúñu i san:

—¿Nakuntítsin ne, naki'in chido ó né, kúnú'un nú vi'i o kán! —ka'an ñā.

⁷ Kidáa ne, náakuntítsí ñā, kunú'u ñā nú vi'i ñā. ⁸ Dā íni ñā'a san sá'á né, dōo u'ví ñā. Ntáka'an ñā tsi dóo ka'nu Xuva kō é xé'é ñā é kūvi vii ñā'a san vatā o dé Jessu.

Dā kána Jesuu Máteu

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Dā ntáka Jesuu íkán ne, kué'en ká ñā. Íni ñā uun ñatíi, ñā nani Máteu. Tuví ñā mí kaido ñā diu'un xóo san iña ñā ñuú Roma. Kaka'an ñā ni ñā:

—Kuntíkín ko —ka'an ñā.

Nákuntítsí Mateú san ne, kué'en ñā kúntikín ñā ñā.

¹⁰ Uun ito ne, dá tuví Jesuu má vi'i kán ne, ñā te da díi ñā ntaído diu'un xóo san xee ñā, ni tuku ñā'a, ñā kini ntáa di. Dadíi tsi into ñā nú mēsa ni Jéssu ni ñā ntántikín ñā. ¹¹ Dā íni ñā fariseú san ne, tsixe'e ñā ñā ntántikín Jéssu:

—¿Nté kui ntaé'xi dadíi ntú mastru ntó san nī ñā ntaído diu'un xóo san ni ñā ió kuetsí i san? —ka'an ñā.

¹² Dā téku Jesuu ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ñā é vā'á o ni i ne, ñā ntántio ñā medikū; mii tsi ñā ntánchokuví san.

¹³ Kue'en ntó ne, nakuá'a nto tú'ūn sa'a, vata koo é kūtuni nto nee iñá ncho ka'an sá'á: “Ñā tē doméni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntūnta'ví ini nto ta'an nto.” Kuan ó ka'an Xúva kō. Tsi xu'ú ne, ñā te ñā'a é vā'a véxnantuku ú, tsi ñā'a é ió kuetsí i —ka'an ñā.

Dā tsixe'e ñā Jéssu nté koo vii ñā da ntaíntóo íxu ñā

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Kidáa ne, xéé ñā ntántikín Juaán san mí tuví Jesuu ne, tsixe'e ñā ñā:

—¿Nté kui ntí'í nī ñā fariseú san ne, ntaíntóo íxū nti, ntá tsi ñā ntántikín ntó ne, ñā ntáde ñā? —ka'an ñā.

¹⁵ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—¿Vá kuntoo nta'xa ntu ñā kaxee víko mí tánta'a ñā'a dá tuví dukuān ñā tánta'a san ni ñā? Tsi xéé ūra i é ntáka ñā tánta'a san mí ntōo ñā ne, kidáa né, kuntoo íxu ñā.

¹⁶ Te náteé nuu ó doo tsudé ne, ñā nāxnteé nuu o doo é vāta natíxí du'nu áta kō mí ntátsin, tsí ntatsin xtuku te natíxí doo xéé sán ne, díi díi ka kukue'e ntatsin. ¹⁷ Nté ñā tsu'un o ntute tñti'o xee ini tsá'a atā e kúvi ñíi, tsí ntatsin ñíi sán ne, kati nti'i ntute ti. Nté ñíi san ñā kaidiá'vi ká i di. Tsi tsu'un o ntute tñti'o xee ini tsá'a ñíi xéé, vata koo é xntii ntuví nuu i —ka'an ñā.

Íñā diókō Jairu ni ñādí'í, ñā tñn nta'a dōo Jesuu

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Da ñíi káka'an Jéssu ni ñā ne, xéé ūun ñā'a ñā tsiñu i, incháti ñā nūu Jéssu ne, kaka'an ñā:

—Dā ve xi'i a diókō ko. Ntá tsi te kí'xi nto ne, te tñn nta'a nto i né, ntoto —ka'an ñā.

¹⁹ Nákuntítsí Jesuu ne, kué'en ñā kántikín ñā ñā, ni ūn ntíi ntíi ñā ntántikín ñā di. ²⁰ Kidáa ne, vé'xi uun ñādí'í ata Jesuu. Ñadí'í san ne, é ūxuvi kuía é kaeti

niñi ña. Xée etsin ña ata Jesúsú ne, tiin nta'a ña ntēte doo ña. ²¹ Tsi dé kuení ña: “Te da mii tsi dū'nu ña tiin ntá'a ú ne, ntuvá'a u”, kuini ña. ²² Xkokoto Jesúsú áta ña ne, iní ña ña. Kaka'an ñá ni ña:

—Ō dá', naxnuu ini o, tsi é ntuvá'an, tsi kuinti'xe o ko —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a ña.

²³ Dā xee Jesúsú nú vi'i ña tsiñu i sán ne, iní ña ña ntánakueku san; tēkú ña é kō da ntákachu'u ntáa ña'a san ntaéku ña ne, ²⁴ kaka'an ñá ni ña:

—Koo xio nto. Ná te ni xí'í tun; kūdii kakidí tun —ka'an ña.

Da xkuntée ña'a san Jesúsú. ²⁵ Ntá tsi dá kiñu'u ña ña'a san kí'í kán ne, kúkí'ví ña má vi'í kán ne, írkaa ña nta'a tún ne, nákuñtísi tun. ²⁶ Kidáā né, kūtuní un ntíñ ntíñ ña ñuú i é ntoo etsin nté ō kúvi.

Dā ntavá'a Jesúsú uvi ñá'a, ña kuā

²⁷ Dā ntáka Jesúsú ikán ne, uvi ñá'a, ña kuāá, kuntūkin ñá ña, ntákana ña ña:

—ñNtūnta'ví ini nto ntí, I'xá ika Dāvii! —ka'an ña.

²⁸ Dā ita ntí'xin Jesúsú san má vi'í kán ne, xée etsin ña kuāá san mí tuví ña.

Kaka'an Jesúsú ni ña:

—ñNtákuinti'xe ntu nto e kuví vi'í u sá'ā? —ka'an ña.

—ñNtákuinti'xe ntí nto, Tó'ō ntí —ka'an ña.

²⁹ Kidáā ne, tiin nta'a ña ntuxnúu ñá, kaka'an ña:

—Na kúví vata tsi ó ntákuinti'xe nto —ka'an ña.

³⁰ Kidáā né, nāxi'í ntuxnúu ña. Dōó ka'an Jesúsú ni ña:

—Kuenta tsi vi'í nto vata koo é ña kutūni ñá'a san —ka'an ña.

³¹ Ntá tsi ura tsi i dá kunú'u ña ne, eni ntu'u ña ntáka'an ñá ni ñn ntíñ ntíñ ña ñuú tsikan nté ō dé Jesúsú ni ña.

Dā ntavá'a Jesúsú uun ña ñi'í

³² Dā ve tsi ntáka Jesúsú ni ña ntántikin ñá ne, xee ní'í ña'a san uun ña ñi'í, ña nuu é ña vá'ā nima i. ³³ Dā nakuíta Jesúsú é ña vá'ā san ne, nāka'an ñá ñi'í san. Koo dá kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—ñNté uun ito vata káni o é kuan koo kúvi ñuú Israee! —ka'an ña.

³⁴ Ntá tsi ña fariseú san ne, ntáka'an ña:

—Kūdii tó'ō e ña vá'ā san kaxe'e é kúvi vi'í ña sá'á nakuitā ñá é ña vá'ā san —ka'an ñá iña Jesúsú.

Dā ntūnta'ví ini Jesúsú ñá'a san

³⁵ Ika Jesúsú un ntíñ ntíñ ñuú kuetsi ni ñn ntíñ ntíñ ñuú na'nu, kanakuá'a ña má vi'í mi ntánataká nuu ña Israee san, kaka'an ntódo ña tú'ūn é vā'á san iña mi kadē kú'vé Xuva kō. Kantavá'a ña da nēe ka nuu i ku'í e ntákuvi ña'a san. ³⁶ Dā iní ña é ña te da díi ña'a san ne, ntūnta'ví ini ña ña tsi dóo ntánto'ō ña é xoxo káde i ña kuenta. Vata ntáa le'ntu é xoxo páxtu ti ntáa ña. ³⁷ Jesúsú ne, kaka'an ñá ni ña ntántikin ña:

—Dōó iō ñá'a é vāta tēkú ña tú'un Xuva kō, ntá tsi ña titín ña'a ña ntáka'an ntódo san. Vata ntáa matu e dóo kuāan ne, xōxó kue'e ñá'a é ta'vi ña. ³⁸ Dukuān ne, kákan ntō Tó'ō ítú san na taxnúu ña ña'a, ña ntáde tsiñu, e kitá'vi ña ítú san —ka'an ña.

10

Dā náka'xnuu Jesúsú úxuví pustru ña (Mr: 3:13-19; Lc: 6:12-16)

¹ Kāna Jesúsú úxuvi ñá'a, ña é víi pustru ñá ne, xé'e ñá é kuvi nakuitā ña é ña vá'á san, é kúvi ntavá'a ña ña'a san un ntíñ ntíñ nuu i é ntákuvi ña.

² Du'va nanī pustru, ña é uxuví san: ña é kuvi ūun ne, Simuun ña (Pedru nani ñá di), ni enī ñá, Andree; ni Sāntiaú, ni enī ñá, Juaan, ntuvi í'xá Zebedeu; ³ Felipe, ni Bártulu, ni Tūmaá, ni Māteu, ñá kaido diu'un xôo; ni Sāntiau, í'xá Alfeú, ni Tādeú, ⁴ ni Simuun, ñá kaduku ntée ña uve ta'an Zelote, ni Júda Iscāriote, ña é díko Jésuu.

Taxnū Jesuú pustru ña é na kika'an ntódo ña
(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Taxnū Jesuu ña é uxuvi ñá'a san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá ku ñe'ē nto mi ña ntákuinti'xe ña Xuva kô; nté ña ku ñe'é nto mí ntoo ña Samariá san di. ⁶ Ntá tsi kue'ēn nto mí ntoo ña Israee, ña é vāta ntāa a le'ntu é kunaa ntāa ña. ⁷ Da nī ntaika nto ne, ká'an ntódo nto tsí é xee étsin ntuvi dá kani ntu'u Xuva ko kadá kú'vē ña. ⁸ Ntavá'a nto ña nchokuvi; nantoto nto ña xi'i; ntavá'a nto ña é ntee kui'i é kánakó'xo kúñu i; nakūnu nto é ña vā'a san. Dómēni ní'i nto é kūvi víi nto sá'ā. Dukuān ne, ña kí'i nto xā'ví i nee é víi nto.

⁹ Ña kuído nto ōro, nté diu'un kui'xin, nté diu'un kuaan, ¹⁰ nté itān nto é kú'un iña ntó itsi kán. Nté ña kuni'i nto uun na'a dú'nu nto, nté nti'xen nto é nādama nto, nté tatun ntō, tsí ña ntāde tsiñu ne, da mií é nī'i ña é ka'xī ña.

¹¹ Da nēe ka ñuú, tē lú'nti te ká'nu, mí xēe ntó ne, ntuku ntō xoó ña'a, ña é vā'a ne, kuntuo nto ni ña dā nté ntāka nto ñuú tsikan. ¹² Te kūki'vi ntō má ví'i kán ne, ká'an nto ni ñā Ntiusi. ¹³ Te vā'a nti'xe ña'a sán ne, ká'an nto, na kue'é Xuva kô é kūntoo vā'a ña. Tē ña vā'a ña'a ña ne, ñá kuntuo vā'a ña. ¹⁴ Tē ña ta'xi ña é kuntuo nto ne, o ña kuinti'xe ña é ntāka'an ntó ne, nakídi nto nti'xen nto xākā ñuú san te ntaka nto ikán. ¹⁵ Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí díi ka vā'a kōo iña ñuú Sodoma ni ñuú Gomora é kōo iña ñuú tsikan ntuvi tē xe'é Xuva kô é ntó'o ña.

Nuu i é nto'o kō

¹⁶ 'jKoto nto! Kataxnū u nto é kí'in ntó vatā ó kañe'e a lé'ntu mé'ñū tina kú'ú san. Kantio e dóo ntíto víi nto vatā ó de koó san, ntá tsí víi nto vata kaa paloma, é ña te díin ti. ¹⁷ Kuenta tsí víi nto, tsí ña'a sán ne, kí'in ní'i ña nto nūu ña tsiñu i sán ne, kani ña nto ntuku iní ví'i mi ntánataká nuu ña Israee san. ¹⁸ Ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu na'nu i san ni ntá'a rei san kuenta iña ko vata koo é ká'an ntó kuenta iña ko ni ña, ni ñā'a, ña é ñá ini Xúva kō. ¹⁹ Ntá tsi te ntāda ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku itsu'un ntó ne é ká'an nto. Tsí ta'xi Xuva kō nté koo ka'an ntó ura tsíkan. ²⁰ Ña te míi ntó é ká'an nto kidaā, tsi Espiritū Sántū san ta'xi ña tú'ūn é ká'an nto.

²¹ Ñatíi san ne, ntada ña kuenta éni ña nta'a ña'a e ka'ní ña ña ne, uva í'xá san ne, kuan kōo víi ña ni í'xá ñá di; í'xá san ne, kí'i nchu'vi ñá uva ña ne, ka'ní ña ña. ²² Ná ntō kue'en ña'a san nto kuenta iña kō. Ntá tsí xoó ña'a kutíi ña dā nté nainu xtuku ú ne, nakáku ña. ²³ Dā ntāde xení ña ni nto ūun ñuú ne, kunu nto kue'ēn ntó tuku ñuu. Tsí nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō, ñá kunē'é nto xee nto un ntíi ntíi ñuu é ntoo ñuú Israee dí'na dá nainu xtuku ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi.

²⁴ Nté uun ña kanaku'a san é díi ka ka'nu ña'a ña é mastru ñá ne, nté uun ña kade tsiñu san é díi ka ka'nu ña'a ña é tó'o ñā. ²⁵ Vata ō kúvi mastrú san ne, kuan kōo kuvi ña ntántikin ñá di. Vata ō kúvi tó'o ñā ne, kuan kōo kuvi ña kade tsiñu iña ñá di. Tē ntāka'an ñá'a tsí xu'ú e tó'o e ña vā'a sán u ne, kuan tsí kōo ka'an ñá iña ntó di.

Xoo é u'vī kō
(Lc. 12:2-7)

²⁶ Ná ku u'vī ntó ña'a. Tsí ña tuví nee iña é tuvi xu'ú vevii é ña tuvi díto rkontúvi; ña túvi nee é ntāde xu'u o vevii é ña kutúni ña'a san. ²⁷ Nēe é kākā'án

u ni ntō dá nēe ne, ká'an nto ni ñā'a sán ntuvi a. Nēe é tekú nto é kākā'an xú'u ú ni ntō ne, kachu'u ntó nte dikí vi'i nto kan. ²⁸ Ñá ku u'vī ntó ñā'a, ñā é kūvi ka'ní da maí kúñu kō, ntá tsi ñā kuví ka'ní ñā nima ko. Xuva kō é u'vī ntó ñā, tsí ðivi ñā é kuví nantí'i ñā nima kó ni kúñu kō dô'vi kan.

²⁹ Kúdi uun séntavu ntádiko ñā uvi a láa skuaañ san. Ntá tsi nté uun ti ñā kuví ti, te Xuva kō ñā ntío ñā. ³⁰ Ntō'ó ne, un tsi nté idi dikí nto ntánté'vi. ³¹ Dukuān ne, ñá ku u'vī nto, tsí díí díí ka nuu á'vi nto é vāta ntāa a láa sán, kuān te titín ti.

Ñā ntáka'an é ini Jesuu

(Lc. 12:8-9)

³² Un ntíi ntíi ñā'a, ñā ntáka'an nuu ñā'a san e ini ñā kó ne, ká'ān ú ni Uvā kó, ñā tuví e dukún kán, tsí ini ú ñā ði. ³³ Ntá tsi tē xoó ñā'a kaka'an ñā ni ñā'a san e ñā ini ñā ko ne, ká'ān ú ni Uvā kó, ñā tuví e dukún kán, tsí ñā ini ú ñā ði.

Ntānā ñā'a kuenta iña Jesús

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Tē kuini nto ne, vé'xí u é kūntoo vá'a ñā'a ñuxiví a. Ñá te vé'xí u é kūntoo vá'a ñā, tsi vé'xí u é na nāa núu ñā. ³⁵ Tsi vé'xí u é na nāa núu i'xá ni uva í, é nāa núu dióko ñā ni ði'í ñā, é nāa núu énu ñā ni ñuntíi ñā. ³⁶ Kí'i nchu'vi ñā ñavi'i mii ñā.

³⁷ Tē xoó ñā'a é díí ka ntio ñā ði'í ñā ni uva ñā é xū'ú ne, ñá tē neé nuu á'vi ñā é kuntíkin ñá ko. Ne, tē xoó ñā'a é díí ka ntio ñā i'xá ñā ó dióko ñā é xū'ú ne, ñá tē neé nuu á'vi ñā é kuntíkin ñá ko. ³⁸ Tē xoó ñā'a ñā ntio ñā kuví ñā kuenta iñá ko dá kantíkin ñá ko ne, ñá tē neé nuu á'vi ñā é kuntíkin ñá ko. ³⁹ Tē xoó ñā'a dóo ntio ñā é koo é vā'á ntuvi iña ñā ñuxiví a ne, ñá ní'i ñā é vā'á e dukún kán. Ntá tsi tē xoó ñā'a nakunāa ñā ntuvi iña ñā ñuxiví a kuenta iñá ko ne, ní'i ñā ntuvi vā'á iña ñā e dukún kán.

Dómēni é duku ntée o

(Mr. 9:41)

⁴⁰ Tē xoó ñā'a kade ñā ni ntō é vā'á ne, ðivi ú kade ñā ní ko é vā'á ði. Tē xoó ñā'a e vā'á ó de ñā ní kó ne, vā'á ó de ñā ní ñā táxnūu kó ði. ⁴¹ Tē xoó ñā'a e vā'á ó de ñā ní ūun ñā'a kuenta iña i é kākā'an ñā naa Xuva kó ne, ní'i ñā é vā'á vata kaa doméni é káduku ntée ñā ntáka'án naa Xuva ko. Tē xoó ñā'a e vā'á ó de ñā ní ūun ñā'a, tsi dóo vā'á ñā'a ñā ne, ní'i ñā é vā'á vata kaa doméni é káduku ntée ñā é vā'á ñā'a san. ⁴² Tē xoó ñā'a kué'e ñā uun e'xin ntute ví'xin é kó'o uun á na kuetsi, na kantíkin ko ne, nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí ní'i nti'xe ñā doméni —ka'an Jesús.

11

Dā táxnūu Juaan Bautista ñā ntántíkin ñā mí tuví Jesuu

(Lc. 7:18-35)

¹ Dā kúvi teé tsiñu Jesuu úxuvi ñā'a pustru ñá ne, ntaka ñā ikan, kūka'an ntódo ñā ta'án ñuu ta'án ñuu, kanakuā'a ñā ñā'a san.

² Da ñi nuu kutú Juaan ne, kūtuni ñā un nti'í nuu i é kade Cristú ne, taxnūu ñā ñā ntántíkin ñā ³ é tsixe'e ñā Jesús te ðivi nti'xe ñā é ká'an ñātā san kidaa tsi kí'xi ñā, o te kuntetú ká ñā tuku ñā'a.

⁴ Kaka'an Jesús ni ñā:

—Kue'ēn nto mí tuví Juaan ne, ká'an nto ni ñā nuu i é ntátekú nto ni nūu i é ntaíni nto. ⁵ Ká'an ntō tsi náxi'í ntuxnūu ñā kuāá, tsi nákaa ñā xné'e, tsí ntuvá'a ñá kanakó'xo kúñu í, tsi nátekú ñā lo'ó, tsi ntóto ñā xi'í, tsí kaka'an ntódo u tú'ūn vā'á iña Xuva ko ni ñá ntā'ví san. ⁶ ¡Nté kuān nte vā'á ó ni ñā'a, ñā é ñā kákuka'an núu i ko! —ka'an ñā.

⁷ Dā kunú'u ña ntántikín Juaán san ne, eni ntu'u Jēsuu kaka'an ñá nī ñā'a, ña e dóo titín, ña ntántoo san, kuenta iñá Juaan:

—¿Nee iñá ntu ixkoto nto má kú'u kan? ¿Vá ixkoto ntú nto choo é kákantá nuu da kainu tatsín san? ⁸ ¿Nté kui ñe'e ntu nto? ¿Ō é kōto ntu nto uun ña kuika, ña é nuu doo e dóo va'a? Ña kuān ntáa sán ne, nú vi'í reí san ntoo ña. ⁹ ¿Nté kui ñe'e ntu nto? ¿Ō é kīni ntó uun ña'a, ña kaka'án naa Xuva ko? Juaán ne, kaka'an ntí'xe ña naa Xuva ko ne, díí ka ka'nu ña'a ña é da xóo ka ña'a, ña e ntáka'án naa Xuva ko. ¹⁰ Tsí uve na'a tú'un Xuva ko, kaka'an iñá ña:

I'a taxnúu ú maú ko é kodo nuú ña,

é nakōo tú've ña itsi mí kí'in,

ka'an. ¹¹ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsí xoxó ña'a, ña e káku ñuxiví a, e díí ka ka'nu ña'a ña é Juaan Bautista. Ntá tsi xoo ña'a é díí ka lú'nti ña mí kadé kú'vé Xuva kō ne, díí ka ka'nu ña'a ña é Juaán san.

¹² Nté ntúvi dá eni ntu'ú Juaan kaka'an ntódo ña ne, un tsi da nté vevíi ne, ncho vií ña'a san dú'xen ni ñā'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. Ña ntákudiin san ne, ncho nantí'i ña ña. ¹³ Un tsi da nté xéé Juaán san ne, un ntíi ntíi ña ntáka'án naa Xuva ko kídáa, ní lei Muisee ne, ntáka'an ña nté koo kuvi ntuví dá kixkadā kú'vé Xuva kō. ¹⁴ Tē ntio nto é kuínti'xe nto ne, tsí Juaán san ne, divi ñā é Elia ña. ¹⁵ Xoo é kátekú i ne, na kīni ña.

¹⁶ ¿Nee iñá ntu é natee ta'an o ña'a san, ña ntántoo vevíi, ña é ñā ncho tekú i? Vata ntáa i'xá e ntánadiki nu á'ví kán ntáa ña, i'xa é ntáka'an ní'i tā'an i: ¹⁷ “Nakuékú ntí choo iñá viko ña tánta'a san ne, ná ni ite'e ntó; ita nta'xa ntí vatá ó kaita ña da kaintu'xi ña'a ne, ña ni éku ntó”, ka'an na. ¹⁸ Tsí kí'xi Juaán san ne, nté ña ini xi'í ña ne, nté ña ini e'xi ña ne, ntáka'an ña'a san tsí nuu é ña vá'a nima ña. ¹⁹ Vevíi ne, xéé ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kae'xí u ne, kaxí'i ú ne, ntáka'an ña tsi dóo ini e'xi u, dóo ini xi'í ú dí ne, ntáka'an ña tsi xu'u ne, dóo vá'a tiin ú nī ña ntaído diu'un xóo san nī ña kīni ntáa san. Ntá tsi kutuni ko tsi dóo kí'in íni ntí'xe Xuva kō da ntaíni o nté o de ña ntántikín ña —ka'an Jēsuu.

Ñuu mí ña ni kuínti'xe ña'a san

(Lc. 10:13-15)

²⁰ Kídáa né, eni ntu'u Jēsuu kade tíi ña nī ña ñuú i san, mí dóo kí'in itó ede ña nuu i é dóo na'nu, tsí ña ni nátiivi íni ña kuétsi ña. Kaka'an ña:

²¹ —¡Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Coraziin! ¡Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Betsaida! Tē dí ni íni ña ñuú Tiru ni ñá ñuú Siduun núu i e dóo na'nu é íni nto ne, nté é má tsi é nátiivi íni kue'en ñá ne, ínúu ña doo lakí ne, dá'vi ña díki ña xáa vátá xkóo ini ña dá ntoo nta'xa ña. ²² Ntá tsi kaka'án u ni nto, té xee ntúvi é xntékú kú'vé Xuva kō ne, ní'i ntó e díí díí ka nto'o nto é vata káa ñuú Tiru ni Siduun, tsí ña ni kuínti'xe nto ko. ²³ Divi ntó, ña ñuú Capernaú ne, dóo kuika ntó né, dóo ntáde na'nu ña'a nto. Ntá tsi nakuitá nuu ña nto dô'vi kan, tsí ña ni kuínti'xe nto ko. Tē dí ni íni ña ñuú Sodomá núu i e dóo na'nu é íni ntó ne, tuvi dukuan ñuú tsikan nté vevíi. ²⁴ Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsí díí ka donchu'vi koo nto'o nto, é vatá o kúvi ñuú Sodomá tē xee ntúvi é xntékú kú'vé Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Kí'xi nto nī kó ne, ní'i nto dā'na

(Lc. 10:21-22)

²⁵ Kídáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Ntadiá'vi nto, Xuvá ko, Tó'ŋ e dukún kán ni ñūxiví a dí, tsí xnuu xu'ú ntó nuu i é nuu é ntaā í san é ña kīni ña dóo kí'in íni í san nī ña dóo tu've i sán dí ne, nañē'e ntó ña ntá'vi san. ²⁶ Kuán ō dé nto, tsí kuan ō ntío nto é vii nto —ka'an ña ni Xuva kō.

²⁷ Kaka'an xtúku Jesuu:

—É ta'xi Xuva kō é un nti'i nuu i ntá'a ko. Xōxó ña'a é ĩni ntí'xe ña xoo é I'xá Xuva ko, da mii Uvā kó ĩni ña. Xōxó ĩni i xoo é Xuva kō, da mii tsi I'xā ñá, ni da xōó ka ña'a é ntio I'xá ña é kütuni ña. ²⁸ Kí'xi nto, un ntí' nti' nto e ntákuitā nto kuenta ĩña tsiñu e ntáde nto, ni kuēnta ĩña i e ntánto'o nto ne, ta'xi u é küntoo da'na nto. ²⁹ Kuntikín ntó ko ne, nakuā'a ú nto. Tsi ña te díin u, ñá te ka'nu ñá'a ú ne, ní'i nto dá'na. ³⁰ Nā ví'xín kaa itsi ko, ntē ña ntií tu'ún tsiñu é tā'xi ú nto di —ka'an ña.

12

Dā tñn pustrú san xoko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Kídáa ne, itā nti'xín Jesuu má trigu kán ntuvi dá iō dá'na. Ntáka'kin ña ntántikin ñá ne, tñn ña xoko trigú san ne, da é'xi ña. ² Ntá tsi dá ĩni ña fariseú san ne, ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Uun ō ntáde ña ntántikin nto é dóo xii kaa é víi o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

³ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Vāta nakua'a ntu nto nte o dé Davii da kákin ña kídāa, ni ña ntini'i ñā? ⁴ Kúkí'ví ña má ví'i Xuva kō né, e'xi ña tañú'u kuiko e dóo xii kaa é ka'xi ña, tsi da mii tsi dütú san ntaé'xi ña tañú'u tsikan. ⁵ ¿Ō vata nakua'a ntu nto mi uve na'a kaka'an léi Muísee? É dütú san ntáde tsiñu ña ĩni ukún ka'nu kán ntuvi dá iō dá'na ne, ña túvi nēe nuu i é kīni kaa ntáde ña. ⁶ Kaka'an u ni ntō tsi i'a tuví e díi ka ka'nu é xukún ka'nu san. ⁷ Nā ĩni nto neé ncho ka'an Xúva kō dá kakā'an ña sá'á: “Ná tē domēni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntūnta'ví ĩni nto ta'an nto”, ka'an ña. Tē dí ni ñe'e díki ntí'xe nto sá'á ne, ñá ni ká'an ntēe nto ña'a, ña é ña tuví kuétsi i. ⁸ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, xu'u é kadē kú'vé u ntuvi dá iō dá'na di —ka'an ña.

Ñatíí, ña é itsi ntá'a i

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Ntáka Jesuu ikān ne, kúkí'ví ña ĩni ví'i mí ntánataká nuu ña Israee. ¹⁰ Ikān tuví uun ñatíí, ña é itsi ntá'a i. Tsixe'e ñá'a san Jēsuu:

—¿Ña xii kaa ntu é ntavá'a o ña'a ntuvi dá iō dá'na? —ka'an ña.
Kuan ō ka'an ñá vata koo é ní'i ña é tsi'i kuétsi ña ña.

¹¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xoó ña'a nto, te ūun kudii á le'ntu nto ió ti ne, te kō'xó nuu ti xavi ntuvi dá iō dá'na ne, ¿ñā ntu natavá nto ti? ¹² ¿Nā ntu te díi ka nuu á'vi ña'a san é a le'ntu? Dukuān ne, ñá te xii kaa é víi o é vā'á ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

¹³ Kídáa ne, kaka'an ñá ni ñatíí san:

—Nakaan nta'a o —ka'an ña.

Nákaa nti'xe ña nta'a ña ne, ntuvá'a vata tsi kaa nta'a ña é uun san. ¹⁴ Kídáa ne, ntií ña fariseú san ne, natíin ña nté koo ka'ni ña Jesuu.

É ká'an Ísaia ĩña Jēsuu

¹⁵ Kütuni Jesuu nté ō dé ña fariseú san. Ntáka ña ikān ne, ñá te da díi ña'a ĩntíkin ñá ña ne, ntavá'a ña un ntí' nti' ña nchokuví san. ¹⁶ Kaka'an ñá ni ñá'a san é ña ká'an ña nte o dé ña. ¹⁷ Kuan ō ka'an ñá vata koo é küntāa é káka'an ñá ka'an naa Xuva ko kídāa, ñá nani Ísaia:

¹⁸ I'a tuví ña kade tsiñu ĩñá ko, ña e náka'xnúu ú, dívi ña e dóo ntio ko, e dóo díni ko ni ña.

Taxnúu ú Espiritú Sántú kó ni ña ne,

ka'an ntódo ña dá kanii ñuxiví san nté koo ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō.

¹⁹ Nā nāa núu ña, ntē ña káchu'ũ ña.

Ntē xoxo tekú i tátsin ña itsi kán.

²⁰ Ntē ña ká'nu ka ña choo é tá'nu, ntē ña nantá'va ña metsa é dā vé kakene u'me un tsi da nté kúvi vii ña é kōo é vā'a.

²¹ Kuenta iña ñá ne, kuntetu dá kaniñ ñūxiví san é ni'i i é vā'á nta'a Xuva kō, ka'an Ísaia.

Dā ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vā'á san nima Jesúsú
(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Xee ní'i ña uun ñatíi mí tuví Jesuu. Ñatíi san ne, skuaa ña ne, ñi'i ñā di, tsí nuu é ña vā'á nima ña. Ntavá'a Jesuu ñá ne, naka'an ñá ne, nākoto ña. ²³ Koó dá kúdu'va un ntíi ntíi ña'a san, ntáka'an ña:

—¿Vá ña sá'á ntu é i'xá ika Dávii? —ka'an ña.

²⁴ Ntá tsi dá téku ña fariseú san ne, ka'an ña:

—Kūdii Belsébuu, tó'o é ña vā'á san, kaxé'e é kākuví kade ña kanakunu ña é ña vā'á san —ka'an ña.

²⁵ Iní Jesúsú nee é ntádé kuení ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Da neé ka ñuu mí ntánāa mí ñā ne, kuna. Uun ñuú, ō uun ñavi'i é kuví ña uvi dava ña ne, ñá kūtíi ña, tsí kíi nteé xio ta'an mí ñā. ²⁶ Te mí tó'o é ña vā'á san kanakūnu é ña vā'a ní'i i ne, ntánāa mí í. ¿Ntē ntu koo ní'i ntíi i é vii í, kuan? ²⁷ Divi ntō ne, ntáka'an nto é kanakūnu u é ña vā'á san kuenta iña Belsébuu, tó'o é ña vā'á san. ¿Xoó ntu kuenta iña í kanakūnu ña ntántikin nto é ña vā'á san? Ña ntántikin ntó san ne, divi ñā é ini ña tsí ña te kuenta iña tó'o é ña vā'á san é kúvi nakunu o é ña vā'á san. ²⁸ Xu'ú ne, kuenta iña Espiritu Xuva kō san é kanakūnu ú é ña vā'á san. Dukuān ne, e xéé Xuva kō mí ntoo nto é kadé kú've ñá ña nto ve.

²⁹ ¿Xoó ntu kuví kí'vi i má vi'i ña dóo xení i é kí'í dú'u iña ñá tē ña di'na kí'ni ña ña? Kidáā ne, kuví ntada ixu ña vi'i ña.

³⁰ Xoo é ña kákuiñi'i i kó ne, ñá kañ'e é ñá da xe'é ko. Xoo é ña kánatee kuitin i iña ko ne, katsoo xaa ña.

³¹ Tsikān é káka'án u ni ntō tsí kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā'a san kuétsi ña, da neé ka nuu i é vii ña, é ká'an ña, ntá tsi te ká'an kíni ña iña Espiritu Sántu sán ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā. ³² Xoo é ká'an ntée i ko, xu'u é vēxkúvī ú ñatíi ne, kuví kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā, ntá tsi xoo é ká'an ntée i Espiritu Sántu sán ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā nté vevii, nté ntūvi é vē'xi.

Kutuni ko nté kaa utun san te kíi kiti i
(Lc. 6:43-45)

³³ Te vā'á utun sán ne, vā'á kiti i. Tē ña vā'a útun sán ne, ña vā'á kiti i. Kutuni ko nté kaa utun san te kíi kiti i. ³⁴ ¡Tatá koo nto! ¿Ntē koo kuví ka'an nto é vā'a dá ña vā'á nima nto? Da neé ka é nuu tsitu nima kó ne, diví é káka'an xú'u kō. ³⁵ Ña é vā'á ña'a ne, vā'á nima ñá ne, vā'á ó kaka'an ña. Ña é ña vā'a ñā'a ne, nuu tsitu nima ñá é kíni kaa, ne, kaka'an ñá é kíni kaa. ³⁶ Ntá tsi kaka'án u ni ntō, tsí divi ntūvi é ta'xi Xuva kō é ntō'o nto ne, ká'ān un ntíi ntíi ña'a nté kui kuan ō ka'an ñá da neé ka tú'un é dotō tsí ka'an ña. ³⁷ Tsi kídāā ne, ká'an Xuva ko te vā'á nto, o tē ña vā'a nto kuenta iña i é ká'an nto —ka'an Jesúsú.

Ña kíni ntáa san ntañkan ña nuu i é dóo ka'nu
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Kidáā ne, nantíko kōó mastrú leí san ní ña fariseú san, ntáka'an ñá ni Jesúsú:

—Mastrú, ntio nti é vii ntó uun nuu i é dóo ka'nu —ka'an ña.

³⁹ Ntá tsi nantíko koó ña, kaka'an ña:

—Koó da ña kini ntáa san, ña é ña ntákuinti'xe i san, ntio ña nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ñá k'ini ka ña nuu i e dóo ka'nu, mií tsi nuu i é idé ña ka'án naa Xuva ko kidaá, ñá nani Jónaa. ⁴⁰Tsí vata ó kúvi Jonaá san é uni ntúvi, uni n'ínu inúu ña ini i'xi tsáka ka'nu sán ne, kuan koo kunúu ntú'xi u, xu'u é vèxkúvi ú ñatíi. ⁴¹Ví'i a vé ne, xéé ntúvi é ká'an Xúva ko xóo e vá'a i ne, xoo é ña vá'a i, ña ntántoo ntuvi sá'a. Kidáá ne, ña ñuú Nínive san ne, ká'an ntéé ña ña. Tsí ña ñuú Nínive sán ne, nātívi ini ña da téku ña é káka'an ntódo Jonaa. Vevíi ne, i'a xee ú e díi ka ka'nu ña'a u é Jonaa. ⁴²Uun ká tuku ne: Ñad'í, ñá é idé reina ñuú Sebá ne, nákuntísi ña é ká'an ntéé ña ña ntántoo vevii. Tsí divi ñá é kí'xi ña nuu ñuú e díi ka ká vata koo é tekú ña tú'ún e dóo kí'in ini i, é káka'an rei Salamuun. Vevíi ne, i'a xee ú e díi ka ka'nu ña'a u é Salamuun.

É ña vá'á é kantiko kōo
(Lc. 11:24-26)

⁴³Te ntíi uun é ña vá'á san nima ñá'a ne, dotō tsí kaika ñuú itsi, kanantukū mí'i kūtuví da'na, ntá tsi ña kaní'i. ⁴⁴Kidáá né, kadē kuení i: “Ntiko kōo u nú vi'i kó kán mí ntáka u”, dé kuení i. Dā náxéé ne, ixu dukuān. É ntúntoo ne, kaníne ve. ⁴⁵Kí'in né, kuntēka ká u'xe é ña vá'á e díi díi ka k'ini ntáa é divi. Kí'v'i ntí'i nima ñá'a sán ne, ikan kuntōo. Kidáá ne, díi díi ka k'ini koo kuvi ni ñá'a san é dí'na. Kuan kōo kuvi ña'a, ña é k'ini ntáa, ña ntántoo vevii —ka'an Jesús.

Dí'i Jesús ni ení ña
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶Kaka'an dúkuan Jesús ni ñá'a sán da xéé dí'i ña ni ení ñá ne, ntáñi ña kí'i kán e ncho ka'an ñá ni ñá. ⁴⁷Uun ña'a ne, kaka'an ñá ni ñá:
—Dí'i nto ni ení ntó ne, ntáñi ntéé ña kí'i kán e ncho ka'an ñá ni ntó —ka'an ña.

⁴⁸Ntá tsi nantíko koó ñá, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Xoó ntu é dí'i ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ña.

⁴⁹Káta nteé ña nta'a ña mí ntōo ña ntántikin ñá ne, kaka'an ña:

—Ña sá'a é dí'i kó ni ení ko. ⁵⁰Tsí da xóo ka ña'a, ña é kade é ntio Uvá kó, ña é tuví e dukún kán né, divi ñá é ení ko, divi ñá é tá'an kó, divi ñá é dí'i kó dí —ka'an ña.

13

Ntéé nteé tsi kaka'an Jesús iña ñá kaeté xaa ntíkin
(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹Divi tsi ntúvi tsikan kíi Jesús nú vi'i sán ne, kué'en ña kukútúvi ña díñi míní san. ²Un vá'a tsi títin ña'a náaká nuu ña mí tuví ña. Dukuān ne, inuu ña tun ntóo san ne, ikan tsi itúvi ña. Un ntíi ntíi ña'a san ntáñi ñá díñi ntute san. ³Ñá te da díi núu i e ntáa ña ni ñá'a san é kanakuá'a ña ña. Kaka'an ña:

—Uun ntuvi ne, uun ña'a kúkáté xaa ña ntíkin. ⁴Da nī kaeté xaa ña ntíkin sán ne, ío ne, kó'xo itsi san. Xéé láa sán ne, e'xí ti. ⁵Ío ntíkin sán ne, kó'xó mí dóo xuu mí ña túvi kué'e nté'u. Váta tsí e ná'a ne, kēne xuku i, tsí ña túvi mí kí'in xó'o i. ⁶Ntá tsi da dóo naí'ní ne, xí'i díi xuku i. Tsí ña ni nani'i xo'o i nté'u ne, itsí. ⁷Ío ntíkin sán ne, kó'xó mí kaa xuku íñu. Xí'i nūu xuku vá'á san, tsí un taví nuu tsi xuku íñu san da é'nu. ⁸Ío ntíkin sán ne, kó'xo ñu'u vá'á ne, kíi kítí i. Ío e kíi uun sientu kítí i é uun ditsin í ne, ío ne, kíi te úni díko ne, ío e kíi te óko u'xi. ⁹Xoo e katéku í ne, na kíni —ka'an ña.

Nté kui nteé nteé tsi kaka'an ña
(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰Kidáá ne, vé'xí ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Nté kui kuān ó kantaa ntu nto ni ñā'a san? —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Ntō'ó ne, ntáduku ntée nto é kūtuni nto nuu i é iō xu'u iña i mí kadé kù've Xuva kō, ntá tsi ña ntáduku ntée tuku ña'a san. ¹² Tsi xoo ñā'a, ña é iō iña í ne, ní'í ká ña ne, kué'è ká koo iña ña. Ntá tsi xoo ñā'a, ña é ña tuvi iña í ne, naki'í ka é iō iña ña. ¹³ Dukuān né, kuān ó kantaa ú ni ñā'a san, tsi kuān te ntaíto ña ne, ña ntaíni ña. Kuān te ntátekú ña ne, ña ntaíni ña. Ña ntaéni tú'un ña. ¹⁴ É kūntaa ntí'xe vatā ó kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko, dá kaka'an ña kidaā: Kuān te tekú ña, ntá tsi ña kí'in diki ña;

kuān te koto ña, ntá tsi ña kiní ña.

¹⁵ Tsi ña sá'a ne, é ntuka'xi nima ñā ne,

vata te neé nuu ntúdo lo'xo ña ne,

kanti'u núu ña,

vata koo é ña kiní ña,

vata koo é ña tekú ña,

vata koo é ña kani tútun ña,

vata koo é ña ká'ān ñā ní ko é ntavá'a ú ña,

kuan ó ka'an Xúva kō,

ka'an Ísaia.

¹⁶ Ntá tsi nto'ó ne, dōo diní nto tsi ntaíni nto ne, ntátekú nto. ¹⁷ Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsi ña te da díi ña ntáka'án naa Xuva ko kidaā ne, un vá'a tsi ncho kiní ña é ntaíni nto vevii, ntá tsi ña ni iní ña. Ncho tekú ña é ntátekú nto, ntá tsi ña ni tekú ña.

Kaka'an Jéssu neé kani tú'un iña ñā kaeté xaa ntikin san

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸ Kíni nto sá'a iña ñā kaeté xaa ntikin san. ¹⁹ Te tēkú ña'a tú'un iña i mí kadé kù've Xuva kō né, tē ña kani tútun ña ne, kí'xi tó'ó e ña vá'a san ne, naki'í nuu tú'un é ínúu nima ñā, vatā ó de láā sán ni ntikin é kō'xó itsi san. ²⁰ Divi ntikin é kō'xó mí dóo xuú ne, vata kaa tú'un va'á san kaa, e ntátekú ña'a san ne, ura tsi i xkúntee iní ña. ²¹ Ntá tsi da ña ni kuinti'xe vá'a ña ne, ña ná'a tsi kutíi ña. Tē ntáka'an ntée ña'a san ña ne, tē ntáde xení ña ni ñā kuenta iña i e kuinti'xe ña ne, ura tsi i xtuví mii ña e kuinti'xe ña. ²² Ntikin é kō'xó nuu mí kaa xuku iñu sán ne, vata kaa da ntátekú ña'a san tú'un va'á san kaa, ntá tsi díi díi ka ntio ña é iō ñuxiví sa. Ntánantuku ñā diu'un é kukuika ña ne, ntáakunáa iní ña tú'un va'á san. Ña kaidiá'vi ká i iña ña. ²³ Ntikin é kō'xó nuu ñu'u va'á san ne, vata kaa te téku uun ña'a ne, kuinti'xe ña. Kade ña é kaka'án ne, iō ntúvi vá'a iña ña. Vata kaa ditsin utun vá'a san kaa, e kíi uun sientu kíti i, o te úni díko, o te óko u'xi —ka'an ña.

Nté nteé tsi kaka'an Jéssu iña xuku é ña vá'a má trigu

²⁴ Ntāa xtuku Jesuu nuu i sá'a, kaka'an ña:

—Mí kadé kù've Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin trigu máña ña kan, kāa. ²⁵ Ntá tsi da ñā ntákidi ñā'a san ne, xée ũun ña'a, ña kakune'u iní i ní ñā né, éte xaa ña ntikin é ña vá'a san má trigú san ne, da ínu ña. ²⁶ Dā kéne xuku trigú san ne, nta'á kiti i ne, kéne xuku é ña vá'a sán di. ²⁷ Xée ña ntáde tsiñu iña tó'o ví'i sán ne, ntáka'an ñā ni ñā: “¿Ñā te ntikin vá'a ntu éte xaa nto máña nto kán? ¿Mí'i ntu vē'xi xuku é ña vá'a san?”, ka'an ña. ²⁸ Kaka'an tó'o ví'i sán ni ñā: “Á tē ñā kakune'u iní i ní ko éte xaa ña ntikin é ña vá'a san”, ka'an ña. Kidaā ne, ntáka'an ñā ntáde tsiñu san ni ñā: “¿Ntio ntu nto é tú'un ntí xuku é ña vá'a san?”, ka'an ña. ²⁹ Ntá tsi kaka'an tó'o ñā: “Ñā'a, tsi dā ná tú'un nto xuku trigú san ni xūku é ña vá'a san. ³⁰ Na kue'nu mii ntuvi nuu i da nté xée ntúvi é ta'vi ó. Kidaā ne, ká'ān ú ni ña kata'ví sán te

dī'na tu'un ña xuku é ña vá'a sán ne, na ntada ña dōko í dá ká'mi ña. Kidāā né, na tsū'un vá'a ña kiti trigú san ini xaká ko", ka'an ña —kuan ō ka'an Jéssu.

Nteé nteé tsi kantaa Jesuu iña ntikin kúli

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Ntāa xtuku Jesuu uun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin kuli mña i kan, kaa. ³² Dii ka kuetsi ntikin kúli san é un ntii ntii ntikin, ntá tsi dá kúna'nu ne, díi ka na'nu xuku i; vata ntāa utun ntāa. Ntáxee láá, kiti ntaiko e dukun kán ne, ikán ntáde vá'a ti taka ti má nta'a i kán —ka'an ña.

Nteé nteé tsi kantaa ña iña u'xen ía

(Lc. 13:20-21)

³³ Ntāa xtuku ña uun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa u'xen ía kaa, é kánadaká ñadí'í san uni xku've árina váta koo é nāneñu u'xen san —ka'an ña.

Nté kui kuān ó kantaa Jesuu núu i sá'a

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Nteé nteé tsi kaka'an Jéssu ni ún ntii ntii ña'a san. Da mii kuē'en tsí nuu i

sá'a kantaa ña ni ña dá kakā'an ña ni ña kuenta iña i mí kadē kú've Xuva kō.

³⁵ Kuān o dé ña vata koo é kúntaa é kaka'an ña ka'án naa Xuva ko kidaā:

Ntaa ú ni ntō nuu i sá'a,

ka'án ú nuu i é iō xu'u un tsi nte dá dé kú've Xuva ko ñūxiví san, ka'an ña.

Kaka'an Jéssu nee iñá ncho ka'an iña xuku é ña vá'a san é kaa má trigu

³⁶ Kidāā né, ntāka Jesuu mí dōo ntoo ña'a sán ne, kí'vi ña má vi'í kán. Xéē ña ntántikin ña ne, ntaikan ña é ká'an ña nee iñá ncho ka'an é ntāa ña iña xuku é ña vá'a san e é'nu máña ña kán. ³⁷ Kaka'an Jéssu:

—Ña éte xaa ntikin vā'a san ne, vata kaa xu'u é vēxkúvi ú ñatíí kaa ña.

³⁸ Mña ña kán né, vata kaa kaniñ ñūxiví san kaa. Ntikin vā'a san ne, vata ntāa ña ntáduku nteé Xuva kō ntāa. Ntikin é ña vá'a san ne, vata ntāa ña ntáduku

ntée tó'ō e ña vá'a san ntāa. ³⁹ Ña kakune'u ini i ní kó ne, vata kaa ña éte xaa ntikin é ña vá'a san kaa ña ne, tō'ō é ña vá'a san ña. Ntuvia é ta'vi ō ne, vata

kaa ntuvia tē ntí'í ñūxiví sa kaa. Ña ntáta'vi sán ne, vata ntāa ánje Xuva kō ntāa ña.

⁴⁰ Vata ō ntáda ña dōko i é ña vá'a sán ne, e'mi ña né, kuan koo kuvi tē ntí'í ñūxiví sa.

⁴¹ Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, taxnúu ú ánje ko mí kadē kú've Xuva kō ne, nakuitā ña un ntii ntii ña'a, ña e ntáde é víi tuku ña'a é kini kaa, ní ña é ntáde mii é kini kaa san.

⁴² Katé nuu ña ña ini ñu'u dū'xé san. Un vá'a tsi kueku ña'a sán ne, naka'xí ka'ñí ña nú'u ña. ⁴³ Kidāā ne, xóo ña'a, ña ntáde é ntio Xuva kō ne, xí'í nuu ka'nu ña mí kadē kú've Xuva kō, vatá ó kaxi'í nuu ngántíí san. Xoo é katekú i ne, na kini i.

Kantaa Jesuu uun nuu i é vā'a é nuu ntú'xi

⁴⁴ Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun nuu i e dōo va'a é nuu ntú'xi má ñu'u kan kaa. Nāni'í uun ña'a ne, ikan tsi náxnúu ntú'xi xtuku ña. Ñá tē nté kaa diní ña. Kí'in ña né, nadiko ntí'í ña é iō iña ña ne, dá kuñin ña ñu'u san.

Kantaa Jesuu iña kiti e dōo nuu á'vi i é kaē'nu ini tsi'xi

⁴⁵ Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ña kadiko kaa, ña é kanantukú kiti e dōo nuu á'vi i, e dōo va'a. ⁴⁶ Uun tsi kiti e dōo va'a, é nuu á'vi kue'en nāni'í ña ne, kí'in ña né, nadiko ntí'í ña é iō iña ña ne, dá kuñin ña ti.

Kantaa Jesuu iña xunu

⁴⁷ Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa xunu kaa, é kanakuítá nuu ña'a san ini míni kán é tavá ñá un ntíi ntíi nuu tsákā san. ⁴⁸ Dā tsítū ne, nantí ña diñi ntute kán. Ikán intóo ña nakaxnú ña ti. Tsáká vā'á san ne, natsu'un ña ti ini xiká san. Kiti é ña vā'á san ne, éte ñá ti. ⁴⁹ Kuan koo kuvi tē ntí'i ñuxiví sa di. Kí'xi ánje Xuva kō ne, nakaxnú ña xoo é vā'á i, xoo é ña vā'a i. ⁵⁰ Nakuitá ñá xoo é ña vā'a i mé'ñu ñu'u du'xé san. Ikán dóo kueku ña'a san ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ñá —ka'an Jéssu.

Núu i e dóo va'a é xéé nī é ata

⁵¹ —¿Ntáñe'e dikí ntí'i ntu nto un ntí'i núu i sá'a? —tsixe'e Jéssu ña.

—Ntáñe'e dikí ntí —ka'an ña.

⁵² Kidáa ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Un ntíi ntíi mastrú lei, da ntánakua'a ña iña i mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa tó'o ví'i san kaa ña. Tsi tó'o ví'i sán ne, kanatava ña é xéé nī é atá san mí ñu'u vā'a iña ña dá ntio ña —ka'an ña.

Dā tūví Jesuu ñuú Nazaree

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Dā kúvi ntáa Jesuu sá'a né, ntaka ña ikán. ⁵⁴ Kué'en ña ñuu mí ñá ne, nakuá'a ña ña'a má ví'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Koó dá kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū nakua'a ñá sá'a e dóo ini ña, e dóo kade ña nuu i é dóo ka'nu san?

⁵⁵ ¿Ñá ntu te divi ña é i'xá ña kade va'a utun? ¿Ñá te María ntu di'i ñá? ¿Ñá ntu te ení ña Santiau ni Jósee ni Símuun ni Júdá? ⁵⁶ ¿Ñá te divi ta'an ña ta'nú ntoo ñuú ko á di? ¿Mí'i ntu vē'xi é dóo kí'in íni ña sá'a kuan? —ka'an ñá'a san.

⁵⁷ Ncho kudíin ñá'a san ni ñá, ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Ña kaka'án naa Xuva kó ne, ntaiko ñu'u ñá'a san ña; ntá tsi ña ñuú mii ña nī ñavi'i ña ne, ña ntaiko ñu'u ña ñá —ka'an ña.

⁵⁸ Ná kué'e núu i e dóo na'nu ide ña ikán, tsí ña ni kuintí'xe ña'a san ña.

14

Dā xi'i Juaán Bautista

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Ntuvi sá'a ne, Heródē, ña é de ku'vé iña ñuú Galileá ne, tēkú ña iña Jéssu.

² Kaka'an ñá nī ña ntáde tsiñu iña ña:

—Ña tsikán ne, á tē Juaan Bautista ña. Á tē ntóto ñá e xi'i ña. Dukuān é kúvi ide ña nuu i e dóo ka'nu san —ka'an ña.

³ Tsi Heródē sán ne, tēñ ña Juaán ne, kí'ni ña ña ne, xnuu kutu ña ñá kuenta iña Heródia, ñad'i'í ení ña, ntá nani Felipe. ⁴ Tsi kaka'án Juaan ni Heródē:

—Dóo xii kaa é naki'i nto ñad'i'í ení nto —ka'an ña.

⁵ Heródē sán ne, ntío ña é ká'ni kue'en ñá Juaán san, ntá tsi u'ví ña ña'a san, tsi dé kuení ña'a san tsí Juaán san ne, ña kaka'án naa Xuva ko. ⁶ Ntá tsi dá xee víko é kaku Heródē ne, íte'e dióko Heródia nuu ña'á san, ña vexká'xí viko san. Ná tē nté kaa dīni Heródē san kídaa ne, ⁷ xé'e ña xu'u ña nī dioko Herodia tsí nuu é ntáa ntí'xe i é kué'é ña tún da nēe ka é kákán tun. ⁸ Tsi'i di'í tún dikí tun nēe é kákán tun ne, kaka'án tun:

—Tá'xi nto kó dikí Juaan Bautista vevíi. Xntekū nto nú kō'o —ka'án tun ni Hērode.

⁹ Kidáa né, kúnta'xa iní rei Heródē san. Ntá tsi kaka'an ñá te kuan kōo kuvi, tsí mé'ñu ñá'a san xe'é ña xu'u ña. ¹⁰ Taxnúu ña é na ká'nté tu'un ña dikí Juaán san viutun kán. ¹¹ Xntekū ñá dikí Juaan nú kō'o ne, xé'e ñá tún, dá nakué'ē tún di'í tun.

¹² Dā xeé ña ntántikín Juaán san ne, nāki'i ña kúñu ñā ne, ixkú'xi ña ñā. Kidáā ne, kué'en ña kúkoto ñā Jéssuu nté ō kúvi.

Dā xe'é Jesuu é kā'xi u'un míl ñā'a
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Dā téku Jesuu nté ō kúvi Juaan Bautistá san ne, ínūu ña tun ntóo ne, kué'en ñā mí xoxó ñā'a. Ntá tsi dá kútuni ñā'a sán ne, kué'en ña kúntikín ñā ña. Ntaíka ña dí'in ñā. ¹⁴ Dā ntíi Jesuu tún ntóo san ne, ínī ña tsí ña te nté kaa tíñ ñā'a. Ntúntá'ví ínī ña ña ne, ntavá'a ña ña nchokuví san, ña é ntéka ñā'a san. ¹⁵ Dā kuáa ne, xéé ña ntántikín ñā ne, ntáka'an ña:

—Xoxó kantoo i i'a. É kuáá ve. Taxnūu nto ñā'a san é na kí'in ña ñúu kuetsi san vata koo é kuíin ña é kā'xi ña —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ñá kuetsi é kí'in ña. Dívi nto kué'é xnto é kā'xi ña —ka'an Jéssuu.

¹⁷ Kidáā ne, nantíko koó ña, ntáka'an ñā ni ñā:

—Ú'un kúdií tañú'u ío ni úvi kudii a tsákā —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jéssuu:

—Tā'xi nto —ka'an ña.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an ñā ni ñā'a san é na kúntóo ña nu ité sán. Kí'i ña u'un tañú'ú sán ni ntúvi a tsákā sán ne, íto ña e dukún kán ne, nákué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kátsin dava ña tañú'ú sán ne, xé'e ñā ña ntántikín ña é na tsí'i ña nta'a ñā'a san. ²⁰ E'xi nta'a ñā'a san, un ntíi ntíi ña. Kidáā ne, natákā ñā ta'vi í é ntoó ka ne, natsu'un tsitu ña úxuví ka xika. ²¹ Ñá te da ú'un míl ñatíi san é'xi ña. É nté ña ni ka'vi ña ñadi'í san, nté í'xá san.

Dá íka Jesuu nú ntúte kan
(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ña ntántikín ña é kú'un ña ínī tun ntóo san e kí'in ña uun xo díñi ntute san. Dívi ña ne, ítúvi ka ña da nté ntaka nti'i ñā'a san. ²³ Dā nátaxnūu ña ñā'a san kunú'u ñā ne, kúxee ña xuku kán vata koo é da míi tsi ñā ka'an ntá'vi ña. Dā kuáa ne, ínūu míi ña ikán né, ²⁴ dōo kuíka tun ntóo san mé'ñū míní san. Un vá'a tsi kanaduku ntúte san ata tún ntóo e dōo kainu tatsín san. ²⁵ Dā vé'xi túvi ne, kué'en Jéssuu ni ñū'u ña, kaíka ña nú ntúte san. ²⁶ Ntá tsi dá ínī ña ntántikín ñā ña tsí kaíka ña nú ntúte sán ne, ñā té nté kaa ntaú'vi ña. Ntákachú'u ntáa ña, ntáka'an ña:

—¡Un kaa ña ntíxi! —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi ura tsí i kaka'an ñā ni ñā:

—¡Ñá ku u'ví nto, tsí xu'u! —ka'an ña.

²⁸ Kaka'an Pedru ni ña:

—Te dívi nti'xe ntó, Tó'ó, ká'an ntó é na kí'xi u mí kaíka nto nú ntúte san —ka'an ña.

²⁹ Kaka'an Jéssuu:

—Kí'xin ni —ka'an ña.

Pedru ne, ntíi ña tún ntóo san ne, íka ña nú ntúte san é kí'in ña mí ntitsi Jéssuu. ³⁰ Ntá tsi dá ínī ña tsi dōo kainu tatsín san ne, ú'ví ñā ne, íñi ntu'u kúkií nto'o ña ínī ntute san. Un ntíi tsí kána ña:

—¡Xntii ntó ko, Tó'ó! —ka'an ña.

³¹ Úra tsí i nakurkáa Jesuu ntá'a ña ne, nātava ña ña. Kaka'an ñā ni ñā:

—¡Nté ō ntú íña o é ña kákuinti'xe o! ¿Nté kui ña ni kuintí'xe ntu o? —ka'an ña.

³² Dā nakú'un ña ntuvi ñā tun ntóo san ne, kúkadín tatsín san. ³³ Ñā ñu'u ínī tun ntóo san ne, nákuñchiti ña nūu Jéssuu, ntáka'an ña:

—¡Nuu é ntaā i tsí í'xá Xuva nti'xe ko ntó! —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñá nchokuvi ñúú Genesaree

(Mr 6:53-56)

³⁴ Dā kúvi ita ntí'xin ña ntute sán ne, xée ña ñúú é nani Genesaree. ³⁵ Dā íni ña'a san, ña ntántoo ikān, e vé'xi Jesuu ne, taxnúu ña tú'un íña un ntíí ntíí ñúú tsikán ne, ntēka ña'a san ña ntánchokuví san, un ntíí ntíí ña. ³⁶ Íkan ña Jesuu é kuān te ntete dóo ña na tñin ntá'a ña. Ña é tñin nta'ā sán ne, ntúvá'a ña.

15

Nee íña é kade i é kánat'vi ña'a sán nuu Xuva ko

(Mr 7:1-23)

¹ Kidáa ne, xée ña fariseu ní mastrú lei san, ña ntoo ñúú Jerusaleén, nte mí tuví Jesuu ne, ntáka'an ñá ni ñá:

² —¿Nté kui ña ntáde ntaa ña ntántikin ntó vatā xkoó ini ñáta kō? Tsí ña ntánta'a ña dá ntaé'xi ña —ka'an ña.

³ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Nté kui ña divi ntō ne, ña ntáde ntaa nto é kaka'an Xúva kō, é ntio nto kuntikin ntó vatā xkoó ini mí ntō? ⁴ Tsí kaka'an Xúva kō: “Kuíko ñu'u nto uva nto ni dí'i ntō”, ka'an ña. Ká'an xtúku ña dí: “Xoo é ká'an kīni i íña uva i ni íña dí'i i ne, da míí é kúvi i”, ka'an ña. ⁵ Ntá tsi ntō'ó ne, ntáka'an nto tsí kuví ka'an ñá'a san ni uva ña ni dí'i ña: “Ña kúvi xntíí ú nto, tsí íñá ko ne, nāku'éle ú nta'a Xuva kō.” ⁶ Te kuan kōo ka'an ñá ne, ñá kantío é xntíí ña uva ña nté dí'i ña, ka'an nto. Dukuān ne, ntáde nto vatā xkoó ini ñáta ntō e ntánakuitā nto é kaka'an Xúva kō. ⁷ Ntáka'an ntó tsi ntáde ntaa nto é kaka'an Xúva kō, ntá tsi ña ntáa. Dōo vá'ā o ka'an Ísaia kuénta íña nto dá kakā'an ñá naa Xuva ko:

⁸ Ña sá'a ne, kúdií rki xaa ña ntéku da ntáka'an ñá e dóo ntánuu iní ña ko, ntá tsi ña te ntánñ nima ñá e ntánuu iní ña ko.

⁹ E ntaá i e ntánuu iní ña ko,

tsi e ntánakuā'a ñá ne, da míi tsí e ntáka'an ñá'a san.

Kuan o ka'an ña —ka'an Jéssuu.

¹⁰ Kidáa né, kána ña ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Kini nto né, na kí'in díki nto: ¹¹ Ñá te ña é káki'vi ini xú'u ko kán kade i é kakudentú nima ko, ntá tsi nee íña é ntíi xu'u kō né, diví é kade i é kakudentú nima ko —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, xée ña ntántikin ña mí tuví ña ne, tsixe'e ña ña:

—¿Kútuni ntú nto é kúdiin ñá fariseú san da téku ña é kaka'an nto? —ka'an ña.

¹³ Kaka'an Jéssuu:

—Da neé ka utun é ña ni í'xi Uvā kó ne, nātu'un ña uun tsi nte xó'o i. ¹⁴ Na koo míi nto ña. Vata ntáa ña kuāa ntáa ña é dotō tsi ntántēka ña ña'a. Te uun ña kuāá nteka ña ña kuāa ni'i ña ne, ntuvi tsí ña kó'xo nuu ña xaví san —ka'an ña.

¹⁵ Kidáa ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Ká'an nto ní ntí nee íñá ncho ka'an núu i sá'a —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Vāta tekú kue'en xntú nto? ¹⁷ ¿Ñá ini ntú nto tsí da neé ka é káki'vi xu'u kō ne, kaita nti'xin i'xi ko kán ne, da kidáa ntíi xtuku kúñu kō? ¹⁸ Ntá tsi nee é kīni kaa é kakíi xu'u kō né, ntē nima ko kakéne ne, diví é kade i é kakudentu o. ¹⁹ Tsi nté nima ko kakéne é kīni o kadā kuení kō, é ká'ni o ña'a, é kadā xení o ni ñadí'í tuku ña'a, é kadā xení o ni ñadí'í, ña vata tánta'a, e kí'i dú'u o, é ká'an ó doveté, é ká'an kīni o íña ña'a. ²⁰ Sá'a káde i e ntákudentú ña'a sán nuu Xuva ko. Ntá tsi te ña nta'a o da ka'xi o vatā xkoó ini ntó ne, ña te dívi i é kade i é kakudentu o nuu Xuva ko.

Ñadĩ'í, ña vé'xi tuku ñuu, kuínti'xe ña Jesuu
(Mr. 7:24-30)

²¹ Ntáka Jesuu ikān ne, kué'en ña ɛtsin ñuú Tíru ni ñuú Siduun. ²² Ikān tuví uun ñadĩ'í, ña vé'xi ñuú Canaán ne, ñé'e ña mí tuví Jesuú ne, kaka'an ña:

—¡Ntuntá'ví ini nto ko, Tó'ò, I'xá Davii! ¡Un vá'a tsi kanto'o dióko kó kuenta ña é ña vá'á san é nuu nimá tun! —ka'an ña.

²³ Nté uun tú'ün ña ni ká'an Jéssuu ni ña. Kidáā ne, xéé ña ntántikín ñá ne, kaka'an ñá ni ñá é na nakunu ña ñadĩ'í san. Ka'an ña:

—Nakūnu nto ña, tsi dóo du'xen ka'an ña é ntikín ñá kō —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Jéssuu:

—Taxnuu Xuva kō ko é xntií ú da mii tsi ña kúnaa, ña ntáduku ntée tatá ña Israee —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi xéé etsin ñadĩ'í san ne, ínchiti ña nūu ña ne, kaka'an ña:

—¡Vií nto da xe'e, Tó'ò, xntií ntō ko! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ñá vā'á ō é naki'i o tañú'ú é ká'xí i'xá kō dá kué'é ō tīnā san —ka'an ña.

²⁷ Ñadĩ'í san ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'an nto, Tó'ò, ntá tsi tīnā sán ne, ntaé'xi ti utsi i é kākō'xo má mēsa tó'o tī —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Dōo vā'á ó kakuinti'xe o. Kuan koo na kuvi vatā ó ntio o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a dióko ña.

Dōo tītín ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

²⁹ Ntáka Jesuu ikān ne, kué'en ña diñi míni Galileá san. Kúxee ña xuku kán né, ikān itúvi ña. ³⁰ Nā te da dīi da díi ña'a xéé ña mí tuví ña ne, ntéka ña ña xné'e, ña ni'i kui'í i, ña kuáā, ña ñi'í, ni tītín ka ña ntánchokuví san. Tsōo ña ña'a san nú dī'ín Jesuú ne, ntavá'a ña ña. ³¹ Koó dā kúdu'va ña'a san da ini ña e ntáka'an ñá ñi'í san, e ntuvá'a ña ni'i kui'í i san, e nakaka ña xne'é san, e nakini ña kuáā san. Ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva ña Israee san.

Dā xe'é Jesuu é ká'xí kimi míl ña'a
(Mr. 8:1-10)

³² Kidáā ne, kána Jesuu ñá ntántikín ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Kantunta'ví ini kó un ntíí ntíí ña'a san tsi é ita ntí'xin uní ntúvi e ntántoo ña i'a nī ko. Nā túvi ka é ka'xí ña. Nā ntío kó nataxnūu ú ña é kuan tsi koo, tsi ntákain ña, tsi dá ná koo vita ña itsi kán dóko —ka'an Jéssuu.

³³ Ntáka'an ñá ntántikín ña:

—¿Mí'í ntu kiki'í o tañú'ú i'a mí xoxo ntoo i? ¿Nté ntu koo xee tá'an é ka'xí ña, é ña te da díi ña'a san? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Tītín ntú tañú'ú ni'i nto? —ka'an ña.

Nantíko koō ña, ntáka'an ña:

—Ú'xe kúdii tañú'u ni ūvi kudii a tsákā —ka'an ña.

³⁵ Kaka'an Jéssuu ni ñá'a san é na kuntoo ña ñu'u kán. ³⁶ Kí'í ña e u'xé tañú'ú sán nī tsákā sán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kidáā ne, ta'vi dáva ñá ne, xé'e ña ña ntántikín ña é na tsi'í ña nta'a ña'a san. ³⁷ Ē'xí nta'ā ñá, un ntíí ntíí ña. Dā kúvi ne, natáka ña é ntoó ka ne, ú'xe xika nátsu'un tsítu ká ña ta'vi i. ³⁸ Nā te da kimi míl ñatíí san é'xi ña ne, nté ña ni inté'vi ñadĩ'í san, nté i'xá san di. ³⁹ Nataxnūu ña ña'a san kidaā ne, nákunūu Jesuu tún ntóo san ne, da kué'en ña ñuú Madala.

16

Dā íkan ña fariseu ni ñá saduceú san uun nuu i e dóo ka'nu

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Xéē ña fariseú san nī ña saduceú san é ncho koto nteé ña Jesuu. Ntaíkan ña te nañē'e ñá ña uun nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kán. ² Ntá tsi kaka'an Jesuu ni ña:

—Da kakuáā ne, ntáka'an nto: “Vá'a iñē tevāā, tsi dóo dito xntivi e dukún kan”, xkoó ka'an nto. ³ Tévāā ne, ntáka'an nto: “Dóo xóo iñē vevii, tsi dóo ñu'u viko xé'e i kan”, ka'an nto. Te ñni nto nté iñē da ntaíto nto e dukún kán, ¿nté kui ñá ini ntu nto nté koo kuvi ñuxiví sa, da ntaíto nto nté o kakuvi vevii? ⁴ Ña kini ntáa, ña ntáde é kīni kaa sán ne, divi ñā ntaíkan ña nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ña kué'e ká Xuva ko núu i é ntio ña, tsí da mii núu i váta ō kúvi Jonaa san —ka'an ña.

Kidáā né, ntáka Jesuu íkán né, tsoo mii ña ñā.

U'xen íā iña ñá fariseu

(Mr. 8:14-21)

⁵ Dā xee ñá ntántikin ña uun xo diñi ntute sán ne, kūtuni ña tsí kunánī ña é kuído ña tañú'ú. ⁶ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kini nto ne, kuenta tsí vií nto ni ū'xen íā iña ñá fariseu ni ñá saduceú san —ka'an ña.

⁷ Kidáā ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—Kuan ō ka'an ñá, tsi ña ni ído ō tañú'ú san —ka'an ña.

⁸ Ñi Jesuu née iña ntádē kuení ña ne, kaka'an ña:

—¡Mpá! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe vá'a ntu nto? ¿Nté kui ntaítsu'un ntu nto tē ña ni ido nto tañú'ú san? ⁹ ¿Vāta kutúni ntú nto? ¿Ñā ntu naka'an nto tsí u'un tañú'ú san é'xi u'un mii ñā'a sán ne, títin xiká ka ñu'u ta'vi i e ntóo ka é natáká nto? ¹⁰ ¿Nté ña ntu naka'an nto e u'xe tsi tañú'ú san e é'xi kīmi mii ñā'a sán ne, títin xiká ka ñu'u ta'vi i e ntóo ka é natáká nto? ¹¹ ¿Nté kui ña kañē'e dikī ntu nto e ña te iña tañú'ú nti'xe san kaka'án u? Kuenta tsí vií nto ni ū'xen íā iña ñá fariseu ni ñá saduceú san —ka'an ña.

¹² Kidáā né, kūtuni ña tsí ña te kaká'an ña iña u'xen íā é kaidáka tañú'ú san, tsí kaka'an ñá iña nuu i é ntánakuá'a ña fariseu ni ñá saduceú san.

Dá kaká'án Pedru tsí Jesuu é Cristu ña

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Dā xee Jesuu ñuú é nani Cesárea Filipú ne, kaka'an ñá nī ña ntántikin ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ¿néé ntu ña'a ú, te ká'an ñá'a san? —ka'an ña.

¹⁴ Nantíko koō ña, ntáka'an ñá:

—Íō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juan Bautista nto. Íō ñá ne, ntáka'an ña tsí Elia nto. Ío xtúku ña ne, ntáka'an ñá tsi Jeremia ntó, ō tuku ña'a ña kaka'án naa Xuva ko nto —ka'an ña.

¹⁵ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Ntō'ó ne, ¿xóó ña'a ntu ú, te kuiní nto? —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Símuun Pedru:

—Cristu ntó, I'xá Xuva kō ña kantíto san nto —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Nté kuān nte vá'a ō ni o, Símuun, i'xá Jonaa. Sá'ā ne, ña te ñá'a ni nañē'e ñá o, tsí mii tsi Uvā kō, ña tuví e dukún kán. ¹⁸ Kaka'án u ni ō tsi divín é Pedrú ne, diví ō ne, xúu ncho ka'an. Nú xūu sa'á xntítsí u xúkún ko. Ña kúvi vií doxí'í san nī ña'a, ña ntákuinti'xe i ko. ¹⁹ Ta'xí u o ntakáá iña i mí kadē kúlvé Xuva kō e dukún kán. Da xóo ka ña'a, ña é íō kuetsí i ñuxiví a ne, ká'ān tsí ña kúvi k'vi ña e dukún kán. Kuan kōo vií Xuva kō e dukún kán di. Da xóo ka ña'a, ña

é ntuvá'a ni Xuva ko ñuxiví a ne, ká'án tsí kuvi kí'vi ña e dukún kán. Kuan kōo vií Xuva ko ni ña e dukún kán di —ka'an ña.

²⁰ Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña ntántikin ña é ña ku ka'án kue'en tsí ña ni da xoó ka ña'a é Cristu ña.

Dá kakā'an Jesúsú é kuví ña

(Mr: 8:31-9:1; Lc: 9:22-27)

²¹ Nté ntūvi tsikán ne, eni ntu'u Jēsuu kaka'an ñá nī ña ntántikin ña é kantio é kř'in ñá ñuú Jerusaleen. Ikán ne, ñá te da dīi núu ī dóo nto'o ña nta'a ñatā sán nī tó'o dutú nī mastrú leí san. Ka'ní ña ña ne, te kūvi uni ntūvi ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña. ²² Kidáa ne, kué'en xīo Pedru san ni ña né, ikán de tíi ña ni Jēsuu, káka'an ña:

—Ñá te sá'a é ntio Xuva ko, Tó'o. Ñá te kuan kōo kuvi nto —ka'an ña.

²³ Ntá tsi xkokoto Jēsuú ne, kaka'an ñá nī Pedru:

—¡Ñá kuān xkoó ka'an, tsí kaka'an vatā ó kaka'an tó'o e ña vá'a san! Ñá ku koton ntēen ko. Ñá te vatā ó kade kuení Xuva kō é kadē kuení o, tsí vata tsi ó de ña'a san káden —ka'an ña.

²⁴ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntántikin ña:

—Tē xoó ncho kuntikin í ko ne, ñá vīi ka ña é ntio mii ña, ntá tsi na kuntikin ñá ko, kuān te na kuví ña. ²⁵ Tē xoó ntio í é nakāku ntuvi iña í ne, kunaá ña ntii dañu ntūvi. Ntá tsi tē xoó nakunaa í ntuvi iña í kuenta iñá ko ne, ní'i ña ntuvi vá'a iña ña ntii dañu ntūvi. ²⁶ ¿Neé ntu ni'i ñatíi san te ní'i ña dá kaniñ ñuxiví sa, te nākunaá ña é tduiña ña? ¿Nté ntu kaa ntá'vi ñatíi san é tduiña ña? ²⁷ Tsí xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, kí'xi ú nī ánjē ko. Dóo ka'nu ña'a ú, vatā ó ka'nu Uva kō. Kidáa ne, ntanáa ú ni ñá'a nee iñá idé ña xé un xé un ña. ²⁸ Nuu é ntaá í é káka'án u ni ntō. Iō ñá'a e ntáññ ñá i'a vevíi ne, ña kúvi ñá da nté kiní ña é kixkadá kú'vé u ñuxiví sa —ka'an Jēsuu.

17

Dā nádama kúñu Jēsuu

(Mr: 9:2-13; Lc: 9:28-36)

¹ Dā kúvi iñu ntūvi ne, ntéká Jesuu Pedrú san ni Sántiau, ni ení ña, ñá naní Juan, kue'en ní'i ña ña ñuun xuku e dóo dukún ne, ² nuu tsi ña ne, nadama kúñu Jēsuu. Nuu ña ne, xi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu ngántii san ne, dóo é nuu ña né, ntukui'xín kue'en. ³ Ura tsíkan ntii dító Muisee ni Élia, ñá ka'án naa Xuva ko kidaa ne, ntáka'an ñá ni Jēsuu. ⁴ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni Jēsuu:

—Dōo vá'a o tsí ntoo ntí i'a, Tó'o. Tē ntio nto ne, xntítsi nti uní á vi'í i'a, uun iña nto, uun iña Muisee ne, uun iña Éliá di —ka'an ña.

⁵ Da nii káka'án Pedrú san ne, xéé ñuun viko e dóo kaxi'í nuu mí ntoo ña ne, távi ñuú ña. Kaka'an tátsin Xúva kō mé'ñu vikó san:

—Ña sá'a ne, I'xá mii kó, ña e dóo ntio ko. Dōo diní ko ni ña. Kini nto é káka'an ña —ka'an tátsin san.

⁶ Dá téku ña ntántikin ñá san sá'a ne, nántüvé ña kúñu ña ñu'u kán né, dōo u'v'í ña. ⁷ Ntá tsi vé'xi Jēsuú ne, tiin nta'a ña ña ne, kaka'an ña:

—¡Nakuntáññi nto! ¡Ñá ku u'v'í nto! —ka'an Jēsuu.

⁸ Dá íto ña ne, xōxó ka ña nguui san. Da mii tsi Jēsuu ntítsi ña.

⁹ Dá kúntíi ña xuku sán ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá ku ka'án ntó ni da xoó ka ña'a nee e íni nto da nté nantóto ú rkontúvi é xí'í u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi —ka'an ña.

¹⁰ Ntátsixe'e ña ntántikin ña:

—¿Nté kui ntáka'án ntu mastrú leí san é dī'na Eliá san kí'xi ña? —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuu é ntaā i tsí di'na Elia kí'xi ña ne, xtūví tu'vē ña é un ntí'í. ¹² Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi e kí'xi Elia, ntá tsi ña ni kutúni ñá'a san te divi ñā né, ide ña ni ña da nēē ka é ntio ña. Kuan kōo nto'o kó nta'a ña di, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi —ka'an Jesús.

¹³ Kidáa ne, kutuni ña ntántikin ña tsí kaka'an ñá iña Juaan Baútista.

Dā ntavá'a Jesuu úun na kudii, ná kaxi'i mí
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā xeé ña mi dóo ntoo ña'a ne, vé'xi uun ñatíi mí tuví Jesuu. Ínchiti ña nūu ñá ne, kaka'an ña:

¹⁵ —Tō'ó, ntuntá'ví ini nto i'xá ko, tsí kaxi'i mí nā ne, xntii nto nā. Dōó kanto'o na. Nuu nuu tsi kantava nuu na nchú'un kán ne, kako'xó nuu na nú ntute kán di. ¹⁶ E kíxni'i ú na é ntává'a ña ntántikin ntó na, ntá tsi ña ni kuvi víi ña —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jesús:

—¡Nté o ntu! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe ña'a sán ko, ña e ntáde é kīni kaa? ¿Tí'ín ka ntu ntuvi kutíi ú ni ntó? Kíxni'i nto na i'a —ka'an ña.

¹⁸ De tíi Jesuu ni é ña vá'a san ne, ntíi é ña vá'a san é nuu nima na. Ura dú'va tsi ntuvá'a na.

¹⁹ Kidáa ne, xēé ña ntántikin ña mí tuví Jesuu ne, tsixe'e ña ña:

—¿Nté kui ña ni kuvi víi ntu ntí é nakūnu ntí e ña vá'a san? —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jesús ni ña:

—Tsí ña te kanī nima ntó ntákuinti'xe nto. Nuu é ntaā i é kāká'án u ni ntō tsi kuān te san sīin kue'en tsi ntákuinti'xe nto ne, kuān te vata kaa uun kudii ntikin kulí san é kuinti'xe nto ne, kuvi ka'an ntó ni xūku san: “Ku'é'n ikān”, ne, kí'ín. Ña túvi neé kue'en tsi é ña kuvi víi nto. ²¹ Ntá tsi e ña vá'a vāta kaa sá'a ne, ña ntíi tē ña kuntóo ixu ō né, tē ña dóo ka'an ntá'ví ō di —ka'an Jesús.

É kúvi uvi íto kaka'an Jesús é kúvi ña
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Dá ntoo ña ñuú Galileá ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ntuvi ú kuenta ntá'a ña'a san. ²³ Ka'ní ña kó ne, te kúvi uní ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an ña.

Dōo kántoo nta'xa ña ntántikin ña.

Dā ntá'vi Jesuu ni ña ntántikin ña diu'un xōo iña xúkūn

²⁴ Dā xee Jesús ñuú Capernau ni ña ntántikin ñá ne, vé'xi ña ntaído diu'un xōo iña xúkūn san mí tuví Pedrú san ne, ntáka'an ña:

—¿Ña kantá'vi ntu mastru ntó diu'un xōo san? —ka'an ña.

²⁵ Kaka'án Pedrú san:

—Kantá'vi ña —ka'an ña.

Dā kí'vi Pedrú san má ví'i kán ne, di'na kaka'an Jesús ni ña:

—¿Nté ntu de kuéni o, Simuun? ¿Xoó ntu nta'a i ntaído rei ñúxivi san diu'un xōo ni diu'un iña ñu'ú san? ¿Nta'a ña ñuú mii ñā né, ō nta'a ña tuku ñuú san? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'án Pedru:

—Nta'a ña tuku ñuu —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Dukuān ne, ñá kantio é ntá'vi ña ñuú mii ñā. ²⁷ Ntá tsi vata koo é ña kudíin ña ne, kue'én nu míni kán ne, nakuítan xu've é kantikin kaa xu'u tsákā san. Tavan da nēē ka tsákā, kiti é tíin di'na. Dá ntákán xu'u ti ne, naní'i o uun diu'un kuetsi. Kí'in ne, da nta'vin diu'un xōo ó ne, iñā kó di —ka'an ña.

18

*¿Xoó ntu é díi ka ka'nu i?
(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)*

¹ Ntuvia tsikán ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é díi ka ka'nu i mí kadē kù'vé Xuva kō? —ka'an ña.

² Káná Jesuu úun i'xá san ne, xtuví ñá í mé'ñū ña'a san. ³ Kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Nuu é ntaā í é kākā'án u ni nto: Tē ña nadáma nto nima nto é kuinti'xe nto vatā ó de a i'xá kuetsī sán ne, ña kúvi k'ví nto mí kadē kù'vé Xuva kō. ⁴ Xoó ñá'a, ña é ña káde ka'nu vata kaa i'xa sa'á ne, divi ñá é díi ka ka'nu ña mí kadē kù'vé Xuva kō. ⁵ Xoó ñá'a é ki'í ña uun i'xá vata kaa sa'á kuēnta iñá ko ne, vata te xū'u kí'í ña ko.

*Dōo xii kaa é vīi o é kīni kaa
(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)*

⁶ Ntá tsi da xōó ka ña'a é ku'é'é ña itsi é vīi é kīni kaa da nēé ka i'xá san é kakuinti'xe í kó ne, díi ka vá'á ó te kun'ni uun xuu xodo ka'nu dúkun ñá ne, na kunuu nto'lo mií ñá má ntute ñu'u kán. ⁷ jntá'vi ide ñá ñuxiví a tē kadē ña é vīi tuku ña'a kuetsī! Kuan tsi ió nuu í é kīni kaa, ntá tsi jntá'vi ide ña'a san, ña é kaxé'e itsi é vīi ta'an ña é kīni kaa san!

⁸ Te ntá'a nto, o te d'ín nto kadé í é vīi nto é kīni kaa san ne, ka'nté nto ne, nakuitā nto. Díi ka vá'á ó te u'ntu nto xēe ntó é dukún kán, te káka xné'e nto, é xēe ni'í nto ntuví ntá'a nto, ntuví d'ín ntō dô'vi kan mi dōo kai'xi ñú'ú san.

⁹ Te ntúxnúu nto kadé í é vīi nto é kīni kaa sán ne, tavá nto ne, nakuitā nto. Díi ka vá'á ó te xēe ntó é dukún kan ni úun tsi ntuxnúu nto, é xēe ni'í nto ntuví ntúxnúu nto dô'vi kan mi dōo kai'xi ñú'ú san.

*Kuenta iñá á le'ntu é kúnaa
(Lc. 15:3-7)*

¹⁰ Koto ntó tē ña kadá kuení nto tē ña nuu á'vi i'xá san. Tsi kaka'án u ni ntó tsi é dukún kán ne, ánjē san é kadé ña í kuentá ne, utén utén ntoo ña nta'a Xuva kō, ña é tuví é dukún kán. ¹¹ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatí'ne, vé'xí u é nakákú u ña'a, ña ntákunaá san.

¹² ¿Nee iñá ntu ntádé kuení nto? Te úun ña'a né, ió uun sientu á le'ntu ña ne, uun xti kunaa ti ne, ¿ñá ntu te tsoo mí ña kiti kīmi díko xe'un kīmi san má kú'u kan dá k'ín ña kīnantúku ña kiti uun, kiti kunaá san? ¹³ Te nāni'í ña tí ne, nuu é ntaā í é kākā'án u ni ntó, tsi díi díi ka diní ña ni kiti nāni'í ña san é kiti kīmi díko xe'un kīmi, kiti ña ni kunaá san. ¹⁴ Kuān ó ni Uva kō, ña tuví é dukún kán. Nā ntío ña é kúnaa nté uun i'xá san.

*Nté koo kada ka'nu iní o ni ta'an kō
(Lc. 17:3)*

¹⁵ Tē kadé ta'an nto é kīni kaa ni ntó né, kue'ēn ntó mí tuví ña ne, ká'an nto ni ñá nte o dé ña, da mií xnto ni ñá. Te kīni ña é kākā'an ntó ne, é ntúvá'a nto ni tá'an nto. ¹⁶ Ntá tsi tē ña kīni ña é kākā'an ntó ne, kunteka nto uun ne, ó uvi ñá'á ka ña'a vata koo é kīni ña. ¹⁷ Tē ña ntío ña kīni ña é ntáka'an ñá tsikán ne, ká'an nto ni ña ntákuinti'xe í san, ña ntánataká nuu má úkún kán. Tē ña ntío ña kīni ña ña ntákuinti'xe í sán ne, ña kú de ká nto ña kuenta. Vii xnto kuenta tsi vata ntáa ña'a, ña é ña ntákuinti'xe í, ni ña ntaído diu'un xóó san.

¹⁸ Nuu é ntaā í é kākā'án u ni ntó: Da xōó ka ña'a é ká'an ntó ni ñá ñuxiví a e ña kuvi k'ín ña mí tuví Xuva kō ne, kuan tsi kōo ka'an Xúva ko ni ñá é dukún kán di. Da xōó ka ña'a é ká'an ntó ni ñá ñuxiví a é kúvi k'ín ña mí tuví Xuva kō né, kuan kōo ka'an Xúva ko ni ñá é dukún kán di.

¹⁹ Sá'a kākā'an xtúku ú ni ntó tsi te úun tsi ntáde nto nima ntó uvi ñá'a nto da ntaikan ntó nta'a Xuva kō ne, Xuva kō, ña tuví é dukún kán ne, ta'xi ña é

nta'ikan nto. ²⁰ Dā mí'i ka mí nataká nuu uvi uni ñá'a kuenta iñá ko ne, ikān tuví u mé'ñu ñā di —ka'an Jēsuu.

²¹ Kidāā ne, xēē Pedru, kaká'an ñā ni Jēsuu:

—Tō'ó, ¿ki'in ito ntū kada ka'nu iní u ni tā'an ko dá kadē xení ñā nī ko? ¿Vá ū'xe ito ntu? —ka'an ñā.

²² Nantíko kōó Jēsuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Ñā kā'án u ni o te da mii tsī é ū'xe ito, tsí un tsi nté kīmí sientu kīmi díko ū'xi ito.

Kuenta iña ñā kade tsiñu é ñā ni ntío ñā kada ka'nú ini ñā ni tā'an ñā

²³ Kuví ka'an ó tsi mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun rei é iō titin ñā ntáde tsiñu iña ñā kaa. Ntío ñā natava ñā kuenta ñā ntáde tsiñu iña ñā. ²⁴ Dā éni ntu'u ñā tāvā ñā kuentá san ne, xee ní'i ñā uun ñā'a, ñā tanū diu'un é vāta kaa uvi díko uun kuía xá'vi ñā. ²⁵ Ñā ni kúvi ntanáa ñā. Dukuān ne, kaka'an tó'o ñā é díko ñā ñā, ni ñā di'i ñā, ni i'xá ñā, ni un nti'i é ió iña ñā, vata koo é na ntūnaa é tanū ñā. ²⁶ Nákunchití ñā kade tsiñu san núu ñā ne, íkan ñā dá xe'e, kaka'an ñā: “Na kútí ká nto nī ko, Tó'ó. Ntanáa nti'i u é tanū u”, ka'an ñā. ²⁷ Ntūntá'ví ini tó'o ñā ñā ne, nangava ñā ñā né, nakadí ñā kuenta ñā. ²⁸ Dā nti ñā kade tsiñu san vi'i tó'o ñā né, tā'án ñā uun ñā'a, ñā é kade tsiñu dadíi ni ñā. Ñā sá'a ne, tanū ñā diu'un ta'an ñā é vāta kaa uun sientu ntúvi xá'vi ñā. Ñā'a, ñā é tanū ñā iña í san ne, írkāa ñā dukun ñā é nakuē'ne ñā ñā ne, kaka'an ñā: “Ntá'vīn ko é tanūun”, ka'an ñā. ²⁹ Nákunchití ñā tanū san núu ñā ne, kaikan ñā kaka'an ñā: “Na kútí ká nto nī kō, tsi ntá'vi nti'i u”, ka'an ñā. ³⁰ Ntá tsi ñā ni ntío ñā tsíkan ne, tsi'i kuétsi ñā ñā ne, xnuu kutu ñā ñā dá nte ntá'vi ñā é ita nū ñā. ³¹ Dā ini ñā ntáde tsiñu, ñā nguii san, nté ó kúvi ne, dōo dé kuení ñā. Kué'en ñā ne, ká'an ñā nī tó'o ñā nté ó kúvi. ³² Kidāā né, kāna tó'o ñā ñā kuān ó de sán ne, kaka'an ñā ni ñā: “Ñā tē nté kaa kiní ó kaden. Xu'ú ne, nakadí u kuenta ó tsi íkán kó da xe'e. ³³ ¿Nté kui ñā ni ntunta'ví ini ntu o ta'an o, vatá o dé u ni ó?”, ka'an ñā. ³⁴ Kúdiin kué'en tó'o ñā ni ñā né, ntáda ñā ñā kuenta ntá'a maú san é xnuu kutu ñā ñā uun sá ñā. ñā dá nte ntanáa nti'i ñā é tanū ñā —ka'an Jēsuu ni ñā.

³⁵ Da kidāā ne, kaka'an ñā:

—Kuān koo vií Uva kō, ñā tuví e dukún kan, ni nto tē ñā kada ka'nú ini nto kaní nima ntó ni tā'an nto di —ka'an Jēsuu.

19

Dá kakā'an Jēsuu iña ñā ntánatsoo mii tā'an
(Mr: 10:1-12; Lc: 16:18)

¹ Dā kúvi ka'an Jēsuu sá'ā né, ntāka ñā ñuú Galileá ne, kué'en ñā ñuú Judea é tuví uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san. ² Nā te da dii da díi ñā'a nti'kin ñā ñā ne, ikān ntavá'a ñā ñā.

³ Vé'xī ñā fariseú san mí tuví Jēsuu é kōto nteé ñā ñā ne, tsixe'e ñā ñā:

—¿Kāka'an ntú lei Muísee é xīi kaa é natsoo mii nti' ñadí' nti' dá nēé ka nuu i kuví? —ka'an ñā.

⁴ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—¿Vāta nakuá'a ntu nto tú'un Xuva kō mí kākā'an tsí divi ñā é dēvā'a ñā ñā'a ne, dē kú've ñā ñatíi ni ñadí' é kuntōo dadíi ñā? ⁵ Dukuān né, xtuví mii ñatíi san uva ñā ni dí'i ñā é kuntōo dadíi ñā ni ñadí' ñā. Uun tsi kúñū kúvi ñā ntuví ñā. ⁶ Vi'i a vé ne, ñā te ūvi ñá'a ká ñā, ñā uun sá ñā. Dukuān ne, ñā vā'a o é nantii ntee ta'an ñā'a san neé e teé ta'an Xuva kō —ka'an ñā.

⁷ Ntátsixe'e ñā Jēsuu:

—¿Nté kui kaka'an ntú Muisee é kuvi natsoo mií ntí ñadĩ'í nti kuan? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Dā xe dóo ka'xi nima ntó ne, dukuān e tá'xi Muisee é natsoo mii nto ñadĩ'í nto, ntá tsi ña te kuán o ni ntio Xuva ko nte ntúvi di'na. ⁹ Kaka'án u ni ntó tsi da xóo ka ña'a é natsoo mii ña ñadĩ'í ña, ntá tsi tē ña te neé ni ide ñadĩ'í san é kini kaa ni tuku ñatĩí san ne, tē natánta'a ñatĩí san ni tuku ñadĩ'í ne, kade ña kuetsi —ka'an ña.

¹⁰ Ntáka'an ña ntántikin ña:

—Te kuan kōo kuvi uun ñatĩí ni ñadĩ'í ñá ne, dií ka vá'ā ó ē ña tánta'a ó —ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Ñá te ūn ntĩ'í ntĩ'í ña'a é kütĩ ña é nĩ'i ña sá'ā, tsi mii tsi ñā é xe'e Xúva kō é kuan koo kuntōo ña. ¹² Ió ñatĩí é ña kuvi koo i'xá ña, tsi e dúkuan kaa ña da káku ña. Ió túku ñatĩí ne, ña'a san ide ña e ña kuvi koo i'xá ña. Ió túku ñatĩí ne, ña ntío ña tánta'a ña kuenta iña tsiñu e ntáde ña iña Xuva ko. Xoo kutĩ i e kuinti'xe i sá'ā né, na kuinti'xe i —ka'an ña.

Dā náxnuu viko Jesuu ún ntĩ'í i'xá san

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Kidáā ne, xee ní'i ña i'xá san mí tuví Jesuu é tñn nta'a ñā í, é kā'an ntá'ví ña iña i. Ña ntini'i Jēsuú san ne, de tii ña ni ñā ntánteka i'xá san, ¹⁴ ntá tsi kaka'an Jéssu:

—Kué'e ntó itsi é na kí'xi i'xá san mí tuví u. Ñá ku kādí nuu nto i, tsi ña'a é ió nima í vatá ó nima i'xá san ne, divi ñā é kāduku ntée ña mí kadé kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

¹⁵ Dā kúvi tñn nta'a nti'i ña ī ne, da kidáā ntáka ña.

Uun ñatĩí kuetsi, ña kuika, kátsixe'e ña Jéssu

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Xée uun ñatĩí mí tuví Jesuu ne, tsixe'e ñā:

—Mastrú, ¿neé ntu nuu i é vā'á kantio é víi u vata koo é nĩ'í ko ntuví va'á iña ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Nté kui katsixe'ēn kó iña é vā'a? Da mii Xuva kō é vā'á ña. Te ntio o ntuvi vā'á iña o ntii dañu ntúvi ne, kadan ntaan é kaka'an Xúva kō —ka'an ña.

¹⁸ Kidáā ne, kaka'an ña:

—¿Neé ntu é káda ntaa u? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu:

—Ñá ku ē'nín ña'a. Ñá ku naki'in ñadĩ'í ñá'a. Ñá ku kí'in dú'un. Ñá ku ká'án dovete. ¹⁹ Kuikon ñu'un uva o ni di'i ó. Kuinima ó ta'an o vatá ó kakuinima míi ó kúñu ó —ka'an Jéssu.

²⁰ Kaka'an ñá ni ñā:

—É un ntĩ'í sá'á kade ntaa ú ntē da ku lú'nti u. ¿Neé ka ntu é kākunaa? —ka'an ña.

²¹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē ncho viin é un ntĩ'í é vā'á ne, kuē'én, nadikon iña o ne, kué'én diu'ún san ña ntá'ví san vata koo e ní'i o nuu i é vā'a é dukún kán. Kidáā né, kixntikín ko —ka'an ña.

²² Dā téku ña é káka'an Jésuú ne, kunta'xa iní ña, tsi dóo kuika ña. Kuan tsi ó ntaka ña.

²³ Kaka'an Jéssu ni ñā ntántikin ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó. Tsi dóo ntii tu'un é xee ñá kuiká san mí kadé kú'vé Xuva kō. ²⁴ Kaka'án xtuku ú ni ntó tsi dií ka ña ntii tu'un é kí'vi

uun kameu xávi xáki natee o san é ká'ví uun ña kuiká san mí kadé kú've Xuva kō —ka'an ña.

²⁵ Dā téku ña ntántikin ñá sá'ā ne, koó dā kúdu'va ña. Ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu kúvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

²⁶ Ito Jesuu ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ñá'a sán ne, ña kúvi nakákú mii ña nima ñá, ntá tsi Xuva kō ne, un ntíi ntíi kúvi víi ña —ka'an ña.

²⁷ Kídáā ne, kaka'án Pedru:

—Ntí'í ne, é xtuví mii ntí'í nti é kuntíkín nti nto. ¿Nee iñá ntu ni'í nti? —ka'an ña.

²⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaa i é káka'án u ni ntō tsí ikan ñuxiví xéé san ne, kutúvi u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi, nú teu ka'nú ko ne, ñivi ntō é ntántikin ntó ko ne, kuntōo nto uxuvi teu na'nú san dí, kadá kú'vé nto iñá uxuvi táta ña Israeé san. ²⁹ Da xōó ka ña'a, ña é xtuví mii i ví'i i, o ení ña, o ta'an ñá, o uva ña, o dí'í ña, o í'xá ña, o ñu'u ña kuenta iñá ko ne, ní'í ña ũun sientu íto ká xtuku. Ní'í ña ntuvi vā'á iñá ña ntíi dañu ntúvi dí. ³⁰ Ntá tsi títín ña'a, ña é odo núu vevíi ne, nte áta i kan kuntōo ña te kúvi ne, ña é ntoo ata i kán vevíi ne, kodo nuú ñá kídáā.

20

Kuenta iña ñá ntáde tsiñu

¹ Mí kadé kú've Xuva kō ne, vata kaa tó'o ví'i san kaa. Tévaā tsi kañe'e ñá, kaixntuku ña xōó kada tsiñu i matú ña. ² Kaka'an ñá ni ña'a san tsi ntá'vi ñi ña ña ntúvi é káda tsiñu ña ne, taxnúu ña ña matú ña. ³ Kaeku iin teváa ne, íni ña tsi ntáñí ka tuku ña'a nú á'ví kán é ña te neé ntáde ña. ⁴ Kaka'an ñá ni ña: “Kúkada tsiñu nto matú ko kán ne, ntá'vi va'a ú nto”, ka'an ña. Ne, kué'en ña kúkada tsiñu ña. ⁵ Kuan tsí o de ña dá kii xtúku ña da ká'ñu ntuvi ne, kaeku uní kuáa dí. ⁶ Dá kaeku u'un kuáa ne, kii xtúku ña ne, ní'í ká ña ña'a, ña é ña tuví nee é víi. Kaka'an ñá ni ña: “¿Nté ntú o de nto i'a? ¿Nté kui ña ntáde tsiñu ntu nto?”, ka'an ña. ⁷ Ntáka'an ñá ni ña: “Ná ni ní'í nti xoó ta'xi i ntí tsiñu”, ka'an ña. Kaka'an tó'o i sán ni ña: “Kue'en ntó matú ko kan kúkada tsiñu nto dí”, ka'an ña. ⁸ Dá kúneé ne, kaka'an tó'o tsiñu sán ni ña odo núu nuu tsiñu san: “Kúkaná nto ña ntáde tsiñu sán ne, ntá'vi nto ña, dí'na ña é xéé rkontuvi. Nté ata i na ntíi ña xee nte dí'na”, ka'an ña. ⁹ Ña xee kaéku u'un kuáa ne, ní'í ña xá'ví ña é uun ntúvi. ¹⁰ Ña xee dí'na ne, díi ka kue'e ní'í ña, kuíni ña. Ntá tsi kuéedadii tsi ní'í ña é un é un ña. ¹¹ Dá ntua'vi ña ne, ká'an ntéé ña tó'o tsiñu san, ¹² ntáka'an ña: “Uun ura kúdií dé tsiñu ña'a san, ña xéé rkontuvi é ntí'í ne, dadíi tsi o ntua'ví ntí ni ña. Ntí'í ne, ñi ntuví dé tsiñu nti. Dōo ntó'o ntí ka'ní san”, ka'an ña. ¹³ Kaka'an tó'o tsiñu san ni ña: “Ná te káde u é kini kaa ni ntō. ¿Ña ni ká'an ntú nto ní ko tsi vā'á o xa'ví nto dá káka'án u ni ntō? ¹⁴ Kúni'í nto xá'vi ntō né, kue'en nto. Xu'ú ne, ncho víi ú ní ña xee da rkontuvi san vatá o dé u ni ntō. ¹⁵ ¿Vá ña kúvi ntu víi u é ntio kó ní diu'ún ko? ¿O ntákune'u iní ntu nto tsí ña kade víni u?”, ka'an ña. ¹⁶ Kuan kōo kúvi ni ña vé'xi ata i kán dí; dí'na ña kodo núu ña ne, ña é odo núu dí'na ne, kuntōo ña nte ata i kan. Tsi kuán te títín ña'a kana ú ña ne, ñá títín ña kué'e u é kodo nuú ña —ka'an Jéssuu.

É kúvi uni íto kaka'an Jéssuu é kúvi ña

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Dá kué'en Jéssuu ítsi Jerusaleén ne, nakana xio ña uxuvi ñá'a ña ntíni'í ña ne, kaka'an ñá ni ña:

¹⁸ —Kíni nto, tsí k'i'in o ñuú Jerusaleen. Ikán ntada ña kó kuenta ntá'a tó'o dutú san ní mastrú leí san. Ká'an ña tsí kúvi u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi. ¹⁹ Ntada ña kó kuenta ntá'a ña tuku ñuú vata koo é kíni díki ña ko ne, natíi nuu ña kó

xo'o. Xnteē ñá ko ntiká krusi kán di. Ntá tsi ntoto xtuku ú te kuvi ūni ntúvi —ka'an ña.

Di'i Sántiau ní Juaán ne, íkan ña da xe'e

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Kidáá ne, xée di'i I'xá Zebedeú san mí tuví Jesuu, xee ní'i ña i'xá ña. Nakunchiti ña nūu ña ne, íkan ña da xe'e. ²¹ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Nee íñá ntu ntio nto? —ka'an ña.

Kaka'an ñá ni ña:

—Ká'an nto na kadā kú've dadii ntuvi i'xá ko ni ntō mí kadā kú've nto; uun chí ne, diñi kua'a nto ne, uun chí ne, diñi datsin nto —ka'an ña.

²² Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá ini nto nee é kaikan nto. ¿Kú'tíi ntu ntō é ntō'o nto é vāta koo nto'o ko? —ka'an ña.

Ntuvi ñatíi san ntáka'an ñá ni ña:

—Kuvi víi nti —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nto'o nti'xe nto vata koo nto'o ko, ntá tsi ña te xú'ú kaduku ntée u é kuē'é u xoó kutúvi í diñi kua'a kó, ō xoó kutúvi í diñi datsin ko, tsi Xuvā ko e dé ku've ña xoo é kuntoo dadii i nī ko —ka'an ña.

²⁴ Dā kútuni u'xi ñá'a ña nguūi sán ne, kúdiin ñá nī Juaan ni Sántiaú san.

²⁵ Ntá tsi kána Jesuu ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Íni ntó tsi tó'ō ña é ña te ñá Israeé ne, dōo ntáde na'nu ña ni ñá'a ña. Dōo ntii ntáde kú've ña. ²⁶ Ná ku kuān xkoó de nto. Da xōo ka ña'a nto é ncho víi ka'nu nto ne, xntii nto tā'an nto. ²⁷ Da xōo ka ña'a nto é ncho kodo nuū ntó ne, xntii nto tā'an ntó, ²⁸ vatā ó de ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. Ná te vē'xi u é xntii ñá'a sán ko, tsi vé'xi u é xntii ú ña ne, é kuē'é u ntuvi íñá ko kuenta íña ña —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu uvi ñá kuā

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Dā ntáka ña ñuú Jericoó ne, ñá te da dii da díi ña'a ntántikin ñá Jesuu.

³⁰ Uvi ñá kuā san ntántoo ña diñi itsi san. Dā téku ña tsi kuítā nti'xin Jesuu ne, uun ntii tsí ntáka'an ña:

—¿Ntuntá'ví ini nto ntí, I'xá ika Dāvii, ña táxnuu Xuva kō é kadā kú've ntó íñá nti! —ka'an ña.

³¹ Ntáde tíi ña'a san ni ña, ntáka'an ña é diin diin tsi kuntōo ña. Ntá tsi da díi díi ka ntii ntáka'an ña:

—¿Ntuntá'ví ini nto ntí, Tó'ō, I'xá ika Dāvii! —ka'an ña.

³² Íntísi Jesuu ne, kána ña ña. Kaka'an ña:

—¿Nee íñá ntu é ntio nto é víi u ni ntō? —ka'an ña.

³³ Ntáka'an ñá ni ña:

—Nakaán nto ntuxnūu nti, Tó'ō —ka'an ña.

³⁴ Ntuntá'ví ini Jesuu ñá ne, tiin nta'a ña ntuxnúu ña ne, ura tsí i náxi'i ntuxnúu ña. Kidáá ne, íntikin ñá ña.

21

Dā xee Jesús ñuú Jerusaleen

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Dā xee étsin ña ñuú Jerusaleen, dá ntoo ña ñuú Befagee mí tuví xuku Olivú san ne, taxnúu Jesuu úvi ña'a ña ntántikin ña, ² kaka'an ñá ni ña:

—Kue'ēn ntó ñuu é tuví da'a san. Ikān ne, nani'i nto uun búru é ntee tñn ti ni i'xá ti. Nantuté nto ti ne, dá kixni'i nto ti. ³ Te tsixe'e ñá'a san nto nté kui

kánantute nto tí ne, ká'an ntō tsi tó'o nto kántio ña ti. Tē kúvi dé tsiñu ni'i ña ti ne, ura tsí i nataxnūu ña ti —ka'an ña.

⁴ Kuan ō kúvi vata koo é kūntaa é kaka'an ña é ka'án naa Xuva ko kídaā:

⁵ Ká'an nto ní ña ñuú Siuun:

“Koto nto, tsi vé'xi rei nto mí ntoo nto.

Ñá te ká'nu ña'a kade ña;

ntekú ña buru,

uun a búru, kiti é vāta xoo kunteku í ti,

i'xá buru ntíi, kiti kaido san.”

Kuan kōo ka'an nto,

ka'an ña.

⁶ Kué'ēn ña ntántikin ñá ne, de ntaa ña vatá ó kaka'an Jéssuu. ⁷ Kue'en ní'i ña búrú san ni i'xá tí ne, tsodo ña dōo ña áta i'xá ti ne, ikān íntéku Jesuu ti. ⁸ Ñá te da dīi ña'a ntáñī ñá ikān né, tsōo ña doo ñá itsi kán. Iō ñá ne, katsin ña ntá'a utun ne, tsoo ña itsi san. ⁹ Ñá te da dīi ña'a odo nuú ña nuu ñá ne, ñá te da dīi ña'a vé'xi ña atá ñá di. Un ntíi ntíi ña ntáka'an ña:

—¡Dōo vá'a I'xá ika Dāvii, ña táxnuu Xuva kō! ¡Na xnuu viko Xuva ko ñá, ña é vé'xi kuenta iña ña! ¡Dōo ká'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

¹⁰ Dā xee ñá ñuú Jerusaleén ne, un ntíi ntíi ña ñuú i san ne, itsu'un ñá, ntáka'an ña:

—¿Xoó ña'a ntu ña sá'a? —ka'an ña.

¹¹ Ntáka'an ñá'a san, ña vexní'i ña:

—Ñá sá'a ne, ña é kaka'án naa Xuva ko, ñá nani Jéssuu, ñá vé'xi ñuú Nazaree é tuví ñuú Galilea —ka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹² Kúkí'ví Jesuu má ukún Xuva kō ne, nakúnu ña ūn ntíi ntíi ña'a, ña e ntádikō, ña e ntáñii kiti é kué'ē ña doméni iña Xuva ko. Iní ukún san ntoo ña. Nantáva Jéssuu mesa ñá'a, ña ntánadama diu'ún san, ni sīa ña ntádiko pāloma. ¹³ Kaka'an ñá ni ñá:

—É ūve na'a tú'un Xuva kō: “Vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'vi ña'a”, ka'an. Ntá tsi ntō'ó ne, ntáde nto māvii ñá du'u —ka'an ña.

¹⁴ Dá tūví Jesuu má ukún kán ne, vé'xi ña kuáá san ní ña xne'é ne, ntává'a ña ña. ¹⁵ Ntá tsi kúdiin tó'o dutú san ní mastrú leí san dā íni ña nté ō dé Jesuu nuu i e dóo na'nu san. Iní ña tsí un ntii tsí ntáka'an i'xá san má ukún kán: “¡Dōo ka'nu I'xá ika rei Dāvii!” Kuān o ntáka'an i'xá san. ¹⁶ Ntáka'an ñá ni Jéssuu:

—¿Ñá katéku ntu nto tsí dovéte ntáka'an i'xá san iña nto? —ka'an mastrú leí san.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Katekú ko nté ō ntáka'an. Vāta kiní ntu nto mí kakā'an tú'un Xuva kō:

I'xá kuetsí sán ni i'xá ikin ne,

xé'e Xuva kō é káta é vā'a kue'en Xúva kō.

Kuan ō ka'an —ka'an Jéssuu.

¹⁷ Kídaā né, ntáka Jesuu mí ntoo ña ne, kué'en ña ñuú Betania mí itúvi ña uun ñuú.

Dā kúdiin Jéssuu ni tun ígū é ña ni kii kiti i

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Té'vāá, dā ntíko kōo ñá ñuú Jerusaleén ne, kakakin Jesuu. ¹⁹ Iní ña uun tun ígu dīñi itsi san. Kué'en ñá mí ntitsi ne, da mii xúku í uve. Kaka'an ña:

—¡Ñá kōo ká kiti o! —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ítsi ūtun san. ²⁰ Koó dā kúdu'va ña ntántikin ña da íni ña utun san. Ntáka'an ña:

—¿Nté o ntu é uun da'na tsi ítsi tun ígū san? —ka'an ña.

²¹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō: Te kuinti'xe nto Xuva ko, tē ña kadá kueni nto é ña kuvi víi ña ne, ñá te sá'á tsi é kúvi víi nto, vatā o dé u nī tun ígū san. Tsi kuvi ka'an ntó ni xūku sá'á di: “Ku'é'en, kō'xón nuun ntute ñu'u san.” Te kuan koo ka'an ntó ne, kuan koo kuvi. ²² Da neé ka é kakan ntó nta'a Xuva kó dá ntáka'an ntá'ví nto ne, te kanī inī ntó ne, ní'i ntó —ka'an ña.

Xoo de kú'vē i é kúvi víi Jéssu núu i é kade ña

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Dá kúki'vi Jéssu má ūkún kán ne, vé'xī tó'ō dutú san ni ñatā san mí tuví Jéssu dá kanakuā'a ña ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ña:

—¿Nté o ntu é kúvi víi nto nuu i é kade nto? ¿Xoo ntu de kú'vē i é víi nto sá'á? —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tsixē'é u nto uun nuu í di. Te nantiko koō ntó ne, kidáa ká'án u ni ntō nté o kúvi é kúvi víi u nuu i sá'a. ²⁵ ¿Xoo ntu de kú'vē i é nakūtsi ntute Juaan ñá'a san? ¿Xuva ntu kō de kú'vē ñá, o kúdi ña'a ntú san de kú'vē ña? —ka'an ña.

Ntáka'an mí tó'ō dutú san ni ñatā san:

—Te ká'an o tsi Xuva kō de kú'vē ñá ne, kidáa ne, tsixe'e ña kō nté kui ña ni kuinti'xe kō Juaan. ²⁶ Ntá tsi te ká'an o tsi kúdi ña'á san de kú'vē ñá ne, u'ví kó te kúdiin ña'á san ni kō tsi ñá ka'án naa Xuva kó Juaán san, kuini ña —kuan o dé kueni ña.

²⁷ Dukuān ne, ntáka'an ñá ni Jéssu:

—Ñá iní nti —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nté ña ka'án u di xoó de kú'vē i é víi u sá'á —ka'an ña.

Núu i ña úvi i'xá san

²⁸ Kaka'an Jéssu:

—¿Nee iñá ntu kadē kueni nto iñá nuu i sá'a? Uun ñatíi ne, xío ūvi i'xá ña. Kué'en ña mí tuví i'xá nuu í san ne, kaka'an ña: “Ó da', kukutun veví”, ka'an ña. ²⁹ Kaka'an na: “Ñá kí'ín u”, ka'an na. Ntá tsi dā ku e ví'i ne, nātivi iní na ne, kué'en nā. ³⁰ Kidáa ne, kué'en uva nā mí tuví i'xá é kui ūvi ne, dadīi tsi o kaka'an ñá ni nā. Na sá'á ne, kaka'an na: “Kí'ín ú, ūva”, ka'an na, ntá tsi ña ni ñé'e na. ³¹ ¿Nee ntu na'a dé ntaa na é ntio uva nā, kuan? —ka'an Jéssu.

—I'xa nuu í san —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō, tsi di'na xee ña ntaído diu'un xóo san ni ñadī'i kini ntáa san mí kadē kú'vē Xuva kō é divi ntō. ³² Tsi dá kí'xi Juaan Bautistá ne, kaka'an ñá ni ntō nté koo víi nto é vā'a, ntá tsi ña ni kuinti'xe nto ña. Da míi tsi ña ntaído diu'un xóo san ni ñadī'i kini kaa san kuinti'xe ña ña. Kuan te íni nto nté o dé ña kini ntáa san ne, ñá ni nātivi iní nto, nté ña ni kuinti'xe nto é káka'an Juaán san —ka'an Jéssu—.

Nuu i iñá ñá ntáde tsiñu, ña kini ntáa

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ Kíni tuku nto nuu i sá'a. Uun tó'o ví'i ne, í'xi ña xo'o tinti'o. De vā'a ña xaku diñi i kán. Éte nuu ña xavi mí kádin ñá tinti'ó san ne, xntitsi ñá uun ví'i dūkun mí kotō díto ña.

'Kidáa ne, tsu'un nteé ña tuku ña'a é víi ñá kuentá ne, dá kue'ēn ñá tuku ñuu.

³⁴ Dā xee ntúvi é tñi ña kiti i ne, taxnúu ña ña ntáde tsiñu iñá ña e kínakuido ñá

vata kaa é kāduku ntée ña mí ñũ'u ña ñũ'u ntee é tātá san. ³⁵ Ña ñũ'u ntee é tātá san ne, t̃in ña ña ntáde tsiñu san. Uun ña'a ña né, náka'xí va'a ñá ña. Uun ña ne, e'ní kue'en ñá ña. Uun ña ne, xe'e xúu ña ña. ³⁶ Taxnúu xtuku tó'o í sán díi ka titín ña ntáde tsiñu iña ña e ña táxnúu dí'na ña. Kuan tsi ó dé xtuku ña ñũ'u ntee xo'o tinti'ó san ni ña.

³⁷ Da rkontúvi ne, taxnúu ña i'xá mii ña, tsí da mii é kuiko ñũ'u ña'a san i'xá mii ña, kuíni ña. ³⁸ Ntá tsi dá íni ña ñũ'u ntee xo'o tinti'ó san tsi vé'xi mii í'xa tó'o ña ne, ntáka'an ñá ni tá'an ña: “Na sá'a ne, na kí'i na iña uva na tē xi'í ña. Kí'in ó ne, ka'ní o nā. Kídāa ne, ní'i ko iña uva na”, ka'an ña. ³⁹ T̃in ña na ne, nákuítā ñá na ata í mí kae'nu xo'o tinti'ó san ne, e'ní ña na —ka'an ña.

⁴⁰ Kídāa né, katsixe'e Jesús:

—Tē xee mí tó'ó xo'o tinti'ó san ne, ¿nté koo víi ntu ña ní ña ñũ'u ntee é tatā ña? —ka'an Jesús.

⁴¹ Ntáka'an ñátā san ni tó'ó dutú san:

—Uun ito tsi ka'ní kue'en ña ña ñũ'u ntee, ña é k̃ini ntāa san. Kídāa ne, kué'e ña é tātá san nta'a tuku ña'a, ña é nakué'e i ña kíti tinti'ó san ntuvi te t̃in ña ti, vata kaa é kāduku ntée ña —ka'an ña.

⁴² Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vāta nakua'a ntu nto mí ũve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Xuu é nakuítā ña ntádamá san ne, d̃ivi k̃uvi xuu ku've etí vi'í san.

Sá'a né, Xuva kō de kú'vé ñá ne,

iña kō né, d̃oó vá'ā o dé ña,

ka'an. ⁴³ Dukuān ne, kaka'an u ni ntō tsí naki'i Xuva ko tsiñu nto ne, nakué'e xio ña tuku ña'a, ña é íni de ntāa é ntio ña. ⁴⁴ Kuenta iña xuú san ne, da xōó ka ña'a, ña é náki'í xuú san ne, tá'nu kue'en ña. Ntá tsi da xōó ka ña'a, ña é kō'xó ntódó xuú san ne, tádin kue'en ñá dí —ka'an Jesús.

⁴⁵ Dā téku tó'ó dutú san ní ña fariseu núu i sá'a ne, kue'en d̃íki ña é k̃aka'an Jesús iña ña. ⁴⁶ Ntá tsi kuān té ncho t̃in ña Jesuú ne, ú'vi ñá un ntíí ntíí ña'a san, tsi ntádē kuení ña'a san tsí Jesuú ne, ñá ka'an naa Xuva ko.

22

Núu i iñá viko é k̃atantá'a ña'a

¹ Ntāa xtuku Jesuu núu i sá'a ni ña. Kaka'an ña:

² —Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun rei, ña é dé ka'nu viko dá tánta'a i'xá ña. ³ Taxnúu ña ña ntáde tsiñu iña ña é k̃ana ña ña'a san é k̃a'an ñá ni ña te kí'xi ña viko san. Ntá tsi ña ni ntío ñá'a san kí'xi ña. ⁴ Taxnúu xtuku ña tuku ña'a, ña é ntáde tsiñu iña ñá ne, kaka'an ñá ni ña: “Kūkaná nto ña'a san, ña é k̃a'an ní'í u nte dí'na. Ká'an ntō tsi é iō tu've é k̃á'xi o. E'ní u duntikí ko ni kíti e d̃oó vá'ā ó ni í. E iō tu've ntí'í ve. Na kí'xi xña viko e tánta'a i'xá ko”, ka'an rei san. ⁵ Ña ni íde ñá'a san kuéntá ne, xio kué'en ña. Uun ña ne, kukútu ña ne, uun ña ne, kudíko ña. ⁶ Ña nguú sán ne, t̃in ña ña ntáde tsiñu iña rei san ne, dē xení ña ni ña né, e'ní ña ña. ⁷ Un vá'a tsí kúdiin rei san ne, taxnúu ña sntadun ña é ka'ní ñá ña é'ni ña ntáde tsiñu iña ñá ne, é na k̃a'mi ña ñuú ña. ⁸ Kídāa ne, kaka'an ñá ní ña ntáde tsiñu iña ña: “Ío tu've viko e tánta'a i'xá ko, ntá tsi ña é k̃ana ú ne, ñá ni de ntāa ña é kí'xi ña. ⁹ Dukuān né, kué'ēn ntó itsi k̃ān ne, ká'an nto ni da xōó ka ña'a é ní'í nto é kí'ka'xí ña, kuān te titín ña”, ka'an rei san. ¹⁰ Kué'ēn ña ntáde tsiñu iña ñá itsi k̃ān ne, xee ní'í ña ũn ntíí ntíí ña'a, ña é ní'í ña, kuān te vá'a ña'a ña, kuān té ña vá'a ña'a ña. Dā xee un ntíí ntíí ña'a sán ne, tsitu kué'en ñá'a san vi'í mí k̃akuvi viko san.

¹¹ Ntá tsi dá xee rei san é kōto ña ña xee sán ne, íni ña é tuví uun ña'a, ña é ña tuvi dú'nu vá'a i iña viko san. ¹² Kaka'an ñá ni ña: “O dee, ¿nté kui tá'xi ntu ña é kí'ví nto i'a, tsí ña te núu nto doo vá'a nto iña viko san?”, ka'an ña. Ntá

tsi nté uun ña ni ká'an ña. ¹³ Kidáā ne, kaka'an reí san nī ña ntáxntii ña: “Ki'ni nto nta'a ña sá'á ni dī'ín ña dí ne, nakene iko nto ña kī'i kán mí dóo nee. Ikán dóo kueku ña'a san ne, naka'xí ka'ñī ña nú'u ñā”, ka'án reí san. ¹⁴ Tsí kuān te titín ña'a kana ú ña ne, ñá te titín ñá nakaxnúú ú ña —ka'an Jesús.

Nuu i iña diu'un xóo san

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Kidáā né, ntáka ña fariseú san ne, ntántukū nuu iní ña nté koo víi ña é nadāna ña Jesuu núu i é káka'an ñá ni ñā. ¹⁶ Taxnúu ña ña ntántikin ñá nī ña ntántikin Heródē san mí tuví Jesuu. Ntáka'an ña:

—Mastrú, iní nti tsi nuu é ntaā i é káka'an nto, tsí kanakuā'a nti'xe nto iña Xuva ko. Ñá káde nto kuenta nēe iñá ntádē kueni ña'a san. Ntē ña kau'ví ntó ña, kuān te na'nu ñá'a ña. ¹⁷ Ká'an nto vē, nee iñá kadē kueni nto. ¿Vá'á nto o é ku'é ē o diu'un xóo san nta'a ña tsiñu na'nu i ñuú Romá san ne, o ña'a? —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi iní Jesús tsi dóo kinī o dé kueni ña iña ñá ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui ntaíto nteé nto ko, ntō'o e ntaéni nta'ví nto ña'a? ¹⁹ Nañ'e ntó ko diu'un e ntá'ví nto diu'un xóo nto —ka'an ña.

Xé'e ña ña ūun diu'un é kōto nteé ña. ²⁰ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Xoó ntu nuu i é ntee í'a? ¿Xoó ntu diví í e ntee na'á san? —ka'an ña.

²¹ Ntáka'an ña:

—Íña ña tsiñu na'nu i ñuú Romá san —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Naku'é nto nta'a ña tsiñu na'nu i san nee é káduku ntēe ña ne, naku'é nto nta'a Xuva ko nēe é káduku ntēe ña di —ka'an ña.

²² Dā téku ña sá'á ne, koó dā kúdu'va ña. Ntaka ña ikán ne, kúnū'ú ña.

Ntátsix'e ña saduceu te ntoto xtúku o tē xi'i o

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Ntúvi tsikán ne, xéē ña saduceú san mí tuví Jesuu. Ña sá'á ne, ña ntóto xtuku o tē xi'i o, kuíni ña. Tsix'e ña Jesús:

²⁴ —Mastrú, ká'an Muísee tsí te kúví uun ñatíi ne, ñá ni xío i'xá ña ne, kuétsi e tánta'a ení ña ni ñadī'i kii san vata koo é kōo i'xá ña kuenta iña ení ña. ²⁵ Vi'i a vé ne, ña ntoo ni'i ntí ne, xío ū'xe ñá'a ení ña. I'xa nuu i san ne, tánta'a ña, ntá tsi xi'i ñá dī'na dá kōo i'xá ña. Kidáā ne, tánta'a xtuku ení ña ni ñadī'i kii san. ²⁶ Kuan o kúvi nī ña é kúvi ūví san di, nī ña é kúvi ūní san, dā nte tánta'a ñadī'i kii san nī ña é kúvi ū'xe san. ²⁷ Dā xi'i ntí'i ña ne, kidáā ne, xi'i ñadī'i san di. ²⁸ Dukuān né, te ntoto xtuku o né, ¿Xoó ntu kúvi nti'xe ñadī'i i é ū'xe ñá'a san? Tsí un ntíi ntíi ña tánta'a nī'i ña ñā —ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ntádana nto, tsi ñá iní nto nté o kaka'an tú'un Xuva kō, ntē ñá iní nto e dóo ka'nu Xuva kō. ³⁰ Tsí te ntoto xtuku o ne, ñá tánta'a ká ña'a, té tíi, te ñadī'i. Tsí vata ntáa ánje Xuva kō ntáa o e dukún kán. ³¹ Kuenta iña i te ntoto xtuku o né, vāta ntu nakua'a nto mí kaka'an tú'un Xuva kō: ³² “Xu'ú ne, Xuva Ábraan, Xúva Ísaa, Xúva Jácoo san u”, ka'an ña. Xuva kō ne, ñá te Xuvā ñá xi'i san ña, tsí Xuvā ña ntantíto san ña —ka'an Jesús.

³³ Dā téku ña ntāñi ikán ne, koó dā kúdu'va ña nuu i é nañ'e ña ña.

Tū'un é díi ka ka'nu é ká'an Xúva kō é káda ntaa o

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Dā téku ña fariseú san tsí ña tuví nee iña é kúvi ka'an ñá saduceú san dá ka'an Jesús iña ñá ne, náataká nuu ña fariseú san. ³⁵ Ūun ña'a, ñá iní vá'a lei san ne, ito nteé ña Jesuu, kaká'an ña:

³⁶ —Mastrú, ¿neē ntú tu'un e díi ka ka'nu é ká'an Xúva kō? —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—“Kuinima nto Tó'o nto Xuva ko kanñ nima ntó, kanñ é tduiña nto, kanñ ù'xen diki nto.” Kuan ó ka'an Xúva kó. ³⁸ Sá'á e tú'un e dií ka ka'nu e dí'na kada ntaa o. ³⁹ Dókó sá dadñ ni tú'un é kuvi úvi san. Kaka'an: “Kuinima ntó ta'an nto vatá ó kakuinima mii nto kúñu ntó”, ka'an. ⁴⁰ Te káda ntaa ntó ntuvi nuu i sá'a ne, kuan kóo kada ntaa nto un ntññ ntññ lei Muísee ni un ntññ ntññ tú'un e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva kó san di —ka'an Jéssuu.

¿Xoó ntu i'xá i Cristu?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Dá ntóo ká ña fariseú san ne, ⁴² tsix'e Jéssuu ña:

—¿Nee iñá ntu ntádé kuení nto iña Cristu, ña táxnuu Xuva kó? ¿Xoó ntu i'xá i ña? —tsix'e ña.

Nantíko kóo ña fariseú san, kaka'an ña:

—I'xá ika Dávii ña —ka'an ña.

⁴³ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Te i'xá iká ñá ña ne, ¿nté kui kaka'an ntú Davii é Tó'o ña ña, vata ó xe'e Espíritú Sántú san ña é ká'an ña? Tsí ka'an Dávii kídaá:

⁴⁴ Kaka'an Xúva ko ní Tó'ó ko:

“Kutúvín diñi kua'a ko é xntiñ kó dá nté kúvi vii ú ní ña ntaínchu'ví o.”

Kuan ó ka'an Dávii. ⁴⁵ Te ká'an Dávii tsi Tó'o ña ña ne, ¿nté ntu koo ka'an ña tsí i'xá ña ña di? —ka'an Jéssuu.

⁴⁶ Nté uun ña ña ni kuvi nantíko koó ña nté uun tú'un. Nté ntúvi tsikán ne, ña ni ntío ká ña'a san tsix'é é ká ña ña.

23

Dá tsí'i kuétsi Jesuu ña fariseu ni mastrú lei

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kídaá ne, kaka'an Jéssuu ni un ntññ ntññ ña'a sán, ní ña ntántikin ña:

² —Mastrú leí san ní ña fariseú san ne, ntánakuá'a ña ntó nēe é ncho ka'án lei Muísee san. ³ Dukuán ne, kini nto é ntáka'an ñá ne, vii nto vatá ó ntáka'an ña, ntá tsi ña vii nto vatá ó de ña, tsí ña ntáde ña vatá ó ntánakuá'a ña nto. ⁴ Dóo ntátee tsiñu ña ña'a núu i e dóo ntii tú'un e ña kutii ña'a san, ntá tsi mii ña ne, ña ntío ña tiin nta'a ña nté un siin. ⁵ Un ntí'í e ntáde ña ne, ntáde ña vata koo é kíni ña'a san. Ntátsuve ña tütú e dóo ní'í xteén ña ni ntá'a ña, tutu é úve na'a tú'un Xuva kó. Ná tē nté kaa nani ntete du'nu ña. ⁶ Ncho kuntóo ña mí'í e dií ka vá'á ó vi'í viko sán ne, ncho kuntóo ña sia é ntoo un tsi nte núu i kan ini ukún kán. ⁷ Ntio ña é ká'an ún ntññ ntññ ña'a ntiusi ni ña nú á'ví kán ne, é ká'an ún ntññ ntññ ña'a tsí mastru ñá ña.

⁸ Ntá tsi ña ku ka'án ña'a tē mastru ñá nto, tsí uun tsi Mastru nto. Un ntññ ntññ ntó ne, ta'an nto. ⁹ Ná ku ka'án ntó Uva nto ni da xóo ka ña'a ñuxiví a, tsí uun tsi Uva ntó, ña é tuví e dukún kán. ¹⁰ Ná ku dá vá'a nto é ká'an ñá'a san e tó'o ña ntó, tsí mii tsi ú e Tó'o ntó, xu'u é nani ú Cristu. ¹¹ Ntó'o é dií ka na'nu ña'a nto ne, kada tsiñu nto iña tá'an nto. ¹² Ntó'o e ntáde na'nu ña'a nto ni tá'an nto ne, vii Xuva kó é nainu xuvi ntó. Ntó'o é ña ntáde na'nu ña'a nto ne, Xuva kó ta'xi ña é ntuna'nu ña'a nto.

¹³ Ntá tsi ñntá'vi ide ntó, ña vete, mastrú leí ní ña fariseu!, tsí úvi nuu i é ntáde nto. Tsí ntánakadi núu nto itsi mí kadé kú've Xuva kó. Nté mii ntó ña ntío nto é kuíta ntí'xin nto ne, nté ña ntaxé'e nto itsi é kuíta ntí'xin tuku ña'a, ña e dóo ncho kuíta ntí'xin.

¹⁴ ñntá'vi ide ntó, ña vete, mastrú leí ní ña fariseu!, tsí úvi nuu i é ntáde nto. Ntánaki'í nto vi'í ñadí'í kíí san ne, dóo na'a ntáka'an ntá'vi nto vata koo é tēe xu'u nto e ntáde nto. Dukuán ne, dií dií ka ní'í nto é ntó'o nto.

15 'jNtā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i ntáde nto. Ña túvī mī'ī é ña kí'in nto vata koo é vii nto é kuinti'xe kuān té uun kúdii ña'a vatá o ntákuinti'xe nto. Kidáā, dá kakuinti'xe ña ne, ntáde nto é kúvi ña é díi díi ka kini kaa é divi ntó. Dadī kí'in ntó nī ñā dó'vi kan.

16 'jNtā'vi ide ntó! tsi ntó'ó ne, vata ntáa ña kuān ntáa nto, ña é dotó tsi kanañ'e túku ña'a nté koo kí'in ña. Ntáka'an nto: “Tē xoó ña'a kakuni'i ñā xúkūn sán ne, ñā tē neé kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'i ña oro é naxe'e ini ukún san ne, da mii é vii ña é kaka'an ña”, xkoó ka'an nto. 17 'jÑa kuāa tuntu! ¿Nee iñá ntu é díi ka nuu á'vi: oro san ne, o xúkūn san é kade i e kúviko oro san? 18 Ntáka'an nto: “Tē xoó ña'a kakuni'i ña nāa san ne, ñā tē neé kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'i ñā doménī san é ntēku nú nāa san ne, da mii é vii ña é kaka'an ña”, xkoó ka'an nto. 19 'jÑa kuāa! ¿Nee iñá ntu é díi ka nuu á'vi: doménī san ne, o nú nāa san mí kade i e kúviko doménī san? 20 Xoó ña'a é kakuni'i ña nāa san ne, kakuni'i ña nāa san nī é un nti'ī é ntekú nuu i kan. 21 Xoó ña'a é kakuni'i ña xúkūn san ne, kakuni'i ña Xuva kō di, tsí tó'o xúkūn san ña. 22 Xoó ña'a é kakuni'i ña é dukún kán ne, kakuni'i ña Xuva kō di, tsí ikán tuvī ña, kadē kú've ña.

23 'jNtā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsi ntánakué'e nto nta'a Xuva ko uun ta'vi ī é u'xi xuku mínū ngatsí, nī añíi, nī kōminú san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta nēe iñā é díi ka nuu á'vi é kaka'an lei san, mí kaka'an é vii o é vā'á nī ta'an kō, é ntuntā'ví ini ko ñā, é kuinti'xe ko Xuva kō. Ña xtúvī mii nto é vii ntó tsikan, ntá tsi kantikio é vii nto sá'á di. 24 'jVata ntáa ña kuān ntáa nto é dotó tsi ntánañ'e'nto tuntu ña'a nté koo kí'in ñā! 'jNtó'ó ne, ntáka'an ntēe nto ña'a, ña é ña kué'e nuu i é kīni kaa ntáde, ntá tsi divi ntó ne, díi díi ka kue'e kuétsi ntó!

25 'jNtā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu! ¿Nté kui ata tásá xntu san nī ata kó'ó san ntánakate nto? Tsi iní i kán ne, dentu kue'en kuenta iñā i e dóo dú'u nto, e dóo ntio nto é un nti'ī. 26 'jFariseu kuaa! Di'ña nakate nuu nto tásá san nī kó'ó san di ne, kidáā ne, ntoo atá i di.

27 'jNtā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu! Vata ntáa nú ñañā é naxe'e dú'xe kuí'xin ata i ntáa nto. Dōo tí ntaa é koto ó ne, ntá tsi iní i kán ne, ñu'u tsitu xiki tē'ú nī nūu i é dentū. 28 Kuān ntáa nto dí, tsi dóo va'á nto, kuini ña'á san, ntá tsi dóo vete nto, tsí ñu'u tsitū nima nto é kīni kaa, e úvi nuu i ntáde nto.

29 'jNtā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu! Ntáde va'a nto ñañā ñā ka'án naa Xuva ko kidaā ne, ntántakutu nto ñañā ñā'a, ña e dóo va'á ña'a san. 30 Ntáka'an nto: “Tē dí nī kántoo ntí ntuvi dá ntoo uva ikā ntí ne, ña nī xntíi ntí ña é ka'ni ñā ña ntáka'an naa Xuva ko san.” Kuān ó ntáka'an ntó, kuān té ña ntáa. 31 É kuān ó ntáka'an ntó ne, ntáka'an nto tsí i'xá nti'xe nto ña é'ni ña ka'án naa Xuva ko san, tsí dé nīi kue'en ñá'a nto di. 32 Ntó'ó ne, nantí'ī ntó nēe e éni ntu'u uva ata nto.

33 'jNtó'ó ne, vata ntáa i'xá e ña vá'ā ntáa nto, vata ntáa tatá koo ntáa nto! ¿Nté ntu koo nakáku nto te ka'an Xúva kō é kí'in nto dó'vi kan? 34 Dukuān né, taxnúu ú ña ka'án naa ko mí ntoo nto, nī ña e dóo kí'in iní í, nī mastrú san. Ió ñā ne, ka'ni nto ña. Ió ñā ne, xntēe ntó ña nti'á krusi kan. Ió ñā ne, natii nuu nto ña xo'o má vi'ī mí ntánataká nuu nto. Ió ñā ne, kadā xení nto nī ñā da mí'ī ká ñuú mí kí'in ña. 35 Kaxntēe na'a Xúva ko kuēnta ntó kuenta iñā un nti'ī nti'ī ña é vā'á ña'a, ña é xi'ī, uun tsi nté i'xá Adaán san, ñā nani Ábee, ña é ña nī ide núu ī é kīni kaa ne, uun tsi da nté Zacaria, i'xá Bereguia, ña e é'ni ntó mé'ñū má vi'ī mí kuviko nī nú nāa Xuva ko. 36 Nuú é ntaa ī é kaka'an u nī ntó tsí nī'ī ña ntántoo vevii é ntó'o ña kuenta iñā i é un nti'ī nūu i sá'a.

*Dā éku Jesuu kuénta iñā ñuú Jerusaleen
(Lc. 13:34-35)*

³⁷ ;Ñā ntá'vi ide ntu nto, ñúú Jerusalem! Kae'ní nto ña ntáka'án naa Xuva ko. Kaxé'e xuu nto ña é taxnuu Xuva kō é kā'an ñá ni ntō. Dóo ki'in itō ntío ko é natee ta'an ntí'i ú nto vatá ò kanatsi'i tsú'ún san á i'xá ti má ntí'xin ti, ntá tsi ña ni ntío nto. ³⁸ Kiní nto ve, tsí ña kuntóo ká ña'a ñúú nto kán. ³⁹ Tsí kaka'án u ni ntō tsi nté uun itó ka ña kiní nto kó dá nté ka'an nto: “Dóo ka'nu ña'a, ña é vé'xí naa Xuva ko”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

24

Dá kakā'an Jesús é nakatsin ña'a úkūn ñá Israeé san

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Ntíi Jesuu má úkūn kán. Kué'ēn ká ña itsi kán dá xee ña ntántikin ña, ntáka'an ñá e na kōto ña úkūn sán e dóo vá'á o. ² Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—¿Ñā ntu ka'ini nto é un ntí'i sá'a? Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō, tsí ña tuvi nté uun xuu é odo ntí'i ta'an vevii é ña nakátsin ña'a san rkontúvi —ka'an ña.

¿Nté ntu koo kuvi di'ñā dá ntí'i ñuxiví san?

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dá tūvi Jesuu tí'i i é nani Olivú ne, xée ētsin ña ntántikin ña, tsíxe'e ña ñā:

—Ká'an nto vé: ¿Amá ntu kuvi sá'á? ¿Nté ntu koo kuvi te xee ntúvi e nainu nto, te ntí'i ñuxiví sa? —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuenta tsí víi nto e ña xoxo kaní nta'ví i nto. ⁵ Tsi dóo titín ña'a ka'an ña é divi ñā é Cristu ña. Ka'an ña: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Ná te da dīi ña'a kaní nta'ví ña. ⁶ Tekú nto tsi é xio xio kakuvi du'xēn. Ntá tsi koto nto te ña ku'ví nto. Tsí kantio é kuān koo kuvi. Ntá tsi vata xée ntuvi e ntí'i ñuxiví sa. ⁷ Tsí nāa uun ñúú ni tūku ñuu. Na tsiñu na'nu i sá'a ne, naa ñā ni tūku ña tsiñu i. Kutamá ne, táan dá mí'í ká ñuu. ⁸ Te kūvi sá'á né, dá ve kaiñi ntu'u é ntó'o ña'a san.

⁹ Kidāā ne, ntada ñā nto kuenta ntá'a ña'a, ña é kadā xení ni ntō, é ka'nī ñā nto. Un ntíi ntíi ña'a san kune'u iní ña ni nto kuēnta iñá ko. ¹⁰ Ntuvi tsikán ne, dóo titín ña'a xtuví mii ña e ntákuinti'xe ña ko. Ká'an ntéé ta'an ña. Kune'u iní ña ni ta'an ña. ¹¹ Dóo titín ña'a ki'xi ña é kā'an ñá tsi naa Xuva ko kaka'an ña ne, ñá te da dīi ña'a kaní nta'ví ña. ¹² Tsi dóo kukue'e é kīni kaa e ntáde ña ne, xtuví mii ña é kakuinima ñá ta'an ña. ¹³ Ntá tsi xoó ña'a é kūtíi ña da nté te ntí'i ntuvi tsikán ne, nakáku ña. ¹⁴ Tú'ún va'á iñá mí kadé kú'vé Xuva kō ne, ká'ān ntodó ña'a dá kaníi ñuxiví, vata koo é kīni un ntíi ntíi ña'a. Kidāā ne, ntí'i ñuxiví sa.

¹⁵ Uun ntuvi ne, kúvi vata o ka'an Dáníee, ñá ka'án naa Xuva ko kidaā. Kiní nto tsi kuntitsi uun nuu i e dóo kīni kaa, nuu i é ña ntío kue'en Xúva ko, mé'ñú i mí dóo kuikó san. (Xoó ntánakuá'a i né, na kí'in diki ña.) ¹⁶ Kidāā ne, ña ntántoo ñúú Judeá ne, na kūnu ña kí'in ñá nte xúku kán. ¹⁷ Xoó ña'a, ña ntoo da'na diki ví'i i kán ne, ñá kune'le ña nuu ña má ví'i ña kán é kí'i ña iñá ña. ¹⁸ Xoó ña'a, ña é ñu'u mātú i kán ne, ñá kune'le ña kínaki'i ña kutuun ña. ¹⁹ ;Ntá'vi ide ñá ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, nī ñā é ntánatsitsi i'xá i! ²⁰ Kákan nto nta'a Xuva kō e ña kantío é kūnu nto ntuvi ví'xin, nté ntúvi dá iō dá'na. ²¹ Kidāā ne, un vá'a tsi ntó'o ña'a san. Váta kīnī ña'a e dóo ntó'o ña nuu i é kīni kaa sá'a nte ntúvi é iñi ntu'u ñuxiví sa. Nté uun ito ka ñá kuan kōo kuvi di. ²² Tē ña nantí'i Xuva ko ntuvi tsikán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi nainu Xúva ko ntúvi tsikan da xe dóo kakuinima ñá ña náxaxnú ña.

²³ Te kaka'án uun ña'a ni ntō kidaā: “Koto nto, tsí i'a tuví Cristu”, o te kaka'an ña: “Ikān tuví ña”, ne, ñá ku kuinti'xe nto ña. ²⁴ Tsí ki'xi ña veté ne, ka'an ña tsi kaka'an ñá naa Xuva ko. Víi ña nuu i é kīnī ña'a san ne, víi ña nuu i e dóo na'nu é kāni nta'ví ña ña'a san. Tē dí kuvi ne, un tsi nte ñá ntákuinti'xe i ko kaní nta'ví ña ña. ²⁵ Koto nto, tsi

é di'na kaka'án u ni ntō é kuān koo kuvi. ²⁶ Dukuān né, te kaka'an nā ni ntō: “Koto nto tsí tuví nā má kũ'u kan”, ne, nā ku nē'e nto. Te kaka'an nā: “Tuví nā má vi'i kán”, ne, nā ku kuinti'xe nto. ²⁷ Tsí vatā ó kaxi'í nuu nté uun diñi i e dukún kán un tsi nté tuku diñi i kán né, kuan kōo xi'í nuu ka'nu ú ne, da nēe inī xnto nainu ú, xu'u é vëxkúvī ú ñatīi. ²⁸ Dā mí'í ká tuví kúñu tē'ú ne, ikān ntátaká nuu skuilú san.

Nté koo nainu Jesucristu

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ Ura tsi i tē ntí'i e dóo ntánto'o nā'a ntuvi tsikán ne, kuneé ngantií san; nté nā xi'í nuu ká xoó san. Kó'xō kímī san e dukún kán ne, kantá nuu e dukún kán. ³⁰ Kidāā ne, ntii díto nuu i e dukún kan iña kó, xu'u é vëxkúvī ú ñatīi. Kidāā ne, un ntíi ntíi nā'a ñuxiví sa ne, u'vī nā. Kiní nā tsi vé'xī ú, xu'u é vëxkúvī ú ñatīi, mé'ñū viko é ñu'u e dukún kán. Kiní nā tsi dóo iō ntii kó, tsi dóo ka'nu u. ³¹ Taxnúu ú ánjē kó e dóo ntii nakuēku nā trunpetá ne, natee ta'an nā nā'a, nā é nakaxnúu ú, dá mí'í ka mí ntoo nā da kanií ñuxiví sa.

³² 'Koto nto tun ígū sán ne, kiní nto: Dá dá vé ute nta'a utun san, dá dá vé kakene xuku í ne, ini nto tsí dokó sa xee ntúvi ka'ni. ³³ Kuan kōo kuvi dí te inī ntí'i ntó nuu i tsikan. Kutuní nto tsí é ntísi ntee u xi'í nto. ³⁴ Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí nā kuví nā'a, nā ntántoo ntuví sá'a, dá nté kuvi ntí'i nuu i sá'a. ³⁵ E dukún kan ni ñuxiví sa ne, kunaa, ntá tsi tú'ún kó ne, nā kunāa kue'en.

³⁶ Ntá tsi nté uun nā'a nā ini nā neé ura kuvi sá'ā, nté ánje Xuva kō, nā ntoo e dukún kán, nté xu'u é I'xā nā kó nā ini u. Da mii Uvā kó ini nā.

³⁷ Vata ō kúvi ntuví dá ítuvi nā ata ika kó Nōeé ne, kuan kōo kuvi te nainú u di, xu'u é vëxkúvī ú ñatīi. ³⁸ Tsi kidāā ne, ntuví di'na dá nakuntéku ntute ñuxiví san ne, ntaé'xí nā ntáxi'í nā ne, ntatánta'a nā. Kuan ō dé nā da nté xee ntúvi é k'í'vī Noee íni arká san. ³⁹ Nā ni kutūni nā nté koo kuvi nā dá nté xee ntúte san é nataví núu nā un ntíi ntíi nā. Kuan kōo kuvi te nainú u di, xu'u é vëxkúvī ú ñatīi. ⁴⁰ Kidāā ne, uvi nā'a ñatīi san ne, ntaítu nā. Uun nā k'í'in nā nī kó ne, uun nā kutuví mii nā. ⁴¹ Úvi ñad'í san ne, ntántiko nā. Uun nā k'í'in nā nī kó ne, uun nā kutuví mii nā.

⁴² 'Koto nto ve, tsi nā ini ntó nee ntúvi, neé ura nainú u, xu'u é Tó'o ntō ko. ⁴³ Ntá tsi kuenta tsi vii nto. Tē dí ini tó'o vī'í san neé ura k'í'xi nā du'ú san niñú a ne, koo tú'vë nā ne, nā kué'é nā é k'í'í dú'u nā du'ú san iña nā. ⁴⁴ Dukuān ne, koo tú'vë nto ve. Tsí ura dá nā kantétu nto ne, ura í tsikan nainú u.

Nā é káde tsiñu vá'a nī nā é nā káde tsiñu vá'a

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ Xoó nā'a, nā kade tsiñu e dóo ini de ntāa nā, nā e dóo k'í'in inī í ne, ka'an tó'o nā é kuvi kodo nuū nā iña vi'í nā, é kué'é nā é ká'xí nā ntáde tsiñu ni'í nā te xee úra í. ⁴⁶ ¡Nté kuí vá'a nī nā é kade tsiñu te kade ntaa nā tē xee tó'o nā! ⁴⁷ Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsi kué'e tó'o nā é kūntee nta'a nā un ntíi ntíi nā nā. ⁴⁸ Ntá tsi te nā kade tsiñu san kiní kaa nā ne, kadé kuení nā te kukuíi ka tó'o nā ne, ⁴⁹ kadé xení nā nī nā ntáde tsiñu ni'í nā né, da mii kué'en tsi e ntáxi'í ntaé'xí nā nī nā k'í'vī ni'í nā ne, kidāā ne, da nēe inī nā naxee tó'o nā ⁵⁰ uun ntuví dá nā kantétu nā. ⁵¹ Kidāā ne, ta'xi tó'o nā nā. Ká'an nā tsí ni'í nā é ntó'o nā é káduku ntée nā vete. Ikān né, dóo kueku nā ne, naka'xí ka'ñi nā nú'u nā.

25

Kuenta iña ú'xi ñad'í kuétsí

¹ Mí kadé kú'vé Xuva kō ne, vata kaa u'xi ñad'í kuétsí é kué'en ni'í tun kantílin tun é kué'en tun é nāni'í ta'an tun nā da vé tánta'a san. ² Ú'uun nā'a

tún ne, ña túvi díki tun nté koo vií tun. Ú'un ñā'a tún ne, dōó iō díki tun é víi tun. ³ Ta'nu é ña tuvi díki í san ne, dā kue'en ni'í tun kantílin tún ne, ña ni idō tún asete. ⁴ Ntá tsi ta'nu íō díki í ne, odō tún tsá'a ásete tun ni kántílin tun. ⁵ Da nií kákukuii ña da vé tánta'a sán ne, kídí tun. ⁶ Dā kú dava ñuu ne, kaka'an ñā'a: "Koto nto tsi vé'xi ña da vé tánta'a san. Kue'en ntó te nāni'i ta'an nto ñā", ka'an ñā. ⁷ Nákuntāñí tun, un ntíí ntíí tun, vata koo é tsoo tú've tún kantílin tun. ⁸ Kidāā ne, ntáka'an tá'nu é ña tuvi díki í san ni tá'nu e dōó iō díki í san: "Tá'xi kudii nto áseche nto, tsi kanta'va míi kanchílin ntí", ka'an tun. ⁹ Ntá tsi nantiko koó ta'nu iō díki í san: "Á chē ña xee tá'an iñá ntí che tá'xi ntí nto. Díí ka vá'ā ó che ku'e'en ntó, kúkuiín nto iña mii nto nu á'ví kán", ka'an tun. ¹⁰ Da nií ku'e'en tún kúkuiín tun ne, kidāā xee ña da vé tánta'a san. Ta'nu é iō tu've i ne, kúkí'ví tun má vi'í kán mí kákúvi viko sán ne, nakādi tó'o ví'i sán xi'í san. ¹¹ Dā rkontúvi ne, xée tá'nú nguú sán ne, ntáka'an tun: "¡Nakaán nto xi'í nto, tó'o ví'i!", ka'an tun. ¹² Ntá tsi kaka'an tó'o ví'i san: "Nuu é ntaā í é kākā'an u ni ntō, tsi ña iní u nto", ka'an ñā —ka'an Jesús.

¹³ Kidāā ne, kaka'an Jesús ni ñā:

—Kuntōo tú've ntó ve, tsi ña iní nto nee ntúvi, neé ura é nainú u.

Kuenta iña diu'un

¹⁴ Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ñā'a kaa, ña é dā ve kí'in túku ñuu. Kāna ña ña ntáde tsiñu iña ñā ne, xé'le ña é kuenta víi ña iña ña.

¹⁵ Xé'le ña ūun ña kade tsiñu san u'un míil diu'un san. Uun ñā'a ñā né, uvi míil. Ña kuvi ūni san ne, xé'le ña ña ūun míil. Xé'le ña é un é un ña vata tsi kaa kutíi ña kuenta víi ña. Kidāā ne, ku'e'en ñā. ¹⁶ Ñā é ni'í í u'un míil sán ne, ura tsi í kue'en ñā ne, dé tsiñu ni'í ñā é u'un míil sán ne, ni'í ka xtuku ña u'un míil ka. ¹⁷ Kuan tsí o dé ñā é ni'í í uvi míil sán di. Ni'í ká xtuku ña uvi míil ká di. ¹⁸ Ntá tsi ñā é ni'í í uun míil sán ne, éte ña xavi ne, í'xi ñā diu'un tó'o ñā.

¹⁹ Dā kú na'a ne, nāxee tó'ō ña ntáde tsiñu san ne, nadita ñā kuenta. ²⁰ Ñā é ni'í í é u'un míil sán ne, nāxee ñā ne, nākué'e ñā tó'o ña ū'un míil ká xtuku é ni'í ñā. Kaka'an ñā ni tó'o ñā: "É ū'un míil é tá'xi nto kó ne, i'a ni'í xtuku ká u'un míil ká iña nto", ka'an ñā. ²¹ Kaka'an tó'o ña ni ñā: "Dōo vá'ā o den, e dén ntaan. Tsi da xe dén ntaan un siin e tá'xi ú o ne, kué'le ká xtuku tá'xi ú o é kadān ku'ven. Kí'xin nī kó, kutúvin dínin nī ko", ka'an ñā. ²² Ñā é ni'í í uvi míil sán ne, nāxee ñā di. Kaka'an ñā ni tó'o ñā: "É ūvi míil é tá'xi ntō kó ne, i'a ni'í ká u uvi míil ká xtuku, é ni'í ko", ka'an ñā. ²³ Kaka'an tó'o ña ni ñā: "Dōo vá'ā o dén, e dén ntaan. Tsi dén ntaan é un siin e tá'xi ú o ne, kué'le ká xtuku tá'xi ú o é kadān kú'ven. Kí'xin nī kó, kūtúvin dínin nī ko", ka'an ñā. ²⁴ Ñā é ni'í í uun míil sán ne, xée ñā di. Kaka'an ñā ni tó'o ñā: "Iní u tsi dōo diin nto. Katava nto mí ña ni í'xi nto ne, kata'vi nto mí ña ni itu nto. ²⁵ Dukuān ne, ū'ví ko ne, ixkú'xí ú diu'un nto. U'un nto diu'un nto", ka'an ñā. ²⁶ Ntá tsi kaka'an tó'o ña ni ñā: "Divin né, dōo kini iden, dōó du'xen o. Inin tsi katávā u mí ña ni í'xi ú ne, kata'vi ú mí ña ni itu u. ²⁷ Nté kui ña ni xtúvin ntun diu'un ko mí kue'nu i'xá i, vata koo é te ntiko koó u ne, nani'í ko diu'un ko ni i'xa i?", ka'an ñā. ²⁸ Kidāā ne, kaka'an ñā ni ña ntōo ikān: "Naki'i nto é uun míil é ni'í ñā ne, kué'e nto ñā é ni'í í u'xi míil san. ²⁹ Tsi da xōó ka ñā'a é iō iña ñā ne, ni'í ká ñā; kukuika ñā. Ntá tsi ñā é ña kué'le iō iña í ne, naki'í ká ñā é iō iña ñā. ³⁰ Ñā é ña vá'ā ó kade tsiñu sán ne, kiñu'u nto ña kí'í kán mí dōo nee. Ikān né, dōó kueku ña ne, ka'xí ka'ñí ña nú'u ñā", ka'an ñā.

Nté koo xntékú kú've Xuva kō iña ñā'a dá kanñi ñuxiví sa

³¹ Tē nainú u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, dōó ka'nu ñā'a u. Kí'xi ú ni ūn ntíí ntíí ánjē kó ne, kutúví u ni tēú ko e dōó ka'nu u. ³² Nataká nuu un ntíí ntíí ñā ñuxiví san nuú ko ne, tsoo xio ú ñā, é un é un ñā, vatā ó katsoo xio paxtú san ndí'u ñā ni lē'ntu ñā. ³³ A le'ntú san ne, tsoo ú ti diñi kua'a kó ne, ndí'u sán ne,

tsoo ú ti diñi datsin ko. ³⁴ Kidáa ne, xu'u é Rei ú ka'an u nī ña ntoo diñi kua'a ko: "Kí'xi nto, tsi dóo ntio Uva kó nto. Kuntóo nto mí kadē kú've Xuva kō tsi é ío tu've iña nto un tsi nte dí'na dá de kú've ñá ñuxiví san. ³⁵ Tsi dá kákin kó ne, ta'xí nto é ká'xí u. Dá itsi ko ne, ta'xí nto é kō'o u. Kuān te xio ñuu vé'xí ú ne, dóo diní nto é kutúví u ni ntó. ³⁶ Dá kantí u ne, ta'xí nto doo é kunūu u. Dá nchokuví u ne, íxkoto ní'ni nto ko. Dá inuu kutu ú ne, íxkoto ní'ni nto ko", koo ka'an u. ³⁷ Kidáa ne, ká'an ña é vā'á ña'a san ní ko: "¿Amá ntu ini nti e kákin ntó ne, tá'xí nti é ká'xí nto? ¿Amá ntu ini nti e itsi ntó ne, tá'xí nti é kō'o nto? ³⁸ ¿Amá ntu ini nti e xio ñuu vé'xí nto ne, tá'xí nti mí kutuví nto? ¿Amá ntu ini nti e kantí nti ne, tá'xí nti doo é kunūu nto? ³⁹ ¿Amá ntu ini nti e nchokuví nto, o nuu kutu ntó ne, íxkoto ní'ni nti nto?" koo ka'an ña. ⁴⁰ Kidáa ne, xu'u é Rei u ne, ká'an ú ni ña: "Nuu é ntaa í é káka'an u ni ntó, tsí da kuān ó de nto ni tá'an nto, ña é díí ka dutsi ne, vata te xū'u kuān o de nto ní ko", koo ka'an u.

⁴¹ 'Kidáa ne, xu'u é Rei u ne, ká'an ú nī ña ntoo diñi datsin kó: "Kunu nto nuú ko, ña kini ntaa. Kue'en nto mí kai'xi ñu'u ntii dañu ntúvi, é de kú've u iña tó'o é ña vā'á san ní ánje í. ⁴² Tsi dá kákin kó ne, ña ni tá'xi ntó é ká'xí u. Dá itsi ko ne, ña ni tá'xi ntó é kō'o u. ⁴³ É xio ñuu vé'xí ú ne, ña ni tá'xi ntó mí kutuví u. Íntí u ne, ña ni tá'xi nto dóo é kunūu u. Nchokuví u ne, inuu kutú ú ne, ña ni íxkoto ní'ni nto ko", koo ka'an u. ⁴⁴ Kidáa né, tsix'e'e ñā'a sán ko: "¿Amá ntu kákin ntó? ¿Amá ntu itsi nto? ¿Mí'í ntú é xio ñuu vé'xí nto? ¿Amá ntu kantí nti, ó é nchokuví nto, o inuu kutu ntó ne, ña ni xntíí nti nto?" koo ka'an ña. ⁴⁵ Kidáa ne, ká'an ú ni ña: "Nuu é ntaa í é káka'an u ni ntó, tsí te ña ni xntíí nto ta'an nto, ña é díí ka ntā'ví san ne, ña ni xntíí nto kó dí", koo ka'an u. ⁴⁶ Kidáa ne, ká'in ña mí ní'í ña é nto'o ña ntii dañu ntúvi. Ntá tsi ña é vā'á san ne, kuntuo ña ni Xuva ko ntii dañu ntúvi —ka'an ña.

26

Dā ntúkū nuu ini ña nté koo tiin ña Jesuu (Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Dā kúvi ká'an Jesúsú sá'á ne, kaka'an ña nī ña ntántikin ña:

² —Ini nto tsí uvi ntúvi ve xee viko dá nātavá Xuva kō ña Israee ñuu Egító. Kidáa ne, xu'u é vèxkúví ú ñatíí ne, ntada ñá ko kuenta ntá'a ña'a san é naxntee ñá ko ntíká krusí kan —ka'an ña.

³ Ntúvi tsikán ne, nataká nuu tó'o dutú san ni ñatá san má vi'í ká'nu dutu ñá odo nūu, ñá nani Caífaa. ⁴ Nátíin ña ni tá'an ña nté koo tiin xu'ú ñá Jesuu é ká'ní ña ña. ⁵ Ntá tsi ntáka'an ña:

—Ñá vī o mé'ñu vikó san vata koo é ña kudíin ña'á san ni kō —ka'an ña.

Dā da'ví ñadí'í san cho'o vídin díki Jesuu (Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Dá túvi Jesuu ñuu Betania, má vi'í Simuun (ña é kánakó'xo kúñu í kídaa) ne, ⁷ xée uun ñadí'í mí tuví ña, ní'í nta'a ña ũun xuxu cho'o vídin e dóo nuu á'vi. Dá'vi ña díki Jesúsú chó'o vídin san da túvi ña nú mēsa kan. ⁸ Ntá tsi kudíin ña ntántikin ña da ini ña ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui doto xntu kanatívi ñá cho'o vídín san? ⁹ Tē dí ni diko ña né, dóo kue'é diu'un ní'í ña. Kidáa ne, kuví ku'é e ña diu'un san ñá ntā'ví —ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi tēkú Jesuu nee iña ntádé kuení ña ne, kaka'an ña ní ña:

—Ñá ku natēku du'xen ntó ña, tsí nuu í é vā'á kade ña ní ko. ¹¹ Ña túví nté uun ntúvi é ña kuntuo ña ntā'ví san ni ntó, ntá tsi xu'ú ne, ñá nā'á ka kutuví u ni ntó. ¹² Dā da'ví ña kúñú kó cho'o vídín san ne, kaxtúví tu've ñá ko é kuntu'xí u. ¹³ Nuu é ntaa í é káka'an u ni ntó tsí dá mí'í ká e ntáka'an ntódo ña tú'ñu vā'á san kuenta iña ko kaní ñuxiví sa ne, ká'an ña'a nté ó dé ñadí'í sa'a ne, naka'an ña ña —ka'an Jesúsú.

Dā diko Júda Jēsuu
(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Kidáa ne, uun ña'a ñā é uxuvi ñá'a san, ñá nanī Júda Iscārioté ne, kué'en ñā mí ntoo tó'ó dutú san, ¹⁵ kaka'an ñā ni ñā:

—¿Nté ntu kaa ta'xi nto kó te ntáda ú kuenta Jēsuu ntá'a nto? —ka'an ñā.

Xé'e ñā ñā ōko u'xí diu'un kui'xín ne, ¹⁶ nté ūra tsikan ntúkū nuu iní ñā nté koo ntada ñā kuenta Jēsuu.

Dā é'xi dad# Jesuu ni ñá ntántikin ñā
(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Dā kí ūun viko da nātava Xuva kō ñā Israee ñuú Egítō sán ne, xéé ñā ntántikin ñā mí tuví Jesuu ne, ntáka'an ñā:

—¿Mí'í ntú ntio nto é xtúví tu've nti é kā'xi ntó iña vikó sá'a? —ka'an ñā.

¹⁸ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kue'ēn ntó ñuú Jerusaleen, nú ví'í ñā tsikán ne, ká'an nto ni ñā: “Kaka'an Mástrú san: É dokó sa xee ura iñā ko. I'a nú ví'í nto kán ka'xí u iña vikó san ní ñā ntántikin ko”, koo ka'an nto —ka'an Jēsuu.

¹⁹ Kuan ō dé ñā ntántikin ñā vata ō ka'an ñā ne, ikan xtúví tu've ñā é kā'xi ñā iña vikó san.

²⁰ Dā kuáa ne, íntōo dad# Jesuu ní uxuvi ñá'a, ñā ntántikin ñā. ²¹ Da ntaé'xi ñā ne, kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kāka'án u ni ntó, tsí uun nto ne, díko ntó ko —ka'an ñā.

²² Ñā tē nté kaa íntoo nta'xa ñā ne, é un é un ñā ntátsixe'e ñā ñā:

—¿Vá divi ntú u, Tó'ō? —ka'an ñā.

²³ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Ñā é dad# tsi xnuu ntó'lo tañú'u i ini ko'ó san ní kó ne, divi ñā e díko ñā ko. ²⁴ Xu'u é vēxkúví ú ñatí ne, kuví u vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō, ntá tsi ntá'vi ide ñā é díko ko. Díí ka vá'á ō tē dí ñā ni kaku ñā —ka'an ñā.

²⁵ Júda, ñā é díko ñā ne, tsixe'e ñā:

—¿Vá xú'ú ntu, Tó'ō? —ka'an ñā.

Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kuān ó kaka'an —ka'an ñā.

²⁶ Da ñā ntaé'xí ñā ne, kí'í Jesuu tañú'ú sán ne, nākué'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, kátsin dava ñā ne, xé'e ñā ñā ntántikin ñā, kaka'an ñā:

—Kí'í ntó, ka'xí nto. Sá'ā ne, kúñū kó —ka'an ñā.

²⁷ Kí'í ñā e'xin sán ne, nākué'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, xé'e ñā ñā, kaka'an ñā:

—Ko'ó nto, un ntíí ntíí ntó, ²⁸ tsi sá'ā ne, níñí ko é xé'é u xu'u kó é káti ú kuenta iña dóo titín ñā'a san vata koo é nakate Xuva kō kuetsí ñā. ²⁹ Kaka'án u ni ntó tsí ñā ko'ó ka ú ntute tinti'ó sa dā nté ko'ó dad# ú ni ntó ntute tinti'ó xéé san mí kadē kú've Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Dā kakā'an Jēsuu tsí ka'an Pedru tsí ñā iní ñā ñā
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Dā kúví íta ñā nchu'un iña Xuva kó ne, ntíi ñā, kue'en ñā xuku Olívu.

³¹ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Un ntíí ntíí nto kunu nto kó niñú ve. Tsí kuān ó uve na'a tú'un Xuva kō é káka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, kaka xaa un ntíí ntíí a le'ntu san”, ka'an tú'un Xuva kō. ³² Ntá tsi te ntoto xtuku ú ne, kí'ín ú, kodo núu u ñuú Galilea —ka'an ñā.

³³ Pedrú ne, kaka'an ñā ni Jēsuu

—Kuān té un ntíí ntíí ñā kunu ñā nto ne, ñā kuan koo víí u —ka'án Pedru.

³⁴ Jesuu ne, kaka'an ñā ni ñā.

—Nuu é ntaā í kaka'an u ni ō tsí niñú ve ne, di'na dá kāna lí'xí sán ne, é uni Ito ka'an tsí ña inín ko —ka'an Jéssuu.

³⁵ Kaka'an xtúku Pedru ni ña:

—Kuān te kuví u ni ntō ne, ñá ká'an u e ñá iní u nto —ka'an ña.

Kuan ō ka'an un ntiñ ntñ ña ntántikin ñá di.

Dá kúka'an ntá'ví Jesuu má utun mí é nani Getsemānii

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Kidáa ne, kue'en ní'í Jéssuu ña mí é nani Getsemānii. Kaka'an ñá ní ña ntántikin ña:

—Kuntōo nto i'a, na kí'in u da'a san, kika'an ntá'ví u —ka'an Jéssuu.

³⁷ Ntēka ña ntuvi í'xá Zebedeú san ní Pedru. Dōo kúnta'xa iní ña. Dōo dé kueni ña. ³⁸ Kidáa ne, kaka'an ñá ní ntuní ñá'a san:

—Dóko sá ña kutíí u e dóo nuu nta'xa nimá ko. Kuntōo nto i'a ne, kuntitō ntó ní ko —ka'an ña.

³⁹ Kué'en ká ña un sīin ne, nakani iti ña da nté tantée xteen ña ñu'u kán ne, dá kaká'an ntá'ví ña, kaka'an ña:

—Ūvá, te kúvi né, tá'xi nto é ña nto'ó ko. Ntá tsi ña te é ntio mii ko, tsí nté koo é ntio nto —ka'an ña.

⁴⁰ Náxee ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, ntákidi ña. Kaka'an ñá ní Pedru:

—¿Nté uun urá ntu ña ní kutíí nto kuntitō nto ní ko? ⁴¹ Kuntitō nto ne, ka'an ntá'ví ntó vata koo é ña víí nto é kíni kaa. Nima ntó ne, ncho víí é vā'a, ntá tsi kúñu ntó ne, ñá ká kutíí í —ka'an ña.

⁴² Dá kúvi uvi íto kue'en ñá kúka'an ntá'ví ña ne, kaka'an ña:

—Uva, té ña kuví kuita nti'xin sá'á é ña nto'ó ko ne, na kuān koo kuví vatā ó ntio nto —ka'an ña.

⁴³ Dá náxee xtúku ña ne, ntákidi xtuku ntuni ñá ntántikin ña, tsí kantadí mii ntuxnúú ña ma'na. ⁴⁴ Tsoo mii xtúku ña ña ne, dá kue'en ñá, kuka'an ntá'ví xtuku ña é kúvi uní ito. Kuan tsi o kaka'an ntá'ví xtuku ña. ⁴⁵ Kidáa ne, naxee xtuku ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ní ña:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntó? ¿Ntoo da'na ntu ntó? Koto nto tsi e xée ūra í ve é xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, ntada ña ko kuenta ntá'a ña kini ntáa san.

⁴⁶ Nakuntáñi nto, kí'in ō, tsi é xee ña é dikó ko —ka'an ña.

Nté ō tññ ña Jesuu

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Da níi káka'an dúkuan ña ne, xée Júdā, uun ña'a ña é uxuvi ñá'a san. Nǎ té nté kaa ña'a ntēka ña, ña odo káa ní ūtun. Vé'xi ña kuēnta iña tó'ó dutú san ní ñatā san. ⁴⁸ Nǎ é dikó ñá ne, é ká'an ñá ní ñá'a san:

—Xoó ña'a, ña é ka'xí u xu'u í ne, diví ña tññ nto ña —ka'an Júdā.

⁴⁹ Ura tsí í xee ña mí tuví Jesuu, kaká'an ña:

—So'ó ntó dá, Mastru —ka'an Júdā.

Ne, ē'xí ña xu'u ña. ⁵⁰ Kaka'an Jéssuu ní ña:

—Viín nee iña é vē'xin é viin —ka'an ña.

Kidáa ne, xée ñá'a sán ne, tññ ña Jesuu é kí'in ní'í ña ñá nuu ña tsiñu na'nu í san.

⁵¹ Uun ña'a, ña ntántikin Jéssuú ne, távā ña káa ñá ne, ē'ní ña ña kade tsiñu iña dutu ñá odo núú san. Nákuítá tu'un ña lo'xo ña. ⁵² Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ní ña:

—Nāxnuu vá'an káa o. Xoó ña'a é naā ñá ní káa ne, káa kuví ní'í ñá di.

⁵³ ¿Vá ña kuví ntu ká'an ú ní Ūvá kó, kuiní nto ne, ura dá'va tsi í táxnūu ña uní diko u'xi míl ánje ñá? ⁵⁴ Ntá tsi té dí kuan kōo ne, ¿nté ntu koo kuntaa vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō é da mií é kuān koo kuví? —ka'an ña.

⁵⁵ Ura tsíkán ne, kaka'an Jéssuu ní ñá'a san:

—¿Vē'xí ntu nto é t̄in nto uun ña du'u, é kuan o odo ntō káa nto ni ūtun san é vēxt̄in nto ko? Utén utén tuví u má ūkún nto k̄an ne, ña ni t̄in nto ko. ⁵⁶ Ntá tsi kuan koo kuví vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō, vata koo é k̄untaa é k̄aka'an ña ka'án naa Xuva ko kidaā —ka'an J̄esuu.

Un nt̄í nt̄í ña ntánt̄in J̄esúu ne, inu ña ne, xtuví mii ña ña.

Dā ntitsi me'ñu Jesuu núu dutu ñá odo núu san
(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Ña e t̄in J̄esúu ne, kue'en ní'í ña ña mí tuví dutu ñá odo núu san, ñá nani Caífaa. Ik̄an ntoo mastrú lei ni ñátá, ña ntádē k̄u'vé san di. ⁵⁸ Ntá tsi nt̄ik̄in íka Pedrú san ña dá ntē xee ña nu kí'í k̄an nú vi'í dutu ñá odo núu san. Kú'k̄'ví ña iní i k̄an né, ik̄an it̄uvi ña n̄i sntadún san vata koo é kōto ntodo ña nté koo kuví J̄esuu.

⁵⁹ Dutu ñá odo núu san ni ūn nt̄í nt̄í ña tsiñu i sán ne, ntuku ñā ña é dá'ví dovete ata J̄esuu, vata koo é k̄a'an ña é na kuví ña. ⁶⁰ Ntá tsi kuān te tit̄in ña vete xee ña ne, ñá tē kuédadii ni k̄a'an ñá vata koo é kue'é ña ña doxi'í san. Kidaā ne, xée ūvi ña'a ne, ⁶¹ ntáka'an ña:

—Ñat̄í sa'á ne, kaka'an ña: “Kuví nanūu u xúkun Xuva kō sán ne, úni nt̄uvi tsí naxnt̄isi xtúku u”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

⁶² Nákunt̄isi dutu ñá odo núu san ne, kaka'an ña:

—¿Ña tuví ntu é nant̄iko koo nto? ¿Nee iñá ntu sá'á é ntáka'an ñá'a san iña nto? —ka'an dútu ñá odo núu san ni J̄esuu.

⁶³ Ntá tsi nte un siin ña ni ká'an J̄esuu. Kidaā ne, kaka'an dútu ñá odo núu san ni J̄esuu:

—Kaka'án u ni ntō nuu Xuva ko, ña kant̄ito san, ka'an ntó n̄i kó tē Cristu nt̄í'xe nto, te l'xá Xuva ko ntō —ka'an ña.

⁶⁴ Kidaā ne, kaka'an J̄esuu ni ña:

—É k̄aka'an ntú ku nto. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí vi'í a vé ne, kiní nto ko, xu'u é vēkkúvī ú ñat̄íi, te tuví u diñi kua'a Xuva kō, ña e dóo ntii iní i san. Kí'xi ú mé'ñū viko e dukún k̄an —ka'an J̄esuu.

⁶⁵ Kidaā né, kudiin dútu ñá odo núu san ni ña ne, ntata ña dóo ñá vatā xkoó ini ña ne, kaka'an ña:

—iDóo kiní ó kaka'an ña tsí dadii ña ni Xuva kō! ¿Vá k̄antio ká ntu ko ñá'a, ña é ntada ntaa? É tekú nto tsi dóo kiní ó kaka'an ñá iña Xuva ko. ⁶⁶ ¿Ntē o kadē kuení nto? —ka'an ña.

Nant̄iko kōó ña nguú san, ntáka'an ña:

—Iō kuetsí ña. Kuétsi é kuví ña —ka'an ña.

⁶⁷ Kidaā né, t̄'vi dií na nuu ñá ne, e'ní ña ña ne, xé'ē nuu na vinuu ña. ⁶⁸ Ntáka'an na:

—Ká'an ntō ve, Cristu: ¿Xoó ntu é'ni i nto? —ka'an na.

Dá kakā'án Pedru e ñá ini ñá Jesuu
(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kuan tsí ō it̄uvi Pedrú san nu kí'í k̄an. Xée ūun ta'nu kade tsiñu nú vi'í dutú san mí tuví ña ne, kaka'án tun:

—Divi ntō né, dadii tsi kaika nto ni J̄esuu, ña vé'xi ñuú Galileá san —ka'án tun.

⁷⁰ Ntá tsi núu un nt̄í nt̄í ña'a san kaká'an ña:

—Ñá iní u nee é k̄aka'an nto —ka'án Pedru.

⁷¹ Dā nt̄í ña xi'í k̄an ne, é t̄uku ta'nu kade tsiñu ini tún ña ne, kaka'an tún n̄i ña nt̄āni étsin san:

—Ña sá'á ne, dadii kaika ña ni J̄esuu, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'án tun.

⁷² Kaka'an xtúku Pedru e ñá ini ñá ña. Kaka'an ña:

—Ni Úva kō, ñá íní u ña sã'a —ka'an ña.

⁷³ Dã ku e ví'i ne, xéé ña ntãñi san ne, ntáka'an ñá ni Pedru:

—Nuu é ntaã i é nto'o ne, kaduku ntée nto ña tsikan, tsí kaka'an ntó vatã ó kaka'an ña —ka'an ña.

⁷⁴ Kidãa ne, kaka'an ña é na kué'é Xuva ko ñã é na ntõ'o ñá té ña nuu é ntaã i é kãka'an ña. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaã i, ñá íni ntí'xe ú ña tsikan —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i kána lí'xí san. ⁷⁵ Kidãa né, naka'an Pedru é kãka'an Jéssu ni ña: “Di'na dá kãna lí'xí sãn ne, úni ìto ka'an e ñá inín ko”, ka'an ña. Kidãa ne, kãi Pedrú ne, êkú kue'en ña.

27

Dã ntáda ña kuenta Jéssu ntá'a Pilatu

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Dã tuví ne, un ntíi ntíi tó'õ dutú san ni ñatã sãn ne, nãtaká nuu ña é kã'an ña é na kuví Jéssu. ² Kí'ní ña ña ne, kue'en ní'i ña ña ñu Pilatu, ña tsiñu ka'nu i iña ñuú Roma.

Dã xi'i Júdá

³ Júdá, ña é diko Jéssu, dã kútuni ña tsí kuví Jesuú ne, nãtívi iní ña ne, ntãda xtuku ña kuenta é òko u'xí diu'un kui'xín san nta'a tó'õ dutú ni ñatã san.

⁴ Kaka'an ña:

—Édé u kuétsí, tsí ña té nee é kini kaa ni ídè ña é kuví ña —ka'an ña.

Ntã tsi ntáka'an ñá ni ña:

—Ñá té neé kuenta iña nti. Kuenta iña míi ò —ka'an ña.

⁵ Été xaa Júdá sãn diu'ún san má ùkún kãn né, ntíi ña, kue'en ñá ne, nakué'ne mií ña kúñu ña.

⁶ Ntã tsi nãtaka tó'õ dutú san diu'ún san ne, ntáka'an ña:

—Dõo xíi kaa é xnũu o diu'un sã'a iní etun mí ñu'u é kãxé'e ña'a san doméni iña Xuva ko, tsí niñi é ñnuu á'vi sã'ã —ka'an ña.

⁷ Édé kuení ña ne, ñii ña ñu'u iña ñá kade vá'a kídi nte'ú san mí kuntú'xí ña vé'xi xio ñuu. ⁸ Dukuã ne, kaka'an ñá Ñu'ú Niñi ñu'ú san un tsi nté vevii.

⁹ Kuan ò kúntaa vata ò ka'an ñá ka'an naa Xuva ko kídã, ñá nani Jeremia, dá kã'an ña: “Kí'i ña é oko u'xí diu'un kui'xín san, (divi xá'ví e ntáka'an ña Israeé san tsi ntá'vi ña iña ñá ne), ¹⁰ xé'e ñá diu'ún san é ñii ña ñu'u ña kade vá'a kídi sãn, vata ò ka'an Xúva ko ni ko.” Kuan ò ka'an ña.

Dã kantítsi me'ñú Jesuu nuu Pilatu

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Íntítsi me'ñú Jesuu núu ña tsiñu na'nu i ne, tsixe'e ña tsiñu i san ña:

—Divi ntõ ne, ¿vá Rei iña ñá Israeé ntú nto? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—É kãka'an ntú ku nto —ka'an ña.

¹² Da nã ntátsi'i kuetsi tó'õ dutú san ni ñatã san ñá ne, ñá ni kã'an kué'en tsi ña. ¹³ Kidãa ne, kaka'an Pilatú san ni ña:

—¿Ñã katéku ntu nto e dóo titín nuu i ntátsi'i kuetsi ña nto? —ka'an Pilatú san.

¹⁴ Ntã tsi nté uun tú'ún ña ni kã'an ña. Koó dã kúdu'va ña tsiñu na'nu i san.

Dã kakã'an ña tsí kuví Jesuu

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵ Dã kakuvi viko sã'a ne, kanantíi ña tsiñu na'nu i san da xõo ka ña'a, ña ñu'u kutu san, ña é ntio ña'a san. ¹⁶ Ntuvi tsikán ne, nuu kutu uun ñatíi, ña

é Iní un ntíí ntíí ña'a, ñá nani Barābaa. ¹⁷ Dā náataká nuu ña'a sán ne, kaka'an Pílatú san ni ñā:

—¿Xoó ña'a ntu ntio nto é nantii ú ña: Barabaá san ne, o Jēsuu, ña e ntáka'an ñá'a tsí Cristu ñá, ña vexnáakū nto? —ka'an ña.

¹⁸ Tsí ini ña é ña'a sán ne, done'u ini ntáda ña kuenta Jēsuu.

¹⁹ Da nā̄ tuví Pilatu kádē kú'vē ñá ne, taxnuu ñadi'í ña tú'ún, kaka'an ña: “Ñá ku ki'nin nūun iña ñá sa'a, ña e dóo va'á ña'a san, tsi dóo kanto'o kó vevii e dóo kinī o kēnī kó kuenta iña ña”, ka'an ña.

²⁰ Ntá tsi tó'ó dutú san ni ñatā san tsí'í ña diki ña'a san é na kākan ña é ntīi Barabaá san ne, na kúvī Jesuu. ²¹ Kaka'an xtúku ña tsiñu na'nu i san ni ñā:

—¿Xoó ntu é ntuvī ñá sa'á ntio nto é nantii u? —ka'an ña.

Ntáka'an ñá'a san:

—¡Barabaa! —ka'an ña.

²² Kaka'an Pílatú san ni ñā:

—¿Nté ntu koo víi u ni Jēsuu, ña é ntáka'an nto é Cristu ña? —ka'an ña.

Un ntíí ntíí ña'a san ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña krusi! —ka'an ña.

²³ Kaka'an Pílatú san ni ñā'a san:

—¿Nté kui? ¿Neé ntu nuu i é kīni kaa é idé ña? —ka'an ña.

Ntá tsi díi díi ka ntīi ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña krusi! —ntákachu'u ña, ntáka'an ña.

²⁴ Dā ini Pilatú san tsí ña kuví víi ña, tsí e éni ntu'u ñā'a san kudiin ñá ne, kí'í ña ntute né, nta'a ña nuu ñá'a san. Kaka'an ña:

—Ña túvi kuētsí ko te kúvī ñatíi sá'a. Mii nto ini nto nté koo víi nto ni ñā —ka'an ña.

²⁵ Un ntíí ntíí ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—Kuenta iña mí nti é kuví ñá, diví ntí ni í'xá nti —ka'an ña.

²⁶ Kidáā ne, nantii ña Barābaa, tsí kuan ō ntío ña'a san. Dā kúvi natii nuu ña Jesuu xó'ō ne, da táxnūu ña ña é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

²⁷ Kidáā ne, sntadun ñá tsiñu na'nu i san ne, kue'en ní'í ña Jēsuu má ví'í mé'ñu kán. Náataká nuu un ntíí ntíí sntadun, ñá ntoo ikán, mí tuví Jesuu.

²⁸ Nantíi ñá ña ne, xnūu ña ña doo kue'e. ²⁹ Devá'a ña le'é iñū né, xntekū ñá diki Jēsuu. Xni'ní ña uun chíin nta'a kua'a ña ne, ínchiti ña nūu ñá ne, da narkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

—¡Na kutúvī va'ā ntó, Rei iña ñá Israee! —ka'an ña.

³⁰ Tí'vi díi ña nuu ñá ne, kí'í ña chíin é ní'í nta'a ña ne, da káni ña diki Jēsuu.

³¹ Dā kúvi narkínteē ñá ña ne, nāki'í ña doo kue'é san ne, naxnūu xtuku ña ña doo mii ña. Kidáā ne, kue'en ní'í ña ñā é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

Dā naxnteē ñá Jesuu ntiká krusi

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Dā kué'en ña ítsi kán né, tá'an ña uun ñatíi, ña vé'xi ñuú Cirene, ñá nani Símuun. Éde ña ña kuétsi é kuído ña krusi Jēsuu.

³³ Dā xee ña ní nani Gōlgota, é káni tú'un Xiki Díkí Ntixi ne, ³⁴ xé'e ña ntute tinti'o é kádaká rkave é kō'o ña. Dā íto nteē ña ne, ña ni ntío ña ko'o ña.

³⁵ Dā kúvi naxnteē ñá ña ntiká krusi kán ne, nādikí sntadún san xoo é ní'í i doo Jēsuu, é un é un ña. Kuan ō dé ña vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kó: “Kátsin dava ña doó ko. Nadiki ña xoo é ní'í i dú'nú ko”, ka'an. ³⁶ Kidáā ne, íntō ña é kuēnta víi ña ña ikán. ³⁷ Xnteē ña uun ta'vi rkunū díkí krusi kan é kaka'an neé kuetsi é idé ña. Ta'vi rkunū sán ne, kaka'an: “Ña sá'a ne, Jesuu, Rei iña ñá Israee”, ka'an.

³⁸ Xntee ñá uvi ña'a ña du'ú ntiká krusi kán ni ñā ntuvi tsikán di. Uun ña'a ña ne, diñi kua'a ña ne, uun ña'a ña diñi datsin ña. ³⁹ Da xóo ka ña'a, ña é ita ntí'xin ne, nārkínteē ñá ña, nakuiko ña diki ña ne, ⁴⁰ ntáka'an ña:

—Ntō'o é kánakatsin nto xúkūn sán ne kanaxntitsi xtúku nto té kuvi ūni ntuvi ne, jnakákú mii nto kúñu nto vé! Te nuu é ntaā i é I'xá Xuva nti'xe ko ntō né, jnāntii ntee mii nto kúñu ntō ntiká krusi san! —ka'an ña.

⁴¹ Kuan ō dé tó'ō dutú san, nī mastrú lei san, ni ñatā sán di. Nārkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

⁴² —Ñā sā'a ne, nakakú ñá tuku ña'a, ntá tsi ña kuvi nakakú mii ñā kúñu ñā. Kaka'an ña tsí Rei iña ñá Israeé san ña. Te ntii ntee mii ña krusí san ve ne, kuinti'xe ntí ña. ⁴³ Kaka'an ñá tsí kakuinti'xe ña Xuva kō. Na nakakú Xuva ko ña ve, té ntio nti'xe ña ña. Tsí kaka'an ña é I'xá Xuva ko ñā —ka'an ñá'a san.

⁴⁴ Ña du'ú san é uve dadii ña ni ñā ntiká krusi kán ne, nārkínteē ñá ña di.

Dā xi'i Jesús

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Kūneé da kanií ñūxivi san da ká'ñu ntuvi un tsi da nté kaeku uni kuáa.

⁴⁶ Ura tsikán ne, dōó ntii ka'an Jesús, kaka'an ña:

—Elii, Elii, ¿lama sabatani? (é kani tú'un: Xuvā kó, Xuvā kó, ¿nté kuí xtúvi mii ntu ntó ko?) —kuan ō ka'an ña.

⁴⁷ Tékū ña ntāñi étsin ne, ntáka'an ña:

—Kakana ña ñá ka'án naa Xuva ko kidaā, ñá nani Ēlia —ka'an ña.

⁴⁸ Ura tsí i kue'en úun ña'a ne, koó da kañu ña, kúki'í ña uun doo é xnuu nto'o ña ntidi iā né, xntekū ñá diki chān sán ne, xé'le ñā é kō'o Jesuu. ⁴⁹ Ntá tsi ña nguū sán ne, ntáka'an ña:

—Nakoo mii nto ñā. Koto o té ki'xi Eliá san é nakakū ñá ña —ka'an ña.

⁵⁰ Kidaā ne, kachu'u ntāa Jesuu ne, xi'í ñā. ⁵¹ Ura dú'va tsi i ne, ntáta ntāa dōxi é rkaa iko ini ukun kan, nte dki i un tsi nte xé'le i kán. Táan ne, ntíka xūú san. ⁵² Nakaan ñáña ñā'a sán ne, titín ña kuinti'xe i, ña é xi'í sán ne, ntōto ña.

⁵³ Ntūi ña nú ñáña ña da ntóto Jesuu ne, kué'en ñā'a san ñuú Jerusaleen. Titín ña íni ña ña.

⁵⁴ Dā íni tó'ō sntadún san ni ña ntoo ni'í ñā, ña ntáde Kuenta Jesús, tsí taán ne, dá íni ña kuán ō kúvi ne, koó dá kúdu'va ña. Ntáka'an ña:

—I'xá Xuva nti'xe ko ña sā'a —ka'an ña.

⁵⁵ Titín ñadří, ña vé'xi nté ñūú Galilea, ñá ntántikin Jesús é xntii ña ñā ne, ntāñi ika ñā, ntaíto dítō ña. ⁵⁶ Maria Madálena ni María, di'í Sántiau ni Jósee san, ni di'í I'xá Zebedeú san ne, ntāñi dadii ña ni ñadří, ñá nguū san.

Dā intú'xi Jesuu

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Dā kuáa ne, xéé ūun ña kuika, ña ñuú Arimatea, ñá nani Jōsee, ñá kantikin Jesús. ⁵⁸ Kué'en ñā mí tuví Pilatú ne, ntákan ñā kúñu Jesús. Kidaā ne, kaka'an Pilatú san é nakué'le ña ña. ⁵⁹ Naki'í Josée san kúñu ña ne, dá xnuu ta'án ña ña doo xee e dóo va'á ne, ⁶⁰ xnuu ñá ña ini ñáña mii ñā é dá ve éte nuu ña ini xuú san. Édí nuu ñá uun xuú ka'nu xi'í ñáña sán ne, dá ntaka ña. ⁶¹ Ntá tsi Maria Madálena ni Maria ñá uun sán ne, ñū'u ntee ña nú ñáña san.

Dā idé sntadún san kuenta nú ñáña Jesús

⁶² Tévaá du'va tsi ntuvi dá iō dá'na ne, nataká nuu tó'ō dutú san ni ña fariseú san mí tuví Pilatú ne, ⁶³ ntáka'an ña:

—Ntánaka'an nti tsí ka'an ñá veté san dá kántito dukan ña tsí te kuvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña. ⁶⁴ Dukuān ne, ká'an nto na nākadí va'a ñá ñáña san da nté té kúvi uni ntúvi, vata koo é ña kí'ñ ña ntántikin ñá ne, natava ña kúñu

ñā. Kidāā ne, kuvi ka'an ñā ni ñā'a san tsí e ntóto tó'o ñā é xi'i ñā. Díí díí ka kini kaa dovete sá'a é vata kaa dovete é ká'an di'na ñā é ntóto ñā —ka'an ñā.

⁶⁵ Kaka'an Pilatu ni ñā:

—Dikan ntāñi sntadun é kuēnta víi ñā. Kue'ēn ntó ni ñā, nakadī kutu ntó te kuvi víi nto —ka'an ñā.

⁶⁶ Kué'en ñā né, nakadī kutu ñā ñāñā san. Édí nuu ñā xume ntíkō diñi i mí ntee tá'an xuú san ni ñāñā san. Nū'u ntee sntadún san é kuēnta víi ñā.

28

Dā ntóto Jesuu

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Dā ita ntí'xin ntuvi dá iō dá'na, dá tuvi é kuvi ūun ntuvi víté san ne, kué'en María Madalena ni María ñā uun san é kükoto ntodo ñā ñāñā san. ² Kidāā ne, un vá'a tsi taan. Tsi ntíi uun ánje Xuva kō nte e dukún kán. Kí'xi ñā, náxtixio ñā xuú san ne, dá itúvi ntí'i ñā. ³ Núu ñā ne, vata kaa dá káxi'i núu kaa ne, kui'xín kue'en dóo ñā vata katsi. ⁴ Ñā tē nté kaa u'ví sntadún san dá ini ñā ñā. Koó dá ntaní'i ñā ne, vata dí tē xi'i ñā. ⁵ Ntá tsi kaka'an ánje Xuva ko ni ñadí'i san:

—Ñā ku u'ví nto, tsí iní u e ntánantuku nto Jéssu, ñā intée ntiká krusí san.

⁶ Xóxō ñā, tsí e ntóto ñā vata ō ka'an ñā. Kí'xi nto, koto nto mí'i inúu ñā ne, ⁷ Kué'en náne'e nto, kükoto ntó ñā ntántikin ñā tsi e ntóto ñā é xi'i ñā. Dí'na ñā kí'in ñā é ntó'o ñuú Galilea. Ikan nāni'i ta'an nto ñā. Sá'a tsí é ká'an u ni ntó —ka'an ánje san.

⁸ Ura tsí i ntáka ñadí'i san nú ñāñā kán. Ú'ví ñā, ntá tsi dóo diní ñā di. Koó dá ntaínu ñā kue'en ñā é ká'an ñā ní ñā ntántikin Jéssu. ⁹ Da neé ini tsí ñā nāni'i ta'an ñā Jesuu ne, kaka'an ñā ntusi ni ñā. Kué'en etsin ñadí'i san mí ntitsí Jesuu ne, ínchiti ñā núu ñā ne, tñ nta'a ñā dí'in ñā, da ntáka'an ñā e dóo ka'nu ñā'a ñā. ¹⁰ Kidāā ne, kaka'an Jéssu ni ñā:

—Ñā ku u'ví nto. Kue'ēn ntó, kükoto ntó ta'an ko, na kí'in ñā ñuú Galilea ne, ikan kini ñā ko —ka'an Jéssu.

Dovéte e ntáa sntadún san

¹¹ Da ñi kué'en ñadí'i san itsi kán né, ió sntadún san é kué'en ñā ñuú Jerusalem, kúnakoto ñā tó'o dutú san un ntí'i é kúvi. ¹² Dā xee un ntíi ntíi ñatā san e kána ñā ne, natíin ñā ni ñā. Dōo kue'e diu'un xe'é ñā sntadún san ne, ¹³ ntáka'an ñā:

—Ká'an nto ni ñā'a san: “Xéé ñā ntántikin ñā niñú ne, kí'i dú'u ñā kúñu ñā da ñi ntákidi ntí”, koo ka'an nto. ¹⁴ Te tēkú tó'o ntó e ntáka'an ntó ne, ká'an ntí ni ñā vata koo é ñā kué'e ñā é ntó'o nto —ka'an ñā ní sntadún san.

¹⁵ Kí'i sntadún san diu'un san ne, ide ñā vata ō ka'an tó'o dutú san. Kuan tsí ó ntáka'an ñā Israeé san un tsi nté vevii.

Dā téé tsiñu Jesuu ñā ntántikin ñā

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Kidāā ne, kué'en ū'xi ñn pustrú san ñuú Galilea. Kué'en ñā xūku mí taxnúu Jéssu ñā. ¹⁷ Dā ini ñā ñā ne, inúu ini ñā ñā. Ntá tsi iō ñā e ñā ni kuinti'xe ñā te divi ntí'xe ñā é Jéssu ñā. ¹⁸ Xéé Jéssu mí ntoo ñā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—É ta'xi Xuva kō é kadā kú'vé u un ntí'i é tuví ñuxiví a ní e dukún kán di. ¹⁹ Dukuān é káka'an u ni ntó é kue'ēn ntó kanñi ñuxiví sa ne, ká'an nto vata koo é kuinti'xe ñā'a san un ntíi ntíi ñuú san tú'un kó ne, nakútsi ntute nto ñā kuenta iña Xuva ko, kuenta iñá ko, xu'u é I'xā ñā, ni kuēnta iña Espiritú Santú san. ²⁰ Nakuá'a nto ñā na káda ntaa ñā é un ntíi ntíi vatā ó kaka'an u ni ntó.

Kunū me'ñu ú nto ntii dañu ntūví un tsi da nté ntī'i ñuxiví sa. Kuan tsi koo na kōo —ka'an Jéssu.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Marcu

*Kaka'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsí kân
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)*

¹ Dukuān o iñi ntu'u e dóo vá'á ó kaka'an tú'un iña Jesúcristu, dívī I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kân.

² Nté ntūvi di'na uve na'a kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, tsí du'vā ó kaka'an Xúva ko ni I'xā ña:

Di'na taxnūu ú uun ña'a, ña é xtūví tu've itsi o,
ne, dá taxnūu ú o.

³ Uun tatsín ne, dóo ditó kaka'an ñuu itsí kân:

“Nákoo tú've ntó itsi va'a,
tsí e vé'xi Xuva kō”, ka'an,

ka'an Ísaia san.

⁴ Ña é taxnuu Xuva kō ne, dívī Juaan, ña é kaika má kū'u kan é kanakūtsi ntute ña ña'a san. Kaka'an ña é di'na natu'vi ña'a san kuetsi ña ne, dá kutsi ntute ña. Dukuān é káda ka'nu iní Xuva ko ni ña kuetsi ña. ⁵ Un ntíñ ntíñ ña ñuú Judea ni ña ñuú Jerusaleén, dá xee ña ne, natívi iní ña kuetsi ña ne, da itsi ntute ña nta'a Juaán san mé'ñu ntúte ka'nu é nani Jórdaan.

⁶ Dóo Juaán san ni ññí í'xi ña ne, ññí kameu kúvi. E ini é'xi ña ne, skunti; ini xi'í ñá ntúdín ñuñu. ⁷ Kaka'an ntódo ña ni ñā'a san:

—Ví'i a vé ne, xée uun ña'a ñatíi, ña é díi ka ka'nu ña'a é xu'u. Ntē ña té nee nuu á'vi ko é nákoó tixí u é nāntuté u ntí'xen ña. ⁸ Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto dá kanakūtsi ntute ú nto. Ntá tsi dívī ña ne, Espíritū Sántū ta'xi ña nto é kunūu ña nima nto —ka'an Juaan.

*Dā itsi ntute Jesuu
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)*

⁹ Ntuvi tsikán ne, ntaka Jesuu ñuú mii ña é nani Nazāree, é tuví ñuú Galilea. Xée ña mí tuví Juaan. Juaán san ne, nakútsi ntute ña Jesuu mé'ñu ntúte ka'nu é nani Jórdaan. ¹⁰ Kídaā né, dá ntíi Jesuu diñi ntute ka'nu san ne, ini ña tsí nákaan e dukún kan ne, ikán ntíi Espíritū Sántū san é vata kaa uun paloma é írkaá nuu diki ña. ¹¹ Kaka'an tátsin Xúva kō nte e dukún kân:

—Divīn é I'xá mii ko e dóo kakuinimá ko o. Nā te nté kaa diní nu nimá ko kuenta iña o —ka'an Xúva ko ni Jēsuu.

*Ntío tó'ō e ña vá'á san é kō'xo Jesuu nuu i é kīni kaa
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)*

¹² Espíritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ña Jesuu ñuu itsí kân. ¹³ Úvi díkó ntuvi, úvi díkó niñu íka Jesuu ikán. Kaika ña mí ntaika kiti ku'u san. Ikán xée tó'ō e ña vá'á san ne, ntio i é kō'xo Jesuu núu i é kīni kaa. Ntá tsi xee ánjē san é kade ña ña kuenta.

*Eni ntu'u Jēsuu kaká'an ntódo ña ñuú Galilea
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)*

¹⁴ Dā inúu kutu Juaan víutun sán ne, xée Jēsuu ñuú Galilea, kaka'an ntódo ña, kaka'an ña nté kuān nte vá'á ó kadé kú've Xuva kō. ¹⁵ Kaka'an ña:

—E xée ūra í ve. Nā ná'á ka dá kixkadá kú've Xuva kō. Dukuān né, natu'vi ntó kuetsi nto ne, kuinti'xe nto tú'ún é vā'á san —ka'an ña.

Nāxaxnú Jesuu kimi ña'a, ña ntátava tsákā san
 (Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Kaika Jesuu diñi míni Galilea san ne, ikān nání'i ña Simuun ni ení ña, ñá nani Āndree. Ntánakuítá nuu ña xunu ña iní ntute san, tsí ña ña ntáde ña é tsákā ntátava ña. ¹⁷ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kuntikín ntó ko. Nā távā ka nto tsákā, tsí vi'i a vé ne, ká'an nto ni ùn ntíi ntíi ña'a é na ntúv'á nima ña —ka'an ña.

¹⁸ Kidáá ne, ura tsí i tsoo mii ña xunu ña ne, dá kué'en ñá ni Jēsuu.

¹⁹ Kūdii tsi kué'en Jesuú ne, nāni'i ta'an ña ni Sántiau ni ení ña, ñá nani Juaan. Ntúvi ña é i'xá Zebedeu. Nū'u ña ni uva ña iní tun ntoó ñá, ntántav'á ña xunu ña. ²⁰ Kidáá né, kāna Jesuu ña é kuntikín ñá ña ne, ura tsí i xtúvi mii ña uva ña ni ña ntáde tsiñu iña ña iní tun ntoó san, dá kué'en ñá kuntikín ñá Jesuu.

Uun ña'a, ñá nuu é ña v'á'á nima i
 (Lc. 4:31-37)

²¹ Xé ña ñūu é nani Capērnau. Ntúvi é ntoo kadin ña'a sán ne, kué'en Jēsuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé ne, eni ntú'u ña nakua'a ña ña'a san. ²² ña'a sán ne, dōo va'á kuiní ñá da téku ña é kuān nte v'á'á ó kaka'an Jesuu. Nā te ni kā'an ñá ni ña vatá ó kaka'an mastrú lei iña Xuva ko, tsi dóo iō ña é kā'an ña dá kanakuá'a ña. ²³ Tuví uun ña'a má úkún kán, ña é nuu e ña v'á'á nima i. Kaka'an ñátií san:

²⁴ —¿Nté kui kánateñu nuu nto ntí, Jesuu, ñá ñūú Nazaree? ¿Vēxká'ni nto nto ntí? Iní nti nto, tsí Xuva kō táxnūu ña nto —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi de tii Jesuu ni é ña v'á'á san, kaka'an ña:

—¡Ntiin i'a, tsí ña te iña o sá'á! —ka'an ña.

²⁶ Ide é ña v'á'á san é xi'i mii ñatíí san ne, doó ntii kachu'u ntáa é ña v'á'á san da ntí, kue'en. ²⁷ Koó dá kúdu'va ña ntáñi san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoo ña'a ntú ña sá'a e kúvi idé ña é nakunu ña é ña v'á'á san? Nā sá'a ne, e túku o kadé kú'v'e ña. Kakutíi ña kanakūnu ña é ña v'á'á san. ¿Né ntú nchu'ún kanakuá'a ña kō? ¿Ñā nchu'ún xéé ntú, ne, nté kaa? —ka'an ñá'a san.

²⁸ Ura dú'va tsi i kútuni un ntíi ntíi ña ñūu nta'vi san, ñūú é ntáduku nté ñūú Galilea, nté ó dé Jesuu, tsí dóo ntáka'an ñá'a san.

Ntáv'á'a Jesuu ñuntíi Sīmuun
 (Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Dā ntáka Jesuu mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kue'en ní'i ña Santiau ní Juan nú vi'i Sīmuun. Ikān tuví Andree di. ³⁰ Kaka'an ñávi'i Sīmuun ni Jēsuu tsí etsin ñuntíi Sīmuun. Tuví ntaa ña má vi'i ña kán, tsí ka'ni kaxé'e ña.

³¹ Kúk'ví Jesuu má vi'i mí tuví ña ne, karkāa ña nta'a ña, nāxntitsi ñá ña. Ura tsí i ntikó ña ka'ni. Kidáá ne, kué'en ña, kükav'á a ña é ká'xi ña'a san.

Dōó titín ña nchokuvi ntav'á'a Jesuu
 (Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Dā kuáá, da idé nuu ngántii sán ne, ñá tē nté kaa ña'a xee ña mí tuví Jesuu, xee ní'i ña ña nchokuví ni ñá é ñu'u é ña v'á'á nima i. ³³ Un ntíi ntíi ña ñūu í san ne, ntátaká nuu xi'i kan. ³⁴ Nā tē nté kaa ña'a ntav'á'a Jesuú da née ka kui'i ntákuvi ña. Nakúnu ña é ña v'á'á san é ñū'u nima ñá'a san di. Nā ni xé'é Jesuu itsi é kā'an é ña v'á'á san xoo é ña ña, tsí e ña v'á'á san ne, ini tsí i'xá Xuva ko ñá.

Kaika Jesuu kanñ ñūú Galilea, káka'an ntódo ña
 (Lc. 4:42-44)

³⁵ Tévāá du'va tsi, dá ntikín ni'nī ká ne, nákontĩtsi Jesuu, kué'en nā mí xoxó ña'a, tsí ntio ña é kunuu mii nā é ká'an nā ni Xuva kō, ña tuví e dukún kán. ³⁶ Simuun ni ña ntoo ni'í ña ne, íxnantuku ña Jesuu. ³⁷ Dā nání'í ña nā ne, ntáka'an ña:

—Un ntíí ntíí ña'a san ntánantuku ña ntō —ka'an ña.

³⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Xio ñuu é ntoo etsin i'a kí'in o ve. Ikān kika'an ntódo ú di, tsí dukuān é vē'xi u —ka'an ña.

³⁹ Dōo íka ña é un ntí'í itsi ñuú Galilea. Kaka'an ntódo ña má vi'í mi ntánataká nuu ña Israeé san un ntíí ntíí ñuú san ne, nakūnu ña é ña vá'a san.

Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña kanako'xo kúñu ī
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Xée ūun ña'a, ña kanako'xo kúñu ī, mí tuví Jesuu. Kanchiti ña, kaka'an ña:

—Tē ntio nto ne, kuví ntavá'a nto ko —ka'an ña.

⁴¹ Kídāā ne, ntunta'ví ini Jesuu ña. Tíin nta'a ña nā ne, kaka'an ña:

—Ntio ko. Ntuvá'an —ka'an ña.

⁴² Ura tsí i ntí'í kui'í san ne, ntuvá'a ña. ⁴³ Nataxñuu Jesuu nā ne, dōo ka'an nā ni ñā:

⁴⁴ —Nā ku ká'an tsín ni ñā'a nté ō kúvi é ntuvá'an. Kué'én ve mí tuví dutú san, na kōto nteé ña o ne, dá nakué'en sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi é ntuntoo kúñu o, vatā ō kaka'an Muisee é vīin. Dukuan kōo é kūtuni ñā'a tsí ntuvá'an —ka'an Jesús ni ña.

⁴⁵ Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, kué'en ña itsi kán né, ikān éni ntu'u ña kaka'an nā ni ūn ntíí ntíí ña'a san nté ō dé Jesuu é ntavá'a ña ña. Dukuān ne, ña ni kúvi xee ditó ka Jesuu nté uun ká ñuu. Da mii tsí e íka ña mí xoxó ña'a. Ntá tsi dóo kí'in itsi ñuu vé'xi ña'a san é nataká nuu ña mí tuví ña é ntio ña kini ña ña.

2

Ntāvá'a Jesuu ūun ña'a, nā xi'í kúñu ī
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Dā kútitiñ ntuvi ne, nāxee Jesús ñuu é nani Capēnau. Ura tsí i kūtuni nā'a san é tuví ña uun vi'í. ² Nā tē nté kaa ña'a nataká nuu ña; ntē ña ni xee tá'an vi'í san é kuntōo ña má vi'í kán é kīni ña é kaka'an ña. ³ Kídāā ne, xée kīmi ña'a, odo ña uun ña'a, ña xi'í kúñu ī. ⁴ Nā nī kúvi kuīta ntí'xin ña má vi'í mí tuví Jesuu, tsí ña te nté kaa ña'a ntāñi ña. Dukuān ne, kúxée ña dikí vi'í kan né, nākaán ña un siin dikí vi'í san mí tuví Jesuu. Mí kantíi ne, nákií ña chidō é nuu ña xi'í kúñu ī san iní vi'í kán. ⁵ Dā ini Jesuu tsí ña odō ña xi'í kúñu ī sán ne, nīi kué'en ini ña ntákuinti'xe ña ne, kaka'an nā nī ña nchokuví san:

—É ntōo kuétsi o vē, da' —ka'an ña.

⁶ Ío mastrú lei Xúva kō é ntoo ña ne, ntádē kuení ña: ⁷ “¿Nté kui kuān ō kaka'an ntú ña sá'a? ¿Ña kaiko ñu'u ntu ña Xuva kō? Tsi xoxó ña'a ñuxiví sa é kúvi nakate ña kuétsi kō. Da mii tsi Xuva kō é kúvi vi'í ña”, dé kuení ña. ⁸ Kūtuni Jesús nté ō ntádē kuení ña ne, kaka'an nā ni ñā:

—¿Nté kui kuān ō ntádē kuení nto? ⁹ ¿Neé nto e dii ka ña ví'xin kaa é ká'an u ni ña sá'a, te kuiní nto? ¿Ō ka'án ntu u: “É ntōo kuétsi o”, ō ka'án ntu u: “Nakuntĩtsin, kuni'in chido ō, kunú'ūn nú vi'í o kán”, koo ka'án u? ¹⁰ Ntio ko é na kūtuni nto tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuví nakate u kuétsi ntō ñuxiví sa —ka'an Jesús ni mastrú lei san.

Kídāā ne, kaka'an nā nī ña xi'í kúñu ī san:

¹¹ —Divīn é kaka'án u ni ō ne, nakuntĩtsin, kuni'in chido ō, kunú'ūn nú vi'í o kán —ka'an Jesús ni ña.

¹² Ura tsí i nakuntítsi ña, náki'i ña chido ñā ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kān. Koó dā kúdu'va ña'a san ne, nánū'u ñā iní ña Xuva kō, ntáka'an ña:
—Váta ūun ito kini o é kuān ó kakuvi, é kāntuvá'a ña'a san —ka'an ña.

Kāna Jesuu Lévi
(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Kidāā ne, kué'en xtūku Jesuu diñi míni Galilea. Dōo xee ñā'a san mí tuvi ña ne, nakuá'a ña ña'a san. ¹⁴ Kué'ēn ká Jesuu ítsi kān né, ikān nání'i ña uun ña'a, ñā nani Lévi, i'xá Alfeu. Tuví Levii nú vi'i mí kaido ña diu'un xōo iña nuú Roma. Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Nákuntítsi Levii ne, kué'en ña ni Jēsuu.

¹⁵ Uun ntuvi ne, tuví Jesuu nú vi'i Lévi, ntaé'xi ña. Nā te da dii ña ntaído diu'un xōo san ntoo ña nú mesa, ni ñā iō kuetsí i. Ikān tuví Jesuu ni ña ntini'i ñā. Tsí ña te da díi ña'a san ntántikin ñā Jesuu. ¹⁶ Ntá tsi mastrú lei ni ñā fariseú san ne, iní ña tsí ntaé'xi dadii Jesuu ni ñā kini ntāa san, ni ña ntaído diu'un san ne, ntáka'an ñā ni ña ntini'i Jēsuu:

—¿Nté kui ntaé'xi dadii ntu mastru ntó ni ña kini ntāa san, ni ña ntaído diu'un san? —ka'an ñā, tsixe'e ña.

¹⁷ Tēkú Jesuu é ntáka'an ñā ne, kaka'an ñā ni ña:

—Ña'a é vā'á o ni i ne, ñā vādá ntio ña medikū; tsí ña nchokuví tsi san é ntio ña medikū. Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ñā té ña é vā'á san kanantukū u, tsí ñā iō kuetsí i san —ka'an Jēsuu.

Kaka'an Jēsuu iña é kuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ñā
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Ña ntini'i Juuan ni ñā ntini'i ña fariseú san ne, dukuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ñā. Xée ñā'a san, ntátsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ña kuan xkoó ini ntú ña ntini'i ntó é kuntoo ixu ña vatá ó de ña ntini'i Juuan ni ñā ntini'i ña fariseú san? —ka'an ñā, tsixe'e ña.

¹⁹ Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Vá kuví ntu kuntoo ixu ñā'a, ña ntóo viko mí katánta'a ñā'a, te tuví dukuan ñatíi, ña tánta'a san? Nā'ā, tsí ka'xí nti'i ña. ²⁰ Ntá tsi tē xee úra i é ntaka ña tánta'a sán ne, kidāā né, iō ntuvi é kuntoo ixu ñā.

²¹ Nā tē doo xée san naxntéé nuu o doo tsude, tsí doo xée sán ne, kanatixi tē ntóo. Kidāā ne, ntátsin nti'i ne, díi díi ka kini koo kuví. ²² Tē xnuu vá'a o ntute tinti'o xee iní ñā sán ne, ñā te ñāi ata kū'un, tsí ntata té kukāve. Uun ito tsí kunaá ntute tinti'o san ni ñā i sán dí. Tsí ntute tinti'o xee san ne, kantio é kū'un iní ñāi xēe —ka'an Jēsuu, kánañ'e ñā ña.

Ntáksin ña ntini'i Jēsuu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Ntúvi dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ñā, ítā nti'xin ña mí kaa trigú san. Ña ntini'i Jēsuú ne, kátsin ña xoko trigu é ká'xí ña. ²⁴ Iní ña fariseú san é kuān ó de ña ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntáksin ntu ña xoko trigú san? Nā vā'á o é kada tsiñu o ntúvi dá iō dá'na, tsi dóo xii kaa é kuān koo vii o —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—¿Ña iní ntú nto nté o dé uvata ko Dāvii da taan núu ña ni ña ntini'i ña da kákin ña? ²⁶ Tsí ki'vñā iní vi'i Xuva kō kidāā dá tuví dutu ñā odo núu, ñā nani Abiata. Davii ne, íkan ña tāñú'u kuíko san é ká'xí ñā ni ña ntini'i ña, kuān te dóo xii kaa, tsí da mii tsí dutú san é kúvi ka'xí ña tañú'u é kúviko san —ka'an ña.

²⁷ Kaka'an Jéssuu ni ñá fariseú san:

—Tsí Xuva kō ne, ñá te nī de kú'vē ñá ña'a vata koo é na kāda ka'nu ña ntuvi dá iō dá'na, tsí dē kú'vē ñá ntuvi dá iō dá'na vata koo é na kũntoo da'na ña'a san. ²⁸ Xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, kuvi ká'án u nee iña é vā'a é vīi o ntúvi dá iō dá'na —ka'an Jéssuu.

3

Ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña kádun nta'a i
(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Ku'éen xtũku Jesuu má vi'í mi ntánataká nuu ña Israee. Ikān tuvī uun ña'a, ña e kádun nta'a i. ² Ntāñí ña'a má vi'í san, ntaíto díto ña te ntāvá'a Jesuu ña kádun nta'a i ntuvi dá iō dá'na. Tsí ntántukū nuu iní ña nté koo tsi'í kuétsi ña Jesuu. ³ Kaka'an Jéssuu ni ña kádun nta'a i san:

—Kuntĩtsín mé'ñū ña'a san —ka'an ña.

⁴ Kidāā né, tsixe'e Jéssuu ñá nguui san:

—¿Nee iña ntu é díi ka vā'á o é vīi o ntuvi dá iō dá'na, te kuinī nto: é vīi o é vā'á ne, ō é kīni kaa? ¿É ntavá'a o ña'a ne, ō é nakunaa o ña? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñá.

Koó dā diin diin sa intóo ña'a san. ⁵ Dā íto Jesuu ñá'a san ne, dōó dutsi kuíni ña ne, dōo u'vi kakúvi ña é kuān nte ká'xi nima ñá'a san. Kidāā ne, kaka'an ñá ni ña kádun nta'a i san:

—Nakāan ntá'a o —ka'an ña.

Nákāa ña nta'a ña ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a. ⁶ Kidāā né, ntāka ña fariseú san, kue'en ñá, kũnatiín ña ni ña ntini'í Hērōdē nté koo ka'ní ña Jesuu.

Ñá tē nté kaa ña'a nataká nuu ña diñi míni kān

⁷ Ku'éen Jéssuu ni ña ntini'í ña diñi míni Galilea. Ñá te da dīi ña ñuú Galilea ntántikin ñá Jesuu. ⁸ Dōó kí'in itsi vē'xí ña'a san é kiní ñá Jesuu da téku ña nee ntí'i ntí'i nuu i é kade ña. Dōó titín ña'a ntāka ña ñuú Judea, Jerusáleen, Idúmeá, ni ñūu é ntōo xio diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaán ne, xée ñá é kīni ña é kākā'an ña. Vé'xi ña nte ñuú Tíru ni Síduun. ⁹ Kaka'an Jéssuu ni ña ntini'í ñá é na kutúvi tu'ye tsi úun tun ntōo é kunūu ña vata koo é ña ta'u núu ña mé'ñū ña'a san. ¹⁰ Ná te da dīi ñá nchokuví san ntavá'a ña ña. Dukuān ne, un tsi ntátí'vi nuu ta'an ña é ntio ña tiin nta'a ña Jéssuu. ¹¹ Dā íni é ña vā'á san Jéssuú ne, náknuchití nū xe'e ña. Dōó ntii kachu'u ntāa, kaka'an:

—Divīn é I'xá mii Xuva ko ō —ka'an.

¹² —Ñá ku kuān xkoó ka'an xoó ña'a u mé'ñū ña'a san —ka'an Jéssuu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxuvi ñá'a pustru ña
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Kidāā ne, kúxēe Jesuu rkí uku kán ne, kāna ña xoó ña'a e ntío ña. Ne, xée ña mí tuví Jesuu. ¹⁴ Kidāā ne, náknaxnuu Jesuu uxuvi ñá'a, ña é kuntini'í ña. Taxnúu Jesuu ña é na kí'in ña, kíkā'an ña tú'un Xuva kō. ¹⁵ Xé'e Jéssuu ítsi é kúvi ntavá'a ña ña ntánchokuví san nī é nakūnu ña é ña vā'á san. ¹⁶ Uxúvi ña'a ña sá'a, ña é nakaxnúu Jesuu: Simuun, é kākā'an Jéssuu é Pedru kunáni ña; ¹⁷ Santiau, i'xá Zebedeú, ni ení ña, ñá naní Juuan, ntuvi ña é xntántēe Jesuu ña é Boanegue ña, é kāni tú'un I'xa É Kākatsin, tsí dóo dutsi ini ña; ¹⁸ Andree, Félipe, Bartulúmee, Máteu, Túmaa, Sántiau, i'xá Alfeu, Tádeu, tuku Símuun; ¹⁹ ni Júda Scariote, ña é diko Jéssuu.

Ntáka'an ñá'a san tsí nuu é ña vā'á nima Jéssuu
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Rkontúví ne, xée Jēsuu nú vi'í ña'a ne, kúkí'ví ñā má vi'í kǎn. ²⁰ Ntá tsi dóo titín ña'a xee ntikín ñā ña, é nté ña ni kun'é ka'xí ña. ²¹ Kūtuni ñávi'í Jesuu é kuān ó kanto'o ña ne, xée ñā é nākuntéka ña ña, tsí kakuluku Jēsuu, kuíni ña.

²² Mastrú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleén ne, ntáka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, ntee kimi ña iña é ña vá'á é nani Belsébuu. Dukuān é kakuvi kanakūnu ña é ña vá'á san —ka'an ña.

²³ Kidáā né, kǎna Jesuu mastrú lei san ne, náñ'e é ñā ña, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Nté ntu koo vii tó'ō é ña vá'á san é nakuíta é ñā vá'a ni'í i? ²⁴ Tē ntánāa míi ña ñuu i sán ne, ntánakunaa ña ñuú ña. ²⁵ Tē ntánāa míi ña'a sán ni ñávi'í ña ne, ntánakūnā ña ñávi'í ña. ²⁶ Te míi tó'ō é ña vá'á san naa núu míi ne, ¿nté ntu koo kuta'í i? Tsi kanakunaa míi tsi kúñu í.

²⁷ 'Nté uun xoxo kuvi k'ávi i iní vi'í ña dóo ntii iní i san é ki'í dú'u iña ñā té ña dí'na ki'ní ña ña dóo ntii iní i san. Kidáā ne, kuvi ki'í dú'u ña é un ntí'í iña ña.

²⁸ 'Nuu é ntaā i é kǎka'án u ni ntō tsí kuvi vii Xuva ko nǎkate ña un ntí'í ntíi kuétsí é ió iña ña'a, ni é ntáka'an kǎni ña. ²⁹ Ntá tsi ña kada ka'nú iní Xuva ko ni ñá'a te ntáka'an kǎni ña iña Espíritū Sántū san. Koo kuétsi ña ntii dañu ntúvi —ka'an ña.

³⁰ Du'vā ó kaka'an Jēsuu, tsí ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vá'á nima ña.

Di'í Jēsuu ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Kidáā ne, xée di'í Jēsuu ni ení ña. Ntáñ'í ntee ña ña nu kí'í kǎn, ntáka'an ñā ni ñá'a san é ncho ka'an ñā ni Jēsuu. ³² Ña ntoo ni'í Jēsuú ne, ntáka'an ñā ni ñā: —Di'í nto ni ení ntó ne, ntáñ'í ntee ña nto kí'í kǎn, ntánantuku ña ntō —ka'an ña.

³³ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—¿Xoó ntu é di'í ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ña.

³⁴ Kidáā né, ito Jesuu ñá'a san, ña ntoo diñi ña ne, kaka'an ña:

—Un ntí'í ntíi ña sá'á ne, di'í kó ña, ení ko ni tá'an ko. ³⁵ Tsi un ntí'í ntíi ña'a, ña é ntáde é ntio Uva kó ne, divi ña é ení ko ña ne, ta'an kó ña; divi ña é di'í kó ña di —ka'an Jēsuu ni ña.

4

Kantaa Jēsuu úun nuu i iña ñā katsoo ntikín

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Ēni ntu'u xtuku Jesuu kánakuá'a ña ña'a san diñi mǎni san. Nǎ te da dīi ña'a náataká nuu ña. Dukuān ne, kúxēe Jesuu íni tun ntōo é tuví nu mǎni sán ne, itúvi ña. Un ntí'í ntíi ña'a sán ne, ntoo ña nú ñuti kan. ² Titín nuu i kaka'an Jēsuu é kanakuá'a ña ña'a san iña Xuva ko. Kantaa ña uun nuu i ni ñá'a san, kaka'an ña:

³ —Kini nto é kǎka'án u ni ntō: Uun ña'a ne, kué'en ña, kūtsoó ña ntikín. ⁴ Dá katsōo ña né, ió ntikín san é itsí kan kó'xo. Kidáā ne, xée láá, é'xi ti ntikín san. ⁵ Ió ntikín sán ne, kó'xo ne'u xuú san mí ña kué'e nté'u ió. Uun dá'na tsi kéne xuku i, tsí ña tuvi kué'e nte'u é kǎka xo'o i. ⁶ Dá naf'ni ne, kádún xo'o i ne, xi'í, tsí ña tuvi kué'e nte'u mí kǎka xo'o i. ⁷ Ió ntikín sán ne, kó'xō mí kǎkene xuku íñu. Ntá tsi da kéne xuku íñu mí kéne xuku va'á san ne, távi ntu xuku va'á san ne, xi'í; ña ni kíi kǎti i. ⁸ Tuku ntikín sán ne, kó'xo ñu'u vá'a. Kēne xuku i ne, kuka'nu. Oko ú'xi kǎti i kíi ti é uun dítsin í. É tuku dítsin i ne, úni díkó kǎti i kíi ti. É ùun ká dítsin i ne, uun sientu tǎ kíi ti —ka'an ña.

⁹ Kaka'an ña:

—Xoo é kǎtekú i ne, na kǎni i —ka'an Jēsuu.

Nté kui kuan ò ntáda ntaa Jesuu núu i sá'a

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Dá kunú'u ña'a sán ne, uxuvi ñá ntini'i Jēsuú nī ña intóo ká ne, tsixe'e ña Jēsuu nee iñá ntu kani tú'un nuu i é káka'an ña. ¹¹ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ntō'ó ne, kata'xi Xuva ko é kūtuni nto nté o kadē kú'vè ña. Ntá tsi ña nguii sán ne, ñá ñni ña. Dukuān né, da mii ku'e'en tsi tú'un é ña káñe'e diki ñá'a san kaka'an u ni ña. ¹² Kakuvi vata ò ka'an Ísaia kídaa, tsi kuān te ntaíni ña, ntá tsi ña te ntaíni ntí'xe ña. Ntátekú ña é káka'an u, ntá tsi ña ntáñe'e diki ña. Dukuān ne, ñá natú'vi ña kuétsi ña ne, ñá kada ka'nú iní Xuva ko ni ña —ka'an Jēsuu.

¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an Jēsuu iñá ñá katsoo ntikin'?

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Ñá nī ñe'e diki ntu nto é káka'an u? ¿Nté koo ki'in diki ntu nto te ká'an ka ú ni ntó kuan? ¹⁴ Tsi ña'a, ña kaka'an tú'un Xuva kō né, vata kaa ña'a, ña katsoo ntikin san, kaa ña. ¹⁵ Iō ñá'a ne, dá téku ña tú'un Xuva kō ne, vata kaa nte'u ítsi san mí ko'xó ntikin san kaá nima ña. Tsi ura tsi i da téku ña tú'un Xuva kō ne, vé'xi tó'ò e ña vá'á san é naki'i tú'un san é ínúu nima ña. ¹⁶ Iō ñá e dóo diní ña e ntátekú ña tú'un Xuva kō. Divi ña ne, vata kaa kudii nté'u nú xúu san mí ko'xó ntikin san kaa ña. ¹⁷ Ntá tsi ña na'a kakutii i, tsi ña tuvi kué'e xo'ò i. Ña sá'á ne, ña ná'a ntáxnúu ña nima ña é káka'an Xúva kō. Tē nee iñá é nto'o ña, o tē dóo kini o ntáka'an ñá'a tsi kuinti'xe ña tú'un Xuva kō né, xtuví mii ña é kuntikin ñá Xuva kō. ¹⁸ Iō ñá e ntátekú ña tú'un Xuva kō ne, vata ntáa nte'u mí kákene xuku iñú mí kó'xó ntikin san ntáa ña. ¹⁹ Ña ni é'nu ntikin san, tsi xuku iñu san tñn nuu ditsin i. Kuan tsi ó kakuvi ni ñá'a sán di. Dóo ntánti'i iní ña nee iñá víi ña. É kukuika ña ñuxiví sa é ntio ña. Ntaéni nta'ví mii ña kúnu ña tsi diu'un dóo ntio ña, ne, ntio ña da néé ka nti'i é ió ñuxiví sa. Ña ntákune'e ña é víi ña kuenta tú'un Xuva kō. Dukuān ne, ña ntaé'nu ña. ²⁰ Iō ñá e dóo vá'á o téku ña tú'un Xuva kō. Divi ña ne, vata ntáa nte'u va'á san mí kó'xó nuu ntikin san ntáa ña. Tsi ntákuinti'xe ña tú'un Xuva kō ne, ntáde ntaa ña é káka'an Xúva kō. Ió ntuvi vá'á iñá ña. Vata ntáa ditsin i mí kíi oko u'xi, uni díko, ni ūun sientu kíti i ntáa ña —kuan ò ka'an Jēsuu ni ñá ntóo ni'i ña.

Tú'un iñá kantilin

(Lc. 8:16-18)

²¹ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Te nātuún o kantilin má ví'i kán ne, ¿vá ma etun ntú kan xtuví o, ò má itó kán? ¿Ñá ntu te xntekú dukún ò vata koo é nāxi'lí nuu? ²² Nee iñá é víi xú'u o vévii ne, kutuni ñá'a sán rkontúvi. ²³ Xoo é ntátekú i ne, na kīni i é káka'an u —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an xtúku ña:

—Kini vá'a nto é kaini nto. Vata tsi o xntéku kú'vè ntó ne, dadii tsi kú've i ní'i ntó ne, ntekú ka ni'i ntó di. ²⁵ Tsi ña'a, ña é ió iñá í ne, dii ka kue'e ní'i ña, ntá tsi ña'a, ña é ña tuvi iñá í ne, kunaá nti'i iñá ña —ka'an Jēsuu ni ñá ntóo ni'i ña.

Kuenta iñá ntikin é kae'nu

²⁶ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Mí kadé kú'vè Xuva kō né, vata kaa nuu ña'a, ña katsoo ntikin matú i. ²⁷ Ña sá'á ne, kakidi ñá niñú a ne, dá kanākuntítsi ña ntuvi ā. Tē ita ntí'xin ntuvi ne, kene ntikin san, dá kēne xuku i. Ntē ñá ñni ña nté ò kúvi kēne, ²⁸ tsi nte'ú san kade mii é kēne ntikin san. Di'na tsi xuku i kakéne ne, dá ntika ita i. Kidáa ne, kakii kiti i. ²⁹ Tē í'xe ti ne, tñn ña ti, tsi xee ntúvi i —ka'an Jēsuu.

Kuenta iña ntikin kúli
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Kaka'an Jéssuu:

—¿Nee iñá ntu é ntudadii vatá o mí kadē kù've Xuva kō? ¿ō neé ntu kuvi ntada dadii o ni í? ³¹ Mí kadē kù've Xuva kō ne, vata kaa uun ntikin kuli kaa. Ntikin kulí san ne, dií ka kuetsí é da neé ka ntikin é kù'xí ō. ³² Ntá tsi té kantú'xi ne, kae'nu da nte dií ka dukun é da neé ka tuku xuku. Láá san ne, katsodo ti táka tí nta'a i mí vėti, tsi dóo na'nu xuku í —ka'an Jéssuu ni ñá'a san.

Mí idiá'vi nuu i é kántaa Jesuu
(Mt. 13:34-35)

³³ Núu í é vata kaa sá'a kantaa Jesuu dá kanakuá'a ña ña'a san un tsi da nte mí'i k'ín diki ña. ³⁴ Da mii kué'en tsí nuu i sá'a kantaa ña ni ña. Ntá tsi dá ntoo mii ña ni ña ntini'i ña ne, xé'e ña é kütuni ña nee ntí'i ntí'i kani tú'un é kaka'an ña.

Dā natú'u Jesuu tátsin ni ntuté san
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Dā kuáa ntuvi tsikán ne, kaka'an Jéssuu ni ña ntini'i ña:

—Kuíta nti'xin o ūun xo diñi ntute san ve —ka'an ñá ni ña.

³⁶ Kidáá né, ña ntini'i Jéssuu tsóo mii ña ūn ntíi ntíi ña'a san, dá kuxée ña iní tun ntóo mí nuu Jesuu. Titín ña'a kuxée ña tuku tun ntóo é k'ín ñá ni Jéssuu.

³⁷ Kidáá ne, iñi ntú'u ínu tásín ō ne, uun ito tsi kukí'vi ntúte iní tun ntóo san un tsi da nte tsítu ntute. ³⁸ Jesuú ne, kakidi ña ata tún ntóo san, xí'i téu ña doo diki. Nantóto ña ntini'i Jéssuu ña, ntáka'an ñá ni ña:

—¡Mastrú! ¿Ñá ntu te káde nto kuenta é dóko sa téni ō? —ka'an ñá ntini'i ña.

³⁹ Kidáá ne, nákuñtísi Jesuu, dá kaká'an ñá ni tátsin ni ntuté san:

—¡Nakunúun kadin! ¡Diin diin tsi kutúvin! —ka'an ña.

Xíō kadin tatsin ni ntuté san. ⁴⁰ Kidáá ne, kaka'an Jéssuu ni ña ntini'i ña:

—¿Nté kui ntaú'vi ntú nto? ¿Ñá ntákuinti'xe ntu nto tsi dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an ña.

⁴¹ Dā kúdu'va ña ntini'i ña ne, ntánatín mii ña:

—¿Nee ñá'a ntu ña sá'a é un tsi nte tatsin ni ntuté san ntáde ntaa é kaka'an ña? —ka'an ñá ntini'i ña.

5

Ña ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'ā nima i
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Xée ña ūun xo diñi míní san, nté ñūu é nani Gādara. ² Dā ntíi Jesuu tún ntóo san ne, xée étsín uun ñatíi, ña é ñu'u é ña vá'ā nima i. Kapasantú kán vé'xi ñatíi san. ³ Tsí ikán nuu ña mí ntoo ñañá ña'a san. Xōxó kuvi xñú'ni í ña, nté kadena. ⁴ Kí'in itō xñú'ni ña kadena dí'in ña ni ntá'a ña, ntá tsi uun ito tsi kátsin tu'un ña kadená san. Nté uun xoxo ni kuvi víi i ni ña. ⁵ Nté ntúvi nte níñu kaika ña má kú'u kán, ní nú ñañá sán dí; ñá te xkútikadin ña. Un vá'a tsi kakachu'u ntáa ña, kaxé'e ña xuú san kúñu ña. ⁶ Ikā ká ve'xí Jesuú ne, koó da kainu ñatíi san kue'en ña, kukunchíti ña nuu ña. ⁷ Dōó ntii kaka'an:

—¿Nté kui kanatekú du'xen ntu ntó nti, Jesuu, I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? Natekú ntó Xuva kō tsí ña ku nakutsu'un ntó nti —ka'an é ña vá'ā san é ñu'u nima ñatíi san.

⁸ Tsí kaka'an Jéssuu ni é ña vá'ā san:

—¡Ntiin nima ñá sá'a, é ña vá'á! —ka'an ña.

⁹ Tsixe'e Jéssuu ña:

—¿Nté ntu nanin? —ka'an ña.

—Ligiun naní nti, tsí ña te da díí nti —ka'an é ña vá'ā san é ñu'u nima ña.

¹⁰ Ikan dá xe'e nta'a Jesuu:

—Vii nto da xe'e, ñá ku nakunū ntó nti é kī'in nti xio ñuu —ka'an é ña vá'ā san.

¹¹ Ikan tsi ētsin ne, ñá te da dīi kútsin ñu'u ti, ntaé'xi ti má kū'u kan. ¹² Kidáā ne, íkan é ña vá'ā san da xe'e nta'a Jesuu:

—Ta'xi nto na kū'un ntí nima kútsín san —ka'an é ña vá'ā san.

¹³ Kaka'an Jéssu tsí kuvi. Kidáā né, ntūi é ña vá'ā san nima ñátí san ne, kué'en, kūku'un nima kútsín san. Ñá te da ūvi míl kútsín san ne, Inu ti un ntíí ntíí tí, kue'en tí rki de've kán ne, íkan tsí éte nuu ti kúñu tí ini míní san, ne, uun ito tsi téni ntí'í ti.

¹⁴ Ña ntáde kuenta kútsín san ne, koó dā ntaínu ña kunú'u ña, kantaa ña ni ñá'a san ítsi kan nī má ñuu kan nté ō kúvi ni kútsin ña. Ña'a sán ne, kué'en ña, ūn ntíí ntíí ñá, kúkoto ditó ña nté ō kúvi. ¹⁵ Xée ñá'a san mí ntítsí Jesuú ne, Iní ña ñatíí san, ña é dí'na ñu'u é ña vá'ā san nima i. Vevíí ne, diin diin sá tuví ña. É nakunū ña du'nu ña, tsí é ntūvá'a ña. Ña xeé san ne, dōo u'ví ña. ¹⁶ Ña'a, ña ini nté ō kúvi ne, ntáka'an ñá nī ña ñuú ña nté ō kúvi nī ña lukú san, nté ō kúvi nī kútsín san da téni ti. ¹⁷ Ña ñuu i sán ne, ntáka'an ñá ní Jéssu é na ntáka ña ñuú ña.

¹⁸ Dā nakunūu xtuku Jesuu tún ntóo san ne, ñatíí, ña é ñu'u é ña vá'ā nima í ne, íkan ñá é kī'in ñá ní Jéssu. ¹⁹ Ntá tsi ña ní ntío Jesuu é kuntēka ña ña. Kaka'an Jéssu ní ña:

—Kūnú'ūn nú vi'í o kán. Ká'an nī ñavi'í o nté ō dé Tó'lo o ní ō. Ká'ān nté ō ntúnta'ví ini ña o —ka'an ña.

²⁰ Kidáā ne, kúnú'ú ña nú vi'í ña kán, da ntáa ña ní ūn ntíí ntíí ña ntoo ñuú Decapuli nté ō dé Jesuu ní ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña.

Diōkó Jairu ni ñádí'í, ña tñn nta'a dōo Jéssu
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Nákunūu xtuku Jesuu tún ntóo san, kué'en ña, nāxee ña tuku diñí míní san. Ñá tē nté kaa ña'a náta'ká nuu ña mí xee Jéssu díñí míní san. ²² Ikan vē'xí uun ña'a, ña nteé nta'a i xi'í úkūn ña Israeé san, ñá nani Jairu. Dā Iní ña Jesuú ne, ínchiti ña nūu ñá ne, ²³ kaka'an ña:

—Dóko sá kúvi i'xá ko. Kí'xi nto, tñn nta'a ntó í, na kūtíí ntuvá'a —ka'an ña.

²⁴ Kidáā ne, kué'en Jéssu ní ña. Ñá te da dīi ña'a kué'en ñá dí. Dōo tá'u nūu Jesuu mé'ñū ña'a san. ²⁵ Vé'xí uun ña'a ñádí'í, ña nchokuví san, mé'ñū ña'a sán dí. É uxuvi kuía é nteé kimi ña kuí'í é kaeti niñi ña. ²⁶ Ñá te da díí nta'a mediku ñe'e ñá ne, dōo ntó'o ña. Uun ito tsi nantí'í ñá diu'un ñá ne, nté dúkuan ña ní ntuvá'a ña; dá díí díí ka kúka'ví ña. ²⁷ Dā téku ña é kántavá'a Jesuu ñá'a sán ne, kué'en ña, nuu ta'án ña mé'ñū un ntíí ntíí ña'a san ata Jéssu, da tñn nta'a ña dōo Jéssu, ²⁸ tsí dé kuení mii ña te da mii tsí é tñn nta'a ña dōo Jéssu ne, ntuvá'a ña, kuiní ña. ²⁹ Kidáā ne, ura tsí i tu'u é kaeti niñi ña. Kūtuni ña tsí é ntuvá'a ña. ³⁰ Jesuú ne, kūtuni ña tsí kuvi idé ña ntavá'a ña ña nchokuví san. Xkokóto ña mé'ñū ña'a sán ne, dá tsíxe'e ña:

—¿Xoó ntu tñn nta'a i dōo ko? —ka'an ña.

³¹ Ntá tsi ña ntini'í ña ne, ntáka'an ña:

—Dóo kata'u nūu nto, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñí ña. ¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto te xoo tñn nta'a i ntó? —ka'an ña.

³² Ntá tsi Jesuú ne, kaito ña ña'a san, kánantuku ña xoo ñá'a ña tñn nta'a ña.

³³ Kidáā ne, vé'xí ñádí'í san, tsí ini ña tsí ntuvá'a ña ne, ínchiti ña nūu Jéssu. Koó

dā kan'i'ī ña é kau'vī ña. Kaka'an ntáa ña tsí ðivi ñā e t̄in nta'a ña ñā. ³⁴ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—É ntūvá'an ve, tsí kuínti'xe o. Vā vá'a tsi kunú'un, tsí é ntūvá'an kue'en ve —ka'an Jéssu ni ña.

³⁵ Nñ dukuan kākā'an Jéssu ni ñadi'í san ne, xée ñā'a, ña vé'xī nte nú vi'ī Jairu, ña é nchokuvi dióko ī. Ñā'a sán ne, ntáka'an ña:

—E xí'ī dióko ntō. ¿Nté kui kanatekū du'xén ka ntú nto Mastrú san? —ka'an ña.

³⁶ Ña ni íde Jéssu kuénta é ntáka'an ñá'a san, ntá tsi kaka'an ñá ni uva i'xá san:

—Ñá ku u'vī ntó; kuínti'xe nto Xuva kō —ka'an ña.

³⁷ Ñá ni xé'é Jéssu itsi é kī'vī ñā'a san ni ña; mii tsi Pedru ni Sántiau ní Juaan, ení Santiaú san. ³⁸ Dā xee Jéssu ni ña nú vi'ī ña nteé nta'a i xi'ī úkūn sán ne, dōo dito ntaéku ñā'a san é ntaéku nteé ña dióko Jairu. ³⁹ Kidáā ne, kúk'vī Jéssu má vi'ī kán ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—¿Nté kuān nte dú'xen eku ntu ntō? Tsi i'xá san ne, ñá te ni xī'ī, tsí kūdii kakídi —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi ñā'a sán ne, da ntáxkuntée ña é kākā'an Jéssu, tsí ini ña tsí e xí'ī kue'en i'xá san. Ntá tsi kíñu'u Jéssu un ntí ntí ñā'a san nu kí'ī kán. Da mii tsi ði'í i'xá san ni uva i, nī ntuni ñá'a ña ntini'í ñā kúk'vī ni'í ñā mí tuví i'xá san.

⁴¹ Dā karkáa Jéssu ntá'a i ne, kaka'an ñá ni i:

—Talita, kumi (é káni tú'un: Nākuntítsin, la') —ka'an ña. ⁴² Kidáā ne, nákuntítsi i'xá san ne, nakaka, tsí é uxuvi kuíā i. Koó dā kúdu'va ñā'a san.

⁴³ Jéssu ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san é ña ku ka'án ña ni ñā'a san nté ō kúvi ntóto a dióko ñā. Kaka'an ñá ni ði'í ī é na kué'é ña é ká'xi.

6

Dá kúnú'u Jéssu ñuú Nazaree (Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Ntáka Jéssu ñuú mí tuví ña ne, dá kúnú'u ña ñuú mii ña ni ña ntini'í ñā. ² Dā xee ntúvi dá iō dá'na ne, eni ntu'u Jéssu kánakuā'a ña ña Israeé san má vi'ī mi ntánataká nuu ña. Ña ntáteku í ne, koó dā kúdu'va ña, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu nakuā'a i ñá sa'a é kuān ó kaka'an ña? ¿Mí'ī ntu vē'xi e dóo ki'in ini ña, é kakuvi kade ña un ntí'í nūu i e dóo na'nu? ³ ¿Vá ñā te ðivi ntu ña kade vá'a utun, i'xá Mariā? Ini o ení ña, Sántiau, Jósee, Júda, ni Símuum. Vata te i'a ntōo ta'an ña ñuú kō ði —ka'an ña.

Dukuān ne, ñá ni kuínti'xe ña Jéssu. ⁴ Ntá tsi Jéssu ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Da mí'ī ká ñuú ne, ntaíko ñu'u ñā'a san ña kaka'án naa Xuva ko. Ntá tsi ña ñuú mii ñā ne, ñá ini iko ñu'u ña ña —ka'an Jéssu.

⁵ Ikān ne, ña ni kúvi vii ña nté uun nuu i e dóo ka'nu. Nte'vi tsi ña nchokuvi san t̄in nta'a ña ña ne, nta'vá'a ña ña. ⁶ Koó dā kúdu'va Jéssu é xoxo ni kuínti'xe i ña. Kidáā ne, e tuku e túku ñuú kue'en ña, kunañé'le ñá ñā'a san tú'un Xuva kō.

Dā táxnuu Jéssu ña ntini'í ñā é kika'an ntódo ña tú'un Xuva kō (Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Kidáā né, kána Jéssu uxuvi ñá'a ña ntini'í ñā ne, uvi uvi ñá'a ña táxnuu ña ña. Xé'le ñā é kúvi vii ña nakūnu ña é ña vá'ā san. ⁸ Kaka'an Jéssu é ña te neé kuido ña é ntio ña itsi kán. Ntē ña kuido ña é ká'xí ña; nté ði'u'ún ña kuido ña; da mii tsi tatun ñā é kituun ña. ⁹ Kuvi ki'í ña nti'xen ña, ntá tsi ña kuido ña dú'nu ña é nadama ña. ¹⁰ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē xee ntó uun vi'i ne, ikan tsi kuntōo nto da nté ntāka nto űuú san. ¹¹ Tē ña ta'xi ña vi'i ña é kuntōo nto, o tē ña ntío ña kini ña é ntáka'an ntó ne, nakidi ntó nti'xen nto nte'u űuú san ne, dá ntāka ntó ikān. Kuan kōo kutuni ñá'a san tsi iō kuetsí ña —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, kué'en ña, kúka'an ntódo ña ni űn ntí# ntí# ña'a, na nātivi iní ña kuetsí ña né, na kuinti'xe ña Xuva kō. ¹³ Dōó titin é ña vá'á é űu'u nima ñá'a san nakunu ña. Nákutsi nūu ña asete ñá nchokuví san ne, ntuvá'a ña.

Dā xi'í Juaan Bautista
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Kūtuní rei Herodé nté o dé Jesuu, tsí ntáka'an un ntí# ntí# ña'a san. Iō ñá ntáka'an ña:

—Á tē e ntóto Juaan Bautista. Dukuān né, dōó iō ña é kūvi vií ña nuu i e dóo na'nu —ka'an ña.

¹⁵ Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, á tē ña é ka'án naa Xuva ko kídaa, ñá nani Ēlia —ka'an ñá'a san.

Tuku ña'a ne, ntáka'an ña:

—Kuan kaa nti'xe ña, vata kaa ña ka'án naa Xuva ko kídaa —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi dá téku Herodé nūu i sá'a ne, kaka'an ña:

—Divi ña é Juaan, é naki'í tū'ún u dukun ña. Á tē ntóto ña —ka'an ña.

¹⁷ Tsí mií Hērōdē táxnūu ña é tīn ña Juaán san. Xnuu kutu ña ña viutun kuenta iña ñádí'í ení ña, tsi Herodé sán ne, naki'í ña ñádí'í ení ña, ña nani Fēlipe, é kūvi tún ñadí'í ña. ¹⁸ Tsí kaka'an Juaan ni Herodé san tsi dóo xii kaa é naki'í ña ñadí'í ení ña. ¹⁹ Tá'nu dí'í, tá'nu nani Herodiá ne, dōó dutsi kuíni tún nī Juaán san ne, ncho ka'ní tun ña, ntá tsi ña ni kuvi, ²⁰ tsí Herodé ne, ú'vi ñá Juaan, tsí iní ña tsi dóo va'á ña'a ña ne, kade ntaa ña un ntí'í é ntio Xuva ko. Dōo diní ña da téku ña é kaka'an Juaán san, ntá tsi un tsi kúdana iní ña nté koo vií ña é kaka'an ña. ²¹ Ntá tsi xee ntúvi e ntúku nuu ini Herodia nté koo vií ña nī Juaán san. Tsí da táva Herodé viko ña ntuvi da káku ña ne, xée űn ntí# ntí# ña tsiñu i űuú san, nī tó'ō sntadún san, ni ñá'a, ña ntoo na'nu űuú Galilea, é ká'xi ñá ni ña. ²² Kidáa ne, xée dióko Herodiá san mí kakuvi viko sán ne, ite'e tun. Dōo inténi Herodé né, dōo inténi ña xée san di da ite'e tun. Kidáa ne, kaka'an Herodé sán nī tun:

—Kákān kó nee iña é ntio o ne, dá tā'xi ú o. ²³ Xé'e ña xu'u ña, kaka'an ña: Kuan te dava űu'u mí kadé kú've u kákan ne, ta'xi u —ka'án rei Herodé san.

²⁴ Ntíi tún ne, kútsixe'ē tún dí'í tun:

—¿Nee iña é vá'á kakán u? —ka'an tún, tsixe'ē tun.

—Kákan díkí Juaan Bautista —ka'an tá'nu dí'í tun.

²⁵ Kaxkainu tún kue'en tun mí tuví rei Herodé ne, kaka'án tun:

—Nchio ko é tā'xi nto vevíi tsi díkí Juaan Bautista; kunūu iní tichi'í —ka'án tun.

²⁶ Dōo kúnta'xa iní rei Herodé san, tsí e xe'é ña xu'u ña nuu un ntí# ntí# ña ntoo viko san. Ña ni kúvi ká nativi iní ña. ²⁷ Ura tsí i táxnūu ña sntadún san é nā kiki'í ña díkí Juaan. ²⁸ Kué'ēn sntadún san ne, ē'nte tú'un ña díkí Juaán ne, dá xee ni'í ña, nuu iní titi'í san. Xé'e ña tā'nú dí'í san, da nakué'e tún dí'í tun. ²⁹ Dá kútuní ña ntini'í Juaán san ne, kúnaki'í ña kúfu ña, dá kúku'xi'í ña.

Dā xe'é Jesuu é ká'xi u'un míl ña'a
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Rkontúví ne, nāxéé ña ntini'í Jēsuu é íxka'an ntódo ña ni ñá'a sán ne, ntaa ña ni Jēsuu ún ntí'í é idé ña, é nakua'a ña ñá'a san di. ³¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ní'í nto, kí'in ō, kíkūntóo da'na ō mí xoxó ña'a —ka'an ña.

Tsi dóo ntánaxee ñá'a; ntē ñá ntákune'é ña é ká'xí ña. ³² Nakú'un ña tun ntóo san ne, dá kuē'en ña mí xoxó ña'a. ³³ Ntá tsi dóo titín ña'a san íni ña ña dá kuē'en ña ne, nakiní ña xoo ña'a ña. Kíi ntíí ntíí ña ñuú i san, kuē'en ña. Koó dá ntainu ña kue'en ña mí kuē'en Jéssu ni ña ntini'i ña ne, di'na ña'a sán xee ña é divi ña. ³⁴ Dá xee tún ntóo é nuu Jessu díñi ntute kán né, íni ña tsí ña te nté kaa ña'a xee ña. Ntúnta'ví ini Jessu ña, tsí ntántétu ña'a san xoo é ká'an í ni ña iña Xuva kó, vata tsí ó ntántétu a le'ntú san xoo é kí'in ní'i i ti é kika'xí ti té xoxó tó'o tī. Kídáa ne, ñá te da díi núu i é nāné'e Jessu ña. ³⁵ Dá kuáa ne, xée etsin ña ntini'i Jéssu, ntáka'an ñá ni ñá:

—É dōo kuáa ne, xoxó ntoo i i'a. ³⁶ Nataxnūu nto ña'a sán, nā kíkuiín ña é ká'xí ña. Na kí'in ñá rantsú san, o na kí'in ñá xio ñuu, kintúku ñá é ká'xí ña —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi Jessu kaká'an ña:

—Divi nto kuē'é nto é ká'xí ña'a san —ka'an ña.

—¿Mí'i ntú? Kuān te kíkuiín nti uvi sientu a'ví tañú'u ne, ¿mí'i ntu xee tá'an é ká'xí un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ñá ntini'i ñá.

³⁸ Kídáa né, kaka'an Jéssu ni ña:

—Kūkoto nto: ¿titín ntú tañú'u odo nto? —ka'an ña.

Íxkóto ñá ne, da ntáka'an ña:

—Ú'un tsí tañú'u ni úvi tsákā san ío ti —ka'an ña.

³⁹ Kídáa ne, kaka'an Jéssu é na kuntōo ña'a san ní ité san é xio xío kuntōo ña: ⁴⁰ kuenta úvi díko u'xi ña, kuenta siéntu ñá di. ⁴¹ Kídáa né, kí'i Jessu é ú'un tañú'u sán ní ntuvi tsákā san. Da ntáni'i ña nuu ña e dukún kán ne, nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kó. Kídáa né, kátsin dava ña, ⁴² dá xe'é ña é'xi nta'a un ntíí ntíí ña'a san. ⁴³ Dá kúví é'xi ña'a sán ne, natáka ña ntini'i ña ta'ví tañú'u ní tsákā san é ntoo ka. Uxúvi xiká ka tsítú é ntoo. ⁴⁴ Ú'un míil ñatíí san é'xi ña.

Dá íka Jessu nú ntúte (Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Kídáa ne, kaka'an Jéssu ni ña ntini'i ñá:

—Kue'én ntó, kūnaku'ún nto íni tun ntóo san ne, kue'én ntó uun xo díñi ntute san mí tuví ñuú Betsaida. Nñ dukuan na ka'an u ni ñá'a san é na ntáka ña —ka'an ña.

⁴⁶ Dá nátaxnúu ña ña'a sán ne, kué'en ñá má kú'u kán, kūka'an ntá'ví ña ni Xuva kó.

⁴⁷ Dá kúneé ne, nuu tun ntóo san mé'ñu ntute san. Jessu ne, ítuví mii ñá ñu'u kan. ⁴⁸ Íni ña tsi dóo ntánto'o ña ntini'i ñá, ntánakaka ña tun ntóo san, tsi dóo kainu tatsin. Dá dokó sa tuví ne, xée Jéssu mí ñu'u ña mé'ñu ntute san. Ntitsí Jessu nú ntúte san, kaka ña, vata tsi té ncho kuido ntúu ña ña, ⁴⁹ ntá tsi dá íni ña ntini'i ña ñá, ñá ñu'u tun ntóo san, é kaika ña nú ntúte sán ne, dōo u'ví ña, tsí ntixi, kuini ña. Uñ ntii tsí ntáchu'u ntáa ña, ⁵⁰ tsi íni ntí'i ña ña ne, ú'ví kue'en ña. Ntá tsi ura tsí i kaka'an Jéssu ni ña:

—¡Na kōo ntii nto! Ná ku u'ví nto, tsí xu'u —ka'an ña.

⁵¹ Kídáa ne, kúxe ña íni tun ntóo mí ñu'u ña ne, ura tsí i xío kadin tatsin san. Koó dá kúdu'va ña ntini'i ñá é kuān o idé ña. ⁵² Tsi ña ní ñe'e diki ñá ntini'i ñá san nté ó kúvi da kátsin dava Jessu tañú'u san da é'xi un ntíí ntíí ña'a san. Tsi vata kutúni ña xoo ña'a é Jéssu.

Ntavá'a Jessu ñá nchokuví, ña ñuú Genesaree (Mt. 14:34-36)

⁵³ Dá kúvi ita ntí'xin ña míní sán ne, xée ña ñuu é nani Genesaree. Ikān né, kí'ní ña tun ntóo san díñi ntute san. ⁵⁴ Ura tsí i da ntíi ña íni tun ntóo san ne, kūtuni ñá'a san tsí divi Jéssu. ⁵⁵ Koó dá ntainu ña, kue'en ña kanñ ñuú tsikan,

kūkuidó ña ña nchokuví san. Chidō san tsódo ña ñā ne, kue'en ní'i ña ña dā mí'i ka é kaka'an ñá'ā é tuví Jesuu. ⁵⁶ Dā mí'i ka mí ku'e'en Jésuú ne, kuān te ñuú na'nu, kuān te ñuú kuetsi, kuān te má kú'ú ne, ikān xee ni'i ña'á san ñā nchokuví san, dā tsóo ña ña mí kaxíó xá'vī. Ña ntánchokuví san ne, ntaíkan ña itsi te ku'e'é Jesuu é tñn nta'a ña kuān te da mí tsi ntēte doo ña. Un ntíí ntíí ña'a, ña tñn nta'a dōo ñā, ntūvá'a ña.

7

É kade i é kudentu ñā'a

(Mt. 15:1-20)

¹ Kidáā ne, xée etsin ña fariseú san mí tuví Jesuu. Nataká nuu ña nī mastrú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleen. ² Ini ña tsí ña ntini'i Jésuú ne, ña ni ntá'a ñā. Kuan tsi ó é'xi ña é dentu ntā'a ñā.

—¿Nté kui kuān ó de ntu ña? —ka'an ñā.

³ (Tsi kuān xkoó ini ña fariseu ni un ntíí ntíí ña Israeé san, é ña kaé'xi ña tē ña di'na ntoo vá'a ntá'a ña, vatá o idé ñata ñā. ⁴ Tē náxee ña é ñē'e ña nu á'vi ne, ñā ini e'xí ña tē ña di'na dá'vi ña ntute kúñu ñā. Dōó íó ka xtuku nuu i é xkoó ini ña é ini de ntáa ña: é ntūntoo e'xin é ntáxi'i nuu ña, ni sálú, ni kídí, ni ító ñā.) ⁵ Dukuān ne, ña fariseú san nī mastrú lei ntátsixe'e ña Jésuu:

—¿Nté kui ña ntini'i ntō ne, ña ntáde ña vatá xkoó ini ñāta kō? ¿Nté kui ña ntánta'a ntu ña di'na dá ka'xi ña? —ka'an ñā, tsixe'e ña Jésuu.

⁶ Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ñā:

—Ntō'ó ne, ñā te kaní nima ntó ntānuu iní nto Xuva kō. Tsi nuu é ntaā i é kaka'an úvata ko Isāia ñā nto da xntée na'a ña tú'un Xuva kō é kaka'an: Ña sá'á ne, kúdií rkií xaa ña ntéku é kaka'an ña é kānuu iní ña ko; ñā tē nima ñā kakene.

⁷ Kuān te kanúu ini ña kó ne, ñā vādá kaidiá'vi i, tsi ña te lei kó é ntánakuā'a ña ñā'a san, tsi kúdií lei é de vá'a ñā'a, ña ntoo ñuxiví sa, ntánañē'e ñā ñā, ka'an. ⁸ Tsi ntō'ó ne, ntánakunaá nto lei Xúva kō ne, vata tsi xkoó ini ñā'a san ntáde ntaa nto. Tsi xkoó ini nto é ntōo nuu salu ni vásu é ntáxi'i nuu nto ne, dōó tñn ka nuu i é xkoó ini nto —ka'an Jésuu ni ñā.

⁹ Kaka'an xtúku ña ni ñā:

—¿Vá'a ntu ó ntáde nto, kuiní nto, é kuān o ntánakuitā ntó lei Xúva kō vata koo é nakuntíkin nto nte xkoó ini nto ñā mii nto? ¹⁰ Tsi vatá ó kaka'an Muisee: “Kuiko ñu'u o uva ko ni di'i kō”, ne, “Xoo é kīni koo ka'an í ni uva i, ni di'i í ne, kuví”, ka'an ñā. ¹¹ Ntá tsi diví ntō ne, ntaxé'e nto itsi é ká'an ñā'a san ni uva ña, ni di'i ñā: “Ña kúvi xntíi ú nto, tsi un ntí'i ñā ko ne, é nākué'é ú nta'a Xuva kō”, ka'an ñā. ¹² Da é kuān ó kaka'an ñā ne, ntaxé'e nto itsi é ña xntíi ña uva ña ni di'i ñā. ¹³ Kuān ó ntánakunaá nto é kaka'an Xúva kō ne, é tūku nuu i ntánaxtuví nto. Dōó kí'in nuú i ntáde nto é kuān xkoó ini nto —ka'an Jésuu ni ñā.

¹⁴ Kidáā né, kāna Jesuu un ntíí ntíí ñā'a sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Kini nto ve, un ntí'i kue'en dú'va nto. Kini vá'a nto é kaka'an u ni ntō:

¹⁵ Ña túvi nee ñā é kaé'xi ñā'a é kade i é kudentu ñā. Mii tsi é kākene nima ñā é dentú. ¹⁶ Tē xoó katekú i ne, na Kīni —ka'an Jésuu.

¹⁷ Dā xntáñi mii ña ñā'á san ne, kúkí'ví ña iní ví'i san. Ña ntini'i ñā né, tsixe'e ña ñā kidaā:

—¿Nee ñā ntu kani tú'un é kaka'an nto? —ka'an ñā.

¹⁸ Kaka'an Jésuu ni ñā:

—Ntō'ó ne, ¿ñā ntu ntátekú nto di? ¿Ñā ini ntú nto tsi ña tuví nee ñā é kaé'xi ñā'a é kaki'xi nte kí'i kan é kade i é kakudentū nima ña? ¹⁹ Tsi ña te nima ñā kakí'vi, tsi mii tsi ini í'xí ña kakí'vi ne, dá kantíi kúñu ñā —ka'an ñā.

Dukuān ne, nee iña é ntaé'xi ó ne, vá'ā; ña te déntū.

²⁰ Kaka'an ñá di:

—É kakēne nima ñá'a sán ne, ðiví é kade i é kakudentu ñá. ²¹ Tsí un tsi nté nima ñá kakene e ntáde kuení ñá é kíni kaa, e ntáde ñá é kíni kaa ni ñadí'í ñá'a san, e ntáde luku ña, e ntaé'ní ña ña'a, ²² e ntáde ñá é kíni kaa, e ntaéni ntá'vī ña ña'a, e ntáde xení ña, e ntákune'u iní ña, e ntáka'an ñá dovete, e dóo na'nu ncho víi ña, e ntáde tuntu ña. ²³ É un nti'í é kíni kaa sán ne, nima ñá kakene. Dukuān é ntákudentu ñá —ka'an Jesús.

Ñadí'í, ña é ña te ña Israeé, kuínti'xe ña Jesuu
(Mt. 15:21-28)

²⁴ Kidáā né, ntáka Jesuu, xée ētsin ña diñi ñuú Tiru ni ñuú Siduun. Ikan kúk'vī ña má ví'i kán. Ña ni ntío ñá é kütuni ñá'a san mí tuví ña. Ntá tsi ña ni kúvi kutúvi xu'ú ña. ²⁵ Ura tsí i dá kutuni úun ñadí'í mí tuví ña ne, xée ñá, nakunchí'ti ña nūu ña. Diókó ñadí'í san ne, nuu é ña vá'ā nimá tun. ²⁶ Ñadí'í san ne, tuku ñuu vé'xi ña. Ná te ña Israeé ña, tsí ñuu Sirofenicia vé'xi ña. Ikan ña ntá'a Jesuu é na nakūnu ña é ña vá'ā san é nuu nima dióko ñá. ²⁷ Dá kakā'an Jesús ni ña:

—¿Nté kui xntii ntū ú o? Tsí ña te ña Israeen. Di'na ña Israeé san xntii ú ña. Tsí ñá vá'ā ó é kí'i ó é kaé'xi i'xá san ne, dá kué'é ó é ká'xi tñā san —ka'an ña.

²⁸ Nántiko kóo ñadí'í san, kaka'an ña:

—Ntāa nchi'xe, Mastru. ¿Ntá tsi vá ñá che ntaé'xi ntu chínā sán utsi ita é ntánakō'xo i'xá san má mēsa? —ka'an ñadí'í san.

²⁹ Kaka'an Jesús ni ña kidaā:

—Dōo vá'ā ó kaka'an. Kunú'un ve, tsi é ntii é ña vá'ā san nima dióko ó —ka'an ñá ni ñadí'í san.

³⁰ Dá kúnú'u ña ne, nāxee ña nú ví'i ña kán. Ikán tuví ntaa dióko ñá nú ító tun. Ntū nti'xe é ña vá'ā san é inūu nimá tun.

Ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña é lo'ō

³¹ Kidáā né, ntáka Jesuu ñuú Tirú ne, itā nti'xin ña ñuú Siduun. Kūntii ña ñuú Decapulí, ne, xée ña nu míni Galilea. ³² Ikān ne, xee ní'i ña'a san uun ñá'a, ña lo'ō ne, ñá kakūvi ka'an vá'ā ña. Íkan ñā'a san é na tñn nta'a Jesús ña é na ntāvá'a ña ña. ³³ Jesuu ne, kue'en ní'i xío ña ña, tsi dóo ntáñí ña'a san. Náki'vī ñá rkinta'a ña ini lo'xo ña ne, dá'vi ñá ð# ña rkinta'a ña ne, da tñn nta'a ñá rki xaa ña. ³⁴ Kidáā né, ntāa ní'i ña nuu ña e dukún kán né, dá xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¡Efata! (é káni tú'un: ¡Nakaan!) —ka'an ña.

³⁵ Ura tsí i nákaan lo'xo ña. Ntūvá'a xaa ña di. É kaka'an va'á ña ve.

³⁶ Kaka'an Jesús ni ñá'a san é ña ku ka'án ña ni da xóo ka ña'a nte o kúvi. Ntá tsi vata tē da nakua'a Jesús ña é kuān koo ka'an ña. ³⁷ Koó dá kúdu'va ña'a san, ntáka'an ña:

—¡Ñá tē nté kaa vá'ā o é kade ña sá'a! Un tsi nté ña lo'o kántavá'a ña. Un tsi nté ña ñi'í sán náka'an ñá di —ka'an ñá'a san.

8

Xé'e Jesús é ká'xi kimi míl ña'a
(Mt. 15:32-39)

¹ Ntūvi tsikán ne, dōo kue'e ña'a náta'ká nuu ña. Ña tūvī é ká'xí ña. Kāna Jesuu ña ntñí'i ña ne, kaka'an ñá ni ña:

2 —Kantuntá'vi ini kó ña'a san, tsi é uni ntūvi é ntoo ña nī ko. Ña túvī nee iñá ka'xi ña. 3 Te nataxnūu ú ña é na nū'u ñá nu vi'i ña kán é ñá ká'xi ña ne, koo vitá ñá itsi kán, tsi iō ñá ne, dōo ika vè'xi ña —ka'an ña.

4 Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ntáka'an ña:

—¿Nté ntu koo ni'i ña é ká'xi ña? Tsi kūdii ñuu itsi i'a, mí xoxó ñu'u i —ka'an ña.

5 Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ña ña:

—¿Tītīn ntú tañú'u odo ntó?

—Ú'xē sa —ka'an ña.

6 Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña'a san é na kūntoo ña ñu'u san. Kī'i ña tañú'u sán ne, da naku'é e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña tañú'u sán ne, dā xe'é ña ña ntini'i ña é na tsi'i ña é ká'xi ña'a san. 7 Odō ká kudii ña tsákā sán di. Naku'é e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña í, dā xe'é ña ña ntini'i ña é na tsi'i ña é ká'xi ña'a san. 8 Dā kúvi é'xi ntá'á ña'a sán ne, natákā ñá ta'vi í é ntoó ka. Ú'xē ká xika i nátsu'un tsitu ñá é ntoó san. 9 Ñá te da kīmi míl ñátí san é'xi ña. Kidáa né, nataxnūu ña ña'a san é na nū'u ñá vi'i ña. 10 Kidáa ne, kué'en Jesuu ni ñá ntini'i ña, nakú'un ña íni tun ntóo san é kī'in ñá ñuu é nani Damānuta.

Ntaikān ñá fariseu é vī Jesuu nuu i e dōo ka'nu

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

11 Xēé ña fariseú san é kōto ntee ña Jesuu. Eni ntu'u ña ntatīn nuu ña, ntáka'an ñá ni ña:

—¿Nté ntu koo kutuní nti tē nuu é ntaa i é káka'an nto? Vii nto uun nuu i e dōo ka'nu, na kīnī nti nuú nti, tē nuu é ntaa i é vè'xí nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

12 Jesuú ne, un tsi xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¿Nté kuān nte ntaikan ntu ña ntoo vevii nuu i e dōo ka'nu? Nuu é ntaa i é káka'an u ni ntó: Ñá víi u nté uun nuu i e dōo ka'nu é kinī ña —ka'an ña.

13 Kidáa né, tsoo mii Jesuu ñá ne, nákunūu xtuku ña tun ntóo san, kue'en ñá xio diñi ntute san.

U'xen ía iña ñá fariseu

(Mt. 16:5-12)

14 Ña ntini'i Jesuú ne, kúnáa inī ña é kuīdo ña é ka'xi ña. Uun kudii tañú'u san ní'i ña íni tun ntóo san. 15 Kaka'an Jesuu ni ña:

—Koto xnto u'xen ía iña ñá fariseú san ni iña Herodé di —ka'an ña.

16 Nātīn mii ña ntini'i ña kídaa, ntáka'an ña:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an ñá iña u'xen ía san? ¿O dé ña tuvi ntu tañú'u ni'i o né, o nté o ntu? —ka'an ña.

17 Kūtuni Jesuu é ntánatīn ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kuān o ntáka'an ntú nto é ña tuvi tañú'u? ¿Vāta ntu kiní nto? ¿Vāta ntu kí'in dikí nto é káka'an u ni ntó? ¿Nté kuān nte ká'xi ntu nto? 18 Ío ntuxnūu nto ne, ña ntaíni nto. Ío tutun ntó ne, ña ntátekú nto. ¿Ña naka'an ntu nto nuu i é dōo ka'nu é idé u vi'i, 19 dā kátsin dava u é ū'un tsi tañú'u sán ne, ú'ūn míl ñá'a san é'xi ña? ¿Tītīn ntú xika i é ntoó ka san nataká nto? —ka'an Jesuu ni ña ntini'i ña.

—Uxúvi ka —ka'an ña.

20 —Dā kátsin dava u u'xe tañú'u sán ne, kīmī míl ñá'a san é'xi ña ne, ¿tītīn ka ntu xika i é ntoó ka nataká nto? —ka'an Jesuu, tsixe'e ña ña.

—Ú'xē ka —ka'an ña.

21 —¿Nté dúkuān ña ntáñe'e dikí ntu nto? —ka'an ñá ni ña.

Ntává'a Jesuu úun ña'a, ña kuān, ña ñuu Betsaida

²² Xée ña ñūu Betsaida. Ña'a sán ne, xee ní'i ña uun ña kuáá ne, íkan ña ntá'a Jesuu é na tiin nta'a ña ñā. ²³ Jesuu san ne, írkaa ña nta'a ña kuáá san ne, ñe'e ní'i ña ña ñā ñi ñūu san. Kídāá ne, náka'a ña ñā ña ntuxnūú ña kuáá san ne, dā xntékū ñā nta'a ña ñā ñi ñā. Tsixe'e ña ñā:

—¿É kainín ntun ve? —ka'an ñā.

²⁴ Nākaán ña kuáá san ntuxnūú ña ne, dá kakā'an ñā:

—Kainí u ñatíi vata ntāa utun ntāa ñā, ntá tsi ntaíka ñā —ka'an ñā.

²⁵ Kídāá né, tiin nta'a xtúku ñā ntuxnūú ña kuáá san. Nākiní va'ā ñā un ntí'í kídāá. ²⁶ Kídāá né, nataxnūu Jesuu ñā é na nū'u ña nū vī'i ña kān:

—Kūnú'un ntaan tsin; ñā ku kuíta ntí'xin má ñūú san. Ñā kū xoo ka'an ni'in —ka'an Jesuu ni ñā.

Kaka'an Pedru tsí Jesuu ne, ñā ñā é taxnuu Xuva kō

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Kídāá ne, kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ña ñūú kuetsí é ntoo ñūú Cesarea Filipu. Dá kué'en ñā itsi kān né, tsixe'e Jēsuu ñā:

—¿Ntē ntū ó ntáka'an ñā'a san iñā ko? ¿Xoó ntu ñā'a ú, te kuíní ñā'a san? —ka'an Jēsuu.

²⁸ Ña ntini'i ñā ne, ntáka'an ñā:

—Iō ñā ne, Juaan Bautista nto, ka'an ñā. Iō ñā ne, Elia nto, ka'an ñā. Iō túku ñā ne, ñā é ka'án naa Xuva ko nto, ka'an ñā —ka'an ñā ntini'i ñā.

²⁹ —Ntō'ó ni, ¿xoó ntu ñā'a ú, te kuíní nto? —ka'an ñā.

—Ntō'ó é Cristu ntó, ña táxnuu Xuva kō —ka'án Pedru.

³⁰ Kídāá ne, kaka'an Jēsuu ni ñā é ña ku ka'án ña ni ñā'a san xoó ñā'a ñā.

Kaka'an Jēsuu é kuví ñā

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Kídāá né, eni ntu'u Jēsuu nañé'ē ñā ña ntini'i ñā tsí ñā é vēxkúvi ñā ñatíi ne, da mií e dóo ki'in nuú i é ntō'ó ñā. Tsí ñatā sán, ni dūtu ñā odo nūú, ñi mastrú lei san ne, un ntí ntí'í ñā ña xkuntēe iní ña ña ne, ka'ni ña ñā, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ñā.

³² Kaka'an ntāa ña nuu i sá'a ni ña ntini'i ñā. Pedrú ne, kue'en ní'i ña Jēsuu mí xoxo ntāñí i ne, eni ntu'u ñā de tí ña ni ñā.

³³ Ntá tsí Jesuu ne, xkokóto ña mi ntāñí ña ntini'i ñā, ña nguií sán ne, dē tí ña ñi Pedru, káka'an ñā:

—¡Du'xēn! ¡Kiin nteén xion! tsí tú'ūn é káka'an ní ko ne, xu'u tó'ō e ña va'ā san kakéne. Nā te kadē kuení o vatā ó kade kuení Xuva kō, tsí kadē kuení o vatā ó ntāde kuení ñā'a san —ka'an Jēsuu ní Pedru.

³⁴ Kídāá né, kána Jesuu ña ntini'i ña ni ñā ntí'í ñā'a sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Tē xoó ñā'a ntio ñā é kuntikin ñā ko ne, ña kúvi vīi ka ñā nee iñā é ntio mií ñā, tsí utén uten é kuntikin ñā ko, kuān te kuví ñā. ³⁵ Tsí tē xoó ñā'a ncho nakakū ñā ntuvi iñā ñā ne, da nākunaá ña ntuvi iñā ñā. Ntá tsi xoó ñā'a é nākunaá ña ntuvi iñā ña kuenta iñā ko ni kuēnta iñā tú'ūn va'á iñā Xuva kó ne, nakáku ña ne, ní'i ña ntuvi vā'á iñā ña nta'a Xúva kō. ³⁶ ¿Mí'i ntū kaidiá'vi é ní'i ko é un ntí'í é ió ñuxiví sa, te nākunaá o nima ko? ³⁷ ¿Nee iñā ntu e dóo nuu á'vi i é nadama o ntúvi iñā ko? ³⁸ Tē xoó ñā'a kuka'an nuu ñā kuenta iñā ko ní kuenta iñā tú'ūn ko mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa, ñā é ña ntákuinti'xe i, ña kini ntāa sán ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kuka'an nuú ko ñā ñi tē nainu u. Tē nainu u ne, nainu ní'i u áñjē, ña e dóo va'a. Kídāá ne, kiní nto tsi dóo ka'nu ú, vatā ó ka'nu uva mií kó, ña tuví e dukún kān —ka'an Jēsuu.

9

¹ Jesuu ne, kaka'an xtúku ñā:

—Nuu é ntaa i é kaka'án u ni ntó tsí iō ntó ne, ña kúvī ntó da nté kinī nto tsi Xuva kō né, dōó iō ña é viī ña é kadā kú'vē ña —ka'an ña.

Dā nádama kúñu Jēsuu
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Dā ita ntí'xin iñu ntúvi ne, Jesuú ne, kue'en ní'i ña Pedru, Sántiau ní Juaán san, ku'éen ña ūun xuku mi dōó dūkun, mí xoxó ña'a. Ikān né, nádama kúñu Jēsuu núu ntuni ñá'a, ñá ntini'i ña. ³ Iñi ntú'u kaxi'í nuu doo ña. Ntukui'xin kue'en, e nté uun ña'a ña kuvi nakáte ña vatā ó kui'xin. ⁴ Kidáá né, ntīi dītó Elia ní Muísee, ña xi'í nte kídaā, ne, ntatín ña ní Jēsuu. ⁵ Kidáā ne, kaka'án Pedrú san:

—Mastru, jñá tē nté kaa vá'ā o é ntoo ntí ni ntó i'a! Xntāñí nti uni vi'i xó'o vē: uun iña nto, uun iña Muísee, ni ūun iña Élia —ka'an ña.

⁶ Dotó tsí kaka'an ñá, tsi dōó u'vī ñá, ntuni ña. ⁷ Kidáá ne, nákunū ta'án ña víkó san ne, mé'ñū víkó san v'xi tatsín san é kaka'an:

—Ña sá'a é I'xá miī ko e dōó kakuinimá ko ña. Kīni nto é ká'an ña —ka'an tátsín san.

⁸ Ña ntini'i Jēsú san ne, ura í da xkókoto ña ne, ntoko ñu'u miī ntuvi ñá'a san. Da miī sá Jesuu ntísi ña.

⁹ Dā ntáka ña rki ukú san ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá kú dí ntaa nto ni ñá'a san nuu i é ini nto vevii da nte rkontúvi tē xi'í u ne, ntoto xtuku ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatīi —ka'an ña.

¹⁰ Dukuān ne, ñá ni ká'an ñá ni ñá'a san, ntá tsi tsixe'e ta'an miī ñá, ntáka'an ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña é kuvī ñá ne, dá ntóto xtuku ña? —ka'an ña.

¹¹ Kidáá né, tsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ntáka'an ntú mastrú leí san é kuétsi é dí'na Eliá san naxee ña? —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaa ntí'xe i é dí'na Eliá san ki'xi ña vata koo é nātivi iní ña'a san kuétsi ña, nakuntikīn ñá Xuva kō. Iní nto tsí nte ntúvi dí'na uve na'a Tú'un Xuva ko iñá ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatīi. Uve na'a nté koo nto'lo ko ñuxiví a ne, dōó kada xení ña'a san ní ko. ¹³ Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsí e kí'xi ntí'xe Eliá san. Ide ña'a san ni ña nee iña é ntio ña, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō nté koo kuvī ni ña. Kuan ó kúvi ntí'xe —ka'an Jēsuu.

Ntavá'a Jesuu uun i'xa é nuu é ña vá'ā nima i
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā ntíko koó ña mí ntoo ña ntini'i ña, ña nguii sán ne, iní ña tsí ña te da díi ña'a nátaká nuu ña ni ña. Ikān ntāñí mastrú leí san dí, ntatín nuu ña ni ña ntini'i Jēsuu. ¹⁵ Uun ntí'ntí ña'a san, da íni ña Jesuú ne, koó dá kúdu'va ña. Koó dá ntaínu ña kue'en ña, kuka'an ñá ni ña ntiusi. ¹⁶ Kidáá né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nee iñá ntu ntatín nuu nto ni ña tsikan? —ka'an ña.

¹⁷ Uun ña'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Mastru, i'a vexní'i ú i'xá ko, tsí e ña vá'ā san káde i é ñi'í. ¹⁸ Da mí'í ká kaika i'xá ko ne, e ña vá'ā san katín i, da kaxé'e ntēe i ñu'u kán. Kakēne tiñú xu'u i. Kanakuiō ne, kanaka'xí ka'ñí nú'u i dí. É dōo kúká'vi. É kaka'án u ni ña ntini'i ntó é na nakūnu ña é ña vá'ā san, ntá tsi ña ni kuvi vií ña —ka'an úva i'xá san.

¹⁹ Kidáá ne, kaka'an Jēsuu:

—¡Ñã ntã'ví nto, ñã'a é ñã ntãkuinti'xe nto! É tĩtĩn ntuví tuví u ni ntõ ne, váta kuinti'xe nto ko. ¿Tĩtĩn ntú ntuví kutuví ka ú ni ntõ da nté kuĩnti'xe nto ko? Kixni'i nto i'xá san —ka'an Jesús.

²⁰ Kidáã ne, xee ni'i nti'xe ñã i'xá san. Dã íni e ñã vá'ã san Jesuú ne, ide é xi'i mí i'xá san ne, ntáva ñu'u kãn. Dóo itsu'ũn ne, tiñu kéne xu'u i. ²¹ Kidáã né, tsixe'e Jesús úva i:

—¿É tĩtĩn ntu ntuví kuán ó kakuví i'xá nto? —ka'an Jesús.

Kaka'an úva i'xá san:

—Nté dã ku lú'nti. ²² É dóo ki'in itõ nakó'xo nuu é ñã vá'ã san i nchú'un kãn, nú ntute kãn di, é ncho ka'ni i'xá ko. Ntã tsi te kúvi víi nto é ntúvá'a ne, víi nto da xe'é, xntii ntõ nti —ka'an úva i.

²³ —¡Mí'i ntú é ñã kuví víi u! tsí te kãkuinti'xe o ne, ñã tívĩ nee iña é ñã kuví víi Xuva kō —ka'an Jesús.

²⁴ Kidáã ne, un ntii tsi kãka'an úva i'xá san:

—¡Kakuinti'xe ko! ¡Xntii ntõ ko é dií ka na kuĩnti'xe ko! —ka'an ñã.

²⁵ Dã íni Jesuu tsi dóo ntãnatakã nuu ñã'a sãn ne, de tíi ñã nĩ é ñã vá'ã san, kaka'an ñã:

—Xõ'on, é ñã vá'ã é kaden é ñi'i i'xá sa nĩ é lo'õ dí, xu'u é kadē kú'vé u ne, ká'ãn u é ntĩin nima i'xá san. Ñã kúvi nakunúun xtukun nima i —ka'an Jesús ni é ñã vá'ã san.

²⁶ E ñã vá'ã sãn ne, kachu'u ntãa. Nãkuio i'xá san ne, dã ntii e ñã vá'ã san. I'xá san ne, vata kaa ntĩxi kãa. Ñã'a sãn ne, ntãka'an ñã:

—¡E xí'i i'xá san! —ka'an ñã.

²⁷ Ntã tsi Jesuú ne, írkaa ñã nta'a i, ntãni'i ñã i ne, da nakuntĩtsi.

²⁸ Dã kũkí'vi Jesuu má vi'i kãn ne, diin diin tsi tsixe'e ñã ntini'i ñã ñã:

—¿Nté kui ñã ni kuví víi ntu nti é nakũnu nti é ñã vá'ã san? —ka'an ñã.

²⁹ Kaka'an Jesús:

—E ñã vá'ã é kuãn ntãa sãn ne, ñã kúvi víi o é nakũnu o í tē ñã ká'an nta'vi õ, tē ñã kuntoó ixu õ di —ka'an ñã.

Kaka'an xtũku Jesuu tsí kuví ñã

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Kidáã né, ntãka Jesuu íkãn, kue'en ní'i ñã ñã ntini'i ñã. Kué'en ñã, itã nti'xin ñã ñuú Galilea. Ñã ni ntío Jesuu é kũtuni ñã'a san mí ntafka ñã. ³¹ Tsi Jesuú ne, kaxé'e ñã kuenta é kũtuni ñã ntini'i ñã nté koo kuví ñã:

—Xu'u é vëxkúvi ú ñatĩí ne, ntuví u kuenta ntã'a ñã'a, ñã é kã'ni ko. Ntã tsi tē kúvi uni ntúvi xí'i u ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

³² Ntã tsi ñã ntini'i ñã ne, ñã nĩ ñe'e dikí ñã nee iña é kãka'an ñã, ne, ú'ví ñã é tsixe'e ñã ñã.

¿Xoó ñã'a ñã e dií ka ka'nu ñã'a?

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Xée ñã ñuú Capernau. Dã intóo ñã má vi'i kãn né, katsixe'e Jesús ñã ntini'i ñã:

—¿Nee iñã ntu ntatĩn nto dá vë'xi o itsi kan? —ka'an ñã.

³⁴ Ñã ntini'i ñã ne, diin diin tsi intóo ñã; nté uun ñã ñã ni ká'an ñã. Tsi dá vë'xi ñã itsi kãn ne, ntatĩn mii ñã xoo é dií ka ka'nu ñã'a i. ³⁵ Kidáã ne, katuví da'na Jesús ne, kãna ñã uxuvi ñã'a, ñã ntini'i ñã, kaka'an ñã ni ñã:

—Te iõ nto é ncho kodo nuú ntó ne, víi nto ñã ntuví ata i kãn. Víi nto ñã ntáde tsiñu iña un ntĩ ntĩ ñã'a san —ka'an ñã.

³⁶ Kidáã né, kí'i Jesuu uun i'xá san ne, dã xntĩtsi ñã i mé'ñu ñã ntini'i ñã. Káni'i nteé ñã i'xá san ne, kaka'an ñã ni ñã ntini'i ñã:

³⁷—Xoo é kantuntá'ví ini i i'xá vata kaa sá'a kuenta iñá ko ne, vata tsi te mii ú kantuntá'ví ini ña kó, ni ña táxnūu kó di —ka'an Jéssu ni ña.

Xoo é ña kainchu'vi i kō ne, kaduku ntée ña kō
(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Juaán san ne, kaka'an ña:

—Mastru, ini nti uun ña'a, ña é kanakūnu é ña vá'ā san kuenta iña nto. Ntá tsi ña tsikán ne, ñá te ntini'i ña kō. Dukuān ne, ñá ni xé' é nti itsi é kuān koo víi ña —ka'an Juaan.

³⁹ Ntá tsi nantiko koó Jéssu, kaká'an ña:

—Ñá ku kā'nté nuu nto é kuān koo víi ña. Te kuēnta iñá ko kade ña nuu i e dóo ka'nu ne, ña kúvi kā'an kīni ña iñá ko. ⁴⁰ Tē xoó ña'a ña kainchu'vi ñá kō ne, kaduku ntée ña kō. ⁴¹ Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntó. Da xōó ka ña'a, ña é kata'xi ntute é kō'o nto tsí ntántikin ntó ko ne, ni'i ñá é vá'ā nta'a Xuva kō.

É ña víi ó é kīni kaa
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Da xōó ka é kade i é víi i'xa é kākuinti'xe i ko é kīni kaa ne, díi ka vá'ā o iña ña te kunū'ni nuu xuú dúkun ña, dá nakuítá nuu ña ña nú ntute ñu'u kán. ⁴³ Te ntá'a nto kade i é víi nto é kīni kaa ne, díi ka vá'ā ó te ka'nté ntó nta'a nto. Tsí díi ka vá'ā o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi nta'a nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuvi ntá'a nto, tsí ikān kai'xi ñú'ú é ña kantá'va. ⁴⁴ Ikān né, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; nté ña kantá'va ñú'ú san. ⁴⁵ Te dī'in nto kade i é víi nto é kīni kaa ne, díi ka vá'ā o é ka'nté ntó di. Tsí díi ka vá'ā o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é u'ntu nto, naa i é kī'in ntó nī ntuvi dī'in ntó dô'vi kan, mí ña kantá'va ñú'ú san. ⁴⁶ Ikān ne, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; nté ña kantá'va ñú'ú san. ⁴⁷ Te ntuxnūu nto kade i ne, díi ka vá'ā o é táva nto. Tsí díi ka vá'ā o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi ntúxnūu nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuvi ntúxnūu nto. ⁴⁸ Ikān ne, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; nté ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁹ Vatá ó idiá'vi ñi san é ña tívi kúñū é kué'e o doméni iña Xuva kō ne, kuān ó kaidiá'vi nuu i é nto'o kō, vata koo é ña tívi nima kó di. ⁵⁰ Ñi sán ne, vá'ā. Ntá tsi te ña veñi ka ne, ¿mí'i ntú kaidiá'vi ká i? ¿Nté ntu koo ntuveñi xtúku? Víi nto vata ká ñi vá'a. Kuenta tsí víi nto é ña nativí nto nima nto. Vá'a koo kuntoo nto ni tā'an nto —ka'an Jéssu ni ña.

10

Kaka'an Jéssu kuénta iña ña ntánatsoo mii tā'an
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Ntáka Jéssu ñuú Capernau, kué'en ña diñi ñuú Judeá dá nté xee ña xio diñi ntute Jordaán san. Ná te da díi ña'a xee xtúku ña, nataká nuu ña mí tuví ña ne, nakuá'a Jéssu ña vatá xkoó ini ña. ² Kidáa ne, xée etsin ña fariseú san di é koto nteé ña Jéssu. Tsixe'e ña ña tē ña xii kaa é naxtuví mii ñatíi san ñadi'í ña. ³ Nantiko kōó Jéssu, kaká'an ña:

—¿Nte ntú ó kaka'an Muisee é víi nto? —ka'an Jéssu.

Kaka'an ñá fariseú san:

⁴—Muisee ne, tá'xi ña itsi é ntavá'a o tūtu iña ñadi'í kō ne, dá kúvi nti nteé xio ta'an o ni ñadi'í ko —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Jéssu ne, kaka'an ña:

—Un vá'a tsi do'o ntó. Dukuān é xntéku kū'vé Muisee é víi nto. ⁶ Ntá tsi nté dá de kú'vé Xuva ko ñúxivi sa ne, “de kú've ñá ñatíi ni ñadi'í”. ⁷ “Dukuān ne, xtúvi mii ñatíi san uva ña ni di'i ña vata koo é kuntoo ña ni ñadi'í ñá ne, ⁸ uun tsi kúñū kúvi ña ntuvi ña.” Sá'a ne, kani tú'un é ñá té uvi ña'a ka ña, tsí uun tsi

kúñū kúvi ña ntuvi ña. ⁹ Dukuān né, nēe é teé ta'an Xuva kō ne, ña kúvi nātsoo xio ña'a san —ka'an Jéssuu.

¹⁰ Dá ntōo ña nú vi'i kán né, tsixe'e xtuku ña ntini'i ña nuu i sá'a. ¹¹ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Xoó ña'a é natsoo mii ña ñadi'i ña, dá nātánta'a xtuku ña ne, dōó kiní ó kade ña nuu ñadi'i ña. ¹² O te ñadi'i san naxtuví mii ña xii ña, dá nātánta'a xtuku ña ni tuku ñatí san ne, divi ña kade ña é kīni kaa nuu xii ña di —ka'an ña.

Nāxnuu viko Jesuu í'xá kuetsī
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Ña'a sán ne, xee ní'i ña i'xá kuetsī nuu Jéssuu vata koo é tīn nta'a ña i. Ntá tsi ña ntini'i Jéssuu ne, ntáde tii ña nī ña xee ní'i i'xá i san. ¹⁴ Ntá tsi dā kútuni Jéssuu ne, dōó dutsi kuini ña ni ña ntini'i ña. Kaka'an ña ni ña:

—Kué'e ntō itsi é na kí'xi i'xá kuetsī san mí tuví u. Ñá ku kadí nuu nto itsi é kí'xi; tsí mí kadē kú'vé Xuva kō ne, kaduku ntée ña vata ntáa i'xá kuetsī san. ¹⁵ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsi te xōo ñá'a é ña kákuinti'xe ña vatá ó de uun i'xa lu'ntí ne, ñá kaduku ntée ña mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an Jéssuu.

¹⁶ Ído nteé Jesuu i'xá san xe un xé ūn, da tīn nta'a ña i e nāxnuu viko ña i.

Ñatī, ña e dōo kuikā, kaka'an ña ni Jéssuu
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Dā nákaa Jesuu ísi kán é kí'in ñá ne, uun ñatí ne, koó da kaxkañu ña xee ña, incháti ña nūu Jéssuu, tsixe'e ña ña:

—Mastrū, nto'ó e dōo va'á nto, ¿nté ntu koo víi u é ní'í ko ntuvi vā'a iñá ko ntii dañu ntūvi? —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ña ni ña:

—¿Nté kui kaka'an ntun e dōo va'á u? Tsí da mii tsi Xuva kō e dōo va'á ña.

¹⁹ É inín lei e xtúvi Xuva kō é káka'an: “Ñá ká'ní o ñá'a; ñá víi o é kini kaa ni ñadi'i; ñá kí'i dú'u ó; ñá dá'ví o ñá'a dovete; ñá kani nta'ví o ñá'a, ne, na kuiko ñu'u o uva ko ni dí'i kō” —ka'an Jéssuu.

²⁰ Ñatí san ne, nantíko koó ñá, kaka'an ña:

—Mastru, é un ntí'i lei tsíkan káde ntaa ú nte da ku lú'nti u —ka'an ña kuiká san. ²¹ Dā íto Jesuu ñá ne, dōó kuinima ñá ña. Kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá ka: Kué'én, kunadikon un ntí'i é káduku ntée o ne, dá kué'én diu'un i iña ña ntá'ví san. Kídáa ne, ní'i o nee iña é dokuika nti'xe san e dukún kán. Dá kí'xin, kixntíkín ko —ka'an Jéssuu.

²² Ntá tsi dōo ntí'i iní ña é kuān ó kaka'an Jéssuu. Dōó nta'xa kunú'u ña, tsi dōo ío iña ña e dōo nuu á'vi.

²³ Kídáa né, xkokōto Jesuu, kaká'an ña ni ña ntini'i ña:

—Íñá tē nté kaa ntii tū'un é kí'in ña kuiká san mí kadē kú'vé Xuva kō! —ka'an ña.

²⁴ Koó dā kúdu'va ña ntini'i ña é kuān ó kaka'an ña. Ntá tsi kaka'an xtúku Jesuu:

—Kini nto, í'xá ko, íñá tē nté kaa ntii tū'un é kí'in ñá'a, ña é kākūinima í diu'ún san, mí kadē kú'vé Xuva kō! ²⁵ Díí ka ña ntii tu'un é kí'ví kameú san xavi xíki natée é kí'in ñá kuiká san mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Koó dā kúdana iní ña ntini'i ña é kuān ó kaka'an ña. Ntátsixe'e tā'an ña:

—Kídáa né, ¿xoó ña'a ntu kúvi víi ña é nākáku ña kuan? —ka'an ña.

²⁷ Íto Jesuu núu ña ne, dá kakā'an ña ni ña:

—Ña'a sán ne, ña kúvi víi ña é nākáku mii ña. Ntá tsi Xuva kō ne, kúvi víi ña, tsí ña tuví nee iña é ña kúvi víi ña —ka'an ña.

²⁸ Kídáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Nti'i ne, tsoo mii nt'i nti iñá nti é v̄xntikín nti nto —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Nuu é ntaa i é kaka'an u ni ntō: Tē xoó ña'a tsoo mii ña ví'i ña, ení ña, ta'an ña, uva ña, di'i ña, i'xá ña, o ñū'u ña kuenta iñá ko ni kuēnta iñá tú'ūn va'á san ne, ³⁰ dii dii ka kue'e ní'i ña ñuxiví a é vata kaa ví'i ñá, ení ña, ta'an ña, di'i ñá, i'xá ña, ni ñū'u ña. Ntá tsi dóo nto'o ña di, tsi kada xení ña'a san ni ñá. Ntá tsi tē nt'i ñuxiví sa ne, ní'i ñá é kuntoo ña ni Xuva ko ntii dañu ntúvi. ³¹ Ntá tsi ña te da dii ña'a, ña e dóo na'nu ña'a vevii ne, ñá vādá nuu á'vi ká ña kídáa; ña'a, ña é ña vādá nuu á'vi vevii ne, dóo na'nu ña'a kuvi ña rkontúvi —ka'an Jesuu.

Kaka'an xtúku Jesuu tsi kuví ña

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Kué'en ña itsi kan, kúntáa ña ñūú Jerusaleen. Odo nūú Jesuú ne, áta ña v̄é'xi ña ntini'i ña. Koó dā ntákudu'va ña ntini'i ña san. Dōo ú'vi ña nguú san, ña ntántikín ña. Kídáa ne, xio kue'en ní'i xtuku Jesuu ña ntini'i ña né, dā éni ntu'u ña kaka'an ñá ni ñá nté koo nto'o ña:

³³ —Ntaa o ñūú Jerusaleén ne, xu'u é v̄éxkúvi ú ñatíi ne, ikan ntáda ña kó kuenta ntá'a dutu ñá odo nūú ni mastrú leí san ne, divi ña ká'an ña é kúvi u. Ntada ña kó kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israe. ³⁴ Ña tsikán ne, kini dik'i ña kó ne, t'i'vi dí ña nuú ko. Kani diín ña ko, dá ká'ní kue'en ñá ko. Kídáa né, tē kúvi uní ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesuu.

Nuu i e íkan Santiau ní Juan

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Kídáa ne, xée ēsin Santiau ní Juan, i'xá Zebedeu, ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Mastru, víi nto da xe'e, tā'xi nto nee iñá é kákán nti nta'a nto ve —ka'an ña.

³⁶ —¿Nee iñá ntu ntio nto é tā'xi u? —ka'an ña.

³⁷ —Tā'xi nto é kuntōo ntí diñi nto tē xee nto mí kadá kú'vē nto. Uun ña'á ntí ne, diñi kua'a nto kutuví nti; uun ña'á ntí ne, diñi datsin nto kutuví nti —ka'an ña.

³⁸ Ntá tsi kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñá ñni ntó nee iñá é ntaikan nto. ¿Kūtií ntu nto é dadii nto'o nto nī kó un ntíi ntí nuu i é ntó'o ko? —ka'an ña.

³⁹ —Kutíi nti, ¿nté kui ña'a? —ka'an Sántiau ní Juan.

Kaka'an Jesuu ni ña:

—Nto'o ntí'xe nto vata tsi koo nto'o ko. ⁴⁰ Ntá tsi é kuntōo nto diñi kua'a ko o diñi datsin kó ne, ña kúvi tā'xi u, tsi mii Uva ko ñni ña xoo é kuntōo i diñi ko —ka'an Jesuu ni ña.

⁴¹ Dā téku ña u'xi ñá'a ká san ne, dōo kúdiin ña ni Sántiau ní Juan. ⁴² Kídáa né, kána Jesuu ña uxuvi ñá'a san, kaka'an ñá ni ña:

—Ini nto tsí ña'a, ña odo nūu iñá ña'a, ña é ña te ña Israeé ne, dōo ntáde ka'nu ña kúñu ña. Ña tsiñu i sán ne, dóo ntii ntádē kú'vē ña iñá ña'a ña. ⁴³ Ntá tsi divi ntō ne, ñá te kuan koo víi nto. Tē xoó ña'a ncho víi ka'nu ña ne, kantio é xntii ña ntō un ntíi ntíi nto. ⁴⁴ Xoó ña'a, ña ncho kodo nūu iñá ntó ne, kantio é víi ñá vata kaa ña ntáde tsiñu iñá ñá nguú san. ⁴⁵ Nté xū'u é v̄éxkúvi ú ñatíi ne, ñá te v̄é'xi u ñuxiví a é víi ka'nu u, tsi vé'xi ú vata koo é xntii ú ña'a san. Xu'ú ne, vé'xi u é ntá'vi u kuétsi i é ña te da dii ña'a san —ka'an Jesuu.

Ntává'a Jesuu úun ña kuáá, ña nani Bartímeu

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Kídáa ne, xée ña ñūu é nani Jerícoo. Ntáka xtuku Jesuu ni ña ntini'i ña ne, ñá te da dii ña'a ntántikín ñá ña. Diñi itsi mí kué'en ñá ne, tuví uun ña kuáá,

kaikan ña diu'un. Bartimeu nani ña, tsí uva ñā ne, Timeu nani ña. ⁴⁷ Dā kútuni ña tsi vé'xi Jesuu, ña ñuú Nazareé san ne, dōó ntii kākā'an ña:

—jō Jesuu, I'xá Davii, ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁸ Ñā'a sán ne, dē tíi ña ni ñā:

—jDu'xēn! jÑā ku kuān xkoó ka'an! —ka'an ña.

Ntá tsi ña kuāá san ne, da dií dií ka ntii kākā'an ña:

—jO I'xá Davii, ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁹ Íntitsí Jesuu, kaká'an ña:

—Kana nto ña —ka'an ña.

Kana ña ña kuāá san ne, ntáka'an ñā ni ñā:

—Nāxnuu ka'nu nto iní nto. Nakuntítsi nto, tsí kakana ña nto —ka'an ñā'a san nī á ña kuāá san.

⁵⁰ Kidáá né, xtuví mii ña kútuun ñā ne, nákuuntítsi ntaa ña, kue'en ña mí ntitsi Jesuu. ⁵¹ Dā tsíxe'e Jēsuu ña:

—jNee iñā ntu ntio o é víi u iñā o? —ka'an ña.

—Mastrū, ntio ko é nāxi'i ntúxnūú ko —ka'an ñā ni Jēsuu.

⁵² Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Kúnú'un ve. Tsi e kuínti'xe o kó ne, ntuvá'an ve —ka'an Jēsuu.

Ura dú'va tsi i náxi'i ntúxnūú ñā kuāá san ne, dá kue'en ñā, kuntikān ñā Jesuu mí kué'en ña.

11

Vé'xi Rei, ntéku ña buru

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Xée ètsin ña ñuú Jerusaleen, mí ntoo ñuú Befagee ni ñuú Betania má xūku é nani Òlivu. Jesuú ne, taxnūu ña uvi ñā'a ñā ntini'i ñā, ² kaka'an ñā ni ñā:

—Kue'ēn ntó ñuú lu'nti é tuví da'a san. Ura tsi i te kūkí'vi nto ikān ne, nani'i nto uun a búru kiti ntee tñn é ntē vata xoó kunteku í ti. Nantuté nto ti ne, kixní'i nto ti í'a. ³ Tē xoó ñā'a tsix'e'e ña ntō é kuān ó de nto ne, ká'an ntō tsi Tó'o ko kántio ña ti; vevii nantiko koó ñā ti, koo ka'an ntó ni ñā —ka'an Jēsuu.

⁴ Kué'en ñā né, nāni'i ña uun a búru san, ntee tñn ti atá vi'i é tuví itsi kán.

⁵ Ña ntāñi ikān ne, ntátsixe'e ñā:

—jNté koo víi nto burú san é kánantuté nto ti? —ka'an ña.

⁶ Nantíko koó ñā, kaka'an ñā vatā ó kaka'an Jēsuu ni ñā ne, xé'e ñā'a san itsi é kī'in ni'i ña búru san. ⁷ Nāxee ni'i ña búru san mí kántétu Jesuu. Xntekū ñā kutuun ña áta tí ne, dá kantéku Jesuu ti. ⁸ Ñā te da dii ñā'a san tsóo ña kutuun ñā itsi kán di. Iō ñā ne, kátsin ña nta utun má kū'u kán ne, tsoo ña itsi kán. ⁹ Ñā tē nté kaa ñā'a odo nuú ñā nuu Jēsuú ne, ñā te da dii ña vé'xi ata ñā di. Un ntii ña koó dá vantiñi ña ntáka'an ña:

—jDóó ka'nu Xuva kō! jÑā tē nté kaa vá'a o iñā ñā vé'xi nta'a Xuva kō! ¹⁰ jNa naxnuu viko Xuva kō ña vexkadá kú've iñā ko, é víi ñā Rei naa úvata ko Dāviii! jDóó ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

¹¹ Xée Jēsuu ñuú Jerusaleén ne, dá kūkí'vi ña ini ukún ka'nu san. Ito ña un ntí'í é ío iní i kán. Dā kuāá né, ntii ña, kue'en ña ñuú Betania ni ña uxuvi ñā'a san.

Tun ígū é ña kakū kiti i

(Mt. 21:18-19)

¹² Tévāá tsi ntáka ña ñuú Betaniá ne, kakakān Jesuu. ¹³ Iní ika ña tsí ntitsi uun tun ígū é úve xuku i. Kūkóto ntódó ña tē nta'á kiti i. Ntá tsi dá xee ñā ne,

da mii xūku í uve, tsí vata xee ntúví é kīi kiti i. ¹⁴ Kidáā né, kaka'an Jésuu ni tun ígū san:

—Nté uun ito ña koó ka kiti o é kā'xí ña'a san —ka'an ñá ni ütun san.
Tēkú ña ntini'i ñá é kuān ó kaka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu san
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleén ne, kué'en Jésuu má ukún ka'nu san. Ikān éni ntu'u ñá nakunu ña ña ntádiko ni ñá ntáñii ini ukún san. Nantáva ña mesa mí ntoo ña ntánadama diu'ún san ne, nantáva ña sia mí ntoo ña ntádiko palomá san. ¹⁶ Ñá ni xē'é ña itsi é kuíta ntí'xin ña'a san má ukún san tē nee iñá odo ña.

¹⁷ Dá kanakuā'a ña ña'a, ña ntoo ini ukún san ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ñá ntu te uve ná'a nte dí'na é kākā'an Xúva kō: “Tsí vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví ña'a, ña dá mí'i ká ñuu í”, ka'an ña? Ntá tsí ntó'ó ne, vi'i ña dù'u káde nto —ka'an Jésuu.

¹⁸ Dā tēku dutu ñá odo núu nī mastrú leí san ne, kidáā né, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu. Tsí ntaú'ví ñá Jesuu, tsí un ntí' ntí' ña'a sán ne, ncho kini ká ña tú'ún é kanakuā'a Jesuu ña. ¹⁹ Ntá tsi dá kuáa ne, Jesuu ni ña ntini'i ñá né, ntāka ña ñuu Jerusaleen.

É kuinti'xe ko Xuva kō
(Mt. 21:20-22)

²⁰ Utén san ne, dá ntíko kōo xtúku ña ni ña ntini'i ñá ne, ítā nti'xin ña mí ntitsi tun ígū san. Íní ña tsí xi'i díí kue'en, un tsi nte dítsin i. ²¹ Kidáā ne, nánú'ú Pedrú san iní ña é kākā'an Jésuu ne, kaka'an ña:

—Un kaa, Mastru. Diví tun ígū san é kā'an ntée nto i ne, e xi'i díi —ka'an ña.

²² Kaka'an Jésuu ni ña:

—Kuinti'xe nto Xuva kō. ²³ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni nto: tē xoó ka'an í ni xūku sá'a: “Kué'en dá'an vé, na kō'xón nuun mé'ñu ntute ñu'u kán”, né, te kanñ nima ñá kakuinti'xe ña é kuān koo kuvi ne, kuān koo kuvi nti'xe.

²⁴ Dukuān ne, kaka'an u ni ntō: nee iñá é kākān ntó nta'a Xuva kō da ntáka'an ntá'ví nto ne, kuinti'xe nto tsí ni'i ntó ne, ní'i nti'xe nto. ²⁵ Dā ntáka'an ntá'ví nto ne, te ío xoo é kanāa núu ni'i ntó ne, kada ka'nu iní nto ni ña vata koo é Xuva kō, ñá tuví e dukún kán, kada ka'nu iní ña ni nto kuétsi nto di. ²⁶ Tsí tē ña kada ka'nú ini nto ni tá'an nto kuétsi ña ne, nté Xuva kō, ña tuví e dukún kán, ña kada ka'nú ini ña ni nto kuétsi nto di —ka'an Jésuu.

¿Xoó ntu xé'e i itsi é kuān koo víi Jesuu?
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Kidáā né, nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleen. Kaika Jesuu ini ukún ka'nu kán né, ikan tsí xee dútu ñá odo núu nī mastrú leí ni ñatā sán ne, ²⁸ ntátsixe'e ña Jésuu:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo víi nto? ¿Xoó ntu tá'xi i itsi é kuān koo víi nto nuu i sá'a? —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Xu'ú ne, ntio kó tsixe'e ú nto di. Te kúvi ka'an nto é tsixe'e ú nto ne, dá kā'an u xoo tá'xi i itsi é kade u. ³⁰ ¿Xoó ntu xé'é i itsi Juaán san é nakútsi ntute ña ña'a san? ¿O Xuva kō né, o kúdií ña'a ntú san xé'é ña? Ká'an nto vé —ka'an Jésuu.

³¹ Kidáā ne, ntatín nuu mii ñá:

—Te ká'an o tsí Xuva kō xé'é ña ña itsi ne, ká'an ñá: “¿Nté kui ña ni kuinti'xe nto ña kuan?” koo ka'an ña. ³² ¿Nté koo kuvi te ká'an o tsí ña'a san xé'é ña ña itsi? —ka'an ña.

Tsi ntaú'vi ñá ña'a san, tsí un ntíi ntíi ña'a san ntákuinti'xe ña tsí nta'a Xuva kō ni'i ntí'xe Juaán san é kúvi víi ña. ³³ Dukuān ne, nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—Ñá iní nti —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—Xu'ú ne, nté ñá ka'an u di xoo tá'xi i itsi é kuān ó kade u —ka'an Jesús.

12

Kuenta iña ña ntáde tsiñu, ña kini ntáa

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Kidáa né, eni ntu'u Jesús ntáa ña nuu i é nañé'e ñá ña'a san:

—Uun ñatíi ne, i'xi ña xo'o tinti'ō. Edí nuu ña xákū ntikō diñi i. Uvi ítsi éte nuu ña nú xuu ka'nu san mí kádin núu ña tinti'ō sán ne, dā xntítsi tsíñu ña uun ví'i dükun mí kunū ña é víi kuenta xó'o tinti'ō san.

² Kidáa ne, xé'le ña ña'a san é na kúntoo taan ña é víi ña kuenta xó'o tinti'ō sán ne, dā kíi ña, kue'en ñá xio ñuu e dóo ikā. ³ Xéé ntúvi é tññ ña tinti'ō san. Tó'ó i ne, taxnúu ña uun ña'a ña ntáde tsiñu é nā kínakuídō ña é káduku ntée ña. ⁴ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ña ni ntío ña naku'é ña é káduku ntée tó'o i. E'ni diñ ñá ña táxnūu tó'o i san. Nté uun kiti i ña ni xé'le ña é kuní'i ña é kúvi iña tó'o ña; da mii ntá'a ña kunú'u ña. ⁵ Kidáa né, taxnúu xtuku tó'o i san uun ñá'a ka ña ntáde tsiñu san. Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntuku kui'i ñá dikí ña táxnūu ña. Dóo dé xení ña ni ñá. ⁶ Tó'ó i san ne, taxnúu xtuku ña uun ña'a ká ña. Ntá tsi é'ni kue'en ñá ña. Kidáa ne, ñá te da diñ ña ntáde tsiñu san táxnūu ká ña. Iō ñá ne, e'ni diñ ñá ña. Iō ñá ne, e'ni kue'en ñá ña.

⁷ Koó da ūun sá ña ntoo ña: ñá ña mii ñá e dóo kakuinima ña. Kidáa né, taxnúu ña i'xá ña. Kuini ña tsí te kuiko ñá'u ña'a san i'xá ña. ⁸ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntánatíin ña: “Ñá sá'a ne, i'xa tó'o i, ña é nākunteé nta'a i tē xi'i ña. Kiká'ni o ña ne, kidáa ne, kuví iña ko un ntí'í é iō iña ña”, ka'an ña. ⁹ Tññ ña ña, da é'ni kue'en ñá ña, dā inakuido káva ña ña ata xákū san —ka'an Jesús.

¹⁰ Kidáa ne, katsixe'e Jesús:

—¿Nté koo víi tó'o i san ve? Mii ña kí'in ñá ve, ka'ní ntí'i ña ña ntáde kuenta xó'o tinti'ō san, dá naku'é ña tuku ña'a, ña é víi kuenta.

¹¹ Ntó'ó ni, ¿vata naku'a ntu nto Tú'un Xuva kō? Tsí kaka'an: Xúu é nántii ní'ni ña xntítsi ví'i sán ne, ñá ña é kúvi xuu núu i.

¹² Sá'a dé kú've Xuva kō é kōo ne, ñá té nté kaa vá'a ó, kuini nti.

Kuān ó uve na'a nte di'na Tú'un Xuva kō —ka'an Jesús.

¹³ Ña tsiñu i sán ne, kūtuni ña tsí ñá ña kuenta iña ñá é kántáa ña nuu i sá'a. Ntuku nuu iní ña nté koo víi ña é tññ ña Jesús. Ntá tsi u'ví ña ña'a sán ne, xnuu mii ña Jesús, kué'en ña.

Katsixe'e ña kuēnta iñá diu'un xōo

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹⁴ Kidáa ne, táxnūu ña'a san ña fariseu ni ña ntántikín rei Heródē san mí tuví Jesús. Ncho víi ña vata koo é ká'an Jesús nuu i e dóo xíi kaa, vata koo é nāni'i itsi ña nté koo dá'vi ña ña dovete. ¹⁵ Xéé ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Mastru, iní nti tsí kaka'an nto é nuu é ntaā i. Iní nti tsí dadíi tsi kaiko ñá'u ntō un ntíi ntíi ña'a, dadíi tsi kade nto ni ña, kuān te nta'ví ña, kuān te kuika ña. Kanañé'e ntó nté é nuu é ntaā i vata o xtúví Xuva ko iñá nti. ¿Vá'a ntu o é ntá'vi o diu'un xōo san nta'a ña tsiñu i san, o ña'a, te kuini nto? ¿Ntá'vi ntu o né, o ña ntá'vi o? —ka'an ñá, tsixe'e ña ña.

¹⁶ Jesuú ne, kūtuni ña tsí da ntaéni dikí ña ña. Kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kui ntaíto nteé ntu nto ko? Tā'xi nto uun diu'un kui'xín san, na kōto nteé u —ka'an ña.

¹⁶ Xé'e ña ña ne, da tsixe'e Jéssu ña:

—¿Xoó ntu dikí i é nteé diu'un sá'a? ¿Xoó ntu diví i e nteé na'a? —ka'an ña.

—Díkí Césa ni diví ña —ka'an ña.

¹⁷ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Vá'a ó é naku'éle o ntá'a ña tsiñu na'nu i nee iña é káduku nteé ña ne, vá'a ó é naku'éle o nta'a Xuva kō nee iña é káduku nteé ña di —ka'an ña.

Koó dā kúdu'va ña'a san e dóo ini Jesuu nté koo nantiko koó ña é kaka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu e tsixe'e ña saduceú san

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Xéé ña saduceú san di. Ña sá'a ne, ñá tē ntákuinti'xe ña tē ntántoto ña xi'í san. Da ntaéni dikí ña Jesuu, ntáka'an ña:

¹⁹ —Mastrú, uve na'a mí kaká'an Muísee nté koo vií o tē xi'í ení kō. Tē xi'í ñá ne, ítuví mii ñadi'í ña ne, ña ni xío i'xá ña ne, nātánta'a ení ña ni ñadi'í kíi san vata koo é na kōo i'xá ña ení ña. ²⁰ Uun ito ne, xío ũ'xe ení ña. I'xá nuu í san ne, tánta'a ña. Dā xi'í ñá ne, vata kōó i'xá ña. ²¹ Ení ña, ña é kuví ũví san ne, tanta'a ña ni ñadi'í kíi san. Dā xi'í ñá di ne, vata kōó i'xá ña. Ení ña, ña é kuví ũní san ne, kuan tsi ó kuví ni ña di. ²² Kidáa ne, é un é un ña tánta'a ña ni ñadi'í san. Dā kúvi ne, xi'í ña nti'í ũ'xe ñá'a ña ne, nté uun i'xá ña ña ni xío. Kidáa ne, xi'í ñadi'í kíi san di. ²³ Tē ntóto ña xi'í san ne, ¿xoó ntu ñadi'í i kuví ña? Tsi un nti'í ña u'xe ñá'a san e tánta'a ña ni ña —ka'an ña.

²⁴ Dā kaká'an Jéssu ni ña:

—Ñá vā'a ó e ntádē kuení nto, tsi ñá ini nto nté o uve na'a Tú'un Xuva kō ne, ñá ini nto tsi dóo ío é víi Xuva kō. ²⁵ Dā ntóto ña xi'í san ne, ñá nātánta'a ká ñatí san. Ña xoxo ká é kué'le i itsi é tanta'a ñadi'í san di. Tsi kuntoo ña vatá ó ntántoo ánjē san e dukún kán. ²⁶ Kuenta iña i e ntóto ña xi'í san ne, ¿vata nakua'a ntu nto tutu e xtúví Muiseé san, mí uve na'a iña xuku é kai'xi'? Ikan kaka'an Xúva ko ni Muísee: “Xu'ú ne, Xuva uvata ika nto Ábraan ni Ísaa ni Jácoo”, ka'an ña. ²⁷ Xuva kō ne, ñá te Xuvá ñá xi'í san, tsi Xuvá ñá ntantító san. Dukuān né, kúdií dovete ntákuinti'xe nto —ka'an Jéssu.

Tū'un é dií ka ka'nu

(Mt. 22:34-40)

²⁸ Xéé ũun mastrú leí ne, tēkú ña é kaka'an Jéssu ni ñá saduceú san. Iní ña tsi dóo vā'a ó kaka'an Jéssu é kanantiko koó ña. Tsixe'e mastrú leí san di:

—¿Néé ntu tú'un e tá'xi Xuva kō é dií ka ka'nu é káda ntaa o? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

²⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—É kuví ũun sán ne: “Kiní nto, ña Israee: uun tsi Xuva kō e dóo ka'nu ña.

³⁰ Kuinima ntó Xuva ko kanñ nima ntó, kanñ é tduíña nto, kanñ ũ'xen dikí nto. Nñ kué'en ini nto kunuu iní ntó ña.” ³¹ É kuví ũví san ne: “Kuinima ntó ta'an nto vata tsí ó kakuinima ntó kúñu mii ntó.” Ña túví ká xtuku é kadā kú've é vata kaa sá'a —ka'an Jéssu.

³² Kaka'an mastrú leí san:

—Ntáa ntí'xe, Mastru. Nuú é ntaā i é kaka'an nto, tsi ũun tsi Xuva kō. Xoxó ká xtúku Xuva kō, tsí mii tsi ña. ³³ Na kuñima kó ña kanñ nima kó, kanñ ũ'xen dikí ko, nñ kué'en ini kō ne, na kuñima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima kó kúñu mii kō. Tē kada ntaa o sá'a ne, dií ka kaidiá'vi é un nti'í nñ doméni é ká'mi o nú nāa kan iña Xuva ko, o da néé ka doméni é kué'le o ña —ka'an ña.

³⁴ Iní Jesuu tsi dóo vā'a ó nantiko koó ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ña ika tsi túví nto mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

Kidáā ne, nté uun xoxo ni tsixe'e ká i Jesuu.

¿Xoó ntu i'xá ntí'xe i Cristu?

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Dá kanakuā'a ká Jesuu ña'a san má ūkún ka'nu kán né, kaka'an ñá ni ñā: —¿Nté kui ntáka'an ntu mastrú lei san tsí ña é taxnuu Xuva kō é kuvi ña Cristú ne, i'xa ika rei Dávii ña? ³⁶ Tsí nte dí'na kaka'an Dávii san vata ō nañé'e Espíritū Sántū san ña:

Kaka'an Xúva ko nī Tó'ō ko:

“Kutūvín diñi kua'a ko

da nté kūvi tsoo ú ña ntaínchu'vi ō nú xē'e o”, ka'an Xúva kō,

ka'an Dávii. ³⁷ ¿Nté ō ntu é Cristú san ne, i'xá ika Dávii kúvi ña? Tsí mii Dávii san kaka'an ñá tsi Tó'ō ñá kúvi ña —ka'an Jéssuu.

Ñá te da dii ñá'a san dóo xkúntee iní ña é kīni ña tú'ūn é káka'an Jéssuu.

Katsi'i kuétsi Jéssuu mastrú lei san

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Jesuú ne, dá kanakuā'a ña ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Koto xnto mastrú lei, ña e dóo na'nu ncho víi san. Dóo xkuntée iní ña du'nu nani da ntaika ña itsi kán. Dóo ntio ña é kuiko ñu'u ña'a san ña, é ká'an ñá ntiusi ní ña núu ña'a san nu á'ví kán. ³⁹ Má ūkún kán dí ne, dóo ntio ña é kúntōo ña nte nuu i kan. Tē xee ñá viko sán ne, dóo ntio ña é nī'i kúntōo ña mī'i e dii ka vá'ā o. ⁴⁰ Ntaéni ntá'vi ña ñadī'i kii san vata koo é nakī'i ña un tsi nte ví'i ña. Dóo na'a ntáka'an ntá'vi ña, vata koo é kadá kuení ña'a san tsi dóo va'á ña'a ña. Ntá tsi ña sá'á ne, dii ka kue'e ní'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an ña.

Kuenta iña diu'un é xē'é ñadī'i kii san

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Tuví Jesuu má ūkún kán ne, tuví nteē ña etún diu'un mí ntátsu'un ña'a san. Kaito ntee ña nté o de ña'a san é ntátsu'un ña diu'un. Iní ña tsí ña kuiká san ne, ñá tē nté kaa diu'un ntáxe'é ña. ⁴² Kidáā ne, vé'xi uun ñadī'i kii san ne, xnūu ña uvi kúdií á diu'un kuetsí san e dóo xuvi nuu á'vi. ⁴³ Kidáā né, kána Jesuu ña ntiní'i ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntō: Tsí ñadī'i kii sá'á ne, dii ka nuu á'vi é xē'é ña é ūn ntíi ntíi ña nguú san e ntátsu'un ña diu'un ña iní etún san. ⁴⁴ Tsí ña nguú sán ne, dóo ío iña ñá ne, kúdií diu'un é kántoo e ntáxe'é ña. Ntá tsi ñadī'i kii san ne, kuān té ña te neé ío iña ñá ne, nī kué'en iní ña xē'é ña un ntíi é ío iña ña —ka'an Jéssuu.

13

Kaka'an Jéssuu tsí nantatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Dā ntáka Jesuu má ūkún ka'nu kán ne, kaka'an úun ña ntiní'i ñā:

—¡Un kaa dii xuu san, Mastru! ¡Ñá te da kúdií! ¡Xúkún san di! ¡Ñá tē nté kaa vá'ā o! —ka'an ña.

² Kaka'an Jéssuu:

—Koto vá'a nto xúkūn e dóo vá'ā ó san, é ña te da kúdií. Ntá tsi vé'xī ntuvi é nantatsin kue'en. Nté uun ká xuu ña kodo ntí'i tá'an ka kidaā —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu nté koo kuvi di'na dá ntí'i ñuxivi

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dā itúvi Jesuu tʼí i é nani Ōlivú ne, dōo dīto tuví xúkūn san. Pedru, Sántiau, Juaan, ni Andréé ne, xée ētsin űa nuu Jéssuu, ntáka'an xu'ú űa ni űa, tsixe'e űa űa:

⁴ —Ká'an nto vē amá kuān koo kuvi é kaka'an nto. ¿Neé ntu nuu i é tā'xi Xúva kō é na kūtuní nti tē xee úra i é kúvi? —ka'an űa, tsixe'e űa.

⁵ Kidáā né, ení ntu'u Jéssuu kaká'an űa ni űa:

—Kuenta tsí vií nto é űa kaní nta'vi nté uun űa'a san nto. ⁶ Tsi dóo titín űa'a kí'xi űa é vata te xú'ú ne, ká'an űa: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an űa. Dóo titín űa'a san kaní nta'vi űa űa.

⁷ Tē kūtuni nto tsí kakuvi du'xēn da ntátekú nto tsi ntáka'an űa'a san iűa du'xēn ne, űá ku u'vī nto. Tsi kuétsi é kuān koo kuvi, ntá tsi vata xee tá'an ntuvi é ntʼí űuxiví sa. ⁸ Tsi uun űuu san ne, nāā ni tūku űuu. Uun reí ne, naā űá ni tūku reí san. Dóo kí'in itsi űuu san ne, táan; kutama űá'a sán di. Tē kúví sá'ā né, dā ve nuu i é iűi ntu'u é ntó'o űa'a, űa ntoo űuxiví sa.

⁹ Ntó'o ne, kuenta tsí vií nto. Tsi űa'a sán ne, ntada űa nto kuenta ntá'a űa tsiűu i sán ne, ka'ni diin űa nto má vi'í mi ntánataká nuu űa Israeé san. Nuú űa tsiűu na'nu i, nuu reí san kuntāñi me'ñu ntó di vata koo é ká'an nto nté kui ntántikin ntó ko. ¹⁰ Di'na dá ntʼí űuxiví sa ne, kí'in űá'a, kíká'an ntódo űa tú'ún va'á san dá kani' ká'nu űuxiví san. ¹¹ Te t̄in űa nto ne, ntada űa nto kuenta ntá'a űa tsiűu i sán ne, űá ku kadá kuení nto nté koo ka'an nto. Tsi ta'xi Xuva kō é ká'an ntó tē xee úra i é ká'an nto. űá te kene mii ntó é ká'an nto, tsí Espiritú Sántu san ta'xi űa tú'ún é ká'an nto. ¹² Kidáā né, űatí san ne, ntada űa ení mii űa kuēnta ntá'a űa tsiűu i é ka'ni űá űa. Uva i'xá san ne, ntada űa i'xá űa kuenta ntá'a űa di. I'xá san ne, tsi'í kuétsi uva i ni di'í i ne, ntada űa kuenta ntá'a űa tsiűu i di é ka'ni űá űa. ¹³ űá ntio kue'en űá'a san nto, ntá tsi tē xoo é űa xtuví mii i é kuínti'xe i kó dá nté ntʼí ntuvi iűa űa ne, nakáku űa.

¹⁴ Tē ini nto tsi é ntʼitsi nuu i é k̄ini kaa san má űkún ka'nu k̄an mí'í e dóo xii kaa ne, ntó'o é ntoo nto űuu Judeá ne, kunu nto kue'ēn ntó, kukuntoó xu'ú ntó ata uku kan. ¹⁵ Tē xoó űa'a tuví da'na űa ata vi'í űa kan kidaā ne, űá ku ntʼí vi űa má vi'í k̄an e k̄inaki'í űa iűa űa. ¹⁶ Tē xoó űa'a nuu űa matú űa k̄an ne, űá ku nu'u űa e k̄inantúku űa kutuun űa é kí'in ni'í űa. ¹⁷ ¡Ntá'vi ide űádʼí, űa é űu'u i'xá i! ¡Ntá'vi ide űádʼí, űa é kanatsitsi i'xá i kidaa! ¹⁸ Kákan nto nta'a Xuva kō é űa kuan kō kúvi dá ntūvi ví'xin. ¹⁹ Tsi kidaā né, un va'á tsi nto'o űa'a. Un tsi nte dá de kú'vé Xuva kō űuxiví sa ne, vata ntó'o űa'a san vata koo nto'o űa ntuvi tsikan. Ntē űa kuan koo ntó'o xtuku űa'a san é kuān koo nto'o űa. ²⁰ Tē dí űa ni dé kú'vé Xuva kō é ntudutsi ntūvi tsikán ne, nté uun űa'a űa nakáku űa. Ntá tsi ntadutsi űa ntuvi tsikan kuenta iűa űa'a san, űa e dóo kakuinima Xúva kō, űa é nakaxnúu űa é kúvi i'xá űa.

²¹ Kidáā né, tē xoó ka'an i ni ntó: “¡Koto nto! ¡ik̄an tuví Cristu!” ne, űá ku kuínti'xe nto é kaka'an űa naa Xuva ko. ²² Tsi iō űá'a, űa é kí'xi kidaā ne, ká'an űa é Cristu űa. Ká'an űa tsi kaka'an űa naa Xuva ko. Vií űa nuu i e dóo na'nu ne, vií űa nuu i e dóo va'a. Ntá tsi da ntaéni nta'vi űa űa'a san. Tē dí kuvi vií űa ne, un tsi nte űa nakaxnúu Xuva kō kaní nta'vi űa űa. ²³ Kuenta tsí vií nto. Dukuān é di'na kaka'án u ni nto űn ntí ntí nuu i sá'ā nté koo kúvi.

*Kaka'an Jéssuu tsí nainu xtúku űa űuxiví a
(Mt. 24:29-35,42,44; Lc. 21:25-36)*

²⁴ Kidáā ne, rkontúvi e dóo nto'o űa'a, űa ntoo űuxiví a ne, kuneé ngántii, kuneé xoo. ²⁵ Kó'xo k̄imi é űve e dukún k̄an dí ne, kantá nuu e dukún k̄an. ²⁶ Xu'u é vēxkúvi u űatí ne, nainu u me'ñu víkó san. Kidáā ne, un ntí ntí űa'a san kiní űa tsi dóo ka'nu u ne, dóo ió ko é vií u é un ntí'í. ²⁷ Kidáā né, taxnúu u ánjē é nakuído űa un ntí ntí űa'a, űa é nākaxnúu u. Dá mí'í ká űuxiví sa mí ntoo űa un tsi nte e dukún k̄an nakuído ánjē san űa.

²⁸ 'Koto nto nté o de tun ígū san. Te ūte nta'a i é da ve kantika xúku ī ne, ini o tsi dokó sa xee ntuví ka'ni san. ²⁹ Kuan kōo dí, tē ntaíní nto tsi é kakūvi un ntíi ntíi nuu i sá'ā é kākā'an u ni ntō vevíi ne, kutuni nto tsi dóko sá xee ntúví é nainú u ñuxiví a. ³⁰ Átā xi'i xnto túvi u. Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō, tsi kuntaa é un ntí'í é kākā'an u ni nto dí'na dá ntí'í ntuví iña ñā ntoo ñuxiví sa vevíi. ³¹ Kuān te ntí'í ñuxiví sa nī e dukún kán ne, ntá tsi tú'un é kākā'an u ni ntō ne, ñā ntí'í.

³² 'Ntá tsi xoxó ini i nee ntúvi ō neé ura kúntaa é kākā'an u; nté uun ánjē, ñā ntoo e dukún kan, nté xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ñā íní u; mii tsi Uvā ko é ini ñā.

³³ 'Dukuān ne, koto vá'a nto. Na kōo tú've nto, tsi ñā ini nto amá xee ntúvi tsikan. ³⁴ Sá'ā né, vata kaa uun ñatíi, ñā é túvi tu've e dóo ika kī'in ñā, ne, xtuví ñā ví'i ñā nta'a ñā ntáde tsiñu iña ñā. Ká'an ñā nī é un é un ñā ntáde tsiñu iña ñā nté koo víi ñā ne, xtuví ñā uun ñā'a, ñā é kōto xi'i ñā. ³⁵ Ntō'ó ne, koto vá'a nto dí, tsi ñā ini nto neé ura nainú u: tē kuaa va'á ne, o dava ñūu, o ura í tē kána lí'xi, o tē tuví va'a. ³⁶ Tē ntákidi dúkuan ntō ne, da neé iní ntó nainú u. ³⁷ Ntá tsi nuu i é kākā'an u ni ntō ne, kaka'an u ni ūn ntíi ntíi ñā'a san: ¡Kuntitō nto! ¡Ñā kū xkúkidi naá nto! —ka'an Jéssu.

14

Ntukū nuu iní ñā'a san nté koo ka'ni ñā Jéssu (Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Kakunaá ka uvi ntúvi dá xēe viko da ntánaka'an ñā nté ō nakáku Xuva kō ñā Israeé san ñuú Egitō. Kidáa ne, ñā ká'xi ñā tañú'ú é kadāka ú'xen iā. Tō'ó dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu iní ñā nté koo víi ñā é diin diin tsi tñin ñā Jéssu é ka'ni ñā ñā. ² Ntatín mii ñā:

—Ñā tñin o ñā ntúvi viko san, vata koo é ñā kudíin ñā'a san —ka'an ñā.

Uun ñad'í da'vi ñā cho'o vídin díki Jéssu (Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Tuví Jéssu ñuú Betania nú ví'i Símuan, ñā é nako'xo kúñu ī kídaa. Dá ntōo ñā, ntaé'xi ñā ne, xēe uun ñad'í, ní'i ñā uun xuxu e kúvi xuu mí nuu cho'o vídin e dóo nuu á'vi. Ta'vi ñā xu'ú i ne, dá'vi ntí'í ñā cho'o vídin san díki Jéssu. ⁴ Dā íni ñā ntoo sán ne, dóo dutsi kuiní ñā. Ntatín mii ñā:

—¿Nté kui nativí ntú ñā cho'o vídin sa? ⁵ Díi ka vá'á ó tē dí ni nadiko ñā ne, ní'i ñā te úní sientu, dá kué'é ñā ñā nta'vi —ka'an ñā.

Dóo dutsi kuiní ñā ni ñad'í san.

⁶ Ntá tsi Jéssu ne, kaka'an ñā:

—Koo mii nto ñā. ¿Nté kui ntánatekū du'xen ntu nto ñā? Dōo vá'á ó de ñā nī ko. ⁷ Nguentúvi ntoo ní'i nto ñā ntā'vi san ne, amá ntio nto ne, kuví xntii nto ñā. Ntá tsi xu'ú ne, ñā ná'ā ká kutúvi u ni ntō. ⁸ Ñad'í sa'á ne, íde ñā é kúvi víi ñā. Dá'vi ñā kō cho'o vídin san dí'na dá kuntu'xi u. ⁹ Nuú é ntāā i é kākā'an u ni ntō: Dā mí'í ká kí'in ñá'a é kika'an ntódo ñā tú'un va'á san iña Xuva ko dá kaníi ñuxiví sa ne, ká'an ñā é kuān nte vá'á o dé ñad'í san nī kó ne, naka'an ñā'a san ñā.

Dā diko Júdā san Jéssu (Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Uun ñā ntini'i Jéssu, ñā naní Júdā Scārioté ne, kué'en ñā mí ntoo tó'o dutú san ne, tñin ñā ni ñā nté koo víi ñā é diko ñā Jéssu. ¹¹ Dā téku tó'o dutú san é kākā'an Júdā né, dóo diní ñā. Xé'e ñā xu'u ñā e ntá'vi ñā ñā te kuví víi ñā. Júdā sán ne, ntukū nuu iní ñā nté koo víi ñā é diko ñā Jéssu.

Dā é'xi Jesuu ni ña ntini'i ñā

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kidáā ne, xée ntūvi é kii viko da ka'xi ña tañú'ú é ña kadáka u'xen iā, ntuvi da ntaé'ni ña i'xá le'ntú san é ká'xi ña iña vikó san. Ntáka'an ñā ntini'i Jesuu ni ña:

—¿Mí'i ntū ntio nto é kíkavá'a nti é ká'xi o vikó san? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

¹³ Kidáā né, teé tsiñu Jesuu úvi ñá'a, ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñā ni ña:

—Kue'ēn ntó má ñūu san. Tē xee ntó ikān ne, ta'án nto uun ñatíi, ña ni'i xoó ntute sán ne, kuntūkin ntó ña. ¹⁴ Neé vi'i mí kí'vi ña ne, ká'an nto ní tó'o ví'i san: “Kaka'an Mástrú nti: ¿Mí'i ntū má vi'i kuntōo ntí ni ña ntini'i nti é ká'xi nti iña vikó san?”, koo ka'an nto. ¹⁵ Kidáā né, nañ'e ñā nto uun má vi'i ká'nu iní vi'i dūkún san. É iō tu've. Ikān ne, kavá'a nto é ká'xi o iña vikó san —ka'an Jesuu.

¹⁶ Kué'en ña ntini'i ñā ne, xée ña ñūu Jerusaleen. Nāni'i nti'xe ñā vatā ó kaka'an Jesuu ne, ikān de vá'a ña é ká'xi ña.

¹⁷ Dā kuáā ne, xée Jesuu ni uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā. ¹⁸ Dā intóo ña ntaé'xi ñā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó: Uun ña'a nto, ña é kaé'xi dadii nto ní ko vevíi ne, díko ntó ko —ka'an Jesuu.

¹⁹ Kūnta'xa iní ña ntini'i ñā kídaā ne, é un é un ña tsixe'e ña Jesuu:

—¿Vá xu'ú ntu u? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

²⁰ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Uxúvi ñá'a nto ntaé'xi dadii nto ní ko. Uun tsi ko'o kaexnúu ú ní ña dikó ko. ²¹ Tsí xu'ú é vēxkúvi ú ñatíi ne, kuntaá vata tsí ó uve na'a nte dí'na. Ntá tsi nta'vi idé ña sá'a, ña dikó ko. Díi ka vá'a ó tē dí' ña ni káku ña —ka'an Jesuu.

²² Dā ntaé'xi ñā ne, kí'i Jesuu tañú'ú san. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kátsin dava ña tañú'ú sán ne, xé'e ña ña ntini'i ñā, kaka'an ña:

—Kí'i nto sá'a, tsi kúñu ko —ka'an ña.

²³ Kidáā né, kí'i ña e'xin é ñū'u ntute tinti'o. Dí'na nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, dā xe'é ña é kō'o un ntíi ntíi ña ntini'i ñā. ²⁴ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Sá'a é niñi' ko é kati ú kuenta iña ñā te da díi ñá'a san, vata ó xtúvi Xuva kō dá tá'xi ña xu'ú ña kuenta iña núu í é xé'e é víi ña. ²⁵ Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó: Ña kó'o ká u ntute tinti'ó san da nté ntūvi é kō'o ú ntute tinti'o xé'e san mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an Jesuu.

Kaka'an Jesuu tsí ka'án Pedru é ñā iní ñā ñā

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Dā kúvi íta ña nchu'un Xúva kō ne, kué'en ña uun tí'i i é nani Ōlivu. ²⁷ Ikān ne, kaka'an Jesuu ni ña ntini'i ñā:

—Un ntíi ntíi ntó xtúvi mii ntó ko ve, vata tsí ó uve na'a kaka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, da mí'i ká kunu á le'ntú san”, ka'an. ²⁸ Ntá tsi tē ntóto xtuku ú ne, dí'na ú kí'in ú ñuú Galilea é dívi ntó —ka'an ña.

²⁹ Kaka'án Pedru ni ña:

—Kuān te un ntíi ntíi ñā xtuví mii ña nto, xu'ú ne, ñā xtuví mii ú nto —ka'an ña.

³⁰ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ō: Niñú sá'a, dí'na dá kána lí'xí san uvi íto ne, úni íto ka'an tsí ña inín ko —ka'an Jesuu.

³¹ Dā díi díi ka ntii kaka'án Pedru:

—¿Ñá'a ní san! Kuān te kuví u ni ntó ne, ñā ká'án u é ñā iní ú nto —ka'an ña.

Kuan ō ka'an un ntíi ntíi ña ntini'i ñā dí.

*Kaka'an ntá'ví Jesuu má utun Getsemānii**(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)*³² Kué'en Jesuu ni ña ntini'i ñā uun itsi é nani Getsemānii. Kaka'an ña:

—Kuntoo nto i'a, nii dukuan na kɪ'ín u da'a kǎn, kík'a'an ntá'ví u —ka'an ña.

³³ Da mii tsi Pedru, Sántiau ní Juaán san kue'en ní'i ña. Kidáā né, dōo ú'vi kakúvi nima Jesús; dōo kúnta'xa iní ña. ³⁴ Kaka'an ñā ni ñā:

—Vevii ntika nimá ko dontíni. Dóko sǎ kúvi ú donta'xa. Kuntōo nto i'a ne, ñá ku xkukídi nto —ka'an ña.

³⁵ Kué'en ká Jesuu ún siin ne, nákútíntei ña ñu'u kǎn. Íkan ña nta'a Xuva ko te kúvi ne, ña kóo ura í e dōo nto'o ña. ³⁶ Kaka'an ña:—Uvā, uva mií ko, kuvi vií nto un ntí'í. Tǎ'xi nto é ña kuan kōo ntó'o ko. Ntá tsi ña te vata kaa é ntio mii ko, tsi vata kaa é ntio mii nto —ka'an ña. ³⁷ Nǎxee ña mí ntōo ña uní ñá'a san ne, ntákidi ña. Kidáā ne, kaka'an ñā ní Pedru:—Simuun Pedru, ¿nté kui kakidin ntun? ¿Nté uun ura ñá ni kutíin ntun kuntitón ní ko? ³⁸ Kuntitō xnto. Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kó'xo nto nuu í é kǐni kaa. Kuān te ntío nto é vií nto é vǎ'a ne, ña kúvi, tsi e kuíni kúnu ntō é vií nto é kǐni kaa —ka'an Jesuu ni ña.³⁹ Kué'en xtúku Jesuu, kúka'an ntá'ví ña ni Xuva kō né, kuan tsi ó kaka'an ñā vata tsi ó kaka'an ña dá kǎ'an dí'na ña. ⁴⁰ Dǎ nǎxee xtúku ña ne, ntákidi xtúku ña, tsi dōo taví ñā ma'na. Nǎ ni kutūni iní ña nté koo ka'an ñā ní Jesús. ⁴¹ É kúvi uní ito kue'en Jesús, kúka'an ntá'ví ña, ne, dá nǎxee xtúku ña ne, kaka'an ñā:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntō? ¿Ntōo da'na ntu nto di? Xée ó tsi kukidi nto ve, tsi e xée ūra í e ntuví ú kuenta ntá'a ña kǐni ntáa, diví u é vǎxkúvi ú ñatíi.

⁴² Nakuntáñi nto, kǐ'ín o vǎ, tsi e vé'xi ña dikó ko —ka'an ña.*Dǎ tǐn ña Jesuu**(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)*⁴³ Dǎ kakǎ'an dúkuan Jesuu ne, xée Júdǎ, uun ña'a ñā uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā. Nǎ te da dǐi ñá'a san nteka ña. Odo ñā kǎa, odo ña útun. Tō'ó dutú ní mastrú leí ní ñatǎ sǎn ne, taxnúu ña ña'a san. ⁴⁴ Júdǎ sǎn ne, nté dǐ'na tǐn ña ní tó'ó dutú san:

—Xoó ña'a é kǎ'xi ú xu'u i ne, é diví ñā. Tǐn nto ña, kunteka vá'a nto ña —ka'an ña.

⁴⁵ Dǎ xee Júdǎ sǎn ne, ura tsi í kué'en ñā mí ntitsí Jesuu, ká'an ñā ni ñā:

—¡Mastru! —ka'an ña.

É'xi ña xu'u Jesuu. ⁴⁶ Kidáā né, tǐn ña'a san Jesús.⁴⁷ Ntá tsi uun ña'a ña ntitsí etsin ne, tǎvá ña kǎa ñā, da é'nte tu'un ña lo'xo ñá kade tsiñu iña tó'ó dutú san. ⁴⁸ Jesuu ne, kaka'an ñā ní ún ntíi ntíi ña'a san:

—¿Nté kuān ntu ódo nto kǎa ní útun é vextíin nto ko? ¿Vá ña du'u ntú u?

⁴⁹ Nguentúvi itúvi ú ní ntō má úkún kan, kanakuá'a u nto ne, ña ní tǐn nto ko. Ntá tsi kuān koo kuvi vata koo é kúntaa é ūve na'a Tú'un Xuva kō —ka'an ña.⁵⁰ Kidáā ne, un ntíi ntíi ña ntini'i Jesús ne, xtuví mii ña ña, ínu ña.*Na tǐi, na ínu*⁵¹ Uun na tǐi kuetsí sǎ ne, ntikǎn ná Jesuu. Da mií doo kui'xín katinúu na. Tǐn ña na ne, ⁵² dá xtuví mii na dōo na. Koó da kantíi na ínu na.*Tuví Jesuu ntá'a tó'ó dutu**(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)*⁵³ Ínteka ña Jesuu mí tuví dutu ñá odo núu iña ñá Israee. Nǎtaká nuu un ntíi ntíi tó'ó dutu ní ñatǎ ní mastrú leí san. ⁵⁴ Pedrú ne, íntikin íka ña Jesuu ún tsi

da nté xee ña nú vi'i dutu ñá odo nūú san. Ítūví Pedru ni ña ntáde tsiñu iña dutu ñá odo nūú san nu kí'i kán mí ntátuní ña nchú'un kán.

⁵⁵ Tō'ó dutú san ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i ne, ntántukū nuu iní ña nēe é tsi'i kuétsi ña Jesuu, vata koo é na kuví ña, ntá tsi ña ni ní'i ña. ⁵⁶ Ñá te da díi ña'a da'vi ña ña dovete, ntá tsi ña ni kudadí e ntáka'an ñá ni ña nguú san. ⁵⁷ Iō ñá nakuntáñi ña é dá'vi ña dovete Jesuu, kaka'an ña:

⁵⁸ —Tékú ntí é káka'an Jésuú ne: “Nakatsín u xúkun ka'nu sa é de vá'a ña'a san. Tē kúvi uni ntúvi ne, naxntítsí u túku xukun é ña te ña'a kada vá'a ña”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

⁵⁹ Ntá tsi ña ni kudadí ña é un ntí'í e ntáka'an ña.

⁶⁰ Kidáa ne, nákuntítsí dutu ñá odo nūú san mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—¿Ña kuvi ntu nantiko koon é kuan ō ntáka'an ña'a sa íña o? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

⁶¹ Ntá tsi Jesuú ne, diin diin tsi katúvi ña. Nté uun tú'ūn ña ni ká'an ña. Kaka'an xtúku dutu ñá odo nūú san:

—¿Vá divín ntun é Cristu? ¿I'xá Xuva ntu ko ō? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

⁶² —Diví u —ka'an Jésuú—. Kiní nto ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi, é kutúvi u díñi kua'a Uvā ko, ña dóo ka'nu san. Kiní nto ko te nainu u mé'ñū viko san dí —ka'an Jésuú.

⁶³ Dutu ñá odo nūú san ne, kūdiin ña é kuān ó kaka'an Jésuú. Kātsin diin ña dú'nu ñá ne, kaka'an ña:

—Ñá vādá ntio ká ko ña'a, ña é tsi'i kuétsi ña sá'a. ⁶⁴ É tēkú nto é kuān nte kini o kaka'an ña tsí I'xá mii Xuva ko ñá ne, ¿nté ō ntádē kuení ntu nto? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñá'a san.

Un ntíí ntíí ña'a sán ne, ntáka'an ña tsí kantio é kúvi Jesuu.

⁶⁵ Iō ñá ne, t'í'vi díí ña Jesuu. Édí nuu ña doo ntuxnú ña ne, da é'ni ña ña, ntáka'an ña:

—¿Ka'an ve xoo é'ni i o! —ka'an ña.

Un tsi nte ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, xē'e nuu ña nuu Jésuú dí.

*Kaka'án Pedru tsi ñá iní ña xoo é Jēsuu
(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)*

⁶⁶ Dá tuví dukuān Pedru nu kí'i kán ne, xée ūn ta'nu kade tsiñu iña dutu ñá odo nūu. ⁶⁷ Iní tun tsí katuní Pedru nchú'un kán. Kaito nteé tun ña, kaka'án tun:

—Divín né, dadíi kaikan ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'án tun.

⁶⁸ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ñá iní u ña; ntē ña katéku ko é káka'an nto —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en ña xi'i kan. Ura tsí i kána lí'xí san. ⁶⁹ Iní ta'nu kade tsiñu iña dutú san ña ne, kaka'án tun ní ña ntáñi:

—Ña sá'a ne, ña ntini'i Jēsuu —ka'án tun.

⁷⁰ Kaka'an xtúku Pedru tsí ña'a. Da kū e ví'i ne, kaka'an ña ntáñí san ní Pedru:

—Divín nti'xen é ntini'in Jēsuu. Tsí divín ne, ña ñuú Galilea —ka'an ña.

⁷¹ Kidáa né, eni ntu'ū Pedru kaká'an ña:

—Na ta'xi Xuva kō é ntō'o kó tē ña te nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō e ñá iní u xoo é káka'an nto —ka'an ña.

⁷² Ura tsí i ne, kána xtuku lí'xí san. Kidáa náka'an Pedru nté ō ka'an Jésuú ni ña tsí dí'na dá kána lí'xí san uvi íto ne, úni íto ka'án Pedru tsi ñá iní ña xoo é Jēsuu. Dā náka'an ña né, dóo éku ña.

15

*Tuví Jesuu nuu Pílatu**(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)*

¹ Dā tuví ne, nataká nuu tó'ō dutú, ni ñata, nī mastrú leí, ni ūn ntí'í ñā tsiñu i san, ntañin ñā nté koo vií ñā ni Jēsuu. Kidāā né, kí'ní ñā Jesuú ne, dā kue'en ní'í ñā mí tuví Pílatu. ² Pílatú ne, tsixe'e ñā Jēsuu:

—¿Divín ntun é Rei iña ñá Israee? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

—Kuān ó vatā ó kaka'an —ka'an Jēsuu.

³ Dōó titín nuu i é ntátsi'i kuétsi tó'ō dutú san Jesuu. ⁴ Kidāā ne, kaka'an xtúku Pílatu ni Jēsuu:

—¿Ñā ntu kuvi ká'an? Koton tsi ñā te da dīi núu ī e ntátsi'i kuétsi ñā'a san o —ka'an ñā.

⁵ Koó dā kúdu'va Pílatú san dá ñā ni ka'an kué'en tsi Jesuu.

*Kaka'an ñā é kúví Jesuu**(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)*

⁶ Kuia kuíá dá kaxee víko e náka'an ñā'a san nté ō nakáku Xuva kō ñā Israee san ñuú Egitō né, vatā xkoó ini Pílatú san ne, kanantíi ñā uun ñā'a ñā ñu'u kutú san, ntá tsi ñā'a san ntañkan ñā xōo ñā'a é ntio ñā. ⁷ Titín ñā'a ñu'u kutu ñā viūtun san ntuvi tsikan, tsí naá ñā ni ñā tsiñu ī sán ne, e'ní ñā ñā'a. Uun ñā'a ñā né, Barabaa nani ñā. ⁸ Ñā te da dīi ñā'a san xee ñā, ntáka'an ñā ni Pílatu té nantíi ñā uun ñā'a ñā ñu'u kutu viūtun san, vatā ó de ñā kuia kuia dá kakuvi viko sá'a. ⁹ Kaka'an Pílatu ni ñā'a san:

—¿Ntío ntu nto é nantíi ú Rei iña ñá Israee san? —ka'an ñā.

¹⁰ Tsi kútuni Pílatu tsi tó'ō dutú san kune'u iní ñā ni Jēsuu. Dukuān e ntáda ñā ñā kuenta ntá'a ñā. ¹¹ Ntá tsi tó'ō dutú san ne, ntáka'an ñā ni ñā'a san é ká'an ñā ni Pílatu é na nantíi ñā Barabaa san.

¹² Kaka'an xtúku Pílatu ni ñā'a san:

—¿Nté ntu koo vií u ni ñā sá'a kuan, ñā e xntánteē ntó Rei iña ñá Israee? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

¹³ Koó da vāntiñi ñā'a san ntáka'an ñā:

—¡Naxnteē ntó ñā ntiká krusi kan! —ka'an ñā.

¹⁴ Kaka'an Pílatu ni ñā:

—¿Nté kui san? ¿Neé ntu kuetsi idé ñā sá'a? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

Ntá tsi dā díi díi ka vāntiñi ñā'a san ntáka'an ñā:

—¡Naxnteē ntó ñā ntiká krusi kan! —ka'an ñā.

¹⁵ Pílatú san ne, ñā ni ntio ñā é kúdiin ñā'a san ni ñā, ne, nantíi ñā Barābaa. Kidāā ne, kaka'an Pílatu ni sntadún san é na káni ñā Jesuu xó'ó ūme ne, dá ntāda ñā ñā kuenta ntá'a sntadún san é na naxnteē ñā ñā ntiká krusi.

¹⁶ Sntadún san ne, kue'en ní'í ñā Jēsuu nu kí'i vi'í mē'ñú san. Kāna ñā un ntí'í ntí'í sntadun, ñā ntoo ikān, na nataká nuu ñā. ¹⁷ Naxnúu ñā Jesuú doo kue'e, ne, de vá'a ñā le'e e kúvi ntuku iñú né, dā xntéku ñā diki Jēsuu. ¹⁸ Ntáka'an sntadún san ni ñā:

—¡Ntiusi o, Rei iña ñá Israee! —ka'an na.

¹⁹ Káni na chíin diki Jēsuú ne, t'í'vi díi na ñā dī. Nakani iti ná nuu ñā, ntaéni dikí na ñā e ntaíko ñu'u na ñā. ²⁰ Dā kúvi narkínteē ná ñā ne, natává na doo kue'e é nuu ñā, dá náxnúu na ñā doo mii ñā. Kidāā ne, kue'en ní'í na ñā é naxnteē ná ñā ntiká krusi.

*Dā naxnteē ná Jesuu ntiká krusi kan**(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)*

²¹ Ítā nti'xin uun ñā'a, ñā nani Sīmuun, úva Alējandru ni Rúfu, ñā vé'xi ñuú Cirene. Xe'e kuétsi na sntadún san Simuun é na kuído ñā krusi Jēsuu.

²² Kue'en ní'i na Jēsuu uun itsi mí nani Gōlgota, é kāni tú'un: Xkidikí Ntíxi.
²³ Xé'ē na sntadún san é kō'o Jesuu ntúte tinti'o íá é kadāka ch'ó'ó é naní mira. Ntá tsi ña ni xi'i ña. ²⁴ Kidāā ne, nánxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan. Nāka'nté dava na doo ñā ne, dā nadikí nteē na, nee é ni'i na, xé un xé un nā. ²⁵ Kaeku iin tevāa nánxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan. ²⁶ Dā de vá'a na ta'vi rkunū e nteē na'a kaka'an nee é kuétsí ña. Díkí krusi san xntéē ná ta'vi rkunū san é ūve na'a kaká'an: “Rei iña ñā Israee”. ²⁷ Xntéē ná uvi ña'a ñā du'u ntíkā krusi kán di é kúví dadíi ña ni Jēsuu. Uun ña'a ñā ne, ntítsi krusi ña diñi datsin Jesuú ne, uun ña'a ñā ne, ntítsi krusi ña diñi kua'a ña. ²⁸ Kuntaa vatā ó uve na'a Tú'un Xuva kō mí kaká'an: “Kuvi dadíi ña ni ña kini ntāa san”, ka'an.

²⁹ Ña ntaíta ntí'xin sán ne, dōó kini ntáka'an ñā ni Jēsuu. Ntánakuiko ña díki ña, ntáka'an ña:

—Divīn é kanakatsin xukún ka'nu sán ne dá naxntítsín xtukun te kuvi uni ntúvi ne, ³⁰ nakákún miin kúñu ó ve. Ntú nteen miin ntíkā krusi san —ka'an ña.

³¹ Tō'ó dutu ni mastrú leí san ne, narkínteē ñā Jesuú di. Ntánatīn mii ña:

—Kuvi nakakū ñā tuku ña'a sán ne, ntē ña kakúvi ntu ku nakāku mii ña kúñu ñā. ³² Tē Rei iña ñā Israee ntí'xe ña ne, o tē ña é taxnuu ntí'xe Xuva kō né, na ntii ntee mii ña ntíkā krusi kan. Kidāā ne, kini ó ne, kuinti'xe kō di —ka'an ña.

Ntuvi ñá'a, ñá uve ni'i ña ntíkā krusi kán ne, dōó kini ka'an ñā ni ñā di.

Dā xi'i Jēsuu

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Dā ká'ñu ntuvi ne, un tsi da nte kaeku uni kuáa ne, kūneé da kaníi ñūxivi.
³⁴ Ura tsíkan ne, un ntii tsí kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Eluui, Eluui, ¿lama sabatani? (é kāni tú'un: Xuvá kó, Xuvá ko, ¿nté kui xtuví mii ntó ko?) —ka'an ña.

³⁵ Dā téku ña ntāñi étsin sán ne, ntáka'an ña:

—Kini nto ña. Vata te kakana ña ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Ēlia —ka'an ña.

³⁶ Uun ña'a ñā né, kaxkainu ña kue'en ña, kuxnúu nto'o ña ti'nti dōo san iní ntute tinti'o ía, dā xnuu ntído ña díki útun, dā xe'é ña é kō'o Jesuu. Kaka'an ña:

—Na koo mii nto ñā. Koto o ve te kí'xi ntí'xe Eliá san é nántii nteē ña ña ntíkā krusi kan —ka'an ña.

³⁷ Kidāā né, kāchu'u ntāa Jesuu, ntí'xi nuu kakan iní ñā ne, xí'i ñā. ³⁸ Ntāta ntāa dōxi é rkaa íko má ūkún ka'nu san. Nte díki i un tsi nte xe'e i ntíi. ³⁹ Uun tó'ó é uun sientu sntadún san ntítsi ña nuu Jēsuu. Dā íni ña nté ó xi'i Jēsuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é ña sá'a ne, I'xá Xuva ko ñā —ka'an ña.

⁴⁰ Ntaíta díto ika ñadí'i san di. Ikān ntāñi María Madálena, María, di'i Sántiau lú'nti ni ení ñā Joseé, ni ñadí'i, ñá nani Salúmeé di. ⁴¹ Ñadí'i sa'a ne, ntántikin ñā Jesuu é xntii ña ñā da itúvi ña ñuú Galilea. Dōó tíñin ka ñadí'i, ña xee ni'i Jēsuu ñuú Jerusaleen, ntāñi ñā di.

Dā intú'xi Jēsuu

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Dā kuáa ntuvi vierné san, ntuvi é koo tú've tsí utén ne, ntuvi iō dá'na, ⁴³ xée Jōsee, ña vé'xi ñuú Arimatea. Ña sá'a ne, dōó ntaíko ñu'u ña'a san ña, tsí ña tsiñi i ña. Kantéti ña ntuvi dá kada kú've Xuva kō. Naxnuu ka'xi ñā nima ñā ne, kué'en ñā mí tuví Pilatu é ntákan ña kúñu Jēsuu. ⁴⁴ Koó dá kúdu'va Pilatú san tsí e xi'i Jēsuu. Kāna ña tó'ó sntadún san, tsíxe'e ña ña tē nuu é ntāa i é xi'i Jēsuu.

⁴⁵ Kaka'an tó'ō sntadún san tsí nuu é ntaā i.

Kidáā ne, xé'e Pilatu ítsi é na nākuní'i Joseé san kúñu Jēsuu. ⁴⁶ Joseé san ne, ñii ña doo vá'a é nāxnuu ta'án ña Jesuu. Nántii ntéé ña ña ntiká krusi kán, dā nāxnuu tá'an ña ña doo san, dā xtúvi ntuvē ñá ña iní ñañā mí ete nuu ña iní xuú san. Xnuu ntí'u ñá xi'i ñañā san uun xuú ka'nu. ⁴⁷ María Madálena ni María, di'i Jōséé ne, ntáñi ña, ntaíto dito ña mí kaintú'xi Jesuu.

16

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Dā ntí'i ntuvi dá iō dá'na ne, María Madálena, María, di'i Sántiau lú'ntí sán, ni Salúmeé ne, ñii ña cho'o e doo vá'a ñe'e é da'vi ña ata dóo é nuu ta'an kúñu Jēsuu. ² Tēvaá du'va tsi da vé'xi tuví ntuvi domingú san ne, kué'en ñadí'í san nú ñaña Jēsuu. ³ Ntánatín mii ñā:

—¿Xoó ntu kuvi naxtuví xio i xuu ka'nú san é kantí'u núu xi'i ñañā san? —ka'an ña.

⁴ Dā ito ña ne, ñá kantí'ú ka xuu ka'nú san xi'i ñañā san. ⁵ Kí'vi ña iní i kán né, iní ña tsí tuví uun ñatí'í diñi kua'a ñañā san. Nuú ña doo kani, doo kuí'xin. Ña dī'í san ne, dóo u'ví ña. ⁶ Kaka'an ñatí'í san ni ñā:

—Ñá ku u'ví nto. Iní u tsí ntánantuku nto Jēsuu, ña ñuú Nazaree, ña é intéé ntiká krusi kan. Xóxó ka ña í'a. É ntóto ña. Koto nto mí inuu ntú'xi ña. ⁷ Kue'én ntó, kukoto nto Pedrú, ni ña ntini'i Jēsuu, tsí e dí'na ña kodo nuú ña nu'u ñá ñuú Galileá ne, ikan nakini ntó ña, vatá ó kaka'an ñá ni ntó —ka'an ñatí'í san. ⁸ Ntaka ñadí'í san nú ñaña kán ne, koó dā ntaínu ña kue'en ña. Un vá'a tsi ntaní'i ña, tsi dóo ntaú'vi ña. Nté uun ña'a ña ni ka'an ní'i ña, tsi dóo u'ví ña.

Dā xee Jēsuu mí ntisí María Madálena

(Jn. 20:11-18)

⁹ Dā ntóto Jesuu ntuvi domingú ne, di'na ntii dítō ña nuu Mária Madálena, divi ñā é natáva Jesuu ú'xé é ña vá'a san é ñū'u nima ña kídaā. ¹⁰ Kué'en Mária san mí ntóo ña ntini'i Jēsuu. Dóo ntóo nta'xa ña ne, dóo ntaéku ña. Kaka'an María san ni ña tsí e ntóto Jesuu. ¹¹ Ntá tsi da téku ña é kántíto Jesuú ne, ñá ni kuintí'xe ña ña. Kuān te kaká'an María tsí mii ñā iní ña Jesuú ne, ñá ni kuintí'xe ña ña.

Uvi ñá'a ña ntini'i Jēsuu iní ña ña

(Lc. 24:13-35)

¹² Rkontúvi ne, ntii dító xtúku Jesuu nuu uvi ñá'a ña ntini'i ñā da ntaíka ña itsi má ku'u kán, ntá tsi e túku ito ña. ¹³ Ntuví ñá sá'a ne, kué'en ña, kúkóto ña ña nguí sán tsi iní ña Jesuu. Ntá tsi ña ni kuintí'xe ña ña di.

Kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā nté koo víi ña

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Rkontúvi ne, ntii dító Jesuu mí ntóo u'xi ñn ña'a ña ntini'i ñā, ntaé'xi ña. Dē tí Jesuu ni ña tsi dóo ka'xí nima ñá, tsi dóo lo'o ñā é kuintí'xe ña e ntóto ña, kuān te ntáka'an ñá'a san tsí é iní ña ña. ¹⁵ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kue'én ntó ve, kuka'an nto tú'ün va'á san kuenta iná ko ni ün ntí'ntí ña'a san dá kan ñi ñuxivi. ¹⁶ Xoó ña'a é kuintí'xe ña ne kutsi ntute ña ne, nakákú Xúva ko ña. Ntá tsi xoó ña'a, ña é ña kuintí'xe i ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ña kuétsi ña. ¹⁷ Xoó ña'a é kuintí'xe ña ne, kuvi víi ña nakuitā ñá e ña vá'a san kuenta iná ko. Kuvi ka'an ña tú'ün xee e ñá iní ña. ¹⁸ Te kurkää ña koó ne, o te kō'o ña é kadāka cho'o é kaxi'i ó san ne, ña kúvi ña. Tūn nta'a ñā ña nchokuví ne, ntuvá'a ña —ka'an ña.

*Dá kúntáa Jesuu é dukún kán**(Lc. 24:50-53)*

¹⁹ Kídáá né, dā kúvi ka'an Tó'o ko Jēsuu ni ña ntini'i ñā ne, kúntāa ña e dukún kán, kunakutúvi ña diñi kua'a Xuva kō. ²⁰ Ña ntini'i ñā ne, kué'en ña, kūka'an ña tú'ún va'á san iña Jēsuu dá kanii ñūxivi. Tō'ó ko Jēsuú ne, xntii ña ñā ne, xé'e ñā é kūtuni ñá'a san tsí nuu é ntaā i é ntáka'an ñā, tsi xé'e ñā é kúvi víi ña nuu i e dóo na'nu san. Kuan tsí kaa é kā'án u ni ntō.

Tū'un é vā'á iña Xuva ko e xntée na'a San Luca

Tū'un dá iñi ntu'u

¹ Nã té nté kaa ñã'a ncho kada vá'a ña tutú nté ò kúvi nuu i é ita nti'xin iña ko. ² Vata tsi o ñañé'e ñá kō, ña é ñni nté ò kúvi, ña ntáduku ntée é kã'an ntódo tū'un sãn un tsi nte dá iñi ntu'u ne, ³ kuan kōo ncho xntée ñã'á u di, e dóo nántukū u nté ò kúvi nti'xe un tsi nte dá iñi ntu'u. Vata te vā'á ò é kãda vá'á ú tutú sa'á iña nto, Teófilu, e dóo kaiko ñu'ú u nto, vata koo é ntaá ú ni ntó un tti'i nūu i é vatá o kúvi, ⁴ vata koo é kīni va'ā ntó nee iña é nuu é ntaā i é ñañé'e ñã nto.

Uun ánje kãka'an ña é kaku Juan Bautista

⁵ Ntuvi dá idé Herodé rei iña ñuú Judeá ne, itúvi uun dutu iña ñá Israee, ñã nani Zacária, ña é úve ta'an dutu tatá vi'i ñã nani Ábia. Ñadi'í ñã ne, Isabee nani ña. Divi ká tatá vi'i dutu Ároon ña. ⁶ Zacariá san ni ñadi'í ñã Isabeé ne, ntuvi ña e dóo va'á ña nuu Xuva ko; dóo dé ntaa ñã lei Xúva kō. Ntē ña tuvi neé nuu i é ka'an ntée ñã'a san ña, nté uun ña. ⁷ Ntá tsi ña ni xío i'xá ña, tsi Isabeé san ne, ña ni kúvi kōo i'xá ña; ntuvi ñã ne, é dóo áta ñã di.

⁸ Uun ntuvi ne, dúku ntéé dutu, ñã ntoo ni'i Zacária, é kãda tsiñu ña ini ukún Xuva kō. ⁹ Vata xkoó ini dutú san ne, vá'á ntuvi Zacariá san é dúku ntée ña é kí'vi ña ini ukún ka'nu Xuva kō é kika'mi ña kútū. ¹⁰ Da ñi kai'xi kútū sãn ne, un nti'í nti'í ñã'a san ntáñi ña, ntáka'an ntá'vi ña kí'i kãn. ¹¹ Kidáa ne, xée uun ánje Xuva kō mi tuví Zacaria. Ntitsi ánje san diñi kua'a nú tēu mí kai'xi kútū. ¹² Dá ñi Zacariá san ánje sãn ne, un tsi kúdu'va ini ña nee é vii ña; ñã té nté kaa u'vi ña. ¹³ Da kidáa kakã'an ánje san ni ña:

—Ó Zacaria, ñã ku u'vi o, tsi Xuva kō né, tēkú ña é kãka'an nta'vin. Tsi vi'i a vé ne, koo i'xá ña di'í ó Isabeé ne, Juan kunáni. ¹⁴ Nã te da dñi ñã'a san dóo ñi ña te káku i'xá san. Diviñ di, dóo ka'nu kuini ó te káku i'xá ñadi'í ó di. ¹⁵ Tsi i'xá o ne, dóo ka'nu ñã'a kúvi nuu Xuva ko. Ntē ña ko'o i'xá san vinu, nté ntute kini kaa. Kunuu tsitū Espiritū Sántū nima í nté di'na dá káku. ¹⁶ Ña sã'á ne, vii ña é ña te da díi ña ñuú Israee nakuntikñ ñã Xuva kō. ¹⁷ Di'na ña xee ña dá xēe Tó'o kō. Dadii tsi iō ñã é vii ñã vatá o idé profeta Élia, ña é ka'án naa Xuva ko kidaa; dadii tsi nima ñã ni ña. Vii ña é na ñãka'an vá'a i'xá san ni úva i. Vii ña é na ntúv'á nima ñã xení i san vata koo é na vii ña é vā'a; vii ña é na kōo tú'vé ñã'a sãn tē xee Tó'o kō —ka'an ánje san ni ña.

¹⁸ Tsixe'e Zacariá san ánje san:

—¿Nté koo kutuní ko te nuu é ntaā i sá'á? Tsi xu'ú ne, dóo átá ú; ñadi'í ko di —ka'an Zacaria.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an ánje san:

—Grabiee nání u. Xu'u é vē'xi u é vāta kaa e táxnuu Xuva kō ko é kã'án u ni o tū'un e dóo va'a. ²⁰ Vi'i a vé ne, tsi ña ni kuintí'xe o é kãka'án u ni ó ne, kuñi'in vē. Ña kúvi ká kã'an un tsi da nte te xee tá'an ntuvi é káku i'xá o, vatá ó kaka'án u ni o —ka'an ánje san ni ña.

²¹ Ni dukuñ ntantétu ñã'a san Zacariá san nu kí'i kãn. Kidáa ne, tsixe'e ta'an ña, ntáka'an ña:

—¿Nté kuñ nté kakukuií ntu Zacariá san ini ukún kãn? —ka'an ña.

²² Dá nti'í Zacariá san ma ukún kãn ne, é ña ni kúvi ká ka'an ña. Kidáa né, kūtuni ñã'a san é ío é ñi ña ini ukún kãn. Koó da ntá'a ña kakuvi é kãka'an ña, tsi kúñi'i ñã.

²³ Dā inú kava tsiñu é kade Zacariá san ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kán.
²⁴ Rkontúví ne, ñadi'i ñá, Isabeé ne, ñu'ú i'xá ña. U'un xóó é nté ña vádá mí ni ñe'le ña é dé kuení ña: ²⁵ “Dóo vá'á o dé Xuva ko ní kó vevii e tá'xi ña é kōo i'xá ko vata koo é ña nantii ní'ní ká ña'a sán ko”, ka'an ña.

Kaka'an ánjē tsí kaku Jesuu

²⁶ Dā kúvi iñu xoo ne, Xuva kó né, taxnúu ña uun ánjē, ñá nani Grābiee é kī'in ña uun ñuu é nani Nazáree, é káduku ntée ñuú Galilea, ²⁷ é kíkoto ní'ni ña uun ñadī'i kuétsi, ñá nani Mária. Divi ña ne, e tuví ntetu ña é kani ví'i ña ni uun ñatī, ñá nani Jósee, tatá ví'i rei Davii. ²⁸ Kúki'vi ánjē san mí tuví ñadī'i san ne, kaka'an ñá ni ña:

—iNtiusi o! Divin é nakaxnúu Xuva ko o é naxnuu viko ña o. Divin ne, dóo nuu mé'ñu Xuva ko o —ka'an ña.

²⁹ Koó dā kúdu'va ña é káka'an ánjē san ni ña. Da dé kuení mii ña: “¿Nté kui kuān ó kaka'an ñá sá'a ní ko?”, ka'an ña. ³⁰ Kidáa ne, kaka'an ánjē san ni ña:

—Ñá ku u'vi ó, Maria, tsí ní'i o é vā'á nta'a Xuva kō. ³¹ Vi'i a vé ne, ku'un i'xá o. Koo uun i'xá o, i'xá tii é kunani Jēsuu. ³² Divi né, dóo ka'nu ña'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō, ña e dóo ka'nu kue'en. Xé'le Xuva kō é kuví ña rei, vata kaa uvata ika ña, rei Dāvii, ³³ é kodo nuū ñá iña tatá ví'i ñá Israeé san ntii dañu ntūvi, é nté ña ntī'i —ka'an ánjē san ni ña.

³⁴ Kidáa ne, katsixe'le Mariá san ánjē san:

—¿Nté ntu koo kuví sá'a? Tsí xu'ú ne, ñá te tūvi ní'i ú ñatī —ka'an Mária san.

³⁵ Kidáa káka'an ánjē san ni ña:

—Kí'xi Espiritū Sántū mé'ñu o. Xuva kō e dóo ka'nu ña'a ña ne, kūnuu mé'ñu kunuu dava ña o. Dā'ví nuu ña o ntati ña vata kaa viko san. Dukuān ne, i'xa é kaku sán ne, dóo va'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō. ³⁶ Vi'i a vé ne, ñavi'i o Isabeé ne, koo i'xá ña di, kuān te dóo ata ña. Divi ña e ntáka'an ña'a san é ña kuví koo i'xá ña ne, é kī'i iñu xoo é ñu'u i'xá ña vevii. ³⁷ Tsí Xuva kō ne, ña tūvī nee iña é ña kuví víi ña —ka'an ánjē san ni ña.

³⁸ Kidáa ne, kaka'an Mária:

—Xu'ú ne, ña kade tsiñu iña Xuva ko kúvi u. Na víi Xúva ko ní kó vatā ó kaka'an ntó ní ko —ka'an ña.

Da kidáa ne, kué'en ánjē san.

Dā kue'en María kukoto ní'ni ña Isabee

³⁹ Ntvi tsikán ne, kantī'i tsí kue'en Mariá, kúntāa ña ñuú mí kaduku ntée Judea. ⁴⁰ Kidáa ne, xéé ña nú vi'i Zacariá ne, kaka'an ñá ni Isabeé ntiusi. ⁴¹ Dā téku Isabeé san ntiusi ña ne, kántá nuu i'xá san ini i'xi ña kán. Isabeé san ne, nuu tsitu Espiritū Sántū san nima ña. ⁴² Kidáa ne, un nñi kué'en ini ña kaka'an ña:

—iDivin e dií dií ka naxnuu víko Xuva ko o é un ntíi ntíi ñadī'i san! ¡É nāxnuu viko ña i'xá o é nuu ini i'xi o kán di! ⁴³ ¿Xoó ntu ña'a kúvi u é v'e'xí di'i Tó'ō kó, vexkoto ní'ni ña ko? ⁴⁴ Tsí ura tsí i da téku ko ntiusi ó ne, i'xá ko ne, kántá nuu ini i'xi ko kán e dóo diní i. ⁴⁵ ¡Nché kuān nche vá'á o é kákuinchi'xe o, tsi sá'á ne, kuntaa vátá ó kaka'an Xúva ko ní o! —ka'an Isabee ní ña.

⁴⁶ Kidáa ne, kaka'an Mária:

Dóo ka'nu kuiní ko kuenta iña Xuva ko.

⁴⁷ Nimá ko ne, dóo nuu dīni kuenta iña Xuva ko, ña é nakākú ko.

⁴⁸ Tsí Xuva kō né, ntūnta'ví ini ña ko,

xu'u é da kade tsiñu ú iña ña.

Un tsi nché vevii ne, é nchii dañu ntūví ka'an ñá'a san tsi dóo vá'a ntūvi ko.

⁴⁹ Tsí Xuva kō né, dóo iō ña é víi ña;

dóo ka'nu e táxnūu ña iña ko.

¡Divi ñā e dóo va'á ñā!

⁵⁰ Nguentúvi tsi kantunta'ví ini ñā ñā'a, da xóo ka ñā'a, ñā é kánuní i ñā.

⁵¹ E nañ'é e Xúva kō kó tsi dóo ka'nu ñā;

Ide ñā é ntí'i mii é ncho vii ñā'a, ñā e dóo na'nu ñā'a kuiní i;

⁵² nañu ñā ñā é na'nu ñā'a san, nántaa dūkun ñā ñā ntá'ví san.

⁵³ Xé'e ñā un ntí'í é vā'a é nchio ñā'a, ñā é ntátaan núu i.

Dá nakūnu ñā ñā kuiká san, koó da mii ntā'a ñā.

⁵⁴ Xnchii ñā ñā'a ñā, ñā Israee, ñā kade tsiñu iñā ñā;

ñā ni kúnāa ini ñā é ntunta'ví ini ñā ñā.

⁵⁵ Dukuan ō xe'é Xuva ko xū'u ñā ni ñata kō, ni Ábraan ni i'xá ñā, nchii dañu ntúvi.

Kuan ō ka'an Mária.

⁵⁶ Kidáā ne, kátúví Maria ni Isábeé te ūni xoo. Rkontúví ne, kúnū'ún ñā nú vi'i ñā kān.

Dā káku Juaan Bautista

⁵⁷ Dā kúntaa ntúví é káku i'xá Isabeé ne, xío ūun i'xa tii. ⁵⁸ Kidáā ne, kué'en ñāvi'i ñā, kükoto ní'ni ñā ñā, tsi dóo ka'nu kuñi ñā e káku i'xá Isabee. Ini ñā tsi Tó'lo kō né, dōo vá'a ntuvi xé'e ñā iñā ñā. ⁵⁹ Dā kúvi una ntúvi ne, kue'en ní'i ñā i'xá san é ká'nté nuu ñā un siin kúnū é ixi i, vata ō ka'an Xúva kō. Ntío ñā'a san é kunani vata nani uva i Zacāriá ne, ⁶⁰ ntá tsi di'í i né, kaka'an ñā:

—Ñā'a, tsí Juaan kunáni —ka'an Ísabee.

⁶¹ Kidáā ne, ntáka'an ñāvi'i ñā:

—Ntá tsi xoxó ñāvi'i o, ñā é kuan naní —ka'an ñā ni ñā.

⁶² Dukuān ne, koó dā nta'a ñā kakuvi é tsixe'e ñā ūva i'xá san vata koo é kūtuni ñā nté koo kunani. ⁶³ Uva i ne, íkan ñā uun ta'vi rkunū ne, da kidáā xntée na'a ñā é Juaan kunáni. Koó dā kúdu'va ñā ntāñí san é kuān o xntée na'a ñā. ⁶⁴ Ura dú'va tsi i náka'an Zacariá san. Eni ntū'u ñā káka'an ñā tsi dóo ka'nu Xuva kō. ⁶⁵ Un ntí'í ntí'í ñāvi'i ñā ne, koó dā kúdu'va ñā. Da kani ká'nu ñūú Judea san e dóo ntáka'an ñā'a san nté ō kúvi. ⁶⁶ Un ntí'í ntí'í ñā e téku i ne, da dé kuení mii ñā:

—¿Neé ntū é vii i'xá san tē kúka'nu? —ka'an ñā.

Tsí kutuní ñā'a san tsi dóo nuu mé'ñu Xuva ko í.

É ita Zacaria

⁶⁷ Zacaria, ūva i'xá san ne, nuu tsitu Espiritū Sántū nima ñā, kaka'an ñā tū'ún é xé'é Xuva kō é ká'an ñā:

⁶⁸ ¡Na ká'an un ntí'í ntí'í ñā'a tsi dóo ka'nu Xuva kō, Tó'ō ñā Israee, tsí vé'xi ñā, vexnákakū ñā ñā'a ñā!

⁶⁹ Tsi táxnū ñā ñā e dóo ntii iní i é nakakū ñā kō,

uun i'xá ika rei Dāvii, ñā é dé tsiñu iñā Xuva ko,

⁷⁰ vata ō tá'xi Xuva ko xū'u ñā nte ntúvi di'na, vata ō ntáka'an ñā ka'án naa ñā, ñā e dóo va'a:

⁷¹ é nantii ñā kō mí'í ntaínchu'ví ñā'a san ko, ní mí ntáde xení ñā ni kō,

⁷² é ntunta'ví ini ñā ni ñata kō, ñā intóo ntuvi di'na,

é nté ñā kunáni ñā é kada ntáa ñā nuu i e dóo va'a é káka'an ñā ni ñā kídaā.

⁷³ Divi nuū i é káka'an Xúva kō nte ntúvi di'na ni uva ata ko Ábraan

tsí nuu é ntaā i é vii ñā é káka'an ñā:

⁷⁴ é nakāku ñá ko nta'a ña ntaínchu'vi ko vata koo é vīi o nee iña é kākā'an ña, é ntē ña u'ví kō,

⁷⁵ vata koo é kuvi kuntoo dadii o ni ñā é vīi ó nee iña é vā'á da kanii ntuvi kō.

⁷⁶ Divin, i'xá mií kó, vi'i a vé ne, ká'an ntōdon tú'un Xuva kō, ña é dií ka ka'nu, tsí divin ne, k'i'in kodōn núun nuu Xuva ko, viin é koo tú've ña'a san te xee mií Xuva kō.

⁷⁷ Divin kuē'en é kūtuni ñá'a ña tsí nakate Xuva ko kuētsi ña vata koo é nakáku ña.

⁷⁸ Tsí Xuva kō né, dōó kantunta'ví ini ña kō né, taxnúu ña i'xá ña nte e dukún kán vata kaa ntuve ngántii é kakene tevaá du'va tsi,

⁷⁹ vata koo é nāxi'í nuu ña iña ña ntao mi dōo nee, mí katāvi núu ña ntafi doxi'í.

Nañ'e ñá ko Itsi mí kaka o vata koo é kũntoo vā'a o. Dukuan o ka'an Zacaría.

⁸⁰ Kúka'nu Juaán san ne, dōo kutú've ña iña Xuva ko. Má kũ'u kan inúu ña un tsi da nté xee ntúvi é kií ña é kīnī ña Israeé san ña.

2

Dā káku Jēsuu (Mt. 1:18-25)

¹ Ntuvi tsikán ne, taxnúu Césa Agustú tú'ün da mí'i ká ñuu é uve ta'an ñuu Roma, kaka'an ña é na nākuvé na'a un ntii ntii ña'a san. ² Sá'a é kúvi uun ito é nakuvé na'a ñá'a san dá nūu Círeniu, kade kú've ña ñuu Siria. ³ Un ntii ntii ña'a ntánu'u ña ñuu ña é nākuvé na'a ña.

⁴ Dukuán né, ntii Jósee ñuu Nazaree é káduku ntée Galilea. Kidáa ne, kuē'en ña ñuu Beleen é káduku ntée Judea, ñuu mí káku rei Davii, tsí Joseé ne, divi tātá vi'i Davii ña. ⁵ Kuē'en ña, ntúvi ñá ni Mária, tsí divi ña é kũntaa tú'un ña é kani vi'i ña ni Jósee. María sán ne, é ñu'u i'xá ña. ⁶ Da ñii ntoo ña ñuu Beleen ne, xee ntúvi é káku i'xá ña. ⁷ Ikán káku i'xá ña, i'xá nuu i. Náxtīnuu ñá i doo ne, dá xnúu ña i ini etun mí ñu'u e ntaé'xi kiti, tsí ña vādā ka mí vā'á o é kũntō ña ini vi'i kán.

Dā xee ánje mí ñu'u paxtu

⁸ Etsin ñuu Beleen ne, ñu'u paxtu má kũ'u kan, ntáde ñā kuenta lé'ntú ña niñú san. ⁹ Dā née ini ña, xéé ánje Xuva kō mí ñu'u ña. Nāxi'í nuu Xuva ko ntuve ñā kanii ntíkō diñi i mí ñu'u ña ne, dōo u'ví ña.

¹⁰ Ntá tsi kaka'an ánje san ni ña:

—Ñá ku u'ví nto. Tsi dōo va'á tú'un nī'í ú ve. Núu i sá'a é kũntoo dín'í nto, un ntii'í kuē'en dú'va nto, vata kaa nto é ntoo nto ñuxiví san. ¹¹ Tsí ñuu Dávií ne, é káku uun i'xa é nakakū nto. Divi Crīstu; divi ñā é Tó'o kō. ¹² Vata koo é nāni'í nto i'xá san ne, nani'í nto i kátīnuu dōo, nuu ntaá ini etun mí ñu'u e ntaé'xi kiti —ka'an ánje san ni ña.

¹³ Ura tsikán ne, ñá te da dīi ánje san ntii díto ña, e ntáka'an ña e dōo ka'nu Xuva kō:

¹⁴ ;Dōó ka'nu kuē'en Xúva kō, ña tuví e dukún kán!

;Ñuxiví a ne, vā'a koo kũntō ña'a,

ña e dóo va'á iña Xuva ko!
ka'an.

¹⁵ Kidáā ne, kuntāa ánjē san e dukún kán. Paxtú san ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ñā xe un xé un ñā:

—Kí'in o Bēleén ve, kíkoto ntódo ō nee iñá ntu é kākuví é tā'xi Tó'o ko kūtuni ko —ka'an ñā.

¹⁶ Kantí'i du'va tsi kue'en ñā, kunantúku ñā María ni Jósee ni i'xá san. Dā nání'i ñā ñā ne, ikán nuu ntaa i'xá san ini etun mí ñū'u é ntaé'xí kiti san. ¹⁷ Dā íni ñā i ne, ntántaa ñā nté o kaka'an ánje ni ñā iña i'xá san. ¹⁸ Un ntíi ntíi ñā téku i ne, koó dā kúdu'va ñā é kuān o ntáka'an páxtú san. ¹⁹ Ntá tsi María sán ne, xnuu vá'a ñā nima ñā é un ntíi é dé kuení ñā nuu i sá'a. ²⁰ Dá kúnú'u paxtú san ne, ntaíta ñā nchu'ún Xuva kō ntánakué'e ñā sintiá'vi nta'a ñā kuenta iña i un ntíi ntíi é téku ñā nī e íni ñā, tsi kúntaa un ntíi ntíi vatā ó kaka'an ánjē san ni ñā.

Dā ntúvi kuenta Jesuu ini ukún kán

²¹ Dā kúvi una ntúvi ne, ē'nté nuu ñā un sím kúnū é íxi i'xá san vatā xkoó ini ñā. Kidáā ne, xntánteē ñā i é Jēsuu kunáni, divi divi é káka'an ánjē sán ni Mária nte dí'na dá kú'un i'xá ñā.

²² Dā xee tá'an ntuvi é ntuntoo ñā, vatā ó kaka'an lei Muiséé ne, kue'en ní'i ñā i'xá san ñūú Jerusaleen é ntáda ñā i kuenta ntá'a Xuva kō. ²³ Dé ntaa ñā sá'ā, tsí kuān ó kaka'an lei iña Xuva ko: “Un ntíi ntíi i'xa tii, i'xa nuu i ne, kuntuo xio kuenta iña Xuva ko”, ka'án lei san. ²⁴ Kue'en ñā, kúntído ñā doméni nú ñā kán di, vatā ó kaka'án lei iña Xuva ko: uun na'a paloma ntákín o ūvi páloma na'nu.

²⁵ Ntuvi tsikán ne, kátúvi uun ñatíi ñūú Jerusaleen, ñā nani Símiuun ñā e dóo va'á ñā'a, e dóo kanuu iní ñā Xuva kō. Kantétu ñā amá kí'xi ñā nakákú ñūú Israee. Espiritū Sántū sán tuví ní'i ñā Símiuún ne, ²⁶ x'é'e ñā é kūtuni Símiuun tsí ñā kuví ñā tē ñā dí'na kiní ñā Cristu, ñā táxnuu Xuva kō. ²⁷ Kidáā ne, kué'en ñā má ūkún kán, tsí Espiritū Sántū sán ne, nánē'e ñā ñā é kuān koo víi ñā. Divi tsi ntuvi tsíkan kué'en ní'i Jósee san ni Mária san i'xá ñā Jesuu má ūkún kán di é ntáda ñā i kuenta vatā ó kaka'an lei san. ²⁸ Kidáā né, kí'i Símiuún san i, iní'i nteé ñā i ne, dá kidáa káka'an ntá'ví ñā ni Xuva kō, kaka'an ñā:

²⁹ Xuvā kó, ví'i a vé ne, é vā'á o é tā'xi nto itsi é na kúvi u ve,

tsí é kuntuu vatā ó kaka'an ntó ní ko.

³⁰ É íni u nuú ko ve, ñā e véxnakákú nti,

³¹ ñā e táxnūu nto é kíni un ntíi ntíi ñā ntoo ñuxiví sa.

³² Divi ñā naxi'í nuu ñā ñuxiví vata kaa ñū'u é kaxi'í nuu nuu ko.

Dōo xi'í nuu ka'nu ñā iña ñā'a nto, ñā ñūú Israee san dí.

Kuan ō ka'an Símiuun.

³³ Uva Jēsuu ni dí'i ñā ne, koó dā kúdu'va ñā da téku ñā é káka'an Símiuun iña i'xá ñā. ³⁴ Kidáā né, nāxnuu viko Símiuún san ñā ne, dá kaka'an ñā ni Mária, dí'i Jēsuu:

—Koton tsí i'xa sa'á ne, vé'xí é víi e dóo titín ñā'a ñā Israee sán ne, kó'xo ñā né, ō nakuntáñi ñā kuenta iña i. Dōó titín ñā'a san koto ñā i ne, nantíi ní'ni ñā i, ³⁵ vata koo é dukuan koo kūtuni nté ō ntádē kuení nti'xe ñā'a san. Divín dí, dōo u'vi kuví ó, vata tē káā é ūvi nuu i ní'ni ntído nima ó dí —ka'an Símiuún san ni Mária.

³⁶ Íkán ntitsi úun ñadi'í, ñā e dóo atā, ñā naní Ana, ñā é ka'án naa Xuva ko. I'xá Fanuee, tatá ví'i Asee. Dutsi kuia ñā tánta'a ñā ne, u'xe kuia tsi Íntoo ní'i ta'an ñā ni xī ñā. ³⁷ É ita ntí'xin kímí díko kímí kuia é ntukú ñā. Ná ní ntíi kué'en ñā má ūkún kán. Ntē ntúvi ntē níñu kanuu iní ñā Xuva kō ne, kaitúvi íxu ñā ne, kaka'an ntá'ví ñā dí. ³⁸ Ura dú'va tsi i xéé Aná san mí ntōo ñā ne,

eni ntu'u ña kãnakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kô, ne, kaka'an ñá iña i'xá san ni ün ntíí ntíí ña'a san, ña ntantétu xoo é xee i é nakakū ñuú Jerusaleen.

Dá kúnú'u ña ñuú Nazaree

³⁹ Kidáa ne, da kúvi dé ntaa ntí'i ñá é kaka'an lei Xúva kô ne, kúnú'u ña ñuú Galilea, un tsi nté ñuú mií ñá, mí nani Nazaree. ⁴⁰ Ikã eni ntu'u i'xá san é'nu. Dóo ntii é'nu. Dóo ki'in iní i. Dóo kuínima Xúva ko i.

Dā tuví Jesuu má ũkún kãn

⁴¹ Kuia kuía ntáñe'e uva Jësuu ni di'i ñá ñuú Jerusaleen dá kakuvi viko da nātava Xuva kô ña Israee ñuú Egítô. ⁴² Dā xee tá'an uxuvi kuía Jesuú ne, ku'é'en ntí'i ña ñuú Jerusaleen váta xkoó ini ña da kaxíio viko san. ⁴³ Dā inú kava viko sán ne, ítuví mií Jësuu Jerusaleen, é nté ña ni iní di'i ñá, nté uva ñá. ⁴⁴ Te kúntí'xi i'xá ña mé'ñu ñá'a san, kuíni ña. Uun ntuvi va vá'a ñú'u ña itsi da kútuni ña é ña te ntíkín ntu i'xá ña ña. Kidáa ne, eni ntu'u ña nántuku ña ñá mé'ñu ñávi'i ña ni ña ini ña. ⁴⁵ Ná ni nãni'i ñá ña. Kidáa né, ntiko kôo xtúku ña, kue'en ñá, kúnantúku ña ña ñuú Jerusaleen. ⁴⁶ Dā kúvi uni ntúvi ne, nãni'i ñá ña ini ukún kãn. Ntoó ni'i ña mastrú lei, kaini ña e ntáka'an ñá ne, katsixe'e Jësúu san ñá di. ⁴⁷ Un ntíí ntíí ña e téku i ne, koó dá ntákudu'va ña, tsi dóo ntíto Jesuú san ne, dóo ini ña nté koo nantiko kôo ñá di. ⁴⁸ Dā ini uva ñá ne, koó dá kúdu'va ña. Di'i ñá né, kaka'an ña:

—I'xá mií ko, ¿nché kui kuãn o dén ntun nī ntí? ¿Ñá inin ntun tsi ntúvī ntī uva ō né, dōo ntãnti'i inī ntī ntãnantukū ntī o? —ka'an ña.

⁴⁹ Kidáa ne, kaka'an Jësúu ni ña:

—¿Nté kui ntãnantuku ntu ntō ko? ¿Ñá ntu inī nto tē kantio é i'a kutūvī u má vī' ũvã ko? —ka'an Jësúu ni ña.

⁵⁰ Ntá tsi ña ni ñé'e diki ñá nee iña é kaka'an ñá ni ñá.

⁵¹ Kidáa ne, kúnú'u Jesuu ni úva ñá ñuú Nazaree ne, dē ntaa ntí'i ña nee e teé tsiñu uva ña ñá. Di'i ñá ne, xnuu vá'a ntí'i ña sá'a nima ña. ⁵² Jesuú ne, ku'é'en é'nu ña. Dóo kúki'in iní ñá di. Dóo kuínima Xúva ko ña, ni ün ntíí ntíí ña'a sán di.

3

Dá kãka'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsi (Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Dā kúvi xe'un kuia é Idé Tiberiu ña é kadē kú've un ntíí ntíí ñuú é kãduku ntée Romá ne, kidáa odo nūu Poncio Pílatu ñuú Judeá ne, odo nūu Heródē ñuú Galilea di. Ení Heródē, ñá nani Félipé ne, odo nuú ñá ñuú Traconite ni ñuú Ituriá di. Nã nani Lisaniá ne, odo nuú ñá ñuú Abilinia. ² Anaa ni Caífaa ne, ntáde ña dutu ñá odo nūu. Ntuvi tsikán ne, xee tũ'un Xuva kô nta'a Juaan Bautista, i'xá Zacaria, mí tuví ña ñuú itsi kãn. ³ Kidáa ne, ku'é'en Juaan san, ita ntí'xin ña dá kanii diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, kaka'an ntódo ña ni ñá'a san é na nãtívi iní ña kuétsi ña ne, na kútsi ntute ña di, vata koo é na kãda ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsi ña. ⁴ Sá'a kúvi vata ō xntee na'a ña ka'an naa Xuva ko, ñá nani Isãia, kaká'an ña:

Xée ñuú itsi kãn uun tatsin é un ntii tsi kãka'an:

“Nãkoo tú've ntó itsi Xuva kô;
nakaán nuu nto itsi ntaa mí k'i in ña.

⁵ Un ntíí ntíí xi'ntí ne, ntadí nuu.

Mí'i ió xuku ni t'i'í ne, ntuntaa.
Itsi mí dóo nakutá'nu ne, ntuntaá di.
Itsi mí ña vá'a o ne, ntuvá'a di.

⁶ Kidáá ne, un ntíí ntíí ña'a san kiní ña ña é taxnúu Xuva kō é nakakū ñá kō”, kuan o ka'an tatsín san.

Du'va o ka'an Isáíá san. ⁷ Ñá tē nté kaa ña'a xée ña mí tuví Juaan é ntio ña é nakútsi ntute ña ña ne, kaka'an Juaán san ni ñā:

—ǰNtō'o é tatá koo nto e dóo kīni ntáa nto! ¿Xóo ntu kakā'an i ni ntō é kūvi nakáku nto é ntō'o nto é ta'xi Xuva kō ve? ⁸ Vá'a tsi koo víi nto vata koo e díto é nadama ntí'xe nima nto. Ña ku ka'an ntó ni tā'an nto: “Xo'ō né, tatá vi'i Abraan o”. Kaka'an u tsí Xuva kō ne, kúvi ntada ña xuu tatá Abraán tē dí ntio ña. ⁹ Dukuān ne, é iō tu've káa ntee é nakān ntí'í ña utun sán un tsi nte nú ditsin i. Un ntíí ntíí utun é ña kakíi kiti vā'á i ne, katsin ña ne, dá kāmí ña —kuān o ka'an Juaán san ni ñā'a san.

¹⁰ Kidáá né, tsixe'e ñā'a san ña:

—¿Ntē ntú koo víi nti kuan? —ka'an ñā'a san.

¹¹ Dá kakā'an Juaán san ni ñā kidaā:

—Xoo é iō uvi du'nu i ne, na kuē'é ña kunūu tuku ña'a, ña é ña tuví dú'nu i. Tē xoo é iō é kae'xí i ne, na kuē'é ña dava na ká'xí ña'a, ña é ña tuví é ká'xí —ka'an ña.

¹² Vé'xí ña ntaído diu'un xóo di é kútsi ntute ña ne, dá tsixe'e ñā Juaan:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo víi nti dí? —ka'an ña.

¹³ Ne, dá kakā'an Juaan:

—Ña kuído nto vata kaa ntaído nto diu'un xóo san; mii tsí é kuido nto vatā o kaka'an lei san —ka'an ñā ni ñā.

¹⁴ Sntadún san dí ne, tsixe'e ñā di:

—Ntí'í ñi, ¿ntē ntú koo víi nti? —ka'an ña.

Ne, kaka'an Juaan:

—Ña kuído dú'u nto nté uun iña ña'a; ntē ña ku nau'ví nto ña. Ntē ña ku da'ví nto ña dovete tē ña te neé kade ña. Ñá kākán ka nto xá'vi nto, tsí e dívi tsí é kani'i nto —ka'an ñā ni ñā.

¹⁵ Ña'a sán ne, ntaítsu'un ñā ntantétu ña. Ntádē kuení mii ña tē nté kaa ne, Juaán san é Cristu ña. ¹⁶ Ntá tsi Juaán san ne, kaka'an ñā ni ũn ntíí ntíí ña'a san:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'ví ú nto da kanakútsi ntute ú nto ne, ntá tsi vé'xi ũn ña'a, ña é díí díí ka ka'nu é xu'u, é ntē ña kainuu á'vi ko é nantúte ú xo'o ntí'xen ña. Dívi ñā ne, ñá tē ntúte dá'ví ñā nto, tsí Espíritú Sántu sán dá'ví nuu ña nto, ni ñū'u é kai'xi. ¹⁷ Dívi ñā né, ni'i nta'a ña ũtun é káni ña trigu é nātsoo xio ña xáka i. Nātsu'un vá'a ña trigú san ini aka ña, ntá tsi ka'mí ña xáka san mé'ñu ñū'ú san mí ña ntá'va —ka'an ña.

¹⁸ Ne, titín ka nuu i é kākā'an Juaán san ni ñā'a san dá kaka'an ntódo ña ni ñā tú'ñ va'á san di. ¹⁹ Ntá tsi de tíi Juaán san ni ña tsiñu ka'nu i, ña Heródē, tsi náki'i Heródē san ñad'í ení ña Felipe, ña nani Heródia. Dē tíi ña ni ñā kuenta iña é un ntí'í nuu i é kīni kaa é idé ña di. ²⁰ Ntá tsi dá tēku Heródē ne, tuku nuu i idé túku ña: tsí xnúu kutu ña Juaán san viutun.

Dā ítsi ntute Jesuú

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Dá kanakútsi ntute Juaán san un ntíí ntíí ña'a sán ne, ítsi ntute Jesuú ntá'a Juaán san di. Dá kakā'an ntá'ví Jesuú ne, ura dú'va tsi nákaan xí'i e dukún kán.

²² Díto tsi vé'xi daxi daxi Espíritú Sántu san vata kaa paloma é nākuntéku díki ñā ne, dá tēku ña uun tatsin e dukún kán é kākā'an:

—Dívin é i'xá mii kó e dóo ntio ko. Dívin é nakaxnúu ú o —ka'an tátsín san ni ñā.

*Ñavi'i ata Jĕsuu
(Mt. 1:1-17)*

²³ É kŭvi oko u'xi kuia Jĕsuú san da éni ntu'u ñā edé tsiñu ñā. Divi ñā né, i'xá Josee ñā, kuíni ñā'a san. Joseé san ne, i'xá Elii. ²⁴ Elií san ne, i'xá Mataa. Mataá san ne, i'xá Levii. Levii san ne, i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Jana. Janá san ne, i'xá Josee. ²⁵ Joseé san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Amoo. Amoo san ne, i'xá Nauun. Nauún san ne, i'xá Eli. Eli san ne, i'xá Nagai. ²⁶ Nagai san ne, i'xá Maa. Maá san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Semei. Semeí san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Judaa. ²⁷ Judaá san ne, i'xá Juanaan. Juanaán san ne, i'xá Resa. Resá san ne, i'xá Zorobabee. Zorobabéé san ne, i'xá Salatíe. Salatíeé san ne, i'xá Neri. ²⁸ Neri san ne, i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Adi. Adí san ne, i'xá Cosan. Cosán san ne, i'xá Elmadaan. Elmadaán san ne, i'xá Ee. ²⁹ Eé san ne, i'xá Jesuu. Jesuú san ne, i'xá Eliezee. Eliezeé san ne, i'xá Joriin. Joriín san ne, i'xá Mataa. ³⁰ Mataá san ne, i'xá Levii. Levii san ne, i'xá Simiuun. Simiuún san ne, i'xá Judaa. Judaá san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Jonaa. Jonaá san ne, i'xá Eliaquiin. ³¹ Eliaquiín san ne, i'xá Melea. Meleá san ne, i'xá Mena. Mená san ne, i'xá Matata. Matatá san ne, i'xá Nataan. ³² Nataán san ne, i'xá Davii. Davii san ne, i'xá Isaii. Isaii san ne, i'xá Obee. Obeé san ne, i'xá Boo. Boó san ne, i'xá Sala. Salá san ne, i'xá Nasuun. ³³ Nasuún san ne, i'xá Aminadaa. Aminadaá san ne, i'xá Amiin. Amiín san ne, i'xá Arni. Arní san ne, i'xá Eruun. Eruún san ne, i'xá Fare. Faré san ne, i'xá Judaa. ³⁴ Judaá san ne, i'xá Jacoo. Jacoo san ne, i'xá Isaa. Isaá san ne, i'xá Abraan. Abraán san ne, i'xá Taree. Tareé san ne, i'xá Nacoo. ³⁵ Nacoo san ne, i'xá Seruu. Seruú san ne, i'xá Ragau. Ragaú san ne, i'xá Pelee. Peleé san ne, i'xá Hebe. Hebé san ne, i'xá Sala. ³⁶ Salá san ne, i'xá Cinaan. Cainaán san ne, i'xá Afasaa. Afasaá san ne, i'xá Seen. Seén san ne, i'xá Noee. Noeé san ne, i'xá Lamee. ³⁷ Lameé san ne, i'xá Matusaleen. Matusaleén san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá Jaree. Jareé san ne, i'xá Malalee. Malaleé san ne, i'xá Cinaan. ³⁸ Cainaán san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá See. Seé san ne, i'xá Adaan. Adaán san ne, i'xá Xuva kō.

4

*Dā nchó koto ntee tó'ō e ñā vá'ā san Jĕsuu
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)*

¹ Jesuú ne, nuu tsitu Espiritū Sántū sán nima ñā, ntiko koō ñā é ñe'ē ñā nú ntute ka'nu é nani Jorðaan. Kue'en ní'i Espiritū Sántū san ñā, kué'en ñā ñuu itsi kán mí xoxó ñā'a. ² Ikān itúvi ñā uvi díko ntuvi ne, ntá tsi tó'ō e ñā vá'ā san ne, ito nteé ñā. Ñā ni é'xi kue'en ñā ntuvi é itúvi ñā ikān. Dā rkontúvi ne, kákin ñā. ³ Kidáá né, kaka'an tó'ō e ñā vá'ā san ni ñā:

—Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva ko ō né, viin é nantúvi xuu sá'a tañú'ū —ka'an tó'ō e ñā vá'ā san ni ñā.

⁴ Kidáá ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Ñá te da mii tsi tañú'ū san kantío ñā'a san, tsí kantio ñā un nti'í tū'ún é kaka'an Xúva kō”, ka'an —ka'an ñā ni i.

⁵ Kidáá ne, kúxee ni'i tó'ō e ñā vá'ā san ñā uun itsi mi dóo dŭkun. Uun da'na tsi nañé'ē ñā un nti'í nti'í ñuu é ió da kanii ñuxiví ne, ⁶ kaka'an ni Jĕsuú san:

—Xu'ú ta'xi u é kadā kŭ'ven dá kanii ñuxiví san. Ta'xi u é un nti'í e dóo va'á san é kŭvi iña o. Tsí xu'ú ne, é ntŭvi kuenta ntá'a ko é un nti'í sá'ā ne, kué'ē ú da xóó ka tsi é ntio ko. ⁷ Te nakŭnchŭtin núu ko ne, te kunúu ini ō ko ne, é un nti'í kŭvi iña o —ka'an ni Jĕsuu.

⁸ Kidáá ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni i:

—Tū'ún Xuva ko ne, kāka'an: "Kunūu ini o Tó'o o Xuva ō. Da mii tsi űā é kuĩnti'xe o űā", ka'an —ka'an űā ni tó'o e űā vá'ā san.

⁹ Kidāā ne, kue'en ní'i tó'o e űā vá'ā san űā űuú Jerusaleen. Nakāā űā diki xúkun ka'nu mí'i e díi díi ka dukún ne, dá kakā'an ni űā:

—Tē nuu é ntaā i é ðivĩn é I'xá Xuva kō ne, nakō'xōn nuun kúűu ō un tsi nte í'a. ¹⁰ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō:

Tsí taxnūu űā ánje űā é vii űā o kuenta,

é kūnuu mé'űu kūnuu dava űā o.

¹¹ Kūrkaa ánje san o,

vata koo é űā náki'in nté uun xuú,

ka'an —ka'an tó'o e űā vá'ā san ni Jēsuu.

¹² Ne, nántiko kōó Jesuu, kaká'an űā ni i:

—Du'vā ó kaka'an tú'un Xuva kō ði: "Ñá ku ntē dúkuan kōto nteen Tó'o o Xuva ō", ka'an —ka'an űā ni é űā vá'ā san.

¹³ Dā űā ni kuvi vii tó'o e űā vá'ā san nté koo vii é kō'xó ntēé Jesuú ne, kīi nteé xio, kue'en.

Dā éni ntu'u Jēsuu dé tsiűu űā űuú Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Nāxee Jēsuu űuú Galilea, nuu tsitu nima űā Espiritū Sántū san é vii űā tsiűu űā. É dá mí'i ká űuú ntáka'an űā'a san íűa Jēsuu. ¹⁵ Nakuá'a űā űā'a san ta'an űuú ta'an űuú má vi'i mí ntánataká nuu űā Israee. Un ntĩ ntĩ űā'a san ntáka'an űā e dóo va'á Jesuu.

Dā itúvi Jesuu űuú Nazaree

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Kidāā né, nāxee Jēsuu űuú Nazaree, mí é'nu űā. Ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en űā má vi'i mí nataká nuu űā Israee váta xkoó ini űā. Nákuĩtĩsĩ űā é nakuá'a űā tú'un Xuva kō. ¹⁷ Xé'e űā űā tūtu é ðe vá'a űā ka'an naa Xuva ko, űā nani Isāia. Nākaán űā ne, nāni'i űā mí du'vā ó kaka'an:

¹⁸ Espiritu Xuva kō ne, nuu mé'űu nuu dava űā ko,

tsí ðivi űā teé tsiűu űā ko

é kā'án u tú'ún é vá'a ni űā ntā'vi.

ðivi űā taxnūu űā ko

é kā'án u ni űā űu'u kutú nté koo nakáku űā,

nĩ é nākaán u ntuxnúu űā kuā,

nĩ é nakákú u űā ntáde xenĩ űā'a ni i,

¹⁹ nĩ é kā'án u tsi é xee ntúvi e dóo va'á koo vii Xuva ko ni űā'a.

Kuān ó kaka'an tú'ún é nakuá'a űā.

²⁰ Kidāā ne, naxtĩnuu Jesuu tūtú san ne, dā nakué'e űā űā kaxntiĩ nú vi'i mí ntánataká nuu űā ne, nákutúvi xtuku űā. Un ntĩ ntĩ űā ntoo sán ne, ntaíto űā űā. ²¹ Kidāā ne, éni ntu'u Jēsuu kaká'an űā ni űā:

—Tū'ún sa'á ne, é vevii é kākuntaa vata kaa e téku nto dá kanakuā'a ú nto —ka'an Jēsuu.

²² Un ntĩ ntĩ űā'a sán ne, vá'á ó ntáka'an űā íűa Jēsuu. Da kúdu'va űā é kuān nte vá'á ó kaka'an űā. Ntatĩn mii űā, ntáka'an űā:

—¿Ñā ntu te i'xá Josee űā sā'a? —ka'an űā'a san.

²³ Dá kakā'an Jēsuu ni űā:

—Ncho ka'an ntó nĩ kó vatā ó ntáka'an űā'a san: "Tē nuu é ntaā i é medíku ntō ne, ntavá'a mii ntō kúűu ntō." O ncho ka'an ntó ni ko: "Vatā o téku ntĩ nēe é idé nto űuú Capernaú ne, kuān koo vii nto i'a ði, űuú mii ntō", te kuan kōo é ncho ka'an nto.

²⁴ 'Nuu é ntaā i é kākā'an u tsi nté uun ña'a ña ka'an naa Xuva ko ne, ñá ntío ña'a san, ña ñuú mii ñá, é kīni ña tú'un é kākā'an ña. ²⁵ Nuu é ntaā i é kākā'an u tsi ñá te da dīi ñadi'í kii san ntoo ña ñuú Israee ntuvi da itúvi Elia. Dā kidāā ne, ña ni kīn ku'e'en tsi davi uni kuia nte dáva ne, dōo kútama ña'a san da kanií ñuú san. ²⁶ Ntá tsi ña ni taxnúu Xuva kō Eliá san e kixntíi ña ñadi'í kii, ña ñuú Israee, tsi táxnúu ña ña é kixntíi ña uun ñadi'í kii, ña ñuú Sareta, ñuu é tuvi étsin Siduun. ²⁷ Ñá te da dīi ña ntákuví kui'í é kánako'xo kúfu i ntóo ña ñuú Israee ntuvi da katúvi ña ka'an naa Xuva ko, ñá nani Eliseu, ntá tsi nté uun ña'a, ña ntánchokuvi, ña ni ntuvá'a ña. Tsi mii tsi Nāmaan, ña ñuú Siria, ntuvá'a ña — ka'an Jéssuu.

²⁸ Ntá tsi ña ntoo iní vi'í mí nataká nuu ña Israeé ne, un vá'a tsi kúdiin ña dā téku ña é kuán ó kaka'an ña. ²⁹ Nákuntāñi ña'a sán ne, nakunu ña Jesuu ñuú ña. Kue'en ní'í ña ñá rki uku é nakō'xó nuu ñá ña. ³⁰ Ntá tsi kí ni'ni Jéssuu mé'ñū ña'a san, ku'e'en ña.

Ñatī, ña é nuu é ña vá'a nima i

(Mr. 1:21-28)

³¹ Jesuu ne, ku'e'en ña ñuú Capernau é tuví ñuú Galileá ne, ikan kanakuā'a ña ñá'a san ntúvi dá iō dá'na. ³² Koó dā kúdu'va ña'a san tú'un é kanakuā'a ña ña, tsi dōo iní Jesuu nee é kākā'an ña.

³³ Má vi'í mí nataká nuu ña Israeé san ne, tuví uun ñatī, ña é nuu é ña vá'a nima i ne, un ntīi tsi kākā'an:

³⁴ —¡Na koo mii ntō nti! ¿Neé ntu vii ntó nī ntí, Jesuu, ña ñuú Nazaree? ¿Vē'xí ntu nto é nākunaá nto nti? Xu'ú ne, iní u nto, tsí divi ntó e dōo va'á nto iña Xuva ko —ka'an ni Jéssuu.

³⁵ Kidāā ne, de tíi Jesuu ni é ña vá'a san, kaka'an ñá ni i:

—¡Diin tsi kutúvin! ¡Ntiin nima ñátíi sá'a! —ka'an ñá nī e ña vá'a san.

Kidāā né, un ntīi tsi nāntava é ña vá'a san ña ñu'u kan, mé'ñū un ntīi ntíi ña'a san da ntīi nima ña. Ntē ña ni ní'í kui'í ña da ntīi é ña vá'a san. ³⁶ Dōo u'ví ña'a san un ntīi ntīi ñá da iní ña. Ntátsix'e ta'an mii ña:

—¿Neé ntú tu'un sá'á? Ña sá'á ne, ¿nté kui dōo iō ña é vii ña? Tsi dá mii tsi kākā'an ñá ne, kúvi idé ña nakúnu ña é ña vá'a san —ka'an ña.

³⁷ Da mí'í ká ñuú san ntáka'an ñá iña Jéssuu.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntíi Sīmuún Pedru

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Kidāā ne, nākuntísi Jesuu, ntáka ña vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, ku'e'en ñá nú vi'í Sīmuun Pedru. Ikān tuví ñuntíi ña ne, dōo kax'é e ña ka'ni. Íkan ña dā xe'e ntá'a Jesuu é na ntavá'a ña ña. ³⁹ Nákuntēi Jesuu nuu ñadi'í san mí tuví ntaa ña ne, kaka'an ña é na ntikó ka'ni san. Ura tsí i nakuntísi ña, da de vá'a ña é ká'xí Jesuu ni ñá'a ña.

Dōó titín ña ntánchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Ura da kaído nuu ngántíi san ne, xée ũn ntīi ntīi ña'a san, xee ní'í ña ña'a ña, ña ntánchokuví san, mí tuví Jesuu. Dōó titín nuu kui'í ntákuví ña. Tīin nta'a Jéssuu ñá'a san xe un xé un ñá, ntavá'a ña ña. ⁴¹ Ñá te da dīi ña ntánchokuví san ne, ntīi é ña vá'a sán nima ña. Koó dā ntákach'u ntaa é ña vá'a san, ntáka'an: —¡Divi ntó é I'xá Xuva ko ntó! —ka'an.

Ntá tsi de tíi Jesuu ni é ña vá'a san. Ñá ni xé'é ña itsi é ká'an, tsí ini tsí divi ñá é Cristu ña, ña e táxnúu Xuva kō.

Kaika Jesuu kánii ñuú Galilea, kaka'an ntódo ña ni ñá'a san

(Mr. 1:35-39)

⁴² Dā tuví ne, kué'en Jēsuu diñi ñúú san mí xoxo ntóo i. Ntá tsi ña'a sán ne, dōo nántuku ña ñā. Xée ñā'a san mí tuví ña ne, ñā ni nataxā ñā ñā, tsí ña ni ntío ñā'a san é kī'ín ka ñā. ⁴³ Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—Da mií é kī'ín ka ú xio ñúú san, kika'án u ni ñā'a san tú'ún é vā'a iña i mí kadé kú've Xuva kō, tsí divi tsiñu sā'a é táxnuu Xuva kō ko —ka'an Jēsuu.

⁴⁴ Kué'en ña ne, kuka'an ntódo ña ni ñā'a má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san dá kan# ñúú Judea.

5

Nuu i e dóo ka'nu e kúvi nī ña ntátin tsákā (Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Uun ntuvi ne, ntitsí Jēsuu diñi míni ká'nu é nani Genesāree. Ñā te da dūi ñā'a xee ñā é kīni ñā Jēsuu. Un tsi tavi núu ñā ñā é dóo ntio ñā é kīni ñā tú'un Xuva kō. ² Iní Jēsuu úvi tun ntóo íxū é ntóo diñi ntute kán ne, ñā ntátava tsákā sán ne, é ntii ñā tun ntóo san é nakate ñā xunu ñā. ³ Kidáa ne, kúxēe Jēsuu iní tun ntóo Simuún san ne, dá ikan ñā ñā da xe'e é na nakī'in íka ká ñā iní ntute san tun ntóo san. Kidáa né, eni ntu'u ñā káka'an ñā ni ñā'a san. ⁴ Dā kúvi ka'an ñā ni ñā'a sán ne, kidáa ne, kaka'an ñā ni Simuun:

—Kué'en ni'i nto tún ntóo san iní ntute mí kúnú san ne, dá nakuítá nuu nto xunu nto, dá tñin nto tsákā san —ka'an Jēsuu ni ñā.

⁵ Simuún san ne, kaka'an ñā:

—Mastru, kué'en niñu vétun é ñū'u nti, ntáde tsiñu ntí ne, nté uun tsákā ñā ni ni'í nti ti. Ntá tsi te divi nto ká'an ntó ne, nakuítá nuu xtuku ntí xunú nti —ka'an ñā.

⁶ Kuān o dé nti'xe ña ne, ni kué'en tsí ñu'u tsitu tsákā san xunú ñā dá nátavā ñā. Dókó sá ni ntátsin tu'un xunú ñā. ⁷ Kidáa né, ide ñā nta'a ñā ni ñā ñu'u tuku tun ntóo san vata koo é kī'xi ñā, kixntí ñā ñā. Kí'xi ñā ne, natsítu kué'en ñā ntuvi tún ntóo san. Dókó sá te ni ntíi ntoko tun ntóo ñā. ⁸ Dā iní Simuun Pedrú san nté o kúvi ne, nākunchíti ntāa ñā nuu Jēsuu, dá kaka'an ñā:

—Kii nteé xio nto ko, Tó'ō, tsí xu'ú ne, dōo iō kuetsí ko —ka'an ñā ni Jēsuu.

⁹ Tsi dóo ū'ví Simuún san, ni ūn ntíi ntíi ñā nguú san, tsi dóo kue'e tsákā táva ñā. ¹⁰ Kuan ō kuíni Santiaú san di nī Juaan, i'xá Zebedeu, ñā é dad# ntáde tsiñu ni Simuún san. Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni Símuun kidaā:

—Ñā ku u'ví o. Tsí vatā o den da tñin o tsákā ne, un tsi nté vevíi ne, kuan kōo ni'i o ñā'a, ñā é kuntikin Xúva kō di —ka'an ñā ni Simuun.

¹¹ Kidáa né, ntii ni'i ñā tun ntóo san diñi ntute kán né, dá tsóo mii ntí'i ñā iña ñā, dá kué'en ñā, kuntikin ñā Jēsuu.

Dā ntavá'a Jēsuu ña nako'xo kúñu i (Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Uun ntuvi ne, tuví Jēsuu uun ñúú ne, xée uun ñatíi, ñā é kanako'xo kúñu i. Dā iní ñā Jēsuú ne, nákūtíntei ñā ñu'u kán, kaikan ñā dá xe'e:

—Tō'ó, tē ntio nto ne, kúvi nakuítá ntó kui'í ko —ka'an ñā ni Jēsuu.

¹³ Kidáa ne, tñin nta'a Jēsuu ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Ntio ko. ¡Na ntūvá'an ve! —ka'an ñā ni ñā.

Ura dú'va tsi i kue'en ntí'xe kui'í é kanako'xo kúñu ñā. ¹⁴ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Nté uun ñā'a san ñā ku ká'an ni'in ñā. Mii tsí é kué'én nta'a dutú san na kīni ñā o. Kué'en ni'in doméni iña i é ntūvá'an san vata ō ka'an Muísee, vata koo é un ntíi ntíi ñā'a san kutúni ñā tsi é ntuntoon kui'í é kākúvi o —ka'an ñā.

15 Ntá tsi da dií dií ka kũxée nuu tú'un iña Jéssu. Nã te nté kaa ña'a nataká nuu ña é kīni ña é kākā'an Jéssu nī é ntuvá'a ña kui'i ñá di. 16 Ntá tsi Jéssu ne, kīi nteé xio ña mí xoxó ña'a ntoo ña ne, ikan kũka'an ntá'ví ña.

Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña nat̄in
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 Uun ntuví ne, tuví Jéssu, kaka'an ñá ni ñá'a san. Ikān ntoo ña fariseu ni mastrú lei dí, ña vé'xi da kanī ñūú Galilea, ñuú Judeá, ni ñūú Jerusaléen. Dōo xé'e Xuva kō é kūvi víi Jéssu é ntavá'a ña ña ntánchokuvi. 18 Kidáa ne, xee ní'i ña uun ñatīi, ña nat̄in, ntékú ña chidō. Ncho kí'vi ní'i ña ña íni ví'i kan é xtuví ñá ña nuu Jéssu, 19 ntá tsi ña ni nani'i ña nté koo kí'vi ña, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi ña. Dukuān ne, kúxēe ña rki ví'i kan, dá nakuído ña xkiti tsió san ne, da náki'i ñá ña nchokuví san, kanī tsi ña ni chido ña, nuu Jéssu. 20 Dā íni Jéssu tsi dóo ntánuu íni ña vexní'i ña ne, kaka'an ñá nī ña nchokuví san:

—Veví ne, é dē ka'nu íni u ni o kuétsi o ve —ka'an ña.

21 Kidáa ne, mastrú lei san nī ña fariseú san ne, eni ntu'u ña ntádē kuení mii ña: “¿Neé ntú ña'a ña sã'a é dotó tsi kaka'an ñá tú'un e dóo xii kaa? Tsí xoxo kuví víi i é kãda ka'nu íni i ni kuétsi kō. Mii tsi Xuva kō é kūvi víi ña.” Kuān ó ntádē kuení ña.

22 Ntá tsi Jéssu ne, kūtuni ña nté ō ntádē kuení ña'a san ne, tsixe'e ña ña:

—¿Nté kuān ó ntádē kuení ntu nto? 23 ¿Neé ntu é dií ka ña ntii tú'un é kã'án u, te kuinī nto: “É ntōo kuétsi o vē”, o te kã'án u: “Nakuntítsin ve, nakakan”? 24 Nañé'e u nto tsi xu'u é vëxkúvi ú ñatīi ne, kuví víi u é nakate u kuétsi ña'a ñuxiví sa —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña nat̄in san:

—Nākuntítsin vé ne, dá naki'in chido ō ne, dá kũnú'un nú ví'i o kãn —ka'an Jéssu nī ña.

25 Ura tsí i nakuntítsi ña nat̄in san mé'ñu ūn ntíi ntíi ña'a san ne, da náki'i ña chido ña, kunú'u ña nú ví'i ña kãn, kaka'an ñá é dóo ka'nu Xuva kō. 26 Un ntíi ntíi ña'a sán ne, koó dá kúdu'va ña, ntáka'an ña é dóo ka'nu Xuva kō. Dukuān ú'ví ñá di, ntáka'an ña:

—Nté uun ito vata kiní o nuu i e dóo ka'nu e íni o vevii —ka'an ña.

Dā kána Jesuu ñá nani Lēvii
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 Dā kúvi sá'a né, ntíi Jéssu, kué'en ña. Xée ña mí tuví ña kaido diu'un xōo iña ñuú Roma. Levii nani ña. Tuví ña uun itsi mí kaido ña diu'un xōo ne, kaka'an Jéssu nī ña:

—Kuntik̄in ko —ka'an ñá ni ña.

28 Kidáa ne, nākuntítsi Levíi san. Tsoo mii nt̄i'í ña iña ña, kué'en ña, kantik̄in ñá Jéssu.

29 Da rkontúvi ne, tsú'un Levíi san viko nú ví'i ña kan kuēnta iña Jéssu. Nã te da dií ñá'a, ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, nataká nuu ña. Kidáa ne, uun tsi itsi intóo ntíi ntíi ña nú mesa. 30 Ntá tsi ña fariseú san nī mastrú lei é dad̄i tsi ntáde tsiñu ña ne, eni ntu'u ña ntáka'an ntée ña ña ntántik̄in Jéssu, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntaé'xí dad̄i nto nī ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, ni ña iō kuétsi i di? —ka'an ñá ni Jéssu.

31 Kidáa ne, nantíko kōó Jéssu, kaká'an ñá ni ña:

—Xoó ña'a, ña é vā'a ne, ñá kantio ña medikū. Tsí mii tsí ña ntánchokuví san é ntio ña medikū. 32 Nã te ña é vā'a san ña é vexnantukū u, tsí ña iō kuétsi i san, vata koo é na nat̄ivi íni ña kuétsi ña —ka'an ñá nī ña fariseu.

*Kuenta iña i é kuntoo ixu ō**(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)*³³ Ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Ñā ntántikin Juaán san ni ñā ntántikin fariseú san ne, dōo ini xkuntoo ixu ñā; dōo ini ka'an ntá'vi ñā di. Ntá tsi ñā ntántikin nto ne, nguentúvi tsi ntáxi'i nta'é'xi ñā —ka'an ñā.

³⁴ Nantíko kōō Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá kúvi ntu vii nto é ñā ká'xi ñā'a san mí iō víko e ntatánta'a ñā da ntóo ni'i ñā ñā e tánta'a san? ³⁵ Ntá tsi tē xee úra i é ki'in ni'i ñā ñā e tánta'a sán ne, da kidáa kuntoo ixu ñā —ka'an ñā.

³⁶ Kanta'a ñā ni ñā nuu i sá'a di:

—Nté uun xoxo ka'nté i uun ta'vi du'nu xée i é nākunteé nuu du'nu ata. Te kuan kōo vii ñā ne, nativi ñá du'nu xée san ne, ñá vā'á ito ka, tsí ñā te dadái tekú doo xée san nī doo atá san. ³⁷ Ntē xoxo tsu'un i ntute tinti'o xéé san iní ñīi atá san, tsí ntute tinti'o xéé san ne, dōō ntii iní i ne, ntáta ñīi atá san. Ñīi san ni ntúte tinti'o sán ne, ntuvi kunáa te ntáta. ³⁸ Dukuān é kantio é kū'un ntute tinti'o xéé san iní ñīi xéé san di. ³⁹ Xoo e ntáxi'i i ntute tinti'o atá sán ne, ñá vādá ntio i ntute tinti'o xéé san, tsí dii ka vā'a xi'i ntute tinti'o atá san é ntute tinti'o xéé san, kuini i —ka'an Jēsuu ni ñā.

6*Dā táva ñā ntini'i Jēsuu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na**(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)*

¹ Uun ntuvi dá iō dá'na ne, ku'éen Jesuu ni ñā ntini'i ñā, itā nti'xin ñā má trigu kan. Ñā ntini'i ñā né, távā ñā xoko trigú san, dā xiín nuu ñā nta'a ñā ne, dá é'xi ñā ntikin i san. ² Kidáa né, iō ñá fariseú san ne, tsixe'e ñā ñā:

—¿Nté kuān ó ntáde ntu nto? Tsi dóo xii kaa é kuān koo vii o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ñā.

³ Nantíko kōō Jesuu, kaká'an ñā:

—¿Vá ñā ntu ni nakua'a nto nté ō dé Davii ni ñā ntini'i ñā uun ntuvi da dóo kákin ñā? ⁴ Tsi kuki'vi ñā iní vi'i Xuva kō né, dá kí'i ñā tañú'ú e kúviko iña Xuva kō ne, dá é'xi ñā, divi ñā ni ñā ntini'i ñā, kuān te da mii tsi dutú san é kúvi ka'xi ñā tañú'ú e kúviko san —ka'an ñā.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é véxkúvi ú ñatíi ne, kadē kú'vé u iña ntúvi dá iō dá'na san —ka'an ñā.

*Ñatīi, ñā nat'in nta'a i**(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)*

⁶ Tuku ntuvi dá iō dá'na ne, ku'éen Jēsuú san má vi'i mi ntánataká nuu ñā Israeé san ne, eni ntu'u ñā kanakuá'a ñā ñā'a san. Ikān tuvi uun ñatíi, ñā nat'in nta'a i. ⁷ Mastrú leí san ni ñā fariseú san ne, ntaíto xu'ú ñá Jesuu nté koo vii ñā, tē ntavá'a ñā ñā'a ntúvi dá iō dá'na san ne, vata koo é ni'i tsi ñā nté koo tsi'i kuétsi ñā ñā. ⁸ Ntá tsi Jēsuú ne, iní ñā nee e ntáde kuení mastrú leí san ni ñā fariseú san ne, kaka'an ñá ni ñatīi, ñā nat'in nta'a i san:

—Nākuntitsin ne, dá kuntitsin mé'ñū ñā ntoo san —ka'an ñā.

Nákuntitsí ñā ne, íntitsí ñā mé'ñū ñā'a san. ⁹ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ñā nguii san:

—Iō é tsixé'e ú nto ve. ¿Néé ntu é vā'á vii o ntuvi dá iō dá'na? ¿Ō vii o é vā'á ne, ō vii o é kīni kaa? ¿O nakākú o ñā'a sán ne, o nākunaá o ñā? —ka'an ñā.

¹⁰ Ito díto Jesuu un ntíi ntíi ñā ntoo diñi ñā ne, dá kakā'an ñá ni ñatíi san:

—Katan nteén nta'a o —ka'an ñā.

Kuān o dé nti'xe ñatí san ne, ura tsí i ntuvá'a nta'a ña. ¹¹ Ntá tsi ña ngui sán ne, dōo kúdiin ña. Eni ntu'u ña ntáka'an ña neé ntu é vii ñá ni Jēsuu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxuvi ñá'a pustru ña
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Ntuvia tsikán ne, ku'é'en Jēsuu uun itsi xukū mí kúka'an ntá'ví ña. Nii niñú san kaka'an ntá'ví ña ni Xuva kō. ¹³ Dā tuví ne, kāna ñá un ntí'ntí' ña ntántikin ñá ne, da nākaxnúu ña uxuvi ñá'a xoo é vii i pustru ña. ¹⁴ Ña sá'a é nakaxnúu ña é vii ñá pustru ña: Simuun, ña e xntánteē ña é Pedru kunáni ña; ni Ándree, ení Simuun; ni Sántiau, Juuan, Felipe, Bartulume, ¹⁵ Mateu, Tumaa, ni Sántiau, i'xá Alfeu; ni Simuun, ña xntánteē ña é Zeloté di; ¹⁶ ni Júdā, ení Santiau; ni tuku Júdā, ná é vè'xi ñuú Iscariote, divi ña é diko ña Jēsuu.

Ñá tē nté kaa ña'a kanakuá'a Jesuu
(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Dá kúntii Jesuu ni pústru ña xuku sán ne, íntísí ña mí není núu ne, ikán náataká nuu un ntí'ntí' ña'a, ña ntántikin ñá ne, ñá tē nté kaa ña'a san náataká nuu ña ntuvia tsikán di, ña é vè'xi da mí'i ká ñuú Judea ni Jerusaleén di, ni ñuú Tiru ni Síduun, ñuú é ntoo diñi ntute ñu'u kán. Xée ñá é kiní ña é kaka'an Jēsuu ne, é ntavá'a ña ña nēe kui'i ntákuvi ña. ¹⁸ Ña ntánto'o i é ñu'u é ña vá'á nima i ne, ntuvá'a ña di. ¹⁹ Dukuān ne, un ntí'ntí' ña'a san ncho tñn nta'a ña Jēsuu, tsí ini ña tsi dóo iō ñá é vii ña é ntavá'a ña un ntí'ntí' ña'a san.

Xoo e dñi i ne, xoo é ña dñi i
(Mt. 5:1-12)

²⁰ Ito Jesuu ña ntiní'i ña ne, dá kakā'an ñá ni ña:
—Nté kuān nte vá'á o iña nto é ña tuví neé iō nto, tsí kaduku ntée nto mí kadé kú'vé Xuva kō.

²¹ Nté kuān nte vá'á o iña nto é vevii é ntákakin nto, tsí rkontúvi ne, nta'a nto.

Nté kuān nte vá'á o iña nto é vevii ne, ntaéku nto, tsí rkontúvi ne, naxkuntée nto.

²² Nté kuān nte vá'á o iña nto dá ña ntío kue'en tsí ña'a sán nto, da tsoó mii ña ntō, da ntáka'an ntée ña nto, da ntánantii ní'ni ña nto tsi ntántikin ntó ko, xu'u é vè'xkúvi ú ñatíi. ²³ Na nākunuu dñi kue'en nima nto. Un tsi kantíta mii ntō e dóo dñi nto ntuvia dá kuan kōo vii ña ni ntō. Tsi divi ntō ne, ní'i nto ūun doméni é ta'xi Xuva kō. Tsi kuān o dé xení ñata ñá, ña intóo nte ntúvi di'na, ni ña ka'án naa Xuva ko.

²⁴ Ntá tsi ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo kuika i, tsi é ní'i nto é intoo dñi nto.

²⁵ Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo iō iña i vevii, tsí rkontúvi ne, dōo nto'o nto é ká'xi nto.

Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo dñi i vevii, tsí rkontúvi ne, kueku nto ne, kuntuo nta'xa nto di.

²⁶ Ña ntá'vi ide ntú nto tē un ntí'ntí' ña'a sán ne, dōo vá'á ó ntáka'an ñá iña nto, tsí kuān o dé ña intóo kídaa ní ña é dotó tsi ntáka'an ña é ka'an ñá naa Xuva ko, ntá tsi ña te ntáa é ntáka'an ña.

Kuinima kó ña ntaínchu'vi ko
(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ Ntá tsi ntō'o e ntaíni nto ne, kaka'án u ni ntō: Kuinima ntó xoo é ña ntío i nto. Vá'a kō vii nto ní ña ntaínchu'vi ntó di. ²⁸ Nāxnuu viko nto ña é ntáka'an ntée nto. Kantá'vi ntó iña ña ntáka'an káni iña nto. ²⁹ Tē xoó ña'a kaxé'e nuu ña vinuu ntó ne, kué'e ntō tñnuu nto é ūun xo ká san di, na kué'é ka ñá di. Tē xoó ña'a kanakí'i nuu ña kutuun ntó ne, kué'e nto dū'nu ntó di, na kuni'i ña.

³⁰ Da xōo ka ña'a, ña é kaikan kudii neé ntio i ne, kué'e ntō. Te ki'i ña da neé ka iña ntō ne, ñá ku ntáka nto. ³¹ Vií nto ni tā'an nto vata ó ntio nto é vií ñá ni ntō.

³² Tē ntákuinima ntó da mii tsí ña é kákuinima í nto ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Un tsi nté ña kini ntáa san kuān ó ntáde ña. ³³ Te vā'á o ntáde nto é da mii tsi ni ñá'a, ña é vā'á o ntáde ni ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i ntó di? Tsi un tsi nte ña kini ntáa sán ne, kuān ó ntáde ña di. ³⁴ Te xntii nto tā'an nto vata koo é na xntii ña ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Tsi ña kini ntáa sán ne, kuān o xntii ña tā'an ña vata koo é na xntii tā'an ña ña di. ³⁵ Ntá tsi nto'ó ne, kuinima ntó ña ntákune'u iní i ni ntō. Vá'a kōo vií nto ni ñá'a. Xntii nto tā'an nto é ña kuntétu nto te xntii ña ntō di. Kidáá ne, dóo ka'nu nuu i é ta'xi Xuva ko ntō. Kidáá ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ña é dóo ka'nu. Tsi ña ña é dóo vā'á ó kade ña ni ña kini ntáa san, ña é ña iní é nakué'e sintiá'vi nta'a Xuva kō. ³⁶ Vata tsí o ntúnta'ví iní Xuva ko ntō ne, kuan tsi kōo ntunta'ví iní nto ta'an nto di.

Ña ka'an ntée o ta'an kō
(Mt. 7:1-5)

³⁷ Ná kú ka'an ntée nto ta'an nto. Dukuān ne, ñá ka'an ntée Xuva ko ntō di. Ná ku nakuítá ntó ta'an nto ne, dukuān ne, ñá nakuítá Xuva ko ntō di. Kada ka'nu iní nto ni tā'an nto ne, kuan kōo kada ka'nu iní Xuva ko ni ntō di. ³⁸ Vata tsí koo kué'e nto ne, kuan tsí koo ni'i nto. Kú'vé vā'á ni'i nto. Nakuédin nuu ña, nakidi nuu ña ne, kunuu tsitu kuē'en da nté nakuído káva. Tsi ña ña é kánakii kú'vé ntó ne, ña é ña iní é nakué'e sintiá'vi nta'a Xuva kō. ³⁹ Kidáá ne, nañé'ē ñá ña'a san nté koo vií ña, kaka'an ña:

—¿Vá kúvi ntu vií uun ña kuāá san nañé'e ñá tuku ña kuāa mí'i kē'in ña? ¿Ñá ntu kó'xo nuu ña ntuvi ñá xavi? ⁴⁰ Nté uun ña kanakuā'a sán ne, ñá tē ka'nu ña'a ña vata kaa mastru ña. Ntá tsi tē nt'í kútu'vé ña ne, kudadi ña ni mastru ña.

⁴¹ ¿Nté kui kaiton ntun xáka útun é nūu ntuxnúu tā'an o? Tsi nte ña kaínin ntu'u é nūu ntuxnúu mii ó. ⁴² Tē ña kaínin ntu'u é nūu ntuxnúu mii ó ne, ¿nté kui dóto tsí kaka'an ntún ni tā'an o é na tā'xi ña nuu ña é natávan xáka útun é nūu ntuxnúu ña? Divin é dá mii tsi rki xaa o ntéku é káka'an ne, di'na natávan ntu'u é nūu ntuxnúu mii ó vata koo é kúvi kinin vā'an é natávan xáka útun é nūu ntuxnúu tā'an o.

Tē kú kiti i, kutuni ko neé utun
(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Ntá tsi utun vā'a é káta'xi kiti é ña vā'á. Nté utun ña vā'á san ña katá'xi kiti é vā'a. ⁴⁴ Da neé ka utun, kutuni ko neé utun dá kakii kiti i. Ná kakii igú san utun iñu, nté ña kakii tinti'ó san má xuku iñu. ⁴⁵ Natii, ña é vā'á ne, kaka'an ña nee é vā'a, tsi nuu é vā'á san nima ña. Natii, ña é kini kaa ne, kaka'an ña é kini kaa, tsi nuu é kini kaa nima ña. Tū'un é kákene xu'u ña ne, nima ñá kakene.

Uvi núu i etí vi'i
(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ ¿Nté kui nuu nuu xntu ntáka'an nto tsí xu'u é Tó'o ntō ne, ntá tsi ña ntáde ntaa nto nee é káka'an u ni ntō? ⁴⁷ Ka'an u ni ntō xoo é kantikin ntí'xe i ko, xoo é katekú nti'xe i ne, kade ntaa é káka'an u. ⁴⁸ Ntá sá'á ne, vata kaa uun ñatii, ña é kaxntitsi vi'i sán ne, di'na kaete nuu kunū ñá ne, xtuvi ñá eti i san nú xūu. Dá é'nu ntute sán ne, dóo ntii duku ntée vi'i san. Ntá tsi ña ni kuvi kantá nuu, tsi dóo kutú tuví eti i. ⁴⁹ Xoo ña'a é katekú i ntá tsi ña te kade ntaa ña é káka'an u ni ña ne, vata kaa uun natii, na é xntitsi vi'i i da mii tsi nú ñu'u sán ne; nté ña ni de vā'a na etí vi'i sán ne, dá é'nu ntute sán ne, dóo ntii duku ntée ne, uun ito tsi nántatsin á vi'i san —ka'an Jesús.

7

*Dā ntavá'a Jesuu ña kade tsiñu iña sntadun, ña ñuú Romá
(Mt. 8:5-13)*

¹ Dā kúvi ka'an Jesuu ni ñá'a sán ne, kué'en ña ñuú Capernau. ² Ikān tuví uun ñá'ā tó'ō sntadun, ña ñuú Roma. Tuví uun ña kade tsiñu iña ña, ña e dóo ntio ña ne, dóo nchokuví ña. E dóko sá kúvi ñá. ³ Da téku tó'ō sntadún san tsi ntáka'an ñá'a san iña Jesuu ne, taxnúu ña ñata, ña odo núu ña Israee, e kíkakan ñá dā xe'e nta'a Jesuu é na kí'in ña, kintavá'a ña ña kade tsiñu san. ⁴ Dā xee ñátā san mí tuví Jesuu ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—Vii nto da xe'e, xntii kudii nto tó'ō sntadún san, tsi dóo va'á ña'a ña, ⁵ tsi dóo kakuinima ñá ñuú kō ne, mii ñá xntítsi ña vi'i mí ntánataká nuu ña ñuú ntí —ka'an ña.

⁶ Kidáā ne, kué'en Jēsuu ni ñátā san. Ntá tsi dóko sá xee ña nú vi'i ña kán né, taxnúu tó'ō sntadún san ña dóo vá'a tiin ni'i ñá é kúka'an ñá ni ñá:

—Tō'ó, ñá tē nté sa vá'a ña'a u é kuíta ntí'xin nto nú vi'i ko. ⁷ Ntē ña te nté sa vá'a ña'a u é xēe u un tsi nte mí tuví nto, kuiní ko. Ntá tsi te mii tsi é ká'an ntó ne, ntúvá'a ña kade tsiñu iñá ko. ⁸ Tsi xu'ú ne, ió tó'ó kó di, ña odo núu iñá ko ne, dóo titín sntadún ko é odo núu ú iña ñá di, é kátee tsiñu u ña nēe é vii ña. Te ká'án u ni ñá é kí'in ñá ne, kí'in ñá. Te ká'án u ni ñá é na kí'xi ña ne, kí'xi ña. Te taxnúu ú ña ntáde tsiñu iñá ko é vii ña sá'a ne, vii ña —ka'an tó'ō sntadún san.

⁹ Koó dā kúdu'va Jesuu da téku ña sá'ā. Kaito ña un ntí ntí ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Nuu é ntaā i é káka'án u: Váta kíni u nté uun ña'a ña Israee é vata kaa ñatíi sá'a e dóo kanuu ini ña ko —ka'an Jēsuu.

¹⁰ Dā náxee ña e táxnúu tó'ō sntadún san nú vi'i ña kán ne, é ntúvá'a tsi ña kade tsiñu iña ña.

Nantóto Jesuu i'xá ñadí'i kii

¹¹ Rkontúví ne, kué'en Jēsuu uun ñuu é nani Nāiin. Kué'en ña ni ña ntini'i ñá ne, ñá tē nté kaa ña'a kue'en ña, kuntikān ñá ña di. ¹² Dā xee étsin ña mí kí'ví ña má ñuú san ne, vé'xi ñá'a, ña odo ñá xi'i e kík'u'xi ña ña. Ná te da dīi ña má ñuú san íntikin ñá ña di. Ntāi, ña xi'i san ne, kuan tsi kaa uun kudii ña i'xá ñadí'i kii san. ¹³ Dā íni Jesuu ñadí'i san ne, ntúnta'ví ini ña ña, kaka'an ña:

—Ña kuékūn kan —ka'an ña.

¹⁴ Kidáā ne, kué'en étsin ña ne, dā tūn nta'a ña chidō sán ne, íntāni dá'na ña. Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ñá xi'i san:

—Xu'ú kaka'án u ni o ne: ¡Nakuntítsin! —ka'an ña.

¹⁵ Ura tsi i nakuntítsi ña xi'i san ne, eni ntu'u ñá náka'an ña. Jesuu ne, ntáda ña ña kuenta ntá'a di'i ñá. ¹⁶ Dā íni ña'a sán é kuān o dé Jesuu ne, dóo u'ví ña, un ntí ntí ñá ne, eni ntu'u ñá nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, ntáka'an ña:

—Tsi uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko, ña e dóo ka'nu ne, é xee díto ña mí ntóo o ve. Tsi Xuva kō ne, xéé ña ñuú kō é xntii ña kō —ka'an ñá'a san.

¹⁷ Dá kanñi ñuú Judea ni diñi í kūtuni ña nté o dé Jesuu.

*Ña táxnúu Juaan Bautista
(Mt. 11:2-19)*

¹⁸ Ña ntántikin Juaan Bautistá ne, ntaā ña ni ña un ntí ntí nuu i nté o dé Jesuu. Kidáā né, kāna Juaán san uvi ñá'a, ña ntántikin ñá ne, ¹⁹ dā táxnúu ña ña nta'a Jesuu é tsixe'e ña te divi ntí'xe ña ña é kí'xi sán ne, o te kuntētu ká ña uun ká tuku ñá'a. ²⁰ Ña e táxnúu Juaán san ne, xéé étsin ña, ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Taxnūu Juaan Bautistá nti é tsixe'e ntí te ðivi nto ñā é kī'xi sán ne, o kuntētu ká nti uun ká tuku ñá'a —ka'an ña.

²¹ Ura dú'va tsi i ne, ñā tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesuu, ña e ntákuví kuil'í san, nī ña e ntánto'o i, nī ña é ñū'ú é ña vā'ā nima i dí. Titín ña kuāā nāxi'í nuu ñā dí. ²² Kidāā ne, kákāā koo Jesuu, kákā'an ñā nī ña táxnuu Juaán san:

—Kue'en ntó, nuka'an ntó nī Juaan nee é íni nto, nee é téku nto. Ntaa nto ni ñā tsi ña kuāā ne, é nāxi'í ntuxnūú ña; ña natín i ne, é nākaka ña; ña ntánako'xo kúñu i ne, é ntūntoo ña kuil'í ña; ña lo'ō ne, é nātekú ña; ña xi'í ne, é ntóto ña; ñā ntā'ví ne, é tēkú ña tú'ūn é vā'á san nté koo nakáku ña. ²³ ¡Nté kui vā'á ó xoo ñā'a, ña é ña nativi iní i é kantikín ko! —ka'an Jesuu ni ña.

²⁴ Dā kunú'u ña táxnuu Juaán san ne, eni ntú'u Jesuu kákā'an ñā ni ñā'a san iñā Juaán san, kaka'an ña:

—¿Nee ntu ixkoto ditó nto ñuu itsí kán? ¿Vá ñe'e ntú nto é ixkoto nto uun ñatíi, ña é dotó tsi kaka'an, vata kaa uun choo é kākantá nuu dá kadūku tátsin?

²⁵ ¿Nee ntu ixkoto nto? ¿Vá ixkoto ntú nto uun ñatíi, ña e dóo va'á doo i? É íni nto tsi ña e dóo va'á doo i, ña é iō ntí'i da neé ka tsi é ntio i ne, ñā tē ñuu itsí kán ñu'u ña, tsi nú vi'í rei kan ntóo ña. ²⁶ ¿Nee ntu ixkoto nto? ¿Ikkoto ntú nto uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko? Nuú é ntaā i tsi ðivi ñā ne, kaka'an ñā naa Xuva ko, ntá tsi díi díi ka ka'nu ña'a ña é ña ka'án naa Xuva ko. ²⁷ Tsi ðivi ñā é úve na'a iñā ña Tú'un Xuva kō mí kákā'an:

Taxnūu ú uun ña'a, ña é kuni'í tú'ūn san, di'na dá xeen, vata koo é nākoo tú've ña itsí o.

Kuān ó uve na'a. ²⁸ Kaka'án u ni ntó tsi é un ntí'i ñatíi, ña ntóo ñuxiví san ne, nté uun ñā ña te dóo na'nu ña'a ña vata kaa Juaán san. Ntá tsi ña é kāduku ntée mí kadé kú've Xuva kō ne, kuān te é díi ka dutsi ntaa ña ne, díi ka na'nu ña'a ká ña é Juaán san.

²⁹ Un ntíi ntíi ña tekú i é kākā'an Juaán san ne, ede ntaa ña é kākā'an Xúva kō. Un tsi nte ña ntaido diu'un xōo iñā ñuú Romá san di itsi ntute ña nta'a Juaán san ne, ³⁰ ntá tsi ña fariseú san nī mastrú leí san ne, ña ni ntío ñā é nakútsi ntute Juaán san ña ne, kuān o nantii ní'ni ña é vā'a koo vii Xuva ko ni ña.

³¹ ¿Nté ntu koo ntada dadíi ú ña ntoo vevii? ¿Nté ntu ntáa ña? ³² Vata ntáa i'xá kuetsí é ntóo nu á'vi i, ntánadīki, é un tsi ntákachu'u ni tā'an i: “Nakuekú ntí choo, ntá tsi nté uun nto ñā ni ite'e ntó. Ita nta'xa ntí ne, nté uun nto ña ní éku nto”, xkoo ka'an i'xá san. Kuān ntáa ña ntóo vevii dí, ³³ tsi vé'xí Juaan Bautista é nté ña kaé'xi ña tañú'u ne, nté ña kaxi'í ña ntute tinti'ó di ne, ntáka'an nto tsi nuu é ña vā'ā nima ña. ³⁴ Kidāā ne, xéé u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. Xu'ú ne, kae'xí u, kaxi'í u ne, da ntáka'an nto tsi dóo kue'e kae'xí u, dōo kue'e kaxi'í u. Ntáka'an nto dí tsi xu'ú ne, dōo vā'a tiin ú nī ña kiní ntáa, nī ña ntaido diu'un xōo iñā ñuú Romá dí. ³⁵ Ntá tsi kutuni xoo é ki'in iní ntí'xe i te kīn o rkontúvi nté koo kuví —ka'an Jesuu ni ña.

Dá tūví Jesuu nú vi'í Sīmuun

³⁶ Uun ña'a, ña fariseú ne, kána ña Jesuu é kika'xí ña nú vi'í ña kán. Dā xee ñā ne, itūví ña nú mesa kan. ³⁷ Kidāā ne, xéé uun ñadī'í, ña ñuú ikán, ña e dóo iō kuetsí ne, da kutuni ña tsi tūví Jesuu nú vi'í ña fariseú san ne, xéé ñā, ni'í ña uun xuxu e kúvi xuu é nani alābastru é nūu tsitu cho'o vídin. ³⁸ Itūví ña nú dí'in Jesuu, kaéku ña ne, nākate ña dí'in Jesuu ntuté nūú ña. Kidāā né, idi ña naítsi ña dí'in ña, da tánuu ña dí'in ña ne, dā da'ví ña dí'in ñā cho'o vídin san. ³⁹ Ñā fariseu, ña kána Jesuu ne, dá íni ña sá'ā né, dē kuení ña: “Té dí'ña kaka'an ntí'xe naa Xuva kō ñatíi sa'á ne, kutuni ñā nee ñā'a ñadī'í sa'á, ña katiin nta'a ñā. Tsi ñadī'í sa'á ne, dóo iō kuetsí ña.” Kuan ó dé kuení ña. ⁴⁰ Kidāā ne, kaka'an Jesuu ni ña fariseú san:

—Simuún, iō kúdii é ká'án u ni ō —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an fáriseú san:

—Ká'an ntō, Mastrú —ka'an ña.

⁴¹ Ne dá kantáa Jesuu ni ña, kaka'an ña:

—Uvi ñá'a ñatīi itá nuu ña diu'un é naki'i ntée ña iña ñá kuiká san ne, uun ña'a ña ne, ú'ūn sientu diú'un kuí'xín san itá nuu ña. Ña uun ña'a sán ne, úvi díko u'xi tsi. ⁴² Ña ni kúvi ntá'vi ña diu'un é naki'i ntée ña ne, ide ña da xe'e nákadí ñá kuenta é itá nuu ña ntuvi ña. Ká'an nto ve: ¿Xoo é ntuvi i é díi ka kuinima í ña kuiká san? —ka'an ña.

⁴³ Kidáa ne, kaka'an Símuún san:

—Vata te ñatīi, ña é díi ka ku'e itá nuu san —ka'an ña.

Kaka'an Jesús:

—Vá'á o é káka'an —ka'an ña.

⁴⁴ Kidáa ne, kaito Jesuu ñad'í san ne, dá kaká'an ñá ni Símuun:

—Koton ñad'í sa'a. Xu'ú ne, xéé u nú vi'i ō né, ntē ña ni ta'xin ntute é ntōo dí'ín ko. Ntá tsi ñad'í sa'a ne, nakate ña dí'ín kó ntute núu ña ne, idi mii ña naítsi ña. ⁴⁵ Ntē ña ni é'xin xu'u kó vata xkoó ini o ne, ntá tsi ñad'í sa'a ne, un tsi nte dá xee ú ne, katanuu ña dí'ín ko. ⁴⁶ Ntē ña ni dá'vin dík'í ko nté un siin aseté san. Ntá tsi divi ña ne, dá'vi ña dí'ín ko cho'o vídin. ⁴⁷ Dukuān é káka'án u tsí kuān te ñá tē nté kaa kue'e kuétsi ña iō ne, ntá tsi kutuni tsí e dé ka'nu iní Xuva ko ni ña, tsi dóo kuínima ña. Ntá tsi ña'a, ña é dutsi kúdii e ntáde ka'nu iní o ni ña ne, un sīin kudíi kakuinima ñá kō —ka'an ña.

⁴⁸ Kidáa ne, kaka'an ñá ni ñad'í san:

—É dē ka'nu iní u ni ō kuétsi ō —ka'an ña.

⁴⁹ Ña'a, ña é vexká'xi ni ña ne, eni ntu'u ña ntátsixe'e ña:

—¿Xooñtú ñá'a ña sá'a, é un tsi nte kuétsi ñá'a san kade ka'nu iní ña ni ña? —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñad'í san:

—Tsi kuínti'xe o Xuva kō ne, é ntūvá'a nima ó ve. Va vá'a tsi kué'én ve, ñá ku kadá kuení ka o —ka'an Jesús ni ña.

8

Ñad'í, ña e xntíi Jesús

¹ Rkontúvi da kúvi sá'a ne, kaika Jesuu ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ña tú'un iña Xuva ko nté o kadē kú'vē ña. Uxúvi ñá'a pustrú san ntini'í ña ñá di. ² Iō ñad'í ne, ntikín ñá ña, ña é ntavá'a ña é ñū'u é ña vá'a san nima í nī ña é ntuvá'a kuí'i e ntákuví i. Ñad'í san ne: María Magdalena nani ña, ña e ntíi u'xe é ña vá'a nima í, ³ nī Juana, ñad'í ñá nani Cūsa, ña dé tsiñu iña Herodé; ñá nani Sūsaná ne, nī ña te da díi ka ñad'í, kue'en ñá vata koo é xntíi ña ña nēe é iō iña ña.

Dá ntáa Jesuu iña ña katá'xi tata

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Ná te da díi ña'a kíi ña ñuu ña é kinī ñá Jesuu. Dōo táka nuu ña'a sán ne, kidáa ne, ntáa Jesuu ni ña uun nuu i, kaka'an ña:

⁵ —Uun ñatīi, ña kata'xi tatá ne, kué'en ña kúta'xí ña tatá ña. Uun itsi ne, kó'xo ntikín san itsi kán ne, ixkanúu ña'a sán ne, e'xi láa sán di. ⁶ Uun itsi xtuku ne, kó'xō tuku ntikín san ne'u xuú san ne, dá kéne ne, ura tsí xi'í díi, tsí kakunaá ntute mí kó'xo. ⁷ Kó'xō xtuku ntikín san má kú'u iñu kán. E'nu dadíi ní xuku iñú sán ne, itávi núu kue'en xúku iñú san i ne, xí'í di. ⁸ Ntá tsi uun itsi xtuku ne, kó'xō nuu ntikín san í'ú'u vá'a. Kidáa ne, e'nu né, dōo vá'a kúvi. Kíi te un sientu kíti i é un é un ditsin i —ka'an ña.

Sá'a káka'an Jesúsú ne, nī kué'en ini ña kaka'an ña:

—Jte iō lo'xo ntó ne, kini nto! —ka'an ña.

*¿Nté kui nuu xntu i sá'a kāntaa ña?
(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)*

⁹ Kidáa né, tsixe'e ña ntini'i ña ña neé kani tú'un nuu i sá'a é kaka'an ña.
¹⁰ Ne, kaka'an Jésuu:

—É ta'xi Xuva kō é kütuni ntó nuu i e dóo xū'ú iō iña i mí kadē kú'vē ña. Ntá tsi ña nguī sán ne, dá kantaa ú ni ña nuu i sá'a ne, ntaito ña ne, o ntaíni ña, ntá tsi ña kí'in diki ña neé kani tú'un.

*Kantada ntaa Jesuu neé kani tú'un nuu i iña ñá kata'xi tata
(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)*

¹¹ 'Nuu i sá'a ne, kani tú'un: Ntíkin san ne, diví é vata kaa tú'un Xuva kō.
¹² Uun itsi mí kakó'xo ntikin san itsi kán ne, kani tú'un vata ntáa ña'a, ña téku i, ntá tsi vé'xi tó'ō é ña vá'a san, véxnaki'i tú'un Xuva kō é ñu'u nima ñá'a san vata koo é ña kuinti'xe ña, vata koo é ña nakáku ña. ¹³ Mi ko'xó nuu ntikin san ne'u xuú san ne, vata ntáa ña'a, ña e dóo díní i é kátekú i tú'un Xuva kō ne, kuinti'xe ña, ntá tsi ña kué'e ni kuinti'xe ña. Vata ntáa utun é ña tuvi kué'e xó'ó i ntáa ña. Kuinti'xe ña é uun da'na. Ntá tsi ntuvi dá kátaan núu ña ne, kaxtuví xio ña tú'un Xuva kō. ¹⁴ Mí ko'xó nuu ntikin san má xúku íñū sán ne, vata ntáa ña'a, ña e téku i tú'un sán ne, dukuan dukuān sá ne, kakunáa iní ña. Tsi é tūku e tūku é kadē kuení ña: é ní'i ñá diu'un, é víi ñá nee iña é ntio ña ne, dukuān ña kaxio vá'a iña ña. Vata ntáa utun é ña ka'é'nu vá'a kiti i ntáa ña. ¹⁵ Ntá tsi mí koo ntikin sán ñu'u vá'a i ne, vata ntáa ña'a, ñá iō nima vá'a i ne, é iō tu'vé ña é kíni ña tú'un Xuva kō, é víi ñá kuenta tú'un san. Ná nātivi iní ña. Vata ntáa utun e dóo vá'a kakii kiti i san ntáa ña —ka'an Jésuu ni ña.

*Kantaa ña nuu i iña ñú'u
(Mr. 4:21-25)*

¹⁶ Kidáa ne, kantaa ña ni ña nuu i iña ñú'u é nāxi'í nuu, kaka'an ña:
—Nté uun xoxo tuún i ñu'ú san ne, dá dā'ví nuu. Nté ña xtuví ña má i'tó ña. Tsi xnteku dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kanī má ví'i kán. ¹⁷ Vata tsi kaa nuu i sá'a ne, ña tūvī nee iña é kutuví xu'u é ña nātídito, nté uun nuu i é iō xu'u é ña kiní o rkontúvi, tsi dá mī é nātídito.

¹⁸ 'Dukuān ne, kini va'á nto tú'un é kā'án u, tsi ña'a, ñá iō iña í ne, ní'i ká ña. Ntá tsi ña é ña tuvi iña i ne, nakuido nteé ña un tsi nté nuu i é kuini ña é iō iña ña —ka'an Jésuu ni ña'a san.

*Di'i Jēsuu ni ení ña
(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)*

¹⁹ Kidáa ne, xée di'i Jēsuu ni ení ña. Ntá tsi ña ni kuví xée ētsin ña mí tuví Jēsuu, tsí ña te nté kaa ña'a ntoo ña. ²⁰ Kidáa ne, xée uun ña'a, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñī nteé ña nto kí'i kán é ncho kiní ña nto —ka'an ña.

²¹ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é katekú i tú'un Xuva kō ne, kade ntaa tú'un ña, diví ña é di'í kó ni ení ko ni tā'an ko —ka'an ña.

*Dā teé da'na Jesuu tátsin ni ntúte miní
(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)*

²² Uun ntuvi ne, ínuu Jesuu tún ntóo ni ña ntini'i ña, kaka'an ña:

—Xio diñi ntute san kí'in o ve —ka'an ña.

Kué'en ña kidaā. ²³ Da ntaíta nti'xin ña nu ntuté san ne, kidi Jēsuu. Kidáa ne, un ntii tsi vé'xí tatsín san mé'ñū ntute san. Iñi ntú'u nátsitu tun ntóo san ntute

ne, dókō sá ni tēni ña. ²⁴ Kidáā ne, kué'en ña kūnantoto ña Jéssu, kaka'an ñá ni ña:

—¡Mastru! ¡Mastru! ¡Dóko sá tēni o! —ka'an ña.

Nákuntísi Jesuú ne, kaka'an ña é nākoó da'na tátsin san ni ntúte é kánakuntáñi ntaa. Ura tsí i xio kadin ne, diin diin sa kúvi. ²⁵ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

—¿Ntē kui ntaú'vī ntú nto? ¿Mí'i ntu kué'en é ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Ntá tsi ña ntini'i ña né, dōo u'ví ña. Koó dā kúdu'va ini ña, ntáka'an ñá xe un xé un ña:

—¿Xoó ña'a ntu ña sá'a, ña é káka'an ni tátsin san ni ntúte san é nākoó kadin ne, ura tsí i xio kadin ntí'xe? ¡Un tsi nte tátsin san ni ntúte san kade ntaa é káka'an ña! —ka'an ña.

Ña ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'ā nima i

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Kidáā ne, xée ña ñuú Gadara é tuví tuku diñi ntute é ñuú Galilea. ²⁷ Ntii Jesuú diñi ntute sán ne, ikan tsi vè'xí uun ñatíi, ña má ñuú san, ña é ñu'u é ña vá'ā nima i. Ñá te dā vévii é ña te núú ká ña du'nu ña; ntē ña te tuví ká ña nú ví'i ña kán. Da ñi kué'en tsi kapusantu kán nuu ña. ²⁸ Dā íni ña Jesuú ne, nákunchíi ntaa ñá nuu ña ne, un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—¿Neé nto kaduku ntée nto iñá ko, Jesuú, l'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? ¡Vii nto da xe'e, ñá ku kini nteē ntó ko! —ka'an é ña vá'ā san ni Jéssu.

²⁹ Kuan o ka'an ña, tsí Jesuú ne, kaka'an ñá ni é ña vá'ā san é na ntii nima ñatíi san. Dóo ki'ín ito kúk'i'vi é ña vá'ā san nima ñá, kuān te ntáki'ni ña'a san nta'a ña ni d'íin ña kadená ne, kanaki'i tu'un, tsí e ña vá'ā sán ne, kaxntíi ña da tí e kúnu ña é k'íin ña ñuu itsi. ³⁰ Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ña:

—¿Ntē ntú nanin? —ka'an ña.

—Ntí'i ne, Ligiuun naní nti —ka'an.

Kuan o ka'an ña, tsí ña te da díi e ña vá'ā san é ñu'u nima ña. ³¹ Íkán é ña vá'ā san nta'a Jéssu é ña taxnuu ña í ini totsín kan. ³² Da'a san ne, ñá tē nté kaa ñu'u kútsin san nta'é'xí tí xuku san ne, ntáka'an é ña vá'ā san te kúvi ntí'vi nima kútsin san. Jesuú ne, xe'e ña ítsi. ³³ Kidáā ne, ntii é ña vá'ā san nima ñatíi san ne, dā kúk'i'vi nima kútsin san. Kidáā né, ínu kútsin san, kue'en tí un tsi nte mí nuu ntute san ne, ikan tsi tēni ntí'i tí.

³⁴ Ña e ntáde kuenta kútsin san ne, dā íni ña nte o kúvi ne, kué'en ña, koo da ntaínu ña, kuntaá ña ni ña ntoo má ñuú san ni ña ntoo má kú'u kan nté o kúvi.

³⁵ Ña'a sán ne, ntii ña, kukoto díto ña nté o kúvi. Dā xee ña mí tuví Jesuú ne, ikán tuví tixi ñatíi san nú d'íin Jesuú, ña e ntii é ña vá'ā san nima i. E nákunū ña du'nu ña ne, e vá'á o kadē kuení ña. Kidáā né, dōo u'ví ña'a san. ³⁶ Ña é íni nte o kúvi ne, ntántaa ña nté o ntuvá'a ña é ñu'u é ña vá'ā sán nima i. ³⁷ Un ntíi ntii ña ñuú Gadara ne, eni ntu'u ña ntaíkan ña da xe'e é na ntáka Jesuú ñuú ña, tsi dóo ntaú'vī ña. Dukuān ne, nákunū Jesuú tún ntóo san ne, dā kunú'u ña.

³⁸ Ñatíi, ña e ntii é ña vá'ā sán nima í ne, kaka'an ña é k'íin ñá ni Jéssu. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñá é na kutuví ña. Kaka'an ña:

³⁹ —Kunú'un nú ví'i o ve, ntaan ni ñá'a san nté o dé Xuva ko ni o —ka'an Jéssu.

Kidáā ne, kué'en ñatíi san, kuntáa ña ni ñá'a san da kánñi má ñuú san nté o dé Jesuú ni ña.

Diókō Jairu, ni ñad'íi, ña tñn nta'a dū'nu Jéssu

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Ntá tsi dā náxee Jesuú túku diñi ntute sán ne, ñá tē nté kaa diní ña'a san e náxee ña, tsí un ntíi ntíi ña'a san ntantétu ña ña. ⁴¹ Ikan tsí xeé uun ñatíi,

ñá nanī Jairu, ña odo nūu iña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Ña sá'á ne, nakutuvi nteí ñá nú dī'ín Jesuu ne, kaikan ñá da xe'e nta'a Jesuu é ki'ín ña nú vi'i ña kán. ⁴² Kuan tsi kaa uun a dióko ñá né, ió tun te ūxuvi kuiá tun ne, dóko sá kúvi tun.

Kidáa ne, ku'élen Jesuu ne, ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá ña. Un tsi ta'u nuu ña mé'ñu ña'a san. ⁴³ Ikán nuu ta'án uun ñadī'i, ña é ña kaxio da'na é kaeti niñi ña. É uxuvi kuía é kuān ó kanto'o ña ne, é dōo kue'e diu'un nantī'i ña nī medīkū. É nantī'i ñá é un ntī'i é ió iña ña ne, nté ña ni ntuvá'a ña. ⁴⁴ Ñadī'i sa'á ne, xéé ētsin ña ata Jēsuu. Tīin nta'a ña ntéte du'nu Jēsuú ne, ura tsí i ntuvá'a ña é kaeti niñi ña. ⁴⁵ Kidáa né, tsixe'e Jēsuu ñá'a san:

—¿Xoó ntu tīin nta'a i ko? —ka'an ña.

Un ntīi ntīi ñá ne, ntáka'an ña tsí ña te divi ña e tīin nta'a ña ña. Pedrú san ne, kaka'an ña:

—Mastrú, un ntīi ntīi ña'a san ntánata'u nūu ña nto ne, ntátsi'i ntido ña nto —ka'an ña.

⁴⁶ Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an xtúku ña:

—Íó xoo tīin nta'a i ko. Tsí kutuní ko tsí kúvi ntuvá'a ña —ka'an ña.

⁴⁷ Dā kutuní ñadī'i san tsí ña kuvi kuxu'ú ña ne, koó da kánī'i ñá, nakunchíti ña nú dī'ín Jesuu. Kidáa ne, kaka'an ña mé'ñu un ntīi ntīi ña'a san tsí ió nuu i é tīin nta'a ña Jēsuú ne, kaka'an ña tsí ura tsi ntuvá'a ña. ⁴⁸ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—I'xá ko, é ntuvá'an ve, tsí nuu é ntaā i e kuínti'xe o ko. Vā'a vá'a tsi koo kunú'un ve —ka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an dúkuan Jēsuu dá xéé uun ña'a, ñá nī'i tú'ún iña ñá odo nūu iña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kaka'an ña:

—Dióko nto ne, e xi'í ñá. Ñá ku nāteku du'xén ka nto mastrú san —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi téku Jēsuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ñá ku u'vi o. Mii tsí é kuinti'xe o ne, ntuvá'a dióko o —ka'an ña.

⁵¹ Kidáa né, dā xee ña nú vi'i ña kán ne, ñá ni xē'é Jesuu é ki'vi nté uun ña'a; mii tsí Pedru ni Sántiau ni Juaán san, ni uva i'xá san ni dī'i i. ⁵² Un ntīi ntīi ñá ntoo sán ne, ntaéku ña, tsí é xi'í i'xá san. Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ña kuéku ká nto, tsi tá'nu kúdií san ne, ñá te ni xi'í tun, tsí kúdií kakidí tun —ka'an ña.

⁵³ Un ntīi ntīi ñá xkuntée ña ña, tsi íni ñá'a san tsi é xi'í ntī'xe a i'xá san.

⁵⁴ Kidáa ne, kárkāa Jesuu nta'a i ne, un ntīi tsi kaka'an ña:

—¡Tá'nú kudii, nakuntitsin! —ka'an ña.

⁵⁵ Ura tsí i ntóto tún ne, nākuntitsí tun ne, kaka'an Jēsuú é na kué'é ña é ká'xi tun. ⁵⁶ Uvā tún ni dī'i tún ne, koó dā kúdu'va ña é kuan o kúvi. Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ña é ña ká'an ñá ní nté uun ña'a san nté o kúvi ntóto tun.

9

Dā táxnūu Jesuu pustru ña e kka'an ntódo ña tú'un Xuva kō (Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Jesuu ne, nātaká nuu ña uxuvi ñá'a ña ntini'i ña ne, xé'e ñá é kúvi vii ña kada kú'vē ña iña é ña vá'a san é nakuitā ñá i, nī é kúvi vii ña ntavá'a ña ña'a san da nēé ka nuu ku'i e ntákuvi ña. ² Taxnūu ña ña é kika'an ntódo ña tú'ún iña i mí kadē kú'vē Xuva ko, nī é ntavá'a ña ña nchokuvi. ³ Kaka'an ñá ni ña:

—Ñá kū neé kuido nto é ki'ín ntó itsi kán; nté tatūn, nté itin, nté tāñú'ū, nté diu'un, nté uun na'a du'nu nto ña kuni'i nto. ⁴ Dā mí'i ká vi'i mí xéé ntó ne, kuntōo nto un tsi da nté ntáka nto ñuú san. ⁵ Dā mí'i ká ñuú san mí ña ntío ña é kuntōo nto ne, ntaka nto ikán ne, nakidi nto xáka dī'ín nto vata koo é kuni'i ña

kuenta é nakūnaá mii ñā kūñu ñā é ñā ni ntío ñā tú'un Xuva kō —ka'an Jesús ni ñā.

⁶ Kidáa ne, kué'en ñā, ita ntí'xin ñā ta'án ñuu ta'án ñuu, ntáka'an ñā tú'un é vā'á san nté koo nakáku ñā'a san ne, dā mí'i ka mí kué'en ñā ne, ntavá'a ñā ñā nchokuvi.

Dā kudana iní Heródē
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Rei Heródē né, tēkú ñā e ntáka'an ñā'a san iña Jesús é un ntí'i nūu i é kade ñā ne, un tsi kúdana iní ñā, tsí iō ñā ne, ntáka'an ñā tsí Juaan Bautistá ne, é ntōto ñā ve é xi'i ñā. ⁸ Iō ñā ne, ntáka'an ñā tsí é ntíi díto ñā ka'án naa Xuva ko, ñā nani Eliá ne, iō ñā di ne, ntáka'an ñā tsí ñā ka'án naa Xuva ko, ñā ntivú dí ne, e ntóto ñā. ⁹ Kidáa ne, kaka'an Heródē san:

—Tsí xu'u ntu ku é taxnūu u é ka'ntē ñā díki Juaán san ne, ¿xōo ntú ñā'a ñā tsikán kuān, e dóo katekú ko é ñā te nté kaa nuu i é kade ñā? —ka'an ñā.

Dukuān né, ntukū nuu ini Heródē san nté koo kiní ñā Jesús.

Dā xe'é Jesuu é kā'xí u'un míl ñā'a
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Dā náxee ñā ntini'i ñā ne, ntaa ñā ni Jesús nté o dé ñā. Kidáa ne, kue'en ní'i xio Jesuu san ñā ntini'i ñā uun ñuu é nani Bētsaida. ¹¹ Ntá tsi dā kútuni ñā'ā sán ne, íntikín ñā Jesús. Jesuu san ne, dōo vā'á o dé ñā ni ñā, kaka'an ñā ni ñā iña mí kadē kú've Xuva kō ne, ntavá'a ñā ñā nchokuvi.

¹² Dā kuáa ne, xée etsin ñā ntini'i ñā san mí tuví Jesús, ntáka'an ñā:

—Ká'an nto ni ñā'a san, na kí'in ñā, kintúku ñā mí kuntoo da'na ñā ne, na kintúku ñā é ka'xí ñā da mí'i ká ñuu é ntoo étsin i'a. Tsí i'a ne, ñā tíví nee iñā iō kue'en tsi é ka'xí ñā —ka'an ñā.

¹³ Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Mii nto kué'é nto ñā é ka'xí ñā —ka'an ñā.

Ne, kaka'an ñā ntini'i ñā:

—Kūdii u'ún sa tañú'u ni úví sa tsáka iō ti. ¿Vá kikiuín ntu ntí é kā'xí un ntí' ntí ñā'a san? —ka'an ñā.

¹⁴ Tsí iō ñā te ú'un míl ñatí san ntoo ñā. Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ñā ni ñā ntini'i ñā:

—Ká'an nto, na kuntōo ñā uvi díko u'xi uvi díko u'xi ñā'a ñā —ka'an ñā.

¹⁵ Kuan o dé ñā ne, íntōo ntí' ntí ñā'a san. ¹⁶ Kidáa né, kí'i ntí'i Jesuu é ú'un tañú'u ni úvi tsáká. Íto ñā e dukún kán ne, dā naku'é e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ñā ne, dā xe'é ñā ñā ntini'i ñā é tsí'i ñā nta'a ñā'a san. ¹⁷ É'xi ntí' ntí ñā'a san da nté ku e ntá'a ñā. Dā kúvi é'xi ñā ne, náku'un tsitū ká uxuvi xiká utsi i é ntoó ka.

Kaka'án Pedru tsí Jesuu ne, ñā é taxnuu Xuva kō
(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Uun ntuvi ne, kaka'an ntá'ví Jesús é da mii tsi ñā ni ñā ntini'i ñā ntoo ñā ne, tsixe'e Jesús u ñā:

—¿Neé ntú ñā'a ú, tē ka'an ñā'a san? —ka'an ñā.

¹⁹ Nantíko koō ñā, ntáka'an ñā:

—Iō ñā ne, ntáka'an ñā tsí Juaan Bautista nto. Iō ñā ne, ntáka'an ñā tsí Elia nto. Iō túku ñā ne, ntáka'an ñā tsí ñā ka'án naa Xuva ko, ñā ntivu ntó, ñā e ntóto xtuku é xi'i —ka'an ñā.

²⁰ —Divi ntó ní, ¿neé ñā'a ú, te kuiní nto? —ka'an Jesús.

Pedru ne, nantíko koō ñā, kaka'an ñā:

—Divi ntó é Cristu nto, ñā e táxnuu Xuva kō —ka'an ñā.

Dá kakā'an Jéssu tsi kuví ña

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Ntá tsi dóo ka'an Jéssu é ña ku ka'án ña nī nté uun ña'a nuu i sá'a.

²² Kaka'an ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kantio e dóo nto'o ko. Dóo nantii ni'ni ñatā sán ko, ña nī tó'ō dutú san nī mastrú lei. Ka'ní ña kó ne, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto u —ka'an Jéssu.

²³ Kidáā ne, kaka'an ña ni ūn ntíí ntíí ña'a san:

—Tē xoó ncho kuntikín i kó ne, ña kú de ká ña kuenta íña mii ña ne, utén utén san ne, na kuntikín ña ko, kuān te dóo nto'o dadíí ña nī ko. ²⁴ Xoo é ncho nakakū mii i ntuvi íña í ne, kunaá ña. Ntá tsi tē xoo nakunaá i ntuvi íña í kuenta íña ko ne, nakáku ña. ²⁵ ¿Neé ntu kaidiá'vi ñatíí san te ní'í ña kaníí ñūxiví san, te kúnaá mii ntu ña ne, o tē natívi mii ña kúñu ña? ²⁶ Tē xoó kakuka'an nuu i tú'ūn kó ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuan kōo kuka'an nuu ko í dī ntuvi dá nainú u é koó dá káxi'í nuu ka'nú u vata kaa Uvā kó nī ánje ña, ña e dóo va'a. ²⁷ Nuú é ntaā i é ká'án u ni nto ne, iō nto é ntoo nto i'a vevíí ne, ña kúví ntó tē ña di'na kiní nto mí'í kadé kú've Xuva kō —ka'an Jéssu.

Dā nádama kúñu Jéssu

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ E kúvi te ūna ntúví é kuān ó kaka'an Jéssu ni ña ne, kúxēe ña uun xuku mí kúka'an ntá'ví ña. Ku'éen ña nī Pedru ni Sántiau ní Juaan. ²⁹ Nii dukuan káka'an ntá'ví ña ne, nádama nuu ña. Dóo ña né, ntukui'xīn kue'éen ne, dōo kaxi'í nuu. ³⁰ Kidáā ne, xee dítō uvi ña'a ñatíí, ntatíin ña ni ña. Ña sá'a ne, Muisee ni Élia. ³¹ Un tsi kaxi'í nuu ka'nu ntíko diñi ña. Ntatíin ña nté koo kada ntaa Jéssu é kuví ña ñuú Jerusaleen. ³² Kuān te dóo ncho kidí Pedru ni ña ntíní'í ña ne, kuan tsí ó intíto ña da íni ña Jéssu e dóo kaxi'í nuu ña, nī ntuvi ñatíí, ña ntāñi ni'í ña. ³³ Kidáā né, kī nteé xio ñatíí san Jéssu, ku'éen ña ne, kaka'án Pedrú san:

—Mastru, ¡nté kui vá'a ó é ntoo o i'a! Ví'í a vé ne, kada vá'a ó uni á ví'í xó'ō san, uun íña nto, uun íña Muísee, ni uun íña Élia —ka'an ña.

Ntá tsi Pedrú san ne, dotó tsi kaka'an ña; nté ña íni ña ne nuu i é káka'an ña. ³⁴ Nii dukuan káka'an ña ne, xee uun víko ne, nākunuu tá'an dava ña ni ntati í né, dóo u'vi ña. ³⁵ Kidáā ne, mé'ñū viko vé'xi uun tátsin, kaka'an:

—Ña sá'a é I'xá mii kó, ña e dé kú've u. Kini vá'a nto nee é káka'an ña —ka'an tátsin san.

³⁶ Dā kúvi ka'an tátsin ne, íni ña tsí da mii tsi Jéssu tuví ña. Kidáā ne, diin diin tsi ntoo ña. Titín ntuvi e nté uun xoxo ni ká'án í ni tūku ña'a nee íña é íni ña.

Dā ntavá'a Jéssu uun na kudíi, ná nuu é ña vá'ā nima i

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Utén san ne, dá núu ña xuku ne, ña tē nté kaa ña'a kuketú itsi ña Jéssu.

³⁸ Kidáā né, uun ña'a ñatíí, ña é nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, un ntii tsi káka'an ña:

—Mastru, víi nto da xe'e, koto nto i'xá ko, tsí kuan tsí kaa uun i'xá ko. ³⁹ Kini nto tsí uun é ña vá'ā san katín i ne, kade é uun ito tsi kakachu'u ntáa ne, kaxi'í mí ne, kakii tiñu xú'u i di. Kantuku kuí'í é ña vá'ā san i ne, ña ncho nangāvá i'xá ko. ⁴⁰ E íkán ú da xe'e nta'a ña ntíní'í ntó é nakuitá ña é ña vá'ā san ne, ña ni kúvi víi ña —ka'an ña.

⁴¹ Nantíko kōo Jéssu, kaká'an ña:

—¡Nto'ō é ntoo nto vevíí ne, nté ña ntákuinti'xe nto! ¡Dóo do'ō nto! ¿Nté ntu kaa ntuvi é kutúví u ni ntó, é kútí kó nimá ko ni ntó? —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san:

—Ta'xin i'xá o i'a —ka'an ña.

⁴² Dá vé kaxee étsin á na kudií san ne, nantáva é ña vá'a san na nte ñú'u kán. Éde e xi'i mí xtúku na. Ntá tsi Jesuú ne, dē tí ña ni é ña vá'a san. Ntává'a ña na kudií san ne, naku'é ña na nta'va uva nā. ⁴³ Un ntíí ntíí ña'a san koó dá kúdu'va ña ne, dōó ka'nu kuíni ña ni Xuva kō.

Dā kúvi uvi íto kaka'an Jésuu é kuví ña

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ñi dukuān ntaíto díto ña'a san nēe é kade Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

⁴⁴ —Kini vá'a nto é kaka'án u ne, ñá ku kúnáa iní nto; tsí xu'u é vëxkúvī ú ñatíí ne, ntuví u kuenta ntá'a ña ñuú i san —ka'an ña.

⁴⁵ Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ñá ni ñē'e diki ña tú'un é kaka'an Jésuu, tsi dōó xū'ú o, kuíni ña. Dōo ntaú'vī ña é tsixe'e ña Jésuu nee iña é káni tú'un é kaka'an ña.

Xoo é díí ka kainuu á'vi i

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Kidáa né, eni ntu'u ñā ntánatíin ña xoó ntu ña'a ña é díí ka kainuu á'vi i. ⁴⁷ Dá kútuni Jésuu nee iña é ntádé kuení ña ne, kí'i ña uun i'xá san, xtuví ñá i dííi ñā ne, ⁴⁸ dá kaká'an ñá ni ñā'a san:

—Xoo é kí'i i uun a i'xá sa kuenta iñá ko ne, vata tsi te xū'ú kí'i ña ko. Xoo é kí'i i kó ne, vata tsi te kí'i ña ña táxnūu ko. Dukuān ne, xoó ña'a, ña é ña kainuu á'vi iña nto, kuíni ntó ne, divi ñā e díí díí ka kainuu á'vi ña kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

Xoo é ña kaka'an ntée i ko ne, kakuini'i ña kō

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Nantíko kōó Juaán san, kaka'an ña:

—Mastru, é iní nti uun ña'a, ña é kakaku ni'i diví nto é kanakuita ñā é ña vá'a san. Ntí'í ne, ña ni ntíō nti é kuān koo víí ña, tsí ña te kaduku ntée ña kō —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi kaka'an Jésuu ni ña:

—Ñá ku kuān xkoó de nto ni ñā, tsi xoo é ña kaka'an ntée i kō ne, kakuini'i ña kō —ka'an Jésuu.

Dā de tíí Jesuú san ni Sántiau ní Juaan

⁵¹ Dá dokó sa xee ntúvi é ntāa Jesuu e dukún kán ne, kaka'an ña tsí da mī é kí'in ñá ñuú Jerusaleen. ⁵² Di'na dá kí'in ñá ne, taxnūu ña ña'a é kí'in ñá uun ñuú lu'nti é tuví ñuú Samaria, é nantuku ñā mí'i kutúvī da'na Jesuu. ⁵³ Ntá tsi ña ñuú Samariá san ne, ña ni ntío ñā é kutúvī Jesuu ñuú ña, tsi é kútuni ña é Jerusaleen kí'in ñā. ⁵⁴ Tékú ña ntántikin ñā, Santiau ní Juaán ne, ntáka'an ña: —Tō'ó, ¿ntio ntu nto é kákán nti é na kíi ñu'u e dukún kán é na kōko kue'en ñá, vatá o dé Eliá san? —ka'an ñá ni Jésuu.

⁵⁵ Ntá tsi xkókōó Jesuú ne, dē tíí ña ni ñā, kaka'an ña:

—¿Ñá iní ntú nto xoo é ntántikin nto? ⁵⁶ Tsí xu'u é vëxkúvī ú ñatíí ne, ñá te vë'xí u é nākunaá u ña'a san, tsí vé'xí u é nakákú u ña —ka'an ña.

Kidáa ne, ku'éen ña uun ka túku ñuú lu'nti.

Ñā é ntio i é kuntíkin Jésuu

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Ñi dukuan ku'éen ñá itsi kán ne, uun ña'a ne, kaka'an ñá ni Jésuu:

—Ntio ko é kuntíkin u nto dá mí'i ka mí kí'in nto —ka'an ña.

⁵⁸ Kaka'an Jésuu ni ña:

—Ñúkuí san ne, iō xavi ti mí kaintoo vá'a ti. Lāá, kiti ntaíko e dukún san ne, iō taka ti. Ntá tsi xu'u é véxkúvi ú ñatí ne, ña túvi mí'i kutúvi da'na díki ko —ka'an ña.

⁵⁹ Kaka'an Jéssu ni túku ñá'a:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Ntá tsi kaka'an ñá'a san:

—Tō'ó, kuntétu kudii nto. Di'na nā kíkú'xí u uvā kó —ka'an ña.

⁶⁰ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Na koo mií ña xí'i san. Nā kíkú'xí ña ntíxí ní'i ña ña. Divín né, kué'én kúka'an ntódon ni ñá'a iña i mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

⁶¹ Kaka'an túku ña'a sán ni ña:

—Kuntikín u nto, Tó'ó. Ntá tsi tá'xi nto é dī'na kíkú'án u nī ña ntoo nú vi'i kó kán —ka'an ña.

⁶² Ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Xoó ña'a, ña é ña kaíka ntaa itsi Xúva kō ne, ñá vādá mí kaidiá'vi ña mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

10

Dā táxnuu Jesuu uni díko uxuvi ñá'a

¹ Rkontúvi ne, nāxaxnúu xtuku Xúva kō uni díko uxuvi ñá'a. Uvi úvi ñá'a ña táxnuu ña é kodo nuú ñá, kí'in ña da mí'i ká ñuú mí dá vé kí'in ña.

² Kaka'an ña:

—Dóo kue'e tsiñu iō, ntá tsi ña ntáde tsiñu ne, ñá titín ña. Dukuān ne, kákan nto nta'a tó'o tsiñu san é na taxnúu ká ña ña é káda tsiñu. ³ Vi'a ve ne, kue'én nto. Ntá tsi koto nto, tsí vata ntáa a le'ntú san ntáa nto é ñá te díin nto, ntá tsi taxnúu u nto é kí'in nto mí ntoo ña dóo diin san, é vāta ntáa ñañā ntáa ña. ⁴ Nā kú kuído nto itín nto, nte é káñú'u diu'un nto, nté ntí'xen nto. Nā ku ká'an ntó ntiusi ni ña ntaíka itsi kán. ⁵ Dā mí'i ká vi'i mí xēe ntó ne, nāxnuu viko nto vi'i san. Ká'an ntó é na vá'a tsi koo kuntóo ña nú vi'i ña. ⁶ Te ikān tuví uun ña'a, ña é ña te dū'xen díki í ne, kuntaa é kúntoo vá'a ña nú vi'i ña. Ntá tsi tē ña kuan ó ne, ñá kuntāa é kúntoo vá'a ña. ⁷ Uun tsi vi'i san kuntóo nto ne, ñá nadāma nto. Ka'xí nto ne, ko'o nto nee é iō, tsí ña kaíka má tsiñu sán ne, vá'a ó é naki'i ña xá'vi ña. Nā ku íka nto ta'án vi'i ta'án vi'i. ⁸ Te xee ntó uun ñuu mí ntio ña nto ne, ka'xí nto nee iña é tá'xi ña. ⁹ Ntavá'a nto ña ntánchokuví san mí kí'in nto. Ká'an nto ni ña ña é ve'xi étsin ntuvi é kadā kú'vé Xuva kō. ¹⁰ Ntá tsi tē xee ntó uun ñuu mí é ña ntío ña nto ne, ntii nto itsi kán ne, ká'an ntó: ¹¹ “¡Uñ tsi nte xákā ñuu nto é tñin d'ín ntí ne, nakidi ntí vata koo é na kütuni nto tsi ñá vá'a o ni ide nto nī ntí! Ntá tsi kini nto sá'ā, tsi mí kadē kú'vé Xuva kō ne, é xee étsin nte mí ntoo ntó”, kuan kōo ka'an nto. ¹² Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsi tē xee ntúvi é ntí'i ñuxiví sa ne, díí díí ka kue'e nto'ó ña ñuú tsikan é vata kaa ña ñuú Sodoma.

Ñuu mí ña ni kuintí'xe ña'a san (Mt. 11:20-24)

¹³ ¡Ña ntá'vi ide nto, ña ñuú Coraziin! ¡Ña ntá'vi ide nto, ña ñuú Betsaida! tsí tē dí ni kuvi núu í e dóo na'nu san ñuú Tiru ni ñuú Siduun é vata ó kúvi ñuú nto ne, emá tsi e natú'vi ña kuétsi ñá, nté emá tsi ñu'ú ña doo kue'ni ne, dá'vi ña xāa kúñu ña e dóo ntóo ntá'xa ña. ¹⁴ Ntá tsi tē xee ntúvi é ntí'i ñuxiví san ne, díí ka iō é nto'o nto é vata kaa ña ñuú Tiru ni ña ñuú Siduun. ¹⁵ Divi ntó ne, ña ñuú Capernaú ne, ¿kí'in ntú nto un tsi nte e dukún kan, te kuiní nto? ¿Mí'i ntú? Tsí un tsi nte e kunú kan kí'in nto —ka'an Jéssu.

¹⁶ Kaka'an túku ña ni ña ntini'i ña:

—Xoo é kainí i tú'un ntō ne, vata tsi te mií ú kainí ña. Xoo é kanakuítá i nto ne, vata tsi te xū'ú kanakuítá ñá ko di. Xoo é kanakuítá í ko ne, kanakuítá ñá ña táxnūu kó di —ka'an Jesús.

Dā náxee ña é uni díko uxuvi ñá'a

¹⁷ Ntí'í ūni díko uxuvi ñá'a sán ne, dōó diní ña náxee ña, ntáka'an ña:

—Tō'ó, un tsi nte é ña vá'ā san ntákuinti'xe i ntí da ntáka'án nti kuenta iña nto —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí iní u dá kō'xó tó'ō e ña vá'ā san e dukún kán é vata kaa ntuve ñū' u dá káxi'í nuu. ¹⁹ Iní nto tsi xu' u tá'xí u é kúvi vií nto é káka nuú nto kóo san, ó tdu'mé san. Tá'xí u é kúvi vií nto nī é ña vá'ā sán, kuān te dōó ntíi, é ntē ña váda nto ni'í kui'í. ²⁰ Ntá tsi ña ku nakunuu díní nima nto tsí é ña vá'ā san ntákuinti'xe i nto, ntá tsi na nākunuu díní nima nto tsí é ūve na'a dívi ntó e dukún kán —ka'an ña.

Dōo díní Jesuu

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ura dú'va tsi i xé'e Espiritū Sántu san é nākunuu díní kué'en nima Jesús ne, kaka'an ña:

—Xuva, Tō'ó e dukún kan ni ñūxiví san, nata'xi ú sintiá'vi nta'a nto, tsí nañé'e ntó ña ntá'vi san nuu i é xtúvi xu'ú nto iña ña e dōo ki'in iní í, ña e dōo tu'vé í. Dukuān ó de nto, Xuvā, tsí kuan ō ntio nto —ka'an ña—.

²² Xuvā kó ne, kuān ō ntío ña é tá'xi ñá ko é un ntí'í nūu i é ío. Nté uun xoxo íni i xoo é i'xá Xuva kō; mií tsi Xuva ko íni ña. Nté uun xoxo íni i xoo é Xuva kō; mií tsi i'xá ñá, nī ña é ncho kué'e i'xá ña é kūtuni ña —ka'an ña.

²³ Kidáā né, íto ña ñá ntíni'í ñá sán ne, diin diin tsi kaka'an xío ña ni ña:

—¡Nté kui vá'ā ó xoo é kainí i nuu i é ntaíní nto! ²⁴ Tsi ka'án u ni ntō tsi ña te da díi ña ka'án naa Xuva ko ni réi san ntio ña é kíni ña sá'ā e ntaíní nto, ntá tsi ña ni kuvi kíni ña. Ntio ña é tekū ña sá'ā e ntátekú nto, ntá tsi ña ni kuvi tekú ña —ka'an Jesús.

Nuu i iña ñá ñuú Samaria, ña dōo va'a

²⁵ Uun mastrú lei san ne, nākuntítsi ña, kaka'an ñá ni Jesús é kōto nteé ña ña nté koo ka'an ña. Tsixe'e ña ña:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo vií u vata koo é ní'í ko ntuvi vā'á iña ko ntií dañu ntúvi? —ka'an ña.

²⁶ Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Nte ntú ó uve na'a lei e xtúvi Xuva kō? ¿Nte ntú ó kaka'an, te kuini ó? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko kōó mastrú lei san, kaka'an ña:

—“Na kuñima kó Xuva ko da kanñ nima kó, ññ kué'en ini kō, kanñ é kadē kueni kō né, na kuñima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima míi kō kúñu kō” —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Vá'ā ó vata ō nantíko koón kaka'an. Te kuān koo viin sá'ā ne, ní'í o ntuvi vā'á iña o —ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi mastrú lei san ne, ntío ña é nada'an ñá kúñu ñá né, tsixe'e ña Jesús:

—Ntá tsi ¿xoo ntu é ta'an nti'xe i ko? —ka'an ña.

³⁰ Kidáā ne, nantíko kōó Jesús, kaká'an ñá ni ña:

—Uun ñatíí ne, ntíi ña ñuú Jerusaleen, kué'en ña ítsi ñuú Jericoo. Ítā nti'xin ña mí ñū' u ña du'ú ne, ído dú' u ña iña ña. Nátavá ña un tsi nte dú'nu ñá ne, è'ní ña ña. Dā náxtúvi íxí ñá ña ítsi kán e dōko sá kúvi ña. ³¹ Dā ku e ví'í ne, ítā nti'xin uun dutu ítsi san. Íní ña ñatíí san ne, dá xio díñi: ítsi san inteé xio ña, kue'en ña. ³² Kuan tsí o ita ntí'xin uun ña'a ña levita, ñá kaxntii dutú ne, dá

íni ña ña ni'i kui'i i san ne, dá xio diñi itsi san díta ña, kué'en ñá di. ³³ Ntá tsi uun ñatíí, ña vé'xi ñuú Samariá ne, divi tsi itsi san íta nti'xin ña di. Dá íni ña ña ni'i kui'i i sán ne, ntuntá'ví ini ña ña. ³⁴ Kidáa ne, xéé etsin ña mí tuví ña ne, dé cho'o ñá ña mí ni'i kui'i ña. Nakútsi nūu ña asete ni vīnu mí ni'i kui'i san ne, kí'ní nuu ña doo. Kidáa né, xntekū ñá ña ata idú ña, dá kue'en ni'i ña ña uun ví'i mí kutuví ña. Ikan Idé ña ña kuenta. ³⁵ Tévāá san ne, ña ñuú Samariá ne, távā ña uví diu'ún kuí'xin é kué'é ña tó'o ví'i sán ne, kaka'an ñá ni ña: “Vii kudii nto kuenta ñatíí sa'a. Te kué'e nanti'i ñá iña ntó ne, nta'ví ú tē ntíko kōó u”, ka'an ña. ³⁶ Vi'i a vé ne, ká'ān: ¿Xoó ntu é ntuni i e kúvi ta'an nti'xe ñatíí, ña ntúku kuí'i ña du'ú san, te kuiní o? —ka'an Jesús.

³⁷ Ne, kaka'an mástrú leí san ni Jesús:

—Ña ntúnta'ví ini i ña san —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—Kué'én ne, kuan tsi kōo víin di —ka'an ña.

Dá tuví Jesuu nú ví'i Marta ni Mária

³⁸ Jesuu ni ña ntiní'i ña ne, da kue'en dá kue'en ña itsi kán ne, xéé ña ūun ñu. Ikān né, uun ñadř'í, ñá naní Martí ne, xé'e ña ví'i ña é kutuví Jesuu san. ³⁹ Uun ta'an ña, ñá nani Māriá ne, ítúví etsin ña nú dř'ín Jesuu é kíni ña é kākā'an ña. ⁴⁰ Ntá tsi Martí san ne, dōó kadē kuení ña, tsi dōó iō tsíñu ña é víi ña. Xéé etsin ña mí tuví Jesuu ne, kaka'an ñá ni ña:

—Tō'ó, ¿ñā ntu te káde nto kuenta tsí ta'an kó ne, ñá te kaxnchíi tún ko nu tsíñu ko? Ká'an nto, na xnchii kúdíi tun ko —ka'an ñá ni Jesús.

⁴¹ Ntá tsi Jesuu ne, nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ña:

—¡Aí, Marta! Dōó kadē kuení o. ¿Nté kuān nte kue'e ntu núu i é kadē kuení o? ⁴² Ntá tsi uun tsi nuu i e dōó nuu á'vi. Mariá ne, é nakaxnúu ña uun nuu i e dōó vá'a é ntē xoxo kúvi naki'i núu i iña ña —ka'an Jesús.

11

Dá nañ'e Jesús ña ntiní'i ña nté koo ka'an ntá'ví ña (Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Uun ntuví ne, tuví Jesuu, kaka'an ntá'ví ña. Dá kúvi ka'an ntá'ví ña ne, uun ña'a ña ntiní'i ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—Tō'ó, nañ'e ntó nti nté koo ka'an ntá'ví nti vatā o nañ'e Juan Bautista ña'a, ña ntiní'i ña —ka'an ña.

² Kaka'an Jesús ni ña:

—Dā ntáka'an ntá'ví nto ne, du'va koo ka'an nto:

Xuvā ntí, ña tuví e dukún kán,

na kuiko ñu'u ñá'a sán nto.

Na kí'xi ntuví é kixkadā kú'vē ntó ñuxiví a.

Vata tsí ó de nto e dukún kán ne,

kuān tsi koo víi nto ñuxiví a di.

³ Ta'xí nto é kā'xi nti é ví'a é ūten.

⁴ Kada ka'nu iní nto nī nti kuétsī nti,

vata tsí ó ntáde ka'nu iní nti ni un nti'i tā'an nti,

ñā tanuu iñá nti.

Ñá ku dá vá'a ntó é kō'xó ntéé nti

é kōto ntee é ña vá'ā sán nti.

Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō —ka'an Jesús.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vii ka o kuéntá ni: Te ūun ntó iō ña dōó vá'a tiin ni'i ntó ne, kí'in nto dava ñūu nú ví'i ña kán, ká'an ntó: “Ñā tá'xi kudii nto uní íta nto te nāki'i nteé u, ⁶ Tsi

uun ña'a ña dóo vá'a tiin ni'i ú ne, dā ve xee ña nú vi'i kó kán é vē'xí ña itsi kán ne, ña túvī neé kue'en tsi é kué'e ú ka'xí ña", koo ka'an nto. ⁷ ¿Vá ká'an ntú ña tuvi má vi'i kán: "Ñā ku natēku du'xen ntó ko, tsi xi'í ko ne, é kantí'u. E tuví ntāá u ni i'xá ko. Ñā kúvi nākuntísi u é tā'xi u é ntio nto", koo ka'an ña? ⁸ Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsi, kuān té ña ntio ña nakuntísi ña é kué'é ña é kaikán ña vá'a tiin ni'i ña ne, kué'e ña vata kaa é kantio ña vata koo é ña natekú du'xen ká ña ña. ⁹ Dukuān é kākā'án u ni ntó: Kákan ntó ne, ní'i ntó. Nantuku ntó ne, nani'i ntó di. Te nake'xen ntó xi'í ne, nakaán ña. ¹⁰ Tsi xoo é kaikán i ne, ní'i i. Xoo é kanantuku i ne, nani'i i di. Xoo é kanake'xen i xi'í ne, nakaán ña di.

¹¹ Te uun nto é uva i'xá nto ne, té kaikan i'xá nto tsákā é ká'xi ne, ¿vá kué'é ntu nto i koo é ká'xi? ¹² O té kaikan ntívi é ká'xi ne, ¿vá kué'é ntu nto i tdu'me é ká'xi tí? ¹³ Ntá tsi ntó'o é kini ntāa ntó ne, ini nto é kué'é nto é vá'a iña i'xá nto. ¿Ñā ntu te dii dii ka ini Xúva kō, ña é tuvi e dukún kán, é kué'é ña un tsi nte Espiritú Sántú san xoo é kaikan i ntá'a ña? —ka'an Jesús.

Ntáka'an ña tsi e ña vá'a san kaxntíi Jesuu

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Uun ntuvi ne, kanakuítā Jesuu é ña vá'a san e dé ñi'i uun ña'a ñatíi. Dā ntíi ne, kúvi náka'an ñā ñi'í san. Koó dā kúdu'va ña'a san. ¹⁵ Ntá tsi iō ñā ne, ntáka'an ña:

—Ñatíi sa'á ne, kanakuítā ñā é ña vá'a san tsi kaxe'e Belsēbuu, tó'o e ña vá'a, é kúvi vii ña nakūnu ña i —ka'an ña.

¹⁶ Iō ñā ne, ncho koto nteé ña ña. Íkan ñā é vii ñā nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kán. ¹⁷ Ntá tsi kutuni Jesús nee e ntādē kuení ña'a sán ne, kaka'an ñā ni ña:

—Dā mí'i ká ñuú mi ntánāa núu ña ni tā'an ña ne, kunaá ñuú ña. Tē ntánāa núu mii ña ni ña vi'i ña ne, kán vi'i ña. ¹⁸ Dukuān ne, té tó'o e ña vá'a sán naa ni tā'an i ne, ¿nté ntu koo kuvi vii? Sá'a kakā'án u ni ntó, tsi ntáka'an nto tsi kata'xi Belsebuú san é kúvi vii u nákuíta ú e ña vá'a san. ¹⁹ Ntá tsi te kuān ó ne, ¿xoo ntu kaxé'e i é kúvi vii ña'a nto é nakuítā ñā é ña vá'a san? Dukuān ne, mii ñā ntánañe'e ña tsi ña te nuu é ntaā i e ntáka'an ntó iñā ko. ²⁰ Ntá tsi te Xúva kō káta'xi ña é kákuvi vii u é kanakuítā u é ña vá'a san ne, kani tú'un tsi é xee Xúva kō mí ntoo nto é kadā kú've ñā iña nto.

²¹ Te uun ñatíi, ña e dóo ntíi ini i ne, dóo iō tu've ña é kade ña kuenta ví'i ña ne, ñā te neé kuvi iña ña. ²² Ntá tsi te vē'xí uun ña'a, ña é dii ka ntíi ini ka xtúku i é naā ñā ni ñā ne, kuvi vii ña ni ñā. Kídāā ne, nakuido ña un ntí'i káá é kanada'an núu ña kúñu ña ni é un ntí'i iña ñā, dá kué'é xio ña é ido ña san.

²³ Xoo é ña kañe'e i da xe'e kó ne, kaka'an ntée ña ko. Xoo é ña kaxntíi ko é natáka u ne, da dii ka kaeté xaa ña.

E ña vá'a é kantiko kōo

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Tē ntíi uun é ña vá'a nima ñā'a sán ne, kaika ñuu itsi kán, kantukū mí'i kútuví da'na. Tē ña ni nani'i i ne, kada kuení i: "Ntíko kōo u, nú'u u nú vi'i kó kán mí kii u", koo kada kuení i. ²⁵ Te nāxé ne, nani'i i nima ñatíi san vata kaa uun vi'i mí dóo vá'a ntúntoo, mí dóo vá'a o ntúva'a. ²⁶ Kídāā ne, kí'in xtúku kínakueka ú xē ká e ña vá'a e dii dii ka kini ntāa. Kídāā ne, un ntí'i é únā san kí'vi é ku'un nima ñatíi san. Kídāā ne, dá dii dii ka natívi ña é vata kaa dí'na —ka'an ña.

Neé iña é dodíni ntí'xe

²⁷ Nii dukan káka'an Jesús sá'a né, uun ña'a ñad'í, ña tuvi mé'ñū ña'a sán ne, kachu'u ntāa ña:

—iNté kui vá'a ñad'í, ña é nakáku nto, ña é nátsítsi nto! —ka'an ña.

²⁸ Ntá tsi divi ña ne, kaka'an ña:

—jNté kui dóo vá'a o xoo é kainí i tú'un é kākā'an Xúva ko ne, dē ntaa ñal —ka'an Jéssu ni ñá'a san.

Ñ'a, ña é kīni ntáa, ntaikan ña nuu i e dóo ka'nu
(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Dā dóo náataká nuu ña'a san mí tuví Jesuú ne, eni ntu'u ña kākā'an ña:

—Ñ'a, ña ntoo vevii ne, dóo kini ntáa ña. Ntaikan ñá nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ña kué'e Xuva ko ña nuu i san, mii tsi é kué'é ña nuu i é vata o kúvi ní ña ka'an naa Xuva ko, ñá nani Jónaa. ³⁰ Tsi vata o kúvi Jonaa nuu i iña ña'a, ña intóo ñuu Nínive kidáa ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kuan kōo kuvi ú nuu i iña ñá ntoo i'a vevii. ³¹ Tē xee ntúvi é kōto nteé Xuva ko ñá'a, ne ñá'a ña ne, nakuntísi reina iña ñuu é tuví nte díñi i kán e dóo iká ne, tsi'i kuétsi ña ña, tsi reiná san ne, un vá'a tsi ika vé'xi ña é kīni ña un nti'i é íni rei Salamuún san. Koto nto ve, tsi e xee uun ña'a, ña é díi ka ka'nu ña'a é Salámuun. ³² Ña intóo ñuu Nínive kidáa ne, nakuntáñi ñá tē xee ntúvi é koto nteé Xuva ko ñá'a sán ne, tsi'i kuétsi ña ña ntoo vevii. Tsi ña ñuu Nínive sán ne, nātivi iní ña kuétsi ña dā téku ña tú'un é kākā'an Jonaá san. Koto nto, tsi e xée uun ña'a, ña é díi ka ka'nu ña'a é Jonaa.

Ñ'u é kaxi'i nuu kúñu kō
(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ Nté uun xoxo natúun i ñu'u é kutuví xu'u, nte é kutuví má ētún san, tsi kuntekū dukun vata koo é naxi'i nuu mí kī'ví ña'a san. ³⁴ Tsi ntuxnuu kó ne, vata kaa ñu'u é kaxi'i nuu kúñu kō kaa. Te vá'a ntuxnuu kó ne, kanī kúñu ko kaxi'i nuu. Tē ña vá'a ntuxnuu kó ne, kúñu ko ne, kutuví nee. ³⁵ Kuenta tsi ñu'u tsi dā nēe iní o ne, ñú'ú é Io iña o ne, kúnee. ³⁶ Te kanī tsi kúñu o ío ñu'u ne, nté un siin ña kákunee ne, kinin un nti'i é vá'a ne, vata kaa te ñu'u kaxi'i nuu kúñu o —ka'an Jéssu.

Dā tsi'i kuétsi Jesuu ña fariseu ni mastrú lei
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Dā kúvi ka'an Jéssu ne, kána uun ña'a ña fariseú ña é kíká'xi ña nú vi'i ña kán. Kúkí'ví ña, itúvi ña nú mesa kán ne, ³⁸ dā kúdu'va ña fariseú san dá iní ña tsi ña ní dē ntaa Jesuu vátá xkoó iní ña é nta'a ña dí'ña dá ka'xi ña. ³⁹ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó, ña fariseú ne, ntánakate nto ata vásu ntó ni kō'o nto, ntá tsi nima ntó ne, nuu tsitu nuú i é kīni kaa e ntáde nto, e nta'dú'u nto. ⁴⁰ jNté kui kuān nte tuntu ntú nto! ¿Vá ña íni ntu nto tsi ña é de kú've ata i kán ne, divi tsi ña é ide kú've ña iní i kán dí? ⁴¹ Ntá tsi kué'e nto ña ntá'vi é nuu nima ntó ne, dukuān né, ntuntoo nti'xe kanī kúñu ntó.

⁴² Ntá tsi jña nta'ví ide ntú nto, ña fariseu! Ntō'ó ne, dóo kuenta ntáde nto ntánakii xio nto uun ta'vi i é ū'xí san iña é un nti'i nuú i xuku cho'o nto é nakué'e nto nta'a Xuva kō vata tsi o é kākā'an lei san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta tá'an nto te vii nto é vá'a ni ñá; ntē ña ntákuinima ntó Xuva kō. Sá'á é kantio é vii ntó da ntánakué'e nto nta'a Xuva kō é káduku ntée ña.

⁴³ jÑa nta'ví ide ntú nto, ña fariseu!, tsi nú vi'i mí ntánataká nuu nto ne, dóo ntio nto é kuntuó nto nte nuu i kán ne, dóo ntio nto é kuiko ñu'u ña'a san nto itsi mí ntaika nto.

⁴⁴ jÑa nta'ví ide ntú nto! tsi ntō'ó ne, vata ntáa ñañá é ña díto tuví má ñu'u kán ntáa nto. Dā nēni tsi ña'a san, ntaído ntíta ña —ka'an Jéssu.

⁴⁵ Kidáa ne, nantúko kōo uun mastrú lei san, kaka'an ña ni Jéssu:

—Mastru, dá kuān ó kaka'an ntó ní ña tsikán ne, vata te kaka'an kīni nto ní ntí dí —ka'an ña.

⁴⁶ Ntá tsi kaka'an Jéssu:

—jÑa nta'ví ide ntú nto di, é mastrú lei nto! tsi ntánakuído nto ña'a san da nte koo é ña kutíi ká ña. Ntá tsi ntó'ó ne, nté un siin ña nchó tiin nta'a nto.

⁴⁷ jÑa nta'ví ide ntú nto! tsi vatá o dé ñata ntō, ña intōo kídaa é é'ní ña ña ntáka'an naa Xuva ko ne, kuan tsi ó ntáde nto di é ntáde vá'a nto ñaña ña. ⁴⁸ Sá'á é kata'xi kuenta é kütuni tsi dadii tsi nima ntó ni ñata ntō, ña intōo kídaa. Divi ñata ntō san é'ní ña ña ne, divi ntō ntáde vá'a nto ñaña ña.

⁴⁹ Tsi kaka'an Xúva kō, ña dóo ki'in ini: “Taxnúu ú ña ka'an naa kó ni püstrú ko mí ntōo ña. Iō ñá ne, ka'ni ña'a san ña. Iō ñá ne, kada xení ña'a san ni ña.” Kuan o ka'an ña. ⁵⁰ Dukuān é vevii ne, Xuva kō ne, ntákan ña kuenta ñá'a, ña ntōo vevii, kuenta iña níñi é éti un ntíi ntíi ña ka'an naa Xuva ko, ña é xi'i un tsi nté da iñi ntu'u núxivi sa. ⁵¹ É'ní ña ña ntáka'an naa Xuva ko nte ntúvi di'na da é'ni ña Abeé san un tsi da nte rkontúvi da é'ni ña Zacaria. É'ní ña ña má úkún kán mé'ñi nú naa kan ni má vi'i é dóo kuíko san. Dukuān é kaka'an un tsi Xuva kō ne, ntákan ña kuenta iña ñá xi'i san nī ña é ntōo vevii.

⁵² jÑa nta'ví ntu nto, mastrú lei!, tsi dóo kutu ni'i nto ntakáa xi'i mí ntákütú've ña'a san. Ntē ña ntakí'vi mii nto, ntē ña da vá'a nto é ki'vi ña'a, ña é ntio i é kütú've i —ka'an Jesús.

⁵³ Dá kaká'an Jesús nuu i sá'á ne, mastrú lei san nī ña fariseú san ne, dóo kudiin ñá ni ña. Eni ntu'u ña ntánakutsu'un ña ñá é ña te da díi nuu i tsixe'e ña ña. ⁵⁴ Ini xu'ú ñá te neé nuu i é kúvi xntéé ixi ñá ña kuenta iña tú'un é kaka'an ña.

12

Kanañ'e Jesuu kuénta iña ña é da mi rki xaa i kaka'an

¹ Dukuān ne, ñá tē nté kaa nté kaa ña'a náta'ká nuu ña. Uun ito tsi ntaédin nuu ta'an ña. Dá éni ntu'u Jesús kaka'an ñá ne, di'na tsi ña ntini'i ña kaka'an ñá ni ña:

—Kuenta tsi vii nto ni u'xen iá ña fariseu. Tsi díví ñá né, da rki xaa ña odo ntáka'an ña, ñá te kaniñ nima ñá ntáka'an ña. ² Tsi ña túvi nee iña é koo xú'ú iña ko é ña nátdito; ntē ña tuví ne nuu i é ntē xoxo kiní i. ³ Dukuān ne, un ntíi ntíi é ntáka'an nto mí neé san ne, kütuni ñá'á san mí káxi'i nuu ntuve ngántii san. Nēe é diin diin tsi ntáka'an nto dá kánti'ú xi'i ntó ne, uun ito tsi kachu'ua ña, ka'an ña nté rki vi'i kan.

Xoó ntu é ú'vi nti'xe ko

(Mt. 10:26-31)

⁴ Ntō'o é dóo vá'a tiin ú ni ntō ne, kaka'an u ni ntō é ña ku u'ví nto xoo é ka'ni i kúñu kō. Tsi te kúvi ne, ña túvi nee é kuvi vii ka ñá ni kō. ⁵ Ntá tsi kaka'an u ni ntō xoo é díi ka u'ví nto. U'ví ntó ña é kúvi nakii'i ntuvi iña nto ne, da katé nuu ña nto dó'vi kan. Divi ñá é u'vi nti'xe nto ña.

⁶ ¿Ñá ntu te kadíko ña ú'un láa san é úvi kúdi diú'un san? Ntá tsi nté uun ti ña kakunáa ini Xúva ko ti. ⁷ Divi ntō né, un tsi nté idi dikí nto ntánté'vi kui kui uun. Dukuān ne, ñá ku u'ví nto. Tsi díví ntō ne, díi díi ka nuu á'vi nto é vata ntáa láa, kiti é ña te da díi san.

Xoo é nakíni i Jesuu núu ña'a

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ntá tsi kaka'an u ni ntō tsi un ntíi ntō xoo é kanakiní i ko nuu ña'a san vevii ne, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, nakini u ña nuu ánje Xuva kō kídaa. ⁹ Ntá tsi xoo é kákuka'an nuu i é ka'an i ñá ko nuu ña'a san vevii ne, kuan kōo vii u ni ña nuu ánje Xuva kō kídaa.

¹⁰ Da xóo ka é ka'an ntée i ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi vevii ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ña. Ntá tsi xoo é ka'an kini i iña Espiritú Sántu ne, ñá kada ka'nú iní Xuva ko ni ña.

11 Tē kue'en ni'i ña nto vi'i mí nataká nuu ña Israeé ne, o ki'in ni'i ña nto ntá'a ña kaxntēku kù've sán ne, o ntá'a ña tsiñu na'nu i ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo nantiko koō ntó, nee é ká'an nto. ¹² Tsí tē xee úra i é ká'an ntó ne, Espiritū Sántū sán nañ'e é ña nto nté koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

Ne e dóo xii kaa iña ñá kuika

¹³ Uun ñá'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jéssuu:

—Mastru, ká'an nto ni éni ko, na ta'xi na é káduku ntéé ú iña uvá nti —ka'an ña.

¹⁴ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kù've u iña nto, é kē'nté dava ú iña nto? —ka'an ña.

¹⁵ Kidáā ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san:

—Kuenta tsí vii nto tē ña kuné'ū iní nto é ió iña ta'an nto. Tsí ña te nee é ió iña ko é kade i é vā'á koo kuntoo o ñūxiví sa —ka'an Jéssuu.

¹⁶ Kidáā né, ntaa ña ni ñā uun nuu i:

—Uun ñatī, ña dóo kuikā né, dóo vā'a kúvi é tātá ña. ¹⁷ Kidáā né, dóo dé kuení ña, kaka'an ña: “¿Nee ntu vii ú ve? Tsí ña túvi ka mí'i natsoo vā'á u é tātá ko”, ka'an ña. ¹⁸ Dā dé kuení ña, kaka'an ña: “É iní u nee vii ú ve. Nakñn ú a vi'i atā sán ne, dá xntītsí u uun é díi ka ka'nu ka. Ikan nátsu'un vā'a ntī'i u é tātá ko ni un ntī'i é ió iñá ko. ¹⁹ Kidáā ne, ká'an mií ú ni nimá ko: Nima mií ko, divin ne, ñá tē nté kaa iña o é ntoo vā'a ve. Kutuvín da'nan ve. Ka'xin ne, ko'on; na nākunuu dīnī nima o.” Kuan kōo ka'an ña. ²⁰ Ntá tsi Xuva ko ne, kaka'an ña: “¿Nté kuān nte túntun ntun! tsí niñú ve kuvin. Iña o é ntoo vā'a ne, ¿xōo ntú iña i kuví?”, ka'an ña. ²¹ Dukuan o ntákuvi ña'a, ña e ntátsoo vā'a dokuika iña mií i, ntá tsi dóo nta'vi ñá nuu Xuva ko —ka'an Jéssuu.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña

(Mt. 6:25-34)

²² Kaka'an Jéssuu ní ña ntini'i ñā:

—Sá'a ká'an u ni ntó: Ná ku dē kuení nto nee é ká'xi nto; ntē ña ku de kueni nto nee é ku'un kutávi nto. ²³ Tsí ntuví iña kó ne, díi ka nuu á'vi é vāta kaa é ká'xi o. Díi ka nuu á'vi kúñu kō é vāta kaa dóo é ku'un o. ²⁴ Koto nto nté o de rkáka san: Ná katá'xi ti é tātá, ntē ña katá'vi ti, ntē ña tuvi mí'i ntánatsoo vā'a ti iña tí di. Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é ká'xi ti. Ntō'ó ne, ¿ñā ntu te díi díi ka nuu á'vi nto é vāta ntāa láa san? ²⁵ Nté uun ña'a nto ña kuvi vii nto é kuē'nu ka kúñu nto, nté un síin ka, kuān te dóo kadā kuení nto. ²⁶ Tē ña kuví vii nto nte un síin sá'á ne, ¿nté kuí ntádē kuení ntu nto tuku nuu i?

²⁷ Kóto nto nté o ntaé'nu láa san, é ntē ña ntáde tsiñu ne, ntē ña ntánakuido xu've. Ntá tsi kaka'an u ni ntó tsí rei Salamuún ne, kuān te dóo vā'a kue'en dóo ña ne, ñá tē nté sa vā'a ito ña é vata ntāa láa san. ²⁸ Te Xuva ko kaxé'e ña e dóo vā'a ito ku'u é kaa má kú'ú kán vevii ne, tevāá ne, tutun kuví ne, ¿ñā ntu te díi ka kue'e kuenta víi ña nto nēe é ku'un nto, ntō'o é ña ntákuinti'xe nto?

²⁹ Dukuan ne, ña ku nantí'i nto iní nto é ntuku ntó é ká'xi nto. ³⁰ Tsí ña'a, ña é ña ini Xúva kō né, dóo ntaítsu'un ña iña é un ntī'i nuú i sá'a. Ntá tsi divi ntó né, ió uun Xuva ntó, ña é iní nee é ntátaan núu nto. ³¹ Ntukú nuu iní nto nēe e vā'á é vii nto é ntio Xuva ko ne, ní'i ntó é un ntī'i nuú i sá'a.

Natsoo vā'a o é nuu á'vi iña ko e dukún kán

(Mt. 6:19-21)

³² Ná ku u'vi ntó, a le'ntu mií ko. Ná tē nté sa titán nto, ntá tsi Xuva kō ne, ió ñá dodīni é tā'xi ña nto é vā'á iña ña. ³³ Nadiko ntó é ió iña nto ne, dá kuē'é nto ña ntáaan núu i san. Kuan kōo kavá'a nto itán nto é ña kakuatā é kuntuo vā'a iña nto e dukún kan ntii dañu ntúvi. Tsi ikān ne, ña kakí'vi ña du'u, ntē ña kadúku tí iña ko. ³⁴ Mí'i ntóo é nuu á'vi iña ntó ne, ikan kuntuo nima ntó di.

Kantio é kōo tú've ko

³⁵ Na kōo tú've nto du'nu nto ni ñū'u é nātuún nto. ³⁶ Vii nto vata tsí o dé ña ntáde tsiñu, ña ntántétu tó'o i, ña é ñe'e mi tánta'a ña'a. Tē náxee ñá ne, kanake'xen ña xi'í ne, ura tsí i nakaan. ³⁷ Nté kui dñi tó'o ña ntáde tsiñu san e ntántito ña te naxéé ña. Nuú é ntaá i é káka'an u ni ntó tsí divi tsi tó'o ña ne, náxuntéé ña donúu ña ne, da ká'an ña tsí na kuntōo ña ntáde tsiñu san nú mēsa ñá ne, miú to'o ña tsu'un ko'lo ña é ká'xi ña. ³⁸ Nté kui va'a ña ntáde tsiñu san, tsí kuán te davá ñūu ne, o e ve'xi túvi ne, ntántito ña tē néé tó'o ña. ³⁹ Na kūtuni nto sá'a. Tē dí ini tó'o vi'i san neé ura ki'xi ñá du'ú san ne, koo tú've ña kuntétu ña. Ná ku'e' é ña itsi é k'v'í ña du'ú san má vi'í ñá é ki'í dú'u ña iña ña. ⁴⁰ Kuan divi ntó dí ne, na kōo tú've nto, tsí dá néé ini nto ntuvi dá ña ntántétu nto xee ña vexkúvi ñatíi —ka'an Jesús.

*Ña ntáde tsiñu vā'a nī ña ntáde tsiñu, ña é ña vā'a
(Mt. 24:45-51)*

⁴¹ Pedrú ne, katsixe'e ña:

—Tó'ó, ¿vá kantáa ntu nto nuu i sá'a é da miú tsi iña miú ntí ne, o iña un ntí ntí ña'a san? —ka'an ña.

⁴² Kaka'an Tó'o kō:

—¿Xoo ntu é ña ntáde tsiñu odo nūu, ña é díi ka vā'a, ña é díi ka kade ntaa, ña é káka'an tó'o i é kodo nūu ñá iña ñá ntoo nú vi'í ña é ku'e' é ña é ká'xi ña te xee úra i? ⁴³ Nté kui va'a ña ntáde tsiñu, ña kade ntaá san! Tē náxee tó'o ña ne, é un ntí'i káde ntaa ña vatá o uvé tsiñu ña. ⁴⁴ Nuú é ntaá ntí'xe i é káka'an u tsi tó'o ña ne, xtuví ñá ña é ku'enta víi ña é un ntí'í é io iña ña. ⁴⁵ Ntá tsi te ña ntáde tsiñu san kade ku'eni ña tsí kukuii ka dá náxee tó'o ña ne, kani ntu'u ña kadá xení ña ni ña ntáde tsiñu ni'í ña, te tii, te ñad'í ne, kani ntu'u ña é kō'o ña, é ká'xi ña, é kada ki'vi ña. ⁴⁶ Kidáa ne, da néé ini tsí ña naxee tó'o ña ntuvi dá ña kantétu ña, tsí ña ini ña neé ura naxéé ña. Kidáa ne, naki'í ña tsiñu ña ne, natee xio ña ña é k'v'ín ña ni ña'a, ña é ña ini de ntáa san.

⁴⁷ Ña ntáde tsiñu, ña é ini néé e ntío tó'o i ntá tsi ña te ío tu've ña, nté ña ni de ntáa ña é káka'an tó'o ña né, dōo naká'xi va'a tó'o ña ña. ⁴⁸ Ntá tsi ña ntáde tsiñu, ña é ña ini nee e ntío tó'o i ntá tsi idé ña nee iña e ñá ini ña ne, ní'í ña é ntó'o ña di, ntá tsi ña dóo nee. Tsí xoo é díi ka kue'e ní'í i ne, díi ka kue'e kantio é kue'e ña ña nguú san. Xoo é díi ka kue'e ntada ña ku'enta ntá'a i ne, díi ka kue'e kantio é káda ntaa ña.

*Kū nteé xio ta'an ña'a san ku'enta iña Jesús
(Mt. 10:34-36)*

⁴⁹ V'e'xi u e xnteé ñu'u ú ñuxiví sa. jDóo ntio kó tē dí kai'xi vevíi! ⁵⁰ Io úun nuu i e dóo nto'o kó rkontúvi ne, un vá'a tsi kantí'i ini ko un tsi da nte inú kava. ⁵¹ ¿vá ve'xi ntu u vata koo é kuintoo vá'a ña'a san ñuxiví sa, te kuini'í nto? jÑa'a ní san! tsí ve'xi u é kii nteé xio ta'an ña'a san ku'enta iñá ko. ⁵² Tsí un tsi nte vevíi ne, kii nteé xio ta'an ña'a. U'un ñá'a san uun tsi vi'í ntoo ña. Uni ñá'a ña naa núu ña nī ña uvi ñá'a sán ne, ña uvi ña'a sán ne, naa núu ña nī ña uni ñá'a san. ⁵³ Uva i ne, naa núu ña ni i'xá ña. I'xá ña ne, naa núu ña ni uva ña. Dí'i ña ne, naa núu ña nī dióko ña. Dióko ña ne, naa núu ña ni dí'i ña. Nñuntí ña ne, naa núu ña nī énu ña. Énú ña ne, naa núu ña nī ñuntí ña —ka'an Jesús.

*Nuu i nté koo kuvi ntuvi sa'a
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)*

⁵⁴ Kaka'an Jesús ní ña'a san:

—Tē ini nto tsi ñu'u vikó san xe'e i kán ne, ura tsi ntáka'an nto é ká'n davi. Kuan kōo kuvi ntí'xe. ⁵⁵ Dá kañu tatsin xé'e i kán ne, ntáka'an nto é v'e'xi ntuvi ka'ni. Kuan kōo kuvi ntí'xe. ⁵⁶ Nto'ó ne, da miú tsí rki xaa nto nteku é ntáka'an nto. Nto'ó e dóo ini nto é ká'an nto nté koo kúvi e dukún kan ni ñuxiví a ne,

¿nté kuí ña ña ntáñe'e diki ntu nto núu i é kata'xi Xuva kō nté koo kuvi ntuvi é ntoo o vevii?

Koón ntiin é ntúvá'an nī ña ntaínchu'vi o
(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Nté kui ña káde kú'ven mīn nee é vā'a iña nto? ⁵⁸ Tē xoó ña'a kí'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i é tsí'i kuétsi i ō ne, koón ntiin nātiin vá'an nī ña itsi kán vata koo é ña kí'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i san. Tsí tē ña tsíñu i san ntada ña o kuénta ntá'a sntadún san ne, xnuu kutu ña ō viutun. ⁵⁹ Kaka'án u ni ō tsí ña ntiin viútun san un tsi da nte ntá'vin nti'in é kakan ña —ka'an Jesúsú ni ña.

13

Kantio é nadama ō nima ko

¹ Ntuvia tsikán ne, iō ña san ne, kué'en ñā mí tuví Jesúsú ne, ntaa ña ni ñā tsí Pilatú san ne, ē'ní ña ña ñatīi, ña ñuú Galileá ne, da nádaká ña niñi ña ni niñi kiti san é kué'é ña doméni iña Xuva ko.

² Jesúsú ne, kaka'an ña:

—¿Vá díi ka ntu iō kuetsí ña kuān o kúvi san é vata ntáa ña ñuú ña, te kuini nto, é kuān o ntó'o ña? ³ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi divi nto, tē ña nadama nto nima ntó ne, un nti'i ntó kuví nto di. ⁴ Un nti'i ña xe'un uní ñá'a san xi'i ñá da núu vi'i dükun é nani Silúee ne, ¿díi ka ntu iō kuetsí ña é vata ntáa ña é intóo ñuú Jerusalemé, te kuini nto? ⁵ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi divi nto, tē ña nadama nto nima ntó ne, kuví nti'i ntó di —ka'an ña.

Kuenta iña utun é ña kakíi kiti i

⁶ Kidáa ne, kantáa Jesúsú núu i sá'a:

—Uun ñatíi ne, í'xi ña uun utun ígu ñu'u ña. Kué'en ña kükoto ntódo ña te kākii kiti ígu sán ne, nté uun ti ña kakii ti. ⁷ Kidáa ne, kaka'an ñā nī ña kade kuenta útun san: “Koto nto tsi é uní kuíá é kaki'xi da tá'án u ne, nté uun ígu sán vata ní'i ko ti. Nakān nto utun ti vata koo é ntūñíné ñu'u san, tsi é ntaa i é ntitsi”, ka'an ña. ⁸ Ntá tsi ña kade kuenta útun sán ne, kaka'an ña: “Na kūntitsi míi ka uun kuíá, nīi dukuan naxtívítá u nte'u nú ditsín i ne, dá tsōo ú cho'o é kué'nu vá'a. ⁹ Te kíi kiti i kidáa ne, vá'a ō. Tē ña'a ne, dá nakān nto”, ka'an ña. —Kuan ō ntáa Jesúsú nuu i sá'a.

Dā ntavá'a Jesúsú úun ña dí'i, ña kúti'i

¹⁰ Uun ntuvia dá iō dá'ñā ne, kanañē'e Jesúsú ñá'a san nú vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. ¹¹ Ikán tuví uun ña dí'i, e xé'un uní kuíá é nchokuví ña. Tsí uun é ña vá'a san dé ti'i ñā. Ña ni kúvi ntuntāa ña nté un siin. ¹² Dā íni Jesúsú ñā ne, kāna ña ña, kaka'an ñā ni ñā:

—É ntuvá'an kuí'i o vé —ka'an Jesúsú ni ña.

¹³ Kidáa ne, xntee tá'an Jesúsú ntá'a ña ñad'í san. Ura tsi i ntuvá'a ña ne, dá éni ntu'u ña kākā'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. ¹⁴ Ntá tsi tó'ō vi'i mí ntánataká nuu ña ne, dóo kúdiin ña tsí ntavá'a Jesúsú ñá'a san ntuvia dá iō dá'na ne, kaka'an ñā ni ñā'a san:

—Íñu ntuvia iō é kada tsíñu ō né, divi tsi ntúvi é kúvi kí'xi nto dá kuchō'o nto; ñá te ntúvi dá iō dá'na san kí'xi nto —ka'an ña.

¹⁵ Kidáa ne, kaka'an Jesúsú:

—Ntó'ō ne, da mīi rki xaa nto nteku e ntáka'an nto. ¿Ñā ntu ntánantuté nto duntiki nto ni búru nto é kí'in ti kiko'ó ti ntute ntuvia dá iō dá'na san? ¹⁶ Tsí ña dí'i sa'a ne, tatá vi'i Abraan ña, ntá tsi é kúvi xe'un uní kuíá e nteé kimi ña kuí'i sá'a é xé'é é ña vá'a san ña. ¿Vá ñā ntu kuvi nakuitá u kuí'i ña ntuvia dá iō dá'na? —ka'an Jesúsú.

17 Dá kã'an Jéssu sá'ã ne, un ntí'i ñã ntaínchu'vi ñã kúka'an nuu ñã é kuãñ ó kaka'an Jéssu ni ñã. Ntá tsi ñã'a sán ne, dōó diní ñã e dōo ka'nu nuu i é idé Jéssu.

Kuenta iña tsíkãñ kuli
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

18 Kidáã ne, kaka'an Jéssu:

—¿Ntē ō ntu mí kadē kù'vé Xuva kō? ¿Nee iñá ntu é kivi ntada dadíi o? 19 Vata kaa kudíi uun tsíkãñ kuli é kuetsi kuē'en e kaí'xi uun ñatíi má iña ñã kãñ ne, kēne un tsi da nte kúvi utun. Kuka'nu ne, un tsi nte láa, kiti ntaíko, de vá'a ti taka tí nta'a i —ka'an ñã.

Kuenta iña ú'xen iã
(Mt. 13:33)

20 Ntá tsi kaka'an Jéssu dí:

—¿Nee iñá ntu ntada dadíi ú vata kaa mí kadē kù'vé Xuva kō? 21 Tsi mí kadē kù'vé Xuva kō ne, vata kaa uun tí'nti ú'xen iã e kí'i uun ñadí'í san ne, dá nadaka ñã u'xen san ni uní xkú've utsi trigu un tsi da nte náneñu vá'a ú'xen san —ka'an Jéssu.

Xi'i mí ñã ní'i
(Mt. 7:13-14, 21-23)

22 Jesuú ne, ítã ntí'xin ñã ñuú na'nu ni ñuú kuetsi, kanakuã'a ñã ñã'a san mí ita ntí'xin ñã. 23 Uun ñã'a ñã ne, kēne ñã, kaka'an ñã:

—Mastru, ¿ña titín ntu ñã'a san, ñã é kanakáku? —ka'an ñã, tsixe'e ñã.

Jesuú ne, kaka'an ñã:

24 —Koó ntii nto kúk'vi nto xi'i mí ñã ní'i san. Tsi kaka'án u ni ntō tsí ñã te da díi ñã'a ncho kí'vi ñã, ntá tsi ñã ní'i ñã é kí'vi ñã. 25 Dã nákadí Tó'ó ví'i san xi'i ñã ne, ntó'o é ñu'u mii nto kí'i kãñ né, nake'xen ntō xi'i san, ká'an ntō: “Nakaán nto xi'i nto, na kí'vi ntí”, koo ka'an nto. Ntá tsi divi ñã ne, ká'an ñã: “Ntō'ó ne, ntē ñã íni u mí vè'xí nto”, koo ka'an ñã. 26 Kidáã ne, kani ntu'u nto ká'an nto: “Ntí'í ne, e'xí dadíi ntí ni ntō; xí'i dadíi ntí ni ntō dí. Tsi nakuã'a nto ñã'a san itsi ñuú mii ntí”, koo ka'an nto. 27 Ntá tsi nantiko kōo ñã, ka'an ñã: “É kaka'án u tsi ñã íni u nto. Kii nteé xio nto ko, tsi un ntí'i ntō ntáde nto é kñi kaa.” Kuan kōo ka'an ñã. 28 Ikãñ ne, kueku nto ne, naka'xí ka'ñi nto nú'u nto tē íni nto Abraan ni Ísaa ni Jácoó, ni ũn ntíi ntíi ñã ka'án naa Xuva ko tsi ntoo ñã mí kadē kù'vé Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, é ñu'u mii ntō kí'i kãñ. 29 Xée ñã'a, ñã vè'xí dá mí'í ká díñi ñuxiví sa, kixkúntōo ñã, ka'xí dadíi ñã ni Xuva kō mí kadē kù'vé ñã. 30 Kini nto tsi kidáã ne, ió ñã'a vevíi ne, dōo na'nu ñã'a ñã i'a ñuxiví sa, ntá tsi ñã na'nu ñã'a ká ñã nta'a Xuva kō. Ió ñã'a é ñã te na'nu ñã'a ñã i'a ne, divi ñã e dōo na'nu ñã'a ñã nta'a Xuva kō —ka'an Jéssu.

Èku nteé Jesuu ñuú Jerusaleen
(Mt. 23:37-39)

31 Ntuvi tsikán ne, xéē ñã fariseu, kaká'an ñã ni Jéssu:

—Ntaka nto i'a, tsí Heródé sán ne, ncho ka'ní ñã nto —ka'an ñã.

32 Ntá tsi divi ñã ne, nantíko koō ñã, kaka'an ñã:

—Kue'ēn ntō ne, ka'an nto ni ñukuíi tsikan tsí vevíi ni ũtén ne, nakuíta ká u é ñã vá'ã san ne, ntavá'a ká u ñã nchokuví san dí. Ídá ne, ntí'í tsiñu ko. 33 Ntá tsi kantio é kí'ín ka ú itsi kãñ vevíi ni ũtén ni ídá dí. Tsi ñã kúvi é kúvi ñã ka'án naa Xuva ko tē ñã te ñuú Jerusaleén kuví ñã. Kuan kōo ka'an ntó ni ñã —ka'an Jéssu—.

34 ¡Dōo u'vi kakúvi ko kuenta iña nto, ñã ñuú Jerusaleen! ¡Tsi ntaé'ní nto ñã e ntákã'an tú'un Xuva kō ne, ntáxé'e xuu nto ñã é taxnuu Xuva ko kuēnta iña

nto! ¡Ñá tē nté kaa ki'in itō ncho nataká nuu ú i'xá nto vatá ó de tsú'ūn san é kánataká nuu ti i'xá ti má nti'xin ti, ntá tsi ña ni ntío nto! ³⁵ Koto ntō tsi xtuví mii Xuva ko vi'i nto ve. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi nté uun ito ká ña kīni ntó ko un tsi da nté tē xee ntúvi é ká'an nto: “¡Nté kui vá'a ó é vè'xi ña vé'xi kuenta iña Xuva ko!”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

14

Dā ntavá'a Jesuu úun ñatī, ña é katsitu kuñū

¹ Uun ntuví dá iō dá'na ne, kué'en Jéssuu, kúka'xí ña nú vi'i ña odo nūu iña ñá fariseu. Ntaíto xū'ú ña nguī san nté koo vií Jesuu. ² Ikān tuví nuu Jéssuu úun ñatī, ñá katsitu kuñū. ³ Jesuú ne, tsixe'e ñá mastrú lei san nī ña fariseú san, kaka'an ñá ni ña:

—¿Vá kūvi ntu ntavá'a ú ña nchokuví san ntuví dá iō dá'na, ó ña kúvi ntu? —ka'an ña.

⁴ Ña'a sán ne, diin diin sá kantóo ña. Kidáa ne, kī'i Jesuu ñá nchokuví san ne, dá ntavá'a ña ña, dá nátaxnū ña ña é na nū'u ña. ⁵ Kaka'an ñá ni ña fariseú san:

—¿Vá iō ntú nto te i'xá nto o te dūntiki nto kó'xo nuu ti ini pusu kán ne, vá ña natavá ntu nto ti, kuān te ntuví dá iō dá'na? —ka'an ña.

⁶ Ña ni kúvi nantiko kōo kue'en tsí ña é kaka'an Jéssuu ni ña.

Núu i iña ña kakana ña mí kátánta'a ña'a

⁷ Dá ini Jesuu tsí ña'a, ña xee vi'i viko sán ne, ntánakaxnú ña mí'i e dóo vá'á o é kuntóo ña nú mesá san ne, kaka'an Jéssuu ni ña núu i sá'a:

⁸ —Té xoó kakana i é kī'in ntó viko mí kátánta'a ña'a sán ne, tē xee ntó ne, ñá kū xkutúvi ntó nte nuu i kan, tsí te kī'xi tuku ña'a, ña é díi ka ka'nu ña'a é divi ntó ne, ⁹ kidáa ne, xéé ña é kána ña nto ntuví ntó ne, ká'an ña ni ntó: “Xio kudii kutuví nto, tsí ña sá'a ne, kutuví ñá i'a”, koo ka'an ñá ni ntó. Kidáa ne, kuka'an nuu nto nakuntísi nto, kikutúvi nto un tsi nte ata i kan. ¹⁰ Ntá tsi té xee nto mí kákana ña nto é kika'xi nto ne, kükutuví nto un tsi nte ata i kan. Kidáa ne, tē xee ña e kána nto sán ne, ká'an ña: “Kuítá nti'xin nto nte nuu i san”, koo ka'an ña. Kidáa ne, kuiko ñu'u ña ntántoo nú mesá san nto. ¹¹ Tsí xoo é kade ka'nu mii i kúñu i ne, tē kúvi ne, ní'i ña doka'an; ntá tsi xoo é dutsi i veví ne, rkontúvi ne, díi ka kuka'nu ña'a ña —ka'an Jéssuu.

¹² Kaka'an xtúku ña ni ñatī, ña e kána ña:

—Dá káde vá'a nto é ká'xí ña'a nú vi'i nto kán ne, ña ku kána nto ña e dóo vá'a tiin ní'i ntó, nté éni nto, nté ñavi'i nto, nté ñá kuika, ña ntoo etsin nú vi'i ntó. Tsí divi ña né, kána ña nto di é kika'xi nto nú vi'i ña kán né, kuan kōo ntúdad# ña ni ntó. ¹³ Ntá tsi da ntáde nto viko ne, kana nto ña ntá'ví san, nī ña e dúkuan ntá'ví da káku, nī ña natán i san, ni ña kuáá san di. ¹⁴ Kidáa ne, dōo diní nto. Tsí divi ña ne, ña kúvi ntúdad# ña ni ntó. Ntá tsi divi ntó ne, ní'i nto é vá'á iña nto ntuví te ntóto ña'a, ña é ide é vá'á ñuxiví sa —ka'an Jéssuu.

Núu i iña viko ka'nu é edé uun ñatī

(Mt. 22:1-10)

¹⁵ Dá téku ña sá'a ne, uun ña é tuví nu mesa kán ne, kaka'an ñá ni Jéssuu:

—¡Nté kui vá'a o xoo e kae'xí dad# i mí kadē kú've Xuva kō! —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Uun ñatī ne, dōo ka'nu viko idé ña. Ñá tē nté kaa ña'a san kána ña é kika'xi ña. ¹⁷ Dá xee ura i é ká'xí ña ne, taxnū ña ña kade tsiñu iña ña é kükoto ñá ña'a san: “Kue'én ntó ve, tsi é iō tu've nti'i”, ka'an ña. ¹⁸ Ntá tsi un ntiñ ntiñ ñá ne, éni ntu'u ña ntáka'an ña nté kui ña ni kuvi kī'in ña. Ña é kuvi uun sán ne, kaka'an ña: “Ñu'u da ve ñíi ú ne, kantio é kī'in u kikoto ntódo u. Vií nto da xé'e, kada

ka'nú ini nto nī ko tsí ña kúvi kí'in ú ve", ka'an ña. ¹⁹ Tuku ña'a ne, kaka'an ña: "Dā ve ñi'í ú u'un ná'a dūntiki ne, kantio é kikoto ntée ú ti tē va'á ti. Vii nto da xē'e, kada ka'nú ini nto nī ko", ka'an ña. ²⁰ Ña uun ká xtuku sán ne, kaka'an ña: "Xu'ú ne, dā ve kúvi tánta'a ú ne, dukuān ne, ña kúvi kí'in ú", ka'an ña. ²¹ Dā náxee ña táxnū ña ne, kantaa ntí'i ña nī tó'o ña nee iña é káka'an ña mí ñe'e ña. Kidáā né, kúdiin tó'o ña ne, kaka'an ña nī ña kade tsiñu iña ña: "Ku'e'en náne'en nú á'ví kan ni itsi ka'nu kán, ni da kaní má ñúú san, dá kuntékan ña nta'ví san, kixni'in ña i'a, ni ña dúkuan ntā'ví da káku, ni ña kuáá san, ni ña natíin sán di", ka'an ña. ²² Dā ku e ví'i ne, náxee ña táxnū ña, kaka'an ña nī tó'o ña: "É de ntáa u é káka'an nto, ntá tsi dóo kaniné ka", ka'an ña. ²³ Kidáā ne, kaka'an tó'o ña nī ña: "Ku'e'en itsi na'nu kan ne, ku'e'en un tsi nte nu ráxa kán, ká'an ni da xóo ka ña'a, kuétsi é viin ña na kí'xi ña vata koo é na tsitu ña ma ví'i ko. ²⁴ Tsi kaka'án u ni ntó tsi nté uun ña'a, ña kana dí'na ú ne, ña nī'i ku'e'en tsi ña é ká'xi ña", ka'an tó'o ña —ka'an Jéssuu.

Nuu i é ntii tū'un é kuntikin ó Cristu
(Mt. 10:37-38)

²⁵ Ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá Jéssuu. Jéssuu ne, xkokōo ñá ata ña, kaka'an ñá ni ñá'a san:

²⁶ —Tē xóo ña'a kí'xi ña é ncho kuntikin ñá ko ne, ña kúvi vii ñá tē ñá díi ka kue'e ntío ña ko é vata kaa ntío ña uva ña ni di'i ña, ni ñadi'i ñá ni i'xá ña, ni ení ñá ni tá'an ñá, nī kúñu mii ñá di. ²⁷ Tsi ña kúvi vii ñá tē ña ntío ña nákuná ña kúñu ña é kuntikin ñá ko. ²⁸ Te iō ntó ne, ntio nto é xntitsi ntó vi'i ka'nu ne, ¿vá ña ntu te di'na kutuví nto kadá kuení nto nté kaa nantí'i nto, te xēe tá'an ntu diu'un nto é kúvi kuntítsi? ²⁹ Tē ñá ne, xtuví ntó etí vi'i sán ne, é ntaā i kutuví dāva. Un ntíi ntíi ña kaini ne, kani ntu'u ña ká'an kíni ña iña nto: ³⁰ "Natíi sa'á ne, eni ntu'u ña káde vá'a ña vi'i ña ne, nté ña ni kúvi vii ña nantí'i ñá", koo ka'an ña. ³¹ Ó te uun reí san ncho vii ña du'xen ni túku reí ne, ¿vá ña ntu te di'na kutuví ña kadá kuení ña te xēe tá'an u'xi míil sntadun ña é kōo ntii ña vii ñá du'xen ni túku reí, ñá iō óko míil sntadun i? ³² Tē íni ña tsí ña kúvi vii ña ne, táxnū ña tū'un nta'a tuku reí san dá tuvi íka ká ña é kákan ña e nté koo kuntōo vá'a ña ni ña. ³³ Dukuān né, te xóo ña'a, ña é ña xtuví mii i un ntí'i iña i ne, ña kúvi kuntikin ñá ko —ka'an Jéssuu.

Dā ña véñi ka ñi san
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Kaka'an xtúku Jéssuu nuu i sá'a di:

—Ñi sán ne, dōo va'a. Ntá tsi tē kúnaa díko i ne, ¿nté ntu koo ntuveñi ka xtúku? ³⁵ Ñá vādá mi kainuu á'vi ká i; da mii sa é nakuíta o. Xoo é kátekú i ne, na kíni i —ka'an Jéssuu ni ñá'a san.

15

Kuenta iña á le'ntu, kiti kúnaa
(Mt. 18:10-14)

¹ Un ntíi ntíi ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma ni túku ña'a, ña é iō kuetsi i ne, xēe etsin ña mí tuví Jéssuu é kíni ña é káka'an ña. ² Dukuān ne, ña fariseu san nī mastrú leí san ne, ntáka'an kíni ña iña Jéssuu, kaká'an ña:

—Natíi sa'á ne, ntaíka dadíi ña nī ña é iō kuetsi i ne, ntaé'xi dadíi ña ni ña di —ka'an ña.

³ Kidáā ne, kantaa Jéssuu kuénta iña i sá'a:

⁴ —¿Xóo ña'a ntu nto, te iō uun sientu lé'ntu ntó, tē kunaá ti uun ti ne, ñá ntu te tsoo míi nto kiti kímí díko xe'un kímí san, dá kí'in nto, kínantúku nto kíti kúnaa san da nte ko é nani'i nto ti? ⁵ Tē nani'i ntó ti ne, nakuntéku dokó nto ti

ne, dōo dīnī nto di. ⁶ Tē nāxee nto nú vi'i nto kãn ne, kana nto ña vá'a tiin ni'i nto nī ña nú vi'i ntō ne, ká'an ntō: “Na nākunuu dīnī nima ntō nī ko, tsi é nānī'i ko á le'ntú ko, kiti kúnaa”, koo ka'an nto. ⁷ Dukuãn ne, ká'ãn ú ni ntō tsi dii ka iō dodiní e dukún kãn te uun ñā'a, ñā iō kuetsi i, nativi iní ña kuetsi ñā, é vata kaa ña kimi díko xe'un kimi ñā'a san, ña é vā'a, ña é ña tuvi kuetsi i nuu Xuva ko —ka'an Jéssuu—.

Kuenta iña ñādī'i, ña nānī'i diu'un i

⁸ Uun ñādī'i ne, iō u'xi diu'un kui'xín iña ña. Tē kúnaa úun ne, ¿vá ña ntu natúun ña ñu'u ña ne, dá ne'xín ñā da kanīi má vi'i ña kãn? Kukuíi kudu'va tsi nantuku ñā da nte ko é nani'i ña. ⁹ Tē nānī'i ñā ne, nataká nuu nti'i ña ni ñādī'i, ña vá'a tiin ni'i ña, nī ña ntōo etsin nú vi'i ña kãn, ká'an ñā: “Nā nākunuu dīnī nima ntō nī kó, tsi é nānī'i ko diu'un ko e kúnaa”, koo ka'an ña. ¹⁰ Kaka'án u ni ntō tsi dukuãn dīnī ánje Xuva ko kuenta iña ñā iō kuetsi i tē nativi iní ña kuetsi ñā —ka'an Jéssuu.

Kuenta iña í'xa é kūkáka ntava túku ñuu

¹¹ Kaka'an Jéssuu san di:

—Uun ñatīi ne, iō uvi i'xá ña. ¹² Na dutsi sán ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūvá, ta'xi nto iña nto é káduku ntée u”, ka'an na. Kidáa ne, e'nté dava ña é tátā ña é duku ntée na. ¹³ Ntē vata kutítin ntuvi ne, i'xá ña, na dutsi sán ne, nātsu'un vá'a nti'i na iña ná ne, dá ku'e'en ná tuku ñuu mí doto tsi nánti'i lúku na diu'un na. Ide na un nti'i nti'í núu i é kīni kaa vata ka'án iní mí nā. ¹⁴ Ntá tsi dá nti'i ku'e'en diu'un ná ne, xée ntūvi da dóo kutama da kanīi ñuu tsikán ne, iñi ntú'u kúnaa nteé na é ká'xi na. ¹⁵ Kidáa ne, ku'e'en ná, kuntu'ku na tsiñu ni uun ñatīi, ña ñuu tsikán ne, taxnúu ña ná rantsu ña é kī'in na, kikuenta víi na kutsin ña. ¹⁶ Ntío na é ká'xi na é kae'xi kutsin san da nte ko é nta'a na ne, ntá tsi xoxo ni xé'e i é ká'xi na. ¹⁷ Kidáa né, dē kuení mii na, káka'an na: “¡Ntē ntu kaa dii ña ntáde tsiñu iō ñā nú vi'i uvá kó kãn é iō é nta'e'xi ña ne, ntē dukuán kántoo ka. Xu'ú ne, kaxi'i u dóko i'a! ¹⁸ Á te nū'ú u mí tuvi uvá kó kãn ne, ká'ãn ú ni ñā: Ūva, é ntuku kuetsi u ni Xuva ko, ni divi ntō di. ¹⁹ Ña nuu á'vi ká u é ká'án ka nto é i'xá ntó ko. Vi'i a vé ne, vii nto nī kó vatā ó de nto nī ña ntáde tsiñu iña nto. Kuan kōo ká'ãn ú ni ñā”, ka'an na. ²⁰ Kidáa ne, nākunūu itsi na, kun'ú na na mí tuvi uva nā.

Iká ká ve'xi na, iní uva na nā né, ntuntā'vi iní ña na. Koó da kaxkainu uva nā kúnakuétú itsi ña na ne, nánume ña na, da e'xi ña xu'u na. ²¹ Kidáa ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūva, é kō'xo nteé u nuu Xuva ko, ni divi ntō di. Ñā té nee nuu á'vi ká ko é ká'án nto é i'xá nto ko”, ka'an na. ²² Ntá tsi uva nā ne, kaka'an ñā ni ña ntáde tsiñu iña ña: “Nantukū náne'e nto du'nu é dii ka va'a dá nākunūu i'xá ko. Naxnúu nto di'i ntá'a i di. Na nākī'i nti'xen vá'ā sán di. ²³ Kúkueká nto duntiki, kiti dii ka de'én ne, dá ka'nī ntó ti dá ká'xi o ti é vii o viko san. ²⁴ Tsi i'xá ko sá ne, e xī'i, kuíni ko, ntá tsi e ntóto xtuku. É kúnaa i'xá ko, kuíni ko, ntá tsi é nani'i ko i ve”, ka'an ña. Kidáa ne, eni ntu'u ña idé ña viko san.

²⁵ Ntá tsi i'xá ña, na kuvi atā sán ne, nuu na má tsiñu na. Dā náxee étsin na nú vi'i na kãn né, tēku na e dóo kae'ku strumentú ne, ntaíte'e ña'a sán di. ²⁶ Kidáa né, kána na uun ña kade tsiñu sán ne, tsixe'e nā: “¿Néé ntu kakuvi i'a?”, ka'an na. ²⁷ Ña kade tsiñu sán ne, kaka'an ñā ni nā: “É náxee ení o. Uva ō ne, táxnūu ña é kúvi uun duntiki, kiti dóo de'én san, tsi vá'a tsi ō náxee na”, ka'an ña. ²⁸ Kidáa ne, kúdiin ení na, na kuvi atā sán ne, ntē ña ni ntio na nti'vi na má vi'i na kãn. ²⁹ Kaka'an ná ni uva nā: “Divi ntō ne, iní nto tsi éma tsi kaxnti u nto, é ntē ña kadé do'ō ú ni ntō nté uun ito ne. Ntá tsi ntē ña kata'xi nto nté uun kudii a ndi'ú san é vii u viko ko nī na vá'a tiin ni'i u. ³⁰ Ntá tsi vevii ne, náxee i'xá nto na sá'á, na é dotó tsi nanti'i diu'un nto ni ñādī'i kiní

ntáa sán ne, kae'ní ka nto duntiki, kiti dóo de'én san", ka'an ení na, na kuví atá san. ³¹ Kidáa ne, kaka'an úva na ni nā: "I'xá mií kó, xo'ón né, nī kue'en tsí ntuví tuvín nī kó. Un nti'í é ió iñá ko ne, iña o di. ³² Ntá tsi vevii ne, e vá'a o é vii o viko, tsi é nakūnuu dīnī nimá ko, tsi na ení o ne, e xi'i na, kuíni ko, ntá tsi kantito na. É kúnáa na, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko ná ve", ka'an úva na ni nā —ka'an Jésuu.

16

Kuenta iña ña nteé nta'a i tsiñu, ña é dotō tsí nanti'í diu'un tó'o i

¹ Jesuú ne, kantaá ña ni ña ntini'í ña nuu i sá'a di:

—Uun ñatíi kuika ne, xío uun ñā'a, ña inténe nta'a i tsiñu ña. Ntáka'an ñā'a san tsi ña sá'a ne, dotō tsí kananti'í ña diu'un tó'o ña. ² Kidáa ne, kána tó'o ña ña, kaka'an ña ni nā: "¿Neé ntu nuu i sá'a é káka'an ñā'a san iña o? Ntadan kó kuenta tsiñu o ve, tsi ña kunteé nta'a ká o tsiñu ko", ka'an ña. ³ Kidáa ne, dóo dé kueni ña nteé nta'a i tsiñu san: "¿Nté ntu koo vii u ve? Tsi tó'o kó ne, naki'í ña tsiñu ko. Ña túvi ntii ko é kikutú u ne, kakuka'an nuú ko é kákán u doméni di. ⁴ É Iní u nté koo vii u ve, vata koo é naki'í ña'a sán ko nú vi'i ña kán dá ña tuví ka tsiñu ko", ka'an ña. ⁵ Kidáa né, kána ña ña kui uun kui uun ña, ña é tanūu diu'un tó'o ña. Tsixe'e ña ña xee dí'na san: "¿Nté ntú kaa tanūu nto iña tó'o ko?", ka'an ña. ⁶ Nantíko ko ñā, kaka'an ña: "Tanūu ú uun sientu varii ásete", ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an ña nteé nta'a i tsiñu san: "Ú'un kuenta o. Kantí'i sá kutūvin, dá xntéén na'an uvi díko u'xi várii tsi", ka'an ña. ⁷ Kidáa né, tsixe'e xtuku ñā tukú ña'a san: "¿Nté ntú kaa tanūu nto?", ka'an ña. Diví ña ne, kaka'an ña: "Uun sientu etún trigu", ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an ña: "Ú'un kuenta o. Kimi díko tsi xntéén na'an ve", ka'an ña. ⁸ Tó'o ña ne, iní ña tsi ña nteé nta'a i tsiñu, ña é dóo kīni kaa sán ne, dóo ntito ña nté koo vii ña. Tsi ña ntáduku ntéé ñuxiví sa ne, díi ka ntíto ntáde ña ni tá'an ña é vāta kaa ña'a, ña ntáduku ntéé Xuva kó.

⁹ Xu'ú ne, kaka'an u ni ntō é na kada tsiñu ni'í ntō diu'un nto é iō ñuxiví sa vata koo é na ni'í nto ña'a, ña vá'a tiin ni'í ntō, vata koo é, tē ntí'i diu'un ntō ne, koo xoo é nākuído i nto mí kuntōo nto ntii dañu ntūvi.

¹⁰ Uun ña'a, ña é kade ntaa núu i é dutsí né, kuan kōo kada ntaa ña nuu i e dóo ka'nu di. Ña'a, ña é ña kada ntáa nuu i é dutsí ne, ntē ña kada ntáa ña nuu i é ka'nu di. ¹¹ Ntá tsi tē ñā ini de ntáa nto nī diu'un é iō ñuxiví sa ne, ¿xoo ntu é ntáda i kuenta ntá'a nto nuu i é vá'a ntí'xe? ¹² Tē ñā ini de ntáa nto nī nuu i iña túku ñā'a ne, ¿xoo ntu ta'xi i é kúvi iña mii nto?

¹³ Nté uun ña'a, ña kade tsiñu ne, ña kúvi é koo uvi tó'o ña é uun ito tsi. Tsi kada xení ña nī ña uun ña'a sán ne, ña uun ña'a ká san ne, kuinima ñā ña. O ña uun ña'a sán ne, kuini'í ña ña ne, ña é uun ká san ne, ña vii ñā ña kuenta. Ña kúvi vii o tsiñu Xuva ko tē dóo kakuinima kó diu'un san —ka'an Jésuu.

¹⁴ Ña fariseú san ne, dóo kuinima ñā diu'un. Dukuān né, eni ntu'u ñā ntáka'an kīni ña iña Jésuu. ¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jésuu ni ña:

—Diví ntō ne, ntáde nto e dóo va'á nto nuu ñā'a san, ntá tsi Xuva kō ne, ini ña nte ntáa nima nto. Tsi nuu i e ntáde ka'nu ña'a sán ne, ñā ntio kue'en tsí Xuva kō.

Lei Muísee

¹⁶ Lei é xntéé na'a Muísee ni tú'ún é ka'an ñā ka'an naa Xuva ko ne, idiá'vi un tsi nte ntúvi da íka Juuan. Ntá tsi nte ntúvi tsikán ne, e ntáka'an ntódo ña'a san tú'ún va'á san iña i mí kadē kú've Xuva kō ne, un ntí'í ña'a san ntáxió ntii ñā é k'í'vi ña.

¹⁷ Ntá tsi díi ka ña ntii tu'un é ntí'í e dukún kan nī ñuxiví a é nadāma uun kudii letra iña lei san.

Kuenta ña ña'a, ña ntánatsoo mii ta'an
(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ Te uun ñatíi kanaxtuví mii ña ñadí'í ña ne, tē tánta'a ña ni tuku ñadí'í san ne, kade ña é ko'xo ntee ña nuu Xuva ko. Xoo é kátánta'a i ni tuku ñadí'í, ña e náxtimii xā́ i ne, kade ña é kākó'xo ntee ña nuu Xuva kó di.

Uun ña'a ña kuika ni Lázaru

¹⁹ Uun ñatíi kuika ne, dōo va'á du'nu ña. Da mii kuē'en tsí viko kade ña utén utén; dōó ka'nu kade ña. ²⁰ Ikān tuví uun ñatíi, ña e dōo ntā'ví, ña é naní Lázaru. Dōó kate'u kúñu ña. Tuví ntee ña etí xi'í ña kuiká san. ²¹ Vevíi tsi ká'xi ña é kakó'xo má mēsa ñá kuiká san. Un tsi nte tūnā sán ne, kaxéé etsin ti é ncho nauvi ti mí katē'ú san. ²² Uun ntuvi ne, xí'í á ña ntā'ví san. Kue'en ní'í áñjē san ña é kutuví ñá ni Ábraan, mí ntoo ña xi'í, ña e ntántikin Xúva kō, mi dōo vá'á o. Xí'í ña kuiká san dí ne, kántū'xí ña di.

²³ Dá dōo kanto'o ña kuiká san dō'ví kán ne, ntāni'í ña nuu ñá, íní ña Ábraán san e dōo ikā ntāñi ña ní Lázaru san. ²⁴ Kidáa ne, kána ña kuiká san ña, kaka'an ña: “Uvatā kó Ábraan, na ntuntā'ví ini nto ko. Taxnúu nto Lázaru san vata koo é na natsii ña rkinta'a ña ntuté san ne, dá kí'xi kudii ña nantikó ña xaa ko, tsí ña te nté kaa kanto'o ko í'a mí kai'xi san”, ka'an ña. ²⁵ Ntá tsi kaka'an Ábraán san ni ña: “Í'xá ko, na naka'án o tsí dīvīn né, dōo vá'á o kue'én o ntúvi di'na. Ntá tsi Lázaru sán ne, dōo ntó'o ña di'na. Vevíi ne, e ní'í ña é vá'á í'a ne, divīn ne, kantó'o o. ²⁶ Uun ká tuku nuu í di: Íó uun xi'nti kunu mé'ñū ntí ni ntō. Dukuān né, tē xoó ña'a ntoo ña í'a é ncho kí'in ña ikān ne, ña kúvi kí'in ña. Ntē ña ntoo ikān ne, ña kúvi kí'xi ña í'a di”, ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, kaka'an á ña kuiká san: “Vii nto da xe'e, úvā kó Ábraan, taxnúu nto Lázaru san nú vi'í uvā kó kán ²⁸ vata koo é na ká'an ñá ni éni ko, ña u'un ña'a ká san, vata koo é ña ku kí'xi ña í'a mi dōo kanto'o ko”, ka'an ña. ²⁹ Ntá tsi kaka'an Ábraan: “Dīvi ña ne, ntoo ni'í ña tú'ūn e xntéé na'a Muísee ni ña ka'án naa Xuva ko san é nakuā'a ña. Na vii ñá kuenta sá'á”, ka'an ña. ³⁰ Kidáa ne, nantikó kōo ñá kuiká san, kaka'an ña: “Kuvi ní, uvā kó Ábraan, ntá tsi té dí ntoto uun ña'a ña xi'í san ne, dá kíkoto ñá ña ne, á te natīvi iní ña kuétsi ñá”, ka'an ña. ³¹ Ntá tsi Ábraán san ne, kaka'an ña: “Tē ña ntáde ña kuenta tú'ūn é kākā'an Muísee ni ña ka'án naa Xuva ko ne, nté dukuān ña kuinti'xe ña, kuān te ntoto ña xi'í san”, ka'an Ábraán san —ka'an Jésuú san ni ñā'a san.

17

E dōo xii kaa é ntava nuu o nūu i é kīni kaa
(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Kaka'an Jéssu ni ña ntiní'í ña:

—Nii kuē'en tsí ntuvi íó nuu i é ntava nuu o é kīni kaa san. Ntá tsi te xōo ñá'a kaxé'e ña itsi é víi ta'an ña é kīni kaa sán ne, jntā'vi ide ña! ² Tē xoó ña'a kade ña é ntava nuu uun á í'xá san nuu i é kīni kaa sán ne, díi ka vá'á o té dí ni nakuīta núu ña ña nú ntute ñu'u kán, kunū'ní nuu dukun ña xuu xódó san.

³ Kuenta tsí vii nto.

Te nēe nuu i káde ta'an nto ne, kada tíi nto ni ñā vata koo é ña kuan koo víi ña. Te natīvi iní ña ne, kada ka'nu iní nto ni ñā. ⁴ Te kadē xení ña ni ntō né, kuān té u'xe íto é uun ntuvi ne, te ntiko koó ñá u'xe íto é ká'an ñá ni ntō tsí ña vá'a o dé ña ni ntō ne, kada ka'nu iní nto ni ñā —ka'an Jéssu.

É kūvi vii o da nēé ka nuu i e dōo ka'nu, te kakuinti'xe kō

⁵ Ña ntiní'í ña sán ne, ntáka'an ñá ni Tó'o kō:

—Tā'xi ká nto e díi díi ka kuinti'xe nti —ka'an ña.

⁶ Kidáa ne, kaka'an Xúva kō:

—Tē dí kuinti'xe nto ne, kuān té un sīn vata kaa uun a tsákin kulí sa ne, kuvi ka'an ntó ni utun sá'a: “Nenen i'a ne, da nākuntú'xin xion má ntute űu'u kán”, koo ka'an nto. Utun sán ne, kuinti'xe i é káka'an nto.

Kuenta iña ña ntáde tsiñu

⁷ Te ió nto é ió ña kade tsiñu iña nto, ña é kaixkutu űu'u nto ó kade ña kuenta kiti nto ne, té náxee ña nú vi'i nto kán ne, ¿vá káka'an ntú nto: “Kuítā ntí'xin, kutūvin nū mesá san”? ⁸ Nā'a, tsi kaka'an nto: “Kadan va'ān é ká'xi u kuenta kuáa ne, kuntēen donúu o, tsu'un kó'ōn é ká'xi u. Tē kúvi é'xi ú, kúvi xi'i ú ne, dá kidáa kutūvín, ka'xín di”, xkoo ka'an nto. ⁹ ¿Vá kánakué'e ntu nto sintiá'vi ntá'a ña kade tsiñu iña nto é káde ntaa ña tsiñu e teé tsiñu nto ña? ¹⁰ Dukuān né, te divi ntó dé ntaa ntí'i nto é ntio Xuva ko ne, kantio é ká'án ka'nto: “Ntí'i ne, ñá tē ña kade tsiñu é kaidiá'vi nti, tsi kúdií idé nti nuu i é káka'an nto”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

Dā ntavá'a Jesuu u'xi ñá'a ña nako'xo kúñu ī

¹¹ Dā kue'en Jesús űuú Jerusaleén ne, itā ntí'xin ña űuú Samaria ni Gálilea. ¹² Dā xee ñá uun űuu lú'nti ne, vé'xi ű'xi ñá'a ña ntánchokuvi e ntánako'xo kúñu ña, ntá tsi kantáñi iká ñá ne, ¹³ un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—Jesuu, Mastrú, na ntuntá'vi ini kudii ntó nti! —ka'an ña.

¹⁴ Dā íni Jesuu ñá ne, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó, kūnañé'e nto kúñu nto dūtú san —ka'an ña.

Da ñi tsi kué'en ñá ne, ntuvá'a ña.

¹⁵ Kidáa ne, uun ña ne, íni ña é ntuvá'a ña. Ntiko koó ñá ne, ñi kué'en ini ña kaka'an ña e dóo ka'nu Xuva kó. ¹⁶ Nákunchiti ntaa ña nuu Jesús. Un tsi nte űu'u kán nakuntéi ña é nakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Ntáti sa'á ne, ña űuú Samaria ña. ¹⁷ Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—¿Ñá ntu te un ntí'i nto é u'xi ñá'a nto e ntuvá'a nto kui'i nto? ¿Mí'i ntu kué'en ña ñi ñá'a ká san? ¹⁸ ¿Da mii xntu ñá vé'xi tuku űuú san e ntíko koó ña é káka'an ña e dóo ka'nu Xuva kó? —ka'an Jesús.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ñáti san:

—Nakuntísin, dá kunú'un nú vi'i o kan vē, tsi é ntuvá'an, tsi kuinti'xe ó —ka'an ña.

Nté koo kixkadā kú'vé Xuva kó (Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Ña fariseú san ne, ntátsixe'e ña amá kixkadā kú'vé Xuva kó. Nantíko kóó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá dító te kini o núu ko mí kadē kú'vé Xuva kó. ²¹ Ña kúvi ká'an o te i'a túvi, o te ikán tuvi, tsi é űu'u ta'án o ī —ka'an ña.

²² Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

—Xée ntúvi é ntio nto kini nto kuān te uun ntúvi tsi vata kaa ntuvi dá tuvi u, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, ntá tsi ña kini ka ntó ko. ²³ Ió ñá'a sán ne, ká'an ña: “I'a tuví ña”, o “Ikán tuví ña”, koo ka'an ña; ntá tsi ña ku kuinti'xe nto ña; ñá ku ñe'ē nto é kuntikín ntó ña. ²⁴ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, tē xee ntúvi é nainú u ne, xi'i nuu da kaní dū'va e dukún kán. ²⁵ Ntá tsi di'na ne, dóo nto'o nto ne, kadā xení ña'a san ni nto, ña ntántoo ntuvi tsikan. ²⁶ Vata ó kúvi ntuvi da íka Noeé san ne, kuan kóo kuvi dí ntuvi dá nainú u űuxiví a. ²⁷ Ntáxi'i ntaé'xi ña'a san, ntánatánta'a ta'an ña di, un tsi da nte ntúvi é kúki'vi Noeé san arká san. Dá née iní ñá da nakuntéku ntute sán ne, xi'i űn ntí ntí ña'a san. ²⁸ Kuan tsi ó kúvi ntuvi da íka Loó san di. Ña'a sán ne, ntáxi'i ntaé'xi ña, ntáñi ña dí ne, ntádiko ña di. Ntáta'xi ña tatá ne, ntáxntañí ñá vi'i di. ²⁹ Ntá tsi divi tsi ntúvi da ntáka Loó san űuú Sodoma ne, kó'xo űu'u dú'xē nte e dukún kan, ni xūu é

kai'xi vatā ó kakin davi san ne, uun ito tsi ntí'í ña'a sán xi'í ña. ³⁰ Kuan kōo kuvi dí tē xee ntúvi é kué'é Xuva ko kütuni ñá'a san xoo ñá'a ntí'xe u.

³¹ Ntúvi tsikán ne, tē xoó ña'a odo vídin ña rki vi'í ña kán ne, ñá ku ntí'vi ña iní vi'í ña kán é kñaki'í ña iña ña. Ña ñu'u má kú'u kán ne, nté ña ku naxée ña nú vi'í ña kán di. ³² Naka'an nto ñadí'í Loo nté ó kúvi ña. ³³ Xoó ña'a é ntio ña é nakakū ñá ntúvi iña ñá ne, nakunaá ña. Ntá tsi xoo ñá'a é kanakunaá ña ntúvi iña ña kuenta iñá ko ne, nakáku ña.

³⁴ 'Sá'a kaká'an u ni ntō tsi niñu tsikan ne, ntoo uvi ñá'a san, é uun tsi nu ito ntákidi dádií ña. Uun ña ne, naki'í Xuva ko ñá ne, uun ña ne, kutuví mii ña.

³⁵ Uvi ñá'a ñadí'í ntántiko ña. Uun ña ne, naki'í Xuva ko ñá; uun ña ne, kutuví mii ña. ³⁶ Uvi ñá'a ñatí'í ñu'u ña má kú'u kán ne, uun ña'a ñá né, naki'í Xuva ko ñá; uun ña'a ñá né, kutuví mii ña —ka'an ña.

³⁷ Kidáa ne, ntátsixe'e ña Jéssu:

—¿Mí'í ntú é kuán koo kuvi sá'a? —ka'an ña.

Nántiko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Mí ntōo kúñu tē'ú san ne, ikān ntaíko nūu skuilú san —ka'an ña.

18

Kuenta iña ñadí'í kií ni ña kaxntékú kú've

¹ Jesuú ne, kantaa ña uun nuu i é nañé'e ña é ká'an ntá'ví ó é ñi kué'en tsi ntúvi é nté ña natívi iní kō. ² Kaka'an ña:

—Xío uun ña kaxntékú kú've san uun ñuu é nté ña kaú'vi ñá Xuva kō né, nté ña kaiko ñu'u ña ñá'a sán di. ³ Divi tsi ñuú tsikán ne, tuví uun ñadí'í kií é ió du'xen iña ña. Kué'en ña nta'a ña kaxntékú kú've san, kukakan ña kuétsi kuénta iña ñá kanaa núu ni'í ña. ⁴ Dá dóo kúti'tín ntúvi ne, ña ni ide ña kaxntékú kú've san ñá kuenta. Ntá tsi da rkontúvi ne, dē kuení ña: “Ña kaú'vi ko Xuva ko, nté ña kaíko ñu'ú u ña'a sán di, ⁵ ntá tsi ñadí'í kií, ña sá'a ne, dóo kanatekú du'xen ñá ko. Nada'an ú ña vata koo é ña ki'xí ka ña é natekú du'xén ka ñá ko”, ka'an ña.

⁶ 'Sá'a é kaka'an ñá kaxntékú kú've, ña dóo kini kaa san. ⁷ Xuva kō ni, ¿vá ñá ntu te nadá'an ña xoo é nakaxnúu ña é kúvi iña ña, ña é kaikan ntá'a ña nté ntúvi nté niñu? ¿Vá vií ntú Xuva kō é kuntétu ña? ⁸ Ká'an u tsi nada'an ña ñá é nte ña kukuí. Ntá tsi te vè'xi u, xu'u é vè'xkúví ú ñatí'í ne, ¿vá nāni'í ka ntú ko ña'a, ña e ntákuinti'xe i ñuxiví a? —ka'an Jéssu.

Kuenta iña ñá fariseu ni ñá kaido diu'un xōo

⁹ Kantaa Jesuu úun ká xtuku nuu i iña ñá e dóo va'á, kuiní mii í, ña ntánantii ni'ni tuku ñá'a. Kaka'an ña:

¹⁰ —Uvi ñá'a ñatí'í ne, kué'en ñá má úkún kan, kúka'an ntá'ví ña. Uun ña ne, ña fariseu. Ña uun ña'a ká san ne, ña kaido diu'un xōo iña ñuú Roma. ¹¹ Ña fariseú san ne, ntítsi ña ne, du'vá ó kaka'an ntá'ví ña: “Xuva kō, kanata'xi ú sintiá'vi nta'a nto tsí xu'ú ne, ñá te váta ntáa ña nguú san kaa u: é dū'ú ña, kini ntáa ña ne, ió kuétsi ña di; nté ña te váta kaa ña kaido diu'un xōo san kaa ú di. ¹² Xu'ú ne, úvi ito é uun víte kaitúvi ixú u. Kué'e kanatá'xi ú nta'a nto vata kaa é kani'í ko”, ka'an ñá fariseú san. ¹³ Ntá tsi ñá kaido diu'un xōo san ne, dóo íka kátuví ña; nté ña ni ntaa ni'í ña díki ña ni nuu ña e dukún kán. Da mii tsi e kaxé'e ña nta'a ña nima ñá, kaka'an ña: “¡Xuva ko, na ntúnta'ví iní nto ko, tsí xu'ú ne, dóo ió kuétsi ko!”, ka'an ña. ¹⁴ Kaka'an u ni ntō tsi ña kaido diu'un xōo san ne, é dé ka'nu iní Xuva ko ni ñá kuétsi ña, kúnū'ú ña vi'í ña. Ntá tsi ña fariseú san ne, ñá'a. Tsi ña é kade ka'nu mii kúñu i né, dóo kakó'xo nteé ñá nta'a Xuva kō. Á ña ntá'ví san ne, divi ñá e dóo ka'nu ña'a ña nta'a Xuva kō —ka'an Jéssu.

*Dā nāxnuu viko Jesuu á i'xá kuetsi**(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)*

¹⁵ Kue'en ní'i ñá'a san i'xá ña mí tuví Jesuu váta ko é na tñn nta'a ña i. Ntá tsi dá ini ña ntñi'i ña né, eni nt'u un ña de tíi ña ni ña vexni'i i'xá i. ¹⁶ Kidáa ne, kána Jesuu ña, kaka'an ña ni ña:

—Kue'e nto itsi é na ki'xi mii i'xá san nta'a ko. Ñá ku kadi nuu nto, tsi mí kadē kú've Xuva kō ne, un ntñi' ntñi' ña'a ne, vata ntáa i'xá san ntáa ña. ¹⁷ Nuú é ntaá i é kaka'an u ni ntó: Xoó ncho kí'vi i mí kadē kú've Xuva ko ne, da mii é kuinti'xe ña Xuva ko vatá ó kakuinti'xe i'xá san. Tē ña'á ne, ña kúvi kí'vi ña —ka'an Jesús.

*Uun ñatíi kuika kaka'an ñá ni Jēsuu**(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)*

¹⁸ Uun ñatíi, ña odo núu ne, katsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru va'á, ¿neé ntu vii ú vata koo é ní'i ko ntuvi vā'a iñá ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

¹⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Nté kui kaka'an ntun é vā'á u? Tsí xoxo é vā'a i; mii tsi Xuva kō e dóo va'á ña. ²⁰ Inin nté o kaka'an tú'un e xtúvi Xúva kō: “Ñá ku kukídi ni'i nto ñadi'i, ña é ña te ñadi'i míi ó. Ñá ku é'nín ña'a. Ñá ku dū'un. Ñá ku ká'an dovete iña ña'a. Kuikon ñu'un uva ó, ni di'i ó di'i”, ka'an —ka'an Jesús.

²¹ Kaka'an ñatíi san:

—É un nt'i'i sá'a ne, é dē ntaa nt'i'i ú un tsi nte dá ku lú'nti u —ka'an ña.

²² Dá téku Jesuu sá'a ne, nantíko kōó ñá, kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá iña o: nadíkon nt'i'in neé io iña ó ne, dá tsi'in nta'a ña ntá'ví san, tsí kuan kōó é koo dokuika iña o e dukún kán. Kidáa ne, ki'xin, dá kuntikín ko —ka'an ña.

²³ Ntá tsi dá téku ñatíi san sá'a né, dōo kúnta'xa iní ña, tsi dóo kuika ña. ²⁴ Iní Jesuu tsí dóo kúnta'xa iní ña ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo ntii tú'un é kí'vi ña kuiká san mí kadē kú've Xuva kō! ²⁵ Díi ka ña ntii tú'un é kí'vi uun kameú san xavi xíki san é vata kaa ña kuiká san é kí'vi ña mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Ña téku i sán ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é kúvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nee iña é ña kuví vii ña'a sán ne, Xuva kō ne, kuví vii ña —ka'an ña.

²⁸ Pedrú ne, kaka'an ña:

—Nt'i'i ne, é tsoo mii nt'i'i ntí iñá nti e ntántikín nti nto —ka'an ña.

²⁹ Jesuu ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaá i é kaka'an u: Da xóo ka ña'a é xtuví mii ña vi'i ña, o di'i ña, o éni ña, o uva ña, ó i'xá ña kuenta iña i mí kadē kú've Xuva kō ne, ³⁰ díi ka kue'é ka ni'i ña ñuxiví a; rkontúvi ne, ní'i ña é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntúvi —ka'an Jesús.

*Dá kúvi uni ito é kaka'an Jēsuu é kuví ña**(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)*

³¹ Kána xio Jesuu san uxuvi ñá'a ña ntñi'i ña ne, dá kaká'an ñá ni ña:

—Vevíi ne, kí'in o ñúú Jerusaleen, mí kuntaa é un nt'i'i é uve na'a e ntáka'an ñá ka'an naa Xuva ko san kuenta iñá ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. ³² Tsí ntada ña kó kuenta ntá'a ña vé'xi tūku ñuú san é kadá xení ña níi ko, é vii ña é kíni kaa níi ko, é tí'vi díi ña kó di. ³³ Kani ña kó ñi é kanu'ní nuu utun ne, dá ka'ní ñá ko di, ntá tsi te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

³⁴ Ntá tsi ña ntñi'i ña ne, ñá ni ñe'e díki ña; ntē ñá ini ña nee iña é kaka'an Jesús, tsí nuu i sá'a ne, dōó xū'ú ó kaka'an ña; ntē ña ni kuví kí'in díki ña.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña kuāa, ña ñuú Jericoo

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Kué'en Jesuu ne, dā xee étsin ña ñuú Jericoó ne, ikān tuví uun ña kuāá itsi kān, kaikan ñá doméni. ³⁶ Da téku ña é ña te nté kaa ña'a san ntaíta ntí'xin ña ne, katsixe'e ña neé kakuvi. ³⁷ Ntáka'an ñá'a san tsi Jesuu ne, ikan kuíta ntí'xin ña. ³⁸ Kidáa ne, un ntii tsi kakana ña kuāá san:

—Jesuu, i'xá Davii, na ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

³⁹ Ña odo núu ne, de tíi ña ni ña vata koo é na kūtuvu kadin ña. Ntá tsi dā dii dii ka ntii kána ña:

—i'xá Davii, na ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa ne, kántitsi Jesuu ne, dā táxnuu ña ña é kūkueká ña á ña kuāá san. Dā xee ñá ne, tsixe'e Jēsuu ña:

⁴¹ —¿Neé ntu ntio o é víi u ni o? —ka'an ña.

Ña kuāá san ne, kaka'an ña:

—Mastru, ntio ko é ntúvá'a ntuxnuú ko —ka'an ña.

⁴² Jesuu san ne, kaka'an ña:

—Nakoton ve. É ntúvá'a ntuxnúu o vē, tsí nñ kué'en ini o kuínti'xe o —ka'an Jēsuu.

⁴³ Ura dú'va tsi i náxi'lí nuu ñá kuāá san ne, dá kué'en ña kuntikin ñá Jesuu, kaká'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō. Un ntíi ntíi ña'a sán ne, dā íni ña nuu i sá'a ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō dí.

19

Jesuu ni Záqueu

¹ Xée Jēsuu ñuú Jericoo. Ítā ntí'xin ña mé'nū ñuú san. ² Ikān tuví uun ñatíi, ñá nani Záqueu, ña é odo núu íña ña ntaído diu'un xōo íña ñuú Roma. Dóo kuika ñá. ³ Ña sá'a ne, dóo ncho kiní ña xoo ñá'a é Jēsuu ña, ntá tsi ña ni kuví kiní ña, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi nteé ñá ña ne, Zaqueú san ne, dōo lú'nti ñá. ⁴ Kidáa ne, kué'en ña ódó nuú ña ne, kúxēe ña rki utun é ntitsi ítsi kán mí kuíta ntí'xin Jesuu é kiní ñá ña. ⁵ Dā ita ntí'xin Jesuu ikān né, íto ña rki utún san, kaka'an ña:

—Zaqueu, kamá san nuun ve, tsí vevíi ne, kantio é kutúvi u nú vi'i o kán —ka'an ña.

⁶ Kidáa ne, kantí'i du'va tsí núu ñá e dóo diní ña é kí'in Jesuu nú vi'i ña kán. ⁷ Dā íni ña'a sán ne, un ntíi ntíi ña ntáka'an káni ña é kué'en Jēsuu kúkutúvi ñá nú vi'i ña é ió kuetsi i. ⁸ Kidáa ne, nákontitsi Záqueu, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Koto nto, Mastru. Kué'é ú ña ntá'ví san dava é un ntí'i é ió íñá ko. Tē xoó ña'a kí'i dú'u ú íña ñá ne, nantiko kōó u kimi itó ka xtúku —ka'an ña.

⁹ Kaka'an Jēsuu:

—Ē vevíi xee ntúvi é nakáku ña ntoo nú vi'i sá'a, tsí ñatíi sa'a ne, tatá nti'xe Abraan ña. ¹⁰ Tsi xu'u é vēkkúvi ú ñatíi ne, vé'xi u é kanantukú ú ña ntákunaa vata koo é nakákú u ña —ka'an Jēsuu.

Kuenta íñá diu'un

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Dā ntaíni ña'a san é káka'an Jēsuu núu i sá'a ne, ntaa ña ni ña ūun nuu i, tsí e xee étsin ña ñuú Jerusaleén ne, kūtuni ña tsi ntádē kueni ña'a san tsi é vevíi xee ntúvi é kuiñi ntu'ú é kadā kú'vé Xuva ko ñūxiví sa.

¹² Kaka'an ña:

—Uun ñatíi, ña e dóo ka'nu ña'a ne, kué'en ña tūku ñuu vata koo é ní'i ña é vii ñá rei. Rkontúvi ne, ntiko koó ñá. ¹³ Dí'na dá kíi ña é kí'in ñá ne, kána ña

u'xi ñá'a, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kué'e diu'un san xe'é ña ña, xe un xé un ñá, kaka'an ña: “Kada tsiñu ni'i ntó diu'un sá'a un tsi da nté nãxé u”, ka'an ña. ¹⁴ Ntá tsi ña ñuú mii ñá né, kúné'u iní ña ni ñá. Taxnúu ña ña é kúka'an ni ñá odo nuú san: “Ñá ntío ntí ñatíi sá'a é vii ñá rei iñá ntí”, ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kúkú've ña é vii ñá rei ne, ntiko koó ña, náxee ña ñuú ña kã. Dã náxee ñá ne, taxnúu ña é kikaná ña ña ntáde tsiñu iña ña, ña é xé'é ña diu'un, vata koo é kütuni ñá te kué'e i'xá diu'un ña é'nu é xe un xé un ñá. ¹⁶ Ña é kuvi ùun sán ne, ntáda ña kuenta, kaká'an ña: “Tó'o, diú'un ntó ne, ú'xi ìto nteku é'nu”, ka'an ña. ¹⁷ Kaka'án rei san: “Nté kui dóo vá'ã o, tsi divin né, dóo vá'á kaden tsiñun. Vi'i a vé ne, kadãn kú'ven u'xi ñuu, tsi dén ntaan kuãn te nté kaa kudii é tá'xí u o”, ka'an ña. ¹⁸ Xéé xtuku ña uun ña'a sán ne, kaka'an ña: “Tó'o, diú'un ntó ne, ú'un ìto ká xtuku ni'i é vata kaa”, ka'an ña. ¹⁹ Dukuãn ne, kaka'an xtúku rei san ni ñá dí: “Divin ne, kada kú'ven u'un ñuu”, ka'an ña.

²⁰ Kidáã ne, xéé ña uun ña'a ká san, kaka'an ña: “Tó'o, i'a ni'i ú diu'un ntó ne xtuví vá'á u, e xnúu ta'án u dodúkun ko. ²¹ Tsi u'v'í ko nto, tsi divi ntó né, uun ñatíi e dóo ka'xi nima nto. Kanakuído nto nee iña é ña ni tsoo ntó ne, katíin nto é táta mí ña ni 'i'xi nto”, ka'an ña. ²² Kidáã ne, kaka'án rei san: “Divin é ña vá'ã o ni den tsiñun, vatá ó kaka'án ne, nuu é ntaã i e dóo ka'xi nimá ko. Tsi inin tsi kanakuído ú nee iña é ña ni tsoó u ne, katíin u mí ña ni 'i'xi ú dí. ²³ Dukuãn ne, çnté kui ña ni de tsiñu ní'in ntun diu'un ko vata koo é ni'i kúdií kó i'xá i té náxé u nú vi'i ko?”, ka'an ña. ²⁴ Kaka'an ñá nĩ ña ntoo san: “Naki'i nto diu'un san ne, dá kué'é nto ña é kuvi ide u'xi ìto san”, ka'an ña. ²⁵ Ntáka'an ña: “Tó'o, ntá tsi ña tsikán ne, é io ú'xi ìto ká xtuku iña ña”, ka'an ña. ²⁶ Nantíko koo rei san, kaka'an ña: “Sá'a ne, ká'an u: Xoo é ió iña i ne, ni'i ká ña, ntá tsi xoo é ña tuvi iña i ne, nakí'i ntí'i ña, kuãn té ña kué'e é ió iña ña. ²⁷ Kuenta iña ña é ntákune'u iní i ni kó ne, ña é ña ni ntio i é vii ú rei ne, kixni'i nto ña i'a ne, dá ka'nĩ ntó ña nuú ko”, ka'án rei san —ka'an Jéssuu.

Dã xee Jéssuu ñuú Jerusaleen

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Dã kúvi ka'an Jéssuu sá'a ne, kué'en ká ña ñuú Jerusaleen. ²⁹ Dã dokó sa xee ña ñuú Befagee ni ñuú Betaniá etsin nú xúku é nani Òlivú ne, taxnúu ña uvi ña'a, ñá ntini'i ñá, ³⁰ kaka'an ñá ni ñá:

—Kue'en ntó ñuú lu'nti é tũvi étsin i'a. Tẽ xee ntó ne, ikãn ntee tiin uun a búru é nté vata xoxó kuntéku í ti. Nantuté nto ti ne, dá kixni'i nto ti. ³¹ Tẽ xoó tsixe'e i nté kui kanantuté nto a búru sán ne, ká'an ntó tsi Tó'o nto kãntio ña ti —ka'an ña.

³² Kué'en ñá táxnuu ña san ne, nãni'i ña é un ntí'i vatá ó kaka'an Jéssuu ni ña.

³³ Dã nãntuté ña burú san ne, katsixe'e tó'o ti:

—çNté kui kanantuté ntu nto burú ko? —ka'an ña.

³⁴ Nantíko koó ña, ntáka'an ña:

—Tó'ó kãntio ña ti —ka'an ña.

³⁵ Kue'en ni'i ña ti mí tuvi Jesuu. Tsido ña dóo ñá ata a búru sán ne, dã nakaa ña Jéssuu áta ti. ³⁶ Ña'a sán ne, tsõo ña doo ña itsi kãn mí ita ntí'xin Jesuu. ³⁷ Dã xee étsin ña mí dokuntíi xuku Ólivú sán ne, un ntíi ntíi ña ntántikin ñá ne, dóo diní ña. Kidáã né, uun tsi vãntíiñi ña ntáka'an ñá e dóo ka'nu Xuva ko kuẽnta iña i é un ntí'i nũu i e dóo ka'nu é idé ña e iní ña. ³⁸ Ntáka'an ña:

—jDóo ka'nu Rei, ñá vé'xí nta'a Xuva kó! jNa ta'xi Xuva kó é kuntoo vá'a o ni ña vi'i antívi! jDóo ka'nu Xuva ko, ñá tuvi e dukún kãn! —ka'an ña.

³⁹ Kidáã ne, ió ñá fariseú, ña ñu'u ta'an mé'ñu ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—Mastru, kada tíi nto nĩ ña ntántikin nto —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi nantíko koo Jesuu, kaká'an ña:

—Te ñá'a san koo kádin ñá ne, un tsi nte xúú san kani ntu'u kãchu'u —ka'an ña.

41 Dā xee étsin Jesuu ñuú Jerusaleén ne, ìto ña ñuú san ne, da éku ña kuénta iña í, 42 kaka'an ña:

—jTê dí ni ínín kuān te uun ntúvi vevii e nté koo kutūvín va'an! Ntá tsi vevii ne, núu i sá'a ne, dōó xu'u iō. Ña kúvi kīnin. 43 Vi'i a vé ne, vé'xi ntūvi é kini kaa iña o é ña ntaínchu'vi ó ne, kada xení ña ni ō. Kidáa ne, xntitsí ña ntó'ó é kádi nuu ña ntúko díñi o. 44 Dā uun ito tsi nānti'i ntodó ña o. Ka'ni ña ña'a o. Nākatsin ntíi ntíi ñá da nēé ka e kátūvi iña o, tsí ña ni kutúni ō ura dá ki'xí Xuva kō é nakakū ña o —ka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu íni ukun

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

45 Kidáa ne, kúkí'ví Jesuu má ukún ka'nu kán né, eni ntu'u ña kíñu'u ña ña ntádikō nu kí'i kán. 46 Kaka'an ñá ni ña:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví ña'a”, ka'an Xúva kō. Ntá tsi ñi'vi ntō ne, ntáde tsiñu ni'i nto vata kaa vi'i ña du'u —ka'an Jéssuu.

47 Utén utén xee Jéssuu ini ukún kán é nañ'e ñá ña'a san. Ntá tsi tó'o dùtu ni mastrú lei, ni ña tsiñu i ne, ntánantukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Jesuu.

48 Ntá tsi ña ni kuvi ni'i ña nté koo vií ña, tsí un ntíi ntíi ña'a sán ne, ntaíni va vá'a sa ña é kaka'an Jéssuu.

20

¿Xoó ntu teé tsiñu i Jesuu?

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

1 Uun ntuví ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañ'e ñá ña'a san nté koo nakáku ña. Xée dùtu ñá odo nūu, ni mastrú lei san, ni ñatā san. 2 Kidáa ne, ntáka'an ñá, tsixe'e ña Jéssuu:

—Ka'an ntó ni ntí: ¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo vií nto sá'á? ¿Xoó ntu teé tsiñu i nto? —ka'an ña.

3 Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—Xu'ú di ne, tsixe'e'ú nto uun nuu i. Nantiko koō ntó, ka'an nto: 4 ¿Xoó ntu teé tsiñu i Juuan é kuan kōo nakutsi ntute ña ña'a san: Xuva kō né, ō ña'a san? —ka'an ña.

5 Kidáa ne, eni ntu'u ña natíin mii ña, ntáka'an ña:

—Te ká'an o é Xuva kō teé tsiñu ña ña ne, nantiko koō ñá, ka'an ña: “¿Nté kui ña ni kuñtí'xe ntu nto ña kuan?”, koo ka'an ña. 6 Ntá tsi te ká'an o tsi ña'a san teé tsiñu ña ña ne, kuñin ñá'a sán ne, ku'é'e xuu ña kō. Tsi un ntíi ña'a sán ne, iō ntaa iña ña tsí Juaán san ne, kaka'an ñá kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

7 Dukuān ne, nantíko koō ña, ntáka'an ñá tsi ñá ini ña xoo teé tsiñu i Juuan é nakutsi ntute ña ña'a san. 8 Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Xu'ú di ne, ña ká'an ú xoo teé tsiñu i kó é kúvi vií u nuu i sá'a —ka'an ña.

Kuenta iña ñá ñu'u nta'a í é tātā

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

9 Kidáa ne, eni ntu'u Jéssuu kántaa ña nuu i sá'a, kaka'an ñá ni ña'a san:

—Uun ñatíi ne, í'xi ña xō'o tinti'lo máña ñá kán. Rkontúvi ne, dē'xé ña é tātā ña é kada tsiñu ni'i tāan tuku ña'a. Kidáa ne, ku'é'en ña xīo ñuu. Dā kútítin ntuví kue'en ñá ne, 10 taxnúu ña ña kade tsiñu iña ña e kíkakan ña é kadúku ntée tó'o ñá, ntá tsi dá xee ñá kade tsiñu sán ne, è'ni ña ña, dá nantíko koó ña ña da mii ntá'a ña. 11 Kidáa né, taxnúu tó'o tinti'lo san uun ká tuku ña'a, ña kade tsiñu iña ña, ntá tsi ña tsíkán di ne, dōó kini ō ka'an ñá ni ña né, è'ni ña ña di. Da mii tsi ntá'a ña ntíko koō ña. 12 Tō'ó i sán ne, taxnúu xtuku ña ña kade

tsiñu iña ña, ñá kuvi ūnī san. Ntá tsi ña ñu'u nta'a ī tinti'ó san ne, ntuku kui'ī xtúku ña ña ne, dá kíñu'u ña ña kí'i kán.

¹³ Kidáa né, tō'ó ñu'u sán ne, kaka'an ña: “¿Neé ntu vii ú ve? Á te taxnūu ú i'xá miī ko. Da miī é kuiko ñu'u ña ñā”, ka'an ña. ¹⁴ Ntá tsi ña ñu'u nta'a tinti'ó sán ne, dá íni ña i'xá ña ne, ntáka'an ñá xe un xé un ñā: “Ñā sá'a é dūku ntée ña iña uva ña. Ka'ni o ña vata koo é xo'o vii o tó'o ñu'u san”, ka'an ña. ¹⁵ Dukuān né, kíñu'u ña ña ñu'u uva ñā ne, dá é'ni kue'en ñá ña —kuan ō ka'an Jéssu ni ñá'a san.

Kidáa ne, tsixe'e Jéssu:

—¿Neé ntu vii tó'o ī sán nī ñá ñu'u nta'a ī é tātá san, te kuinī nto? ¹⁶ Vi'i a vé ne, á te kí'in ña kiká'ni ña ña ñu'u nta'a ī san, dá tsu'un nta'a ña é tāta ña tuku ñá'a —ka'an Jéssu.

Ntá tsi dá téku ña'a san sá'a ne, ntáka'an ña:

—¡Nté kui sa! ¡Ñā te kuan koo kúvi! —ka'an ña.

¹⁷ Ntá tsi Jéssu ne, īto ña ña ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Vi'i a vé ne, ka'an nto neé kani tú'un é ūve na'a sá'a:

Xúū é nantii ní'ni ña xntáñi ví'i sán ne,

divī e dii ka nuu á'vi i,

ka'an. ¹⁸ Da xōo ka ña'a, ña é ntáva ntodo nú xūu sá'a ne, tá'nu kue'en ña. Ntá tsi te xōo ñá'a kó'xo nuu xuú san ata ñá ne, un tsi kuvi utsi kúñu ñā —ka'an Jéssu.

¹⁹ Tō'ó dutú san nī mastrú leí san ne, ntīo ña é tñin ña Jéssu úra í tsíkan, tsi kútuni ña é kántaa Jéssu núu i sá'a kuenta iña ña, ntá tsi u'vī ñá ña'a san.

Kuenta iña diu'un xōo

(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)

²⁰ Kidáa ne, taxnūu ña ña'a é kíkoto xú'u ña Jéssu ne, īde sá ña vatā ó de ña'a, ña e dōo vá'a, tsi ntántukú nuu iní ña nté koo tsi'ī kuétsi ña Jéssu ntá'a ña tsiñu i. ²¹ Kidáa ne, tsixe'e ña Jéssu:

—Mastru, iní nti tsi nuu é ntaā i é un nti'ī é káka'an nto dá kanañ'e'le ntó nti ne, iní nti tsí ña káde nto kuenta ñá'a san nte ntáa ña, tsí kaka'an ntáa nto nté koo kuntoo o vatā ó ntio nti'xe Xuva kō. ²² Dukuān né, ¿vá'a ntu ō e ntá'vi ō diu'un xōo san iña ñuú Romá ne, ō ña vá'a ntu ō? —ka'an ña.

²³ Ntá tsi Jéssu ne, kútuni ña é ña te nñi kue'en iní ña katsixe'e ña ne, kidáa ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui ncho koto nteé ntu nto ko? ²⁴ Vi'i a vé ne, nāñe'e ká nto ko uun diu'un san. ¿Xoō ntú nuu i é ntéé san; ō xoó ntu divī i e ntée na'á san? —ka'an ña.

Nantíko koō ñá, ntáka'an ña tsí nuu ña tsiñu ka'nu i ñuú Roma ntée.

²⁵ Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

—Kué'e ntō ña tsiñu ka'nu i san nee é káduku ntée ña ne, kué'e nto Xuva kō nee iña é iña ña —ka'an Jéssu.

²⁶ Ña ni kúvi ní'i ña nté koo tsi'ī kuétsi ña Jéssu kuénta iña tú'un é káka'an ñá mé'ñu ña'a san. Koó dá kúdu'va ña é kuān nte íni ña nté koo nantiko koō ña ne, diin diin sa intóo ña.

Kuenta iña i é ntoto o tē xi'i o

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Rkontúvi ne, kué'en ña saduceú san, kukoto ñá Jéssu. Tsí divī ñā ne, ña ntákuinti'xe ña te nuu é ntaā i é ntoto o tē xi'i o. Dukuān né, tsixe'e ña Jéssu núu i sá'a:

²⁸ —Mastru, iní nto tsí Muiseé ne, xntée na'a ña tsí te uun ñatíi kuví ña ne, ntukíi ñadi'ī ña é nté ña ni xío i'xá ña ne, kantio é nātánta'a ñadi'ī kíi san ni éni

xii ña vata koo é kōo i'xá ña ni ñā kuenta iña ñá xi'í san. ²⁹ Uun ito ne, ió u'xe ñá'a ení ña. Ña é kuvi ūun sán ne, tánta'a ña ne, xí'i ña di'na dá kōo i'xá ñadi'í ña. ³⁰ Ña é kuvi ūvī san ne, natánta'a ña ni ñadi'í kií san. Xí'i ña dí ne, nté uun i'xá ña ña ni xío. ³¹ Kidáa ne, nātánta'a ña é kuvi ūnī san ni ñadi'í san. Dukuān né, un nti'í ñā é kúvi u'xe ñá'a sán ne, xí'i nti'í ña e nté uun i'xá ña ña ni xío. ³² Kidáa ne, xí'i ñadi'í san di. ³³ Vi'i a vé ne, tē ntóto ña da xí'í ña ne, ¿xóo ntu é kuvi ña di'í i ña? Tsí un nti'í ña é u'xe ñá'a san tánta'a ña ni ñadi'í san —ka'an ña.

³⁴ Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñuxiví sa ne, ñatíí ni ñadi'í san ne, ntátánta'a ña. ³⁵ Ntá tsi tē xoo é nī'i i é xēe e dukún kán ne, ntoto dadíi ña nī ña xi'í san ikān ne, tē tíí te ña di'í ñá ne, ña tánta'a ká ña. ³⁶ Tsí ña kuvi ka ña, tsí ntuvi ña vata ntáa ánjē san, ntuvi ña i'xá Xuva kō, tsi e ntóto ña. ³⁷ Uun tsi nte mí Muísee kaká'an ña tsi ntoto ña xi'í san da xnté na'a ña iña xuku é kai'xi san. Ikān ne, kaka'an ña tsi Xuva kō né, divi Xuva Ábraan ni Ísaa ni Jácoo. ³⁸ Xuva kō ne, ñá te Xuva ñā xi'í i, tsi Xuvā ña ntantito ña. Tsi kuenta iña Xúva kó ne, é un nti'í ñā ntantito ña —ka'an ña.

³⁹ Kidáa né, ió mastrú lei san ne, ntáka'an ña:

—Vá'a ó kaka'an ntó, Mastru —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa ne, ú'vī ña e tsixe'e ká ña ña.

¿Xoó ntu é uvatā Cristu?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Jesuú ne, tsixe'e ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto é Cristú ne, i'xá Davii ña? ⁴² Divi tsi Dāvii kaká'an ña ini tutú Sálmū san:

Xuva kō ne, kaka'an ñā nī Tó'ō ko:

“Kutúvín diñi kua'a kó san

⁴³ un tsi da nté natsi'í ú ña ntaínchu'vi o má xe'e ó san”, ka'an ña.

Kuan ó ka'an Dāvii. ⁴⁴ Ntá tsi ¿nté ntu koo kuvi víí Cristu i'xá ika Dāvii? Tsi mii Dāvii san ne, kaka'an ña e Tó'ō ña ña —ka'an Jesuu ni ña.

Dā tsi'í kuetsi Jesuu mástrú lei

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Un nti'í ñā'a san ntaíni ña dá kakā'an Jesuu ni ña nti'í ñā:

⁴⁶ —Kuenta tsí vii nto nī mastrú lei, tsí dóo ini xku'un ña doo nani, ta'an i e ntañ'u ña e dóo ki'ín ini í san, da ntaíka ña. Dóo ntio ña é ká'an ñá'a san ni ñā ntiusi da ntaíka ña mé'ñū ñuú san. Tē xee ñá má vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé san ni vi'í viko sán ne, ntánantuku ñā mí'í e dií ka vá'a o é kuntōo ña.

⁴⁷ Ña tsikán ne, ntánakuido nuu ña vi'í ñadi'í kií san. Ntá tsi dóo na'a ntáka'an ntâ'ví ña vata koo é ña kutuni ñá'a san te dóo kini ntáa ña. Ña kuān ntáa sán ne, dií ka kue'e ni'í ña é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an Jesuu.

21

Diú'un é xē'é ña dē'i kii, ña dóo ntā'vi

(Mr. 12:41-44)

¹ Jesuú ne, ntāni'í ña nuu ña, kaito ña ña kuika nté o de ña e ntátsu'un ña diu'un ini etún san. ² Ikān dí ne, íni ña uun ñadi'í kií ntâ'ví, kaxnúu ña úvī diu'un kuaān kuetsi sán ini etún san. ³ Kidáa ne, kaka'an Jesuu:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u tsi dií ka nuu á'vi diu'un é kaxnuu ñadi'í ntâ'ví san é váta kaa e tsí'un un nti'í ña nguú san. ⁴ Tsí ña nguú sán ne, kúdií diu'un é ntoó ka iña ña xe'é ña, ntá tsi ñadi'í ntâ'ví san ne, xe'e nti'í ña vata kaa é ió iña ña —ka'an Jesuu.

*Dá kakā'an Jéssu é nāntatsin xúkūn ka'nu san
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)*

⁵ Iō ñá'a sán ne, ntáka'an ña tsi xúkūn ka'nu sán ne, ñá tē nté kaa vá'a o, tsi dóo va'á xuu kúvi, nī é iō iní i kán é xē'é ña'a san doméni. Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

⁶ —Vé'xi ntúvi é un ntí'i sá'a e ntaíní nto ne, nantatsin ntí'i. Nté uun ká xuu ña kodo ntí'i tá'an —ka'an ña.

*Núu í é vē'xí é kúvi dí'na dá ntí'i ñuxiví sa
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)*

⁷ Kidáa ne, tsixe'e ña ñā:

—Mastru, ¿amá ntu é kuān koo kúvi sá'a? ¿Neé ntu nuu i kúvi dí'na dá kuan kōo kúvi? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssu:

—Kuenta tsí vii nto vata koo é ña kaní nta'ví ña'a san nto, tsi ñá te da dñi ñá'a kí'xi ña é ká'an ña é divi ñā é Cristu ña ne, ká'an ñā tsi é xee ntúvi i é ntí'i ñuxiví sa dí, ntá tsi ña ku xkuntikin ntó ña. ⁹ Te tēku nto mí kakuvi du'xēn, mí ntánāa ñá'a sán ne, ñá ku u'vī ntó, tsi sá'ā ne, kuétsí é kuān koo kúvi dí'na, ntá tsi vata xēe ntúvi é ntí'i —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, kaka'an xtúku ña ni ñā:

—Uun ñuú ne, nāá ni tūku ñuú san ne, ña tsiñu i sán ne, víi ña du'xen ni tūku ña tsiñu i. ¹¹ Iō vadá ñuú san ne, dóo ntii tāan; kutamá ña'a sán ne, kunūu kui'i e dóo ntii iní i, e dóo katáin ña'a san. Koo nuu i e dóo donchu'ví koo kúvi é vē'xí e dukún kán dí.

¹² Ntá tsi dí'na dá kúvi un ntí'i sá'a ne, divi ntó ne, tiin ña nto. Kada xení ña ni ntó. Kí'in ní'i ña ntó é kōto nteé ña nto ví'i mí ntánataká nuu ña Israee. Tsu'un kutu ña nto viütun. Kí'in ní'i ña nto ntá'a rei ni ñá tsiñu ka'nu i san dí kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ko. ¹³ Kuan kōo ní'i nto itsi é ntaa nto ni ñā'a kuenta iñá ko. ¹⁴ Tsun rkó tsiñu nto víi nto é ña koo tú'vē'ntó dí'na nté koo nantiko kōo nto é nada'an ntó kúñu ntó. ¹⁵ Tsí xu'u ta'xi u tú'ūn e dóo kuki'in iní ntó vata koo e nté uun ña ntaínchu'ví nto ña kúvi víi ña ni ntó, é nté ña kúvi ka'an ntée ña nto. ¹⁶ Ntá tsi divi ntó ne, dá'ví ña'a san nto dóvete, un tsi nté uva nto, ni éni nto, nī ñavi'i ntó, nī ña dóo vá'a tiin ní'i ntó dí. Iō ntó ne, ka'ní ña nto. ¹⁷ Dá kaní ñuxiví san ne, ñá ntío kue'en ñá'a san nto kuenta iñá ko. ¹⁸ Ntá tsi nté uun idi díki nto ña kunáa. ¹⁹ Na kütíi nto nima ntó ne, kuan kōo ní'i ntó ntuvi iña nto.

²⁰ Ntá tsi tē iní nto tsi ntánti'u nuu sntadún san ñuú Jerusaleén ne, kidáa ne, kütuni nto tsi e xēe ntúvi é nantatsin ntí'i. ²¹ Kidáa ne, ña ntoo ñuú Judeá ne, na kūnu ñá, ntaa ñá rki uku kan. Ña ntoo ñuú Jerusaleén ne, na ntii ña, kí'in ña. Ña ñu'u má kú'u kán ne, ñá ku naxēé ka ña ví'i ña. ²² Tsí ntuvi tsikán ne, kiní ña'a san dóxo, tsí da míi é kūntaa ntí'i é úve na'a kaka'an tú'un Xuva kō. ²³ Ntá'vi ide ñá'dí'i, ña é ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, ni ñá'dí'i, ña ntánatsítsi i'xá i! tsí ña te kú've ntó'o ña'a san, tsí uun doxo ka'nu kúvi ñuú sa'a. ²⁴ Iō ña ne, ka'ní nuu ña ñā káa. Iō ña ne, kí'in ní'i ña ña viütun é tuku e tūku ñuú dá kaní ñuxiví sa. Ña'a, ña é ña ni kuinti'xe i Xuva kō ne, kodo ntí'i ña ñuú Jerusaleen un tsi da nté ku é kūntaa ntúvi e xtúvi Xúva kō.

*Nté koo nainu xtúku u, xu'u é vē'xkúvī ú ñatíi
(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)*

²⁵ Kidáa ne, koo dóxo é kīni o núu ngántii, ni xōo, ni kímī san. Ñuxiví sa ne, dóo kúdana ña'a un ntíi ntíi ñuú san ne, dóo ú'ví ña e dóo donchū'ví koo kúvi ntute ñu'u kán é káka'an ñu'u. ²⁶ Ña'a sán ne, kúvi nuu ña e dóo ntaú'ví ña e ntádē kuení ña nee iña é kákuvi ñuxiví sa. Un vá'a tsi kantá nuu nuu i é iō e dukún kán. ²⁷ Kidáa ne, kiní ña tsí xu'u é vē'xkúvī ú ñatíi ne, nainu u mé'ñū

viko nu'u e dóo iō ko é víi u é un nti'í, e dóo kaxi'í nuu ka'nu u. ²⁸ Te ñi: ntu'u é kuān koo kuví sá'a ne, nākuntáñi nto, ntaa ni'i nto dikí nto, tsí ntuvi tsikán ne, nakáku nto —ka'an Jesús.

²⁹ Kaka'an ña kuenta ña i sá'a:

—Koto nto utun Igu san, o da néé ka utun. ³⁰ Tē ñi nto tsí kanakōdó xuku i ne, kutuni ntó tsi é vē'xi étsin ntuvi ka'ni. ³¹ Dukuān né, tē ñi nto é kuān koo kuví sá'a ne, kutuni ntó tsi é vē'xi étsin ntuvi é kadā kú've Xuva kō.

³² Nuú é ntaa i é un nti'i sá'a kuntaa dí'na dá kúvi ña'a, ña ntántoo vevii. ³³ E dukún kan ni ñuxiví sa ne, nti'í, ntá tsi tú'ún é kāká'an u ne, da mií é kuntaa.

³⁴ Kuenta tsí víi nto. Nā ku dā vá'a nto é na ntūka'xi nima ntó é víi nto é kīni kaa. Nā ku nakuiní nto kúñu ntó é kada ki'vi ntó. Nā ku ntē dúkuan kadā kuení nto nee é kantio nto ñuxiví a, vata koo é ña da néé iní nto xee ntúvi tsikan, ³⁵ é vata kaa chitō. Tsi vē'xi nti'xe ntuvi tsikan ña un nti'í nti'í ña'a san, ña ntóo da kanií dū'va ñuxiví a. ³⁶ Na kōo tú've ntó ne, nguentúvi tsi ka'an ntá'vi nto vata koo é nakáku nto é un nti'i nūu i é kuān koo kuví, vata koo é kúvi xee ntó nta'a ko, xu'u é vēxkúvī ú ñatī —ka'an Jesús.

³⁷ Ntuvi ā ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañ'e ña ña'a san. Niñú a ne, rki uku é nani Ōlivu kañ'e ña. ³⁸ Tévaá du'va tsi ntáxee nti'í nti'í ña'a san má ukún kán é kīni ña é kāká'an Jesús.

22

Dā nataká nuu ña'a san é ntukū nuu iní ña nté koo tññ ña Jesuu
(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ E xée étsin viko da ntaé'xi ña tañú'ú é ña kadáka u'xen íā. Viko sá'a ne, é naka'ān ña Israeé san nté ō nakáku Xuva ko ña dā ntáka ña ñuú Egitō. ² Kidáā né, tō'ō dutu ní mastrú lei san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Jesuu, tsi nta'vī ña ña'a san.

³ Kidáā ne, kúkí é ña vá'a san nima Júda, ña nani Iscāriote, ña é uun ña'a uxuvi ñá'a pustrú san. ⁴ Nā sá'a ne, kué'en ña, kükoto ña tó'ō dutu ni ña odo nūu iní ukún kán, nté koo víi ña é ntāda ña kuenta Jesuu ntá'a ña. ⁵ Kidáā né, dōo diní ña. Xé'e ña xu'u ña é kué'é ña diu'un Júda san. ⁶ Divi ña dí ne, xé'e ña xu'u ña ne, dā éni ntu'u ña ntukū nuu iní ña nté koo ntada ña Jesuu kuénta ntá'a dutu é ntē xoxó kiní i.

Dā xee ntúvi é ká'xi ña tañú'ú é ña kadáka u'xen íā
(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Kidáā ne, xée ntúvi é ká'xi ña tañú'ú é ña kadáka u'xen íā ne, divi tsi ntúvi dí ne, kantio é ka'ni ña a le'ntu ña víkō san. ⁸ Kidáā né, taxnúu Jesuú Pedru ní Juaán san, kaka'an ña:

—Kue'en ntó, kütsoo tú've nto é ká'xi o ña viko san —ka'an ña.

⁹ Divi ña né, tsixe'e ña:

—¿Mí'i ntū ntio nto é káda vá'a nti? —ka'an ña.

¹⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Te kúk'vi nto ñuú san ne, nani'i ta'an nto úun ñatī, ña ni'i uun xoó ntute. Kuntikán ntó ña un tsi nte nú vi'i mí nti'vi ña ne, ¹¹ dá ká'an ntó nī tó'o ví'i san: “Katsixe'e Mastrú san nto: ¿Mí'i ntu vá'a o mí kúvi ka'xi u nī pustrú ko ña víkō san?” kuan kōo ka'an nto. ¹² Kidáā né, nañ'e ña nto uun ne'u vi'i ka'nu mí odo nti'i ta'an san mí iō tu'vé ne, ikan káda vá'a nto é ká'xi o —ka'an ña.

¹³ Kué'en ña né, nani'i nti'xe ña un nti'í é kāká'an Jesuú ne, dā de vá'a ña é ká'xi ña kuenta ña víkō san. ¹⁴ Dā xee úra í ne, Jesuu ní pustru ña ne, kántō ña nú mesa kan. ¹⁵ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Ñá tē nté kaa ntio ko é ká'xí dadíi ú ni nto viko sá'a di'na dá kúví u.
 16 Ká'án ú ni ntó tsi nté uun ito ká ña ka'xí ka ú iña viko san un tsi da nté kúntaa é un ntí'i iña Xuva ko mí kadé kú'vé ña —ka'an ña.

17 Kidáa né, kí'i ña e'xin é ñu'u ntute tinti'ó ne, dá naku'é ne ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, kaka'an ña:

—Kí'i nto sá'ā ne, dá ko'o dava nto ni tā'an nto xe un xé un ntō. 18 Ká'án ú ni ntó tsi nté uun ito ña ko'ó ka ú ntute tinti'ó un tsi da nté kí'xi Xuva ko, kí'xkada kú'vé ña —ka'an ña.

19 Kidáa ne, kí'i ña tañú'u san, da naku'é ne ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña é ká'xí ña, kaka'an ña:

—Sá'ā ne, kúñú ko é ntúvi kuenta dóxi'í kán kuenta iña nto. Vii nto sá'ā vata koo é naka'an ntō ko ntó ó dé u kuenta iña nto —ka'an Jesús san.

20 Kuan ó dé ña ni e'xin san di dá kúvi é'xi ña, kaka'an ña:

—E'xin sá'ā ne, núu í é xēe é ta'xi Xuva ko xú'u ña é kātí ú niñí ko kuenta iña nto. 21 Ntá tsi vevíi ne, ñatíi, ña diko xú'ú ko ne, tuví dadíi ña ni ko nú mesá sa.

22 Vevíi ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, da mií é kí'ín u itsi e tá'xi Xuva kō, ntá tsi ñā ntu ntá'vi ide á ñatíi, ña é diko xú'ú ko san! —ka'an ña.

23 Kidáa ne, eni ntu'u ñā ntátsixe'e tá'an ña xe un xé un ñā:

—¿Xoó ntu ñá'a, ña diko xú'u ñá san? —ka'an ña.

¿Xoó ntu é díi ka nuu á'vi i?

24 Kidáa ne, ntánatíin ñā kuenta iña i xoo é díi ka nuu á'vi i, te kuiní ña. 25 Ntá tsi kaka'an Jesús:

—Rei iña ña túku ñuú san ne, dōo ntádē kú'vé ñá iña ñá ñuú ña. Ntá tsi ntáka'an míi ñā e dóo vá'ā ó de ña ni ñā'a ña. 26 Ntá tsi divi ntō ne, ñá ku kuān xkoó de ntō. Dá xoo ká ña'a nto, ña dóo nuu á'vi i ne, na vii ña vata tsi kaa uun ña kuetsí, ña é kui dutsi i. Xoo é kade kú've i ne, na vii ñá vata kaa ña é kaxntíi. 27 ¿Xoó ntu é díi ka nuu á'vi i kuan: ña tuví ntu nú mesá san ne, ó ña katsu'un ko'o? ¿Ñā ntu te ñá tuví nú mesá san? Ntá tsi xu'ú ne, vata kaa ña katsu'un ko'o san kaa u é tuví u ni ntō.

28 Dívi ntō né, ni kuē'en tsi ntuví é ntoo nto ní ko dá kanto'o kó da nēé ka nuu i. 29 Xu'ú ne, ta'xi ú itsi é kadā kú'vé ntó vata ó tá'xi uva kō é kada kú've u. 30 Mí kadé kú've u ne, dadíi tsi ko'o ká'xi o ní ntō nú mesá ko. Kuan koo kuntōo nto é kadā kú've nto iña uxuvi táta ña Israeé san di —ka'an ña.

Dá kakā'án Jesuu é ká'án Pedru tsi ñá ini ñá ña

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Sá'a kaka'an Jesús:

—¡Aí, Simuun! Koton tsi tó'ó e ña vá'ā san ne, kaikan o é kí'dí nuu o vatá ó de o ní trigu. 32 Ntá tsi xu'ú ne, é ikán u kuenta iña o vata koo é ña xtuvín miin é kākuinti'xe o. Dívīn né, te ntiko kōon é kuinti'xe o kó ne, xntiín ēní o vata koo é díi ka kuinti'xe ña di —ka'an Jesús ni ña.

33 Kaka'an Símuún san:

—Tō'o, é iō tu'vé u é kí'ín u ni nto, kuān te viútun, kuān te dóxi'í kán di —ka'an ña.

34 Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Pedru, kaka'an u ni ó tsí vevíi ne, di'na dá kána lí'xí sán ne, úni ito ka'an tsí ñá inín ko —ka'an ña.

Dá xee ura é kōto nteé ña Jesuu

35 Kidáa né, tsixe'e Jesús ña ntíní'i ñā:

—Dá táxnūu ú nto é kí'ín nto e nté itín ntó ne, nté ññi e kañú'u diu'un nto, nté ntí'xen ntó dí, ¿vá neé ntu kunaá nteé nto? —ka'an Jesús.

—Ñá tē nee —ka'an ña.

36 Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—Ntá tsi vevii ne, nadama. Xoo é ió itín i ne, na kuīdo ñá, ni ññ é xku'ún diu'un ña. Xoo é ña tuvi káa i ne, na nadiko ña kũtuun ñá ne dá kuīn ña káa ña. ³⁷Tsi kaka'án u ni ntó tsi kantio é kũntaa ntí'i é káka'an tú'un Xuva kō: “Ide ña ni ña vatá ó de ña ni ñá ió kuetsi i”, ka'an. Tsi é un ntí'i é ũve na'a kuenta iñá ko ne, kuetsi é kũntaa ntí'i —ka'an Jéssuu.

³⁸Ña ntini'i ñā ne, ntáka'an ña:

—Tō'ó, i'a ió uvi káa —ka'an ña.

Divi ñā ne, kaka'an ña:

—Xée o tsi sá'a —ka'an ña.

Dá káka'an ntâ'ví Jesuu má utun Getsemanii

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹Kidáā né, kii Jesuu, kué'en ña xūku é nani Ōlivu vátā xkoó ini ña. Ña ntini'i ñā ne, ntántikin ñá ña, kue'en ña. ⁴⁰Dā xee ña ikān ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kantá'ví ntó vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

⁴¹Kidáā ne, kii nteé xio Jesuu, kué'en ika ñā vata kaa mí nakuíta o xuu. Nákunchiti ñā é ka'an ntâ'ví ña. ⁴²Kaka'an ña:

—Ūvá, tē ntio nto ne, nakakū ntó ko é kanto'o kó nuu i sá'a. Ntá tsi ña vii nto é ntio kó, tsi é ntio mii ntó —ka'an ña.

⁴³Kidáā ne, vé'xi ũun ánjē iña Xuva ko é xntii ña ñā. ⁴⁴É kuān nte kantó'o ña ne, nūi kué'en ini ña kaka'an ntâ'ví ña ne, uun tsi katoó na'nu nte ñū'u kan tiin ña é vata ito niñi.

⁴⁵Dā kúvi ka'an ntâ'ví ña ne, nákuntísi ña, kue'en ña mí ntoo ña ntini'i ñā. Divi ñā ne, e ntákidi ña, tsi dóo kunta'xa iní ña. ⁴⁶Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Nté kui kuān nte ntákidi ntú nto? Nakuntáñi ntó ne, dá ka'an ntâ'ví nto vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

Dā tñ ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Kaka'an dúkuan Jesuu da xée ñá'a san é ña te da dií ña. Ña é naní Júdā, ña é kvi ũxuvi ñá'a pustru ñá ne, odo nuū ña vé'xi ña nuu ña'á san ne, dá xee ñá mí tuvi Jesuú san ne, dá é'xi ña xu'u ña. ⁴⁸Kidáā ne, kaka'an Jéssuu:

—Xo'ōn, Júdā, ¿vá xū'u ntu kó ka'xin é dikōn kó, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi? —ka'an ña.

⁴⁹Ña ntántoo ni Jéssuú san ne, ntaíto ña nee é kvi ne, tsixe'e ñā:

—Tō'ó, ¿ka'ní nuu ntu o ñā káa san? —ka'an ña.

⁵⁰Uun ña'a ñā né, ntuku kui'i ñā ña kade tsiñu iña tó'o dutú san, e'nté ña lo'xo kua'a ña. ⁵¹Ntá tsi kaka'an Jéssuu:

—Na koo mii nto ñā. Kuan tsi koo na kōo —ka'an ña.

Kidáā ne, tiin nta'a Jéssuu ló'xo ña kade tsiñu san ne, ntuvá'a. ⁵²Kidáā ne, kaka'an ñá nī tó'o dutu ni ñá odo nūu ini ukún kan, ni ñatā san, ña xee é tiin ña:

—Divi ntó ne, odo nto káa ni ũtun, é vāta te ña du'ú u. ⁵³Da itúví ú ni ntó utén utén ini ukún kán ne, nté ña ni tiin ntá'a ntó ko, ntá tsi ura í e dóo neé sa ne, divi ũra i é káduku ntée nto e ntáde ntó nuu i é kīni kaa —ka'an Jéssuu.

Dá kakā'án Pedru é ñá ini ñá Jesuu

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Kidáā ne, tiin ña Jesuu, kué'en ni'i ña ña nú vi'i dutu ñá odo nūú san. Kué'ēn Pedru, kántikin ika ika tsi ñā. ⁵⁵Ikān tívi ña ñu'u nu kí'i kán ne, da túni ña ntíko diñi nchú'un san. Kátúvi Pedru san ni ñā di. ⁵⁶Kidáā né, uun ñad'i, ña é kade tsiñu sán ne, iní ña é ikān tuví Pedru san nchú'un san katúni ña ne, ínté'a ña ña ne, kaka'an ña:

—Ñā sā'á ne, dadii íka ñā ni ñā tsíkan —ka'an ñā.

⁵⁷ Ntá tsi Pedrú san ne, tee xu'ú ñā, kaka'an ñā ni ñadiví san:

—Xu'ú ne, ñā iní u ñā é kākā'an ntó san —ka'an ñā.

⁵⁸ Dā kú e v'í ne, é tūku ñā'a íni ñā ñā ne, kaka'an ñā:

—Divin né, kakuini'í o ñā tsíkan —ka'an ñā.

Ntá tsi Pedrú san ne, kaka'an ñā:

—iÑā'á ni san! Ñā te diví ú —ka'an ñā.

⁵⁹ Dā kúvi uun urá ne, é tūku ñā kaka'an ñā:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí ñā sā'á ne, dadii íka ñā ni ñā tsíkan, tsí dadii ñuu ñā ñuu Galilea —ka'an ñā.

⁶⁰ Kidáā ne, kaka'an Pedru ni ñā:

—Ñā iní u nee é kākā'an nto —ka'an ñā.

Ura dú'va tsi i dá kakā'an Pedru ne, kāna tsi lí'xí san. ⁶¹ Kidáa ne, xkokōtó Jesuu, mí tuví Pedru. Kidáā ne, nánū'ú Pedru iní ñā nté o kaka'an Jesuu ni ñā tsí di'na dá kāna lí'xí sán ne, úni ito ka'an ñā e ñā iní ñā xoo ñā'a ñā. ⁶² Kidáa ne, kíi Pedru kí'i kán ne, dōo éku ñā.

Dā narkínteē ñā Jesuu

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Ñatíi, ñā ntáde kuenta Jesuu ne, narkínteē ñā ñā ne, ē'ní ñā ñā. ⁶⁴ Ēdí ñā ntuxnúu Jesuu ne, dā ntáka'an ñā ni ñā:

—Ká'an ve, ¿xoo ntu é'ni i o? —ka'an ñā.

⁶⁵ Dōó titín ka nuu i é ntáka'an káni ñā ni ñā di.

Dā intísi mē'ñu Jesuu nuu ñā tsiñu i

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Dā tuví san ne, nátaká nuu ñatā ñā Israeé san ní tó'o dutu ní mastrú leí san. Kue'en ní'í ñā Jesuu mé'ñu ñā tsiñu na'nu i ne, dā ikán tsíxe'e ñā ñā:

⁶⁷ —Ká'an é nuu é ntaā i te Cristu ntí'xen —ka'an ñā.

Divi ñā né, kaka'an ñā:

—Te kā'an u tsí diví ú ne, nté ñā kuintí'xe nto ko. ⁶⁸ Te tsixe'e ú nto dí ne, nté ñā nantiko koó nto é kā'an u. ⁶⁹ Ntá tsi un tsi nté vevíi ne, xu'u é vëxkúví ú ñatíi ne, tuví u diñi kua'a Xuva kō, ñā é dii ka ka'nu kue'en —ka'an ñā.

⁷⁰ Kidáā ne, un ntíi ntíi ñā tsíxe'e ñā ñā:

—Kidáa ne, ¿divi ntūn é i'xá Xuva kō kuan? —ka'an ñā.

Kaka'an Jesuu:

—Mii xntō ntáka'an ntó nee ñā'a u —ka'an ñā.

⁷¹ Kidáā ne, ntáka'an ñā:

—¿Mí'í ntū kantio ká kō ñā é kā'an ntaa? Tsí tutun mii ko téku ko e kéne ñā kaka'an ñā —ka'an ñā.

23

Dā intísi mē'ñu Jesuu núu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Kidáā ne, un ntíi ntíi ñā nakuntáñi ñā ne, dā kue'en ní'í ñā Jesuu ntá'a Pílatu. ² Ikán éni ntu'u ñā da'ví ñā ñā dovete, ntáka'an ñā:

—E ní'í ntí ñatíi sa'a é kanatívi ñā ñuu nti. Kaka'an ñā tsí ñā vá'a o e ntá'vi ntí diu'un xōo ñā ñuu Romá san. Kaka'an ñā di tsí divi ñā é Cristu ñā, divi ñā é kuvi ñā reí di —ka'an ñā.

³ Kidáa ne, tsixe'e Pílatú san Jesuu:

—¿Vá divin ntūn é kúvin Reí ñā ñā Israeé san? —ka'an ñā.

—Mii xnto kākā'an nto —ka'an Jesuu.

⁴ Kidáā ne, kaka'an Pílatu ni tó'o dutu ní ñā'a san:

—Ñá kánani'í ko kuétsi ñatí sa'a —ka'an ña.

⁵ Dá dií dií ka xío ntii ña'a san, ntáka'an ña:

—Vé'xi ña, kanakutsu'un ña ña'a san nchú'un é kanañ'e ñá kanii ñúú Judea ne, nté ñúú Galilea ne, un tsi nte í'a di —ka'an ña.

Dā intísi mē'ñú Jesuu nuu Heródē

⁶ Dā téku Pilatú sa'a ne, tsixe'e ñe te ñatí sa'a ne, ña ñúú Galilea ña. ⁷ Dá kaka'an ña tsí divi ñúú ña ne, taxnúu ña ña nta'a Heródē, ña tsiñu na'nu i ñúú Galilea, tsí tuví ña ñúú Jerusaleen ntúvi tsikan. ⁸ Dā íni Heródē san Jesúu ne, dōo diní ña tsí e títin ntuví é ntio ña é kiní ñá ña, tsi téku ña e ntáka'an ñá'a san íña ña. Ntio ña é kiní ña é víi ña nuu i e dōo ka'nu. ⁹ Dōo tsixe'e ña ña, ntá tsi ña ni ká'an kue'en tsi Jesuu. ¹⁰ Ikān ntāñi tó'ó dutú san nī mastrú leí san, e dōo ntátsi'í kuetsi ña ña. ¹¹ Kidáa ne, Heródē san ni sntadun ñá ne, dē xení ña ni Jesuu. Nārkínteē ñá ña ne, naxnúu ña ña du'nu e dōo va'a vata kaa é kainúu rei. Kidáa né, nataxnúu xtuku Heródē san ña nta'a Pilatú san. ¹² Ntúvi tsikán ne, dōo vá'á o tiin Pilatú san ni Hēródē sán, kuān te ntúvi dí'na ne, dōo ínchu'vi ta'an ña.

Dā ntúvi kuenta Jesuu é kuví ña

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Kidáa ne, Pilatú san ne, nataká nuu ña nī tó'ó dutú san, nī ña tsiñu i, ni ñá'a sán ne, ¹⁴ dá kaka'an ña ni ña:

—Divi ntó é véxni'í nto ñatí sa'a nta'a kó ne, ntáka'an nto tsí kanatívi ñá ña'a san, ntá tsi xu'ú ne, tsixe'e ú ña nuu ntó ne, ñá ni naní'í nti kuétsi ña nté uun nuu i vatá o ntáka'an nto. ¹⁵ Nte Heródē ña ni naní'í ña kuétsi ña. Dukuān é natakánuu xtuku ña ña nta'a ko. Koto nto tsí ña té neé ni ide kue'en tsi ña é kuví ña. ¹⁶ Nanto'o ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an Pilatú san. ¹⁷ Tsi dá kakúvi viko sa'ne, dá mii é nakāka xaa Pilatú san uun ña'a, ña ñu'u kutu, xoó ña'a é ntio ña'a san é ntii ña.

¹⁸ Ntá tsi kuédadii tsi éni ntú'u ña ntákachu'u ña:

—jKa'ni nto ña sá'a ne, nakāka xaa nto Barabaá san! —ka'an ña.

¹⁹ Barabaá san ne, nuu kutu ña, tsí idé ña du'xen nī ña ñuu í ne, ē'ní ña ña'a.

²⁰ Pilatú san ne, ntio ña é nakāka xaa ña Jesúu ne, kaka'an xtúku ña ni ñá'a san.

²¹ Ntá tsi dií dií ka ntii káchu'u xtúku ña:

—jNa xnteē ntó ña ntiká krusi kan! jNa xnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

²² É kuví ūni íto kaka'an xtúku Pilatú san:

—jNee íñá ntu é kīni kaa idé ña? Tsí ña kánani'í ko kuétsi ña é kuétsi é kuví ña. Nanto'o ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an ña.

²³ Ntá tsi ña'a sán ne, ntaxío ntii ña ntáka'an ña tsí dá mii é na nākuntée ña ntiká krusi san. Un tsi vāntiñi ña ntáka'an ña. Kūvi idé ña ni'í ña é ntio ña.

²⁴ Pilatú san ne, idé ña vatá o ntáka'an ñá'a san. ²⁵ Nakāka xaa ña ñatí, ña nuu kutu viutun san kuenta íña i é idé ña du'xen nī e é'ní ña ña'a sán di, ntá tsi ntāda ña kuenta Jesúu san nta'a ña'a san vata koo é víi ñá ni ña nee é ntio ña.

Dā intée Jesuu ntiká krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Dā kue'en ni'í ña Jesuu é na xnteē ñá ña ntiká krusi ne, tiin ña uun ñatí, ña ñúú Cirene, ñá nani Símuun, ñá vé'xi uun rantsu. Kuétsí é idé ña'a san ña é kuni'í ña krusi san é kuntikin ñá ata Jesúu san.

²⁷ Ntá té nté kaa ña'a ntántikin ñá ña ne, ñá te da dií ñádí'í san dōo u'vi ntákuvi ña, nataké ña kuenta íña Jesuu. ²⁸ Dā íto Jesúu san ñadí'í san ne, kaka'an ña:

—Nto'ó, ñadí'í Jerusaleen, ñá ku nte dúkuan éku nto kuenta íñá ko, ntá tsi kueku nto kuenta íña mii nto ni i'xá nto. ²⁹ Tsi vé'xi ntúvi é ká'an nto: “Nté kuān nte va'á ña'a san, ña é ña ni kuví kóo i'xá i, nī ña é ña ni ñú'u i'xá i i'xi

i, ni ña é ña ni natsitsi í'xá di", koo ka'an nto. ³⁰ Kidáā né, kani ntu'u ñā'a san ká'an ña é na nūu xuku san mí ntántoo ña, é ntio ña é kutávi núu ña é kunuu xú'u ña. ³¹ Ntá tsi te kuan ó ntáde ni'í ña utun xi'í sán ne, ¿ntē ntú koo víi ña ni útun ítsi san kuan? —ka'an Jesús san.

³² Kue'en ni'í ña úvi ña'a ña kini ntáa é dādāi ka'ni ña ña ni Jesús. ³³ Dā xee ñā xuku é nani Xk̄idiki Nt̄ixi sán ne, ikān nāxnteē ñā Jesuu ntikā krusi, ní ntuvi ñā'a ña kini ntāa san: uun ña ne, diñi kua'a Jesuu intée ña; uun ña ne, diñi datsin ña intée ña. ³⁴ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ūvá, kada ka'nu iní nto ni ña, tsi ñā ini ñā nee iña ntáde ña —ka'an ña.

Sntadún san ne, nārkínteē ñā doo Jesús xoo é kúvi víi i ni'í i. ³⁵ Ñā'a sán ne, ntáñi ña, ntaíto ña ne, un tsi nté ña tsiñu i san ntánarkínteē ñā Jesuu, ntáka'an ña:

—Ñā sā'á ne, nakākú ña tuku ña'a. Ví'i a vé ne, na nakākú mii ña kúñu ña, té nuu é ntaā i é Cristu, ña é nakaxnúu Xuva kō —ka'an ña.

³⁶ Sntadún san ne, nārkínteē ñā ña. Xée etsin ña ne, xé'e ña ntīdi íā é kō'o ña. ³⁷ Ntáka'an ñā ni ña:

—Te div̄in é Rei iña ñā Israeé ne, nakākún mīn kúñu o —ka'an ña.

³⁸ Nteé letra díki krusí san é kākā'an tú'ún griegú, ni tú'ún latiín, ni tú'ún hebreu, kaká'an: “Ñā sā'a é Rei iña ñā Israee”, ka'an.

³⁹ Uun ñā'a ñā du'ú san, ña nteé ntikā krusí san ne, kaka'an ña:

—¿Tē nuu é ntaā i é Cristún ne, nakākún mīn kúñu o ne, nakākún nti dí! —ka'an na.

⁴⁰ Ntá tsi ña uun ñā'a sán ne, kaka'an ñā ni tā'an ña:

—¿Ñā kau'ví ntú o Xuva kō? Tsi div̄in né, div̄i tsi nūu i kantó'o o di. ⁴¹ Ntá tsi xo'ó né, ió nuu i e ntánto'o kō, tsi ntantá'vi o kuetsí kō e ntúku nuu o. Ntá tsi ña sā'á ne, ñā tē neé kue'en tsi ni íde ña é kīni kaa —ka'an ña.

⁴² Kidáā ne, kaka'an ña:

—Jesuu, na naka'an ntō kó tē xee nto mí kadā kú'vé nto —ka'an ña.

⁴³ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni o tsi vevii kutúvín dad̄in ni ko mí ntántoo ña kuínti'xe i, ña é xi'í —ka'an ña.

Dā xi'í Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Un tsi nte da ká'ñu ntuvi ne, un tsi nte kaeku uni kuáa ne, kūneé da kanii ñūxiví sa. ⁴⁵ Kūnee ngántií san. Úvi dāvā ntii dôxi é rkāa nuu ini ukún ka'nu kán. ⁴⁶ Kidáā né, un ntii tsi káchu'u ntāa Jesuu, kaká'an ña:

—¿Ūva, ntada ú kuenta nímá ko nta'a nto ve! —ka'an ña.

Dā kúvi ká'an ña sá'a ne, xí'í ña.

⁴⁷ Dā íni tó'ó sntadun ñā ñuú Romá san nté o kúvi ne, kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é ñatíí sa'á ne, dōo va'á ña; ña túvi kuetsí ña —ka'an ña.

⁴⁸ Un nti'í kue'en dú'va ña ntaíto neé kúvi ne, kúnū'ú ña, koó dā ntaxé'e ña nta'a ña nima ñā e dóo u'ví ntákúvi ña. ⁴⁹ Un ntií ntií ñā ini Jesuú, ni ñād̄í'í, ña ntántikín ñā un tsi nte ñūu Galileá ne, intáñi ika ñā, ntaíto ña nté o kúvi.

Dā inuu ntú'xi Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Uun ñatíi, ñā nani Jōsee, ña vé'xi ñuú Arimatea é kāduku ntée ñuú Judeá ne, dōo va'á ñā'a ña. Úvé ta'an ña ña tsiñu na'nu i san iña ñā Israee. ⁵¹ Ñā sā'á ne, kantétu ñā amá xee ntúvi é kadā kú'vé Xuva kō. Ñā ni kui dad̄i ña ni ña tsiñu i, ña nguií san. ⁵² Div̄i ña ne, kué'en ña, kúkoto ña Pilatú san é ntākan ña kúñu Jesús. ⁵³ Kidáā ne, nanúu ña ña ntikā krusí san ne, dā nāxnuu ta'an ña

ña doo kui'xin e dóo va'á ne, dā kukú'xi ña ña iní ñañā mí kāntii iní xuu, mí vāta kunuu ntú'xi ña'a. ⁵⁴ Ntuvi tsikán ne, ntuvi e ntáxio tú've ña é kuiñi ntu'u ntúví é iō dá'na san.

⁵⁵ Ñadĩ'í, ña vexnĩ'í Jēsuu un tsi nte ñuú Galileá ne, kué'en ñā né, dā íto nuu ña ñañā san, ntaíto ña nté ō kanúu kúñu Jēsuu. ⁵⁶ Kidáā ne, kúnū'ú ñā ne, da de vá'a ña ntute cho'o vídin e dóo vá xkonuu, ni ū'xen xukú san di. Kidáā ne, íntoo da'na ñadĩ'í san ntuvi dá iō dá'na san, vatā ō kaka'an tú'un Xuva kō.

24

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Ntuvi dá naki'i o vítē san ne, kué'en xtuku ñadĩ'í san nú ñañā Jēsuu, ni'i ña cho'o vídin é de vá'a ña. ² Dā xee ñā ne, iní ña tsí xuu é itávī núu nú ñañā sán ne, é xio nakutúvi. ³ Kúkĩ'ví ña, ntá tsi ña ni nani'í ka ña kúñu Tó'ō ko Jēsuu. ⁴ Koó dā kúdu'va ña. Ntē ñā iní ka ña nté koo vií ña. Kidáā ne, da nēe iní ña iní ña uvi ñatī é ntañi etsin ña nuu ña. Ñu'u ña doo kui'xin é kaxi'í nuu kue'en. ⁵ Ñā té nté kaa u'ví ñadĩ'í san, naxká'nu ntei ña dikí ña nte ñu'u kán. Ntá tsi ñatī san ne, kaka'an ña:

—¿Ntē kui ntánantuku ntu nto ña é kāntíto san mé'ñū ña xi'í san? ⁶ Xōxō ñā i'a, tsi e ntóto ña. Naka'an ntō nté o ka'an ña dá itúvi ká ña ñuú Galilea. ⁷ Divi ñā é vėxkúvi ña ñatī ne, ka'an ña é da mī é ntúvi ña kuenta ntá'a ñā iō kuetsí i é na xnteē ñā ña ntiká krusi kan. Ntá tsi tē kúvi uni ntúvi xi'i ñā ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña —ka'an ñatī san.

⁸ Kidáā ne, nánū'u ñadĩ'í san iní ña tú'un é kākā'an Jēsuú san ni ñā. ⁹ Dā ntáka ña nú ñañā sán ne, ntántaa ña un ntĩ'í sá'á ní ū'xi ñn pustrú san, ni ña nguĩ sán di. ¹⁰ Ña ni'i tú'un iña pustrú san ne: María Madálena, ní Juana, ni María, di'í Sántiaú san di, ni ñadĩ'í, ña nguĩ san. ¹¹ Da ntáka'an ñadĩ'í san, kuini pustrú san da téku ña. Ntē ña ni kuintí'xe ña.

¹² Ntá tsi Pedrú ne, kī ña, koó da káinu ña kue'en ñā nú ñañā san. Dā íto nuu ña iní i kán ne, koó da mī sá doo kui'xin san iní ña. Kidáā ne, kúnū'ú ña nú vi'í ña kán. Koó dā kúdu'va ña é kuan ō kúvi.

Itsi ñuú Emau

(Mr. 16:12-13)

¹³ Divi tsi ntúvi tsikán ne, uvi ñá'a ña ntini'í Jēsuu kué'en ña ñūú Emau, ñuu é tuví te ū'xi ñn kilumétru é un tsi nté Jerusaleen. ¹⁴ Kué'en ñā, ntántaa ña un ntĩ'í nuū i e kúvi. ¹⁵ Nii dukuān ntatīn ña ne, xée Jēsuú san, eni ntu'u ña ntaika dadī ña ni ñā. ¹⁶ Kuān te iní ña Jēsuú san ne, ñā ni kutūni ña xoo ñá'a ña. ¹⁷ Kidáā né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Neé ntu e ntántaa nto dá ve'xí nto ítsi kán? —ka'an ña.

Íntāñi nta'xa ñā. ¹⁸ Uun ña'a ña, ñā nani Clíofá san ne, kaka'an ña:

—¿Vá xīo ñuú ntu vé'xi nto e ñā ini nto nté ō kúvi ñuú Jerusaleen ntúvi sa'a? —ka'an ña.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—¿Ntē ntu o kúvi? —ka'an ña.

Ntáka'an ña:

—Ntántaa ntí kuenta iña Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Divi ñā ne, ña é ka'án naa Xuva ko ña. Dōó iō ña é vií ña; dōó iní ña nté koo ka'an ña núu Xuva ko, ni ūn ntĩ'í ntī ña'a san. ²⁰ Ntá tsi tó'ō dutú san nī ña tsiñi i sán ne, ntāda ña ña kuentá vata koo é na kuví ñā ne, xnteē ñā ña ntiká krusi kan. ²¹ Ntĩ'í ne, ntantétu ntí é divi ñā é nakakú ñā ña Israeé san. Ntá tsi veví ne, é kúvi uni ntúvi é ita ntĩ'xin un ntĩ'í sá'a. ²² Iō ñā dī'í, ña ntini'í ntí ne, dá kúdu'va ntí nuu

i e ntáka'an ña. Tsí tevaá du'va tsi ñe'e ña nú ñañā san. ²³ Ntá tsi ña ni naní'i ña kúñu Jēsuú ne, ntiko koō ña, náxee xtúku ña mí ntoo ntí kán. Ntántaa ñā tsi xéé ánjē san nuu ña. Ntáka'an ánjē san tsi Jesuú ne, kantito ña. ²⁴ Kidáa ne, iō ñā ntini'i ntí ne, ñé'e ñā nú ñañā san, ixkoto ntódo ña. Iní ña vatā o ntáka'an ñādī'í san ne, ntá tsi ña ni iní ña Jesuú —ka'an ña.

²⁵ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Neé ntu dikí dikí nto é ña ni kuintí'xe nto é un ntí'í e ntáka'an ñā ka'án naa Xuva ko? ²⁶ ¿Vá ñā ntu te kantío é ntō'o Cristu, ña táxnuu Xuva kō, di'na dá kué'é Xuva kō é kodo nuū ña? —ka'an ña.

²⁷ Kidáa né, eni ntu'u ñā nañé'e ñā ña nté o kaka'an tú'un Xuva ko kuēnta iña ña. Eni ntu'u ñā nté tutu é de vá'a Muiseé ne, ni un ntí'í tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko.

²⁸ Dā xee étsin ña ñuú mí kí'in ñā ne, íde Jesuú vata tsi te kí'in ka ña itsi kán.

²⁹ Ntá tsi tee kóo ña ña, ntáka'an ña:

—Kutuví ntó nī nti tsi é kuáa vevii. E dóko sá kúnee —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en Jēsuu é kuintoo ña ni ñā. ³⁰ Dā intóo dadī ña ni ñā nú mesa kán ne, kí'i Jesuú tañú'ū ne, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Dā kátsin dava ña tañú'ū sán ne, dá tsí'í ña nta'a ña. ³¹ Ura dú'va tsi i náxi'i nuu ñā ne, kūtuni ña tsí divi ñā é Jēsuu. Kidáa né, ntoko ñu'u mii Jēsuu. ³² Kidáa ne, ntáka'an ñā xe un xé un ñā:

—¿Ñā ntu te ntáa e dóo diní ñu'u nima kó dá kantaa ñā ni ko dá vé'xi o ítsi kán, dá kanañé'e ñā kō tú'un Xuva kō? —ka'an ña.

³³ Ura dú'va tsi i nakuntáñi ña, ntiko koō ñā, kūnú'u xtuku ña ñuú Jerusalem, mí nāni'i ta'an ña u'xi ñā ña'a pustru é nataká nuu ña ni ña ntini'i ñā. ³⁴ Ntáka'an pustru san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i e ntóto Jesuú. É iní Simuun ña —ka'an ña.

³⁵ Kidáa ne, ntuví ña ntántaa ña nté o kúvi itsi kán ne, nté o nákiní ña Jesuú dá kátsin dava ña tañú'ū san.

Dā ntii dīto Jesuú mé'ñū pustru ña
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Ntoó dukuan ñā, ntáka'an ñā nuu i sá'a ne, da née iní xñā ntii dīto Jesuú san mé'ñū ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuintoo nto —ka'an ña.

³⁷ Dóo u'ví ña. Ntádē kuení ña tē ntaíní ña ntati ñā. ³⁸ Ntá tsi kaka'an Jēsuú san:

—¿Nté kui kuān nte ntaú'vī ntú nto? ¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto?

³⁹ Koto nto nta'a kó ni dí'in ko. Divi tsi ú. Koto nto kó ne, tiin nta'a ntō kó di, tsí te uun ntati ñā'a ne, ña túvī kúñu í, nté xiki i vata kaa ú xu'u —ka'an ña.

⁴⁰ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, náñé'e ñā ña nta'a ña ni dí'in ña di. ⁴¹ Dā iní ña ntoo sán ne, naku'un dīnī nima ñā, ntá tsi koo dá ntákudu'va ña é ña ni kuintí'xe ña é divi nti'xe ñā. Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Ío ntú kudii é kā'xi ó i'a? —ka'an ña.

⁴² Kidáa ne, xé'e ña ña un síin tsákā, kíti kádun nuu. ⁴³ Kí'i ña né, dá é'xi ña mé'ñū ña ntoo san. ⁴⁴ Kidáa ne, kaka'an ña:

—E kúvi kó ne, divi é kākā'án u dá túvi dukuan ú ni ntō. É kākā'án u tsí kantio é kúntaa un ntí'í é úve na'a tutu é de vá'a Muiseé san ní ña ka'án naa Xuva ko, ni tūtu é naní Sálmu di, mi é kākā'an kuēnta iñā ko —ka'an ña.

⁴⁵ Kidáa ne, náñé'e ñā ña é nakíni vá'a ña tú'un Xuva kō ne, ⁴⁶ kaka'an ña:

—Kuān ó uve na'a tsí Cristú ne, kantio é kuví ñā ne, kantio é ntōto ña di tē kúvi uni ntúvi. ⁴⁷ Kantio é ka'an ntódo nto ni ñā'a san kuēnta iña ñā kaníi ñuú Jerusalem ní dá kaníi ñūxiví san di. Kué'e nto na kūtuni ñā'a san kuēnta iña ña tsí da mií é kantio é natívi iní ña kuétsi ñā ne, dukuān ne, kada ka'nu iní

Xuva ko ni ñā. ⁴⁸ Dīvi ntō é ini nto ne, ntada ntaa ntó nuu i sá'a. ⁴⁹ Kiní nto ve tsí xu'ú ne, taxnúu ú Espíritu Xuva ko kuēnta iña ntó, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na. Ntá tsi kuntōo xnto i'a ñuú Jerusaleén san un tsi da nté tē ni'i nto ntíi ntō é ta'xi Xuva kō —ka'an Jēsuu ni ña.

Dā kuntáa Jesuu e dukún kân
(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Kidáā ne, kue'en ní'i Jēsuu ña ntiní'i ñā diñi ñuú san, un tsi nte ñuú Betania. Ntāni'i ña nta'a ña ne, dā náxnúu viko ña ña. ⁵¹ Nñi dukuan kánaxnúu viko ña ña ne, kīi nteé xio ña ña, kuntáa ña e dukún kân. ⁵² Ña intóo sán ne, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáā né, ntiko koō ña, kunú'u ña ñuú Jerusaleen e dóo diní ñu'u nima ña. ⁵³ Nñi kué'en tsí ntuvi ntoo ña má ukún kân, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Juan

Tū'un Xuva kō e kúvi ñatī

¹ Nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa ne, e dúkuan tuvi Tú'un san. Tuví dadñi ña ni Xuva kō né, Xuva ko ña di. ² Divi ña é tuví dadñi ña ni Xuva ko ūun tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa. ³ Un ntñi ntñi é ío ne, mii ña de kú've ña. Ña túvi nee iñá te ña ni de kú've ña. ⁴ Divi ña é kantito ña ne, tá'xi ña un ntñi é ío. Ntuvi iña ña ne, kaxi'í nuu iña ko un ntñi ntñi o. ⁵ Kaxi'í nuu ñu'ú san mi dóo neé ne, ña kúvi víi é neé san nánta'va.

⁶ Xíio uun ña'a, ña táxnuu Xuva kō, ña naní Juaan. ⁷ Divi tsiñu ña é káda ntaa ña iña ñu'ú san, vata koo é na kuñti'xe un ntñi ntñi ña'a san Xuva ko kuñta iña tú'un é káka'an ña. ⁸ Ná tē divi ña e kúvi ña ñu'ú san, tsi da ti tsi táxnuu Xuva ko ña é ká'an ña kuenta iña ñu'ú san. ⁹ Ña e kúvi ñu'u nti'xe ne, vé'xi ña ñuxiví san ne, náxi'í nuu ña iña un ntñi ntñi ña'a san.

¹⁰ Ika ña ñuxiví sa ne, kuñ te mii ña de kú've ña ne, ña ntoo ñuxiví sa ne, ña ni nakíni ña ña xoo ñá'a ña. ¹¹ Xée ña ñuú mii ña, ntá tsi ña ñuú ña ne, ña ni ntío ña nakíni ña ña. ¹² Ntá tsi xoo ñá'a, ña é nakíni ña ne, xé'e ña é kúvi ña i'xá Xuva kō, da xōo ka ña'a, ña e ntákuñti'xe i ña. ¹³ Kuvi ña i'xá Xuva kō ne, ña tē ntákaku ña vata o ntákaku ña'a ñuxiví; ña te ña'a san ntáde ña é kōo i'xá ña, tsi mii Xuva kō ntío ña é kúvi ña i'xá ña.

¹⁴ Divi Tú'un tsikán ne, kuvi ñatíi ne, íntoo ña ni kō. Iní o tsi dóo va'á ña ne, dóo kakuinima ñá kō. Da mii tsi é nuu é ntaá í kaka'an ña. Vá'a kue'en ña vata o va'á Xuva kō, tsi da xé i'xá mii ña ña. ¹⁵ Juaan sán ne, kaka'an ña kuenta iña ña:

—Ña sá'a ne, divi ña é káka'an u kuenta iña ña. Divi ña é vé'xi ña ata kō ne, dií ka ka'nu ña'a ña é xu'u, tsi dií ka di'na tuvi ña da káku u —ka'an ña.

¹⁶ É nī'í ko, un ntñi ntñi o, é vā'a iña ña, e dá mii tsi é ntékú ka doméni e tá'xi ña kō. ¹⁷ Tsi lei san ne, xée ntá'a Muísee, ntá tsi e dóo kakuinima Xúva ko ko, ní tú'un é nuu é ntaá í san ne, xée kuñta iña Jesúsristu. ¹⁸ Nté uun ito vata xoo kiní i Xuva kō. Ntá tsi i'xá mii ña e dóo kakuinima ña ne, kantada ntaa ña ní kō nté kaa Xuva kō.

É káka'an Juaan Bautista kuenta iña Jesúsristu (Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña Israee, ña ntoo Jerusalem ne, taxnúu ña dutú san ní ña levitá san é tsixe'e ña Juaan san xoo ñá'a ntu ña. ²⁰ Juaan san ne, kantada ntaa ña, kaka'an ña ní ña:

—Ña te divi u é Cristú u —ka'an ña.

²¹ Tsixe'e xtuku ña ña:

—¿Xoó ntu ña'a nto kuan? ¿O ña Elia ntú nto, kuñ? —ka'an ña.

—Ñá'a ní san —ka'an Juaan.

—¿Vá divi ntu ntō ña ka'an naa Xuva ko, ña tsikán? —ka'an ña.

—Ñá'a —ka'an Juaan.

²² Kidáa ne, ntáka'an ña ní ña:

—Ká'an nto xoo ñá'a nto vata koo é kúvi ka'an ntí ní ña táxnuu nti. ¿Nté ntu koo ka'an nto kuenta iña mii nto? —ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'an Juaan:

—Xu'ú ne, kūdii uun tatsin é kaika má kū'u kan, é kakana: “Na kōo tú've ntó itsi ntaa kuénta ñña Tó'ó kō”, vata ō xntée na'a ñña ka'án naa Xuva ko, ñña nani Isāia, kídaā —ka'an ñña.

²⁴ Ñña táxnūu ñña fariseu é ká'an ñña nī Juaán ne, ²⁵ tsixe'e ñña ñña:

—¿Nté kui kanakūtsi ntute ku nto ñña'a sán tē ñña te Crístu nto, tē ñña te Élia nto, tē ñña te ñña ka'án naa Xuva ko ntó? —ka'an ñña.

²⁶ Kaka'án Juaan ni ñña:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kánakūtsi ntute ú ñña'a san. Ntá tsi ntitsí uun ñña'a mé'ñu ntó, ñña é vāta kīni nto. ²⁷ Dīvi ñña ne, rkontūvi vé'xi ñña é xū'u, ntá tsi ñña né, odo nuū ñña é xu'u. Tsi xu'ú ne, ñña tē neé nuu á'vi ko, nté nantūi ú nti'xen ñña —ka'an ñña.

²⁸ Sá'ā kúvi ñnuú Betania, ñña ñnuú é tuví uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jōrdan, mí kanakūtsi ntute Juaán san ñña'a.

Jesuu, ñña kúvi a le'ntu Xúva kō

²⁹ Utén san ne, Iní Juaan tsí vé'xi Jesuu mí tuví ñña ne, kaka'an ñña ni ñña'a san:

—¡Un kaa Á Le'ntu Xúva kō, ñña é ntá'vi kuétsi i ñña un nti' nti' ñña'a, ñña ntántoo ññuxiví sa! ³⁰ Dīvi ñña é káka'án u ni ntó tsí rkontūvi vé'xi uun ñña'a, ñña é odo nuū kue'en é xu'u, tsí é dúkuān tuví ñña da káku u. ³¹ Nté xu'u ñña Iní u xoo ñña'a ñña, ntá tsi vé'xi u, véxnakutsi ntúte ú ñña'a san vata koo é ñña Israeé san ne, na nā kīni ñña ñña —ka'an ñña.

³² Kaka'an xtúku Juaan:

—Iní u Espírítu Xuva kō dá vé'xí ñña nte e dukún kán é vāta kaa paloma káa ñña ne, kántékú nti' ñña ata tsío ñña. ³³ Xu'ú ne, nté vata kutúni ko xoo ñña'a ñña, ntá tsi ñña táxnūu ko é nakūtsi ntute ú ñña'a sán ne, kaka'an ñña nī ko: “Te kīni nto tsí inu ññ'u Espírítu mí ntitsi úun ñña'a, te kutuví ni' ñña ñña ne, ñña ñña é kué' é ñña é kúnuu Espírítu Sántu nima ñña'a san.” Kuan ō ka'an ñña. ³⁴ Xu'ú ne, Iní u ñña ve ne, ka'án u ni ntó tsí ñña é I'xá mii Xuva ko ñña —ka'án Juaan.

Ñña ntántikīn dí'na Jesuu

³⁵ Utén san ne, ntáñi xtúku Juaan ni uvi ñña'a, ñña ntántikīn ñña. ³⁶ Dā Iní ñña tsi ita nti'xin Jesuu ne, kaka'án Juaan:

—¡Un kaa Á Le'ntu Xúva kō! —ka'an ñña.

³⁷ Ntúvi ñña'a, ñña ntántikīn Juaán san ne, téku ñña é kuān ó kaka'an ñña ne, kué'en ñña, kúntikīn ñña Jēsuu kídaā. ³⁸ Xkokoto Jesuu áta ñña ne, Iní ñña tsi ntántikīn úvi ñña'a ñña'a san ñña ne, dá kaka'án ñña, tsixe'e ñña:

—¿Neé ntu ntánantuku ntó?

Ntáka'an ñña nī ñña:

—Mastru, ¿mí'í ntú tuví nto? —ka'an ñña.

³⁹ Kaka'an ñña nī ñña:

—Kixkóto nto —ka'an ñña.

Kué'en ñña né, Iní ñña mí tuví Jesuu ne, ikān intóo ñña ni ñña ntúvi tsikan úun ññu, tsí e kuáa xee ñña.

⁴⁰ Uun ñña'a, ñña é téku i é káka'án Juaán ne, kúntikīn ñña Jesuu. Andree náni ñña. Ení Simuun Pedru ñña. ⁴¹ Dí'na nántuku ñña éñi ñña Simuún ne, kaka'an ñña nī ñña:

—É nāni'í nti Mesia, ñña é ntáka'an ñña é Crístu, ñña táxnūu Xuva kō —ka'an ñña.

⁴² Ntēka Andree ñña mí tuví Jesuu. Íto Jesuu ñña ne, kaka'an ñña:

—Dīvin né, Simuun, i'xá Juaan. Ntá tsi xntántēe ú o Cefa —ka'an ñña.

(Cefá ne, Pedru káni tú'un é griegu.)

Dā kána Jesuu Félipe ni Natánaee

⁴³ Utén san ne, kaka'an Jéssuu tsí ki'in ña ñuú Galilea. Ikān nání'i ñá Felipé ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kuntikín ko ve —ka'an ña.

⁴⁴ Felipé ne, ñuú Betsaida vé'xi ña, ikan ñuú Andree ni Pedrú di. ⁴⁵ Felipé ne, nántuku ña Natánaeé ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nání'i nti ña é kaka'an Muísee íni libré leí san, nī é kaka'an ñá ka'án naa Xuva kó di. Divi Jéssuu, i'xá Josee, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'an ña.

⁴⁶ Kidáā ne, kaka'an Natánaeé ni ñā:

—¿Vá iō ntu é vā'a e kii nuu ñuú Nazaree? —ka'an ña.

Kaka'an Félipe ni ñā:

—Kixkóton ve —ka'an ña.

⁴⁷ Dā íni Jesuu tsi vé'xi Natánaeé mí tuví ña ne, kaka'an ñā:

—Un kaa ntí'xe uun ña'a ña Israeé. Ñá íni eni nta'ví ña ña'a —ka'an ña.

⁴⁸ Kaka'an Natánaeé ni ñā:

—¿Nté ó íni ntu nto ko? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ñā: —Íní u o dá nuun má tun ígu san di'na dá kāna Felipe o —ka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an Natánaeé ni ña kídāā:

—Mastru, i'xá Xuva nti'xe ko ntō. Rei iña ñá Israeé san nto —ka'an ña.

⁵⁰ Kaka'an Jéssuu ni ñā:

—¿Kakuinti'xe o tsí da xé kaka'án u é íní u o má tun ígu san? Ntá tsi da ve kinín nuu i é díí ka na'nu é vāta kaa nuu i sá'a —ka'an ña.

⁵¹ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Vi'i a vé ne, kiní nto e dukún kān é kantii ne, kiní nto ánje Xuva kō kantaa kantí ña mí tuví u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi —ka'an ña.

2

Viko e katánta'a ña'a ñuú Canaa

¹ Dā kúvi uni ntúvi ne, viko kakuvi é katánta'a ña'a ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea. Ikān tuví dí'i Jéssuu. ² Kāna ña Jesuu ni ña ntíní'i ñā é kī'in ña viko sán di. ³ Dā ntí'i ntute tinti'ō sán ne, kaka'an dí'i Jéssuu ni ñā:

—Ña tívī ká ntute tinti'ō san —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jéssuu ni ñā:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto nī kó, ñadí'i, tsí vata xée ura i íñá ko? —ka'an ña.

⁵ Kidáā ne, kaka'an dí'i ña nī ña ntátsu'un ko'o san:

—Vii nto nee iña é ká'an i'xá ko ni ntō —ka'an ña.

⁶ Ikān ne, ío iñu kidi é kúvi xuu, e dé tsiñu ni'i ña e ntúntoo ña vatā xkoó ini ña. É un é un kídī ne, kakuí kú've te uun siēntu lítru. ⁷ Kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Tsu'un tsitu nto ntúte kídī san —ka'an ña.

Tsu'un tsitu ña ntúte un tsi nte xú'u i ne, ⁸ kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Kí'i ntodó nto ne, kue'ēn ni'i nto mí tuví vartuma kuinúu san —ka'an ña.

Kuān o dé ña. ⁹ Dā íto ntee vartuma kuinúu sán ntute e ntúvi ntute tinti'ō sán ne, ñá ni iní ña mí'i vē'xi. Ntá tsi ña ntátsu'un ko'o sán ne, ini ña, tsí divi ñā táva ña. Kāna vartuma kuinúu san ñatíi, ñá dā ve tánta'a sán ne, ¹⁰ kaka'an ñá ni ñā:

—Un ntí ntí ña'a sán ne, di'na katsu'un ña ntute tinti'ō é díí ka va'á san. Ntá tsi te íta ntí'xin kue'e xi'i ña ntántoo sán ne, kidáā táva ña ntute tinti'ō é ña te nté sa va'a. Ntá tsi divi ntō ne, dá ntē vevíi katavá nto ntute tinti'ō é díí ka va'a —ka'an ña.

¹¹ Sá'a idé Jesuu ñuú Canaa é káduku ntée ñuú Galiléa ne, kúvi di'na nuu i e dóo ka'nu idé ña vata koo é kütuni ñá'a san tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kidáá né, kuínti'xe ña ntini'i ña.

¹² Kidáá ne, kué'en ña ñuú Capernau ni di'i ña ni ení ñá, ni ña ntini'i ña di. Ikān intóo ña te úvi uni ntúvi.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ña Israee
(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Dā doko sá xee ntuvi viko e náka'an ña Israee san ntuvi da nátává Xuva ko ña ñuú Egító ne, kúntāa Jesuu ñuú Jerusaleen. ¹⁴ Dā kukí'vi ña má úkún ka'nu kán né, nāni'i ña ña ntádiko duntiki, le'ntú, ni pālomá san. Ikān ntóo ña ntánadama diu'ún di. ¹⁵ Dā íni Jesuu ne, de vá'a ña uun xo'o xume ne, dā tá'xi nūu ña ña'á sán, nakúnu ña ña má úkún kan, ni ún ntíí ntíi duntiki ni le'ntú ne, nantáva ña mēsa ña ntánadama diu'ún san. ¹⁶ Kaka'an ñá nī ña ntádiko pālomá san:

—Kue'ēn ni'i nto láa san kí'i kán. Ña kú de nto vi'i Uvā kó vi'i xá'vī —ka'an ña.

¹⁷ Kidáá né, ña ntini'i ña san nánū'u ña iní ña tsí kuān ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Dōo u'vī kakúvi ko é kuān ó ntáde ni'i ña vi'i Uvā ko”, ka'an.

¹⁸ Kidáá ne, tsixe'e ña Israee san ña:

—¿Neé ntu nuu i e dóo ka'nu nañe'e ntó nti kuān, vata koo é nī'i itsi nto é vii nto sá'a? —ka'an ña.

¹⁹ Kidáá ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nakatsin nto xúkūn sa'á ne, tē kúvi uni ntúvi naxntítsi xtúku u —ka'an ña.

²⁰ Kidáá ne, ntáka'an ña Israee san:

—Úvi diko íñu kuia dé tsiñu ña'a e xntítsi ña xúkūn sán ne, divī ntó ne, úni ntuvi tsi naxntítsi ntó, ka'an nto —ka'an ña Israee.

²¹ Ntá tsi xúkūn é káka'an Jéssuu ne, kúñū mii ña kúvi. ²² Dukuān né, dā ntóto Jesuu rkontúvi é xi'i ñá ne, nánū'u ña ntini'i ña iní ña tsí kuan ó ka'an ñá sa'á ne, kuínti'xe ña tú'un Xuva kō é úve na'á san, ni tū'un é káka'an Jéssuu ni ñá di.

Iní Jesuu nima ñá'a san

²³ Dá tūvi Jesuu ñuú Jerusaleen ntuvi dá ñu'u viko, ñá te da ña ña'a kuínti'xe ña ña dá ini ña nuu i e dóo na'nu é idé ña. ²⁴ Ntá tsi Jesuu ne, ñá ni intée ini ña ña'a san, tsí ini ña nte ntáa nima ña. ²⁵ Ña ni ntío é ká'an ñá'a san ni ña nte ntáa ta'an ña, tsí ini ña nté ntaa nima ún ntíí ntíí ña'a san.

3

Jesuu ni Nicódemu

¹ Xío ūun ña'a ña fariseu, ñá nani Nicódemu, ñá tsiñu ñuú Israee. ² Xée ña é nīñu mí tuví Jesuu ne, kaka'an ñá ni ña:

—Mastru, iní nti tsí taxnuu Xuva ko ntó é nañe'e ntó nti. Tsi nté uun ña'a ña kuvi vii ña nuu i e dóo ka'nu vatá ó de nto tē ña te Xuva ko tūvi ni'i ña ña —ka'an ña.

³ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ō: Xoxó kuvi kini i mí kadē kú'vé Xuva ko tē ña kaku é kuvi uvi ito —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Nicódemu ni ña:

—¿Nté ntu koo kaku xtuku o tē kuáta ō? ¿Vá kúvi ntu nakunuu xtuku o ini i'xí di'i kō é kaku xtuku ō? —ka'an ña.

⁵ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ō: Xoo é ña kaku i ni ntute ni Ēspírítu ne, ña kúvi k'vī ña mí kadē kú'vé Xuva kō. ⁶ Nee é kakaku nī kúñū né, kúñu kúvi; ntá

tsi nee é kakaku ni Ēspírítu ne, Espírítu káduku ntée. ⁷ Nǎ ku da kudū'va o é káka'án u ni ō é kantio é káku xtukun. ⁸ Tǎtsīn sán ne, kainu da mí'i ka mí ntio i. Kuān te díto é káka'an ũu'ú ne, ntá tsi ntē ũa kutúni mí vē'xí, ntē ũa kutúni mí kí'ín di. Kuan tsi ió ũa un ntí'í ũā'a, ũa é kakuni'i Ēspírítu Xuva kō —ka'an ũa.

⁹ Kidāā né, tsixe'e xtuku Nicōdemu:

—¿Ntē ntū ó sá'a? —ka'an ũa.

¹⁰ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ũa:

—Divīn é mastrun ũa ũa Israeé ne, ¿vá ũa ntu inin sá'ā? ¹¹ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ō. Ntáka'án ntí nēe é íni ntí. Ntántaa ntí nēe é íni ntí, ntá tsi divi ntō ne, ũa ntákuinti'xe nto nēe é ntáka'án ntí. ¹² Tē ũa ntákuinti'xe nto é káka'án u ni nto ũa i é ió ũuxiví sa ne, ¿ntē ntu koo kuinti'xe nto te ká'án u ni ntō ũa i é ió é dukún kán?

¹³ Tsi nté uun ũā'a vata ntaa ũa e dukún kán. Mii tsī u é vē'xí u e dukún kán é vēxkúvi ú ũatīi. ¹⁴ Vata tsī o dé Muisee é xkaa dukún ũa koo san ũuu itsi kán né, kuan tsī koo ntaa ntita dukún u di, xu'u é vēxkúvi ú ũatīi. ¹⁵ Da xōo ka ũa'a é kuinti'xe i kó ne, ní'i ũa ntuví vā'á ũa ũa ntii dañu ntúvi.

E dóo ntio Xúva ko ũuxiví sa

¹⁶ E vánchu'un ntio Xuva ko ũuxiví sa ne, tá'xi ũa I'xá mii ũa, vata koo é un ntí'í ũā'a, ũa é kakuinti'xe i ũa ne, ũa kunāā ũa, tsí ntii dañu ntuví kuntuo ũa ni Xuva kō. ¹⁷ Tsi ũa ni taxnuu Xuvā kó ko, xu'u é I'xā ũa, ũuxiví sa é na nākunaá u nto, tsí táxnū ũa ko é nakákú u nto.

¹⁸ Xoo é kakuinti'xe i kó ne, ũa ní'i ũa é ntō'o ũa kuenta ũa kuétsi ũa. Ntá tsi xoo é ũa kakuinti'xe i kó ne, é ió é ntō'o ũa, tsí ũa ni kuinti'xe ũa ko, xu'u é I'xá mii Xuva kō. ¹⁹ Dukuān ne, ní'i ũa é ntō'o ũa, tsí xee ũú'ú san ũuxiví a, ntá tsi díi díi ka xkúntee íni ũa mí nēe é mí kaxi'í nuu san, tsí da mii kue'en tsí é kíni kaa ntáde ũa. ²⁰ Da xōo ka ũa'a, ũa é kade é kíni kaa ne, ũa ntio kue'en tsí ũa ũu'ú san. Ntē ũa kaxee étsin ũa mí kaxi'í nuu, vata koo é ũa tidito nuu i é kade ũa. ²¹ Ntá tsi xoo ũā'a, ũa é kade é nuu é ntaā i ne, kaika ũa mí kaxi'í vata koo é na tidito tsí kade ntaa ũa vatá ó kaka'an Xúva kō é vii ũa —ka'an Jesuu.

Kaka'an xtúku Juaan Bautista ni Jésuu

²² Dā kúvī sá'ā ne, kué'en Jēsuu ni ũa ntiní'í ũa ũuú Judea. Ikān intóo ũa, ntánakutsi ntute ũa ũa'a san. ²³ Juaán di ne, kanakútsi ntute ũa ũa'a, ũa ũuú Enoo é tuví étsin ũuú Saliin, tsí dóo iō ntúte ikān. Ntáñe'e ũā'a san ne, ntaitsi ntute ũa. ²⁴ Tsí vata kúnuu kutú Juaan.

²⁵ Iō ũa ntántikín Juaán ne, eni ntu'u ũa ntátiin nuu ũa ní uun ũa'a ũa Israeé kuénta ũa í vatá xkoo íni ũa é ntántoo ũa kúñu ũa. ²⁶ Kué'en ũa mí tuví Juaán ne, ntáka'an ũa ní ũa:

—Mastru, ũa itúvi ní'i nto díñi ntute ka'nu Jordaán san, ũa é káka'an ntó ní ntí ne, é kanakútsi ntute ũa ũa'a di. Un ntí'í ntí'í ũa'a san ntáñe'e ũa nta'a ũa ve —ka'an ũa.

²⁷ Kidāā ne, kaka'án Juaan ni ũa:

—ũa tívī nee ũa é ní'i kó tē ũa te Xuva ko tá'xi ũa. ²⁸ Tékú nto lo'xo mii ntō é káka'án u tsí ũa te xu'u é Cristú u, ntá tsi xu'u di'na táxnū ũa ko. ²⁹ Xu'ú ne, vata kaa ũa vā'a tiin ní'i ũa é da vé tánta'a kaa u. Dukuān díni ũa da téku ũa é káka'an ũa tánta'a san. Dukuān díni ko di. ³⁰ Divi ũa ne, kantio é díi ka kaa dukún ka ũa. Xu'ú ne, kantio é nainu xuví u —ka'án Juaan.

ũa vé'xi e dukún kán

³¹ ũa vé'xi e dukún kán ne, díi díi ka ka'nu ũa'a ũa é un ntí'í ō. ũa vé'xi ũuxiví a ne, ũuxiví sa kaduku ntée ũa. Kaka'an ũa ũa i é ió ũuxiví sa. Ntá tsi ũa vé'xi e dukún kán ne, díi ka ka'nu ũa'a ũa é un ntí'í ntí'í ō. ³² Kaka'an ũa nēe é íni

ñá, nēe e téku ña, ntá tsi ña ntákuinti'xe ña'a san é kaka'an ña. ³³ Xoó ña'a, ña é kakuinti'xe i é kaka'an ñá ne, ini ña tsí nuu é ntaā i kaka'an Xúva kō. ³⁴ Ña vé'xi nta'a Xuva kō ne, kaka'an ña tú'un Xuva kō, tsi kaxé'e Xuva kō Espíritu ñá. ³⁵ Dōó kuinima Xúva ko I'xá ñá ne, xé'le ñá é kadā kú'vê ñá da nēé ka nti'i nuu i. ³⁶ Xoó é kākuinti'xe i I'xá Xuva kō ne, ió ntuvi vā'á iña ña ntií dañu ntúvi. Xoó é ña kakuinti'xe i I'xá ña ne, ña túvi ntuvi vā'á iña i tsí ntií dañu ntúvi kué'le Xuva kō é ntō'o ña.

4

Jesuu ni ñádř'í ñuú Samaria

¹ Kütuni ñá fariseu san tsí dií ka ntántikin ña'a san Jesuú ne, dií ka titín ña'a kanakütsi ntute ña é Juaán; ² kuān te ñá te mií Jesuu kánakütsi ntute ñá ña'a san, tsí ña ntini'i ñá san. ³ Tékú Jesuu sá'a ne, ntáka ña ñuú Judea, kúnū'ú xtuku ña ñuú Galilea.

⁴ Dá kué'en ñá itsi kán ne, itā nti'xin ña ñuú Samaria. ⁵ Xée ña ñuú Sica é káduku ntée ñuú Samariá san. Ikān tuvi étsin ñu'u é xé'É Jacoo iña i'xá ña Josee. ⁶ Ikān tuvi pusu é xtúvi Jacoo. Dōo kuitá Jesuu, tsí dóo kue'e ika ña ne, ínū da'na ña uun xo diñi pusu san. E dóko sa ká'ñu ntuvi kidaā. ⁷ Xée uun ñádř'í, ña ñuú Samaria, é tavā ñá ntute ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Tā'xin kudiin ntuté san na kō'ó u —ka'an ña.

⁸ (Tsi ña ntini'i ñá ne, kué'en ñá má ñuú san, kukuin ña é ká'xí ña.)

⁹ Kaka'an ñádř'í, ña ñuú Samariá san, ni Jēsuu:

—¿Nté kui xu'ú ntu kaikan ntó ntute é kō'o nto? Tsi xu'ú ne, ña ñuú Samariá u ne, ntó'o ne, ña Israeé nto —ka'an ña.

(Tsi ñá vā'á odo ni'i tā'an ña Israeé san ni ña ñuú Samariá ne, ntē ña ntáka'an ni'i ta'an ñá di.)

¹⁰ Kidaā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñádř'í san:

—Tē dí inin neé kata'xi Xúva kō doméni; tē dí inin xoo ñá'a kaikan ñá ntute ne, divín é kákan ntúte nta'a ña ne, ta'xi ña ntute é kata'xi ntuvi vā'á iña o —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an ñádř'í san ni ñá:

—Ntá tsi ña túvi nee iña é tavá nuu nto ntute san, tsí dóo kūnu pusú san. ¿Mí'i ntu táva nto ntute é ta'xi ntuvi vā'á iña kó kuan? ¹² ¿Vá dií ka ka'nu ntu nto é uva ata ko Jacoo? Tsi divi ñá xtúvi ña pusú sa'a ne, i'a xí'i ña ntute, ni i'xá ñá, ni kiti ña di —ka'an ña.

¹³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—Xoó ña'a é kaxi'i ntute sá'a ne, da nuu da kuií tsi kaitsi ñá ntute. ¹⁴ Ntá tsi tē xoó kō'o i ntute é tā'xí u ne, nté uun ito ñá itsi ka ña ntute. Ntute é kué'É u ne, vata kaa mi kakene mií ntúte é kata'xi ntuvi vā'á iña ña ntií dañu ntúvi, kuan kaa nima ña —ka'an ña.

¹⁵ Kaka'an ñádř'í san ni ñá:

—Ūn tā'xi nto kó ntute tsikán ni, vata koo é ña itsi ka kó ntute ne, ñá kixtāvá ka ú ntute i'a —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kunakuekán xii o ne, dá kī'xin xtukun.

¹⁷ Nantíko kōó ñádř'í san, kaká'an ñá ni ñá:

—Xóó xii ko —ka'an ña.

Kaka'an Jesuu ni ña kidaā:

—Vá'á ó kaka'an tsí xoó xii o. ¹⁸ Tsi é ū'un xii o ne, ña é tuvín ni'in vevíi ne, ñá te xii mií ō. Nuú é ntaā i é káka'an —ka'an ña.

¹⁹ Kaka'an ñádř'í san ni ñá:

—Divi ntō ne, kutuní ko ve tsí ña é kākā'án naa Xuva ko nto. ²⁰ Tatá vi'i ntí, ña intōo di'na ne, i'a kixka'an ntá'ví ña ni Xuva kō rki ukú sa'a, ntá tsi divi ntō é ña Israee ntó ne, ntáka'an nto é ntio é kī'in o ñuú Jerusaleen é kā'an ntá'ví o ni Xuva kō —ka'an ña.

²¹ Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Na kuinti'xe o é kākā'án u ni ō: Tsi vé'xī ura é ña ki'xí ka nto nte i'a, nté ñuú Jerusaleen é ka'an ntá'ví nto ni Xuva kō. ²² Nté ña ini nto xoo é ntánuu ini nto, ntá tsi ntí'i ne, ini nti xoo é ntánuu ini nti, tsí tatá Israee vé'xī ña é nakākú un ntí'i ña'a san. ²³ Ntá tsi vé'xi ntuvi ne, divi é ntōo ō vevii, é ña'a, ña ntánuu ini nti'xe i Xuva kō né, kan̄ nima ña ntik̄n ña é nuu é ntaā i. Ña kuān ntāa san, divi ña é kanantuku Xuva kō é nanū'u ña ini ña ña. ²⁴ Tsi Xuva kō ne, vata kaa tatsín kaa ña; ña kúvi kīni o ña. Xoó ña'a é ntio ña é kuinima ntí'xe ña Xuva kō ne, ntio é ni kue'en ini ña nanū'u ña ini ña ña —ka'an ña.

²⁵ Kaka'an ñad̄'i san ni ña:

—Ini u tsí ki'xi uun ña'a, ña taxnuu Xuva kō, ña é kunanī Cristu. Tē xee ña ne, divi ña nañē'e ña ko é un ntí'i —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jesús ni ña kidaā:

—Divi san xu'u é kākā'án ní'in —ka'an ña.

²⁷ Kidáā ne, naxee ña ntini'i ña. Koó dā kúdu'va ña é kākā'án ña ni uun ñad̄'i. Ntá tsi nté uun ña'a ña ña ni kene ini ña é tsixe'e ña ña nté koo, ō nee núu i ntat̄iin ña ni ñad̄'i san. ²⁸ Ikan tsi xtúvi mii ñad̄'i san xoó ña, dá kúnú'u ña má ñuú san, kaka'an ña ni ña'a san:

²⁹ —Kamá san nto, kixkoto nto uun ñat̄ii, ña é kākā'án ní ko nee ntí'i ntí'i é idé u. ¿Vá ña ntu te divi ña é Cristu ña, ña táxnuu Xuva kō? —ka'an ña.

³⁰ Kidáā né, kīi ña, kue'en ña ni ña mí tuví Jesuu. ³¹ Ni dukuan ña ntini'i Jēsuú ne, xe'e kuétsi ña ña é ká'xi ña.

³² Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Īo é ká'xí u e ña ini nto —ka'an ña.

³³ Ntátsixe'e tā'an ña:

—¿Vá xoó ntu e kixni'i i é ká'xí ña? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jesús ni ña:

—É ká'xí u ne, divi é káda ntaa u é ntio ña táxnūu ko, é vīi ntí'i ú tsiñu ña.

³⁵ ¿Vá ña ntu te xkoó ka'an nto: “Kakunaá kímí xōo dá ta'vi ō”? Xu'ú ne, kaka'án u ni ntō: Koto nto itú san, tsi e dóo kakuaan é ta'vi o vē. ³⁶ Xoo é kita'vi i ne, ntuá'vi ña; nakuido ña nuu i e dóo nuu á'vi i nti dañu ntúvi. Kidáā ne, ña nta'i'xi san kuntuo dīni dad̄i ña ni ña ntáta'vi san te kúvi. ³⁷ Nuú é ntaā i vata xkoó ka'an ña tsí uun ña kata'xi tatá ne, tuku ña katá'vi i. ³⁸ É taxnúu u nto é kitá'vi nto mí ña ni ixkú'xi nto. Tuku ña'a dé tsiñu ña ne, divi ntō va'á nto tsiñu ña ve —ka'an ña.

³⁹ Ná te da d̄ii ña ñuú Samariá san kuinti'xe ña Jesuu kuénta iña i e ntāa ñad̄'i san ni ña, dá kaká'an ña: “Ña tsikán ne, kaka'an ña ni ko é un ntí'i é idé u di'na”, ka'an ña. ⁴⁰ Dā xee ña ñuú Samaria mí tuví Jesuu ne, tēe koó ña ña é kutuvi ña. Íntoo ña ni ña ūvi ntúvi. ⁴¹ Kidáā ne, díi díi ka kue'e ña'a san kuinti'xe ña Jesuu kuénta iña tú'ún é kākā'án ña. ⁴² Ntáka'an ña'a sán ni ñad̄'i san:

—Ntákuinti'xe ntí ve, ntá tsi ña te da mii tsí é kākā'án ntó ni nti, tsí téku mii nti é kākā'án ña. Kūtuní nti tsí divi ntí'xe ña ña kixnákaku ñuxiví sa —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu i'xá ña tsiñu ka'nu i iñá rei

⁴³ Dā kúvi uvi ntúvi ne, ntake ña ikān, kúnú'ú ña ñuú Galilea. ⁴⁴ Tsi vata ō ka'an mí Jesuu ne, nté uun ña'a, ña kaka'án naa Xuva ko ne, ña tē ntaíko ñu'ú ña ñuú ña ña. ⁴⁵ Ntá tsi dá náxee Jesús ñuú Galileá ne, dōo dīni ña'a san é vé'xi ña. Tsi da xé ñe'e ña ñuú Jerusaleen da kúvi viko sán ne, ini ña nee ntí'i ntí'i nuu i é idé Jesuu ikān.

⁴⁶ Nāxee xtúku Jesuu ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea, mí ntáda ña ntute kuíi san ntute tinti'o. Ñuú Capernaú san ne, ikān tuvi úun ñatíi, ña kade tsiñu iñá reí ne, etsin i'xá ña. ⁴⁷ Dā téku ña tsí e ntáka Jesuu ñuú Judeá ne, nāxee ña ñuú Galileá ne, ku'é'en ña mí tuví ña, kúkoto ñá te k'ín ñá, kintavá'a ña i'xá ña, tsí dokó sa kúvi. ⁴⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tē ña kiní nto nuu i é tǎ'xi kuentá, tē ña kiní nto nuu i e dóo ka'nu ne, ñá kuinti'xe nto —ka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an ñá tsiñu ka'nu i iñá reí san ni ñá:

—Vii nto da xē'e, ki'in kúdií nto, tsí dokó sa kúvi i'xá ko —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kunú'u nto nú vi'i nto kán, tsí i'xá nto ne, kantító —ka'an ña.

Kuinti'xe ña tsiñu i san é káka'an Jéssuu ni ñá ne, kúnū'ú ña. ⁵¹ Dā ve tsi kunú'u ña itsi kán ne, véxnákuetu itsi ña ntáde tsiñu iñá ña. Ntáka'an ñá ni ñá tsí kantító i'xá ña.

⁵² Kidáa né, tsixe'e ña ña neé ura iñi ntú'u ntuvá'a i'xá ña. Ntáka'an ñá ni ñá: —Iku kaeku uun kuáa ntíko ka'ni san —ka'an ña.

⁵³ Kútuní uva i'xá san tsí divi tsi ūra é káka'an Jéssuu ni ña tsí kantító i'xá ña.

Kidáa né, kuinti'xe ña Jesuu, ni un ntíi ntíi ñavi'i ña.

⁵⁴ Sá'a kuví ūvi núu i e dóo ka'nu é idé Jesuu da ntáka ña ñuú Judea, da náxee ña ñuú Galilea.

5

Dā ntavá'a Jesuu uun ña natín, ña ñuú Betseda

¹ Dā kútitín ntuvi ne, ide tuku ña Israeé san viko ne, kúntāa Jesuu ñuú Jerusaleen. ² Ikān ne, tuví uun ntó'o mí káñú'u ntute etsin Xi'i Le'ntú san é nani Betseda é tū'un hébreu. Ió u'un corídoó díñi ntute sán ne, ³ ñá te da dii ñá nchokuví san ntoo ña ñu'u kán. Ió ñá ne, skuaa ña, xné'e ña, ñá natín i dí ne, ntantétu ña neé ura tē kanta nuu ntute san. ⁴ Tsí un vé'xi ne, kaka'an ñá é kanainu uun ánjē nú ntúte san ne, kakanta nuu ntúte san. Xoó ña'a é dí'na nakó'xó nuu i kúñu i iní ntute sán tē kánta ne, ntúv'á'a ña da neé ka nuu kuí'i kakúvi ña. ⁵ Ikān tuví uun ñatíi é oko xe'un uni kuíá é nchokuví ña. ⁶ Iní Jesuu ña mí tuví ntaa ñá ne, kutūni ña tsí ña te dá vevíi tuví ntee ñá ikān. Kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ntio ntu o é ntuvá'an? —ka'an ña.

⁷ Kaka'an ñá natín i san ni ña:

—Xóxo ña'a xntii i ko é nakíi nto'o kó iní ntute san te kánta ntute san. Dā ve tsi ncho k'í'vi ú ne, é tuku ña'a kúnē'é ña kúk'í'vi ña —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nakuiñin. Naki'in xuvi o ne, nakakan ve —ka'an ña.

⁹ Ura tsí i ntuvá'a ña. Ntaa ni'i ña xuvi ña ne, nakaka ña. Ntuvi tsikán ne, ntuvi ió dá'na. ¹⁰ Dukuān ne, ntáde tíi ña Israeé san ni ña dá vé ntuvá'a san:

—Vevii ne, ntuvi é ntoo da'na o. Ña kuví é ntaa ni'i nto xuvi ntó vevíi —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an ñá ni ñá:

—Ña é ntavá'a kó ne, divi ña káka'an ñá nī ko: “Ntaan ni'in xuvi o ne, nakakan ve” —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Xoó ntu ña'a kaka'an ñá ni o é na ntaan ni'in xuvi o ne, dá nakakan? —ka'an ña.

¹³ Ntá tsí ña ntuvá'a sán ne, ñá ini ña xoo ñá'a ña ntavá'a ña. Tsi Jesuú ne, kii ntee xio ña mé'ñū ña'a san é ña te da díi ña ntoo ña ikān. ¹⁴ Dā rkontúvi náni'i tá'an Jesuu ña ini ukún ka'nu sán ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Koton ve, tsi é ntuvá'an. Nǎ ku víin kan é kīni kaa, tsí tē ñá'a ne, díi ka kue'e kuí'i ní'i o —ka'an ña.

¹⁵ Ntáí san ne, ntáka ña, kue'en ña, kaka'an ñá ni ñá Israeé san tsí Jesuu náni ña é ntavá'a ña. ¹⁶ Dukuān ne, íntikín nuu iní ña Israeé san Jesuu. Ncho ka'ni ña ña, tsí idé ña sá'a ntuví é ió dá'na. ¹⁷ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Uvā kó ne, kade tsiñu ña un tsi nte vevíi ne, dukuān é xū'ú ne, kade tsiñu ú di —ka'an ña.

¹⁸ Dukuān ne, díi díi ka ncho ka'ni ña Israeé san ña. Nǎ te da mii tsí é ña ni de ntáa ña é kūtuví dá'na ña ntuví dá ió dá'na, tsí da xé kaka'an ña tsí Xuva kó ne, divi ñá é uva mii ña ne, kade ña tsí dadíi ña ni Xuva kó.

Tsiñu é kúvi víi I'xá Xuva kó

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaa í é káka'an u ni ntó: Nǎ kúvi neé víi u é kuenta iña mii ko, xu'u é I'xá ñá ko. Tsi dá mii é víi ú vatá ó de Uvā ko. Da neé ka nuu i é kade ña ne, divi tsí kade ú di, xu'u é I'xá ña. ²⁰ Tsi dóo kakuinima Úvā kó ko, xu'u é I'xá ñá ko ne, kanañ'e ñá ko é un ntí'i nuú i é káde ña. Nuu i é díi díi ka na'nu nañ'e ñá ko vata koo é un tsi kudú'va nto. ²¹ Vatá ó de Uvā kó é kanantóto ña ña xí'i san ne, vata ó kaxe'é ña ntuví iña ñá ne, kuān o tá'xi ña kó di é kúvi víi u kué'e ú ntuví iña i dá xóo ka tsi é ntio ko. ²² Nǎ te mii Uvā kó é ká'an ñá xoo é vá'a i, xoo é ña vá'a i, tsi é naxnuu nta'a ñá ko é xū'u víi u sá'a, ²³ vata koo é kuan tsi koo kuiko ñu'u ntó kó xu'ú vatá o ntaiko ñu'u nto Uvā ko. Xoo é ña kaiko ñu'u i kó ne, ñá te kaiko ñu'u ña Uvā kó di, tsí divi ñá é táxnūu ña ko.

²⁴ Nuu é ntaa í é káka'an u ni ntó: Xoo ña'a, ña é katekú i tú'un kó ne kakuinti'xe ña ña táxnūu kó di ne, ní'i ña ntuví vá'a iña ña ntií dañu ntúvi. Nǎ ní'i ña é ntó'o ña. Tsi é itá ntí'xin doxí'i san iña ña ne, e ní'i ña ntuví vá'a iña ña ve. ²⁵ Nuu é ntaa í é káka'an u ni ntó tsi vé'xi úra ne, e xéé vevíi, é tekú un ntí'i ntíi ña xí'i san tatsín ko, xu'u é I'xá Xuva kó u. Xoo ña'a é kaeni tutun ñá ne, ní'i ña ntuví vá'a iña ña. ²⁶ Tsi vata tsi kaa Uvā ko, é ió ntuví iña mii ñá ne, kuan tsi ó tá'xi ña ko é koo ntuví iña mii kó di, tsí xu'u é I'xá mii ñá ne, ²⁷ tá'xi ña ko é kadá kú'vé u é un ntí'i iña ña'a, tsí xu'u é vèxxúvi ú ñatíi. ²⁸ Nǎ ku da kudú'va nto é káka'an u sá'a, tsí xee úra i é un ntí'i ña xí'i san tekú ña tatsín ko. ²⁹ Kidáa ne, ntií ñá nú ñaña ña. Xoo ña'a é edé ña é vá'a ne, ntoto ña é ní'i ña ntuví va'a iña ña. Ntá tsi xoo ñá'a é edé ña é kīni kaa ne, ntoto ña é ní'i ña dō'vi kan.

Xoo tá'xi i é kúvi víi Jesuu e káde ña

³⁰ Nǎ kúvi nee iña é víi ú kuenta iña mii ko. Vata tsí o tékú ko é káka'an Úvā kó ne, kuan tsí ó kade kú'vé u dí ne, vá'a tsí ó e kade kú'vé u, tsi ñá te kuénta iña mii ko kade u, tsí kuenta iña Xuva ko, ña táxnūu ko. ³¹ Nǎ kúvi ntantaa u iña mii ko, tsí ña kaidiá'vi. ³² Ntá tsi ió ña é ntantaa ña kuenta iña ko. Iní u tsi kaka'an ña nee iña é nuu é ntaa í iña ko. ³³ Ntó'ó taxnúu nto ña é tsixe'é Juuan iña ko ne, nee iña é nantíko ko ña ne, nuu é ntaa í. ³⁴ Ntá tsi ña káde ú kuenta é káka'an ñá'a san iña ko. Da tí tsi kaka'an u ni nto sá'a vata koo é kúvi nakáku nto. ³⁵ Juaán ne, vata kaa ñu'u é kai'xí ne, kaxí'i nuu ne, dōo diní nto é kuntōo da'na nto mí kaxí'i nuu ñu'u ña. ³⁶ Ntá tsi ió xoo é ntáda ntaa í iña ko é díi ka nuu á'vi ka é vata kaa é ká'an Juuan. Tsi tsiñu é kade ú vevíi ne, mii tsí é kántada ntaa é Uvā kó xnúu ntá'a ña ko. ³⁷ Tsi Uvā kó, ña é táxnūu kó ne, mii ña kántada ntaa ñá iña ko. Nté uun ito vata téku nto tátsin ña. Nté vata kiní nto ña nté kaa ña. ³⁸ Nté ña ni kánūu nima ntó tú'un ña di. Tsi ña ni kuínti'xe nto ña táxnūu ña. ³⁹ Dōo vá'a ó ntánakua'a vá'a nto tú'un Xuva kó é úve na'a vata koo é ní'i ntó ntuví va'a iña ntó ntií dañu ntúvi, kuiní nto. Diví kuenta iña ko é úve na'a san. ⁴⁰ Ntá tsi ñá ntio nto kuntikín ntó ko vata koo é ní'i ntó ntuví va'a iña nto.

⁴¹ Xu'ú ne, ñá te kantukū u é kada ka'nu ña'a sán ko. ⁴² Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne ñá'a nto é ña te ntákuinima ntí'xe nto Xuva kō. ⁴³ Xu'ú ne, vé'xí ú kuenta iña Uvá ko ne, ña ntío nto é kutūví u ni ntō. Ntá tsi te tūku ñá'a kí'xi ña kuenta iña mii ñá ne, kidáá né, xtuví ntō ña. ⁴⁴ ¿Nté ntu koo kuinti'xe nto ve? Tsi kūdii ntáde na'nu mii xnto tā'an nto, ntá tsi ña ntáde nto kuenta te ka'an Xúva kō tsi dóo va'á nto. ⁴⁵ Ñá ku dē kuení nto te xū'ú tsi'í kuétsi ú nto nuu Uvá ko, tsi mii Muiseé san, ña ntántikin nto. ⁴⁶ Tsi té dí ni kuinti'xe nto é kaka'an Muiseé ne, kuinti'xe nto kó di, tsi divi kuēnta iñá ko é ká'an ña. ⁴⁷ Ntá tsi té ña kuinti'xe nto e xntée na'a ñá ne, ¿nté ntu koo kuinti'xe nto tú'ún kó kuan? —ka'an Jesús.

6

Dā xé'le Jesuu é'xi u'un míl ña'a
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Dā kúví sá'a ne, Jesuu ne, kué'en ña xīo diñi míni Galílea, divi tsi é kaka'an ña é Tiberiá di. ² Ñá te da dii da díi ñá'a san ntántikin ñá ña, tsi da xé ini ña nuu i e dóo ka'nu é kade ña, tsi kantavá'a ña ña ntánchokuví san. ³ Kúxēe Jesuu rkí ukú ne, da intóo da'na ña ni ña ntini'í ña. ⁴ E dokó sa xéé etsin viko é nátava Xuva kō ña Israee ñuu Egító, viko é kanatsu'un ka'nu ña Israeé san. ⁵ Dā xkókoto Jesuu ne, iní ña tsi ña te da díi ña'a ntántikin ñá ña ne, kaka'an ñá ni Félipe:

—¿Mí'i ntū kíkuiin o é ká'xí un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ña.

⁶ Da ti tsi kaka'an ña é ntio ña é kōto ntee ña Felipe nté koo ka'an ña. Tsi ini mí ña nté koo víi ña. ⁷ Kaka'an Félipe ni ña:

—Nté ña xee tá'an é úvi sientu á'ví tañú'u kuiin o é ká'xi un ntíí ntíí ña'a san, kuān té un síin —ka'an ña.

⁸ Uun ña'a ña ntini'í ña, ñá nani Ándree, ení Simuun Pedrú ne, kaka'an ñá ni ña:

⁹ —I'a ntisí uun na kudii, na é ni'í ú'ún tañú'u sévada ni úvi tsáká san, ntá tsi ¿nté ntu koo víi o sá'a é ña te da díi ña'a? —ka'an ña.

¹⁰ Kidáá ne, kaka'an Jesús:

—Ká'an nto ni ñá'a sán, na kūntoo ña —ka'an ña.

Tsi dóo vá'a o nú ité san ne, ikan Intóo ña, vata ū'un míl é da mii tsi ñatíi.

¹¹ Kidáá ne, kí'i Jesuu tañú'ú sán ne, dā nakué'e ña sintiá'ví nta'a Xuva kō. Kātsin dava ñá, dā tsi'í ña nta'a ña'a san, ña ntōo nú ité san. Kuan tsi o dé ña ní tsáká sán di. Xé'le ña vata kaa e kutíi ña'a san é ka'xí ña. ¹² Dā kúvi é'xi ntá'a ñá ne, kaka'an Jesús ni ña ntini'í ña:

—Nakuido nto utsi i é ntoó ka vata koo é ña te neé kate —ka'an ña.

¹³ Nakuido ña é ntoó ka ne, uxúví ká xika utsi tañú'ú san kúvi. ¹⁴ Kidáá ne, dā ini ña'a san nuu i e dóo ka'nu é idé Jesuu ne, ntáka'an ña:

—Nuu é ntaá i tsi ña sá'a ne, divi ña é kaka'án naa Xuva ko, ña é kí'xí ñuxiví a —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi Jesuu ne, kūtuni ña tsi ntio ña'a san ña é kue'e kuétsi ña ña é víi ñá rei. Kidáá né, kíi ntee xio ña ña'a sán ne, dā kuntáa xtuku ña rkí uku, mí kutuví mii ña.

Dā íka Jesuu nú ntúte
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Dā kuáá ne, kúntíi ña ntini'í Jesús nú ntúte san. ¹⁷ Kidáá ne, ñú'u ña iní tun ntóo san ne, iñi ntú'u ita ntí'xin ña mé'ñū ntute san é kí'in ñá ñuu Capernau. É dōo kúneé ne, váta xēe Jesuu mí ñū'u ña. ¹⁸ Kidáá né, dōo ido ntúte san, tsi dóo ntii kainu tatsin. ¹⁹ Dā ku íka tun ntóo san te ū'ún ne, o iñu kilumétru ne,

iní ña Jesuu é vë'xí ña dí'in ña, kaika ña nú ntúte san. Dā xee étsin ña nú tun ntóó san ne, dōo ú'vī ña. ²⁰ Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ñá ku u'vī nto, tsí xu'u —ka'an ña.

²¹ Kidáā né, dōo diní ña tsí kuxéé Jesuu iní tun ntóó san ne, ura tsí xee ñá diñi ntute san mí kí'in ña.

Ntánantuku ñā'a san Jéssuu

²² Dā tuvī tevāā sán ne, ña ñu'u uun xo diñi ntute sán ne, kūtuni ñá tsí ña ntini'í Jéssuu ne, ntáka ña divi tsi tun ntóó san ntíko kōo ni'í ña, ntá tsi ña ni ñé'e Jéssuu ni ña. ²³ Nñ dukuan ntánaxee tun ntóo é vë'xí ñuú Tiberia, etsin mi é'xi ña tañú'ú é nakué'e Tó'o kō sintiá'vi nta'a Xuva kō. ²⁴ Dā íni ña'a san tsí xoxó Jesuu ni ña ntini'í ña ne, nakú'un ña tun ntóó san, kue'en ña ñuú Capernau, kúnantúku ña Jéssuu.

Tañú'ú é kata'xi ntuvi iña ko

²⁵ Dā nání'í ta'an ña uun xo diñi ntúte sán ne, tsixe'e ña ñā:

—Mastrú, ¿nté ntu ó xee ntó i'a? —ka'an ña.

²⁶ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u tsí da ti tsi ntánantuku ntō ko tsí da xe tá'xi ú e é'xi nta'a nto, ntá tsi ntē ña te ni ñé'e diki nto nuu i e dōo ka'nu e íni nto é idé u. ²⁷ Ñá ku kada tsiñu nto é ni'í nto tañú'ú é kantí'i te kā'xi o. Kada tsiñu nto vata koo é ni'í nto tañú'ú é kata'xi ntuvi vā'á iña nto ntii dañu ntúvi, tsí kaxntii. Táñú'ú sa'á ta'xi ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatii, tsí e xntéé Uvā kó ko seu ña —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, tsixe'e ñā'a san ña:

—¿Ntē ntú koo kada tsiñu ntí vatá ó ntio Xuva ko? —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Sá'a tsiñu é ntio Xuva ko é vii nto: Na kuñti'xe nto ña táxnū ña —ka'an ña.

³⁰ Kidáā ne, tsixe'e ñā:

—¿Neé ntu nuu i nañé'e ntó ntí vata koo é kuñti'xe ntí nto tē íni ntí? ¿Neé ntu nuu i e dōo ka'nu vii nto? ³¹ Uva ata ika kō ne, é'xi ña é nani mānaa ñuu itsí kán. Tsi vatá ó uve na'a kaká'an é Xuva kō ne, xé'e ña tañú'ú é vë'xí e dukún kán é kā'xi ña —ka'an ña.

³² Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Ñá te Muisee ni ta'xi ña tañú'ú é vë'xí e dukún kán, tsí mii Uvā kó tá'xi ña tañú'ú é nuu é ntaā i é vë'xí e dukún kán.

³³ Tsi tañú'ú é kata'xi Xuva kō né, divi é vë'xí e dukún kán, é kata'xi ntuvi vā'á iña ña ñuxiví sa —ka'an ña.

³⁴ Ntáka'an ñá ni Jéssuu:

—Tá'xi nto ntí tañú'ú tsíkan utén utén ni —ka'an ña.

³⁵ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Xu'u e kúvi ú tañú'ú é ta'xi ntuvi vā'á iña nto. Xoó ña'a, ña é kuntikín í ko ne, nté uun ito ká ña kakín ña. Xoó ña'a, ña é kakuñti'xe i kó ne, nté uun ito ka ña itsí ñá ntute di. ³⁶ Ntá tsi vatá ó kākā'án u ni ntō é kuān té ini ntó ko ne, ntá tsi vata kuñti'xe nto ko. ³⁷ Tsi un ntí'i ñā é kata'xi Uvā kó ne, nta'a kó xee ña. Xoó ña'a, ña é kuntikín ko ne, nté uun ito ña kiñú'u ú ña kí'í kán. ³⁸ Tsi vë'xí ú e dukún kán é vii u vatá ó ntio ña é taxnú ko, ñá té diki tsi mií ko vii u. ³⁹ Sá'á tá'xi ña é vii u: é ña nakunáa u nté uun e xnúu nta'a ña ko, tsí nantóto ntí'i ú ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa. ⁴⁰ Tsi Uvā ko ntio ña é na kñí un ntí'i ñā'a sán ko, xu'u é I'xā ña ne, na kuñti'xe ña ko. Ní'í ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi ne, nantóto u ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa —ka'an ña.

⁴¹ Dukuān ne, ká'an ntéé ña Israeé san ña, tsí kaka'an ña é divi ña kúvi ña tañú'ú é vë'xí e dukún kán. ⁴² Ntáka'an ñā'a san:

—¿Vá ña ntu te ña sã'a é Jësuu, i'xá Josee? Tsí ini o úva ña ni di'í ña. Dá kakā'an xkú ña tsí e dukún kan vë'xí ña —ka'an ña.

⁴³ Dukuān ne, kaka'an Jësuu ni ña:

—E xée ó tsí ka'an nteé nto kó ni tā'an nto. ⁴⁴ Xoxó kuvi kuntikín i ko tē ña te Úvã ko táxnuu ña i, vata ó táxnuu ña kó di ne, nantótó u ña ntuvi te ntí'í ñuxiví sa. ⁴⁵ Tsí vatã ó uve na'a kaka'an ña ka'án naa Xuva ko: “Mii Xuva ko nañē'e ña un ntí'í ña'a san”, ka'an ña. Dukuān né, dã xoo ká ña'a, ña é kateku í ña, é kakutú've i é kãka'an Úvã kó ne, kantikín ñã ko di.

⁴⁶ 'Nté uun xoxo vata kiní i Uva kō. Mii tsi u é vë'xí u nta'a ña é íní u ña. ⁴⁷ Nuú é ntaã i é kãka'án u ni ntó tsí xoo ñã'a, ña é kuinti'xe i kó ne, ní'í ña ntuvi vã'á iña ña ntii dañu ntúvi. ⁴⁸ Xu'u é tañú'u é ta'xi ntuvi vã'á san. ⁴⁹ Tsí uva ata ika ntó ne, e'xí ña manaa ñuu itsí kãn né, dã dúkuan tsi xi'í ña. ⁵⁰ Ntã tsi xoo ñã'a, ña é kã'xí i tañú'u é vë'xí e dukún kãn ne, ña kúvi ña. ⁵¹ Xu'u kúvi ú tañú'u é kãntító é vë'xí e dukún kãn. Xoo ña'a, ña é kã'xí tañú'u sa'á ne, ní'í ña ntuvi vã'á iña ña ntii dañu ntúvi. Táñú'u é tã'xi ú ne, kũñú mii kó kúvi. Ta'xi u kũñú ko é ní'í ña ñuxiví sa ntuvi iña ña —ka'an ña.

⁵² Kidáa ne, tsixe'e tã'an ña Israeé san, ntáka'an ña:

—¿Nté ntú koo ta'xi ña sa'a kũñu ñã é kã'xi o, é kuān ó kaka'an ñã sa? —ka'an ña.

⁵³ Kaka'an Jësuu ni ña:

—Nuú é ntaã i é kãka'án u ni ntó: Tē ña kã'xi nto kũñú ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatí'í, tē ña ko'o nto ní'í ko dí ne, ña túvi ntuvi vã'á iña nto. ⁵⁴ Tsí xoo ñã'a, ña é kã'xí kũñú kó, ní'í ña é kō'o ní'í ko ne, ní'í ña ntuvi vã'á iña ña ntii dañu ntúvi ne, nantóto ú ña ntuvi tē ntí'í ñuxiví sa. ⁵⁵ Tsi kũñú kó ne, ita ntí'xe nto kuvi; ní'í ko ne, ntute ntí'xe nto kúvi. ⁵⁶ Xoo é kã'xí i kũñú kó, ní'í é kō'o ní'í ko ne, nuu ña nimá ko ne, nuu ú nima ñã di. ⁵⁷ Uva kō, ña táxnuu kó, ió ntuvi iña ña. Dukuān né, ió ntuvi iñã ko kuenta iña ña. Xoo é kã'xí i kũñú kó ne, ní'í ña ntuvi vã'á iña ñã kuenta iñã ko. ⁵⁸ Kaka'án u kuenta iña tañú'u é vë'xí e dukún kãn. Táñú'u sa'á ne, ñã te vata kaa manaa e é'xi ñata ntó, ña intóo kidaã, tsí dã dúkuan tsi xi'í ña. Ntã tsi xoo ñã'a, ña é kã'xí tañú'u sa'á ne, ní'í ña ntuvi vã'á iña ña ntii dañu ntúvi —ka'an ña.

⁵⁹ Sá'a kãka'an Jësuu dá nañē'e ña ña Israeé san má vi'í mí ntánataká nuu ña ñuú Capernaú.

Tū'un e nté koo ni'í ko ntúvi vã'á iña ko ntii dañu ntúvi

⁶⁰ Dóo titín ña ntántikin ñã ne, dã téku ña sã'a ne, ntáka'an ña:

—Dóo vi'xín ó tú'un sa'a. ¿Xoo ntu kutí i é ki'in dikí i? —ka'an ña.

⁶¹ Kútuni Jësuu tsí ña ni xkúntee iní ña é kãka'an ñã ne, kaka'an ñã ní ña:

—¿Ñã xkúntee iní ntu ntó é kãka'án u san? ⁶² ¿Nté ntú koo kuvi tē íní nto ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatí'í, te kũntáa u e dukún kãn mí'í e dúkuān tuví u? ⁶³ Tsí Espiritú sán ne, diví ñã é kãta'xi ña ntuvi iña ko. Ñã kuntító ó te da mii tsi kũñu kō. Tū'un é kãka'án u ni nto ne, diví é vata kaa espíritú é kata'xi ntuvi vã'á iña nto. ⁶⁴ Ntã tsi ió ntó ne, ña ntákuinti'xe nto é kãka'án u —ka'an ña.

Tsí iní Jesuu nte di'na xoo é kuinti'xe i ña ne, xoo é nadíko i ñã di. ⁶⁵ Kaka'an ña:

—Dukuān é kãka'án u ni nto di'na tsí xoxó kuvi kuntikín i ko tē ña te Úvã ko tá'xi ña i —ka'an ña.

⁶⁶ Nté ntúvi tsikán ne, dóo titín ña ntántikin ña, kii nteé xio ña ña. Ñã ní kántikin ka ñã ña. ⁶⁷ Kidáa né, tsixe'e Jësuu ña é uxuvi ñã'a, ña ntántikin ña:

—¿Ncho ki'in ntú nto dí? —ka'an ña.

⁶⁸ Nantiko kōo Simuun Pedru, kaká'an ña:

—Xoo ka ntu é kuntikín ntí, tsí tú'un ntó né, diví é kata'xi ntuvi vã'á iñã ntii dañu ntúvi. ⁶⁹ Ntí'í ne, é kuinti'xe ntí, é íní va'á ntí di tsí diví ntó é Cristu nto, ña e dóo va'á nuu Xuva ko.

⁷⁰ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Vá ñā ntu te ni nakaxnúu ú nto, é uxuvi ñá'a nto? Ntá tsi uun ña'a ntō ne, e ña vá'a kúvi nto —ka'an ña.

⁷¹ Kaka'an ñā iña Júda Iscariote, i'xá Simuun. Tsí ñā é diko ña Jéssuu rkontúvi, kuān té kaduku ntée ña uxuvi ñá'a, ña ntini'i ñā san.

7

Ñā ni kuñtí'xe ení Jesuú san ñā

¹ Dā kúvi sá'a ne, ika Jesuu ñuú Galilea. Ñā ni ntōo ká ña k'ín ña ñuú Judea san, tsí ncho ka'ní ña Israeé san ña. ² Dóko sá xee ntúvi e ntáde ña Israeé viko é kañú'u ña ví'i xo'o. ³ Dukuān ne, ntáka'an ení Jesuu ni ña:

—Ñā ku kutúvín i'a. Kué'én ñuú Judea vata koo é na k'íní ña ntini'i o san núu í é kaden. ⁴ Tsí te xōo ñá'a ntio ña é kutuvi ditó ña ne, ñā tē neé ka víi xu'ú ña. Tē ncho viin nuu i e dóo ka'nu ne, kué'en mí k'íní ñá'a san o é da kanii ñuxivi —ka'an ña.

⁵ Nté ení ñā ña ni kuintí'xe ña ña. ⁶ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Váta xēe ura iñá ko, ntá tsi ñāvi ntō ne, kuvi víi nto da nēé ka ura nee iña é ntio nto víi nto. ⁷ Ñā te nēe nuu i kainchu'vi ñá'a nto. Ntá tsi xu'ú ne, dóo ntainchu'vi ñá ko, tsí da xé kaka'an ntáa ú ni ñā nee é k'íní kaa ntáde ña. ⁸ Kue'én ntó viko san. Xu'ú ne, ñā k'ín u vevii, tsí vata xee úra iñá ko —ka'an ña.

⁹ Dā kúvi ka'an ña sá'a ni ñā ne, ítúvi ka ña ñuú Galilea.

Dā kue'en Jéssuu viko

¹⁰ Ntá tsi dā kue'en ení ña viko sán ne, da rkontúvi k'í ña, kue'en ñá di. Ntá tsi ña ni ñe'e ditó ka ña, tsí diin diin sá kue'en ña. ¹¹ Ntánantukú ña Israeé san ña mí kakuvi viko sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū tuví ñatīi tsíkan? —ka'an ña.

¹² Dōo ntáka'an ñá'a san kuénta iña ña. Iō ñā ne, ntáka'an ña: “Ñatīi tsíkan ne, dōo va'á ña'a ña.” Iō ñā ne, ntáka'an ña: “Ñá'a ní san. Kūdii kaéni nta'ví ña ña'a”, ka'an ña.

¹³ Ntá tsi xoxó ni ká'an ntée i ñā mé'ñu ñá'a san, tsí u'ví ña ña Israeé.

¹⁴ Dā kúdava viko sán ne, kúk'í'ví Jesuu íni ukún kan, eni ntu'u ñā nañé'e ñá ña'a san. ¹⁵ Koó dā kúdu'va ña Israeé san, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nte íni ntú ña sá'a? Tsí ntē ña ni naku'á'a ña —ka'an ña.

¹⁶ Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—É kanañé'e u ntó ne, ñā te ñāni míi ko káki'xi, tsí iña ña táxnuu ko. ¹⁷ Tē xoó ntio i é víi i é ntio Xuva kō ne, kutuni ñā te nta'a Xuva ko vè'xi é kanañé'e u san, o te ñāni míi ko katavá u. ¹⁸ Xoo é katavá i ñāni míi i é káka'an ne, da ti tsi kanantuku ñā é vā'á iña mii ña. Ntá tsi xoo é kanantuku i é vā'á iña ña táxnuu i ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i. Ñā tē nee iña é k'íní kaa nuu nima ña.

¹⁹ ¿Vá ñā ntu te ñāvi ntō e tá'xi Muisee lei? Ntá tsi nté uun nto ña ntáde ntaa nto é úve na'a. ¿Nté kui ntánantukū nuu íni ntu nto nté koo ka'ní nto ko? —ka'an ña.

²⁰ Ntáka'an ñá'a san:

—¿Vá ñā vá'a ntu nuu nima o! ¿Xoo ntu ncho ka'ní i o? —ka'an ña.

²¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Uun kudii núu i é idé u ne, un tsi da ntákudu'va nto. ²² Muiseé ne, náñé'e ñā nto vatā xkoo íni nto é tēnté un siin kúñū é íxi nto. (Ntá tsi ña te Muisee ní xtuvi ña kuān xkoo íni nto, tsí uva ata ika kō, ña intóo nte kidaa.) Ntō'ó ne, kuān te ntuvi iō dá'na, kae'nté ntó é íxi i'xa tii san. ²³ Tē kuvi te'nte é íxi i'xa tii san ntuvi é iō dá'na vata koo é káda ntaa nto lei Muiseé ne, ¿nté kui ntákudiin

ntu nto ní ko e ntvá'a ú ñatí san kan̄ kúñu ñā ntuvi dá iō dá'na? ²⁴ Ñá ku ká'an ntée nto ña'a san dá dotō tsí ntaíni nto ña, ntá tsí te ká'an ntó iña ña'a san ne, koto vá'a nto nee iña é ntáka'an nto —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu mí vē'xí ña

²⁵ Iō ña ñuú Jerusaleén san éni ntu'u ñā tsíxe'e ta'an ña:

—¿Vá ña ntu te ñá sá'a é ntánantuku ñā'a san é ka'nī ñá ña? ²⁶ Un kaa ña ntsí ña, kaka'an ñá ni ñā'a san, ntá tsí nté xoxo kaka'an í ni ña. ¿Tē kuini ntu ña tsiñu i san é ñi nti'xe ña é Cristu ña? ²⁷ Xo'ō ne, ini ntú ku ō mí'i vē'xí ña sá'a. Tsí te vē'xí Cristú ne, nté uun xoxo ini i mí'i kii ña te vē'xí ña —ka'an ña.

²⁸ Kidáá ne, un ntií tsí kéne Jesuu, kaká'an ña mí kanakuá'a ña ña'a san ini ukún ña Israee:

—Te ñi ntó ko ne, ini nto mí'i vē'xí u. Ntá tsi ña te ni ki'xí u é mī ū ntio ko, tsí ña kaka'an é nuu é ntaá i san táxnū ña ko. Nto'ó ne, ntē ñá ini ntó ña.

²⁹ Ntá tsi xu'ú ne, ini u ña, tsi íkan vē'xí u mí tuví ña ne, ñi ña é táxnū ña ko —ka'an ña.

³⁰ Kidáá né, ncho tñ ña ña, ntá tsi nté uun xoxo ni tñ ntá'a i ña, tsí vata xee tá'an ura iña ña. ³¹ Ntá tsi ña te da dí ña kuinti'xe i ña ne, ntáka'an ña:

—Tē xee ñá táxnuu Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu víi ña é díi ka kue'e núu ī e dóo ka'nu vatá ó de ña sá'a? —ka'an ña.

Ncho tñ ña fariseu Jéssu

³² Tékú ña fariseu e ntáka'an ñá'a san iña Jéssu. Ña fariseu ni dútu ñá odo núu san ne, téé tsiñu ña ña mau ukun é tñ ña Jesuu. ³³ Kidáá ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Uun da'na sá kutúvi u ni ntó dá ntāa ú, kínakutúvi u ní ña táxnū ko. ³⁴ Dōo nantuku ntó ko, ntá tsi ña naní'i ntó ko. Ntē ña kúvi xee nto mí kíkutúvi u —ka'an ña.

³⁵ Kidáá né, éni ntu'u ña Israee san ntátsixe'e ta'an ña:

—¿Mí'i ntu ntēe kíkutúvi ña sá'a é ña kúvi naní'i ko ña? ¿Vá kí'in ntú ña xio ñuú san mí kaintóo xaa tátá ña Israee? ¿Vá íkan ntu kí'in ña, kínakú'a ña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san? ³⁶ ¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an ña: “Nantuku ntó kó, ntá tsi ña naní'i ntó ko, tsí ña kúvi xee nto mí kutúvi u”? —ka'an ña.

Ntute vā'a é ña katú'u

³⁷ Ntuvi da ínú kava viko ka'nu sán ne, nákontítsí Jesuu, kaká'an ña:

—Tē xoo é kaitsi i ntúte ne, na kí'xi ña mí tuví u, na kō'ō ña. ³⁸ Tsí vatá ó uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō ne, xoo é kuinti'xe i kó ne, nima ñá kene ntute vā'a é ña katú'u nté un síin —ka'an ña.

³⁹ Kaka'an ñá kuenta iña Espiritū Sántū é kunū ña nima í xoo é kuinti'xe i ña. Tsí vata ta'xi Xúva kō Espiritū Sántū san, tsí vata ntāa Jesuu e dukún kán.

Dā kii nteé xio ña'a san

⁴⁰ Iō ña'a san, da téku ña é káka'an ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ne, ña ka'án naa Xuva ntí'xe kō ña, ña kaka'an tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁴¹ Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ne, Cristu ña —ka'an ña.

Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—¿Vá ñuú Galilea ntú sa kí'xi Cristu? ⁴² ¿Ñá ntu te uve ná'a kaká'an tsi Cristú ne, tátá ví'i Davii ña? Kí'xi ña ñuú Beleen, tsí íkan ñuú Davii —ka'an ña.

⁴³ Dukuán ne, kii nteé xio ña'a san kuénta iña Jéssu. ⁴⁴ Iō ñá ne, ncho kí'in ní'i ñá ña viutun, ntá tsi nté uun ña ña ni kene ini ña tñ ña ña.

Ñá ni kuinti'xe ña tsiñu i san Jéssu

⁴⁵ Nāxee mau ukun mí ntoo dutu ñá odo nūu nī ña fariseú san ne, tsixe'e ña māu ukún san:

—¿Nté kui ña ni kántēka ntu nto ña? —ka'an ña.

⁴⁶ Máu ukún san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ito vata tekú ntī xoó kaka'an í vatā ó kaka'an ñá tsikan —ka'an ña.

⁴⁷ Kidáā ne, ntáka'an ñá fariseú san ni nā:

—¿Vá éni nta'ví ntu ña nto dí? ⁴⁸ ¿Vá ntákuinti'xe ntu ña odo nūu iña nto nī ña fariseú san? ⁴⁹ Ntá tsi ña'a, ña e ñá iní lei san ne, da mīi é nī'i ña é kuntēka é kīni kaa ña —ka'an ña.

⁵⁰ Nicodemu, ña é ixkoto ní'ni Jesuu dá kuāā ne, ña fariseu ñá dí ne, kaka'an ñá ni tā'an ña:

⁵¹ —¿Vá kaka'an ntu lei san é dotō tsi dá'vi o kuétsi ka'nu ña'a san te vata kiní o nee iña é kade ña, tē nté ó kaka'an ñá dí? —ka'an ña.

⁵² Nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—¿Vá ña Galilea ntú nto dí? Nákua'a ixi nto é úve na'a é kākā'an Xúva kō, tsí ñuú Galiléa san ne, nté uun ña'a é ka'án naa Xuva ko vata túvi ditō ña —ka'an ña.

⁵³ Kidáā né, nādita ña itsi ña xe un xé un ña, kunú'u ña nú vi'i ñá.

8

Ñadĩ'í kini kaa

¹ Ntá tsi Jesuú ne, kué'en ñá ti'i i má Tun Ōlivu kan. ² Dā tuví utun sán ne, nee xtúku ña má ukún kán. Un ntíí ntíí ña'a xee xtúku ña mí tuví ña. Ítūvi tixi ña ne, dá kanaku'á ña ña'a san.

³ Mastrú lei ni ñá fariseú san ne, xée ñá mí tuví Jesuú ne, nteka ña uun ñadĩ'í, ña é natúvi, ña é nuu ní'i uun ñatíi é ña te ðivi xii ña. Xntitsi ñá ñadĩ'í san mé'ñū ña'a sán ne, ⁴ kaka'an ñá ni Jéssu:

—Mastrú, ñadĩ'í sa'á ne, natúvi ña é kade ña é kini kaa ni ñatíi san. ⁵ Kaka'an lei Muísee tsi kué'e xuu o ña'a, ña kuān ó ntáde san. ðivi ntō ni, ¿nté ka'an nto? —ka'an ña.

⁶ Da ti tsi ntáka'an ña é kōto nteé ña ña vata koo é nī'i ña uun núu í é tsi'í kuétsi ña ña. Ntá tsi Jesuú ne, ítuví tixi ñá ñu'u kan ne, dá ká'u ña rkinta'a ña nú nte'ú san, é vata tsi tē ña ni tekú ña. ⁷ Kí'in itō tsixe'e ña Jesuú ne, da kidáā ne, nākuiñi ñá, kaka'an ña:

—Xoó ña'a, ña é ña tuví kuétsi í ne, ði'na ña na kani ntu'u ña nakĩ'in ñá xuú san —ka'an ña.

⁸ Nákuítixi xtúku ña ne, dá ká'u xtúku ña nú nte'ú san. ⁹ Dā téku ña'a san sá'a ne, eni ntu'u ñá ntáka ña kui uun kui uun ña. ði'na tsi ñatā san ntáka ña. Dā kúvi ne, koó da mīi sá Jesuu ntíi koó ña ni ñadĩ'í san. ¹⁰ Kidáā ne, nákuñtísi Jesuu, kátsixe'e ñá ñadĩ'í san:

—¿Mí'i ntū ntāñi ka ña katsi'i kuétsi o? Nté uun ká xoxó katsi'i kuétsi ká i o —ka'an ña.

¹¹ Ñadĩ'í san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ká ña, Mastru —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Nté xu'ú ña tsi'í kuétsi ú o. Kué'én ve ne, ña ku íðen ka é kīni kaa —ka'an ña.

Jesuú ne, ðivi ñá e kaxi'í nuu ña ñuxiví a

¹² Kidáā ne, kaka'an xtúku Jéssu ni ñá'a san:

—Xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa. Xoo é kuntikin í ko ne, ña káka mí nēe, tsí naxi'í nuu ú itsi ntuvi iña ña —ka'an ña.

¹³ Dukuān ne, ntáka'an ñá fariseu ni ña:

—Xo'ōn né, da ti tsi kaka'an kuénta iña mí o. É káka'án ne, ñá tē neé nuu á'vi —ka'an ña.

¹⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Kuān te xu'ú kantada ntaa ú kuenta iña míi ko ne, ntá tsi nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō. Tsi iní u mí'i vē'xi ú ne, iní u mí'i kī'ín u di. Ntá tsi divi nto ne, ntē ñá ini nto mí'i vē'xi ú, ntē ñá ini nto mí'i kī'ín u di. ¹⁵ Nto'ó ne, ntádē kú'vé ntó vatá ó ntádē kueni ña ntoo ñuxiví sa, ntá tsi xu'ú ne, nté uun ña'a ña kade kú'vé u nté o de ña. ¹⁶ Ntá tsi tē dí kadā kú'vé u ne, vá'a koo kadā kú'vé u di, tsi ña te da míi tsi ú, tsí ntuví u Uvā kó, ña táxnuu ko. ¹⁷ Uve na'á lei nto tsí te ūvi ña'a ntada ntaa ña é dadii tsi ntáka'an ñá ne, nuu é ntaā i e ntáka'an ña. ¹⁸ Xu'ú ne, kuví ú uun é ntada ntaa u iña ko ne, Uvā kó, ña táxnuu kó ne, divi ña kuvi ūvi ña —ka'an ña.

¹⁹ Kidáa ne, tsixe'e ñá'a san ña:

—¿Mí'í ntū tuvi úva o? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nto'ó ne, ñá ini ntó xoo ñá'a ú ne, ntē ñá ini nto xoo é Uvā ko. Tē dí ini ntó ko ne, ini nto Uvā kó di —ka'an ña.

²⁰ Sá'a káka'an Jéssuu dá kanakuá'a ña ña'a má ūkún ña Israee, mí ñu'u vá'a etún diu'un iña ukun. Ntá tsi xoxó ni tñin i ña, tsí vata xée úra iña ña.

“Mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto”

²¹ Kaka'an xtúku Jesuu ni ñá'a san:

—Kī'ín ú ve ne, nantuku ntō ko, ntá tsi divi ntō ne, kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto —ka'an ña.

²² Ña Israee san ne, ntáka'an ñá ni tá'an ña:

—¿Vá ka'ni mii ntú ña kúñu ñá é kuān ó kaka'an ña tsi mí kī'ín ñá ne, ña kúvi kī'ín o? —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nto'ó ne, ñuxiví sa ntoo nto. Xu'ú ne, e dukún kan vē'xí u. Nto'ó ne, ña'a ñuxiví sa nto. Ntá tsi xu'ú ne, ñá tē ña ñuxiví sa u. ²⁴ Dukuān é kuan ó ka'án u ni ntō tsí kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi tē ña kuintí'xe nto kó é diví ú ne, da mii é kúvi nto kuenta iña kuétsi nto —ka'an ña.

²⁵ Kidáa né, tsixe'e ña ña:

—¿Xoó ña'a ntun divín kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nté dí'na kaka'án u ni ntō. ²⁶ Dōó titín nuu i é ntio koo ka'án u ni ntō: nee ñá'a nto, nte ntáa nto di. Ntá tsi ña táxnuu kó ne, divi ñá é káka'an ña é nuu é ntaā i. Tū'un é káka'án u ni ntō i'a ñuxiví sa ne, diví e téku ko é káka'an ñá ni ko —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi ña ni ñé'e diki ña te kaka'an ñá iña Xuva ko. ²⁸ Dukuān ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tē náxkaa dukun ntó ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, da kidáa kutūni nto tsi divi ntí'xe u. Kutuni ntó tsi ña te neé kade u é diki mii ko. Tsi vatá o nañé'e Úvā kó ko ne, dukuān ó kaka'án u ni ntō di. ²⁹ Tsi ña táxnuu kó ne, nuu mé'ñu nuu dava ñá ko. Nté uun ito vata xtuví mii ñá ko, tsí nguentúvi kade ú nee iña é ntio ña.

³⁰ Dá ka'an Jéssuu sá'a ne, dōó titín ña'a kuínti'xe ña ña.

I'xá Xuva ko nī ña ntáde tsiñu iña kuétsi san

³¹ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ñá Israee, ña kuínti'xe i ña:

—Te kāda ntaa nto tú'ūn kó ne, kuvi kuntikin ntó ko. ³² Kiní nto nee iña é nuu é ntaā i ne, divi é nakāka xaa nto —ka'an ña.

³³ Ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Nti'í ne, tatá vi'i Abraán nti. Nté uun ito vata kada tsiñu nti é kuétsi iña tuku ñá'a. ¿Nté kuān ó kaka'an nto é nakāka xaa nti? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é kāka'án u ni ntó: Xoo é kade i kuétsi ne, ntáde tsiñu ña iña kuétsi san. ³⁵ Ña kade tsiñu sán ne, da tuví taan ña nú vi'i tó'o ña. Ntá tsi i'xá san ne, nguentúvi tsi tuví ni uva i. ³⁶ Dukuān né, te xū'u é I'xá Xuva kó ú nakāka xaa ú nto ne, kaka xaa nti'xe nto. ³⁷ Iní u tsi tatá vi'i Abraan nto. Ntá tsi ntánantuku ntó nté koo ka'ní nto ko, tsi ña ntío nto kuinti'xe nto tú'ūn é kāka'án u ni ntó. ³⁸ Xu'ú ne, kaka'án u nee iña é iní u iña Uvá ko. Divi ntó ne, ntáde nto nee iña é iní nto iña uva ntó di —ka'an ña.

³⁹ Ntáka'an ñá ni ña:

—iNti'í ne, Abraan úvā nti! —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaka'an ñá ni ña:

—Tē dí nuu é ntāa nti'xe i é i'xá Abraan ntó ne, ntáde nto vatā o dé Abraán san. ⁴⁰ Ntá tsi ntánantukū nuu iní nto nté koo ka'ní nto ko, xu'u é kāka'án u ni ntó é nuu é ntaā i e tēku ko é kāka'an Xúva kō. Abraán ne, nté uun ito ña ni ide ña sá'ā. ⁴¹ Nto'ó ne, ntáde nto vatā o de úva mii ntó —ka'an ña.

Kidāá ne, ntáka'an ña:

—iNti'í ne, ñá te i'xa nta'ví nti! tsi úun tsi uvā ntí, divi ñā é Xuva kō.

⁴² Kaka'an Jesús ni ña:

—Tē dí divi uva nti'xe nto Xuva kō né, kuinima ntó ko tsi divi ntā'a ña vé'xi u é tūvi u vevii. Nā te kuēnta iña mii ko vé'xi u, tsi divi ñā táxnuu ña ko. ⁴³ ¿Nté kui ña kúvi ntu kí'in diki nto tú'ūn ko? Tsi dá xé ña ntío nto kiní nto é kāka'án u ni ntó. ⁴⁴ Nto'ó ne, nta'a uva ntó, tó'o e ña vá'á san vé'xi nto. Tsi ncho vii nto nee iña é ntio i. Divi né, dukuan tsi ó kae'ní ña'a nte ntúvi dí'na. Nā te iní ka'an tú'ūn é nuu é ntaā i, tsi nté ña tuvi é nuu é ntaā i nuu nima i. Dá kaká'an dóveté ne, nima mii i kākene é kāka'an. Tsi dóo vete ne, kuān ó kanañ'e i'xá i di. ⁴⁵ Ntá tsi xu'ú ne, é nuu é ntaā i kaka'án u ni ntó, ntá tsi ntó'o ne, ña ntákuinti'xe nto ko é kāka'án u. ⁴⁶ ¿Vá iō ntú nto, uun ña'a ntó, é kúvi nañ'e'le ntó ko mí kō'xó ntee u? Te kāka'án u é nuu é ntaā i ne, ¿nté kui ña ntákuinti'xe ntu nto ko? ⁴⁷ Xoo é kāduku ntée i Xuva kō ne, kaini ña tú'un Xuva kō. Ntá tsi ntó'o ne, ña ntátekú nto, tsi ña te Xuva ko ntáduku ntée nto —ka'an Jesús.

É dukuān tuví Cristu di'na dá kaku Abraan

⁴⁸ Kidāá ne, ntáka'an ña Israeé san ni ña:

—Nuu é ntāa nti'xe i é kāka'án nti tsi ña ñuú Samaria nto, tsi nuu é ña vá'ā sán nima nto —ka'an ña.

⁴⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Nté uun é ña vá'ā san ña tuvi núu nimá ko. Xu'ú ne, kaiko ñu'u ú Uvá ko, ntá tsi ntó'o ne, ña ntío nto kuiko ñu'u ntó ko. ⁵⁰ Nā te xū'u ntío ko é kada ka'nu ñá'a sán ko, tsi iō xoó ntio i é kuān koo. Divi ñā kada kú'v'e ña. ⁵¹ Nuu é ntaā i é kā'án u ni ntó: Xoo é kāda ntaa i tú'ūn é kāka'án u ne, ñá kúvi ña —ka'an ña.

⁵² Kidāá ne, ntáka'an ña Israeé ni ña:

—É iní nti'xe ntí ve tsi nuu nti'xe é ña vá'ā sán nima nto. Abraán san ni un nti'í ña ka'án naa Xuva kó san ne, xí'i ña ne, ¿nté kui divi nto kaka'an ntó é ña ní'i nti doxi'í san te kāda ntaá nti tú'un ntó? ⁵³ ¿Vá dii ka ntu ka'nu ña'a nto é vata kaa uvatá nti Abraan? Divi ña ne, xí'i ña, ni un nti'í ña ka'án naa Xuva ko. Divin né, ¿neé ntu ña'a kúvin kuan, te kuini o? —ka'an ña.

⁵⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Tē dí xu'u ka'án u tsi dóo ka'nu ña'a ú ne, ñá vādá kadiá'vi tú'ün ko. Ntá tsi Uvā kó kaka'an ña tsi dóo ka'nu ña'a ú, ñá tsi ñā é ntáka'an nto é Uva nto ñā di. ⁵⁵ Nto'ó ne, ñā ñi ntó ñā, ntá tsi xu'ú ne, ñi u ñā. Tē dí ka'án u é ñā ñi u ñā ne, kantaku vēte ú vatá ó de nto. Ntá tsi ñi ntí'xé u ña ne, kade ntaá u é kaka'an ñā. ⁵⁶ Dōo diní uvata nto Ábraan tsi dóo ncho kiní ña ntuvi é xēé u ñuxiví a. Dā ñi ña ne, ñá tē nté kaa diní ñā —ka'an Jesús.

⁵⁷ Kidāā ne, ntáka'an ñā Israeé san ni ñā:

—Ntē vata xéen uvi díko u'xi kuia ó ne, ζé kakā'án sa xkun e ñin Ábraan? —ka'an ñā.

⁵⁸ Kaka'an Jesús ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kakā'án u ni ntō. É dukuān tuví u di'na dá kaku Ábraan —ka'an ñā.

⁵⁹ Kidāā né, ido ña Israeé san xuu é kuē'é xuu ña ñā, ntá tsi Jesuú ne, ntií xu'ū ñā ñi ukún kán ne, dá kuē'en ñā.

9

Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña e dúkuan kuāa da káku

¹ Dā ita ntí'xin Jesuú ne, ñi ña uun ñatíí, ña e dúkuan kuāa da káku. ² Ña ntini'í ñā né, tsixe'e ña ñā:

—ζNté kui e dúkuan kuāā ña sá'a nté da káku ña? ζKuētsí mii ntu ñā né, o kuētsí úva ña, o kuētsí dí'í ñā? —ka'an ñā.

³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Nté uun ña, ña túvi kuētsí ña. Tsi kuaā ña é da ti tsi na kīni ña'a san nee iña é kúvi vii Xuva ko iña ña. ⁴ Vevii é ntuví né, na ntí'í o tsiñu iña ña é táxnūu ko. Tsi nté uun xoxo kúvi kada tsiñu ká i tē kunee. ⁵ Vevii é tuví u ñuxiví a ne, xu'ú é kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa.

⁶ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, eti ña dí ña ñu'u kán ne, de vá'a ña un síin ntó'xō san, dá nakutsi núu ña nuu á ña kuāá san, ⁷ kaka'an ñā ni ñā:

—Kuē'én, kukitín ve mí ñu'u vá'a ntute Silueé san —ka'an ñā.

(Tú'ün Silueé san ne, kani tú'un E Táxnūu Ñā.)

Kuē'en ña, kúkití ña. Dā ntíko koó ñā ne, é naxi'í nuu ña. ⁸ Kidāā ne, ña ntōo etsin nú vi'í ña kán, ñā ñi é kuaā ñā ne, ntátsixe'e ta'an ñā:

—ζVá ñā ntu te ña sa'a é xkútúvi ña, kaikan ñā diu'un ítsi kán? —ka'an ñā.

⁹ Iō ñā ne, ntáka'an ñā:

—Dívi ntí'xe ñā sa'a —ka'an ñā.

Iō ñā di ne, ntáka'an ñā:

—Ña'á ni san, ntá tsi vata te kuan ito ñā —ka'an ñā.

Ntá tsi mii ña kakā'an ñā:

—Dívi ú xu'u —ka'an ñā.

¹⁰ Kidāā ne, tsixe'e ñā'a sán ñā:

—ζNté kui kúvin ntun nákoton ve? —ka'an ñā.

¹¹ Nantíko koó ñā, kaka'an ñā:

—Ñatíí, ñā nani Jesús ne, de vá'a ña ntó'xō sán, dá xntá'a ña ntuxnúu ko, dá kaká'an ñā nī kó: “Kuē'én, kúkitín mí ñu'u ntute Silueé san”, ka'an ñā. Nē'e ntí'xe ú ne, dá kúvi kítí ú ne, ura dú'va tsi i nákotó u —ka'an ñā.

¹² Tsixe'e ña ñā kidaā:

—ζMí'í ntú tuví ñatíí tsikan? —ka'an ñā.

—Ñá ñi u mí'í tūví ña —ka'an ñā.

Dā dóo tsixe'e ña fariseu ñā naxi'í nuu í san

¹³ Kuē'en ní'í ña ña kuāá san, ña náxi'í ntuxnúu i, mí ntōo ña fariseu. ¹⁴ Tsi ntuvi iō dá'na da de vá'a Jesuu ntó'xō é nakutsi núu ña ntuxnúu ña kuāá san.

¹⁵ Kidáa né, tsixe'ē ña fariseu ña nté ò náxi'í ntuxnūú ña. Kaka'an ñá nī ña fariseu:

—Ntò'xo xntá'a ña ntuxnūú ko. Dā kítí ú ne, nāxi'í nuú ko —ka'an ña.

¹⁶ Kidáa ne, ió ñá fariseu, kaká'an ña:

—Ñá te nta'a Xuva ko vè'xí ña tsikan, tsí ña kaíko ñu'u ña ntūvi dá ió dá'na —ka'an ña.

Ntá tsi ió ñá ne, kaka'an ña:

—¿Nté ntu koo kuvi víí ñá ió kuetsí i uun nuu i e dóo ka'nu vatā o dé ña tsikan? —ka'an ña.

Ña te úun tsí ntádē kuení ña. ¹⁷ Tsixe'e xtúku ña ña ntuvá'a san:

—¿Nté ò dé kuení o iña ña é nakaan ntuxnūú o san? —ka'an ña.

Kaka'an ñá tsikan:

—Xu'ú kuíní ko ne, ña kaka'án naa Xuva ko —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi ña Israeé san ne, ña ni kuintí'xe ña tē nuu é ntaā i é kuaā ña, ntá tsi é kainí ña ve, dá ntē kána ña uva ña ni dí'i ñá, ¹⁹ tsixe'e ña ñá:

—¿Vá divi ntu i'xá ntó ña sá'a? ¿Ntaa ntu ká'an nto e dúkuan kuāa ña nté da káku ña? ¿Nté ntu ò kúvi náxi'í nuu ña ve? —ka'an ña.

²⁰ Kidáa ne, kaka'an úva ña ni dí'i ñá:

—Iní nti tsí i'xá nti ña ne, dukuan kuāa ña nté da káku ña. ²¹ Ntá tsi ñá iní nti nte o kúvi náxi'í nuu ña ve. Ntē ñá iní nti xoo nákaan i ntuxnūú ña. Tsixe'e nto ñá, tsí e dukún kuia ñá ne, kuvi ka'an mí ña ni ntó.

²² Kuan ò ka'an úva ña ni dí'i ñá, tsí da xe ú'ví ñá ña Israeé san. Tsi ntánatíin ña Israeé san te xōo ñá'a é ká'an ña tsí nuu é ntaā i é Xuva kō táxnūu ña Jesuú ne, natavá ña ña ini ukún kán. ²³ Dukuān é kuan ò ka'an úva ña ni dí'i ñá tsí e dukún kuia ñá ne, é kuvi ka'an mí ñá.

²⁴ Kána xtuku ña ña náxi'í ntuxnūú i sán ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—Kuiko ñu'u nto Xuva kō. Iní nti tsí ña tsikán ne, ió kuetsí ña —ka'an ña.

²⁵ Nantíko kōo ñátíí san, kaka'an ña:

—Ñá iní u te ió kuetsí ña ò ñá'a, ntá tsi é iní u ne, kuāa u nte dí'na, ntá tsi vevíí ne, é kainí u ve —ka'an ña.

²⁶ Tsixe'e xtuku ña ña:

—¿Neé ntu dé ní'i ña o dā nákaán ña ntuxnūú o? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñá:

—É káka'an ntú ku ú ni ntó. Ntá tsi ntē ña ni ide ntó ko kuenta. ¿Nté kui ntio ntu nto é ka'an xtúku ú ni ntó? ¿Vá ncho kuntíkin ntu nto ña dí? —ka'an ña.

²⁸ Kidáa ne, náu'ví ñá ña, ntáka'an ñá ni ñá:

—Xo'ón né, kuntíkin ñá tsikan. Ntí'í ne, Muisee ntántíkin nti. ²⁹ Iní nti tsí Xuva kō ká'an ñá ni Muiseé, ntá tsi ñá tsikán ne, ntē ñá iní nti mí'i vè'xí ña —ka'an ña.

³⁰ Nantíko kōo ñátíí san, kaka'an ñá ni ñá:

—¡Mpá! ¿Nté ò ntu e ñá iní nto mí'i vè'xí ña? Tsí divi ñá ne, nakaán ña ntuxnūú ko. ³¹ Iní ntú ku o tsí Xuva kō ne, ñá kaíni ña ñá ió kuetsí i, tsí da ti tsí ña é kanuu iní i ña, nī ña é kade ntaā e ntio ña. ³² Nté uun ito vata tekú ko iña ña é kakuvi nakaan ntuxnūú ña e dúkuan kuāa nté da káku. ³³ Tē dí ña te nta'a Xuva ko ni kí'xí ñá ne, ñá tē neé kuvi víí ña —ka'an ña.

³⁴ Nantíko koō ñá, ntáka'an ñá ni ñá:

—Xo'ón é ió kuetsí o nté da káku ne, ntio sá ku o é nakuā'an ntí ve —ka'an ña.

Kidáa ne, kíñu'u ña ña ini ukún kán.

Ña é ña ntaíni iña Xuva ko

³⁵ Tekú Jesuu é kíñú'u ña ñatíí san. Dā nání'i ta'an ñá ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Kákuintí'xe ntu o ña vexkúvi ñatíí? —ka'an ña.

³⁶ Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Ká'an nto nī ko xoo ñá'a, vata koo é kuĩnti'xe kó ña —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Jéssu ni ña:

—É ñin ña. Divi u é káka'an ní'in vevii —ka'an Jéssu.

³⁸ Kidáa ne, nákuñchiti ntáa ña nuu Jéssu, kaka'an ña:

—Kakuĩnti'xe ko é nto'o é Tó'o kō —ka'an ña.

³⁹ Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

—Xu'ú ne, vé'xí ú ñuxiví a é kadā kú've u, vata koo é na kīnī ña kuáa san ne, vata koo é ña kīnī ka ña é vā'a ntuxnúu i san —ka'an ña.

⁴⁰ Ió ña fariseu, ña ntáñi étsin ne, tēkú ña dá kakā'an ñá sá'a ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Ntí'í ne, ¿vá kuaā ntú nti dí? —ka'an ña.

⁴¹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē dí kuāa ntí'xe nto ne, ña túvi kuetsí nto. Ntá tsi ntáka'an nto tsi kaini nto. Dukuān né, iō kuetsí nto —ka'an ña.

10

Paxtú san ni lēntu ña

¹ Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō: xóo ña'a, ña é dotō tsí kakí'vi ini aku mí ñu'u le'ntú san, tē ña té xi'i kan kukí'vi ña ne, ña du'u ña. ² Ntá tsi ña é kakí'vi xi'i kán ne, divi ña é paxtu ntí'xe ña. ³ Ña nteé nta'a i xi'i áku sán ne, nakaán ña tē xee páxtú san. Paxtú san ne, nákana ña ti, kui uun kui uun xti, kána divi ñá ti ne, ntátekú ti tatsin ña. Kidáa ne, kakiñu'u ña ti é kī'in tí ni ña. ⁴ Tē kúvi kíi ntí'í ti ne, dá kī'in ñá, kodo nuū ñá, kuntikīn tí ña, tsí ini tí tatsin ña. ⁵ Ntá tsi ña ntaĩntikīn tí tuku ñá'a. Ntaĩnu ti ña, tsí ña ini tí tatsin ña xoo ñá'a ña —ka'an ña.

⁶ Sá'a nátee ta'an Jesuu, kaka'an ñá ni ña, ntá tsi ña ni ñé'le diki ña nee iñá ncho ka'an tú'un sa'a.

Jesuú ne, divi ña é paxtu va'á ña

⁷ Kidáa ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō: Xu'u e kúvi ú xi'i mí kantí'vi á le'ntú san.

⁸ Da xóo ká ña'a, ña kī'xi dí'na é xu'ú ne, kūdii ñá du'u ña. Ntá tsi ña ni íde le'ntú san ñá kuenta. ⁹ Xu'ú ne, xí'í san kúvi u. Xoo é kī'ví i kuenta iñá ko ne, nakáku ña. Ní'í ña é vā'a é vata kaa le'ntu, kiti kantí'vi, kiti kantii ne, ntáni'í tí íte va'a é ká'xi ti.

¹⁰ Ña du'ú san ne, da ti tsi kantukū nuu iní ña nté koo kī'í dú'u ña ti, nté koo ka'ní ña ti, vata koo é nantí'í ña ti. Ntá tsi xu'ú ne, vé'xí ú vata koo é ní'í ti ntuví va'á iñá ti, é ña te neé kunaá nteé ti nté un siin. ¹¹ Xu'u é paxtu va'á u. Paxtu va'á san ne, uun tsi nte ntúvi iñá ña kaxé'le ña kuenta iñá lé'ntu ña. ¹² Ña kade tsiñu, ña é dá ti tsi kantuá'vi é kade ña ti kuenta, é ña te divi ña é tó'o ti, tē ñi ña tsi vé'xi kiti kue'í sán ne, kuan tsí ó katsu'un mii ña lé'ntú san da kainu ña. Kidáa né, kiti kua'í sán katín ti ti ne, dá katsoo xaa ti ti. ¹³ Ña tsíkán ne, dá ti tsi kade ña ti kuenta é kaxi'í á'vi ña; ña te kuēnta iñá ña te kúnaá ti ne, o ñá'a.

¹⁴⁻¹⁵ Xu'u é paxtu va'á u. Vata tsi kaa Uvā ko é ñi ñá ko ne, iní u ñá di. Kuān ó iní u le'ntú ko ne, iní tí ko di. Uun tsi nté ntúvi iñá ko kué'le ú kuenta iñá ti.

¹⁶ Ñu'u ká tuku le'ntú ko é ña te kaduku ntée ti xáku sá'a. Ntio é kínakueká u tí di ne, kīnī ti tatsín ko di. Kidáa ne, uun sá nakuvé ta'an ti, uun sá paxtu ti ntuví di.

¹⁷ Dukuān né, dōo kakuinimá Uvā kó ko, tsi nté ntúvi iñá ko kaxé'le u. Ntá tsi nani'í xtúku kó ntuví iñá ko. ¹⁸ Nté uun xoxo kúvi nakí'í ntuví iñá ko. Mii

u kué'é ú ne, mii tsí ú naki'í u di. Tsí kuan ō ka'an Úvā kó nī ko é víi u —ka'an ña.

¹⁹ Nāte'nte dáva ña Israeé san da téku ña tú'ūn sa'a. ²⁰ Titín ña ntáka'an ña: —Nuu é ña vá'á nima ña. Kūdii kákuluku ña. ¿Nté kui ntáde ntu nto kuenta é káka'an ñá sa? —ka'an ña.

²¹ Ntá tsi ña nguī sán ne, ntáka'an ña: —Ñá te kuān ó kaka'an ña é nuu é ña vá'á nima i. ¿Vá kūvi ntu vii é ña vá'á san nakaan nuu ñá kuāá san? —ka'an ña.

Ñá ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu

²² Ntuvi ví'xín kidaā da nátsu'un ka'nu ña viko é naka'an ña ntūvi da ntáda ña kuenta xúkūn ñuú Jerusaleen. ²³ Tuví Jesuu má ukún kán, kaika ña Coridoo Sálamuun. ²⁴ Uun tsi tavi núu ñá Israeé san Jesuu, ntáka'an ñá ni ña:

—¿Amá ntu ka'an ntaan ní nti xoo ñá'an? Tē nuu é ntaa i é divīn é táxnuu Xuva kō ne, ka'an ntáan tsīn vevii; ñá ku tee xū'un —ka'an ña.

²⁵ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—É káka'an ntú ku ú ni ntō, ntá tsi ña ntákuinti'xe nto ko. Tsí tsiñu é kade ú kuenta iña Uvá ko ne, divī é kantada ntaa iñá ko. ²⁶ Ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto, tsi ña te divi ntō é le'ntú ko, vatá ó kaka'án u ni ntō. ²⁷ Tsí le'ntú ko ne, ntátekú ti tatsín ko. Iní u tí ne, ntántikin tí ko di. ²⁸ Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuvi iña ti ntii dáñu ntūvi. Nté uun ito ña kunáa ti, tsi nté uun xoxo kuvi nakuido núu i ti nta'a ko. ²⁹ Uvá kó, ña ntáda ti kuenta ntá'a kó ne, dií ka ka'nu ña é da xóo ká ña'a. Nté uun xoxo kuvi nakuido núu i ti nta'a Uvá ko. ³⁰ Uun tsi kúvi ú ni Uvá ko —ka'an ña.

³¹ Kidaā né, ido xtuku ña Israeé san xuu é kué'é xuu ña ña. ³² Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—É nañé'é u nto titín nuu i é vá'a e tá'xi Uvá ko é víi u. ¿Neé ntu nuu i é ncho kué'é xuu ntō ko? —ka'an ña.

³³ Nantíko kōo ña Israeé san, ntáka'an ñá ni ña:

—Ñá te kuēnta iña núu i é vá'a e kué'e xuū ntí o, tsí da xé kaka'an tú'ūn e dóo xii kaa iña Xuva ko. Tsí xo'ōn ne, kūdii ñá ñuxiví san kúvin ne, dadii ncho viín vata kaa Xuva kō —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Ñá ntu te uve ná'a kaka'an lei san iña nto: “Xu'ú ka'án u tsí ntiusi kúvi nto”, ka'an? ³⁵ Tsí ntiusi xntánteē ña é divi nta'a i e xee tú'un Xuva kō ne, ña kúvi kuido ntíta o lei e xtúvi Xuva kō. ³⁶ Te du'va ntú ó kaka'an Xúva kō ne, ¿nté kui ntáka'an ntú nto tsí ña vá'a o kaka'án u tsí xu'u é I'xá Xuva kō u? Tsí xu'ú ne, nté di'na náakaxnúu ña ko é kí'xi ú ñuxiví sa. ³⁷ Tē ña te tsiñu iña Uvá ko kadé u ne, na koo mii kuinti'xe nto ko. ³⁸ Ntá tsi kade u. Kuān té ña kuinti'xe ntō kó xu'ú ne, kuinti'xe nto tsiñu é kade ú vata koo é kütumi ntó, na kuinti'xe nto tsi uun tsi kúvi ú ni Uvá kó, uun tsi kuvi ña nī kó di —ka'an Jesuu.

³⁹ Dukuān né, ntukú nuu iní xtuku ña nté koo tñn ña ña, ntá tsi ña ni kuvi vií ña, tsi ntii ni'ni ña nta'a ña.

⁴⁰ Kidaā né, ntiko kōo xtúku Jesuu, kué'en ña ūun xo diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, mí di'na nakutsi ntúte Juaan ñá'a san. Ikān kanúu ña. ⁴¹ Ñá te nté kaa ña'a xee xtúku ña mí nuu ña ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Nté uun nuu i é dóo ka'nu ña ni idé Juaán san, ntá tsi u nti'í é ká'an ñá iña ñá sa'á ne, nuu é ntaā i —ka'an ña.

⁴² Dōo titín ña'a san kuinti'xe ña Jesuu íkán di.

1 Ítúví uun ñatij, ña nchokuvi, ñá nanī Lázaru, ñuú Betania. Ikan ñuú María san ni ta'an ña, ñá nanī Martá di. 2 María, ta'an Lázaru sán ne, divi ñá é da'vi ña cho'o vídín san Jesuú ne, idi ña naitsi ña dí'in ña. 3 Dukuān ne, xé'e ña kuēnta ntá'a Jesuu tsí ta'an ña, ña e dóo vá'a tiin ni'i Jesuú ne, etsin ña.

4 Ntá tsi dá téku Jesuu sá'a ne, kaka'an ña:

—Ñá te kui'i é kuví ña sá'a. Tsí da tí é na kīnī ña'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō, vata koo é na kīnī ña tsi dóo ka'nu I'xá Xuva kō di —ka'an ña.

5 Kuān te dóo kuinima Jesuu Márta ni Mária, ni ta'an ña Lázaru ne, 6 dā téku ña tsi etsin Lázaru sán ne, ítúvi ka ña uvi ntúvi mí tuví ña kán. 7 Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

—Kí'in xtuku o ñuú Judea —ka'an ña.

8 Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Mastru, vátā e ná'a ntu ku ntántukū nuu iní ña Israeé san e kué'e xuu ña ntō ne, ¿vá kí'in xtúku ntu nto ikān? —ka'an ña.

9 Nántíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Vá ña ntu te ntáa é uxuvi ura ió ntuvi ā? Tē xoó kaika i ntuvi ā ne, ñá kánaki'í ña, tsí kaxi'i. 10 Ntá tsi tē xoo é kaika i niñú a ne, kanaki'í ña, tsí kakunáa ntēe ñu'ú san mí kaika ña.

11 Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, kaka'an ñá ni ña:

—Lázaru, ña e dóo vá tiin ni'i ó ne, e kidi ña. Ntá tsi kí'in u ve vata koo é nantótó u ña —ka'an ña.

12 Kidáa ne, ntáka'an ña ntini'i ña:

—Te kākidi ñá ne, é kantuvá'a ña ve —ka'an ña.

13 Ntá tsi Jesuú ne, ncho ka'an ña tsí e xí'i ña, ntá tsi ña ntini'i ña ne, ma'ná san xee ña, kuiní ña. 14 Kidáa ne, xé'e Jesuu kútuni ntaa ña, kaká'an ña:

—E xí'i Lázaru. 15 Dóo diní ko é xoxó u ikān, tsí díi ka vá'a o xtuku é kuenta iña nto, vata koo é na kuñti'xe nto ve. Ntá tsi kí'in ó ve mí tuví ña —ka'an ña.

16 Kidáa ne, kaka'an Túmaá san, ña e ntántēe I'xa Uví ne, kaka'an ñá ni ení ñá, ña nguú san:

—Kí'in ó vé, na kúví dadii o ni ña ikān —ka'an ña.

Jesuu é kanantoto ña kō, é kata'xi ña ntuvi iña ko

17 Dā xee Jesuu ikān ne, kūtuni ña tsi e ntúkimi ntuvi Lázaru san. 18 Ñuú Betaniá ne, etsin tsi tuví ñuú Jerusalem te io te ñni kilumétru tsi é ikā. 19 Ñá te da díi ña Israeé san xee ña nú vi'i Marta ni Mária é kué'é ña doka'an nuú ini kuenta iña ta'an ña. 20 Ura dú'va tsi dā kūtuni Marta tsi vé'xi etsin Jesuú ne, ku'élen ña, kúkuetú itsi ña ña. Ntá tsi Mariá ne, ítúvi mii ña nú vi'i ña kán.

21 Kidáa ne, kaka'an Márta ni Jesuu:

—Tē dí i'a tuví nto ne, ñá ni xí'i tá'ān ko. 22 Ntá tsi iní u tsí, kuān te vevii kakan nto nta'a Xuva ko da nēe ka nuu i ne, ta'xi ña —ka'an ña.

23 Kaka'an Jesuu ni ña:

—Ta'an o ne, ntoto xtuku ña —ka'an ña.

24 Kaka'an Marta ni ña:

—Iní u tsí ntoto ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa tē ntóto ntí'i ña xí'i san —ka'an ña.

25 Kaka'an Jesuu ni ña:

—Xu'u é kanantótó u ña'a. Xu'u é kata'xi u ntuvi iña ñá di. Xoo é kuñti'xe i kó ne, kuān té xí'i ne, ntoto xtuku. 26 Xoó ña'a é kántíto ká ña ne, te kuñti'xe ña kó ne, ña kúví ñá ntii dañu ntúvi. ¿Kakuñti'xe ntu o sá'a? —ka'an ña.

27 Kaka'an ñá ni ña:

—Kakuñti'xe kó nto, Mastru, tsí divi ntō ña é táxnuu Xuva ko, divi ntō é I'xá Xuva ko ntō, ña é kí'xi ñuxiví sa —ka'an Márta san.

Dā éku Jesuu nú ñañā Lázaru

²⁸ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, ntiko kōo ñá kunú'u ña ne, dā kána xū'u ña ta'an ña María, kaká'an ña:

—E xéé Mástru ko i'a, kakana ña o —ka'an ña.

²⁹ Uva dú'va tsi dá téku Mariá ne, nákuntitsi náne'e ña, kue'en ñá, kukoto ña mí tuví Jesuu. ³⁰ Váta xéé ña má ñúú san, tsí ikān tuví dukuan ña mi nání'i ta'an ñá Marta. ³¹ Ña Israee, ñá ntoo nú vi'i ña kán, ña ntaxe'é doka'nú iní sán ne, dā íni ña María é kantí'i du'va tsi nákuntitsi ña ne, kú ña, kuntikin ñá ña. Tsi kukuéku ña nú ñañá tã'an ña, kuíni ña. ³² Kidáa ne, dā xee Mariá mí tuví Jesuu ne, nákunchiti ntāa ña nú dī'in Jesuu, dá kaká'an ña ni ña:

—Mastrú, tē dí tuví nto i'a ne, ta'an kó ne, ñá ni xī'i ña —ka'an ña.

³³ Dā íni Jesuu tsí kaeku Maria ni ñá Israee san ne, dōo u'vi kúvi ña. Kunta'xa iní ña. ³⁴ Kaka'an ña ni ña:

—¿Mí'i ntu ixkū'xí nto ñá? —ka'an Jesús.

Ntáka'an ñá ni ña:

—Ní'i nto, kíkoto ntódo o —ka'an ña.

³⁵ Jesuu ne, ēku ña. ³⁶ Kidáa ne, ntáka'an ña Israee san:

—Koto ntó kuan. ¡Ntē ntu kaa dii ntío ña ña! —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ntu ku é kúvi idé ña nakáan nuu ñá kuáá san. ¿Nté kui ña ni kuví vii ntu ña vata koo é ña kuví Lázaru san? —ka'an ña.

Dā ntótō Lázaru

³⁸ Jesuu ne, dōo u'vi kúvi xtuku ña dā xee ña nú ñañá san. Máví kúvi ne, xúu kantí'u nuu mí kuíta ntí'xin ña. ³⁹ Kaka'an Jesús:

—Naki'i nto xuú san —ka'an ña.

Márta, ta'an ña xí'i san ne, kaka'an ñá ni ña:

—Mastru, á tē dōo kaxkonúu ña ve, tsí e ntu kimi ntuvi ña —ka'an ña.

⁴⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Ñá ntu te kaka'án u ni o tsi te kákuinti'xe o ne, kinin nté kaa dii ka'nu Xuva kō? —ka'an ña.

⁴¹ Kidáa né, náki'i ña xuú san ne, dā ntáni'i Jesuu núu ña e dukún kán ne, kaka'an ña:

—O Úva, ntadiá'vi nto tsi téku nto é kaka'án u. ⁴² É íni u tsí nguentúvi kaini nto nee é kaka'án u ni ntō. Ntá tsi kaka'án u é na téku ña ntāñi i'a vata koo é na kuinti'xe ña tsi nuu é ntaā i é divi ntō táxnúu nto ko —ka'an ña.

⁴³ Dā kúvi ká'an Jesuu sá'a ne, nī kué'en ini ña kána ña:

—¡Ntiin dikan, Lázaru! —ka'an ña.

⁴⁴ Ntūi ntí'xe ña ntixí san ikān. Katinuu nta'a ña ni dī'in ña doó san ne, katavi núu nuu ña uun doo dúkun. Kaka'an Jesús ni ñá'a san:

—Nantuté nto ña, na nākaka ña —ka'an ña.

Ntánantukū nuu iní ña'a san nté koo ka'ni ña Jesuu (Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Kidáa ne, kuinti'xe titín ña Israee san, ña é ntēka Mariá, dā íni ña nuu i é idé Jesuu. ⁴⁶ Ntá tsi iō ñá ne, kué'en ña kúka'an véte ña nī ña fariseú san nté o dé Jesuu. ⁴⁷ Kidáa ne, nataká nuu dutu ñá odo núu nī ña fariseú san, da ntáka'an ña:

—¿Neé ntu vii o ve? Tsi dōo kué'e núu i e dōo na'nuu é kāde ña sá'á. ⁴⁸ Tē xtúvi o ñá ne, un ntíí ntíí ña'a san kuinti'xe ña ña. Kidáa né, kí'xi ña odo núu ñúú Romá ne, nakatsin ntí'i ña xúkun ko ni ñúú kō di —ka'an ña.

⁴⁹ Uun ña'a, ñá nani Caífaa, dutu ñá odo núu kuia tsikán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Nto'ó ne, ñá tē neé ini nto. ⁵⁰ ¿Ñá ntu te dii ka vá'á o, kuini nto, te uun ña'a tsi kúvi kuenta iña ko é un ntí'i o vata koo é ña kunáa ñúú kō? —ka'an ña.

⁵¹ Ntá tsi ña te diki tsi mii ñā é kaka'an ña sá'a, tsí da xé dutu ñá ódo nūu kuia tsíkan ne, Xuva kō xe'é ña é kā'an ñā tsi Jesuú san ne, kuví ña kuenta iña ñuú ña. ⁵² Ñā te da mii tsi ñuú ñā ñi, tsí vata koo é nataká nuu ntíí ntíí i'xá Xuva ko dá mí'i ka mí ntántoo ña. ⁵³ Nté ntúvi tsikán ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Jesuu.

⁵⁴ Dukuān é Jesuú ne, ña ni ika ditó ka ña mé'ñū ña Israeé san, tsi kií ña ñuú Judeá san, kué'en ña ñiñi i ñuú itsí san ne, dā xee ñā ñuú é nani Ēfraín ne, ikān intóo ña ni ña ntini'i ña.

⁵⁵ Dóko sá xee víko dá naka'an ñā da nátava Xuva kō ña Israeé ñuú Egítō ne, ñā te da ñi ñā ñu'u rantsú san ne, kúntā ñā ñuú Jerusaleen dí'na dá xēe víko san vatá xkóo ini ña é ntántoo ña kúñu ñā. ⁵⁶ Dōo nántuku ña Jesuú ne, ntatíin ña ni tā'an ña da ñi ntáñī ñā ini ukún kán:

—¿Vá ña ntu ki'xi ña víko sa'á, te kuinī nto? —ka'an ña.

⁵⁷ Tsi é kaka'an tó'ó dutú san ni ña fariseú san ne, tē xoo iní i mí tuví Jesuú ne, na kā'an ñā vata koo é kúvi tiin ña ña.

12

Uun ñadī'i, ña da'vi cho'o vídin dī'ñ Jesuu
(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ ñuú ntúvi dí'na dá kúvi víko san ne, xéé Jesuu ñuú Betania. Ikān tuví Lázaru, ña nantóto ña dá xi'i ña. ² Dēvá'a ña é kā'xí dadīi ña ni Jesuu kué'nta kuáa. Martá ne, tsū'un ko'o ña. Lázaru ne, tuví dadīi ña ni ña ntoo nú mesá san. ³ Kidāā ne, ki'i María dāva lítru cho'o vídin e dí mī nardu kúvi. Ñā te nté kaa nuu á'vi. Dá'vi ña dī'ñ Jesuú ne, dā naitsi ña idi ña. Ika díko cho'o vídin san kanī má vi'i ña kán. ⁴ Ntá tsi ntee tá'an uun ña'a ña ntini'i ñā, ñā naní Júda Iscāriote, i'xá Simuun, dívi ñā é rkontúvi díko ña Jesuú ne, kaka'an ña:

⁵ —¿Nté kui ña ni nadíko ntu ña cho'o vídin sa uní sientú ne, dá kué'é ña diu'un i iña ñā ntá'vi san? —ka'an ña.

⁶ Ntá tsi Júdā sán ne, ñā te ni kā'an ña sá'a é kantuntá'vi ini ña ña ntá'vi san. Kaka'an ña sá'a, tsí kúdi ñā du'u ña. Dívi ñā ntee nta'a ña itín diu'un san ne, kaido mī ña é ñu'u iní i. ⁷ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Koo mii nto ñā. Tsi é dúkuan káxnuu vá'a ña cho'o vídin san iñá ko te íntú'xi u. ⁸ Tsi ña nta'vi san ne, nguentúvi tsi kuntoo ña ni ntō, ntá tsi xu'ú ne, ñā te nguentúvi é kinī ntó ko —ka'an ña.

Ncho ka'ni ña Lázaru

⁹ Ñā te da ñi ñā Israeé san ne, kūtuni ña é tuví Jesuu ñuú Betaniá ne, xéé ñā mí tuví ña, ne, ñā te da mii tsí é kinī ñā Jesuú san, tsí da ti tsí é kinī ña Lázaru, ña é nantóto Jesuu. ¹⁰ Ntá tsi tó'ó dutú san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Lázaru san. ¹¹ Tsí da xé dívi kuetsí ña é ña te da ñi ña Israeé san ntaúve xío ña tsi ntákuinti'xe ña Jesuu.

Dā kuki'vi Jesuu ñuú Jerusaleen
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Ñā te da ñi ñā'a kué'en ña ñuú Jerusaleen é kúvi víko dá natává Xuva kō ña Israeé san ñuú Egítō. Utén san ne, kutuni ña é vē'xí etsin Jesuu ñuú Jerusaleen. ¹³ Kidāā né, kátsin ña nta'a tun ñuú san ne, dā kí ña, kué'en ña, kuketú itsi ña ña. Un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—ñTadiá'vi Xuva kō! ñNté kui dóo va'á ña é vē'xí kuenta iña Xuva ko, ña é kúvi Rei iña ñā Israeé! —ka'an ña.

¹⁴ Dā náni'i Jesuu uun a búru ne, íntékú ña ti, vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

15 Nǎ ku u'vī o, nūu Siuun.
Un kaa Rei o, vé'xi ña,
ntekú ña uun a búru,
ka'an.

16 Nǎ ni ñē'e diki ñá ntini'i ñá san nuu i sá'a kidaā. Ntá tsi dā kuntáa Jesuu e dukún kǎn ne, nánū'u ñá iní ña tsí kuān o úve na'a kaka'an iña ña é kuān koo vií ñá'a san ni ña.

17 Nǎ é ntoo ni'i ñá da nantoto ña Lázaru e kána ña ña ntē nú ñaña ña kǎn ne, ntáka'an ñá neé ini ña. 18 Dukuān ne, ñá te da dīi da dīi ñá'a kue'en ña é kúkuetú itsi ña ña, tsí da xé kutuni ña e dóo ka'nu nuu i idé ña. 19 Kidáā ne, ntáka'an ñá fariseú san ni tǎ'an ña:

—Íni nto ve, tsí ña te neé kuvi vií nto. ¡Tsi un ntíí ntíí ñá'a san ntaíntikín ñá ña! —ka'an ña.

Nǎ griegu ntánantuku ña Jéssuu

20 Ntádaka núu ña griegu san mé'ñū ña xee ñuú Jerusaleen é kada ka'nu ña Xuva kō viko san. 21 Nǎ sǎ'a ne, xéé ētsin ña mí ntitsí Felipe, ña vé'xi ñuú Betsaida é kadūku ntée ñuú Galiléa ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Ntio ntí kiní nti Jesuu —ka'an ña.

22 Felipé ne, kué'en ña kúkoto ñá Andree. Kidáā ne, ntuvi ñá kúka'an ñá ni Jéssuu. 23 Jesuu ne, kaka'an ñá ni ña:

—E xéé ētsin ura é nǎxi'í nuu ka'nu ú, xu'u é véxkúvi ú ñatíi. 24 Nuú é ntaā i é kǎka'án u ni ntō tsí tē ña kuví nuni tatá san tē ko'xó nuu ñu'u kǎn né, kuan tsí kaa tuvi. Ntá tsi te kúvi ne, ñá te da dīi nuni katá'xi. 25 Xoo e dóo kakuinima i ntuvi iña i ne, kunaá ña. Ntá tsi xoo é ña ntío i ntuvi iña i i'a ñuxiví sa ne, ní'i ña ntuvi vá'á iña ña ntii dañu ntúvi. 26 Xoo ña'a é ntio ña kada tsiñu ña iña kó ne, na kuntikín ñá ko. Mí'i tūvi u ne, é ikan kutúvi ña kade tsiñu iña kó ni ko. Xoo é kade tsiñu iña kó ne, kada ka'nu Uvǎ kó ña dī.

Kaka'an Jéssuu tsí kuví ña

27 ¡Dóo kakunta'xa iní ko ve! ¿Nee iñá ntu ka'án u? ¿Kǎ'an ntú u na nakákú Uvǎ kó ko nuu i sá'a? ¿Neé ntu ka'án u? Tsi é divi tsiñu vé'xi u é ntō'o ko sá'a.

28 Uva, naxi'í nuu ka'nu ntō ve —ka'an Jéssuu san.

Kidáā né, kīi dító tatsín, nte e dukún kan kǎka'an:

—É nǎxi'í nuu ú ne, ntá tsi nǎxi'í nuu xtuku u —ka'an tatsín san.

29 Dǎ téku ña ntáñi étsin sǎn tatsín san ne, kakatsin, kuiní ña. Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi ánje kǎka'an ñá ni ña.

30 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nǎ te kuēnta iñá ko tatsin sǎ'a, tsí divi kuēnta iña nto. 31 E xéé ntūvi é kadǎ kú'vé Xuva ko iña ñuxiví sa ve. Vi'i a vé ne, nantíi ña ña é kadē kú'vé ñuxiví sa. 32 Xu'ú ne, te kúntaá dukún u ñu'u sá ve ne, vii ú vata koo é na kuntikín u ntíí ntíí ñá'a sǎn ko —ka'an ña.

33 Sǎ'a kaká'an ña vata koo é kútuni ñá'a san nté koo kuví ña. 34 Dukuān ne, nantíko kōó ña'a san, ntáka'an ñá ni ña:

—Tékú nti tsí uve na'a kaká'an leí san tsí ña táxnuu Xuva kō sǎn ne, ntii dañu ntuvi kutuvi ña. ¿Nté kuan ntú ó kaka'an é ña vexkúvi ñatíi ne, ntaa ña e dukún kǎn? ¿Xoo ña'a nti'xe ntu é véxkúvi ñatíi kuan? —ka'an ña.

35 Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Dutsí sǎ ntuvi xi'í nuu ñu'u mí ntoo nto. Kaka ká nto vi'i a iō ñu'ú san iña nto vata koo é ña kuaá nto itsi nto. Tsí ña kaika mí neé ne, ntē ñá ini ña mí kǎin ña. 36 Na kuínti'xe nto ñu'ú san vi'i a iō ka vata koo e xi'í nuu kuntōo nto —ka'an ña.

Dǎ kúvi ka'an Jéssuu sǎ'a ne, kué'en ña kúkuetúvi xu'u ña mí ñá naní'i ñá'a san ña.

¿Nté ò ntu é ña ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu?

³⁷ Kuān te ña te da díi núu i e dóo ka'nu idé ña nuu ña'á san ne, ñá ni kuinti'xe ña ña. ³⁸ Kuān o ntúntaa vatá ó kaka'an tú'un Isáia, ñá ka'án naa Xuva ko, dá kaká'an ña:

¿Xoó ntu kuinti'xe i tú'un é kāká'án o?

¿Xoó ntu é nañé'e Xuva kō nuu i e dóo ka'nu é kākuví kade ña?

ka'an ña. ³⁹ Dukuān ne, ña ni kúvi kuinti'xe ña, vatá ó kaka'an xtúku Isaiá san:

⁴⁰ Tsí Xuva kō ne, nanéé ñá nuu ña.

Dé ka'xi ña díki ñá di

vata koo é ña kuvi kiní ña,

nté ña kuvi k'ín díki ñá,

vata koo é ña kuvi kuntikin ñá ko ne,

ñá ntavá'a ú ña di.

⁴¹ Sá'a kāká'an Isaiá san, tsí nte dí'na íni ña nté koo naxi'í nuu ka'nu Jesuú ne, kaka'an ñá kuenta iña ña.

⁴² Ntá tsi titín ña odo núu san ne, kuinti'xe ña ña. Ntá tsi ña ni ká'án ditó ña mé'ñu ña'a san, tsi da xé 'ú'ví ña ña fariseú san tē da natava ña ña má ví'í mí ntánataká nuu ña Israeé. ⁴³ Tsí díi ka ntio ña é vā'á koo ka'án ñá'a san iña ñá, naa i é vā'á koo ka'án Xúva ko iña ña.

Tú'un Jesuu é kada kú've iña ñá'a san

⁴⁴ Un ntii tsi kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é kākuinti'xe i kó ne, ñá te da mii tsí ú kakuinti'xe ña, tsí kakuinti'xe ña Uvā kó, ña e táxnūu ko. ⁴⁵ Xoo é kainí i kó ne, kainí ña ña e táxnūu kó di.

⁴⁶ Xu'ú é kúvi ú ñu'u é vē'xí u, vexnaxi'í nuu u ñuxiví sa vata koo é da xóo ka ña'a, ña é kuinti'xe i kó ne, ña káka ña mí nēé san. ⁴⁷ Tē xoó kateku i tú'un ko, ntá tsi ña káde ntaa ña, ñá te xū'ú kadā kú've u iña ña. Tsi ñá te vē'xí u ñuxiví sa vata koo é kadā kú've u iña ñá'a san, tsi vē'xí u vata koo é na nākáku ña.

⁴⁸ Xoo é ña ntío i ko, é ña káde kuenta tú'un kó ne, ío xoo é kadā kú've í iña ñá tē xee ntúvi é ntí'i. Kidáā ne, ni'i ña é nto'o ña kuenta iña tú'un ko, tsí ña ni kuinti'xe ña é kāká'án u. ⁴⁹ Tsí ña te díki tsi mii ko kakene tú'un é kāká'án u san. Tsí Uvā kó, ña táxnūu kó ne, dívi ña kāká'an ña nté koo ka'án u, nté koo nakuā'a ú ña'a san. ⁵⁰ Íni u tsi tú'un Uvā kó ne, dívi é ta'xi ntuvi vā'á iña nto ntii dañu ntúvi. Xu'ú ne, da nēé ka tú'un é kāká'án u ne, kaka'án u vatá ó ntio Uvā ko —ka'an Jesuu.

13

Dā nákate Jesuu dí'in ña ntini'i ña

¹ Dā xee étsin viko da táva Xuva kō ña Israeé ñuú Egítō ne, ntoo Jesuu ni ña ntini'i ña, ntaé'xi dadíi ña kuenta kuáa. Íni Jesuu tsi e xée ūra i é ntāka ña ñuxiví sa é k'ín ña, kínakútúvi dadíi ña ni Xuva kō. Ni; kué'en tsi ntuvi kuñima ñá ña'a ña, ña ntoo ñuxiví a. Nté uun ntúvi ñá ni xtuví mii ña é kuinima ñá ña.

² Ntá tsi Júda Iscāriote, i'xá Simuún ne, é tsí'í tó'ō é ña vā'á san díki ña é diko ña Jesuu. ³ Jesuú ne, é íni ña tsí nta'a Xuva ko vē'xí ña ne, é íni ña tsí ntaa xtuku ña nta'a Xuva kō di. E íni ña tsí e xnúu nta'a Xuva ko ña un ntí'i núu i. ⁴ Kidáā ne, nākuntísi ña é tuví ña nū mēsa kán ne, dá nātavā ñá du'nu ña, dá kí'í ña doó ne, xntee ñá í'xi ña. ⁵ Kidáā né, xnúu ña ntute íni tití'í ne, éni nt'u ña nákate ña dí'in ña ntini'i ña, da naítsi ñá doo é ntee í'xi ña.

⁶ Dā xee ña mí tuví Simuun Pedrú ne, kaka'án Pedrú san ni ña:

—¿Vá dívi ntu nto nákate nto dí'in ko? —ka'an ña.

⁷ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Vevíi ne, váta k'ín díki o nee iña é kade u. Ntá tsi k'ín díki o rkontúvi —ka'an ña.

8 Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Nté uun ito ña da vá'a ko é nakate nto dí'in ko! —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē ña nakaté u dí'in ō ne, ñá kadūkun ntéen ko —ka'an ña.

9 Kaka'an xtúku Simuún Pedrú ni ñā:

—¡Dukuān ne, ñá te da mii tsi dí'in ko nakate nto ni; tsi nta'a kó ni dí'í ko dí'í —ka'an ña.

10 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Xoo é ítsi i ne, ñá ntō é ntúntoo ká xtuku kanī kúñu ī, tsi da mii tsi dí'in ī kantio é ntōo. Tsi e ntúntoo kanī kúñu ñā. Kuan ntúntoo nto dí, kuān té ña te un ntí'i ntō —ka'an ña.

11 Tsi ini ña xoo é diko i ñā. Dukuān é kaka'an ña tsi ña te un ntí'i ñā e ntúntoo ñā.

12 Dā kúvī nákatē ña dí'in ña ntini'i ñā ne, nákunūu xtuku ña du'nu ña. Dā nakutúvi ña nú mesa kán ne, dá kaká'an ñá ni ñā:

—¿Kañe'e diki ntú nto nee iña idé u ni ntō? 13 Ntáka'an nto tsi mastru ntó ko, tó'ó nto kó ne, vá'ā ó vatā ó ntáka'an nto, tsi ña dí'vī ntí'xe u. 14 Te xū'u é mastru ntó ni tó'ó ntō ne, nakate ú dí'in ntō né, kuan tsi koo víi nto, nakate nto dí'in tā'an nto di. 15 Tsi xu'u dí'na ú nañe'e ú nto nté koo víi nto ne, kuan tsi koo víi nto vatā ó dé u ni ntō. 16 Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi ña te dí'í ka ka'nu ña kade tsiñu san e tó'ó ñā. Ntē ña te dí'í ka ka'nu ña táxnūu tó'ó ī san é ña e táxnūu ñā. 17 Te kañe'e diki nto sá'a ne, kada ntaa ntó ne, dóo díni koo kúntoo nto.

18 Ñá te kuēnta iña nto un ntí'i ntō é kākā'án u sá'a. Iní u xoo é nakaxnú u. Ntá tsi kúntaa vatā ó úve na'a kaká'an tú'un Xuva kō tsi dí'vī ñā é kae'xí dadíi ní kó ne, dí'vī ña ntaā ña atá kó. 19 Sá'a kākā'án u ni ntō dí'na da kúvī, vatá koo te kúntaa ne, kuinti'xe nto é dí'vī ntí'xe u. 20 Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi xoo é kaiko ñu'u i ña táxnūu ú ne, kaiko ñu'u ña kó dí; xoo é kaiko ñu'u i kó ne, kaiko ñu'u ña ña táxnūu kó dí —ka'an ña.

Kaka'an Jesuu tsi dikō Júdā sán ña

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Dā kúvī ka'an Jesuu sá'a ne, dóo kúnta'xa iní ña ne, kaka'an ña:

—Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Tsi uun ña'a nto ne, diko ntō ko —ka'an ña.

22 Ito ña ntini'i Jesuú san ta'an ña, xe un xé un ñā, tsi ñá ini ña xoo iña i é kākā'án ña. 23 Uun ña'a ñā e dóo kuinima Jesuú ne, tuví ña dí'ñi ña, kae'xí ña. 24 Ide Simuún Pedrú san nta'a ña ní ña tuví dí'ñi Jesuu é tsixē'e ña ñā xoó kuenta iña í é kākā'án ña. 25 Kidáā ne, diin diin tsi katsixē'e ña Jēsuu:

—Mastru, ¿xoó ntu é kuān ó kaka'an ntó san? —ka'an ña.

26 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Dí'vī ñā é kué'é u tañú'ū é xnūu nto'o ú san —ka'an ña.

Kidáā né, xnūu nto'o ña uun tá'vī tañú'ū sán ne, xé'e ñā Júdā, i'xá Simuun Scarioté san. 27 Dā é'xi Júdā san tañú'ū sán ne, ura tsi i kukí'vī tó'ó e ña vá'ā sán nima ña. Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Kantí'i dú'va tsi viin nee iña é ncho viin —ka'an ña.

28 Ntá tsi nté uun ña ntōo ntaé'xi nú mesá san ña ni kutúni ña nté kui kuān ó kaka'an ñá ni ña sá'a. 29 Tsi Júdā sán ne, dí'í i ña, ña nteé nta'a i dí'vī un san. Iō ñá kuiní ña ne, kaka'an Jesuu ni ñá tē kíkuiñi ña é kantio ña iña víkó san, o te kué'é ña dí'vī un ña ntá'vī san.

30 Ura tsi i da kúvī é'xi Júdā tañú'ū sán ne, kí ña kue'en ña é níñu.

Tū'ún xee e xtúvī Jesuu

31 Dā kí Júdā san kué'en ña ne, kaka'an Jesuu:

—Vevii ne, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, kaxi'í nuu ka'nu u. Dukuān ne, kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dí kuenta iñá ko. ³² Te kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko kuēnta iñá ko ne, kanaxi'í nuu ka'nu ña kó vatā ó kaxi'í nuu ka'nu mii ñā ne, ura tsí i kuan kōo vií ñā. ³³ I'xá mii kó, ña ná'a ká kutuví dadii ú ni ntō. Nantuku ntō ko, ntá tsi, vatā ó kaka'án u ni ñā Israeé san ne, kuan kōo ka'án u ni ntō di tsí ñā kuvi k'ín ntō mí k'ín u. ³⁴ Xtuví ni'í u nto tú'un xeé san: é na kuñima ntō ta'an nto, xe un xe un ntō. Vata tsí ó kakuinimá ko nto ne, kuan tsi koo na kuñima ntō ta'an nto dí, ³⁵ vata koo tē ini ñā'a san tsi ntákuinima ntō ta'an nto ne, kutuni ña tsi ntántikin ntō ko —ka'an ñā.

Dá kakā'an Jéssu tsí ka'án Pedru e ñá ini ñā ñā
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Kaka'an Símuun Pedru ni ñā:

—¿Mí'í ntu k'ín nto, Tó'ó? —ka'an ñā.

Nantíko kōo Jéssu, kaká'an ñá ni ñā:

—Mí k'ín u ne, ña kúvi k'ín ní ko vevii, ntá tsi da nté rkontúvi ne, nakuntíkin ko —ka'an ñā.

³⁷ Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tó'ó, ¿nté kui ñā kuvi ntu kuntíkin u nto vevii? ¡Kuān te kué'e ú ntuvi iñá ko kuenta iñā nto! —ka'an ñā.

³⁸ Nantíko kōo xtúku Jéssu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá nuu é ntāa ntí'xe ntu i é kué'en ntuvi iñā o kuénta iñá ko? Tsi nuu é ntaā i é kaka'án u ni ó tsi dí'na dá kána lí'xí sán ne, úni ito ka'an tsi ñá inin ko xoo ñá'a u —ka'an ñā—.

14

Jesuú ne, divi ñā é kúvi ñā itsi é k'ín o nta'a Xuva kō

¹ Ñá ku dē kueni nto. Kuntée iní ntó Xuva kō né, kuntée iní ntó ko di. ² Má vi'í Uvā kó ne, dōó io mí kuntoo ó. Tē dí ñā kuān ó ne, ñá ni ká'án u ni ntō. K'ín ú, kixtúvi tu'vé u mí kuntoo nto. ³ Te kué'en u é xtúvi tu'vé u mí kuntoo nto ne, ki'xi xtuku ú, kixnakueká u nto, vata koo é kuntoo dadii nto ni ko mí kutuví u. ⁴ Ini ntó itsi san é xee nte mí k'ín u —ka'an Jéssu.

⁵ Kaka'an Túmaá san ni ñā:

—Mastru, ñá íni nti mí'í k'ín nto. ¿Ntē ntú koo naní'í nti itsi i san? —ka'an ñā.

⁶ Ne, kaka'an Jéssu ni ñā:

—Xu'u e kúvi u itsi nto; kaka'án u é nuu é ntaā i né, tā'xi ú ntuvi iñā nto. Xoxó kuvi xee i ntá'a Uvā kó tē ñā te kuénta iñá ko. ⁷ Tē dí ini ntí'xe nto kó ne, ini ntó Uvā kó di. Nte vevii ne, é ini ntó xoo ñá'a ñā, tsí é dukuan íni nto ñā di —ka'an Jéssu.

⁸ Kaka'an Félipé san ni ñā:

—Nañ'e ntó nti Uva ntō ni. Kuan tsi kaa é ntio nti —ka'an ñā.

⁹ Kaka'an Jéssu ni ñā:

—¿Nté ó ntu, Felipe? Ñá te dā vevii ntoo dadii ú ni ntō né, ¿ntē vata kinín ko? Xoo e ini i kó ne, é ini ñá Uvā kó di. ¿Nté kuān ó kaikan ntun é nañ'e' é u o Uvā ko? ¹⁰ ¿Vá ñā ntu te kákuinti'xe o tsi únun tsí kúvi ú ni Uvā ko, tsi únun tsí kúvi Uvā kó ni kó di? Tsi tú'un san é kaka'án u ni ntō ne, ñá te dikí tsi mii ko katavá u, tsí Uvā kó e nuu mé'ñu nuu dava ñā kó ne, mii ñā kade ñā nuu i e dóo va'á san. ¹¹ Na kuñti'xe nto ko é kaka'án u tsi únun tsí kúvi ú ni Uvā kó ne, unan tsi ñā ni kó di. Tē ñā ntákuinti'xe nto é kaka'án u ne, kuān te nuu i é kadé u san na kuñti'xe nto. ¹² Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí te xōo ñá'a é kuñti'xe ñā kó ne, vií ñā nuu i é kadé u di. Ó díí ka ka'nu ká nuu i vií ñā, tsí ntaa u mí tuvi Uvā ko. ¹³ Da neé ka nuu i é kakan ntó nta'a kó ne, vii ú vata koo é xí'í nuu ka'nu

Uvā kó kuenta iñá ko, xu'u é I'xā ña. ¹⁴ Da neē ka nti'i nūu i é kākan ntó nta'a kó ne, ta'xí u nto.

Kaka'an Jesús tsí taxnūu ña Espiritū Sántū san

¹⁵ Tē ntákuinima ntí'xe ntó kó ne, kada ntaa nto tú'ún é xtúví u. ¹⁶ Kákān ú nta'a Uvā kó, na taxnūu ña uun ña'a, ña é xntii ntó né, kunuu mé'ñu kunuu dava ña nto ntii dañu ntúvi. ¹⁷ Espiritu sá'a ne, divi ña é tá'xi ña é kütuni nto nee iña é nuu é ntaā i. Ña kúvi kuinti'xe ña ñuxiví sa ña, tsí ña kuvi kiní ña ña, ntē ñá ñi ñá xoo ñá'a ña. Ntá tsi divi ntó ne, ini ntó ña, tsí nuu ña nima ntó ne, nuu mé'ñu ña ntó.

¹⁸ Ñá te tsoo mii kuē'én u nto, tsí ki'xi xtuku ú mí ntoo nto. ¹⁹ Ña ná'ā ká kukui dá ña kiní ka ña ñuxiví san ko. Ntá tsi divi ntó ne, kiní nto ko. Tsi ni'i nto ntúvi iña nto vatā ó ió ntuvi iñá ko di. ²⁰ Ntuvi tsikán ne, kutuni nto tsí uun tsi kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi kúvi nto nī kó ne, kuan divi ú ni ntó di. ²¹ Xoo é kaeni tutun i tú'ún é xtúví u ne, kade ntaa ña ne, divi ña é kákuinima ntí'xe ña ko. Xoo é kákuinima í ko ne, kuinima Úvā kó ña di. Xu'ú ne, kuinimá ko ñá di ne, ntii díto u é kīni ñá ko —ka'an Jesús.

²² Júdā, ña uun san, ña é ña te Iscarioté ne, kaka'an ñá ni Jesús:

—Mastru, ¿nté kui ntii díto nto nuú nti ne, ntá tsi nuu ñá ñuxiví san ne, ña ntii díto nto? —ka'an ña.

²³ Nantíko kōó Jesús, kaka'an ñá ni ña:

—Xoo é kákuinima í ko ne, kade ntaa ña tú'ún e xtúví u. Kuinima Úvā kó ña ne, kixkuntoo dadii ntí ni ña, ntuví u ni Úvā ko. ²⁴ Xoo é ña kákuinima í ko ne, ñá kade ntaa ña tú'ún é káka'án u. Tsi tú'ún é káka'án u ni ntó ne, ñá te dāki mii ko é káka'án u, tsí divi tú'ún Uvā ko, ña é táxnūu ko.

²⁵ Nūu i sá'a kaka'án u ni ntó vi'i a tuvi dukuán ka ú ni ntó. ²⁶ Ntá tsi Espiritū Sántū san, ña é xntii ntó, ña é táxnūu Uvā kó kuenta iñá ko ne, divi ña nañē'e ñá nto é un nti'i nuú i. Ta'xi ña é naka'an nto un nti'i é káka'án u ni ntó nte dí'na.

²⁷ Te kuē'én u ne, ta'xí u é vā'á koo kuntōo nto, vatā ó tuví u, ñá te vatā ó kata'xi ña ñuxiví sa. Ñá ku dē kuení nto; ntē ña ku u'ví nto. ²⁸ Tsi kaka'án u ni ntó é kī'ín u, ntá tsi ki'xi xtuku u é kutúví u ni ntó. Te nūu é ntaā i é ntákuinima ntó ko ne, kúntoo dínī nto, tsí kaka'án u tsi kī'ín u nta'a Uvā ko. Tsi díi ka ka'nu Uvā ko é xu'u. ²⁹ Sá'a káka'an ntáa ú ni ntó dí'na dá kúvi vata koo é, tē kúntāá ne, kuinti'xe nto kidaā.

³⁰ Ñá kuē'é ka ka'án u ni nto vē, tsi vé'xi é kadē kú'v'e ñuxiví sa. Ñá tē neē kuvi vii ní ko. ³¹ Ntá tsi vii u vata ó ka'an Úvā kó, vata koo é kütuni ñá ñuxiví sa tsi dóo kakuinimá ko Uvā ko. Nakuntáñi ntó ve, dá kī'ín o —ka'an Jesús.

15

Xo'o tinti'o é nuu é ntaā i

¹ Kaka'an xtúku Jesús:

—Xu'u é vata kaa xo'o tinti'o é nuu é ntaā i kaá u. Uvā kó ne, divi ña é kuēnta káde ña. ² Te ūun ntidin i ña kakii tinti'o í ne, ka'nté ña. Ntá tsi te kakii tinti'o í ne, ka'nté ntodo ñá nuu i vata koo é kuē'e kiti i kii ti. ³ Nto'ó ne, é ntūntoo nto kuenta iña tú'ún é káka'án u ni ntó. ⁴ Kuye ta'an nto kó vatā ó ntee tá'an ú nto. Tsi te da mii tsi ntidin i sán, tē ña ntee tá'an xo'o i sán ne, ña kúvi kii kiti i. Kuan ntó'ó di, nté unun nto ña te neē kuvi vii nto tē ña ntee tá'an nto ko.

⁵ Xu'ú ne, xo'o i kúvi u; divi ntó né, ntidin i kúvi nto. Xoo é ntee tá'an i kó ne, ntee tá'an ú ña dí ne, dóo kue'e é vā'á vii ña. Tē ña te ntee tá'an nto kó ne, ñá tē neē kuvi vii nto. ⁶ Xoó ña'a é ña ntee tá'an i kó ne, kiñu'u ña ña kī'i kán vata kaa ntidin i e kádun e ntánakuido ña'a san e ntátsu'un ña nchú'un kán é kóko.

⁷ Te kunteē tá'an nto kó, te kunuu inī nto tú'ün kó ne, kákan nto da neē ka é ntio nto ne, ní'i ntó. ⁸ Dóo xi'i nuu ka'nu Xuva ko tē dóo kué'e núu i é vā'a víi nto. Kuan kōo ntuví ntí'xe nto ña ntin'i ko. ⁹ Vatā ó kakuinima Úvā kó ko ne, kuān ó kakuinimá ko ntó di. Ná ku xtuví mii nto é káka nto itsi ko, tsi dóo kakuinimá ko ntó. ¹⁰ Te káda ntaa nto tú'ün é xtuví u ne, ña xtuví mii u é kakuinimá ko nto, vatā o dé ntaa u é káka'an Úvā kó ne, ñá kaxtuví mii ña é kakuinima ñá ko di.

¹¹ Kaka'an u ni nto sá'a vata koo é na kũntoo díní ntó ní kó vatā ó tuvi díní u di. Kidáa ne, kunuu díní kue'én nima nto. ¹² Sá'a é tú'ün ko é xtuví u: Na kuinima ntó ta'an nto vatā ó kakuinimá ko nto. ¹³ Te núu é ntaā i é kakuinima kué'en ko ña e dóo vā'a tiin ní'í ó ne, un tsi nte ntúvi iña ko kué'e o kuēnta iña ña. ¹⁴ Nto'ó ne, ña e dóo vā'a tiin ní'í ú nto te víi nto é káka'an u ni ntó. ¹⁵ Ví'i a vé ne, ñá ká'an ka u te ña ntáde tsiñu iña ko nto, tsí ña ntáde tsiñu sán ne, ñá iní ña neē kade tó'o ña. Ntá tsi ña e dóo vā'a tiin ní'í ú kaka'an u nto, tsí kaka'an ntí'í ú ni ntó nee iñá kaka'an Úvā kó ní ko. ¹⁶ Ña te dívi ntó nakaxnúu ntó ko, tsí xu'u nakaxnúu ú nto ne, teé tsiñú u nto é kí'in nto, kinakáxa nto é vā'a san vata koo é na xntíi. Kidáa né, da neē ka nuu i é kákan ntó nta'a Úvā kó kuenta iña ko ne, ní'i ntó. ¹⁷ Sá'a tsi é xtuví u é víi nto: é na kuinima ntó ta'an nto.

Ña ñuxiví san ntaínchu'vi ña Jesuu ni ñá'a ña

¹⁸ Te ntaínchu'vi ña ñuxiví san ntó ne, na kũtuni nto tsí di'na u ínchu'vi ñá ko. ¹⁹ Te dí kudadii nto ní ña ñuxiví san ne, dóo ntio ña nto. Ntá tsi ña te i'a ntádku ntéé ká nto, tsi nakaxnúu ú nto ñuxiví san. Dukuān ne, ntaínchu'vi ñá nto. ²⁰ Nanú'u ntó iní nto tú'ün é káka'an u ni ntó: Tsi nté uun ña kade tsiñu ne, ñá tē díi ka ka'nu ña'a ña e tó'o ña. Vata ó dé xení ña ní kó ne, kuan kōo kada xení ña ni ntó di. Tē dí ni dē ntaa ña tú'ün kó ne, kada ntaa ña e ntáka'an ntó di. ²¹ Un ntí'i sá'a nantó'o ña nto kuenta iña ko, tsi ñá iní ña ña táxnúu ko.

²² Te dí ña ni kí'xi u é kixka'an u ni ña ne, ña túvi kuétsi ña. Ntá tsi vevíi ne, ña túvi ká doka'an núu iní kuenta iña kuétsi ña. ²³ Xoo é kainchu'ví ko ne, kainchu'ví ña Úvā kó di. ²⁴ Ña túvi kuétsi ña tē dí ña ni iní ña nuu i é idé u e nté uun ká xtuku ña'a ña kuvi víi ña. Ntá tsi kuān te iní ña ko ne, nté dúkan ña ntio kue'én ñá ko, nté Úvā kó di. ²⁵ Ntá tsi kuan ó kúvi vata koo é ntũntaa mí úve na'a lei iña ña é káka'an: "Ínchu'vi ñá ko é nté ña túvi nee nuu i", ka'an.

²⁶ Ntá tsi tē xee Espiritú é nuu é ntaā í san, ña vé'xi nta'a Úvā ko é xntíi ña ntó né, dívi ña ntáda ntaa ña kuenta iña ko. ²⁷ Dívi nto ntáda ntaa nto kuenta iña ko di, tsí nto'ó ne, intóo dadíi ó un tsi nte dá iñi ntu'u.

16

¹ Núu i sá'a kaka'an u ni ntó vata koo é ña nativi iní nto e ntántikin ntó ko te kúvi. ² Tsi nakunu ña nto má ví'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Xée ntúvi te xoó ka'ni i nto ne, tsiñu Xuva kó kade ña, kuiní ña. ³ Sá'a víi ñá ni ntó tsí vata kiní ña Úvā kó, nté xú'ú di. ⁴ Ntá tsi kaka'an u sá'a ni ntó vata koo tē xee ntúvi tsikán ne, nanu'u ntó iní nto tsi dívi é káka'an u ni ntó.

Núu i é kade Espiritú Sántu

Ñá ni ká'an u ni nto sá'a nte dá iñi ntu'u, tsí da xé tuví dadíi ká u ni ntó. ⁵ Ntá tsi vevíi ne, kí'in ú ve, kí'akutúvi dadíi ú ní ña táxnúu ko. Nté uun nto ña kátsixe'e ntó ko mí kí'in u. ⁶ Da uun kakuví, dóo ntoo nta'xa nto é kuan ó ka'an u ni nto sá'a. ⁷ Ntá tsi kaka'an ntaa ú ni ntó tsí díi ka vā'a o iña nto é kí'in u. Tsi tē dí ña kí'in ú ne, ña kúvi kí'xi ña é xntíi ntó. Ntá tsi te kué'én u ne, taxnúu ú ña é kunuu mé'ñu ña ntó. ⁸ Te vé'xi ña ne, nañe é ñá ña ñuxiví san nee iña é kuétsi ña, nee iña é vā'a koo víi ña ne, nté koo kada kú've Xúva ko iña ña di: ⁹ kuenta iña kuétsi i é ña ni kuintí'xe ña ko; ¹⁰ kuenta iña i é víi ña é vā'a, tsi

ka'in u mí tuví Uvā kó ne, ñá kīnī ka ntó ko; ¹¹ kuenta iña i é kadá kù've Xuva ko iña ñá vatā o dé ña ni ña odo nūú iña ñá ñuxiví sa.

¹² Dōó titín ka nuu i é ncho ka'an u ni ntó, ntá tsi ña kutíi nto é tēku ntí'i nto vevii. ¹³ Ntá tsi te vē'xi Espiritú é nuu é ntaā i san ne, nañ'e ñá nto é un ntí'i nee iña é nuu é ntaā ntí'xe i. Tsi ñá te diki tsi mii ña ká'an ña, tsí nee iña é tekú ñá ne, diví é ka'an ñá ni nto ne, nañ'e ña nto nté koo kuví rkontúvi. ¹⁴ Diví ñá né, kada ka'nu ña ko, tsí ni'i ña nee iña e iñá ko ne dá ta'xi ña é kütuni nto. ¹⁵ Un ntí'i é ió iña Uvā kó ne, kaduku ntée ú di. Dukuān é kaka'an u tsí nañ'e ñá nto nee iña iñá ko é ni'i ña.

¹⁶ Ña ná'á ká kiní nto ko, ntá tsi ña na'á ka xtúku ne, nakiní xtuku nto ko —ka'an Jesús.

Nadama donta'xá san dodini

¹⁷ Kidáa ne, ió ñá ntini'i Jesúsú ne, tsixe'e tā'an ña xe un xé un ñá:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un sá'a é kaka'an ñá ni kó tsí ña na'á ka kiní o ñá ne, ña ná'á ká xtuku ne, nakiní xtuku o ñá, tsí k'i'in ñá nta'a Uva ñá? ¹⁸ ¿Nee iñá ntu kani tú'un é kaka'an ña é ña na'á ka? Ñá kãñ'e diki kó ne nuu i é kuān ó kaka'an ña —ka'an ña.

¹⁹ Kütuni Jesúsú tsí ncho tsixe'e ña ña kuenta iña i sá'a ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ntátsixe'e ta'an ntu ntó nee iñá ncho ka'an u dá ka'an u tsí ña na'á ka kiní nto ko, ña ná'á ká dá nakiní xtuku nto ko? ²⁰ Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntó tsi kuéku nto ne, kunta'xa iní nto di, nñ dukuan ña ñuxiví san ne, kuntoo díní ña. Ntá tsi kuān te kunta'xa iní nto vevii ne, rkontúvi ne, nadama donta'xá san dodini. ²¹ Vata kaa ñadfi'i, ña é dá vé kaku i'xá i ne, kantí'i iní ña tsí e xee ūra i. Ntá tsi te kúvi káku i'xá ña ne, kunání ña e kaexnúu kúñu ña, tsí dóo díní ña kuenta iña i e káku i'xá ña é dá vé xee ñuxiví sa. ²² Diví ntó dí ne, ntánti'i iní nto vevii. Ntá tsi nakiní xtuku ú nto ne, naku'un díní nima ntó kídáa, uun dodini e nté uun xoxo kuví ka'nté nuu i.

²³ Ntuvi tsikán ne, ñá té neé tsixe'e ká nto ko. Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntó tsí da neé ka ntí'i nuu i é kákan ntó nta'a Uvā kó ne, ta'xi ña te kákan ntó kuenta iñá ko. ²⁴ Vevii ne, vata kákan nto nté uun nuu i kuenta iñá ko. Kákan ntó ne, ni'i ntó, vata koo é kúntoo díní kue'en nto.

Jesú ne, kúvi idé ña ni ñuxiví sa

²⁵ Kantada dadii ú nuu i sá'a, kaka'an u ni ntó. Ntá tsi vé'xi ntuvi é ña te kuan koo ka'an ka u, tsí ka'an ntaā u ni nto iña Uvā ko. ²⁶ Ntuvi tsikán ne, kákan nto kuenta iñá ko. Ntá tsi ña te kaka'an u ni ntó te kákan u nta'a Uvā kó kuenta iña nto. ²⁷ Tsi Ūvā kó ne, mii ña dóo kakuinima ñá nto, tsí da xe ntákuinima ntó ko ne, ntákuinti'xe nto é vē'xi ú nta'a Xuva kó. ²⁸ Tsí nta'a Uvā ko kii ú, vé'xi ú ñuxiví sa. Vevii ne, ntaka ú ñuxiví sa dá ntaā xtuku u mí tuví Uvā ko —ka'an Jesús.

²⁹ Ntáka'an ñá ntini'i ña ni ñá:

—Vevii ne, kaka'an ntaā nto, é ña te kántada dadii ká nto. ³⁰ É iní ni ve tsi iní nto un ntíi ntñ núu i. Ntē ña ntio é xoxo tsixé'e i ntó. Dukuān e ntákuinti'xe ntí tsi vé'xi nto nta'a Xuva kó —ka'an ña.

³¹ Nantíko kōó Jesúsú, kaká'an ñá ni ñá:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto ve? ³² Ntá tsi e xée ūra i ne, vevii du'va tsi nakuite xáa nto. Da díta da díta xnto itsi nto, xtuví mii ntó ko. Ntá tsi ña te da mii tsí u tuví u, tsí tuví ni'i Ūvā kó ko. ³³ Kaka'an u ni nto un ntí'i sá'a vata koo é kúntoo vá'a nto, xoo é kantíkin i ko. Ñuxiví a ne, dóo nto'o nto. Ntá tsi ka'xi víi nto nima ntó, tsi e kúvi idé u ni ñuxiví sa —ka'an ña.

¹ Dā kúvi ka'an Jéssu núu i sá'a ne, ntāa ni'i ña nuu ñá e dukún kán, dá kaká'an ña:

—Úva, e xée úra í ve. Nāxi'í nuu ka'nu nto kó, xu'u é l'xā ntó ve, vata koo é nāxi'í nuu ka'nu ú nto di. ² Tsi tá'xi nto tsiñu ko é kodo núu u iña un nti'í kue'en dú'va ña'a san vata koo é kué'é u ntuvi vo'á iña ña ntií dañu ntúvi, un nti'í nti'í ña'a, ña e nátsu'un nta'a nto ko. ³ Sá'a é ntuvi vā'á iña ña: te ñi ñá nto, ñi'í ntó é Xuva nti'xe ko nto, ni Jesūcristu, xu'u e táxnūu nto.

⁴ Xu'ú ne, é dē ka'nu ú nto ñuxiví sa. É nantí'í u tsiñu e teé tsiñu nto ko é vīi u. ⁵ Vevíi ne, naxi'í nuu ka'nu nto kó nta'a nto ve, Úvá, vata tsí o nāxi'í nuu ka'nu nto kó ntē dí'na dá ñi'í ntu'u ñuxiví sa.

⁶ Ña é nakaxnúu nto i'a ñuxiví sa é tsu'un nta'a ntó kó ña ne, é nañé'é u ña xoo é ñi'í ntó. Tsi ñi'í iña ntó ña ne, nátsu'un nta'a ntó kó ña ne, ñi'í ña kuínti'xe ña tú'un ntó. ⁷ Ñi'í ña ve tsí da nēé ka nuu i e tá'xi nto kó ne, nta'a nto vé'xi. ⁸ Tsi é nañé'e ú ña tú'un e tá'xi nto ko. Tekú ña ne, kutuni ña é nuu é ntaā i tsí nta'a nto vé'xi u. Kuínti'xe ña tsí ñi'í ntu'u táxnūu nto ko.

⁹ Mii ña é kaikán u kuenta iña ña. Ná te kuēnta iña ña ñuxiví san, tsí kuenta iña ña e tá'xi nto ko, tsí ñi'í iña nto ña. ¹⁰ Un nti'í nee iñá ió iñá ko ne, iña ntó di; nee iña é iña ntó ne, iñá kó di. Ñi'í ña ne, nāxi'í nuu ka'nu ña ko.

¹¹ Xu'ú ne, ña kutúvi ka ú ñuxiví sa, ntá tsí ñi'í ña né, kuntuo ká ña ñuxiví sa. Tsi xu'ú ne, kñakutúvi ú ni ntó. Úvá, ñi'í ntó é vā'á kue'en nto ne, kñuu mé'ñu kunuu dava nto ña e tá'xi nto ko vata koo é uun tsi kúvi ña vatā ó uun tsi kúvi ú ni ntó di. ¹² Dā itúvi dadñi'í u ni ña i'a ñuxiví sa ne, xu'ú nada'an ú ña kuenta iña ntó, un nti'í nti'í ña e tá'xi nto kó ne, ide ú ña kuenta. Nté uun ña'a ña ña ni kunáa ña (da mii tsi ña e dúkuan kúnaa san), vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tsi un ntó.

¹³ Vii'í a vé ne, ntiko kóo u mí tuvi nto dan. Núu i sá'a kaka'an u da tuvi ka u ñuxiví sa vata koo é na naku'un ñi'í nima ñá vatā ó nuu ñi'í nimá ko di. ¹⁴ É naku'é e ú ña tú'un ntó. Ntá tsi ña ñuxiví sa ne, ntañchu'vi ñá ña, tsí ña te ntáduku ntée ká ña ñuxiví sa vata kaa u é ntē ña te ña ñuxiví sa ú di. ¹⁵ Ná te kaikán u nta'a nto te natavā ntó ña ñuxiví sa, tsi é na kñuu mé'ñu kunuu dava nto ña nuu i é kñi kaa san. ¹⁶ Ná te ntáduku ntée ña ñuxiví sa, vata kaa ú xu'ú di. ¹⁷ Kué'é ntó é vīi ñá da mii kué'en tsi é vā'á e ntio nto, tsí ñi'í ña tú'un ntó é nuu é ntaā i. ¹⁸ Vata ó táxnūu nto kó ñuxiví sa ne, kuan koo taxnúu ú ña mé'ñu ña ñuxiví sa di. ¹⁹ Kuenta iña ña ne, ntada ú ntuvi iñá ko kuenta ntá'a nto vata koo é na ntáda ña ntuvi iña ña kuēnta ntá'a nto di é na vīi ñá nee iña é nuu é ntaā i.

²⁰ Ná te da mii tsi kuēnta iña ña sá'a é kaka'an ntá'vi u, tsí kuenta iña ña é kuínti'xe i ko rkontúvi kuenta iña tú'un ña. ²¹ Kaikan u é uun tsi na kúvi ña, un nti'í ña, vata tsi kaa o xo'ó dí, Úva, é uun tsi kúvi ú ni ntó ne, uun tsi kúvi nto ní kó di. Te uun tsi na kúvi ña ní kó di vata koo é na kuínti'xe ña ñuxiví sa tsí ñi'í nti'xe ntó táxnūu nto ko. ²² Naxi'í nuu ka'nu ú ña vatā ó naxi'í nuu ka'nu nto kó vata koo é uun tsi na kúvi ña vata kaa ú ni ntó. ²³ Tsi uun tsi kúvi ú ni ña ne, uun tsi kúvi nto ní kó di, vata koo é uun tsi kúvi nti'xe ña. Kidáa ne, kutuni ña ñuxiví sa tsí ñi'í ntó táxnūu nto kó ne, dóo kakuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko di.

²⁴ Ó Úva, ñi'í ntó tsú'un nta'a nto ña kó ne, ntio ko é kuntuo dadñi'í ña ni ko mí kutúvi u, vata koo é na kiní ña ko é kaxi'í nuu ka'nu ú nta'a nto. Tsi kakuinima ntó ko un tsi nte dí'na dá ñi'í ntu'u ñuxiví sa. ²⁵ Ó Úva, ñi'í ntó e dóo va'á nto. Ña ñuxiví sa ne, ña ñi'í ña nto. Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne, ña sá'a ñi'í ña tsí ñi'í ntó táxnūu nto ko. ²⁶ É kaka'an ntaa ú ni ña xoo ñá'a nti'xe nto ne, kuan koo vīi ka ú di vata koo é na kñi'í ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko ne, vata koo é mīi ú kutúvi u ni ña —ka'an Jéssu.

18

*Dā tñn ña Jesuu**(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)*

1 Dā kúvi ka'an Jesuu sá'a ne, kué'en ña ni ña ntini'i ña ūun xo diñi xi'nti ntúte Cedruun. Ikān kukí'vi ña má utun tatá kan ni ña ntini'i ña. ² Júdā, ña diko Jesúsú ne, ini va'á ña ikān, tsi dóo kí'in ito kánakuntóo dadíi Jesuu ni ña ntini'i ña ikān. ³ Dukuān né, ntēka Júdā sntadun ni ña ntáde kuenta xúkūn, ña e táxnūu tó'ó dutú nī ña fariseú san. Xée ña ikān, odo ña ñū'ú, ni chū'un, ni káa é ká'ní nuu ña Jesuu. ⁴ Ntá tsi é ñni Jesúsun un ntí'i nūu i neé kuvi ña ne, kīi ña, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntó? —ka'an ña.

⁵ Nantíko koó ñá, kaka'an ñá ni ñá:

—Jesuu, ñá ñūú Nazaree ntánantukū ntí ña —ka'an ña.

Kaka'an Jesuu ni ña:

—Diví ú xu'u —ka'an ña.

Júdā, ña é diko ñá san ne, ntítsi dadíi ña ni ñá'a san. ⁶ Dā ka'an Jesuu tsí divi ñá ne, un ntíí ntíí ñá'a san nákaa ata ñá; ntáva ña kue'en ñá ñū'u kán. ⁷ Kidáa ne, tsixe'e xtúku Jesuu ña:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntó? —ka'an ña.

Ntáka'an xtúku ña:

—Jesuu, ñá ñūú Nazaree —ka'an ña.

⁸ Dā nantíko koó xtuku Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—É káka'an xtúku ú ni ntó tsí divi ú xu'u. Te xū'ú ntánantuku ntó kó ne, na kí'in ká ña nguú san —ka'an ña.

⁹ Kuan ó ka'an ñá vata koo é kúntaa tú'ūn é ká'an ña: “Ūvá, ña e tá'xi nto kó ne, nté uun ña ña ni kunáa ña”, ka'an ña. ¹⁰ Kidáa ne, Simuun Pedru táva nuu ña káa ñá né, dá é'nte tu'un ña lo'xo ña káde tsiñu ña dútu ñá odo nūú san; náki'i tú'un ñá lo'xo kua'a ña. Ña kade tsiñu sán ne, Malcu nání ña. ¹¹ Jesuu ne, kaka'an ñá ni Pedru kídaa:

—Náxnūu vá'an káa ó. ¿Vá ña ntu te nto'ó ko dontñi é ta'xi Uvá kó ko é ntó'o ko? —ka'an ña.

*Dá ntítsi me'ñu Jesuu nuu Ánaa**(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)*

¹² Sntadún san, ni tó'o ña, ni ña ntáde kuenta xúkūn ña Israeé san ne, tñn ña Jesuu, da kí'ni kutu ñá ña. ¹³ Di'na intéka ña ña mí tuví Anaa, ñuntíi dútu ñá odo nūú kuia tsikan, ñá nani Caífaa. ¹⁴ Divi Caífaá ne, é káka'an ñá tsi dií ka vá'á ó te ūun tsi ñá'a kuví ña kuenta ña un ntíí ntíí ña ñūu i san.

*Dá kakā'an Pedru e ñá ini ñá Jesuu**(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)*

¹⁵ Ña ntini'i ña, ña uun ká san, ni Simuun Pedrú ne, ntíkin ñá Jesuu. Ini dútu ñá odo nūú san ña ntini'i ña, ña é uun sán ne, dukuān ne, kúkí'vi ña ni Jesúsú iní vi'i dutu ñá odo nūú san. ¹⁶ Ntá tsi Pedrú ne, da nuū ntítsi ña atá xi'i kan. Kidáa ne, kué'en ña ntini'i ña, ñá ini dútu ñá odo nūú san, kaka'an ñá ni tá'nu nteé nta'a i xi'i san te kúvi kuíta ntí'xin Pedru iní vi'i kán di. ¹⁷ Ta'nu nteé nta'a i xi'i san ne, tsixe'ē tún Pedru:

—¿Vá ña ntu te divi ntó é kantíkin ntó ña tsikan? —ka'an tun.

—Ñá'a ní san, ñá te xū'u —ka'an ña.

¹⁸ Tsí da xe dóo vi'xín ne, ña ntáde tsiñu nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, túun ña ñū'ú ne, dá ntátuni ña. Ikān ntítsi dadíi Pedrú san ni ña, katuní ña di.

Dā íto ntee dutu ñá odo nūú san Jesuu
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Kidáa né, tsixe'e dütu ñá odo nūú san Jesuu kuénta iña ñá ntini'i ñā ne, kuenta iña nchú'un é kanakuā'a ñā ñā'a san. ²⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Xu'ú ne, kaka'an ntaá u mé'ñū ñā'a san un nti'i kue'en dú'va ñā. Nguentúvi tsi nakuā'á u ñā má vi'i mí ntánataká nuu ñā Israeé san ne, ini ukún ka'nu sán di. Nté uun nuu i ñā ni ká'an xu'ú u. ²¹ ¿Nté kui mií ú katsixe'e ntu ntō ko? Tsixe'e nto ñā'a san, ñā téku i nté o kaka'án u. Divi ñā ini ñā nee iña é kaka'án u —ka'an Jesús.

²² Dá kakā'an ñā sá'a ne, uun ñā'a ñā ntáde kuenta xúkūn sán, ñā ntitsi etsin ne, xé'e nuu ñā vinuu Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kuan ntú ó kanantiko kōón kaka'an ni dütu ñá odo nūú san? —ka'an ñā.

²³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē ñā vā'a o kaka'án u ne, ká'an nto nee iña é ñā vā'a ó san ni. Ntá tsi te vā'á o kaka'án u ne, ¿nté kui xé'e nuu ntun vinuu ko kuan? —ka'an ñā.

²⁴ Kí'ni kutu ñā ñā kidaá né, dá táxnūu Anaá san ñā mí tuví dutu ñá odo nūú, ñá nani Caífaa.

Dá kakā'an xtúku Pedru tsi ñá ini ñá Jesuu
(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Da nñ ntitsi Pedru, katúni ñā nchú'un kán ne, kaka'an ñā'a san ni ñā:

—¿Vá ñā ntu te divín é ntini'in ñā tsíkán dí? —ka'an ñā.

Ntá tsi divi ñā ne, kaka'an ñā:

—Ñā'á ni san, ñá te xū'u —ka'an ñā.

²⁶ Kidáa ne, uun ñā'a ñā ntáde tsiñu iña dütu ñá odo nūú san, ñavi'i ñā e é nte Pedru ló'xo í ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá ñā ntu te divín é ini ú o ni ñā má utun tatá kán? —ka'an ñā.

²⁷ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an xtúku ñā tsi ñá ini ñá ñā ne, ura dú'va tsi i kána lí'xí san.

Dá ntítsi mé'ñú Jesuu nuu Pílatu
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Kidáa né, ntáka ñā nú vi'i Caífaá ne, dá kueni'i ñā Jesús ini vi'i mé'ñú ñā ñūú Roma. Dā ve vé'xi katúvi. Ñā Israeé san ne, ñā dí ni kí'ví ñā ini vi'i mé'ñú san vata koo é ñā naxe'é ñā nta'a ñā. Tsi te kuan kōo ne, ñā kúvi ká'xí ñā viko san. ²⁹ Dukuān né, ntíi Pilatu nu kí'i kán, kaka'an ñā:

—¿Neé ntú nuu i ntátsi'i kuétsi nto ñā sá'a? —ka'an ñā.

³⁰ Nantíko kōó ñá, ntáka'an ñá ni ñā:

—Tē dí ñā kini kaa ñā ne, ñā ntádá ntí ñā kuenta ntá'a nto —ka'an ñā.

³¹ Kidáa ne, kaka'an Pílatu ni ñā:

—Kue'én ni'i nto ñá ni. Kada kú've ntó iña ñá kuenta iñá lei mí ntō —ka'an ñā.

Ntá tsi ñā Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Dōo xii kaá te nti'i kué'e nti doxi'i dá xóo ká ñā'a —ka'an ñā.

³² Dukuan ó kúvi vatá ó kaka'an Jesús nté koo kúvi tē xi'i ñā. ³³ Kidáa ne, kúnti'ví xtuku Pilatu ini vi'i mé'ñú san, dá kána ñā Jesuu, kátsixe'e ñā ñā:

—¿Vá divín ntūn é Rei iña ñá Israeé? —ka'an ñā.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá kuénta iña mií ntú nto é kuān ó kaka'an ntó san ne, o dē xé tuku ñā'a san kaka'an ñá ni ntō? —ka'an ñā.

³⁵ Nantíko kōó Pilatu, kaká'an ñā:

—¿Vá ña Israee ntú u? Ña ñuú mii o nī tó'ò dutú san ne, ñivi ñā ntáda ña o kuenta ntá'a ko. ¿Neé ntu den? —ka'an Pilatú san.

³⁶ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā:

—Ñā te ñūxiví sa kade ú rei. Tē dí ñūxiví sa kade kû'vé u ne, nté du'xen vī ñā ntáde tsiñu iñā ko vata koo é xoxo ntada í ko kuenta ntá'a ña Israee san; ntá tsi ña te i'a káde kû'vé u —ka'an ñā.

³⁷ Kaka'an Pilatu ni ña kidaā:

—¿Vá dukuan ntú é rei ntí'xen? —ka'an ñā.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Mii nto kaka'an nto é rei u. E ñivi tsiñu káku u. Dukuān ne, vé'xí ú ñūxiví sa vata koo é ká'án u nee iña é nuu é ntaā i. Xoo é ntio i é nuu é ntaā í ne, katekú ñā é kaka'án u —ka'an ñā.

³⁸ Tsixe'e Pilatu ña kidaā:

—¿Nee iñā ntu é nuu é ntaā í kuan? —ka'an ñā.

Dā ntúvi Jesuu kuénta é kuvī ñā

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Dā kúvi tsixe'e ña sá'a ne, kii xtuku ñā, kaka'an ñā nī ña Israee san:

—Nté uun kuétsi ña sá'a ña kánani'í ko. ³⁹ Ntá tsi nto'ó ne, vatā xkoó ini nto é nantii ú uun ñā'a ña nuu kutú mé'ñū viko sá ne, ¿ntio ntu nto é nantii ú Rei iña ñā Israee? —ka'an Pilatu.

⁴⁰ Un ntí' ntí' tsi ñā'a san káchu'u ñā, ntáka'an ñā:

—¡Ñā te ña tsikan nantii ntó ñā, tsí Barabaá san! —ka'an ñā.

Barabaá san ne, ña kae'ní ñā'a.

19

¹ Kidáá né, kí'i Pilatú san Jesuú ne, da táxnū ñā é natīnuu ñā ñā xo'o ume.

² Sntadún san ne, de vá'a ñā le'e e kúvi ntuku iñu, da xntéku ñā dikí Jesuú ne, da xnú ñā ñā doo tnta. ³ Xée etsin ñā mí ntísi ñā ne, da ntáka'an ñā ni ñā:

—¡Ntiusi ntó, Rei iña ñā Israee! —ka'an ñā, dá kátu nuu ñā vinuu ñā.

⁴ Kíi xtuku Pilatú san ne, kaka'an ñā ni ñā'a san:

—Un kaa ñā sá'a é nantii ú ñā nuu nto vata koo é na kútuni nto tsí ñā ni nan'í ko nté uun kuétsi ñā —ka'an ñā.

⁵ Kidáá ne, ntíi Jesuu é ntéku le'e iñu san dikí ñā ne, nuu ñā doo tntá san.

Kaka'an Pilatú san ni ñā'a san:

—¡Un kaa ñatí sa'a! —ka'an ñā.

⁶ Dá ini tó'ò dutú san nī ñā ntáde kuenta xúkūn sán ne, un tsi ntákachu'u ñā ntáka'an ñā:

—¡Na nākuntée ñā ntiká krusi! ¡Na nākuntée ñā ntiká krusi! —ka'an ñā.

Kidáá ne, kaka'an Pilatú san ni ñā:

—Kuē'en ni'í mii nto ñā ni, dá naxntēē ntó ñā ntiká krusi kan. Tsí xu'ú ka'án u ne, ñā túvi nee kuétsi ñā —ka'an ñā.

⁷ Dā nantíko kōó ña Israee san, ntáka'an ñā ni ñā:

—Lei iñā ntí ne, kaka'an tsí da mií é kuví ñā, tsí dotó tsí kaka'an ñā é Í'xá Xuva ko ñā —ka'an ñā.

⁸ Dā téku Pilatú san sá'a ne, díi ka ū'vi xtúku ñā. ⁹ Kúntí'ví xtuku ñā ini ví'i me'ñū san ne, dá kaká'an ñā ni Jesuu:

—¿Mí'í ntu ñūu vé'xin? —ka'an ñā.

Ntá tsi Jesuú ne, ñā ni ká'an kue'en ñā. ¹⁰ Dukuān ne, kaka'an Pilatú san ni ñā:

—¿Nté kui ñā kaká'an ntún nī ko? ¿Vá ñā ntu inin tsí kuvi víi u naxntēē ú o ntiká krusi, o kuvi nakāka xaa ú o? —ka'an ñā.

¹¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Ntē ña kuvi kadan kú'ven iñá ko tē ña te Xuva ko ni ta'xi ña o. Dukuān ne, dií ka iō kuetsí ña e ntáda kó kuenta ntá'a o —ka'an ña.

¹²Ntē ūra tsikán ne, ntúku nuu iní Pilatú san nté koo nantíi ña ña. Ntá tsi ña Israeé san ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¡Te nantíi nto ña sá'a ne, ñá te vā'á tiin nto nī Cesa! tsí te xōo ñá'a é kāka'an ña é rei ñá ne, kaka'an ntée ña Cesá san —ka'an ña.

¹³Dā téku Pilatu sá'a ne, nantíi ña Jéssu. Kídāa ne, nákutúví ña nú mesa ví'i me'ñu san mí nani Gábata, é káni tú'un Nú Xúu san é tú'un hébreu. ¹⁴Dā ká'ñu ntúvi sispre víkó san ne, kaka'an Pilatú san nī ña Israeé san:

—¡Un kaa rei nto! —ka'an ña.

¹⁵Ntá tsi un tsi ntákachu'u ña'a san ntáka'an ña:

—¡Kuē'en ni'i ntó ña! ¡Kuē'en ni'i ntó ña! ¡Dá naxntēē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ñá'a san.

Kaka'an xtúku Pilatú san ni ñā'a san:

—¡Vá naxntēē ntú u rei nto ntiká krusi kan? —ka'an ña.

Nántiko kōo tó'ō dutú san, ntáka'an ña:

—Xoxó ka xtúku é rei nti, tsí da mii tsí Cesá san —ka'an ña.

¹⁶Kídāa né, ntáda kuenta Pilatú san Jéssu é na naxntēē ñá ña ntiká krusi kan. Tūn ña ña né, dá kue'en ni'i ña ña.

Dā nakuntēe Jéssu ntiká krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷Ntíi Jéssu, ntéku dokó ña krusi ña, kue'en ña ní nani Gōlgota é káni tú'un Xkidíki Ntáxi kán é tú'un hébreu. ¹⁸Ikán náxntēē ñá ña ntiká krusi san ni ūvi ñá'a ka ñatíi. Uun ña nteé ña diñi kua'a ña ne, uun ña nteé ña diñi datsín ña. Jéssu ne, nuu mé'ñu ña. ¹⁹Pilatú san ne, táxnūu ña kuvá'a ta'vi rkunū é kuntēé dikí krusi san é kaka'an: “Jéssu, ñá ñuú Nazaree, Rei iña ñá Israeé”, ka'an.

²⁰Dōó titín ña Israeé san naku'á ña tú'un sa'á, tsí mi náxntēē ñá Jéssu ntiká krusi ne, etsin ñuú ka'nu. Úni tú'un san uve na'a: tú'un hébreu, latiín, ni tú'un griegu di. ²¹Tó'ó dutu iña ñá Israeé san ne, ntáka'an ñá ni Pilatú san:

—Ñá ku xntēē nto: “Rei iña ñá Israeé”. Dií ka vá'á ó te xntēē nto: “Ñá é káka'an é Rei iña ñá Israeé” —ka'an ña.

²²Ntá tsi Pilatú san ne, nántiko koō ñá, kaka'an ña:

—Ē xntēē na'a ú ne, é kuan tsí koo —ka'an ña.

²³Dā kúví náxntēē sntadún san Jéssu ntiká krusi san ne, kí'i ña doo ñá ne, dá kátsin dava ña kimi ta'vi. Uun ta'vi uun ta'vi ni'i ñá xe un xé un ña. Dā kí'i ña du'nu kani ñá di, ntá tsi du'nu ñá ne, kantāa tsi nte dukun i un tsi nte xú'u i; ña túví mí'i xí'i ta'an. ²⁴Dukuān ne, sntadún san ne, ntáka'an ñá ni tá'an ña:

—Ñá nakatsin o sá'a; dií ka vá'á ó te nadíki ó xoo e ní'i i —ka'an ña.

Kuan ó dé ña vata koo é kuntaa vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Kátsin dava ña doó ko. Nadíki ña xoo é ní'i i dú'nú ko”, ka'an. Kuān o dé sntadún san.

²⁵Dí'i Jéssu ni ta'an dí'i ña, María, ñadí'i Cliofa, ni María Madālená ne, ntáñi etsin ña nú krusi san mí ntēé Jéssu. ²⁶Dā íni Jéssu dí'i ña ni ña ntini'i ñá, ña e dóo kuinima ñá ne, kaka'an ñá ni dí'i ña:

—Nakunúu nta'a nto i'xá nto dan —ka'an ña.

²⁷Dá kakā'an xtúku ña ni ña ntini'i ña:

—Nakunúun nta'an dí'i ó dan —ka'an ña.

Ntē ntúvi tsikán ne, nákunuu nta'a ña ntini'i ñá sán dí'i Jéssu.

Dā xi'i Jéssu

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸Dā kúví sá'a ne, íni Jéssu tsi é kuntaa ntí'i vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, kaka'an ña:

—Kaitsí ko ntute —ka'an ña.

²⁹ Ikān tuví uun kídí ntídi íā ne, xnuu nto'o ña uun ti'nti dóo ne, dā xntídō ñā diki chñn ne, da xni'ni ña xu'u ña. ³⁰ Dā kúvi xí'i ña ntídi íā sán ne, kaka'an ña:

—É kūntaa ntí'i ve —ka'an ña.

Kidāā né, nāxka'nu ntei ña diki ñā ne, xí'i ñā.

Dā í'xi nūu uun sntadún san káa má xkántika Jesuu

³¹ Ntuvi sá'a ne, ntuví é koo tu've iña víko ka'nu san. Ña Israeé ne, ña ni ntío ña é kúve ka kúñu ña ntíká krusi ntuví dá iō dá'na, tsi dóo ka'nu ntuví tsikan. Dukuān ne, kaka'an ñā ni Pilatú san te kuē'é ña itsi é ka'nu ña xkidá'nta ña uve ntíká krusi san vata koo é na kúvi kantí'i ño ne, dá kúvi nanuu ntee ña ña ntíká krusi. ³² Kidāā ne, kué'en sntadún san, kuka'nu ña xíkí dá'nta ña ata iko diñi Jesuú san. ³³ Ntá tsi dá xee étsin ña mí rkāa ntee Jesuú ne, kūtuni ña tsi é xí'i ña. Dukuān ne, ñā ni e'nu ña xiki dá'nta ña.

³⁴ Ntá tsi uun ña'a sntadún san ne, i'xi nūu ña káa ñā má xkántika Jēsuú ne, ura tsi i kíi niñi ni ntute. ³⁵ Xu'u é kantaa ú ni nto sá'a ne, íni u nee iña kúvi. Kaka'an ntāa ú ni ntō vata koo é na kuñti'xe nto di, tsí íni u tsi nuu é ntaa i é kākā'an u. ³⁶ É un ntí'i nūu i sá'a kúvi vata koo é kúntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nté uun xiki ña ña ni tá'nu”, ka'an. ³⁷ Uun ká xtuku nuu i kaká'an tú'un Xuva kō di: “Kiní ña'a san ña é i'xi nūu ña káa kúñu ñā”, ka'an.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Dā ita ntí'xin kúvi sá'a ne, vé'xi uun ñā'a, ñā nani Jōsee, ña ñuú Arimatea. Kuñti'xe xu'ū ña Jesuu tsi da xé ū'ví ña ña Israeé san. Divi ña ikan ñā nta'a Pilatú san te kuē'é ña itsi é nakí'i ña kúñu Jēsuu. Pilatú san ne, xé'e ña itsi é kuān koo ví ña. Kidāā ne, ixnakí'i ña kúñu Jēsuú ne, dá kue'en ni'i ña. ³⁹ Ikan tsi xee Nicodemu, ña é ñe'e é niñu, ixka'an ñā ni Jēsuu, ódo ñā vata oko u'xi kílū cho'o vídín é kadāka dú'xe utun ni ū'xen xaví san. ⁴⁰ Ntuví ña náki'i ña Jesuú ne, dá náxtinuu ñā ña doo kui'xin e xntá'a ña u'xen cho'ó san vatā xkoó ini ñā Israeé san. ⁴¹ Mí nāxnteé ñā Jesuu ntíká krusí san ne, ikan étsin má utun tata. Ikān tuví uun ña ña xēe mí é vāta xoxo kunuu ntú'xi í. ⁴² Ikan tsi xnuu ntú'xi ña Jesuu, tsi íkan étsin tuví ña ñā san, tsí da xé kuenta iña i é kāxio tú've víko iña ñā Israeé san.

20

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Ntuví dá nakí'i vité san ne, ntíkín nī'ni ká kue'en María Madālena nú ña ña kán. Dā íto ña ne, íni ña tsi e xío tuví xuu é katāvi núu xu'u ña ña san.

² Kaxkainu ña kue'en ña mí ntoo Simuun Pedru ni ña ntíní'i ñā, ña e dóo kuinima Jēsuu. Kaka'an ñā ni ñā:

—É nātavā ña Mastru ko nú ña ña ña kán né, ntē ñā íni o mí'i kūnaxnú ña ña —ka'an Mariā san.

³ Kidāā né, kíi Pedru ni ña ntíní'i ñā, ña uun san, kue'en ñā nú ña ña kán.

⁴ Ntuví ñā koo da ntaínu ña kue'en ña, ntá tsi díi ka inú ka ña é ña uun san. Dí'na ña xee ña nú ña ñā san. ⁵ Nāxkā'nu ntei ña diki ña, íto ni'ni ña íni ña ñā sán ne, íni ña doó san, tsi tsi ña ni kí'vi ña. ⁶ Kidāā ne, xēe Simuun Pedru san ne, dá kukí'vi ña íni ña ñā sán ne, ikān íni ña doó san. ⁷ Ta'vi dóo é ítinuu diki Jēsuú ne, ñā te tūvi dadíi ká ni dōo ka'nú san, tsí e xío tuví kata'nu va'a. ⁸ Kidāā ne, kúkí'vi ña uun ña'a sán di, ña é xee dí'na nú ña ñā sán ne, dá íni ña ne, kuñti'xe

ña. ⁹ Ntá tsi vata ká'ín diki ña é uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō tsí da mií é ntoto ña tē xi'í ña. ¹⁰ Kidáa né, ntiko kōó ña ntini'i ñā, kunú'u ña nú vi'i ña kán.

Dā ntii dító Jesuu núu María Madālena
(Mr. 16:9-11)

¹¹ Ntá tsi Mariā sán ne, ntítsi ña diñi ñāña san, kaéku ña. Kuan tsí ó kaeku ña, náxkā'nu nteí ña diki ña, íto ni'ni ña iní ñāña sán ne, ¹² íni ña uvi ña'a anjé san é ñu'u ña doo kui'xin. Ntoo ña nú xuu mí intéku kúñu Jesuu. Uun ña'a ña tuví ña diki ñāña sán ne, uun ña'a ña tuví ña xe'e i kan. ¹³ Tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadř'i? —ka'an ña.

—Tsi kue'en ni'i ña Mastru kó ne, ntē ñā iní u mí'i xnúu ña ña —ka'an ñā ni ñā.

¹⁴ Dā ve tsi kaka'an ña sá'a ne, xkokóto ñā ne, ikan tsí íni ña Jesuu ntítsi ña, ntá tsi ña ni iní ña te ñi Jesuu. ¹⁵ Jesuú ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadř'i? ¿Xoó ña'a ntu kanantukūn? —ka'an ña.

Ña kaito ntodo útun tatá san, kuíni Mariā sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Te ñi ña ntō kue'en ni'i ntó ña ne, ká'an nto ni kó mí'i náxnúu nto ñā vata koo é kř'ín u, kínaki'í u ña —ka'an ña.

¹⁶ Dá kakā'an Jesús ni ñā:

—¡Mariā! —ka'an ña.

Dā xkókoto ña, kaka'an ñā ni ña tū'un hébreu san:

—¡Rabuni! (é káni tú'un Mastru) —ka'an ña.

¹⁷ Dá kakā'an Jesús ni ñā:

—Ñā kú dí tiin nta'an ko, tsí vata ntāa u mí tuví Uvā ko. Ntá tsi kuē'en mí ntántoo ení ko ne, ká'an ni ñā tsí ntaa u mí tuví Uvā ko, é ñi ña Uva ntō dí, tsí uun tsi Xuva ko ni ntō —ka'an ña.

¹⁸ Kidáa ne, kué'en Māria Madālená san, kuka'an ñā ni ña ntini'i ñā:

—¡É iní u Mastru kó ve! —ka'an ña.

Kidáa ne, ntaa ña ni ña tū'un é kākā'an Jesús ni ña.

Dā ntii dító Jesuu mí ntántoo ña ntini'i ñā
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Dā kuáa ñi tsi ntūvi é kuvi uun vité san ne, kantí'u tsí xi'í san mí ntoo ña ntini'i ñā, tsí da xe ntaú'vi ñā ña Israeé san. Ikan tsi kúki'vi Jesuu, ntítsi ña mé'ñu ña kán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

²⁰ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, náñ'e ñā ña nta'a ña ni xkintika ñā. Nā tē nté kaa naku'un díni nima ñā ntini'i ñā da iní ña Jesuu. ²¹ Kidáa ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto. Vata ó táxnúu Uvā kó ko ne, kuan koo taxnúu ú nto dí —ka'an ña.

²² Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, tř'vi nteē ñā ña, kaka'an ñā:

—Naki'i nto Espiritū Sántū san. ²³ Da xóó ka ña'a é káda ka'nu iní nto ni ña kuétsi ña ne, é ntř'i kuétsi ñā. Ntá tsi da xóó ka ña'a é ña kada ka'nú iní nto ni ña kuétsi ña ne, é kuan tsí koo kuétsi ñā —ka'an ña.

Dā iní Tumaá e ntóto Jesuu

²⁴ Ntá tsi Tumaá san, uun ña'a ña é kuvi uxuvi ñā'a ña ntini'i ñā, ña e ntántēe I'xa Uví ne, xóxó ña da ntii dító Jesuu. ²⁵ Ntá tsi ntáka'an ñā ntini'i ñā, ña nguú san ni ñā:

—É iní nti Mastru kó ve —ka'an ña.

Ntá tsi Tumaá san ne, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Vá ntāa ntu? Tē ña kiní u mí dūku tsikí san nta'a ña, tē ña nakí'ví u rkínta'á ko mí dūkú san ne, o tē ñá nakí'ví u nta'a ko mí kanúu xkíntika ñá dí ne, ña kúvi kuínti'xe ko —ka'an ña.

²⁶ Dā kúvi ūna ntúvi ne, ntoo xtuku ña ntini'i ña má vi'i kán né, ikán tuví Tumaá san di. Kanti'u tsi xi'i ntóo ña, ntá tsi xee xtúku Jesuu, ntítsi ña mé'ñu ña, kaka'an ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, kaka'an ñá ni Tūmaá san:

—Nakí'vín rkínta'a o i'a ne, koton nta'a kó san ve. Tā'xin nta'a o, dá nakí'vín xkíntikā kó san. Ná ku kuān nte dó'on; na kuínti'xe o ko —ka'an ña.

²⁸ Nantíko kōó Tumaá san, kaka'an ñá ni ñá:

—¡Tó'ó mií ko! ¡Xuva ntí'xe ko! —ka'an ña.

²⁹ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ví'i a vé ne, kakuínti'xe o tsi da xe ínín ko. Ntá tsi jnté kui va'á ña'a, ña é kakuínti'xe i kó kuān te vata kiní ña ko! —ka'an ña.

Nuu i é de vá'a ña tutú sa'a

³⁰ Ná te da díí ka nuu i é idé Jesuu núu ñá ntini'i ña é ña ni úve na'a tutú sa'a. ³¹ Ntá tsi nuu i sá'a úve na'a vata koo é kuínti'xe nto tsi Jesuú ne, diví ñá é táxnuu Xuva ko ñá né, diví ñá é I'xá Xuva ko ñá di. Te kuínti'xe nto ña ne, ní'i nto ntuví vā'á iña ntó kuenta iña ña.

21

Dā ntii díto Jesuu núu ū'xe ñá'a ña ntini'i ñá

¹ Dā rkontúvi e kúvi sá'a ntii díto Jesuu mí ntoo ña ntini'i ña etsin nu míni ká'nu é nani Tiberia. Sá'á kúví da ntii díto ña.

² Ikán ntoo dadí Simuun Pedrú san ni Tūmaa, ña e ntántée I'xa Uví, ni Natanée, ña vé'xi ñuú Canaa é káduku ntée ñuú Galilea, ni ntuví i'xá Zebedeu, ni úvi ka xtúku ña ntini'i Jéssuu. ³ Simuun Pedrú san kaka'an ñá ni ñá:

—Xu'ú ne, tsáká kitáva u —ka'an ña.

Ntáka'an ñá ni ñá:

—Kí'ín ntí ni ntó di —ka'an ña.

Kué'en ñá, ñu'ú ña tun ntóo san. Ntá tsi niñu tsikán ne, nté uun tsáká ña ni tavá ña. ⁴ Ntá tsi dá ve'xi túvi ne, ikán ntii díto Jesuu, ntítsi ña díñi ntute san. Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ni íni ñá te diví Jéssuu. ⁵ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ō dá', ¿vāta ntu ní'i nto tsákā san? —ka'an ña.

—Vātā —ka'an ña.

⁶ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Nakuítá nuu nto xunu nto díñi kuá'a nto sán ne, ikan ní'i ntó ti —ka'an ña.

Kuān o dé nti'xe ña ne, nté ña ni kuvi natavá ka ña xunu san e dóo ñu'u tsitu kué'en tsákā san. ⁷ Nā ntini'i ñá, ña e dóo kuinima Jesuú ne, kaka'an ñá ní Pedrú san:

—¡Diví mastru kó ña! —ka'an ña.

Dā ve tsi téku Pedrú san é diví Tó'o ñá ne, nákunūu ña du'nu ña, tsi kantíí ña nuu ña, dā entíta ña iní ntute san. ⁸ Da ñi vé'xi ña nguií sán iní tun ntóo san, ntáñu'u ña taraxá san é ñu'u tsitu tsákā san. Ná te nté sa iká ñu'u ña nú ntúte san; ío te ūun sientu métrū. ⁹ Dā núu ña tun ntóo san nú ñuti kán ne, ikán íni ña é kai'xi ngíñu'u, nteku ítun tsákā san ni tañú'u san. ¹⁰ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Na kí'xi nto uvi a tsáka, kiti dá ve táva nto san —ka'an ña.

¹¹ Kūxee xtuku Simuun Pedrú san iní tun ntóo san ne, kanañu'u ña taraxá san ñu'u kán. Uun íto tsi ñu'u tsitu kué'en taraxá san tsáka na'nu ntí'i, uun

sientu uvi díko uxuni ti. Kuān te dóo kue'e tí ne, ntē ña ni ntatsin táraxá san.

¹² Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kixká'xi nto kuenta teváa —ka'an ña.

Kidáa ne, nté uun ña'a ña ña ni kene iní ña tsix'e e ña ña xoo ñá'a ña, tsí da xé ini ña tsí divi nti'xe ña é Tó'o ña. ¹³ Xée etsin Jesuú ne, dá nánuu ntá'a ña tañú'u sán, xe'é ña ña. Kuan tsí o dé ña ni tsáká sán di.

¹⁴ E sá'a kúvi uní íto e ntii díto Jéssu núu ñá ntini'i ña dá ntóto ña é xi'i ña.

Kaka'an Jéssu ni Símuun Pedru

¹⁵ Dá kuví é'xi ña ne, kaka'an Jéssu ni Símuun Pedru:

—Simuun, í'xá Juuan, ¿vā díí díí ka ntu kakuinima ó ko é sá'a? —ka'an ña.

Kaka'an Pedru ni ña:

—Ini ntú ku nto, Mastru, tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kué'én é ká'xí a le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁶ É kúvi uvi íto tsix'e'e Jéssu ña:

—Simuun, í'xá Juuan, ¿kakuinima ntú o ko? —ka'an ña.

Kaka'an ñá ni ña:

—Nuu é ntaā i, Mastru. Ini nto tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuenta vín le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁷ É kúvi uní íto tsix'e'e xtuku ña ña:

—Simuun, í'xá Juuan, ¿ntio ntu o ko? —ka'an ña.

Pedru san ne, dōo u'vi kúvi ña é uní íto tsix'e'e ña ña tē ntío ña ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—Mastru, divi nto Ini nto é un ntí'í. Divi nto Ini nto tsí ntio kó nto —ka'an Pedru san.

Kaka'an Jéssu ni ña kídáa:

—Kué'én é na ká'xi le'ntú ko sán ni. ¹⁸ Nuu é ntaā i é káka'an u ni ō. Dá kúvin ñatíí kuetsi ne, nákunūun du'nu o dá ká'in da mí'i ka mí ntio o. Ntá tsi tē kuátān ne, kóo da nakāan ntá'a o ne, tuku ña'a naxnúu ña o du'nu ó ne, dá ká'in ni'i ña o mí'i ña ntío o é ká'in.

¹⁹ Kuan ō ka'an Jéssu vata koo é kūtuní Pedru nté koo kuví tē xi'i ña, vata koo é ká'an ñá'a tsí dóo ka'nu Xuva kō. Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Kuntikín ko! —ka'an ña.

Uun ña'a ña ntini'i Jéssu, ña e dóo kuinima ña

²⁰ Dá xkókoto Pedru ata ñá ne, iní ña tsí kantikín ña uun ña'a ña, ña e dóo kuinima Jéssu, ña e itúvi diñi ña da é'xi dadú ña da kúvi viko san, ña é tsix'e'e xoo ñá'a é díko i ña. ²¹ Dá ini Pedru ñá ne, katsix'e'e ña Jéssu:

—Ña sá'a ne, ¿nté ntu koo kuví ña? —ka'an ña.

²² Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē ntio ko é kutuví ñá da nté nainu xtúku ú ne, ¿vā neē ntú kuenta iña o? ¿Divín né, kuntikín ko! —ka'an ña.

²³ Dukuān ne, kuiní ña ntákuinti'xe i san tsí ña kuví nti'xe ña tsikan. Ntá tsi ña te ni ká'an Jéssu e ña te kuví ña. Da mií tsí é káka'an ña: “¿Vā neē ntú kuenta iña ó te ntio ko é kutuví ka ña dá nté nainu xtúku u?” kuan ō ka'an ña.

²⁴ Divi ña ntini'i Jéssu, ña tsikán ne, diví ú xu'u é kantaa ú ni ntō nee iña e íni u. Xu'u tée na'a u tú'ūn sa'a. Ini o tsi nuu é ntaā i é káka'an u.

²⁵ Jesuú ne, díí ka títin ka nuu i é idé ña di. Tē dí ni ūve na'a un ntí'í ntí sá'a ne, á te ntē ña xee tá'an ñuxiví sa é kuntōo tutu é ūve na'a kaka'an iña ña.

Nté ò dé tsiñu pustru Xúva kō

Dā ntántétu pustrú san Espíritū Sántū

¹ Xu'ú é Lucá u ne, táxnūú u tutú nta'a nto, Teófilu. Tutú é dé va'á di'ná u ne, ntaa ú ni nto un ntí'í é edé Jesuu, ni un ntí'í é nakuá'a ña ña'a nté ntúvi dá eni ntu'u ñá ² da nté ntúvi é kúntáa ña e dukún kán. Di'na dá kúntáa ña e dukún kán né, dē kú'vē ñá uxuvi ñá'a, ña é vīi pustru iña ña ne, nánñ'e ñá ña nté koo vii ña. Tsi xe'e Espíritū Sántū é kūtuni ña nté koo ka'an ñá ni ña. ³ Kidáa ne, xi'i ña ntiká krusi. Ntá tsi da rkontúvi é xi'i ñá ne, mii ña ntii díto ña mí ntoo pustru ña. Dōó ki'in itō ntii díto ka ña da nté xee tá'an uvi díko ntuvi. Dōó kue'e edé ña vata koo é kuñti'xe pustru ña tsi ntoto nti'xe ña ne, kaka'an ñá ni ña iña mí kadē kú'vé Xuva kō.

⁴ Dā intóo dadii ká ña ni pustru ñá ne, kaka'an ñá ni ña é ña ku ntaka ña ñuú Jerusaleen.

—Kuntétu ntó i'a da nté ni'i nto é káka'an Úvā kó, vata ò ka'an u ni nto kídaa.

⁵ É ñi nto tsi Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña kō; ntá tsi ña kukuíi ka dá nainu mí Espíritū Sántū san é kunūu ñá nima nto —ka'an Jesús ni ña.

Dá kúntáa Jesuu é dukún kán

⁶ Ña náataká nuu ni Jesúsú ne, tsixe'e ña ña:

—¿Vevíi ntu é nakáku ntó ñuú ña Israeé san? —ka'an ña.

⁷ Kidáa né, kaka'an Jesúsú ni ña:

—Ñá te ntó'o é káduku ntée nto é kūtuni nto nee ntúvi vii Uvā kó nuu i é vii ña. Tsi kuenta iña mii ña é kade ña. ⁸ Ntá tsi te inuu Espíritū Sántū san é kunūu ña nima ntó ne, divi ña xntii ña ntó é ká'an ntó xoo ñá'a ú ni ña ntoo ñuú Jerusaleen san. Da kidáa né, kue'én ntó ñuú Judea ni ñuú Samaria ne, kué'én ka nto dá kanii ñuxivi. Kue'én ntó, kuka'an ntódo nto ni ñá'a xoo ñá'a ú —ka'an ña.

⁹ Dā kúvi ka'an Jesúsú ne, kúntáa ña e dukún kán. Mē'ñú viko nu'u kúntáa ña ne, ñá ni ñi ka pustru ñá ña. ¹⁰ Kuan tsí o ntáñi ña, ntaíto díto ña e dukún kán mí kúntáa ña ne, dá nēni ñá xee uvi ánje Xuva kō, ñu'u ña doo kui'xin.

¹¹ Ntáka'an ánje sán ni ña:

—Ō ñá ñuú Galilea, ¿nté kuān nté ntaíto díto ntu nto e dukún kán? Tsi divi tsi Jesúsú, ña é nakí'i Xuva kō né, vata tsí ó kúntáa ña e dukún ne, kuan tsí koo nainu xtúku ña ñuxiví a —ka'an ña.

Dā de kú've ñá Matia é nakunúu ña naa Júda

¹² Kidáa ne, ntáka ña xuku é nani Olivú san. Ntíko koó ñá, kunú'u ña ñuú Jerusaleen é ña tuvi nté uun kilumetru. ¹³ Dā náxee xtúku ña ne, kúxee ña má vī'i nínu kán. Divi ña ntoo sán ne: Pedru, ní Juaan, ni Sántiau, ni Ándree, ni Félipe, ni Túmaa, ni Bártulu, ni Máteu, ni túku Santiau, i'xá Alfeu, ni Símuun Zéloté, ni Júda, ení Santiau. ¹⁴ Nguentúvi ntánataká nuu un ntíi ntíi ñá, ni éni Jesuu, ni dí'i ñá María, ni tuku ñadí'i dí, é ntáka'an ntâ'ví ña ni Xuva kō.

¹⁵ Uun ntuvi ne, náataká nuu vata te uun sientu oko ña'a, ña kuñti'xe i Jesuu. Kidáa ne, nákuñtísi Pedru é ká'an ñá ni ña ne, kaka'an ña:

¹⁶ —Eni, é ñi nto tsi da mii é kuvi nee iña é káka'an Espíritū Sántū sán ne, nté ntúvi di'na xe'é ña tú'ún é xntée na'a Davii iña Júda san. Tsi Júda sán ne, divi ña é intéka ña ña'a é tñi ña Jesuu. ¹⁷ Divi ña ne, dadii tsi pustru ntí ni ña.

¹⁸ Ntá tsi é ĩni ntó nté ō kúvi ña. Tsi kí'í ña diu'un é diko ña Jēsuú ne, ñii ñá uun itsi ñu'u. Kidáá ne, kantei ña, ko'xó ña. Ntáta ĩ'xí ña ne, uun ito tsi kí'í ntí'í ití ña ne, xí'í ña. ¹⁹ Teku ntí'í ntí'í ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleen, nté ō kúvi ña. Dukuān né, íntántéé ñu'u san Aceldama, é kāni tú'un Ñū'u Niñi. ²⁰ Kuān ó uve na'a libru é naní Salmu, kaka'an: Na kuñi ixu ví'í ña ve; xōxó kuntōo ká i ikān, ka'an libru san. Xío ũve na'a túku, kaka'an: É túku ña'a nakunúu ña naa ña, é vii ñá tsiñu é edé ña, ka'an libru san.

²¹ I'a ntoo ña'a é dadí'í tsi ĩka ntí ni ñá nguentúvi dá kátúvi Tó'ko ko Jēsuu ní ntí, ²² nté ntúvi dá itsi ntute ña nta'a Juaan un tsi da nté ntúvi é kúntáa ña ví'í antávi. É kántio ne, uun ña'a kuntee tá'an ña ntí é ntuvi ñii ntí uxuvi ñá'a ntí é ntáda ntaá ntí nee é ĩni ntí, é kā'án ntí ni ñá'a tsi nuu é ntaā i e ntóto Jesuu dá xi'í ña —ka'án Pedru.

²³ Kidáá ne, nakaxnúu ña úvi ña'a: uun ña'a, ñá nani Jōseé Barsabaa (Justo nání ña di), ni ũun ña'a, ñá nani Mátia. ²⁴ Ntáka'an ntá'ví ña kídaá: —Xuva, dāvi ntó é ĩni nto nimá ntí xe un xé un ntí ne, tá'xi ntó na kūtuní ntí xōo ñá'a é ntio nto ²⁵ é vii ñá pustru nto, é nakunúu ña naa Júda. Tsi Júdá ne, nákunáá ña tsiñu ña dá kuan ō dé ña é kīni kaa, dá ku'e'en ñá mí kadūku ntée ña —ka'an ña.

²⁶ Dā kúvi ka'an ntá'ví ña ne, nadíki ñá te kīi xoo ñá'a é vii pustru san. Dā kíi ne, dúku ntéé Matía san. Ura tsi i intee tá'an ña ni ũ'xi ĩn pustru, ñá nguñi san.

2

Dā ĩnuu Espíritū Sántū

¹ Dā xee tá'an ntuvi é kúvi viko iña ñá Israee, viko é nani Pentecōsteé ne, dadí'í ntoo ntí'í ntí'í ña kuínti'xe i san. ² Dā néni ñá uun káñu'u tsi nte e dukún kan, vatá ó te tátsin dóo ntii kainu ne, koó da kake'xen nī kava má ví'í mí ntoo ña. ³ Kidáá ne, ntii díto ñu'u kai'xi. Kaxi'í nuu ñu'u san dikí ñá xe un xé un ña. ⁴ Kidáá ne, ĩnuu Espíritū Sántū san nima ñá ne, eni ntuvu ñá ntáka'an ña é túku e túku tú'ún, tsi xe'e Espíritū Sántū san é kúvi ka'an ña.

⁵ Ntuvia sá'á ne, xee ntí'í ntí'í tatá ví'í ña Israee, ña e dóo ntaínuu iní i Xuva kō. Dā mí'í ká ñuu vé'xi ña, xée ña ñuú Jerusaleen é vii ña nchu'un Xuva kō. ⁶ Dā tékū ntí'í ntí'í ña'a san tsi dóo ntii kaka'an ñu'ú ne, ikan tsí náta'ká nuu ntí'í ntí'í ña. Ña é da ve xée sán ne, é túku e túku tú'ún ntáka'an ña. Koó dā kúdu'va ña da téku ña tú'un ña e ntáka'an ña kuínti'xe i san. ⁷ Koó dā kúdana iní ña ne, ntánatíin ña ni tá'an ña, ntáka'an ña:

—¿Vá ña ntu te ña ñuú Galílea, ña kuān ó ntáka'an san? ⁸ ¿Nté kuí ntátekú ntu ko tú'un é ntáka'an ña, vatá tsi tē dadí'í tú'un ko ni ñá? ⁹ Tsi xo'ō ne, é xío xío ñuu ko: ñuú Partia, ni ñuú Media, ni ñuú Elan, ni ñuú Mesopotamia, ni ñuú Judea, ni ñuú Capadocia, ni ñuú Puntu, ni ñuú Asia, ¹⁰ ni ñuú Frigia, ni ñuú Panfilia, ni ñuú Egító né, iō ñá ne, vé'xi ñá un tsi nte ñuu África, é díi ka iká é ñuú Cirene. I'a ntoo ña ñuú Romá di; iō ñá ne, ña Israee ña; iō ñá ne, dadí'í tsi ntántikin ñá Xuva ko nī ña Israee. ¹¹ I'a ntoo ña ñuú Cretá di, nī ña ñuú Arabia. Ntá tsi un ntí'í ntí'í o ntáteku ko é ntántaa ña ni kō nté o de Xuva kō e dóo kaxntii ña kō né, dāvi tsi tú'ún mii kō ntáka'an ña —ka'an ña.

¹² Koó dā kúdu'va ña nee iña é kákuvi ne, ntátsixe'te tá'an ña:

—¿Mí'í ntu vé'xi é kuan ō ntáde ña'a san? —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi iō ñá ne, da ntáxkuntéé ña, ntáka'an ña:

—Tē dóo ñu'u tsitū nima ña vīnu xee —ka'an ña.

Nté ō ka'án Pedru ni ña'á san

¹⁴ Kídáa ne, náakuntāñí dadí Pedru ni pustru ñá u'xi ñin san é ká'an ñá ni ñá'a sán ne, un ntii tsí kéne ña, kaka'an ñá ni ña:

—Un ntí'i kuē'en dú'va ntō, ña ñuú Judea ni ñá ñuú Jerusaleén ne, vi'a ve ne, kini vá'a nto é ka'án nti ni ntō. ¹⁵ Ña'a sá'a ne, ña te k'í'vi ña. Iní nto tsí dá ve kaeku ñin teváa. ¹⁶ Ñá'a ni san, tsi sá'a ne, kakuvi vata ō ka'an Jóee dá ka'an ñá naa Xuva ko é úve na'a nté ntúvi di'na, kaka'an ña:

¹⁷ Te xēe tá'án ntuvi é ntí'i ñuxiví ne, táxnūú u Espiritū Sántū ko

é kunūu ña nima ñá'a, ña ntoo dá kaní ñūxivi.

Kídáa ne, ká'an i'xá ntó, te tíi, te ñadí'i, naá ko.

Na kuetsi sán ne, vata koo kuvi é nákueni na, kini na é nañé'é u na.

Ñatā sán ne, ñuu ení kán nañé'é u ña nté koo kuvi rkontuvi.

¹⁸ Ntuvi tsikán ne, taxnūú u Espiritū Sántū ko

é kunūu ña nima ñá ntáde tsiñu kuenta iñá ko, te tíi, te ñadí'i ñá ne, da kídáa ká'an ñá naá ko.

¹⁹ Ta'xi ú kuenta é dukún kán ne,

ñuxiví a kii niñí ne,

koko ñu'ú ne,

dōo kene u'me vata kaa viko nu'u.

²⁰ Kuneé ngantíi ne,

koko kuē'e kue'é xoo, vata ito niñi,

di'na tē xee tá'an ntuvi é nañu Tó'o kō.

Kídáa ntúvi e dóo ka'nu, e dóo vá'a ō.

²¹ Dá xoó ka ña'a, ña é kaku ni'i i Tó'o kō ne,

nakáku ña,

ka'an Jóee san kídáa.

²² Un ntí'i kuē'en dú'va nto, ñatíi Israee, kini vá'a nto é ká'an nti ni ntō: Tsí Jesuu, ñá ñuú Nazareé ne, divi ña e dóo va'á ña ni Xuva kō. É ñni ntó tsí xe'é Xuva kō é kúvi víi ña nuu i e dóo na'nu mé'ñu ntō né, dōo kue'e kuénta tá'xi ña vata koo é na kūtuni nto tsí mii Xuva kō táxnūu ña ña. ²³ Ntá tsi dá ntúvi ña kuenta ntá'a nto, vata tsi ō dé kú'vé Xuva ko nté ntúvi di'na ne, divi ntō tñn nto ña ne, e'ní nto ña dá xe'é nto itsi é naxnteé ñá kini ntáa san ña ntíká krusi.

²⁴ Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña dá xi'i ña. Ña ni kúvi víi doxi'í san ni ña.

²⁵ Tsí kuān ó uve na'a nte ntúvi di'na, kaka'án rei Davii kuénta iña ña:

Iní u tsí nguentúvi katuví u ni Xuva kō.

Ñá kau'ví kue'én ko,

tsí divi ña kunuu mé'ñu kūnuu dava ña ko.

²⁶ Dukuān é nakūnuu díní nimá ko ne,

dōó díní ko, kaka'án u.

Nakutúvi vá'á kue'en kúñū ko,

²⁷ tsi ñá xtuví mii ntó nimá ko doxi'í kán;

nté ña ta'xi nto é tē'u kúñū ko,

tsí xu'u é i'xá nto e dóo va'á u.

²⁸ Divi ntō nañé'é ntó ko

nté koo ni'í ko ntuví va'á iñá ko.

Xu'ú ne, nakunúu díní kue'én nimá ko

é kutúví dadíi ú ni ntō.

Kuan ō ka'an Dávií san kídáa.

²⁹ Éni, é ñni nto tsí xi'i úva ata ko Dávií ne, dá intú'xi ña. Tsí i'a tuvi dukuan ñáña ña mí Intú'xi ña. ³⁰ Ntá tsi Davii ne, kaka'an ñá naa Xuva ko é kuān ó

kaka'an ña. Ini ña tsí Xuva kō xe'é ña xu'u ña tsí uun i'xá ika ña kunūu naa ña é vii ñá rei iñá ko, xo'ō é ñá Israee o. ³¹ Dukuān né, vata tsí ó te nte dí'na íni Davii nté koo kuvi ne, ka'an ña kuenta iña é ntoto Cristu dá xi'i ña, tsí ña kunuu mii nima ña mí ñu'u nima ñá xi'i; ntē ña té'u kúñu ñá di. ³² Ne, kuan ō kúvi nti'xe, tsí Xuva kō ne, nantóto ña Jesuu. Un ntií ntií nti é uxuvi ñá'a nti, ntáde ntaá nti tsí iní nti tsí nuu é ntaā i é ntóto ña dá xi'i ña. ³³ Kidáā ne, kúntāa ña é kutuvi ñá nta'a kua'a Xuva kō é kada kú've ñá, tsí dóo iō ñá é vii ña. Kidáā ne, táxnuu Xuva kō Espiritū Sántū sán, vatá ó kaka'an ñá nte dí'na ne, divi ñá kade ña é un nti'í é ntaíni nto nī é ntátekú nto é kákúvi vevii. ³⁴ Tsí ña te rei Davii san ña é kúntāa vi'i antívi, tsí mii Dávii kaká'an ña:

Kaka'an Xúva ko nī Tó'ō kó:

“Kutúvín díñi kua'a kó,

³⁵ dá nté kúvi vii nti'í ú nī ña ntaínchu'vi o”,

ka'an Xúva kō.

Kuan ō ka'an Dávii kídáā.

³⁶ Na kütuni ntií ntií ña Israee san tsí nuu é ntaā i tsí divi Jēsuu, ña é náxnteē nto ntíkā krusí ne, divi ña é nakaxnúu Xuva ko ñá é vii ñá Tó'ō kō, é vii ñá Cristu, ña é nakákú kō —ka'án Pedru ní ña.

³⁷ Dá téku ña'a san é káka'an ñá ní ñá né, dóo u'vi kúvi ña. Tsixe'e ñá Pedru ní pustru ñá nguí san:

—Ēni, ¿nté ntu koo vii nti é ntúvá'ā nti ní Xuva ko vé? —ka'an ña.

³⁸ Kidáā ne, kaka'án Pedru ní ñá:

—Natu'vi nto kuétsi nto nta'a Xuva kō ne, kutsi ntute nto xé un xé un nto kuēnta iña Jēsuu, vata koo é káda ka'nu iní Xuva ko kuétsi nto ne, ta'xi ña Espiritū Sántū é kunūu ña nima nto. ³⁹ Tsi tá'xi Xuva ko xū'u ña é kuān koo vii ña ní ko ní i'xá kó, ní ūn ntií ntií ña'a, kuān te dóo ikā ntoo ña, da xóō ka ña'a e kána Xuva kō é kúvi ña iña ña —ka'an ña.

⁴⁰ Dóo ná'a káka'an Pedru ní ñá ne, dóo kue'e é káka'an ñá ní ñá. Kaxé'e ña ña itsi, kaka'an ña:

—Kii nteé xio nto ña kini ntáa san ve —ka'an ña.

⁴¹ Dóo titín ña'a kuínti'xe ña é káka'an ñá ne, itsi ntute ñá. Iō ñá te ūni míil ñá'a, ña é nakuvé ta'an ntuvi tsikan ní ña kuínti'xe i san. ⁴² Ña sá'á ne, dóo dé ntaā ña un nti'í é nañé'e pustru san ña ne, dóo dé ntaā ña nataká nuu ña é kátsin dava ña tañú'u ní é ká'an ntá'vi ña ní Xuva kō dí.

Ntuvi iña ña kuínti'xe i san dá iñi ntu'u é nataká nuu ña

⁴³ Xuva kō né, dóo xntíi ña pustrú san é vii ñá nuu i e dóo na'nu, e dóo titín kuenta xé'e ña. Ña'a sán ne, koó dá kúdu'va ña ne, dóo u'vi ña. ⁴⁴ Ña kuínti'xe i sán ne, dadíi tsí ika ña ne, uun tsi nima ña. Kaxntíi ta'an ñá ní da neé ka é iō iña ña. ⁴⁵ Diko ña iña míi ña ne, dá náke'nté dava ña diu'un i, tsí'i ña nta'a ta'an ña xé un xé un ña vata kaa é kátaan núu ña. ⁴⁶ Utén utén nataká nuu ña iní ukún ka'nu kán ne, dadíi é'xi ña nú vi'i ña kán, katsín dava ña tañú'u. Dóo díni ñu'u nima ñá ne, ntē ña ní de ná'nu ña ní tá'an ña. ⁴⁷ Da mii kué'en tsi é nānu'u ñá iní ña Xuva kō ne, dóo vá'a ka'an ñá'a san iña ña. Utén utén ne, dukuān ntákutíñi ña'a, ña nakáku Xuva kō.

3

Dā ntúva'a ña xné'e

¹ Uun ntuvi ne, kué'en Pedru ní Juuan, kuntáa ña má úkún ka'nu kán dá kaeku uni kuáa, ura i é ntáka'an ntá'vi ñá'a. ² Dá xee ña xi'i úkún kán ne, iní ña é vèxní'i ña'a san uun ñátíi, ña é natán dí'in i nté dá káku. Utén utén kaxee ní'i ña ña ne, kaxtúvi nteé ñá ña xi'i úkún kán, xi'i é naní E Dóo Va'a. Ikān xkutúvi ñá, kaikan ñá doméni nta'a ña ntáxee má úkún kán. ³ Dá iní ña tsí vé'xi Pedru

ní Juaan é kɪ'vi ña má ūkún kǎn ne, íkan ñā diu'ún doméni nta'a ña. ⁴ Pedru ní Juaán ne, ìto ña ña ne, kaka'án Pedrú san ni ñā:

—Koton nuú nti —ka'an ña.

⁵ Kidáá né, ìto ñā nuu ña tē nee kué'le ña ña, kuiní ña. ⁶ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ña túvi kué'en tsí diu'ún ko. Ntá tsi íó iná ko é tǎ'xi ú o: kuenta iña Jesúcristu, ña ñuú Nazaree, ká'án ú ni ò: Nakuntísin, kakan ve —ka'án Pedru.

⁷ Kidáá ne, írkāa Pedru ntá'a ña é xntii ña ñā nakuiñi ñā ne, ura tsí i ntuvá'a d'ín ñā. ⁸ Koó dā kaentíta ntaa ña nakuntísi ña ne, dā éni ntu'u ñā kaika ña. Kúkɪ'ví dadú ña ní Pedru ní Juaan má ūkún kǎn ne, koó dā kaentíta eninú ña kaika ña, kaka'an ñā é dóo ka'nu Xuva kō. ⁹ Íni ntíí ntíí ña'a san é kaika ña, kakanu'u ñā ini ña Xuva kō ne, ¹⁰ koó dā kúdu'va ña'a san dá ini ña é ntuvá'a ña, tsí ini ña é ðivi ñā é kaitúvi nteé ña xi'í é naní E Dóo Va'á san é kaikān ñā doméni.

Dā ka'an ntódo Pedru Corído Salámuun kan

¹¹ Ñatíí san ne, kuan tsí ó karkaa ña Pedru ní Juaan, é ña ni ntío ña é nangāva ña ña. Un ntíí ntíí ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña ne, ntaínu ñā, vé'xi ña mí ntoó ñā, uun itsi ini kukan kan mí é nani Corído Salámuun. ¹² Dā íni Pedru é vé'xi ña'a sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ó ñā Israee, ¿nté kui koo da ntákudu'va ntu nto é kuan ò kúvi? ¿Nté kui kuān nte ntainté'a ntu nto nti? ¿Vá ðivi ntú ntí kuvi idé nti é ntuvá'a ña sǎ'a? ¿Va dóo ntu íó nti é ntavá'a ntí ña xné'e? Kuān te dóo ntaínuu ini ntí Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu víí nti ntavá'a ntí ña sǎ'a? ¹³ Ñā'á ni san, tsí Xuva kō, ña inúu ini uva ata ko Ábraan ni Ísaa ni Jácoó ne, ðivi ñā de kú'vé ñā é mii i'xǎ ñā Jesuu kodó nuú ña. ðivi ñā é ntáda nto ña kuenta ntá'a ña tsíñu i. Dā ntío Pílatu é nangāva ña ña ne, ðivi ntó ne, ña ni ntío ntó. ¹⁴ Jesuu ne, dóo vá'a ña. Ña túvi nee kuetsí ña. Ntá tsi ña ni ntio nto é nangāva ña ña. ðivi ntó ne, íkan ntó é nantii ña uun ña'a ñatíí, ña é'ni ña'a. ¹⁵ Dukuan ò é'ni nto ña kata'xi ntuvi iña ko. Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña. Ntí'í ne, ini nti tsí nuu é ntaā i é kuan ò kúvi. ¹⁶ Vevíí ne, ðivi Jesuu kúvi idé ña é ntuvá'a ña sǎ'a, ña é kaini nto, tsí dá kaku ni'í ña Jesuu ne, nakunúu nti ña. Tsí dá kuínti'xe ña Jesuu ne, kutíí ña ntuva'a vá'a ña, vata tsi ò kaini ntó un ntí'í ntó ve.

¹⁷ É íni u, ení, tsí ðivi nto ni ña odo nuú iña nto ne, ña ni íni ntó xoo ñá'a é Jesuu da é'ni nto ña. ¹⁸ Ntá tsi dukuan ò dé ntaa Xuva kō é kǎka'an ña nté ntúvi ði'na dā ntáka'an ñā ka'an naa ña é da mii é ntó'o Cristu, ña nakaxnúu ña. ¹⁹ Dukuan ne, nadama nto nima kini kaa nto ne, nakuní'í nto nima vá'a nto. Xnúu nto nima nto é kǎka'an Xúva kō, vata koo é nǎkate ña kuétsi ntó. Kidáá ne, ta'xi ña é nakunuu ðíní nima ntó ne, ²⁰ taxnuu ña Jesucristu, ña é nakaxnúu ña nte ntúvi ði'na é kodo nuú ñā kuenta iña ko. ²¹ Vevíí ne, da mii é kutuvi ñā vi'í antívi, kantétu ña dā nté xee tá'an ntuvi é ntáva'a xeé xtuku Xuva kō ñuxiví, vata ò ntáka'an ñā ka'án naa Xuva kō, ña intóo nte e ná'a, dá xe'é Xuva kō é kútuni ña nté koo kuvi. ²² Tsí Muiseé ne, kaka'an ñā ni ñata kō, ña intóo kidaá: “Xuva kō né, taxnúu ña uun ña'a é ðivi tsi tátá ko, é ka'an ña naa ña, vata tsi ò táxnúu ña ko. Kini va'a vá'a nto nee ntí'í ntí'í é kǎ'an ñā ni ntó, ²³ tsí te xoo ñá'a ña ntío ña kuínti'xe ña é kǎka'an ñā ne, kunaá ña. Kii nteé xio ta'an ña ña Israee”, ka'an Muisee nte kidaá.

²⁴ Kuan ò ka'an ntíí ntíí ña ka'án naa Xuva kō. Di'na Samuee, ni ún ntíí ntíí ña ka'án naa Xuva kō, ña é vé'xí ata ña, ntáka'an ntódo ña nté koo kuvi vevíí. ²⁵ Xuva kō ne, xé'le ña xu'u ñā uva ata ntó, ña intóo ði'na. Kuví iña ntó ði, tsí ntóo nto naa ña vevíí. Tsí Xuva kō ne, kaka'an ñā ni Ábraan: “Kuenta iña i'xǎ nto ntuviko un ntíí ntíí ña'a, ña ntóo dá kanií ñuxiví”, ka'an ña. ²⁶ Dukuan né,

dā táxnuu Xuva ko I'xā ña ne, di'na kuenta iña ntó táxnuu ña, vata koo é ntāviko ña nto, vata koo é nātu'vi nto kuétsi ntō —ka'án Pedru ni ña.

4

Dā ntāñi Pedru ní Juaan núu ña tsiñu i

¹ Pedru ní Juaán ne, ntáka'an dúkuan ña ni ñā'a san dá xee dutu iña ñā Israee, ni tó'ō sntadun iña úkūn ka'nu, nī ña saduceu. ² Dōó dutsi kuiní ña nī Pedru ní Juaan, tsi ntánakuā'a ña ña'a san tsi nuu é ntaā i é ntoto xtuku o tē xi'i o, tsi ntóto Jesuu dá xi'i ña. ³ Kidáā né, tēn ña ña, tsú'un kutu ña ñā vi'i utun. Uun ñúú nú'u kutu ñā, tsi é kuáa da tēn ña ñā. ⁴ Ntá tsi dōo titín ña'a kuínti'xe ña da téku ña tú'un é kaka'an ña. Kidáā ne, xée tā'an te u'un míl ña'a kuínti'xe ña Jesuu, é da mii kué'en tsi ñatí san ne, kaxio ñadi'í san di. ⁵ Utén sán ne, un ntí ntí ña odo núu iña ñā Israee san, ni ñata, nī mastru lei iña úkūn sán ne, nātáká nuu ña ñuú Jerusaleen, ⁶ ni dūtu, ñā odo núu, ña nani Ánaá, ni ūn ntí ntí ñavi'i ña, ni Caífaa, ní Juaan, ni Aléjandrú di. ⁷ Kidáā né, káná ña Pedru ní Juaan é xntāñi me'ñū ñā ña, da tsíxe'e ña ña:

—¿Xoó ntu tá'xi i itsi é kuān koo vii nto? —ka'an ña.

⁸ Pedrú ne, dóo nuu Espiritú Sántu nima ñā, kaka'an ña:

—Un ntí ntí ntó, ñata, ña odo núu iña ñā Israee: ⁹ ne ntio nto tsix'e ntō ntí nté o xntí ntí ña xne'é ne, nté o kúvi ntuvá'a d'ín ñā ne, ¹⁰ kini vá'a nto ve é kaka'án ntí ni ntō, tsi ntio ntí é kūtuni ntó ni ūn ntí ntí ña Israee tsi Jesucristu, ñā ñuú Nazaree, ña naxntéé ntó ntiká krusi, ña nantóto Xuva kō né, divi ña kúvi idé ña é ntuvá'a ña sá'a. I'a ntísi ña nuu ntoo. Ini nto tsi ña vādā ká ña ntuví. ¹¹ Jesuu ní, vata kaa xuu núu i kaa ña. Divi ntó ne, vata ntāa ña ntáxntāñi vi'i ntāa nto, é nakuíta nto xuu e dií ka va'á, xuu e kúvi xuu núu i. ¹² Tsi xōxō xtuku ka é kuvi nakakú i kō, tsi mii tsi Jesuu é kúvi vii ña. Kuan o dé kú've Xuva kō —ka'án Pedru ni ña.

¹³ Ña tsiñu i sán ne, koó dá kúdu'va ña dá ini ña tsi ña te kau'vi kué'en tsi Pedru ní Juaan é ka'an ña, kuān té ña te tu've ña, ñā te na'nu ña'a ña. Da kidáā kūtuni ña é dadíi íka ña ni Jēsuu. ¹⁴ Ikān ntísi ña ntuvá'a sán di. Dukuān ne, ñā ni kūtuni ñā nté koo ka'an ntée ña ña. ¹⁵ Kidáā ne, nantí ña ña mé'ñū juntá san ne, da ntánatín mii ña, ¹⁶ ntáka'an ña:

—¿Nté ntu koo vii o ni ñā? É ini ntí ntí ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsi idé ña uun nuu i é dóo ka'nu. Ña kúvi ká'an o té ña nuu é ntaā i. ¹⁷ Ntá tsi ña ntío ko é kúku'e núu i. Dukuān ne, kué'e o ña itsi e nté uun ito ka ña ka'an xtúku ña kuenta iña Jēsuu —ka'an ña.

¹⁸ Kidáā né, kána xtuku ña ña, kaka'an ñā ni ñā:

—Nté uun ito ka ñā ku ká'án ka nto ni ñā'a kuenta iña Jēsuu —ka'an ña.

¹⁹ Ntá tsi Pedru ní Juaán ne, nantíko koó ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Mii nto kadā kuení nto ve. ¿Nee iña é dií ka va'a é vii ntí, te kuiní nto: é kuínti'xe ntí é ntáka'an ntó ne, o é kuínti'xe ntí é kaka'an Xúva kō? ²⁰ Ntí'í ne, da mii é ká'án ntí ni ña'a un ntí'í é ini ntí é edé Jesuu, un ntí'í é téku ntí é nakuā'a ñā ntí —ka'an ña.

²¹ Ña tsiñu i sán ne, da mii tsi de tí ña ni ñā né, dā nakaka ña ña. Ña ni kúvi kué'é ña ña é ntō'o ña, tsi ú'vi ñā té dóo ka'an ñā'a san. Tsi un ntí ntí ña'a sán ne, da mii kué'en tsi ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō é kuan o kúvi. ²² Tsi ña xne'e, ña é kuan o ntuvá'a d'ín i sán ne, e itā ntí'xin uvi díko kuia ña.

Nté o ka'an ntá'vi ña kuínti'xe i san

²³ Dā ntí Pedru ní Juaan vi'i utun kán ne, kué'en ñā mí ntoo ta'an ña, ña kuínti'xe i, kuntáa ña ni ñā nee ntí'í ntí'í nuu i é kaka'an dutu ñā odo núu san

ni ñatā san ni ña. ²⁴ Dā tēku ta'an ña ne, uun tsi nima ñá ka'an ntâ'vi ntíí ntíí ñá ni Xuva kō:

—Xuvā, ñi'vi ntō é Xuva nti'xe ntí nto; ñi'vi ntō e dóo ka'nu nto. Mii ntō dé kú'vē ntō e dukún kan ni ñūxivi' a, ni ntute ñu'u kán, ni un nti'í é io. ²⁵ Mii nto ni Ēspiritū Sántu ntō ne, xé'e nto tú'un é ká'an ña kade tsiñu iña nto, rei Davií san, dá kaká'an ñá naá nto nté ntūvi di'na, kaka'an ña:

¿Nté kui dóo ntákudiin ñá tuku ñuú san?

¿Nté kui doto tsí ó ntántukū nuu iní ña'a san?

²⁶ Kuntañi ntée ntií ntií rei iña ñūxivi, nataká nuu ntií ntií predente ñuú san

dá ntāa ña ata Xuva ko

ní Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō,

ka'an Dávií san kidaā.

²⁷ Kuan ō kúvi nti'xe tsí rei Heróde ni Pōncio Pilatú ne, nataká nuu ña má ñuú a nī ña Israee ni ña é ña te ña Israee, nátee ta'an ña xu'u ñá, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña l'xá nto Jesuu, ña e dóo va'á, ña nakaxnúu nto. ²⁸ Dukuan ō dé ntaa ña un nti'i nuu i vata tsi ō dé kú'vē ntō nte ntūvi di'na é kuān koo kuví. ²⁹ Vi'a ve ne, koto nto, Xuvā, nté o ntáde ña e ntaínchu'vi ñá nti. Xntii ntō nté é ña ku u'vi nti é ká'an ntódo nti ni ñá'a san tú'un nto, tsí iña nto kade tsiñu nti. ³⁰ Nátánteé nto nta'a nto ña nchokuvi, ntavá'a nto ña. Xntii ntō nté é kúvi vií nti nuu i e dóo na'nu, e kue'e kuenta kue'e u ña kuenta iña l'xá nto Jesuu e dóo va'á ña —ka'an ña.

³¹ Dā kúvi ka'an ntâ'vi ña ne, tē'xén nuu vi'i mí ntoo ña. Inūu Espiritū Sántu nima ñá, un ntií ntií ña ne, eni ntu'u ña ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō, tsí ña te ntaú'vi kue'en tsí ña.

Dá neé ka é ió iña ñá ne, iña ntií ntií ña

³² Un ntií ntií ña kuínti'xe i sán ne, uun tsi nima ña, uun tsi é ntádē kuení ña. Nté uun ña ña ni de vini ña é ntio ta'an ña. Tē nee iña é io iña ñá ne, ñá ni ká'an ña te iña mii ña, tsí iña ntií ntií ñá, ka'an ña. ³³ Pustrú san ne, dóo ió ñá é ká'an ña ni ñá'a tsí ntóto Jēsuu dá xi'i ña. Dōo vá'a ō intóo ña, tsí Xuva ko Inuu mé'ñu ña ña. ³⁴ Nté uun ña ña ni taan núu ña, tsí tē xoó ña'a é ió ñu'u i ne, ō vi'i i ne, nadiko ña ne, dá xēe ni'i ñá diu'un i ³⁵ é ntáda ña kuenta ntá'a pustrú san. Kidáa ne, nake'nté dava ña, na kuído ta'an ña, xoo ñá'a é kátaan núu i. ³⁶ Kuān o dé uun i'xá ña Levii, ñá nani Jōsee, ñá vē'xí ñuú Chipre. Pustrú san ne, xntánteé ñá ña Bernabee, é káni tú'un Ña Kanaxnuu Ka'nu Nima Ko. ³⁷ Ñi'vi ña né, nadiko ña ñu'u ña ne, da xee ni'i ñá diu'un i, ntáda ña kuenta ntá'a pustrú san.

5

Nté ō kúvi Anania ni Sáfira

¹ É tuku ñatūi, ña é nani Anānia, ni ñádi'í ña, ña é nani Sáfira ne, nádiko ña uun itsi ñu'u ña di. ² Ntá tsi ña sá'a ne, kí'i ña diu'un i ne, xnūu vá'a ña dava é kúvi iña mii ña. É ntóo ka kúdi ne, ntada ña kuenta ntá'a pustrú san.

—Kuān sá kaa diu'un i —ka'an ña.

Ñad'í ñá ne, uun tsi xu'u ntáde ña é kuān koo ka'an ña. ³ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Anania, ¿nté kui xnúu ntu nto nima nto é káka'an Tó'ō é ña vá'a san? ¿Nté kui kaka'an ntú nto dovete nī Espiritū Sántu dá kí'i nto dava diu'un ñu'u san é kúvi iña mii nto? ⁴ ¿Ñá ntu te iña mii nto ñu'u sán dno dá nadiko ntō? ¿Ñá ntu te iña mii ntó diu'un i di? ¿Nté kui kene iní ntu nto é kuan ō dé nto? Tsi ña te ña'a san é kaeni nta'ví nto ña, tsí mii Xuva kō —ka'án Pedru ni ña.

⁵ Ananiá ne, dā téku ña é kākā'an ñá ni ñā ne, nantúve ña ne, xí'i ñā. Dōo u'ví ntí# ntí# ña'a san da kútuni ña nte o kúvi ña. ⁶ Kidáā ne, xée na kuetsi ne, dá'ví nuu na kúñu ña dóo ne, dā kue'en ní'i na ña, kúku'xí na ña.

⁷ Dā ita ntí'xin uni úra ne, xée ñadi'í ña. Váta kutūni ñá nte o kúvi xii ña.

⁸ Pedrú ne, tsixe'e ña ñā:

—Ká'an vē: ¿Dū'va ntu kaa inuu á'vi ñū'u é nádiko ntō? —ka'an ña.

—Kuan tsi kaa inuu á'vi —ka'an ña.

⁹ Kidáā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—¿Nté kuí kēne iní ntu o ni xii o é kuan ō dé vete nto nī Espíritū Sántū? I'a kuntí'xi na kuetsi, na ixkú'xi xii o. Vi'a ve ne, kiku'xí na o di —ka'an ña.

¹⁰ Ura tsi i nantúve ña nuú Pedrú ne, xí'i ñā. Kidáā ne, xée na kuetsi sán ne, iní na tsi é xí'i ña. Távā na ña é kíkū'xí na ña diñi xii ña. ¹¹ Un ntí# ntí# ña kuínti'xe i sán nī ña ñūu i sán ne, dōo u'ví ña da kútuni ña nte o kúvi.

Dā ntuvá'a ña nchokuví

¹² Pustrú san ne, dóo kue'e kuénta xé'é ña; dóo ki'in itō idé ña nuu i e dóo na'nu mé'ñū ña'a san. Un ntí# ntí# ña kuínti'xe i sán ne, dad# náta'ká nuu ña ini ukún ka'nu kán mí nani Corídoō Salámuun. ¹³ Ná nguí sán ne, dōo u'ví ña é kuve ta'an ña ña, kuān te dóo vá'a ka'an ñá'a san iña ña. ¹⁴ Ntá tsi dā dií dií ka kuínti'xe ña'a san Tó'o ko Jesucristú ne, dōo titín ña nákuve ta'an ña ña kuínti'xe i san, te tíi te ñadi'í ña. ¹⁵ Xee ní'i ña ña nchokuví di, tsōo ña ña nuú ito, tsōo ña ña nú xūvi ítsi kán vata koo te āma kuita ntí'xin Pedrú ne, kuān té ntati kúdiñ ña duku ntée ña ne, ntuvá'a ña, kuiní ña. ¹⁶ Xée ñā'a san, ña ntoo etsin ñūu Jerusaleén di. Ná te da dií ñá xee ña, odo ñā ña nchokuví, ni ña ñū'u é ña vá'ā nima í ne, un ntí# ntí# ñá ntuvá'a ña.

Dā ñū'u kutū pustrú san vi'i utun kán

¹⁷ Kidáā ne, dutu ña odo nūu ni ūn ntí# ntí# ña saduceu, ñá ntí# ní'i ñā né, kūne'u iní ña nī pustrú san. ¹⁸ Tíin ña ña, tsú'un kutu ña ñā vi'i utun. ¹⁹ Ntá tsi di'vi tsi nīñū san xee uun ánje Xuva kō, nákaán ña xi'i vi'i utun, da nantí ñā pustrú san, kaka'an ña:

²⁰ —Kue'ēn ntó, kuntañi ntó ini ukún ka'nu kán ne, ká'an nto ni ñā'a san nté koo ni'i ña ntuvi xéé iña ña —ka'an ñá nī pustrú san.

²¹ Kué'en ñā. Dā tuví ne, kúnti'ví ña ini ukún ka'nu kán ne, dā éni ntu'u ña nakuá'a ña ñā'a san.

Dā xee dútu ñá odo nūu san ni ña ntí# ní'i ñā né, távā ña junta ká'nu ni ūn ntí# ntí# ñata, ña odo nūu iña ñá Israeé ne, dā teé tsiñu ña maú san é kinakueká ña pustrú san vi'i utun kán. ²² Dā xee ñá vi'i utun kán ne, ¿mí'i ntu kí'xi ká pustrú san? Xoxó ka ña. Kuan tsi ō ntíko kōo maú san. Ntántaa ña nī ña ñe'e jún'tā san, kaka'an ña:

²³ —Dā xéé nti vi'i utun kán ne, é kantí'ú xi'i i ne, ikān ntáñi ntée sntadún san atá xi'i i kan, ntáde ña kuenta; ntá tsi dā nákaán nti xi'i i ne, xoxó ñū'u ká i —ka'an ña.

²⁴ Dutu ñá odo nūu san nī tó'o sntadun úkūn ka'nu sán ne, dā téku ña é ntáka'an maú san ne, dōo ítsu'un ña nté koo naínú kava ña nuu i sá'a. ²⁵ Ura tsi i xee ūn ñatí, kaka'an ñá ni ñā:

—Un ntáa ña é tsu'un kutu ntó vi'i utun. Ikān ntáñi ñá ini ukún kán, ntánakuá'a ña ñā'a san —ka'an ña.

²⁶ Kidáā ne, ñé'é tó'o sntadún san ni maú san, ixnatíin ña ñā. Ntá tsi diin diin tsi nátiin ña ña, tsi ú'ví ñá te kué'é xuu ñā'a san ña. ²⁷ Dā náxee ní'i ña ñá ne, kue'en ní'i ña ña mé'ñū junta ká'nu san ne, dá kakā'an dútu ñá odo nūu san ni ñā:

²⁸ —Ntí'í ne, un ntii tsi ka'án nti ni ntō é ña ku nakuá'a ka nto ña'a san kuenta iña Jesús. Di'vi ntō né, dā dií dií ka ntáde nto. É ini ntí# ntí# ña ñūu

Jerusaleen tú'ún é ntánakuā'a nto ña ne, ntadá'vi ntō ntí kuétsi ī é xil'í Jesús —ka'an ña.

²⁹ Kídáa ne, Pedru ní pustru ñá nguī sán ne, nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—Díi díi ka nuu á'vi é kuínti'xe ntí Xuva kō é ña'a san. ³⁰ Divi tsi Xuva kō, ña é inúu iní uva ata kō, ña é intóo nte ntúvi dí'na ne, divi ña nantoto ñá Jesuu, ña é'ní nto dá náxnteē ntó ña ntíká krusi kan. ³¹ Xuva kō ntáa ni'i ña ña, kuntáa ña é kutuvī ñá díñi kua'a ña, é kodo nuū ña, é nakakū ñá kō. Dukuān né, te nātu'vi o kuétsi ko, xo'ō é ña Israeé o ne, ni'i ko é káda ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsi kō. ³² Sá'a é ntaxe'e ntí kuenta, ni Espiritū Sántū san, tsí ta'xi Xuva kō Espiritū Sántū é kunúu ña nima ko te kuínti'xe ko ña —ka'an pustrú san.

³³ Dā téku ña tsiñu i san é ntáka'an ñá ne, dōo dutsi kuiní ña. Ncho ka'ní ña pustrú san. ³⁴ Ntá tsi uun ña'a, ña farīseu, ñá nani Gamālieé ne, mastrú lei iña ñá Israeé ñá, ne, dōo íko ñu'u ña'a san ña. Divi ña ne, nákuñtsi ña, kaka'an ñá te nantí ña pustrú san ki'i kan uun da'na. ³⁵ Kídáa ne, kaka'an ñá ní ña tsiñu i san:

—Ña Israeé, kadā kuení va'á ntó nté koo vií nto ni ña sá'a. ³⁶ Tsi emá tsi ne, xío uun ñatíi, ñá nani Teudá ne, dōo ka'nu ncho vií ña. Xío te kímí sientu ñatíi, ña ntíkin ña. Ntá tsi dá kúvi ne, ña'a é'ní ña ña ne, kídáa nákuite xáa ntíi ntí ña ntíi ni'i ña. Kídáa ne, xío da'na. ³⁷ Rkontúvi, ntuví dá naka'vi ña ña'a sán ne, ñá nani Júdā, ña ñuú Galileá ne, dōo ka'nu ncho vií ña ne, ñá te da díi ña'a intíkin ñá ña di. Ntá tsi xi'i ñá di ne, dá nákuite xáa ntíi ntíi ña intíkin ña.

³⁸ Dukuān é káka'an u ni ntó é na sooo mií nto ña sá'a. Ná ku kini ntéé ka ntó ña. Tsi te kuénta iña ñá'a é ntánakuā'a ña ne, koó da'na mií. ³⁹ Ntá tsi te kuénta iña Xuva ko é ntánakuā'a ña ne, ña kúvi vií nto é kini nteé ntó ña. Kuenta tsi vií nto ve vata koo é ña ka'an ntéé nto Xuva kō —ka'an Gámalieé san.

⁴⁰ Xío ntaa iní ña tsiñu i san é káka'an ña. Kídáa ne, nákana ña pustrú san é ntí'xi xtuku ña. Dā náxee ña ne, nátií nuu ña ña xo'ó ne, dá kaká'an ñá ni ñá é ña ku ka'an ka ña iña Jesuu. Kídáa ne, nakáka ña ña. ⁴¹ Dá ntíi pustrú san mé'ñu juntá san ne, dōo diní ña, tsí xe'é Xuva kō é ntō'o ña kuenta iña Jesuu. ⁴² Ná ni tee dá'na kue'en tsí ña é nakuā'a ña ña'a san. Nguentúvi ntáka'an ntódo ña ni ña'a san kuenta iña Jesuu iní ukún ka'nu kan ní nú vi'i ña'a sán di.

6

Ña u'xe ñá'a, ña é xntíi

¹ Ntúvi tsikán ne, kútítin ña kuínti'xe i Cristu. Kídáa ne, xío ña'a é ntáka'an tú'ún griegu éni ntu'u ña tsi'i kuétsi ñá ña ntáka'an tú'un hēbreú san, ntáka'an ñá tsí ñad'i kii, ña ntáka'an tú'un griegu san ne, ñá ku'e' tsi ntáni'i ña mí káxi'i é ká'xi ñá utén utén, tsi díi ka kue'e ntáni'i ñad'i kii, ña ntáka'an tú'un hēbreú san. ² Dukuān ne, uxúvi ña'a pustrú san kána ña un ntíi ntíi ña kuínti'xe i san é nataká nuu ña. Kídáa ne, kaka'an ñá ni ña:

—Te ntí'i vií ntí tsiñu é kuénta vií ntí ña'a sán ne, ña kúvi vií ntí é nakuā'a ntí nto tú'un Xuva kō. ³ Díi ka vá'a ó, ení, divi ntó nakaxnúu nto u'xe ñá'a ña'a nto é koto ña tsiñu sá'a. Nakaxnúu nto ñatíi, ña é dōo iní nté koo vií i, ña é dōo nuu Espiritū Sántū nima i, ña ntaíko ñu'u ña'a sán ne, divi ña é vií ñá tsiñu é kuénta vií ña ña'a san, é tsí'i ña é ká'xi ñad'i kii san. ⁴ Divi ntí ne, da mií tsí é ká'an ntá'vi ntí ní é nakuā'a ntí ña'a tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁵ Ná nguī sán ne, xkúntee iní ña é ntáka'an pustrú san. Kídáa né, náxaxnúu ña u'xe ñá'a, vatá ó ka'an ña: dí'na Esteba, ña é dōo kainuu iní i Xuva kō, é dōo nuu Espiritū Sántū nima ña; kídáa ne, Felipe, ni Prócuru, ni Nicānoo, ni Tímuñ, ni Pärmena, ni Cúlaa. Culaá san ne, ñuú Antioquia vé'xi ña, ntó tsi kantíkin ña Xuva ko vatá o dé ña Israeé dá éni ntu'u ña kuínti'xe ña Cristu. ⁶ Ntēka ña u'xe ñá'a ñatíi san, kue'en ni'i ña ña mí ntoo pustrú san. Pustrú san ne, xntekū ñá

nta'a ña diki ñá u'xe ñá'a sán ne, ka'an ntá'ví ñá iña ña da xnuú nta'a ña ña tsiñu san.

⁷ Kidáá né, dōo ite xáa tú'un Xuva kō né, kūtítín ña kuínti'xe i Tó'o ko Jēsuu, ña ntoo ñuú Jerusalem. Ikān ne, titín dutu ñá Israee kuínti'xe ña di.

Dā tñ ña Esteba

⁸ Estebá san ne, dōó ki'in itō idé ña nuu i e dōo ka'nu, tsí Xuva kō dōo xntí ña ña ne, nāxnuu viko ña ña. Koó dā kúdu'va ña'a san da íni ña. ⁹ Ntá tsi íó ña vé'xi úkūn é nani Ña Nakáku, ni ña vé'xi ñuú Círene, ñuú Alejandria, ñuú Ciliciá, ni ñuú Ásiá ne, ñá ní xkúntee iní ña é káka'an Esteba. Tuku ō dé kuení ña ne, eni ntu'u ña ntánāa núu ña ni ña. ¹⁰ Ntá tsi ña ni kuvi víi ña ni ña, tsi dōo vá'á ó kaka'an ña, tsí xe'e Espiritū Sántū san é kūtuni ña nté koo ka'an ña. ¹¹ Kidáá ne, ntá'ví ña ña'a san é dá'ví ña Esteba dóvete. Tsi'í ña diki ña é ká'an ña tsí káka'an kíni Esteba iña Muísee ni iña Xuva kó di. ¹² Dukuan ō nateñu núu ña ña'a sán, ni ñata, ni mastrú lei Xuva kō. Kidáá né, dá nēní tsi Esteba, tñ ña ña, kue'en ni'í ña ña mí ntoo ñá odo núu, ntáde ña junta. ¹³ Xee ni'í ña ña é ká'an dóveté san ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, dōó kaka'an ntée ña ví'i Xuva kō né, dōó kiní ó kaka'an ñá iña lei san di. ¹⁴ Tékū nti é káka'an ña tsi Jesuu, ñá ñuú Nazaree ne, nakatsin ña ví'i Xuva kō ne, nadama ña é vatá xkoó iní ō é xtúví Muísee —ka'an ñá ka'an dóveté san. ¹⁵ Kidáá ne, un ntíí ntíí ña odo núu san ni ña ntoo sán ne, ito ña Estebá ne, iní ña nuu ña é xi'í nuu vatá ó kaxi'í nuu nuu ánjē.

7

Nté ō nantíko kōó Esteba

¹ Kidáá ne, kaka'an tó'ō dutu iña ñá Israee san, katsixe'e ña Esteba:

—¿Ntāa ntu é ntáka'an ñá sá'a? —ka'an ña.

² Kidáá né, eni ntu'u Esteba kaká'an ñá ni ña:

—Un ntí'í ku'én dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto, kini nto é káka'an u ni ntó: Iní nto tsi Xuva kō, ña dōo ka'nu, ntií dito ñá nuu uva áta ko Ábraan nte ntúvi di'na, dá tūvi dukuan ña ñuú Mesopotamia, di'na dá k'ín ña é kikutúvi ña ñuú Haraan. ³ Ne, kaka'an Xúva ko ni Ábraan: “Xtuvín miin ñuú o ni ūn ntíí ntíí ñavi'í o, kué'én xio ñuu mí nañé'é u o ve”, ka'an ña. ⁴ Kidáá ntáka Abraan ñuú Caldea, kué'en ña, kukutúvi ñá ñuú Haraan. Rkontúvi ne, xí'í uva ñá né, Xuva kō kíxnteká ña ña, xee ña ñuu sá'a mí ntoo ó vevii. ⁵ Ntá tsi Xuva kō ñá ni xe'é ña ñu'u é kúvi iña mií ña, nté un siin. Ntá tsi xe'é ña xu'u ña é dá nte rkontúvi kué'e ña ña ñu'ú san. Tē xi'í ña ne, kuvi iña i'xá ña ni i'xá ika ñá dí, kuān te ntúvi tsikán ne, váta kōo i'xá ña. ⁶ Sá'a káka'an Xúva ko ni Ábraan: “I'xá o ne, xio ñuú kuntōo ña; ñá te ñuú mií o kuntoo ña. Kidáá né, dōo kiní koo víi ña'a san ni ña. Kí'í ña ña é kuétsi é káda tsiñu ña iña ña. Kímí sientu kuia é kuan koo nantō'o ña ña. ⁷ Ntá tsi kué'e u é ntō'o ña ñuu tsikan é kuān koo nantō'o ña i'xá o. Kidáá ntíi i'xá o ñuu tsikan, naxee ñá ñuu sá'a ne, i'a tsi kuntoo ña, kunuu iní ñá ko”, ka'an Jácoo ko ni ña. ⁸ Kidáá ne, xe'e Xuva ko xu'u ña ni Ábraan ne, dē kú'vé ña é tē'nte un siin kúñū é íxi un ntíí ntíí i'xa tíi san vata koo é dito e ntáduku ntée ña Xuva kō. Dukuān né, dá káku i'xá ña é nani Ísaá ne, dē ntaa Ábraan, e'nté ña kúñū é íxi i da kúvi ūna ntúvi káku ne, kuan tsi o dé Isaa ni i'xá ña é nani Jácoo ne, kuan tsi o dé xtuku Jacoo ni ún ntíí ntíí i'xá ña, divi ña é uva úxuvi tátá ña Israee.

⁹ I'xá Jacoo san ne, kūne'u iní ña ni ení ña, ñá nani Jōseé ne, díko ña Jōseé san. Ña ñuú Egítō ñi ña ña é káda tsiñu ñá iña ña. Ntá tsi ínūu mé'ñu Xuva ko Jōseé san ne, ¹⁰ náakákú ña ña é kánto'o ña. Xe'e ña é dōo ki'in Iní Josee nté koo

vií ña ne, xé'e ñā e dóo kuinima rei ñuú Egítō sán ñā, ðivi rei, ñā nani Farāuun. Rei san ne, nākaxnú ñā Josee é kodo nuú ñā ñuú Egito nī nú vi'í ñā kān ði.

¹¹ Kidāā ne, kútama ñuú Egító ni ñuú Canaan. Ná ni nī'i ñāta kō é kā'xi ñā. Dōo ntō'o ñā dókō. ¹² Ntā tsi xee tú'ún nta'a Jacoo tsi ío trigu ñuú Egító sán ne, táxnū ñā i'xá ñā, ðivi uva ata ika kō. ¹³ Dā kúvi uvi íto ñe'e ñā ne, da kidāā xe'é Josee kútuni ñā é ñni mí ñā ñā ne, kidāā kútuni Farāuun é ñavi'i Josee san ne, tatá Israee ñā. ¹⁴ Kidāā ne, táxnū Josee tú'ún é kř'in úva ñā Jacoo, ni ún ntíí ntií ñavi'i ñā, kikuntóo ñā ñuú Egító. Úni ðiko xe'un ñā'a ñā ¹⁵ xé'e ñā é kuntōo ñā ñuú Egító. Ikān xi'í Jacoo ni ñata kō, ñā intóo ði'na. ¹⁶ Dā rkontúvi dá xi'í ñā ne, kue'en ní'i ñā ñā ñuú Siqueén ne, ikan íntú'xi ñā ñāña e ñíi Abraan ntá'a i'xá Hamoo.

¹⁷ E dóo káxa ñā Israeé san ñuú Egító da xee étsin ntuvi é ntūntaa é kākā'an Xúva ko dá xe'é ñā xu'u ñā ni Ābraan. ¹⁸ Kidāā ne, xé'e túku ñā'a é vií ñā rei ñuú Egító ne, rei tsikán ne, ñā ni íni ñā xoo e Jósee. ¹⁹ Rei sa'a ñā, éni nta'ví ñā ñata kō né, dōo nantó'o ñā ñā. Dē kú'vē ñā é nakuítā ñā un nti'i i'xa tíi san é dá ve kākaku vata koo é na kúvi, tsí ntio ñā é nant'i'i ñā tatá kō. ²⁰ Ntuvi tsikán ne, kákū Muisee. Úni xóo xtúvi xu'u ñā i má vi'í ñā kān é nakuē'nu ñā i, tsi dóo ntio Xúva ko i. ²¹ Dā ñā ni kuvi vii ka ñā ni i né, da mií é xtúvi xaa ñā i. Kidāā né, ðivi tsí diókō rei san kí'i ñā i ne, nakué'nu ñā i vata tsi te i'xá mií ñā. ²² Dukuān ne, kutú'Ve Muiseé san é un nti'i é ini ñā Egito ne, dōo ini ñā nté koo ka'an ñā ne, dōo ío ñā é vií ñā nee nti'i nti'i.

²³ Dā nti'i ñā uvi ðiko kuiá ñā ne, dē kuení ñā é kř'in ñā, kikoto ní'ni ñā ñā'a ñā, ñā Israeé san. ²⁴ Ikān íni ñā tsí uun ñā'a ñā Egító kanantó'o ñā uun ñā'a ñā Israee. Muiseé ne, nadá'an ñā ñā'a ñā, ñā Israeé san ne, ē'ní ñā ñā Egító san. ²⁵ Kuini ñā té kūtuni ñā'a ñā é Xúva kō táxnū ñā ñā é nakákū ñā ñā. Ntā tsi ñā te kuan ó ni ñe'e ðki ñā Israeé san. ²⁶ Tuku ntuvi ne, ta'an túku Muisee úvi ñā'a ñā Israee, ntána ñā ne, ntio ñā é naka'nté nuu ñā, kaka'an ñā: "¿Nté kui kuān ó de ntu nto? Tsí ñā va'á ó é naa o ní ta'an kō", ka'an ñā. ²⁷ Kidāā ne, uun ñā'a ñā, ñā é kadē xení ni tā'an i ne, ti'vi nū ñā Muisee, kaka'an ñā: "¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú'vē nto íñā nti, é xntékú ku'vē ntó nti?" ²⁸ ¿Vá ka'ni ntú nto ko vata ó é'ni nto ñā Egító san iku?", ka'an ñā. ²⁹ Dā téku Muisee é kākā'an ñā ne, Inu ñā ñuú Egító, kue'en ñā, kukutúvi ñā ñuú Madaian. Ikān éni vi'í ñā ne, xío ūyi i'xá ñā.

³⁰ Ítā nti'xin uvi ðiko kuiá ne, uun ntuvi kaika Muisee má kú'u kan etsin xuku é nani Sināii. Ikān íni ñā é ka'xi ntá'a utun sán ne, ntií ðito uun ánje Xúva kō mé'ñū ñu'u é ka'xi san. ³¹ Koó dá kúdu'va Muisee da íni ñā ne, xé'e étsin ñā é koto ðito ñā. Téku ñā tatsin Xúva kō é kākā'an ñā ni ñā: ³² "Xú'ú ne, Xúva ñāta o Ābraan, Ísaa, ni Jáo'oo", ka'an ñā. Koó dá kan'i Muisee e dóo ū'ví ñā ne, ú'vī ñā é kōto ñā ñu'u san. ³³ Ne, kaka'an Xúva ko ni ñā: "Nant'ii nti'xen o, tsí ñu'u mí nti'sín san ne, ñu'u kuíko. ³⁴ Xu'ú ne, é ini'ú é kuān nte ntántó'o ñā'a ko ñuú Egító. É tékú ko e dóo nta'ví o ntátaan nuu ñā. Dukuān é vē'xi ú é nakákú u ñā. Ní'in ve, tsí nataxnū ú o ñuú Egító", ka'an ñā.

³⁵ Kuān te nántii ni'ni ñata kō san Muisee dá ntáka'an ñā: "¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú'vē nto íñā nti, é xntékú ku'vē ntó íñā nti?", ne, ðivi ñā é taxnuu Xúva kō é kadā kú'vē ntí'xe ñā, é nakákū ñā ñā Israeé san, tsí kuān ó kaka'an Xúva ko ni ñā da ntií ðito ánje san mé'ñū útun é ka'xi san. ³⁶ ðivi Muiseé san é nátava ñā ñata kō san da ntáka ñā ñuú Egító. ðivi ñā e dé ñā nuu i e dóo na'nu. Dōo kue'e kuénta xe'é ñā dá intōo ñā ñuú Egító, dá ita nti'xin ñata ko Ntute ñu'u Kué'ne, da nē'íka ñā uvi ðiko kuia má kú'u kán ði. ³⁷ ðivi tsi Muisee é kākā'an ñā ni ñā Israeé san: "Xúva ko ne, taxnū ñā uun ñā'a, ñā é ka'án naa ñā vata tsí ó de ú xu'u, uun ñā'a, ñā é ðivi tsi tāta ko", ka'an Muisee. ³⁸ Muisee xtúku

tsi san é itúvi ña ni ñata kō da náta ká nuu ña má kú'u kán ne, divi ña káka'an ñá nī ánjē rki uku Sínaii da xe'é Xuva kō tú'un ñá é káta'xi ntuvi iña ko é káda ntaa o.

³⁹ Ntá tsi ñata kō sán ne, ña ni ntío ña kuinti'xe ña Muiseé ne, nántii nī'ni ña ña. Tívi iní ña e ntáka ña ñuú Egito ne, ntío ña é ntiko kōo xtúku ña. ⁴⁰ Kidáá né, kaka'an ñá'a sán ni Ároon: “É ntío ntí ne, káda vá'a nto é kúvi xuva ko, é kodo núu nuu ko, tsí ñá ini o nté o kúvi ni Muisee, ñá natavá ko ñuú Egító”, ka'an ña. ⁴¹ Kidáá ntavá'a naá ñá uun i'xá duntiki e kúvi ti xuva ñá né, é'ni ña kiti kantító nti'xe é ká'mi ña ti nuu kítí ntuvá'a náá san vata kaa doméni é kué'é ña ti. Tává ña dodíni iña xuva ñá e ntavá'a náa mí ña. ⁴² Xuva kō né, tsoo mií ña ñá kídaa, ku ika ña ñá ne, xé'e ñá é dotō tsí kunuu iní ña ngántii ni xoo ni ún ntí' ntí xntívi é Ió e dukún kan, vatá ó uve na'a iní tutu é de vá'a ña é káka'an naa Xuva ko kídaa:

¿Amá ntu tá'xi nto kó doméni kiti é'ni nto
da íka nto má ku'u kan da ñí é úvi díko kúia san?

⁴³ Da mií kué'en tsi é ido nto vi'i doo iña xuva nto Moloó ne,
Ído nto xntívi iña xuva nto Refaan.

Ñá te diví ú ntánuu iní nto ko,
tsí kudii e ntáva'a náa mií nto ntánuu iní nto.
Dukuán né, natavá u nto ñuú nto ne,
natsoo ú nto díi ka iká é ñuú Babilonia,
ka'an Xúva ko nī ña Israeé san.

⁴⁴ Dá íka ñata kō má kú'u kán ne, iní'i ñá vi'i doo e kúvi xúkūn, mí ñu'u vá'a lei iña Xuva ko, diví é ntáva'a náa ñá'a san vata tsi ó nañé'e Xuva kō Muisee. ⁴⁵ Xúkūn vi'i doo san ne, kúvi iña ñata kō kídaa ne, kuan tsí ó ntaído ñá dá xee ñá ni Jósuee dá idé ña du'xen nī ña xio ñuú, é kí'i ña ñu'u ña, tsí Xuva kō nántii ña ña é ña te ña Israeé san vata koo é kúvi kuntoó ñata ko ñuú sa'a. Ne, i'a katúvi xúkūn vi'i doo san nté ntúvi dá itúvi rei Davii. ⁴⁶ Rei Davii san ne, dóo ntío Xuva ko ñá. Ncho xntísi ñá xúkūn ká'nu iña Xuva ko, é divi tsi Xuva ñata ko Jácoo; ⁴⁷ ntá tsi rei Salamuun kúvi idé ña xntísi ñá xúkūn san. ⁴⁸ Ntá tsi Xuva kō, ña e dóo ka'nu sán ne, ñá te iní ukun e xntísi ñá'a san kutuví ña. Tsi vatá ó kaka'an ña é káka'an naa Xuva kó ne:

⁴⁹ Vi'i antívi á tuví u, kadē kú'vé u.

Ñuxiví san ne, vata kaa teu é nteku nti'i dī'in ko kaa.

¿Nté nto kaa vi'i é xntísi ntó iná ko?

¿O mí'i ntu kútuví da'na u?

⁵⁰ ¿Ñá ntu te xú'u e dé kú'vé u neé nti'i nti'i é ió?

ka'an Xúva kō.

⁵¹ Un nti'i kué'en dú'va nto ne, ¿nté kuán nte ló'o ntu nto? ¿Ñá ntátekú kue'en xnto? Vata tsi tē ña ini nto xoo é Xuva kō. Ñá ntákuinti'xe kue'en xnto é káka'an Espiritú Sántu san. Dadii xnto ni ñata ntó. ⁵² Doo nantó'o ña da xóo ka ña'a, ña é ka'án naa Xuva kó ne, é'ni ña ña'a, ña é káka'an é ki'xi uun ñatíi, ña e dóo va'a é taxnuu Xuva kō. Vevii ne, é kí'xi ñá ne, divi ntó díko nto ñá né, é'ni nto ña di. ⁵³ Divi ntó ni'i ntó lei iña Xuva ko e kíxni'i ánjē san kídaa ne, nté ña ni kuinti'xe nto lei san. —Kuan o ka'an Ésteba ni ñá odo núu iña ñá Israeé san.

Dá xi'i Ésteba

⁵⁴ Dá téku ña'a san é káka'an Éstebá ne, kúdiin kué'en ña. Vevii tsi ka'xi kue'en ñá ña, kuiní ña. ⁵⁵ Ntá tsi Estebá ne, dóo nuu Espiritú Sántu nima ña. Ntāa ni'i ña nuu ñá e dukún kan, iní ña Xuva kō e dóo kaxi'y nuu ka'nu ña ne, ntísi Jesuu díni kua'a ña. ⁵⁶ Kidáá né, kaka'an ña:

—¡Un kaa é kainí u! Nākaán vi'i antívi ne, kainí u Ña Vexkúvi Ñatíi, ntísí ña diñi kua'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵⁷ Ntá tsi dutú san ne, kūdiin kué'en ña é kuān ó kaka'an ña. Edí ña lo'xo ñá ne, koó da vāntíñi ña tíin ña Esteba, ⁵⁸ kue'en ní'i ña ña diñi ñuú kán né, ikān xe'é xuu ña ña. Ña ntásí'i kuétsi ña sán ne, tsoo vá'a ña doo ña nta'a uun ná kuetsí, ná naní Saúlú.

⁵⁹ Ntá tsi, da nī ntáxe'é xuu ña ña ne, kaka'an ntá'ví Esteba, kaka'an ña: —Tō'ó ko Jesuu, naki'í nto nimá ko —ka'an ña. ⁶⁰ Kidáā ne, nakunchíi ña ne, un ntii tsi kākā'an ña:

—¡Xuvā, ka'nu vii nto nima ntó ni ña sá'a tsí kuān ó ntáde ña nī ko! —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, xí'i ña.

8

Nté o nantó'o Saúlú ña ntákuinti'xe i

¹ Saúlú ne, iō ñá dodíni é kā'ní ña'a san Esteba.

Divi tsi ntüvi tsikan iñi ntu'u é dóo ntánantó'o ña'a san ña ntákuinti'xe i Jesuu, ña ntoo ñuú Jerusalem. Ne, inu ntíi ntíi ñá, dotó tsí kue'en ña, kukuntóo ña ñuú Judea ni ñuú Samaria. Mii sá pustru san kantóo ña ñuú Jerusalem.

² Ntá tsi iō ña'a, ña é dóo ntánuu iní i Xuva kō né, divi ña i'xí ña Esteba ne, dōo éku nteé ña ña. ³ Da nī Saúlú né, kuan tsí ó de ña, kanantó'o ña ña ntákuinti'xe i san. Kata'vi ña xí'i ña'a sán ne, katavá ña ña, te tíi te ñadí'i, é tsu'un kutu ña ña vi'i utun kán.

Dá kakā'an ntódo ña tú'un va'á san ñuú Samaria

⁴ Ntá tsi ña kuinti'xe i, ña é éka ñuú Jerusalem ne, ta'án ñuu ta'án ñuú kue'en ña, ntáka'an ntódo ña tú'un va'á iña Jesuu. ⁵ Uun ña'a, ñá nani Félipé ne, kué'en ña uun ñuu é kāduku nteé ñuú Samariá ne, ikan kākā'an ñá ni ñá'a iña Cristu.

⁶ Nataká nuu ña'a san é kīni ña é kākā'an ñá ne, uun ito tsi kuinti'xe ntíi ntíi ñá é kākā'an Félipé. Ntaíni va'a vá'a sa un ntíi ntíi ña'a san é kākā'an ñá ni ña ne, ntaíni ña tsí kade ña nuu i e dóo na'nu. ⁷ Xíō ña'a, ña é ñu'u é ña vá'a nima í ne, koó dá ntákachu'u ntáa é ña vá'a san da ntántii nima ñá'a san. Ne, dōo titán ña natán nī ña xne'é di ne, ntuvá'a ña. ⁸ Uun ito tsi náku'un dini kue'en nima ñá'a san, ña ntoo ñuu tsikan.

⁹ Ntá tsi uun ñatíi, ñá nani Símuún ne, tatán ña. Émá tsi kade tatan ña, kaeni nta'ví ña ña ntoo ñuú Samaria, kaka'an ñá tsi dóo ka'nu ña'a ña. ¹⁰ Un ntíi ntíi ña'a san, te kuetsi te na'nu ña ne, dōo ntaíni ña é kākā'an ñá ni ña ne, kuinti'xe ña ña, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ne, dōo iō ñá é vii ñá. Vatá ó kade Xuva kō kade ña —ka'an ñá'a san.

¹¹ Dōo kuinti'xe ña'a san ña, tsí koó dá ntákudú'va ña nuu i é kakuvi kade ña. Tsi éma tsi kuān ó de ña, kaeni nta'ví ña ña'a san. ¹² Ntá tsi dá xee Félipé ne, eni ntu'u ña kaka'an ntódo ña iña i mí kadé kú'vé Xuva kō, kaka'an ñá kuenta iña Jesúcristu. Kuinti'xe ña'a sán ne, titán ña itsi ntute ña, te tíi te ñadí'i. ¹³ Uun tsi nte Símuun kuinti'xe ña, itsi ntute ña dí ne, dá éni ntu'u ña intíkin ñá Felipe. Koó dá kúdu'va ña é kaíni ña nuu i é dóo na'nu san ni e dóo kue'en nuu i é ede ña.

¹⁴ Kidáā ne, xée tú'un nta'a pustru, ñá ntoo ñuú Jerusalem, tsi é kuinti'xe ña ñuú Samaria tú'un Xuva kō né, ikān táxnuu ña Pedru ní Juaan, kué'en ña.

¹⁵ Dá xee ña ñuú Samariá ne, ka'an ntá'ví ñá iña ña ntoo ikān vata koo é ní'i ña Espiritú Sántü. ¹⁶ Tsí nté uun ña vata kunú Espiritú Sántü nima ña; mii tsi kuénta iña Tó'ó ko Jesuu itsi ntute ña. ¹⁷ Kidáā ne, Pedru ní Juaan xntéku ña nta'a ña díki ñá'a san ne, inúu Espiritú Sántü nima ña.

18 Dā íni Simuun tsí ni'í ña'a san Espíritū Sántū san dá xntéku pustrú san nta'a ña diki ñá ne, kaxe'e kuétsi ña ña diu'un, ¹⁹ kaka'an ña:

—Ta'xí nto é kúvi víi u vatá ó de nto, vata koo é tē xntekú u nta'a ko diki ñá'á san ne, ní'í ña Espíritū Sántū sán di —ka'an ña.

²⁰ Kidáa kakā'án Pedru ni ña:

—¡Ñá tē diu'un o é ntio ko! ¡Na kūnaán miin ní diu'un o, tsí kuān ó kadē kuení o é kuiin diu'un o é kata'xi Xuva kō doméni! ²¹ Ñá te sá'a é káduku ntéen, tsí ña te vá'a nima o nuu Xuva ko. ²² Natu'vin kuetsi o, kákan nta'a Xuva kō é káda ka'nu iní ña ni ó é kuān ó kadē kuení o. ²³ Tsí divin ne, dōo kúvé nima o, dōo kúkaven ni kuétsi o —ka'án Pedru ni ña.

²⁴ Kidáa ne, kaka'an Símuun:

—Mii nto kákan ntó nta'a Xuva kō é ña kuan koo kúvi ko vatá ó kaka'an ntó san —ka'an ña.

²⁵ Pustrú san ne, dá kúvi ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko, ni dá kúvi ntaa ña ni ñá'a é un ntí'í e íni ña ne, kúnū'ú ña ñuú Jerusaleen. Íta ntí'xin ña titín ñuu é káduku nteé ñuú Samariá di ne, ikān ka'an ntódo xtuku ña tú'un va'á iña Jesúcristu.

Dá kakā'an Félipe ni ñátíí, ña vé'xi ñuú Etiopía

²⁶ Kidáa ne, ntií dító uun ánje Xuva ko nūu Félipe, káka'an ña:

—Kuē'en máa i kán mí nuu ítsi é kaíta ntí'xin ñuú Jerusaleen é káñe'e ñuú Gaza —ka'an ña.

Ítsi sá'á ne, da mií má kú'u mí xoxo ntoó i. ²⁷ Felipé ne, kuē'en ña ne, itsi kán tá'an ña uun ña'a ñatíí, ña vé'xi ñuú Etiopía. Ña tsikán ne, ña tsiñu i, diki í ña iña reina ñuú Etiopía, ñá nani Cándace. Itsi kan vē'xí ña sa'a é ñe'e ña ñuú Jerusaleen é víi ñá nchu'ún iña Xuva ko. ²⁸ Ntiko koó ñá ñuú ña kán ne, nuu vá'a ña iní ví'í é káñu'u ídu. Nuú ña, kanakuá'a ña tutu é de vá'a Isaia, ña kaka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na.

²⁹ Kidáa ne, kaka'an Espíritū Sántū sán ni Félipe:

—Kuē'én, kúntikin ví'í é káñu'u idú san —ka'an ña.

³⁰ Koó dá kainu ña, kue'en ña ne, xēe ntíkin ña ví'í é káñu'u idú san. Tékú ña é kanakuá'a ña ñuú Etiopía san tutu é de vá'a Isaia ne, tsixe'e ña ña:

—¿Káñe'e diki ntu nto é kanakuá'a nto san? —ka'an ña.

³¹ Ña ñuú Etiopía san ne, kaka'an ña:

—¿Mí'í ntu? Dōo xu'ū ó kaka'an. ¿Xoó ntu kuvi víi i nañē'e í ko neé kani tú'un? Kixkene nto, kutuví ntó diñi ko —ka'an ña ni ña.

—Kuvi di —ka'an Félipe.

³² Mí kanakuá'a ña tú'un Xuva kō né, du'vá ó kaka'an:

Tsí ntéka ña ña é ka'ni ñá ña
vata kaa uun a le'ntu é ká'ni ña i;
vata tsi kaa uun a le'ntu e dōo to'o,
é ña te kaitsu'ún dá kádeté ña idi i ne,
kuān koo kuvi ña;

diin diin tsi kutuvi ñá di;
ñá ká'an kue'en tsí ña.

³³ Nantii ni'ni ña ña ne,
ñá ni ñē'e me'ñu ña é kütuni ña kuétsi ña.

¿Mí'í ntu xio i'xá ña?

Tsí náki'i ña'a san ntuvi iña ña ñúxiví sa.
Sá'a kakā'an tú'un Xuva kō mí nakua'a ña.

³⁴ Kidáa né, katsixe'e ña ñuú Etiopía san Felipe, káka'an ña:

—Vii nto da xe'e, ká'an nto nī ko: ¿Xoó ntu iña i é kāká'an ñá sá'á, ña é kāká'an naa Xuva ko? ¿Iña mii ntu ña kaká'an ñá ne, o iña tuku ñá'a? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

³⁵ Kidáá né, eni ntu'u Félipe, kaka'an ñá ni ña, kanañe'e ñá ña nee é kani tú'un tú'un Xuva kō mí kanakua'a ña ne, kaka'an ñá ni ña iña Jesús. ³⁶ Kidáá né, dā ita ntí'xin ña uun itsi mí io ntúte ne, kaka'an ñá ñuú Etiopía san:

—I'a io ntúte. ¿Vá ña kuvi ntu te kutsi ntuté u vevii? —ka'an ña.

³⁷ —Nté kui ña'a, te kanñ nima ntó kakuinti'xe nto —ka'an Félipe. Ne, kaka'an ñá ñuú Etiopía san:

—Kakuinti'xé ko tsí Jesucristú ne, I'xá Xuva ko ñá —ka'an ña.

³⁸ Kidáá ne, kaka'an ña é nākuntitsi da'na idú san. Nūu ña, ntuvi ñá Felipe, kué'en ña nú ntute san ne, ikan tsí nakutsi ntúte Felipé san ña. ³⁹ Dā ntí ña diñi ntute kán ne, xio kue'en ní'í Espíritú Sántú san Felipe. Nte kidáá ña ni iní ka ña ñuú Etiopía san ña; ne, dóó diní ña, nakunuu itsi xtuku ña. ⁴⁰ Felipé ne, é ñuú Azoto túvi ña dá kutuni ñá ne, ika ña ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ña tú'un va'á iña Jesús un tsi da nté xee ña ñuú Cesarea.

9

Dā nātivi ini Saúlū (Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Da ñii kākudiin dukuan Saúlū ne, kainchu'vi ñá ña kuínti'xe i Tó'o ko Jesús, ncho ka'ni ña ña. Dukuān ne, kué'en ña, kūkoto ñá tó'o dutu. ² Ikan ña tútú é kué'é ña un ntí'i dūtu úkun ñuú Damascú é ní'i ña itsi é tññ ña ña é kuínti'xe i Jesús, te tii te ñadñ'i, é kñ'in ní'i ña ña ví'i utun ñuú Jerusalem. ³ Ntá tsi da xee étsin ña diñi ñuú Damascú ne, koó dā kúdu'va ña dá xi'í nuu ñu'u é vè'xi e dukún kán. ⁴ Nantúve Saúlū ñu'u kán ne, kidáá téku ña uun tatsin é kāká'an ni ña:

—Saúlū, ¿nté kui kanantō'on ntun ko? —ka'an tátsin san.

⁵ Kidáa ne, tsixe'e Saúlū:

—¿Xoó ntu ña'a nto? —ka'an ña.

Ne, kaka'an tátsin san:

—Xú'u é Jesús. Diví ú e dóo kanantō'on ko. ¿Nté kui kantukun kuí'in mīin ntun kúñu o? —ka'an ñá nī Saúlū san.

⁶ Saúlū ne, koó da kām'i kantei ña, kaka'an ña:

—Tó'o, ¿neé ntu ntio nto é víi u? —ka'an ña.

Ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nakuntítsin, kué'én ñuú Damascú ne, ikan ká'an ñá nee iña é vīin —ka'an ña.

⁷ Ñatíi, ña ntaíka dadñi nī Saúlū né, dóo ú'vī ña, tsí téku ña tatsin san, ntá tsi nté uun xoxo ni iní ña.

⁸ Kidáá ne, nākuntítsi Saúlū é túvi ña ñu'u kán. Ntá tsi dā nákaán ña ntuxnúu ña ne, ñá ni xi'í kue'en tsi. Kañū'u ña nta'a ña, kue'en ní'i ña ña ñuú Damascú. ⁹ Ikan katúvi ña uni ntúvi ne, ñá ni xi'í nuu ña; nté ña ni e'xi ña ne, nté ntúte ña ni xi'í ñá di.

¹⁰ Ñuú Damascú san tuví uun ña'a ña kuínti'xe i Jesús, ñá nani Anānia. Kaka'an Tó'o ko ni ña, vata tsi tē ntítsi ña nuu ña, kaka'an ñá ni ña:

—jō né, Anania! —ka'an ña.

—I'a tuví u —ka'an ña.

¹¹ Kidáá ne, kaka'an Tó'o ko ni ña:

—Nakuntítsin ne, kué'én itsi é nani Ítsi Ntaa. Ne, ikan kué'én, tsixe'én nū ví'i Júda te tuví uun ñatíi, ñá nani Saúlū, ñá vè'xi ñuú Tarsu. Tsí vevii ne, ikān tuví ña, kaka'an ntá'vī ña. ¹² Ne, é xé'e ú é kiní ñá tsí uun ñatíi, ñá nani Anānia,

ntitsí ña nuu ña, kúkí'ví ña iní ví'i ña kǎn né, xntekū ñá nta'a ña diki ñá vata koo é nǎxi'í ntuxnúu ña —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹³ Ananiá ne, ntiko koō ñá, kaka'an ña:

—Ini ntó, Tó'ó, tsí é dóo ntáka'an ña'a iña ñá sǎ'a. Ntáka'an ñá tsi dóo kini idé ña ni ña kuínti'xe i nto, ña ntoo ñuú Jerusaleen. ¹⁴ Vevíi ne, xee ña i'a, ni'í ña tutú é xe'e tó'ó dutú san é tǎin ña un ntíi ntíi ña'a, ña é ntákaku ni'í diví nto —ka'an Anania.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Tó'o ko ni ña:

—Ña té ini. Kue'en kǎn, tsí é nakaxnúu ú ñatíi sa'a é kǎ'an ña kuenta iña ko ni un ntíi ntíi ña'a, ña túku ñuú, ni ña odo núu iña ñá ne, ni ña Israeé san di. ¹⁶ Nañé'é u ña é ña te nté kaa ió é ntó'o ña kuenta iña ko —ka'an Tó'o ko ni Ananiá san.

¹⁷ Kidáa ne, kué'en Anania nú ví'i mí tuví Saúlú. Kúkí'ví ña ne, xntekū ñá nta'a ña diki ña, kaká'an ña:

—Ení ko, Saúlú, ña ini nto tsí Tó'o ko Jēsuú ne, diví ñá é ntii díto ña mí'i ítsi vé'xi nto ne, diví ñá táxnúu ña ko é vé'xi ú vata koo é na nǎxi'í xtuku ntuxnúu nto ne, vata koo é kunúu Espiritú Sántú san nima nto —ka'an Ananiá san.

¹⁸ Ura dú'va tsi i ntii ntee vata kaa diden é nuu ntí'u ntuxnúu ña ne, nǎkiní xtuku ña. Kidáa ne, nákuñtísi Saúlú ne, ura tsí i ítsi ntute ña. ¹⁹ Kidáa né, e'xi ña ita ne, nakunúu ntii ña. Kúkuíi ña katúvi ña ni ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Damascu.

Dá kaká'an ntódo Saúlú ñuú Damascu

²⁰ Ura tsí i eni ntú'u Saúlú kǎka'an ntódo ña ini ukún ña Israeé, kǎka'an ñá tsí Jesuú ne, diví ñá é I'xá Xuva kō. ²¹ Un ntíi ntíi ña'a san ne, ntaíni ña Saúlú ne, koó dá kúdu'va ña da téku ña é kǎka'an ña. Ntáka'an ñá'a san:

—¿Ñá ntu te ñá sǎ'a e dóo inchu'vi ña ña kuínti'xe Jesuu, ñá ntoo ñuú Jerusaleen? ¿Ñá ntu te i'a vé'xi ña, vextiin xtuku ña ña'a é kúnteka ña ña nta'a tó'ó dutu? —ka'an ñá'a san, ntátsixe'e tǎ'an ña.

²² Ntá tsi Saúlú ne, díi ka xio ntii ña kaka'an ntódo ña. Un tsi kúdana iní ña Israeé, ñá ntoo ñuú Damascu, tsí Saúlú ne, kanañé'e ña ña tsí Jesuú ne, diví ñá é Cristu ñá, diví ñá é intétu o ni ñata kō é kixnakakú ñá kō.

Dá nákaaku Saúlú é ncho ka'ni ña Israeé san ña

²³ Dá kú titín ntuví ne, ña Israeé san natée ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Saúlú san. ²⁴ Ntá tsi kútuni Saúlú é kuǎn koo víi ña ni ña. Ntē ntúvi, ntē níñu ntantétu ña ña xi'i kan mí kǎi ña diñi ñuú san, é ka'ni ñá ña.

²⁵ Ntá tsi ña kuínti'xe i Jesuú san ne, xnúu ña Saúlú ini xika ka'ni niñú a ne, nanúu ña ña ntíká nto'o é kánti'u núu diñi ñuú san ne, dukuan o nakáku ña.

Dá náxee Saúlú ñuú Jerusaleen

²⁶ Dá náxee Saúlú ñuú Jerusaleén ne, ntio ña é kuntoo dadii ña ni ña kuínti'xe i san; ntá tsi un ntíi ntíi ña ú'ví ñá ña, tsí ña ni kuínti'xe ña te núu é ntaá i é kuínti'xe Saúlú Jesuu. ²⁷ Ntá tsi uun ña'a, ñá nani Bernabeé ne, intéka ña ña nta'a pustru, kántaa ña ni pustrú san nté o ini Saúlú Tó'o ko Jēsuú ítsi kǎn ne, nté o kaka'an Tó'o ko ni ña ne, nté o dé ña da itívi ña ñuú Damascu, é ntē ña ni u'ví kue'en ña kaka'an ntódo ña iña Jesuu. ²⁸ Saúlú ne, kátúvi ña ñuú Jerusaleen, ika dadii ña ni pustrú san da mí'i ká mí ñé'e ña. ²⁹ Ñá te kau'ví ñá kaka'an ñá iña Tó'o ko Jēsuú, kánantiko koō ñá tú'ún é ntáka'an ña Israeé, ñá ntáka'an tú'ún griegu; ntá tsi ña Israeé san ne, dóo ntuku nuu ini ña nté koo ka'ni ña ña. ³⁰ Dá kútuni ña kuínti'xe i sán ne, ntēka ña Saúlú ñuú Cesareá ne, ikǎn táxnúu tuku ña ña ñuú Tarsu.

³¹ Da kidáa ne, kántōo vá'a un ntíi ntíi ña kuínti'xe i da mí'i ka mí ntoo ña: o ñuú Judeá ne, o ñuú Galilea, o ñuú Samaria. Dóo vá'a o intóo ña ne, dóo ntánuu

iní ña Tó'lo ko Jēsuu. Nāxnuu ka'nu Espiritū Sántū nima ñá di ne, dōo kútítín ña kidaā.

Da ntuvá'a Enea

³² Da nīī kaika Pedru ta'án ñuu ta'án ñuú, kaito ní'ni ña ña kuínti'xe i ne, nakuíta ntí'xin ña, íto ní'ni ña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Lidá di. ³³ Ikān nāni'í ña uun ñatīī, ñá nani Ēnea. E una kuía ntékú ña nú íto ña é natīn ña. ³⁴ Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Nakuntítsin, Enea, tsí Jesucristú ne, é ntāvá'a ña o. Naxntítsin íto o vē —ka'an ña.

Enea ne, ura dú'va tsi i nakuntítsi ña.

³⁵ Un ntíí ntīī ña ntoo ñuú Lida ni ñá ntoo ñuú Saruún ne, iní ña é nakuntítsi ña. Kidáá né, tsoo mii ñá é ntántikin ña dí'na ne, eni ntu'u ñá intíkin ña Tó'lo ko Jēsuu.

Dā ntótō Dórcā é xí'i ña

³⁶ Xío uun ñadī'i, ña kuínti'xe i, ñá nani Tābita (é ncho ka'an Dórcā é tū'ún griegu), ña tuví ñuú Jope. Ñadī'i sa'a ne, dōo vá'a o dé ña, dōo xntíi ña ña kataan núu i. ³⁷ Ntuví tsikán ne, iñi ntú'ū nchókuví ña ne, xí'i ña. Dā kúví ntántoo ña ña ne, xtuví ñá ña má ví'i nínu kán, tsí ūvi odo ntí'i tá'an ví'i ña. ³⁸ Tuví étsin ñuú Jopé san ñuú Lida, mí tuví Pedru. Íni ña kuínti'xe i san tsí ikān tuví ña ne, táxnūu ña uvi ña'a ñátīī é kūkoto ña ña:

—Kantí'ī sá nto kue'ēn ntó ñuú Jope —ka'an ña.

³⁹ Kidáá ne, kué'ēn Pedru ni ña. Dā xee ñá ne, kue'en ní'i ña ña má ví'i mí tūví ntāa ñá xí'i san. Un ntíí ntīī ñadī'i kíi ntoo ña, ntaēku nteé ña ña. Nāñ'e é ñá Pedru dá'ma ni dū'nu e dé vá'a Dórcā dá katúvi ña. ⁴⁰ Kidáá né, kíi ñu'u Pedru ñá, un ntíí ntīī ñá ne, inchítī ña, kaka'an ntá'ví ña. Kidáá ne, kaito ña nuu ñá xí'i san, kaka'an ña:

—¡Tābita! ¡Nakuntítsin! —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i nákaán ña nuu ña ne, dā íni ña Pedrú san ne, nákutuví tixi ña. ⁴¹ Irkāa Pedru ntá'a ña, naxntítsi ñá ña. Kidáá ne, kána ña ña kuínti'xe i san ni ñadī'i kíi san, náñ'e é ñá ña tsi e ntóto ña. ⁴² Un ntíí ntīī ña'a, ña ntoo ñuú Jopé ne, téku ña é kuan ō kúvi ne, ñá te da dīi ña kuínti'xe ña Tó'lo ko Jēsuu. ⁴³ Pedrú ne, kūkuií ka ña katúvi ña ñuú tsikan nú ví'i Símuun, ña é katsoo itsi ñií kiti.

10

Pedru ni Córneliu

¹ Ñuú Cesareá ne, tūví uun ñatīī, ñá nani Córneliu, ñá de kú've iña uun sientu sntadun é nani Itāliano. ² Ña sá'a ne, dōo va'a ña'a ña ni ūn ntíí ntīī ñavi'i ña. Kuān te ñá te ña Israee ña, ntá tsi dōo kanúu ini ña Xuva kō né, dōo íni xntīi ña nee é kātāan núu ña Israee, é nguentúvi ini ka'an ntá'ví ña ni Xuva kō. ³ Uun ntuvi dá kaeku uni kuáa ne, koó dā kúdu'va Corneliu dá xēe núu ña uun ánje Xuva kō. Kaka'an ánje sán ni ña:

—¡Córneliu! —ka'an ña.

⁴ Corneliú ne, dōo u'ví ña da íto ña nuu ánje sán ne, katsixe'e ña ña:

—¿Neé ntu ntio nto, Tó'ō? —ka'an ña.

Kidáá ne, kaka'an ánje san:

—É tékú Xuva kō é kaka'an ntá'vín ni ñá ne, ini ña tsí kaxntiín ña kataan núu i. ⁵ V'i'a ve ne, taxnúun ña'a ñuú Jope é kikana ña uun ña'a, ñá nani Símuun Pedru. ⁶ Tuví ña nú ví'i tuku Símuun, ña katsoo itsi ñií kiti. Dīñí ntute ñu'u kán tuví ví'i ña. Símuun Pedrú san ne, ka'an ñá ni ō nté koo viin —ka'an ánje sán ni Córneliu.

⁷ Dā ntáka ánjē san da kúvi ka'an nã ni nã ne, kidáa kána ña uvi ña'a ña kade tsiñu iña nã, ni sntādun, ña e dóo kaxntii ña, ña e dóo kanuu iní i Xuva kō, ⁸ kantaa ntí'i ña ni ña vata ō ka'an ánjē san ni ña, dā táxnūu ña ña é kí'in nã ñuú Jope.

⁹ Tévaá san ne, dā xee étsin ña ñuú Jópe ne, divi tsi ūra kuxée Pedru rkí vi'i kán é kúka'an ntá'vi ña, tsí é ká'ñú ntuvi. ¹⁰ Dóo kakakin ña, ntá tsi da ñi kākuvá'a é ká'xi nã ne, vata kuvi é nakueni o, ¹¹ iñi ntú'ú iní ña é nákaan e dukún kán ne, vé'xi vata kaa uun doo mánta ka'nu é kantikin kútū ngimi ntíkō diñi i ne, un tsi nte mi túvi ña nakutúvi. ¹² Iní doo mánta sán ñu'u un ntí'i kiti, kiti ío kimi dí'in i, ni kiti ntáñu'u xido i, ni un ntí'i nūu láa san, kiti ntaiko e dukún kán. ¹³ Kidáa né, tékú ña uun tátsin i é káka'an ni ña:

—O ne, Pedru, ka'nín kiti sá'a, dá ká'xín ti —ka'an tátsin san.

¹⁴ Ntá tsi nantiko koo Pedru, kaka'an ña:

—ñí'á'á, Tó'ō! tsi nte uun ito vata ka'xí u kiti kuān ntáa san, kiti é ka'an nto é ña vá'a é ka'xi o. Tsi dóo xii kaa é kuān koo ka'xí u é ña Israeé u —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an xtúku tatsín san ni ña:

—Nuu i é ntantoo Xúva kō ne, ñá ku ká'an té ña vá'a —ka'an.

¹⁶ Úni ito kuan o kúvi. Kidáa ne, kúntāa doo mántá san e dukún kán. ¹⁷ Pedrú ne, koo dá kúdana iní ña nee iña kani tú'un é xee núu ña ne, divi tsi ūra i xee ñátii san, ña e táxnūu Corneliu, ntáñi ntee ña ña, ntátsixe'e ña vi'i Simuun.

¹⁸ Tsixe'e ña xi'i kan te ikán tuví ña nani Símuun Pedru.

¹⁹ Pedrú ne, nteku dukuan ñá rkí vi'i kan, kadē kuení ña nuu i é xēe núu ña. Kidáa ne, kaka'an Espiritū Sántū sán ni ña:

—Pedrú, kuē'en, kükoton, tsí uni ña'a ntánantuku ña ō. ²⁰ Kuē'en ni ña mí'i kí'in ni'i ña o. Kuān te ñá te ña Israeé ña, ñá ku dē kueni o, tsí xu'ú kaka'an u é kí'xkueka ña o —ka'an Espiritū Sántū san.

²¹ Nūu Pedru mí ntáñi ñátii san, ña táxnūu Corneliu. Kidáa ne, kaka'an Pedru:

—Xu'u é ntánantuku ntō ko. ¿Neé ntú tsiñu vé'xi nto? —ka'an ñá ni ña.

²² Nantiko koō ñá, kaka'an ña:

—Ña nani Cōrneliu, tó'ō sntadun, táxnūu ña nti. Dōo va'a ña'a ña, dōo kanuu iní ña Xuva kō ne, dōo vá'a tiin ñá ni ūn ntí'ntí ña Israeé. É káka'an ánje Xuva ko ni ñá é kána ña nto é kí'in nto nú vi'i ña kán vata koo é kiní ña nee iña é ká'an ntó ni ña —ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Kuítá nti'xin nto má vi'i a, kuntōo da'na nto —ka'an ña.

Tévaá san ne, kuē'en Pedru ni ña ne, kaxio ña kuinti'xe i, ña ntoo ñuú Jope, é kuē'en ñá ni ña di.

²⁴ Uun ká tuku ntuvi ne, xee ña ñuú Cesarea. Ikan kántétu Corneliu ni ūn ntí'ntí ñavi'i ña nī ña vá'a tiin ni'i ña, ña e kána ña. ²⁵ Dā xee Pedru nú vi'i ña kán ne, vé'xi Cōrneliu, náknuchiti ña nūu ña é kunuu iní ñá ña. ²⁶ Ntá tsi Pedrú ne, naxntisi ñá ña, kaka'an ña:

—Nakuntísi nto, tsí ñatí ni'i tsi ko ntō —ka'an ñá ni Cōrneliu.

²⁷ Ntatíin ña, kúntí'vi ña iní vi'i kán né, iní Pedru e dóo ntoo ña'a. ²⁸ Ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Iní nto tsi dóo xii kaa é kuntōo dadíi ñá Israeé ni ña tuku ñuu; ntá tsi dá vé nañ'e Xúva kō ko tsí ña kúvi ká'an u te ña vá'a da xóo ka ña'a, kuān té ña te ña Israeé ña. ²⁹ Dukuān ne, ñá ni de díkō u é kí'xi ú da kána nto ko. Ká'an nto vé: ¿neé ntu tsiñu kána nto ko? —ka'an ña.

³⁰ Kidáa ne, kaka'an Cōrneliu:

—Dá kú kimi ntúvi ne, ura sá'a tuví u, kaka'an ntá'vi u má vi'i kó a ne, dá nēni ko ntísi uun ñatíi nuú ko, ña e dóo kaxi'i nuu doo i ne, ³¹ kaka'an ñá ni ko: “Cōrneliu, é tékú Xuva kō é káka'an ntá'vín ni ña ne, iní ña tsí kaxntiin ña

kataan núu i. ³² Vi'a ve ne, taxnúun ña'a ñuú Jope é kíkáná ña ña nani Simuun Pedru. Tuví ña nú vi'i tuku Simuun, ñá katsoo itsi ñii kiti, ña tuví diñi ntute ñu'u kán. Te kí'xi ña ne, io é ká'án ñá ni ó", ka'an ñá ni ko. ³³ Dukuán ne, ura dú'va tsi i táxnúu ú tú'ún é kí'xi ntó ne, dōo vá'á o dé nto é vè'xi nto. Veví ne, i'a ntoo nt'i ntí nuú Xuva kō é kīni ntí un nt'i'ē e ntío Xuva kō é ká'an ntó nī ntī —ka'an Cōrneliu.

Dā nañé'e Pedru ñá'a san nú vi'i Cōrneliu

³⁴ Kidáā né, eni ntu'ū Pedru, kaká'an ñá ni ñā:

—Veví ne, kutuní ko tsí nuu é ntaā i é dadii tsi ntío Xuva ko kō, un ntii ntii ó, kuān te ñā Israee ó, kuān te xio ñuú kō, ³⁵ tsi naki'i ña da xōo ka ña'a e kuínti'xe i ña, e kade é vā'á, da mí'i ká ñuu ñuxiví a. ³⁶ Tsi Xuva kō ne, ká'an ña nī ña Israee nté koo kuntuo vá'a o ni ña kuēnta iña i é edé Jesucristu, divi ñā é Tó'o ko, un ntii ntii ó. ³⁷ É ñi nto nte o kúvi dá kanii ñuú Judea ni ñuú Galilea. Tsi di'na Juaan Bautista íka ña, kaka'an ntódo ña é nātivi iní ko kuētsí kō ne, kutsi ntute ó. ³⁸ Kidáā ne, xé Jesuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Tsi Xuva kō ntío ña é kúvi vií ña nee nt'i nt'i, tsi dóo nuu Espiritū Sántū nima ña. Kidáā né, íka ña, kade ña nuu i é vā'á, kantavá'a ña ña'a é ñu'u nta'a tó'ó é ña vá'á san. Tsi mii Xuva kō nuu mé'ñu ña ña. ³⁹ Divi ntí ne, kuví ntaa ntaá nti tsi ñi nti un nt'i'ē é edé ña da íka ña ñuú Judea ni ñuú Jerusaleen. Ña'a é'ni ña ña, é naxnteé ñá ña ntíkā krusi kan. ⁴⁰ Ntá tsi da kúvi uní ntúvi ne, nantóto Xuva ko ñā ne, tá'xi ña é kīni nti ña. ⁴¹ Ná te un ntii ntii ña'a san ni ñi ña ña da ntoto ña, ntá tsi mii ntí iní ntí ña. Tsi nte di'na náxaxnuu Xuva kō ntí é ntáda ntaá nti nee é ñi nti. Tsi ntí'í ne, dadii intóo ntí ni ña ne, dadii é'xi ntí ni ña da ntoto ña é xi'í ña. ⁴² Kidáā né, Xuva kō téé tsiñu ña ntí é ntáda ntaá nti tsi divi Jesuú, ña e dé kú'vé Xuva kō é xntékú ku'vè ñá un ntii ntii ña'a, ña ntántito ne, ó ña xi'í. ⁴³ Tsi nte ntúvi di'na ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko tsi da xōo ka ña'a, ña é kuínti'xe i Jesuú ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña kuētsí ña kuenta iña Jesuú —ka'án Pedru ni ña.

Ña é ña te ña Israee ne, nī'i ña Espiritū Sántū

⁴⁴ Kaka'an dúkuān Pedru ni ña da xee Espiritū Sántū, inúu ña nima ña ntaíni tú'ún san, un ntii ntii ña. ⁴⁵ Ña kuínti'xe i, ña Israee, ñá vé'xi dadii ni Pēdrú ne, koó dá kúdu'va ña é kuān ó inúu Espiritū Sántū nima ñá'a san, kuān te ña te ña Israee ña. ⁴⁶ Tsi téku ña é ntáka'an ña tú'ún e ñá iní ñá ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō. ⁴⁷ Kidáā ne, kaka'án Pedru:

—¿Nté kui ña kuví kutsi ntúte ña sá'a? Tsi é ntúdadii ña ni ko é dadii nuu Espiritū Sántū nima ña —ka'an ña.

⁴⁸ Kidáā né, xé'e ña itsi é kútsi ntute ña'a san kuenta iña Jesucristu. Dā kúvi itsi ntute ña ne, ntáka'an ñá ni Pēdrú te kúkuíi ka ñá kutuví ñá ni ña.

11

Dā xe'é Pedru kuēnta ntá'a ña kuínti'xe i, ña ñuú Jerusaleen

¹ Xéé tú'un nta'a pustrú san nī ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsí e kuínti'xe ña é ña te ña Israee tú'un Xuva kō. ² Ntá tsi dá ntíko kōo Pedru ñuú Jerusaleen ne, dōo ntáka'an ña kuínti'xe i, ña Israee san, ntátsi'í kuētsi ña ña, ³ ntáka'an ña:

—¿Nté kui kí'vi ntu ntō má vi'í ña é ña te ña Israee? ¿Nté kui é'xi dadii ntu nto nī ñā? —ka'an ña.

⁴ Kidáā ne, eni ntu'ū Pedru kantáa ña ni ña un nt'i'ē e kúvi nte dá iñi ntu'ū, kaka'an ña:

5 —Xu'ú ne, dā itúvi ú űuú Jope, kaka'an ntá'ví u ni Xuva kō ne, xée nuú ko unun doo mánta ká'nu é kantúkin kútu ngimi ntíko diñi i. Nte e dukún kán vé'xi ne, un tsi nte mi túvi ú nakutúvi. ⁶ Dā ito vá'a ú doo mánta san ne, iní u odo da nēe ka nuu kiti é jó kimi dí'in i, kiti diin, ni kiti ntáñu'u xido i, nī láa, kiti ntaiko e dukún kán. ⁷ Kidáa téku ko unun tatsin é káka'an ní ko: “Nakuntáin, Pedru, ka'nín kiti san, dá ka'xín tí”, ka'an tátsin san. ⁸ Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u: “;Ñá'a, Tó'ó! tsi nté unun ito vata kuan koo víi u ni kiti é ká'an nto é ña vá'a é ká'xi o”, ka'án u. ⁹ Kidáa ne, kaka'an xtúku tátsin san nte e dukún kán, kaka'an: “É tantoo Xuva kō ne, ñá ku ká'an té ña vá'a”, ka'an tátsin san. ¹⁰ Úni ito kuan ó kúvi ne, dá kúntáa e dukún kán. ¹¹ Ura dú'va tsi i xee úni ña'a ñatíi nú víi mí túvi u. Nté űuú Cesarea vé'xi ña, vexnántuku ñá ko. ¹² Kidáa ne, kaka'an Espiritú Sántú san ní ko é ña ku dé kuení ko é kí'in u ni ñatíi san mí kí'in ní'i ñá ko, kuán té ña te ña Israee ña. Dadii ñe'é u, ni ntí'i iñu ení ko ña sá'a, kí'ví ntí'i ntí iní ví'i ñatíi, ñá nani Cōrneliu. ¹³ Corneliu san ne, kántaa ña nī ntí nté ó iní ña unun ánje Xuva kō, ntitsi ña má ví'i ña kán ne, kaka'an ánje sán ni ña: “Taxnúun ña'a űuú Jope, na kikoto ñá unun ña'a, ñá nani Símuun Pedru, ¹⁴ tsi dívi ña ká'an ñá ni ó nté koo nakákú Xuva ko o ni ún ntíi ntíi ñavi'i o”, ka'an ña. ¹⁵ Kidáa né, dá eni ntu'u ú kaka'án u ni ña'a sán ne, ura tsi i xée Espiritú Sántú san, inú ñá nima ún ntíi ntíi ña'a san, vata tsi ó inú ñá nima ko xo'o dá iñi ntu'u. ¹⁶ Kidáa né, naka'án kó tú'un é káka'an Tó'o ko Jēsuu kidaa dá kaká'an ña: “Nuu é ntaā i tsi Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña nto. Ntá tsi xu'ú ne, ña te ntúte nakútsi ntute ú nto, tsi ta'xi u é kunūu Espiritú Sántú nima nto”, ka'an ña. ¹⁷ Vevii ne, te Xuva ko káxé'e ña tuku ña'a vata tsi ó tá'xi ña ko xo'o dá kuínti'xe kó Tó'o ko Jesúcrístú ne, ña kúvi ká'nté nuu ú nee ncho víi ña —ka'án Pedru ni ña.

¹⁸ Dā téku ña'a san é káka'án Pedru ni ñá ne, ñá ni ká'án ka ña. Da mii tsi é dé ka'nu ña Xuva kō ne, ntáka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i tsi kaxé'e Xuva kō é vá'a iña ña é ña te ña Israee di. Tsi kaxé'e ña é kúvi natívi iní ña kuétsi ña dí ne, dukuán é nī'i ña ntuví va'á iña ña nta'a Xúva ko vata ó ní'i ko xo'o —ka'an ña.

Ña kuínti'xe i, ña ntoo űuú Antioquia

¹⁹ Ña kuínti'xe i san kué'en ña, kukuntóo ña un tsi nte űuú Fenicia ni űuú Chipre, ni űuú Antioquia di dá dóo nanto'o ña'a san ña dá xi'i Ésteba. Ikán ntáka'an ntódo ña tú'un é vá'a san. Ntá tsi da mii tsi é ntáka'an ñá nī ña Israee san; ñá ni ká'an ñá ni ña'a, ña é ña te ña Israee. ²⁰ Ntá tsi xío ña kuínti'xe i, ña vé'xi űuú Cirene ni űuú Chipré ne, dá xee ñá űuú Antioquia ne, eni ntu'u ña ntáka'an ñá ni ña'a, ña é ña te ña Israee tú'un va'á iña Tó'o ko Jēsuu. ²¹ Xuva kō xntíi ña ña ne, dukuán né, titín ña'a, ña é ña te ña Israee san tsóo mii ña nēe é kuínti'xe dí'na ña ne, eni ntu'u ña kuínti'xe ña Tó'o kō.

²² Dā téku ña kuínti'xe i, ña ntoo űuú Jerusaleen, é kuínti'xe ña é ña te ña Israee né, kidaa táxnūu ña Bernabee, kué'en ña űuú Antioquia. ²³ Dā xee ña ikán né, iní ña tsi dóo va'á o dé Xuva ko ni ña'a sán ne, nakunuu díni nima ña. Kidáa ne, xé'e ña itsi un ntíi ntíi ña'a san, ntáka'an ña:

—Unun tsi nima ntó kuínti'xe nto Tó'o ko Jēsuu. Ñá ku xtuví mii nto ña —ka'an ña.

²⁴ Tsi Bernabee san ne, dóo va'á ña'a ña. Dóo nuu Espiritú Sántú nima ñá ne, dóo kuínti'xe ña Xuva kō. Kidáa né, dóo kukue'e ña'a, ña kuínti'xe i Tó'o kō.

²⁵ Kidáa ne, kué'en Bernabee űuú Tarsu, kúnantúku ñá Saúlú. ²⁶ Ikán náni'i ña ña ne, ñe'e ní'i ña ña űuú Antioquia. Ikán kantóo ña nī ña kuínti'xe i san

uun kuia n̄i. Dōo tit̄n ña'a nakuā'a ña. Divi ñūū Antioquiá san éni ntu'u ñā xntánteē ñā cristianu ña kuínti'xe i san.

²⁷ Ntuvi tsikán ne, xio ña ntáka'án naa Xuva ko ñuú Jerusaleen. Xée ña sã'a ñūū Antioquia. ²⁸ Ne, uun ña'a ña, ñá nani Āgabú ne, ná kunt̄t̄s̄i ña mé'ñū ña kuínti'xe i san, kaka'an ntódo ña tú'un é xe'é Espiritū Sántū é kūtuni ña, kaka'an ña é dōo koo tama dá kan̄i ñūxivi. Ne, kuan ō kúvi ntí'xe ntuvi dá de kú've ñá nanī Claudiu. ²⁹ Kidáā ne, ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquiá ne, xio ntaa iní ña é xnt̄i ña tã'an ña, ña ntoo ñuú Judea, váta tsi kaa kutí nuu ña. ³⁰ Dukuān né, tēe tsiñu ña Bernabee ni Saúlū é k̄'in ni'í ña domēni iña ña kuínti'xe i nta'a ñata, ña odo nūū ñuú Judea.

12

Dā xi'í Sántiau ni dá inúu kutū Pedru

¹ Ntuvi tsikán ne, eni ntu'u rei Heróde kanakutsu'un ñā ña kuínti'xe i. ² Tēe tsiñu ña sntadún san é k̄ika'ni'í ña Santiau, ení Juan. Kāa é ntiko ntuvi o diñi i é'nté tu'un ña d̄iki ña. ³ Dā iní Heróde é xkúntee iní ña Israeé san é kuān o dé ña ne, t̄iñ ña Pedrú di. Sá'ā kúvi da kúvi viko é naka'an ña nté ō nakáku Xuva ko ñā ñuú Egitō. ⁴ Dā t̄iñ ña Pedrú ne, xnuu kutu ña ñā vi'í utun, tsóo ña kimi ítsi kimi sntadun é vii ñā ña kuenta. Un tsi da nté kuīta ntí'xin viko, da kidáa natavá ñā ña é xnt̄i'í me'ñu ñā ña. ⁵ Ntá tsi da ñi nuu kutū Pedrú ne, ntáka'an ntá'vi ña kuínti'xe i san iña ña nté ntūvi nte niñu.

Dā nántii Xuva kō Pedru vi'í utun k̄an

⁶ Uun niñu di'na dá xēe ntūvi e xtūvi Heróde é natavá ñā Pedru é xnt̄i'í me'ñu ñā ña ne, kakidí Pedru mé'ñū sntadun, kanú'ni ña uvi kádena. Ntáñi ntēe sntadun áta xi'í kán di, e ntáde ña kuenta xi'í vi'í utun san. ⁷ Kidáā ne, vé'xi ánje Xuva kō ne, xi'í nuu iní vi'í utun k̄an. Ánjē sán ne, t̄iñ nta'a ñā Pedru vata koo é nantōto ña ña ne, dá náxnt̄i'í ñā ña, kaka'an ña:

—¡Kamán san, nakunt̄i'ínti! —ka'an ña.

Kidáā ne, kadena é kanú'ni nta'a ña ne, kó'xō. ⁸ Kaka'an ánje sán ni ñā:

—Naxnú'nin doo í'xi o, nakuní'nin ntí'xen o —ka'an ña.

Dá kúvi ña ne, kaka'an xtúku ña:

—Nakunúun kutuun ó ne, kunt̄ikín ko —ka'an ña.

⁹ Kidáā né, nt̄i ña, kunt̄ikin ña ánje san. Ntá tsi ña ni kutúni ña tē nuu é ntaā i. Da ñuū éni k̄an, kuiní ña. ¹⁰ Dā ita ntí'xin ña uvi itsi mí ntoo sntadún san ne, xee ñā uun xi'í é kúvi káá é kant̄i'í itsi ka'nu k̄an ne, nákaan mí xi'í san. K̄i ña, kue'en ña nte mí nt̄i tuku itsi. Da kidáā xtúvi mii ánje san ña.

¹¹ Dā ntútuni Pedrú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí Xuva kō ne, táxnū ña ánje ñā é nakakū ñā ko, tsí Heróde ni ūn nt̄i nt̄i ña Israeé san ncho ka'ni'í ña ko —ka'an ña.

¹² Dā kútuni Pedru tsí nuu é ntaā i é nakáku ña vi'í utun k̄an ne, kue'en ña nú vi'í Mária, di'í Juan, ñá nani Marcú di. Ik̄an né, dōo ntoo ña'a, ntáka'an ntá'vi ña. ¹³ Nake'xen ñā xi'í ne, vé'xi ūn ta'nú kuetsi, ta'nú nanī Rode, é k̄ukotó tun xoo ñá'a. ¹⁴ Dā téku tun é t̄ats̄in Pedrú ne, ñá ni nakáan tun xi'í san, tsí dōo d̄iní tun ne, kaxkainu ntaá tun, kue'én tun, kukotó tun ña'a san, tsí nt̄i'í ntēe Pedru atá xi'í kan. ¹⁵ Ntá tsi ña ni kuínti'xe ña'a san. Tē da kaka'án tun, kuiní ña. Ntá tsi n̄i kue'én iní t̄un kaka'án tun tsí nuu é ntaā i. Kidáā ne, kaka'an ñā é k̄udii nt̄i'xi Pedru é iní tun.

¹⁶ Ntá tsi Pedrú ne, nt̄i'í ntēe dúkuan ña, kanake'xen ñā xi'í kan. Dā nákaan ña xi'í san ne, iní ña tsí divi ntí'xe ña. Koó dá kúdu'va ña. ¹⁷ Ntá tsi Pedrú ne, kanakuiko ñā nta'a ña vata koo é ña ku neé ka'an ña'a san. Kidáā ne, kántaa ña ni ña nté ō dé Xuva ko ni ñā dá natavá ñā ña vi'í utun k̄an, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó, kukoto nto Santiau ni ún ntíí ntíí ení kō vata koo é kūtuni ña —ka'an ña.

Kidáa ne, ntáka Pedru, kué'en ñā xio itsi.

¹⁸ Dā tuví ne, un vá'a tsi itsu'un sntadún san, tsi xoxó ka Pedrú san vi'i utun kán. ¹⁹ Reí Heróde sán ne, dōo nantúku ña ñā, ntá tsi ña ni nani'i kué'en ñā ña. Kidáa né, dōo tsixe'e ñā sntadun, ñā ntáde kuenta xí'í san, nte o kúvi ntíí Pedru. Dā kúvi tsixe'e ña ñā ne, kaka'an ña é na kúvi ntíí ntíí sntadún san. Divi tsi ntúvi kí Heróde ñuú Judea, kué'en ña kukutúvi ña ñuú Cesarea.

Dā xi'í rei Heróde

²⁰ Heróde ne, dōo kúdiin ña nī ña ntoo ñuú Tíru ni ñuú Siduun. Ntá tsi xee ñá'a san, ntáka'an ñā nī ñā nani Blastu, ñā kade tsiñu ñā rei san. Ntáka'an ña tsi ntio ña é ntúvá'a ña nī rei san, ntio ña é kuntōo vá'a ña, tsi divi tsi ñuú rei san e ntákii un ntíí ntíí e ntaé'xi ña. ²¹ Heróde ne, xtuví ñā uun ntuví é ká'an ñā ni ñā. Dā xee ntúvī sán ne, nákunūu ña doo vá'a ña, nákutúvī ña nú tēu ñā ne, dā éni ntuv'u ña káka'an ñā ni ñā'a san. ²² Nā'á sán ne, koó da vāntiñi ña, ntáka'an ña:

—¡Ñá te da ña'a ña kaka'an, tsi Xuva kō! —ka'an ña. ²³ Kidáa ne, ura dú'va tsi i xée ūun ánje Xuva ko, ntuku kui'í ñā Heróde, tsi dóo ka'nu ncho víí ña ne, ñá te ni de ka'nu ña Xuva kō. Kidáa ne, tñntaku tsi é'xi ti ña ne, xí'í ñā.

²⁴ Ntá tsi kidáa ne, ñā te da ñā'a téku ña tús'un Xuva kō né, dōo kútítin ña kuínti'xe i san.

²⁵ Bernabee ni Saúlū né, dā ntí'í tsiñu ña ñuú Jerusaleén ne, ntíko kōo xtúku ña ñuú Antioquia ni Juan, ña é nani Marcú di.

13

Dā éni ntu'u Bernabee ni Saúlū dé tsiñu ña ñā Xuva ko

¹ Ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquia ne, iō ñā ne, ntáka'an ñā naa Xuva ko; iō ñā ne, ntánakuā'a ña ñā'a tús'un Xuva kō. Ña sá'á ne: Bernabee, ni Símuun, ñā nani Ña Nteé dí; ni Lúciu, ña vé'xi ñuú Cirene; ni Manāeen, ña é'nu dadii ni Hérode, ñā odo nūu ñuú Galilea; ni Saúlū di. ² Uun ntuví sá'á ne, ntoo ña, ntáka'an ntá'ví ña ni Xuva kō; ntoo ixu ñā di. Kidáa né, kaka'an Espiritū Sántū san ni ñā:

—Nakaxnúu nto Bernabee ni Saúlū é víí ñā tsiñu é ntio ko —ka'an ña.

³ Kidáa né, dā kúvi ka'an ntá'ví ña, dā kúvi intóo ixu ñā né, xntekū ñā nta'a ña ñā diki Bernabee ni Saúlū, da táxnūu ña ña é kí'in ña, kikadá tsiñu ña ñā Xuva ko.

Dā ka'an ntódo pustrú san ñuú Chipre

⁴ Kidáa ne, kué'en ñā, ntuví ña, e táxnūu Espiritū Sántū sán ña, xée ña ñuú Seleucia. Ikān ñu'u ña tun ntóo ka'nu é kí'in ñā ñuú Chipre, ñuú é tuví mé'ñu ntute ñu'u kán. ⁵ Dā xee ñā ñuú Salamina é tuví diñi ntute ñu'u kán né, ikān éni ntu'u ñā ka'an ntódo ña tús'un Xuva kō ini ukún ña Israee. Ntíi ni'í ñā Juan, é xntii na ñā di.

⁶ Kué'en ñā, ita ntí'xin ña kanii ñuú san dá ntē xee ñā ñuú Pafu. Ikān nani'í ñā uun ñā'a ña Israee, ñā nani Barjēsuu, ñā tatan. Kaeni nta'ví ña ñā'a é káka'an ñā naa Xuva ko; ntá tsi ñā tē nuu é ntaā i é káka'an ña. ⁷ Ñā sá'á ne, dōo vá'a tiin ña ni ña tsiñu i ña odo nūu, ñā nani Sergiu Paulu, ña e dóo kí'in iní i. Kákana Sergiu Paulú san Bernabee ni Saúlū, tsi ntio ña kini ña tús'un Xuva kō. ⁸ Ntá tsi ña tatan Barjesuu, ñā nani Ēlima dí ne, é'nté nuu ña vata koo é ña kuínti'xe Sergiu Paulú san. ⁹ Kidáa ne, Saúlū, ñā nani Pablú di ne, dōo xntii Espiritū Sántu ñā né, ito va'a vá'a ña Elima, ¹⁰ kaka'an ña:

—Xō'on e dóo kaenin nta'vín ña'a, e dóo kini ó den, xō'on é i'xá Tó'ō é ña vá'a, xō'on é ña ntio o é vá'a, çamá ntu teén da'nán é kanāxnteén xo'on itsi vá'a iña Xuva ko? ¹¹ Vi'a ve ne, Xuva ko tā'xi ña o é ntō'o o, é kūkuaan ne, ñá ini o nēe ntúvi naxi'í nuu o —ka'án Pablu ni ña.

Ura dú'va tsi i kúneé kue'en nuu ña. Kaika ña, kantuku ñā xoo é kuñu'u i ña, tsí ña kaíni kue'én ka ña. ¹² Dā ini Sergiu Paulú san é kuan ō kúvi ña ne, kuñti'xe ña Tó'o ko Jesuu, tsí koó dā kúdu'va ña é kuān nte vá'a tú'ún é kākā'án Pablu iña Xuva ko.

Dā xee Pablu ni Bernábee xío ñuu é nani Antiōquia

¹³ Kidáā né, ntāka Pablu ni ún ntíi ntíi ta'an ña ñuú Pafu, ñu'u ña tun ntōo ka'nu, xée ña ñuú Perge, é kaduku ntee ñuú Panfilia; ntá tsi Juaán ne, tsoo mii ña ña, kunú'u ña ñuú Jerusaleen. ¹⁴ Kidáā né, ntāka ña ñuú Perge, kue'en ña xio ñuu é nani Antiōquia, é kāduku ntee ñuú Pisidia. Ikān ne, ntuvi dá ntoo da'na ña ne, kúk'í'ví ña ini ukún ña Israeé ne, ikān intōo ña uun da'na. ¹⁵ Kidáā ne, da kúvi nakua'a ña'á san tutú lei Muisee ní tutú e de vá'a ña ka'án naa Xuva ko ne, ña odo nūu iña úkún sán ne, kāna ña Pablu ni Bernábee, kaka'an ñá ní ñā:

—Ēní, te iō kúdii é kā'an nto é kuē'e nto itsi ña'a sán ne, ká'an nto ni ñā vevii —ka'an ña.

¹⁶ Kidáā ne, nákontítsi Pablu, káde ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Un ntí'i kuē'en dú'va nto, ña Israeé ni ña nguú san, ña ntaiko ñu'u Xuva kō ne, kini nto é kā'án u ni ntō: ¹⁷ Xuva kō, ña é nakaxnúu uva ata kō ña Israeé, ña intōo kidaā né, de ka'nu ña ñata kō da intōo ña ñuú Egítō, é ña te ñuú mii ñā. Xío ntii Xuva kō nátavā ñá ñata ko ñuú tsikan. ¹⁸ Ne, kutii Xuva kō nima ñá ní ñā da dóo du'xen dé ña da nīi íka ña má kú'u kan é uvi díko kuia san. ¹⁹ Uun ito tsi nantí'i Xuva kō é ū'xe ñuu na'nu é intōo ñuú Canaán ne, dā e'nté dava ña ñu'u san, xé'e ña un ntíi ntíi ñata kō.

²⁰ Rkontúvi ne, de kú'vē ñá ña kada kú've iña ña'a san kimi sientu nte dáva kuia, uun tsi nte ntúvi da íka Samuee, ñá ka'án naa Xuva ko. ²¹ Kidáā ne, íkan ñata kō sán uun rei é kadā kú'vē ña. Xé'e Xuva ko Sāuu, i'xá Kii, ñatíi tatá Benjamiin, é vii ñá rei iña ña uvi díko kuia. ²² Rkontúvi da nantii Xuva ko Sāuu ne, naxnúu ña Davii é vii ñá rei iña ña. Kaka'an Xúva ko iña Dávií: “Iní u tsi Davii, i'xá Isaii ne, uun tsi nima ñá ní ko. Vii ñá da nēe ka nuu i é ntio ko”, ka'an Xúva kō. ²³ Taxnuu Xuva ko ūun i'xá ika Dávií, divi Jēsuu, é nakakú ñá ko, xo'ō é ña Israeé ó, vata ō ka'an Xúva kō kidaā. ²⁴ Tsi di'na Juaan kí'xi ña, kixka'an ntódo ña ni ún ntíi ntíi ña Israeé san é na nātivi iní ña kuétsi ñā ne, na kútsi ntute ña. Da kidāa kí'xi Jesuu. ²⁵ Di'na da kúvi Juaán ne, kaka'an ña: “¿Xoó ntu ña'a u, té kuini nto? Ñá te xú'ú é nakaxnúu Xuva kō é kadā kú'vē u iña nto, tsí divi ñā né, dā ve vé'xi ña. Xu'ú ne, ntē ña nuu á'vi u é nantii ú ntí'xen ña, tsí divi ñā é kā'nu ña'a ña”, ka'án Juaan.

²⁶ Ēní ko, i'xá tatá Abraan, ni ñá nguú san, ña ntaíko ñu'u Xuva kō ne: iña nto tú'ún e táxnūu ña nté koo nakáku ō. ²⁷ Tsi ña ntoó ñuú Jerusaleen ni ñá odo nūu san ne, ñá ni kutúni ñá xoó ntí'xe é Jesuu dá kí'xi ña. Ntē ña ni ñé'e díki ña tú'ún é ūve na'a é ntāka'an ñá ka'án naa Xuva ko, ña intōo kidaā. Ntānakuá'a ña tú'ún san ma ukún kán vata dá sábadu, ntá tsi ña ni ini ña é divi tsi ña dé ntaā ñá vata ō uve na'a kaka'an, dá ka'an ña é kúvi Jesuu. ²⁸ Kuān té ña tuví nēe kuétsi ña, ntá tsi íkan ña nta'a Pilatu é na kuē'é ña itsi é kā'ní ña ña. ²⁹ Ne, dā kúvi dé ntaā ntí'i ña un ntí'í é ūve na'a é kúvi Jesuu ne, nántii ntēé ña ña ntiká krusí ne, kue'en ní'í ña ña nū ñañā ñā. ³⁰ Ntá tsi Xuva kō nantoto ñá ña. ³¹ Ne, dóo kí'in itō ká ntii díto ña. Iní ña'a ña, divi ñā'a é dadii ntāka ña ñuú Galilea é xee ñá ñuú Jerusaleen. Divi ña sá'a ntáda ntaá ña ni ñā'a san nee e ini ña.

³² Dīvī ntí dī ne, ntántaa ntí ni ntō tú'ūn e dóo vá'a é kākā'an Xúva ko ni ñata kō, ña intóo di'na. ³³ Vevii ne, é dē ntaa Xúva kō é kākā'an ñá ni ñata kō kidaā, tsí nantóto xtūku ñá Jesuu kuénta iña ko xo'lo. Vata ō úve na'a ini sálmú é kuví dīvī ne: “Dīvīn é i'xá miī ko. E tá'xi ú ntuví iña o vevii”, ka'an Xúva kō. ³⁴ Nté dī'na kākā'an Xúva kō tsí nantóto ña ña vata koo é ña te'u kúñu ña tē xi'í ña, tsí uve na'a kaká'an ña: “Nuu é ntaā i é tá'xi ú o é v'á, vata tsi ō ka'án u ni Dāvii”, ka'an ña. ³⁵ Dukuān ne, é tūku sálmú úve na'a, kaka'an: “Ñá ku'é é nto itsi é tē'u kúñu i'xá nto, ña e dóo va'a”, ka'an ña. ³⁶ Tsí Davii ne, nuu é ntaā i e xntíi ña ña intóo dá itúvi ña, vatā ō kākā'an Xúva kō é vii ña. Dā xi'í ñá ne, dadii kantú'xi ña ni ñata ñā ne, té'ū kúñu ñā dī. ³⁷ Ntá tsi kúñu Jēsuu é nantóto Xuva kō ne, ñá ni tē'u. ³⁸ Sá'a kākā'án u ni ntō, tsí ntio ko é kūtuni nto, ení, tsí kuenta iña Jēsuu é kúvi vii Xuva kō kada ka'nu iní ña ni ko kuétsi kō. ³⁹ Ne, kuenta iña ñá dī ne, un ntíi ntíi ña'a, ña é kuínti'xe i ña ne, nakate Xuva ko kuetsi ñā. Tsí ña ni kúvi vii lei Muísee san nakate kuétsi kō; ntá tsi dīvi Jēsuu ne, kúvi idé ña é ntuntoo kuétsi kō. ⁴⁰ Kuenta tsí vii nto vata koo é ña nto'lo nto vatā ō uve na'a ntáka'an ñá intóo di'na, ña ka'án naa Xuva ko, é kākā'an:

⁴¹ Koto nto, un ntíi ntíi ntó ve, vata ō nto é kanantii ni'ni ña nto ne, koó dá kúdu'va nto vé te iní ntó nté koo vii u ne, kuan tsí koo kunaá nto.

Tsí xu'ú ne, vii u uun nuu i e dóo ka'nu é ña kuínti'xe kue'en nto, kuān te ká'an ñá'a ni ntō tsí nuu é ntaā i. Kuan ō ka'an Xúva kō kidaā —ka'án Pablu.

⁴² Dā ntíi Pablu ni ña ntíi ní'i ña ukún ña Israeé san ne, ntáka'an ñá'a san ni ñā:

—Vii nto da xe'e, ki'xi xtuku nto sábadu vité ve, kixntaa ntó nī ntí vatā ō kantaa ntó vevii —ka'an ña.

⁴³ Ne, dā ntíi ña ma ukún kán ne, titín ña Israeé ni ña túku tatá, ña é dadii tsi kuínti'xe i Xuva kō ne, kuntíkin ñā Pablu ni Bernábee. Dīvi ñā ne, ntáka'an ñá ni ñá'a san te ña tee dá'na ña é kuntíkin ñā Xuva kō, tsí dīvi ñā é xntíi ña ña.

⁴⁴ É kuví ūvi sabadú san ne, da kanii ñuú san náta'ká nuu ña é kiní ñá tú'un Xuva kō. ⁴⁵ Kidaā né, iní ña Israeé san e vánchu'un títín ña'a ntoo ña ne, dōo kúne'u iní ña. Eni ntu'u ña ka'an ntée ña Pablú ne, ká'an kīni ña iña ñá dī. ⁴⁶ Pablu ni Bernábee ne, ñá ni ū'ví kue'en ña é nantiko koó ñá ne, kaka'an ña:

—Dī'na nto é ña Israeé ne é kántio é ká'án ntí ni ntō tú'un Xuva kō, ntá tsi ña ncho kiní nto tú'un ñā. Mii nto ntádé kueni nto é ña te neé nuu á'vi nto é nī'i nto ntuví va'á nta'a Xúva kō. Dukuān ne, xio ki'ín nti, kika'an ntódo ntí tú'un Xuva ko nī ña é ña te ña Israeé san. ⁴⁷ Tsí kuān o dé kú'vé Xuva kō, kaka'an ñá ni kō:

É xtúvi u o é viin vata kaa uun ñu'u iña ñá xio ñuu, ña é ña te ña Israeé, vata koo é na náka'ku ña'a dá kanii ñuxivi, ka'an Xúva kō —ka'án Pablu.

⁴⁸ Dā téku ña ntoo san, ña é ña te ña Israeé ne, náku'un dīni kue'én nima ñá, ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu tú'un Xuva kō ne, un ntíi ntíi ña é nakaxnúu Xuva kō é nī'i ña ntuví va'á iña ñá ne, kuínti'xe ntíi ntíi ña. ⁴⁹ Kidaā ne, kue'en ní'i ña'a san tú'un Xuva kō. Ku'é'en ñā, ntáka'an ñá ni ñā'a san da mí'i ka mí ntaíka ña ñuú sa'a. ⁵⁰ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ñad'i, ña e dóo va'á ña'a, ña e dóo ntánuu iní i Xuva ko, ni ñata, ña odo nuú ñuú san. Tsí'i ña dikí ña é natéñu nuu ña Pablu ni Bernábee, é nantíi ña ña ñuú san. ⁵¹ Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, nakidi ña xáka di'in ña vata koo é kūtuni ñá'a san é ña vá'a o ni idé ña ni ñā ne, dá kue'én ñá ñuú Iconiu. ⁵² Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, dōo dīnī ña ntoo ña, tsi dóo nuu Espiritū Sántū nima ña.

14

Dā kakā'an ntódo Pablu ni Bernábee űúú Iconiú

¹ Dā xeé Pablu ni Bernábee űúú Iconiú ne, kúk'í'ví ña ini ukún ña Israeé ne, eni ntu'u ña kakā'an ntódo ña ni ñá'a san. Dóo vá'á ó kaka'an ña. Dukuān ne, vānchu'un títin ña Israeé ni ñá'a é ña te ña Israeé di, kuínti'xe ña Tó'o ko Jēsuu. ² Ntá tsi ió ñá Israeé é ña ni kuínti'xe ña. D'ivi ña nateñu núu ña ña é ña te ña Israeé san ne, tsi'í ña diki ña é kadā kuení kini ña ña ña kuínti'xe i san. ³ Kidáā né, na'á intóo Pablu ni Bernábee űúú tsikan ne, ñá ni ű'ví kue'en ña é ká'an ntódo ña, tsi ini ña tsi Xuva ko kaxntii ña ña. Ntáka'an ña é kuān nte vá'á o dé Xuva ko ni kō. Xuva kō né, ntáda ntaa ña é kakā'an ñá iña ña, tsi xe'é ña ntii ñá é kúvi vií ña nuu i e dóo na'nu, e dóo kue'e kuenta kué'e ña. ⁴ Ntá tsi ña ntoo űuu tsikán ne, ñá te dadii tsi ó ntádē kuení ña; tsi ió ñá ne, ña Israeé ntántik'in ñá ne, ió ñá ne, pustrú san ntántik'in ña. ⁵ Kidáā ne, ña Israeé san ni ña nguí sán ne, nātee tá'an ña xu'u ña ni ña odo űuu iña ña, é ntukú nuu ini ña nté koo nantó'o ña pustrú san ne, iñu ña ne, ñe koo kue'é xuu ña ña. ⁶ Ntá tsi kútuni Pablu ni Bernábee ne, iñu ña ne, kue'en ña űúú Listra ni űúú Derbe, űuu é ntáduku ntée űúú Licaunia. Kué'en ña ntíkō diñi űúú san di, ⁷ ntaika ña, ntáka'an ntódo ña tú'ün va'á iña Jēsuu.

Dā xe'é xuu ña Pablu űúú Listra

⁸ űúú Listrá ne, ítúvi uun ñatii, ña nat'in dí'in i. E dúkuan káa ña nte da káku ña. Nté uun ito ña ni kuvi kaka ña. ⁹ Ña sá'á ne, tekú ña é kakā'an Páblu. Páblu ne, ito vá'a vá'a ña ña ne, kútuni ña tsi nī kue'en ini ña intée ini ña é kúvi ntuvá'a ña. ¹⁰ Kidáā ne, un ntii tsi kakā'an Pablu ni ña:

—¡Nakuntítsin! —ka'an ña.

Koó dā kaentíta ntaa ñatí san nakuntítsi ña ne, eni ntu'u ña kaika ña. ¹¹ Dā ini ña'a san é kúvi idé Pablu ntavá'a ña ña ne, koó da vañi ña ntatíin ña:

—¡É i'a xée úvi ñá'a é uva kō é v'e'í nte e dukún kán ne, vata ntáa ñatíi ntáa! —ka'an ñá'a san é tú'ün Licaunia ntáka'an ña.

¹² Ntáka'an ña é Bernábee ne, d'ivi uva ña, ñá naní Zeú ne, ntáka'an ña é Páblu ne, d'ivi uva ña, ñá naní Herme, tsi d'ivi ña é kakā'an ntódo ña. ¹³ Kidáā ne, xée dutu úkun Zeu é tuví diñi űúú kán. Xée ña, ntēka ña duntiki ni le'e é ntukutu láa. Tsi ntio ña'a san é ka'ní ñá duntiki san é kué'é ña doméni iña pústrú san, tsi xuva ña, kuíni ña. ¹⁴ Ntá tsi dā kútuni Bernábee ni Páblu é ncho vií ña'a sán ne, nākatsin ña du'nu ñá vata xkóo ini ña da dóo u'vi kakúvi ña ne, koó dā ntaínu ña kue'en ña mé'ñú ña'a san ne, un ntii tsi ka'an ñá ni ña:

¹⁵ —¿Nté kui kuān ó ntáde nto nto? Ntí'í ne, ñatíi ni'í ntí nto. É v'e'í nti é ká'an ntódo ntí ni ntó vata koo é xtuví mii nto é dótó tsi ntaíntik'in nto é ña kaidiá'vi vata koo é kuntik'in ntó Xuva kō, ña kantító. D'ivi ña de kú'v'e'í ñá vi'í antívi ni ñuxiví, ni ntute űu'u, ni un ntí'í é ió da mí'í ka. ¹⁶ Ntúvi di'na ne, xé'e Xuva kō é kuntik'in ñá'a da nēé ka itsi e ntío ña; ñá ni e'nté nuu ña. ¹⁷ Ntá tsi ña ni tsoo mii kue'en ñá nto, tsi nāñe'e ñá nto é Xuva nti'xe ko ña da é dóo vá'á o dé ña ni ntó. Tsi kanak'in ña davi nte e dukún kán ne, kata'xi ña é kúvi é tata, kata'xi ña é kō'o é ká'xi ntó, kanaxnuu díní ñá nima nto.

¹⁸ Sá'á ka'an pustrú san ni ña. Ntá tsi dá kuétsi kúvi idé ña é nte nuu ña é ká'ní ña'a san duntik'in san kuenta iña ña.

¹⁹ Kidáā ne, xéé ña Israeé, ña v'e'í űúú Antioquia ni űúú Iconiú, tsi'í ña diki ña'a san é kué'é xuu ña Pablu. Dā kúvi ne, kī űu'u ña ña diñi űúú san, tsi e xí'í ña, kuíni ña. ²⁰ Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, nataká nuu ña, ntáñi ntée ña ña. Kidáā ne, nākuntítsi Pablu, kúk'í'ví xtuku ña má űúú Listra. Utén san ne, kué'en ña, ntuvi ña Bernabee, űúú Derbe.

²¹ Dā kúvi ka'an ntódo ña tú'ün va'á san űúú Derbé ne, kúvi idé ña e dóo títin ña'a kuínti'xe ña Jēsuu. Kidáā ne, ntíko koó ñá, ita ntí'xin xtuku ña űúú

Listra, ni ñuú Iconiu, ni ñuú Antioquia. ²² Ikān ne, nátsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san, ntáka'an ñá ni ñá é ña ku tee dá'na ñá é kuínti'xe ña Xuva kō ne, xe'e ñá é kütuni ña tsi kue'e io é nto'o ko ñuxiví a é xēe o mí kadē kú've Xuva kō. ²³ Kidāā ne, nakaxnúu ña ñata, ña é kodo núu é un é un xúkun ña kuínti'xe i. Ka'an ntá'vi ñá, intóo ixu ña ne, dá ntáda ña ña kuenta ntá'a Tó'o kō, ña é intée ini ña.

Dā náxee xtúku Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia

²⁴ Kidāā ne, itā nti'xin ña, ntuvi ña, dá kanii ñuú Pisidia, xee ña ñuú Panfilia. ²⁵ Kué'en ña, kúka'an ntódo ña ñuú Pergé ne, dá kué'en ña ñuú Ataliá di. ²⁶ Ikān ñu'ú ña tun ntóo ka'nu, kué'en ña, náxee ña ñuú Antioquia, mí eka ña da táxnúu ña kuínti'xe i san ña é vii ñá tsiñu é xe'e Xuva ko ña. Ne, é kúvi dé ntaa ntí'i ña tsiñu san. ²⁷ Dā ve tsi náxee ña ñuú Antioquia ne, kána ña un ntí'i ña kuínti'xe i san é na nataká nuu ña ne, dá ntaa ña ni ña un ntí'i nté ó dé Xuva ko ni ñá, nté ó xe'e ña itsi é kuínti'xe ña'a, ña é ña te ña Israeé san di. ²⁸ Kidāā né, dóo na'a intóo ña ni ña kuínti'xe i san.

15

Dā xió junta iña ñá odo núu iña ña kuínti'xe i ñuú Jerusalem

¹ Ntuvi tsikán ne, xío ñatíi, ña e éka ñuú Judea, xee ña ñuú Antioquia ne, ikān éni ntu'u ña ntánañe'e ña ña kuínti'xe i san, ntáka'an ña:

—Tē ntio nto nakáku nto nta'a Xuva kō né, da mii é tē'nte un siin kúñu é ixi nto, vata ó xtúvi Muísee é vii o —ka'an ña.

² Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, ñá ni xkúntee iní kue'en tsi ña é ntáka'an ñá tsikan. Dukuān ne, ña kuínti'xe i sán ne, nakaxnúu ña Pablu, ni Bernábee, ni uvi uní ka ení ña, ña kuínti'xe i di, táxnúu ña ña é k'i'ín ñá ñuú Jerusalem, kíkoto ña pustrú san, ni ñata, ña odo núu iña ña kuínti'xe i san, tsíxe'e ña kuēnta iña i é kaka'an ñá'a san é vii ña.

³ Kué'en ña kuínti'xe i san, kuntéka itsi ña ña. Dā ita nti'xin ña ñuú Fenicia ni ñuú Samariá ne, ikān ntáa ña ni ñá nté ó kuínti'xe ña é ña te ña Israeé san. é tsoo mii ña é kuínti'xe di'na ña ne, eni ntu'u ña ntántikin ñá Xuva kō. Dā téku ña kuínti'xe i sán ne, dóo dñi ña.

⁴ Dā xeé Pablu ni Bernábee ñuú Jerusalem ne, kué'en ña mí ntoo ña kuínti'xe i san, ni pustrú san, ni ñata, ña odo núu iña ñá ne, dóo dñi ña dá xee ña. Ikan tsi ntáa ña ni ña un ntí'i nté ó dé Xuva ko ni ñá. ⁵ Ntá tsi ió ña fariseu, ña kuínti'xe i, ntáka'an ña tsi da mii é tē'nté kúñu é ixi ña é ña te ña Israeé san, é da mii é káda ntaa ña lei Muísee di.

⁶ Kidāā né, mii tsi pustrú san ni ñata, ña odo núu iña ña kuínti'xe i san, nataká nuu ña, ntánatín ña nté koo ka'an ña. ⁷ Dā ku e vi'i ntánatín ña ne, náakuntísi Pedru, kaka'an ñá ni ña:

—Ení, é ini nto tsi Xuva kō ne, nté di'na nakaxnúu ña ko é ká'an u ni ñá'a, ña é ña te ña Israeé san, tú'un va'á iña Tó'o ko Jēsuu vata koo é kuínti'xe ña ña.

⁸ Xuva kō ini ñá nima ko nté ntaa ne, náñe'e ñá kō tsi intée ini ña é k'i'i ña ña'a, ña é ña te ña Israeé san, tsi xe'e ña é kunúu Espiritū Sántū nima ñá vata tsi o dé ña ni ko xo'ó dá kuínti'xe ko ñá. ⁹ Vevii ne, é ntudadii ña ni kō, tsi Xuva kō ntántoo ña nima ñá di dá kuínti'xe ña. ¹⁰ Vi'a ve ne, ¿nté kui kakini nteé ntó Xuva kō? Ña kúvi nakuido ó ña'a san é kada ntaa ña un ntí'i e xkoó ini o e xtúvi ñata kō é vii o. Tsi nté ñata kō, nté xo'ó, ñá ni kütii o káda ntaa o. ¹¹ É ini nto tsi doméni tsi nakáku o nta'a Xuva kō ne, doméni tsi nakaku ña é ña te ña Israeé san di té kuínti'xe ña —ka'an Pedru ni ña.

¹² Kidāā ne, diin diin tsi nakuntoo ña vata koo é k'ini va'a ña é ntáka'an Pablu ni Bernábee, é ntaa ña ni ña un ntí'i nuú i e dóo na'nu é edé Xuva ko ni ña é ña te ña Israeé san. ¹³ Dā kúvi ntáa ntí'i ña ne, eni ntu'u Sántiau kaká'an ñá ni ña:

—Kini nto ve é kāk'a'án u ni nto, ēni: ¹⁴ Ntāa Simuun Pedru ní kō nte o dé Xuva kō. Tsi nté dī'na xe'é ŋa itsi é ni'i ŋa é ŋa te ŋa Israeé san é vā'á nta'a ŋa, ŋa é nākaxnú ŋa é kuvi i'xá ŋa. ¹⁵ Sá'ā né, vata tsi ó uve na'a nte dí'na dá ka'an ŋá ka'án naa Xuva ko:

¹⁶ Da kidāa ne, nti'xi ú, naxtūví u uun i'xá Davii é vii ŋá rei vata o dé Davii da itúvi ŋa.

¹⁷ Kidāa ne, un ntíí ntíí ŋa'a, ŋa é ŋa te ŋa Israee, ŋa é nakaxnú ú é kúvi ŋa iŋá ko ne, ðivi ŋá nantúku ŋá kó é kuntikin ŋá ko.

¹⁸ Sá'a kāk'a'an Xúva kō; nté dī'na tá'xi ŋa kútúni ko tsi kuan kōo kuvi, ka'an ŋá ka'án naa ŋa kídaa.

¹⁹ Dukuān ne, ká'án ú tē ŋa nateŋu núu ō ŋa é ŋa te ŋa Israeé san e xtúvi mii ŋa é kuinti'xe dí'na ŋa vata koo é kuntikin ŋá Xuva kō. ²⁰ Mii tsi é taxnuu o tūtú iŋa ŋa, ká'an o ni ŋa é ŋá ku ká'xi ŋá kúŋú kiti é intáa ntéé xuva ŋá, ŋa inúu iní ŋa ne, ŋa vii ŋa é kini kaa ni ŋadī'í ne, ŋá ká'xi ŋá kúŋú kiti é ŋa ni kii ntí'í niŋi i, nté niŋi ti ŋa ká'xi ŋa. Sá'a tsi ká'án ō é vii ŋa. ²¹ Tsi ini ŋa'a é kuān koo vii o nté ntúvi dí'na. Tsi dá mí'i ka ŋuú iō ŋá ntáka'an ntódo lei Muisee, tsi vata dá sábadu ntánakuā'a ŋa lei san má ūkún ŋa Israeé san —ka'an Sántiau.

²² Kidāa ne, pustrú san ni ŋatā sán, ni ūn ntíí ntíí ŋá kuinti'xe i sán ne, íntēe iní ŋa é nakaxnú ŋa uvi ŋa'a ení ŋa é kī'ŋ ŋá nī Pablu ni Bernábee ŋuú Antioquia. Nakaxnú ŋa Juda Barsabaa ni Sílā. Ntáŋi sa'á ne, dōo na'nu ŋa'a ŋa iŋa ŋa kuinti'xe i san. ²³ Táxnú ŋa tutú ði é kī'ŋ ni'i ŋa. Kaka'an tutú san:

“Nti'í é pustrú nti, ni ŋata, ŋa odo núu, ni ūn ntíí ntíí ŋá kuinti'xe i ne, taxnúu ntí ntusi iŋa ení nti, ŋa é ŋa te ŋa Israee, ŋa ntoo ŋuú Antioquia, ni ŋuú Siria, ni ŋuú Cilicia ði. ²⁴ Dá ve kutuní nti tsi iō ŋa'a, ŋa ŋe'e ŋuú mí ntoo nto, ŋa é náteŋu núu ŋa nto vata koo é nādama nto é ntákuinti'xe nto. ŋa tsikán ne, ntáka'an ŋa tsi da mií é tē'nte kúŋú é ixi ntó, da mií é káda ntaa nto lei Muisee. Ntá tsi ŋa te ntí'í ni taxnúu ntí ŋa. ²⁵ Dukuān né, un tsi dē kuení nti é nākaxnúu ntí uvi ŋa'a ení nti é taxnúu ntí ŋa é kī'ŋ ŋa ni Bernábee ní Pablu, ení kō, ŋa dóo kakuinima ko. ²⁶ ðivi ŋa ne, ŋá ni u'ví ni'i ŋa ntuvi iŋa ŋa, é kuān te na kuvi ŋa kuenta iŋa Tó'o ko Jesúristu. ²⁷ Dukuān ne, táxnúu ntí Júda ní Sílā, é ká'an mií ŋa ni ntó, é naŋē'e ŋá nto un nti'í sá'a. ²⁸ Sá'ā xío ntaa iní nti ní Espiritú Sántú, é ŋa vā'a ō é nantó'o ntí nto. Mii tsi nuú i sá'a é kantio é vii nto: ²⁹ ŋa ká'xi nto kúŋú kiti e xntáa ntéé ŋa'a xuva ŋá; ŋá ka'xí ntó niŋi ti, nté kiti é ŋa ni kii vā'a niŋi ti. Ná vii nto é kini kaa ni ŋadī'í ði. Sá'a tsi é ká'án nti ni ntó: Te káda ntaa nto sá'a ne, vā'a koo kuntóo nto”, ka'an ŋá ini tutú san.

³⁰ Kidāa né, kii ŋa, kue'en ŋa mí táxnúu ŋa ŋa ŋuú Antioquia. Dá náxee ŋá ikān né, kāna ŋa un ntíí ntíí ŋa kuinti'xe i san é na nataká nuu ŋa é kue'é ŋa ŋa tutú san. ³¹ Dá kúvi nakua'a ŋa tutú san ne, náku'un dīni nima ŋá, tsi dóo vā'á ó kaka'an. ³² Júda ní Sílā ne, ŋa ntáka'án naa Xuva ko ði ne, dōo nátsu'un ka'nu ŋa nima ŋá kuinti'xe i san, ntaxé'e ŋa ŋa itsi nté koo vii ŋa. ³³ Dá kú titín ntuvi ntoo ŋa ikān ne, ŋa kuinti'xe i san nátsu'un itsi ŋa ŋa, kaka'an ŋá ni ŋa:

—Va'a vā'a tsi kunú'u nto mí ntoo ení nto, ŋa táxnúu nto —ka'an ŋa.

³⁴ Ntá tsi Sílā né, ntio ŋa é kúkuí ka ŋa, kutuvi ŋá ŋuú Antioquia. ŋá ni nū'u kantí'í ŋa. ³⁵ Pablu ni Bernábee ði ne, kántoo ŋa ni ŋa. Dōo titín ka ŋa kantóo ŋa é nakuā'a ŋa ŋa'a san, kaka'an ntódo ŋa tú'ún Tó'o ko Jēsuu.

Dá ku'én Pablu, kúka'an ntódo ŋa e kúvi ūvi íto

³⁶ Dá kú titín ntuvi ne, kaka'an Páblu ni Bernábee:

—Kí'in xtuku ò, kikoto ní'ni o ení kò, ña kuínti'xe i san, da mí'i ká ñuu mí ñe'e o, íxka'an ntódo ò tú'un Tó'o ko Jesús. Kikoto ntódo ò nté o de ña —ka'an ña.

³⁷—Kuvi ni —ka'an Bernábee—. Ntá tsi kunteka ò Juaan Marcú di —ka'an ña.

³⁸—Ñá'á —ka'án Pablu—. Tsí divi ña né, tsoo mii ña kò dá ñe'e o ñuu Panfilia. Ná ni de ntaá ñá tsiñu ña —ka'án Pablu.

³⁹Kidáá ne, naa núu ña ntuvi ñá ne, kii ntee xio tá'an ña. Bernabée ne, kué'en ña, ntéka ñá Juaan Marcú. Ñu'u ña tun ntódo ka'nu, kué'en ña ñuu Chipre. ⁴⁰Pablu ne, náxáñúu ña Silá é kí'in ní'i ña ña. Kué'en ña, ntuvi ña, da kúvi ka'an ntá'ví ení ña íña ña. Ntáka'an ña é na kúnuu mé'ñu, kúnuu dava Xuva ko ña. ⁴¹Kidáá ne, ítá nti'xin ña ñuu Siria ni ñuu Ciliciá ne, ntánatsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san.

16

Dá kué'en dáá Timoteu ní Pablu ni Silá

¹Pablú ne, xée ña ñuu Derbé ne, dá kué'en ñá ñuu Litra. Ikān ne, náni'i ña uun ña'a, ña kuínti'xe i, ñá nani Timóteu. Dí'i ña ne, ña Israeé ne, kakuínti'xe ña Jesús. Uva ña ne, ñá te ña Israeé ña, tsí ña griegu. ²Un ntí' ntí' ña kuínti'xe i, ña ñuu Litra, ni ña ñuu Iconiú ne, kaka'an ñá tsi dóo va'á ña'a Timoteu. ³Ntío Pablu é dáá kí'in ñá ni ña, ntá tsi dí'na te'nte kúñú é íxi ñá vata koo é ña kadá kueni kini ña Israeé, ñá ntoo mí kí'in ña, tsí ini ntí' ntí' ñá tsí uva ña ne, ña griegu. ⁴Un ntí' ntí' ñuu mí kaita nti'xin ña ne, xé'e ña é kütuni ení ña, ña kuínti'xe i san, tú'un e táxñu pustrú san ni ñata, ña odo núu íña ña kuínti'xe i ñuu Jerusalem, é káka'an ñá ni ña nté koo víi ña. ⁵Dukuān ne, díi díi ka ñi kué'en ini ña'a san kuínti'xe ña Xuva kò. Utén utén kakutitín ña kuínti'xe i.

Dá íni Pablu é kii dito úun ñatí, ña ñuu Macedonia

⁶Ña ni xé'e Espiritú Sántu Ítsi é kí'in ña, kika'an ntódo ña tú'un san ñuu Asia, tsí xio ñuu ntío ña é kí'in ña. Dukuān ne, ñuu Frigia ni ñuu Galacia ita nti'xin ña ne, ⁷xée ña díi ñuu Mísia. Kidáá ne, ntío ña é kí'in ña nte ñuu Bitinia, ntá tsi Espiritú Sántu sán ne, ña ni ntío xtúku ña é kí'in ñá ikān. ⁸Dukuān ne, ído ntúu ña ñuu Mísia, kúntí ña ñuu Troa, mí kanaxee tún ntódo na'nu. ⁹Niñu tsikān ne, xée núu Pablu úun ñatí, ña ñuu Macedonia. Ntísí ña, kaka'an ña: “Kí'xi kudii nto ñuu nti, dá xntii ntó nti”, ka'an ña. ¹⁰Dá kuān o íni Pablú ne, xío ntí' ntí' é kí'in nti ni ña ñuu Macedonia, tsí kütuní nti tsí mii Xuva ko kākana ña nti é kí'in nti, kika'an ntódo ntí nī ña ntoo Macedonia tú'un va'á san.

Dá xée Pablu ni Silá ñuu Filipu

¹¹Kidáá ne, ñu'ú ntí tun ntódo ka'nu ñuu Troa, kue'en ntáa ntí ñuu é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kán, ñuu é nani Samótracia. Utén san ne, xéé ntí ñuu Neapoli. ¹²Da kidáá xéé nti ñuu Filipu, mí ntoo ña vé'xi ñuu Roma. Divi ñuu é díi ka ka'nu é un ntí' ntí' ñuu é káduku ntée ñuu Macedonia. Títín ntuvi intóo ntí ikān. ¹³Dá xée ntúvi ió dá'na ne, ntíi ntí díi ñuu san, kué'en nti díi ntute ka'nu kán mí é dukuān xkóo ka'an ntá'ví ña'a san, kuíni nti. Ikan tsí ñu'ú nti, ntáka'an ntódo ntí ni ñad'í, ña náta'á nuu ikān, tú'un va'á íña Jesús. ¹⁴Uun ña'a, ñá nani Lidiá ne, ñuu Tiatira vé'xi ña. Doo kué'e kadiko ña. Ña sá'a ne, dóo kanuu ini ña Xuva kò. Xuva kò dé vitá ñá nima ñá vata koo é kiní ña é káka'án Pablú ne, kuínti'xe ña. ¹⁵Kidáá ítsi ntuté ña ni ùn ntí' ntí' ñavi'i ña ne, kaka'an ñá nī nti:

—Te kadé kuení nto é nuu é ntaá i e kuínti'xe kó Tó'o ko Jesúcrístu ne, kí'xi nto, kixkúntōo nto nú ví'i kó kán —ka'an ña.

Xé'e kuétsi ña nti é kúntōo nti.

16 Uun ntuvi ñe'e xtúku nti mí é dukuān xkoó ka'an ntá'ví ña. Dá ku'e'én nti itsi kán né, tá'an nti ni ūun ta'nú kuetsi, ta'nú nuu é ña vá'ā nima í ne, dōo kue'é diu'un ni'í tun iña tó'ō tún tsí kanakoto ntodó tun. 17 Tá'nu sá'á ne, íntikín tun ntí ne, koó da kākachu'u ntāa tūn, kaka'an tun:

—Natí sa'á ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva ko, ña e dōo ka'nu ne, ntáka'an ñá ni kō nté koo nakáku o nta'a Xuva kō —ka'an tun.

18 Títin ntuvi kuan o dé tun, da nté ña ni kutí ká Pablú nima ña. Kidáá né, xkokōto ña, kaka'an ñá nī é ña vá'ā san é nuu nimá tun:

—Kuenta iña Jesúristu, ntíin nimá tun —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntí é ña vá'ā san.

19 Tó'ó tun ne, dá kútuni ña tsí ña tuví ka nté koo ni'í ñá diu'ún ne, tññ ña Pablu ni Silá, ínteka ña ña nta'a ña tsiñu i un tsi nte me'ñú i kán. 20 Ntáda ña ña kuenta ntá'a to'o, kaka'an ña:

—Natí sa'á ne, ña Israee ñá ne, ntánatēñu nuu ña ña ñuú kō. 21 Tsi un nti'í é vatā xkoó ini ña ñuú ña kán ntánañ'e é ná kō ne, ña kúvi vii o, tsí xo'ō ne, ña ñuú Roma o —ka'an ña.

22 Kidáá ne, un nti'í nti'í ña'a san ínchu'vi ñá ña ne, xé'e tó'ō san itsi é nantí ñá ña ne, dá nati'í nuu ña ña ntuku. 23 Un vá'a tsi nati'í nuu ña ñá ne, dá tsú'un kutu ña ña vi'í utun. Tēe tsiñu ña ña kade kuenta xí'í vi'í útun é ku'enta tsí vi'í ña vata koo é ña nti'í ña. 24 Ña kade kuenta xí'í vi'í útun sán ne, dē ntaa ña é kaka'an tó'ō san ne, tsú'un kutu ña Pablu ni Síla ūun tsi nte ini i kán ne, ini útun tsu'un ntido ña dí'in ña vata koo é ña kaka ña.

25 Dá kú dava ñuú ne, ñu'u Pablu ni Silá, ntáka'an ntá'ví ña, ntaíta ña nchu'ún Xuva kō ne, ntaíni nti'í nti'í ña ñu'u kutú san. 26 Dá neni'í ña dá un vá'a tsi nti'í táan. Dá kan'í vi'í utun san kantá nuu. Kidáá né, nākaan mii ūn nti'í nti'í xí'í vi'í utun sán ne, nti'í nuu ta'an nti'í kadena é odó kútu dí'in ña ñu'u kutú san. 27 Da kidáá ntóto ña kade kuenta xí'í vi'í útun san. Dá kútuni ña tsí kantii ntaa nti'í xí'í vi'í útun sán ne, ura tsi i táva ña káa ñá é ká'ni mii ña kúñu ña, tsi é nti'í nti'í ña ñu'u kutú san, kuíni ña. 28 Ntá tsi Pablú ne, un nti'í tsi ka'an ña:

—¡Ñá ku kuān xkoó de ntó! tsí nti'í ne, i'a ñu'u nti'í nti'í —ka'an ña.

29 Kidáá ne, ña kade kuenta xí'í vi'í útun sán ne, íkan ña ñu'ú ne, kaxkainu ña kukí'vi ña ini vi'í utun kán. Koó da kán'í ña inchi'í ña nú dí'in Pablu ni Silá.

30 Kidáá ne, nantí ña ña vi'í utun sán ne, tsixe'e ña ña:

—Divi ntó, ¿nté ntu koo vi'í u é nakáku ú nta'a Xuva kō? —ka'an ña.

31 —Kuinti'xe nto Tó'o ko Jesúristu ne, nakaku ntó nta'a Xuva ko, ni ūn nti'í nti'í ñavi'í nto dí —ka'an ñá ni ñá.

32 Ne, ntáka'an ntódo ña ni ñá tú'ūn va'á iña Xuva kó, ni ūn nti'í nti'í ña ntoo nú vi'í ña kán dí. 33 Divi tsi niñú san ne, ña kade kuenta xí'í vi'í útun sán ne, nákte nuu ña mí ni'í kui'í Pablu ni Silá. Kidáá né, itsi ntute ña, ni ūn nti'í nti'í ñavi'í ña dí. 34 Kidáá ne, kúxee ni'í ña Pablu ni Síla ini vi'í ña kán né, ikán xe'é ña é ká'xi ña. Dōo díni ña ni ūn nti'í nti'í ñavi'í ña tsi e kuínti'xe ña Xuva ko vē.

35 Dá tuví ne, táxnūu to'ó san mau é kúkoto ná te nantí ña Pablu ni Silá.

36 Kidáá ne, kaka'an ñá kade kuenta xí'í vi'í útun san:

—É tá'xi to'o ítsi é nantí u nto. É kúvi nti'í nto ve ne, vá'á o vá'a tsi kue'en nto —ka'an ña.

37 Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Mí'í ntú? Tsi nti'í ne, ña ñuú Romá nti ne, divi ña nati'í nuu ña ntí ntuku mé'ñu ña'a san dá vata xntekú ku've ñá lei san iña nti. Dotó tsi tsú'un kutu ñá ntí vi'í utun. Veví ne, ntio ña é nantí xu'u ñá nti. ¡Ná'a! Na ki'xi mii ña, dá nantí ña nti —ka'an ña.

38 Kidáá né, ntiko kóo mau san, kunú'u na ne, ntaa na ni tó'ó san é kaka'an Pablu. To'ó san ne, dōo u'ví ña da kútuni ña tsí ña ñuú Roma. 39 Kidáá ne, kue'en ña, kúnaka'nu ña ini Pablu ni Silá ne, kidáá ne, nantí ña ña, kaka'an ña:

—Vii nto da xe'e, ntií nto ñuú nti —ka'an ña.

⁴⁰ Dā ntíi ña ví'i utun sán ne, kúnū'ú ña nú ví'i Lidia. Ikān nataká nuu ña un ntíi ntíi ení ña, ña kuínti'xe i sán ne, nāxnuu ka'nu ña iní ña. Da kidāa ntíi ña, kue'en ña.

17

Dā itsu'un ña ñuú Tesalonica

¹ Kué'ēn Pablu ni Sílā, ita ntí'xin ña ñuú Anfipoli ni ñuú Apolonia, xéé ña ñuú Tesalonica, mí tuví xúkūn ña Israee. ² Vata xkoó ini Pablú ne, ñé'e ña má ūkún kan ntūvi dá iō dá'na. Úni ito ñe'e ña é tíin ña ni ñā'a san, ³ kanañ'e ña ña mí uve na'a Tú'un Xuva kō nte dí'na é da mií é ntó'o Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō ne, da mií é ntotō xtuku ña te xi'i ña. Kaka'an ña:

—Divi tsi Jēsuu é kaka'án nti ni ntō né, divi ñā é Cristu ñā, divi ñā é taxnuu Xuva ko ñā —ka'an ña. ⁴ Iō ñā Israee san ne, kuínti'xe ña é kaka'an Páblu ne, kúdadii ñā nī Pablu ni Sílā. Ñā te da dii ñā griegu, ña é ntānuu iní i Xuva ko, ni ñad'i, ña e dōo na'nu ña'a ne, kuínti'xe ña di. ⁵ Ntá tsi ña Israee, ña é ña ni kuínti'xe i ne, kūne'u iní ña ni ñā. Kidāa né, ide ña é nataká nuu natii kini ntāa, na é dotō tsí ntāñi dú'xen nu á'ví kán. Nataká nuu na ne, dā nakutsú'un na da kanii ñuú san. Kidāa ne, ínti'u na nú ví'i ña nani Jāsuun, ntānantuku nā Pablu ni Sílā é ntāda na ña kuenta ntá'a ña tsíñu i. ⁶ Ntá tsi ña ni nani'i na ña. Mii tsi Jāsuun, ni túku ení ña, ña kuínti'xe i san nani'i na. Ntāñu'u na ña, kue'en ni'i na ña nta'a ña tsíñu i san ne, koó da vāntiñi na ntáka'an na, ntátsi'i kuétsi nā Pablu ni Sílā:

—Ña sá'a ne, da kanii ñuxiví a ntafka ña, ntānakutsú'un ña ñā'a. Vevíi ne, un tsi nte í'a xee ñā ve ne, ⁷ Jasuún san ne, xé'e ña ví'i ña é kuntōo ña. E ntāde ña sá'a ne, dōo xii kaa. Ñā te kaiko ñu'u ña rei ñuú Roma, tsí ntáka'an ña é iō túku rei, ñā nani Jēsuu —ka'an na.

⁸ Un ntíi ntíi ña'a san ni ña tsíñu i san ne, dōo itsu'un ña da téku ña sá'a.

⁹ Kidāa né, kí'i ña diu'un Jāsuun ni ña ntii ní'i ña ne, nangáva ña ña.

Dā intōo Pablu ni Síla ñuú Berea

¹⁰ Dā kuáa ne, táxnūu ña kuínti'xe i san Pablu ni Sílā é na kí'in ñā ñuú Berea. Dā xee ñā ikān ne, kué'en xtūku ña má ūkún ña Israee. ¹¹ Ña Israee, ñā ntoo ñuú Berea san ne, dii ka víta iní ña é ña ntoo ñuú Tesalonica, tsí nīi kue'én iní ña ntaíni ña Tú'un Xuva kō ne, utén uten nántuku ña mí uve na'a Tú'un Xuva kō da nté kutuni ñā tē nuu é ntāa i é kaka'an ñā ni ñā. ¹² Dukuan ne, dōó titín ña Israee kuínti'xe ña, nī ña griegu di, tē tíi te ñad'i, kuān te dōo na'nu ña'a ña ne, kuínti'xe ña di. ¹³ Ntá tsi dá kútuni ñā Israee, ñā ntoo ñuú Tesalonica, é kaka'an ntódo xtuku Pablu tú'un Xuva ko ñuú Berea ne, xéé ñā é nakutsu'un xtūku ña ña'a san. ¹⁴ Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, ura tsí i táxnūu ña Pablu é na kí'in ña nu ntute ñu'u kan. Mii tsi Síla ni Timōteu kántoo mii ña ñuú Berea. ¹⁵ Ña íxntéka itsi Pablú ne, kué'en ña ni ñā un tsi nte ñuú Atena. Dā ntíko kōo xtūku ña, kaka'an ñā nī Síla ni Timōteu é na kí'in kantí'i ña, kíkuntōo ña nī Pablu.

Dā itúvi Pablu ñuú Atena

¹⁶ Nīi dukuān tuví Pablu ñuú Atena é kantétu ña Síla ni Timōteú ne, dōo dé kuení ña dá iní ña tsí ña ntoo ñuú Atená ne, da mií kue'en tsi sántu ntúvá'a naa iō iña ña. ¹⁷ Dōó kí'in itō ñe'e ña má ūkún kán é natíin ña nī ña Israee san ni ūn ntíi ntíi ña'a, ña ntānuu iní i Xuva kō. Utén utén ñe'e ña nu á'ví kán dí, kaka'an ñā nī ña ntánataká nuu ikān. ¹⁸ Ikān ne, xío ña'a, ña ntántikín túku nchu'un iña ñā nani Epicurú ne, xío túku ña'a, ña ntántikín nchu'un é nani éstoicu. Ña sá'a ne, ntáka'an ña:

—¿Neé ntu kani tú'un é kuān nte kaká'an ña? —ka'an ña.

Ío ñá ne, ntáka'an ña:

—Vata tē é tūkú xuva ncho nañe'ē ñá kō —ka'an ña.

Tsi Pablú ne, kaka'an ntódo ña túbun va'á iña Jesúu ne, kaka'an ñá e ntóto xtuku ña dá xi'í ña. ¹⁹ Kidáa ne, ntánteka ñá Pablu, kue'en ní'í ña ña uun mí nani Areópagu, mí é dukúan ntánataká nuu ñata ña odo núu, ntaxé'ē ña itsi ña ñuú i san. Tsixe'e ñá Pablu:

—Ká'an kúdií ntó, na kíni nti neé nchu'un xee é vexní'í ntó. ²⁰ Tsi nti'í ne, ñá te kañe'e dikí nti é káka'an nto, tsi tuku nchu'un é iní nti. Nañe'ē kudii ntó nti nee é kani túbun é káka'an nto —ka'an ña.

²¹ Tsi ña ñuú Atena ni ña da xee ntóo ikān né, da mii kuē'en tsi nchó kini ña nee é dā ve kakuvi é natíin ña.

²² Kidáa ne, náakuntísi Pablu mé'ñū ña'a san Areopagu kán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Divi ntó, ña ñuú Atena, é iní u tsi dóo ío xuva ntó e ntánuu iní nto. ²³ Dā itā nti'xin ú ñuú nto, kaito díto u nee nti'í nti'í iña nto e ntánuu iní nto ne, nāni'í ko uun nú naa kan mí úve na'a kaka'an: “Íña xúva kō, ña e ñá iní o xoo ñá'a”, ka'an. Divi tsi xuva ntó, ña e ñá iní ntó ne, divi Xuva kō é káka'an u ni ntó vevii.

²⁴ Tsi Xuva kō né, dē kú'vē ñá ñuxiví ni un nti'í é ío. Divi ñá Tó'ō e dukún kan ni ñuxiví a. Ña te ví'í mí de vá'a ña'a tuví ña. ²⁵ Nté ña túbun nee iña é kúvi kué'e o ñá, tsi ña tuví nee iña é kátaan núu ña. Mii ña káta'xi ña ntuví iña ko ni tatsin é ta'ni o, ni un nti'í é ío iña ko, xe un xé un ó.

²⁶ Uun tsi ñiñi ko dé kú'vē Xuva ko un nti'í ntó o é ntóo o da kanñ ñuxiví a. Mii ña de kú'vē ña nté kaa ntuví kuntuo o ñuxiví a nī mí'í ñuú kuntuo o, xe un xé un ó. ²⁷ Kuān o dé Xuva kō, tsi ntio ña é nantuko o ñá, un nti'í ntó o, da nté koo é nani'í ko ña. Ntá tsi ña te nté sa ikā tuví ña, ²⁸ tsi divi ña ta'xi ña ntuví iña ko, ní é kakantá nuu o, ní é tuví ó. Kuān ó uve na'a, kaka'an ñata ntó, ña de vá'a tutú san, kaka'an ña: “Xo'ō ne, i'xá Xuva ko ó”, ka'an ña. ²⁹ Tē nuu é ntaa i é i'xá Xuva kō kúvi ó ne, ña kúvi ká'an o é Xuva ko da neé ka nti'í, té kaá kuaan, tē kaá kuí'xín, o xuu e ntáva'a naa ña'a vata ó dé kuení mii ña é vata kaa Xuva kō. ³⁰ Ntuví di'na ne, dé ka'nu iní Xuva ko nī ña intóo kidaā e kuān o dé ña, tsi ña ni iní ña nté koo víi ña. Ntá tsi vevii ne, ntio Xuva kō é nadama ó nima kíni kaa ko. ³¹ Tsi e xtúvi Xuva ko uun ntuví é xntékú ku'vē ñá da kanñ ñuxiví. Tsi é nakaxnúu ña uun ñatíi, ña é xntéko kú'vē. É iní ó xoo ñá'a, tsi nantóto Xuva ko ña dá xi'í ña —ka'an ña. Dukuan ó ka'an Pablu ni ña.

³² Dā téku ña'a san é káka'an Pablu é ntóto xtuku uun ña'a é xi'í ñá ne, ío ña ntáxkunté ña ña. Ío ñá ne, ntáka'an ña:

—Dá nte uun ká tuku ntuví ka'an ntó nī nti'í sá'a —ka'an ña.

³³ Kidáa né, ká Pablu, kué'en ña. ³⁴ Ío ñá ne, kantikín ñá Pablú ne, kuínti'xe ña é káka'an ña. Uun ña'a ñá ne, Dionisiu náni ña; tsiñu ña Areopagu. Uun ñad'í, ña nani Damarí di ne, ío ka tuku ña'a kuínti'xe i di.

18

Dā itúvi Pablu ñuú Corintu

¹ Kidáa né, nti'í Pablu ñuú Atena, kué'en ña ñuú Corintu. ² Ikān náni'í ña uun ñatíi, ñá Israee, ñá nani Áquila. Núu é nani Pontu vé'xi ña. Vata e ná'a xee ña, ntuví ñá ñad'í ña, ñá nani Prísila. Tsi e nti'í ña ñuú Italia da nakunú rei Claudiu ún nti'í nti'í ña Israee san ñuú Roma. Kué'en Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne, ³ íkan tsi katúvi ña ni ña. Dadí tsi de vá'a ña ví'í doo, tsi divi tsi tsiñu iní ñá di. ⁴ Vata dá ío dá'na ne, kañe'ē Pablu má úkún kan, kanañe'ē ña ña Israee san nī ña é ña te ña Israee san di nté koo kuínti'xe ña Tó'o ko Jesúcristu.

⁵ Dā xéé Síla ni Timóteu, é vé'xi ña ñuú Macedoniá ne, nguentúvi kaka'an ntódo Pablu túbun va'á san, kaka'an ñá nī ña Israee san tsi Jesúu ne, divi ñá

é Cristu, ñá nakaxnúu Xuva kō. ⁶ Ña Israeé san ne, naa núu ña ni ñā ne, dōo kini ka'an ñā ni ñā. Dukuān ne, Pablú ne, nākidi ña doo ña vata koo é kué' é ña kuenta é ñā te vá'a o ntáde ña. Kaka'an ñā ni ñā:

—Kuenta iña mii nto ve te ña ni'i nto é vá'a nta'a Xuva kō. Xu'ú ne, ña túvi kuétsi ko, tsí é kaka'án u ni ntó. Vi'a ve ne, xio ñuú ki'ín u, kika'an ntódo ú ni túku ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

⁷ Kidáa ne, ntíi ña má úkún kán, kué'en ña má vi'i ñā naní Justo, ña dóo kanuu iní i Xuva kō. Etsin tsi mí ntitsi xúkūn san tuví vi'i ñā. ⁸ Ña odo núu ini ukun, ñā naní Crispú ne, kuínti'xe ña Tó'o ko Jesúristu ni ún ntíi ntíi ñavi'i ña. Ñá te da dñi ña'a, ña ñuú Corintú di, dá téku ña é kaka'án Pablú ne, kuínti'xe ña ne, itsi ntute ña. ⁹ Uun niñú ne, vata tsi tē ini Pablu é kaka'an Xúva ko ni ñā:

—Ñá ku u'vī o é ká'an ntódon. Kuan tsí koo ka'an vātā ó den, ¹⁰ tsí xu'ú kunuu mé'ñú ú o. Xōxó kuvi víi i ni o, tsi dóo iō ñá'a ko ñuú sa'a —ka'an Xúva ko ni ñā. ¹¹ Kidáa ne, uun kuia nte dáva kátuvi ña ñuú Corintu, nakuá'a ña ña'a san tú'un Xuva kō.

¹² Ntúvi tsikán ne, dá inúu ñā nani Gáliuun, de kú'vē ñá ñuú Acayá ne, nataká nuu ña Israeé san ne, tñn ña Pablu, kue'en ní'i ña ña nta'a ña tsíñu i ne, ¹³ ikán tsí'i kuétsi ña ña, ntáka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, kanañ'e ñá ña'a é kñuu ini ñá Xuva kō, ntá tsi ña te vatá ó kaka'an lei san. Dōo xii kaa é víi o é kaka'an ña —ka'an ña.

¹⁴ Dá vata kani ntú'u Pablu ká'an ñá ne, di'na ña tsíñu ka'nu i Gáliuún san kaka'an ñá ni ña Israeé san:

—Tē dí dóo xii kaa ntí'xé nuu i é kanañ'e ña ne, kiní u é ntátsi'i kuétsi nto, ¿nté kui ña'a? ¹⁵ Ntá tsi ntó'o ne, kúdi kuétsa iña lei mú nto ntánāa núu nto. Mii nto kadā kú'vē ntó ve. Ñá te xū'u é káduku ntée ú sa'a —ka'an ñá ni ñā.

¹⁶ Kidáa ne, kii ñu'u ña ña kí'i kán ne, ¹⁷ ña ntáñi ntée kán né, ntáva ntódo ña ñá odo núu iña úkún, ñá nani Sōstené ne, ikan tsí é'ni díñ ña ña nuu ña tsíñu i san. Ntá tsi Gáliuún san ne, ña ni íde ña kuenta.

Dā ntíko kōo Pablu ñuú Antioquía ne, kué'en ña kúka'an ntódo ña é kuvi úni íto

¹⁸ Pablú ne, na'á itúvi ña ñuú Corintu. Kidáa ne, kaka'an ñá ni éni ña ña kuínti'xe i san é nū'u xtúku ña ñuú Siria. Kántéká ña Prisila ni xñ ña Aquila, kué'en ña. Di'na dá ntáka ña ñuú Cencreá ne, kúnti' tdu'u díki Pablu vata koo é kue'e ña kuenta tsí xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō. ¹⁹ Kidáa ne, ñu'u ña tun ntóo ka'nu, xee ñá ñuú Efesú ne, ikán kantóo mii Prísila ni Áquila. Pablú ne, di'na dá ntaka ña ne, kué'en ña má úkún kán é ká'an ñá ni ña Israee. ²⁰ Ña Israeé san ne, ntáka'an ña:

—Vii nto da xe'e, kutuví ká nto ni ntí —ka'an ña.

Ntá tsi ña ni ntío Pablu. ²¹ Dá ntáka ña ne, kaka'an ña:

—Da mii é kantio é kutúvi u ñuú Jerusaleen é kúvi viko. Te Xuva kō ntio ñá ne, ntí'xi xtuku ú, ntixkoto ni'ni ú nto —ka'an ña.

Kidáa ne, nákunū ña tun ntóo ka'nu da ntáka ña ñuú Efesu, kué'en ña. ²² Dá xee ñá ñuú Cesareá ne, di'na ñuú Jerusaleen ita ntí'xin ña é ká'an ñá ntusi ni ña kuínti'xe i sán ne, da kidáa ntíi ña, kue'en ña ñuú Antioquia. ²³ Dá kú titín ntúvi itúvi ña ikán né, eni ntu'ú xtuku ña ika ña. Íta ntí'xin xtuku ña ñuú Galacia ni ñuú Frigia é xntíi ña ña kuínti'xe Xuva ko, nátsu'un ka'nu ña iní ña.

Dá kakā'an ntódo Apolo ñuú Efesu

²⁴ Ntúvi tsikán ne, xee uun ñatíi, ñá nani Ápolo, ñuú Efesu. Ñuú Alejandria vé'xi ña, ntá tsi ña Israee ña. Ña sa'á ne, dōo vá'á ó kaka'an ña, kaka'an ntódo ña; dóo ini ña tú'un Xuva kō é úve na'a nte di'na. ²⁵ Dōo ini ña nchu'un Xúva kō di. Nñ kue'én ini ña kaka'an ntódo ña ne, nuu é ntaá i un ntí'i é kaka'an ñá iña Jesús, kuān te mii tsi é nakutsi ntute Juuan Bautista ini ña. ²⁶ Ñá te kau'vī ña,

kaka'an ntódo ña ini ukún ña Israeé san. Dā téku Prisila ni Áquila é kākā'an ñā ne, kāna xio ña ña ne, náñē'é ka ñā ña iña Xuva ko. ²⁷ Apoló ne, ntio ña é kī'in ñā ñuú Acáya. Xíó ntaa iní ña kuínti'xe i san. Táxnúu ña tutú nta'a ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Acaya, na vā'á koo nakuetu ña Apoló san tē xee ña ikan. Dā xee ñā ñuú Acayá ne, dōó kue'e xntíi ña ña kuínti'xe i Jesuu, tsí dōó vá'ā o dé Xuva ko ni ñā. ²⁸ Tsí Apoló ne, dōó ini ña nté koo ka'an ñā ni ña Israeé san mé'ñū ñā'a san, kanañē'e ñā ña tsí nuu é ntāa ntí'xe i tsí Jesuu san, divi ñā é Cristú, divi ñā é nakaxnúu Xuva ko ñā é kodo nuū ñā, vatá ó uve na'a tú'un Xuva kō nte dí'na.

19

Dā itúvi Pablu ñuú Efesu

¹ Nii dukuān tuví Apolo ñuú Corintú ne, kué'ēn Pablu, ita ntí'xin ña itsí rki uku kan, xée ña ñuú Efesu. Ikān nání'i ña titín kudii ña kuínti'xe i san. ² Pablú ne, kaka'an ñā ni ña, katsixe'e ña ñā:

—¿Inúu ntu Espíritū Sántū nima nto da kuínti'xe nto? —ka'an ñā.

—Á te ñā'a. Ntē vata kiní nti xoo é Espíritū Sántū —ka'an ñā.

³ Kidáā né, katsixe'ē xtuku Pablu:

—¿Neé ntu nchu'un e ini nto dá itsi ntute nto? —ka'an ñā.

—Nchu'un é kākā'an Juaan Baútista —ka'an ñā.

⁴ Pablú ne, kaka'an ñā:

—Tsí Juaán ne, nákutsi ntúte ña ñā'a vata koo é kué'é ña kuenta é nādama ña nima kiní kaa ñā. Ntá tsi Juaán ne, kaka'an ñā te kuínti'xe ko uun ñā'a, ñā é dā ve vé'xi. Ña tsíkán ne, e xée ñā. Jesuu nani ñā —ka'an ñā.

⁵ Dā téku ñā'a san é kākā'an ñā ne, itsi ntute xtuku ña, ntákaku ni'i ña Tó'o ko Jēsuu. ⁶ Kidáā né, dá xntékú Pablu ntá'a ña diki ñā ne, ínūu Espíritū Sántū nima ñā ne, eni ntu'u ñā ntákā'an ñā tuku tú'un e ñā ini ñā ne, ntákā'an ñā tú'un é xe'é Xuva ko ñā. ⁷ É un nti'i ñā ne, iō ñā te ūxuvi ñā'a ñā.

⁸ Uní xóo ñē'é Pablu má ukún ña Israeé. Nā ni u'v'i kue'en ña é kākā'an ñā. Kaka'an ntódo ña, kaka'an ña tsí Xuva kō né, divi ñā é kadé kú'vē ñā. Kaka'an ñā ni ñā é vá'á vata koo é kuínti'xe ña Tó'o ko Jēsuu. ⁹ Ntá tsi iō ñā ne, dōó ka'xi nima ñā. Ña ni ntío ña kuínti'xe ña ñā. Ntákā'an xení ña iña tú'un vá'á san. Kidáā ne, xio kue'én Pablu, tsóo mii ña ña ne, kántēka ña ña kuínti'xe i san, kue'en ni'i ña ña nu'v'i skuela mí naku'á ñā nani Tiranú ne, ikān natíin ña ni ñā utén uten. ¹⁰ Uvi kuíá é kuān o dé ñā. Dukuān ne, un ntíi ntíi ñā'a, ña ntoo da kaniñ ñūú Asia, tē ña Israeé, tē ñā é ña te ña Israeé ne, tékú ña tú'un Tó'o ko Jēsuu. ¹¹ Xuva kō ne, xe'é ñā é kúvi víi Pablu nuu i e dōó na'nu é nté uun ito vata kiní ñā'a é kuān koo kúvi. ¹² Ntáñē'e ni'i ñā'a san da nēé ka doo é tñ nta'a Pablu, te doo dúkūn, o tē doo núu ne, ntáxé'é ña ña nchokuví san ne, ntuvá'a ñā. Ntíi nti'i é ña vá'á é ñū'u nima ñā di.

¹³ Ntúvi tsikán ne, iō ñā Israeé é ntaíka ña, ntánatava ña é ña vá'á é ñū'u nima ñā'a san. Ntákaku ni'i ña Tó'o ko Jēsuu dá natavá ñā ne, ntákā'an ñā:

—Kuenta iña Jēsuu, ña é kākā'an ntódo Pablu iña i, ka'án u ni ó: ¡Ntíin nima ñā! —ka'an ñā.

¹⁴ Du'va ó dé u'xe éni, i'xá dutu ñā odo núu iña ñā Israeé, ñā nani Ēseva.

¹⁵ Uun ntúvi ne, nantíko kōó é ña vá'á san:

—Xu'ú ne, iní u xoo e Jēsuu. Iní u xoo é Pablú di. Ntá tsi nto'ó ne, ¿xóo ntu ñā'a nto? —ka'an.

¹⁶ Kidáā ne, kúdiin ñā ñu'u é ña vá'á san nima í, ntáva ntodó ña ñatíi, ña u'xe ñā'a san. Kúvi dé e ña vá'á sán ni ñā ni'i kuí'i ñā ne, koó dá ntántíi ña kúí ña nú ví'i ñā. ¹⁷ Un ntíi ntíi ñā'a, ña ntoo ñuú Efesú, tē ña Israeé, tē ña é ña te ña

Israeé ne, kūtuni ñá nte o kúvi ne, dōo u'ví ña ne, dōo vá'a ka'an ñá iña Tó'o ko Jēsuu.

¹⁸ Ñá te da dñi ña kuínti'xe i xee ña é nāna'ma ña kuétsi ña mē'ñú ña'a san. ¹⁹ Ñá te da dñi ñá tātán xee ñá di. Xee ní'i ña tutu é ntánakoto ntodó ña. Kidáá né, e'mi ña tutu san mé'ñú ña'a san. Kántē'ví tutu san nté kaa xee tá'an xá'vi i ne, ínūu á'vi te ūvi díko u'xi miil diu'un kuí'xin. ²⁰ Dukuān ne, ñá te da dñi ña'a kuínti'xe ña tú'un Xuva kō, tsi kūtuni ña tsí Xuva kō né, dōó iō ntíi tū'ún ña.

²¹ Rkontúvi dá ita ntí'xin sá'ā ne, kaka'án Pablu é kř'in ña, kikoto ni'ní ña ña ntoo ñúú Macedonia ni ñá ntoo ñúú Acaya nté o de ña ne, dá kř'in ña un tsi nte ñúú Jerusaleen.

—Tē ntáka ú ñúú Jerusaleén ne, kuétsi é kř'in u ñúú Roma —ka'an ña.

²² Kidáá ne, táxnūu ña uvi ña'a, ña é xntii ñá, ñá nani Timōteu ni Rastú ne, odo nuú ñá, kue'en ña ñúú Macedonia. Niñ dukuān kúkuíi ka Pablu itúvi ña ñúú Asia.

Dā itsu'un ña ñúú Efesu

²³ Ntúvi tsikán ne, kuvi du'xen kuēnta iña tú'ún va'á iña Jésuu. ²⁴ Tsí uun ñatíi, ñá nani Dēmetriú ne, káa kuí'xín kade tsiñu ni'i ña, kantavá'a naa ña xúkun kuétsi vata ntáa xúkūn santu é nani Diana. Titín ña'a ntáde tsiñu ni'i ña ne, kué'ē diu'un ntáni'i ña. ²⁵ Demetriú ne, kána ña ña ntáde tsiñu ni'i ña ni un ntí'i ñá'a, ña ntáde tsiñu sá'a. Nataká nuu ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—Divi ntō ne, ini ntó tsi dōo va'á ntúvi iña ko é ntáde o tsiñu sá'a. ²⁶ Ntá tsi é kūtuni nto tsí kaika uun ñatíi, ñá nani Pablu, kaka'án ntódo ña, kaka'an ñá tsi santu é ntavá'a nāá ña'a ne, ñá tē nuu é ntaa i é Xuva kō. Ne, kúvi idé ña e dōo titín ña'a kuínti'xe ña é káka'an ña. Ñá te da mii tsi ñúú ko, tsí da kanñi ñúú Asia. ²⁷ Sá'ā né, dōo xii kaa; tē ña'á ne, ntí'i tsiñu kō. Ñá te da mii tsi tsiñu kō dí, tsí dí'i kō Dianá dí ne, ñá kuiko ñu'ū ká ña'a xúkun ña. Tsí dí'i kō né, dōó ka'nu ña'a ña. Da kanñi ñúú Asiá ne, da kanñi ñúxivi ntaíko ñu'u ña'a san ña —ka'an ña.

²⁸ Dā téku ña'a san é káka'an ñá ne, dōo kúdiin ña. Un tsi vāntiñi ña ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o ñúú Efesu! —ka'an ña.

²⁹ Kidáá né, tññ ña uvi ña'a, ña ñúú Macedonia, ña íka dadñi ni Pablu, ñá nani Gayu ni Áristarcú ne, ntaíñu'u kaduun ña ña ini nto'o mí nataká nuu ña'a.

³⁰ Pablú ne, ntio ña é kř'vi ña dí é ká'an ñá ni ñá'a san, ntá tsi ña ni ntio ña kuínti'xe i san é kř'vi ña. ³¹ Uun ña'a ña vá'a tiin ni'i ña, ña odo nūu ñúú Asia dí ne, táxnūu ña tutu nta'a Pablu é ña ku kř'vi ña íkán. ³² Un tsi vāntiñi ñá'a san, ntákachu'u ña ne, é túku e túku nuu i ntáka'an ña. Dōo titín ña ne, ntē ñá ini ña nee tsiñu nataká nuu ña. ³³ Kidáá ne, ña Israeé san tsí'i ntido ñá uun ña'a, ñá nani Alējandru, é na ká'an ntódo ña ni ñá'a san. Alejandrú san ne, kade ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ña'a san, tsí ntio ña nada'an ñá ña Israeé san.

³⁴ Ntá tsi dá kútuni ñá'a san tsí Alejandrú ne, ña Israeé ñá ne, koó da vāntiñi ña ntákachu'u ña. Úvi ūra ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o ñúú Efesu! —ka'an ña.

³⁵ Kidáá né, kúvi dé strivanu, intóo kadin ñá'a san. Ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ō ñá ñúú Efesu, kini ntó é ká'án ntí ni ntō. Ini ntíñ ntíñ ña'a tsí ñuu ko Éfesú ne, kaduku ntée ñuu ko é vii ó kuenta xúkun iña dí'i kō Diana, ña é dōo ka'nu, é vii ó kuenta sántu ña é kō'xó e dukún kán. ³⁶ Xōxó kuvi ka'an i te ñá'a. Dukuān né, diin diin tsi kuntōo nto. Dí'na kada kueni nto nté koo vii nto. ³⁷ Tsí ñatíi sá'a, ña é vēxñi'i ntō ne, ñá ni ká'an káni ña iña dí'i ko. ³⁸ Tē nee iña é tsí'i kuétsi Demetriú ni ña ntáde tsiñu ni'i ña ne, kantíi vi'i me'ñé kán; ntoo ña ntáxntékú kú've. Na kř'in ka ña, kika'an ñá ni ña tsiñu i te neé nuu i tsí'i kuétsi ta'an ña.

³⁹ Tē nee ka tuku nuu i é ntio nto ka'an ntó ne, kuvi ka'an nto dá kōo junta.

⁴⁰ Tsi dóo ío kuenta te kūdiin ña tsiñu ka'nu i ñuú Roma é kuān ó de ō. Tsi du'xen iña ña tsiñu ka'nu i ntáde ō vevii, kuiní ña. ¿Neé ntu ka'an o ni ña te tsixe'e ña kō nté kui vāntiñi ntu o ntóo ō i'a? —ka'an ña. ⁴¹ Dā kúvi ka'an ña ne, nantáka ña ñā'a san, kunú'u ña.

20

Dā itúvi Pablu ñuú Macedonia ni ñuú Grecia

¹ Dā intóo kadin ña'a sán e dóo itsu'un ña ne, Pablú ne, kāna ña ña kuínti'xe i san é kuē'e ña ña itsi. Kidáā né, nānume ta'an ña ne, dā ntíi ña, kue'en ña ñuú Macedonia. ² Dā mí'i ká ñuu mí kaika ña ne, dōo kaka'an ñá ni ñā'a san vata koo é kíi nima ña. Kidáā ne, xée ña ñuú Grecia. ³ Uni xóo katúvi ña ikān. Kidáā né, ntio ña é ku'un ña tun ntóo ka'nu é nū'u ñá ñuú Síria dá kútuni ña tsí ntántukú nuu iní ña Israeé san. Dukuān ne, ntíko koē ñá itsi ñuú Macedonia, kunú'u ña. ⁴ Titín kudii ña'a kue'en ni'i ñá di. Kue'en ni'i ña Sopater, i'xá Píru, ña ñuú Berea; ni Aristarcu ni Ségundu, ña ñuú Tesalonica; ni Gáyu, ña ñuú Derbe; ni Timōteu; ni Tiquicu ni Trófimú, ña ñuú Asia. ⁵ Odo nuú ñá, kue'en ña ñuú Troa ne, ikān intétu ña ntí. ⁶ Nti'i ne, dā inú kava viko é ntaé'xi ña tañú'u dukuān ne, ntíi ntí ñuú Filipu. Nū'u ntí tun ntóo, kué'en ntí. Dā kúvi u'un ntúvi ne, xée ntí, nāni'i ta'an ntí ña ñuú Troa. Ikān ne, uun vité intóo ntí.

Dā itúvi Pablu ñuú Troa

⁷ Kuaá sabadu náataká nuu ntíi ntíi ntí é nakatsin dava ntí tañú'u, vatā o dé kúv'e Tó'o ko Jesúcristu. Pablú ne, kuan tsi ó kaka'an ntódo ká ña dá ku davā ñuu, tsí ntaka ñá tevāa san. ⁸ Kué'e ñu'u ka'i'xi iní vi'i nínu kán mí náataká nuu ntí. ⁹ Uun natíi, ná nani Eúticu ne, ntéku na ventana kan. Dā dóo na'a kaka'an Pablú ne, xée nā ma'na ne, uun ito tsi kídí na. Kidáā ne, kó'xo na un tsi nte ñu'u kán. Tsi vi'i sán ne, úni ódo ntí'i ta'an. Dā ínak'i'í ña na ne, e xí'i nā. ¹⁰ Pablú ne, nūu ña mí tuví na ne, katavi ntódo ña na, nānume ña na ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Ná ku dē kuení nto. ¡Kantíto na! —ka'an ña.

¹¹ Kidáā ne, kúxēe xtúku Pablu má vi'i nínu kán ne, dā nákatsin dava ña tañú'u san, da e'xi ña ne, dá kakā'an ntódo xtuku ña un tsi da nté tuví. Da kidáā ntáka ña, kunú'u ña. ¹² Ña'a sán ne, kunu'u ní'i ña natíi san, ntúka'nu iní ña tsí kantíto na.

Dā ntáka ña ñuú Troa, kué'en ña ñuú Miletu

¹³ Nti'i ne, odo nuú ntí, naku'ún ntí tun ntóo, ñé'e ntí ñuú Asuun. Pablú ne, dñ'ín ña kaika ña. Nakunúu ña tun ntóo san té xee ña, ká'an ña. ¹⁴ Nāni'i ta'an ntí ña ñuú Asuún ne, ikān nakú'un dadíi ntí ni ña tun ntóo san, dá kué'en ntí ni ña ñuú Mitilene. ¹⁵ Tévéa san ntíi ntí, kue'en ntí, ído ntúu ntí ñuú Quoio. Tévéa xtuku ne, xée ntí ñuú Samu. Íntōo da'na ntí ñuú Trogiliu ne, dá tevāa xée ntí ñuú Miletu. ¹⁶ Ntio Pablu é kuído ntúu ña ñuú Efesu vata koo é ña kukuíi ña ñuú Asíā, tsí ntio ña é kantí'i xee ña ñuú Jerusalem, vata koo é kutuví ñá te kúvi viko é kaka'an ñá Israeé é viko é kanakué'e ña sintiá'vi iña é tāta.

Dá kakā'an ntódo Pablu ni ñátā, ña ñuú Efesu

¹⁷ Dā xee ntí ñuú Miletú ne, taxnúu Pablu tú'ún é ki'xi ntíi ntíi ñata, ña odo nuú iña ña kuínti'xe i ñuú Efesu. ¹⁸ Dā xee ñátā sán ne, kaka'an Pablu ni ña:

—Íni nto nté ō dé u é tuví u ni ntō nté ntúvi dá xee ú ñuu Asíā ā. ¹⁹ Tsi kuenta iña Xúva kō kade tsiñu u. Ná te ká'nu ncho vii u. Íni nto nté kaa ntute nuú ko étí u kuenta iña ntó ne, nté ō ntó'o kó nta'a ña Israeé san dá ntúku nuu iní ña nté koo vii ña ní ko. ²⁰ Ná te ni dē víni u é ká'an u ni ntō nee ntí'i ntí'i é kánti é kútuni nto. Tsi kanakuá'a u nto mé'ñu ña'a ne, nú vi'i mii nto nakuá'a u nto di. ²¹ Dadíi tsi kaka'an u ni ñā'a, te ñá Israeé, te ña é ña te ña Israeé ñá ne, na

xtuvī mii ña é kīni kaá ne, na vii ña é vā'a. Kaka'án u ni ña te kuīnti'xe ña Tó'o ko Jesúcristu. ²² Vi'a ve ne, da mií é kī'ín u ñuú Jerusaleen, kaká'an Espíritū Sántu nī ko. Ntē ñá iní u nté koo kuvi ko íkan tē xee u. ²³ Divi tsí é dā mi'í ká ñuú kañe' é u ne, kata'xi Espíritū Sántū é kūtuni ko tsí da mií é ntó'o kó, da mií é xnuu kutu ña kó vi'í utun te xee u ñuú Jerusaleen. ²⁴ Ntá tsi ña té ini kuān té kuví u, te kāda ntáa ú tsiñu e tá'xi Tó'o ko Jēsuu é víi u: divi tsi tsiñu ko é kāká'an ntódo u tú'ún va'á iña Xuva ko e dóo kakuinima ñá kō.

²⁵ Divi ntō ne, é kāká'an ntódo ú ni nto iña Xuva ko, nté koo kuntoo o ntá'a ñá ne, iní u tsí ña kiní ka nto kó ñuxiví a. ²⁶ Dukuān ne, kini vá'a nto é kāká'án u ni ntō, tsi nté uun nto ña kuvi ká'an nto te ña ni de ntáa ú iña nto. ²⁷ Tsi ña te ni dé vini kue'én u é ká'án u ni ntō é un ntí'í é kāká'an Xúva kō. ²⁸ Kuenta tsí vii ntō kúñu nto ni ún ntí'í ntí'í ña kuīnti'xe i san é tá'xi Espíritū Sántū é divi nto kodo nuū ntó iña ña. Vií nto vatā ó de paxtu é kade ña kuenta á le'ntu ña. Kuenta tsí vii nto un ntí'í ntí'í ña kuīnti'xe i Tó'o kō san, tsí niñi mii ña éti ña kuenta iña ña dá xi'í ña. ²⁹ Iní u tsí rkontuvi dá ntaka ú ne, ki'xi ña'a é nakutsu'un ña nto, vata tsí ó de xteé, kiti diin, é ña te kántuntā'vi ini ti a le'ntú san. ³⁰ Ió ñá'a iña ntó di ne, kuān koo vii ña di. Tsi ka'an ñá dovete é ntio ña é kintikin ña kuīnti'xe i sán ña. ³¹ Kuenta tsí vii nto é ña kani nta'vi ña nto. Ná ku kúnāa iní ntó tsí xu'ú ne, uni kuía katúvi u, nakuá'a ú nto nte ntúvi nte niñu ne, ñá te un siin ntute nuú ko éti ú kuenta iña ntó xe un xé un ntó.

³² Vi'a ve né, kuntoo ni'i nto Xuva kō. Kuntoo ni'i nto tú'un va'á san é kāká'an ñá di. Tsi dóo kaidiá'vi tú'un Xuva kō é kūtí've nto, vata koo é ni'í nto é vā'a é káduku ntée i'xá Xuva kō, vata koo é dadíi kuve ta'an nto ni ún ntí'í ntí'í ña é nakaxnúu Xuva kō é kúvi i'xá mii ña. ³³ Xu'ú ne, ñá té ni ntio ko nee iña, ó diu'ún ne, ó doo vá'a iña ña'a. ³⁴ Ini nto tsí mii ú dé tsiñu ú vata koo é ni'í ko nee iña é ntio kó, nee iña é ntio ña ntí'í ni'í ú di. ³⁵ Dukan tsí o dé u vata koo é nañe' é u nto nté koo vii nto. Tsi te kuan kōo ne, kuvi xntii o ta'an kō nee é kataan nuú ña. Tsi naka'an ko tú'un é kāká'an Tó'o ko Jesuú ne: “Díi díi ka díni ña kaxe' é san é ña kanakí'i san”, ka'an ña. —Sá'a ka'án Pablu ni ña.

³⁶ Dá kúvi ka'an ñá ne, ínchiti ñá, kaka'an ntá'vi ña ni ñatā san. ³⁷ Éku ntí'í ntí'í ña. Kidáā ne, nanume ta'an ña ni Pablu, e'xí ña xu'u ña. ³⁸ Dōo u'vi kúvi ña tsí kaka'an ña tsi ña kiní ka ña ña. Kidáā ne, kue'en ní'í ña Pablu un tsí nte mi túvi tun ntōó san.

21

Dá ku'e'én Pablu ñuú Jerusaleen

¹ Dá tsóo mii tá'an ntí ni ñatā, ña ñuú Efesú san ne, nakú'ún ntí iní tun ntōó san é kī'ín ntí. Kue'en ntáa ntí ñuu é naní Koo. Uun ká tuku ntuvi xee ntí ñuú Ródā ne, da xee ntí ñuú Patara. ² Ikān nání'í ntí uun tun ntōó é kī'ín ñuú Fenicia. Nú'ú ntí tun ntōó san, kue'én ntí. ³ Dá kii ditó ntí ñuú Chipré ne, ido ntūú ntí diñi datsin ntí ne, dá ku'e'én ka ntí ñuú Siria. Dá xee ntí ñuú Tírú ne, ikān itúvi da'na tun ntōó san vata koo é natavā ña xidō san. ⁴ Ikān nání'í ntí ña kuīnti'xe i Jesuú ne, dadíi intóo ntí ni ña ún vite. Un ntí'í ntí'í ñá ntáka'an ñá ni Pablu:

—Ná ku ñe'e ntó ñuú Jerusaleen —ka'an ña.

Tsi é xe'e Espíritū Sántū san kútuni ña te dóo nto'o Pablu te kī'ín ñá ikān.

⁵ Ntá tsi da xee tá'an ntuvi ne, ntíi ntí, kue'én ntí. Íntēka itsi un ntí'í ntí'í ña'a sán ntí ni ñadi'í ñá ni i'xá ñá, íntēka ña ntí nte díñi ñuú kán. Dá xee ntí ni ña díñi ntute ñu'u kán ne, ntánchití ntí, ntáka'an ntá'vi ntí. ⁶ Kidáā ne, nanume ta'an ntí ni ña. Dá náku'ún ntí iní tun ntōó san ne, kúnú'ú ña'a san.

⁷ Ntíi ntí ñuú Tíru, ku'e'én ntí ñuú Tolemaida. Ikān ixkoto ní'ni ntí ení kō, ña kuīnti'xe i san. Uun ñuú kantōó ntí ni ña. ⁸ Dá tevāá ne, ntíi ntí, kue'én ntí

ñuú Cesarea. Ikān ñe'é nti nú vi'i Fēlīpe, ña kaka'an ntódo tú'ūn va'á san. Divi ñā é nakaxnúu ña da nakaxnúu ña u'xe ñá'a, ña é xntiī san. ⁹Íó kimi dióko ñā, ta'nú ña ni tánta'a, ta'nu ntáka'an nāa Xuva ko. ¹⁰Dā kú titín ntuvi ntoo ntí ikān ne, xée uun ñatīi, ña vé'xi ñuú Judea, ñá nani Āgabū. Ña ka'án naa Xuva ko ñá di, tsí kaxé'e Xuva ko kūtuni ña nté koo kuvī. ¹¹Dā xee ñá mí ntoo ntí ne, kí'i ña nguenuu í'xi Pablu, kí'ní nuu ña nta'a ña ni dí'ñ ña, kaka'an ña:

—Kaka'án Espírītū Sántū tsí kuān koo kuvī tó'ō nguenuu sá'a, tsí ña Israee, ñā ntoo ñuú Jerusaleén ne, kuān koo kí'ní ña ña ne, dá ntāda ña ña kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

¹²Dā téku nti é káka'an ñá ne, un ntí'í ntí'í nti ni ña ntoo ikān ne, ntáka'án nti nī Pablu:

—Vīi nto da xe'e, ñá ku ñe'ē ntó ñuú Jerusaleen —ka'án nti.

¹³Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo ntánti'i iní nto kuenta iñá ko? Tsi dóo u'vi kúvi ko é kuān ó ntáka'an nto. Vevīi ntiká nimá ko. Xu'u ne, é iō tu'vé ko. Ñā té ini, kuān té koo kútu u, kuān té kuvī u ñuú Jerusaleen kuénta iñá Tó'ó ko Jēsuu —ka'an ña.

¹⁴Dā ña ni kuvī vīi nti ni ñā ne, ñá ni ká'án ka nti. Mii tsí é káka'án nti:

—Nā kuvī nee iñá é ntio Xuva ko —ka'án nti.

¹⁵Kidáā ne, natsoo vá'a ntí iñá nti, dá kūntāa ntí nī Pablu ñuú Jerusaleen.

¹⁶Dadii kue'én nti nī ña kuínti'xe i, ña vé'xi ñuú Cesarea. Kue'en ní'i ña ntí nú vi'i mí kuntōo ntí, vi'i ñatīi, ña vé'xi ñuú Chipre, ñá nani Nāsuun. Divi ñā ne, nté ntūvi dí'na kuínti'xe ña Jēsuu.

Dá ku'én Pablu, kúkoto ní'ni ña Jacóbo

¹⁷Un ntí'í ntí'í ta'an ko, ña kuínti'xe i sán ne, dōo diní ña dá xee nti ñuú Jerusaleen. Dōo vá'á o dé ña nī nti. ¹⁸Dā kúvi uvi ntūvi ntoo ntí ne, ñe'ē ntí nī Pablu, ixkoto ní'ni ntí Jacóbo. Ikān ntoo ntí'í ntí'í ñata, ña odo núu san di.

¹⁹Pablú ne, kaka'an ñá ni ñā ntiusi ne, dá kantaa ña ni ñā é un ntí'í é xe'é Xuva kō e kúvi idé ña mé'ñū ña é ña te ña Israee. ²⁰Dā téku ña é káka'án Pablú ne, dōo ntákaku ní'i ña Xuva kō. Kidáā ne, kaka'an ñá nī Pablu:

—Iní ntó, eni, tsí ña te nté kaa miil ta'an ko ña Israee é kuínti'xe ña Tó'ó ko Jesūcristu. Un ntí'í ntí'í ñá ne, ntáka'an ñá tsi da miī é káda ntaa o lei é xtúví Muisee. ²¹Tsí e téku ña tsí divi ntō né, kanakuā'a nto ña Israee é ntoo xio ñuu é ña kantío é káda ntaa ña lei é xtúví Muisee, é ña kantío é ká'nté ña kúñū é íxi i'xá ña ne, é ña kantío é vīi ñá vata xkoó ini o di. ²²Vi'a ve ne, ¿nté ntu koo vīi o ve? Tsi da miī é nataká nuu ña tē kūtuni ñá tsi é xee nto. ²³Sá'a vīi nto: I'á ntoo kimi ñatīi, ña é xe'é xu'u i Xuva kō tsí iō é vīi ña. ²⁴Kue'en ní'i nto ñatíi sa'a é dadii ntuntoo nto ni ña nta'a Xuva kō. Xntiī nto ña nēe kataan núu ña di, vata koo é kúvi kúnti'í dikí ña. Dukuān koo kutuni ntí'í ntí'í ña'a san tsí ñá tē nuu é ntaa i é ntáka'an ñá iñá nto. ²⁵Kutuni ñá tsi divi ntō ne, kade ntaa ntí'í nto lei san. Ña kuínti'xe i san, ña é ña te ña Israee ne, e táxnūu ntí tutú nta'a ña te miī tsi sa'á é ña kuvī vīi ña: ñá ká'xi ñá kúñū é xntāa ntéé ña'a san nú nāa ña; ñá ká'xi ñá niñi kiti; ñá ká'xi ñá kúñū kiti é kué'ne; ñá vīi ña é kini kaa ni ñadí'i tá'an ña. Sá'a tsi káka'án nti ni ñā é ña vīi ña —ka'an ñatā san ní Pablu.

Dā tñ ña Pablu má ukún ña Israee san

²⁶Kidáā ne, kue'en ní'i Pablu kimi ñá'a, ñatíi san. Utén san ne, dadii ntuntoo ña ni ña ntā'a Xúva kō ne, da kí'vi ña ini ukún ka'nu é kué'é ña kutuni dutú san nté kaa ntuvi da nte te kuvī ntuntoo ña, tsí da kidáa ká'mi ña kiti nú nāa kan é kué'é ña doméni iñá Xuva ko.

²⁷Ntá tsi dá dokó sa xee tá'an u'xe ntúvi ne, ña Israee, ña vé'xi ñuú Ásiā né, dá ini ña tuvī Pablu má ukún kán ne, nákus'u'un ña ūn ntí'í ntí'í ña'a san. Tñ ña Pablú ne, ²⁸koó da vāntiñi ña, ntáka'an ña:

—jō né, ña Israee, xntii ntō nti! Ña sã'á ne, ðivi ñã é kaika ña dá kan# ñũxivi, kanakuá'a ña ña'a é kã'an ntée ña ko, xo'o ña Israee. Kaka'an ntée ña lei Muiseé ne, ñá te kaiko ñu'u ña xúkún sa'a. Vevii ne, nti# ni'i ñã ñã é ña te ña Israee, kák'i'vi ni'i ñã ñã má úkún a ne, ntáde dentu ña xúkún sa'a é dóo kuíko —ka'an ña.

²⁹ Sá'ã ntáka'an ña, tsí nté ví'i íni ña é nti# ni'i Pablu úun ñatíi, ña vé'xi ñuú Efesu, ña nani Trófimú ne, te k'í'vi ni'i ñã ñã ini ukún ka'nu kãn, kuini ña.

³⁰ Dóo ntaitsu'un ña'a san da kan# ñuú san. Un nti# nti# ña'a san ne, koó dã ntáxkainu ña, vé'xi ña. Tíin ña Pablu, ntáñ'u ña ña, nátavã ñã ña má úkún kan ne, dã nákadí kutu ña xi'i úkún san. ³¹ Vevii tsi ka'ní ña Pablu dá xee tú'un ntá'a tó'ó sntadun ñuú Roma tsí dóo ntaitsu'un ña'a san da kan# ñuú Jerusaleen.

³² Ura tsí i kána ña sntadún san ni ña odo núú iña ñã ne, koó dã ntáxkainu ña, xee ña mi nátaká nuu ña'a san. Dã íni ña'a san tsi e xee tó'ó sntadún san ni ún nti# nti# sntadún san ne, téé da'na ña e ntaé'ni ña Pablu. ³³ Kidáã ne, xée ètsin tó'ó sntadún san, tíin ña Pablú ne, kaka'an ña é koo kútu ña úvi kádena. Da kidáã tsixe'e ña xóo ñá'a ña ne, nté ó dé ña. ³⁴ Ntá tsi koó da vãntiñi ñá'a san, ntákachu'u ña ne, é tuku e tuku nuu i ntáka'an ña. Ntè ña ni kuvi teku tó'ó sntadún san é ntáka'an ña. Dukuãñ ne, kaka'an ña é k'í'in ni'i ñã Pablu mí ntoo sntadún sãn. ³⁵ Dã xée ètsin ña nú rkuei kãn ne, da mi é intéku doko sntadún san Pablu, tsí dóo ntákudiin ñá'a san. ³⁶ Ntántikín nti# nti# ña'a san ña, ntákachu'u ña:

—jKa'ní nto ña! —ka'an ña.

Dá kaká'an Pablu ni ñá'a san, kanadá'an ña kúñu ñã

³⁷ Dã dá vé kukí'vi ña ni ña ini i mí ntoo sntadún san ne, kaka'án Pablu ni tó'ó sntadún san:

—Ió nuu i é kã'án u ni ntó —ka'an ña.

—¿Vá kaká'an ntún tú'un griegu? —ka'an tó'ó sntadún san—. ³⁸ ¿Ñã ntu te ðívin é ña ñuú Egitó, ña e dóo nakusú'un ña'a sãn kidáã é víi ñá du'xen iña ña tsiñu ka'nu i, ña é nteka kimi míil ña ðiki dú'xen san má kú'u kan? —ka'an ñá, tsixe'e ñã.

³⁹ —jÑã'á ni san! —ka'án Pablu—. Xu'ú ne, ña Israeé u. Vè'xí u ñuú Tarsu, ñuu é kãduku ntée ñuú Cilicia, é ña te ñuú lu'nti. Víi nto da xe'e, ta'xi kudii nto itsi é kã'án u ni ñá'a san —ka'an ña.

⁴⁰ —Ká'an kãn ní —ka'an tó'ó sntadún san.

Kidáã ne, ntitsí Pablu nú rkuei kan, kade ña ntá'a ña tẽ diin diin tsi kuntóo kadin ña'a san. Dã intóo kadin ña ne, eni ntu'ú Pablu kaká'an ñã ni ñã tú'un hebreu:

22

¹ —Un nti'i kué'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu ntó, kini nto é kãka'án u ni ntó é kanada'án u kúñu ko —ka'án Pablu.

² Dã téku ña'a san tsi tú'un hebreu kaká'an ña ne, diin diin tsi kantóo ña. Pablú ne, kaka'an ña:

³ —Xu'ú ne, ña Israeé u. Tsí kaku ú ñuú Tarsu é kãduku ntée ñuú Cilicia, ntá tsi é'nu ú ñuú Jerusaleen. I'a nakua'á u nta'a mastru Gãmaliee. Kútú'vẽ kó un nti'i vatã ó kaka'an lei e xtúvi ñata kó, ña intóo ði'na. Xu'ú ne, nã kue'éñ ini kó dé ntaa u é un nti'i é kãka'an Xúva kó, vata tsí ó ntáde nti# nti# ntó vevii.

⁴ Ixntíkãn ú ña kuinti'xe i Jesuú san ne, ntuku kuí'í u ña, e ntío ko é kúví nti'i ña. Ixtáñ ú ña, te tíi, te ñadi'í ñã, e tsú'un kutú ú ña ví'i utun kãn. ⁵ Iní dutu ñã odo núú ni ún nti# nti# ña tsiñu i san tsí nuu é ntaã i é kãka'án u ni ntó. Tsí ðivi ñã tá'xi ña tutu é k'í'in ni'i u iña ñã Israee, ñã ntoo ñuú Damascu. Ikãn ñe'é u ínantukú ú ña kuinti'xe i san e k'í'in ni'i u ña ñuú Jerusaleen vata koo é ni'i ña é ntó'ó ña.

Dá kantāa Pablu ni ña nté ò kúvi da kuínti'xe ña
(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Dá nūu ú itsi kǎn é dokó sa xee ú ñuú Damascú ne, dǎ kǎ'ñu ntuvi ne, dǎ nēni ko xi'í nuu ñu'u ntíkō diñi ko, ñu'u é dōo kaxi'í nuu é vē'xi é dukún kǎn. ⁷ Uun ito tsí nantúvē ú ñu'u kǎn. Kidáa téku kó tatsin é kǎka'an ní ko: “Saulū, Saulū, ¿nté kui kantukun kui'ín ntún ko?”, ka'an tátsin san. ⁸ Kidáa ne, tsixe'ē u: “¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'ō?”, ka'án u. Divi ña ne, kaka'an ña: “Xu'ú ne, Jesuu, ña ñuú Nazareé u. Divi u é kantukun kui'ín ko”, ka'an ñá ní ko. ⁹ Ña ntii ni'í ú ne, dá kúdu'va ña dá ini ña tsí kaxi'í nuu, ntá tsi ña ni tekú ña tatsin é kǎka'an ní ko. ¹⁰ Xu'ú ne, kaka'án u: “¿Neé ntu ntio nto é víi u ve, Tó'ō ko?”, ka'án u. Kidáa kǎka'an Tó'o ko ní kó: “Nakuntitsin ve. Kue'ēn kǎn ñuú Damascu. Ikan tá'xi ñá kutuni o un ntí'í nté ò kukú've tsiñu é vīin”, ka'an ña. ¹¹ Xu'ú ne, kukuáa u da xi'í nuu ñu'ú san. Dukuán né, ña ntii ni'í ú ne, ntáñu'ú ña ko, ixntéka ña kó ñuú Damascu.

¹² Ikǎn tuví uun ñatíi, ñá nani Anǎnia, ñá é dōo kade ntaa lei Muísee. Un ntii ntii ña Israee, ñá ntoo ñuú Damascú ne, dōo vá'a ka'an ñá iña ña. ¹³ Xée ña, ntítsi ña diñi kó ne, kaka'an ñá ní kó: “Ó éni Saulū, na náxi'í nuu nto”, ka'an ña. Ura tsí i naxi'í nuú ko ne, kakuvi kaini u ña. ¹⁴ Kidáa ne, kaka'an ña ní kó: “Xuva kō, ña é inúu ini ñata kō ne, nté ntúvi di'na é nakaxnúu ña nto é kútuni nto nee iña é ntio ña, é kiní ntó I'xá ña, ña é dōo vá'a, é tekú ntó tatsin ñá di. ¹⁵ Tsi ntaa nto ni ña'a un ntí'í é ini nto; kǎ'an ntí'í nto ni ñá é un ntí'í é tekú nto é kǎka'an Xúva ko ní ntó. ¹⁶ Vía ve ne, ña ku kukuíi ka nto. Kue'ēn ntó, kukutsi ntute nto. Nakate nto kuétsi ntó, kaku ni'í nto divi Jesuu”, ka'an ñá ní ko.

Dá kantāa Pablu nté ò táxnuu Xuva ko ñá é kí'in ña, kika'an ntódo ña ni ña é ña te ña Israee

¹⁷ Dá ntíko kōo u, naxee ú Jerusaleén a ne, ñé'ē ú, ixka'an ntá'ví u má úkún ka'nu kǎn. Kidáa ne, vata kúvi é nakueni u, ¹⁸ ini u Tó'o ko Jēsuu, kaka'an ñá ní kó: “Kantí'í sá kue'en. Ntakan ñuú Jerusaleén ve, tsí ña ntoo i'a ne, ñá kuínti'xe ña é kǎka'an kuenta iñá ko”, ka'an ña. ¹⁹ Ne, kaka'án u ni ña: “Xuvá kó, é ini ntii ntii ña'a san nté o dé u é ñé'ē u má úkún kǎn, é íxtiin ú ña kuínti'xe i nto. Tsi dōo naká'xi va'á u ña ne, da tsú'un kutú ú ña ví'í utun kǎn. ²⁰ Ntitsi díto u da xe'é xuu ña'a san Ésteba, ñá kaka'an ntódo tú'un ntó. Tsi kúdadii ko é ka'ni ñá ña ne, xu'u ito ú doo ña ntáxe'é xuu ña”, ka'án u ni ña. ²¹ Ntá tsi kaka'an xtúku Tó'o ko ní kó: “Kue'ēn kǎn ni, tsí taxnúu u o é dōo ika kí'in. Tsi kí'in mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israee”, ka'an ñá ní ko —ka'án Pablu.

Dá itúvi Pablu nta'a tó'ō sntadún san

²² Ntaíni ña'a san é kǎka'án Pablu da nté kaka'an ña tsí kí'in ña mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israee. Kidáa né, eni ntu'u ña ntákachu'u ña:

—¡Ka'ni nto ña! ¡Ña kúvi ká kutuvi ñá ñuxiví a! —ka'an ña. ²³ Kuan tsí ó de ña'a san, ntákachu'u ña ne, ntántata ntaa ñá du'nu ña, ntánantavá ña xáka di. Ña ní ntio ña kuntōo kadin ña. ²⁴ Dukuán ne, kaka'an tó'ō sntadún san é naká'vi ñá Pablu ini i mí ntoo sntadún san ne, dá naká'xi va'á ñá ña da nte koo é ntíka ña xu'u ña. Tsi ntio ña é kútuni ña nté kuán nte ntákudin ña'a san ni ña. ²⁵ Ntá tsi da kí'mi ña Pablu é naká'xi va'á ñá ña ne, katsixe'ē Pablu sntadun ñá odo nūu san, tsí ikan tsi ntitsi ña:

—¿Ñá ntu te dōo xii kaa te naká'xi va'a ntó ko é ña ñuú Romá u? Ntē vata kuntékú kú've iñá ko —ka'an ña.

²⁶ Sntadun ñá odo nūu san ne, dá téku ña é kǎka'án Pablú ne, kué'en ña, kúkoto ña tó'o ñá, kaka'an ña:

—¿Ntē koo víi nto ña tsikan? Tsi ña ñuú Roma ña —ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, kué'ēn tó'ō sntadún san mí tuví Pablu, tsixe'ē ña:

—¿Nuu é ntaā ntú i é ña ñuú Roma nto? —ka'an ña.

—Nuu é ntaā i —ka'an Pablu.

²⁸—Divī ú ne, dōo kue'é diu'un nant'i u é vīi u ña ñuú Roma —ka'an tó'ō sntadún san. Pablú ne, kaka'an ña:

—Ntá tsi divī ú ne, dukuān ña ñuú Romá u nté dā káku u —ka'an ña.

²⁹Kidáā né, kīi ntee xio ta'an sntadun, ña é dā vé naká'xi vā'á Pablu, xtuvī mii ña ña. Tó'ō sntadún san ne, ú'vī ña da kútuni ña tsí ña ñuú Roma ña, tsí divī ña é kaka'an ña é kōo kútu ña.

Kaka'an Pablu ni ñáta ña odo núu ña ñá Israee

³⁰Tó'ō sntadún san ne, ntio ña kutuni ña nté kui ntátsi'i kuetsi ntí'xe ña Israee san Pablú ne, utén san ne, nántii núu ña kadena é kánú'ni Pablu. Kidáā né, kána ña ñá odo núu ña dutu ñá Israee ni ñáta ña odo núu, é vīi ñá junta, da nátavā ñá Pablu, kue'en ní'i ña ña mé'ñū junta.

23

¹Pablú ne, ito ña ña'a san mé'ñū juntá ne, kaka'an ña:

—Ēní, nté ntúvi da káku ú un tsi nté vevii ne, kade ntaá u é kaka'an Xúva kō. Ñá kákutuní ko te kīni kaa é kade u —ka'an ña.

²Kidáā ne, tó'ō dutu, ñá nani Anāniá ne, kaka'an ñá nī ña ntáñi étsin san é kátú nuu ña xu'u Pablu. ³Pablú ne, kaka'an ña:

—¡Kuañ koo vií Xuva ko ni o, xó'on é káden uvi nuu i! ¿Nté kui i'a tuvín kaxntékún kú'ven iñá ko vatá ó kaka'an lei san ne, xó'on ne, kaidon ntítan lei san é kaka'an te ka'ní ña ko? —ka'an ña.

⁴Ña ntáñi étsin sán ne, ntáka'an ñá nī Pablu:

—¿Ña káu'vī ntú o te dóo kini o kaka'an ni tó'ō dutu Xúva kō? —ka'an ña.

⁵—Ēní, ñá ni iní u te tó'ō dutu ña. Tsi uve na'á Tú'un Xuva kō é ña kúvi ka'an kīni o ña ña odo núu ñuú ko —ka'an ña.

⁶Kidáā né, kútuní Pablu tsí dava ña ntáde juntá san ne, ntántikin ñá nchu'ún ña saduceu; dava ña ne, ntántikin ñá nchu'ún ña fariseu. Ne, un ntii tsi kaka'an ña:

—Ēní, xu'ú ne, ña fariseú u, tsí ña fariseu úvā kó di. Divi tsi nuu i é ntáxntékú ku'vé ntó iñá ko vevii. Tsi kakuinti'xe ko tsí ntoto xtúku o tē xi'i o —ka'an ña.

⁷Du'va ó ka'an ñá ne, ura tsí i eni ntu'ū ña fariseú san ntánaa núu ña nī ña saduceú san. Uun ito tsi te'nte núu juntá san. ⁸Tsí ña saduceú san ne, ñá ntákuinti'xe ña te ntoto xtuku o tē xi'i ó, nté ña ntákuinti'xe ña te Ió ánjē. Nté ña ntákuinti'xe ña te Ió nima ko. Ntá tsi ña fariseú san ne, ntákuinti'xe ña é un ntí'i nuú i sá'a. ⁹Un tsi vantiñi ña'a san, ntánaa núu ña. Ió mastru lei ñá fariseu ne, nākuiñi ña, ntánantiko koó ña é ntáka'an ña saduceú san, ntáka'an ña:

—Ñatíi sa'á ne, ña túvi nee nuu i ni idé ña. Te kaka'an ntí'xe ánje ni ñá ne, ña kúvi naa núu o ni Xuva kō —ka'an ña.

¹⁰Uun ito tsi kúdiin kué'én ña'a san, ntánaa núu ña. Tó'ō sntadún san ne, ú'vī ñá te ní'i kui'i Pablu. Dukuān ne, táxnúu ña sntadún san é kūnatáva ña Pablu mé'ñū juntá san ne, da ntáxnteka ña ña, nakunuu vá'a ña iní i mí ntōo sntadún kán.

¹¹Kuáa útén san ne, ntítsi Tó'o ko Jesūcristu díñi Pablu, kaká'an ñá ni ña:

—Ñá ku dē kuení o, Pablu, tsí kuan tsí koo ka'an kuénta iñá ko ñuú Roma váta tsí ó é kaka'an kuénta iñá ko ñuú Jerusaleén a —ka'an ña.

Da ntántukū nuu iní ña Israee san nté koo ka'ní ña Pablu

¹²Tévāá san ne, uun tīñ ña Israee san nátee ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Pablu, ntáka'an ña:

—Xo'ō ne, ña ko'o o, ña ká'xi o tē ña ká'ni o Pablu. Na ta'xi Xuva kō é nto'o ko tē ña kuan koo víi o —ka'an ña.

¹³ Ñá te da ũvi díko ñatĩi, ñá xe'é xu'u i é kuān koo vií ña. ¹⁴ Kué'en ña, kūkoto ña tó'ō dutu ni ñātā san, ntáka'an ña:

—Ntĩ'í ne, e xe'é ntĩ xu'u nti é ña ka'xí kue'én nti da nté kūví ka'ní nti Pablu.

¹⁵ Divi nto ni ũn ntĩi ntĩ ñātā, ña ntáde juntá san ne, kákan nto ntá'a tó'ō sntadun te teváa nāntixntéka ña Pablu mé'ñũ juntá san vata koo é tsixe'e ká nto ña. Ntá tsi ntĩ'í ne, koo tú've nti é ká'ní nti ña ítsi kán di'na dá xēe ña mí ntoo nto —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi téku a kuetsi Pablu é ntáka'an ña nté koo vií ña. Kidáa ne, kué'en na vi'í mí ntoo sntadún san, xe'é nā é kūtuní Pablu tsi ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña ña. ¹⁷ Pablú ne, kána ña sntadun ñá odo nūu, kaka'an ña:

—Kue'en ni'í nto ná kudií sa ntá'a tó'o ntó, tsi ió é ká'an ná ni ñā —ka'an ña.

¹⁸ Kue'en ni'í ña na mí tuví tó'ō sntadún san, kaka'an ña:

—Ñá nuu kutū, ñá naní Pablú ne, kána ña kó, kaka'an ñá tē ki'in ni'í u na kudií sa mí tuví nto, tsi ió nuu i é ká'an ná ni ntó —ka'an ña.

¹⁹ Tó'ō sntadún san ne, írkaá ña nta'a na, kué'en xio ña ni nā né, katsixe'e ña:

—¿Nee ntu ncho ka'an ní ko? —ka'an ña.

²⁰ Ne, kaka'an na:

—Ña Israeé ne, é xió ntaa iní ña é kakān ñá nta'a nto te kīntéka nto Pablu teváa mé'ñũ junta san é tsixe'e ká ña ña. ²¹ Ntá tsi ña ku kuintí'xe nto é ntáka'an ña, tsí ña te nuu é ntaá i. Tsí ña te da uvi díko ña'a ñatĩi ntánti'u ñá ítsi kán. É xē'é ña xu'u ña nta'a Xuva kō tsí ña kó'o, ña ká'xi ña da nté kūví ka'ní ña Pablu. Veví'í ne, da mii tsí e ntántétu ña nté koo ka'an nto —ka'an na.

²² Kidáa ne, nantíi tó'ō sntadún san na, kúnū'ú na ne, kaka'an ñá ni nā:

—Ñá ku ká'an ni ña'a te kaká'an ní ko —ka'an ña.

Dā ntáda ña Pablu kuénta ntá'a ña tsiñu ka'nu i Feli

²³ Kidáa né, kána tó'ō sntadún san uvi ña'á sntadun ñá odo nūu, kaka'an ñá ni ña:

—Nākoo tú'vē ntó uvi sientú sntadun, ni ũni díko u'xi sntadun, ñá ntántodó idu, ni ũví sientu ñá odó kaa, tsí kaeku ñn niñu ve ki'in ntó ni ña ñuú Cesarea.

²⁴ Nākoo tú'vē ntó idú di é kuntékú Pablu, vata koo é vā'á koo xee ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i Feli —ka'an ña.

²⁵ Kidáa ne, de vā'a ña tutú táxnūu ña nta'a ña tsiñu ka'nu i san, kaka'an ña:

²⁶ “Xu'ú, Claudiu Lisia, táxnūu u ntiusi nto. ²⁷ Sá'a tsí é ká'án u ni ntó: Tsí ña Israeé san ne, é tñn ña ña sá'a é ncho ka'ní ña ña. Ntá tsi dá kutuní ko tsí ña ñuú Roma ñá ne, ñé'é u ni sntádun ko é nakákú nti ña. ²⁸ Ntio kó kutuní ko nee nūu i é ntátsi'í kuetsi ña ña. Dukuān ne, ñe'e ní'í u ña mé'ñũ junta íña ñá Israeé san. ²⁹ Ntá tsi kūdii íña lei íña mii ña é ntátsi'í kuetsi ña ña. Ña túvi nēe nuu i é ká'ní o ñā. Ntē ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ñā. ³⁰ Ntá tsi é kūtuní ko tsí ña Israeé san ne, ntántukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña ña. Dukuān ne, ntada ú ña kuenta ntá'a nto. Ne, é káka'án u ni ña Israeé san tē kika'an ñá ni nto te nēe nuu i é ntátsi'í kuetsi ña. Sá'a tsí é ká'án u ni ntó”, ka'án tó'ō sntadún san iní tutú san.

³¹ Niñú sá'a ne, kué'én sntadún san, kue'en ni'í ñá Pablu. Xee ñá ñuú Antipatrí. ³² Tévváa san ne, ntíko koo ntĩi ntĩi sntadún san, ntaíka ña dí'in ña, kúnú'u ña vi'í sntadún san. Mii tsí sntadun, ñá ntántodó idú san ne, kué'én ká ña ni Pablu. ³³ Dā xee ñá ñuú Cesareá ne, xe'e ñā tutú san nta'a ña tsiñu ka'nu i san ne, dā ntáda ña Pablu kuénta ntá'a ña. ³⁴ Dā kúvi nakua'a ña tsiñu ka'nu i san tutú san ne, tsixe'e ñā Pablu mí'í ñuú ña. Dā ka'an ñá tsi ñuú Ciliciá ne, ³⁵ kaka'an ñá tsiñu ka'nu i san:

—Kini ú nee é ntáka'an ña íña nto tē xee ña ntátsi'í kuetsi nto —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá te kunuu kutú Pablu má vi'í ka'nu íña rei Herodé.

24

Dá kanada'an Pablu kúñu ña nta'a ña tsiñu ka'nu i

¹ Dá kúvi u'un ntúvi ne, xéé tó'ō dutu, ñá nani Anánia, ni ñátá sán, ni uun ña kanada'an, ñá nani Tértulu. Xéé ntíi ntíi ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i san é tsí'i kuétsi ña Pablu. ² Kidáá kána ña Pablu é kí'xi ña ne, da éni ntu'u Tértulú san katsí'i kuétsi ña ña. Kaka'an ñá ni ña tsiñu ka'nu i, ñá nani Felí san:

—Divi ntó é káde nto e dóo vá'á ó ntoo nti. E dóo ini nto nté koo kadá kú've nto ne, é kantuvá'a ñuu kó vevii. ³ Divi ntó né, dóo ka'nu ñá'a nto. Dá mí'i ká ntoo ntí ne, da mii kuē'en tsi e ntánakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, é kuān nte vá'a ó kade kú've nto. ⁴ Vi'a ve ne, ñá ntío ntí natekū du'xen nti nto. Uun da'na tsi kini kudii nto é ká'an nti ni ntó. ⁵ Tsí ñatí sa'á ne, dóo du'xen de ñá. Da mii kuē'en tsi é kanakutsu'un ñá ña Israeé san dá mí'i ká ñuu. Tsí odo nuú ñá iña ña ntántikin Jéssuu, ñá ñuu Nazaree. ⁶ Ntío ña é natívi ñá xúkum ká'nu ntí di. Kidáá né, tñn ntí ña. Tsí ntio nti é xntékú kú've nti iña ñá vatá ó kaka'an lei nti. ⁷ Ntá tsi ura tsí i xee tó'ō sntadun, ñá nani Lisía ne, dá kuétsi nangava ñá Pablu da tñn ntí ña. ⁸ Kidáá ne, kaka'an ñá nī nti é kí'ín nti, kitsi'i kuétsi ntí ña nta'a nto. Te mii nto tsixe'e nto ñá ne, kutuni nto nee ntí'i ntí'i nuú i é ntátsi'i kuétsi ntí ña —ka'an ña.

⁹ Un ntíi ntíi ña Israeé san ne, ntáda ntaa ña é káka'an ña. ¹⁰ Kidáá ne, éde ña tsiñu ka'nu i san ntá'a ña é ká'an Pablu. Pablú ne, kaka'an ña:

—Vi'a ve ne, dóo diní ko é nakákú u kúñu kó nta'a nto, tsí ini u tsí divi ntó ne, é tñn kuia kadé kú've ntó ñuu sa'a. ¹¹ Kuvi ntada ntaa nto tsí da ve kúvi uxuvi ntúvi xee ú Jerusalem é nanu'u ú ini ko Xuva kō. ¹² Ñá tē nee ni ide u. Ñá te ni nāa nuú ú ni ñá'a san; ñá te ni nakutsu'un ú ña, nté ini ukún ka'nu kan, nté ini ukún kuétsi, nté itsi kán di. ¹³ Ña kúvi ntáda ntaa ña nuu i é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii. ¹⁴ Mii tsi nuú i sá'á é nuu é ntaa i é ntáka'an ña iñá ko: Tsí kanuu ini ko Xuva kō, ña é inuu ini ñatá ntí, ntá tsi kanuu ini ko ña vatá ó de ña ntántikin Jéssuu, é ntáka'an ña é tūku nchu'un. Ntá tsi kakuinti'xe ko un ntí'i vatá ó kaka'an lei Músee ni ún ntí'i é úve na'a, ntáka'an ñá ka'an naa Xuva ko nté ntúvi di'na. ¹⁵ Vata tsí ó kuinti'xe ña Xuva kō né, kuan tsí ó kakuinti'xe kó tsí ntoto xtúku o tē xi'i ó, kuān te vá'a o, kuān té ña vá'a o. ¹⁶ Dukuān ne, kaxiό ntii u é káda ntaa ntí'i u é káka'an Xúva kō, vata koo é ña koo kuétsi ko nta'a Xuva ko ni tá'an ko.

¹⁷ É kú tñn kuia é kaika ú xio ñuu ne, ntiko kōó u ñuu ko é kixn'i u diu'un é xntii ú ña ñuu ko, é kixkué'e ú doméni iña Xuva kó di. ¹⁸ Sá'a tsí é káde ú da ini ña Israeé san kó, ña vé'xi ñuu Asia, dá tūvi u má úkún ka'nu kán. Xu'ú ne, é ntúntoo ú nta'a Xuva kō dá ini ña ko. Nte'vi tsi ña'a ntoo ña nī ntí má úkún kán ne, diin diin tsi ntoo ntí ni ña; ñá te ni itsu'un ña. ¹⁹ Té dí ni kí'xi ña tsikán ne, kuvi ka'an ñá te nee iñá ni idé u é tsí'i kuétsi ña ko. ²⁰ Ntá tsi kuvi ka'an ñá ntoo san tsí ña te nee iñá ni idé u dá tūvi u mé'ñu junta iña ñá Israeé san.

²¹ Uun tsi nuu i é kúvi tsi'i kuétsi ñá kó ne: tsí un ntii tsi káka'an u ni ña: “É kaxntékú kú've nto iñá ko vevii, tsi kakuinti'xe ko tsí ntoto xtuku o tē xi'i o.” Kuan ó ka'an u ni ña —ka'an Pablu.

²² Felí ne, é dóo kue'e ini ña nchu'un iña Jéssuu ne, ntio ña é nainú kava ña nuu i sá'a. Dukuān ne, kaka'an ña:

—Te kí'xi tó'ō sntadun, ñá nani Lisía ne, da kidáa kīnī ka ú nuu i sá'a —ka'an ña.

²³ Kidáá ne, kaka'an ñá nī sntadun ñá odo nuú te kōto ká ña Pablu, ntá tsi ñá te kunuu kutu kuē'en ña, tsi kuvi kaka kudii ña ne, kuvi kí'xi ña vá'a tiin ni'i ña é xntii ña ña tē nee iña é kátaan nuú ña.

²⁴ Dá kú tñn ntuvu ne, ntí'xi xtuku Feli ni ñadi'í ña, ñá nani Drúsila. Divi ña ne, ña Israeé ña. Kidáá kána ña Pablu é ká'an xtúku ña ni ña iña é kuinti'xe ko Jesúcristu. ²⁵ Pablú ne, kaka'an ñá ni ña iña é ña víi ó é kíni kaa, é kadá kuení

va'a kó nté koo vii o, tsi vé'xi ntuvi é xntékú kú'vé Xuva ko iña ko. Kidáa ne, ú'ví Feli é kuān ó kaka'an ñá ne, kaka'an ñá nī Pablu:

—Ku'é'ēn kán ve. Tē amá kune'é ko ne, kana xtukú u o —ka'an ña.

²⁶ Tsi kadē kuení Feli te ku'é'e Pablu diu'un vata koo é nantíi ña ña. Dukuān ne, ki'in itó kána ña ña é ká'an ñá nī ña. ²⁷ Itā nti'xin uvi kuia é kuan ó dé ña. Da kidáa ne, ngává Feli, nákunū ñá naní Porciu Festu tsiñu ña. Feli ne, kuan tsí ó xnúu kutu mii ñá Pablu, tsí ntio ña é vā'á koo ka'an ñá Israeé san iña ña.

25

Dá ntísi Pablu nuú Festu

¹ Da kidáa xéé Festú san é nākunū ña tsiñu é vii ñá ña tsiñu ka'nu i. Dā kúvi uni ntúvi xee ñá ne, ntāka ña ñuú Cesarea, kuntáa ña ñuú Jerusaleen. ² Dá tūví ña ikān ne, xéé tó'ō dutu ni ñá odo nūu iña ñá Israeé san nta'a ña e tsi'i kuétsi ña Pablu. ³ Íkan ña nta'a ña te vii ñá da xe'e taxnūu ña tú'un é nāntixntéka ña Pablu ñuú Jerusaleen. Tsi ntántukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña ña ítsi kán.

⁴ Ntá tsi Festú ne, tuku ó dé kuení ña. Kaka'an ñá nī ña:

—Pablú sa ne, nuu kutu ña ñuú Cesarea. Xu'ú ne, dá ve ki'in xtúkú ú ikān.

⁵ Vá'á ó tē dí ki'in nti ni ña odo nūu iña nto. Tē neé kuetsi ío iña ñá ne, kuvi tsi'i kuétsi nto ña ikān —ka'an ña.

⁶ Kūvi ka úna u'xi ntúvi itúvi ña ñuú Jerusaleén ne, dā ntíi ña, kue'en ña ñuú Cesarea. Utén san ne, nákutúví ña me'ñú juntá ne, dá taxnūu ña ña é kīnantéka Pablu. ⁷ Ura tsi i dá xee ñá ne, nātaká nuu ña Israeé, ña vé'xi ñuú Jerusaleen, ntíkō diñi ña ne, ñá te da díi kuetsi ka'nu dá'vi ña ña. Ntá tsi ña ni kuvi víi ña ntada ntaa ña é ntáka'an ña. ⁸ Pablú ne, kanada'an ña kúñu ña, kaká'an ña:

—Ña túvi nēe kuetsí ko. Nā tē nee iñá ni íde ú e ña vá'a iña lei ñá Israeé, nté iña xukun san, nté iña rei ñuú Roma —ka'an ña.

⁹ Festú ne, ntio ña é vā'á koo ka'an ñá Israeé san iña ña. Dukuān né, katsixe'le ñá Pablu:

—¿Ntío ntu nto ki'in ntó ñuú Jerusaleen váta koo é ikan xntékú kú'vé u iña nto? —ka'an ña.

¹⁰ —Ñá'á ni san —ka'an Pablu—. Xu'ú ne, i'a tuví u mé'ñū junta iña rei ñuú Roma. Da mii é xntékú ku've ntó iñá ko ve. É íni vá'a nto tsí ña tuví nee kuetsi é kūvi dá'vi ña Israeé san ko. ¹¹ Tē dí nee iñá ni íde ú e dóo xii kaá ne, kuvi ka'ní nto ko, ¿nté kui ña'a? Ntá tsi kúdií dovete ntáka'an ñá iñá ko. Nā te nuu é ntaā i é ío kuetsi ko. Dukuān né, xōxó kuvi vii i ntadá ko kuenta ntá'a ña. Xu'ú ne, ntio ko é mii rei ñuú Romá san xntékú ku've ñá iñá ko —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, natíin Festu ni ñá tsiñu i san ne, dá kaká'an ña:

—É káka'an ntó tsí ntio nto é mii rei ñuú Romá san xntékú ku've ñá iña ntó ne, kuan kōo. Da mii é ki'in ntó nta'a ña ve —ka'an ña.

Dá ntísi Pablu nuú rei Agripa

¹³ Dā kú titín ntuvi ne, xéé rei, ñá nani Ágripa ni tá'an ña, ñá nani Berēnice, ñuú Cesarea, vexkóto ni'ni ña Festú san. ¹⁴ É ku títín ntuvi ntóo ña ne, dá kaká'an Festu ni ña kuenta iñá Pablu:

—I'a ne, nuu kutu unu ña'a ñatíi, ña é xnūu kutu mii Feli da ngáva ña tsiñu ña. ¹⁵ Dā ñé'ē ú Jerusaleén ne, un ntíí ntíí tó'ō dutu nī ñáta ña odo nūu iña ñá Israeé san ne, ntátsi'i kuétsi ña ña. Ntio ña é ku'é'ē u itsi é ka'ní ñá ña.

¹⁶ Kaka'an u ni ñá tsí nti'i é ña ñuú Romá nti ne, ñá kuān xkoo iní nti. Nā iní nti é dotó tsi ku'é'ē ntí itsi te ka'ní ñá ña'a tē ña dí'na xntékú kú'vé nti iña ña, vata koo é kūvi ka'an ñá nuu ñá kaka'an véte san é nada'an ñá kúñu ña. Dukan ó ka'an u ni ña. ¹⁷ Dā xee ñá i'a ne, ñá ni kukuíi ko é xntékú kú'vé u iña ña. Tsi utén san ne, kutúví u mé'ñū junta. Kidáa kána ú ñatíi san. ¹⁸ Dā nakuntáñi

ña Israeé san, ntátsi'i kuétsi ña ña ne, tē dóo ka'nu kuétsi da'ví ña ña, kuiní ko. ¹⁹ ¿Mí'i ntú? Tsi kúdií núu i iñá nchu'ún mii ña ntánāa núu ña ni ñā: Ntánatíin ña iña uun ñátíí, ña nani Jēsuu. E xí'i ñā, ntá tsi Pablú san ne, kaka'an ñā tsi kantíto ña. ²⁰ Xu'ú ne, ñā ni Iní u nté koo xntékú kú'vé u nuu i sá'a. Dukuān né, tsixe'e' é ña te ntio ña é kī'in ñā ñuú Jerusaleen váta koo é íkan xntékú kú'vé u iña ña. ²¹ Ntá tsi ña ni ntío ña. Kunuu kutu mii ña dā nté mii rei ñuú Roma kúvi xntékú ku'vé ñā iña ñā, ka'an ña. Kídāā ne, kaka'án u te kunuu kutu mii ká ña da nté kúvi ntada ú ña kuenta ntá'a reí san —ka'an ña.

²² Agripá ne, kaka'an ñā nī Festu:

—Ntio kó kiní u ñatíí sa'a —ka'an ña.

—Kuvi ni. Utén kiní nto ña —ka'án Festu.

²³ Utén san ne, xée Ágripa ni Berénice. Dōo ntáde na'nu ñā dá vē'xí ña é kī'ví ña iní ví'i mē'ñú kan ni ún ntíí ntíí sntadun ñā odo núú, ni ñā'a, ña e dóo na'nu ñā'a. Festu ne, kána ña Pablu é kī'xi ña. ²⁴ Kídāā ne, kaka'an ña:

—Ó rei Agripa, ni un ntí'i kue'en dú'va nto, ña ntoo i'a ne: é Iní ntó ñatíí sa'a. Un ntíí ntíí ña Israeé, ñā ntōo ñuú Jerusaleen, ni ñā ntōo ñuú sa'á ne, da mii kuē'en tsi é ntátsi'i kuétsi ña ña. Koó da vāntiñi ña, ntáka'an ñā nī kó é kúvi ña. ²⁵ Ntá tsi xu'ú kuiní ko ne, ñā te neé ni Ide ña é kúvi ña. Mii ñā ntio ña é ntāda ú ña kuenta ntá'a reí ñuú Romá ne, kuān koo víi u. ²⁶ Ntá tsi ñā iní u nté koo kada vá'a u kuétsi ñā é taxnúu ú ña nta'a reí san. Dukuān ne, i'a vexni'i ú ña di'na nta'a nto, rei Agripa, ni ún ntíí ntíí ntó é ntōo nto, vata koo é tsixe'e' nto ñā ne, dá kúvi ka'an ntó nté koo kada vá'a u kuétsi ñā. ²⁷ Tsí ¿nté ntú koo víi u taxnúu ú ña nta'a reí san tē ña tuvi kuétsi ñā? —ka'an ña.

26

Dá kanakákú Pablu kúñu ñā nta'a rei Agripa

¹ Kídāā ne, kaka'an Ágripa ní Pablu:

—V'i'a ve ne, ta'xí ú itsi te ká'an ve, te ncho nakākun kúñu ō —ka'an ña.

Pablú ne, nakāa ñā nta'a ña ne, da éni ntu'u ña kākā'an ña:

² —Kini ntō, rei Agripa, dóo diní ko tsí i'a ntítsi u nuu nto vevii é nantiko kōo u un ntí'i nuú i é ntátsi'i kuétsi ña Israeé san ko. ³ Tsí ñi'vi ntō né, dōo vá'a iní nto vata xkoó iní o, xo'o é ña Israeé ne, dōo vá'a iní nto é un ntí'i nuú i é iní natíin o ni ta'an kō. Dukuān ne, víi nto da xe'e, kini kúdií nto é ká'án u ni ntō.

Ntuvi iñá Pablu dá vāta kuinti'xe ña Jesuu

⁴ Iní ntíí ntíí ña Israeé san nté kaa ntuvi iñá ko nte da ku lú'nti u. ⁵ Iní ñā ko nte da káku u ñuú mii kó ne, dá é'nu ú ñuú Jerusaleen. Émá tsi iní ñā ko. Tē dí ntio ña ne, kúvi ka'an ña tsí xu'ú ne, ña fariseú u. Iní nto tsí ntí'i ña fariseú ne, ñi'vi ntí é díí díí ka dé ntaa ntí lei Muísee. ⁶ Vevii ne, da mii sá é kantétu u tē amá ntuntaa tú'ún é kākā'an Xúva ko ni ñata kō, ña é intōo nte dí'na, dá kakā'an ñā tsí nantoto xtuku ñā ko tē xi'i o. Kuenta iña i sá'á é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii. ⁷ Ne, ñi'vi tsi nuú i é ntantétu uxuvi tátá ko ña Israeé tē amá ntuntaa. Dukuān né, nté ntúvi, nté níñu ntánanū'u ñā iní ña Xuva kō. Kini ntō, reí, ñi'vi tsi nuú i é ntátsi'i kuétsi ña Israeé san ko. ⁸ ¿Vá ña kákuinti'xe ntu nto te kúvi víi Xuva kō é nantoto xtuku ña ko tē xi'i o?

Dá kantāa Pablu nté o dé ña dá ntuku kui'i ñā ña kuinti'xe i san

⁹ Xu'ú ne, dē kuení ko dí'na tsí vá'á o é kade ú é kaínchu'ví u ña kuinti'xe i Jesuu, ñā ñuú Nazaree. ¹⁰ Kuan ō dé u dá itúvi u ñuú Jerusaleen. Nā te da díí ña kuinti'xe i san é tsu'un kutú ú ña ví'i utun. Tsí mii tó'ō dutú san tá'xi ña itsi é kuān koo víi u ne, kúdadíi kó ni ñā dá kakā'an ñā tsíñu i san te ku'ví ña.

¹¹ Kí'in itō nanto'ó u ña má ūkún kán vata koo é ká'an ña tsí ña te nuu é ntaa

i e ntákuinti'xe ña Jesuu. Inchu'vi kué'ën ú ña. Un tsi nté xio ñuú ñe'ú u íntuku kuí'í u ña.

Dá kantāa Pablu nté ō kúvi da kuínti'xe ña
(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² Divi tsi tsiñu é ñe'ú u ñuú Damascu. Tsi tó'ō dutú san táxnū ña ko é kuān koo vii u é k'ín u. ¹³ Vi'a ve ne, ká'an u ni ntō, rei, nté ō kúvi ko dá kaika ú itsi kán. Dá ká'ñu ntvi ne, da nēni ko ini ú ñu'u é v'e'xi é dukún kán. Kaxi'í nuu ñu'ú san ntíkō diñi kó ni ña nt# ni'í u. Díi díi ka kaxi'í nuu ñu'ú san é ngántii. ¹⁴ Uun ito tsi nantúve nt# nt# nti itsi kán. Kidáa ne, téku ko uun tatsin é kaka'an ní ko t'ú'n hēbreu: “Saulū, Saulū, ¿nté kui kuān ó kantukun kuí'ín ko? Dá kantukun kuí'ín m'ín kúñu ō é kuān ó kaden”, ka'an ña. ¹⁵ “¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'ō?”, ka'an u. Ne, kaka'an Tó'ō ko ni kó: “Xu'ú ne, Jesuu u. Divi ú é kantukun kuí'ín ko. ¹⁶ Vi'a ve ne, nakuntšins ve, tsi iō nuu i é ntii ditó u é k'ín ko: tsi nakaxnúú ú o é viin tsiñu ko. Ntio ko é ntaan ni ña'a tsi é ínin ko vevii ne, kuan koo ntaan ni ña é nañe'ú u o rkontuvi. ¹⁷ Xu'ú ne, kūnuu mé'ñu, kūnuu davá u o tē nee iña é ncho vii ña Israeé san ni ō né, o tē nee iña é ncho vii ña tuku ñuú san ni ō. Tsi táxnūú u o ve é k'ín xio ñuu, ¹⁸ é nañe'ën ña'a san xoo é divi u, da nte koo é xtuví mii ña itsi mi dóo nee iña tó'ō é ña vá'a sán ne, kuntikín ña itsi vá'a iña Xuva ko, itsi mi dóo vá'a kaxi'í. Kidáa né, tē kuínti'xe ña kó ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsi ña ne, dad# ni'í ña é vá'a nta'a Xuva ko ni ūn nt# nt# ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kó é kúvi i'xá mii ña”, ka'an ña ni ko.

Nté ō dé ntaá Pablu é kaka'an Xúva ko ni ña

¹⁹ Dukuān ne, rei Agripa, dé ntaa nt'i'í ú é nañe'ú Xúva kó ko. ²⁰ Di'na ñe'ú u ñuú Damascu ne, dá ñe'ú u ñuú Jerusaleen, ni ūn nt# nt# ñuu é ntáduku ntée ñuú Judea. Da kidáa ñe'ú u un tsi nte mi ntóo ña'a, ña é ña te ña Israeé. Nē'le ú, ixka'an ntódo ú ni ña te tsoo mii ña kuétsi ña ne, ntuvá'a ña ni Xuva kó ne, dá vii ña é vá'a vata koo é kūtuni ña'a tsi é ni'í ña nima vá'a ña nta'a Xuva kó. ²¹ Tsíkan tsi é tšín ña Israeé san ko ini ukún ka'nu kán é ncho ka'ni ña ko. ²² Ntá tsi Xuva kó inuu mé'ñu ña kó ne, kuan tsi ō kainuu mé'ñu ña kó vevii di. Dukuān ne, i'a ntšitsi u, kaka'an ntódo ú ni nto, un nt'i'í kuē'ën dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto. Tú'un é kaka'an u ni ntō né, divi tsi t'ú'un é ntáka'an ña ka'an naa Xuva ko nte ntúvi di'na, ni Muisee, ntáka'an ntódo ña ni ña'a nté koo kuví. ²³ Tsi ntáka'an ña tsi Cristu, ña nakaxnúu Xuva kó né, da mii é ntó'o ña ne, di'na ña ntoto xtuku ña tē xi'í ña ne, kidáa ka'an ntódo ña ni ña'a, ña Israeé san ni ña tuku ñuú san, tsi ni'í ña é vá'a nta'a Xuva ko tē kuínti'xe ña ña. Dukuan ō ka'an ña ka'an naa Xuva kó san —ka'an Pablu.

Ntio Pablu é kuínti'xe Agripa

²⁴ Festú ne, koó da kakachu'u ña é kuān ó kaka'an Pablu.

—jDá kakulukun m'ín, Pablu! E kuān nté kue'e kánakuā'an tutú san, tsíkan káde i é kákulukun ve —ka'an ña.

²⁵ —Ñá te kákulukú u. Nuu é ntaa nt'i'xe i é kaka'an u ni ntō. Ná te da kaka'an u. ²⁶ Kini ntō, rei Agripa, divi nto ini nto é kaka'an u. Ná te kau'vi ko é ká'an u ni ntō nuu i sá'a. ¿Va ña ini ntú nto nté ō kúvi Jesucristu? Ná te iō xu'u é kuan ō kúvi. ²⁷ Kini ntō, rei Agripa, ¿ñā ntu te kákuínti'xe nto é ntáka'an ña ka'an naa Xuva kó san? Kakuínti'xe nto, ¿nté kui ña'a? —ka'an ña.

²⁸ Agripá ne, kaka'an ña nī Pablu:

—jDókó sá ni kúvin viin é kuínti'xe kó Jesuu! —ka'an ña.

²⁹ —Kuān te uun dá'na tsi, kuān te dóo na'a kúkuí ne, kaikán u nta'a Xuva ko te divi nto ni ūn nt# nt# ña ntoo san, ña nta'ni é kaka'an ú ni ntō ne, kudadii nto ni ko. Ntá tsi ña ntío ko é kōo kútu ntō —ka'an ña.

³⁰ Kidáa ne, ná kuntāñi rei san nī ña tsiñu ka'nu i san, ni Berēnice, ni ūn ntīñ ntīñ ña nguīñ san, ³¹ ntīñ ña. Ntātīn ña ni tā'an ña, ntáka'an ña:

—Ñatī sá'a ne, ñá te nee iñá ni ide ña é kŭvi ña; ntē ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ñá —ka'an ña.

³² Kaka'an Ágripá san nī Festú san:

—Kuvi ntīñ ña ví'i utun tē dí ña ni ká'an ña tsí ntio ña é miñ rei ñuú Roma xntékú ku've ñá iñá ña —ka'an ña.

27

Kué'én Pablu ñuú Roma

¹ Dá xee ntŭví é kŭ'ín Pablu ñuú Romá ne, ñé'é ú ni ñá di. Pablu ni túku ñá ñu'u kutŭ ne, ntŭvi ña kuenta ntá'a sntadun ñá odo nuu, ñá nanī Juliú. Odo nuu ñá uun sientú sntadun iñá rei ñuú Roma. ² Ñŭ'u ntí ni ña tun ntóo ka'nu é v'e'xi ñuú Adramitu. Te kué'én tun ntóo san ne, kuítá ntí'xin ñuu é ntóo diñi ntute ñu'u kán, ñuu é káduku ntée ñuú Asia. Kué'én ntí iní tun ntóo san ne, dadíi kué'én ntí ni Aristarcu, ña v'e'xi ñuú Tesalonica, ñuu é káduku ntée ñuú Macedonia. ³ Utén san ne, xéé ntí ñuú Siduun. E dóo kaiko ñu'u Juliú san Pablú ne, xé'e ña itsi é kŭ'ín ña nú ví'i ña vá'a tiin ni'i ña vata koo é xntii ña Pablú tē nee iñá é kátaan nuu ña. ⁴ Dá ntáka ntí ñuú Siduún ne, kué'én ntí diñi ñuu é nanī Chipre, mí e dii ka ña káduku tatsin, tsí dóo káinu tatsin mí kué'én ntí. ⁵ Kidáa ne, kué'én ntí mé'ñu ntute ñu'u kán, ido ntŭú ntí ñuú Cilicia ni ñuú Panfilíá ne, dá xéé ntí ñuú Mira, ñuu é káduku ntée ñuú Licia.

⁶ Ikán ne, naní'i tó'o sntadún san uun tun ntóo é kŭ'ín ñuú Italia. Ñuú Alejandria v'e'xi. Kaka'an ñá é kŭ'un ntí iní tun ntóo san ne, dá kué'en xtúku ntí. ⁷ É tŭtŭn ntŭvi kué'én ntí ne, kukuii kukuii tsi ntaika ntí. Dá kuétsi xéé ntí ñuú Nidu. Ña ni kŭvi kŭ'ín ntáa ká ntí, tsi de dóo tatsin ne, kidáa kué'én ntí diñi ñuú Creta, mí ña dóo neé kaduku tatsin. Ído ntŭú etsin ntí ñuú Salmuun. ⁸ Kidáa ne, dá kuétsi kakuvi kaika tun ntóo san diñi ntute ñu'u kán, xéé ntí mí é nanī Bueno Puertu, étsin ñuú Lasea.

⁹ E dóo kŭkuii ntí ne, dóo ío kuenta te kŭ'ín ka ntí, tsí e dokó sa xee ntŭvi ví'xin. Dukuán ne, xé'é Pablu itsi nté koo víi ña, ¹⁰ kaka'an ña:

—Ō ne, róo, kakutuní ko tsí dóxo kini o te kŭ'ín ka ō. Tsí kunaá tun ntóo san ni xídó i ne, kunaá ō dí, kuiní ko —ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi sntadun ñá odo nuu san ne, ña ni ide ña kuēnta é káka'an Pablu. Mii tsi ide ña kuenta é ntáka'an ña kanakáká tun ntóo san nī tó'o i. ¹² Tsi mí ntóo da'na ntí ne, ñá vā'á o é kuntóo ntí dá ntŭvi ví'xin, tsí dóo kaduku tatsin. Dukuán ne, dókō sá un ntíñ ntīñ ñá ntio ña é kŭ'ín ka ntí ntute ñu'u kán dá nté xéé ntí ñuu é nanī Fēnice, túku ñuu é tuví xio diñi ñuú Cretá ne, ikan kuntóo ntí dá ntŭvi ví'xin. Tsi ikán ne, ña dóo neé kaduku tatsin é v'e'xi nínu kán.

Dá dóo ntii káinu tatsin davi mé'ñu ntute ñu'u kán

¹³ Dá iñi ntŭ'u káinu kudii tatsin ka'ni san ne, vá'a koo kuvi te kŭ'ín ntí, kuiní ña. Kidáa ne, naki'i ña káa é katŭin ntīñ é kóo da'na tun ntóo san ne, dá kué'én ka ntí, ntaika etsin ntí ntŭkō diñi ñuú Creta. ¹⁴ Ntá tsi dá nēni ntí iñi ntŭ'u é dóo ntii káinu tatsin é v'e'xi nínu kán. ¹⁵ Un ntii tsi káduku ntée tatsin san tun ntóo ntí ne, ñá ni kŭtŭi ka kŭ'ín mí v'e'xi tatsin san. Tsikán ne, ñá ni xío ntí ká ntí é kŭ'ín ntí. Dotō tsí kué'én ntí mí katŭ'vi tatsin san ntí. ¹⁶ Ítá ntí'xin ntí mí tuví ñuú lu'nti é nanī Claudia, mí kaedí nuu kudii tatsin san ne, dá kuétsi kŭvi náki'ni kutú ntí tun ntóo lu'nti é kántikin áta tun ntóo ka'nu san. ¹⁷ Nádita ntí ne, dá náxntékú va'á ntí iní tun ntóo ka'nu kán. Kidáa ne, náxnuu nenu ña xo'o ata tŭn ntóo ka'nu san vata koo é ña ntii nuu tá'an. Ú'vi ñá tē dŭku ntée tun ntóo san de've nú ñuti é káditá. Dukuán ne, naki'i ña doo ntakŭn é káditá tatsin san ne, dotō tsí xtŭvi ñá é káka tun ntóo san. ¹⁸ Ná ni xío kadin kué'én tsi tatsin

san. Utén san ne, eni ntu'u ñā ntaété nuu ñā xido san ntute ñu'u kån. ¹⁹ Dā kūvi uni ntúvi ne, miī ntí éte nuu ntí utun tún ntoo ni dōo é kādita tatsín san. ²⁰ Titín ntuvi ita ntí'xin e ñā dító ngántii, nté xntívi. Da mii kué'en tsí tatsín san kainu. Kidáá né, da miī é kunaá nti, kuini nti.

²¹ É kũ titín ntuvi ñu'u ntíté nti ne, kidáá ne, nákantítsi Pablu, kaká'an ñā:

—Ó ne, róo, tē dí ni kuinti'xe nto é kāká'án u ni ntó né, tē ñā ni ntáka o ñuu Cretá ne, ñá kuan ō ni kunaá iña nto. ²² Ntá tsi kiní nto é kāká'án u ni ntó ve: Ñā ku dē kuení nto, tsí nté uun ō ñā kunaá o. Mii tsi tun ntóo san kunaá. ²³ Iní u, tsí xu'ú ne, iña Xúva kō u; kuenta iña ñā kade tsiñu u. Vetún ne, xéé ūn ánjē e táxnuu Xuva kō, ntii dító ñā nuú ko ne, ²⁴ kaka'an ñā nī ko: “Ñā ku ū'vi ō, Pablu, tsí da miī é xēen mí tuví rei ñuu Roma da nté xntekú ku've ñā iña o. Dukuān ne, kunuu mé'ñu Xuva ko o ni ūn ntí' ntí' ñā ntaíkan ni'in. Nté uun ñā ñā kunaá ñā kuenta iña o”, ka'an ñā nī ko. ²⁵ Dukuān ne, náku'ūn ka'nu nima ko, un ntí' ntí' o. Tsí kakuinti'xe ko tsí kuan koo kuvi vata ō ka'an Xúva ko nī ko. ²⁶ Mii tsí é dūku ntéé o uun ñuu é tuví mé'ñu ntute ñu'u kån —ka'an ñā.

²⁷ Dā kũ xe'un ntúvi ntaíka ntí ne, dotō tsí ntaíka ntí mé'ñu ntute ñu'u é naní Adria. Dā kũ dava ñuu ne, kūtuni ñā ntánakaka tun ntóo san tsí ñā te íka ntōo ntí ñu'u kån. ²⁸ Kí'i kú've ñā nté kaa kúnú ntute sán ne, xéé tã'an oko xe'un uun métrū. Kué'ēn ká nti un sīin né, kí'i kú've xtúku ñā. Kidáá ne, oko ú'xē métrū. ²⁹ Ú'vi ñā te duku ntéé ta'an tun ntóo san xuu. Dukuān ne, nantí ñā kīmi káa í é katiin ntii āta tún ntóo san, ntáka'an ntá'ví ñā te tūví náne'e. ³⁰ Ñā ntánakaka tun ntóo san ne, ntukū nuu iní ñā nté koo nakakū ñā kúñu ñā. Kidáá ne, nanúu ñā tun ntóo lu'ntí san vata tsi te nantii xtúku ñā káa í é katiin ntii nuu i kan. Ntá tsi ñā te nuu é ntaā í, tsí ncho kunu ñā. ³¹ Pablú ne, kaka'an ñā nī tó'ō sntadún san ni ūn ntí' ntí' sntadun ñā:

—Da miī é naku'un mii na iní tun ntóo san. Tē ñā'á ne, kunaá ntí' ntí' o —ka'an ñā.

³² Kidáá né, ē'nté sntadún xo'o é kantikin tún ntóo lu'ntí san vata koo é kí'in ni'i ntuté san.

³³ Dā dokó sa tuví ne, kaka'án Pablu ni ūn ntí' ntí' ñā'a san te kã'xi kúdii ñā. Kaka'an ñā ni ñā:

—É kũ xe'un ntúvi é ñā ntaé'xi nto, é da mii tsí é ntántétu nto. ³⁴ Vi'a ve ne, vii nto da xe'e, ka'xí kudii nto, na náku'ūn ntii ntō, tsí nté uun nto ñā kunaá nto —ka'an ñā.

³⁵ Kūvi ka'an ñā ne, dā kí'i ñā tañú'ū sán ne, dā naku'éle ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō mé'ñu ūn ntí' ntí' ñā'a san. Kidáá né, kátsin dava ñā tañú'ū sán ne, dā é'xi ñā. ³⁶ Kidáá ne, náku'ūn ka'nu nima ñā, un ntí' ntí' ñā ne, kuan ō kí'i ñā tañú'ū sán, dā é'xi ñā. ³⁷ Tsi uví sientu ūni díkō xe'un uun ñā'a nti é ñu'u ntí tun ntóo san. ³⁸ Dā kūvi é'xi nta'a ntí ne, eni ntu'ú ntí ntaété nuu ntí trigu é ntóo san iní ntute ñu'u kån vata koo é ntúkamá kudii é kuido tun ntóo san.

Dā ntí nuu ta'an tun ntóo san ntute ñu'u kån

³⁹ Dā tuví ne, ñā ni iní ñā ntánakaka tun ntóo san mí'i ñuu xéé nti. Ntá tsi dító uun itsí mí íō ñuti, mí vā'á o é nákutúvi tun ntóo san. Tē dí kuvi ne, ntío ñā é nakí'vi ñā tun ntóo san ikån. ⁴⁰ Dukuān né, ē'nté ñā xo'ō é kantikin káa í é ntátiin ntii sán, tsóo mii ñā iní ntute ñu'u kån né, dā nántuté ñā xo'ō é ntánu'ní utun é ntánakaka nuu ñā tun ntóo san. Kidáá ne, náxntēē ñā doo ntakin é kādita tatsín san núu i kån ne, dá kué'ēn nti nte mí íō ñuti san. ⁴¹ Ntá tsi dā ntaíka nti mí e dóo kaido ntute sán ne, dūku ntéé nti de've nú ñuti é tuví má ntute kån. Tñ nuu kue'en núu tun ntóo san nú ñuti san. Áta í ne, uun ito tsi ntí nuu ta'an da dóo ntii duku ntéé ntute san.

⁴² Kidáá né, ntío sntadún san é kuan tsí koo ka'ní ñā ñā ñu'u kutū sán vata koo é ñā kunu ñā. ⁴³ Ntá tsi tó'ō sntadún san ne, ñā ni xé'é ñā itsi é kuån koo

víi ña, tsí ña ni ntío ña é kúví Pablu. Kaka'an ñá tē xoo é kúvi duté i ne, di'na ña nako'xó nuu ña kúñu ña íni ntute kán ne, dá k'i'in ña, kiduté ña te kúvi ntii ña diñi i kán. ⁴⁴ Ña nguú sán ne, kúvi kí'i ña rkunú sán ne, o da neé ka ta'vi i tun ntóo san é dute núu ña tē ntíi ña diñi i kán. Dukuān ne, vá'a tsi ō ntíi ntíi ntíi ña diñi i kán.

28

Dā itúvi Pablu ñuú Malta

¹ Dā nakákū ntíi ntíi ntíi diñi ntute ñu'u kán né, tā'xi ña é kūtuní ntíi tsí Malta nani ñuú tsikan é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kán. ² Ña ñuu íkán né, dōo va'a ña'ña ña ñi ntí. Tūun ña ñu'u é tūnī ntí, tsí kuan tsí ó kakiin davi san ne, dōó ví'xin. ³ Pablú ne, nākuido ñá tutun sán ne, da ve katsu'un ña nchú'un kán da kíi koo, tūn ti nta'a ña. ⁴ Ña ñuu íkán né, dá íni ña tsi tūn ti nta'a ña ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—Ña tsíkán ne, á te ña'a é'ni ña. É ntaā i nakáku ña kúñu ña ntute ñu'u kán, tsí kuví ña ve, tsi iō kuetsí ña nta'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Pablú ne, dá nákidí ña nta'a ña ne, kó'xō nuu ti nchú'un kán. Ña té ni kúvi ña. ⁶ Tsí te ūra tsí i tsitu ña ne, ō kuví ntii ña, kuiní ña'a san. Dā kú e ví'i ntántutu ña te nté koo kuví ña ne, dá íni ña tsí ña té neé ni kúvi ña ne, natívi íni ña. Kidáá né, eni ntu'u ña ntáka'an ñá tsi Pablú ne, xuva ña ña, ka'an ña.

⁷ Etsin tsi mí ntoo ntí ne, iō ñu'ū é káduku ntée ña odo núu ñuú tsikan, ñá nani Publiu. Divi ña káka'an ñá te kuntōo ntí nú ví'i ña kán. Úni ntúvi intóo ntí nú ví'i ña kán ne, dōo vá'a o dé ña ní ntí. ⁸ Publiú san ne, nchokuví uva ña. Ka'ni kaxé'e ña ne, da'xin kaxí'o ña di. Kué'ēn Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne. Dā kuví ka'an ntá'vi ña ña ñá ne, xntēe tá'an ña nta'a ña ña ne, ntúvá'a ña. ⁹ Kidáá ne, xéé ntíi ntíi ña nchokuví san, ña ntoo ñuú tsikán ne, ntúvá'a ña di. ¹⁰ Dukuān né, dōo íko ñu'u ña'a san ntí. Dōo kue'é doméni tá'xi ña ntí. Dā xee ntúvi é ntáka ntí ñuú ña ne, tsú'un ña íni tun ntóo san un ntíi ntíi é ntío ntí.

Dā xéé Pablu ñuú Roma

¹¹ Uní xóo intóo ntí ñuú íkán. Dā ntáka ntí ne, nākú'ūn ntí tun ntōo é itúvi dá ntúvi ví'xin. Ñuú Alejandria vé'xi tun ntóo san. Uve santu ntúvá'a nāa nuu i é nani Cāstoo ni Pólu. ¹² Kué'ēn ntí íni tun ntóo san, xéé ntí ñuú Siracusá ne, íkán intóo ntí uní ntúvi. ¹³ Kidáá ne, kué'ēn ntí, ntaika ntí ntikō diñi ntute san, xéé ntí ñuú Regiu. Utén san ne, íñi ntú'u kañu tatsin é vé'xi máa i kán. Kidáá ne, kué'ēn xtúku ntí ne, da kuví uvi ntúvi ne, xéé ntí ñuú Puteuli. ¹⁴ Íkán né, nānī'li ta'án ntí ña kuínti'xe i. Ntáka'an ña te kuntōo kudii ntí uun vite. Kidáá ne, kué'ēn ká ntí ñuú Roma. ¹⁵ Ña kuínti'xe i, ña ñuú Romá san ne, tēkú ña tsí kí'ín ntí ne, véxkuntētu ña ntí un tsí nte ñuu é naní Foro de Ápiu ni tūku ñuu é naní Uní Tabérna. Dā íni Pablu ñá ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, dōo nakunúu ka'nu nima ña. ¹⁶ Kidáá né, dá xéé ntí ñuú Romá ne, ntáda tó'ō sntadún san ña ñu'u kutú san kuenta ntá'a tó'ō sntadun, ntá tsi xe'é ña é xio kutúví Pablu má ví'i mii ña. Mii tsí é tuvi ní'i ña uún sntadun é víi ñá ña kuenta.

Dā kakā'an ntódo Pablu ñuú Roma

¹⁷ Dā kuví uní ntúvi ne, kāna Pablu un ntíi ntíi ña odo núu íña ñá Israee, ña ntoo ñuú Róma, náta'ká nuu ña ne, kaka'an ñá ní ña:

—Ení, xu'ú ne, ñá tē nee nuu i é kini kaa ní íde ú ni tā'an ko ñá Israee, nté ña te nee ní ka'an ntée u nte xkōo íni ñáta kō, ña intóo nte dí'na. Ntá tsi xnúu kutu ña kō ñuú Jerusalem ne, dá ntáda ña kó kuenta ntá'a ña ñuú Romá san. ¹⁸ Kidáá né, dá kuví tsixe'e ña kó ne, ntío ña é nantíi ña ko, tsí ña tuví nee kuetsí ka'nu íñá ko vata koo é kúvi u. ¹⁹ Ntá tsi ña Israee san ne, ña ní ntío ña é nantíi ña ko. Dukuān ne, kuetsí é kaikán u te mii rei ñuú Romá san xntékú ku've ñá

iñá ko, kuān té ña tuví nēe nuu i é tsí'i kuétsi ú ña ñuú ko. ²⁰ Dukuān é kākana u nto, un ntí'í ntí'í nto, é kā'án u ni ntō, tsí kuenta iñá Cristu, ña é ntantétu o, xo'ō ña Israee, é odō kútu ú kadena vévii —ka'án Pablu.

²¹ Ña Israee san ne, ntáka'an ña:

—Ñá íni nti. Nté ñá ntoo ñuú Jerusaleén san ñá ni taxnúu ña tú'un iña nto. Nté ña vé'xi ikān ne, ñá ni kā'an káni ña iña nto. ²² Nti'í ne, ntio ntí kiní nti nee é kākuinti'xe nto. Tsí da mii tsí íni nti tsí da kani ñūxivi ne, dōó ntáka'an ntée ña ña kuínti'xe i Jesuu —ka'an ña.

²³ Dukuān né, xtuví ñá uun ntuví é nāni'i ta'an ñá nī Pablu. Kidāā ne, dii ka kue'e ña'á xee ña nú vi'i mí tuví ña. Pablú ne, nté tevāa un tsi da nte kuāa kaka'an ntódo ña ni ñā. Kaka'an ñá nté o dé Xuva ko kadē kú'v'e ña, kanatíin ña ni ñā da nte koo e kuínti'xe ña Jesuu, tsí kanañē'e ñá ña mí ūve na'a kaka'an léi Muísee, nté o kaka'an tú'ūn é de vá'a ña é xe'é Xuva kō é kūtuni nté koo kuvi. ²⁴ Ío ña Israee san ne, kuínti'xe ña é kākā'án Pablu, ntá tsi iō ná ne, ña ni íde ña kuēnta tú'ūn é kākā'án ña. ²⁵ Ñá ni xío ntaa íni ña ni tã'an ña. Kuan tsi o kí ntee xio ña, kunú'u ña. Uun sá nuu i é kākā'án Pablu ni ña dá vāta ntaka ña:

—Espiritū Sántū né, dōo íni ña nté koo ka'an ñá tú'ūn é xe'é ña é kā'an ñá ka'án naa Xuva ko, ña Isaía, ni ñata kō, ña é intóo di'na, kaka'an ña:

²⁶ Kuē'én, kūka'an ni ñá Israee san:

Kuān té dá'a sa tekú nto,
ntá tsí ña kuínti'xe nto.

Kuān té dá'a sa kóto nto,
ntá tsi ña kutúni nto.

²⁷ Tsi dōo ka'xí nima nto,
dōo lo'o ntō,
é nuu ntí'u ntúxnūu nto.

Tsi ña ntío nto kiní nto,
ñá ntío nto kutuni nto,
ñá ntío nto kuínti'xe nto,
ñá ntío nto natu'vi nto kuétsi ntō
vata koo é ntavá'a ú nto.

Kuan o xe'é Espiritū Sántū é kā'an Ísaia ni ñata kō kídaā. ²⁸ Kini nto tsí vi'a ve ne, taxnuu Xuva kō tú'ūn va'á iña Jesú Cristu ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee san. Divi ña ne, kuínti'xe ña —ka'án Pablu.

²⁹ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, ntíi ntí'í ntí'í ña Israee san ne, da mii kuē'en tsi é ntánatíin ña tú'ūn é kākā'án ña.

³⁰ Pablú ne, uvi kuíá katúvi ña ikān né, mii ñā ntá'vi ña vi'i mí katúvi ña. Dōo diní ña dá vé'xí un ntí'í ntí'í ña'a, ña vexkóto ni'ni i ña. ³¹ Kaka'an ntódo ña ni ña iña mí kadē kú'v'e Xuva ko, kanakuā'a ña ña iña Tó'o ko Jesú Cristu. Ñá te kaú'vi kue'en ña é kā'an ñá ni ñā né, ntē xoxo ni edí nuu i é kā'an ña.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Roma

É kāká'an Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Roma

¹ Xu'u é Pablú u ne, ña kade tsiñu iña Jesúcrístú u. Tsí Xuva kō náki'i da'an ña ko é víi u pustru ñá ne, tée tsiñu ña ko é kāk'an ntódo u tú'ün e dóo va'á san nté koo nakáku ō, ² vata ō xe'é Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na nta'a ña ka'an náa ña, ña é de vá'a tú'ün e dóo va'á san ³ iña I'xá ña, Tó'o ko Jesúcrístu, ñá kanakákú kō. Dá káku ña ñuxiví a ne, tatá vi'i rei Davíi san kúvi ña, ⁴ ntá tsi i'xá mii Xuva ko ña vata ō ka'an Espíritú Sántú, ña e dóo va'á san. Divi ña né, dóo ntií iní ña, da xe ntóto ña dá xi'i ña.

⁵ Divi kuénta iña ña é ní'i nti é víi nti pustru ña. Dóo vá'a ō dé ña ní nti e tée tsiñu ña nti é kāk'an ntódo nti tú'un iña ñá ní ñá'a, ña ntántoo da mí'i ká ñuu, vata koo é na kuinti'xe ña Xuva ko kuénta iña ña. ⁶ Divi ntō dí, kana Xuva ko ntá é kuntikín ntō Jesúcrístu. ⁷ Dukuān né, taxnúu u tú'ün sa'á iña nto, un nti'i kuē'en dú'va nto e ntántoo nto ñuú Roma, tsi dóo ntio Xuva ko ntō né, kána ña nto é kúvi nto iña ña. Xuva ko ní Tó'o ko Jesúcrístú ne, na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é va'á koo kuntóo nto.

Pablú ne, ncho kí'in ña kíkoto ní'ni ña ñuú Roma

⁸ Dí'na ne, nakué'le ú sintiá'vi nta'a Xuvā kó kuenta iña Jesúcrístu ni kuénta iña nto, un nti'i kuē'en dú'va nto. Tsi dá vādá ka ne, ntáka'an ñá'a san iña nto tsi dóo vá'a ō ntákuinti'xe nto Xuva kō. ⁹ Kutuni Xúva kō tsí kanñí nímá ko kade tsiñu ú iña ña, é kāk'a'an ntódo u tú'ün va'á san iña I'xá ña. Iní ña tsí ña te kátee da'na u é kakaku ní'i u nto dá kaká'an ntá'vi u ní ñá. ¹⁰ Kaikán u nta'a Xuva kō tsí té ntio ña ne, na tā'xi ña itsi é kíkoto ní'ni u nto. ¹¹ Dóo ncho kiní u nto vata koo é xntií ú nto é kútuni vá'a nto iña Xuva ko, vata koo é na kuinti'xe vá'a nto ña di. ¹² E ncho ka'án u ne, é nakíi nima tá'an kō, xé un xé un ō. Xntií ú nto é na kuinti'xe vá'a nto ne, xntií ntō kó di vata koo é na kuinti'xe vá'a ká ko di.

¹³ Nt'ó'lo ta'an ko, ntio ko é na kútuni nto tsí e dóo kí'in itō ncho kíkoto ní'ni ú nto. Ntá tsi neé nti'i tsi kakuvi da ti vata kuví kí'in u. Ncho kí'in ú mí ntántoo nto vata koo é na nāni'í ko ña kúnaa nima í san, ña ñu'u ta'án nto, vatā ō nāni'í ko nima ñá xio ñuú san di. ¹⁴ Xu'ú ne, vata te tanūu ú iña un nti'í ntií ña'a san, kuān te ña e dóo tu've'í ne, kuān te ña e dóo ntá'vi dí, kuān te ña e dóo kí'in iní í di ne, ō dóo tuntu ña. ¹⁵ Dukuān e dóo kantí'i iní ko é kí'in ú ñuú Romá di vata koo e kík'a'an ntódo ú ní ntō tú'ün va'á san iña Xuva ko.

É kúvi víi tú'ün va'á san

¹⁶ Nā té neé kakuka'an nuú ko te kāk'án u tú'ün va'á san. Tsí diví é kúvi víi é nakákú Xuva ko da xóo ka ña'a, ña é kuinti'xe i, di'na ña Israeé san ne, ō kuān te ña túku tatá í di. ¹⁷ Tsi tú'ün va'á san ne, kanañe'le ko nté koo ntuvá'a ō ní Xuva kō: tsí da mii kuē'en tsi é na kuinti'xe ko ña. Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Xoo ña'a, ña é ntuvá'a ní Xuva kō tsi kuinti'xe i ña ne, ní'i ña ntuví vá'á iña ña", ka'an.

Nee iña é kuétsí ña'a san

¹⁸ E dúkūn kan vé'xi e dóo donchu'ví koo nto'o ña'a é káxe'é Xuva ko kuénta iña kuétsí ña kiní ntáa san. Tsi da xé ña vá'a nima ñá ne, nté ña da vá'a ña é kíni ta'an ña nee iña é nuu é ntaá í iña Xuva ko. ¹⁹ Iní vá'a ña nee iña é kúvi kiní ō iña Xuva ko, tsí mii ñá xe'é ña é kútuni ña. ²⁰ Nā kúvi kíni ō nté kaa Xuva kō, ntá tsi nté da de kú've'í Xuva ko ñuxiví san ne, kutuni ko tsi dóo ka'nu ña. Kutuni ko tsi Xuva nti'xe ko ñá dá iní ō un nti'i nuú í é de kú've'í ña. Dukuān ne, xoxó kuví ka'án í tē ñá iní í te ío Xuva kō. ²¹ Kuān té iní ña é ío Xuva kō

ne, ña ni ntio ña kunuu iní ñá ña, ntē ña ni ntio ña naku'e ña sintiá'vi nta'a ña di. Dukuān né, eni ntu'u ña dé kuení ña da nēé ka nuu i é kīni kaa é ntē ña váda mí kaidiá'vi. Vata tsi té ña té neé iní kue'en ña. ²² Dotō tsi ntáka'an ña é dóo ki'in iní ña, ntá tsi dóo tuntu ña. ²³ Ña ni ntio ña kunuu iní ñá Xuva kō, ña é kántito ntii dañu ntūvi ne, ínuiu iní ñá nuu i é de vá'a mii ña. Ntává'a naá ñá ña'a, ña ntáte'u kúñu i tē xi'í, nī láa, kīti ntaíko sán di, ni kīti é ngimi dī'in i, ni kóo san di. Divi tī ntáde ña xuva ña.

²⁴ Dukuān ne, ña ni idé ka Xuva ko ña kuēnta vata koo é na vīi mii ña dá neé ka nuu i é kīni kaa é ncho vii ña. Ntaxé'e ña doka'an tá'an ña. ²⁵ Náa I é nantuku ña nēe é nuu é ntaā i iña Xuva kó ne, ntánantuku ña dovete. Kudii núu i é de vá'a Xuva kō san ntaínúu iní ña ne, ntá tsi ñá te ntaínúu iní ña mii ña é de vá'a san, tsí mii ña é ntio é kada ka'nu o ña ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

²⁶ Dukuān né, tsoo mii Xuva ko ñá é na vīi mii ñá da nēé ka nuu i é kīni kaa é ntio ña. Un tsi nté ñadř'í san ntánatsoo mii ña xī ña ne, da ntaíntóo ni'í ña ñadř'í ni'í ña. ²⁷ Kuan tsí o ntáde ñatíí san di, e ntánatsoo mii ña ñadi'í ñá ne, da ntáde ña kuétsi ni ñatíí ni'í ña. Ntē ña ntákuka'an nuu ña é ntáde ña é kīni kaa san ni tá'an ña. Kuétsi mii ña te kaxé'e Xuva ko ñá é ntō'o ña, da xe dóo kiní o ntáde ña.

²⁸ Dá xe ña ni ntio ña'á san kutuni ñá xoo é Xuva kō ne, tsoo mii Xuva ko ñá é na vīi ka ña da nēé ka nuu i é kīni kaa e táva dikí mii ña. ²⁹ Un tsi ñu'u tsitū nima ña é un ntí'í nuū i é kīni kaa: Ntáki di ni'í ña tuku ñadř'í, ña é ña te ñadř'í mii ña. Ntáde xení ña ni tá'an ña. Dōo ntákuinima ña iña ta'an ña. Ntáde ña é un ntí'í nuū i é kīni kaá di. Dōo ntákune'u iní ni tá'an ña. Ntaé'ni ta'an ña. Ntánāa núu ña ni tá'an ña. Ntaéni ntá'ví ña ta'an ña. Ntántukū nuu iní ña é un ntí'í nuū i é kīni kaa. Ntáde vete ña ni tá'an ña. ³⁰ Ntáka'an kīni ña iña ta'an ña. Ná ntio kue'en tsí ña Xuva kō. Dōo xení ña. Dōo na'nu ncho vii ña. Dōo ntáde na'nu ña nuu ña'á san. Ntántukū nuu iní ña é vīi ña é kīni kaa san. Ña ntákuinti'xe ká ña é ntáka'an úva ña ni di'í ña. ³¹ Ná ntio ña kīni ña é vá'a. Ña ntáde ntaa ña é ntáka'an ña. Na ntákuinima ña nté uun ña'a. Ná iní ña é káda ka'nu iní ña ni tá'an ña. Ña ntántunta'ví iní ta'an ña. ³² Ña kuān ntáa sán ne, iní ña tsí kaka'an Xúva ko te xōo ñá'a é kuān ó kade ña ne, ní'í ña doxi'í san. Tsí kuān té iní ña ne, ña ntáde ña kuenta. Kuan tsí o ntáde ña ne, dóo diní ña te kuan tsí o ntáde ta'an ña di.

2

Kade ku've Xuva kō nee iña é nuu é ntaā i

¹ Divīn é kaxntékún kū'vén ta'an o ne, ña ku ká'an te ña tuvi kuétsi o divīn di. Tsí da nēé ka nuu i é kaxntékún kū'vén ta'an o ne, kaxntékún kū'vén miin kúñu o di, tsí divīn ne, dadii tsi kaden vatá o de ña di. ² Iní o tsí Xuva kō ne, kaxntékú ku've ñá nee é nuu é ntaā i iña ña é kuān ó kade san. ³ Divīn é kaxntékún kū'vén ta'an o ne, ¿dadii xntu ku kuān ó den ni ñá'a, ña é iō kuétsi i san? ¿Vá ña ntu ní'í o é ntō'o o é ta'xi Xuva kō, kuini o? ⁴ ¿Nté kui kanantiin ni'nin ntun e dóo vá'a o de Xuva ko ni o? ¿Vá ña ntu ní'í o é ntō'o o, tsi dóo ka'nu iní Xuva ko, te kuini o? Dōo vá'a o de nti'xe Xuva ko ni kō. Dukuān é ntio ña é natū'vi ko kuétsi ko ntá'a ña. ⁵ Ntá tsi divīn né, dóo do'ōn. Ná ntio o é ntiko kōon nta'a Xuva kō. Kadá'vin kuétsi miin kúñu ó é káteen vá'an é ntō'o o san é ni'í o te xee ntūvi é ta'xi Xuva kō é ntō'o kō. Da kidáa ne, kutuni ko tsi dóo vá'a o xntéku kū've Xuva ko iña kó ⁶ té nakene ntódo ña kō, xe un xé un o, nee iña é idé o. ⁷ Iō ñá ne, ntáxio ntii ña é vīi ñá nuu i é vá'a. Ntántukū nuu iní ña é ká'an vá'a Xuva ko iña ña ne, ntántukū nuu iní ña nté koo ni'í ña ntuvi vá'a iña ña é ña ntí'í. Ña sá'a ne, kué'e Xuva ko ntuvi vá'a iña ña ntii dañu ntūvi. ⁸ Ntá tsi iō ñá'a, ña é da mii tsí e ntáde kuení i iña mii í ne, ña ntio ña kuinti'xe ña é nuu é ntaā i, tsí ncho vii ña é kīni kaa san. Kudiiin Xúva ko ni ñá

ne, kué'e ña ñā é ntō'o ña. ⁹ Un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é kīni kaa sán ne, un vá'a tsi nto'o ña kidaā, un vá'a tsi nantí'i ña iní ña, di'na ña Israeé san ne, da kidaā ne, ña é tūku tatá i sán di. ¹⁰ Ntá tsi un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é vā'a san ne, kué'e Xuva ko ñā e dóo va'á iña ña. Ká'an Xuva kō tsi dóo va'á ña ne, kué'e ña é vā'a koo kuntōo ña di, di'na ña Israeé san ne, da kidaā né, ña nguú sán di.

¹¹ Kuenta iña Xuva kó ne, nté uun xuvi uun nínu ō, tsi kuédadíi ntí'i tsō. ¹² Un ntíí ntíí ña'a, ña e ñā ini lei Muíseé san ne, kūnaā ña te iō kuetsí ña. Ntá tsi ña kué'e Xuva ko ñā é nto'o ña vatá ó kaka'án lei san, tsi ña ntáduku ntée ña lei tsíkan. Ña é ntoo ni'í lei san ne, xntékú kú'vé Xuva ko ña vatá ó kaka'án lei san. ¹³ Nā tē ña e ntátekú tsi i lei san é vā'á ña nuu Xuva ko, tsi tē ntáde ntaa ña é kaka'án. ¹⁴ Ntá tsi ña tuku tatá i sán, kuān té ña ini ñā lei san ne, ntáde ntaa ña dikí tsi mií ña vatá ó kaka'án lei san ne, vata tsi te iō lei iña ña. ¹⁵ Ntá tsi tē kade ña é vā'á ne, dito tsi nuu lei san nima ña. Dikí míi ña ñni te vá'á ó kade ña ne, ō ña vá'á ó de ña. ¹⁶ Kuān koo kuvi te xee ntúvi é xntékú kú'vé Xuva ko kuēnta iña Jesúristu núu i é ñu'u xū'ú nima ñā'a san, vatá ó kaka'án tú'ún va'a é kaka'án ntódo ú san.

Ña Israeé san ní lei Muíseé

¹⁷ Divín é kaka'án tsí ña Israeén ne, tuvín ni'in lei Muíseé san ne, dóo ka'nun kuini o é inín Xúva kō di. ¹⁸ Dōo inín nee é ntio Xuva kō é víi o. Dōo inín nee iña é díi ka va'a é víi o, tsi dóo tu'vé o lei san. ¹⁹ Dōo inín nté koo nañē'en ñā kuāā san itsi, nté koo naxi'in nuun nuu ña'a, ña ntántoo mí iñi neé san, kuini o. ²⁰ Dōo inín nté koo nañē'en ñā tuntú san, nté koo nakuā'an i'xa ikín san é ña te neé iní, kuini o. O te dá xé tuvín ni'in lei san ne, dóo kí'in iní o, dóo inín nee iña é nuu é ntaa í, kuini o. ²¹ Divín é kanakuā'an ta'an o ne, ¿nté kui ña kánakuā'an miin ntūn kúñu ō kuan? Divín é kaka'án ntódon é ña ku dú'u ō ne, ¿nté kui miin ntūn ne, kadú'un? ²² Divín é kaka'án é ña víi ō é kini kaa ni ñadí'i ñā'a sán ne, ¿nté kui miin kún né, kuān ó kaden? Divín é ña ntío kue'en tsí o santu e ntúv'á nāā san ne, ¿nté kui kaidon dú'un ntun é á'ví i é iō ini ukún i kán kuan? ²³ Divín né, dóo ka'nu kaden é inín lei san, ntá tsi kaidon ntítan Xuva kō, tsí ña káden ntaan é kaka'án ña. ²⁴ Nuú é ntaa í é ūve na'a kaka'án tú'ún Xuva kō é diví kuetsí o e ntáka'án kīni ña tuku tatá i san iña Xuva ko.

²⁵ Te káden ntaan lei san ne, kainuu á'ví nti'xe é tē'nte kúñū é íxi ó vata koo é díto na'a i é kádukun ntéen Xuva kō. Ntá tsi tē ña káden ntaan lei san ne, é ntaa í te tē'nte. ²⁶ Tē ña tuku tatá i san kada ntaa ña vata tsí ó kaka'án lei san ne, kuān té ña ni tē'nte kúñū é íxi ñā ne, kuédadíi tsi ña ni ñā é tē'nte é íxi i san kuenta iña Xuva ko. ²⁷ Kidaā ne, ña é káde ntaa lei san ne, kuān té ña ni tē'nte ñā ne, xntékú ku'vé ñā o, tsi ña káden ntaan, kuān te inín lei san, kuān te tē'nte kúñū é íxi o. ²⁸ Tsí uun ña'a, ña é ña Israeé nti'xe ne, ñā te da mií tsi atā í san é kuntéé na'a i, ²⁹ tsi na kuntéé na'a i nima ñā san di. Kuān te káde ña é un nti'i vatá ó kaka'án lei san ne, ntá tsi te vā'á nima ñā ne, diví é nuu á'ví iña Xuva ko. Ña te ñā'a san ká'an ña te dóo va'á ña, tsí mií Xuva ko ká'an ñā tē dóo va'á nti'xe ña.

3

¹ Te kuān ó ne, ¿vá ñā ntu te vá'a ō é víi o ñā Israeé san? ¿Vá ñā ntu te kaidiá'vi é tē'nte kúñū é íxi ko? ² ¿Mí'i ntú é ña'a? Tsi dóo titín nuu i é kaidiá'vi. É kuvi ūn ne: xtúví Xuva ko tú'ún ña nta'a ña Israeé san é na kuntoo ni'í ñā. ³ Ntá tsi te iō ña é xtúví mií ña é kakuinti'xe ña Xuva kō ne, ¿vá dukuan ntú é xtúví mií Xuva ko é káda ntaa ña é kaka'án ña? ⁴ ¡Ñā'á ni san! tsí Xuva kō né, da mií é kakuntaa nti'i é kaka'án ñā, kuān té un ntií ntíí ña'a sán ne, dóo vete ñā. Tsí vatá ó uve na'a kaka'án tú'ún Xuva ko:
Kútuni ñā'a san tsí nuu é ntaa í é kaka'án.
Kuvi víin te xntékú ku'vé ñā o,

ka'an.

⁵ Ntá tsi tē dií dií ka kutuni ñá'a san tsi dóo va'á kue'en Xúva ko te kiní ña tsi xo'ō ne, dōō kini ntáa ō ne, ¿nté ntu koo ka'an o? ¿vá kā'an ntú o tsi ña vá'á ó de Xuva ko te kata'xi ña kō é nto'o ko kuēnta iña kuétsi kō? (Kaka'án u vatá ó dá doto tsi ntáka'an ñá'a san.) ⁶ ¡Ñá'á ni san! tsi tē dí Xuva ko kini kaa ña ne, ¿nté ntu koo xntékú ku've ña ñuxiví san? ⁷ Tē dí dovete é kāká'án u sa kade i é nāxi'lí nuu ka'nu é nuu é ntaā i iña Xuva kó ne, ¿nté kui kaka'an kú ña é iō kuétsi ko kuan? ⁸ ¿ō dií ka ntu vá'á o é víi u é kīni kaa san vata koo é na kí'xi é vā'á san? Tsi iō ñá ne, kudii dovete ntáka'an ña é kuān ó kanakuá'a nti. Ntá tsi ña kuān ntáa sán ne, vá'á ó te nī'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō é kuān ó ntáka'an ña.

Un nti'i o iō kuétsi kō

⁹ ¿Nté ntu koo ka'an ó kuan? ¿Va dií ka ntu va'á ña Israeé san é ña nguii sán, te kuiní nto? ¡Ñá'á ni san! Tsi nte dí'na nañé'e nti e kuédadii nti'i tsō é iō kuétsi ko, kuān té ña Israeé ó, kuān té tuku tatá kō. ¹⁰ Tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

¡Nté uun xoxo káde i é vā'a!

¹¹ Nté uun xoo é nuu dikí i é vā'a.

Ntē ña xoxó kanantuku i Xuva kō.

¹² Un nti'i ña ntádita ña itsi mií ña.

Un nti'i ña natívi ña nima ña.

¡Nté uun ña tē kade ña é vā'a!

¹³ Ini dukun ñá ne, vata kaa ñañá é kántii ntaa.

Xaa ña ne, dovéte kaká'an.

Ñii xu'u ña ne, xi'i ntídí koó san.

¹⁴ Ñu'u tsitu xū'u ña tú'ün e dóo kini kaa.

¹⁵ Xtun dí'in ña ne, koó dá ntaínu kantaa é káti niñi ñá'a san.

¹⁶ Dá mí'i ka ntaíka ña ne, ntádē xení ña ni ñá'a san, ntánant'ō ña ña di.

¹⁷ Ñá ini ña é vā'á koo kuntoo ña ni tá'an ña.

¹⁸ Ña ntaú'vī kue'en ñá Xuva kō,

ka'an.

¹⁹ Vi'a vé ne, ini o tsi da nēé ka nuu i é kāká'án leí san ne, iña ñā e ntáduku ntée i. Tsi tuví leí san vata koo é da kanii ñūxiví san kó'xo nteē ñá kuenta iña Xuva ko, é xoxo kuvi ká'an i é ña tuví kuétsi i. ²⁰ Tsi nté uun ō ña kuvi ntuvá'a o ni Xuva ko te káda ntaa o é kāká'án leí san. Tsi leí san ne, da ti tsi é kūtuni ko é iō kuétsi kō.

Ntuvá'a o ni Xuva ko te kuinti'xe ko ñā

²¹ Vevíi ne, é nañé'e Xuva ko kō nté koo ntuvá'a o ni ñā ne, ntá tsi ña te kuēnta iñá leí san. Tsi leí san ni tú'un é kā'an ntódo ña ka'án naa Xuva ko kídaā né, ntađa ntaa ²² tsi ntuvá'a o ni Xuva kō, un ntií ntií o, te kuinti'xe ko Jesúcrístú san. Kuédadii tsi kade ña ni kō, xe un xé un ō, ²³ tsi un ntií ntií o ntáde o kuétsi. Xoxó kuvi xee tá'an i e dóo va'a é iō iña Xuva ko. ²⁴ Ntá tsi dóo vá'á o dé Xuva ko ni kō, tsi tá'xi ña doméni é ntuvá'a o ni ñā. Tsi nakáku ña ko kuétsi ko kuēnta iña Jesúcrístu. ²⁵ Tsi Xuva kō né, taxnúu ña Jesucristu é káti ña niñi ñá vata koo e ntá'vi ñá kuétsi kō. Kade ka'nu ini Xuva ko ni ko te kuinti'xe ko Jēsuu. Tsi divi ña kanañé'e ñá kō tsi Xuva kō né, dōo va'á ña. Te kuan tsi ō nakuíta nti'xin ña kuétsi ña é intóo kídaā ²⁶ Tsi dóo ka'nu ini ña ni ñā né, kuan tsi ó kanañé'e ñá kō vevíi di e dóo va'á ña é kánakate ña kuétsi ko te kakuinti'xe ko Jēsuu.

²⁷ Kídaā ne, ¿mí'i ntu kuvi ka'an o e dóo divi o nūu Xuva ko? Ña kúvī. Tsi ña te é káde ntaa o leí san, tsi da xe é kakuinti'xe ko ñā. ²⁸ Dukuān ne, xée ō kūtuni ko tsi ntuvá'a o nuu Xuva ko te kakuinti'xe ko ñā, ñá tē é káda ntaa o

leí san. ²⁹ Xuva kō ne, ¿vá mii ntu Xuvā ña Israeé san ña? ¿Ñā ntu te Xuvā ña tuku ñuú san di? ¿Nté kui ña'a? ³⁰ Tsí uun tsi Xuva kō, ña é kantavá'a nima ña é kakuinti'xe i ña, kuān te té'nte é ixi ñá ne, o kuān té ña'a. ³¹ Kidáā ne, é kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ¿vá kanakatsin ntu ō leí san? ¡Ñā'á ni san! tsí díi díi ka ntii káda ntaa o leí san te kakuinti'xe ko ña.

4

Kini o nté ō dé Abraan

¹ Vía vé ne, ¿neé ntu ni'i uva ata ko Ábraán san, te ká'an o? ² Tē dí ni nī'i Abraán san ntuvi vā'á iña ña ña kuenta iña i é vā'a é idé ña ne, kuvi víi ka'nu ña kidaā, ntá tsi ña te núu Xuva ko. ³ Tsí kutuni ko nté o úve na'a kaka'an tú'un Xuva ko iña ña: "Tsí Abraán sán ne, da xe kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān é kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña", ka'an. ⁴ Vía vé ne, te iō ñá kade tsiñu ne, ñá tē doméni káde tsiñu ña, tsi kuétsi é ntuá'vi ña kuenta iña tsiñu é kade ña san. ⁵ Ntá tsi xoo é kakuinti'xe i Xuva kō, ña é kánakate kuétsi ña é kīni ntaa sán ne, kuān té ña ni ide ña nté uun é vā'a, ntá tsi ni'i ña é vā'a nta'a Xuva kō tsí da xe kuínti'xe ña ña. ⁶ Kuan tsi ka'an Dávií san di, dá kaká'an ña tsi dóo diní ña'a san, ña é ntuvá'a ni Xuva ko, kuān te nté uun nuu i é vā'a ña ni ide ña. ⁷ Sá'a kaka'an Dávií san: Nté kui vā'a ña'a, ña e dé ka'nu iní Xuva ko ni i nuu i é idé ña, ña é nakate Xuva ko kuétsi i.

⁸ Nté kui vā'a ña'a, ña é ña kade Xuva ko kuénta kuétsi i, ka'an ña.

⁹ ¿Vá da mii xntú ña é tē'nte é ixi i ntáduku ntée ña é nī'i ña é vā'á san nta'a Xuva kō? ¿Ñā ntu te kaduku ntée tuku ña'a sán di, kuān té ña ni te'nte é ixi ña? Tsi vatā ō kaka'an dí'na ntí ne, Abraán sán ne, ntuvá'a ña ni Xuva kō tsi da xe kuínti'xe ñá ña. ¹⁰ Ntá tsi, ¿amá ntu ntuvá'a ña ni Xuva kō? ¿Dā rkontúvi e té'nte é ixi ñá san ne, o dí'na ntu? Nā te dā rkontúvi, tsí di'na dá te'nte é ixi ña. ¹¹ Tsí rkontúvi ne, tē'nte é ixi Abraán san é vata kaa na'a i tsí di'na ntuvá'a ña ni Xuva kō da kuínti'xe ña ña. Dukuān né, divi Ábraán san kuvi ña vata kaa uva ūn ntíi ntíi ña'a, ña é ntákuinti'xe i Xuva ko, kuān te ña'a, ña é ña ni té'nte é ixi i, tsí kuan tsí o ntántuvá'a ña ni Xuva kō di. ¹² Dadíi tsí kúvi ña úvá ña é te'nte é ixi i san, tē ntákuinti'xe ñá ña dí, vata tsí o dé uva ata ko Ábraán san dá vata té'nte é ixi ña.

Kakuntaa e tá'xi Xuva ko xu'u ña, te kakuinti'xe ko ñā

¹³ Xé'e Xuva ko xu'u ña ni Ábraán san tsí ñuxiví sa ne, kuvi iña ñá ni ūn ntíi ntíi i'xá ña. Nā te ni ká'an Xúva ko ni Ábraán san te dā xé kade ntaa ñá leí san, tsí da xe kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña. ¹⁴ Tsí tē dí da mii tsi ña é ntoo kuenta iñá leí san ni'i ña é vā'a é kaka'an Xúva kō ne, é ntaa i e kuínti'xe ko Xuva kō, tsí ña vada kaidiá'vi é ta'xi Xuva ko xu'u ña te kuan ō. ¹⁵ Tsí te kuénta iñá leí san ntoo ō ne, da mii é nī'i ko é nto'o kō. Ntá tsi tē dí ña tuví leí san ne, ña tūvi kuétsi ko tē ña ni de ntaa o vatā ō kaka'an.

¹⁶ Dukuān ne, núu i é xe'é Xuva ko xū'u ña é kué'é ña doméni i'xá Abraán san ne, kuenta iña i é kuínti'xe ña. Nā te da mii tsi ña ntáde ntaa leí san é nī'i ña sá'a, tsí da xóo ka ña'a, ña e ntákuinti'xe i Xuva ko vatā o dé Abraán san. Dukuān ne, kuvi ka'an o tsí Abraán sán ne, kuvi ña uva ata ko ūn ntíi ntíi o. ¹⁷ Kuan ō kúvi vatā o uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Xu'u dé kú'vé u o é víin uva ñā'a, ña ntántoo da vādá ka ñuu." Kuan ō ka'an Xúva ko ne, kuínti'xe Abraán san tsí kuvi víi Xuva kō, ña é kanantoto ña xi'i, ña é kadé kú'vé u i é nté vata koo.

¹⁸ Kuān té ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá Abraán san ne, ntá tsi kaníi nima ñá inúu ini ña é kaka'an Xúva kō ni ñá tsí ña te nté kaa i'xá ña koo. Dukuān é kuvi ña uvatā ña ntántoo da vādá ka ñuu san, vata ō ka'an Xúva ko ni ña e dóo titín

i'xá ña koo. ¹⁹ Abraán san ne, kuān te é uun sientu kuía ña, ntá tsi ña ni tee dá'na ña é kuinti'xe ña é kōo i'xá ña vatā ó kaka'an Xúva ko ni ña, kuān té ini ña tsi é ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá ña. Ini ña tsi ñadi'í ñá Sará ne, vata kúvi kōo kue'en tsi i'xá ña. ²⁰ Ñá ni de kuení ña té ña kada ntaa Xúva ko nuú i é xe'é ña xu'u ña ni ña. Ná ni xtuví mii ña é kuinti'xe ña, tsi da díi díi ka kuinti'xe ña ne, kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. ²¹ Ini vá'a ña tsi kuvi víi Xuva ko da nēé ka nuu i é káta'xi ña xu'u ña. ²² Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña kuenta iña i e dóo kuinti'xe ña.

²³ Ná te da mii tsi kuēnta iña Ábraán san é ūve na'a é kaka'an Xúva kō e dóo va'á ña'a ña, ²⁴ tsí kuenta iña kó di. Tsi kuān koo ka'an Xúva ko iña kó te kuinti'xe ko ña, divi ña é nantōto ña Tó'lo ko Jēsuu dá xi'í ña. ²⁵ Tsi Tó'lo ko Jēsuú ne, ntúvi ña kuenta doxi'í san kuenta iña kuétsi kō né, dā ntóto xtuku ña vata koo é ta'xi ña ko ntuvi vá'á iña kó nuu Xuva ko.

5

É ntuvá'a o ni Xuva kō

¹ Dukuān ne, é ntuvá'a o ni Xuva kō, da xe kuinti'xe ko ña. E vá'a tsi ō ntántoo o ni Xuva ko ve kuēnta iña Tó'lo ko Jesūcristú san. ² Tsi da xé kuenta iña ña é nī'í ko é vá'á nta'a Xuva kō, tsi ntánuu iní ko ña. Ne, kutu ntántoo o ni ña di. Dōo diní ntoo ō ve, tsi ntantéto ō é ta'xi Xuva kō e dóo va'á iña ña té náxex o ntá'a ña. ³ Ñá te da mii tsi sá'á di, tsi dóo diní kō dí té nee iña e ntántoo ko ñuxiví sa. Tsi te dóo ntántoo kō né, kuan kōo kutú'uve ko é díi ka kuka'nu iní kō. ⁴ Te kuka'nu iní kō né, dōo va'á koo kuita nti'xin vá'a ko té íto nteé Xuva ko kō. Te itá nti'xin vá'a o ne, ntánuu iní ko tsi nī'í ko é vá'á nta'a Xuva kō. ⁵ Ñá te da ti tsi é ntaā i e ntánuu iní ko Xuva kō é nī'í ko é vá'á nta'a ña, tsi tá'xi Xuva kō Espiritú Sántú san, é kunū ña nima kó ne, kata'xi ña é kūtuni ko tsi dóo kakuinima Xúva ko kō.

⁶ Tsi dá ña ni kuvi nakakú mii ō kúñu kō ne, ura va'á xi'í Cristu kuēnta iña ko, xo'ō e dóo kīni ntáa ō. ⁷ Á té nté uun xoxo é kue'é ntuvi iña i kuēnta iña tá'an i, kuān te dóo va'á ña'a ña. Á te dā mii io ñá'a, ña é kené ini i é kúvi kuenta iña ña e dóo va'á kue'en. ⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, nāñe'e ña kō tsi dóo kakuinima ña ko, tsí Cristú san xi'í ñá kuenta iña kó xo'lo, kuān te dóo ío ka kuétsi kō. ⁹ Vevíi ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva ko kuēnta iña níñi e éti ña ne, ¿vá ña ntu te díi ka nakakú ña kō é nto'lo kō san? ¹⁰ Xo'ō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō da xé xi'í I'xá ña kuenta iña kó, kuān té ña ni ntío ko ña kidaā. Vía vé ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva kō né, ¿ñā ntu te díi díi ka ni'í ko ntuví va'á iña kó nta'a ña kuenta iña ntuvi iña I'xá ña? ¹¹ Ñá te da mii tsi sá'á di, tsí dóo diní ko kuntoo o ni Xuva kō vevii, da xe é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña Tó'lo ko Jesūcristu.

Adaán ní Cristu

¹² Kidaā ne, uun ña'a tsi ñatí san idé ña é kī'vi kuétsi san ñuxiví a. Kuenta iña kuétsi sán ne, xé doxi'í san di. Dukuān ne, uun ntíi ntíi ña'a san duku nteé ña doxi'í san, tsi uun ntíi ntíi ña idé ña kuétsi san. ¹³ Un tsi nte dí'na dá xtuví Xuva kō leí san ne, é dukuan io kuétsi ñuxiví sa. Ntá tsi ña ni kátaví ña'a san kuétsi, tsi da xé vata koo leí san. ¹⁴ Ntá tsi kuvi idé doxi'í san ni ūn ntíi ntíi ña'a san nte ntúvi da íka Adaán san uun tsi nte da íka Muisee. Tsi xi'í uun ntíi ntíi ña'a, kuān té ña te ni de dó'lo ña vatā o dé Adaán san. Tsi divi nāa Adaán san ña é kī'xi rkontuvi.

¹⁵ Ntá tsi kuétsi Adaán san ne, ña kúvi ntada dadíi o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsi uun ña'a tsi ñatí ntúku ña kuétsi sán ne, dukuan ne, dōo titín ña'a xi'í ña. Ntá tsi díi díi ka vá'a o dé Xuva ko ni kō e tá'xi ña kō doméni uun ña'a ká ñatíi, ñá nani Jesūcristú ne, ñá te nté kaa ña'a ni'í ña é vá'á nta'a Xuva ko kuēnta iña ña. ¹⁶ Kuétsi Adaán san ne, ña kúvi ntada dadíi o nī doméni e tá'xi

Xuva ko kō. Tsi kuenta iña úun tsi kuétsi Ādaán san é vè'xi é nto'o ko iña un ntíi ntíi ña'a san. Ntá tsi doméni e tá'xi Xuva kō né, diví é ntvuvá'a o ni ña, kuān té ña te da díi kuétsi kō. ¹⁷ Kūvi idé doxi'í san dé kù've kuenta iña kuétsi uun ña'a tsi ñatíi san, ntá tsi díi díi ka kada kù've ó, xo'ó é n'íi ko e dóo va'á iña Xuva kō, xo'ó é n'íi ko doméni é ntvuvá'a o ni ña kuēnta iña úun ká xtuku ñatíi, ñá nani Jesūcristu.

¹⁸ Dukuān ne, un ntíi ntíi o n'íi ko é nto'o ko kuēnta iña kuétsi é idé Ādaán san. Ntá tsi kuenta iña núu i é vā'a é idé Jesucristú ne, n'íi ko ntvui vā'á iña ko, un ntíi ntíi o é nākate ña kuétsi kō. ¹⁹ Tsi da xé ña ni kuinti'xe uun ña'a ñatíi san é kāka'an Xúva kō ne, ñá te da díi ña'a san xio kuétsi ñā. Ntá tsi kuenta iña i é idé ntaa úun ká tuku ñatíi san é kāka'an Xúva kō ne, ñá te da díi ña'a ntvuvá'a ña ni Xuva kō.

²⁰ Kúki'ví lei san vata koo é díi díi ka kukue'e kuétsi san. Ntá tsi dā kúkue'e kuétsi sán ne, díi díi ka vā'a o dé ka xtúku Xúva ko ni kō. ²¹ Tsi vatā o dé kù've kuétsi san e tá'xi doxi'í iña kō ne, kuan koo na kāda kù've doméni é kata'xi Xuva kō, é n'íi ko ntvui va'á iña ko ntii dañu ntúvi kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu.

6

E xí'i o kuēnta iña kuétsi san, ntá tsi ntantíto o kuēnta iñá Cristu

¹ ¿Nté ntu koo ka'an o vé kuan? ¿Vá ntukú ká ntu o kuétsi san vata koo é díi ka kada ka'nu iní Xuva ko ni kō? ² ¡Ñā'á ni san! ¿Nté ntu koo kuntōo ká xtuku ó é ntuku o kuétsi san?, tsi vata tsi tē xi'i o kuēnta iña i. ³ ¿Ñā ĩni ntú nto tsi dā ítsi ntute ó ne, uun tsi kúñū ntúvi o ni Jesūcristú san ne, vata tsi te dādii xi'i o ni ñá dí? ⁴ Dukuān né, dā ítsi ntute ó né, vata tsi tē intú'xi dadii o ni ñá dí vata koo é ntoto xtuku o ni ñá é n'íi ko ntvui xéé iña ko, vata ó ntóto xtuku Cristu dá xi'i ñā, tsi dóo ka'nu Xuva kō.

⁵ Tsi te dadii o nī Cristu dá xi'i ñá ne, kuan tsi koo ni'í dādii ko ni ña ntvui vā'á iña ko. ⁶ Iní o tsi nima kíni kaa ko nakunteé dadii nī Cristu ntíkā krusi kan vata koo é na ntíi é kūvi víi kuétsi san ni ko. Dukuān ne, ña kantío é víi ka ó é ntio nima kíni kaa kō. ⁷ Tsi tē xi'i ó ne, ntíi kuétsi kō. ⁸ Tē xi'i dādii o nī Cristú san ne, kanuu iní kō tsi kuntōo dadii o ni ñā. ⁹ Iní o tsi da xe ntóto Cristu dá xi'i ñá ne, nté uun ito ña kuví ka ña. Ña kúvi ká víi doxi'í san ni ñā. ¹⁰ Dā xi'í Cristú san ne, uun ito tsi xi'í ñá kuenta iña kuétsi san. Ntá tsi é kántito ña vevíi ne, kuenta iña Xuva ko túvi ña. ¹¹ Víi nto kuenta tsi é xi'í ntó kuenta iña kuétsi san, ntá tsi ntantíto nto kuenta iña Xuva ko, é uun tsi kúvi nto ni Jesūcristu.

¹² Dukuān ne, ñá ku da vā'a ká nto é kadā kù've kuétsi san iña nto é víi ntó da nēé ka nuu i é ntio nima kíni kaa nto. ¹³ Ña ku ntáda nto kúñu nto kuēnta é na víi nté un siin é kíni kaa san. Tsi ntada nto kúñu nto kuēnta ntá'a Xuva kō. Vata tsi tē ntóto xtuku nto é xi'í nto. Ntada nto kanii kúñu nto kuēnta ntá'a Xuva kō vata koo é na kada tsiñu ni'í ña ntó é víi nto é vā'a. ¹⁴ Ná ku dā vā'a ká nto é kūvi víi kuétsi san ni nto, tsi ña té lei san ntántikín ka nto, tsi vevíi ne, ntántikín ntó Xuva kō, ña e dóo dé ka'nu iní i ni ntó.

¿Xoó ntu kuví tó'o kō?

¹⁵ ¿Nté ntu koo víi o vé, te kuiníi nto? ¿Vá víi ka ntú o kuétsi san dá ña ntántikín ka o lei san, da xe ntántikín o Xuva ko ve, ña e dóo vā'a o de ni kō? ¡Ñā'á ni san! ¹⁶ Vá ña ntu ĩni nto tsi tē ntáda nto kúñu nto kuēnta ntá'a uun ña'a é víi nto é dí mií tsi e ntío ña ne, kuví ña tó'o ntó. Da mií é kāda ntaa nto é kāka'an ña. Te kuétsi san é kūvi tó'o ntó ne, ni'í ntó doxi'í san. Ntá tsi te Xuva kō é kūvi tó'o ntó né, te kāda ntaa nto é kāka'an ña ne, ni'í ntó ntvui vā'á iña nto. ¹⁷ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō tsi dí'na ne, dí mií tsi é kāka'an nima kíni kaa nto idé nto. Ntá tsi vevíi ne, kanii nima nto ntákuinti'xe nto tú'ūn é nuu é ntaa í vata ó nañé'e ñá nto. ¹⁸ É ntii ni'ni nto kuétsi san vé ne, e kúntí'víi nto tsiñu

vá'a san ve. ¹⁹ (Kantée tsi tú'ün ña ñuxiví san é kaka'an u ni ntó tsi dóo vitá o ini nto.) Vatá o dé nto di'na e ntáda nto kúñu nto kuénta é vii ntó nuu i é kīni kaa sán ne, kuan tsi koo ntada nto kúñu nto kuénta vevii é vii ntó nuu i é vá'a é ntio Xuva kō.

²⁰ Tsi dá íka nto itsi kini kaa sán ne, íka xaa nto é vii nto é vá'a. ²¹ Ntá tsi ¿néé ntu ta'xi kidaá é idé nto nuu i é kōo da ntákuka'an nuu nto vevii? Tsi kúdií doxi'í san kata'xi. ²² Ntá tsi vevii ne, é nākaka xaa nto kuenta iña kuétsi san. Vevii ne, kúntí'vi nto é vii nto é kaka'an Xúva kō. Sá'a ne, kata'xi ká kudii é kuntōo vá'a nto nuu Xuva kó ne, ní'i nto ntuví vá'a iña ntó ntii dañu ntúvi. ²³ Tsi kúdií doxi'í san ní'i kó te kuntikin o kuétsi san. Ntá tsi doméní san e tá'xi Xuva kō ne, é koo ntuví vá'a iña ko ntii dañu ntúvi, te kuntikin o Tó'o ko Jesúcristu.

7

¿Nté ntu ó de leí san ní ña tánta'a?

¹ ¿Vá ña ntu te íni nto tsi kadē kú'vé leí san iña ña'a nñi dukuan kántito ká ña? ² Uun ñadí'í san, ña tánta'a ne, kuétsi é kuntikin ña xii ña níi dukuan kántito ká ña. Ntá tsi tē xi'í xí ña ne, ñá kadē kú'vé ka leí san iña ñadi'í san. ³ Dukuān né, te kanadikí nteé ñá níi tuku ñatíí da níi kántito ká xii ña ne, kakó'xo nteé ñá leí san. Ntá tsi tē xi'í xí ña ne, ñá kadūku ntée ká ña leí san. Nā tē neé nuu i te natánta'a ña níi tuku ñatíi.

⁴ Dukuān ó kuví níi ntó dí, ta'an ko. Tsi dá xi'í Cristú san ne, vata tē xi'í dádií nto níi ña kuénta iñá leí san. Vevii ne, ntáduku ntée nto tuku xii nto, ña e ntóto dá xi'í vata koo é na kōo nuu i e dóo va'a é ntio Xuva kō. ⁵ Tsi níi dukuān ntáde ká o é ntio nima kīni kaa ko sán ne, dá díí díí ka ntáde o nuū i é kīni kaa san tē kutuní ko tsi kaka'an leí san é ña kuan koo víi o né, diví tsi nuū i é ní'i kó doxi'í san. ⁶ Ntá tsi ví'a vé ne, é nūu nteé leí san ata ko, tsi leí san é uve tñn o kidaá né, vata tsi tē xi'í o kuénta iña í ne, e ntaíka xaa o ve, vata koo é na vii o é ntio Xuva kō, tsi ní'i ko ntúvi xéé iña ko, ñá te dá míi tsi é káde ntaa o lei átá é úve na'a kaka'an é vá'a é vii o.

Kuétsi é kadē kú'vé iña ko

⁷ Te du'vá o ne, ¿vá ká'an ntu o tsi leí san ne, iō kuétsi í? ¡Ñá'a níi san! Tē dí ña leí san ne, ñá íni u nee iña é kuétsi ko. Tē dí ña kaka'an leí san é ña kúvi kuiníma ko iña ta'an kó ne, ñá íni u te ña vá'a i é kuān koo vii o. ⁸ Ntá tsi kúvi ide kuétsi san níi ko, tsi da xé kaka'an leí san é ña kúvi naki'í nūu o iña ta'an kó ne, dá díí díí ka idé u. Tē dí ña túvi leí san ne, ña níi kúvi víi kuétsi san níi ko. ⁹ Dukuān ne, xío ntúvi iñá ko di'na dá vāta kutuní ko te iō kuétsi ko, tsi ña níi kutuní ko nee iña é kaka'an leí san. Ntá tsi dá xéé leí san ne, ntóto kuétsi ko. Kidaá né, vata tsi tē xi'í u kuenta iña i. ¹⁰ Tsi leí san ne, náa í é xee ní'i ntúvi iñá ko ne, xee ní'i doxi'í san. ¹¹ Kúvi ide kuétsi san éni nta'ví ko kuenta iñá leí san. Vata tsi te diví é'ni ko.

¹² Dōo vá'a leí san, tsi dóo vá'a tú'ün e xtúvi Xuva kō. Dōo ntaa kaká'an di. ¹³ ¿Vá ká'an ntú o tsi nuu i é vá'a san é ta'xi doxi'í san iñá ko? ¡Ñá'a níi san! Dá xé kuétsi san é ide é ní'i ko doxi'í san. De tsiñu ní'i kuétsi san leí san vata koo é ní'i ko doxi'í san. Tsi leí san nañé'é ko tsi kuétsi sán ne, dóo kīni kaa.

¹⁴ Ini o tsi leí san ne, vé'xi nta'a Xuva kō. Ntá tsi xu'ú ne, kudii ña ñuxiví sa u é tuví u vata kaa ña kade tsiñu iña kuétsi san. ¹⁵ Nā íni u nté kui kuān ó kade u. Tsi ñá te káde ú nuu i é ncho víi u, ntá tsi nuu i é ña ncho víi u ne, di'na ká kade u. ¹⁶ Ntá tsi dá káde ú nuu i é ña ncho víi u sán ne, kakutuní ko tsi dóo vá'a o kaka'an ntí'xe leí san. ¹⁷ Dukuān ne, ña te míi ú kade ú nuu i é ña ncho víi u san, tsi da xe kuétsi é nūu nimá ko sán ne, diví é kade i. ¹⁸ Kakutuní ko tsi ña tuví nté uun nuu i é vá'a é nūu nimá ko, tsi kudii ña ñuxiví sa u. Kuān te dóo ntio ko é víi u é vá'a ne, ña kúvi víi u. ¹⁹ Tsi ña káde u é vá'a é ncho víi u,

ntá tsi kade u é kīni kaa san é ña ncho vií u. ²⁰ Dukuān né, tē kade ú nuu i é ña ncho vií u sán ne, ñá te xū'ú kade ú, tsi kuétsi é nuu nimá ko sán ne, divi é káde i. ²¹ Kakutuni ko tsi kuān ó kakuvi ko: Dā ncho vií u nuu i é vā'a sán ne, vata tsi te kantikin é kīni kaa sán ko. ²² Dōo kakuinimá ko lei Xúva kō, ²³ ntá tsi kúñū kó ne, kantikin túku lei é kaēd'í nuu i é kadē kuení ko ne, vata te katee tūn ko vata koo é na vií u é ntio i. Divi sán lei iña kuétsi san.

²⁴ ¡Ñā ntá'vi idé ntu u! ¿Xoó ntu nakakū í ko doxi'i é kantikin kúñū kó san? ²⁵ ¡Naku'é'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña Tó'o ko Jesúcristu, tsí divi ñā é nakáku ña ko! Dukuān ne, dík'í kó san ne, ncho vii é vā'a é ntio Xuva kō ne, ntá tsi kúñū kó san ne, ncho vii é kuntikin kuétsi san.

8

Kaxntii Ēspíritu Xuva ko kō é vī o é ntio ña

¹ Dukuān ne, ña túvī ká nte kui ka'an ntee Xuva kó ko, xo'ō e ntánuu iní ko Jesúcristu, xo'ō é ña ntáde ká o é ntio nima kīni kaa ko, tsi ntáde o é ntio Espiritu Xuva kō. ² Tsí te kadē kú'vé Espiritū Sántū san iña kó ne, kanakakū ñá kō é ña kada kú'vé ka kuétsi san ní dóxi'í san iña ko. Tsí Espiritū sán ne, divi ñā é kata'xi ña ntuvi vā'a iña kó tē ntánuu iní ko Jesúcristu. ³ Tsí leí san ne, ña ní kúvi vī é nādama nima kīni kaa kō, tsí da xé ña ní kuvi vī o é káda ntaa o e xtúvi Xuva kō. Dukuān né, taxnuu Xuva ko l'xá mií ñā é kaku ña vatā o ntákaku ña'a, ñá iō kuétsi i. Vi'a vé ne, ña kúvi kadā kú'vé ka kuétsi san iña ko, tsí nantí'í Cristu é kúvi vií kuétsi san ní ko dá xi'í ña ntíkā krusi kan kuēnta iña ko. ⁴ Ide ña sá'a vata koo é kúvi kada ntaa o é káka'án leí san é vā'a é vī o. Tsí xo'ō ne, ña ntáde ká o kuēnta é káka'án nima kīni kaa kō, tsi ntáde o kuēnta é káka'an Espiritū san.

⁵ Ña ntoo vata tsí o ntoo ña e dúkuan iō kuétsi i ne, da tí tsi ntánti'i iní ña kuenta iña mií ña. Ntá tsi ña e ntáde ntaa é káka'an Espiritū Sántū sán ne, ntánti'i iní ña nee iña é ntio Espiritū Sántū san. ⁶ Te ntí'i iní kō é da níi kué'en tsí kuenta iña iña ñuxiví san ne, ní'i kō doxi'i. Ntá tsi te ntí'i iní ko kuēnta iña Espiritū Sántū sán ne, ní'i ko ntuvi vā'a iña ko é kuntōo vā'a o. ⁷ Ña é da níi kué'en tsí kuenta iña i é ntio nima kīni kaa i ntánti'i iní ña ne, ntainchu'vi ñá Xuva kō, tsi ñā ncho kada ntaa ña lei Xúva kō. Ntē ña kuvi vií ña di. ⁸ Dukuān ne, ña e ntáde ntaa é káka'án nima kīni kaa i ne, ña kúvi vií ña é ntio Xuva kō. ⁹ Ntá tsi ntō'ó ne, ña ntáde ká nto é kīni kaa san, tsí ntáde ntaa nto é káka'an Espiritū Sántū san te nuu é ntāa ntí'xe i é nūu Espiritu Xuva kō sán nima nto. Ntá tsi xoo ñá'a, ña é ña te núu Espiritū Cristú san nima i ne, ñā kadūku ntée ña Cristu. ¹⁰ Ntá tsi te nuu Cristú nima ntó ne, kuān te kuvi kúñū nto kuēnta iña kuétsi sán ne, ta'xi Espiritū san é ña kúvi nima ntó tsi é ntuvá'a nto ní Xuva kō. ¹¹ Te nūu ntí'xe Espiritu Xuva kō sán nima ntó ne, ta'xi Xuva kō é ntōto kúñū ntó di. Ní'i nto ntuvi xéé iña nto. Tsí Xuva kō, ña nantoto Jesúcristu rkóntuvi é xi'i ñā ne, ta'xi ña é ntōto kúñū ntó é ní'i doxi'í san di kuenta iña Espiritu ñā é nūu nima nto.

¹² Dukuān né, ta'an, iō é ntio Xuva kō é káda ntaa o, ntá tsi ña te ntio ña é vií ka o é káka'án nima kīni kaa kō, ¹³ tsí te vií nto é káka'án nima ntó ne, ní'i ntí'xe nto doxi'i. Ntá tsi te xntii Espiritū Sántū san nto é ña da vā'a ká nto é kadā kú'vé nima kīni kaa ntó ne, ní'i nto ntuvi vā'a iña nto.

¹⁴ Tsí un ntí' ntí' ña'a, ña ntántikin Espiritu Xuva kō né, divi ñā é i'xá Xuva kō kúvi ñā. ¹⁵ Ntá tsi ña ní ta'xi Xúva ko ntó Espiritū Sántū san vata koo é tēe kuétsi ña ntó é vií nto é ntio ña é u'vī ntó ña. ¡Ñā'a ní san! Tā'xi ña ña vata koo é kūtuni nto tsí i'xá Xuva kō kúvi ntó. Espiritū Sántū sán ne, ta'xi ña é kúvi ka'an o ní Xuva ko: “Úvá, Uva mií kó nto”, koo ka'an o. ¹⁶ Tsí mií Espiritū san

kantada ntaa ña nima ko tsí i'xá nti'xe Xuva kō kúvi ō. ¹⁷ Tsí da xé i'xá Xuva kō kúvi ō ne, ní'i ko iña Xuva ko e xtúvi xio ña iña i'xá ña. Dadii tsi ní'i ko ní Cristu. Tsí té dadii ntó'o ko ní Cristú ne, dadii xi'í nuu ka'nu o ni ña di.

É vā'a é k'xi rkontuvi

¹⁸ Iní u tsí ña té ini te ntó'o kudii ko ntuvi sá'a, tsi ña te nté kaa é vā'a é ní'i kó rkontuvi. ¹⁹ É un nti'í é de kù'vé Xuva kō ne, dóko sa ña ntácutíi kuntétu da nté xée ntúvi é nañē'e Xúva ko i xoo e kúvi i'xá ña, tsi dóo ncho kiní ña. ²⁰ Un nti'í é de kù'vé Xuva kō né, nti'í. Ña te míi ntio i, tsí da xé kuān o ka'an Xúva kō é kúvi. Ntá tsi ntantétu ²¹ ntuvi é nakāku Xúva ko i. Kidāā ne, ña kadā kù'vé ka doxi'í san iña i, tsí nakākú Xuva ko i vata koo é kúvi kaka xaa mí kaxi'í nuu vata ō ntaika xaa i'xá Xuva kō. ²² Ini o tsí un tsí nte veví ne, un nti'í é de kù'vé Xuva kō ne, dadii ntánakití é ntánto'o i vatā ō kanto'o ña kanakaku i'xá san. ²³ Ntē ña te míi tsi sá'a, tsí xo'ō ne, ntánto'o kō di. E tá'xi Xuva ko kō Espíritū Sántū san é kodo nuu un nti'í nuū i é vā'a é ta'xi ña kō. Dā ntantétu ō ne, ntaéku nteé o ntúvi dá nāki'i kue'en Xúva ko kō é kuvi o i'xá ña. Kidāā ne, nadama ña kúñu ata kō kúñu xéé san. ²⁴ Iō neé ntantétu ō nte dá nakākú Xuva ko kō. Ntá tsi te ní'i ko nee iña é ntantétu ō ne, ña kántio é kuntétu ká o. ¿Vá xoó ntu kantétu ká i nuu i é ní'i i? ²⁵ Ntá tsi te kántétu o nuū i é vāta ní'i kō ne, da míi é kutii ko kuntétu ká o.

²⁶ Du'vā ō di, kaxntii Espíritū Sántū san ko é ña kuvi víi ō é ncho víi o. Tsi ña ini ō neé nuu i é kákan o da ntáka'an ntá'ví ō. Ntá tsi kaka'an Espíritū Sántū san ní Xuva ko kuénta iña ko. Un tsi kaxkoo káni ña é ntē ña tuvi tú'un. ²⁷ Xuva kō, ña kaito nteé nima ñá'a sán ne, ini ña nee iña é ncho ka'an Espíritū Sántū san. Tsi Espíritū Sántū sán ne, kaikan ña nta'a Xuva ko nuū i é ntio Xuva kō é kué'é ña ña ntáduku nteé ña.

É kúvi víi kue'en o

²⁸ Iní o tsí Xuva kō ne, kade ña é kōo é vā'a é un nti'í é kakuvi ní ña ntákuinima i ña, ña e kána ña é víi ña é ntio ña. ²⁹ Tsí ini Xúva kō nte dí'na xoo kuínti'xe i ña ne, nakaxnúu ña ña nte dí'na vata koo é ntúvi ña vata kaa i'xá ña. Tsi Cristú ne, dí'na ña kúvi ña i'xá nuu i é vata kaa un nti'í ení ña ni tá'an ña. ³⁰ Xoó ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō nte dí'na ne, kána ña ña di. Xoó ña'a, ña e kána ña ne, ká'an ña tsí ña tuvi ka kuétsi ña. Xoó ña'a, ña é nakate Xuva ko kuétsi i ne, kada ka'nu Xuva ko ña di. ³¹ ¿Nté koo ka'an o iña i sá'a? Te Xuva kō nuu mé'ñu ña kō ne, ¿xoó ntu kuvi víi i níi kō? ³² Ntē ña ni de víni Xuva ko i'xá míi ña é kuví ña kuenta iña ko un nti'í nti'í o. Te ùun tsi nte i'xá míi ña tá'xi ña kō ne, ¿mí'i ntú é ña víi ña da xe'e é ta'xi ña ko un nti'í nteé é kántio kō di? ³³ ¿Xoó ntu kuvi tsi'í kuétsi i ña é nakaxnúu Xuva kō? Tsi míi Xuva ko káka'an ña tsí ña tuvi ka kuétsi ña. ³⁴ ¿Xoó ntu kuvi kué'e i dō'ví san iña ña? Tsi míi Jesucristú san ne, xi'í ña kuénta iña ña ne, dá ntóto xtuku ña ne, tuvi ña diñi kua'a Xuva kō, kaikan ña kuenta iña ko. ³⁵ ¿Néé ntu é kúvi víi é nāki'i nteé xio ko vata koo é ña ntío ká Cristu ko? ¿Vá kúvi ntu víi da ntánto'o ko, ō da dóo nti'í nuū, ō da ntáde xení ña'a san níi ko, ō dá ntoo ntité o, ō dá ña tuvi é kunuu o, ō dá iō nuu i e dóo donchu'vi, ō da ntáni'i kó doxi'í san? ³⁶ Tsi vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō ne:

Kuenta iña ntó ne, utén utén ntaú'ví nti té xoó ka'ní i nti.
Nti'í ne, vata ntáa kudii a le'ntú san ntáa ntí,
kiti ntánaku'nu ña vata koo é ká'xi ñá ti,
ka'an.

³⁷ Ntá tsi nté uun nuu i sá'a ne, ña kúvi víi é ña ntío ká Cristu ko. Tsi ntío ña kō né, xntii ña kō é kúvi víi kue'en o ní é un nti'í sá'a. ³⁸ Iní vá'a u tsí ña te neé kuvi víi é ña ntío ká Xuva ko kō: nté doxi'í san, nté ntuvi iña ko, nté ánje san, nté ña odo nuū iña é ña vá'a san, nté ña ntáde kù'vé é dukún kán, ³⁹ nté mí'i e

dóo dūkun, nté mí'í e dóo kūnu, nté da nēé ka nuu i é de kû'vé Xuva kō ña kuvi vii é ña ntío ká Xuva ko ko, xo'ō e ntánuu iní ko Xuva ko Jesūcristu.

9

Nakaxnúu Xuva ko tátá ña Israee

¹ Vata kaa u xu'u é kantikín u Cristú ne, kaka'án u é nuu é ntaā i, ña kaka'án u dovete, tsí nimá ko ne, Espíritū Sántū san kade kû'vé ñá ne, kaka'an ñá tsi nuu é ntaā i é kaka'án u ² tsi un vá'a tsi kakunta'xa iní ko. Nii kuē'en tsi ntuvi dóo u'vi kakúvi ko, ³ tsi dóo ntio ko é nakákū ña ñuú ko, ña tatá ko. Tē dí kaidia'vi iña ñá ne, ka'án u te nakuítá Cristú ko, kuān te ta'xi ñá ko é ntó'o kó naa ña ñuú ko, ⁴ ña Israee san. Nakaxnúu Xuva ko ñá é ntúvi ña i'xa kíin ña. Nañē'e Xúva ko ñá tsi dóo ka'nu ña. Xé'e Xuva ko xū'u ña ni ña nté koo vii ña é vá'a ni ña rkontuvi. Xé'e ña ña léi san kuenta iña Muisee. Iní ña tsi Xuva kō ne, ínūu mé'ñu ña ñá. Iní ña nee é kaka'an Xúva kō é kué' é ña ña. ⁵ Uva ata ika ña Israee san ne, dóo na'nu ña'a ña. Tatá ña káku Cristu da vexkúvi ña ñatíi. Divi ñá né, Xuva ko ñá, ñá kadē kû've é un ntí'í. Kada ka'nu o ña ntii dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

⁶ Ntá tsi ña te kaka'án u tsi ña ni de ntáa Xúva kō é xe' é ña xu'u ña ni ña Israee. Kaka'án u tsi vevíi ne, ña Israee san ne, ñá te un ntíi ntíi ña é ña Israee ntí'xe ña. ⁷ Ntē ña te un ntíi ntíi tátá vi'i Abraán san é i'xá ntí'xe ña. Tsi da xé Xuva ko kaka'an ñá ni Abraan Kidaā: “Tatá vi'i o ne, ki'xi kuenta iña i'xá o Isaa”, ka'an ña. ⁸ Sá'a katá'xi é kūtuni ko tsi ña te un ntíi ntíi i'xá san e káku iña Abraan é ntáduku nté Xuva kō. Tsi kaka'an Xúva kō tsi i'xá ntí'xe ña ne, da mii ña é káku iña i'xá ña, ña é xe' é Xuva ko xū'u ña é kué' é ña ña. ⁹ Tsi xe' é Xuva ko xū'u ña ni Abraán san kidaā: “Ntuvi sá'a da kuía ve ne, dá náxee xtúku ú ne, kaku i'xá Sara”, ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi Ió ka é nañē'e ú nto. Xío i'xa uvi iña Rebecá ne, uvata ika ko Isáa ne, uva i'xá san ntúvi ña. ¹¹⁻¹² Kuān té vata káku, kuān té vata vii nuu i é kíni kaa ne, o nuú i é vá'a ne, ká'an Xuva ko ni ñadí'í san tsí kada kû'vé i'xa é kuvi úvi san iña ení i, kuān té i'xa nuu í san. Kuan o ka'an Xúva kō vata koo é kūtuni ko tsi dívi ñá kanakaxnúu ña. Nā te nee va'a tsi úun na ne, éde na é vā'a, ntá tsi da xé divi ña ntio ña ne, kanakaxnúu ña na. ¹³ Uve na'a mí kakā'an tú'un Xuva kō: “Dóo ntio kó Jacóbo, ntá tsi ña ni ntio kué'én tsi ko Esauu”, ka'an ña.

¹⁴ ¿Nté koo ka'an ó ve? ¿Vá ká'an ntú o tsi ña vá'a ó de Xuva kō? ¿Ñá'a ni san! ¹⁵ Tsi kade ña vatá ó kaka'an ñá ni Muisee: “Vii u é vá'a ni xoo ñá'a é ncho vii u é vá'a ni ñá. Ntunta'ví ini kó xoo ñá'a é ncho ntunta'ví ini kó ña”, ka'an ña. ¹⁶ Dukuān ne, ñá te kuēnta iña ñatíi san é ntunta'ví ini Xuva ko ni ña, kuān te kade ña nuu i é vá'a ni ñá, tsi da xé mii Xuva kō ntio ña é vii ñá ni ñá é vá'a. ¹⁷ Kaka'an tú'un Xuva kō nté ó kaka'an ñá ni rei Faraun, rei iña ñá ñuú Egito: “É tá'xi u é víin rei vata koo é kíni ña'a tsi dóo ka'nu u é xntíi ú o. Kidaā ne, kutuní uun ntíi ntíi ña'a, ña ntoo ñuxiví san, xoo ñá'a u”, ka'an ña.

¹⁸ Dukuān né, kantunta'ví ini Xuva ko da xóo ka ña'a é ncho ntunta'ví ini ña ña ne, kaxé'e ña é kada do'lo da xóo ka ña'a é ntio ña.

¹⁹ Á te ió nto é ncho ka'an ntó nī kó ve: “¿Nté kui kaka'an ntú Xuva kō tsi Ió ka kuétsi kō kuan, te ña kuvi víi o tūku nuu i é nakaxnuu ña é vii o?” Á te kuān koo ka'an ntó ve. ²⁰ ¿Nté kui nantiko koó ntu nto é kaka'an ntó ni Xuva kō é da mii ñá'a nto? ¿Vá ká'an ntu kídi nte'u é kúvá'a san ni ña de vá'a san: “¿Nté kui kuan ntu o de vá'a nto ko?”, ka'an? ²¹ ¿Ña kuvi vii ntu ña de vá'a kídi san da nēé ka nuu i é ntio ña ni nté'ú san? Tē ntio ña ne, kuvi ki'i ña un síin t'i'nti nte'ú san ne, dá kada vá'a ña uun a kídi e dóo tíi kaa é kada tsiñu ni'i ñá dá ió víko san. Kuvi ki'i ká ña tuku ta'vi dívi tsi t'i'nti nté'ú san ne, dá kada vá'a ña tuku kídi é ña dóo nēe tíi kaa é kada tsiñu ni'i ña ütén uten.

²² Tē dí Xuva kō ntio ña é nañē'e ñá kō tsi dóo diin ñá ne, dōó iō ña é víi ñá dí ne, dá kuētsi é kākutií ña nima ñá ni ñá'a, ña é nī'i é ntō'o i, ña é iō tu've i é kūvi. ²³ Tē ntio ñá nañē'e ñá ko nuu i e dóo nuu á'vi iña ña dá ta'xi ña kō é vā'á iña ña tsi ntunta'ví ini ña ko. Xtūvi tu've ñá kō nte dí'na é nī'i ko é vā'á iña ña. ²⁴ Tsi kána ña ko, kuān te ñá Israeé o, kuān te ña é ña te ña Israeé o. ²⁵ Vatā ó uve na'a kaka'an ñá ka'án naa Xuva ko, ñá nani Ósea:

Ña é ña te ña'a mií ko kídaā ne,

ká'ān u tsi ña'a kó ña ve.

Ña é ña ni ntío ko kídaā ne,

ká'ān u tsi dóo ntio kó ña ve.

²⁶ Divi tsi ñuu mí kaka'án u kídaā é ña te ña'á ko ñá ne,

ká'ān ú ni ñá ve tsi ntuvi ña i'xá mií kó,

ka'an Xúva kō, ña kantíto,

ka'an Óseá san. ²⁷ Ntá tsi kaka'an Ísaia san iña tátá ña Israeé san: “Kuān té ña te da díi táta ña Israeé san, kuān té vata dii ñuti ntute ñú'u kan ñá ne, ñá titīn ña é nakáku ña. ²⁸ Tsi ña nā'á ka dá káda ntaa ntí'i Xuva kō é káka'an ña. Nā kukuíi ka ña é kuē'é ña é ntō'o ko iña un ntí'i ñá ñuxiví san”, ka'an Ísaia. ²⁹ Vatā ó kaka'an Ísaia kídaā:

Tē dí Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ña ni tsoo ña tátá kō ne,

vevíi ne, e xí'i ntí'i o vatā o xí'i ñá intóo ñuu Sodomá ni ñuu Gomora kídaā,

ka'an ña.

Tū'un é vā'á san iña ñá Israeé

³⁰ ¿Nté ntu koo ka'an o kuēnta iña i sá'ā kuan? Dukuān ne, kutuni ko tsi ña é ña te ña Israeé san, ña é ña ni ntúku nuu ini i nté koo víi ña vata koo é ntúvá'a ña ni Xuva kō ne, ntuvá'a ña ni ña tsi kuínti'xe ña ña. ³¹ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntánantuku ñá nté koo ntuvá'a ña ni Xuva ko kuēnta iña leí san ne, ña ni kutíi ña kada ntaa ña é káka'án leí san. ³² ¿Nté kuí san? Tsi kúvi ntuvá'a ña ni Xuva ko tē kade ña é káka'án leí san, kuíni ña. Nā ni kutūni ña tsi mií Xuva ko kúvi ntavá'a ña ña te kuínti'xe ñá ña. Dukuān né, vata te xūú naki'í ña, ³³ vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō:

Koto nto, tsi ñuuú Siuún ne, xtūví u uun ña'a,

ñá é kúvi vata kaa xuu mí náki'í ña'a san, mí ntāva ña.

Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kuínti'xe i ña ne,

ñá túví nté koo kuka'an nuu ña kuēnta iña ña,

ka'an.

10

¹ Tā'án, kanīi nimá ko ntio ko te nakáku ña tátá ko, ña Israeé san. Un vá'a tsi kaka'an ntá'ví u ni Xuva ko kuēnta iña ña vata koo é nī'i ña é vā'á nta'a Xuva kō. ² Kúvi ka'án u kuenta iña ña tsi ini va'á u tsi dóo ncho víi ña é ntio Xuva kō, ntá tsi ñá ini ntí'xe ña nté koo víi ña vatā ó ntio ña. ³ Tsi vata kutūni ña nté koo ntuvá'a o ni Xuva kō ne, ncho víi mií ñá é ntuvá'a ña ni ñá. Nā ni íde ña kuēnta dá káka'an Xúva ko ni ñá nté koo ntuvá'a ña ni ñá. ⁴ Tsi Cristu san ne, de ntaa ntí'i ña leí san. Dukuān ne, ntuvá'a o ni Xuva ko, da xóo ka ña'a o, te kakuínti'xe kō Cristu.

⁵ Tsi vatā ó uve na'a kaká'an Muísee kídaā nté koo ni'i ko ntuví va'á iña ko kuenta iña leí san: “Da xóo ka ña'a, ña é kútií kada ntaa ntí'i é káka'án leí san ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña”, ka'an ña. ⁶ Ntá tsi kaka'an Xúva ko kuēnta iña i é ntuvá'a o ni ña tsi kuínti'xe ko ña: “Ná ku dē kuení nto te ió xoo é kúvi kaa i e dukún kán vata koo é nanū ña Cristu ñuxiví a. ⁷ Ntē ña ku dé kuení nto te ió xoo é kúvi kíi un tsi ne iní totsín kan vata koo é natavā ñá Cristu mé'ñū ña xi'í san”, ka'an ña. ⁸ ¿Nté ntū ó kaka'an tú'un Xuva kō kuan? Kaka'an: “Ná te nté sa ntii tú'un é nī'i nto tú'un va'á san, tsi etsin tsi tuví tú'un sán ne, divi tsi

tú'un é kákií xu'u o nī é nūu nima ó dī", ka'an. Tū'un sa'á ne, dīvī tú'un va'a é ntáka'an ntódo nti nté koo kuinti'xe ko Xuva kō. ⁹ Tsi te ká'an ó ni xū'u ko tsi Jesuú ne, Tō'ó nti'xe ko ñā ne, te kuinti'xe kō tsi nantoto Xúva ko ñā rkontuvi é xi'í ñā ne, nakáku ō. ¹⁰ Tsi te kanñi nima kó kuinti'xe kō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō. Te ká'an o tsi nuu é ntaá i e Tó'lo nti'xe ko Jesuú ne, nakáku ñā kō.

¹¹ Tsi vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō ne: "Da xōó ka ñā'a, ñā é kānuu iní i ñā ne, ñā tūvī nté koo kuka'an nuu ñā", ka'an. ¹² Ñā te e túku e túku ntāa ñā Israeé san é vāta ntāa ñā tuku tatá i san. Tsi uun tsi Tó'lo ko ūn ntíí ntíí o. Utén utén kaxé'e ñā e dóo va'á iña dá xōó ka ñā'a, ñā e ntaikan ntá'a ñā. ¹³ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: "Da xōó ka ñā'a, ñā ntaikan nta'a Xuva kō ne, nakáku ñā", ka'an. ¹⁴ Ntá tsi, ¿nté koo kakan ñā'a san nta'a Xúva ko te vāta kuinti'xe ñā ñā? ¿Nté koo kuinti'xe ñā ñā te vāta tekú ñā iña ñā? ¿Nté koo tekú ñā tē ñā xoxo ka'an ntódo i tú'un Xuva ko ni ñā? ¹⁵ ¿Nté koo ka'an ntódo ñā tú'un Xuva ko tē ñā xoxo taxnuu i ñā? Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: "Ñā te nté kaa vá'a o tē xee ñā vexní'i tú'un va'á san", ka'an.

¹⁶ Ntá tsi ñā te un ntíí ntíí ñā'a san ntaíni ñā tú'un va'á san. Tsi kaka'an Ísaia kidaa: "Xuvā, ¿xoo ntu e kuinti'xe i tú'un va'á san dá kaká'an nti'?", ka'an ñā. ¹⁷ Dukuān né, da mii é kantio é ká'an ñā ni ko tú'un Xuva ko vāta koo é tekú ko iña Cristú ne, dá kuinti'xe ko ñā.

¹⁸ Ntá tsi xu'ú ne, katsixe'ē ú te dā xé ñā ni tekú ntu ñā. Ñā ntāa, tsi téku ñā, ¿nté kúí ñā'a? Tsi kaka'an tú'un Xuva kō:

Da kanñi ñūxiví san dītó tatsin ñā.

Tú'un e ntáka'an ñā ne, íte xaa da kanñi ñūxiví a, ka'an. ¹⁹ Katsixe'e xtukú ú nto te ñā ni ñé'e diki ntú ñā Israeé san tú'un san. Tsi dí'na Muisee xntée na'a ñā tsi kuān ó kaka'an Xúva kō:

Víi u é kūne'u iní nto cuenta iña úun ñā'a san,

ñā é ñā te uun tsi tatá i vatā ó uun tsi tatá nto.

Víi u é kūdiin nto cuenta iña ñā tuku ñuu,

mí é ñā te neé iní,

ka'an Xúva kō. ²⁰ Rkontúvī ne, ñā ni ū'ví kue'en tsi Isaiá dá kaká'an ñā vatā ó kaka'an Xúva kō:

Ñā'a, ñā é ñā ni nantúku kó ne, nāni'i ñā kó.

Ñā'a, ñā é ñā ni tsixé'e i kó ne, nañē'e ú ñā nté kaa u,

ka'an ñā. ²¹ Kaka'an Xúva ko iña ñā Israeé san di: "Niñi kuē'en tsi ntuvi nakáa ū nta'a ko é nānumé u ñā'a san, ñā é ñā ni kuinti'xe i ko, ñā é ñā ncho víi nee iña é ntio ko", ka'an ñā.

11

Ñā Israeé, ñā é nakaxnúu Xuva ko

¹ Katsixe'ē ú nto ve: ¿Vá nakuitā ntú Xuva ko ñā'a mii ñā? ¿Ñā'á ni san! tsi mii ú ne, ñā Israeé u. Uva ikā kó Abraán ne, dīvī tatá ví'i kó Benjamiín di. ² Ñā ni nakuíta Xúva ko ñā'a mii ñā, ñā é nakaxnúu ñā nte dí'na. ¿Ñā ini ntú nto nté o kaká'an tú'un Xuva kō mí katsi'i kuétsi Eliá san ñā Israeé san? Tsi kaka'an ñā: ³ "Xuvā, ē'ní ñā ñā ntáka'an kuénta iña nto ne, nākatsin ñā naa ntó di. Da mii sá u ntó u é kántito ká u ne, ncho ka'ní ñā kó dī", ka'an ñā. ⁴ Ntá tsi kaka'an Xúva ko ni ñā: "Ío u'xe mii ñatíi, ñā é xtuví xío ú cuenta iñá ko. Nté uun ito ñā ni kanchítí ñā nūú Baá, dīvī é de vá'a ñā tuku ñuu san é víi xuva ñā", ka'an Xúva kō. ⁵ Kuān ó veví di. Ntoó ká ñā'a, ñā é nakaxnúu Xuva kō é víi ñā é vā'á ni ñā. ⁶ Dā xé mii Xuva kō ntio ñā é víi ñā é vā'á ni ñā ne, ñā te kuénta iña i é vā'a é idé ñā'a san. Tē nakaxnúu Xuva ko ñā'a san kuénta iña i é vā'a e ntáde ñā ne, ñā kúvi ká'an o tsi nakaxnúu ñā ñā tsi mii ñā ncho víi ñā é vā'á ni ñā.

⁷ ¿Nté ntu koo ka'an ó ve? Tsi ña ni naní'i ña Israeé san nuu i e dóo ntánantuku ña. Da mii ña'a, ña é nakaxnúu Xuva ko ne, naní'i ña. Ntá tsi ña nguui sán ne, da díi díi ka dé ka'xi ña nima ña, vata ó uve na'a ⁸ kaka'an tú'un Xuva kō: “Xé'le Xuva kō é ntuka'xi dikí ña vata koo é ña tekú ña. Un tsi da nte vevii ne, ña ntainí ña, nte ña ntátekú ña”, ka'an. ⁹ Davii san ne, kaka'an ñá dí: Na kō'xó mii ñá da ntáde ña dodíni kuénta iña i é un ntí'i é ió iña ña. Na kō'xó nteé ñá nuu i é kīni kaa vata koo é na kué'é Xuva ko ñá é ntō'o ña.

¹⁰ Na kūneé kue'en ntúxnúú ña vata koo é ña kiní ka ña.

Vata kaa ntuvi é kutuvi ñá ne, na nakaka ti'i kué'en ña, ka'an ña.

É nakáku ña'a, ña é ña te ña Israeé

¹¹ Katsixe'ë ú nto ve: Dá xé kō'xó nteé ña Israeé san nuu Xuva kó ne, ¿vá nakuitá ntú Xuva ko ñá? ¡Ñá'a ni san! Ntá tsi da xé ña ni ntío ña Israeé san kuinti'xe ña Cristú ne, ña tuku ñuu san ní'i ña e dóo va'á nta'a Xuva kō vata koo é na kūne'u iní ña Israeé san ní ña. ¹² Vii'a ve né, te ní'i ñuxiví san e dóo va'a tsi ña ni ntío ña Israeé san kuinti'xe ña Cristú ne, te ní'i ña tuku tatá i san é vá'a tsi ntúduksi ña Israeé san dí ne, ¡nté kuān nte vá'á ó te ntiko kōo un ntíi ntíi ña Israeé san é kuinti'xe ña Xuva kō!

¹³ Kaka'án u ni nto vé, ntō'o é ña tuku ñuu nto, tsi táxnuu Xuva kō ko é ká'án u ni nto kuénta iña ña ne, dóo ka'nu tsiñu ko, kuini ko. ¹⁴ Kuān ó kaka'án u vata koo é na kūne'u iní ña ñuu ko, ña Israeé san. Tsi kidaā né, ti kaa te ió ña é tekú ña dá kakā'án u ni ñá nté koo nakáku ña. ¹⁵ Tē ntuv'á a ña ñuxiví san ni Xuva kō tsi éte xio ña ña Israeé san ne, díi díi ka vá'á ó te náki'i xtuku ña ña. Vata té ntóto ña xii'í san té xii'í ña. ¹⁶ Te kué'é o uun ta'vi ū'xen tañú'u san nta'a Xúva kō ne, kanií t'nti i é káduku nteé ña dí. Te xō'o utun san kúvi iña Xuva kó ne, nta'a i sán ne, da mii é káduku nteé ña dí. ¹⁷ Ío tun olívu va'á san é ká'nté tu'un ña'a san nta'a i ne, dá nátiin ntee tá'an ña nta'a tun olívu ku'ú san vata koo é díi ka va'á kiti i kii. Kuan ō kúvi ni ō dí, xo'ón é ña te ña Israeen, tsi vata té é'nte tu'un Xuva ko ña'a ña vata koo é ní'i o é va'á dadii ni ña Israeé san. ¹⁸ Ná ku ká'an te díi ka ka'nun é vata kaa nta'a i e é'nte Xuva kō. Tē ncho viin ka'nun ne, naka'an ō tsi kudii nta'a i kúvin. Ná te kuénta iña o é xi'i kutu xō'o i, tsi kuenta iña xo'o i san é ntitsin kutun.

¹⁹ Á te ká'an ve: “Ntá tsi é'nte tu'un Xuva ko nta'a mii i vata koo é nátiin ntee tá'an ña ko”, koo ka'an. ²⁰ Nuú é ntaā i é káka'an, ntá tsi é'nte tu'un ñá ña tsi ña ni kuinti'xe ña Cristu. Tíin nteen kutun da mii tsi é kákuinti'xe ká o ña. Dukuān ne, ñá ku dē kuení o té dóo ka'nun, tsi koton tsin kuenta iña mii o. ²¹ Tsi te ña ni ntunta'ví ini Xuva ko nta'a mii útun sán ne, nté xo'ón ña ntunta'ví ini ña o dí. ²² Koton tsi dóo va'á Xuva kō ne, ntá tsi dóo diin ñá dí. Tsi dóo diin ñá ní ña ntáde é kīni kaa, ntá tsi dóo va'á koo vii ña ni o te viin nee iña é ntio ña. Tē ña'a ne, ka'nté tu'un ñá o dí. ²³ Ña Israeé dí, te ntiko koō ña é kuinti'xe ña Xuva kō ne, nátiin ntee tá'an xtuku ña ña. Tsi kuvi vii Xuva ko nátiin ntee tá'an xtuku ña ña. ²⁴ Tsi xo'ón né, vata kaa nta'a tun olívu ku'ú san é té'nte kaan ne, nátiin ntee tá'an tun olívu va'á san, kuān té ña te divi tátá o. Ña Israeé san ne, vata ntáa nta'a tun olívu va'á san ntáa ña. Dukuān ne, díi díi ka ña ntii tu'un é nátiin ntee tá'an xtuku utun é divi tátá mii i.

Nakáku ña Israeé san te kúvi

²⁵ Tā'án, ntio ko é na tekú nto tú'ün é iō xu'ú iña Xuva ko, vata koo é ña ku kadá kuení mii ntō e dóo tu'lvé nto: tsi dava tsi ña Israeé san ne, ntáde do'o ña kuénta iña Xuva ko. Ntá tsi kuan ō tá'xi Xuva kō é kúvi da nte koo é nakáku titín ña'a, ña é ña te ña Israeé san, vatá ó ntio Xuva kō. ²⁶ Tē kúvi un ntí'i sá'á

ne, nakáku un ntíí ntíí ña Israeé san. Tsí vatá ó uve na'a kaká'an tú'un Xuva kō:

Nté ñúú Siuun ki'xi ña é nakakū ko.

Naki'i ña é kīni kaa é nūu nima Jácoo.

²⁷ Kídāā ne, kuntāa tú'ūn é xē'e ú xu'u kó ni ñā tsí nakate u kuétsi ñā, ka'an.

²⁸ Dā xé ña ni ntío ña Israeé san tú'ūn va'á san ne, ntaínchu'vi ñā Xuva kō. Dā xé kuān o dé ña ne, nto'ó ne, ní'i ntō é tekū ntó tú'ūn va'á san. Ntá tsi Xuva kō ne, ntio dukuan ñā ña Israeé san, tsí nakaxnúu ña ñata ñā, ña intóo dí'na.

²⁹ Ñā kanatívi iní Xuva ko xōo ñá'a, ña é kāna ña, nte é kax'e ña di. ³⁰ Ntuvi dí'na ne, ñā ni kuinti'xe nto Xuva kō. Ntá tsi vevíi ne, ní'i ntō é vā'á nta'a Xuva kō tsi xtúvī mii ñā Israeé san e ntákuinti'xe ña ña. ³¹ Ña Israeé san ne, ña ntákuinti'xe ña Xuva ko vevíi vatá o dé nto nte dí'na. Kuan ó x'e'é Xuva ko itsí é kuān koo víi ña vata koo é ntuntá'ví iní ña nto ne, kuan koo ntuntá'ví iní ña ña Israeé san di. ³² Tsí Xuva kō x'e'é ña é kuédadii un ntíí ntíí ña'a san é ña kuví ntii mii ñā é kīni kaa san e ntáde ña un ntí'i ñā, vata koo é tē kúvi ne, nañ'e é ñā ña tsí dadíi tsi kantuntá'ví iní ña ña un ntíí ntíí ña.

³³ Nté kuān nte ka'nu Xúva kō! Tsi dóo ini ña nté koo víi ña. Dóo ini ña nee é vā'a. Ña kuví kutūni ko nté o kadē kuení ña ne, ntē ña kuví k'ín díki ko nté koo é kuān ó de ña di. ³⁴ Tsí “¿xóo ntu ini i nté o kadē kuení Xuva kō? ¿Xoó ntu nañ'e i ña é kuān koo víi ña? ³⁵ ¿Xoó ntu kuví kué'e i doméni e dóo ka'nu iña Xuva ko vata koo é na ntānaa Xuva ko iña i?” ³⁶ Tsí Xuva kō ne, de kú'vē ña é un ntí'í né, divi ña kākā'an ña nté koo víi é un ntí'í é ío. Un ntí'í é ío ne, kuenta iña ña. Na ká'an o tsi dóo va'á kue'en Xúva ko ntii dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

12

Naku'e o ntúvi iña ko nta'a Xúva kō

¹ Dukuān né, tā'an, da xe dóo ntunta'ví ini Xuva ko kō ne, kaikán u nto vata koo é naku'e'é nto kuñu nto kuēnta iña Xuva ko vata kaa doméni é kántito kaa iña ña. Xtuví mii nto é kīni kaa ne, víi nto da mii é ntio ña. Kídāā ne, kunuu ini ntí'xe nto Xuva ko vatá ó ntio ña é víi nto. ² Ñā ku dá vá'a nto é ká'an ñá'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, nté koo kuntōo nto. Ntá tsi kué'e nto é nadama Xuva kō nté o ntáde kuení nto. Kídāā ne, kutuni ntó nee iña é ntio Xuva kō. Tsí tē ini o nee é ntio ña ne, kutuni ko nee iña é káduku ntée ña, nee iña e xkúntee iní ña, nee iña é vā'á kue'en.

³ Tsí da xe dóo vā'a o dé Xuva ko ní kó da tá'xi ñā kó tsiñu sá'a ne, kuví ka'án u ní ūn ntíí ntíí nto tsí ña ku dé kuení nto te dóo ka'nu ña'a nto. Ntá tsi koto nté va'a nto nima nto nté kaa ntákuinti'xe nto vatá o tá'xi Xuva kō é víi nto.

⁴ Uun tsi kuñu kō, ntá tsi ío e túku e túku ta'ví i. É un é un ta'ví i sán ne, é túku e túku tsiñu i. ⁵ Xo'ó e ntákuinti'xe kō né, kuān te titín ña'a ó né, vata te uun ña'a tsó da ntákuinti'xe kō Cristu. Kídāā ne, ntaíntee tá'an o ūn ntíí ntíí o é uun tso kuví o.

⁶ Ntá tsi tá'xi Xuva kō é kúvi víi o, xé un xé un o, e túku e túku nuu i vatá ó é vā'á iña ko, kuíni ña. Víi ó vatá o tá'xi ña é kúvi víi o. Tē tá'xi ña é ká'an o tú'un ña ne, ká'an o vatá ó ntákuinti'xe kō. ⁷ Te tá'xi ña é xntii o ta'an kō ne, xntii vā'á o ñā. Tē xoó ña'a ntio Xuva kō é nakuā'a ña ña'a ne, na nakuā'a vā'a ña ña'a san. ⁸ Tē xoó ña'a ní'i ña é naxnúu ña nima tá'an ña ne, na naxnúu ña nima ña. Tē xoó ña'a ní'i ña é ká'nté dava ña é vā'á ña ne, ñā ku kadā víni ñā. Tē xoó ña'a ní'i ña é kadā kú'vē ña ne, na kóo ntii ña kadā kú'vē ña. Tē xoó ña'a ní'i ña é xntii ñā ña ntátaan núu i ne, na kūnuu díni nima ña é xntii ña ñā.

Nté koo víi ña ntákuinti'xe i san

⁹ Kan̄ nima ntó kuinima ntí'xe nto ta'an nto. N̄á ku ntío kuē'en nto nuu i é k̄ini ntáa, ntá tsi kuntíkin ntó da mii nuū i é v̄a'a. ¹⁰ Kuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i, vata tsi te ta'an mii nto ñā. N̄i kue'én ini nto kuiko ñu'u nto tá'an nto.

¹¹ Koo ntii nto kāda tsiñu nto. N̄á ku kudu'xen ntō. Kan̄ nima ntó kada tsiñu nto kuenta iña Xuva ko.

¹² Kuntōo díni nto, tsí ini nto tsí kuntoo nto ni Xuva kō rkontuvi. Na kūtíi nto da ntánto'o nto. N̄á ku xtuvī mii nto e ntáka'an ntá'ví nto n̄i kuē'en tsí ntuvi.

¹³ Kué'e ntō nee iñá kataan núu ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kué'e nto vī'i nto é kuntōo ta'an nto, ña ntafka itsi san.

¹⁴ Kákan nto nta'a Xuva ko te vii ña é v̄á'a ni ña'a, kuān te ntáde ña ni ntō é k̄ini kaa. Kuān koo vii nti'xe nto. N̄á kákan ntó nta'a Xuva ko te kuē'é ña e dóo nto'o ñā'a san.

¹⁵ Kuntōo díni ntó ni ñā'a da ntántoo díni ña. Kueku nto ni ñā da ntaéku ña.

¹⁶ Kuntōo v̄a'a nto ni tá'an nto. N̄á vii ka'nu nto, tsi kuédadii tsi vii nto ni ña ntá'vi. N̄á ku dē kuení nto e dóo ini nto é un nti'f.

¹⁷ N̄á vii nto é k̄ini kaa ni ñā'a, kuān te kuān o de ña ni ntō. Vii nto é v̄á'a vata koo é ña té nee ka'an ñā'a san é kué'si nto. ¹⁸ Koó ntii ntō é kuntōo v̄a'a nto ni ūn nti'f n̄i ñā'a vata kaa é kūtíi nto. ¹⁹ N̄á ntānaa nto tē kade ñā'a san é k̄ini kaa ni ntō, ta'an e dóo ntio kō, tsi kué'e nto é ntānaa Xuva ko ni ñā. Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: "Xu'ú ntañá u. Xu'u kué'e ú ña é ntō'o ñā", ka'an Xúva kō. Kuān ó kaka'an tú'un ñā. ²⁰ Ntá tsi vii nto vatá ó kaka'an tú'un Xuva kō: "Tē kākakin ña kade xení ni ntō ne, kué'e ntō é k̄a'xi ña. Tē kaitsi ñā ntute ne, kué'e nto ntute na kō'o ña. Te kuan kōo vii nto ne, un tsi nturkue'e ña é kākuka'an nuu ña tsí kade ña é k̄ini kaa ni ntō", ka'an. ²¹ N̄á ku dā v̄a'a nto é k̄uvi vii é k̄ini kaa san ni nto, ntá tsi vii nto é v̄á'a vata koo é k̄uvi vii nto n̄i é k̄ini kaa san.

13

¹ Un nti'f n̄i ñā'a ne, kantio é kāda ntaa ña é k̄aka'an ñā tsiñu i, tsí ña k̄uvi kadā k̄u'vé ña tsiñu i san tē dí ña ni xé'e Xuva kō é kadā k̄u'vé ña. N̄a ntáde k̄u'vé vevíi ne, Xuva kō xtuvī ñā ña e ntáde k̄u'vé ña. ² Dukuān ne, xoó ñā'a, ña é ña káde ntaa é k̄aka'an ñā tsiñu i ne, ñā káde ña é ntio Xuva kō é v̄i o. Xoó ñā'a, ña é kuān ó ntáde ne, ní'i ñā é ntō'o ña. ³ Xoó ñā'a, ña e ntáde é v̄á'a ne, ña túvi nté kui u'vī ñā ña tsiñu i san. Ntá tsi xoó ñā'a, ña e ntáde é k̄ini kaa ne, iō nuu i nté kui ntaú'vī ñā ña. Tē ña ntío o é u'vī o ñā tsiñu i sán ne, viin é v̄a'a. Te viin é v̄á'a ne, ká'an ñā tsi dóo va'an. ⁴ Xuva kō né, xtuvī ñā ña é vii ñā tsiñu s̄a'a vata koo é kōo é v̄á'a ni kō. Ntá tsi te kade o é k̄ini kaa ne, u'vī nti'xe ko ñā, tsí ña te da kāká'an ña é ta'xi ña kō é nto'o kō. Tsi ña kade tsiñu iña Xuva kō ne, ta'xi ña ko da nēé ka é nto'o kō é k̄aka'an Xúva kō, te v̄i o é k̄ini kaa. ⁵ Dukuān ne, kada ntaa o é k̄aka'an ñā tsiñu i, ñā te da mii tsí é ní'i ko é nto'o ko tē ña kada ntáa o, ntá tsi da xé kaka'an nima ko tsi v̄á'a o é kuān koo v̄i o. ⁶ Dukuān ó, kantio e ntá'vi o diū'un xoó san, tsí ña tsiñu i sán ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva ko da ntáde ña ko kuēnta.

⁷ Kué'e nto ñā é un nti'f é k̄aduku ntée ña. Tē neé diu'un kaikan ñā tsiñu i sán ne, ntá'vi nto. Tē diu'un xóo kaikan ñā ne, kué'e ntō dí. Te k̄a'nu ñā'a ña né, kuiko ñu'u nto ñā.

⁸ N̄á v̄á'a o te kuita nuu o iña ñā'a. Ntá tsi dóo v̄a'a o te kuinima kō ña, un nti'f n̄i ñā. Xoó ñā'a é k̄akuinima ñā ta'an ña ne, kade ntaa ña é k̄aka'an lei Xúva kō. ⁹ Tsi kaka'an lei san: "N̄á ku k̄idi ní'i nto ñádf̄i'f tuku ñā'a; ñá ku k̄a'ní nto ñā'a; ñá ku k̄i'í dú'u nto; ñá ku nakuído nuu nto iña tuku ñā'a", ka'an. Kada ntaa o s̄a'a, ni da nēé ka xtuko lei e xtuvī Xuva ko te v̄i o, vatá ó kaka'an s̄a'a: "Kuinima ó ta'an o vatá ó kakuinima ó k̄uñu mii o", ka'an. ¹⁰ Tsi te kakuinima

kó ta'an kō ne, ñá vii o é kini kaa ni ñá. Dukuān né, te kakuinima kó ta'an kō ne, kada ntaa o é kaka'án lei Xúva kō.

¹¹ Kantio é vii ntó vatá ó kaka'án u, tsi ini nto nté o ntúvi e ntántoo o ñūxiví a vevii. Na ntūtuni ntó ve, tsi ntuvi dá naki'i kue'en Xúva ko kō ne, dii dii ka etsin tuví vevii é vāta kaa da kuinti'xe di'na kō. ¹² Ntuvi é kīni kaa sán ne, dóko sá ntí'i. Dóko sá xee ntúvi dá kī'xi xtuku Cristu. Dukuān né, xtuví mii o e ntáde o é kīni kaa san. Na kōo tú've kó ntuvi tsikan vatá ó iō tu've sntadún san dá kī'in ñá du'xēn. ¹³ Vii o é vā'á ve, vatá ó de ña'a, ña ntáduku ntée Xúva kō. Ná ku de kī'vi o; nté kī'in o viko mi dóo ntáde kī'vi ña'a. Ná ku kīdi ni'i o ñádrí, ña é ña te ñádrí mii kō; nté ña vii o da neé ka nuu i é kini kaa ni ñádrí, ni ñatīi. Ña náá ó; nté ña ku kuiñi ko ta'an kō. ¹⁴ Ntá tsi kué'e ntó é nadá'an Tó'o ko Jesucristu nto. Ná ku dē kueni ka nto nee iña é ntio nima kīni kaa nto, vata koo é ña vii ka nto é kīni kaa.

14

Ñá ku ká'an ntée o ta'an kō

¹ Te kī'xi uun ña'a, ña é vāta kuinti'xe vā'a i ne, kué'e nto na kutuví ña. Ntá tsi ña naa núu nto ni ña kuēnta iña i é kadē kueni ña. ² Iō ñá ne, kuví ka'xi ña da neé ka nuu i, kuini ña. Ntá tsi ña é vāta kuinti'xe vā'a i sán ne, ñá vā'á ó é ká'xi ña kúñu, kuini ña. ³ Ná é kaé'xi ntí'i da neé ka nuu i ne, ñá ku vā'á kueni kini ña iña ña ña kaé'xi kúñu san. Ña é ña kaé'xi sán ne, ñá ku ká'an ñá te ña vā'a o de ña é kaé'xi da neé ka ntí'i. Tsi ñú'u nta'a Xúva ko ñá di. ⁴ Xoó ña'a ntun, te kuini o, é ká'an te vā'á ó ne, o tē ña vā'á ó de ña kade tsiñu iña tuku ñá'a san? Tsi kuenta iña tó'o mii ña te vā'á o de ña ne, o tē ña vā'á ó de ña. Vií ntí'xe ña é vā'a, tsi kué'e Xúva kō é kuān koo vii ña.

⁵ Iō ñá ne, iō ntúvi e dii ka ka'nu é tūku ntuvi, kuini ña. Tuku ña'a ne, dadii tsi un ntíi ntíi ntuvi san, kuini ña. Koo ntaa ini nto nee iña é kakuinti'xe nto é un é un nto. ⁶ Xoó ña'a, ña é kadē kueni i tsi dii ka ka'nu uun ntuvi é tūku ntuvi ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuini ña. Xoó ña'a, ña é ña káde ka'nu ntuvi tsikán ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō dí, kuini ña. Xoó ña'a, ña é kaé'xi da neé ka nuu i ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuini ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Xoó ña'a, ña é ña kaé'xi é un ntí'i ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuini ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a Xúva kō di.

⁷ Ná tē ntántoo o ñūxiví sa kuenta iña mii ko. Ntē ña kuví o kuēnta iña mii kó di. ⁸ Te kuntuo o ñūxiví sa ne, vii o vata koo é kúvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xúva kō. Te kúvi o ne, kuví o vata koo é kúvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xúva kō. Tsi kuān te ntántoo ká o, kuān te kuví o ne, ntáduku ntée o Xúva kō. ⁹ Tsi xi'í Cristú ne, ntóto xtuku ña vata koo é vii ña Tó'o ña xi'í san ne, ni ña ntantíto sán di.

¹⁰ Xó'ón ne, ¿nté kui kaka'an ntéen ntun ta'an o tsi ña vā'a o nuu i é kade ta'an o? Xó'ón di ne, ¿nté kui káin chu'vín ntún ta'an o di? Tsi un ntí'i o kuntāñi ó nuú Cristu dá ká'an ñá xoo é vā'á i ne, xoo é ña vā'a i di. ¹¹ Tsi tú'un Xúva kō ne, kaka'an:

Nuu é ntaa i é kaka'án u, ka'an Xúva kō,
tsí nakunchíti un ntíi ntíi ña'a nuú ko.

Ká'an ūn ntíi ntíi ña'a san tsí Xúva kō né, dóo ka'nu ña,

ka'an ña. ¹² Kídáa ne, ká'an o ni Xúva ko kui kui uun o nee iña é idé o xé un xé un o.

Ña kú de o é kō'xó ntée ta'an ko nuu i é kīni kaa san

¹³ Dukuān ne, náa i é ká'an ntée o ta'an kō ne, koó ntii o é ña vii o nee iña é kō'xó ntée ta'an kō, o nee nuu i é natívi ini ña é kakuinti'xe ña. ¹⁴ Iní u tsi ña tuví nee iña é da mií e dóo dentu káa, tsí kuan o nañé'e Xúva ko Jesuú ko. Ntá

tsi tē kuiní ña'a san tsí ña vá'a o é vii ñá ne, ñá vā'á o ntí'xe é vii ña. ¹⁵ Ntá tsi te da mií é ká'xín da nēé ka nuu i, kuān te dóo u'vi kakúvi ta'an o kuenta iña í ne, ñá kakuinima ntí'xe o ta'an o. Ñá ku kuē'en é kúnaá ta'an o kuenta iña i é ncho ka'xin, tsí xi'í Cristu kuénta iña ñá di. ¹⁶ Ñá ku vii ntó nee nuu i vata koo é ña kuvi ka'an kini ñá'a san kuénta iña i é kade nto. ¹⁷ Tsi mí kadē kù'vé Xuva kō né, ñá té ini nee é ka'xi o ne, o nee é ko'o o. Ntá tsi sá'a ntio Xuva kō é vii ó ne: Vii o é vā'á, vatā ó kaka'an ña. Kuntōo vá'a o ni ta'an ko, ni Xuva kō di. Kunūu dīnī nima kó di. Un ntí' nti sá'a ne, ní'i ko kuénta iña Espiritū Sántū san. ¹⁸ Xoó ña'a é kuān ó kade ña dá kade tsiñu ña iña Cristú ne, dōo diní Xuva ko ni ña. Ká'an ñá'a sán di tsi dóo vá'á o de ña.

¹⁹ Dukuān ne, koó ntii o é kuntōo vá'a o ni ta'an kō. Xntii ta'an o é dií ka kuinti'xe ko Xuva kō. ²⁰ Ñá ku nativín tsiñu Xuva ko kuenta iña i é ncho ka'xin. Nuú é ntaā i tsí ña tuví da nēé ka nuu i é ká'xin é ña vá'a. Ntá tsi te kō'xó ntéé ta'an o kuenta iña i é kaē'xín ne, ñá vā'á o den. ²¹ Tsi dií ka vā'á o é ña ka'xin kúñū, nté ko'on vinú, nté ña viín da nēé ka nuu i é na kō'xó ntéé ta'an o. ²² Nee iña é kuinti'xe o kuenta iña i sá'ā ne, iña mí o ni Xuva kō. Dōo diní ko te vii o é ñi o tsí ntio Xuva kō é vii o. Kídāā ne, ña tuví nté kui ka'án nima ko tsi ña vá'a o de o. ²³ Ntá tsi te xōó ña'a é ña ñi ña te vā'á o é ká'xi ñá ne, o tē ña vā'á o é ká'xi ñá da nēé ka ne, nté kuvi é'xi ña ne, iō kuetsí ña, tsí ña kaé'xi ña vatā ó kakuinti'xe ña. Tsí da nēé ka nuu i é viín ne, tē ña kuinti'xe o te vā'á o é viín ne, kaden kuétsi te viín.

15

Vii o é ntio ta'an kō, ñá ku vii o nee iña é ntio mií kō

¹ Xo'ó é ntákuinti'xe vá'a kō ne, kantio é xntii o ta'an kō, ña é vata kuinti'xe vá'a i san, vata koo é kūtuni ña nee é vā'a. Ña kú de o kuénta da mí iña mií ko. ² Vii o é vā'á, é xkúntee ini ta'an kō, é un é un o, vata koo é vā'á koo ni ña, vata koo é dií dií ka na kuinti'xe ña di. ³ Tsí Cristú ne, ña ni ide ña nee iña é ntio mií ña. Tsi kúvi ña vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: "Dá ka'an kini ña'a san iña ó ne, dúku ntéé u xu'ú di", ka'an. ⁴ Tsí un ntí'í tú'un Xuva kō é ūve na'a nte ntúvi di'na ne, úvê na'a vata koo é na kútú've kō nté koo kuntoo o. Tsi tú'un ña ne, kaka'an nté koo kutí kō é na kuntetu o ni nté koo kunuu ka'nu nima kó di. Dukuān ne, ntantétu o é ni'í ko é vā'á nta'a Xuva kō. ⁵ Xuva kō, ñá é ká'tá'xi é kútí kō, é náku'ún ka'nu nima kó ne, na tā'xi ña é uun tsi kadā kuení nto ni tā'an ntó vatā o nañé'e Jesucristu ko é vii o, ⁶ vata koo é uun tsi tatsin ntó ni ūun tsi dikí nto kada ká'nu nto Xuva ko, Uvā Tó'o ko Jesucristu.

É ká'an ntódo ña tú'un va'á san iña ña é ña te ña Israeé san

⁷ Dukuān ne, vá'a koo vii nto ni tā'an nto xe un xé un nto vatā o dé Cristu ni ntó vata koo é na kada ka'nu ña Xuva kō. ⁸ Tsí kaka'án u ni ntó tsi kí'xi Cristu vata koo é xntii ñá ña Israeé san é kūtuni ña nee iña é nuu é ntaā i iña Xuva kō ní é ntāda ntaā ña tú'un é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ñata kō kídāā. ⁹ Kí'xi ña di vata koo é ká'an ña é ña te ña Israeé san tsi dóo vá'á Xuva kō é ntuntá'vi ini ña ña. Kuān ó kakuvi vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō mí káka'an Dávii: Kada ka'nu ú nto mé'ñū ña'a, ñá é ña te ña Israeé san. Kata ú iña nto tsi dóo ka'nu nto, ka'an ña. ¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō di: Kuntōo dīnī ntó, ña é ña te ña Israeé, ni ñá'a, ña ntáduku ntéé Xuva kō, ka'an. ¹¹ Kaka'an xtúku di: Un ntí' nti ña'a, ña da nēé ka tatá i ne, jna kada ka'nu ña Xuva kō! ka'an. ¹² Isaiá di ne, kaka'an ña: Kene ntita ditsin tatá vi'í Isaii. Kii uun ña'a, ña é kadā kù'vé iña ñá ntoo da mí'í ká ñuu.

Dìvi ñā ne, kuntee ini ñā ñuú san ñā, ka'an.

¹³ Tsí Xuva kō, ñā é kata'xi é vā'a é kuntetu ō né, na tā'xi ñā é kuntōo díni nto; na tā'xi ñā é kuntōo vā'a nto di, nto'o é intée ini nto ñā. Na tā'xi ñā Espíritū Sántū san é xntií ñā ntó é kanñ nima ntó kuntetu nto é vā'á koo vií Xuva ko ni ntó.

¹⁴ Ntó'ó ta'an mií ko, ini u tsí ñā ni ntó ne, ini vā'a nto é vií nto é vā'a. Ini vā'a nto nté koo ka'an nto é kúvi kué'e nto ta'an nto itsi. ¹⁵ Ntá tsi iō nuu i é ñā ni u'ví ko é ká'an u ni nto dá táxnūu u tú'un sa'á iña ntó, vata koo é ñā kunáa ini nto. Kade u sá'ā tsí kuan ō tá'xi Xuva ko tsiñu va'á san iñá ko ¹⁶ é vií u vata kaa dutu iña Jesúcristu, é nañē'e ú ñā é ñā te ñā Israeé san tú'un va'á iña Xuva ko. Vata tē naku'éle ú ñā nta'a Xuva kō vata kaa doméni e dóo xkúntee ini ñā. Kuví kí'i ñā ñā, tsi e xtúvi tú've Espíritū Sántū san ñā é kúvi ñā iña Xuva ko.

¹⁷ Vata kaa ú xu'u é kākuinti'xe kó Jesucristú ne, e dóo ka'nu kúini kó é káde tsiñu ú iña Xuva ko. ¹⁸ Ñā tē nee iñá kenē ini kó é ká'an u ni ntó, mií tsi é nté ō dé Cristu ní kó é ká'an u ni ñā é ñā te ñā Israeé san vata koo é na kuinti'xe ñā Xuva kō. Kuinti'xe ñā da téku ñā tú'un é káka'an u ni ñā, ni dá ini ñā nté ō dé u ¹⁹ dá xe'é u kuenta nuu i e dóo na'nu ne, ni nuú i e dóo va'á san di é xntií Espíritū Sántū sán ko. Dukuān ne, nté ñuú Jerusaleen ún tsi nte ñuú Liricú ne, kaka'an ntódo ú kanñ tú'un va'á san iñá Cristu. ²⁰ Tsi xió ntií u é ká'an ntódo u tú'un va'á san da mí'l ka mí vāta kutúni ñá'a san xoo é Cristu i. Kidáā ne, ñā kúvi ká'an ñá'a san te nāki'i nuu ú tsiñu tuku ñā'a. ²¹ Ncho vií u vatá ó kaka'an tú'un Xuva kō:

Ñā é vāta xoxo ka'an í ni ñā ne, kutuni ñā ve.

Ñā é vāta teku í kuenta iña ñā ne, kiní ñā ve, ka'an.

Ncho kí'in Pablu ñuú Roma

²² Dukuān ne, ñā ni kúvi kí'in u kíkoto ní'ni ú nto, kuān té kí'in itō ntío kó é kí'in u. ²³ Ntá tsi vevíi ne, é ntí'i tsiñu kó i'a. Dukuān ne, ñā te dá vévii dóo ncho kí'in u, kíkoto ní'ni ú nto ne, ²⁴ te Xuva kō ntio ñā ne, kuitá nti'xin ú te kué'én u ñuú Spaña vata koo é kúvi kuntōo díni kúdií nto ní kó ne, dá kúvi xntií kúdií ntó kó é kí'in ka u. ²⁵ Ntá tsi di'na iō tsiñu kí'in u ñuú Jerusaleen vata koo é xntií kúdií u ta'an ko, ñā ntoo ikān. ²⁶ Tsí ñā ntoo ñuú Macedonia ní ñuú Acayá ne, dē kueni mií ñā é na nataka ñá diu'un iña ñā dóo ntá'ví san, ñā ntáduku ntee Xuva kō, ñā ntoo ñuú Jerusaleen. ²⁷ Dōo díni ñā tsi kúvi xntií kúdií ñā ta'an ñā, ñā ntá'ví san. Ntá tsi iō uun nuu i é itá nuu ñā é ñā te ñā Israeé san iña ñā Israeé san. Tsi ñā ntákuinti'xe i, ñā Israeé san ne, taxnúu ñā ñā'a vata koo é kútuni ñā é ñā te ñā Israeé san iña Xuva kó di. Dukuān né, te ní'i ñā'a, ñā é ñā te ñā Israeé san, iña Xuva kó kuenta iña ñā Israeé san ne, kantio é kué'é ñā é kúnaá ntéé ñā Israeé san ñuxiví sa di. ²⁸ Dukuān ne, te kúvi dé ntaá u tsiñu sá'a, tē xe'e ú ñā diu'un san ne, kuitá nti'xin ú mí ntoo nto te kué'én u ñuú Spaña. ²⁹ Ini u tsí te xéé u mí ntoo nto ne, xee ní'i ú nuu i e dóo va'a é nāxnuu víko Cristú kó.

³⁰ Kuenta iña Xuva ko Jesúcristu, ni kuénta iña i é káta'xi Espíritū Sántū san é kuñima kó ta'an kō ne, kaikan u nta'a nto, tá'an, te xntií ntó kó é kanñ nima ntó ka'an ntá'ví nto ni Xuva ko kuénta iñá ko. ³¹ Kákan nto nta'a Xuva kō é na nada'an ñā kó dá ncho vií ñā'a san ní kó é kíni kaa, ñā é ñā ntákuinti'xe i san, ñā ntántoo ñuú Judea. Kákan ntó di é na naku'un díni nima tá'an kō, ñā ntoo ñuú Jerusaleen, tē xee ní'i u é kué'é u ñā, ³² vata koo é, te Xuva kō ntio ñā ne, nakunuu díni nímá kó tē xeé u mí ntoo nto, dá kútví da'na kúdií u ni ntó. ³³ Xuva kō, ñā katá'xi é kuntōo vā'a ō ne, kunūu mé'ñu kunuu dava ñā nto. Kuan koo na kōo.

16

Kataxnūu Pablū ntiusi

¹ Ntio ko é kīni nto tsi dóo va'á ña'a ta'an ko ñadĩ'i, ñá nani Febe, ñá kaxntii ini ukun ñuú Cencrea. ² Vá'a koo vii nto ni ña te xēe ña. Kuiko ñu'u nto ña vata tsi te Xuva kō. Xntii nto ña nee iña é kátaan núu ña, tsi dóo ini xntii ña ta'an ko, ni xū'ú di.

³ Nakué'e nto ntiusi ñá nani Áquila ni ñadí'ĩ ñá Prisila, ña ntáde tsiñu dadii nī ko iña Jesúcristu, ⁴ ña é díi sa ni kunaá ntuvi iña i é nada'an ñá ko. Nā te da mī tsu é kánakué'e ú sintiá'vi nta'a ña, tsí un ntíi ntíi ña ini ukún ña é ña te ña Israeé san ne, kuan ō ka'an ñá di. ⁵ Nakué'e nto ntiusi un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i ña kán di. Nakué'e nto ntiusi Epenetu, ña e dóo ntio ko. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é un ntíi ntíi ña ñuú Asia. ⁶ Nakué'e nto ntiusi ñá nani Mária, ña e dóo dé tsiñu ina nto. ⁷ Nakué'e nto ntiusi Andrónicu ni Júnía, ña ñuú ko. Dadii tsi ñu'ú kutú ú ni ña. Iní pustrú san e dóo va'á ña'a ña. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é xū'u.

⁸ Nakué'e nto ntiusi Amplíatu, ña e dóo ntio kó kuenta iña Xuva ko. ⁹ Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Ūrbanu, ña é dadii ntáde tsiñu o ni i kuēnta iñá Cristú, ni Éstaqui, ña e dóo ntio kó di. ¹⁰ Nakué'e nto ntiusi Apéle di, ña e dóo vá'á o dé nuú Cristu. Nakué'e nto ntiusi ñávi'i Aristobulú di. ¹¹ Nakué'e nto ntiusi ñá ñuú ko, ñá nani Herōdiuun, ni un ntíi ntíi ñavi'i Narcisu, ña ntákuinti'xe i Xuva kō. ¹² Nakué'e nto ntiusi Trífena ni Trífosa, ña ntáxio ntii ntáde tsiñu iña Xuva ko. Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Présida, ña e dóo ntio ko. Un vá'a ō vá'a tsi kade tsiñu ña iña Xuva ko. ¹³ Nakué'e nto ntiusi Rufu, ña é nakaxnúu Xuva kō, ni dí'i ña é vata te dí'i mīi kō ña di. ¹⁴ Nakué'e nto ntiusi Asíncritu, ni Flégonti, ni Hérme ni Pátroba, ni Hérma, ni un ntíi ntíi ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō dí, ña ntoo ni'i ña. ¹⁵ Nakué'e nto ntiusi Filólogu, ní Julia, ni Néreu, ni tā'an ña Olimpa, ni un ntíi ntíi ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō di.

¹⁶ Kanñ nima ntó nakué'e nto ntiusi tá'an ntó é un é un ntō, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Nā ntánataká nuu ini un ntíi ntíi úkūn mi ntánuu iní ña Cristú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

¹⁷ Ká'án ú ni nto, tá'an, é na kōto nto xoo é káde i é nāa núu nto ni tá'an nto, xoo é kana'tívi nuu i e ntákuinti'xe nto, tsí e túku nuu i e ntánakuā'a ña nto naa i é nakuā'a ú nto. Nā ku kīni nuu nto iña ña, ¹⁸ tsí ña túvi nee tsiñu ntáde ña iña Tó'o ko Jesúcristu, tsí da mīi tsí é ntio mīi ña e ntáde ña. Ntaéni nta'vi ña ña'a, ña é ña tú've i san, da dóo vá'á ó ntáka'an ña, tsi dóo ini ña nté koo ka'an ña. ¹⁹ Ini un ntíi ntíi ña'a tsi ntántikin nto tú'ún va'á san. Dōó díni kō te kuān ó de nto. Ntá tsi ntio ko é na kūtú've vá'a nto nté koo vii nto é vá'a. Nā te ntio ko é na kūtú've nto é vii nto é kīni kaa. ²⁰ Vi'a vé ne, Xuva kō, ña kata'xi é kuntōo vá'a o ni ta'an kō ne, ñá kukuíi ka ña é tá'xi ña é kūvi vii nto ni Tó'o é ña vá'á san. Na nāxnūu viko Tó'o ko Jesúcristu nto.

²¹ Timoteu, ña é kade tsiñu nī kó, nī ñavi'i kó Luciu ni Jásuun ni Sosípaté di ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

²² Xu'u é Terciú u, kaxntée nā'á u tú'ún sa'á iñá Pablú ne, taxnúu ú ntiusi ntó kuenta iña Xuva kó di.

²³ Taxnúu Gayú ntiusi nto, tsí ñavi'i ña tá'xi ña vi'i ña é kutúvi u ne, tá'xi ña é kuntōo un ntíi ntíi ña ntáduku ntée xúkūn sán di. Erastu, ñá kade tsiñu díki i ñuú sa'á ne, ni ta'an kō Cuartú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di. ²⁴ Na nāxnūu viko Tó'o ko Jesúcristu ntó, un ntíi ntíi nto. Kuan koo na kōo.

Nchu'un e ntíi nte ata i

²⁵ Na kata ō nchu'ún Xuva kō! tsí ñavi'i ña kūvi ta'xi ña é na kuínti'xe vá'a nto vatá ō kaka'án u ni nto dá nañé'e ú nto tú'ún va'á iña Jesúcristu. Tsí nañé'e

Xúva ko ko nuū i é tūvi xu'u un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñúxiví san. ²⁶ Ntá tsi vevíí ne, xé'e ñā é kūtuni un ntíí ntíí ñā'a nee iñā é ncho ka'an tú'ūn e xntée na'a ñā ntáka'án naa Xuva ko kídaā. Tsí Xuva kō, ñā é kāntíto ntii dañu ntūvi ne, ntio ñā é kūtuni un ntíí ntíí ñā'a san vata koo é na kuínti'xe ñā ne, kada ntaa ñā é kāka'an ñā.

²⁷ Xuva kō, ñā é kuvi ūun tsi, ñā e dóo ki'in iní í ne, divi ñā é na kūnuu iní ko ñā ntii dañu ntūvi kuenta iñā Jesúcristu. Kuan tsi koo na kōo.

Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Kaka'án Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Corintu

¹ Xu'u é Pablú u ne, kana Xuva kō ko é vii u pustru iña Jesúcristu, tsí kuan ō ntío ña. Dadíi ú ni ēní ko Sostené ne, ² táxnūu ntí tú'ūn sa'á iña nto, ña ntákuinti'xe i Xuva kō e ntánatáká nuu nto ini ukun ñuú Corintu, ña é ntuviko kuēnta iña Jesúcristu, ña e kána Xuva kō é ntuntoo nima ntó, ni dā xóo ká ña'a, ña ntoo dá vādá ka ñuxiví a, ña ntákaku ni'i divi Tó'o ko Jesúcristu. Tsí divi ñá é Xuva ko ña iña ko un ntí'i ō. ³ Na naxnuu viko Xuva ko nto, divi ña ni Tó'o ko Jesúcristu. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Ní'i ko é vā'á iña Xuva ko kuenta iña Cristu

⁴ Nguentúvi kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, tsi dóo vā'á o dé ña ni nto kuēnta iña Jesúcristu. ⁵ Tsi tá'xi ña e dóo kukuika nima nto é un ntíi ntíi nuu i di. Tā'xi ña e dóo vā'á koo ka'an nto da neé ka nuu i e ntáka'an nto, ni e dóo ki'in iní ntó di. ⁶ Tsi tú'ūn va'á iña Cristú ne, é nuu é ntaa í iña nto. ⁷ Dukuān ne, ña té neé ntákūnáa nteé ntó iña Xuva kó da ñí ntántétu nto ntuví dá nainu xtúku Tó'o ko Jesúcristu. ⁸ Tsí Xuva kō ne, kuenta vii ña é kuntoo kutu ntó un tsi da nté ntíi ata i kan, vata koo e nté uun xoxo kuvi ka'an nteé i nto té xee ntúvī é kixkadā kú've Tó'o ko Jesúcristu. ⁹ Xuva kō ne, nguentúvi kade ntaa ña nee é káka'an ña. Divi ña kána ña nto é uun tsi kuvi nto ni I'xá mii ña, Tó'o ko Jesúcristu.

Dā kii nteé xio ta'an xúkūn san

¹⁰ Divi nto, tā'an kó, kaka'án u ni nto kuēnta iña Tó'o ko Jesúcristu dá kaka'án u é na vii ntó da xe'é ne, natíin dadíi nto ni tā'an nto. Nā ku kīi nteé xio ta'an nto, tsí uun kuédadii tsi é kadā kuení nto. ¹¹ Tsí kaka'an ñávi'i Cloee ní ko tsi ntánāa núu nto ni tā'an nto. ¹² Kaka'an ñá tsi iō ntó ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Pablu”; iō ntó ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Apolo”; ō “Xu'ú ne, kantikín u Pedru”; ō “Xu'ú ne, Cristu kantikín u”, xkoó ka'an nto. ¹³ ¿Vá ūvi nuu ntú Cristu? ¿Vá xū'ú ntu é Pablú u ña é xi'í ntiká krusi kan kuēnta iña nto? ¿Vá kuenta iña ko ítsi ntute nto? ¹⁴ Ntá tsi dóo vā'á ō tsi nté uun nto ña ni nakutsi ntúte ú nto; da mii tsi Crispu ni Gáyu. ¹⁵ Dukuān ne, ñá xoxó kuvi ka'an i e ítsi ntute nta'a ko. ¹⁶ Naka'án kó tsi nakutsi ntúte ú ñavi'i Stefanú di. Ntá tsi ña naka'án ko té nakutsi ntúte ú tuku ká ña'a di. ¹⁷ Tsí Cristú ne, ñá ni taxnúu ña ko é nakútsi ntute ú ña'a, tsi xu'ú ne, taxnúu ña ko é ká'an ntódo u tú'ūn é vā'á san nté koo nakáku ō. Nā kakā'án u tú'ūn e dóo vi'xín kaa san é vata té dóo tu've ko, vata koo é ña ku dé kuení nto te nakáku nto kuenta iña tú'ūn e dóo ki'in iní i é káka'án u ni ntó, vata koo é ña nantii ní'ni u e dóo nuu á'vi i é xi'í Cristu ntíká krusi kan kuēnta iña ko.

Xé'e Xuva kō é kúvi vii Cristu é un ntí'i, e dóo ki'in iní ñá vata kaa mii ñá

¹⁸ Dá kakā'an o tsi xi'í Cristu ntíká krusi kán ne, ñá té nté kaa tuntu kaa tú'ūn sa'á, kuiní ña'a, ña ntaíka itsi dô'ví san. Ntá tsi divi ō e ntántikín o Cristu, ña é nakáku kō ne, tú'ūn sa'á ne, tú'ūn iña núu i e dóo ka'nu é edé Xuva ko iña ko, kuiní kō. ¹⁹ Du'va ō kúvi vatá ó uve na'a kaka'an tú'ūn Xuva kō: Nantí'í u é ki'in iní ña'a, ña dóo ki'in iní i; nāxtuví xio u é kãñ'e e diki ñá'a sán di, ka'an.

²⁰ ¿Mí'i ntu núu á'vi ña'a san, ña e dóo iní san, ni ña dóo tu've i iñá leí san, ni ña e dóo ini ka'an nuu i é ió ñuxiví a? Nãñ'e e Xúva ko kō tsi nee iña e dóo vā'á

ñuxiví a, kuíni kō ne, ñá tē neé nuu á'vi i núu ña. ²¹ Dōó ki'in iní Xúva kō, tsi ñá ní dē va'a ña é kutūni ñá'a san nee ñá'a ña kuenta iña i e dōo ki'in iní ña, ntá tsi dōo xkúntee iní ña é nakakū ñá ña'a, ña é kuinti'xe i ña kuenta iña tú'un e dōo tuntu kaa é ká'an ntódo o.

²² Ña Israeé san ne, ncho kiní ña nuu i e dōo ka'nu; ña griegú san ne, dōo ncho kutú've ña, é kuki'in iní ña. ²³ Ntá tsi xo'ō ne, ntáka'an ntódo o iña Cristu, ña é xi'í ntiká krusi kan kuénta iña ko. Ña Israeé san ne, dōo doka'an é ntáka'an o, kuíni ña. Ña tuku tatá i san ne, dōo tuntu ka'an o, kuíni ña. ²⁴ Ntá tsi xoo ñá'a, ña e kána Xuva kō né, kuān te ña Israeé ñá ne, o kuān te ña griegu ñá ne, kutuni ña tsí Cristú ne, nī'i ña é kūvi víi ña da neé ka ntí'i nuu í, ne, nī'i ña e dōo ki'in iní ña kuenta iña Xuva kó di. ²⁵ Tē nee iña é kade Xuva kō e dōo tuntu kaa, kuíni ña'a sán ne, diví e díi ka vá'a kuē'en é vata kaa é tu've ña ñuxiví a. Nee iña e dōo vita iní Xuva kō ne, diví e díi ka ntii iní i é vata kaa ña ñuxiví a. ²⁶ Divi nto, tā'an kó, na naka'an ntō nte ntáa nto dā kána Xuva ko ntō. Ñá titin nto e dōo tu've nto, vatá o tú've ña ñuxiví a. Ñá titin nto e dōo na'nu ña'a nto ne, ña titin nto e dōo kuika ntō di. ²⁷ Ntá tsi nuu i e dōo tuntu kaa, kuíni ña ñuxiví a ne, diví é nākaxnúu Xuva kō é nakō'xó ntee ñá ñuxiví san, ña e dōo ki'in iní i ne, nākaxnúu Xuva ko nūu i é ña ntii iní i san é nakō'xó ña'a, ña e dōo ntii iní i san. ²⁸ Nakaxnúu Xuva ko ñá'a, ña é ña váda ntaidiá'vi, kuíni ña'a ñuxiví sa, nī ña'a, ña é ña ntío kue'en tsí ña'a san, nī ña'a, ña é ña te neé nuu á'vi i, kuíni ña'a sán di, vata koo é na nakō'xó ña ña'a, ña dōo na'nu ña'a san. ²⁹ Tsi ña kúvi víi ka'nu nté uun ña'a nuu Xuva ko. ³⁰ Tsi mii Xuva kō né, tá'xi ña é uun kuéad# tsi ntuvi o ni Jesúcristu. Nta'a Jesuú ne, ta'xi ña e dōo ki'in iní kó nī é ntuntoo kuétsi ko, nī é ntuviko o kuénta iña Xuva ko, tsi e ntá'vi ña kuétsi kō dá xi'í ña. ³¹ Du'va o kúvi nuu i sá'a vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Xoó ncho kada ka'nu mii i kúnu i ne, na káda ka'nu ña kuenta iña Xuva ko”, ka'an.

2

Tú'un Cristu, ña xi'í ntiká krusi kan

¹ Xu'ú ne, dā xeé u mí ntoo nto, tā'an, é ká'an ntódo ú ni ntō é nuu é ntaá í iña Xuva kó ne, ñá ni ká'an u ni nto tú'un e dōo vi'xin kaa, nté tú'un e dōo ki'in iní i san. ² Tsi dé kuení ko é ña te nee iña ka'an u ni ntō é da mii tsi tú'un Jesúcristu, nté o xi'í ñá ntiká krusi kan kuénta iña ko. ³ Dá itiví u ni ntō ne, ña túvi ntii ko. Koó da kan'i u tuví u e dōo u'ví ko. ⁴ Dá kakā'an u ni nto, nī dá kakā'an ntódo u ne, ñá tē tú'un e ntáka'an ña e dōo ki'in iní i san é káka'an u ni ntō, tsí tá'xi Espíritū Sántū sán ko ntii ñá é kivi nakuá'a u nto, ⁵ vata koo é na kunuu iní ntó Xuva ko, ña e dōo ka'nu, ña te é kunuu iní ntó ña'a, ña e dōo ki'in iní i san.

Kanañ'e Espíritū Sántū san ko xoo é Xuva kō

⁶ Ntá tsi kaka'an nti tú'un é ki'in iní ni ña e díi ka ini tú'un Xuva kō. Ntá tsi ña te diví tú'un e ntáka'an ña dōo tu've i san, nté tú'un e ntáka'an ña ntádē kú've ñuxiví a vevii, tsí ña ná'a ka kuntōo ña ñuxiví a. ⁷ Ntá tsi tú'un é káka'an nti e dōo ki'in iní iña Xuva kó ne, iña nuu i é tūvi xu'u un tsi nte dí'na da de kú've ñá ñuxiví san. Núu i sá'a ne, diví é nī'i ko é vā'a nta'a Xuva kō. ⁸ Nté uun ña'a, ña ntádē kú've ñuxiví a ne, ñá ni kutūni ñá nuu i sá'a. Tē dí ni kutūni ñá ne, ñá ni naxntē ñá Tó'o kō ntiká krusi kan, ña dōo ka'nu. ⁹ Ntá tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Núu i é vāta kiní o, é vāta tekú kō, é vāta ki'in dikí kó ne,
é xtuví tú've Xuva ko nūu i tsíkan iña ña'a, ña é ntákuinima í ña,

ka'an tú'un ña. ¹⁰ Sá'á ne, nañē'é Xuva ko ko ntá'a Espíritū Sántū san. Tsi Espíritū sán ne, kaito nteé ña é un ntí'i ūn tsi nte nuu i é ña káñe'e dikí ko iña Xuva ko, é da mii tsi Xuva kō é Ini ña.

¹¹ Ntá tsi ¿xoo ntu ini i nee iña é kadē kuení tuku ña'a? Tsi da mii tsi nima ña é ini. Dukuān ne, da mii tsi Espíritū Sántū san ini ña nté o kadē kuení Xuva kō. ¹² Ntá tsi xo'ō ne, ña ni nī'i ko é nakua'a o nuu i é iō ñuxiví a, tsi xo'ō ne, nī'i ko mii Espiritū Xuva kō vata koo é kūtuni ko nuu i é kata'xi Xuva ko kō tsi dóo vá'a ó de ña ni kō. ¹³ Ná tē tú'un é dóo ini ña ñuxiví sa é kaka'an ntí nuu i sá'a, tsi tú'un é nañē'e Espíritū Sántū sán ntí é kaka'an ntí. Dukuān é kanañē'é ntí ña'a, ña é nuu Espíritū Sántū san nima i, núu i é kaka'an Espíritū Sántū san.

¹⁴ Ntá tsi ña'a, ña é ña te núu Espíritū Sántū nima i ne, ña kúvi kī'in dikí ña tú'un é ncho ka'an Espiritū Xuva ko ni ña. Dóo tuntu kaa tú'un san, kuini ña, tsi ña te núu Espíritū Sántū san nima ña é nañē'e ña ña nee é kani tú'un. ¹⁵ Ntá tsi ña'a, ña é nuu Espíritū Sántū nima i ne, kuvi ka'an ntée ña un ntí'i nuu i. Ntá tsi ña ne, xoxó kuvi ka'an ntée i ña. ¹⁶ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: “¿Xoo ntu ini i nté o kadē kuení Xuva kō? ¿Xoo ntu kuvi nañē'é i ña itsi?”, ka'an. Ntá tsi xo'ō é i'xá Xuva ko o ne, ntádē kuení ko vatá ó kadē kuení Cristu.

3

Ña ntáde tsiñu dadí iña Xuva ko

¹ Ña ni kúvi ká'an u ni nto vatá ó kaka'an u ni ña'a, ña é ini va'á Xuva ko, tá'an. Ntá tsi kaka'an u ni nto vatá ó kaka'an u ni ña'a, ña é da mii tsi é ini nee iña é iō ñuxiví a. Vata kīni vá'a nto nuu i iñá Cristu, tsi vata ntáa i'xa ikín san ntáa nto. ² Vatá ó kaxé'e o dikui é kō'o i'xa ikín san é vata kutí i é ká'xi kúñū ne, kuān ó kanaku'á u nto núu i é kī'in iñi san di, tsi vata kutí nto kī'in dikí nto tú'un é kī'in iñi san. Nté vevii vata kutí nto kī'in dikí nto, ³ tsi ntáde dukuan nto vatá o ntáde ña ñuxiví san. ¿Ñā ntu te dukuan o ntáde nto da ntákune'ū iní nto ni tá'an nto, o da ntánaa núu nto ni tá'an nto? Dito tsi ntáde nto vatá ó de ña ñuxiví san. ⁴ Kaka'an ntó, uun ña'a ntó: “Xu'ú ne, kantikín u Pablu.” Tuku nto ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Apolo”, xkoó ka'an nto. ¿Ñā te dukuan nté o ntáka'an nto vatá o ntáka'an ña ñuxiví san?

⁵ ¿Xoo ntu é Apolo í san? o ¿xoo ntu é Pablu í san di? Kūdii ña ntáde tsiñu iña Xuva ko ntí é ntánaku'á a ntí nto é kuinti'xe nto ña. Da mii tsi é táxnuu Xuva kō ntí é kade ntí, é un é un ntí. ⁶ Xu'ú ne, da mii tsi é nakū'xi u tsikín sán ne, Apoló san ne, dá'vi ña ntúte. Ntá tsi Xuva kō tá'xi ña é kuē'nu. ⁷ Dukuān ne, ná te ká'nu ña'a ña kai'xi tsikín san, nté ña kadá'vi ntute sán di, tsi mii tsi Xuva kō é dóo ka'nu ña, tsi dá'vi ña né, kata'xi ña é kuē'nu. ⁸ Dadí tsi nuu á'vi ña kai'xi tsikín sán ni ña kadá'vi ntute san. Ntá tsi tá'xi Xuva kō é vá'a iña ña, é un é un ña, vata tsi ó kade tsiñu ña. ⁹ Dadí tsi ntáde tsiñu ntí iña Xuva ko. Dívi ntó né, vata ntáa ñu'u é katavi nuu Xuva kō ntáa nto. O vata ntáa vi'i é kaxntísi Xuva kō ntáa nto. ¹⁰ Xu'ú ne, vata kaa ña kadama, ña odo núu, kaa ú, e tá'xi Xuva kō é kutúní ko nté koo kada vá'a ú etí vi'i san. Tuku ña'a ne, katsodo ña ntó'o nuu i kan. Ntá tsi na kōto vá'a ña, xe un xé un ña, nté o ntáde tsiñu ña. ¹¹ Jesucristú ne, dívi ña é vata kaa etí vi'i san kaa ña. Ña kúvi nani'i ko tuku etí vi'i é díi ka va'a é dívi ña. ¹² Dóo titín nuu i é kuvi tsodo o etí vi'i san. Kuvi tsodo o oró, o kaá ku'i'xín, o xūu é dóo nuu á'vi i, o kuvi tsodo o útún, o xó'o, o chān. ¹³ Tē ita ntí'xin ñu'ú san vi'i sán ne, kutuni ko te vá'a nuu i é dé tsiñu nī'i ña xntísi i san. Kuan kōo kutuni ko xoo é dé tsiñu vá'a i ntuvi te vexkáda kú'vō Xuva kō, tsi vata kaa ñu'ú san kaa ña te kúvi. Te kuña ntí'xin tsiñu ko nuu Xuva kō ne, dóo díto te vá'a o dé tsiñu o né, o tē ña vá'a o nī de tsiñu o. ¹⁴ Te kúti tsiñu kō é kuntísi te kuña ntí'xin ñu'ú san ne, nī'i kō é vá'a. ¹⁵ Ntá

tsi te koko e dé tsiñu ò ne, kunaá iña ko. Ntá tsi mii ò ne, nakáku o vatā o dé ña'a é da mii kúñu i nakáku ña dá i'xi ví'i ña.

¹⁶ ¿Ñá ñi ni ntú nto tsi ví'i Xuva kō kúvi nto, tsí nuu Espiritu Xuva ko nima nto? ¹⁷ Te xōo ña'a nakatsin ña ví'i Xuva kō né, nakatsin Xuva ko ñā di, tsí xúkun Xuva kō né, kúviko kuenta iña ña. Divi xúkun tsikán ne, divi o xo'ò.

¹⁸ Ñá ku kani nta'ví mii ntō kúñu ntō. Te iō nto e dóo ki'in iní ntō, kuini nto, vatā ó ini ñá ñuxiví san ne, díi ka vá'a ó te ntuvi nto vata kaa ña'a, ña é ña te neé ini, vata koo é kütú've nto é nuu é ntaā i. ¹⁹ Nee iña e dóo ki'in iní ñuxiví san ne, ñá vādá kaidiá'vi nuu Xuva ko. Tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nuu i é kīni kaa e ntántukū nuni ña ne, divi tsi nūu i é kue'é Xuva kō é kō'xó nteé ña”, ka'an. ²⁰ Kaka'an xtúku tú'un ñā di: “Ini Xúva kō é un nti'í é kadé kuení ña'a, ña e dóo tu've i ñuxiví san ne, ñá vādá kaidiá'vi kue'en tsi”, ka'an tú'un ñā. ²¹ Dukuān ne, ñá ku kada ka'nu nto te kantikín ntó dā xóo ká ñatīi, tsí un nti'í nuū i é kāduku ntée nto. ²² Tsi kuān té Pablu, ni Apólo, ni Pedrú, ni kani ñuxiví san, ni ntūvi iña kó, ni dōxi'i san, ni é un nti'í é iō vevíi, ni é un nti'í é kōo ntuvi é vè'xí ne, un nti'í nuū i sá'a é kāduku ntée nto. ²³ Divi ntō ne, ntáduku ntée nto Cristu. Cristú ne, kaduku ntée ña Xuva kō.

4

Tsiñu é ntáde pustru

¹ Na kütuni nto tsi nti'í ne, ña ntáde tsiñu iña Cristú nti, é uvé nta'a nti tú'ün e dóo ví'xin o iña Xuva ko. ² Xoó ña'a é küntee nta'a i ne, kantio é káda ntaa ña nee nti'í nti'í é káka'an tó'o ñā. ³ Xu'ú ne, ñá káde ú kuentá te ká'an ntó te vá'a u ne, o tē ña vá'a u, o kuān te dá xóo ka ña'a kuan koo ka'an ñā di. Nté divi ú ña kuvi ká'an u neé ña'a u. ⁴ Ña te neé ni idé u, kuini ko, ntá tsi xoó ntu ini i te kuan ó. Da mii tsi Xuva kō é kuvi ka'an ñā te vá'a u ne, o te ña vá'a u. ⁵ Dukuān ne, ñá ku ká'an ntó te xoo dóo va'a i, ò xoo ña vá'a i, da nté nainu xtúku Xúva kō. Tē naínu ñā ne, naxi'í nuu ña nima ko vata koo é kütuni ko nee iña é ñu'u xū'u. Ta'xi Xuva ko kidaā é ntií dító un nti'í é ntáde kuení kō é nuu nima ko. Kidaā ne, ka'an Xúva kō nee iña e dóo va'a iña ko, xe un xé un ò.

⁶ Nto'ó, ta'an, kaka'an u ni nto nuū i sá'a e vá'a tsi mii ntō. Kaka'an u iñá Apoló ne, iñá kó di, vata koo é kīni nto nti'í ne, kutú've nto é ña kuita nti'xin nto vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō, vata koo é nté uun nto ña ká'an nto: “Ña sá'a ne, dōo vá'a ña”, ò ka'an nto: “Ña tsikán ne, ñá vā'a ña'a ña”, koo ka'an nto. ⁷ ¿Xoó ntu kantavá'a ña'a i nto te díi ka vá'a ña'a nto é vata kaa ña nguii san? ¿Nee iñá ntu iō iña nto é ña ni ta'xi Xuva ko? Ntá tsi te ta'xi Xuva kō ne, ¿nté kui kade ka'nu nto vata sá té kuenta iña mii nto ni ní'i nto?

⁸ Divi ntō ne, é dóo kuika nto vè; ñá tē nee iñá ka ntátaan núu nto. Mii ntō ntáde nto rei, é nté ñá vādá ka m'i'í ntátaan núu nto nti. Tē dí nuu é ntaā i é rei nti'xe nto ne, kadá kú've dadí nti ní ntō. ⁹ Ntá tsi nti'í é pustrú nti ne, vata te ta'xi Xuva kō é ntií nti un tsi nte ata i kan. Kuan ò dé kuení ko. Vata ntáa ña'a, ña ní'i i doxi'í san ntáa nti, é kani ñuxiví san ntaíto dító ña nti, ni ùn nti'í nti'í ánje, ni ùn nti'í nti'í ña'a san. ¹⁰ Nti'í ne, dóo tuntú nti kuenta iña Cristu. Ntá tsi nto'ó ne, dóo ki'in iní nto é kudadií nto ní Cristu. Nti'í ne, ña túvi ntií nti, ntá tsi nto'ó ne, dóo iō ntií nto. Nti'í ne, ña ntaiko ñu'u ña'a sán nti, ntá tsi nto'ó ne, dóo ntaíko ñu'u ña'a san nto, kuini nto. ¹¹ Nté vevii ntákakin nti ne, ntaísi nti ntute. Ña túvi dóo é kú'un nti. Dōo ntáde xení ña'a san ní nti ne, ña túvi ví'i mii nti'í mi é kuntōo nti. ¹² Nti'í ne, dóo ntánto'o nti é nta'a nti ntáde tsiñu nti. Dá ntáka'an kīni ña'a san ní nti ne, ntánantiko kōó nti, kaka'an nti: “Na kunūu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō”, xkoó ka'an nti. Dá ntáde ña ní nti é kīni kaa ne, ntákutii nti'í nti ní má nti. ¹³ Dá ntáka'an kīni ña ní nti ne, ñá tē ntákudiín nti ní ñā, tsi ntánaka'nu nti iní ñā. Ntáde ña ní nti vata te ñe'e ñuxiví sa kúvi nti,

vata ntáa nuu i é ña kaidiá'vi ká i e ntánakuítá ña'a san. Un tsi nté veví ne, kuan tsí ó ntáde ña nī nti.

¹⁴É kakā'án u ni ntó sa'á ne, ñá te kakā'án u é kúka'an nuu nto, tsí kade tii ú ni ntó vata kaa i'xá mií ko e dóo kakuinimá ko i. ¹⁵Tsí kuan te u'xi míil mastru nto, ña é ntánañé'e i nto iñá Cristú ne, ntá tsi ña titín uva ntó. Divi u é uva ntó, tsí nañé'e ú nto tú'ún é vā'á san nté koo kuinti'xe nto Jesúcristu. ¹⁶Dukuān ne, kaikān u da xe'e ntá'a nto é kuntikin ntó ko ne, vii ntó vata tsí ó de ú san.

¹⁷Kuenta iña i sá'a ne, taxnúu ú Timoteu, é vata kaa i'xá mií ko, ña e dóo kakuinimá ko. Ná kaxtuví mií ña é kuntikin ñá Xuva kō. Divi ña naka'an ñá ntó nté o dé u é kantikín u Cristú, vatá ó kanañé'e u ña'a san má úkún dá mí'i ka kañé'e u. ¹⁸Ió ntó ne, dóo ntáde na'nu nto, tsí kuini nto ne, ña kí'xi ká u, kíxkoto ni'ni ú nto. ¹⁹Ntá tsi ña kukuíi ka dá kí'xi ú, te Xuva kō ntio ña. Kidáa kutúni ko te kúvi vii ntú'xe ña ntáde na'nu ña'a sán ne, o kúdií da ntáka'an ña. ²⁰Tsi mí kadé kú'vé Xuva kō ne, ñá te da mí tū'un kúvi, tsi dóo ió ntií ña neé vii ña. ²¹¿Nee iñá ntu é ntio nto: é kí'xi ú mí ntoo nto é nāa ú ni ntó né, ó é kīnī u nto e dóo kakuinimá ko nto?

5

Kadé kú've ñá iña uun ña'a, ña kade é kīni kaa

¹Ntáka'an ñá'a tsí uun ña'a ntó ne, kaeni dikí ña ñad'í úva ña. Nté ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, ñá ñni ña é kuān koo vií ña, é náki'í ña ñad'í úva ña.

²Divi ntó ne, naa i é kuntōo nto dontíni ne, da ntáde na'nu ña'a nto. Ña tii, ña é kuān ó de sán ne, kantio é nantii nto ña. ³Kuān té xoxó u mí ntoo ntó ne, dóo kadé kueni ko iña nto. Vata tsi té tuví dadíi ú ni ntó, tsí é de kú've ú iña ña kade é kīni kaa san, nta'a Tó'o ko Jesúcristu. ⁴Dá ntánataká nuu nto ne, vata tsi té ntoo dadíi ntí ni nto, ntó'ó nī Tó'o ko Jēsuu, ña e dóo ió ntií i. ⁵Kidáa ne, ntáda nto ña kuenta ntá'a tó'ó e ña vā'á sán vata koo é nt'íi kue'en kúñu ña ne, nakáku nima ña ntuvi te vē'xí xtuku Tó'o ko Jēsuu.

⁶Ñá vā'á o é ntáde na'nu ña'a nto. ¿Ñá ntu ñni nto tsí te nākudáka un síin u'xen ia u'xen vā'á san ne, kuia kaníi tí'nti i? ⁷Nakate nto kuétsi nto ni vē, tsí kanatívi kúñu kō dá ió kuetsi ko, vatá ó kanatívi u'xen vā'á san dá kanakudáka ni'í u'xen iá san. Na ntúvā'a nima nto vata kaa u'xen vā'á san e nté un síin u'xen ia ña kadáká ka. Vā'á o é kuān koo vií nto, tsí Cristú ne, vata kaa a le'ntu é xi'í kuenta iña ko kaa ña. ⁸Dá ntáde o viko kati sán ne, ñá ku de tsiñu ni'í o u'xen iá san. Dukuān ne, ña vā'á o é kudáka é kīni kaa sán nima nto, nté da neé ka nuu i é ña vā'á. Tsí kaníi nima kó na vii o é vā'á san nī é nuu é ntaā í san.

⁹E dí'na taxnúu ú tutú nta'a nto é kākā'án u é ña ku xkuntikin nto ña kini ntáa san. ¹⁰Ntá tsi ñá te kākā'án u é ña ku ká'an kue'én ka ntó ni ñá'a, ña kini ntáa, ña é ntoo ñuxiví a, ña ntaéni dikí, nī ña ntákune'u iní i, nī ña ntaído dú'u, nī ña ntánuu iní i santu, tsí te kuān ó ne, kantio é ntii nto ñuxiví san. ¹¹É kākā'án u ni ntó ne: Ná ku ika dadíi nto ni da xóo ka ña'a, ña é kākā'an é kakuinti'xe i Xuva kō ne, ntá tsi kade ña é kīni kaa, te tii, te ñad'í ña, o té kakune'u iní ña, o kánuu iní ña santu é ntúvā'a naa, o kākā'an kīni ña iña ña'a, ó ña kí'vi ne, ó ña du'u. Nté ña ku ka'xi dadíi nto ni ña. ¹²Tsí kaduku ntée nto é kadá kú've ntó iña ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Ná kadūku ntée u é kadá kú've u iña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō. ¹³tsí mií tsi Xuva kō é ká'an ñá te ió kuetsi ña. Ntá tsi ntó'ó ne, naxtuví xio nto ñatíi, ña kade é kīni kaa san.

6

Ña ntákuinti'xe i, ña ntátsi'i kuetsi ta'an

¹Dá ió nuu i é ncho tsi'í kuetsi nto ta'an nto ne, ¿neé ntu tsiñu kí'in nto nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san? ¿Nté kui ña kí'in ntu nto nta'a ña ntákuinti'xe i

san? ² ¿Ñā ntu íni nto tsí xo'ō é ntákuinti'xe ko Xuva kō ne, kada kú've o iña ña ñúxivi san rkontuvi? Te ñi'vi ntō é kadā kú've ntō iña ña ñúxivi san rkontuvi ne, ¿nté kui ña kuvi ntu kada kú've ntō nuu i é ña kue'é san? ³ ¿Ñā ntu íni nto tsi te kúvi ve ne, un tsi nte ánjē sán kada kú've o iña ña? Dukuān ne, ñi' ka ña ntii tu'un kada kú've o nuu i é iō ñúxivi a. ⁴ Te iō nto é ntánā núu nto kuenta iña i é iō ñúxivi a ne, ¿nté kui ntáde ntu nto kuenta ña'a, ña é ña té neé kaduku ntée i íni ukūn Xuva kō? ⁵ Kaka'án u sá'a vata koo é na kúka'an nuu nto. ¿Vá ña xoxó ntu nté uun ña'a nuu ta'án ña nto é ñā íni ña é kadā kú've ñā iña ta'an ña? ⁶ Ntá tsi nto'ó ne, ñā te da mii tsi é ntátsi'i kuetsi ta'an nto, tsí nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san ntáñe'le nto, ntátsi'i kuetsi ta'an nto.

⁷ É kuān ó ntátsi'i kuetsi ta'an nto ne, ¿nté kui ña ñi' ka vá'ā ó é na kútií nto nima ntó te kade ña ni ntō é kīni kaa? ¿Nté kui ña ñi' ka vá'ā ó é na kútií nto nima ntó té kaeni nta'ví ña nto? ⁸ Ntá tsi nto'ó ne, kantēi é ntáde nto. Tsi un tsi nte ta'an mii nto ntáde nto ni ñā é kīni kaa ne, ntaēni nta'ví nto ña ñi.

⁹ ¿Vá ñā ntu íni nto tsí ña'a, ña é ntáde nuu i é kīni kaa sán ne, ñā ñi' ña é vá'á nta'a Xuva kō? Ñā ku ení nta'ví mii ntō kúñu ntō; nté ña'a, ña é káde é kīni kaa ni ñadř'i san, nté ña kanuu íni i santu, nté ña kaeni dik'i ñadř'i é ña te ñadř'i mii i, nté natii, ña kaeni dik'i ñatii ñi' i, ¹⁰ nté ñā du'ú, nté ñā dóo kue'i, nté ñā k'i'vi, nté ña'a, ña kadá'vi dovete tá'an i, nté ñā kaeni nta'ví ña'a é ñi' ña é ntio ña ne, nté uun ña'a, ña kuān ó de san, ñā ñi' ña é vá'á nta'a Xuva kō. ¹¹ Iō ntó ne, kuan ó dé nto kidaā ñi. Ntá tsi vevii ne, é ntūntoo nima nto. É xtúvi xio Xuva ko ntō é kúvi nto iña mii ña. É ntúvá'a nto ni Xuva ko vē, kuenta iña Tó'lo ko Jesúcristu ni Espiritu ñā.

Kūñu kō ne, iña Xuva kō

¹² Kuvi víi u da neé ka nuu i, ntá tsi ña te un nt'i nuu i é vá'á iñā ko. Kuvi víi nti'xe ú da neé ka nuu i, ntá tsi ña da vá'a ko é da neé ka nuu i é kúvi víi ñi ko. ¹³ Iō ña'a xkoó ka'an ña: “É ká'xi o ne, iña xido ko. Xido kō ne, iña é ká'xi o”, xkoó ka'an ñā ñi. Ntá tsi ntuvi tsi nuu i é nant'i Xúva ko i te kuvi. Kūñu kō ne, ñā te iña i é kaní dik'i ó ñatíí san ne, o ñadř'i san, tsi kúñu kō ne, iña Xuva ko. ñi'vi ñā ne, iñā kúñu ko ñā. ¹⁴ Vata tsi o dé Xuva kō é nantóto ña Tó'lo kō Jesucristu ne, kuan tsi koo nantóto ña kō ñi, tsi dóo iō ntíi ña.

¹⁵ ¿Ñā ntu íni nto tsi kúñu ntō ne, iñā Cristu? ¿Vá k'i' ntu ú kúñu Cristu ne, dá nata'an ntée ú ñadř'i kīni kaa? ¡Ñā kúvi! ¹⁶ ¿Ñā ntu íni nto tsí ñatíí, ña kanata'an ntée ñadř'i kīni kaa sán ne, uun tsi kúñu ntákuvi ña ntuvi ña? Tsi tú'un Xuva kō ne, kaka'an: “Ntuvi ñā'a sán ne, uun tsi kúñu kúvi ña”, ka'an. ¹⁷ Ntá tsi té xoó kanakuntee tá'an i Xuva kō ne, uun tsi espíritu kúvi ni ñā.

¹⁸ Dukuān ne, kunu nto dá ncho natā'an ntée nto kúñu nto nūu i é kīni kaa. Tsi da neé ka kuetsi é káde ña'a sán ne, ñā té neé kade i kúñu ñā. Ntá tsi xoo kanatā'an ntée i kúñu i é vii núu i é kīni kaa sán ne, é kuetsi tsi mii kúñu ñā kade ña. ¹⁹ ¿Ñā ntu íni nto tsí kúñu ntō ne, vi'í ukūn Espiritu Sántu é tá'xi Xuva kō é kunūu nima nto? Ñā te iña mii ka nto kúñu ntō, ²⁰ tsí ña te nté kaa a'vi i ntá'vi Xuva ko kuēnta iña nto. Dukuān ne, ntio é kada ka'nu nto Xuva ko ñi kúñu ntō.

7

Itsi iña ñā ntatánta'a

¹ Vevii ne, kaka'án u ni nto nūu i é tsixe'le ntō ko da táxnuu nto tutú nta'a ko: ñi' ka vá'á ó té ña tánta'a ñatíí san. ² Ntá tsi da xe dóo iō nuu i é kīni kaa é ntáko'xo ntée ñā ne, é un é un ñatíí san ne, na koo ñadř'i mii ñā. É un é un ñadř'i san ne, na koo xii mii ñā ñi. ³ Na káda ntaa ñatíí san ni ñadř'i ñā. Ñadř'i san ne, na káda ntaa ñā ni xii ñā ñi, vatá ó kantio é vii ñā, xe un xé un ña. ⁴ Tsi

ñadĩ'í san ne, ñá te iña mí ka ña kúñu ñá, tsi iña xii ña. Kuan tsi kaa iña ñatíi san di, tsi ña te iña mí ka ña kúñu ñá, tsi iña ñadĩ'í ña. ⁵ Ñá kú ka'an ñatíi san é ña ncho kutuví dadii ña ni ñadĩ'í ña, o ñadĩ'í san, ñá ku ká'an ñá é ña ncho kutuví dadii ña ni xii ña. Na natiin ña é kúntoo xio ña un taan vata koo é nĩ'i ña ntuví é ka'an ntá'vi ña. Tē kúvi ka'an ntá'vi ña ne, dá nākuntóo dadii xtuku ña vata koo é ña kuvi vii tó'ō é ña vá'á é kō'xó nteē ñá nuu i é kīni kaa, tsi ña kutii ña é kúntoo mii ña.

⁶ Ñá te kaka'án u te kuetsi é vii nto sá'a, ntá tsi kaka'án u tē ncho tánta'a nto ne, vá'a ó. ⁷ Díi ka vá'á ó te díi un ntii ntii ñá'a vii ña vatá ó de ú, kuini ko. Ntá tsi Xuva kō né, vatá ó ntio ña ne, xé'e ña xe un xé un ña'a e túku e túku nuu i nté koo vii ña.

⁸ Tē xoo ña kuetsi é vāta tánta'a ña, o ñadĩ'í kii san di, kaka'án u tsi díi ka vá'á ó te kúntoo mii ntō é ña nātanta'a nto, vata kaa ú xu'u. ⁹ Ntá tsi tē ña kutii nto nĩ kúñu ntō ne, tánta'a ntō. Díi ka vá'á ó e tánta'a ntō naa i é kadā kueni nto é vii nto é kīni kaa ni kúñu ntō.

¹⁰ Ntá tsi ña'a, ña e tánta'a ne, kaka'án u ni ñá é ña ku xtuví mii ñadĩ'í san xii ña. Ñá te xū'u é kaka'án u sá'a, tsi Xuva kō é kuān ó kaka'an ña. ¹¹ Ntá tsi te naxtuví mii ñadĩ'í san xii ña ne, ñá ku nātanta'a xtuku ña. Díi ka vá'á ó te ntūvá'a ña ni xii ña. Dukuān ne, ñá ku na xtuví mii ñatíi san ñadĩ'í ñá di.

¹² Iña ña nguii sán ne, ñá ni ká'an Xúva kō. Ntá tsi kaka'án u te iō uun ñatíi, ña kakuinti'xe i ne, iō ñadĩ'í ñá, ña é vata kuinti'xe i Xuva kō né, tē ntio ña kúntoo ña ni xii ña ne, vá'á o. Ñá ku kii nteé xio ta'an ña. ¹³ Kuan tsi o díi, te iō uun ñadĩ'í, ña é kakuinti'xe i ne, ntá tsi xii ña ne, ñá kakuinti'xe ña ne, tē ntio xii ña é kutuví ka ña ni ñadĩ'í ñá ne, vá'á o. Ñá ku kii nteé xio ta'an ña. ¹⁴ Tsi xii ña, ña é ña kakuinti'xe i sán ne, tuvi étsin ña nuu Xuva ko, tsi tuvi ni'i ña ñadĩ'í ña, ña é kakuinti'xe i san. Ñadĩ'í san di, ña é vāta kuinti'xe i ne, tuvi étsin ña nuu Xuva ko, tsi tuvi ni'i ña ñatíi, ña é kakuinti'xe i san. Tē ña'a ne, i'xá ña ne, kuvi vata ntáa i'xá ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi ntoo etsin i'xá ña nuu Xuva kō di. ¹⁵ Ntá tsi te ña'a, ña é ña kakuinti'xe i san, ntio ña é natsoo mii tā'an ña né, na vii mii ña. Kidáá né, ñatíi o ñadĩ'í, ña é kakuinti'xe i sán ne, ña túvi nūu i iña ña. Tsi Xuva kō ne, ntio ña é vá'á ko kúntoo o. ¹⁶ Tsi xoo nto ini i te kuvi xntiin xii o é nakakú ña? ¿ō xoo nto ini i te kuvi xntiin ñadĩ'í o é nakakú ña?

¹⁷ Ntá tsi vata o tá'xi Xuva kō é vii ó, vata o kána ña kō, xe un xé un o ne, kuān koo vii o. Kuān ó kaka'án u ni ūn ntii ntii ña ntákuinti'xe i san. ¹⁸ Tē kána Xuva ko uun ña'a, ña tuku nūu san ne, ñá kuetsi é tē'nté kúñu é ixi ñá vatá ó de ña Israeé san. Tē kána Xuva ko ūun ña'a, ña Israeé san ne, ñá kuetsi é ntava'a xtuku ña kúñu ña. ¹⁹ Tsi Xuva kō ne, ñá káde ña kuenta te te'nte kúñu é ixi ko vatá ó de ña Israeé san ne, o ña'a. É nuu á'vi iña ñá ne, te káde ntaa ó da nēé ka é kaka'an ña. ²⁰ É un é un ña'a, kuan tsi koo na vii ñá vatá o dé ña da kána Xuva ko ñá. ²¹ Tē dóo kanto'o o kaden tsiñūn da kána Xuva ko o ne, ñá ku dē kueni o. Ntá tsi te tá'xi tó'o o Itsi é ntiin ne, ntiin. ²² Tsi xoo ñá'a, ña e dóo kanto'o i kade tsiñu da kána Xuva ko i ne, é nakakú Xuva ko ñá é kúntikīn ñá ña. Kuān ó di ni ñá'a, ñá é xoxo tó'o i da kána Xuva ko i, tsi iña Xuva ko kada tsiñu ña ve. ²³ Xuva kō né, ñii ña nto. Dōo á'vi ntá'vi ña nto. Dukuān ne, ñá ku dá vá'a nto é tuku ña'a nakáda tsiñu ña nto iña ña. ²⁴ É un é un nto, tá'an, vatá o dé nto da kána Xuva ko ntō né, kuan tsi koo vii nto. Na naka'an ntō tsi túvi Xuva ko ni ntō nguentúvi.

²⁵ Kuenta iña ñá ntoo miī, ña é vāta kīni ñatíi o ñadĩ'í, ña é vāta tánta'a ne, ña ni tá'xi Xuva kō nté koo ka'án u iña ña. Ntá tsi kuvi ta'xi ú itsi, tsi e dé ka'nu ini Xuva ko nĩ kō ne, kade ntaa u é kaka'an ña. Dukuān é kuvi kuinti'xe nto é kaka'án u. ²⁶ Dōo ntii tū'un é kúntoo o ñūxivi'a vevii. Dukuān é vá'á o tē ña tánta'a ñá'a san, kuini ko xu'u. ²⁷ Ntá tsi te iō ñadĩ'í ntō ne, ña ku nantuku ntō

nté koo naxtuvī mii nto ña. Tē vata tánta'a nto ne, ñá ku ntuku nto ñadi'í nto. ²⁸ Ntá tsi tē tánta'a nto ne, ña túvī neé nuu i é kīni kaa kade nto. Tē tánta'a ñadi'í san ne, ña túvī neé nuu i é kīni kaa kade ña di. Ntá tsi xoo é tánta'a i ne, nto'o ña ñuxivī a. Kuāñ ó kaka'án u ni ntō, tsí ña ntío ko é ntō'o nto.

²⁹ Sá'a ncho ka'án u ni nto, t'á'an: Ñá títin ka ntuvī ió é kuntuo o. Dukuāñ né, kuntuo ntó vata tsi tē xoxó ñadi'í nto. ³⁰ Xoo é tuvī nta'xa i ne, na kūtuvī ña vata tsi tē ña te túvī nta'xa ña. Xoo é dóo diní i ne, na kūtuvī ña vata tsi tē ña te díní ña. Xoo é kañii i ne, na kuntuo ña vata tsi tē ña tuvī nee iñá ió iña ña. ³¹ Xoo é kade tsíñu ni'í i é ió ñuxivī a ne, ña kú de ña kuenta neé ió ñuxivī a, tsí ñuxivī é kañni o vevíi ne, ña ná'a ká kutúvi.

³² Ñá ntío ko é dóo nanti'í nto iní nto. Xoo é vāta tánta'a i ne, kanti'í iní ña nté koo vií ña é vā'a é ntío Xuva ko. ³³ Ntá tsi xoo é ió ñadi'í i ne, kanti'í iní ña nté koo vií ña ñuxivī a ne, é kuē'e ña é vā'a ñadi'í ña. ³⁴ Kuan tsí ó ni ñadi'í, ña é ña ni xio xii i, ni ñadi'í kuetsí, ña é vāta tánta'a: kanñ nima ñá, kanñ kuñu ña kánti'í iní ña nté koo vií ña é vā'a é ntío Xuva ko. Ntá tsi ñadi'í, ña é tánta'a sán ne, kanti'í iní ña é ió ñuxivī a, ni nté koo vií ña é kutúvi diní xii ña.

³⁵ Kaka'án u ni nto sá'a é vā'a tsi mii ntō. Ñá te kaka'án u é ká'nté nuu u e tánta'a ntō. Tsí é ntío ko ne, é vā'a koo kuntuo nto. Ntío ko é ña koo nté uun nuu i é ká'nté nuu é kuntuo ntó kanñ nima ntó Xuva kō.

³⁶ Te uun ñatíi kadē kuení ña tsí kantío é tánta'a ña ni tá'nu katuví ni'í ña, tsí é ita ntí'xin kuia tun é tánta'a tún ne, tē kuiní ña é vā'a ó sá'a ne, na vií ña nee é dii ka vā'a o. Ñá te kini kaa é tánta'a tun. ³⁷ Ntá tsi te tuku ñatíi kadē kuení ña tsí vā'a o é kutuví mii ña é ña tánta'a ña ne, vā'a ó de ña di. ³⁸ Dukuāñ ne, xoo é tánta'a i ni tá'nu katuví ni'í ne, vā'a ó de ña ne, ntá tsi tē ña tánta'a ña ne, dii ka vā'a ó de ña.

³⁹ Ñadi'í, ña ió xí i ne, ntee títin ña da ni kántíto xii ña. Ntá tsi tē xi'í xí ña ne, kuví natánta'a xtuku ña ni da xóo ka ñatíi é ntío ña, ntá tsi uun ñatíi, ña é kakuinti'xe i Xuva kō di. ⁴⁰ Ntá tsi dii ka diní koo kutuví ñá tē ña nátanta'a xtúku ña. Sá'a é kadē kuení ko, tsí nuu Espiritú Xúva kō nimá ko, kuiní ko.

8

Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña nú sántu ña

¹ Sá'a kaka'án u ve kuenta iña i é tsíxe'e ntó'kó te kúvi ka'xi ó nuu i é ntátsido ña'a san nú sántu ña. Nuú é ntaā i é xkoó ka'án ñá'a tsí ió dikí kó nee iñá vii o. Ntá tsi é dóo ki'in iní kó san ne, diví kade i e dóo na'nu ncho vii o. Ntá tsi é kuinima tá'an kō ne, diví kade i é vā'a koo kue'nu o ni Xuva kō. ² Tē xóo ña'a dóo ió dikí i, kuiní i ne, vata kútú've nti'xe ña vata kaa un nti'í é ntío é kútú've ña. ³ Ntá tsi te xóo ñá'a kakuinimá i Xuva kō ne, iní Xúva ko nēe ñá'a ña.

⁴ Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña'a san nú sántu ñá ne, iní vā'a o tsi nté uun santu e ntúvā'a nāa ña te neé nuu á'vi i ñuxivī a, tsí mii tsi Xuva kō. ⁵ Ió ña'a é xkoó ka'án ña é ió xuva ña e dukún kan ni ñuxivī a di. Ñá te da dii nti'xe sántu ña ni tó'o ña ió. ⁶ Ntá tsi xo'ó ne, iní o tsi uun tsi Xuva kō é Uva ko ña. É un nti'í nti'í vé'xi nta'a ña ne, diví kuēnta iña ña é ntantíto o di. Uun tsi Tó'o ko Jesucristú di. Ede vā'a nti'í ña é ió né, diví kuēnta iña ña é ntantíto o di.

⁷ Ntá tsi ió ña'a, ña é ñá iní nuu i sá'a. Ió ñá ne, é kuiní ña é kunuu iní ña santu ña e ntúvā'a nāa. Kúviko e ntátsido ña nú sántu ña, kuiní ña. Te ká'xi ña é kuvíko é odóo nú sántu ña ne, kade ña kuétsi, kuiní ña ne, kakuudentu nima ñá di, tsí vata kuka'xi nuu ña ni Xuva kō. ⁸ Nuú é ntaā i é ña te kuenta iña i é kae'xi o é xee o nta'a Xuva kō. Ñá te neé kunaa o te ña ká'xi o ne, nté ña té neé ni'í ko té ká'xi o. ⁹ Kuví ka'xi ntó da nēe ka nti'í, ntá tsi kuenta vií nto ni tá'an nto, ña vata kuka'xi nuu ni Xuva kō, vata koo é ña kó'xo nteé ñá te ká'xi ñá vatá ó kae'xi nto. ¹⁰ Tsí nto'o é iní vā'a nto tú'un Xuva kō né, te kutuví ntó nú nāa mí kanuu iní ña'a san sántu ña ne, ña'a, ña é vata kuka'xi nūu é kuinti'xe

i Xuva kō ne, te kinī ñá nté o de nto ne, ñá u'vī ñá é kǎ'xi ñá di, kuān té ini ñá é ñá kúvi kǎ'xi ñá. ¹¹ Nto'ó é ini vá'a nto Xuva kō ne, divi kuētsi nto te kō'xó ntéé ta'an nto, ñá é vata kuká'xi nūu vá'a ni Xuva kō. Tsi kuenta iña ñá é xi'í Cristú di. ¹² Tē kade nto é kinī kaá ni tǎ'an nto, ñá é vata kuká'xi nuu ni Xuva kō é divi kuētsi nto é vīi ñá nuu i é ini ñá é ñá vá'a. Mii Cristú kuān ó de nto ni ñá di. ¹³ Dukuān né, te divi kuētsi ko é kō'xó ntéé ta'an ko nuu i é ini ñá é ñá vá'a dá kae'xi ú kúñu sán ne, díi ka vá'a ó é ñá ka'xi kue'en tsi ú, vata koo é ñá kó'xo ntéé ta'an ko nuu i é kinī kaa.

9

Nuu i é kǎduku ntée pustru

¹ Nuú é ntaā i é ñá tuvi nee é kaedí nuu é vīi u pustru Xúva kō, tsi nuu míi ko ini ú Tó'o ko Jesuu. E díto é kǎde tsiñu ú kuenta iña ñá ne, divi é ntákuinti'xe nto Xuva kō. ² Te Io ñá'a ntáka'an ñá é ñá te pustru u, ntá tsi ini nto tsi pustru ntí'xe u, tsi é kuinti'xe nto é kǎka'án u ni ntó iña Xuva ko. ³ Sá'a ka'án u ni ñá'a, ñá é ntáka'an ntée ko: ⁴ Xu'ú ne, kuvi ko'o ka'xi ú da neé ka nti'i. ⁵ Xu'ú ne, kuvi kunteka ú ñadi'í ko, ñá é kuinti'xe i Xuva ko, vatá ó de pustru, ñá nguíi sán, ni éni Jesuu, ni Pedrú di. ⁶ ¿Vá Bernábeé xntu ni xú'u é ñá kuvi koto ñá nti da ntaika nti ntáka'an ntódo nti tú'un Xuva kō? ⁷ ¿Nee ntú sntadun kade tsiñu ñá é katáva mii ñá é kuíta nti'xin ñá? ¿Xoó ntu é kaitu i itu ne, da ñá ka'xi ñá ntídi i? ¿O xoó ntu kanakue'nu i le'ntu ne, da ñá kǎ'xi ñá kúñu ti? ⁸ Ñá ku dē kuení nto te ñá'a dé kuení ñá sá'a é kǎka'án u ni ntó, tsi kuān ó kaka'án lei Muíseé san di. ⁹ Tsi nteé na'á lei san, kaka'an: “Kiti ntákani trigú san ne, ñá ku xnūu nto xo'o xu'u ti”, ka'an. Sǎ'a ne, ñá te kǎni tú'un tē díi ka ntio Xuva ko kiti san. ¹⁰ ¿Ñá'a ni san! tsi xo'o é kǎnti'i ini ñá. Tsi é úve na'á lei san ne, kuenta iña ko xo'o: Tsi xoo é kata'vi i ñū'u sán ni ñá é kǎkani xo'o trigú san ne, kantétu ñá da nté nī'i ñá dava iña ñá é kǎduku ntée ñá. ¹¹ Dukuān né, tē nti'i i'xi nti tú'un Xuva kō é vá'a kunuu nima ntó ne, ¿va dóo ntu kue'e, kuíni nto, te ta'xi nto un siin kudii é ntáde tuni nto? ¹² E túku ñá'a ne, kaikan ntú ku ñá nta'a nto é ntio ñá ne, ¿nté kui ñá kuvi ntu kakan nti di? ¿Vá ñá ntu té díi ka kaduku ntée nti é túku ñá'a?

Ntá tsi vata neé kakán nti é kuētsi é ta'xi nto. Ntákuíti nti ntantúku mií nti é ntio nti vata koo é ñá kadí nuu nti itsi é kué'nu tú'un va'á iña Cristu. ¹³ Ini nto tsi ñá ntáde tsiñu ini ukún san ne, ikan tsi ntáni'i ñá é kǎ'xi ñá tsi ntáduku ntée ñá uun ta'vi i é ntáxé'e ñá'a san doméni nta'a Xuva kō ne, ñá ntáde kuenta nú tēu kan ne, ntáni'i ñá uun tá'vi i é ntáxé'e ñá'a sán di. ¹⁴ Kuan tsi ó kaka'an Xúva ko iña ñá ntáka'an ntódo tú'un ñá, é kuntitō ñá na kuntōo ñá kuenta iña i é kǎde tsiñu ñá iña Xuva ko. ¹⁵ Ntá tsi xu'ú ne, nté un siin vata kákán u nto é kǎduku ntée u. Ntē ñá te neé kaikán u nto ve é kataxnūu ú tutú sa'a di. Díi ka va'a é dí'na kuvi u dá ñá ki'i nto dodíni ko.

¹⁶ Ñá túvi ko é kǎda ka'nu u é kaka'an ntódo u tú'un va'á san, tsi divi tsiñu ko é kuētsi é vīi u. ¿Ntē kui ntá'vi dé u tē ñá ka'an ntódo u tú'un va'á san! ¹⁷ Tē dodíni ko é kǎde ú tsiñu sá'a ne, ní'i ko é vá'a é kǎduku ntée u. Ntá tsi te kuētsi é kǎde ú ne, da dúkuan tsi divi tsiñu é tá'xi Xuva kō é vīi u. ¹⁸ Dukuān ne, ¿nee iña ntu ní'i ko iña tsiñu ko? Ní'i ko é kutúvi díni u, tsi doméni kaka'an ntódo u tú'un va'á san nté koo nakáku ñá'a. Ñá ncho ki'i ú xá'vī tsiñu kó, kuān té kaka'an Xúva kō é kǎduku ntée u.

¹⁹ Kuān té ñá xoxo tó'ó kó ne, ntá tsi kade tsiñu ú iña un nti'nti ñá'a san vata koo é díi ka kue'e ñá'a ní'i ko ñá é kuntikin ñá Cristu. ²⁰ Dá túvi u ní ñá Israeé san ne, kade ú vatá ó de ñá Israeé san vata koo é kǎ'án u ni ñá é kuntikin ñá Cristu. Dá túvi u ní ñá ntántikin lei Muíseé san ne, kade ú vatá ó de ñá ntántikin lei san, kuān té ñá kaduku ntée ká u lei tsíkan. ²¹ Dá túvi u ní ñá xio ñuu, ñá é ñá ntántikin lei Muíseé san ne, kade ú vatá ó de ñá é ñá kantikin ñá lei san. Ntá

tsi ña xtuví mii u lei Xúva kō, tsí lei é kantikín u ne, lei Cristu. ²² Dá tūví u ni ñá'a, ña é vata kuka'xi nuu i ni Xuva kō ne, xu'ú ne, vata tsi tē ña ka'xí u di, vata koo é kúvi ni'i kō ña é kuntikín ñá Cristú di. Da xōo ka ña'a ne, kantuvi ú vata kaa ña vata koo é kuví xntii ú ña é nakáku ña nta'a Xuva kō. ²³ Kade nti'i ú sá'a kuenta iña tú'un nté koo nakáku ō ne, vata koo é dūku ntée u é vā'á vatā ó kaka'an tú'un san.

²⁴ Ini nto tsí da kainu du've ña'a sán ne, un ntíí ntíí ña ntaínu ña, ntá tsi uun ña'a xña é ni'i ñá doméni san. Xo'ō ne, kunu o da nté koo é ni'i kō doméni é ta'xi Xuva kō. ²⁵ Da xōo ka ña'a, ña é kainu dū've ne, ñá káde ña nuu i é káde dañu kúñu ña. Kuān ó de ña é ni'i ña doméni é uun da'na tsi kaxntii. Ntá tsi xo'ō ne, ni'i kō doméni é xntii ntíí dañu ntúvi. ²⁶ Xu'ú ne, ña te doto tsi kainu u. Da kaxe'e ú ne, ñá te kanakí'in ixu ú ti'ntí ko, ²⁷ tsí kananto'ō ú kúñu kó vata koo é na vīi é ntio ko. Tsí te é nañé'e u tuku ñá'a ne, ñá ntío ko é nakūnaa mií u kúñu ko.

10

Dā xe'é Pablu ítsi é ña kunuu iní ko sántu e ntúvá'a nāa

¹ Ntio ko é na nū'u ntó ini nto, ení, nté ō ika ñata kō, ña intóo e ná'a, má viko mí xkáá nuu Xuva kō kídaa da ita nti'xin ntíí ntíí ña nu Míni Kué'é san. ² Un ntíí ntíí ña itsi ntute sán ne, kudadii ña ni Muisee da ita nti'xin ña mí rkāa nuu víkō san nī nū ntute ka'nu san. ³ Un ntíí ntíí ña é'xi ña é xe'é Xuva kō. ⁴ Un ntíí ntíí ña xí'i dadíi ña ntute é xe'é Xuva kō di. Dukuān ne, kuví ka'an o tsí xi'i ña ntute e kíi xuu é xe'é Xuva kō é ika ni'i ñá, é káni tú'un é diví Cristu. ⁵ Ntá tsi dóo titín ña ne, ñá ni xkúntee iní Xuva ko vatā o dé ña ne, xí'i ña ne, intóo xaa kúñu ña mí ika ña ñuu itsí kán.

⁶ Kuan ō kúvi vata koo é ña kuntikín ō é kīni kaa sán vatā o dé ñata kō. ⁷ Dukuān ne, ñá ku xkunúu ini nto santu e ntúvá'a naa vatā o dé ña tsikan. Tsí uve na'a tú'un Xuva kō, kaka'an: “Intóo ña'a san é ká'xi ña, é kō'ō ña. Kidáa ne, nákuñtañí ña vata koo é vīi ñá dodíni nu sántu ña”, ka'an. ⁸ Ñá ku ntuku ō é vīi o é kīni kaa ni ñadí'í san vatā o dé ña kídaa. Oko uní mīl ña'a ña xí'i ña é da uun tsi ntuvi, tsí kuan ō dé ña. ⁹ Ñá ku ito ntéé nto Xuva ko vatā o dé ña, iō ña, tsí xi'i ña da tñn koó san ña. ¹⁰ Ñá ku ká'an nto kuétsi Xuva ko vatā o dé ña tsikan, tsí táxnuu Xuva ko ūun ánjē e é'ni ña'a san.

¹¹ Kuví un nti'i sá'a vata koo é kīni o. Nteé na'a sá'a vata koo é kútú've ko, xo'ō é ntóo o é ña na'á ka dá ntí'i ñuxiví sa. ¹² Dukuān ne, xoo ñá'a e dóo kúka'xi nuu ña, kuini ña ne, na kōto vá'a ña vata koo é ña kó'xo ntee ña núu i é kīni kaa. ¹³ Nuú i é ntánto'ō kō né, diví tsi nuú i é ntánto'ō un ntíí ntíí ña'a, ntá tsi diví nto ne, ña'a Xuva ko ntó. Dukuān né, ña tá'xi ña é nto'ō nto nuu i é ña kutíi nto. Ntá tsi te vē'xi nuu i é nto'ō nto ne, ta'xi ña itsi é ntíi nto vata koo é kútíi nto.

¹⁴ Dukuān é káka'an u ni ntó, tsi dóo kakuinimá ko nto. Ñá kú xkunúu ini kue'en nto santu e ntúvá'a nāa san. ¹⁵ Kaka'an u ni nto vatā ó kaka'an u ni ñá'a dóo kīni í san. Kīni nto un ntíí ntíí é káka'an u ni ntó ne, ká'an nto te vā'á, o tē ña vá'a. ¹⁶ Da ntáxi'i o ntute tinti'io é kúviko san, da kanakué'no e sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña i ne, kani tú'un tsí uun tsi kúñu kúvi o nī Cristu e éti ña niñi ña kuénta iña ko. Dā ntákatsin dava o tañú'u sán ne, kani tú'un tsi uun tsi kúvi o nī Cristu, tsí xe'é ña kúñu ña kuénta iña ko. ¹⁷ Kuān te dóo titín ō ne, uun tsi tañú'u ntaé'xi o un ntíí ntíí ō. Dukuān né, uun tsi kúñu kúvi o nī tá'an ko.

¹⁸ Koto nto nté o de ña Israeé san. Tsí ntaé'xi ña kúñu kīti ntáxe'e ña'a sán doméni nta'a Xuva kō nú nāa ñá ne, du'va tsí o ntánañe'e ña é uun tsi kúñu kúvi ña ni Xuva kō. ¹⁹ ¿Neé ntu kani tú'un é káka'an u? Ñá te kaka'an u te Xuva nti'xe ko sántu san; nté ña te kaka'an u te díi ka nuu á'vi kúñu san é da neé ka kúñu é kuān o ódo nu sántu san. ²⁰ Sá'a é ncho ka'an u: Da neé ka nuu

i é kaxé'e ña'a san nu sántu ñá ne, ñá te iña Xuva ntí'xe kō, tsí nta'a é ña vá'á san kaxé'e ña. Ná ntio ko é kini nūu nto iña é ña vá'á san. ²¹ Ña kúvi vii o úvi nuu i é uun ito tsi. Te iña Xuva ko kaxí'i o ne, ña kúvi ko'o o nī é ña vá'á sán di. Ntē ña kúvi ká'xi o nī é ña vá'á sán te iña Xuva ko kae'xi o. ²² ¿Vá da ntio ntu kō é kukuñū Xuva ko kō? ¿Vá díi ka ntu ió ntií kō é ña ña?

Nantuku o é vá'á iña ta'an ko ña nguii san

²³ Ió ña'a xkoó ka'an ña: “Ña te neé kúvi tē nee iñá ncho vii o”, xkoó ka'an ña. Vá'á o, ntá tsi ña te un ntií ntií é vá'a nti'xe iña ko. “Kúvi vii o un ntií ntií”, xkoó ka'an ña, ntá tsi ña te un ntií é kaidiá'vi é xntii o ta'an kō é kutú've ña iña Xuva ko. ²⁴ Ná tē é vá'á mii tsi kō nantúku o, tsí nantuku o é vá'á ta'an ko ña nguii sán di.

²⁵ Kúvi ka'xi ntó da neé ka kúñū é ntádiko ña nuu á'ví i ne, ñá ku tsixe'e ntó mí vé'xi, vata koo é ña tē neé kadá kuení nto. ²⁶ Tsí ñuxiví sa ni un ntií ntií u i é ió i'a ne, iña Xuva ko kúvi.

²⁷ Te uún ña'a, ña é ña kákuinti'xe i san, kaka'an ña é kíká'xi nto ni ña ne, tē xkúntee iní nto ne, kue'én nto. Ka'xi ntó un ntií é ta'xi ña. Ná ku tsixe'e ntó mí vé'xi, vata koo é ña kini koo kadá kuení nto. ²⁸ Ntá tsi te ká'an uun ña'a: “Kúñū sá'á ne, ña é intéku nu sántu san”, koo ka'an ña ne, ñá ku ká'xi nto, vata koo é ña kini koo kadá kuení ña iña nto. ²⁹ Ná tē é kadá kuení nto é káka'an u, tsí é kadé kuení ña é ña kákuinti'xe i san.

Ntá tsi ió ntó ne, kadá kuení nto: “¿Ntē kui ña kúvi vii u da neé ka é ntio ko é kuétsi ña'a san? ³⁰ Te nakue'e u sintiá'vi nta'a Xuva ko dí'na dá kae'xi u ne, ¿nté ntu koo ka'an nté ña'a sán ko tsí kae'xi u nuu i e nakue'e u sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña i?”, koo ka'an nto. ³¹ Ntá tsi te ká'xi ntó, te kō'o ntó, o nee ntií ntií é vii ntó ne, kúvi vii nto te é vá'á iña Xuva ko. ³² Ná ku nañé'e nto é kini kaa ña Israee, ni ña é ña te ña Israee, nté ña'a, ña ntákuinti'xe i Xúva kō di. ³³ Vata tsí o de u. Tsi xu'ú ne, un ntií é káde u ne, kuédadii tsí káde u ni ña nguii san. Ná te é vá'á mii ko kanantukū u, tsí é vá'á ña nguii sán di, vata koo é na nákaku ña nta'a Xuva kō.

11

1 Kuntikin ntó ko vatá ó kantikin u Cristu.

Nté koo vii ñadí'í ini ukún kán

² Dōo vá'a kuini ko ni ntó, tsí ntánaka'an ntó kó ne, ntáde ntaa nto vata o ka'an u ni ntó kidaa. ³ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí Cristu é odo núu ña iña ko xo'o é tíi o. Ñatíi san ne, odo nuu ñá iña ñadí'í ña vatá o odo núu Xuva ko iña Cristu. ⁴ Te katāvi núu ña ñatíi san dá káka'an ntá'vi ña ni dá kanañé'e ña tú'un Xuva kō ne, dōo doka'an, tsí ña kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ña. ⁵ Ntá tsi ñadí'í san ne, tē ña davi núu ña ña ña dá káka'an ntá'vi ña ni dá káka'an ña tú'un Xuva kō ne, ñá kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ña di. Dadíi tsí o te ni dete ña ña ña. ⁶ Tē ña dá'vi nuu ñadí'í san ña ña, díi ka vá'á o é na dete ña. Ntá tsi tē dóo doka'an é dete ña ña ña, o te kúntíi kue'en díki ña ne, na dá'vi nuu ña ña ña. ⁷ Ntá tsi ñatíi san ne, ñá vá'á o te dá'vi nuu ña ña ña, tsí naa Xuva kō ntoo ña. Kanañé'e ña tsi dóo ka'nu Xuva kō né, kanañé'e ñadí'í san tsi dóo ka'nu ñatíi san di. ⁸ Tsi ñatíi san ne, ña te kúñū ñadí'í ni kúvi ña, tsí ñadí'í san é xkintika ñatíi san kúvi ña. ⁹ Ntē ña ni de vá'a Xuva ko ñatíi san é kúvi ña iña ñadí'í san, tsí ñadí'í san é kúvi ña iña ñatíi san. ¹⁰ Dukuán é kántio é kutāvi núu ña ñadí'í san, vata koo é dito é kaiko ñu'u ña ñatíi san. Kuenta iña ánje sán di. ¹¹ Ntá tsi ñatíi, ña kantikin Xuva kō ne, kantio ña ñadí'í san ne, kuan tsi kaa ñadí'í, ña kantikin Xuva kō dí, kantio ña ñatíi. ¹² Tsi vata o ve'xi ñadí'í san xkintika ñatíi san ne, ñatíi san ne, ñadí'í kanakaku ña ña. Ntá tsi ntivi ña vé'xi ña nta'a Xuva kō.

¹³ Divi ntō ka'an ntó te vā'á o, o tē ña vā'a o é ká'an ntá'vi ñadí'í san é ña kutavi núu diki ña. ¹⁴ Ntá'kutuni mí kó tsi dóo doka'an é koo nani idi ñatí san. ¹⁵ Ntá tsi té dóo nani idi ñadí'í san ne, dóo vā'a kaa. Tsi xē'é Xuva ko idi ña é kutávi núu diki ña. ¹⁶ Ntá tsi té xoo ncho tiin núu i nuu i sá'a ne, xo'o ne, ña kuān xkoó ini o; nté da xóo ka ña ntákuinti'xe i Xuva kō ña kuān xkoó ini ña.

E ña té kuedadí tsi ntaé'xi ña da ntánataká nuu ña

¹⁷ Nuu i é ncho ka'án u ni ntō ne, ña xkúntee ini ko vatā ó de nto da ntánataká nuu nto, tsi da ntáde kini nto ni tā'an nto naa i é vii nto é vā'a. ¹⁸ É kui uun itó ne, téku ko ne, da ntánataká nuu nto é kunuu ini ntó Xuva kō ne, ña té uun tsi nima nto, tsi da ntaé'nte dava tá'an nto. Ne, un síin kakuinti'xe ko sá'a. ¹⁹ Á te kántio é kí nteé xio ta'an nto vata koo é kütuni xoo é ntántikin ntí'xe i Cristu. ²⁰ Dukuān ne, da ntánataká nuu nto é ka'xí ntó tañú'u ní é kō'o nto ntute tinti'ó san é naka'an nto Xuva kō ne, ña té nuu é ntaa í ntáde nto. ²¹ Tsi ña te kuéadí tsi ntaé'xi nto, tsi iō ntó ne, di'na nto kaintóo nto é ka'xi nto, da níi iō ta'an nto ntoo ntite ña. Uun ña kakákin ña da níi iō ña ne, da ntáde kí'vi ña. ²² ¿Vá ña tuvi ntu ví'i nto mí ká'xi nto ni mí kō'o nto? ¿Nté kui ntánantii ní'ni ntu nto xúkun Xuva kō ne, kaxé'e nto doka'an iña ta'an nto, ña é ña te neé iō iña i? ¿Nté koo ka'án u ni ntō ve? ¿Vá ká'án ntu u tsi dóo vā'á ó de nto? ¡Ñá'a ni san!

Da ntaé'xi o kúñu Xuva kō

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Ta'xi Xuva ko tū'ún ña é ká'án u ni ntō ne, divi é nañé'e ú nto: divi tsi níñu di'na dá diko ña Jesúsú ne, kidaā kí'i Jesuu tañú'u san. ²⁴ Dá kúvi nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, ē'nté dava ña tañú'u sán ne, dá kaká'an ña: “Kí'i nto, dá ká'xi nto. Sá'a ne, kúñu ko é kué'é u kuenta iña nto. Kuān koo víi nto sá'a é nanū'u ntó ini nto ko”, ka'an ña. ²⁵ Dá kúvi é'xi ña ne, kuan tsi ó kí'i ña e'xín san dí ne, dá kaká'an ña: “E'xín sá'a ne, níñi ko é kué'é u kuenta iña nto, kuenta iña tū'un xéé san e tá'xi Xuva ko xū'u ña. Vata dá ko'o nto sá'a ne, nanū'u ntó ini nto ko”, ka'an Jesúsú. ²⁶ Dukuān ne, vata dá ntaé'xi ntó tañú'u sa'á ní vata dá ntáxi'i nto ntute tinti'ó san ne, ntánañé'e nto tsi xí'i Jesúsú kué'nta iña ko. Kuān tsi koo víi nto un tsi da nté nainu xtúku ña.

Nté koo ka'xi o kúñu Xuva kō

²⁷ Da xóo ka ña'a, ña é dotó tsi ka'xi tañú'u sán ni ña é doto tsi ko'o ntute tinti'ó san ne, kaka'an Xuva kō tsi iō kuétsi ña, tsi ña kaiko ñu'u ña kúñu Xuva kō, nté níñi ña dí. ²⁸ Dukuān ne, é un é un o na kadá kueni ko nté iō nima kó, te vā'á o ni Xuva kō ne, kidaā ne, kuvi ka'xi o tañú'u sán ne, ko'o o ntute tinti'ó san dí. ²⁹ Tsi ña'a, ña é ña vā'á o tuvi ni Xuva kō ne, te ká'xi ña tañú'u sán, te kō'o ña ntute tinti'ó san dí ne, kantuku mii ña é ntó'o ña, tsi ña kaiko ñu'u ña kúñu Xuva kō. ³⁰ Dukuān né, dóo titín nto ntánchokuví nto ne, ntáxio vita nto. Iō ntó ne, e xí'i ntó dí. ³¹ Ntá tsi te mii o koto vā'a o nimá kó nté o kaika ni Xuva kō ne, ña tūvī nté koo nanto'o ña kō. ³² Ntá tsi dá iō kuétsi ko ne, kata'xi Xuva ko é nto'o kō vevii vata koo é ña ta'xi ña é nto'o ko ntii dañu ntūvi. ³³ Dukuān né, éni ko, dá ntánataká nuu nto é ká'xi ntó ne, kuntétu tá'an nto vata koo é dádi tsi ka'xi nto. ³⁴ Té xoo dóo kakákin i ne, ná kínaká'xi ña nú ví'i ña kán, vata koo é ña nanto'o Xuva ko nto é vatā ó de nto da ntánataká nuu nto. Te iō ka é ncho tsixe'nte ntó kó ne, ka'án u te vē'xi xtuku ú é koto ní'ni ú nto.

12

É káta'xi Espíritū Sántū

¹ Ntio ko é kütuni vā'a nto, éni, kuenta iña i é káta'xi Espíritū Sántū san ko.

² Ini nto tsi kidaā, dá vata kuinti'xe nto Xuva kō ne, da vā'a xnto é kanañé'e ñá'a san nto é kunuu ini ntó santu ña é ña kaká'an. ³ Dukuān ne, kaka'án u

ni ntō tsí xoo é kākā'an kīni i ña Jesúsú ne, ña túvi Ēspírítu Sántu nuu nima i. Ntē ña xoxó kuvi ka'an i é Jesúsú ne, ña ña é Tó'o nti'xe ko, tē ña te kuēnta ña Espírítu Sántu san é kākā'an ña.

⁴ Dóo ki'in nuu i é kúvi ni'i ña'a é vii ña, ntá tsi uun tsi Espírítu Sántu, ña katsi'i. ⁵ Dóo ki'in nuu i é vii ó ne, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ña é kata'xi un nti'í é vii ó xe un xé un ó. ⁷ Xe un xé un ó díto é nuu Espírítu Sántu sán nima ko é vā'á ko un nti'í nti'í. ⁸ Iō ña ne, kani'i ña e dóo ini ña nté koo ta'xi ña ko Itsi. Iō ña ne, kani'i ña e dóo ki'in ini ña nté koo ka'an ña. Ntá tsi ntuvi ña sá'á ne, ni'i ña é kúvi vii ña uun tsi nta'a Espírítu Sántu. ⁹ Iō ña ne, kani'i ña e dóo kuntee ini ña Xuva kō. Iō ña ne, kani'i ña é kúvi ntavá'a ña ña nchokuvi. ¹⁰ Iō ña ne, kani'i ña é kúvi vii ña nuu i e dóo na'nu. Iō ña ne, kani'i ña é kúvi ka'an ña naa Xuva ko. Iō ña ne, kani'i ña é kúvi kīni ña nee é vē'xí nta'a Espírítu Xuva ko ó nee é vē'xí nta'a é ña vā'á. Iō ña ne, kani'i ña é kúvi ka'an ña tuku tú'ún é ña te tú'un mii ña. Iō ña ña ne, kani'i ña é kúvi ka'an ña nee kani'í tú'un tú'ún xoo kaka'an i. ¹¹ Ntá tsi un nti'í nti'í nuu i sá'a vē'xí uun tsi nta'a Espírítu, ña ña Espírítu mii Xuva kō. Ña ña kata'xi ña kō, xe un xé un ó, nee nti'í nti'í nuu i é vā'a vata kaa é ntio ña.

Un nti'í nti'í ó ne, uun tsi kúñu kúvi ó

¹² Kúñu kō né, kuān te dóo titín ta'vi i Iō ne, uun tsi kúñu kúvi. Kuān tsi kaa kúñu Cristú di. ¹³ Dā itsi ntute o kuēnta ña Espírítu Sántu sán ne, uun tsi ntúvi o ni tā'an ko, ña ntákuinti'xe i san. Kuān te ña Israeé ó, kuān te tuku tátá kō né, o kuān te io tó'o kō, ó ña tuvi tó'o kō, ntá tsi uun tsi Espírítu Sántu san nuu ña nima ko, un nti'í ó.

¹⁴ Kúñu ko ne, ña té uun tá'vi tsi ni kúvi, tsi dóo titín ta'vi i. ¹⁵ Tē di dí'in kō san ká'an: "Xu'ú ne, ña te nta'a ni kúvi u; dukuān ne, ña kaduku nte u kúñu san", koo ka'an ne, ña té nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñu san. ¹⁶ Tē dí tutun ko ká'an: "Xu'ú ne, ña te ntúxnúu ni kúvi u; dukuān ne, ña kaduku nte u kúñu san", koo ka'án ne, ña té ne vā'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñu san. ¹⁷ Tē dí da kani'í ó kúvi o ntúxnúu ne, ¿nté ntu koo teku ko? Tē dí da kani'í ó kúvi o tūtún ne, ¿nté ntu koo ta'ni o? ¹⁸ Ntá tsi tsúve Xuva ko ta'vī kúñu kō mí e ntío ña. ¹⁹ Tē dí un nti'í é uun tsi nuu i kúvi ó ne, ¿nté ntú ó kúñu kō? ²⁰ Ntá tsi kuān te titín ta'vi i ne, uun tsi kúñu kúvi.

²¹ Ña kúvi ká'an ntúxnúu kō sán ni ntā'a ko: "Ña ntío kó o", koo ka'an. Nté ña kó ña kuvi ká'an ni dí'in kō: "Ña ntío kó o", koo ka'an. ²² Uun nuu i é ña té nee nuu á'vi, kuini kō né, ña ña e díi ka kantio. ²³ Mí'í e díi ka ña nuu á'vi kúñu kō, kuini kō ne, díi ka katavi núu doo vā'a. Mí'í e díi ka kakuka'an nuu kō é kīni ña'a sán ne, díi ka kadē kuení ko é kutávi nuu vā'a, ²⁴ ntá tsi mí'í e díi ka vā'a ito ne, ña kantio é kuān koo kutavi núu. Kuān o de vā'a Xuva kō kúñu kō, vata koo é díi ka vii o kuēnta nuu i e díi ka ña nuu á'vi, kuini kō. ²⁵ Dukuān ne, ña ña nuu ta'vī kúñu kō san, tsí e un é un ta'vī kúñu kō sán ne, da mii é ntio i ta'an i. ²⁶ Te uun ta'vī kúñu ko kánto'o i ne, dá kani'í kúñu ko ntó'o i di. Tē xoo ntavá'a i uun ta'vī kúñu sán ne, kani'í ña i di.

²⁷ Vi'a vé ne, xo'ó ne, ntáduku ntée o Cristu. Kuvi ka'an o tsi kúñu ña kúvi ó xe un xé un ó. ²⁸ Dukuān é da io Iō tsi tsiñu é vii ó ña Xuva ko ini ukún san: é kuí uun ne, pustru ña; é kuí úvi ne, ña ntáka'án naa Xúva kō; é kuí úní ne, ña ntánañ'e; dá vē'xí xku ña ntáde nuu i e dóo na'nu, ni ña ntántavá'a ña nchokuvi ne, ni ña ntáxnúu, ni ña ntáde kú'vé, ni ña ntáni'í é kúvi ka'an ña tuku tú'ún e ña ini ña. ²⁹ Ná te un nti'í nti'í o é pustru o ne, ná te un nti'í nti'í o é kúvi ka'an ó naa Xuva ko. Ná te un nti'í nti'í o é kuvi nañ'e ó, ntē ña te un nti'í o kúvi vii o nūu i e dóo na'nu. ³⁰ Ná te un nti'í o kúvi ntavá'a o ña nchokuvi san. ¿Vá un nti'í nti'í xntu ó kuvi ka'an ó tuku tú'ún é ña ini o? Ná te un nti'í ó kuvi

ntada ntaa o neé kani tú'un e ntáka'an ña. ³¹ Ntá tsi un ntíí ntíí ntó nantuku nto kaní nima ntó nēe e díí ka va'a. Ntá tsi ví'a vé ne, nañē'e ú nto uun itsi e díí ka vā'á o.

13

Nee iña é kuñima ko

¹ Kuān te kuvi ka'án u da neé ka tú'un é ntáka'an ñá'a, un tsi nte tú'un é ntáka'an ánjē sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, vata kaa uun kaa é kánaduku ntēe tatsin kaa ú, o vāta kaa stañu é káka'ñí kaa u. ² Te nī'í ko é ká'án u naa Xuva kó ne, te ínī u un ntíí ntíí nuu i é mii tsi Xuva ko ñi ña ne, te ínī u un ntíí ntíí é ñi ña'a sán ne, te ínī u ka'án u ni xūku san é na kī'ín íkan ne, na kī'xi i'a ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, ñá vādá kaidiá'vi ko. ³ Te kuē'é u un ntíí ntíí iña ko ña nta'ví san, o te kuē'é u kúñu ko é ká'mi ña'a sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, ñá vādá kaidiá'vi ko.

⁴ É kuñima kó ne, é na kūtíi o ni ta'an kō ne, e dōo vā'a koo vii o ni ña. Nā kune'ū ínī ko ni ña; ña kada ka'nu ña'a o; ntē ña kadá kuení ko te díí ka va'á ña'a o. ⁵ Nā kadā xení o ni ta'an kō; ñá te é vā'á mii ko nantuku o; ñá kudiin o ni ta'an kó; ntē ña xntekú o nima ko tē neé víí ña ni kō. ⁶ Nā te da dínī kó te xoo kó'xo nteē i, tsí e dínī kó ne, nee é nuu é ntaā i. ⁷ É kuñima kó ne, é kada ka'nū ínī ntí'í o. Kuinti'xe ntí'í kō dí. Un ntíí ntíí kuntétu o ne, kutíi ntí'í kutíi ntí'í kō.

⁸ Xēe ntūvi é ña ka'án ka ña'a san naa Xuva ko nee é vē'xí kuvi. Xēe ntūvi é ña ka'án ka ña'a tuku tú'un é ña te tú'un mii ña. Xēe ntūvi é ntoko ñū'u é kiní ñá'a san. Ntá tsi é kuinima kó ne, ña ntí'í. ⁹ Vevíí ne, un síin tsi ínī o ne, un síin tsi kuvi ka'an o nee é vē'xí kuvi dí, ¹⁰ ntá tsi xee ntūvi é kiní o nee é nuu é ntaā i ne, kidaā né, ntí'í é un síin tsi ínī o. ¹¹ Dā kulú'ntí'í u ne, kaka'án u vatá o kaka'an i'xa lu'nti. Kakutuní ko ne, kadē kuení ko vatá o de i'xa lu'ntí san dí. Ntá tsi dā kúka'nu ú ne, xtuvi mii ú é idé u vatá o de i'xa lu'ntí san. ¹² Vevíí ne, ñá kaíní va'a o, tsí vata te speju déntu kaito nuu o; ntá tsi kidaā ne, kiní va'á o. Vevíí ne, un síin tsi ínī u. Ntá tsi te kúvi vé ne, kiní vā'á u, vatá o ini Xúva kō ko.

¹³ Ví'a ve ne, úni nūu i é ña ntí'í: é kuinti'xe kō, é kuntetu o, ní é kuinima kó ta'an kō. Ntá tsi é díí ka ka'nu ne, é kuinima kó ta'an kō.

14

Dá kakā'an o tuku tú'un é ña íni o

¹ Kaní nima ntó kuinima ntó ta'an nto ne, ntá tsi nantuku nto nēe nuu i e tá'xi Xuva kó ne, díí díí ka é ká'an ntó naa ña. ² Tsi xoo é nī'í i é ká'an tuku tú'un é ñá ínī ne, ña te ñá'a kaka'an nī'í ña, tsí Xuva ko káka'an nī'í ña. Xoxó kañē'e díki i tú'un é xe'é Espiritū Sántū san é ká'an ña. ³ Ntá tsi xoo é nī'í i é ká'án naa Xuva kó ne, kaka'án ni ñá'a san vata koo é díí ka kuka'xi nuu ña, vata koo é tsi'í ntíi ña ña ne, vata koo é nāxnuu ka'nu ña nima ñá dí. ⁴ Tē xóo ka'an i tú'un e ñá ínī ña ne, díí ka kakuka'xi nuu mii ña. Ntá tsi xoo é káka'an i naa Xuva ko ne, kaxntíi ña un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san é kuka'xi nūu ña.

⁵ Ntio ko é nī'í nto un ntíí ntíí nto é kūvi ka'an nto tuku tú'un é ña íni nto. Ntá tsi díí díí ka ntio ko te kuvi ka'án ntódo nto tú'un Xuva kō. Tsi díí ka kaidiá'vi é ká'an o tú'un Xuva ko nāa i é ká'an o tuku tú'un, tē xoxó ña ntada ntaa tú'un é káka'an o san, vata koo é kadiá'vi iña un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san. ⁶ Dukuān ne, ení, tē xu'ú kixkoto ní'ni ú nto ne, te ká'án u tú'un é ña íni ú ne, ¿mí'í ntu kaxntíi ú nto? Ntá tsi kuvi xntíi ú nto te ká'án u nee ta'xi Xuva kó é kūtuní ko, o neé ínī u é nuu é ntaā í, o tū'un é ta'xi Xuva kō é ká'án u ni nto, o nūu i é nañē'e ú nto.

⁷ Un tsi nte strúmentu é kanakueku ō ne, vata kaa choó san ne, o vata kaa kiñú'u san é ña kantíto, ntá tsi tē ña vá'a koo nakueku ō ne, ña díto neé kaeku. ⁸ Tē ña vá'a koo nakuēku o trunpetá san é kākana ña snatadun san é kī'in ñá du'xēn ne, ζxoó ntu koo tú've i é kī'in í du'xēn? ⁹ Kuan tsí o kúvi ni ntó di. Te ká'an ntó ni ña'a tú'un ntó é ña kañé'e diki ñá ne, ζnté ntu koo teku ña é kāk'a'an nto? ¡Vata kaa ña kaka'an ni'i tátsin san ntáa nto! ¹⁰ Ñá te nté kaa tú'un io da mi'í ká ñuu ñuxiví a ne, un ntí' ntí' dóo vá'a tsi kuví ki'in diki ña é kāk'a'an. ¹¹ Ntá tsi tē ña kañé'e diki ko tú'un é ntáka'an tuku ña'a ne, díto é xio ñuu ña kuenta iña ko ne, xo'lo né, xio ñuu ko kuēnta iña ñá di. ¹² Dukuān ne, te dóo ncho ni'i nto nuu i é káta'xi Espíritū Sántū sán ne, nantuku ntó neé nuu i é díi ka kaidiá'vi i é kuka'xi nuu un ntí' ntí' ña ntákuinti'xe i san.

¹³ Tē xoó kaka'an i tuku tú'un né, na kákan ñá nta'a Xuva ko, na ta'xí ña é kúvi ntada ntaa ña neé kani tú'un. ¹⁴ Tsí te kāk'a'an ntá'ví u tú'un é ñá ini ú ne, nímá ko kaka'an ntá'ví, ntá tsi ñá tē neé kañé'e diki ko. ¹⁵ ζNeé ntu víi u ve? Ka'an ntá'ví u ni nímá ko ne, ka'an ntá'ví u ni diki kó di. Kata ú ni nímá ko ne, kata ú ni diki kó di. ¹⁶ Tsí te da mii tsi nima nto kanuu ini nto Xuva kō ne, ζnté koo ka'an ntá'ví ña é ñá ini san ni ntó dadí dá kanakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko, tē ña katéku ña nee iña kaka'an nto? ¹⁷ Kuān te dóo vá'a ó kaka'an ntá'ví nto dá kanakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ña kaidiá'vi é kuka'xi nuu ta'an nto nta'a Xuva kō. ¹⁸ Xu'ú ne, kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva kō tsí díi ka kaka'an u tuku tú'un é ña ini u é un ntí' ntí' nto. ¹⁹ Ntá tsi dá kúvi u ni ñá ntákuinti'xe i sán ne, díi ka vá'a ó kuān te úvi uni xú'u ká'an u é kini ña'a san vata koo é díi ka kutú've ña, naa i é ka'an u u'xi miil tú'un é ña kī'in diki ña.

²⁰ Ení, ñá ku dē kuení nto vatá ó kadē kuení i'xá san. Mii tsi kuēnta iña núu i é kini kaa ne, víi nto vatá ó de i'xá san é vata kutú've i é víi i é kini kaa. Ntá tsi kadā kuení nto vatá o ntádē kuení ñatā san. ²¹ Lei Xúva kō ne, uve na'a, kaka'an: “E tuku tú'un ka'an u ni ña ñuu sá'a, ne, ña vé'xi xio ñuu ka'an ñá ni ña nāa ko, ntá tsi nte da'a sá kuān koo ka'an u ne, ña téku ña, ka'an Xúva kō”, ka'an. ²² Dukuān ne, é ka'an ó tuku tú'un é ña ini ó ne, vata koo é kini ña'a, ña é ña kákuinti'xe i ne, ñá te ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi te ká'an o tú'un é tá'xi Xuva ko ne, vata koo é kini ña ntákuinti'xe i san ne, ñá te ña é ña ntákuinti'xe i. ²³ Da ntánataká nuu un ntí' ntí' ña ntákuinti'xe i sán ne, é un é un ña ntáka'an ña tuku tú'un é ña ini ña ne, kidaā ne, te xē ña'a, ña é ñá ini nuu i sá'a, o ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, ζvá ña ka'an ntú ña te ntákuluku nto? ²⁴ Ntá tsi te ūn ntí' ntí' ntó ka'an nto tú'un é tá'xi Xuva kō né, te xē ñá'a, ña é ñá ini nuu i sá'a ne, o te xē uun ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, koto ña neé ña'a ña ne, kūtuni ña tsi io kuétsi ña kuēnta iña tú'un va'a é ntáka'an nto san. ²⁵ Kutuni ña nee é ñu'u xū'u nima ña ne, nakunchíti ña nuu Xuva ko ne, kunuu ini ñá ña. Kutuni ña tsí nuu mé'ñu nti'xe Xuva ko ntó.

Vii nto vata xkoó ini nto, ntá tsi na kuiñi ūkun

²⁶ Vía ve né, ení, dá ntánataká nuu nto ne, ió ntó ne, kivi kata nto; ió ntó ne, kivi nakuā'a nto ña'a san; ió ntó ne, kivi ka'an nto tú'un é tá'xi Xuva kō é kūtuni nto; ió ntó ne, kivi ka'an nto tuku tú'un é ña ini nto; ió ntó ne, kivi ka'an nto neé kani tú'un tú'un ña. Kuān koo víi nto vata koo é díi ka kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, un ntí' ntí' nto. ²⁷ Tē xoó ncho ka'an i tuku tú'un é ña ini í ne, na ká'an úvi uni ñá'a, ntá tsi kui kui uun ña na ká'an ña. Kidaā né, kuntítsi uun ña é ntada ntaa neé kani tú'un tú'un é kāk'a'an ña. ²⁸ Ntá tsi té xoxo nté uun ña é ntada ntaa neé kani tú'un sá'a ne, díi ka vá'a ó é ña ká'an kue'en ña tuku tú'un é ña ini ña da ntánataká nuu ña. Diin diin tsi na ká'an ntá'ví mii ña ni Xuva kō. ²⁹ Tē xoó ncho ka'an i tú'un é xe'é Xuva kō é kūtuni ñá ne, uvi úni tsi ña na ká'an ña. Na kini ña nguíi sán ne, na ká'an ñá te nuu é ntaā i é kāk'a'an ña. ³⁰ Ntá tsi tē xe'é Xuva ko tú'un é ká'an túku ña'a, ña tuvi íkán né, na tēe kádin ña é kāk'a'an dí'na san. ³¹ Kivi ka'an nto, un ntí' ntí' nto e ní'i

nto tú'un e tá'xi Xuva kō, ntá tsi kuentá uun xntō, vata koo é un ntíí ntíí nto kutú've nto ne, ntuka'nu ini nto. ³² Xoo é nī'i i tú'un é xe'é Xuva kō ne, kuvi kada kú'vo míí neé ura ká'an. ³³ Tsí ña ntio Xuva ko é kōo da vántíñi o kuntoo ō, tsí ntio ña é diin diin tsi kuntoo ō.

Vatā xkoó ini un ntíí ntíí ení kō, ña ntákuinti'xe i sán ne, ³⁴ ñadí'í san ne, diin diin tsi na kúntoo ña ini ukún kán, tsí ña vá'á o te ka'an ña. Kantio é kuiko ñu'u ña vatā ō kaka'an lei Xúva kō. ³⁵ Tē neé ncho kutuni ña ne, na tsixe'e ña xii ña té neé ña nú ví'i ña kán. Tsí ña vá'á o é ká'an ña ini ukún kán.

³⁶ ¿Nté ō ntu? ¿Vá nta'a ntú nto vé'xi tú'un Xuva kō kuan? Nté ña te da míí xnto ni nī'i nto tú'un ña. ³⁷ Xoo é káka'an i tsí nī'i i tú'un é xe'é Xuva kō é ká'an náa ña ne, o tē dóo ini ña Xuva kō ne, na kīni ña tsi sá'a é kaká'u ú ña ntó ne, uun e tá'xi Xuva kō é káda ntaa o. ³⁸ Ntá tsi tē xoó ña ña káde ña kuenta tú'un sán ne, ña kú de nto ña kuentá di. ³⁹ Dukuán ne, ení, kákan nto nta'a Xuva ko na tá'xi ña é ká'an ntó naa ña ne, ña ku e'nté nuu nto é na ká'an ña'a san tuku tú'un é ña ini ña. ⁴⁰ Ntá tsi da neé ka é víi ntó ne, ña ku dotó tsí víi nto ne, kuentá uun xnto ka'an ntó vatā ō ntio Xuva kō.

15

Dā ntóto Cristu

¹ Ení, ntio ko é na naka'an ntō tú'un va'á san é nañé'e ú nto kídaā nté koo nakáku ō. Diví tú'un é kuinti'xe nto kídaa ne, kuan tsí ō ntákuinti'xe nto vevíi di. ² Kuenta iña tú'un sa'a ne, nakáku nto, tē ña xtuví mii nto tú'un vatā o ka'an ntódo ú ní ntó ne, tē ña te é ntaa í é kuinti'xe nto.

³ É ká'an u ni nto tú'un é dií ka nuu á'vi i é nī'i ko: é xi'í Cristu kuénta iña kó, vatā ō uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, ⁴ íntú'xí ña, ntá tsi da kúvi uni ntúvi ne, ntōto ña vatā ō kaka'an tú'un Xuva kō. ⁵ Kídaā ne, iní Pedrú san ña ne, dá ku e ví'i ne, iní pustrú ña nguú san ña di. ⁶ Rkontúvi ne, ú'un siéntu ña'a, ña ntákuinti'xe i san, ini ña ña é uun ito tsi. Iō ña ntóo ká ña; iō ña ne, e xí'i ña. ⁷ Uun ká tuku ntuví ne, iní Santiau ña; kídaā ne, un ntíí ntíí pustru ña ini ña ña di.

⁸ Dā ntúí ata í ne, iní u ña di, xu'u é vata kaa uun i'xa é kákú xe'e kaa u. ⁹ Tsi xu'ú ne, dií ka duitsi u é un ntíí ntíí pustrú san ne, nté ña nuu á'ví ko é ká'an ña'a san é pustrú u, tsí dóo dé xení u ni ña ntákuinti'xe i Xuva kō kídaā. ¹⁰ Ntá tsi dóo vá'á o dé Xuva ko ní ko dá nadama ña ko vata koo é kúví u vata kaa ú sa vevíi. Ná te dotó tsí ní eté xaa u e dóo va'a e tá'xi ña ko, tsí xu'ú ne, dií ka kade tsiñu u é un ntíí ntíí ña nguú san. Ntá tsi ña te da míí tsú kade tsiñu u, tsí Xuva ko nuu ña nimá ko ne, diví ña kade ña tsiñu va'a san é káde u. ¹¹ Ntá tsi ña té ini te xú'ú ne, o ña nguú san ntáde ña tsiñu san, tsi ntánañé' é nti tú'un Xuva kō né, diví e kuinti'xe nto.

Tē ntóto ña xi'i

¹² Ntá tsi tē ntáka'an ntódo nti tsi ntóto Cristu dá xi'i ña ne, ¿nté kui iō ntó ne, ntáka'an nto tsí ña ntántoto ña xi'í san, kuan? ¹³ Tē dí ña ntántoto ña xi'í san ne, Cristú ne, ña ni ntóto ña di. ¹⁴ Tē dí ña ni ntótó Cristú san ne, é ntaa í e ntáka'an ntódo ntí ne, e kuinti'xe nto ne, é ntaa í; ña tē neé nuu á'vi. ¹⁵ Tē dí kuán ō ne, ntáde veté ntí iña Xuva ko, tsí ntáka'an nti é nantoto Xuva kó Cristu dá xi'í ña. Ntá tsi ¿nté ntu ō nántoto ña ña kuan, tē dí ña ni ntoto ña xi'í san? ¹⁶ Tsi té dí ña ni ntoto ña xi'í san ne, nté Cristú ña ni ntoto ña di. ¹⁷ Tē dí ña ni ntótó Cristú ne, é ntaa í é ntákuinti'xe nto ne, ña túví xoó kada ka'nu ini i ni kuétsi nto. ¹⁸ Tē dí kuán ō ne, un ntíí ntíí ña xi'í, ña é kuinti'xe i Cristu dá xi'í ne, ña ni xēe ntá'a Xuva kō. ¹⁹ Tē dí da ntántito tsi o ñuxiví a e ntántété ō Cristú ne, dií ka nta'ví ide ō é un ntíí ntíí ña'a san.

²⁰ Ntá tsi ña te kuán ō kuví, tsí é nuu é ntaa í ne, ntoto Cristu dá xi'í ña. Vata kaa kiti vidin e kí di'na ma é tatá kó kaa ña, tsí di'na ña ntóto ña é un ntíí ō.

²¹ Uun tsi ñatíí idé ña kuétsí é ió doxi'í san ne, uun xtuku tsi ñatíí ntóto ña vata koo é ntóto ña xi'í. ²² Vata ó ni'í ko é kuvi o é kuétsí Adaán ne, kuan ó ni'í kó ntuvi iña kó nta'a Cristu. ²³ Ntá tsi kuiñi ukún ó ntoto o, vatá ó kaduku ntée o. Di'na Cristú odo núu ña ntóto ña. Kídaá ne, dá naínu xtúku ña ne, ntoto un ntíí ntíí ña kaka'an i ña. ²⁴ Rkontúvi ne, xéé ntúvi é ntí'í ñuxiví san. Tē kúvi nantí'í Cristu é un ntí'í ña tsiñu na'nu i sán, nī ña ntádé kú'vé san, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña é dóo ió i é víi ne, da kidáá nakué'e ña da kanī mí káde kú'vé ñá nta'a Xuva kō. ²⁵ Tsi Cristú ne, kantio é kadā kú'vé ka ña un tsi da nté kúvi víi ña ni ūn ntíí ntíí ña ntaínchu'vi ña. ²⁶ É ntíi ata i é kaínchu'vi ñá ne, diví sán doxi'í san ne, nantí'í ña di. ²⁷ Tsi Xuva kō ne, xé'e ñá é kodo nuū Cristu é un ntíí ntíí nuu i. Ntá tsi é kaka'an o “un ntíí ntíí nuu i san” ne, ñá te kakā'an o te kodó nuu ña iña Xuva ko, tsi Xuva kō xe'é ña é kodo nuū ñá un ntíí ntíí nuu i. ²⁸ Tē kúvi idé I'xá Xuva ko núu i sá'a ne, nakué'e ña é kadā kú'vé Uva ña iña ña. Dukuān né, da nēé ka nuu i ne, di'na ká Xuva kō.

²⁹ Tē ña kuan koo kúvi ne, ¿nté kui kuān xkoó ini kú ña ió ñá kuān é tuku ña'a kutsi ntute ña naa ñá xi'í san? Tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san ne, ¿nté kui kuān xkoó de ntu ña kuan?

³⁰ ¿Nté koo ntu é da nuu da kuíi tsi ña u'vi ni'í nti ntuvi iña ntí kuan? ³¹ Uten uten doko sá kanakí'í ña ntuvi iñá ko. Nuú é ntaā i. Nuú é ntaā i dí tsi dóo diní ko kuenta iña nto, tsi ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesúcristu. ³² ¿Neé ntu tsiñu naá u ni ñáñá san, vatá ó de ña ñuú Efesú san ne, té dí ña ni ntoto ñá xi'í san? Díi ka vá'á ó na kō'o ka'xi o, tsi teváá ne, kuví i.

³³ Ñá ku dá vá'a nto é kanī nta'ví ña'a san nto. Tsi kuví nti'xe vatā ó kaka'an ña'a: “Te kuve ta'an ó ña kini ntáa sán ne, xtuví mii o é vá'a é ini o”, koo ka'an ña. ³⁴ Na ntütuni ntó ne, víi nto é vá'a. Ña kú de ká nto é kini kaa san. Tsi ió ntó ne, ñá ñni ntó Xuva kō. Kaka'án u sá'a vata koo é na kúka'an nuu nto.

¿Nté ntu o kantoto ñá xi'í?

³⁵ Á te ió ntó ne, kadā kuení nto: “¿Nté ntu koo ntoto ká ña xi'í san? ¿Nté ntu kaa kúñu ñá?”, koo ka'an nto. ³⁶ Ñá ku tsixe'e tūntu nto. Tsi tsikín, kiti kai'xi nto ne, ¿nté ntú koo kue'nu té ña di'na té'u? ³⁷ Tsi é kai'xi ó ne, é tūku kaa te kēne. Tsi da mii tsikín dá i'xi nto, kuān té tsikín trigú ne, o da nēé ka tsikín. ³⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é un é un tsikín sán xuku i ni kiti i vatá o é ntio ña. É un é un tsikín sán ne, é un é un nuu i di. ³⁹ Da nēé ka nuu kúñu sán di ne, ñá te úun tsi nuū i kúvi. Tsi uun tsi nuu i e kúvi kúñu ñá'a sán ne, é tūku ntáa kúñu kiti san ne, é tūku ntáa kúñu láa sán. Kúñú tsáká sán di ne, é tūku ntáa. ⁴⁰ Kuan tsi o kúñu é ió e dukún kán di, tsi ña te dadí ntáa kúñu é ió ñuxiví a. Ntá tsi ntuvi kúñu sán ne, dóo vá'a ntáa. Ntá tsi e tūku ntáa kúñu é ió e dukún kán é kúñu é ió ñuxiví a. ⁴¹ Ngāntíí san ne, dóo va'á ntuve i ne, dóo va'á ntuve xoó san di, ni xntívi san di, kuān te e tūku e tūku ntáa. Xntívi san ne, e tūku e tūku ntáa é un é un di. ⁴² Kuan tsi koo kuví te ntóto ña'a, ña é xi'í san di. Kúñu e kai'xi ó ne, kate'u, ntá tsi kúñu é ntóto ne, nté uun ito ká ña kuví. ⁴³ Kúñu e kai'xi ó ne, ñá tē neé nuu á'vi, ntá tsi tē ntóto ne, dóo va'a. Vítā kue'en kúñu sán te i'xi ó, ntá tsi tē ntóto ne, dóo ntíi. ⁴⁴ Te i'xi ó ne, uun kúñu kúvi o, ntá tsi kúñu é ntoto ne, dadí nī kúñu Xuva kō. Vatá ó ió kúñu kō ñuxiví a ne, kuan kōo ni'í ko kúñu ko te kué'en o ntá'a Xuva kō.

⁴⁵ Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Adaán, ñá kui ūn ne, ni'í ña ntúvi iña ña vata koo é kutuví ñá ñuxiví a”, ka'an. Ntá tsi Adaán, ña ntíi ata i kán ne, ni'í ña é kúvi ta'xi ña ntuvi iña ko é kuntoo o ni Xuva kō. ⁴⁶ Ntá tsi ña te kúñu kō é kuntoo o ni Xuva kō é ni'í ko di'na, tsi di'na kúñu kō é ntuvi nte'u. Da kidáa ni'í ko kuñu é kuntoo o ni Xuva kō. ⁴⁷ Ñatíí, ña kui ūn ne, nté'ū kúvi ña ne, kaduku ntée ña ñuxiví a. Ña kuví ūví san ne, Tó'o ko ña. E dúkūn kan vé'xi ña. ⁴⁸ Kúñú kō é ni'í o ñuxiví a ne, vata kaa kúñu ña kúvi nte'u kaa. Kúñu é ni'í ko

e dukún kân ne, vata kaa kúñũ ña e dukún kân kaa. ⁴⁹ Vata ò ntúvi ò ña kúvi nte'u ñuxiví a ne, kuan koo ntúvi ò ña tuví e dukún kân di.

⁵⁰ E ncho ka'an u ni nto, êni: Nee é ñña kúñũ ni ñña xiki kúvi ne, ña kúvi nĩ'i mí tuví Xuva kô. Tsí da neé ka é kate'ú ne, ña kúvi nĩ'i é kutúví ntii dañu ntúvi.

⁵¹ Kĩni nto ve tsí ntaa ú ni nto ùun nuu i é nté uun xoxo ñi i: Ñá te ùn ntĩ ntĩ ó kuvi ò, ntá tsi un ntĩ ntĩ ó nadáma kúñũ kô. ⁵² Uun da'na nchuvii, vata koo kuvi é nakuéni o, te éku trunpeta san é ntii ata i. Tsí kueku trunpetá san ne, kidáa ntôto ñá xi'i san e nté uun ito ka ña kuví ña. Xo'ò é ntántoo ká ò ne, ura tsí i nadama kúñũ kô di. ⁵³ Kantio é nādama kúñũ é kate'ú san nĩ kúñũ é ña katé'ú san. Kantio é nādama kúñũ é kanti'i nĩ kúñũ é kutúví ntii dañu ntúvi.

⁵⁴ Tē nādama kúñũ é kate'ú nĩ é ña katé'ú ne, te nādama kúñũ é kanti'i nĩ é ña kant'i ne, kidáa ne, kuntaa é kaka'an tú'un Xuva kô: “Ña kôo ká doxi'i, tsi kúvi idé Xuva ko ni i”, ka'an. ⁵⁵ ¿Ña nta'vín ntun, doxi'i? ¿Mí'i ntu é kúvi viín kan nĩ ntĩ? ¿Mí'i ntu kuví ntuku ku'i'n kan ntĩ? ⁵⁶ Tsí kantuku ku'i' doxi'i san ko kuēnta ña kuétsi kô ne, kütuni ko tsí ño kuetsí ko kuēnta ña leí san. ⁵⁷ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kô é káta'xi ña é kúvi vii o ni dóxi'i san nta'a Tó'o ko Jesúcristu.

⁵⁸ Dukuān né, êní, kuntikin nto é ña ku xtuví mii ntó e ntákuinti'xe nto; ña ku díta nto tūku itsi. Díi díi ka na kuka'xi nuu nto ni Xuva kô, tsí nto'ó ne, ñi ntó tsí ña te é ntaa i e ntáde tsiñu nto ni Xuva kô.

16

Dómēni é ntánatakā ña ñña ta'an ña

¹ Kuenta ñña domēni é ntánatakā nto ñña ta'an ko, ña kuinti'xe i sán ne, kué'e nto vata ò nañé'e u ña ntákuinti'xe i ñuú Galacia. ² É kui uun ntúvi vité san ne, naki'i da'an ntó domēni, vata kaa e ní'i nto. Na kôo tú'vê nto vata koo é ña kantio é natakā ntó té xee u. ³ Tē xeé u ne, kada vá'a u tutu é kuni'i ña é nakaxnúu nto é k'i'n nĩ' ñña domēni ñña ta'an ko, ñña ntóo ñuú Jerusaleen. ⁴ Te kántio é k'i'n u ne, k'i'n u ni ña di.

Mí'ĩ nchó k'i'n Pablu

⁵ Kíkoto ní'ni ú nto te ñta ntí'xin ú ñuú Macedonia, tsí itsi ikán kuita ntí'xin u. ⁶ Ñá ñi u te kuvi kutúví u ni nto, kuān te uun dá'na, o dā nté kuita ntí'xin ntuví ví'xin san. Kidáa né, kuvi xntii ntó ko dá nñi k'i'n u mí ntio é k'i'n u. ⁷ Ña ntio ko é uun da'na tsi koto ní'ni ú nto, tsí kuān te nté kaa ntuví kutuví u ni nto, te Xuva kô ntio ña. ⁸ Kuntétu ka ú i'a ñuú Efesu da nté kúvi viko é nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko ñña i é ta'vi ò. ⁹ Tsí dóo ió tsiñu Xuva kô é káda tsiñu ú i'a ne, dóo vá'á ó kakuví, kuān te dóo ió ñña ntáka'an ntéé ko.

¹⁰ Tē xee Tímoteú ne, vii nto ñña kuenta vata koo é káan ña, tsí ñña Xuva ko káde tsiñu ña vata ó de ú xu'u. ¹¹ Dukuān né, kuiko ñu'u nto ña ne, xntii nto ña na k'i'n ka ña itsi ña vata koo é vá'á koo naxee ña mí tuví u. Tsi xu'u nĩ ña kuinti'xe i sán ne, ntántétu ntí ña i'a.

¹² Ení ko Ápoló ne, dóo ikán u da xe'e nā kíkoto ní'ni ña nto ni tā'an ko ña nguñi san, ntá tsi ña ni ntio ña k'i'n ña vevii. Ntá tsi k'i'n ña té nĩ'i ña ntuví.

Tū'un da ntĩ'í tutú san

¹³ Kuenta tsí vii nto; ñá ku xtuví mii nto é ntákuinti'xe nto. Ñá ku u'vĩ ntó; na kütíi nto vata kaa é tíi nto. Koo ntii ntó. ¹⁴ Da neé ka é vii ntó ne, vii nto é ntákuinima ntó ta'an nto.

¹⁵ Ñi ntó, êni, tsí Stefanu ni ñaví'i ña ne, di'na ña kuinti'xe ña é da xóo ka ña ntóo ñuú Acayá san. Nté ntúvi tsikán ne, da mii é ntáxntii ña ta'an kô, ña ntákuinti'xe i san. ¹⁶ Kakan u nto é kuiko ñu'u nto ña'a, ña vata ntáa ña tsikan. Kuān koo vii nto dí, ni ùn ntĩ ntĩ ña'a, ña ntáde tsiñu ní'i nto, nĩ ña ntáxntii nto.

¹⁷ Dóo diní ko tsí é xee Stéfanu ni Fortunátu ni Acáicu, tsí ñi'vi ña ntáde ña é ña

ni kuvi víi nto é xoxó nto i'a. ¹⁸ É nāxnuu ka'nu ña nimá ko vatā o dé ña ni ntō di. Koto nto ña, tsi dóo va'á ña'a ña.

¹⁹ Un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san, ña ntoo i'a ñuú Asia ne, taxnuu ña ntiusi nto. Aquila ni Prísila ni un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san e ntánataká nuu ña nú vi'i ña kán né, taxnúu ña ntiusi ntó di, ta'an nto, ña ntákuinti'xe Xuva kō. ²⁰ Un ntíí ntíí ta'an kō, ña ntoo i'a ne, taxnúu ña ntiusi ntó di. Nanume ta'an nto kuenta iña Xuva ko. ²¹ Xu'u é Pablú u ne, mii u ka'u u sá'á é taxnúu ú ntiusi nto. ²² Tē xoó ña ntío i Tó'o ko Jesūcristú ne, na nī'i mii ña é nto'o ña nta'a Xuva kō. ¡Nā nainú náne'e Tó'o kō! ²³ Na kunūu mé'ñu kunuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto. ²⁴ Ntio ko é kūtuni nto tsi dóo ntio kó nto, tsí uun tsi kúñū kúvi o nī Tó'o ko Jesūcristu. Kuan tsí koo é kā'án u ni ntō, xu'u é Pablú u.

Tutu é kuvi ũvi e táxnũu San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Taxnũu Pablu tú'un iña ña kuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Corintu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustrú u iña Jesúcristu, tsi kuān o e ntío Xuva kō. Ntuvia ení ko Timoteu táxnũu ntí tutú sa'á iña ña kuinti'xe i Xuva kō, ña ntánataká nuu ini ukun ñuú Corintu, ni un ntíi ntíi ña ntáduku ntée Xuva ko da kan#i ñuú Acaya. ² Na naxnuu viko Xuva ko ntō. Na tá'xi ña é kuntōo vá'a nto, divi ña ni Tó'o ko Jesúcristu.

Nté o ntó'o Pablu

³ Ká'an o ni Xuva ko, uvā Tó'o ko Jesúcristu, tsi dóo va'á ña. Tsi divi ña é uva ko ña e dóo kantunta'ví ini ña kō, é kanatsu'un ka'nu ña ini kō é ví'a é uten. ⁴ Xuva kō ne, kanatsu'un ka'nu ña ini kō da nēe ka nuu i e ntánto'o kō vata koo é kúvi natsu'un ka'nu o ini ta'an ko, ña e ntánto'o i di, vata tsí ó de Xuva ko ni kō. ⁵ Tsi kuān te dóo ntánto'o ntí kuenta iña i e ntántikín ntí Cristú ne, ntá tsi divi tsi ña dóo kanatsu'un ka'nu ña ini ntí di. ⁶ Tē ntánto'o ntí ne, ntánto'o ntí vata koo é naku'un ka'nu ini nto, vata koo é nākáku nto. É nátsu'un ka'nu Xuva kō ini ntí vata koo é nátsu'un ka'nu ntí ini nto di vata koo é kutíi nto é nto'o nto vatā o ntánto'o ntí. ⁷ Dōó ka'nu kuini ntí ni ntō tsi ini ntí tsi te kuān o ntánto'o nto vatā o ntánto'o ntí ne, kuan tsi ó kanatsu'un ka'nu Xuva ko ini ntō vata tsí ó de ña ni ntí.

⁸ Ntio ntí é kūtuni ntō, ta'an ko, nté o ntó'o ntí ñuú Asia. Un vá'a tsi ntó'o ntí íkān. Dókó sá ña ni kutíi ntí. Tsi kúvi ntí, kuini ntí. ⁹ Ntá tsi kutuní ntí tsi da mií é kúvi ntí, vata koo é kūtuní ntí tsi ña te mií ntí ío ntí é víi ntí, tsi Xuva kō é ío ña é víi ña, tsi divi ña é kanantōto ña ña xi'i. ¹⁰ É nakákú Xuva kō ntí di'na dá dokó sa ni xi'í ntí ne, kuān koo víi xtukú ña. Ini ntí tsi nakáku xtúku ña ntí tē xee doxi'i e dóo ntíi ini í, ¹¹ te divi nto xntii ntō ntí é ká'an ntá'víi nto kuenta iñá ntí. Te títín ña'a ka'an ntá'víi ña iñá ntí ne, títín ña'a nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi ni'í ko é vá'a nta'a ña.

Nté kui ña ni ñé'e Pablu ñuú Corintu

¹² Ío uun nuu i e dóo ka'nu kuini ntí: tsi ñá te nēe kuetsí ntí tsi ña ni idé ntí nuu i é kīni kaa ñuxiví sa. Tsi dé ntaá ntí é ká'an ntí ni ntō é nuu é ntaá i. Tsi da xe dóo va'á Xuva kō né, xntii ña ntí é kuān o dé ntí, tsi ña kúvi víi ntí nuu i é vá'á tē dí ña Xuva kō kaxntii ña ntí. ¹³ Dā ntátaxnũu ntí tutú nta'a nto ne, ñá te tū'un e dóo xū'u ntáka'an ntí ni ntō, tsi ntáñe'e diki nto tú'un é ntáka'an ntí. Ntio ko é na kī'in diki vá'a nto, ¹⁴ vatā o kue'en diki kúdií nto un siin e ntáka'an ntí ni ntō, vata koo é ka'nu kuini ntō kuenta iñá ntí ne, ka'nu kuini ntí kuenta iña ntō di, tē xee ntúvi é nainu xtúku Tó'o ko Jesús.

¹⁵ Tsi ini u sá'a ne, di'na mí ntoo nto kī'in u kíkoto ni'ni ú nto, kuini kó, vata koo e dóo diní nto uvi íto é kōto ni'ni ú nto. ¹⁶ Tsi ntío ko é kuíta ntí'xin u mí ntoo nto te kué'én u itsi ñuú Macedoniá ne, te kuíta ntí'xin xtúku ú da xkókoo ú, vata koo é xntii ntō kó te kué'en xtúku ú itsi ñuú Judea. ¹⁷ ¿Ña vá'a ntū ó ni dē kuení ko, te kuini nto? ¿Ntákuinti'xe ntú nto te dotō tsi kaxé'e ú xu'u ko é víi u, o tē ña víi u, vata tsí ó de ña é ña ntántikín Xúva kō? ¹⁸ Kutuni Xúva kō tsi nuu é ntaá i é káka'an ntí ni ntō, ñá te dotō tsi kaka'an ntí. ¹⁹ Ntuní ntí Silvanu ni Timóteu ne, ntáka'an ntódo ntí ni nto iña Jesúcristu, I'xá Xuva kō. Divi ña ne, kaka'an ña é nuu é ntaá i, ñá te dotō tsi kaka'an ña. ²⁰ Tsi divi ña ne, dē ntaa ntí'í ña é un ntí'í e tá'xi Xúva kō xu'u ña. Dukuān ne, ntáka'an o "Kuan tsi koo na kōo" da ntáka'an o tsi dóo ka'nu Xuva kō. ²¹ Xuva kō ne, é tá'xi ña é kuve

ntēé na'a nimá nti é kīni un ntíí ntíí ña'a san, nakua'a ña. ³ Tsí nto'ó ne, vata kaa uun tutu é de vá'a Cristu é nī'í nti. Ná te tūnta ni xé'e, tsí Espírítu Xuva kō, ña kantító ntii dañu ntūvi. Ná te āta xúu ni kanteé na'a, tsí nima ñá'a san é kanteé na'a.

⁴ Dōo ntaintée ini ntí Xuva ko kuēnta iñá Cristu. ⁵ Tsí ña te mií xnti iní nti nté koo víi nti, tsí nee iña é ncho víi nti ne, vé'xi nta'a Xuva kō. ⁶ Divi ña nañ'e ñá nti nté koo víi nti tsiñu kuenta iña tú'un xéé san e xtúvī ña. Tū'un xéé san ne, ñá te tū'un é ntéé na'a é kada ntaa o vatā ó lei Muisee, tsí ntuvi iña ko é vé'xi nta'a Espírítu Sántū. Tsi tú'un é ntéé na'a san ne, kaka'an tsí ni'í ko dóxi'í san té ña ni de ntáa o, ntá tsi Espírítu Sántū sán ne, kata'xi ña ntuvi vá'a iña ko.

⁷ Tū'un e xtúvi Xuva kō kídaā ne, āta xúu tsí kanteé na'a. Ntá tsi un tsí kaxi'í nuu ka'nu nuu Muisee da kí'í ña tú'un san. Ntē ña ni kutí ña Israeé san koto ña nuu ña, tsí dóo kaxi'í nuu. Ntá tsi da kuíi da kuíi tsi kanta'va ntúve i san. Te kuān o xi'í nuu ka'nu da xéé tú'un é nī'í kó doxi'í san ne, ⁸ ¿nté ntu kaa díi díi ka'nu tú'un e tá'xi Espírítu Sántū san? ⁹ Tē dóo ka'nu kúvi dá xee lei é nī'í kó doxi'í ne, díi díi ka ka'nu kuvi dá xee tú'un é ka'an Xúva kō tsi ntí'í kuétsi kō. ¹⁰ Lei e xtúvi ñá di'na ne, dōó ka'nu, ntá tsi vevíi ne, ña ká'nū ka vata kaa tú'un xéé san. ¹¹ Tē dóo ka'nu kúvi da xtúvi ña lei é ña na'a ni idiá'vi ne, da díi díi ka ka'nu kuvi dá xee tú'un e ntíi dañu ntūvi kaidiá'vi.

¹² Nuu é ntaā i tsí ini ntí tsí kuān koo kuvi. Dukuān é ntáka'an ntaá nti ni ntō. ¹³ Nā ntáde ntí vatā o dé Muisee. Tsí Muiseé ne, dávi nuu ña nuu ña dóo san vata koo é ña kiní ña Israeé san tsí kanainu kudii é kaxi'í nuu nuu ña. ¹⁴ Nā Israeé san ne, kúka'xi dikí ña; ñá ntáñ'e e dikí ña. Kuan tsí ó ntee doó san nuu ña vata koo é ña kí'in dikí ña da ntánakuá'a ña tú'un āta san e xtúvi Xuva ko ntā'a Muisee, tsí mií tsí Cristu kuvi víi ña naki'í ña doó san é nteé nuu ña vata koo é kí'in dikí va'á ña. ¹⁵ Vata da e ntánakuá'a ña lei Muiseé san vevíi ne, vatā ó te kanteé doó san nuu ña vata koo é ña kí'in dikí ña. ¹⁶ Ntá tsi tē xoó ña'a xkokoó ñá ne, nakuntíkin ña Tó'o kō ne, naki'í ña doó san é ntee nuu ña. ¹⁷ Uun tsi Xúva ko ni Espírítu Sántū sán ne, xoo ñá'a é nuu Espírítu Xúva kō nima ñá ne, ntaíka xaa ña. ¹⁸ Un ntíí ntíí o é ña katavi núu ka doó san nuu ko ne, náxi'í nuu ko vata koo é kīni ó Xuva kō nté kaa ña e dóo va'á ña. Dukuān ne, ntánadama ntí utén uten é ntūvi ntí vata kaa Cristu, tsí utén uten kanata'xi ká ña kō e dóo va'á iña ña. Sá'a é vé'xi nta'a Tó'o kō Espírítu Sántū san.

4

¹ Dukuān ne, ña ntánativi iní nti, tsi dóo vá'a o dé Xuva kō da tá'xi ña tsiñu sá'a é víi nti. ² Ntí'í ne, ñá víi nti uun nuu i é kīni kaa vatā ó de ña é kade xú'u, é kau'vi ña é víi ditó ña. Ná tē ntaéni nta'ví nti ña'a; ña ntánadama nti tú'un Xuva kō. Tsi ntí'í ne, ntáka'an ntáa ntí ni ñá'a é nuu é ntaā i vata koo é kūtuni ntí'í ña tsí da mií tsí é vá'a e ntáde nti. Ini Xúva kō tsí nuu é ntaā i e ntáde nti. ³ Tē kuini ña'a te dóo xú'u ntáka'an nti tú'un va'á san ne, ntá tsi ña te un ntíí ntíí ña, tsí mií tsí ña ntákunaá san é ña ntátekú ña tú'un e ntáka'an nti. ⁴ Tsí divi ñá é ña ntákuintí'xe i Xuva kō ne, kūneé nuu ña. Tsi é ña vá'a san é kadē kú've ñuxiví sa ne, edí nuu nuu ña vata koo é ña kiní ña tsi dóo va'á tú'un va'á san iñá Cristu, ña e dóo va'a. Tsi te kīni ñá Cristu ne, kiní ña nté kaa Xuva kō di. ⁵ Dā ntáka'an ntódo ntí ne, ñá te kuēnta iña mií nti ntáka'an ntódo nti, tsí kuenta iña Jesúcristu, tsí divi ña e Tó'o kō ña. Ntí'í ne, kūdii ña ntáde tsiñu iña nto ntí kuenta iña Jéssu. ⁶ Mií tsi Xuva kō, ña é de kú've é xi'í nuu ñu'ú san mí nēé san ne, divi tsí ña náxi'í nuu ña nimá nti vata koo é kuenta iña ñú'u san ne, kutuni ko tsi dóo kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko te kiní ó Cristu.

¿Nté koo kuntoo o e ntákuintí'xe ko Xuva kō?

⁷ Ntá tsi nuu i e dóo nuu a'vi e tá'xi Xuva kō ne, nuu kúñū nti. Kúñū nti ne, vata kaa kídī é kudii nté'u kúvi, ntá tsi é nuu iní i ne, dóo nuu á'vi i vata koo é kīni ñá'a tsí ña te míi ntí kuví víi nti, tsí Xuva kō é kúvi víi ña. ⁸ Kuān te titén nuu i ntánto'o ntí ne, kútíi nti. Kuān té ntánti'i iní nti nté koo víi nti, ntá tsi ío ka cho'o i nté koo víi nti, kuini nti. ⁹ Kuān te dóo ntántukū nuu iní ña'a san nté koo víi ña nī nti, ntá tsi ña kaxtuví mii Xuva kó nti, tsi kainuu mé'ñu kainuu dáva ña nti. Kuān te ntánantáva ña nti ñú'u kán, ntá tsi ña te ntáxi'i kue'éen nti. ¹⁰ Dá mí'i ka ntáñe'é nti ne, ntaíka ni'í ntí doxi'í nti kuenta iña Jesúsú vata koo é kīni ña'a sán nti ne, kutuni ña tsí kantíto Jesuu. ¹¹ Dá ío ka ntuví iñá nti ne, utén utén ntántuvi kuentá nti nta'a doxi'í san kuenta iña Jesúsú vata koo é kīni ña'a tsí kantíto Jesuu, tsi é ni'í nti ntuví v'á'á iñá nti kuenta iña ñá, kuān te xi'í kúñū nti. ¹² Dukuān ne, ntaxé'e nti kúñū nti dóxi'í san vata koo é ni'í nto ntuví iña nto.

¹³ Ío mí úve na'a tú'un é káka'an ña é itúvi ntuví dí'na, kaka'an ña: “Kuinti'xe kó ne, dukuān é káka'an u”, ka'an ña. Nti'í ne, dadii kuinti'xe ntí ni ña tsikán ne, dukuān e ntáka'an nti di. ¹⁴ Tsí iní nti tsí Xuva kō ne, nantóto ña Tó'o ko Jesúsú dá xi'í ña ne, kuan koo nantóto ña ntí di ne, dá nakí'i ña kó ni ntó, é kuntuo dadii o ni ña. ¹⁵ Un ntíi ntíi é ita ntí'xin ntí ne, e kúvi kuenta iña nto. Tsí té kútítín ña'a naxnuu víko Xuva ko ña né, dóo kútítín ka ña'a nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ka'an ñá tsí dóo ka'nu Xuva kō.

¹⁶ Dukuān ne, ña ntánatívi iní nti. Kuān té ntánatívi kúñū nti, ntá tsi utén utén ntánaku'un v'á'a nimá nti. ¹⁷ Kuān té ntánto'o ntí vevíi ne, ntá tsi ñá té nté sa ntíi tú'un, tsí da kuíta ntí'xin. Ntá tsi kani tú'un tsí diví é ni'í nti ntuví v'á'á kue'en iñá nti nta'a Xuva kō é kutúvi ntii dañu ntúvi. ¹⁸ Ntá tsi ña ntáde ntí kuenta nee e díto, tsí nee e díto san ne, ña te nguentúvi kaxntii; nee é ña díto san ne, diví é kaxntii ntii dañu ntúvi.

5

¹ Kúñū kō é ío ñuxiví sa ne, vata kaa uun víi'í mí kuntuo taan o kaa. Tē ntí'i kúñū kō ne, iní o tsi ntoo v'á'a víi'í v'á'á ko iña Xuva ko e dukún kán, mí kuntuo o ntii dañu ntúvi. Tsí ña te ña'a ni de v'á'a ña, tsí mii Xuva kō de v'á'a ña. ² Dá ntóo ká o ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani o e dóo ntio ko é kuntuo o víi'í v'á'á kō é ta'xi Xuva ko té xeé o nta'a ña e dukún kán. ³ Nakú'un o víi'í v'á'á san é kútavi núu o vata kaa du'nu vata koo é ña kuntíi nima ko te xi'í o. ⁴ Dá ntóo ká o nī kúñū kō ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani o tsi dóo ntánti'i iní kō. Ntá tsi ña te ntio kō é nakuíta o kúñū kō, tsí ntio ko kúñū xeé kō é ni'í ko nta'a Xúva kō. Ntio kō é nadama o ntúvi iña ko é kantí'i ntuví iña ko é ña kantí'i ntii dañu ntúvi. ⁵ Xuva kō de kú've ña ko kuénta iña i sá'a: é ntio ña é ni'í ko ntuví v'á'á iña kó ne, diví ñá tá'xi ña Espíritu ña vata koo é koo ntaá ini ko é ni'í ko.

⁶ Dukuān ne, ñá té nguentúvi ntaítee ini nti, kuān té kuví nti, tsí iní nti tsi dá ntóo ká nti ñuxiví sa ne, dóo iká ntoo nti mí tuví Xuva kō. ⁷ Ntá tsi ntaíka ntikín nti Xuva ko, kuān te ña ntaíní nti ña. ⁸ Dukuān ne, ntaítee ini nti, kuān te na kuví nti, tsi díi díi ka v'á'a ó te tsoo mii nti kúñū ntí ne, dá kī'ín nti nta'a Xuva kō, kíkuntóo dadii ntí ni ña. ⁹ Dukuān né, kuān te ntóo ká nti nī kúñū ntí, kuān te tsoo mii nti kúñū ntí ne, ntá tsi ntánti'i nuu iní nti é víi nti nēe é ntio Xuva kō. ¹⁰ Tsí da mii é naxee o un ntíi ntíi o kuntáñi ó nuú Cristu vata koo é ni'í ko nee é dūku nté o, te v'á'á ne, o tē ña v'á'a, vatá o de kúñū kō da intóo o ñuxiví sa.

Tú'un é ntuvá'a o ni Xuva kō

¹¹ Dukuān ne, da xé iní nti tsi dóo donchu'ví ide Xuva kō ne, ntánti'i nuu iní nti ntáka'an nti ni ña'a te kuinti'xe ña ña. Ini Xúva kō nté ntaa ntí ne, ntio nti é kútuni ntó di, te v'á'á nti ne, o tē ña v'á'a nti. ¹² Ñá ncho ka'an tókū ntí ni ntó e dóo v'á'á nti, ntá tsi ntio nti é v'á'á kuini nto kuenta iñá nti vata koo é kuví

nantiko koō nto e ntáka'an ñá'a, ña e dóo ka'nu kuini i iña tuku ña'a te vā'a íto ña, ntá tsi ña ntáde ña kuenta te vā'a nima ñá ne, o tē ña vā'a. ¹³ Tē ntákulukú ntí, kuini nto ne, kuenta iña Xuva ko; te vā'a nti ne, kuenta iña nto. ¹⁴ E dóo kuinima Cristú nti ne, kade kú'vē ña ntuvi iñá nti un tsi nte da kútuni nti tsi mii ñá é xi'i ñá kuenta iña ko un ntí nti o. ¹⁵ Vata tsi tē kuédadii xi'i o ni ña un ntí nti o, vata koo é xo'ō é ntoo ká o ne, ñá víi ka o é ntáde kueni mii ko, tsí vii o nee é ntio Xuva kō, tsí ña ñá xi'i ñá naa ko ne, ntá tsi ntoto xtuku ña kuenta iña ko. ¹⁶ Vevii ne, ña ntaíni ka ntí ña'a nté ito ña vatā o dé ña'a ñuxiví sa. Kuān o ini ntí Cristu kidaa ñuxiví sa, ntá tsi ña kuān o kainí ka ntí ña vevii. ¹⁷ Dukuān né, te xōo ñá'a é kuvi uun tsi ña nī Cristú ne, é tūku ñá'a ntuvi ña ve. É itā ntí'xin é átā san ne, é ntūxéé nima ñá vevii.

¹⁸ Un ntí nti nuu i sá'ā né, nta'a Xuva ko vē'xi, tsí ña ñá tá'xi ña é ntūvá'a ntí ni ña kuēnta iñá Cristú ne, divi ñá tēé tsiñu ña nti é ká'an nti ni ña'a san é ntūvá'a ña ni Xuva kō. ¹⁹ Da xe é xi'i Cristu kuēnta iña kó ne, xé'e Xuva kō é ntūvá'a ña'a ñuxiví sa ni ñá, é ña dá'vī ká ña ña kuétsi ñá. Tē tsiñu ña nti é kué'é nti é kūtuni ñá'a san nté koo ntuvá'a ña ni ñá. ²⁰ Ntí'í ne, nāá Cristu vé'xi nti. Vata tsi te mii Xuva ko káka'an ña é ntáka'an nti ni ñá'a kuenta iñá Cristú te ntuvá'a ña ni Xuva kō. ²¹ Cristú ne, ña túvi kuē'en tsi kuétsi ñá. Ntá tsi Xuva kō ne, dá'vī ña ña kuétsi ko ūn ntí nti o dá xi'i ñá kuenta iña ko vata koo é ña kóo ka kuétsi kō ne, vii o é vā'a é ntio Xuva kō.

6

¹ Ntí'í e ntáde tsiñu dadii ntí ni Xuva kō ne, ntaikán nti nta'a nto tē ña te é ntaā i é nī'i ntó doméni e tá'xi Xuva ko ntó. ² Tsi Xuva ko káka'an ña tú'un é ntéé na'á san:

Ura vā'a téku ko é káka'an;

ntuvi dá nakáku ú o ne, xntii ú o,

ka'an ña. Vevii ne, ura vā'a; vevii ne, ntuvi é nakakū ñá kō.

³ Ñá te kaedí nuu ntí itsi é kuntikin ñá'a Xuva kō, tsí ña ntio nti é ká'an kini ña'a san kuenta iña tsiñu e ntáde ntí iña Xuva ko. ⁴ Ñá'ā, tsí da neé ka nuu i e ntáde ntí ne, ntáde nti é vā'a vata koo é kūtuni ñá'a tsí nuu é ntaā i é káde tsiñu ú iña Xuva ko da íni ña tsi ntákutii ntí nimá nti kuān te dóo ntánto'o ntí, kuān te ntákunáa nteé nti, kuān te ió nuu i e dóo ntii tu'un. ⁵ Tsi kutíi ntí nimá nti da káni ña ntí xo'o ne, tsu'un kutu ña ntí vī'i utun, dá nátaká nuu ña é ncho vii ña du'xen nī ntí, dá un vā'a tsi ntii dé tsiñu nti. Ntē ña ni kidí nti ne, intóo ntité nti di. ⁶ Kūtuni ñá da íni ña tsi ña ini dé nti é kini kaa, tsí ini va'á nti tú'un Xuva kō, tsí dóo ntákutíi ntí nimá nti, tsi ntáde nti é vā'a ni tá'an ntí, tsi é nuu Espiritū Sántu nimá nti, tsi kaníi nimá nti ntákuinima tá'an nti, ⁷ tsi ntáka'an nti tú'un é nuu é ntaā í, tsi tá'xi Xuva ko ntii nti é kúvi víi nti. Da mii kuē'en tsi é vā'a e ntáde ntí da ntánáa nti kuenta iña tú'un Xuva kō, da ntánada'an nti kúñu nti di. ⁸ Un vé'xi ne, dōo ntáde ka'nu ña'a sán nti; un vé'xi ne, ntánakuitā ñá nti. Un vé'xi ne, vā'a o ntáka'an ñá iñá nti; un vé'xi ne, ntáka'an kini ña. Un vé'xi ne, ntáka'an ña tsí ña veté nti; ntá tsi nuu é ntaā i e ntáka'an nti. ⁹ Un vé'xi ne, ntáka'an ña tsi ñá ini ñá nti; ntá tsi ña te da díi ña'a ini va'á ña nti. Un vé'xi ne, dókō sa ntáxi'í nti; ntá tsi ntánakáku ntí, ntoo dukuān nti, ntaíni nto nti. Un vé'xi ne, ntáni'í nti é ntó'o nti; ntá tsi ña ntae'ni kue'en ñá nti. ¹⁰ Kuān te ntóo nta'xa nti, ntá tsi nguentúvi tsi dóo diní ñu'u nimá nti. Kuān te ntá'vī nti, ntá tsi dóo tsiñu ña'a ntáde kuika ntí ña. Kuān té ña tuví nee ió nti ne, ntá tsi é un ntí'í ió iñá nti.

¹¹ Ntó'ó ta'an ntí, ña ñuú Corintú ne, e ntáka'an nti ni nto ntáníi nimá nti.

¹² Ñá te ntí'í é ña ntio ntí nto, tsí divi ntó é ña ntio nto nti. ¹³ Káka'an u ni nto vata kaa uva i'xa é káka'an ñá ni i'xá ñá ne, víi nto da xe'e, kuinima ntó nti dadii vatā o ntákuinimá nti nto.

Xo'ō ne, vata kaa vi'i Xuva ko mí tuví ña ntáa ō

¹⁴ Ñá ku kini nuu nto ni ñā'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, tsi ¿nté ntu koo kuntoo dadíi é vā'á san ní é ña vā'á san? ¿Vá káxi'í ntu é neé san mí ió ñu'ú san dí? ¹⁵ ¿Nté ntu koo kudadíi Cristu ni tó'ō é ña vā'á san? ¿Nté ntu koo kudadíi ña kakuinti'xe i san ní ña é ña kákuinti'xe i? ¹⁶ Ña kúvi kuntōo santu e ntúvá'a nāa ini ukún Xuva kō. Xo'ō ne, vata kaa uun xúkūn mí tuví Xuva kō, ña kantító san, ntáa ō. Tsí mii Xuva kō ne, kaka'an ña: Tuví u ni ña ne, kaika ú ni ñā; xu'ú kuví ú Xuva ña ne, divi ña kúvi ña ña'a ko, ka'an ña. ¹⁷ Dukuān ne, kaka'an xtúku Xuva ko ni kō: Ntíi ntō mé'ñū ña'a san, nakuntóo xio nto; ñá ku tñn nta'a nto nee é ña vā'a. Kídāā ne, xu'ú nakuidó u nto. ¹⁸ Kuví ú Uva ntō ne, kuví nto i'xá ko dí, ka'an Xúva kō, ña e dóo iō i é vīi.

7

¹ Ntō'ó ta'an ntí e dóo ntio ntí ne, sá'ā xe'é Xuva ko xū'u ña é vīi ña. Dukuān ne, ntada ntoo tsi mii ō kúñu ko ni nīma ko nee é kīni kaa. Kuiko ñu'u o Xuva kō, na ū'vi ko ña, tsi dóo ka'nu ña. Kada ntaa ntí'i ō nee é káka'an ña.

Nadama ña ñuú Corintu nee e ntáde ña

² Naki'i nto ntí ntánñi nima nto. Nā tē neé ñi Ide ntí ni ntō é kīni kaa. Nā ni nakunāā nti nto. Nā ni ení ntá'ví nti nto. ³ Nā te káde tíi ú ni ntō é kuetsí nto. Tsi é ini nto é káka'an u ni nto dí'na tsi kudadíi nima ko é dadíi kuntoo ō, é dadíi kuví ō. ⁴ Dōó ió ko é ká'an u ni ntō. Dōo vā'a kakuini ko ni ntō. Dōó kanakunuu ka'nu ini ko kuenta iña nto. Kuān te dóo titín nuu i e ntánto'o nti, ntá tsi díni kue'en túvi u.

⁵ Nté dā xee nti ñuú Macedonia ne, ñá ntaíntóo da'na nti; kí'in itsí ntánto'o nti mii ntāñe'é nti: ntāñā nee ña nti ne, ntaú'ví nti dí. ⁶ Ntá tsi Xuva kō ne, kanaxnuu ka'nu ña ini ña ntoo nta'xa san ne, divi ña náxnuu ka'nu ña ini nti dá xee Títo. ⁷ Dōo díni nti tsi xee ña, ntá tsi díi díi ka díni nti tsi kaka'an ña tsi divi ntō náxnuu ka'nu nto ini ña ne, kaka'an ñá tsi dóo ntio nto é kīni ntó ko, e dóo ntoo nta'xa nto kuenta iña i é káka'an u ni ntō, e dóo ntánti'i ini nto ko. Dā tékū ko sá'ā ne, díi ka nakunuu díni kue'én nimá ko.

⁸ Kuān te kúnta'xa ini nto kuenta iña tutu e táxnūu ú ne, ñá kánatívi ini ka ko é táxnūu ú, kuān te natívi ini ko dí'na dá kūtuni ko tsi kúnta'xa ini nto kuenta iña i; ntá tsi ña na'a tsi. ⁹ Vevíi ne, dóo díni ko kuenta iña nto. Nā tē díni ko é kúnta'xa ini nto, ntá tsi díni ko tsi idiá'vi é kúnta'xa ini nto, tsi kídāā nakuíta nto é kīni kaa san. Kúnta'xa ini nto vatā ó ntio Xuva ko ne, dukuān ñá tē nee é kīni kaa ni Ide ntí ni ntō. ¹⁰ Tsi te kúnta'xa ini ko vatā ó ntio Xuva kō ne, natívi ini ko kuetsí kō; kídāā ne, nani'i ko ntuví va'á iña ko. Kídāā ne, ñá kúnta'xa ini ka kō, tsi e nání'i ko ntuví iña ko. Ntá tsi te kúnta'xa ini ko vatā ó de ña'a ñuxiví sa ne, ñá ntúvá'a ō, tsi kuví o dóntíni. ¹¹ Kíni nto ve nté ō kúvi da intóo nta'xa nto vatā o ntio Xuva kō! tsi dóo dé kuení nto ne, dóo xio ntii nto é nada'an mii nto kúñu ntó dí. Dōó dutsi kuini nto é káka'an u ni ntō ne, ú'ví ntó dí. Dōó ntio nto é kīni túku nto kó ne, ntánñi nima nto é ntio nto é vīi nto é vā'a, tsi xe'é nto é ntō'o ña é ede é kīni kaa san. Un ntíi ntíi dé nto vata koo é kūtuni ñá'a tsi ña tuví nee kuetsí nto nuu i sá'a. ¹² Dukuān né, dā táxnūu dí'na ú tutú san ne, ñá te kuénta iña ña é ede é kīni kaa sán, ntē ña te kuénta iña ña e ntó'o i, tsi kuenta iña ntó, vata koo é kūtuni ntó nuu Xuva ko tsi ntánñi nima nto ntánti'i ini nto nti. ¹³ Dukuān né, dóo ka'nu kuini nti.

Dā dií dií ka nakú'un ka'nu iní nti da íni ntí e dóo diní tuvi Títo kuenta iña nto. Tsí un ntií ntií nto nátsu'un ka'nu nto iní ña vata koo é ña kutsú'un ká ña kuenta iña nto. ¹⁴ Kidáa ne, é káka'an u nī Tito e dóo vá'a ña'a nto, kuiní ko. Tsí nuu é ntaā i é un nti'í é káka'an nti ni ntō ne, kuan tsi ó é nuu é ntaā i vatā ó kaka'an nti nī Titó san di. ¹⁵ Tsí dā dií dií ka ntío ña nto dá kanaka'an ñā nté ó dé nto e dóo dé ntaa nto é káka'an ñā ni ntō, e dóo vá'a o náki'i nto ña, e dóo ntaíko ñu'u nto ñā. ¹⁶ ;Dōo diní ko ni ntō tsí ini vá'a ú tsi ntáde ntaa ntí'i nto nēe é káka'an u ni ntō!

8

Kué'ē diu'un táxnūu ña doméni

¹ Kuan ví'a vé, ntó'ó ta'an ntí, ntio nti é kūtuni nto nté sa vá'a o dé Xuva ko nī ña kuinti'xe i, ña ntánataká nuu ini ukún ñūu Macedonia. ² Tsí kuān te dóo ka'nu nuu i é ntánto'o ña ne, ntá tsi dóo diní ntoo ña; kuān te dóo nta'vi kue'en ña, ntá tsi dóo kue'e é xe'é ña doméni, vata tsi tē dóo ió iña ña. ³ Xu'ú kantada ntaa u. Iní u tsí xe'é ña vata kaa é ió iña ñā ne, dií ka kue'é xe'é ña di, tsí mii ñā ntío ña é kué'é ña. ⁴ Dōo ikan ñā da xe'e te kué'e ntí itsi é xntii ña ta'an kō ña ntáduku ntēe Xuva kō di. ⁵ Ne, dií ka kue'é edé ña vata kaa e ntántetu nti, tsí ña te da múi tsi é xe'é ña iña ña, tsí di'na ntáda ñā kuenta kúñu ña nta'a Xuva kō ne, da ntáda ña kuenta ntá'a ntí di, vatā ó ntio Xuva kō. ⁶ Dukuān ne, ntaíkan nti da xe'e ntá'a Tito te nainú kava nto ni ña tsiñu vá'a e xtúví ñā di'na, natakā ñā nee e ntío nto kué'nto. ⁷ Divi ntō né, dōo vá'a ó ntáde nto é un nti'í e ntáde nto; tsi dóo vá'a ó ntákuinti'xe nto; dóo vá'a ó ntáka'an nto; dōo íni nto; dōo ntánti'i iní nto é víi ntō nēe e ntío Xuva ko ne, dōo ntákuinima ntó nti vatā o nañé'e ntí nto. Dukuān ne, ntio nti é koo ntii ntō é vá'a koo víi nto tsiñu sá'a di, e ntánñ nima nto kué'nto iña nto.

⁸ Ñā te kataxnūu ú ntō é ká'an u ni ntō nté koo víi nto; mii tsí é ntio ko é kiní nto é vá'a e ntáde ña nguíi san vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaā i e ntánñ nima ntó ntákuinima nto. ⁹ Iní ntó tsi Tó'o ko Jesúcrístú ne, dōo vá'a o dé ña ni kō; dóo kade ña da xe'e. Divi ñā né, dóo ió iña ñā e dukún kán, ntá tsi tsóo mii nti'í ña iña ña, e ntúnta'ví ñā kuenta iña nto, vata koo é divi ntō ne, nani'i nto e dóo nuu á'vi i kuenta iña ña.

¹⁰ Ntá tsi é vá'a mii nto te kuinti'xe nto itsi ko é káka'an u ni nto kuēnta iña núu i sá'a: Vá'a ó te naínú kava nto tsiñu sá'a e dóo vá'a o éni ntu'u ntō nte kuia ntí'i ko kán; tsí di'na nto éni ntu'u ntō; di'na nto ntío nto é víi nto. ¹¹ Ví'a ve ne, kue'en ntó dá nté koo é nantí'i nto; ntánñ nima ntó víi nto vata tsí o éni ntu'u ntō nte nuu i kan, kué'e ntō nee é ió iña nto. ¹² Tsí te ūun ña'a ntio ña é kué'é nti'xe ña doméni nta'a Xúva kō ne, kanaki'i ña da nēe ka é ió iña ña. Divi ñā ne, ñā kaíkan ñā nēe é ña tuvi iña ko.

¹³ Ñā te kaká'an u te mii ntō tanúu nto vata koo é tuku ña'a kuntoo vá'a ña. ¹⁴ Tsí kaka'an u tsí dií ka vá'a ó te kudadii nto ni ña. Vevii é ntekú ka ió iña ntō ne, xntii nto ña tē ntátaan núu ña; divi ñā né, xntii ña ntō da ntátaan núu nto di. Kidáa né, kudadii nto ni ña, ¹⁵ vatā ó kaka'an tú'un é ūve na'a san: “Xoó ña'a é kué'é nataká ña ne, ñā ni ntō ka iña ña; xoó ña'a é ña kué'e ni nataká ne, ñā ni kúnáa ntēe iña ña”, ka'an.

Títo ni ta'an ña

¹⁶ Ntadiá'vi Xuva kō, tsí xe'é ña é kuan tsí ó kuvi nima Títo é kanti'i iní ña vata tsí ó kanti'i iní ko kuenta iña nto. ¹⁷ Dōo xkúntee iní ña dá tsixe'e ntí ña tē ncho ki'in ña, tsí mii ña dóo ntio ña é k'i'in ña mí ntoo nto.

¹⁸ Taxnūu ntí uun ta'an ko nī Títo é dādii ki'in ñā ni ñā, uun ña'a e dóo vá'a ntáka'an ñā ñu'u iní ukún san iña ña, tsí dóo vá'a ó kaka'an ña tú'un vá'a iña Xuva ko. ¹⁹ Ñā te da mii tsi sá'a, tsí ña ñu'u ini ukún san nakaxnúu ña ña é káka dadii ntí ni ña é xntii ña nti é kuído ntí nēe e kintído ntí iña ña ntátaan núu

i san, vata koo é ká'an ña'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō, vata koo é kūtuni ña tsi dóo ntio ko é xntii ta'an ō. ²⁰ Kí'in dādii ntí ni ña, tsi ña ntio nti é ká'an káni ña'a kuenta iñá nti tsi ku'e le e kintido nti. ²¹ Dōo ntánti'i iní nti é víi nti nēe é vā'a kuenta iña Xuva ko ni ña'a san.

²² Uun ká tuku ta'an kō táxnūu ntí ña é kí'in dādii ña. É kí'in ito iní nti tsi kade ntaa ña é un ntí'i. Vevii ne, dií dií ka ncho víi ña tsiñu sá'a, tsi kanuu iní ña tsi ntáde ntaa nto é un ntí'i di. ²³ Tē xoó ña'a tsixe'e ña nēe ña'a Titó ne, ká'an nto tsi ta'an ko ña, tsi dadii ntáde tsiñu ntí ni ña kuenta iña nto. Te katsixe'e ña tá'an ko ña nguú san ne, ká'an ntó tsi ña ñu'u ini ukún san táxnūu ña ña, tsi divi ña né, dōo ntaíko ñu'u ña Cristu. ²⁴ Dukuān né, nañe'ē ntó ña tsi nuu é ntaā i e ntákuinima ntó ña; nañe'ē ntó ña tsi nuu é ntaā i é vā'a ña'a nto, vatā o ntáka'án nti ni ña, vata koo é kūtuni ntí ntí ña'a, ña ñu'u ini ukún san.

9

É xntii o ta'an kō

¹ Ntá tsi ña kantio nto é ká'an túku ú ni nto kuenta iña i é xntii ta'an ō, ña ntántikin Xúva kō, ² tsi é iní u tsi dóo ntio nto é xntii nto tá'an nto. Dōo ka'nu kuúni ko é káka'án u ni ña ntoo da kanii ñuú Macedonia tsi divi ntó, ña ñuú Acayá ne, é iō tu'vé nto nte kuia ntí'i ko kán é xntii ta'an ntó. Títin ña ntio ña é kuān koo víi ña di, tsi iní ña tsi dóo diní nto e ntáde nto. ³ Taxnūu ú ta'an kō san ve, vata koo é nāni'i é ntaā i é káka'án u iña nto kuenta iña núu i sá'a, te ntaā i é iō tu'vé nto, vatā ó kaka'án u ni ña. ⁴ Tsi te kūnteká u ña ñuú Macedonia, kí'in ní'i ú ña mí ntoo ntó ne, te vata tsoo tú've nto doméní san ne, dóo kuka'an nuú nti e ntáka'an vétē ntí ni ña kuenta iña nto ne, divi ntó né, dóo kuka'an nuu ntó di. ⁵ Dukuān ne, kantio é kákán u nta'a ta'an kō sán te di'na ña kí'in ña, kíkoto ní'ni ña nto te xntii ña nto é tsōo tú'vé nto doméní san vata ō xe'é nto xu'u nto di'na. Kidáa ne, é iō tu'vé doméní san tē xeé nti, vata koo é ña te dava ó ini nto, tsi mii ntó e dóo diní nto é ku'e le nto.

⁶ Sá'a nanū'u ntó iní nto: Xoo é ña kue'e kaí'xi i ne, ña ku'e le kánani'i i di; xoo é ku'e le kaí'xi i ne, ku'e le kánani'i i. ⁷ É un é un nto ne, ku'e le nto nēe e ntáde kuení nima nto é ku'e le nto; ña te kuetsi é kue'e le nto, tsi Xuva ko kakuinima ña xoo é kaxé'e i é dodini i. ⁸ Xuva kō né, kuvi ta'xi ña é un ntí'i nēe é vā'a é ntio nto, vata koo é nguentúvi xee tá'an é un ntí'i iña nto, vata koo é xkóo ka iña nto é víi ntó da nēe ka tsiñu vā'a. ⁹ Tú'ūn é úve na'a sán ne, du'vā ó kaka'an: Dōo kue'e tsi'i ña nta'a ña ntā'ví san; tsiñu vā'a é edé ña ne, tuví ntii dañu ntúvi, ka'an. ¹⁰ Mii Xuva kō é káta'xi ña tsíkin i é kú'xí ō é kúvi é ká'xi ó ne, divi ña tá'xi ña é un ntí'i e ntántio nto é kú'xi nto. Mii ña ntio ña é ku'e le nu dí vata koo é ku'e le ní'i kuenta iña tsiñu vā'a é edé nto. ¹¹ Divi ntó ne, un ntí ntí koo iña nto ve, vata koo é ku'e le tsi'i nto é kintido nti. Kidáa né, dóo títin ña'a naku'e le ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuenta iña nto. ¹² Tsi dá kaxntii nto tá'an nto, ña ntántikin Xúva kō ne, ña te da mii tsi é xntii nto ña e ntátaan núu ña, tsi naku'e le ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuenta iña i e xntii nto ña. ¹³ É kuān ó ntáxntii nto ña ne, ká'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō, tsi kutuni ña tsi nuu é ntaā i é ntaíko ñu'u nto tú'ūn va'á iña Cristu, tsi ña ni de víni nto iña nto é xe'é nto ña ni ūn ntí ntí ña nguú sán di. ¹⁴ Divi ña ne, ka'an ntá'ví ña iña ntó di e dóo ntio ña nto, tsi dóo vā'a o dé Xuva ko ni ntó e tá'xi ña é víi nto é vā'a ni ña. ¹⁵ ¡Ntadiá'vi Xuva kō tsi tá'xi ña un doméní e dóo va'á kue'en, é ntē ña kuvi ká'an ō nté kaa dií dií é vā'a!

10

É kadē kú've Pablu, tsi pustru ña

¹ Xu'u é Pablu ú ne, ká'án ú ni nto kuēnta iña Cristú, divi ñā e dóo kakuinima ñā kō, e dóo vá'ā ó de ñā ni kō. Xu'ú ne, tē dóo ntā'ví u dá itúvi ú ni ntō, kuini nto, ntá tsi dá tuvi iká u ne, ñā kaū'ví ko é ká'án u ni ntō. ² Ká'án ú ni nto tē ñā tsi'í ñū'ū ntó ko é víi ka'nu ú ni nto, iō ntó, tē náxé u mí ntoo nto. Tē ñā'á ne, kuān koo víi u ni da xóo ka ñā'a iña nto e ntáka'an ñā tsi ntáde ntí vatā ó ntio kúñū ntí. ³ Kuān te ntáde ntí du'xen é ntoo ká ntí nī kúñū ntí ñuxiví sa ne, ntá tsi ñā ntanāā ntí vatā o ntánāā ñā ntoo ñuxiví sa. ⁴ Tsi nuu i e ntánāa núu ni'í ntí san ne, ñā te iñā ñuxiví sa, tsi nta'a Xuva ko vē'xi. Tsi Xuva kō né, dóo ntii iní ñā é nantí'í ñā da neé ka nuu i é kīni kaa, e dóo ka'nu. ⁵ Da neé ka e ntáde kuení mii ñā'a san é ñā te nuu é ntaā í ne, da neé ka nuu i é ká'nu ncho víi, é kaedí nuu itsi i é kīni ñā'a san Xuva kō; da neé ka e ntáde kuení ñā'a sán ne, ntántada ntí kuenta ntá'a Cristu vata koo é na kuñti'xe ñā ñā. ⁶ É iō tu'vé ntí é kué'é ntí é nto'o da xóo ka ñā'a, ñā é ñā kákuinti'xe i é káka'án Cristu, te xee ntúvi é uun ito tsi kuinti'xe vá'a nto.

⁷ Da mii tsi e ntaíto nto ñā'a san nté ito ñā. Tē xoó ñā'a kaintée ini ñā é káduku ntée ñā Cristu ne, na víi ñā kuenta tsi ntí'í ne, ntáduku ntée ntí Cristú dí. ⁸ Kuān te ntéku kudii é káka'án u kuenta iña tsiñū ntí ne, ntá tsi ñā kakuka'an nuú ko, tsi Xuva kō tá'xi ñā tsiñū ntí é xntii ntí nto vata koo é kué'nu vá'a nto; ñā tē ntánakō'xó ntée ntí nto. ⁹ Ná te kataxnūu ú tutú san é ncho naū'ví u nto. ¹⁰ Ntáka'an ñā'a tsi dóo ntii kaka'án u dá kataxnūu ú tutú san nta'a nto, ntá tsi da xe dóo ntā'ví ito u dá tuví dadíi ú ni ntō, e dóo ntā'ví tú'ún ko, ntáka'an ñā. ¹¹ Ntio ko é kūtuni ñā tsikan, tsi divi tsi é káka'án ntí ni ñā da de vá'a ntí tutú san da intóo ikā ntí ne, divi tsi víi ntí dí te nākuntóo dadíi ntí ni ntō.

¹² Ná ntio ntí é ká'an ntí vatā o ntáka'an túku ñā'a é ntánakate ntoo mii ñā kúñū ñā. Ná te ntáde ntí kuenta te víi ntí vatā ó ntáde ñā. Tsi divi ñā ne, ntáde tuntu ñā é ntáki'í kú've mii tsi ñā, é ntánantii ni'ni ta'an ñā. ¹³ Ntá tsi ntí'í ne, ñā víi ka'nu ntí nee iña é ñā káduku ntée ntí, tsi mii Xuva ko káka'an ñā mí xee tá'an tsiñū e ntáde ntí ne, divi ñā tá'xi ñā itsi i é xéé ntí un tsi nte mí ntoo nto. ¹⁴ Ná tē ntaíta ntí'xin ntí mi é ntio Xuva ko é xéé ntí, tsi Xuva ko káka'an ñā é xéé ntí mí ntoo nto. Tsi dí'na ntí xéé ntí ñūu nto kán é xéé ní'í ntí tú'ún va'á iñā Cristu. ¹⁵ Ná tē ntáde ka'nu ntí ntáka'án ntí kuenta iña tsiñū é edé tuku ñā'a é vata te ntí'í edé ntí. Ntá tsi é ntio ntí é díi ka vá'a koo kuinti'xe nto, vata koo é díi ka kue'e kada tsiñū ntí ni ntō, vata tsi ó kaka'an Xúva kō é víi ntí. ¹⁶ Kidáā ne, kuvi kí'in ka ntí ñūu é díi ka ikā é ñūu ntó, kika'an ntódo ká ntí tú'ún va'á san. Ntá tsi ñā ncho náki'í núu ntí tsiñū é edé tuku ñā'a, vata koo é ñā ká'an ñā'a tsi dóo ka'nu ñā'a ntí, vata te ntí'í éni ntu'ū ntí ntáde tsiñū ntí ikān.

¹⁷ Tē xoó ncho kada ka'nu i ne, na kadā ka'nu ñā kuenta iña Xuva ko. ¹⁸ Tsi ñā e dóo va'á ntí'xe ne, ñā te mí ñā kakā'an ñā e dóo va'á ñā, tsi Xuva ko káka'an ñā e dóo va'á ñā.

11

Pablú ni ñā'a, ñā é ñā té pustru ntí'xe

¹ Tē dí kútii nto nima nto ní ko te ká'án u vata kaa uun ñā tuntu. Na kútii nto nima nto ní ko. ² Tsi dóo kakukuiñú ko nto, divi dokuñū é vē'xi nta'a Xuva kō, tsi é xe'é u xu'u ko é ntáda ú nto kuenta ntá'a Cristú ne, é kúvi nto vata kaa uun ñadí'í kuétsi, ñā e dóo va'á, ñā é vāta kīní ñatíi. ³ Ntá tsi kadé kuení ko te kuān koo víi ñā'a kaní nta'ví ñā nto vatā o de kóo san e kúvi dé tí éni ntā'ví tí Eva e dóo kí'in iní tí nté koo ka'an tí. Kidáā né, xtuví mii nto e ntánā nima nto e ntákuinima ntó Cristu, é da mii tsi ñā é kuinima ntó ñā. ⁴ Tsi nto'ó ne, dóo va'a ntácutíi nto nima ntó te da xóo ka ñā'a xee ñā e dóo kadaka nchu'ún é káka'an ñā iña Jesús. Kuān té ñā te kaká'an ñā vatā ó ntáka'án ntí ne, ntá tsi dóo diní nto ntánaki'í nto tuku espíritū é ñā te divi Espiritu Xuva kō é nuu nima nto dí'na. Dóo va'a ntaíni nto tuku nchu'un e dóo kadaka, é ñā te divi

tú'ún va'á iña Xuva ko e kí'i nto dí'na. ⁵ Xu'ú ne, ñá te dutsí ká u é ña tsikan, ña e ntáka'an é ña ñá é pustru, ña e dóo ka'nu. ⁶ Kuān té ña kakuvi kaka'an vá'a ú ne, ntá tsi ini vá'a ú iña Xuva ko. É ini nto sá'a, tsi dóo ntánañé' é nti nto da nēé ka nuu i é edé nti.

⁷ ¿Dóo nto kina kaa dé u é ña ni kí'i u xá'ví ko dá nakuá'a ú nto tú'ún va'á san iña Xuva ko, é ntunta'ví mii u dá kada ka'nu ú nto? ⁸ Tsi kaido ú diu'un iña ñá ñu'u ini ukún xio ñuu é vata kaa te xá'ví ko vata koo é ña ñá ntá'ví nto ko é xntii ú nto. ⁹ Dá itú'ví ú ni nto ne, dóo táan nuu ko, ntá tsi nté uun nto ña ni ngunúú u nto te xntii ntó ko é kátaan núu ko, tsi ta'an ko ña vé'xi ñuú Macedoniá ne, xntii ñá kó nēé é kátaan núu ko. Dukuān né, dóo dé u kuenta vata koo é ña natekú du'xén u nto ne, kuān tsi koo víi u nguentúvi. ¹⁰ Nuú é ntaā í vatá ó kaka'án u, tsi kantikín u Cristu. Kutuni Xúva kó tsi nté uun ña'a ña kuvi nakadí ña xu'u ko é ká'án u tsi ña ni kí'i u diú'un ntó da xntii ú nto ne, kuān tsi koo ka'án u ni ña ntuo kaniñ ñuú Acayá dí. ¹¹ ¿Ntē kui kuān ó kaka'án u? ¿Dóo ña ntío nto kó nto? Ntá tsi Xuva kó ini ña tsi dóo ntio kó nto.

¹² Kuān tsi koo víi ka ú vatá o dé u, é ña kí'i ú xá'ví ko é edé tsiñu u, vata koo é ña ku'é e u é víi ka'nu ña e ntáde tsiñu vatá o ntáde tsiñu nti. ¹³ Tsi ña kuān ó ntáde sán ne, ñá tē dívi ñá é pustru é nuu é ntaā í ña, tsi da ti tsi ntaéni nta'ví ña ña'a e ntáka'an ña é pustru Cristu ña. ¹⁴ Ña tú'ví nee iña é da kudu'va kó, tsi mii tsi tó'ó e ña vá'á sán ne, kaeni nta'ví ña'a é kánadama kúñu i é ntúvi vata kaa ánjé va'a. ¹⁵ Dukuān ne, ñá tē nee ka'nu nuu i te ña ntáde tsiñu iña i ntánadama ña kúñu ña é ntúvi ña vata ntáa ña ntáde tsiñu iña Xuva ko, ña e dóo va'a. Ntá tsi uun ntuvi ni'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kó é kuān ó ntáde ña.

Da ntó'o Pablu da dé ña pustru

¹⁶ Uun ito ká tuku ka'án u ni nto tē nté uun nto ña kadá kuení nto te kākulukú u. Te kuān o ntádē kuení nto ne, ntá tsi kiní nto nēe e ká'an ña lukú sa ni ntó, ña é káka'an mii, ña é kade ka'nu mii. ¹⁷ É kuān ó kaka'án u ne, ñá te kaká'án u vatá o ntio Xuva kó, tsi kaka'án u vatá ó kaka'an ña lúku, ña é kadé kuení i é ncho víi ka'nu. ¹⁸ Da xe dóo ió ñá ncho kada ka'nu ñuxiví sa ne, xu'ú ne, kuān koo kada ka'nu u di. ¹⁹ Tsi nto'o e dóo ini ntó ne, dóo vá'á ó ntádē kuení nto ni ña lukú san. ²⁰ Ntó'o ne, dóo vá'á ó ntádē kuení nto ni tūku ñá'a, kuān te kátee tsiñu kuétsi ña nto, kuān te kánantí'í ña nto, kuān te katáin ña ntó é víi nto é ká'an ña, kuān te dóo ka'nu ncho víi ña ni ntó, kuān te kaxe' é nuu ña vinuu nto. ²¹ Xu'ú ne, kakuka'an nuú ko é ká'án u e ña kákene ini nti é kuān koo víi nti ni ntó.

Ntá tsi da nēé ka nuu i é ña kau'ví ña é ká'an ña e dóo va'á iña ñá ne, xu'ú di ne, ñá kau'ví ko é kuān koo ka'án u vatá ó kaka'an ña lukú sa. ²² Ña tsikán, ¿hebreu ntú ña? Kuān xu'ú di, tsi ña hebreu ú di. ¿Tatá Israee ntú ña? Xu'ú di. ¿I'xá Abraan ntú ña? Dívi ú di. ²³ ¿Ña kade tsiñu iña Cristu ntú ña? Xu'ú ne, díi díi ka dívi u é dívi ña, kuān te vata ó kaka'an ña luku ú nee é káka'án u. Ntá tsi díi díi ka éde tsiñu u é ña tsikan. Díi díi ka ki'in itó inúu kutú u ví'i utun. Díi díi ka ki'in itó é'ni ña ko é ña tsikán ne, e dóo ki'in itó é dokó sa kaxi'í u di. ²⁴ Ú'un itó é'ni ña Israeé san ko. Káni ña kó xo'o. Oko xe'un kámi é uun ito xé'e ña ko. ²⁵ Úni ito káni ña kó utun. Uun ito ká tuku ne, xuú káni ña ko. Úni ito nántatsin tun ntóo é kaxkani'í u nú ntute ñu'u kán. Uun ntuvi, uun niñu inúu nto'o u mé'ñi ntute ñu'u san. ²⁶ E dóo ki'in itó ñé'e u ne, é dóo íni u tsi dóo donchu'ví nú ntute ka'nu sán ne, dóo donchu'ví ní ña du'ú di; dóo donchu'ví ní ña ñuú ko é ncho ka'ni ña kó, ní ña tuku ñuú san di. Iní u e dóo donchu'ví ñuú ka'nu san ní má kú'u san, ní ntute ñu'u sán di ne, dóo donchu'ví ní tá'an ko, ña é ña te nuu é ntaā í e ntákuinti'xe i Xuva kó. ²⁷ Dóo ntó'o ko é dé tsiñu u ne, dóo ki'in itó ña ni kídí u ne, dóo ntó'o ko e dóo kákin kó ne, dóo itsi ko ntute di. Un vé'xi ne, itú'ví ntité u ne, dóo ntó'o ko é ví'xin é ña tuvi dú'nú ko.

¹⁶ Ini nto tsi nté uun nuu i ña ni nateñu núu ú nto. Ntá tsi ió ña'a ntáka'an ña tsi dóo iní u nté koo vií u é kúvi kani nta'ví u nto. ¹⁷ ¿Vá eni ntá'ví ntu ú nto nta'a ña e táxnúu u mí ntoo nto? ¹⁸ Xu'ú ne, íkân ú nta'a Títo te kř'in ña, kíkoto ni'ni ña nto mí ntoo nto ne, taxnúu ú uun ká tuku ta'an ko é kř'in ñá ni ñá. ¿Vá eni nta'ví ntu Títo san nto? ¿Ñá ntu te dadí tsi ntáde ntí ni ñá? ¿Ñá ntu te uun tsi nimá nti ni ñá?

¹⁹ Tē ntádē kuení nto tē ntánada'án ntí kúñū ntí nuu nto, dá kuān ó ntáka'án nti ni ntó. Ntá tsi ña te kuan ō. Tsi ntí'í ne, nuu Xúva ko ntáka'án nti e ntántikín nti Cristu. É kuān o ntáka'án nti ni ntó ne, vata koo é xntií ntí nto e dií ka kue'nu nto te kutú've nto iña Xuva ko. Tsi ñi vií ntó tá'an ko e dóo ntio kó nto. ²⁰ Kadē kuení ko nté koo kuvi te nání'i ta'an ko: tē ña vií nto vatā ó ntio kó, tē ña vií u vatā ó ntio nto di. Kadē kuení ko te ió ña é nāa núu ña, te ió ña é kúne'u iní ña, te kúdiin ñá di, tē ntio ña é víi mii ñá kuenta iña mii ñá, te ká'an kini ña iña ta'an ñá, te ká'an véte ña, te káda ka'nu ña, te kuān sá koo vii ña da neé ka é ntio ña. ²¹ Kaú'ví ko te dá kř'in xtúku ú mí ntoo nto ne, ta'xi Xuva kō é kúka'an nuu xtukú ko kuénta iña ntó, te kutúví nta'xa ú kuenta iña ntó, ió ntó, ña e dóo ió kuetsí i nte dí'na. Vata nātiví iní ña e dóo dé ña nuu i é kini kaa, e dóo dé ña é kini kaa ni ñadř'í san, é edé ña da neé ka é ntio nima kini kaa ña.

13

Nté koo vií ña

¹ E sá'a kúvi uni íto é kř'in u, kíkoto ni'ni u nto. Kaka'an tú'un Xuva kō: “Tē xoó ntio i é tsi'í kuetsi uun ká tuku ña'a ne, da mií é kántio uvi, uni ña'a é ntáda ntaá ña”, ka'an. ² É káka'án u ni ña é ió kuetsi i di'na, ní é un ntí'í ntí ña nguí san dá ñe'é u é kuvi úvi íto ne, kuān te ika túvi u mí ntoo nto vevii, ntá tsi ka'án u vata tsi o é káka'án u dá kixkoto ni'ni u nto é kuvi úvi íto ne, te kř'in xtúku u mí ntoo nto ne, ñá ntuntá'ví iní kó ña; da mií é nantó'o ú ña. ³ Kidáa kutūni nto tsi nuu é ntaā i é káka'án u naá Cristu. Dívi ña ne, ñá te vitá iní ña ni ntó, tsi dóo ió ña é víi ñá ni ntó. ⁴ Ini nto tsi dá xi'í ñá ntiká krusí ne, vata te ña tuvi ntí ñá, ntá tsi xe'é Xuva ko ntíi ña é ntóto xtuku ña ne, kantíto ña vevii. Nti'í ne, ña túvi ntíi ntí di, vata kaa ña é ña tuvi ntíi ña kidaá dá xi'í ña, ntá tsi dá kúdadí ntí ni ña ne, kata'xi Xúva ko ntíi ntí vata koo é vā'á koo vií nti kuenta iña nto.

⁵ Kadā kuení mii nto te vā'á ō ntákuinti'xe nto. Koto ntee mii nto. ¿Ñá ntu ntákutuni nto te túvi Jesucristu ni ntó, o ñá ntu te nuu é ntaā i é iña ña nto? ⁶ Ntio ko é kūtuni ntó di tsi ntí'í ne, nuu é ntaā i é ntántikín nti Cristu. ⁷ Ntáka'an ntá'ví nti ni Xuva ko vāta koo é ña vií nto nuu i é kini kaa. Nā te kuān o ntáde ntí kuenta iña mií nti, vata koo é ká'an ña'a tsi dóo vā'a o nakua'á nti nto, ntá tsi ntio nti é vā'á koo vií nto, kuān te ña ni idiá'vi ntí, kuiní ña'a san. ⁸ Ña kúvi nakuítá nti nee é nuu é ntaā i. Da mií é víi nti kuenta iña i é nuu é ntaā i. ⁹ Dóo diní nti tē ña kantio é ntí'í koo ntíi ká nti, tsi dívi nto kúvi vií nto é un ntí'í. Ntáka'an ntá'ví nti iña nto vata koo é vā'á koo vií kue'en nto. ¹⁰ Taxnúu ú tutú sa'a dí'na dá kř'in u mí ntoo nto vata koo é ña kantio é káda tii ú ni nto te kř'in u. Tsi tsiñu e tá'xi Xuva kō é víi u kuenta iña ntó ne, ñá tē é nakó'xó u nto, tsi vií u é xntií u nto é kue'nu vā'a nto.

¹¹ É nanti'í u é káka'án u ni nto, tá'an kó ne, ká'an ú ni ntó é vā'a vā'a tsi koo kuntōo nto. Ntuku nto nēe e vā'a ntuvi iña nto. Ka'nu tsi vií nto nima nto. Uun tsi kadā kuení nto ni tā'an nto ne, vā'a tsi koo kuntoó no ni tā'an nto. Kidāá né, Xuva kō, ña é tá'xi é kuntōo vā'a ō, é kuinima tá'an ko ne, kunūo mé'ñu kúnūu dava ña nto. ¹² Kué'e ntó ntiusi tá'an nto. ¹³ Un ntí'í ntí ña ntántikín Xúva ko taxnúu ña ntiusi nto.

¹⁴ Tō'ó ko Jesūcristú na tā'xi ña nto é vā'a. Xuva ko na kuīnima ñá nto. Espiritū Sántū sán na kunūu mé'ñu ña nto ūn ntí ntíi nto. Kuan tsi koo é kā'án u ñi ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Galacia

Taxnúu Pablu tú'un iña ñá ntoo ñuú Galacia

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustrú u iña Jesúcristu. Ñá ni nílí ko tsiñu sá'a nta'a ñá'a, nté ña te ña'a ni de kú've ñá ko. Mii Jesúcristu kaká'an ñá, ni Xuva kō, ña é nantōto ña dá xi'i ña. ² Xu'ú, ni ün ntíí ntíí ta'an ko, ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo i'a ne, taxnúu ntí tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu ñuú Galacia. ³ Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcristú, na nāxnūu viko ña ntó, na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto. ⁴ Jesucristú ne, xe'e ña ntūvi iña ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é nakáku ña ko da ne'e ka nuu i é kīni kaa é ió ñuxiví sa, vatā ó ntio Xuva ko, divi ñá é Uva ko ñá. ⁵ Na kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

É ñá túvi tūku tú'un nté koo nakáku o

⁶ Da kúdu'va ko tsi ña na'a tsi ni kuínti'xe nto da xtúvi mii nto Xuva ko, ña e kána nto é nílí nto é vā'á nta'a Cristu, tsi dóo ntio ña nto. Vevíí ne, é tūku tú'un ntántíkin nto. ⁷ Ntá tsi ña túvi nté uun ká tuku tú'un nté koo nakáku o. Ntá tsi ió ñá'a, ña ntánakutsu'un ntó é ncho nadama ña tú'un va'á san iñá Cristu. ⁸ Ntá tsi kuān té ntí'í, o kuān te ánjē é vē'xí nte e dukún kán, o kuān te dá xōo ka ña'a kaka'an ñá tsi ió tūku tú'un é nakáku o é ña te divi tú'un é kaka'an ntódo ntí ni ntó né, na kué'é Xuva kō é ntó'o ña. ⁹ Vatā ó kaka'án u di'na ne, ká'an xtūku ú ve: Tē xoó ña'a ka'an ña tsi ió tūku tú'un é nakáku o é ña te divi é kaka'an ntódo ntí ne, na kué'é Xuva kō é ntó'o ña.

¹⁰ Dá kuān ó kaka'án u ne, ¿kantūku nuu iní ntu u te vā'á koo na kā'an ñá'a iñá ko ne, o te vā'á koo na kā'an Xúva ko iñá ko? ¿Vá ntio ntu ko e dóo ntio ña'a sán ko? Tē dí ntio ká ko é ntio ña'a sán ko ne, ñá dí víi u é káda tsiñu ú iñá Cristu.

Nté o ni'í Pablu é víi ñá pustru

¹¹ Ntio ko é kūtuni ntó, ēní ko, tsi tú'un é kaka'an ntódo ú ne, ñá te tú'un é dotō tsi kaka'an ñá'a. ¹² Ñá te ntā'a ña'a é nílí ko tú'un san. Nté ñá'a ña ni nakua'a ñá ko sá'á, tsi mii Jesúcristu tá'xi ña é kūtuní ko.

¹³ É kūtuni nto nté o dé u ntuvi di'na, dá kantíkin ka ú nchu'un iña ñá Israee. Tékú nto tsi dóo dé xení u ni ña kuínti'xe i Xuva kō, é ncho nantí'í ú ña un ntíí ntíí ña kidaā. ¹⁴ Dá nakua'á u nchu'un iña ñá Israee ne, xu'ú odo núu u é ün ntíí ntíí ña kuetsí, ña Israee é dadí tsi kuiá ko ni ñá. Tsi xu'ú ne, díí díí ka dé ntaá u vata xkoó iní o e xtúvi ñata kō é víi o. ¹⁵ Ntá tsi nte dí'na dá káku ú ne, nāxaxnúu Xuva kō ko. Dōo vá'á o dé ña ní ko e kána ña ko. Dá xee ntúví é ntio ñá ne, ¹⁶ ta'xi ña é kūtuní ko xoo é I'xá ñá, vata koo é ká'an ntódo u tú'un nté koo nakáku o ni ñá'a, ña é ña te ña Israee san. Kidaā ne, ñá ni ntūku ú ña'a, ña é tā'xi kó itsi. ¹⁷ Nté ña ni ñé'é ú ñuú Jerusaleen é ká'án u ni ña e kúvi pustru nte dí'na, tsi ura tsi i ñé'é u ñuú Arabia ne, rkontúví ne, ntiko kōo u ñuú Damascu.

¹⁸ Dá nté kúvi uni kuiá ne, ñé'é u ñuú Jerusaleen vata koo é kīni u Pedru. Ikān itúví u ni ña xe'un ntúvi. ¹⁹ Ntá tsi ña ni iní u nté uun ká tuku pustru kidaā, mii tsi Sántiau, eni Tó'o kō, é iní u ña. ²⁰ Iní Xúva kō tsi nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntó.

²¹ Kidaā ne, ñé'é ú ñuú Siria ni ñuú Cilicia. ²² Ña kuínti'xe i Jesucristu, ña ntántoo ñuú Judeá ne, vata kīni kue'en tsi ñá ko kidaā. ²³ Da mii tsi e téku ña tsi káka'an ñá'a: “Divi ñá é dé xení ña ni kō kidaā ne, kaika ña kaka'an ntódo ña tú'un e ntákuínti'xe ko vē, divi tú'un é ncho nantí'í ña kidaā”, ka'an ña. ²⁴ Kidaā ne, ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva ko kuénta iñá ko.

2

Kūdadii Pablu ní pustru ñá nguĩ san

1 Dā kúvi uxkimi kuíá ne, ntāa xtuku ntí ñuú Jerusaleen ni Bernábeé ne, ntēka ntí Tito. 2 Ñé'ē ú, tsi e tá'xi Xuva kō é kütuni ko tsi kantio é kí'ín u. Dā xee u Jerusaleén ne, ixtíín ú nī ña ntádē kú've iña ña kuínti'xe i san. Da miĩ xntí tiiñ nti ni ña vata koo é na kütuni ña nté o kaka'an ntódo u tú'ún nté koo nakáku o ni ñá'a é ña te ña Israeé san, vata koo é ña te é ntaā i é káde tsiñu u. 3 Titó ne, ñá te ña Israeé ña, ntá tsi ña ni ká'an ña ntádē kú've san te kantio é tē'nte kúñu ixi ña vata xkoó ini ña Israeé. 4 Tsi tuku ña'a ne, ntáka'an ña tsi kantio é kuān koo vii o. Ntáde ña tsi ntákuinti'xe ña Cristu, ntá tsi ñá tē nuu é ntaā i. Tsi kí'vi xú'u ña mé'ñu ña kuínti'xe i san vata koo é koto xu'ú ña nti, ntí'i é nakáku ntí kuenta iña Cristu. Ntio ña é kuétsi é víi xtuku ntí é káka'an lei Muiseé san. 5 Ntá tsi ña ni xé'e nti é kúvi víi ña ni ntí nté un siin, tsi kuenta iña divi nto é ña ni ntíó nti é kúnaa tú'ún é nuu é ntaā i san nté koo nakáku o.

6 Ña ntádē kú've san ne, nté uun tú'ún é xee ña ni ká'an ña é víi u. Dóo ka'nu ña'a ña, kuini ña'a, ntá tsi ¿xoo ini i te ká'nu ña'a nti'xe ña, o tē ña'a? Nā káde ú kuenta, tsi Xuva kō ne, ñá te nūú ko káito ña, tsi nima ko. 7 Ntá tsi divi ña ne, ñá ni tee tsiñu ña ko é tūku tsiñu víi u, tsi ini ña tsi Xuva kō tēe tsiñu ña ko é kika'an ntódo u tú'ún é nakáku o san, mí'i ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé, vata tsi o tēe tsiñu ña Pedru é ká'an ntódo ña divi tsi tú'ún ni ña Israeé san. 8 Tsi vata tsi o dé Xuva kō táxnūu ña Pedru é kúvi kika'an ntódo ña ni ña Israeé san ne, kuan tsi o dé ña táxnūu ña ko é kúvi kika'an ntódo ú ni ñá'a é ña te ña Israeé san.

9 Dukuān ne, Santiau ní Pedru ní Juaan, ña ntátsi'i ntii iña ña ntákuinti'xe i sán ne, dā kutuni ña tsi divi tsiñu vā'a tá'xi Xuva kō kó ne, dóo ka'nu kuini ña é dadii tsi tsiñu víi nti ni ña, xu'ú ni Bernábee. Kūdadii ntí ni ñá tsi ntí'i ne, kíkada tsiñu nti mí ntoo ña é ña te ña Israeé san ne, divi ña ne, kada tsiñu ká ña ni ña Israeé san. 10 Da miĩ tsi é ntio ña é nanu'ú nti ini nti ña ntá'ví san ne, divi e dóo ntí'i ini ko é víi u di.

Dā de tíi Pablu ní Pedru ñuú Antioquia

11 Ntá tsi dā xee Pedru ñuú Antioquia ne, dē tíi ú ni ña dā ini ú ña, tsi kade ña uun nuu i é ña vā'a. 12 Tsi di'na dá xee ñá'a e táxnūu Santiaú san ne, e'xi dadii Pedru ni ñá'a, ña é ña te ña Israeé san. Ntá tsi dā xee ñá'a e táxnūu Santiaú san ne, eni ntu'ú Pedru kíi nteé xio ña ña'a é ña te ña Israeé san ne, xio é'xi ña, tsi ú'ví ñá te kúdiin ña ntántikin dukuān nté xkoó ini ña é tē'nte kúñu ixi ña. 13 Kídáa né, kuan tsi o ntánāa ña Israeé, ña nguĩ sán, vatá o dé Pedru é ña ni de ntāa ña vatá o kaka'an ña. Un tsi nté Bernabéé san kuān o dé ña di, é kíi nteé xio ña ña kuínti'xe i, ña é ña te ña Israeé san. 14 Dā ini u tsi ña te káde ña vatá o kaka'an tú'ún é nuu é ntaā i nté koo nakáku o ne, kaka'an u ni Pedru mé'ñu ún ntíi ntíi ña'a san: “Divi ntó né, kuān te ñá Israeé ntó ne, kade nto vatá o de ña é ña te ña Israeé san ve, tsi ña kantíkin ka nto vata xkoó ini ñá Israeé san. Dukuān ne, ¿nté kui kaka'an nto tsi kantio é víi ña é ña te ña Israeé san vata xkoó ini ñá Israeé san kuan?”, ka'án u ni ña.

Ntuvá'a o ni Xuva ko tē kuínti'xe kō Cristú, kuān te ñá Israeé o, kuān te tuku tatá kō

15 Xo'ó ne, tatá ña Israeé o nte da káku o, ñá te ña kíni ntāa o vāta ntāa ña tuku ñuú san. 16 Ntá tsi ini o tsi kuān te káde ntaa o é káka'an lei Muisee, ntá tsi ña te divi é kade i é nti'i kuétsi kō. Da miĩ tsi kuínti'xe ko Jesúcristu. Dukuān ne, ¿nté kui kaka'an vata koo é ntí'i kuétsi ko kuénta iña i e kuínti'xe kō ña, ñá te kuénta iña i é dé ntaa o é káka'an lei san, tsi nté uun ña'a ña nti'i kuétsi ña é káda ntaa ña é káka'an lei san.

17 Vi'a ve né, te kantukū nuu iní ō nté koo nakáku o kuétsi ko kuénta iña Cristú ne, te nãdító kuétsi kō ne, ¿vá divi ntū Cristu dé ña é iō kuétsi san? ¡Ñā'á ni san! 18 Te xtuví mií u é víí u uun nuu í ne, kidāā ne, víí xtuku ú ne, vatā ó tē ña vá'a o ni íde u é xtuví mií u nte dí'na. 19 Xu'ú ne, vata tē xi'í u kuenta iñā leí san. Mií leí san é'ni ko vata koo é ntōto ú kuenta iña Xuva ko ve é víí u é ntio ña. 20 Xu'ú ne, e xí'í u dá uun tsi kúñū kúvi ú nī Cristu é xi'í ñā ntiká krusí san, ntá tsi iō ka ntuvi iñā ko. Ntá tsi ñā te ntūvi iña mií ko, tsí ntuvi iñā Cristu é nī'í ko ve. Kakuinti'xe kó I'xá Xuva kō dá kátuví u ñuxiví sa, tsí divi ñā xe'é ña ntuvi iña ñā kuenta iñā ko e dóo ntio ña ko. 21 Na kúvi nakuítá u nuu i e dóo va'á san é edé Xuva ko iñā ko. Tē dí kúvi ntí'i kuétsi ko te kãde ntaa o é kãka'án leí san ne, é ntaā i é xi'í Cristu kuénta iña ko.

3

¿Ō é kãda ntaa ntú ō leí san ne, ō é kuinti'xe ko Xuva kō?

1 Ntó'ó, ña Galata, ¿nté kuān nte túntu ntú nto? Ntáde nto vata o tē xoo dé tata i ntō. É ñni vá'a nto nté ō xi'í Jesúcristu ntiká krusí san, tsi é nañ'e é nti nto. 2 Ka'án nto vē, ¿nté ntu ō ni'í nto Espírítu Xuva kō? ¿Vá ni'í ntu nto ña é dé ntaa ntí'i nto é kãka'án leí Muísee? ¿Ñā ntu te ni ní'í nto Espírítu san tsi é kuinti'xe nto tú'ün va'á iña Xuva ko e téku nto? 3 ¿Ntē kuān nte túntu ntú nto? ¿Ntáde kuení ntu nto te kúvi vii mií nto tsiñu e éni ntu'ū Espírítu Sántu san é kade ña ni ntō? 4 ¿Ñā ni ídiá'vi ntu é un ntí'í e ntó'o nto? ¡Tē dí ni ídiá'vi ne, kuān te uin siin! 5 Kata'xi Xuva ko ntō Espírítu ñā. Kade ña nuu i e dóo ka'nu iña nto. ¿Vá kuan ntú ó kade Xuva ko ni ntō tsi ntáde ntaa nto é kãka'án leí san? ¡Ñā'á ni san! Kuān ó kade ña ni ntō tsi ntákuinti'xe nto tú'ün va'á san iña ña e téku nto. 6 Vata kaa uva ata ko Ábraan e kuinti'xe ña Xuva kō ne, dukuān ó kaka'an Xúva kō tsí ña tuví ka kuétsi ñā. 7 Dukuān ne, kini nto tsí divi i'xá ntí'xe Ábraán ne, divi ñā é kakuinti'xe ña Xuva kō. 8 Ntē ntūvi dí'na uve na'a tú'un Xuva kō kaka'an tsí naki'í Xuva kō xoó ña'a, ña é kuinti'xe i ña, kuān te dá nēé ka tatá ña. Divi tsí tú'ün va'á é kãka'án Xúva ko ni Ábraan, kaká'an ña: “Un ntí'í ntí'í tatá ña'a dá kaní ñuxiví sa ne, ní'í ñā é vá'á iña ko kuénta iña o”, ka'an ña. 9 Dukuān ne, xoo é kakuinti'xe i Xuva kō ne, dadí ni'í ña é vá'á ni Ábraan, ña e dóo kuinti'xe i san.

10 Xoó ña'a, ña é ntéé kimi i leí san ne, da mií e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā. Tsí uve na'a kaká'an: “Xoó ña'a, ña é ña kãde ntaa é un ntí'í nuú i é kãka'án leí san utén utén ne, da mií e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā”, ka'an. 11 Dóo dito tsí ña té leí san é kãde i é ntí'í kuétsi kō. Tsí uve na'a kaká'an: “Xoó ña'a, ña e dóo va'á nuu Xuva kō ne, kuinti'xe ña Xuva kō né, dukuān é ní'í ña ntuví va'á iña ña”, ka'an. 12 Ña e ntéé kimi i leí san ne, ñā te dadí ña ni ña é kakuinti'xe i Xuva kō. Tsí uve na'a kaká'an: “Xoo é kantikin i leí san ne, kantio é kãda ntaa ntí'í ña utén utén vata koo é ní'í ña ntuví va'á iña ña”, ka'an.

13 Cristú ne, mií ñā ntá'vi ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é ña ní'í kō é ntó'o kō é kãka'án leí san. Tsí divi ñā ntó'o ña naa ko kuenta iña kuétsi ko vatā ó uve na'a kaká'an: “Da xoó ka ña'a, ña é kurkãa iko dikí utún ne, ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā”, ka'an. 14 Kuān o dé Jesucristu kuénta iña ko ni ūn ntí'í ntí'í tatá ña'a ñuxiví sa, kuān té ña te ña Israee o, vata koo é ní'í ko núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, vata koo é ní'í ko Espírítu Sántu sán tē kuinti'xe ko Xuva kō.

Leí san ni tú'un é xe'é Xuva ko xú'u ñā

15 Kini nto, ení ko, tsí xo'o ñatí'í ne, dá kãde vá'a o ūun tutú ne, xntēé o dívi kó ve, ña kúvi xoó ña'a nadama ña é kãka'an. Ña kúvi xntēé ka ña tuku nuu i. 16 Vi'a ve ne, xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, ni i'xá ika ñā é váta kaku. Ñā ni kã'an tú'un Xuva ko te títin i'xá ika ñā, tsí ūun tsi i'xá ika ñā. Divi i'xá ñā ne, Cristu ña. 17 Sá'ā ncho ka'án u ni ntō: Ede vá'a Xuva ko ūun tutú ni Ábraán ne,

xé'le ña xu'u ña ni ña. Kidáā ne, itā nti'xin kimi sientu oko u'xi kuiá dā nté xeé lei Muisee. Lei san ne, ña kúvi nadāma tú'ūn é xé'le Xuva ko xū'u ña nte dí'na. ¹⁸ Tē dí'kuvi víi lei san é nī'i ko é vā'á iña Xuva ko te kade ntāa o é kākā'an ne, ñā te tú'un é xe'le Xuva ko xū'u ña é kúvi víi i. Ntā tsi nuu é ntaā i tsi nte dí'na xe'le Xuva ko xu'u ña ni Ábraan é nī'i ko é vā'á iña ña.

¹⁹ Kidáā ne, ¿mí'i ntu kaidiá'vi lei san? Xtúvi Xuva kō lei san vata koo é kūtuni ko nee é kuétsi kō. Idiá'vi tsi lei san un tsi da nté xēe “i'xá san” é kākā'an Xúva kō, ðivi i'xá ika Ábraan é xe'le ña xu'u ña ni i. Anje Xuva kō xee ni'i ña lei san nta'a Muisee é kākā'an ñā ni ñā'a naa Xuva ko. ²⁰ Ntā tsi dā xe'le Xuva ko xu'u ña ni Ábraan san ne, mií ña kākā'an ñā ni ña. Nā tē xoó kaka'an í naa ña.

Mí'i kaidiá'vi lei san

²¹ ¿Nchō ka'an ntú u te kanaa núu lei san ni tú'un é xe'le Xuva ko xū'u ña? ¿Ñā'á ni san! tsi tē dí'íó lei é kúvi víi i é nī'i ko ntuvi va'á iña kó ne, kidáā ne, kuvi ntuvá'a o ni Xuva ko tē dá kada ntaa o é kākā'an lei san. ²² Ntā tsi kaka'an tú'un Xuva kō tsi ñu'u kutū ntíí ntíí ña'a é ña kuvi nakáku mií ña kuétsi ña. Kuān ó vata koo é da xōo ka ña'a kuvi ni'i ña é vā'á vata o xe'le Xuva ko xu'u ña tē kuinti'xe ña Jesucristu.

²³ Ntā tsi dā vata kuinti'xe kō Cristú ne, vata ntāa ña ñu'u kutū ntāa o kuenta iñā lei san. Ntantétu o dā nté xēe ntúvi é nañ'e'le Xúva kō kō nté koo kuinti'xe ko ña. ²⁴ Lei san ne, vata kaa ña kaito i'xá san kaa. É éde ko kuēnta da nté xēé Cristu vata koo é kúvi ntí'i kuétsi kō é kuinti'xe ko ña. ²⁵ Dā xee ntúvi é kuinti'xe kō Cristú ne, ñā ntío ká kō lei san é nañ'e'le ko nté koo víi o. ²⁶ Tsi un ntíí ntíí nto é kuinti'xe nto Jesucristú ne, é ntúvi nto i'xá Xuva ko vē. ²⁷ Un ntíí ntíí nto é itsi ntute nto é uun tsi kúñū kúvi nto ni Cristú ne, ntāku nto Cristu ve. ²⁸ Nā tē íni kuān te ñā Israee, kuān te tuku tatá nto; kuān te ña ntáde tsiñu nto, kuān te ka'nu ñā'a nto; kuān te tíi nto ne, kuān te ñadi'í nto. Tsi da xé uun tsi kúñū kúvi nto ni Cristú ne, uun tsi kúñū kúvi nto ni tā'an nto di. ²⁹ Tē uun tsi kúñū kúvi nto ni Cristú ne, i'xá Ábraan ntó di. Dukuān ne, ní'i ntō é vā'á iña Xuva ko vata o xe'le ña xu'u ña ni ña.

4

¹ Sá'ā é ncho ka'an u ni ntō: Tē xí'i úun ñatíi ne, íó iña ña é kōo iña i'xá ña. Ntā tsi dā lú'nti ká i'xá ña ne, vata kaa ña kade tsiñu kaa na, kuān te ní'i na é un ntí'i iña uva ná tē kúka'nu na. ² Íó xoó kaito i na. Íó xoó ka'an í ni nā nté koo víi na dá nte xēe tá'an ntuvi é nī'i na e xtúvi úva na iña na. ³ Kuān ó kuvi ni kō di. Dá kuétsi ká o ne, ña'a san ntáka'an ña nté koo víi o é kuntuo o ñuxiví sa ne, da mií é víi o vātá ó ntáka'an ña. ⁴ Ntā tsi dā xee tá'an ntuvi ne, taxnuu Xuva ko I'xá ña é káku ña nu xé'le úun ña dí'i, é kúvi ña tatá ña Israee, ña é ntéé kimi i lei Muisee. ⁵ Kuān o kí'xi ña vata koo é nakáku ña un ntíí ntíí ña é ntee kimi i lei san, vata koo é naki'i Xuva ko kō é kúvi o i'xá ña. ⁶ Kidáā ne, vata koo é nañ'e'le Xúva ko kō tsi i'xá ntí'xe ña kúvi o né, taxnúu ña Espiritu I'xá ña é kunū ña nima ko. Espiritú sán ne, kaka'an ña: “¡Uvā ko!” ⁷ Dukuān ne, ñā tē ña kaden tsiñu kán, tsi i'xá mií Xuva kō kúvin ne, ní'i o é vā'á iña Xuva ko é uun tsi kúñū kúvin ni Cristu.

Dōo ntí'i iní Pablu kuenta iña ña kuinti'xe i

⁸ Dí'na dá vāta kiní nto Xuva kō né, dōo xió ntii nto é káda tsiñu nto iña tuku xúva ntō é ña te Xuva ntí'xe kō. ⁹ Ntā tsi vevíi ne, é íni ntó Xuva kō. Kuvi ka'an o tsi Xuva kō ne, é tá'xi ña é kiní ntó ña ve. ¿Nté kuí ntántiko koó ntó ata nto é víi xtuku nto vata xkoó ini ñáta kō san é ñā vādā mí kaidiá'vi? ¿Nté kuí ncho víi xtúku nto ña kade tsiñu? ¹⁰ Kuan tsí o ntáde ka'nu nto viko é kuēnta víte, kuenta xoo, kuenta kuia. ¹¹ Dōo ntí'i iní ko kuenta iña ntó tē é ntaā i éde tsiñu ú iña nto.

¹² Vii nto da xe'e, ení ko, uun tsi nima ntúvi nto ní ko vata kaa xu'u é uun tsi nima ntúvi ú ni ntó. Ña túvi nee iñá ni ide nto ní ko. ¹³ Ini nto tsí xu'ú ne, dóo ká'vi kaa ú ntuvi dí'na dá kaka'an ntódo u tú'un va'á san ni ntó. ¹⁴ Dóo u'vi kúvi nto ko kuenta iña kui'i e kúvi ko kidaá, ntá tsi ña ni kunté'xen ntó ko; ñá ni nakuitá ntó ko, tsi kí'i nto kó vata te ánje Xuva kó kúvi u, vata te mii Jesúristu kúvi u. ¹⁵ ¿Nté ntu ó kúvi ve kuan? Tsi dóo diní ñu'u nima nto dá itúvi ú ni ntó. Kuvi ka'an ú iña nto tsí tē dí'ni kúvi né, natavā ntó ntuxnuu mii ntó é tá'xi nto ko. ¹⁶ Vi'a ve ne, ¿ñá ntío ká ntu ntó ko e kuán o kaka'an u ni ntó é nuu é ntaá í san?

¹⁷ Ña tsikán ne, dóo ntáde ña nto kuenta ve, ntá tsi ña te kuan o de ña vata koo é ní'i nto é vā'a. Ncho nakadī ñá itsi é ká'an ntó ní ntí vata koo é mii ñá é kada ka'nu nto ña. ¹⁸ Vá'a ó te kade ña nto kuenta, te vii ñá vata koo é ní'i nto é vā'a. Te kuán koo vii ña ni ntó nguentuvi, ñá te da mii tsí dá tuví u ni ntó. ¹⁹ Dóo kaexnúu kó kuenta iña nto, a i'xá mii ko. Vatá ó kaexnúu ñadī'i dá ncho kaku i'xá ña ne, kuán koo kaxnúu kó kuenta iña nto da nté uun tsi nima ntúvi nto ní Cristu. ²⁰ Tē dí' tuví u ni ntó vevii ne, ti kaa te kuvi xtúvi mii u é káde tíi ú ni ntó, ntá tsi vevii ne, ñá iní u nté koo kadā kuení ko iña nto.

Kuenta iña Áгаа ni Sára

²¹ Xoó ntó'o é ncho kuntikín ka nto lei Muísee san ne, ká'an ntó: ¿Va ñá ini ntú nto nēe é kaka'an leí san? ²² Tsí nte dí'na uve na'a kaka'an tsí Abraán ne, úvi i'xá ñá xio. Uun ña nte, i'xá ta'nú kade tsiñu iña ña, ta'nú nani Áгаа ne, uun ne, i'xá ñadī'i mii ñá, ñá naní Sára. ²³ I'xá ta'nú kade tsiñu sán ne, vata tsi ó káku vata kaa da nēe ka i'xa, ntá tsi i'xá ñadī'i mii ñá ne, káku vata tsi ó xe'é Xuva ko xu'u ña ni Abraán san. ²⁴ Kini nto tsi úvi nuu i kaka'an u kuenta iña i sá'a. Uun nuu i é v'e'xi xuku é nani Sināii, divi iña Áгаа san. Xoó kaduku ntée i nuu i sá'a ne, káku ñá é kuntéé kimi ñá leí san. ²⁵ Tsi Áгаа san ne, vata kaa xuku é nani Sināii é tuví ñuú Arabia káa ña, vata kaa ñuú Jerusaleen é tuví ñuxiví sa kaa ña di. Tsi ntúni nuu i sá'a ní ña é ntóo ikán ne, nteé kimi ñá leí san. ²⁶ Ntá tsi xo'ó ne, ñá te kadúku ntée ó leí san, tsí ñuu kó ne, divi ñuú Jerusaleen é tuví nta'a Xuva kó. ²⁷ Tsí uve na'a tú'un Xuva ko kaka'an:

Kutúvi díni nto, divi ntó é ña kakúvi koo i'xá nto,

divi ntó é xoxo i'xá nto.

Kachu'u ntáa nto é dóo diní nto,

divi ntó é vata kaxnúu i'xi nto.

Tsi ñadī'i, ña é ña káde xii ña ña kuentá ne,

díi díi ka kaxio i'xá ña é ñá é tuví ní'i xii i,

ka'an.

²⁸ Ení ko, vata ntáa Isaa ntáa nto. Xo'ó ne, i'xá Xuva ko ó, tsi káku o vata tsi ó xe'é Xuva ko xú'u ña kidaá. ²⁹ Ntá tsi vata tsi ó dé xeni i'xá e káku vata ó káku da née ka i'xá ní i'xá e káku kuenta iña Espiritu Xuva kó ne, kuán ó kakúvi vevii di. ³⁰ Ntá tsi ¿nee iñá ntu kaka'an tú'un Xuva kó? Kaka'an: “Kiñu'u nto ta'nú kade tsiñu san ni i'xá tun, tsí i'xá ta'nú kade tsiñu san ne, ña kúvi ní'i na iña uva na vata kaa i'xá ñadī'i mii ñá”, ka'an. ³¹ Xo'ó ne, ení ko, ñá te vāta ntáa i'xá ta'nú kade tsiñu san ntáa o, tsi vata ntáa i'xá ñadī'i mii ña ntáa o.

5

É nakáku Cristu ko

¹ É nakáku Cristu ko e nteé kimi kó leí san, tsi ñá ntío ña é ku'un kutú ká ó. Dukuán ne, kaka xaa nti'xe nto ve; ñá ku dá vá'a nto é kadā kú'vé leí san iña nto.

² Kini nto é kaka'an u. Xu'ú e Pablú u ne, kaka'an u ni ntó tsí te ku'e'é nto é ká'nté ña kúñu é íxi nto vata xkoó ini ñá Israeé san ne, vata te kaka'an ntó tsi

é ntaā i xi'í Cristu iña ko. ³ Kaka'an xtúku u tsi da xōó ka ña'a é tē'nte kúñū é ixi ñá ne, da miī é viī ñá é un nti'í é kaka'án lei Muísee. ⁴ Xoó nto'o e ntáxio ntii nto e ntáde ntaa nto lei san vata koo é nti'í kuétsi ntō ne, ña kaxé'e nto itsi é nakākú Cristu nto; ntánakuitá nto é vā'a é ncho ta'xi Xuva ko ntō domēni. ⁵ Ntá tsi xo'ō é kuinti'xe ko Xuva kō, é nuu Espiritu ña nima kó ne, ntantétu ō é nī'i ko nima va'á ko nta'a Xuva kō. ⁶ Tē uun tsi kúñū kúvi o ni Jesúcristú ne, ñá té ini te te'nte kúñū ixi ko, o tē ña'a. É kuinti'xe ko Xuva kō ne, sá'ā é kaidiá'vi ne, dukuan kuñima ko ta'an kó di.

⁷ Ntō'ó ne, é ika vá'a ntō kidaā. ¿Xoó ntu édi nuu i itsi e kuinti'xe nto é nuu é ntaā i? ⁸ Ñá te kuān ó kaka'an Xúva kō, ña é kana nto. ⁹ Ini nto tsi te un siin tsi u'xen ia nādaka ó ne, kuia kanii t'nti i. ¹⁰ Xu'ú ne, kanteé ini ko Xuva kō é ña da vá'a ña é tuku koo kadā kuení nto. Ntá tsi kué'e Xuva kō é nto'o da xōó ka ña'a, ña é kanakutsu'un ntō.

¹¹ Ntá tsi xu'ú ne, ení ko, tē dí kaka'an ntódo ká u ni ntō é kántio é tē'nte kúñū ixi nto ne, ña kuan koo ntō'ó ká ko nta'a ña Israeé san. Tē dí kuān ó kaka'án u ne, ña túvi nēe nuu i é kúdiin ka ña dá tekú ña tú'un é xi'í Cristu ntíká krusi san kuenta iña ko. ¹² Ña ntánakutsu'un ntō sán ne, díi ka vá'á ó te na káda a'ma kue'en ñá kúñū ña.

¹³ Tsi ntō'ó, ení ko, é kana Xuva ko ntō vata koo é na nakāka xaa nto. Ntá tsi kuān te ntaíka xaa nto ne, ña kúvi viī ntó da nēe ka é ntio nima ntó, tsi é viī ntó ve ne, kuinima xntó ta'an nto ne, dukuan vá'á koo vii nto ni ña. ¹⁴ Tsi é un nti'í é kaka'án lei san ne, uun tsi nuu i ncho ka'an: “Kuñima ntó ta'an nto vatá ó kakuñima nto kúñū ntō”, ka'an. ¹⁵ Ntá tsi te ka'an ntée nto ta'an nto, te kúvi ña ita ntó ne, koto nto tē ña nakunaa nto ta'an nto un nti'í nti'í nto.

Ó é ntio kō é viī miī ó ne, ō é ntio Espiritū é viī o

¹⁶ Sá'a kakā'án u ni ntō: Vií nto vatá ó ntio Espiritū san é viī nto; ñá ntukū nuu ini nto nté koo ni'i nto é ntio nima kīni kaa nto. ¹⁷ Tsi é ntio nima kīni kaa nto ne, ñá te vata ō é ntio Espiritū san. É ntio Espiritu Xuva kō sán ne, ñá te dadii nī i vatá o é ntio nima kīni kaa nto. Kanáá nima kīni kaa nto ni Espiritū sán ne, Dukuān ne, ña kúvi viī ntó nēe é ntio nto. ¹⁸ Ntá tsi te kué'é nto é nañ'e'e Espiritū san nto nté koo vii nto ne, ñá kantio é kadá kú've ka lei san iña nto.

¹⁹ Dōo ditó nēe nuu i e ntáde ña'a, ña e ntántikín nima kīni ntān. Ntaíka luku ña. Ntáde ña nēe e dóo kīni kaa ntáde kuení ña. Ña ntákuka'an nuu ña e ntáde xení ña ni da xōó ka ña'a. ²⁰ Ntānuu ini ña tuku xuva ña. Ntáde tatan ña. Ná ntio kue'en ñá ta'an ña. Ntānaá ña. Ntákukuiñū ña. Ura tsi i ntákudiin ña. Ntáde ña nēe iña é ntio miī ña. Ntákii ntee xio ña ta'an ña. Na ncho vii ña e ntáde ta'an ña. ²¹ Dōó ne'u ini ña. Ntaé'ni ña ta'an ña. Dōó ini xi'í ña. Viko kīni kaa ntáde ña, ni dōó titín ka nuu i é kuān ntáa san. Vía ve ne, kaka'án u ni nto vatá ó kaka'án u ni nto dí'na, tē xoó ña'a ntáde ña nuu i sá'ā ne, ña kúvi ni'i ña é kuntōo ña mi kadé kú've Xuva kō.

²² Ntá tsi xoo ñá'a e ntántikín ña Espiritū sán ne, ntákuñima ñá ta'an ña. Dōó diní ñu'u nima ña. Vá'á ó ntoo ña. Ntákutíi ña nima ñá ni t'ān ña. Ntáde ñá é vá'á ni t'ān ña. Ntáde ntaa ña nēe iña é ntaxé'e ña xu'u ña. ²³ Ná tē ntáde na'nu ña. Ná te dotó tsi ntáde ña. Nté uun lei ña kaka'an é ña kuvi é kuān koo vii o. ²⁴ Xoó ña'a, ña é ntee kīmi ña Jesúcristú ne, vata tē xi'í nima kīni kaa ña ntíká krusi ni é un nti'í nūu i é kīni kaa é ntio i, é ntukū nuu ini i. ²⁵ Tē é ni'i ko ntuví va'á iña ko e tá'xi Espiritū sán ne, na kué'é ō é nañ'e'e Espiritū sán kō nté koo é vā'á koo vii o.

²⁶ Ñá kada ka'nu ña'a ō. Ñá nakutsu'un ta'an ō. Ntē ña kune'u ini ko ni ta'an kō.

6

É xntii o ta'an kō

¹ Ení ko, te kinī ntó tsí kade uun ña'a é kīni kaa né, divi ntō é nuu Espíritū Sántū sán nima ntó ne, xntii nto ñā é vā'á koo vii ña. Vā'a vá'a tsi kōo ka'an ntó ni ñā ne, kuenta tsi vii nto kúñu nto tē ña kó'xo nto nuu i sá'ā di. ² Xntii nto tā'an nto dá kanto'lo ña ne, dukuan kōo kada ntaa ntó vata o ntio Cristu.

³ Tē dóo ka'nu ña'a o kuiní mii kō né, kuān té ña te nee kainuu á'vi o ne, da kaeni nta'ví mii o kúñu kō. ⁴ Koto vá'a nto nté o de nto. Te vā'á o, kuiní nto ne, kidáa kvi kutúvi dínī ntó ne, ñā kantio é kutsu'un nto tē dii ka va'á nto é ña nguui san. ⁵ Tsi kantio é vā'á koo vii o nēe tsiñu é nī'i ko.

⁶ Xoó ña'a é kanakuā'a ña tú'ūn va'á san ne, vā'á o te kátsin dava ña ni mastru ña é un nti'i é vā'a é ió iña ña.

⁷ Ná ku enī nta'ví nto kúñu ntō, tsi ña kúvi nārkintēe o Xuva ko. Da nēe ka é kú'xí o né, divi tsi é nī'i kó di. ⁸ Te kú'xí o da nēe ka é ntio nima kīni kaa kō ne, ní'i kō doxi'i san. Ntá tsi te kú'xí o vatā o ntio Espíritū Sántū sán ne, ní'i ko ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi nta'a Espíritū san. ⁹ Dukuān ne, ña ku kudu'xen kō é vii o é vā'a, tsi te kútíi o nima kó ne, ní'i kō é vā'a te xee ntúvi i.

¹⁰ Dukuān ne, dá ió ka ntuvi ne, vā'a koo na vii o ni un ntí ntí ña'a sán ne, dá dii dii ka ni ta'an ko, ña ntákuinti'xe i san.

Kaxe'e Pablu ísi da ntí'i tūú san

¹¹ ¡Un ntāa letra na'nú san é ka'ū ú nta'a mii kó ve! ¹² Ntio ko é kūtuni nto tsi ña tsikán, ña é ntio i é kuētsi é tē'nte kúñu ixi nto ne, da mii e ntáde ña vata koo é ña ka'an kīni ña'a san iña ñā ne, vata koo é ña ntó'lo ña kuenta iñā krusí san mí xi'í Cristu kuénta iña ko. ¹³ Ntá tsi divi ñā é tē'nte kúñu ixi ña ne, ntē ña ini de ntaa ntí'i ña é kāká'án lei san. Da mii tsi é ntio ña é ka'ntē ntó kúñu ixi nto vata koo é víi na'nu ña tsi divi ñā edé ña e kuán o dé nto. ¹⁴ Xu'ú ne, nté uun nuu i é ña ncho vii ka'nu ú kuenta iña i; da mii tsi kuénta iñā krusi mí xi'í Cristu kuénta iña ko. Ná káde ká u kuenta nee nuu i é ió ñuxiví sa. Vata tē xi'i, kuiní kó ne, vata tē xi'í u di kuenta iña i. ¹⁵ Tsi te ūn tsi kúñu kúvi o ní Cristú ne, ñā té ini te te'nte kúñu ixi ko ne, o tē ña'a. E kaínuu á'vi ne, é nī'i ko ntuví va'á iña ko. ¹⁶ Un ntí ntí ntó e ntántikin nto tú'ūn sa'á ne, vā'a koo na kuntōo nto. Na ntuntá'ví ini Xuva ko ntō, ni ūn ntí ntí ña Israee ntí'xe san, ña nteé kimi i Xuva kō.

¹⁷ Vī'a ve ne, ñā ntio kó tē xoó nakutsu'ūn ká i kó kuenta iña i sá'ā. Tsi é kūtítin tsanta uve kúñu ko é kanañē'e tsi xu'ú ne, kade tsiñu nti'xe u iña Tó'o ko Jēsuu.

¹⁸ Nā xnuu viko Tó'o ko Jesūcristú nima ntó, ení ko. Kuan tsi koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Efesu

Taxnū Pablu tutú iña ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Efesu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcrístu u tsi kuan o ntío Xuva kō é tēé tsiñu ña ko. Taxnū ú tutú sá'á iña ña ntáduku ntée Xuva kō, ña ntoo ñuú Efesu, ña ntákuinti'xe i Jesucristu. ² Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcrístu ne, na nāxnū viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

É vā'a é kata'xi Xuva ko kuēnta iña Jesúcrístu

³ Dōo ka'nu Xuva ko, divi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu. Dōo tá'xi ña kō é un nti'i nūu i é vā'a é tuví e dukún kán tsi kúdad; o nī Cristu. ⁴ Tsi di'na dá tuví ñuxiví san ne, nāxnúu Xuva ko ko kuēnta iña Cristu vata koo é na ntāntoo ña nima kó, vata koo é ña tuví ka kuétsi ko tē xee o nta'a ña. ⁵ Tsi dóo ntío ña kō ne, nté di'na kaka'an ñá tsi ki'i ña kō é kuvi o i'xā ñá kuenta iña Jesúcrístu, váta o ntío ña. ⁶ Dukuān né, utén uten ntáka'an o tsi dóo ka'nu Xuva kō. Dōo vā'a o dé ña ni kō. Ñá ni dē víni ña da tá'xi ñá ko i'xā ña, ña e dóo kuinima ña. ⁷ Nákakú ñá ko kuēnta iña i'xā ña, tsi éti ña niñi ña kuēnta iña ko. Dē ka'nu iní ña ni kō kuétsi kō, tsi dóo ntío ña kō. ⁸ Ñá te un sīn tsi kuinima Xúva ko kō ne, tā'xi ña é kútú've kō, é ki'in iní ko. ⁹ Tā'xi ña é kūtuni ko nee iña é ntío ña, nuu i é ña ni iní o, váta o ntío ña. ¹⁰ Sá'a dé kuení Xuva kō é víi ña dá xēe ntúvi i. Nataká nuu ña é un nti'i vāta koo é kodo nūú Cristú da nēé ka é ió e dukún kan ni da nēé ka é ió ñuxiví a.

¹¹ É kudad; o nī Cristú ne, nāxnúu Xuva ko ko ūun tsi nte dí'na vata koo é nī'i ko iña ña. Kuān o dé Xuva ko vatá o é vā'a o kuíni ña. ¹² Kuān o dé ña vata koo é nti'i, é di'na ntí kuinti'xe ntí Cristu ne, víi ntí vata koo é ká'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō. ¹³ Divi ntó di, dá tekú nto tú'un é nuu é ntaá i, dá tekú nto nté koo nakáku nto ne, kuínti'xe nto Cristu. Kudad; nto ni ña né, xntēé Xuva ko nto ná'a da tá'xi ña Espíritú Sántú é kunūu ña nima ntó vata o tá'xi ña xu'u ña. ¹⁴ Ta'xi Xuva ko Ēspíritú Sántu vata koo é kūtuni ko tsi víi nti'xe ña vata o tá'xi ña xu'u ña dá kúvi naká'i ña é un nti'i nūu i é káduku ntée ña. Kídáa ne, ka'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko.

Kaikán Pablu nta'a Xuva kō é kuē'e ña é na kuki'in iní ña ntákuinti'xe i

¹⁵ Dukuān ne, da téku ko tsi dóo ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jēsuú ne, tsi dóo ntákuinima nto ta'an ko, ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, ¹⁶ ñá kaxtuví mií u é nakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto. Kanaka'an kó nto dá kaká'an ntá'ví u. ¹⁷ Kaikán u nta'a Uvā Tó'o ko Jesúcrístu, divi Xuva kō, ña e dóo vā'a san, te tā'xi ña é kútú've vā'a nto iña ña, vata koo é kī'in dikí nto é káka'an ña, vata koo é kīni va'a ntó ña. ¹⁸ Kaikán u nta'a Xuva ko te nāxi'i nuu ña nuu nto vata koo é kūtuni ntó nēe é nī'i nto é kána ña nto. Te tā'xi ña é kūtuni nto tsi ña te nté kaa va'a, ña te nté kaa kuika nuu i iña Xuva ko é kaxé'e ña ña'a é nakuido da'an ña. ¹⁹ Te tā'xi ña é kūtuni nto tsi ña te nté kaa ka'nu ña. Kakuvi víi ña é un nti'i kuēnta iña kó, divi o e ntákuinti'xe ko ña. Nañē'e ñá kō tsi kuvi víi ña nī é un nti'i ²⁰ dá nantoto ñá Cristú rkontuvi é xi'i ñá ne, xé'e ña é kutuvi ñá diñi kua'a ña e dukún kán. ²¹ Díi ka ka'nu Jesuu é da xóo ka ña tsiñu na'nu i, da xóo ka ña tsiñu i, da xóo ka ña ntádé kú've e dukún kan, da xóo ka ña ntádé kú've ñuxiví a, da xóo ka ña e dóo ka'nu, kuān te ntóo ña vevii, kuān te ntóo ña ntuvi é kī'in o. ²² Ta'xi Xuva kō é kúvi víi Cristu ni é un nti'i. Tā'xi ña é kúvi Cristu tó'o iña un ntíi ntíi nuu i é káduku ntée ña ntákuinti'xe i san. Cristu ne, divi ña é kadé kú've ñá kuenta iña ña ntákuinti'xe i san. ²³ Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata ntáa kúñu Cristu ña. Kanuu mé'ñu kanuu dava ña ña ntákuinti'xe i sán ni da kan; dū'va ñuxiví san.

2

Nakakú Xuva ko kō, tsi dóo kakuinima ñá kō

¹ Ta'xi Xuva ko ntuvi vā'á iña nto, divi ntō é vata ntáa ña xi'i ntáa nto kídaa kuēnta iña kuétsi ntō, dá vata kuinti'xe nto Cristu. ² Dóo ncho vii nto kuétsi kídaa, dá ntikin ntó vata xkoó ini ñá ñuxivi san. Dé ntaa nto é ká'an tó'o e ña vā'á san, ña é kadē kú've iña é ña vā'á é ntoo e dukún kán, divi é káka'an nté koo vii ña'a, ña é ña ncho kuinti'xe i Xuva kō. ³ Kuān o dé o, ūn ntíi ntíi o, kídaa. Éde o da mii é ntio kō. Dē ntaa o é káka'an nima kīni ntáa kō, e ntádē kueni kō. Dukuān ne, kantio é nī'i ko é ntō'o ko e dóo ka'nu é kata'xi Xuva ko, ni ūn ntíi ntíi ka ña'a. ⁴ Ntá tsi un vā'a tsi ntúnta'ví ini Xuva ko kō, tsi ña te nté kaa kakuinima ñá kō ne, ⁵ ta'xi ña ntuvi vā'á iña ko kuenta iñá Cristu, kuān te kantio é nī'i ko doxi'i kuenta iña kuétsi kō. Da mii tsi e dóo vā'á Xuva kō é nakakū ñá kō. ⁶ Vata o ntoto Tó'o ko Jesúcrístu ne, kuan o nántoto ña kó di ne, ta'xi ña é kuntuo dadíi o ni ña e dukún kán, tsi kuinti'xe ko Jesúcrístu. ⁷ Kuan o dé ña vata koo é nañ'e ñá ña'a rkontuvi ve tsi un vā'a tsi kakuinima ñá kō, tsi dóo vā'á o de ña ni ko kuenta iña Jesúcrístu. ⁸ Da mii tsi e dóo vā'á Xuva kō é nakakū ñá nto da kuinti'xe nto. Ña túvi nēe nuu i é víi mii nto é nākáku nto, ntá tsi doméni tá'xi Xuva kō é nākáku nto. ⁹ Ña kúvi víi o nee nuu i é nākáku o, vata koo é ña vii ka'nu o. ¹⁰ Tsi Xuva kō de kú've ñá kō vata koo é da ntántikin o Jesuú ne, vii o é vā'á, vata o ka'an Xúva kō nte dí'na é víi o.

É kuntōo vā'a o kuēnta iñá Cristu

¹¹ Dukuān né, naka'an ntō nte ntáa nto dí'na, divi ntō é ña te ña Israeé nto. Ntáka'an ñá Israeé san iña ntó "ña'a, ña é ña ni té'nte kúñu é ixi i", tsi ntántikin ña vata xkoó ini ña e ntaé'nté ña kúñu ña, kuān te mii tsi ñá é'nte ña. ¹² Kídaa ne, vata kīni ntó Cristu. Tuku ña'a nto é ña Israeé. Ña túvi nee iña é intétu nto, nté ña ni iníi nto xoo é Xuva kō. ¹³ Ntá tsi vevii ne, kudadíi nto ni Jesúcrístu. Divi ntō é ña ni kuvi kí'xi étsin nto Xuva kō kídaa né, ntoo ni'i nto ña vevii, tsi éti Cristu níni ña kuenta iña nto. ¹⁴ Ta'xi Cristu é kuntuo vā'a o, tsi idé ña é ntúdadíi ña Israeé san nī ña e ña te ña Israeé san. É nakaán nuu ña mí'i kánti'u kídaa da ntánāa núu ña Israeé san nī ña é ña te ña Israeé san. ¹⁵ Dá xi'i ñá ne, nantí'i ña lei san é káka'an nté koo vii o, é kadē kú've iña ko. Uun tsi ña'a, ña é xēe, ntáda dadíi ña ntuvi ñá'a san, tsi ntákuinti'xe dadíi ña Xuva kō. Kuān o dé ña vata koo é kuntuo vā'a ña ni tá'an ña. ¹⁶ Dukuān né, dá xi'i ña ntíkā krusi kán ne, nantí'i ña du'xēn é edé ntuvi ñá'a san vata koo é kúvi ntuvá'a dadíi ña ni Xuva kō. É uun tsi ña'a kúvi ña ve.

¹⁷ Vé'xi Cristu ne, ka'an ña nté koo kuntuo vā'a nto, divi ntō é vata kīni nto Xuva ko, ni ñá'a san é ini ñá ña. ¹⁸ Kuenta iña ña kuvi kí'in étsin o nuu Xuva ko, tsi é ni'i ko Espíritu ña, ntuvi o. ¹⁹ Dukuān ne, ñá te ña tuku ñuú ka nto, ñá te ña é doto tsi ntaíka ká nto, ntá tsi ña ñuú Xuva ko nto vē. Ña ví'i Xuva ko nto vē ne, dadíi xnto ni ña e ntáduku ntée ña. ²⁰ Vata kaa ví'i san ntáa nto, tsi odo nto nú etí ví'i san. Eti ví'i sán ne, divi tū'un é naku'á pustrú san nī ña ka'án naa Xuva ko. Mii Jesúcrístu ne, xuu é odo núu díñi ntii ví'i san. ²¹ Xo'ó é kudadíi o nī Cristu ne, kuve ta'an o vāta ntáa ntíká nto'o é xí'í ta'an va'a un ntíi ntíi díñi i, da nté ntuvi o xúkún Xuva kō mí'i ña kakí'vi nté uun nuu i é kīni kaa. ²² Divi ntō di, dá kudadíi nto nī Cristu ne, kuve ta'an nto nī ña ntákuinti'xe i san vata koo é kúvi nto xúkún Xuva kō, tsi nuu Espíritu ña nima nto.

3

Divi tsiñu Pablu é ká'an ña tú'ün vā'a san nī ña é ña te ña Israeé

¹ Dukuān ne, xu'u é Pablú u ne, nuu kutú ú kuenta iña Jesúcrístu, vata koo é divi ntō, ña é ña te ña Israeé nto, ní'i ntō é vā'a. ² Á te ini nto tsi dóo vā'a o

dé Xuva ko ni kō da tée tsiñu ña ko é ká'an u tú'un ña ni ntō. ³ Tá'xi Xuva kō é kūtuni ko é tuvi xu'u iña ña, vatā o dé vá'a ú di'na é ña ku'éle tsi tú'un é kaka'an u. ⁴ Dā nakua'a nto tú'un tskán ne, kūtuni nto tsi iní u nuu i é tuvi xu'u iña Cristu. ⁵ Dá ntē veví ne, ñá ni xé'le Xuva kō é kūtuni ñá'a. Ntá tsi veví ne, e xé'le Xuva ko ku'enta iña Espiritū Sántū san é kūtuni pustrú san nī ña ntáka'an naa Xuva ko. ⁶ Sá'ā ne, nuu i é tuvi xu'u kidaā: tsi ña é ña te ña Israeé ne, dadii tsi ni'i ña iña Xuva ko nī ña Israeé san, tsi é kúdadii ña nī ña Israeé san kuenta iña tú'un va'a san. Ní'i ña é xé'le Xuva ko xū'u ña di dá kuinti'xe ña Cristu.

⁷ Téé tsiñu Xuva kō ko é ká'an ntódo u tú'un sa'a, tsi dóo vá'a ó de ña nī kō ne, tá'xi ña kó ntii ña vata koo é kúvi víi u tsiñu sá'a. ⁸ Xu'ú ne, díi ka dutsi kaa u é ña e díi ka dutsi kaa é káduku ntée Xuva kō. Ntá tsi dóo vá'a o dé Xuva kō, tsi tá'xi ña é ká'an u nī ña é ña te ña Israeé san tú'un va'a iña Cristu é díi ka nuu á'vi é nté ña iní o nté kaa. ⁹ Tá'xi Xuva kō, ña é de kú've é un ntí'í é io, é ká'an ntódo ú vata koo é kīni un ntí'í ntí'í ña'a nté ó de kú've ña é koo nuu i sá'ā e xtúvi xu'u ña un tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví san. ¹⁰ Kuān o dé ña vata koo é kūtuni un ntí'í ntí'í ña e ntádē kú've e dukún kan tsi dóo ini Xúva kō é un ntí'í nté koo víi ña dá kīnī ñá ña ntákuinti'xe i san. ¹¹ Un tsi nte di'na kuān ó ncho víi ña kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu. ¹² Kuenta iña Cristú ne, ini o tsi kuvi xee étsin ó nuu Xuva ko. Tsi te kuinti'xe ko ña ne, ñá kaú'ví ka ko ña. ¹³ Dukuān ne, kaka'an u ni nto té ña nátivi iní nto é kuān ó kanto'o kó kuenta iña nto. Tsi xu'ú kanto'o kó vata koo é ni'i nto é vá'a.

Kakuinimá Cristu nto

¹⁴ Dukuān né, kanchiñí ú nuu Xuva ko, ñi'vi Uvā Tó'o ko Jesūcristu. ¹⁵ Uva ña iña un ntí'í ntí'í tātá ña'a sán di, kuān té ña ntoo e dukún kan, kuān té ña ntoo ñuxiví a. ¹⁶ Kaikán u te tá'xi ña é kunūu ntii nima ntó kuenta iña Espiritu ñá, tsi ña te nté kaa io é vá'a iña ña. ¹⁷ Kaikán u te kunūu Cristu nima ntó da ntákuinti'xe nto. Na tá'xi ña é kútú've vá'a nto nté koo kuinima ku'é en nto, ¹⁸ vata koo é kūtuni ntó, nī ũn ntí'í ntí'í ña ntáduku ntée Xuva kō, nté kaa nī'i, nté kaa kani, nté kaa kūnu, nté kaa dūkun kaxee tá'an é kakuinima Xúva ko kō. ¹⁹ Kaikán u te kīnī nto nté kaa ntio Cristu kó, kuān té ña kuvi kadá kuení kó tsi dóo ku'éle, vata koo é kū'un tsiu ku'é en nima ntó Xuva kō.

²⁰ Dóo ka'nu Xuva kō. Dóo ió ntii ña é káde tsiñu ña nima kó ne, kuvi víi ña díi díi ka va'a é kaikan o, díi díi ka va'a é kadá kuení kō. ²¹ Te ká'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko ku'enta iña ña ntákuinti'xe i san, kuenta iña Jesúcristu. Kuān koo ka'an ñá da ntántoo ká ña'a san ñuxiví a ne, ntii dañu ntúvi di. Kuan tsi koo na kōo.

4

É uun tsi kúñu kúvi o ku'enta iña Espiritū Sántū san

¹ Xu'u é nuu kútú ú kuenta iña Xuva kó ne, kaikán u nta'a nto te víi ntó vatā ó ntio Xuva kō é víi ña e kána ña. ² Ná víi ka'nu nto. Ná ku kudiiñi nto ni ña'a. Na kútíi nto kuntétu nto. Na kútíi nto ni tá'an nto. Na kuñima ntó ña. ³ Koo ntii ntó é ña xtúvi mii ntó é uun tsi ntádē kuení nto vatā ó katá'xi Espiritū Sántū san dá ntoo vá'a nto. ⁴ Uun tsi kúñu nto, ni ũun tsi Espiritu ntó dí, vatā ó ió uun tsi nuu i é vá'a e ntantétu nto é ni'i ntó rkontuvi, ntó'o é kána Xuva ko ntó. ⁵ Uun tsi Tó'o kó, uun tsi tú'un va'a é kuinti'xe ko, ni ũun tsi nuu i é kutsi ntute o. ⁶ Uun tsi Xuva ko, ñi'vi Uva ko ũn ntí'í ntí'í o. Dívi ña é odo nuū ña é un ntí'í ntí'í o. Dívi ña é nuu mé'ñu nuu dava ña ko ũn ntí'í ntí'í o.

⁷ Ntá tsi é un é un ó ne, é tá'xi Cristu ko nuu i é vá'a é víi ó, vatā o ntío ña. ⁸ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō: Da kúntáa ña e dukún kán ne, ntéka ñá ña ñu'u kutú ne, xé'le ña nuū i é vá'a é víi ña'a san,

ka'an.

⁹ ¿Nee iñá ntu kani tu'un é kāká'an é kũntáa ña? Ncho ka'an tsí di'na náinu ña ñu'u a. ¹⁰ Ña e náinu san ne, ñu'u tsi ña é kũntáa ña mí'i e dii ka dukun e dukun kãn vata koo é kadã kú've ñá da kanã dũ'va. ¹¹ Tã'xi ña nuu i é víi o, é un é un o. Iõ ñá ne, xé'e ñá é víi ñá pustru. Iõ ñá ne, xé'e ñá é kã'an ñá naa Xuva ko. Iõ ñá ne, xé'e ñá é kã'an ntódo ña tú'ũn é nakáku õ. Iõ ñá ne, xé'e ñá é kadã kú've ñá ña ntákuinti'xe i sãn ne, naku'á'a ña ña nchu'ũn san di. ¹² Kuãn o dé ña vata koo é koo tú've ña ntáduku ntée ña é víi ñá tsiñu ña, vata koo é naku'e'nu ña ña ntákuinti'xe i Cristú san ¹³ da nté dadũ tsi kuinti'xe ko, dã nté dadũ tsi ñi iní vá'a o I'xá Xuva kô. Kídãã ne, kuka'xi nuu õ ne, kué'nu õ vata koo é un ntĩ'ĩ é víi ó ne, víi o vatã o dé Cristu. ¹⁴ Ñá víi ka o vatã ó de i'xá san é nuu nuu tsi ntánadama e ntádẽ kuení i. Ntántĩkin dá nẽe ka nchu'un é xee e ntánañẽ'e ña ntaéni nta'ví san, ña e dóo ntáde é kĩni kaa. ¹⁵ Ntá tsi ka'an o é nuu é ntaã í ni ñá'a, tsi ntákuinima kó ña. Kídãã ne, kue'nu ká o un tsi dã nte xee tá'an o víi o vatã o dé Cristu. Dìvi ñá né, odo nuũ ñá iñá ña ntákuinti'xe i sãn vatã ó odo nõu ñá ko iñá kũñu kô. ¹⁶ Xo'õ ne, vata kãa kũñu Cristu ntãa o, é dóo vá'ã ó xi'ĩ ta'an é un ntĩ'ĩ ntĩ'ĩ ta'vi i. Te ùn ntĩ'ĩ tsi ta'vi i dóo vá'ã ó ntáde tsiñu ne, dóo vá'ã ó kae'nu kanã kũñu ñá. Kuan koo na kuĩnima tá'an kô di, un ntĩ'ĩ ntĩ'ĩ o e ntáduku ntée o Cristu.

Ntuvi xé'e iñá ko e tá'xi Cristu

¹⁷ Dukuãn ne, kaka'án u ni nto vẽ, tsí ntio Xuva kô é víi nto sá'a. Ñá víi ka nto vatã ó de ñá'a, ña é ña ini Xúva kô. Dotõ tsi ntáde ña é ntio nima kĩni ntãa ña. ¹⁸ Ñinẽe ini ñá ña. Ña túvi ntuvi iñá ña e tá'xi Xuva kô, tsí ña ntákutuni ña, tsi dóo ka'xi ini ña. ¹⁹ Ña ntákuka'an nuũ ka ña é da mii tsi e ntáde ña é kĩni kaa. Ñá té nté kaa ñá ña é víi ña é un ntĩ'ĩ ntĩ'ĩ nuu i é kĩni ntãa san. ²⁰ Ntá tsi ñá ña ña, ñá tẽ dúkuan õ ni nakua'a nto iñá Cristu, ²¹ tẽ nuu é ntaã i e tẽku nto é kãka'an ñá, tẽ nuu é ntaã i é ñá ña naku'á'a ña nto; tsi kaka'an ña é nuu é ntaã i. ²² Vatã ó kanatãva o doo dé'én san ne, kuan koo naxtũví xio nto é ntio nima kĩni kaa nto, é da mii tsi e ntaéni nta'ví nto. ²³ Kué'ntõ é ntavá'a Xuva kô nima ntó vata koo é vá'á tsi koo kadã kuení nto. ²⁴ Nakunúu nto ntuvi vá'á iñá nto é ñá kũ've Xuva ko iñá ko vata koo é víi o vatã ó de ña. Dìvi ñá ne, kade ña é vá'á ni ñá'a sãn ne, ña túvi nẽe é kuétsi ña. Kuãn koo víi o di, tsi ntákuinti'xe kô é nuu é ntaã i.

²⁵ Dukuãn ne, ñá kã'án ka nto dovéte. Ka'an nto é nuu é ntaã í ni tã'an nto, tsí uun tsi kũñu kúvi o ni ñá.

²⁶ Te kũdiin ntó ne, ntá tsi ña ku víi nto é kĩni kaa. Ña na'a tsi kudĩin ntó di, na ntũka'nu iní nto di'na dá kuido nuu ngántii. ²⁷ Ntẽ ña ku xe'e nto é kã'an tó'õ e ña vá'á san nté koo víi nto.

²⁸ Ña kadũ'u sãn ne, na xtuvĩ mii ña é kãdu'u ña. Na kóo ntii ña kada tsiñu ña vata koo é ñá ña é natsi'ĩ ña iñá ña ntátaan nuũ i san.

²⁹ Ñá kã'an kĩni nto, ntá tsi ka'an ntó nẽe é vá'á, nẽe é kaxntĩi é kué'nú ta'an nto vatã ó kantio ña, vata koo é na nãnuu viko ña ña'a, ña kateku i san. ³⁰ Ña ku víi nto nẽe iñá é kãde i é kuntã'xa ini Espĩritu Xuva kô, tsi tá'xi Xuva kô Espĩritu san vata koo é kũtuni ko tsi ntáduku ntée o Xuva ko tẽ xee ntũvi é naki'ĩ kue'en ñá kô.

³¹ Xtuvĩ mii nto é dutsi kuini nto, ni é kakudiin nto. Ñá ku nãa núu ká nto. Ñá ku kãchu'u ntó. Ntẽ ña ka'an kĩni nto iñá ta'an nto. Ñá ku víi nto nté uun nuu i é kĩni kaa. ³² Ntá tsi víi nto é vá'á ni tá'an nto. Ntuntã'vi ini nto ñá ne, kada ka'nu iní nto ni ña vatã ó de ka'nu iní Xuva ko ni nto kuẽnta iñá Cristu.

5

Nté koo é vá'á koo kũntoo i'xá Xuva kô

1 Vií nto vatā ó de Xuva kō, tsí i'xá ña nto e dóo ntío ña nto. 2 Utén utén kuinima ntó ta'an nto vatā o kuínimá Cristu ko dá xe'é ña ntuvi iña ña kuenta iña ko. Divi ña e kúvi ña doméni e dóo va'a, é vata kaa uun diko e dóo vá'a ñe'e iña Xuva ko.

3 Divi ntó e ntáduku ntée nto Cristú ne, ñá ku ká'an nto nté uun tú'un nuu i e kīni kaa e ntáde ña'a ni ñadĩ'í san, e ntáde ne'u iní ña ni ñá'a san. 4 Ñá ku ká'an nto tú'un dēntu. Ñá ku dotō tsí ka'an ntó, ntē ña doto tsí xkuntée nto nuu i é ña vá'a, tsí ña te vá'a o é kuān koo víi o. Díi ka vá'a ó te nākué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō. 5 Tsí ini vá'a nto tsí da xōo ka ña'a é kakidi ni'í ña ñadĩ'í é ña te ñádĩ'í míi ña né, da xōo ka ña'a é káde ña é kīni kaa, da xōo ka ña'a é kākune'u iní ña, é kānuu iní ña tuku nuu i é ña te Xuva kó ne, ñá ni'í ña é vā'á nta'a Xuva kō, nté nta'a Cristu. 6 Ñá ku dā vá'a nto é kāni nta'ví ña'a san nto te dotō tsi ntáka'an ñá dovete, tsí kuenta iña i sá'ā ne, kué'e Xuva kō e dóo nto'o ña, da xōo ka ña'a é ña ncho kuinti'xe i ña. 7 Ñá ku kudadiñ'í nto ni ña kuān nta'a san.

8 Divi ntó né, vata te ñinēe mi ntaika nto kidaā, ntá tsi vevii ne, é nāxi'í Xuva kō mi ntaika nto. Vií nto vata tsí ó de ña'a, ña é kaika mí kaxi'í nuu ñu'u. 9 Tsí ña é kánaxi'í nuu i ne, kade ña é vā'a. Kade ña é ntio Xuva kō. Kade ña é nuu é ntaā i. 10 Koo ntii nto vii ntó nee nuu i é díi ka va'a é vii ntó vatā o é ntio Xuva kō. 11 Ñá ku dotō tsi kīni nuu nto nuu i e ntáde ña e ntaika mi ñinēe, tsí ña kaidiá'vi. Ntá tsi nañe'ē ntó ña tsí ña te vá'a o ntáde ña. 12 Tsi ntákuka'an nuu ko é ká'an o nuu i é ntáde xu'u ña. 13 Ntá tsi dā naxi'í nuu ñu'ú san ne, ntii díto nuu i é iō xu'ú, nte ntaā nti'xe. 14 Tsí ña te nee iña é kúvi koo xu'u dá kaxi'í nuu ñu'ú san. Dukuān ne, kaka'an ña:

Ntoton, divin é kakidin.
Nakuntitsin mé'ñū ña xi'í san ne,
Cristu naxi'í nuu ña nuu o,
ka'an ña.

15 Koto vá'a nto nté o ntáde nto ve. Ñá vii ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi vii nto vatā ó de ña e dóo ki'in iní i. 16 Koo ntii nto kada tsiñu nto vi'a iō ka ntuvi, tsi dóo iō nuu i é kīni kaa ntuvi sá'a. 17 Dukuān ne, ñá vii ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi kutuni nto nee é ntio Xuva kō é vii nto. 18 Ñá ku de ki'vi ntó tsi dukuān ne, ña kúvi kotō kú've nto. Ntá tsi kué'e nto é kadá kú've Espiritū sán nima nto. 19 Kata nto nchu'ún ni tā'an nto. Kata nto un ntíi ntíi nuu i é káka'an tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kaníi nima ntó kata nto iña Xuva ko. 20 Nguentúvi nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña é un nti'í da neé ka nuu i kuenta iña Tó'o ko JesúCristu.

Vata tsi te ñavi'í kō ña ntákuinti'xe i san

21 Vií nto é ntio ta'an nto, tsi ntaiko ñu'u ntó Cristu.

22 Divi nto, ñadĩ'í, vii nto vatā ó ntáka'an xíi nto, vatā ó de nto ni Tó'o ko Jesús. 23 Tsi ntádē kú've ñatíi san iña ñadĩ'í ña, vatā ó kade kú've Cristu iña ña ntákuinti'xe i ña. Divi ña né, kanakakú ñá un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i ña tsi uun tsi kúñu kúvi ña ni ña. 24 Vatā o ntáde ntaa ña ntákuinti'xe i é káka'an Cristú ne, kuan koo na káda ntaa ñadĩ'í san un nti'í é káka'an xíi ña.

25 Divi nto, ñatíi ne, na kuínima ntó ñadĩ'í ntó vatā o kuínima Cristu ña kuinti'xe i ña. Tsí xe'é ña ntuvi iña ña doméni kuenta iña ña, 26 vata koo é nākate ña kuétsi ñá é nakutsi ntúte ña ña da kuinti'xe ña tú'un ña. 27 Kuān o dé ña vata koo é ntáda ña ña kuenta nta'a míi ñá, é vata koo ñadĩ'í, ña e dóo vá'a kaa. Dōo vá'a nti'xe ña vata kaa uun doo e dóo nuu a'vi san é ña tuvi mí'i ni xé'e, ña tuvi mí'i ntútsi'í, ntá tsi vá'a kue'en. 28 Du'vā ó kantio é kuinima ñatíi san ñadĩ'í ñá, vatā ó kakuinima ña kúñu mii ña. Te kākūinima ñá ñadĩ'í ña ne, kakuinima ña kúñu mii ña di. 29 Xōxó ñatíi é ña ntio kue'en ña kúñu mii ña, ntá tsi kaxé'e ña é ká'xi ne, kade ña i kuenta. Kuān ó kade Cristu ni ña ntákuinti'xe i ña di, 30 tsi ntáduku ntée ña ña. Xo'ō né, kuān o ntáduku ntée

o kúñu Cristú di. Tsí dad# tsi kúñu kúvi o ni ñā. ³¹ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō tsi xtuví mii ñátí san uva ña ni di'i ñā vata koo é kutini'i ña ñadi'i ña. Ntuvi ñā ne, uun tsi kúñu kúvi ña, ka'an. ³² Sá'a nūu i e dóo ka'nu, é ña ini o. Ntá tsi kaka'án u sá'a vata koo é kütuni nto nté o de Cristu ni ña ntákuinti'xe i ña. ³³ Ntá tsi kuinima ntí'xe nto, é un é un nto, ñadi'í ntó vatā o ntákuinima nto kúñu mii ntō. Ñadi'í san ne, na kuiko ñu'u ña x# ña di.

6

¹ Divi nto, i'xá, kada ntaa nto e ntáka'an úva nto ni di'i nto, vatā o é ntio Xuva kō. Tsi vá'ā o é kuān koo vii nto. ² Tsi tú'ün é kúvi ūun é kaka'an é nī i ko é vá'a te káda ntaa o ne, kaka'an: "Kuiko ñu'u nto uva nto ni di'i ntō, ³ vata koo é kuntōo vá'a nto, vata koo e dóo kani ntuvi iña nto ñuxiví sa", ka'an.

⁴ Divi ntō né, uvā, ña kú de nto é na kúdiim i'xá nto, tsí nakuē'nu vá'a nto i. Kué'e nto é ntō'o i te ña vá'a o ntáde ne, kué'e nto i itsi nté koo kuntikin Xúva kō.

⁵ Divi ntō, ña ntáde tsiñu ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntō, ñá ntōo ñuxiví sa. Kuiko ñu'u nto ñā. U'vī ntō ña. Kan# nima ntó vii nto tsiñu e ntáta'xí ña vata tsi tē ntáde tsiñu nto iña Cristu. ⁶ Kada ntaa nto, ñá te da mii tsi da ntaito ntáde ña nto, vata koo é ká'an ñá tsi dóo vá'a nto, ntá tsi kada ntaa ntí'xe nto vatā o de ña kade tsiñu iña Xuva ko. Kan# nima ntó vii nto vatā o ntio Xuva ko. ⁷ Vii nto tsiñu nto n# kue'én ini nto, vata tsi te iña Xuva ko ntáde tsiñu nto, ñá te da iña ña'a tsi. ⁸ Ini ntó tsi da xōo ka ña'a, te ña kade tsiñu ne, o tē tó'o tsiñu ne, ní'i ñā é vá'a nta'a Xuva ko kuēnta iña i é vā'a é káde ña.

⁹ Divi ntō di, tó'o tsiñu, kuān koo vii nto nī ña ntáde tsiñu iña nto. Ñá ku kadā xení nto ni ñā. Naka'an ntó tsi ío Tó'o nto ntuvi ntó ña, ña é tuví e dukún kán né, divi ñā ne, ñá káde ña kuentá nee ñá'a o.

Nté koo nada'an ña ntákuinti'xe i sán nima ña

¹⁰ Kaka'án u sá'a ni nto vē. Ntii na kōo nima nto ve, tsi ntáduku ntée nto Tó'o kō. Tsi dóo ío ntii ñā é ta'xi ña kō. ¹¹ Vata tsi ó kainūu sntadún san du'nu é kúvi káa ne, kuan tsí koo nakunūu nima nto Espíritu Xuva kō sán di, vata koo é ña kúvi vii Tó'o e ña vá'a san ní nima nto é ncho kani nta'ví nto. ¹² Tsi ñá te ntánaa o nī ñā é iō kúñu i ni x# i, tsi ntánaa o ni tatsin ña vá'a e dóo ntii iní i, e ntáde kú've iña ña ntaika mi dóo neé ñuxiví sa, ni tatsin é ña vá'a e ntaiko e dukún kán. ¹³ Dukuān ne, ki'i nto un ntí# ntí# nuu i é káta'xi Xúva kō vata koo é kúvi vii nto nada'an ntō nima ntó te xēe ntúvi é kīni kaa san. Dá iō tu've vá'a nto ne, kutu kuntōo nto.

¹⁴ Dukuān ne, diin tsi kuntōo nto é nāki'ni kutu nto i'xi nto é nuu é ntaā i vatā o dé sntadún san ni ñ# i'xi ña. Vii nto é vā'a vata koo é nada'an ntō nima ntó, vata tsí ó kanada'án sntadún san nima ña é kaitavi núu ña du'nu káa san.

¹⁵ Vata tsí ó kaxio tú've di'in nto e ntax'i nto ntí'xen nto ne, kuan kōo koo tú've nto é kika'an ntódo nto tú'ün va'a nto vata koo é nada'an ntō nima nto nuu i é kīni kaa é kanakuíta ntēe tó'o e ña vá'a san ntó, vata tsí ó de sntadún san dá kakāta nteé ña le'e káa san vata koo é ña dúku ña ntuvé é kai'xí san. ¹⁷ Vata tsí o kaitávi dikí sntadún san ñ# e'xín ña ne, kuan tsi koo nada'an nto dikí ntó di é kuinti'xe ntó tsi é nakákú Xuva ko ntō. Kuni'i nto káa káni iña Espíritu di, é diví tú'un Xuva kō. ¹⁸ Da neé ka é vii ntó ne, ka'an ntá'vī ntó ni Xuva kō. Kákan nto nta'a ña da neé ka nuu i é ká'an Espíritu ñā é kákan nto. Ntito koo kuntōo nto. Ntē ña ku nátivi iní nto. Utén utén ka'an ntó ni Xuva ko iña é un ntí# ntí# ña ntáduku ntēe ña. ¹⁹ Ka'an ntá'vī ntó kuenta iña ko di, na ta'xi Xuva ko tú'ün nee iña é ká'án u, vata koo é ña u'ví ko é ká'án u ni ñā'a iña tú'ün va'a san é iō xu'ú iña ña. ²⁰ Xuva ko taxnúu ña ko é kēte xaa u tú'un ñā né, dukuān

é nuu kutū ú vevii. Ka'an ntá'vī ntó vata koo é ña u'ví ko nté un siin é kā'án u tú'un ña, vatā ó ntio ña é kā'án u.

I'a ntí'i tutú san

²¹ Tiquicu, ení kō e dōo ntio ko, ña e dōo xntíi kó tsiñu Xuva kō né, ntaa ña ni ntō é un ntí'i iñá ko, vata koo é kūtuni nto nté o de ú ne, nee tsiñu kade ú ve. ²² Dukuān né, kataxnūu ú ña é kī'in ña mí ntoo nto vata koo é kā'an ñá ni ntō nté o de ntí, vata koo é na kíi nima nto é vīi ntó tsiñu Xuva kō.

²³ Na ta'xi Xuva ko ni I'xā ñá, Tó'o ko Jesūcristu, é kuntōo vá'a un ntíi ntíi ta'an kō, é kuñima tá'an ña, é díi ka kuinti'xe ña. ²⁴ Na naxnuu viko Xuva ko ūn ntíi ntíi ña é ña ni xtuví mii i e ntákuinima i Tó'o ko Jesūcristu kánii nima i. Kuan tsi koo é kā'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Filipu

Nuu kutū Pablu da táxnū ña tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Filipu

¹ Xu'u é Pablu u ni Timôteú ne, ña ntáde tsiñu iña Jesúcristú nti. Ntúví nti táxnū nti tutú sa'a nta'a un ntíí ntíí ña'a, ña é ntúntoo nima i, tsí uun tsi ña nī Jesúcristu vé, dívī ña é ntoo ñuú Filipu, nī tó'o iña xúkun, nī ña ntáxnū ña kuínti'xe i. ² Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcristú ne, na nāxnū viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntā'ví Pablu iña ña kuínti'xe i

³ Kanaku'é u sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto vata dá kanaka'an kó nto, ⁴ vata dá kaka'an ntā'ví u. Dōo diní ko, ⁵ tsí nte da kuínti'xe nto un tsi da nté veví ne, dadí tsi kade tsiñu nto nī kó kuenta iña tú'un va'á san iña Xuva ko. ⁶ Iní u tsi é eni ntu'u Xuva ko ūun tsiñu e dōo va'á nima ntó ne, ña xtúví mii ña nto da nté ntúntaa nto, un tsi da nté ntúví é kí'xi xtuku Jesucristu. ⁷ ¿Nté kui ña kuan koo kadá kuení ko iña nto? Tsi dōo ntio kó nto. Dadí tsi kanaxnuu viko Xuva ko ko ni nto, kuān té nuu kutū ú, kuān té kantada ntaa u tú'un va'á san é nuu é ntaā i. ⁸ Kutuni Xúva kō tsi dōo ntio kó nto un ntíí ntíí ntó vatā ó ntio Jesucristu nto. ⁹ Kaka'an ntā'ví u te dā díí díí ka kuinima ntó, dā díí díí ka kutuni ntó nēe é vā'á, nēe é kīni kaa, ¹⁰ vata koo é kūtuni ntó nēe é díí ka va'á, vata koo é ña víi nto é kīni kaa, vata koo é ña tuví kuési ntó dá kí'xi xtuku Jesuu. ¹¹ Dá tā'xi Jesucristu é víi ntó nuu i e dōo va'á, vata koo é na kūnuu iní ña'a Xuva kō, vata koo é na ká'an ña tsi dōo va'á ña.

Ntúví iña ko ne, kuenta iña Cristu

¹² Ntio ko é kūtuni ntó, ení ko, nee iña é kūvi kó ne, díí ka vá'a o, tsí dukuān ó kae'nu tú'un va'á san iña Xuva ko. ¹³ Un ntíí ntíí sntadun, ña ntoo nú ví'i ña tsiñu i, ña nanī Cesá san, nī ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntoo i'a ne, iní ña tsi nuu kutū u tsi kuínti'xe kó Cristu. ¹⁴ Ñá kaú'ví ka ení kō é ká'an ña iña Tó'o ko Jesuú, kuān té nuu kutū u. Nté un siin ka ña káu'ví ña é ká'an ña tú'un Xuva kō.

¹⁵ Iō ñá ntáka'an ntódo ña iñá Cristu tsi ntákune'u iní ña nī ko, tsí ncho víi ña é díí ka nto'o ko. Ntá tsi iō túku ña'a ntáka'an ntódo ña iñá Cristu tsi ntio ña é kōo é vā'á nī ko. ¹⁶ Iō ñá'a ne, kuān o ntáde ña tsi dōo ntákuinima ñá ko. Iní ña tsi nuu kutū u kuenta iña tú'un Xuva kō. ¹⁷ Iō túku ña'a ne, ntáka'an ntódo ña dadí iñá Cristu, ñá tē tsi ntio ña é vā'a, ntá tsi tē díí díí ka ta'xi ña é ntō'o ko dá nuu kutū u. ¹⁸ ¿Nté koo ve? Ña té Iní. Dōo diní ko veví, tsi téku ña'a tú'un iñá Cristú, kuān té nuu é ntaā i e ntáka'an ña, kuān té ña te kání nima ña ntáka'an ña.

Ña kóo da'na é nuu diní nimá ko, ¹⁹ tsí iní u tsí koo é vā'á iñá ko, tsí kaka'an ntā'ví nto ne, Espíritū Sántū e tá'xi Jesúcristú xntíí ña ko. ²⁰ É ntio kó ne, nté uun nuu i é ña kuká'an nuú ko, ntá tsi kunuu ka'xí nimá ko vata koo é kuiko ñu'u ñá'a Cristu da Iní ña tsi kuínti'xe kó ña é ví'a é ütēn, kuān té kutúví ka u ñuxiví sa ne, kuān té kuví u. ²¹ Tsi te kutúví u ñuxiví sa ne, kutúví u nī Cristú, o kuān té kuví u ne, díí díí ka vá'a koo kutúví u ni ña. ²² Te kutúví ka u ñuxiví sa ne, iō tsiñu é víi u iña Tó'o ko. Ntá tsi ñá Iní u nee iña é nāxaxnúu u. ²³ Ntio kó ntúví núu i san. Dōo ntio ko é kí'ín u kikutúví u nī Cristu, tsi dōo va'á o. ²⁴ Ntá tsi díí ka ntio nto é kutúví ka u ñuxiví sa kuenta iña nto. ²⁵ Dukuān é Iní u tsi kutúví ka u ni ntó vata koo é xntíí u nto, vata koo é díí ka kuínti'xe nto Xuva kō né, dōo diní kuntoo nto ni ña. ²⁶ Kidáá né, nanū'u ntó iní nto Jesucristu kuēnta iñá ko, tsí nti'xi xtuku ú mí ntoo nto.

²⁷ Sá'ā e dóo ntio ko: é vii ntó vata kaa é kāka'an tú'ūn va'á iñá Cristu. Kuān te kixkóto ni'ní u nto, kuān té xoxó u, ntio kó kutuní ko tsí vata kaa uun tsi ña'a nto e ntákuinti'xe nto, vata kaa uun tsi ña'a nto ntáde tsiñu nto kuenta iña tú'ūn va'á é kuinti'xe nto. ²⁸ Ñá ku u'vī ntó nee iña e ntáde ña'a da ntáde kini ña ni ntó. Dukuān é kütuni ña tsí ña kuvi vii ña ni ntó, tsí nakákú Xuva ko ntó. ²⁹ Tsi kaduku ntée nto é ña te da mí tsí é kuinti'xe nto Cristu, tsí e ntó'o ntó dí kuenta iña ña. ³⁰ Tsi dadii ntáde ú ni nto du'xen kuēnta iñá tú'ūn va'á san vatá o dé u kidaā ne, é ñi nto tsi kuan tsí ó kade ú vevii.

2

Nuu kutú Pablu da táxnūu ña tutú sa'a iña ña kuinti'xe i, ña ntoo ñuú Filipu

¹ Tē nuu é ntaa i é naxnuu ka'nu Cristú nima ntó, tē nuu é ntaa i e dóo diní nto tsi ntákuinima ntó, tē nuu é ntaa i e ntaíka nto ni Éspiritú Sántu, tē nuu é ntaa i e ntántunta'ví ini nto ne, ² vii nto vata koo é nākunuu diní kue'én nimá ko. Uun tsi kadā kuení nto. Uun tsi kuinima ntó vata kaa uun tsi nima ntó, uun tsi dikí nto. ³ Ñá tē nee iñá vii nto iña mii nto, e dóo ka'nu ña'a ncho vii nto, ntá tsi vii nto vata kaa i'xá lu'nti, vata kaa te díi ka ka'nu ña nguú san é ñi vii ntó. ⁴ Ñá te da mii iña nto koto nto, ntá tsi iña ta'an ntó dí.

⁵ Dadii tsi kadā kuení nto vatá o dé kuení Jesucristu. ⁶ Dīvi ñā né, kuān té Xuva ko ñā, ntá tsi ña ni itsú'un ñā é xtuvī mii ña é ntoo dadii ña ni Xuva kō, ⁷ tsi xtúvī mii nti'xe ña iña ñā ne, kūvi ña ña kade tsiñu da káku ña vata kaa ña'a. ⁸ Dā kúvi ña ña'a ne, díi díi ka ntulú'nti ñā, tsí dé ntaa ña un tsi da nté xi'i ñā, kuān te ntiká krusi kán xi'i ña. ⁹ Dukuān ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu ña. Xé'e ña ña uun dīvi é díi ka ka'nu é un ntií ntií dīvi ña'a. ¹⁰ Un ntií ntií ña'a, ña ntoo e dukún kán, ña ntoo ñuxiví san dí, ni ña ntoo má ñu'u kán ne, dá tekú ñá dīvi Jesuú ne, nákuñchiti ntāa ña. ¹¹ Un ntií ntií ñá ka'an ña kidaā tsi Tó'o nti'xe ña Jēsuú ne, ká'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Ña kuinti'xe i ne, vata kaa ñu'u é kai'xi ñuxiví san

¹² Dukuān ne, tá'an kó e dóo kakuinimá ko, vata tsí o dé ntaa nto di'na ne, kuan tsí koo vii nto vevii. Ñá te da mii tsí dá túvī u ni ntó, tsí díi díi ka dá xoxó u. Tsi da xe é nakáku nto ne, kada tsiñu nto ni Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ñā. ¹³ Tsi Xuva ko kade tsiñu ña ni ntó ne, dīvi ña xntii ña ntó é vii ntó nuu i é va'a é ntio ña.

¹⁴ Ñá ku tsí'i kuétsi nto ña'a. Ñá ku dutsi kuiní ntó ni tā'an nto, ¹⁵ vata koo é ña koo kuétsi ntó, vata koo é ña kadā kuení nto nuu i é kini kaa. Vii nto vata kaa i'xá Xuva kō, i'xá e dóo va'a kue'en, mé'ñū ña'a, ñā iō kuétsi i, ña ntáde é kini kaa. Dīvi ntó ne, vata ntaa ñu'u ntāa nto é ntánaxilí nuu nto, ¹⁶ tsi ntánañē'e nto ña'a tú'ūn e dóo va'a é nākáku o. Dukuān ne, dá kí'xi xtuku Cristú ne, dōo diní ko tsí ña ká'an ña tsi é ntaa i é itúvī u dé tsiñu ú ñuxiví sa. ¹⁷ Kuān té nakunáa ú ntuvi iñá ko kuenta iña nto ne, te kue'é nto nima ntó nta'a Xuva kō ne, ñá tē nté kaa diní ko. Dōo diní ko dá ntoo diní nto. ¹⁸ É ntio kó ne, dadii kuntōo diní ntó ni ko.

Timoteu ni Eprafódito

¹⁹ Tē Tó'o ko Jēsuu ntio ña ne, taxnūu ú Timoteu é kí'in ña mí ntoo nto vata koo é na kütuní ko nté o de nto. Dukuan nākunūu diní nimá ko. ²⁰ Xóxó tukú ña'a vata kaa Timoteu san e dóo kadē kuení ña te va'á o ini nto. ²¹ Tuku ña'a ne, iña mii ña ntádē kuení ña, ñá te iña Jesucristu. ²² Ntá tsi ini nto tsi dóo va'á Timoteu. De tsiñu ña ni ko é káka'an ntódo u tú'ūn va'á san vatá ó kade tsiñu i'xá ni uva i. ²³ Ura tsí i tē kütuní ko nté koo kuvi kó ne, taxnūu ú ña. ²⁴ A te tá'xi Tó'o ko tē ña na'á ka dá kí'in mii ú dí, kuiní ko.

²⁵ Ntá tsi ni# dukuan nataxnūu ú Eprafodito, divi ēní kō é dad# dé tsiñu ú ni ñā, dad# dé u du'xen ni ñā, divi ñā é vē'xí ñā kuenta iña nto é xntii ñā ko. ²⁶ Un vá'a tsi kanaka'an ñā ntō, un ntii ntii nto. Dóó kadē kueni ñā tsi téku nto tsi etsin ñā. ²⁷ Etsin nti'xe ñā kidaā. Dókō sá ni xí'i ñā. Ntá tsi ntúntá'ví ini Xuva ko ñā. Ntúntá'ví ini Xuva kō kó dí, tsi díi díi ka kúnta'xa iní ko tē dí ni xí'i ñā. ²⁸ Dóo diní ko é taxnūu ú ñā ve, vata koo é nakunúu diní nima ntó tē ini xtuku nto ñā. Nā kutsu'ün ká u xoo ñá'a xntii ñā ntō. ²⁹ Dodíní nto kí'i nto ñā vata kaa doméni é tá'xi Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ñā'a, ñā vata ntáa ñā sá'a. ³⁰ Dókō sá ni xí'i ñā dá kade tsiñu ñā iñá Cristu. Nā ni dē kueni ñā te kuví ñá da xntii ñā kó kuenta iña nto.

3

Nee é díi ka nuu á'vi

¹ Ení ko, kúntoo diní ntó ni Xuva kō. Nā kakudu'xēn kó te dóo kí'in itō ka'án u ni nto sá'a, tsi kantio é ká'án u ni ntō. ² Kuenta tsi víi nto ñā kini ntáa, ñā vata ntáa tñā diin, ñā é ntaé'nte kúñū é íxi i vata koo é nākáku ñā. ³ Tsi xo'ō ne, i'xá Xuva nti'xe ko kúvi ō, tsi ntánuu iní ko Xuva ko kan# nima ko. Dóo diní nuu nima ko kuenta iña Jesúcristu. Tsi ñā kúvi nakákú mii ō kúñu kō. ⁴ Tē dí kuví víi o nakákú mii ō kúñu kō ne, xu'u é díi díi ka kuví víi u. ⁵ Tsi dá kuví una ntúví da káku ú ne, ē'nté ñā kúñū é íxi ko vatá ó de ñā Israee. Tatá ko ne, ñā Israee. Uvá kó ne, i'xá Benjamiin. Da mii kuē'en tsi ñā hebreu u. Ntíkin u lei vātā o ntáka'an ñā fariseu. ⁶ Nā tē nté kaa ncho ka'ní u ñā kuínti'xe i Cristu kidaā. Un vá'a tsi dé ntaa ú lei san dí. ⁷ Ntá tsi nee iña é Inuu á'vi iñá ko kidaā ne, ñā nuu á'vi ka iñá ko, tsi é nī'í ko Cristu. ⁸ Nā tē nee ka iña mii ko é nuu á'vi i, kuiní ko, tsi díi díi ka nuu á'vi é iní u Jesucristu, díví Tó'ō ko. Kuenta iña ñā nakuíta ú un ntii ntii iñá ko. Vata kaa ñé'ē kaa, kuiní ko. Nā kade ká u kuenta, tsi é nī'í ko Cristu. ⁹ É kúdadii ú ni Cristu, ntá tsi ñá te da xe é kade ntaa ú lei san, tsi da xe é kākuinti'xe kó Xuva kō né, dukuān é nī'í ko é vā'á nta'a ñā. ¹⁰ Dóo ntio kó kini vā'á u Cristu, é kútuni ko nté kaa ntii ini ñā é kúvi ntoto xtuku ñā. Ntio ko é ntó'o kó vatá o ntó'o ñā, kuān te na kuví u vatá o xí'i ñá, ¹¹ vata koo é, te kúvi ne, ntoto xtuku ú dí te ntóto ñā xí'i san.

Vii ō vata koo é xēe o mí'i é ntée na'a i

¹² Váta ntúntaa va'á u; váta víi u é vā'a. Da ve un siin kade u é vā'a. Ntá tsi kí'in ka ú un tsi da nte koo é kúvi víi u é vā'a é ntio Jesucristu. ¹³ Ení ko, váta nī'í ko é káka'án u. Ntá tsi uun tsi nuu i é kade u: ñá kadē kueni ka ko nēe é xtúvi u atá ko. Kaxío ntii u vata koo é nī'í ko é tūvi nuú ko. ¹⁴ Un tsi da nte koo é nī'í ko doméni é tá'xi Xuva kō, ñā tuví é dukún kán, tsi kúdadii ú ni Jesucristu.

¹⁵ Kuan koo kadá kuení ko, ün ntii ntii o é ntúntaa o. Te tukú ó ntádē kuení nto ne, ta'xi Xuva kō é kútuni nto. ¹⁶ Ntá tsi na káda ntaa o é Iní o.

¹⁷ Ení ko, ntada náa nto vatá ó kade u. Koto nto xoo ñá'a é kade ñā vatá ó de u. ¹⁸ Tsi dóo iō ñá'a é ntáde ñā vata kaa tē ñā ntio kue'en ñā Cristu é xí'i ñā ntíká krusi kan kuénta iña ko. Kí'in ito kuān ó kaka'án u ni ntō ne, kaeku ú dá káka'án u ni ntō. ¹⁹ Kúnaá ñā te kuví ñā. Diví nima é ñā vā'a kúvi xuva ñā. Nā ntákuka'an nuu ñā da ntáde ñā é kīni kaa. Da mii tsí é ntádē kuení ñā iña é ió ñuxiví san. ²⁰ Ntá tsi xo'ō ne, é dúkún kán ñuú kō. I'a tsi ntantétu ō tsi nté ikan vē'xí uun ñā'a, ñā é nakáku ko, divi ñā é nani ñā Jesucristú, divi Xuva kō. ²¹ Tē nañu ñā ne, nakuido ñā kúñu kō é kíni kaa sán ne, dá nadáma ñā vata tsi kaa kúñu mii ñā, tsi dóo ió ntii ñā é kúvi víi ñā é un ntii'.

4

Kúntoo diní ntó nī Tó'ō kō

¹ Dukuān né, ení ko e dóo kakuinimá ko, e dóo ncho kiní u nto, ðivi ntō e dóo ðiní ko, ðivi ntō e kúvi nto doméni é ní'í ko, ñá ku tee dá'na nto é kuinti'xe nto Xuva kō.

² Kaikán u Evodia ni Síntique é vii ñá da xe'e na ntúvá'a ña ni tā'an ña. Ña nâa ka ña, tsí uun tsi kadā kuení ña iña Xuva kō. ³ ðivi ntō ðí, é ðáðí ðé tsiñu ú ni ntō ne, vii nto da xe'e, xntii nto ntuvi ñá ðí'í san. Dadíi tsi ðé tsiñu ú ni ña kuēnta iña tú'un va'á san, ni Clémenté ði, ni ũn ntíi ntíi ña ðé tsiñu ní kō, ña é uve na'a ðivi í mí'í xntée na'a Xúva kō ðivi un ntíi ntíi ña'a, ña kuinti'xe í.

⁴ Níi ku'e'en tsí ntuvi kúntoo ðiní nto, tsí uun tsi Xuva kō. Kaka'an xtúku ú ni ntō tsí kúntoo ðiní nto. ⁵ Vii nto vata koo é na kútuni ñá'á tsí ío nima va'á nto. Dókō sa nainú Tó'o kō.

⁶ Ná tē nee iñá kutsu'un ntō. Kákan nto nta'a Xuva kō da neé ka é kátaan núu nto. Ka'an ntá'vi ntō ne, nakué'le nto ña sintiá'vi ði. ⁷ Dukuān ne, tá'xi Xuva kō é kúntoo vá'a nto. Ntē ñá ini ō é kuān nte vá'a koo kúntoo ō, tsí mii tsi Xuva kō é kúvi vii ña ta'xi ña é kúntoo vá'a nima ntō ne, ña kúvi é ntē dúkuan kadā kuení nto, tsí e ntúdadii nto ni Jesúristu.

Kadā kuení nto nee iña é vā'a

⁸ Ení ko, sá'a kadā kuení nto ve: nee iña é nuu é ntaá í, nee iña é kuvi kuiko ñu'u ō, nee iña é vā'a, nee iña é ña tuví é kīni kaa, nee iña é kuinima ko, nee iña é kākā'an ñá'a e dóo va'á, da neé ka é ío e dóo va'a. Da neé ka é kúvi ka'an o tsi dóo va'á ne, ðivi kadā kuení nto.

⁹ É un ntí'í é nakuā'a ú nto, é kākā'an u é vii nto, é tēkú nto é kākā'an u, é ĩni nto é ðé u ne, kuān koo vii nto. Kidáá né, Xuva kō kúnuu mé'ñu ña nto. ðivi ña tá'xi ña é kúntoo vá'a ō.

Dómēni é xe'é ña ñuú Filipu iñá Pablu

¹⁰ Dōo ðiní ko tsí tá'xi Xuva kō é naka'an xtúku nto kó vevii. Ñá kakā'an u é kunáa ini ntó ko, ntá tsi ña ni ní'í nto nté koo xntii ntō ko. ¹¹ Ná te kátsi'í kuétsi ú te ío é kátaan nuú ko. É kútú've kó é kutúvi ðiní u da neé ka é ío iñá ko. ¹² Iní u nté koo kutúvi u dá ña tuví nee iña é ío iñá ko. Iní u nté koo kutúvi u dá ío iñá ko. É kútú've kó é kutúvi ðiní u da mí'í ká tuví u, nté koo kutúvi u da dóo ío é ká'xí u, nté koo kutúvi u dá kakā'kin ko, nté koo kutúvi u da dóo ío iñá ko, nté koo kutúvi u dá ña tuví nee iña é ío iñá ko. ¹³ É kúvi vii u é un ntí'í, tsí Cristu kaxntii ña ko. ¹⁴ Ntá tsi ntadiá'vi ntō, tsi dóo vá'a o ðé nto e xntii ntō ko dá kantó'o ko.

¹⁵ ðivi ntō ña ñuú Filipú ne, ini nto tsi dá kakā'an ntódo ði'na u tú'un va'á san, da ntáka ú ñuú Macedoniá ne, ña túvi tūku xúkūn mí'í xntii ña kó vata ō xntii ntō ko. ¹⁶ Kuān te dá itúvi ú ñuú Tesalonicá ne, ñá te ũn ito tsi táxnūu nto é ntio ko. ¹⁷ Ná te kantukū ú doméni, ntá tsi dóo ðiní ko tsí kutuni Xúva kō tsí kade nto e dóo va'a. ¹⁸ É ío ntí'í é kántio kó ve ne, katantée. Ná tē nee ka kataan núu kó, tsi e kíxni'í Eprafōdito doméni e táxnūu nto iñá ko. Dómēni san ne, vata kaa kútū e dóo vá'a ñē'e iña Xuva kó ne, dōo ðiní ña é kuān o ðé nto ní ko. ¹⁹ Xuva kō ne, ta'xi ña é un ntí'í é ntátaan núu nto, tsi dóo ío iña ña e dukún kán. Tsi é un ntí'í ío iña Jesúristu. ²⁰ Nanu'ū ō ini ko Xuva kō ntii ðañu ntívi, tsí ðivi ña e dóo va'á ña. Kuan tsi koo na kōo.

Tū'un e ntí'í tutú san

²¹ Ká'an ntō ntiusi ní un ntíi ntíi ña'a, ña e ntúntoo nima í e ntoo ña ní Cristu. Ení nto, ña ntoo i'a ne, táxnūu ñá ntiusi ntó ði. ²² Un ntíi ntíi ña'a, ña ntoo i'a, ña ntáduku ntée Xuva kō né, táxnūu ñá ntiusi nto. Díi ðii ka kaka'an ñá ntoo nú vi'í ña tsiñu í, ñá naní Cesa.

²³ Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesúristu ntó, un ntíi ntíi nto. Kuan tsi koo é ká'an u ni ntō.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Colosa

Taxnūu Pablu tutú iña ñá ntoo ñuú Colosa

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcrístú u, tsi kuan o ntío Xuva kō. Ntuví nti ení ko Timoteú ne, ² taxnūu ntí tutú sá'á iña ña ntákuinti'xe i Xuva ko nī Cristu, ñá ntoo ñuú Colosa. Na naxnuu viko Xuva ko ntō. Na tá'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntá'ví Pablu iña ña ntákuinti'xe i san

³ Utén uten da ntáka'an ntá'ví nti ne, ntánakué'e ntí sintiá'vi kuenta iña nto nta'a Xuva ko, Uvā Tó'o ko Jesúcrístu. ⁴ Tékú nti tsi dóo ntákuinti'xe nto Jesucristu, tsi dóo ntákuinima nto un ntíí ntíí ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. ⁵ Iní nto tsi ntántétu nto é nī'i nto é ñū'u vá'a iña nto e dukún kán. É kūtuni nto iña i sá'a da téku nto tú'ún va'á san, tú'ún é nuu é ntaā i nté koo nakáku o. ⁶ Tú'ún san e téku nto ne, ñá te da díi ña'a ntákuinti'xe ña da mí'i ká ñuxiví san, vatá o dé nto da téku nto tú'ún e dóo kakuinima Xúva ko kō né, kūtuni nto tsi dívi tú'un é nuu é ntaā i. ⁷ Sá'á é kútú've nto dá kā'an Éprafa, ña e dóo ntio ko, ña e dé tsiñu nī'i nti. Iní nto tsi ña kaxtuví mii ña é naku'á a ña nto iña Cristu. ⁸ Dívi ña é kantaa ña nī nti tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto vata o tá'xi Espiritú san é vīi o.

⁹ Dukuān ne, váta tee dá'na nti e ntáka'an ntá'ví nti kuenta iña nto nte ntúvi da téku nti. Ntaikán nti te ta'xi Xuva kō é kūtuni nto nee iña e ntío ña é vīi ntó, te tá'xi ña é kūtú've vá'a nto iña ña. ¹⁰ Ntaikán nti te vīi ntó vatá o kantio é vīi ña ntákuinti'xe i Tó'o kō sán, te útén uten vīi nto vatá o ntio ña. Kidáá ne, kadiá'vi nuu i é vá'a e ntáde nto ne, díi díi ka vá'a kiní nto Xuva kō. ¹¹ E dóo ió Xuva kō é vīi ña é un ntí'í né, na natsu'un kā'xi ña nima ntó vata koo é na kútíi nto é un ntí'í ne, ña nativi iní nto. ¹² E dóo ka'nu kuini ntó ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsi ntavá'a ña kō vata koo é kúvi nī'i ko iña ña e dukún kán dadíi ni un ntíí ntíí ña ntáduku ntée ña. ¹³ Tsi é nakáku Xuva ko kō dá ika o mí'i dóo neé ne, ta'xí ña é kuntōo dadíi o ni I'xá ña, ña e dóo ntio ña. ¹⁴ Tsi nakáku ña kō dá xi'í ñá kuenta iña kó ne, dé ka'nu iní ña ni kō kuetsí kō.

Kuntōo vá'a o ni Xuva kō, tsi xi'í Cristu kuénta iña ko

¹⁵ Ña kúvi kīni o Xuva kō. Dukuān né, taxnūu ña I'xá ña vata koo é kīni o nté kaa ña. Dí'na ña tuví ña e é un ntí'í é ió. ¹⁶ Kuenta iña Cristú ne, dé kú'vé Xuva kō é un ntí'í, da neé ka é ió e dukún kán, da neé ka é ió ñuxiví sa, é un ntí'í é kuvi kīni o nī é un ntí'í é ña kuvi kiní o. Dé kú'vé ña un ntíí ntíí espiritú e ntáde kú've. É un ntí'í de kú've ñá kuenta iña Cristú ne, ni iña ñá di. ¹⁷ Nté dí'na tuví Cristu é un ntí'í né, dívi ña kade ña kuenta é un ntí'í. ¹⁸ Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata kaa kúñu ña ntáa ña. Dívi ña ne, vata kaa díki i iña kúñu ña san kaa ña. Tsi dukuān tuví ña dá iñi ntu'ū ne, dí'na ña ntóto ña dá xi'í ñá, vata koo é dívi ña kodo nuū ña é un ntí'í. ¹⁹ Ntio Xuva kō é koo dadíi iña ñá ni I'xá ña. ²⁰ Ntio Xuva kō é kúntoo vá'a é un ntí'í é de kú've ña kuenta iña Cristu é xi'í ñá ntiká krusi kan, é un ntí'í, kuān té ñuxiví sa tuví, kuān té e dukún kan tūvi.

²¹ Dí'na ne, ñá ni iní ntó Xuva kō. Ña ni ntío ku'e'en ntó ña, tsi da mii e dóo inchú'vi nto ña, tsi dóo kīni o dé nto. Ntá tsi e náki'i Xuva ko nto ²² kuénta iña Cristu dá xe'é ña kúñu ña é kuvi ñá ntiká krusi kan. Kuan o dé ña vata koo é kúvi nto iña mii ña, xoo é ña tuví ka kuétsi i, xoo é ña dentú ka nima i. ²³ Kantio é kuntikín va'á nto e ntákuinti'xe nto. Ná ku nativi iní nto. Ná ku xtuví mii nto e ntákuinti'xe nto tú'ún va'á san e téku nto. Tú'ún sa'á ne, ntáka'an ntódo ña'a dá kaníi ñuxiví san. Xu'u é Pablú u ne, dívi tsiñu kade ú di.

Ntáde tsiñu Pablu ni ña ntákuinti'xe i

²⁴ Dōo diní ko tsí kanto'o kó kuenta iña nto, tsí du'vā ó kanto'o kó vatā o ntó'o Cristu kuénta iña ña ntákuinti'xe i. ²⁵ E tá'xi Xuva kō é káka'an ntódo u, é ká'án u ni ntō ün ntíi ntíi tú'ün iña ña. ²⁶ Tā'xi ña é ká'án u ni ntō tú'un ña é tuví xu'u nte éma tsi, é ña ni tēkú ñata kō. Ntá tsi e tá'xi Xuva ko vē é kūtuni ña ntákuinti'xe i ña. ²⁷ Ntio Xuva kō é kūtuni ñá'a, ña é ña te ña Israee, tsí ña te nté kaa va'á nuu i sá'a é tuví xu'u. Sá'a é tuví xu'ú ne, kaní tú'un tsi nuu Cristu nima nto. Dukuān ne, ntantētu nto nēe e dōo va'á iña nto nta'a Xuva kō.

²⁸ Ntáka'an ntódo ntí iña Cristu. Ntaxé'e ntí itsi, ntánakuá'a ntí un ntíi ntíi ña'a vata koo é kūtú'vē vá'a ña'a san iña Cristu. ²⁹ Dukuān ne, kade tsiñu ú, kaxió ntii ú vatā ó kata'xi Cristu é kúvi vii u.

2

¹ Ntio ko é kūtuni nto tsi dōo kaxio ntii ú kuenta iña nto, kuenta iña ña ntántoo ñuú Ladicea, kuénta iña ña'a, ña é vata kiní nuú ko di. ² Ntio kō te kii nima ná, te kudadii ña ni tā'an ña tsi ntákuinima ñá ña. Tsi ni'í ña é vā'a kídaa tē kutú'vē vá'a ña, te kini vá'a ña nuu i é tuví xu'u iña Xuva ko, iña Cristu. ³ Tsi nta'a ña vé'xi é un ntíi nuu i é kutú'vē kō, é un ntíi nuu i é kūtuni ko. ⁴ Kaka'án u sá'a ni ntō vata koo é ña kuvi kaní ntá'vi ña'a san nto da dōo vá'á ó kaka'an ñá, kuini nto. ⁵ Kuān té xoxó ntí'xe u, ntá tsi ikān tuví nimá ko ni ntō nē, dōo diní ko da kūtuni ko tsi dōo vá'á ó de nto, tsi ntákuinti'xe ntí'xe nto Cristu.

⁶ Dukuān né, vata ó kuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristú ne, kuan tsi koo kuntikín ka ntó ña. ⁷ Kuinti'xe kue'en ntó ña, kutú'vē vá'a nto nté kui kakuinti'xe nto ña, vata tsí o nakuá'a ú nto ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko ütén uten.

Ntuvi xee é n'í ko nta'a Cristu

⁸ Koto nto tē ña ku ntákin nto ña ntaéni nta'ví nto da ntáka'an ña nté ó ntádē kuení ña, da ntáka'an ñá dovéte. Tsi ña te ntántikin ñá Cristu, tsí da ntántikin ñá vata xkoó ini ñá'a. Ntántikin ña tú'ün ña ñuxiví sa.

⁹ Tsi vata tsi kaa mii Xuva kō né, kuan tsi kaa Cristú di. ¹⁰ Divi ntō ne, ñá té nté kaa nuu mé'ñu Xuva ko ntō tsi ntáduku ntée nto Cristu. Tsi divi ña kadē kú'vē ñá iña un ntíi ntíi ña'a, ña ntádē kú'vē. ¹¹ Vata té te'nte kúñu ntō, ntá tsi ña te ña'a ni e'nté ña nto. Vata té nima nto é tē'nte da nakuíta nto kuétsi ntō da nakáku Cristu nto. ¹² Dā itsi ntute nto ne, vata té intú'xi dadii nto nī Cristú ne, ntoto xtuku nto ni ñá di, tsi kuinti'xe nto tsi kuvi vii Xuva ko nantōto ña ña rkontuvi dá xi'í ña. ¹³ Di'na ne, vata té xi'í ntō kuenta iña kuétsi ntō, kuenta iña i é ña ni e'nté nto kúñu ntō. Ntá tsi tá'xi Xuva ko ntúvi iña nto dadii ni Cristu vé ne, dē ka'nu ini ña ni ntō kuétsi nto. ¹⁴ Nakádí Xuva ko kuenta ko mí ũve na'a tsi ña ni de ntáa ó lei san. Xnteē ñá kuénta san ntiká krusi kan. ¹⁵ Dā xi'í Cristu ntiká krusi san ne, kúvi dé ña ni ün ntíi ntíi ña'a, ña é ña vá'a o ntádē kú'vē. Náñē'e Xúva ko kō tsi ña vá'a ña tsikan da kúvi dé ña ni ña ntiká krusi kan.

Nantuku nto nūu i iña Xuva ko

¹⁶ Dukuān ne, ñá ku dā vá'a nto é ká'an ntée ña'a san nto tē neé ntaé'xi nto, o tē nee ntáxi'í nto, o tē nee ntáde nto, o tē ña ntáde nto viko san dá kanakuntéku xoo san ne, ó dá ntuvi é ió dá'na. ¹⁷ É un ntíi nūu i sá'a ne, vata kaa kudii ntati nuu i é k'í'xi rkontuvi. Ntá tsi nuu i é nuu é ntāa ntí'xe i ne, Cristu. ¹⁸ Ná ku dā vá'a nto é nākunaa ña kini ntāa san nto, ña e dōo koñu'u kuini i, ña e ntaínuu ini i ánje san, ña e dōo ntántaa nuu i e kēni ña, ña ntáde na'nu kuenta iña i e ntádē kuení mii ña. ¹⁹ Ná tē ntántikin ntí'xe ña Cristu, ña é odo nūu iña ña ntákuinti'xe i san. Tsi Cristú ne, kata'xi ña é un ntíi é kantie ko, xo'ó é kuvi ó kúñu ña ne, kade ña é koo dadii ó vata koo é kue'nu o vatā ó ntio Xuva kō.

²⁰ Ntó'ó ne, e xi'í nto nī Cristu kuénta iña i é ió ñuxiví sa. ¿Nté kuí ntákini nūu xtuku ntu nto nuu i tsíkan? ¿Nté kuí ntáde ntu nto vatā ó ntáka'an ñá'a ñuxiví

sa? Tsi ntáka'an ña: ²¹ “Ñá ku t̄in nta'a sá'á t̄in nta'a tsikān nto, ñá ku e'xī nto, tsi dóo xií kaa té kuān koo vii o”. Kuan ō ntáka'an ña. ²² Un nt̄i nt̄i nuu i sá'ā ne, kant̄i da ntáde tsiñu ni'í ō. Sá'ā né, k̄udii dá mii t̄u'ún ña'a san. ²³ Nuu é ntaā i tsi dóo va'á, kuini ko, tsi vata tē ntántikin ña nchu'ún va'á, vata tē dóo ntaiko ñu'u ñā, vata te ña ntáde kuení ña kuenta iña mii ñā. Ntá tsi ña kaidiá'vi kue'en tsi sá'ā e ntuvá'a nima k̄ini ntáa kō.

3

¹ Tsi nto'o é ntoto dad̄i nto nī Cristú ne, nantuku nto nēe nuu i é k̄aduku ntée e dukún k̄an mí tuví Cristu díñi kua'a Xuva kō. ² Kadā kuení nto iña i é tuví e dukún k̄an; ñá ku dē kuení nto iña i é iō ñuxiví sa. ³ Tsi é xi'í ntó nī Cristú ne, é iō va'á ntuvi iña nto nta'a Xúva kō. ⁴ Tsi mii Cristu san k̄uvi ña nt̄uvi iña ko. Tē nt̄i díto ñá ne, dad̄i tsi nt̄i díto ntó ni ñā é k̄axi'í nuu ka'nu ña.

Nt̄uvi ata iña kó ni nt̄uvi xēé iña ko

⁵ Nakuítá kue'en nto da nēé ka e ñu'u dukuān nima nto é k̄aduku ntée ñuxiví sa. Ná ku k̄idi ni'í nto ñād̄i'í tē ñá té ñād̄i'í mii nto. Ná vii nto é k̄ini kaa. Ná vii ntó nuu i é ña vá'a, nté nuu i é kadā kuení mii ntó é kaikan nima k̄ini kaa nto. Ñá ku k̄une'u iní nto ni tá'an nto, tsi vata te kanuu iní nto tuku xuva nto te kuān koo vii nto. ⁶ Ñā é kuān ō ntáde sán ne, ní'í kue'en ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsi ña te ntákuinti'xe ña ña. ⁷ Kuān o dé nto nt̄uvi di'na di. ⁸ Ntá tsi veví ne, nté uun ito nté uun nt̄uvi ká ña kú de nto nuu i sá'á: é k̄udiin nto, é ña ntio kue'en ntó ta'an nto, é vii nto é k̄ini kaa, é k̄a'an k̄ini nto iña ta'an nto, é k̄a'an nto nuu i é ña vá'a. ⁹ Ñá ka'ān ntó dovete ni tā'an nto, tsi é nakuíta nto nima k̄ini kaa nto ni un nt̄i'í nūu i é edé nto kidaā ne, ¹⁰ e ní'í nto nima xēé nto ve. Xuva kō ne, utén uten kantavá'a ña nima ko da nté ntuvá'a vata kaa mii ñā, da nté kuini va'a kó ña. ¹¹ Ñā té iní tē ña Israeé o, o te tuku ña'a ō. Ñā té iní te tē'nte k̄úñu ko, o tē ña'a. Ñā té iní tē ña tuku ñuú o, kuān té ña tú've ko, kuān te ntaika ō má tsiñu ne, kuān te ntaika xaa ō, tsi Cristu é kañnuu á'vi ña iña ko un nt̄i nt̄i ō ne, nuu mé'ñu ña ko ūn nt̄i nt̄i ō.

¹² Dóo ntio Xuva ko ntó né, nākaxnúu ña nto vata koo é nt̄uvi nto iña ña. Dukuān ne, vii nto vatá ō ntio ña: ntuntá'vi iní nto ta'an nto; vii nto é va'á ni ñā; ñá vii ka'nu nto; na k̄uti nima ntó ni ñā'a san; na k̄uti nto kunt̄etu nto nee é ntio nto. ¹³ Na k̄uti nto ni tá'an nto ne, kada ka'nu iní nto ni ña te ió nuu i. Vata ō dé ka'nu iní Cristu ni ntó ne, kuan kōo kada ka'nu iní nto ni tá'an nto. ¹⁴ Díi ka vá'a ō ne, kuinima ntó ta'an nto, tsi da ntákuinima kó ta'an ko ne, uun tsi nt̄uvi o ni ñā. ¹⁵ Xuva ko na tá'xi ña é k̄untōo vá'a nto ne, nañ'e é ñá nto nté koo vii nto, tsi divi tsiñu e kána ña nto é uun tsi ña'a k̄uvi nto. Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō.

¹⁶ Nguent̄uvi tsi na kunúu tú'ún Cristú san nima nto. Nakuá'a nto ta'an nto ne, kué'e nto ña i'tsi. Kata nto iña Xuva ko. Kata nto tsi dóo ka'nu ña. Kata nto ntó dé ña ni ntó. ¹⁷ Da nēé ka é vii ntó, é k̄a'an ntó ne, kuān koo vii nto kuenta iña Cristú ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña Tó'o kō.

Nté koo vii ña ntákuinti'xe i san

¹⁸ Ntó'ó ne, ñād̄i'í, kuinti'xe nto x̄i nto, tsi kuān ō ntio Tó'o kō é vii ña ntákuinti'xe i san. ¹⁹ Ntó'ó ne, ñat̄i, kuinima ntó ñadi'í nto. Ná ku kud̄iin ntó ni ñā.

²⁰ I'xá, na kuinti'xe nto é un nt̄i'í e ntáka'an úva nto ni di'í ntó. Sá'ā é ntio Xuva kō é vii o. ²¹ Ntó'ó ne, uva i'xá, ña kú de nto é na k̄udiin i'xá nto vata koo é na k̄i'xi iní i é vii i é ntio nto.

²² Ntó'ó, ña ntáde tsiñu, kada ntaa nto é un nt̄i'í e ntáka'an tó'o ntó, ña ntōo ñuxiví sa, ñá te ní mii tsi dá kaito ñā, tsi kan̄i nima ntó, tsi ntákuinti'xe nto Xuva kō. ²³ Da nēé ka nee é vii ntó ne, kan̄i nima ntó vii nto, vata te iña Tó'o ko kade nto, ñá te iña ña'a. ²⁴ Iní ntó tsi tá'xi Xuva ko nto iña ñá doméni, tsi

kade tsiñu nto iñá Cristu, ña ña e Tó'lo nti'xe ko ña. ²⁵ Xoó ña'a é káde ña é kīni kaa ne, ní'i ña é kīni kaa, tsi ña káde Xuva ko kuēnta te ka'nu ñá'a ña, o tē ña ka'nu ñá'a ña.

4

¹ Ntō'o e tó'lo tsiñu kúvi nto ne, vii nto é vā'á nī ña ntáde tsiñu iña nto. Naka'an ntō tsi iō Tó'lo ntō, ña é kadē kú've iña nto e dukún kán.

² Ná tee dā'na nto é ká'an ntá'ví nto. Ná kú xkukídi naá nto, ntá tsi naku'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō. ³ Ka'an ntá'ví ntō iñá nti dí te ta'xi Xuva ko te kúvi ka'an ntódo nti tú'ún va'á san iña ñá, te kúvi ka'án nti nuu i é tuvi xu'u iñá Cristu, tsi kuenta iña tú'ún san é nuu kutú u. ⁴ Ka'an ntá'ví ntō te kúvi ka'an va'á u vata koo é tēku va'á ña'a san.

⁵ Koto nto é vii nto é vā'á ni ñá'a, ña ntákuinti'xe i san. Koo ntii nto kada tsiñu nto vevii é iō ka ntuvi. ⁶ Ka'an vā'a nto ni ñá'a san vata koo é nā xkúntee iní ña é kīni ña. Kutú've nto nté koo nantiko koō ntō ni ñá'a nēe é ntio ña kutuni ña.

I'a ntá'í tutú san

⁷ Ení ko Tiquicu, ña e dóo ntio kó ne, un vā'a tsi xntíi ña ko. Dadii tsi ntáde tsiñu ntí ni ña iña Tó'lo kō. Kuni'i ña tú'un iñá ko ve. ⁸ Tsi táxnūu ú ña vata koo é ká'an ñá ni ntō nté o de nti, vata koo é na náku'ún ka'nu nima nto. ⁹ Ntini'i ña Onēsimum, ña e dóo ntio ko, ña e dóo ini dé ntaa, ña é káduku nté ña nto. Ntaa ña ni ntō é un nti'í é kákuvi i'a.

¹⁰ Aristarcu, ña é ñu'u kutú ntí ni í né, taxnūu ña ntiusi nto. Marcú di, ení Bernabee. É káka'án u ni nto kuēnta iña ña. Te k'ín ña kikoto ní'ni ña ntō ne, vā'a kōo vii nto ni ña. ¹¹ Jesuú, ña é nani Justó di ne, taxnūu ña ntiusi ntó di. Da mii ña sá'a é un nti'í nti'í ña Israae, ña ntákuinti'xe i san, dé tsiñu ntí ni ña iña Xuva ko. Dōo náxnūu ka'nu ña nimá ko. ¹² Eprafa, ñá ñuú nto, ña é kade tsiñu iñá Cristu ne, taxnūu ña ntiusi ntó di. Utén utén kaka'an ntá'ví ña iña nto é kuntūkin xntó Xuva kō, é kaniñ nima ntó vii nto é ntio Xuva kō. ¹³ Xu'ú ka'an ntaa ú tsi dóo kadē kuení Eprafá san kuenta iña nto, ña ntoo ñuú Ladicea ni ñá ntoo ñuú Hierapolí di. ¹⁴ Luca, ña medíkū e dóo ntio kó ne, taxnūu ña ntiusi nto, ní Demá di.

¹⁵ Ká'an ntō ntiusi ní ña ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Ladicea. Ká'an ntō ntiusi ní Nifá, nī ña ntákuinti'xe i sán di, ña ntánataká nuu nú vi'i ña kán. ¹⁶ Tē kúvi naku'á'a nto tutú sa'á ne, taxnūu nto ñuú Ladicea, na naku'á'a ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ikán, di. Naku'á'a nto tutu e táxnūu ú iña ñá di. ¹⁷ Ká'an nto ni Árqipú te na koto ñá te káda ntaa ña tsiñu é tēe tsiñu Xuva ko ña.

¹⁸ Xu'u é Pablú u ne, nta'a mii kó kaka'u u é taxnūu ú ntiusi ntó di. Naka'án ká nto tsi nuu kutú u. Kūnuu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō. Kuan tsi koo é ká'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ũun e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnúu Pablu tútú iña ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo ñuú Tesalonica

¹ Xu'u é Pablú u, ni Silvanu, ni Timóteú ne, taxnúu ntí tutú sa'a iña ña kuínti'xe i Xuva ko ni I'xá ñá Jesucristu, ñá ntoo ñuú Tesalonica. Xuva ko na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Ntē ō ntákuinti'xe ña ñuú Tesalonica

² Nii kuē'en tsí ntuvi ntánakue'è ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña ntó ne, ntáka'án ntí ni Xuva ko kuēnta iña nto vata da ntáka'an ntá'ví ntí. ³ Dā ntáka'án ntí ni Xuva kō ne, ntánaka'án ntí nté ō ntáde tsiñu nto tsí ntákuinti'xe nto. Ntánaka'án ntí tsi dóo ntíi ntáde tsiñu nto tsí ntákuinima ntó Tó'o ko Jesucristu. Kan̄ nima ntó ntantétu nto ña, tsí ini nto tsí nainu xtúku ña. ⁴ Iní ntí tsí nakaxnúu Xuva ko ntó tsi dóo ntio ña nto. ⁵ Nā te da mii é ká'án ntí tú'un va'á san ni ntó, ntá tsi é dé tsiñu ni'í Espiritū Sántu tú'un san é vii ñá uun nuu i é ká'nu nima ntó vata koo é kūtuni ntaā nto é nuu é ntaā i. Ini ntó nte o dé ntí kuenta iña nto da intóo ntí ni ntó.

⁶ Édé nto vatā o dé ntí, vatā o dé Xuva kō. Tā'xi Espiritū Sántu dodini iña nto é kīni nto tú'un sa'á, kuān te dóo ntó'o nto kuenta iña i. ⁷ Un ntíi ntíi ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Macedonia ni ñuú Acayá ne, ini ña nté koo víi ña da ntaíni ña nté o de nto. ⁸ Un ntíi ntíi ña ñuú i sán ne, ini ña tsi dóo ntákuinti'xe nto Xuva kō, tsí ña te da mii ñuú Macedonia ni ñuú Acaya ntáka'an ntódo nto tú'un Xuva kō. Nā kantio é ká'án ka ntí nuu i sá'a, ⁹ tsi ntáka'an míi ñá'a san e dóo vā'á o dé nto ni ntí dá xeé ntí míi ntoo nto. Ntáka'an ña nté o tsóo mii nto santu e ntúvā'a nāa iña nto vata koo é kuntikin ntó Xuva kō né, éni ntu'u nto ntáde tsiñu nto iña Xuva ntí'xe kō, ña kantito. ¹⁰ Iní ñá tsi ntantétu nto dá nainu xtúku I'xá ña nte e dukún kán, divi ñá é nantóto Xuva ko ña dá xi'í ñá, divi Jēsuu, ña nakáku kō é ña ní'í kō é ntó'o ko iña kuétsi ko tē xe'é Xuva kō é ntó'o ña ntoo ñuxiví sa.

2

Tsiñu é édé Pablu ñuú Tesalonica

¹ Iní míi nto, ta'an, tsí ña te é ntaā i é ñe'é ntí míi ntoo nto. ² Iní ntó tsi dóo ntó'o ntí ñuú Filipu. Dōo dé xeni ña'a ni ntí ikán. Kuān te ntó'o ntí ne, ntá tsi tá'xi Xuva kō é ña ni u'ví ntí é ká'án ntí ni ntó tú'un va'á san iña ñá, kuān té ña ni ntio kuē'en tsi ña ñuú nto san. ³ Nā te tú'un vete e ntáka'án ntí ni ntó, ñá te tú'un é kīni kaa. Nā tē ntaéni nta'ví ntí nto, tsí nuu é ntaā i é káka'án ntí ni ntó. ⁴ Tsí Xuva kō ntio ña é ká'án ntí tú'un va'á iña ñá ne, divi tsi tú'un e ntáka'án ntí ni ntó di. Nā ntáde ntí kuenta te xkúntee iní ña'a ne, o tē ñá xkúntee iní ña, ntá tsi kade ntí é ntio Xuva kō, tsí kaito nteé ña nima ko nte ntaā. ⁵ Iní ntó tsi nté uun ito ña ni ká'án ntí tú'un e dóo vidin ka'an é kāni nta'ví ntí nto. Ntē ña ni ká'án ntí vata koo é kukuika ntí. Xuva ko Iní ña. ⁶ Ntē ña ni ntio ntí é ká'án ñá'a te dóo ka'nu ña'a ntí, kuān te divi ntó o kuān te tuku ñá'a, kuān te kuvi ka'an ntí'xe ña tsí ka'nu ña'a ntí, tsí Cristu táxnūu ña ntí. ⁷ Dōo vítā iní ntí dá intóo ntí ni ntó, tsí divi ntó e dóo ntio ntí nto. Ide ntí vata tsí ó de di'í i'xá san ni i'xá ñá e dóo meni ña i. ⁸ Nā te da mii tú'un va'á iña Xuva ko é ncho ta'xi ntí é kūtuni nto, tsí uun tsi nte ntúvi iña míi ntí é ncho ta'xi ntí kuenta iña nto, tsi dóo ntio ntí nto. ⁹ Ntánaka'an nto, ta'an, nté ō dé tsiñu ntí, nté ō ntó'o ntí. Ntē

ntuvi ntē nīñu dé tsiñu nti, tsi ña ni ntíó nti é natēñu nuu ntí nto nī dukuān ntáka'an nti ni ntó tú'un va'a san iña Xuva ko.

¹⁰ Nt'ó ne, kuvi ntada ntaa ntó ni Xuva kō tsi nté uun nuu i é kīni kaa ña ni idé nti ni ntó, divi ntó é ntákuinti'xe nto Xuva kō. Ntē ña tuví nee nuu i é tsi'i kuétsi nto nti. ¹¹ Ini ntó nte o dé nti ni ntó. Tsi vatá ó de uva i'xá san ni i'xá ña ne, kuān o tá'xi ntí nto itsi. Naká'nu ntí iní nto, é un é un nto. Ká'an ntí ni ntó ¹² tsi vá'a koo víi nto vatá o é ntio Xuva kō, tsi kána Xuva ko ntó é kuntóo nto nta'a ña, é nī'i nto e dóo va'a iña ña.

¹³ Dukuān ne, kanakué' é ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko útén uten, tsi da téku nto tú'un Xuva kō é ntáka'an ntódo ntí ne, kuinti'xe nto tsi ña te tú'un e ntáka'an ñá'a, tsi divi ntí'xe tú'un Xuva kō né, divi tsi tú'un é káde tsiñu nima ntó, divi ntó é ntákuinti'xe nto Xuva kō. ¹⁴ Tsi divi nto, tá'an, é ntánto'o nto vatá ó ntánto'o ña ñuú Judea, ña kuinti'xe i Jesucristu. Tsi kuān ó ntánanto'o ña ñuú nto nto vatá o dé ña Israee ni ñá ñuú ña, ña kuinti'xe i Tó'o ko Jēsuu. ¹⁵ Ña Israee ñá tsikán ne, ē'ní ña Tó'o ko Jēsuu ni ñá ntáka'an náa Xuva ko. Nakúnu ñá ntí di. Ña ntáde ña é ntio Xuva kō; da mii kuē'en tsi e ntánāa núu ña ni ūn ntí' ntí' ña'a. ¹⁶ Ñá ntío ña é ká'an nti nī ña tuku ñuu vata koo é nakáku ña di. Díi díi ka kue'e kuétsi ña kuēnta iña núu i sá'a. Ntá tsi nī'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsi dóo kudiin Xuva ko é kuān ó de ña.

Ncho ki'in xtúku Pablu ñuú Tesalonica

¹⁷ É kūtítin ntuvi e tsóo mii ntí nto, ta'an, ntá tsi dóo ntánaka'an ntí nto. Dóo ntio nti kiní xtuku ntí nto. Ncho kíkoto ní'ni ntí nto. ¹⁸ Xu'u é Pablú u ne, ki'in itō nchó ki'in u, ntá tsi edí nuu tó'o é ña vá'a san itsi é ki'in nti. ¹⁹ ¿Nee iñá ntu é ntantétu ntí ve? ¿Nee iñá ntu é nākunuu dīnī nimá nti? ¿Nee ntu domēni é vā'a ní'i nti? Nt'ó o kúvi nto iñá nti é kuntóo dadíi o nta'a Tó'o ko Jēsuu te naínu ña. ²⁰ Tsi divi ntó e dóo ka'nu kuini nti kuenta iña nto. Dóo diní nti kuenta iña nto.

3

¹ Dukuān né, dá ña ni kutíi ká nti ne, dē kuení nti te vā'a o te kunto mii ntí ñuú Atená ne, ² taxnúu ntí ta'an ko Timóteu e kíkoto ní'ni ña nto. Tsi divi ña ne, kade tsiñu dadíi ntí ni ña iña Xuva ko dá káka'an ntódo nti tú'un va'a é nakáku Cristu ko. Divi ña nañē'e ñá nto é nakíi nima nto é nī' kue'en iní nto kuinti'xe nto Xuva kō, ³ vata koo é nté uun nto ña natívi iní nto é kuinti'xe nto da xe é kuān ó ntánto'o nto. Tsi iní nto tsi da mii é kuan koo nto'o kō. ⁴ Ini nto tsi dá ntóo ntí ni ntó ne, ntáka'an nti ni ntó tsi kuan koo nto'o kō tsi ntákuinti'xe ko Jēsuu. É iní nto tsi kuān o kúvi ntí'xe. ⁵ Dukuān né, dá ña ni kutíi ká u ne, taxnúu ú ña vata koo é kutuní ko te ntákuinti'xe dukuan ntó, o tē da ntántikin ntó tó'o é ña vá'a san é nañē'e nto tuku nuu i, tsi tē ña'a ne, é ntaa i é de tsiñu nti. ⁶ Ntá tsi dá náxee xtúku Timoteu é ñe'e ñá mí ntóo ntó ne, dóo vá'a tú'un ní'i ña da náxee ña. Kaka'an ñá tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō né, ntákuinima tá'an nto di. Kaka'an ñá tsi nguentúvi ntánaka'an ntó ntí, e dóo ntio nto ntí, e dóo ntio nto é nákiní ta'an o vatá ó ntio ntí di. ⁷ Dukuān né, ta'an, kuān te dóo titín nuu i taan núu ntí, ntá tsi dóo ka'nu kuini nti tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō. ⁸ Dá téku nti tsi ntóo ntii nto ni Xuva kō né, vata te ntuvi xēe é ní'i nti. ⁹ Ñá iní nto nté kaa sintiá'vi é nakué'e ntí nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, tsi ñá tē nté kaa diní ntóo ntí nuu Xuva ko kuēnta iña nto. ¹⁰ Nī' kuē'en iní nti ntáka'an ntá'vi nti nté ntívu nté nīñu te ta'xi Xuva kō é nákiní xtuku ntí nto vata koo é nakuá'a ká nti nto nēe é kākunaá ka é kuinti'xe vá'a nto Xuva kō.

¹¹ Ntio nti é ta'xi mii Xuva ko ni Tó'o ko Jēsuu itsi vata koo é kúvi náxee túku nti mí ntóo nto. ¹² Na ta'xi Xuva kō é díi díi ka kuinima ntó ta'an nto, ni ūn ntí' ntí' ña'a, vatá ó kuinimá nti nto, ¹³ vata koo é na náku'ún ka'xi nto, vata

koo é ña koo nté uun nuu i é kuétsí nto nta'a Xuva ko tē nainu Tó'o ko Jēsuu ni ún ntíí ntíí ña'a, ña ntáduku ntée ña. Kuan koo na kōo.

4

Nté koo vii o é ntio Xuva kō

¹ Vi'a ve ne, ta'xi ntí nto itsi sá'a, tā'an. Kákān ntí nto kuenta iña Tó'o ko Jēsuu é vii ntó vata' o nañé'é nti nto nté koo vii nto é ntio Xuva kō. Kuān o ntáde nti'xe nto, ntá tsi díí díí ka vií nto ve.

² Tsi ini nto tú'ún é tá'xi ntí nto vatā o táxnūu Tó'o ko Jēsuu. ³ Tsi ntio Xuva kō é vii ntó da mii kuē'en tsi é vā'a. Nā ntio ña é vii nto é kini kaa ni ñadī'í san. ⁴ Kutú've nto, é un é un nto, nté koo vií nto ni ñadī'í míi ntó vata koo é vii nto é ntio Xuva kō, vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a san nto. ⁵ Nā ku dē kuení nto é kini kaa ni tuku ñadī'í san, vatā o ntáde tuku ña'a, ña e ñā ini Xúva kō. ⁶ Kuenta iña i sá'ā ne, ña vā'a o te kaní nta'ví ta'an o. Tsi Xuva ko kué'é ña é ntó'o un ntíí ntíí ña'a, ña iō kuetsí i san, vata o ka'án nti ni ntó. ⁷ Tsi ña te ni kana Xuva ko kō é vii o é kīni kaa, tsi é vii o é vā'a. ⁸ Xoo é ña káde i kuenta tú'ún sa'á ne, ña te tú'ún ña'a kanakuita ña, tsi tú'un mii Xuva kō, ña kata'xi Espiritū Sántū é kunūu ña nima ko.

⁹ Nā kantio nto é kā'án ka ú ni nto kuēnta iña i é kuñima tá'an kō, tsi mii Xuva ko kanakuā'a ña nto é kuñima ntó ta'an nto. ¹⁰ Tsi ñi'vi ntó ne, ntákuinima ntí'xe nto un ntíí ntíí ta'an nto, ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Macedonia. Sá'a tsi é kā'án nti ni nto: Tē díí díí ka kuñima tá'an nto. ¹¹ Koó ntií ntó é diin diin tsi kuntōo nto. Vií nto kuenta iña mii nto. Nta'a mii nto kada tsiñu ni'í nto, vatā ó kaka'án nti ni ntó. ¹² vata koo e dóo va'á koo ka'an ñā'a san iña nto, ña é vāta kuínti'xe i san, vata koo é ña te neé taan núu nto.

Tē nainu xtúku Tó'o kō

¹³ Ntá tsi ntio nti é kūtuni nto nté koo kuvi ña é xi'í san, vata koo é ña kunta'xa ini nto vatā ó de ña'a, ña é ña tuví nee kantétu. ¹⁴ Tsi ntákuínti'xe kō tsi xi'í Jēsúu ne, da ntóto xtuku ña ne, kuan tsi koo nainu ni'í Xuva ko ña xi'í san dí, ña e kuínti'xe i ña.

¹⁵ Ta'xi Xuva kō é kā'án nti sá'a ni ntó: Tsi ñi'vi o é ntántoo ká o ñūxivi sa da nté nainu xtúku Tó'o kō ne, ña te xó'o é di'na o kini o ña, tsi di'na ña xi'í san. ¹⁶ Tsi mii Tó'o kō nainu ñā ñu'u a é nakana ña kō. Un ntií tsi kā'an ánje, ña odo núu iña Xuva kó ne, kueku trunpeta Xuva ko te e xée úra i é ntaa o ni ñā. Kídāā ne, ña kuínti'xe i, ña xi'í san ne, di'na ña ntoto ña ne, ¹⁷ xo'o é ntántoo ká o ñūxivi sa ne, k'í'ni dadí o ni ña mē'ñú vikó san ne, ikan nani'í ta'an ko Xuva kō e dukún kán. Kídāā ne, kuntoo dadí o ni ña ntií dañu ntúvi. ¹⁸ Dukuān ne, ká'an nto ni tā'an nto tú'ún sa'á, naka'nu nto iní ta'an nto xé un xé un nto.

5

¹ Ntá tsi ñā kantio é kā'án nti ni ntó neé urá o nēe ntúvi te nainu Tó'o kō, ² tsi ini nto tsi dá xéé ntuvi é nañu xtúku ña ne, da nēe iní kó nainu ña, vata kaa ña du'u, ña vé'xi niñú a. ³ Ura tsi i da ntáka'an ñā'a e dóo vā'a o ntoo ña, diin diin tsi iñi ne, ntá tsi da nēe iní ñā kuvi dóxo, vatā ó kuvi ñadī'í san dá kaiñi ntu'u kaexnúu i'xí ña é kaku i'xá ña. Nā kúvi nakákú ka ña kúñu ñā. ⁴ Ntá tsi ñi'vi nto, tá'an, é ini ntó nuu i sá'a ne, ña ntaika nto mí'í é nēe vata koo é ña da nēe iní ntó tē xee ntúvi tsíkan, vatā é kí'xi ña du'u té xee. ⁵ Nto'ó ne, vata ntāa ñu'u é kaxi'í nuu ntuvi ā ntāa nto; tsi xo'o ne, ñā kadūku ntée o mí'í é nēe; ñā kadūku ntée o nūu i é kakuvi niñú a. ⁶ Dukuān ne, ñā kú xkukí da o vatā o ntáde tuku ña'a, ña é dotó tsi ntáde, ntá tsi ku'un ku'un tsi ini kú ni kuntuo o. Na kadā kuení va'ā ko nté koo vii o. ⁷ Nā ntákidi ne, niñú a ntákidi ña. Nā ntáde kí'vī ne, niñú a ntáde kí'vī ñā. ⁸ Ntá tsi xo'o é ntoo o mí kaxi'í nuu ne, na kadā kuení va'ā ko

nté koo vii o. Vatā ó kanada'ān sntadun kúñu ñā é kaínúu káa xkintika ñā né, kuan koo nada'an ō nima ko é kuínti'xe ko Xuva kō ne, kuinima ko ña. Vatā ó kanada'ān sntadún san dikí ña é kainuu ña ñi ka'xí né, kuan koo nada'an o díki ko é kuntueto o ntúvi é nakakú Xuva ko kō. ⁹ Tsi ñá ni nākaxnúu Xuva ko kō vata koo é ta'xi ña kō é ntō'o ko, tsí vata koo é nakakū ñá ko ntā'a Tó'o ko Jesúcristu. ¹⁰ Divi ñā ne, xí'i ña kuēnta iña kó vata koo é kuntoo dadii o ni ña, kuān té kantitō ká o ne, o kuān té e xí'i o tē nainu ña. ¹¹ Dukuān ne, ká'ān ká nto ni tā'an ntó te kíi nima ña. Tsi'i ntii nto ña na kuínti'xe ñá vatā o ntáde nti'xe nto.

Itsi e xé'e Pablu iña ña kuínti'xe i

¹² Ká'ān ntí ni nto, tā'an, tsí kuiko ñu'u nto ñā'a, ña ntáde tsiñu ni'i nto kuēnta iña Xuva ko, ña ntáde kú'vé iña nto kuenta iña Xuva ko, ña ntáta'xi nto ítsi.

¹³ Díi díi ka kuiko ñu'u nto ñā; kuinima ntó ña kuenta iña tsiñu e ntáde ña.

¹⁴ Ká'ān ntí ni nto, tā'ān, te káda tíi nto nī ña dóo du'xen í é káda tsiñu ne, nāxnuu ka'nu nto iní ña e dóo ixó i san. Tsi'i ntii nto ña e dóo vitá o ini i. Ka'nu vii nto nima ntó ni ún ntíi ntíi ña'a.

¹⁵ Nā ku dē xení nto ni ñā'a te kadē xení ña ni ntō. Nantuku nto da neé ka nuu i é vā'a é vii ntó ni tā'an ntó, ni ún ntíi ntíi ña nguíi sán di.

¹⁶ Nguentúvi kuntōo díni nto. ¹⁷ Nā ku kúnáa iníi nto é ká'an ntá'ví nto.

¹⁸ Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña un ntíi ntíi nuu i, tsi sá'a ntio Xuva kō é vii nto tsi ntákuínti'xe nto Cristu.

¹⁹ Nā ku e'nté nuu nto tsiñu é káde Espíritū Sántū. ²⁰ Nā ká'an ntó te ña vá'ā o é káka'an ñá'a tē xoó kaka'an í naa Xuva ko. ²¹ Koto nteé va'ā ntó un ntíi é káka'an ñá, neé é vá'á, neé é ña vá'a ne, kuntikin nto é vá'á san. ²² Tsoo mii ntó é un ntíi nūu i é kīni kaa san ve.

²³ Xuva kō, ña kata'xi é kuntuo vá'a ō né, na ntāvá'a ña nima nto. Na vii ñá kuenta kúñu nto, kaníi é tduiña nto. Kidáa ne, ñá ká'an Tó'o ko Jesúcristu té iō kuetsí nto tē nainu xtúku ña. ²⁴ Xuva kō, ña e kána nto ne, kada ntaa ñá vatā ó kaka'an ña.

I'a nantí'i Pablu tútú san

²⁵ Ka'an ntá'ví ntó iñá ntí, ta'an.

²⁶ Ká'an ntō ntusi ni ún ntíi ntíi ña kuínti'xe i, ña ntoo ikān.

²⁷ Ká'ān ntí ni ntó tsí ntio Xuva kō é nakuā'a nto tú'ún sa'á ni ún ntíi ntíi ña kuínti'xe i.

²⁸ Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesúcristu nto. Sá'a tsí é ká'án ntí ni ntó.

Tutu é kuvi ũvi e táxnũu San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnũu Pablu ní ta'an ña tutú iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica

¹ Xu'u é Pablú u, ní Silvanu, ní Timóteú ne, taxnũu ntí tutú sá'á iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica, ña ntánuu iní i Xuva ko ní Tó'o ko Jesũcristu. ² Xuva ko ní Tó'o ko Jesũcristú ne, na kũnuu mé'ñu kũnuu dava ña nto. Na tá'xi ña é vā'á koo kuntoo nto ni ña.

Dá xntékú kú'vé Xuva ko iña ña é iõ kuetsi i tē nainú Cristu

³ Utén utén kantio é nāku'e ne ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña ntó, ta'an. Dõo vá'á o é kuān koo vií nti, tsí divi ntó ne, dií dií ka ntákuinti'xe nto. Dõo ntákuinima ntó ta'an nto di. ⁴ Mii ntí ne, dõo vá'á o ntáka'án nti kuenta iña ntó ní ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo tuku ñuu, tsí dõo ka'nu kuíní nti tsí ntácutí nto ntákuinti'xe nto, kuān te dõo ntánto'o nto, kuān te ntáde xení ña'a san ni nto. ⁵ Dá kutũni ñá'a tsí ntácutí nto ne, kutuni ñá tsí dõo ka'nu Xuva kō. Tsí Xuva kō né, dõo vá'á ó kadē kú'vé ña. Ká'an ña tsí dõo nuu á'vi nto é kuntõo nto mí kadē kú'vé ña. Dukuān ne, kuenta iña i sá'á e ntánto'o nto.

⁶ Vá'á koo vií Xuva ko te ũun kuédadii tsí nantó'o ña ña ntánantó'o nto, ⁷ tē tá'xi ña é dadii kuntoo da'na o ni ntó ntuvi dá ntii dnto Tó'o ko Jesuu e dukún kan, ní ánje ña e dõo iõ ntíi ña. Uun kaxi'í nuu ka'nu ña te vē'xí ña e dukún kán. ⁸ Kué'e ña é nto'o da xõo ka ña'a, ña é ña ini Xúva kō, ña'a, ña é ña ntáde kuenta tú'ũn va'á iña Tó'o ko Jesuu. ⁹ Ña tsikán ne, kunaá ña ntií dañu ntúvi. Ñá xēe ñá nta'a Xuva kō, tsí xio kí'in ña. Ntē ña kiní ña Xuva kō nté kaa ña, e dõo kaxi'í nuu ka'nu ña, e dõo iõ ntíi ña ¹⁰ ntuvi dá nainu xtúku ña. Ntúvi tsikan dá nainu ña ne, ká'an ũn ntíi ntíi ña'a, ña kuínti'xe i, tsí dõo ka'nu ña. Da kudú'va ña kuínti'xe i san tsí dõo ka'nu ntí'xe ña. Kuan divi ntó dí, tsí kuínti'xe nto tú'ũn e ntáka'án nti ni nto kuēnta iña ña.

¹¹ Kuenta iña i sá'á ne, ntaikán nti nta'a Xuva ko te tá'xi ña é kunũu á'vi nto kuenta iña ña e kána ña nto. Ntaikán nti te xntii ña ntó vata koo é kúvi vií nto é un ntí'i nuú i é vā'a é ká'an ntó tsí vií nto, é un ntí'i é ncho vií nto kuenta iña Xuva ko tsí ntákuinti'xe nto ña. Tsí dõo iõ ñá é vií ña. ¹² Kidáa ne, ká'an ñá'a tsí dõo ka'nu Tó'o ko Jesũcristu kuenta iña ntó ne, ká'an ña tsí dõo vá'á nto kuenta iña Xuva ko, tsí dõo vá'á o dé Xuva ko ni nto, ní Tó'o ko Jesũcristu.

2

Ña'a é iõ kuetsi i

¹ Vía ve ne, ká'an ntí ni nto, tá'an, kuenta iña i dá nainu xtúku Tó'o ko Jesũcristu é nataká nuu o ni ña. ² Sá'a káka'án nti ni ntó vata koo é ña te ura tsí i nadama nto e ntántikín ntó, ntē ña kutsú'un nto tē téku nto tē xee ntúvi é nainu xtúku Tó'o kō. Kuān te káká'an ñá'a tsí xe'é Xuva ko kũtuni ñá, kuān te káká'an ntódo ña'a, kuān te kiní nto tutu é káka'an ñá'a tsí ntí'i táxnũu ntí ne, ñá ku kuinti'xe nto. ³ Ñá dá vá'a nto é kaní nta'ví ña'a nto nté uun nuu i. Ñá xēe ntúvi tsikan da nté dī'na xee ntúvi e dõo ntáde do'o ña'a san ni Xuva kō. Kidáa ne, ki'xi dító uun ña'a, ña é kīni kaa kue'en, ña é kũnaá kue'en. ⁴ Ña tsikán ne, kodo ntí'i ña é kí'chuví ña é un ntí'i é káka'an ñá'a é xuva ñá, é un ntí'i é káka'an ñá'a é santu. Kidáa né, mii ña nākutúvi ña ini ukún Xuva kō é ncho vií ña Xuva kō. Ká'an ñá tsí mii ñá é Xuva ko ña.

⁵ Ña ntánaka'an ntú nto é káka'án u ni nto nũu i sá'a dá Intódo dadíi ú ni ntó? ⁶ Iní ntó ve nee iña é kē'nté nuu itsí ña vata koo é ña ki'xi kantí'i ña dá nté xēe ntúvi i. ⁷ Vevíi ne, kakuvi nuu i e dõo xíi kaa san é tuvi xu'ú ne, kuān koo kuvi

da nté kũntee xío ña ke'nté nuu san. ⁸ Kidáa ne, ntii dító é kĩni kaa san, ntá tsi ka'ni Tó'o ko Jēsuu i. Kũdii tátsin xu'u tsi ña ka'ni ña i. Uun ito tsi nantí'i ña i tē naĩnu xtúku ña. ⁹ Diví é víi é dóo xii kaa san ne, víi vatā ó ntio tó'o é ña vá'a san é víi. Un vá'a tsi koo ntii é kué'é kuenta, é víi nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ña te nuu é ntaā í, ¹⁰ tsi da kani nta'ví ña'a. Kani nta'ví ntí'xe ña'a, ña é kunaan, tsi ña ni ntio ña kuiníma ña é nuu é ntaā í é nakákú Xuva ko ña. ¹¹ Dukuān ne, kué'e Xuva kō é kũtuntu kué'en ña vata koo é kuĩnti'xe ña tú'un vetē. ¹² Kidáa ne, kué'e ña é ntó'o un ntí' ntí' ña'a, ña é ña ni kuĩnti'xe i é nuu é ntaā í, ña e dóo diní i é víi é kĩni kaa.

Xoo é nakaxnúu Xuva kō é nakáku ña

¹³ Ntá tsi ntí'í ne, nguẽntúvi ntánakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuẽnta iña nto, ta'an e dóo kuinima Tó'o ko ntō. Da miĩ é kuān koo víi ntí, tsi nte dí'na nakaxnúu Xuva ko ntō é nakákú ña nto, é nakate Espiritū Sántū nima ntō, tsi kuĩnti'xe nto tú'ũn é nuu é ntaā í iña Xuva ko. ¹⁴ Sá'a tsí e kána ña nto da kuĩnti'xe nto tú'ũn va'á san é ntáka'an ntódo ntí, vata koo é nĩ'í nto e dóo va'á iña Tó'o ko Jesūcristu.

¹⁵ Dukuān né, ta'an, ña ku nā'ivi iní nto; ña ku nakuitā ntó nte xkoó ini nto é nañé'e ntí nto, kuān te xu'ú ntí ntáka'án ntí ni nto, o te tūtú taxnúu ntí iña nto. ¹⁶ Mii Tó'o ko Jesūcristu ni Úva ña, ña e dóo kuinima í kō, ña é nāxnuu ka'nu nima kó ntii dañu ntúvi, ña e tá'xi doméni é kuntu o é nĩ'í ko é vā'á nta'a ña, ¹⁷ na nātsu'un ka'nu ña nima nto. Na nātsu'un ka'xi ña nima ntó vata koo é vā'á koo víi nto é un ntí'í nuu i, vata koo é vā'á koo ka'an ntó dí.

3

Ka'an ntá'ví ntó iñá nti

¹ Uun sá nuu i é ká'án ntí ni ntō: Tē ka'an ntá'ví ntó iñá nti, vata koo é xēe kantí'í tú'un Xuva kō dá kani ñũxivi ne, tē dóo ka'nu kuĩni ña'a san kuẽnta iña í vata o kúvi mí ntoo nto. ² Ka'an ntá'ví ntó iñá nti tē ña kadá xení ña kini ntáa sán ntí, tsi ña te un ntí'í ña'a e ntákuĩnti'xe ña. ³ Ntá tsi kade ntaa Xúva kō é káka'an ña. Naxnuu ka'xi ña nima ntó; nada'an ña nto nuu i é kĩni kaa. ⁴ Iō ntáa iní ko tsi ntáde ntaa nto e ntáka'án ntí ni ntō né, kuan tsí koo víi nto dí, tsi xntii Xuva ko ntō. ⁵ Xuva ko na xnũu ña nima nto é kuĩnima ntó ta'an nto vatā ó kakuĩnima Xúva ko ntō. Na nāxnuu ka'nu ña nima ntó vata koo é na kũtíi nto vata tsí o kutíi Cristú dí.

Kantio é kada tsiñu o

⁶ Vía ve ne, ká'án ntí ni nto, tā'an, kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu, te kii nteé xio nto ta'an nto da xōo ka ña'a, ña du'xen í é káda tsiñu, ña é ña ntío i é kada ntaa vatā ó de nto. ⁷ Tsi iní miĩ ntō nté koo víi nto, vatā o nañé'e ntí nto. Tsi ntí'í ne, ña te dú'xēn nté é káda tsiñu ntí dá Intóo ntí ni ntō. ⁸ Ntē ña ni ex'í doméni ntí iña nto nté uun nto. Un vá'a tsi ntó'o ntí dé tsiñu ntí nté ntúvi nté niñu vata koo é ña natekú du'xén ntí nto. ⁹ Nā tē é kuān o dé ntí tsi ña vá'a o te xntii ntō ntí, ntá tsi dukuan o nañé'e ntí nto nté koo víi nto vata koo é víi ntó vatā ó de ntí. ¹⁰ Tsi da intóo ntí ni ntō ne, ntáka'án ntí ni ntō te xoo é ña ntío i é káda tsiñu ne, ña ká'xi ña. ¹¹ Tsi kũtuní ntí tsí iō ntó ne, dōo du'xen ntō é víi ntó tsiñu miĩ ntō; da miĩ e ntákini nuu nto tsiñu ta'an nto. ¹² Ká'án ntí ni ña kuān o ntáde, naa Tó'o ko Jesūcristú, te diin diin tsi na kuntuo ña, kada tsiñu ña vata koo é nani'í ña é kō'o é ká'xi ña.

¹³ Ntá tsi divi nto, tā'an, ña ku de du'xen ntō é víi nto é vā'a. ¹⁴ Tē xoó ña'a ña ntío i é kuĩnti'xe i e ntáka'án ntí ni ntō tutú sa'á ne, koto nto nēe ña'a ña. Kii nteé xio nto ña vata koo é kũka'an nuu ña. ¹⁵ Ntá tsi ña ku de kĩni nto ni ña. Kué'e nto ña itsi, vatā o ntáde nto ni ta'an nto.

I'a ntí'í tú'ũn sa'á ve

¹⁶ Xuva ko, ñā é k̄āta'xi é k̄ūntoo vá'a ō ne, na tā'xi ñā é k̄ūntoo vá'a nto nguentúvi, da nēé ka nuu i. Na k̄ūnuu mé'ñu Xuva ko nto, ūn ntíí ntīī nto.

¹⁷ Xu'u é Pablú u ne, nta'a miī kó kakā'u u tú'ūn sa'á vata koo é k̄ūtuni nto tsí xu'ú ntí'xe dé vá'a u. ¹⁸ Na k̄ūnuu mé'ñu k̄ūnuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto, un ntíí ntīī nto.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pablu iña Timóteu

Taxnū Pablu tutú iña Timóteu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesucristú u, tsí kuan ō de kú've Xuva kō, ña e nakáku ko, ni Jesucristu, ña é ntantétu ō. ² Taxnū ú tutú sa'a iña o, Timóteu. Tsí divín é vata kaa i'xá ko kuenta iña Xuva ko, tsi kuinti'xe o Xuva ko kuēnta iña tú'ún é kaka'an u ni ō. Na naxnuu viko Xuva ko ō. Na ntuntá'vi ini ña o. Na tá'xi ña é kutúvín va'an, divi ña ni Tó'o ko Jesucristu.

Kuenta tsí vii ña iña tukú nchu'un é ña te nuu é ntaá i

³ Vata tsí ó kaka'an u ni ō da ntú ú kue'én u ñuú Macedoniá ne, kuan tsí ó kaka'an u ni ō veví di: Kutúvín kan ñuú Efesu vata koo é ká'an ni ña tsíkán é ña ku kuan koo nakua'a ña ña'a tukú nchu'un. ⁴ Ká'an ni ña tē ña vii ña kuenta kuentu e ntáka'an ñá'a; ntē ña vii ña kuenta te dóo du'xen ká'an ñá'a kuentu ka'nu iña uvata kuē'en ña. Dotó tsi ntánāa núu ña'a kuenta iña i sá'a ne, ña kaidiá'vi kue'en tsi é ña ntao o tsiñu e tá'xi Xuva kō é vii o é kuinti'xe ko ña.

⁵ Kuān ó kaka'an u ni ō tsi ntio ko é kuñima kó ta'an ko kanñ nima ko é vā'á o. Ntio ko é kütuni ko tsí ña tuví nee nuu i é kīni kaa nuu nima ko. Ntio ko é kuinti'xe nti'xe ko Xuva kō. ⁶ Iō ñá'á é xtuví mii ña núu i sá'a ne, dotó tsi ntánāa núu ña nuu i é ña kaidiá'vi. ⁷ Ncho vii ña mastrú lei iña Xuva ko, ntá tsi ña ini ña nee iña é ntáka'an ña; ntē ñá ini mii ña nee e ntánakua'a ña ña'a é vata te dóo ini ña, kuini ña.

⁸ Ntá tsi xo'ō ne, ini ó tsi vā'á lei san é kade tsiñu ni'i o, vata ō ntío Xuva kō da xtuví ña. ⁹ Ini ó tsi ña ni xtuví Xuva kō lei san iña ña é vā'a, tsí iña ña ntáde é kīni kaa; iña ña é ña ntáde ntaa; iña ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō; iña ña é kīni ntáa; iña ña é iō kuetsi i; iña ña é ntáka'an kīni iña Xuva ko; iña ña é ntae'ni di'i i ni uva i; iña ña é ntae'ni ña'a di; ¹⁰ iña ña é ntákidi ni'i tuku ñadi'i; iña ña é ntáde kīni kaa ni ñatíi ni'i ña; iña ña é ntadá'u; iña ña é ntadá'vi ña'a dovete; iña ña é ña ntio kue'en i nchu'un é vā'a. ¹¹ Nchu'un é vā'á san ne, divi tú'ún va'a iña Xuva ko, ña e dóo ka'nu, divi tú'ún va'a e téé tsiñu Xuva kō ko é ká'an ntódo u.

Nakue'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsi dóo vā'á o de ña ni kō

¹² Kanakue'e ú sintiá'vi nta'a Tó'o ko Jesucristú, divi ña é xntíi ña ko vata koo é kuvi vii u sá'a. Tsí divi ña nakaxnú ña ko é káda tsiñu ú iña ña, tsí kada ntaá u, kuini ña. ¹³ Kuān te ntuví di'na ne, dóo kīni ka'an u iña ña; dóo de xeni u ni ña kuinti'xe i san, ntá tsi dé ka'nu ini Xuva ko ni ko, tsí ña ni kutúni ko nee iña é edé u, tsí vata kuinti'xe kó ña kídaa. ¹⁴ Ntá tsi ña te nte kaa vā'a o de Xuva ko ni ko. Tá'xi ña é kuinti'xe kó ña. Tá'xi ña é kuñimá ko ta'an kó di, tsí kuān ó kata'xi Jesucristu da kúvi uun tsi nima ko ni ña.

¹⁵ Tú'ún sa'á ne, nuu é ntāa nti'xe i e dóo nuu á'vi i é kuinti'xe un ntíi ntíi ña'a sán ne: Kí'xi Jesucristu ñuxiví sa vata koo é nakáku ña ña'a, ña é iō kuetsi i. Xu'ú ne, díi díi ka ka'nu kuetsi ko é un ntíi ntíi ña'a. ¹⁶ Ntá tsi di'na u ntúnta'vi ini Xuva kō kó e díi díi ka kīni kaa ú, vata koo é kuē' é ña kutuni ña kuinti'xe i rkontuvi tsi dóo kí'in itó de ka'nu ini Jesucristu ní ko ne, kuan kō ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō di, é kuntoo ña ni ña ntii dañu ntúvi. ¹⁷ Dukuān né, na kūnuu ini ko Xuva ko, ña é odo núu ntii dañu ntúvi. Ña kuví ka ña. Ña kúvi kīni o ña. Mii tsi ña é Xuva kō. Ntii dañu ntuvi na kuiko ñu'u o ña. Ká'an ō tsi dóo ka'nu ña. Kuan tsi koo na kōo.

¹⁸ Sá'a kaka'an u ni ō é vīin, i'xá ko Timoteu, vata tsí ó kaka'an ña'a kídaa, da tá'xi Espiritú Sántú é ká'an ñá kuenta iña o. Nanū'ún ini o tú'ún é kaka'an ña. Koon ntiiin kádan tsiñun iña Xuva ko. ¹⁹ Ná xtuví miin e kuinti'xe o. Ná vīin nee

nuu i é ñā vā'a kuinī nima o. Tsi iō ñā'a é ñā ntáde ñā kuenta é kākā'án nima ñā ne, xtuví mii ñā é kuinti'xe ñā ne, dukuān o nákunáa ñā kúñu ñā. ²⁰ Kuan ō kúvi Himeneu ni Aléjandru. Ntādá u ñā kuenta ntá'a tó'ō é ñā vā'a vata koo é na kuinī ñā é ñā ka'an ntée ñā Xuva kō.

2

Nté koo vii o dá kākā'an ntā'ví ō

¹ Di'na sá'a ntio ko é vii o: Kákan o nta'a Xuva ko kuēnta iña un ntí ntí ñā'a; ka'an ntā'ví ō ni ñā. Kákan o dā xe'e ntá'a Xuva kō ne, naku'é e o sintiá'vi nta'a ñā kuenta iña ñā'a san. ² Ka'an ntā'ví o iña ñā tsiñu na'nu i ni ūn ntí ntí ñā tsiñu i vata koo é vā'a koo kuntoo ō, é diin diin tsi kuntoo ō, da ntánuu iní ko Xuva kō, dá ntáde o da mii kuē'en tsi é vā'a. ³ Sá'a é vā'a. Kuan koo é ntio Xuva kō é vii o, xo'o é nakākū kō. ⁴ Tsi ntio ñā é nākáku un ntí ntí ñā'a; ntio ñā é kūtú've ñā nēe é nuu é ntaā i. ⁵ Tsi uun tsi Xuva ko ni uun tsi ñatí, ñā é kántavá'a ko ni Xuva ko, divi ñā é Jesucristu. ⁶ Divi ñā xe'é ñā ntuví iña ñā é ntā'ví ñā kuenta iña kuétsi ko ūn ntí ntí o. Ta'xi Xuva kō é kūtuni ko dá xēe ntúvi i. ⁷ Tā'xi ñā é ká'an ntódo ú tú'ūn sa'a, é vii u pustru ñā. Nuú é ntaā i é kākā'án u, ñā tē dovete. Nākaxnú ñā ko é nañé'é u ñā é ñā te ñā Israeé san nēe é nuu é ntaā i, é nañé'é u ñā nté koo kuinti'xe ñā Xuva kō.

⁸ Kidáa ne, da mí'í ká nataká nuu ñā'a, ntio ko é ká'an ntā'ví ñatí san; ntio ko é ntaā ni'í ñā nta'a ñā é dóo vā'a, ñatí, ñā é vā'a nima i, ñā é ñā ini kudíin, ñā é ñā ini naa núu. ⁹ Ñadí'í san ne, ñā ntio ko é vii ñā vatā ó de ñadí'í ñā nguií san é da mii tsi e ntaínuú ñā oro ni xō'o kiti e dóo a'ví i ni dā'ma e dóo a'ví i dí ne, e dóo vā'a ó ntánadaán ñā lasun ñā. Tsi kuān ó de ñā vata koo é na kini ñā'a san ñā ne, ká'an ñā tsi ñā te nté kaa vā'a ntaā ñā. Tsi ntio ko é ká'an ñā'a san tsi dóo vā'a ñā'a ñadí'í san, ¹⁰ tsi ntáde ñā é vā'a, tsi sá'a é vā'a koo vii ñadí'í, ñā ntáka'an é ntánuu iní i Xuva kō. ¹¹ Diin diin tsi na kuntoo ñā naku'a a ñā; na kuiko ñu'u ñā. ¹² Ñā kaxe'é u itsi é nañé'e ñadí'í san ñā'a san má ūkún kán. Ñā vā'a o te vii ka'nu ñadí'í san iña ñatí san; diin diin tsi na kuntōo ñā. ¹³ Tsi dí'na de kú've Xuva ko Adaán ne, da kidáa de kú've ñā Eva. ¹⁴ Tsi ñā te Adaán san, ñā é éni ntā'ví koó san, tsi ñadí'í san. Ne, divi ñadí'í san é edé ñā kuétsi. ¹⁵ Ntá tsi kuān te dóo nto'o ñadí'í san dá kaku i'xá ñā ne, nakakū ñā kúñu ñā tē ñā xtuví mii ñā é kuinti'xe ñā Xuva kō; te kuí'nima ñā ta'an ñā; te vii ñā é ntio Xuva kō; te kadā kuení vā'a ñā; te vā'a koo vii ñā.

3

Nté koo vii ñā odo núu ini ukún san

¹ Uun nuu é ntaā í: xoó ñā'a é ntio i é kodo núu ini ukún ne, uun tsiñu é vā'a é ntio ñā. ² Ñā odo núu san ne, kantio é vā'a koo vii ñā vata koo é ñā ka'an ntée ñā'a san ñā. Uun tsi ñadí'í ñā koo. Kuenta tsi na vii ñā nee iña é ntáde ñā. Na kadā kuení vā'a ñā nēe é vii ñā. Vā'a koo na vii ñā vata koo é kuiko ñu'u ñā'a san ñā. Vā'a koo na vii ñā ni ñā kaxee kaíto ni'ni ñā ñā nu vi'í ñā. Vā'a koo na naku'a a ñā ñā'a san. ³ Ná ku de ki'vi ñā. Ná ku kada díin ñā. Ntē ñā ntio ñā diu'ūn é vii ñā da neé ka nuu i vata koo é ni'í ñā. Dōo vā'a koo na vii ñā ni ñā'a. Ná ñāa núu ñā. Ná ku itsu'ūn ñā nté koo ni'í ñā diu'ūn. ⁴ Vā'a koo na kadā kú've ñā vi'í ñā. Na vii ñā vata koo é na kuinti'xe i'xá ñā ñā, é kuiko ñu'u ñā. ⁵ Tē ñā ini ñā nté koo kadā kú've ñā vi'í mii ñā ne, nté ntu koo kadā kú've ñā ini ukun Xúva kō. ⁶ Ñā kúvi vii ñā te vata e ná'a kuinti'xe ñā Xuva kō, vata koo é ñā kadā kuení ñā te dóo ka'nu ñā'a ñā ne, vata koo é ñā ni'í ñā é nto'o ñā vatā o dé tó'ō é ñā vā'a san da dóo ka'nu ncho vii. ⁷ Kantio é kuiko ñu'u ñā'a ñā, ñā é vāta kuinti'xe i Xuva kō, vata koo é ñā ka'an kini ñā iña ñā, vata koo é ñā ntava núu ñā dei tó'ō é ñā vā'a san.

Nté koo vii ña'a, ña ntáde tsiñu ini ukun

⁸ Kuan koo na vii ña ntáde tsiñu ini ukún di. Vá'a koo na vii ñá vata koo é na kuiko ñu'u ña'a ña. Na kúvi ká'an ñá dovete. Ná ku de kí'vi ña ntute tinti'ō. Ná ku vii ñá dá dá nēe ka nuu i vata koo é ní'i ñá diu'un. ⁹ Na kuinti'xe vá'a ña nchu'un e xtúvī Xuva kō é kuinti'xe kō ne, é ini mí ña tsí ña tuvī nee nuu i é ña vá'a e ntáde ña. ¹⁰ Koto nteé nto ña di'na. Tē ña tuvī nee nuu i é kíni kaa iña ñá ne, kidáa ne, kuvi vii ña tsiñu ukun. ¹¹ Ñadī'f san dí ne, vá'a koo na vii ñá vata koo é na kuiko ñu'u ña'a san ñá di. Ná ku ká'an ñá dovete iña tuku ñá'a. Kuenta tsí na vii ñá nee iña e ntáde ña. Na káda ntaa ña é un ntī'f. ¹² Ña e ntáde tsiñu ini ukún san ne, uun tsi ñadī'f ña na kōo. Na vā'á koo kadā kú'yē ñá iña i'xá ña ni ví'i ña. ¹³ Divi ñá é vā'á o ntáde tsiñu ini ukún ne, dōo vá'a koo ká'an ñá'a iña ña. Kidáa ne, ñá kúka'an nuu ku'éen tsí ña é ká'an ñá iña e ntákuinti'xe i Jesucristu.

Nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko

¹⁴ Ntio kō é kí'in kantī'í ú kíkoto ní'ni ú o, ntá tsi kaka'an u ni o sá'á ¹⁵ vata koo é, te kúkuí ka kó ne, kutuni o nté koo vii ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō, ña ñu'u ini ukún Xuva kō, ña kantíto san. Tsí ña sá'á ne, ntáxió ntii ña, ntánada'an ña nchu'un é nuu é ntaa í iña Xuva ko. ¹⁶ Dōo ka'nu nti'xe nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko:

Ntīi díto Xuva kō é vata kaa ña'a kaa ña.

Kaka'an Espiritū Sántū tsi dōo va'á ña.

Ntaíto ánjē san ña.

Ntáka'an ntódo ña'a san kuenta iña ña ni ña tuku ñúu.

Kuinti'xe ña'a san ña dá kanií ñuxiví san.

Naki'i Xuva ko ña e dukún kán.

4

Iō ña é xtuvī mii ña é kuinti'xe ña

¹ Ná te xū'u o é káka'an Espiritū Sántū san tsí da rkontuví koo ña'a é xtuvī mii ña é kuinti'xe ña, tsi ntáde ña kuenta é káka'an é ña vá'á san dá kaeni nta'ví ña. Kuntūkin ñá nchu'un iña é ña vá'á san. ² Tekú ña nchú'un sá'a é ntáka'an ñá vete, ña é da mii xū'u i ntáka'an, tsí ña te ntánī nima i ntáka'an, ña é kuka'xi ku'éen nima í vata tē i'xi, é ña kakutuní ka nima í nēe é vā'á, nēe é kíni kaa. ³ Ña tsíkan ne, ntáka'an ñá tsi ña kúvi tánta'a o. Ntáka'an ñá tsi iō titín nuu i é ña kúvi ká'xi o. Ntá tsi de kú'vé Xuva kō sa'á iña ko. Xo'ō é ntákuinti'xe ko, xo'ō é ini ó nēe é nuu é ntaa í ne, na nákué'e o sintiá'vi nta'a ña kuenta iña i sá'a. ⁴ Tsi é un ntī' nuu i é edé kú'vé Xuva kō ne, vá'á o. Ña kúvi ká'an ó te ña vá'a o. Kí'i o ne, nákué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i. ⁵ Tsi kaka'an Xúva kō tsi vá'a ne, náxnuu viko ña é ká'xi o da nákué'e o sintiá'vi nta'a ña.

Ña e dōo vā'á o kade tsiñu iña Jesúcrístu

⁶ Te nañ'en tá'an o nuu i sá'a ne, é dōo vá'a viin iña Jesúcrístu. Kae'nu é kákuinti'xe o dá kanakuá'an tú'un Xuva ko, divi nchu'un ña é kantīkin.

⁷ Ntá tsi ña kún den kuenta é dotō tsi ntáka'an ñá tuntu, é ña te iña Xuva ko. Nakua'an mīn é viin nēe é ntio Xuva kō. ⁸ Kaidiá'vi kudii uun da'na te víi o é káda tsiñu kúñu kō, ntá tsi díí díí ka kaidiá'vi te víi o é ntio Xuva kō. Tsi sá'a ne, kaidiá'vi níi dukuan ntōo o ñuxiví sa ne, kaidiá'vi dá kuntuo o ní ña kidaá di. ⁹ Nuú é ntaa í sá'a ne, dōo nuu á'vi é kuinti'xe un ntī' ntī' ña'a. ¹⁰ Dukuan ne, dōo ntii ntáde tsiñu o ne, ntánto'o kō e ntádē xení ña'a ní kō, tsí e kuinti'xe ko Xuva kō, ña kantíto, ña é kúvi nakáku un ntī' ntī' ña'a, ní ña é dí divi kakuinti'xe i.

¹¹ Sá'a nákuá'an ña'a san. Ká'an ní ña te kuán koo vii ña. ¹² Ná ku dá vá'a o é ká'an ñá'a tsí ñá inin tsí dá vé ña kuetsín. Vá'á koo viin vata koo é nañ'en

ña kuínti'xe i san nté koo víi ña dá kiní ña nté o kaka'án ne, nté o kaden utén uten, nté o kakuñima o tá'an o, nté o kakuínti'xe o Xuva kō ne, nté o kaden é vā'a. ¹³ Nii dukan kř'in u mí tuvín ne, koon ntiin nakuā'an tú'un Xuva ko mē'ñú ña'a san, nañ'ē'en ñá nēe é káni tú'un ne, kué'en ñá itsi di. ¹⁴ Nā ku dā nēe ini ó xtuvín miin e tá'xi Xuva kō domēni é vā'á koo viin dá ka'an Espiritú Sántu kuēnta iña ñátā sán ura í da xntee tá'an ña nta'a ña dikí o.

¹⁵ Dōo ntító viin é un nti'i nuú i sá'a. Divi tsi viin vata koo é kīni un ntíi ntíi ña'a tsí kakutú've o e dií dií ka vā'a viin. ¹⁶ Kuenta tsí viin nté o den, nté o kanakuā'an ña'a san. Koon ntiin é un nti'i. Tsi te kuān koo viin ne, nakākún miin ne, kuan koo nakākún ña ntaíni é kaka'án di kuenta iña o.

5

Nté koo víi o ni tā'an ko, ña kuínti'xe i

¹ Nā ku dēn tīin ni ñatā san. Ká'an ni ña dokoñu'u vata tsi te uva o ña. Kuikon ñu'un ñatīi kuetsī sán vata tsi te ēni o. ² Kuikon ñu'un ñadř'i'á ata san vata tsi te di'i o ña. Kuikon ñu'un ñadř'i' kuetsī san vata tsi te tā'an o ña e dóo vā'a viin ni ña.

³ Xntiin ñadř'i' kii san, ña é kátaan núu nti'xe i. ⁴ Ntá tsi te ió i'xá ñadř'i' kii san ne, o ió i'xa i'xá ña ne, divi i'xá san kaduku ntée é vii é vā'a, é vii kuenta di'i i ni uva i. Sá'ā é ntio Xuva kō é vii o. ⁵ Divi ñadř'i' kii, ña é da mii un dikí, ña é xoxó kue'en tsi i'xá i ne, ini ña tsí mii tsi Xuva ko kaxntii ña ña. Nté ntuvi nté niñu kaka'an ntá'ví ña, kaikan ñá nta'a Xuva ko nēe é kátaan núu ña. ⁶ Ntá tsi ñadř'i' kii, ña é kade da mii é ntio mii né, vata tsi te xi'i ña, kuān te kantito ká ña. ⁷ Ká'an ni ña núu i sá'a vata koo é ña tuví nee nuu i é ká'an ntée ña'a ña. ⁸ Ntá tsi te xoxó ña'a ña kade ña kuenta ñá'a ña ne, dií dií ka te ñavi'i mii ña ne, é xtuví mii ña e kuínti'xe ña Xuva kō. Dií dií ka xii kaa iña ña é vata kaa uun ña'a, ña é ña ni kuínti'xe kue'en i Xuva kō.

⁹ Da mii é kuntéé di'vi ñadř'i' san mí uve na'a ñadř'i' kii té é xee tá'an uni díko kuia ña, te uun tsi xii ña xio, ¹⁰ te ká'an ñá'a te dóo vā'a o dé ña, tē nakue'nu vā'a ña i'xá ña, tē dóo vā'a o dé ña ni ña xee ví'i ña, tē e nákatē ña di'i ña kuínti'xe i, tē e xntii ña ña ntánto'o i, tē edé ña é uun nti'i nuú i é vā'a.

¹¹ Ntá tsi ña xntēen na'an di'vi ñadř'i' kii, ña é dā vē ñadř'i' kuetsī, tsí te xtuví mii ña é kade tsiñu ña iña Cristú tē ntio ña é nātánta'a xtuku ña ne, ¹² kidáā ne, ní'i ña é ntó'o ña tsí ña ni de ntáa ña é xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō é vii ña. ¹³ Ne, ñá te da mii tsi sá'a, tsí kuiní ña é kudu'xen ña é káda tsiñu ña ne, da mii kué'en tsi é kř'in ña ta'an ví'i ta'an ví'i. Ne, ñá te da mii tsi é kada du'xen ña, tsí kuiní ña é ká'an ñá dovete iña ta'an ña. Dá ncho kini núu ña tsiñu iña ta'an ñá ne, ká'an ña núu i é ña vā'a o é ká'an o. ¹⁴ Dukuān é ntio kó ne, na nātánta'a ñadř'i' kii kuetsi san. Na kōo i'xá ña ne, na kuēnta víi ña ví'i ña. Kidáā ne, ñá víi ña nēe nuu i é ká'an kini ñá'a san iña ña. ¹⁵ Tsi ió ña é xtuví mii ña é vā'a e ntáde ña ne, é kuntikín ña tó'o é ña vā'a san ve.

¹⁶ Te uun ñadř'i', ña é kakuínti'xe i Xuva kō né, ió ñavi'i ña, ña é ñadř'i' kii ne, divi ña kaduku ntée ña é xntii ña ña. Kidáā ne, ña dūku ntee un ntíi ntíi ña ñu'u ini ukún san é xntii ña ña, vata koo é kuvi xntii ña ñadř'i' kii, ña é xoxó ñavi'i i.

¹⁷ Kuikon ñu'un ñatā san, ña e ntádē kú've vā'a ini ukún kán ne, dií dií ka kuikon ñu'un ña e ntáka'an ntódo tú'un vā'a san ní ña ntánakuā'a ña'a sán di. ¹⁸ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: “Na ku xnúun xox'o xu'u dūntikí san da ntaédín ti trigu”, ka'an. Ne, kaka'an xtúku: “Da mii é xř'i' á'vi ña kade tsiñu”, ka'an.

¹⁹ Nā kún den kuēnta te tsi'i kuetsi ña'a uun ña ñatā sán tē xoxó uvi, uni ña'a, ña é ntáda ntaa é kaka'an ñá te nuu é ntaā i.

²⁰ Tē xoxó ña'a, ña é kuan tsí o ntáde kuetsī sán ne, kadan tīin ni ña mē'ñu un ntíi ntíi ña'a, vata koo é ú'ví ña nguú san.

²¹ Ká'ān ú ni o nuu Xuva ko ni Jesūristu ni ánje ñā, ñā é nakaxnúu ñā, te kādan ntaan é un ntí'i nūu i sá'a. Ñā te úun tsi ñā'a é vā'á viin ni ñā, tsí uun kuédadií tsi. ²² Koton vá'ān dá kadān kù'vén iña ñātā, ñā é kodo nūu ini ukún san, vata koo é ñā viin dadiiin ni tūku ñā'a san núu i é kini kaa, tē ñā te vā'a ñā'a ñātā san. Ñā kún den nēe nuu i é kīni kaa.

²³ Divīn ne, da xé da ta'an tsi kanguntii í'xí o ne, ñā kó'ōn kán e dá mii ntute kuīi, tsí ko'on kudiin ntute tánti'ó dī vata koo é na ntūvá'a í'xi ó.

²⁴ Iō ñā'a ne, dōo dito é iō kuetsí ñā di'na dá nī'i ñā é ntō'o ñā. Iō tūku ñā'a ne, dōo xu'u iō kuetsí ñā ne, da nté rkontúví kutuni ñā'a tsí iō kuetsí ñā. ²⁵ Dadii tsi iō nuu i é vā'a e dōo ditó ne, iō tuku nuu i é vā'a é ñā dito, ntá tsi ñā kuvi kuxu'ú kue'en tsi.

6

¹ Tē xoó ñā'a ñā e ntáde tsiñu ne, na kuiko ñu'u ñā tó'o ñā, vata koo é ñā ka'an kīni ñā'a iña Xuva ko ni nchu'ún ñā. ² Tē xoó ñā'a iō tó'o i ñā kuinti'xe i ne, ñā ku xtuví mii ñā é kuiko ñu'u ñā ñā tsí e kúvi ñā ta'an ñā kuenta iñá Cristu. Ñā'ā, tsi dií dií ka vā'a koo na kāda tsiñu ñā iña ñā, tsí kuinima ñā ñā, tsí dadii tsi ntákuinti'xe ñā Xuva ko nī tó'ó tsiñu san.

Kuntōo vā'a o te kuinti'xe kō

Ká'an ni ñā'a sán, nakuā'an ñā nuu i sá'a. ³ Tē xoó ñā'a nakuā'a ñā tuku nchu'ún, tē ñā kákuinti'xe ñā tū'ún é nuu é ntaā i é káka'an Tó'o ko Jesūristú, tē ñā kantikin ñā nchu'un é ká'an Xúva kō é vii ó ne, ⁴ dōó ka'nu ñā'a ñā, kuini ñā, ntá tsi ñā te neé ini ñā. Da mii ku'e'en tsi é ntio ñā é nāa núu ñā nuu i é ñā kuvi nantiko koó ñā'a, e dōo ntio ñā naa núu ñā. Kídāā ne, kune'u ini ñā. Nāa núu ñā ni tā'an ñā. Ká'an kīni ñā iña ta'an ñā. Kadā kueni kini kaa ñā iña ta'an ñā. ⁵ Da mii ku'e'en tsi é nāa núu ñā ni ta'an ñā, tsí kini kadé kueni ñā. Xtuví mii ñā é kákuinti'xe ñā é nuu é ntaā i. Dōó kue'e nī'i ñā te kāda tsiñu ñā iña Xuva ko, kuini ñā. Kiin nteén xion ñā kuān ntāa san. ⁶ Kué'e nī'i ntí'xe kó te kada tsiñu o iña Xuva ko, ntá tsi tē nuu e vā'a nima ko. ⁷ Tsi ñā te neé kani'i ó dá xee o ñūxivi sa ne, ñā tē neé kuvi kuni'i o tē ntáka o ñūxivi sa di. ⁸ Te ió te ko'o, te kā'xi ó, te kunuu kutāvi ó ne, é divi tsikan. ⁹ Ntá tsi divi ñā'a, ñā e dōo ntio i é kúkuika ne, kade ñā nuu i é ini ñā tsí ñā vā'a ne, ñā kúvi ntii ká ñā, vata tsí ó kuvi kiti é tāvi ti ító. Kade tuntu ñā nuu i é ncho vii ñā ne, ñā katā'an í iña ñā. Kunaá iña ñā ne, kunaá mii ñā di. ¹⁰ Tē dōo ntio ko diu'ún ne, kídāā vii o é un ntí'i nūu i é kīni kaa vata koo é nī'i ko. Ió ñā'a é ntántuku ñā diu'ún ne, xtuví mii ñā é kuinti'xe ñā Xuva kō né, dōo ntánantó'o ñā kúñu ñā.

Koo ntii o kāda tsiñu vā'a o kuēnta iña i é kuinti'xe kō

¹¹ Ntá tsi divīn é kádukun ntéen Xuva kō né, xtuvīn miin núu i tsikan; kunkín nēe e vā'a, nēe e ntio Xuva kō. Kuinti'xe vā'a o. Kuinima ó ta'an o. Na kúti o nima ó kúntetun. Ñā kún den kā'nun. ¹² Koon ntiiin é na kuinti'xe vā'a o Xuva ko úun tsi da nté nī'i o ntuví vā'á iña o ntii dañu ntúvi. Dukūān e kána Xuva ko ó dá ntādan ntaan mé'ñū ñā'a, ñā é ini, tsí e kuinti'xe o Cristu. ¹³ Vi'a ve ne, nuu Xúva ko, ñā é kátá'xi ntuví iña ko un ntii ntii ó, ni Jesūristu, ñā e dōo vā'a ka'an é nuu é ntaā í da ntitsi ñā nuu Pílatú ne, ká'ān ú ni o ¹⁴ te kādan ntaan vātá ó ka'an Xúva kō é viin. Ñā kún den nté uun nuu i é ká'an ñā'a tē ñā vā'a o. Kuan tsí koo viin un tsi da nte naínu xtuku Tó'o ko Jesūristu. ¹⁵ Tsi tē xee ntúvi i ne, nainu ñā é kīni o ñā. Divi ñā e dōo vā'á kue'en ñā. Divi ñā kadé kú'vē ñā é un ntí'f. Divi ñā é rei é odo nūu un ntii ntii rei iña ñūxivi san. Divi ñā é odo nūu ñā é da xóo ka tó'o i. ¹⁶ Da mii tsi ñā é kántito ñā ntii dañu ntúvi, é ñā kuvi ka ñā. Kaxi'í nuu ká'nu ñā vata kaa ntuve ñū'u. Ntē xoó xee étsin i mí tuví ñā. Ntē uun ñā'a vata kiní ñā ñā; ntē ñā kuvi kiní o ñā vevii. Na kuiko ñū'u ñā'a ñā. Na kodo nūu ñā kadā kú'vē ñā ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

¹⁷ Ká'an ni ñā e dóo iō iña i ñúxivi sa tē ña vií ka'nu ña. Ñá ku dē kueni ña te kúvi vií ña é un ntí'i tsi iō diu'un ña. ¿Te kūnaá ntu? Ntá tsi na kuinti'xe ña Xuva kō, ña é kata'xi kō é un ntí'i nūu i é kantio kō vata koo é ña te neé taan nūu ko. Ntekú ka xtuku é katā'xi ña ko. ¹⁸ Ká'an ni ñā né, na vií ña é vā'a. Na kōó ntii ña é vií ña nuu i é vā'á vata tsi ó kaxió ntii ña é kāde tsiñu ña é nī'i ñá diu'un. Ñá ku dē vīni ña ni tā'an ña; na kuinī ña é kuē'é ña dava iña ña ña e ntátaan nūu i. ¹⁹ Kuan koo naxtúvi va'á ña dokuika iña ña é ña kantí'i iña ntuvi iña ña é vē'xí, vata koo é nī'i ña ntúvi vā'á iña ñá rkontuvi.

I'a ntí'i tūtú iña Timóteu

²⁰ Timoteu, vánchu'un vīin kuenta nuu i e tá'xi Xuva kō é vīin. Ña kún den kuēnta dá doto tsi ntáka'an ñá'a da ntáka'an ntée ña é nuu é ntaā i, tsi dóo ini ña, ka'an ña; ntá tsi ñá ini ntí'xe ña. ²¹ Iō ñá e ntántikin ña sá'á né, kūdana ña é ntákuinti'xe ña.

Na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíi ntíi nto.

Tutu é kuvi ũvi e táxnũ San Pablu iña Timóteu

Taxnũ Pablu tutú iña Timóteu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesucristú u, tsí kuan õ ntío Xuva kō é víi u, tsi tá'xi ña xu'u ña tsí ni'i ko ntuví va'á iña ko nta'a Jesucristu. ² Taxnũ u tutú sá'á iña o, Timóteu, dívĩn é vāta kaa i'xá miĩ ko e dóo ntio kó o. Na naxnuu viko Xuva ko o, ni i'xá ña Jesucristu. Na ntũnta'ví ini ña o. Na tá'xi ña é kutúvĩn va'an.

É kã'an ña iña Cristu

³ Ntē ntúvi ntē niñu kanaku'é ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña o. Tsi iña Xuva ko káde tsiñu ú ne, kaka'án nimá ko tsi vá'á ó kade ú, vatā o dé uva ata kō, ña intóo nte ntúvi di'na. ⁴ Kanaka'án kó da ékun nteén ko ne, un vá'a tsi ncho nakini u o vata koo é nakunuu dñi'ni nimá ko. ⁵ Kanaka'án kó tsi kakuinti'xe ntí'xe o vatā o dé di'i' ku'i o Loida dí'na, ni di'i' o Eũnice. Iní u tsí kuān ó kakuinti'xe o di.

⁶ Dukuān ne, é kãka'án u ni o tē dii' dii' ka kadan tsiñun ni'in nuũ í e tá'xi Xuva ko õ da nata'án ntée ú nta'a kó dikí o kidaā. ⁷ Tsi ña ni tá'xi Xuva kō é ũ'vi ko, tsí tá'xi ña é kũvi vii o, é kuĩnima kó ta'an kō, é kadā kuení va'ā ko nté koo vii o. ⁸ Nã ku kukã'an nuu o é kã'an ni ña'a kuenta iña Xuva ko. Ntē ña kukã'an nuu o kuenta iña ko xu'u, é nuu kutú ú kuenta iña ña. Ntá tsi na kũtĩi o é kãnto'o o kuenta iña tú'ũn va'á san, tsí Xuva ko kaxntĩi ña o. ⁹ Tsi Xuva kō ne, nakáku ña kō ne, kana ña kō é kuvi o iña ña. Nã tē nee é vā'á o ni ide o vata koo é ntio ña kō. Ntá tsi kuan õ ntío miĩ ña é tá'xi ña ntuví vā'á iña ko kuenta iña Jesucristu ntē ntúvi di'na da de kú'vẽ ña ñuxivi. ¹⁰ É nañē'e ñã kō tsi dóo ntio ña kō da táxnũ ña Jesucristu é nakakũ ñã kō. Tsi kúvi ide Jesucristu é ña kuvi vii ka doxi'í san ni kō ne, ta'xi ña ntuví vā'á iña ko é ña kant'i'í dá kuinti'xe kō tú'ũn va'á san.

¹¹ Xuva kō nakaxnúu ña ko é kã'an ntódõ u tú'ũn va'á san, é víi u pustru iña ña, é nakuã'a ú ña'a san. ¹² Dukuān né, kuān ó kanto'õ kó vevii. Ntá tsi ña kakuka'an nuu ko, tsí ini u xoo é kakuinti'xe kó ne, ini u tsí kuenta víi ña nuu i é xtúvĩ ña kuenta nta'a kó da nté xee ntúvi é nainu xtúku ña.

¹³ Vĩin kan é kãka'an tú'ũn é nuu é ntaā í san vatā ó nañé'ẽ ú o ne, kuinti'xe ká o Xuva kō ne, kuinimá ka o ta'an o, vatā o tá'xi Jesucristu é vĩin. ¹⁴ Na xntii Ēspiritũ Sãntu õ, ña é nuu nima ko, é kuēnta vĩin nuu i é vā'a é xtúvĩ Xuva ko ntã'a o.

¹⁵ Inin tsí un ntĩn ntĩ ña ntoo ñuú Asiá ne, xtuví miĩ ñã ko. Kuān o dé Figelu ni Hermógeni di. ¹⁶ É vā'á koo na vĩ Xuva ko ni ñavi'í Onesiforu, tsi dóo ki'in itõ náxnuu ka'nu ña nimá ko. Nã ni kukã'an nuu ñã ko é nuu kutú u. ¹⁷ Tsi dā xee ña ñuú Romá ne, un vá'a tsi nántuku ñã kó, un tsi da nte nání'i' ñã ko. ¹⁸ Xuva ko na ntũnta'ví ini ña ña dá xēe ntúvi dá nainu xtúku ña. Inin va'an tsí titĩn nuu i é vā'a êdé ña nĩ kó dá itúvi ú ñuú Efesu.

2

Uun sntadun vá'a iña Jesucristu

¹ Dívĩn, i'xá ko, ka'xi vĩin nima o, tsí Jesucristu katsi'i ntii ña õ. ² Un ntĩ'i tũ'un e téku o, é kãka'an ntódõ u mé'ñũ ña'a ne, divi tsi tú'ũn ka'an ni ña'a, ña e ntáde ntaa, vata koo é kuan tsi koo nakuã'a ña tuku ña'a di.

³ Dívĩn né, na kũtĩi o nima o é ntõ'o o dí vata kaa sntadun vá'a iña Jesucristu.

⁴ Uun ña'a, ña é kade sntadún ne, ña kúvi kini nuu ña tuku tsiñu, tsí da miĩ tsí

é koo tú'vê ña é vii ña é ká'an tó'o ñā, sntadun ñā odo nūu san. ⁵ Uun ña'a, ña kanadiki ne, ña kúvi duku ntée ña doméni tē ña ni kudadii ña vatā o kú'vê i iña ñā nadiki. ⁶ Uun ña'a, ña kade tsiñu tsiñu má kú'ú ne, di'na ña kaduku ntée ña na ki'i da'an ñā é ta'vi ñā é kúvi iña mii ñā. ⁷ Kadā kueni va'ā o é kaka'an u ni ō ne, ta'xi Xuva kō é tēku o é un nti'i nuu i.

⁸ Nanū'ún iní o Jesucristu, dávi i'xá ika Dāvii, e ntóto ña dá xi'i ñā, vatā o kaka'an tú'un va'á san é kaka'an ntódo u. ⁹ Núu i sa'a é kanto'o ko, é nuu kutú ú vata kaa ña é kīni kaa, tsi kuān ó kaka'an ntódo u. Ntá tsi tú'un Xuva kō ne, ñā te nuu kutú. ¹⁰ Dukuān ne, kakutí kó nimá ko é un nti'i sa'a kuenta iña ñā é nakaxnúu Xuva kō, vata koo é nakáku ña nta'a Jesucristú ne, kuntōo vá'a ña ni ña ntii dañu ntúvi.

¹¹ Nuú é ntaā i é kaka'an ña:

Tē xi'i o ni ñā ne, kuntoo dadii o ni ñā di.

¹² Tē kutíi ō é nto'o kō né, kadā kú've dadii o ni ñā.

Tē ka'an o tsi ñā iní o ñā ne, ká'an ñā tsi ñā iní ñā kō di.

¹³ Tē ña kada ntāa ó ne, ntá tsi ñā né, da mií é kada ntaa ña é kaka'an ña, tsi ña kúvi nativi iní ña.

Ña'a, ña e dóo vá'ā ó kade tsiñu iña Xuva ko

¹⁴ Tú'un sa'a ká'an ni ña vatā koo é ña kunāa iní ña. Ká'an ni ña nuu Xuva ko tē ña tsiñ nuu ká ña kuenta iña tú'un san. Tsi ña váda kaidiá'vi é kuan koo nāa núu o, tsi kidaa ne, ñā xkúntee iní ña ntátekú i san é kuinti'xe ña. ¹⁵ Koon ntiin kádan tsiñun vatā koo é vá'á koo ka'an Xúva ko iña o, vatā koo é ña tuví nee nuu i é kúka'an nuu ó tē xeen ntá'a ña. Ká'an ñā tsi vá'ā ó den, tsi kaka'an ntaan tú'un ñā é nuu é ntaā i. ¹⁶ Kuenta tsi viin; ñā ku dotó tsi ka'an tú'un é kīni kaa. Tsi ña é kuān o ntáka'an san ne, da dií dií ka ntákukini ntāa ña. ¹⁷ Kaika tú'un e ntáka'an ñā vatā ó kaika ku'i'i nta'xá san. Kuan ó kúvi ni Himēneu ni Filetú di. ¹⁸ Divi ñā né, kūdana ñā nēe é nuu é ntaā í, tsi ntáka'an ñā tsi é ita nti'xin ntuvi é ntóto xtuku ña'a. Ntānativi ñā ña'a, ña kuinti'xe i Xuva kō. ¹⁹ Ntá tsi Xuva kō né, xtuví ñā tú'un ñā é ña kantí'i, vatā kaa xuu eti vi'i é tuví kutu. Sá'a ne, vatā kaa é úve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Iní Xúva kō xoo é i'xá nti'xe ña” ne, “Un nti' nti' ña'a, ña é kakuinti'xe i Xuva kō ne, ñā vii ka ña é kīni kaa.” Kuān ó kaka'an tú'un ña.

²⁰ Iní vi'i ka'nu iō kidi e kúvi oro, e kúvi káa ku'i'xín ne, ió e kúvi ūtun, e kúvi ntó'o di. Kidi e dóo va'á san ne, ntáde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. E ña dóo neé va'á san ne, utén uten ntáde tsiñu ni'i ña. ²¹ Xoó na'a, ña é ntuntoo nima í ne, kúvi ña vatā kaa kidi va'á san é káde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. Tsi xtúvi xio Xuva kō ñā é kúvi ña iña mii ña, é kada tsiñu ni'i ña ña, tsi é iō tu've ña é vii ña é un nti'i nuu i é vá'a.

²² Dukuān ne, ñā ku dē kueni o é kīni kaa, vatā o ntáde na kuetsi san. Kuntikin núu i é vá'á ō. Kuinti'xe o Xuva kō. Kuinima ó ta'an o. Kutúvín dadin ni ūn den nti' ña'a, ña é vá'á nima í, ña e ntákaku ni'i Xuva kō. ²³ Ntá tsi ña kún den kuénta da ntátiin dikí ña'a nuu i é ña iní ña. Inin tsi te kúvi ne, koo dá ntánāa núu ña kuenta iña díki san. ²⁴ Ña é káde tsiñu iña Xuva kō ne, ñā vá'á o é nāa núu ña, tsi vii ña é vá'á ni ūn nti' nti' ña'a. Na nakuā'a vá'a ña ña'a, na kutíi ña nima ñā ni ñā. ²⁵ Ná ku de ka'nu ña dá ká'an ñā ni ñā'a, ña é ña ntákuinti'xe i é nuu é ntaā i, vatā koo é tē kúvi ne, ta'xi Xuva ko te nādama ña nima ñā vatā koo é kuinti'xe ña é nuu é ntaā í san. ²⁶ Kidāa ne, ntutuni ña vatā koo é nakáku ña má ito e xkáa tó'o e ña vá'á san. Tsi e tñn nti'xe tó'o e ña vá'á san ña vatā koo é vii ñā nēe e ntío i.

3

Nté ntu ntāa ña'a san ntuvi dá dokó sa naínu xtúku Cristu

¹ Ntio ko é kütuni o sá'a: Tsi tē xee ntúvi dá dokó sa nainu xtúku Cristú ne, kidáa vē'xí ntuvi e dóo kīni koo kuví. ² Kidáa kadā kuení ña'a da mii ña mii ña, dá mii e dóo kuinima ña diu'un. Ká'an ña tsi dóo ka'nu ña'a ña, tsi dá da mii ña e dóo va'á ña. Nā nākué'e ña sintiá'vi. Nā kuiko ñu'u ña ña Xuva ko. ³ Nā kuinima ña ta'an ña. Nā ntuntá'vi ini ña ta'an ña. Dá'vi ñā dovete tá'an ña. Vii ña da nēé ka nuu i é ntio nima ña. Dóo kadā xení ña. Nā ntio kue'en tsi ña é vā'a. ⁴ Diko tā'an ña. Nā kadā kuení kue'en tsi ña nēe e vā'á é vii ña. Dóo ka'nu vii ña. Nā ntio ña Xuva kō; da mii tsi é ntio ña é vii ñā nēe é ntio mii ña. ⁵ Kani nta'vi ña kō é ká'an ñā e dóo nuni ña Xuva kō. Ntá tsi ña te nuu é ntaā i. Tsi ña ntákuinti'xe ña tē dóo ió ntií Xuva kō é vii ña.

Nā ku kinin nūun ña ña kuān ntaā san. ⁶ Iō ñā kuān ntaā sán ne, nták'vi ña ini vi'í ña'a ne, ntaéni nta'vi ña ñad'fí tuntu, ña é ió kuetsi i, ña ntáde da nēé ka é kaikán nima mii i. ⁷ Utén utén ntánakuá'a ña, ntá tsi ñā kakúvi kutú've ña nēe é nuu é ntaā i. ⁸ Vatā o dé ña tatan, ña é naní Jani ni Jámbrí, é ña ni kuinti'xe ña é ká'an Muiséé ne, kuān ó de ña sá'a, tsi ña ntio ña kuinti'xe ña é nuu é ntaā i. Nā túvi nēe ña é vā'á kue'en tsi e ntádē kuení ña. Nā ni kúvi vii ña é kuinti'xe ña é vā'a sa. ⁹ Ntá tsi ña kutíi ña kaa dukún ña, tsi kutuni un ntí ntí ña'a tsi dóo tuntu ñā, vatā o kütuni ñā'a ña Jani ni Jámbrí kidaā.

Uun sá nuu i é kāká'an Pablu ni Timóteu nté koo vii ña

¹⁰ Ntá tsi inin va'an nté o nakua'á u, nté o de u é tuví u ñuxiví sa, nté o kadē kuení ko é vii u, nté o kuinti'xe kó Xuva kō, nté o kutíi ú nimá ko, nté o kuinimá ko, nté o kutíi ú e dóo ntó'o kó, ¹¹ nté o dé xení ña'a san ní ko, nté o nánto'o ñā ko ñuú Antioquía ni ñuú Iconiú, ni ñuú Listrá di. Inin nté o kutíi u dá edé ña ní ko é kīni kaa. Ntá tsi nakáku Xuva kō ko é un nti'í nuu i sá'a. ¹² Un nti'í ñā'a, ña é ncho vii é vā'á kuenta ña Jesúcrístu ne, kuān koo nto'o ña di. ¹³ Ntá tsi ña kīni ntaā sán nī ña ntaéni nta'vi ta'an sán ne, da dií dií ka kadā xení ña. Kani nta'vi ña ña'a ne, dukuān ne, kani nta'vi ña'a san ñā di.

¹⁴ Ntá tsi divīn ne, ñā ku xtuvīn miin núu i é kütú've o, nuu i é ñin tsi nuu é ntaā i, tsi inin xoo ñā'a é nakua'á ña o. ¹⁵ Tsi un tsi nte ntúvi da kulú'ntin inin tú'un é vā'á ña Xuva kó, divi tú'un é nañé'e o nté koo nakákun é kuinti'xe o Jesucristu. ¹⁶ É un nti'í tú'lún Xuva kō é úve na'á ne, divi tú'un é kāká'an Xúva kō. Kaidiá'vi é nakua'á o ñā'a, é nañé'e o ña mí'í kākunaá ka ña, é nañé'e o ña nté koo vii ña é vā'a, nté koo kutú've ñā é vii ñā nēe é ntio Xuva kō, ¹⁷ vata koo é koo tú've va'á ña é kuntikín ñā Xuva kō, vata koo é kīni va'a vā'a ña nté koo vii ña é un nti'í núu i é vā'a.

4

¹ Divīn ne, núu Xuva ko ni Jesúcrístu, ña é kadā kú've ña ña ntantíto nī ña xi'í san dá nainu xtúku ña é kodo nuū ñā ne, ká'an ú ni o tsi tsiñu sá'á viin: ² Koon ntiin ka'an ntódon tú'un Xuva kō. Nguentúvi da ka'an dá ka'an tsín ni ña'a, kuān té ura vā'a, kuān té ña té ura vā'a. Ntadan vá'an ña mí ña vā'a o ntáka'an ña. Ká'an ni ña mí ña vā'a o ntáde ña. Kué'en ña itsi nté koo vii ña. Kukuíi kudu'va tsi nakuá'an ña. ³ Tsi vé'xi ntuvi dá ña kutíi ká ña nima ña é kīni ña tú'un é vā'á san. Dá kuntikín ñā titún mastru, ñā nakua'á da nēé ka nuu i é ntio ña é tekú ña. ⁴ Nakuitá ña ata ña tú'un é nuu é ntaā i san ne, da mii tsi é kīni ña kuentu e ntáka'an ñā'a. ⁵ Ntá tsi divīn né, kadā kuení va'á ó nēe é vā'á viin. Na kutíi o e dóo ntií tú'un. Ká'an ntódon tú'un va'á san nté koo nakáku ña'a. Kadan ntaan tsiñu o e tá'xi Xuva kō é viin.

⁶ Xu'ú ne, kaxé'é ú ntuvi ñā ko doméni ña Xuva ko. Dóko sá xee ntúvi é ntāku ú ñuxiví sa. ⁷ É kúvi idé u vata kaa sntadun ña Xuva ko; é kúvi idé u ínu du'vé u kuenta ña ña; ñā ni xtuví mii kué'en ú e kuinti'xe kó ña. ⁸ Vía ve ne, koó da kantétu u é ní'í ko doméni e dóo va'a é tūvi va'a ñā ko nta'a Xuva kō. Tsi dóo vā'á ó kadē kú've Xuva kō né, divi ña tá'xi ña kó ntuvi dá kixkadā

kú'vê ña. Ntá tsi ña te da mí tsí ú ni'í ko, tsí un ntíí ntíí ña'a, ña e dóo diní i ntantétu ntuvi dá nainu xtúku ña.

Nuu i é víi ñá iña mii ña

⁹ Koon ntiin kí'xin kantí'in mí tuví u. ¹⁰ Tsi Demá ne, é xtuví mii ná ko. E díi ka ntio na é ió ñuxiví sa ne, kué'en na ñúú Tesalonica. Crescenté ne, kué'en ña ñúú Galacia. Titó ne, kué'en ña ñúú Dalmacia. ¹¹ Ntuví sa ú Luca ntóo nti. Kūkuekán Marcú ne, kuntekan na te vè'xin, tsí kuví xntii nā kó tsiñu ko é káde ú i'a. ¹² E táxnūu ú Tiquicu é kí'in ña ñuú Efesu. ¹³ Te vè'xín ne, kuní'in kutuún ko e xtúvi mii u nú ví'i Carpu dá ítúvi ú ñuú Troa. Kuidon librú ko di; ntá tsi díi díi ka ntio ko é kuídon tutú ko e ntátinuu.

¹⁴ Ná katsi'i ta'an káa, ná nani Alejandrú ne, dōo kiní o dé na nī ko. Ntá tsi kué'e Xuva ko nā é ntó'o na é kuān o dé na nī ko. ¹⁵ Kuenta tsí víin, tsi ña ntío kue'en na tú'ün va'á san e ntáka'an ntódo o.

¹⁶ Da kúvi uun ito dá ñé'é u nta'a ña kaxntékú kú'vé ne, xōxó ni xntii i ko é ntáda ntaa ñá iñá ko. Un ntíí ntíí ña xtúvi mii ñá ko. Tē ña víi Xuva ko kuēnta núu i sá'a. ¹⁷ Ntá tsi ña ni xtuví mii Xuvā kó ko. Tā'xi ña é kúvi ka'an ntódo ntí'i ú tú'ün va'á san iña ña, vata koo é kīni un ntíí ntíí ña'a, ña é ña te ña Israeé san, nté koo nakáku ña. Dukuān o nakáku u mé'ñū ña dóo xení i san ne, ¹⁸ kuan koo nakáku Xuvā kó ko da nēé ka nuu i é kīni kaa. Tsi divi ña víi ñá ko kuenta é vā'á koo xee ú nta'a ña. ¡Ká'an o tsi dóo ka'nu ña ntii dañu ntúvi! Kuan tsi koo na kōo.

Taxnūu ña ntiusi

¹⁹ Ká'ān ntiusi ní Prisca ni Áquilá, ni ūn ntíí ntíí ñavi'i Onesiforu. ²⁰ Kátūvi mii Erastu ñuú Corintu. Xtuví mii u Trofimu ñuú Miletu, tsí nchokuví ña. ²¹ Koon ntiin é kí'xin di'na dá xēe ntúvi ví'xín san. Eubulu ni Pudenté, ni Linú, ni Claudiá, ni ūn ntíí ntíí ta'an ko ña kuínti'xe i, ña ntioo i'a, taxnūu ña ntiusi o.

²² Na kūnuu mé'ñū Tó'o ko Jesúcristu ó; na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíí ntíí nto. Sá'a tsí é ká'án u ni ó.

Tutu e táxnū San Pablu iña Títo

Taxnū Pablu tutú iña Títo

¹ Xu'u é Pablú u ne, kade tsiñu ú iña Xuva ko; pustru Jesúcrístú u. Taxnū ña kó vata koo é na kuinti'xe ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kó, vata koo é na kütuni ña tsi nchu'un é nuu é ntaā i e ntákuinti'xe kō, ² e ntantétu ō é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntúvi. E tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na dá iñi ntu'u ntúxivi san tsi kuān koo kuvi ne, ña te da kakā'an ña. ³ Vevii ne, e xée ntúvi e xtúvi ña ne, tá'xi ña é kütuni ko tú'un va'á san iña ña, iña Xuva ko, ña é nakáku kō, divi tú'un e xtúvi ña nta'a ko é kā'an ntódo ú ni ña'a. ⁴ Taxnū ú tutu sá'a iña o, Títo. I'xá mii ntí'xe ko kúvin, tsi nañé'e ú o é dadii tsi kuinti'xe o nī ko. Na naxnuu viko Xuva kō ó, nī Tó'o ko Jesúcrístu, ña é nakáku kō; na tá'xi ña é vā'á koo kutúvin.

Tsiñu é kade Títo ñuú Creta

⁵ Xtúvi mii ú o ñuú Creta vata koo é viin é kākunaá ka ikān, vata koo é kadā kú'vén xoo é vii í ñatā ña ntádē kú've ini ukun iña é un é un ñuú san vatā ó kaka'an u é viin. ⁶ Ña é vii ñatā ne, vá'a koo na vii ña vata koo é ña ka'an kīni ña'a san iña ña. Uun tsi ñadi'ñi ña koo. I'xá ña ne, na kuinti'xe i Xuva kō di; ña kúvi é dotó tsi vii, vata koo é ña tuví nēe núu i é kīni kaa; i'xa e dóo koñu'ú. ⁷ Ña odo núu ini ukún ne, da mii é vii ña é vā'a, tsi kade ña kuenta iña Xuva ko. Ña kúvi vii ka'nu ña. Ña kúvi é kúdiin ña é da nuu da kuui tsi. Ná ku de ki'vi ña. Ná ku nāa núu ña. Ná ku kuñima ña diu'un. ⁸ Vá'a koo na vii ña ni ña kaxee vi'i ña. Na kuñima ña é vā'a. Na kadā kueni va'á ña nté koo vii ña. Vá'a koo na kadā kú've ña. Na kada ntaa ña é kākā'an Xúva kō. Ná ku dotó tsi ide ña da nēe ka é ntio ña. ⁹ Ná ku xtúvi mii ña é kuinti'xe ña tú'un va'á san vatā o nakua'á nti ña, vata koo é kúvi kué'e ña itsi vā'á ni tūku ña'a, vata koo é na kúvi vii ña é tñi dikí ña'a san tú'un é kākā'an ña, tē xoó kaka'an ntēe i tú'un va'á san.

¹⁰ Tsi dóo ío ña'a, ña é ña ncho kuinti'xe i. Dotó tsi ntáka'an ña, ntaéni nta'vi ña ña'a. Díi díi ka ntáde ña Israeé san, tsi ntáka'an ña tsi da mii é ka'nte o kúñu é ixi ko. ¹¹ Kantio é na ntádí xu'u ña, tsi ntánateñu núu ña ña kuinti'xe i san ni ún ntíi ntíi ñavi'i ña é dotó tsi ntánakuā'a ña tú'un é ña kaidiá'vi é da mii kué'en tsi diu'un ntio ña.

¹² Uun ña'a ña, ña vé'xi ñuú Cretá ne, kaka'an ña naa xuva ña ne, kaka'an ntēe ña ña ñuú ña: “Ña ñuú Cretá san ne, koó dá ña vete ña. Dóo kīni ntāa ña. Dóo diin ña. Da mii kué'en tsi ntáxi'i ntaé'xi ña. Dóo du'xen ña é kadā tsiñu ña.” Kuan ō ka'an ña ñuú Cretá san. ¹³ Nuu é ntaā i é kākā'an ña. Dukuān né, ntii ká'an ni ña vata koo é na kuinti'xe vā'a ña. ¹⁴ Kā'an ni ña té ña ku de ña kuénta dovete e ntáka'an ña Israeé san, ntē ña ku kuinti'xe ña tú'un e ntáka'an ña'a ni ña, ña é ña ntio i tú'un Xuva kō.

¹⁵ Kuenta iña ña é vā'á ne, vā'á é un nti'i nuu i. Ntá tsi kuenta iña ña é kīni ntāa, ña é ña ntio i é kuinti'xe i ne, ña tuví nee iña é vā'á iña ña. Tsi ña vā'a dikí ña; ntē nima ña ña vā'a. ¹⁶ Ntáka'an ña tsi ini ña Xuva kō, ntá tsi kütuni ko tsi ña ini ntí'xe ña ña, tsi da mii e ntáde ña é kīni kaa. Ná ntio ña kada ntaa ña é ntio Xuva kō; ntē ña ntaiidiá'vi ña é vii ña da nēe ka nuu i é vā'a.

2

Nchú'un é nuu é ntaā i

¹ Ntá tsi divin né, nakuā'an ña'a nchú'un é nuu é ntaā i. ² Ká'an ni ñatā sán té ña ku de ki'vi ña; ntē ña ká'an dikí ña, vata koo é na kuiko ñu'u ña'a san ña. Na kadā kueni va'á ña nté koo vii ña, nté koo ka'an ña. Na kuinti'xe vā'a ña.

Na kuinima ñá ta'an ña. Na kütíi ña nima ñá ni ñá'a san. ³ Ká'an ni ñadí'i átá sán di te na kuiko ñu'u ñá; nté ña ku ka'an káni ña iña ña'a; nté ña ku de kí'vi ñá. Na nañe'e ñá ña'a san nté koo é vā'á koo víi ña. ⁴ Na nañe'e ñá ñadí'i kuétsi san nté koo kuinima ñá xii ña ni i'xá ña. ⁵ Na nañe'e ñá ña é vā'á koo na kadā kuení ña nté koo víi ña, é na víi ñá da mii ku'e'en tsí nuu i é vā'a, é kuēnta víi ña ví'i ña, é na ntuntá'vi ini ña ña'a, é na kuínti'xe ña é kaka'an xii ña, vata koo é xoxo kuvi ká'an káni i iña tú'un Xuva kō.

⁶ Kuān tsí koo ka'an ni na kuétsi sán di te na kadā kuení va'ā na nté koo víi na. ⁷ É un ntí'i é vīin ne, nañe'en ñá'a san nté koo víi ña é vā'a. Dá kanakuā'an ña'a sán ne, kanñ nima ó ka'an ni ña; ñá ku ká'an dikín ni ñá dá kanakuā'an ña. ⁸ Vā'ā koó ka'an, vata koo é ña kuvi ka'an ntée ña'a o. Kidāā ne, kuka'an nuu ña, ña é ña kákuinti'xe i, tsí ña tuví nee núu i é kúvi ka'an ntée ña o.

⁹ Ká'an nī ña ntáde tsiñu san te kāda ntaa ña é kaka'an tó'o ña; na víi ñá tsiñu vā'a vata koo é dīni tó'o ñá é un ntí'i é kāde ña. Ñá ku nantiko koó ñá ka'an ñá te kaka'an tó'o ña ni ñá. ¹⁰ Ñá ku kí'i dú'u ña, tsí kanñ nima ñá na víi ñá da mii ku'e'en tsi é vā'a, vata koo é na kütuni ñá'a tsi dóo va'a tú'un iña Xuva ko, ña é nakáku kō.

¹¹ Tsi e táxnuu Xuva kō e dóo va'á iña ñá, vata koo é nakáku un ntíi ntíi ña'a. ¹² E dóo vā'ā o dé Xuva ko ni kō né, kuān ó kanañe'e ñá kō é xtuví mii o é kīni kaa, é ña kuinima ko é ío ñuxiví san. Ntá tsi na kadā kuení va'ā ko nté koo víi o é vā'a é ntio Xuva kō vevii é kuntoo o ñuxiví sa. ¹³ Nii dukuān ntantétu o tē xee ntúvi é vā'á kue'en da kí'xi xtúku Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ni Jesúcristu, ña é nakáku kō. ¹⁴ Divi ña xe'é ña ntuvi iña ñá kuenta iña ko vata koo é nakakū ñá ko da neé ka nuu i é kīni kaa, vata koo é na ntántoo ña nima ko é kuvi o iña mii ña, é nñ kue'én ini kō é vīi o é vā'a.

¹⁵ Sá'a ká'an. Sá'a nakuā'an ña'a san. Nāxnuun ka'nun nima ñá ne, kadan tīn ni ñá, tsí divi tsiñu e teé tsiñu Xuva ko ó é vīin. Ñá dá vā'a o é na nántii ni'ni ña o.

3

Nté koo víi ña kuínti'xe i

¹ Na nāka'an ña kuínti'xe i sán te na kí'ví dikí ña é kaka'an ñá tsiñu na'nu i san ni da xōó ka ña tsiñu i, te na kāda ntaa ña é kaka'an ñá, te na kōo tú've ña é víi ñá da neé ka tsiñu é vā'a. ² Ká'an ni ña tē ña ku ka'an káni ña iña dá xōó ka ña'a, te vā'á koo na kuntōo ña, é vā'á koo na víi ñá ni tá'an ña, na kuiko ñu'u ña.

³ Tsí xo'ō né, dōó tuntu o, dōó lo'o o kídāā di. Ntaíka o ntákunaa o. Ide o da neé ka é ntio nima káni kaa kō. Utén uten edé o é kīni kaa. Dē né'u ini o ni ta'an kō xé un xé un o. Na ni ntio ña'a san kó ne, ña ni ntio ko ñá di. ⁴ Ntá tsi Xuva kō, ña é nakáku kō ne, náñe'e ñá kō tsi dóo ncho víi ña é vā'á ni kō, tsi dóo kuinima ñá kō ne, ⁵ nákakū ñá kō. Ña túvi nee nuu i é vā'a é edé o vata koo é nakakū ñá kō, tsí mii ña ntúnta'vi ini ña kō. Nákate ña nima kó da nakáku ña kō. Ntuví xēe tá'xi ña ko kuenta iña Espiritū Sántū. ⁶ Ntekuo ka tá'xi ña kō Espiritū Sántū san kuenta iña Jesúcristu, ña é nakáku kō. ⁷ Dōo vā'á o dé Jesúcristu ni kó vata koo é kuvi kuntetu o é nī'i ko ntuví va'á iña ko ntii dañu ntúvi.

⁸ Nuú é ntaa i é kaka'an u ni o ne, ntio ko é nñ kué'en ini o ká'an ni ña kuínti'xe i Xuva kō sán vata koo é kōto vā'a ña nté koo víi ña nuu i é vā'a. Sá'ā e dóo va'á, e dóo kaidiá'vi i é vīi o un ntíi ntíi o. ⁹ Ntá tsi ña ku kinin núun te tsixe'e ñá'a nuu i é tūntu, te ncho nāa núu ña kuenta iña ñáta ñá, ña intóo kídāa, kuēnta iña i nté o kaka'an lei Muísee. Núu i tsikán ne, ñá tē nee nuu á'vi kue'én te nāa núu o.

¹⁰ Te iō ña'a kakini nteē ñá ña kuínti'xe i sán ne, di'na kué'en ña itsi te ūvi íto ne, tē ñá ncho tēkú ña ne, kidáá ne, ña kún den ká ña kuenta. ¹¹ Inin tsi ña kuan ntáa sán ne, dōó kinī o ntáde ña. Kuétsi mii ña te kūnaá ña.

Nté koo vií Tito

¹² Ama táxnūu ú Artemá o Tiquicu mí tūvín ne, koon ntiin kuē'en mí tūví u ñuú Nicopoli. Ikan kutūví u dá ntūvi ví'xin san. ¹³ Da neé ka é kūvin viín ne, xntiín Zena, ñá kanada'án sán, ni Āpolo, vata koo é ñá té neé kūnaá nteē ñá itsi kán mí kī'in ña. ¹⁴ Nakuā'an vata koo é na kūtú've ta'an kō e dóo va'á na vii ña, é na xntii ña tā'an ña, ña ntátaan núu i, vata koo é na kādiá'vi ña.

Ia ntí'i é ūve na'a tutú san

¹⁵ Un ntíi ntíi ña'a, ña é ntoo dadíi ntí ni i né, taxnūu ña ntiusi íña o. Ká'án ntiusi ni ún ntíi ntíi ta'an ko, ña ntákuinima í ko tsi dadíi tsi kuínti'xe kó ni ñá. Xuva ko na nāxnūu viko ña nto un ntíi ntíi nto.

Tutú e táxnū San Pablu iña Filémuun

Taxnú Pablu tutú iña Filémuun

¹ Xu'u é Pablú u, é nuu kutú ú kuenta iña Jesúcristú ne, ntuví u ni ta'an ko Timōteu ntáde vá'a ntí tutú sá'á iña nto, Filémuun, tsi dóo vá'a tiin ō é dadii tsi ntáde tsiñu ō. ² Iña ta'an ko Ápia di, ni Árquipu, ña é dadii ntáde tsiñu ni'í ntí, ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i nto kán. ³ Na naxnuu viko Xuva ko ni Tó'lo ko Jesúcristu nto; na tá'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Dóo kakuinima Filémuun e dóo kakuínti'xe ña

⁴ Utén utén kanaku'e é sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto dá kākā'an ntá'vi u. ⁵ Tsi é kütuní ko tsi dóo kakuínti'xe nto Tó'lo ko Jēsuu, dóo kakuinima ntó ña, ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i san. ⁶ Kaikán u nta'a Xuva ko te kúvi ka'an vá'a nto iña nuu i é kākuinti'xe nto, vata koo é na kütuni ñá'á iña i é un ntí'í é vā'á é ni'í ko nta'a Jesúcristu. ⁷ Dóo diní ko, dóo ka'nu kuiní ko kuenta iña nto, tsi dóo kakuinima nto, tsi dóo nátsu'un ka'nu nto ini ña ntākuinti'xe i san.

Kaikán Pablu uun dá xe'e iña ña kade tsiñu, ña nani Onēsimu

⁸ Dukuān ne, ñá kau'ví ko é ká'án u ni nto nēe é vii ntó kuenta iñá Cristu. ⁹ Ntá tsi díí ka vá'á ó, kuiní ko, te kākán u da xe'e kuenta iña i é kakuinima ntó Xuva kō. Xu'u é Pablú u ne, é atá ú ne, i'a nuu kutú ú vevii kuenta iña Jesúcristu. ¹⁰ Xu'ú kaikán u nta'a nto kuenta iña i'xá ko Onesimu. Kaka'án u tsi i'xá ko ña, tsi xu'u é nakuā'á u ña nté koo kuínti'xe ña Xuva ko nii dukuan nuu kutú u.

¹¹ Kidáā ne, ñá ni kánuu á'vi ña iña ntó, ntá tsi vevii ne, e dóo kainuu á'vi ña iña ntó ne, iñá ko di. ¹² Nataxnūu xtuku ú ña mí tuví nto. Ntá tsi vá'a tsi koo vii nto ni ña vata tsi te mií u. ¹³ Ntio ko é kütuví ka ñá ni kó vata koo é xntii ña kó naa nto dá nuu kutú ú a kuenta iña tú'ūn vá'á san. ¹⁴ Ntá tsi ña ini u nee iña é ntio nto. Dukuān ne, ñá ni ká'án u ni ña te kutúví ka ña ni ko. Ña ni ntíō ko é ku'e'le kuetsi u nto é vii ntó da xe'e, ntá tsi te mií ntó ntio nto ne, kuví. ¹⁵ Á te itúvi xio ña uun da'na vata koo é nāki'i xtuku nto ña é kutuví ñá ntii dañu ntúvi. ¹⁶ Tsi ñá te da mií tsi é kade tsiñu ña iña nto ve, tsi díí ka nuu á'vi ña ve, tsi é kúvi ña ta'an kō, ña e dóo kuinima ko. Xu'ú ne, dóo ntio kó ña. Ntá tsi diví ntó ne, á tē díí díí ka kue'e ntio nto ña kuenta iña mií ñá ne, kuenta iña Tó'lo kō di.

¹⁷ Te tá'an nti'xe nto kó kuiní nto ne, naki'i nto ña vata tsi te mií u. ¹⁸ Te io mi'í é kō'xó nteē ñá, o te nēe iña é itá nuu ña iña ntó ne, nadita nto kuentá ko. ¹⁹ Xu'u é Pablú u kaka'ū ú nta'a mií kó ne: Xu'ú ntanáa u. Ntá tsi ña ncho ka'án u ni ntó tsi tē ña diví u ne, ñá ni ni'í nto ntuví vá'á iña nto. ²⁰ Sá'a vii ntó da xe'e kuenta iña Xuva ko vata koo é na kúnuu díní nimá ko. Nāxnuu ka'nu kudii ntó nimá ko, tsi ení ko nto kuenta iñá Cristu.

²¹ Taxnúu ú tutú sá'á iña nto, tsi ini u tsi kuínti'xe nto é kākā'án u ni ntó. Iní u tsi díí díí ka xntii nto ña vatá o é kākā'án u ni ntó. ²² Uun ká tuku é kākán u nta'a nto ne, te na kóo tú've mí'i kutúví u. Tsi tá'xi Xuva kō é kí'xí u mí ntóo nto, kuiní ko, tsi kuān o ntaikan ntó nta'a ña kuenta iñá ko.

I'a ntí'í tutú san

²³ Ení ko Éprafa, ña é dadii nuu kutú ú ni i kuēnta iña Jesúcristú ne, taxnúu ña ntiusi nto. ²⁴ Marcu, ni Arístarcu, ni Dema, ni Luca, ña é dadii ntáde tsiñu ni'í ntí ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

²⁵ Na naxnuu viko Tó'lo ko Jesúcristu ntó un ntíí ntíí nto. Sá'a tsi é ká'án u ni ntó.

Tutú iña ña Hébreu

Kaka'an Xúva ko kuēnta iña I'xá ña

¹ Ntuvi tsikán ne, dōó ki'in ito kaka'an Xúva ko ni ñata kō. Dōó ki'in nuū í kaka'an ñá kuenta iña ñá ka'an náa ña. ² Ntá tsi ntuvi sá'á ne, kaka'an ñá kuenta iña I'xá ña. Tsi kuenta iña I'xá ña de vá'a ña ñuxiví san ne, xé'e ñā é kúvi é un ntí'i iña I'xá ña di. ³ Kütuni ko tsi dōo kaxi'i nuu ka'nu Xuva kō dá kīni o tsi dōo kaxi'i nuu ka'nu I'xá ña, tsi dadii kue'en tsi ña ni Xuva kō. Kade kú'vē ña é un ntí'í é ió ni tū'ún ña e dōo ntii íni i san. Dā kúvi nakate ña kuétsi kō ne, nákutuví ña diñi kua'a Xuva kō, ña e dōo ka'nu san, e dukún kán.

Xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu I'xá ña é un ntíí ntíí ánjē san

⁴ I'xá Xuva kō ne, xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu ña e ánjē sán ne, xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu tsiñu víi ña é un ntíí ntíí ánjē san. ⁵ Tsi nté uun ánjē san ña ni ká'an Xúva ko ni ñā:

Divín ne, I'xá ko;

vevii xé'e u é kütuni ña'a tsi I'xá ko o;

nté ña ní ka'an ní'i ña nté uun ánjē san:

Xu'u kúvi ú uva ō né,

divín ne, i'xá ko kúvin.

⁶ Ntá tsi dá xee ní'i ña I'xá mii ña ñūxiví a ne, kaka'an ña:

Un ntíí ntíí ánjē kó ne, na kunuu iní ñá I'xá ko,

ka'an Xúva kō. ⁷ Kuenta iña ánjē sán ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Kade Xuva kō é kōo ánje ñā vata kaa tatsín san,

vata kaa ñu'u é kai'xi ntáa ña ntáde tsiñu iña ña,

ka'an. ⁸ Ntá tsi kuenta iña I'xá ña ne, kaka'an ña:

Kadan kú'vén ntii dañu ntuvi, Xuvā ko.

Vá'a kue'en koo kadan kú'vén.

⁹ Dōo kakuinima o nuu i é vā'á san ne,

ñā ntío kue'en o nuu i é kīni kaa san.

Dukuān né, Xuva ko, Xuva mii ō ne,

é nakaxnúu ña o

e dií ka naxnuu dīni ñá nima o é ūn ntíí ntíí ta'an o,

ka'an ña. ¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Divín, Tó'ō, nté di'na den kú'vén ñuxiví san ne,

mii ntā'a o den vá'an e dukún kán di.

¹¹ Xé'e ntūvi é ntí'i nuu i tsikán,

ntá tsi divín né, kutúvín ntii dañu ntūvi.

Un ntíí ntíí nuu i tsikán ne,

kuata vatā ó kakuata dōo.

¹² Naka'nun vata kaa du'nu.

Nadaman vatā ó kanadama o dōo ko.

Ntá tsi divín ne, ñá kanadaman kue'en tsin.

Ntuvi iña ó ne, ña ntí'i kué'en tsi,

ka'an Xúva ko ni I'xá ña. ¹³ Nté uun ánjē ña ni ká'an Xuva ko ni ñā:

Kutúvín diñi kua'a ko é kadā kú'vén

da nté kúvi víi u ní ña ntaínchu'vi o.

Ñá te kuan ō ni ká'an ña ní ánjē san. ¹⁴ Tsi da xōo ka ánjē sán ne, ña ntáde tsiñu

iña Xuva ko. Tsi kataxnuu Xuva kō ánjē san é xntii ña ñā'a san, ña é ní'i i é vā'a

é nakáku Xuva kō.

2

Uun nuu i e dóo ka'nu e nakáku ò

¹ Dukuān ne, kantio e díí díí ka vii o kuenta tú'ün é kátekú kō. Tē ña'á ne, xtuví mii o é kuinti'xe ko un sīin vevii ne, un sīin ká uten. ² Iní ó tsi é nuu é ntaā i tú'ün é káka'an Xúva ko kuēnta iña ánje ña kidaā ne, ní'i ña'á é ntó'o ña é ña ni de ntáa ña, é ña ni ide ña kuénta. ³ Nté ntu koo é ña ní'i kō é nto'o ko ve, té ña vii o kuēnta tú'ün e dóo ka'nu san é káka'an nté koo nakáku ò? Tò'ó kō ne, di'na ña kaka'an ña tú'ün va'á san. Kidaā ne, ntáda ntaa ña'a san ní ko vata ò téku ña é káka'an Tó'o kō. ⁴ Ta'xi Xuva kō é kūtuni ko tsi tú'ün ña ne, nuu é ntaā i, kuenta iña nuu i e dóo na'nu e éde ña. Dóo ki'in nuū í nañ'e'le ñá kō ne, tá'xi Espiritú Sántu san e túku e túku nuu i é kúvi vii ó, vatá ó ntio Xuva kō.

Kúvi Jesucristu váta kaa uun ña'a

⁵ Ñá ni xe'é Xuva kō é kadā kú've ánje san ñuxiví xeé san é kīni ó rkontuvi. ⁶ Ntá tsi ío mí uve na'a tú'ün Xuva kō mí kaká'an úun ña'a ni ñā:

¿Nee iñá ntu é ñā'a san,

nee iñá ntu kúvi ña, Xuvā ko, é kanaka'an nto ñā?

¿Nee iñá ntu é ñā'a ñuxiví sa é kánti'i iní nto ñā?

⁷ Dē kú've ntó ña é díí ka xuvi vii ña e ánje san uun da'na,

ntá tsi xe'é nto e dóo va'á ña, é kuiko ñu'u o ñā.

⁸ Xé'e ntó é káda kú've ña é un nti'í é io,

ka'an ña. Dukuān ne, xe'e Xuva kō é káda kú've ña'a san é un nti'í. Ña túvi nee iña é ña kúvi vii ña ni í. Ntá tsi vevii ne, váta kīni o te kúvi vii ña ni é un nti'í san. ⁹ Ntá tsi ini o Jesús. Xtúvi Xuva ko ñā é díí ka xuvi vii ña e ánje san uun da'na, vata koo é ntó'o ña doxi'í san. E dóo kuinima Xúva ko kō ne, xe'e ñā é kúvi i'xá ña kuenta iña ún nti'í nti'í ña'a. Kidaā ne, xe'e Xuva kō e dóo ka'nu ña, é kodo nuū kue'en ña.

¹⁰ É un nti'í é ío ne, kuenta iña Xuva ko. Divi ña de kú've ña é un nti'í ne, ntio ña é un nti'í nti'í ña'a e kúvi i'xá ña xee ña é ní'i ña é vā'á nta'a ña. Dukuān ne, é vā'á, kuini ña, é ntuvá'a kue'en Cristu, ña é nakáku ko, kuēnta iña i e ntó'o ña. ¹¹ Tsi un nti'í nti'í o é ntoo xio o iña Xuva kó ne, uun tsi Uva ko ní Cristu, ña é nakaxnúu kō. Dukuān ne, ñá kákuka'an nuu i'xá Xuva kō é ka'an ña tsi ta'an ña ko, ¹² vatá ó uve na'a kaká'an ña:

Ká'an ú ni tā'an kó xōo ñā'a nto.

Kata u tsi dóo ka'nu nto mé'ñū ña ntákuinti'xe i san,

ka'an ña. ¹³ Xio uve na'a kaka'an xtúku ña:

Kuntee iní ko Xuvā ko,

ka'an ña. Uun ká xtuku kaka'an ña:

I'a túvi u ni ún nti'í nti'í i'xá ko e tá'xi Xuva kō,

ka'an ña.

¹⁴ Ña'a sán ne, io kúñu ña, ío niñi ña. Dukuān né, ki'i Jesuu kúñu san ni niñí san di. Dukuān ne, kúvi kúvi ña ne, kúvi vii ña ní tó'ó e ña vā'á san é káde kú've iñá doxi'í san, ¹⁵ vata koo é kúvi nakáku ña un nti'í nti'í ña'a, ña é úve tiin dá kanñ ntuvi iña i e ntaú'vī ñá doxi'í san. ¹⁶ Nuū é ntaā i tsi ñá te ánje san ña é vexntii ña, tsi tatá Abraán san. ¹⁷ Dukuān ne, vata koo é vii ña sá'á ne, kantio é ntúvi ña vata tsi ntáa ta'an ña, vata koo é vii ñá dutu ódo nuū, ña é kántunta'ví ini i ta'an i, ña é káde ntaa tsíñu Xuva kō. Dukuān ne, kúvi nakate ña kuétsi ñā'a san. ¹⁸ Da xe é mii ña ntó'o ña e ntio tó'ó e ña vā'á san é vii ña é kīni kaa ne, vevii ne, kúvi xntii ña ñā'a, ña é kuān o ntánto'o i di.

3

Díí ka ka'nu Jesuu é Muisee

¹ Dukuān né, ta'an ko e dóo va'á nto nuu Xuva ko, ntó'o é dadɨ kána Xuva ko nto nī ko é kuvi o iña ñá, kadá kuení va'á ntó iña Jéssuu, ñá vexká'an ni ko iña Xuva ko. Kaka'an o tsi táxnuu ntí'xe Xuva ko ñá é víi ñá dutu ódo nūu iña i é un ntí'í e ntákuinti'xe kō. ² Dē ntaa ñá é un ntí'í é káka'an Xúva kō, ñá é teé tsiñu ñá, vatā o dé ntaa Muísee iní ví'i Xuva kō kídaā. ³ Ntá tsi Jessú ne, díi díi ka ka'nu ñá é Muísee, vatā ó díi díi ka ka'nu ñá kaxntísi ví'i san é ví'i é kaxntísi ñá. ⁴ Da nēé ka ví'i é ío ne, ío xoo ñá'a, ñá é káde vá'a. Ntá tsi Xuva kō ne, de vá'a ñá é un ntí'í é ío. ⁵ Muísee ne, dē ntaa ntí'í ñá, vatā ó de ñá kade tsiñu e dóo va'á, dá dé tsiñu ñá iní ví'i Xuva kō. Dukuān né, kuinti'xe ñá'a san ñá dá kakā'an ñá nuu i é ká'an Xúva ko ni ñá rkontuvi. ⁶ Ntá tsi Cristú ne, dē ntaa ñá ni ñá ntáduku ntée Xuva ko vatā ó de i'xá san ni ñavi'i i. Xo'ó né, ñavi'i Xuva kō kúvi o tē ñá xtuví mii ó e ntákuinti'xe ko ñá, tē dóo diní kō e ntantétu ó é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva kō.

Nto da'na ña ntáduku ntée Xuva kō

⁷ Dukuān ne, víi nto vatā ó kaka'an Espiritú Sántú san mí ũve na'a tú'un Xuva kō:

Te téku nto é káka'án u ni ntó vevíi ne,

⁸ ñá ku de do'o nto vatā o dé ñata ntó dá idé ña du'xen nī ko,

da íto nteé ña ko ñuu itsí kán.

⁹ Ikān né, íto nteé ñata ntó kó,

kuān té uvi díko kuia iní ña un ntí'í ntí'í nuu i e dóo na'nu é idé u.

¹⁰ Dukuān né, dóo dutsi kuiní ko ni ña tsikán ne,

kaka'án u: “É dóto tsi ntádē kuení ña;

ñá ntío ña kuntíkin ña itsí ko”, ka'án u.

¹¹ Dukuān né, kúdiin ú ni ñá ne,

xé'e ú xu'ú ko tsí ña kue'e kue'én u é kuntoo da'na ña nī ko,

kuan ó ka'an Xúva kō.

¹² Kōto nto, tá'an kó, te nté uun nto ña ku ntuká'xi nima nto é ña kii nteé xio nto Xuva kō, ña kantito san, é ña xtuví mii ntó é kuinti'xe nto ña. ¹³ Díi díi ka vá'á ó te nakíi ntó nima ta'an nto utén utén nté koo víi ñá, ni dukuan ío ka ntuvi, vata koo é ña ntuká'xi nima nto é kaní nta'ví kuétsi san nto. ¹⁴ Tsi ta'xi Xuva kō é kudadɨ o nī Cristú, tē ña xtuví mii ó é kuinti'xe ko ña vatā o kuinti'xe ko ña dí'na, un tsi da nté kuvi o.

¹⁵ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Te téku nto é káka'an Xúva ko ni ntó vevíi ne,

ñá ku de do'o nto vatā o dé ñata ntó

dá idé ña du'xen ni Xuva kō kídaā,

kuān ó kaka'an. ¹⁶ ¿Xoó ña'a ntu edé ña du'xen ni Xuva kō da téku ña é káka'an

ñá ni ñá? ¿Ñá ntu te un ntí'í ntí'í ña'a san, ña nátava Muísee ñuu Egitó san?

¹⁷ ¿Xoó ña'a ntu e dóo dutsi kuiní Xuva ko ni ña ũvi díko kuia san? ¿Ñá ntu

te ñá'a san, ñá é edé kuétsi ne, xí'i ña ñuu itsí san? ¹⁸ ¿Xoó ña'a ntu xé'e Xuva

ko xú'u ñá ni ñá tsí ña kue'e ña é kuntoo da'na ña ni ñá? ¿Ñá ntu te dívi ñá'a

san, ñá é ña ni kuinti'xe i san? ¹⁹ Dukuān né, kaini o tsí ña ni ní'i ña é kuntoo

da'na ña ni Xuva kō, tsí ña ni kuinti'xe ña Xuva kō.

4

¹ Dukuān né, ni dukuan ío ka ntuvi é nī'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva ko vatā o xe'e ña xu'u ñá ni ñata kō kídaā ne, koto vá'a nto vata koo é nté uun nto ña kunáa nto. ² Tsí xo'ó ne, ní'i kō e téku kō tú'un va'á san vata ó téku ña tsíkan. Ntá tsi ña ni idíá'vi tú'un va'á san iña ña, tsi ña ni kuinti'xe ña da téku ña. ³ Ntá tsi xo'ó e kuinti'xe kō ne, tá'xi Xuva kō é kuntoo da'na o ni ñá. Tsí kuan ó ka'an Xúva ko iña ñá tsíkan:

Kuān koo kuví, vata ō xe'é u xu'u ko dá kudiín u ni ñā,
 é ñā kúntoo da'na ñā nī ko,
 ka'an ñā. Kuan ō ka'an ñā, kuān te ió tu've mí kuntoo da'na o ni ñā nté ntūvi
 da kúvi de kú've Xuva ko ñuxiví san. ⁴ Tsi ió mí kaka'an tú'un Xuva ko iña ntuvi
 é kuví ū'xé san:

Ítūví da'na Xuva kō da kúvi un ntíí ntíí tsiñu ñā ntuvi é kuví ū'xé san,
 ka'an. ⁵ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Ñā kuntoo da'na ñā nī ko,

ka'an ñā. ⁶ Ntá tsi ió ka ntuvi é nī'i ñā'a san é kuntoo da'na ñā ni Xuva kō. Ñā'a
 san, ñā é dī'na téku i tú'un va'á san ne, ñā ni nī'i ñā é kuntoo da'na ñā ni Xuva
 kō, tsi dé do'o ñā. ⁷ Nāxtuví xtuku Xuva ko ūun ká tuku ntuvi. Kuān té e títin
 kuia ita ntí'xin ne, kaka'an xtúku ñā kuenta iña Dávíí san é vevii. Tsi vatā ō
 uve na'a kaká'an ñā:

Vevii ne, te téku nto é kaka'an Xúva ko ni ntō ne,

ñā ku de do'o ntō,

ka'an ñā. ⁸ Té dí ni xē'é Josueé san é nī'i ñā Israeé san é kúntoo da'na ñā ñuú
 Canaán ne, ñā ká'an xtúku Xuva ko iña tuku ntúvi. ⁹ Dukuān né, ió ka tuku
 ntuvi iña ñā ntáduku ntée Xuva kō é kuntoo da'na ñā ni ñā. ¹⁰ Tsi xoo ñā'a é
 nī'i ñā é kuntoo da'na ñā ni Xuva kō ne, kaxtuví da'na ñā tsiñu ñā vatā o itúvi
 da'na Xuva kō da kúvi de kú've ñā ñuxiví san. ¹¹ Na koo ntii o vē, vata koo é
 nī'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva kō ne, vata koo e nté uun xoxo vii i vatā o dé
 ñā'a san e dé do'o ñā.

¹² Tú'un Xuva kō sán ne, kantíto. Dōó ntii íni i. Díí ka ntikō é vāta kaa uun
 káa é ió uvi núu i. Kakí'vi un tsi nté íni nima ko, un tsi nté íni xiki kō. Tsi kuenta
 iña tú'un ñā ne, kanakaán nuu Xuva kō nima ko vata koo e díto nee iñá kadē
 kuení kō, nee iñá ntio nima ko é vii. ¹³ Ñā túví nee iña é de kú've Xuva kō é
 kuví koo xū'ú núu ñā. Kainí ñā é un ntí'í. Vata te kántíí nima ko núu ñā, diví
 ñā é nī'i ñā kuenta iña ko.

Jesuu é dūtu ñā odo nūu

¹⁴ Ió dutu ñā odo nūu e dóo ka'nu ñā iña ko, é kúntáa ñā mí'i tuví Xuva kō:
 diví jēsuu, I'xá Xuva kō. Dukuān ne, ñā xtuví mii kué'en ō e ntákuinti'xe kō.

¹⁵ Tsi dutu ñā odo nūu iña kō ne, kantuntá'ví ini ñā kō tsi dóo ntáxio víta ō.
 Tsi diví ñā ntó'o dadíí ñā un ntíí ntíí nuu i e ntánto'o kō vevii, ntá tsi diví ñā
 ne, ñā ni xio kuétsi ñā. ¹⁶ Dukuān né, nīí kué'en ini ko na xēe étsin ō nuu Xuva
 ko, ñā kadē kú've iña ko, vata koo é nī'i ko é dóo vá'a koo vii Xuva ko ni kō, é
 ntuntá'ví ini ñā kō, é xntii ñā ko da neé ka ura i é kátaan núu kō.

5

¹ Tsi da xōo ka ñā'a, ñā é kade dutu ódo nūu ne, mé'ñū ñā'a san kakukú've ñā
 é ká'an ñā ni Xuva ko iña ñā'a san. Dutú san ne, kaxé'e ñā doméní ne, kae'ní
 ñā kiti san é kué'é ñā iña Xuva ko kuenta iña kuétsi ñā'a san. ² Kantunta'ví ini
 dutu ñā odo nūu san ni ñā'a, ñā é ñā ini san, ni ñā'a, ñā ntákunaá san, tsi kuān
 ó kanto'o ñā di. ³ Dukuān né, kantio é kué'é ñā doméní iña kuétsi mii ñā vatā
 ó kaxé'e ñā doméní iña kuétsi ñā'a san.

⁴ Xoxo kuví vii i tsiñu ka'nu san é vii ñā dutu ódo nūu san te mii ñā ntio ñā é
 vii mii ñā, tsi Xuva ko kákana ñā ñā é vii ñā, vatā o dé ñā ni Ároon kídaa. ⁵ Kuan
 ō kúvi ni Crístú di. Ñā ni de ká'nu ñā é ká'an ñā tsi vii ñā dutu ódo nūu, ntá tsi
 Xuva kō ne, xé'e ñā ñā tsiñu ka'nu san, vatā ō uve na'a mí kaká'an ñā:

Divín ne, I'xá ko kúvin.

Vevii xe'é u é kūtuni ñā'a tsi divín é i'xá ko o,

ka'an ñā. ⁶ Ió ka mí'i ūve na'a tú'un Xuva kō é kaka'an ñā:

Viín dutu ntii dáñu ntūvi,

vata kaa Melquisedee,

ka'an ña. ⁷ Dá tūvi dukuán Cristu ñúxiví sa ne, kaka'an ntá'ví ña, íkan ña nta'a Xuva kō é xntii ña ña. Dōó ntá'ví éku ña ne, dōó ntii ka'an ñá ni Xuva kō é na nākáku ña doxi'lí san. Tékú Xuva kō é kāká'an ña, tsi dóo kanuu iní Cristu ña. ⁸ Tsi tsi kuán te l'xá Xuva kō ña ne, kuenta iña núu i e ntó'o ña ne, kütü've Cristu nté koo kada ntaa ña nēe é ntio Xuva kō. ⁹ Da xe kúvi dé ntaa ntá'i ña ne, kúvi dé ña é nakáku o ntii dañu ntúví, da xōó ka ña'a, ña e kuinti'xe i ña. ¹⁰ Tsi dé kú've Xuva kō é vii ñá dutu ódo núu vata kaa Melquisedee.

Dōo xii kaa é xtúvi mii o é kuinti'xe kō

¹¹ Dōó ío e ká'an u nuu i sá'a, ntá tsi dóo ntii tū'un é ká'an u ni ntō, tsi dóo kuui dá kí'in díki nto. ¹² É dōo titín ntuvi é kuinti'xe nto ne, e xee ntūvi é nakuá'a nto tuku ña'a. Ntá tsi kuan tsí ó kantio é ká'an xtúku ú ni nto divi nuu í e díi ka ña ví'xin kaa iña Xuva ko. ¿Vá ntu íkin xtúku ntu nto é ntáxi'lí dukuan ntō díku? Tsi vata kutíi nto é ká'xi nto é ntáva. ¹³ Xoó ña'a e ntáxi'lí díku ne, vata kaa l'xa íkin ntáa ña. Vata kuka'xi ña é vii ñá vatá ó kaka'an Xúva kō. ¹⁴ Ntá tsi ñatá sán ne, ntaé'xi ña é ntáva. Ña e kúka'xi sán ne, ini ña nee iña é vá'a, nee iña é ña vá'a.

6

¹ Dukuán né, nā koó ntii ká o xee o da nté na kuka'xi nuu ó iñá Cristu. Na xtúví xio o é nakuá'a o dí'na iña Cristu. Ná ku ntiko koó xtúku ó nee iña é ini ó nte dí'na, tsi é ini o tsí ña vii ka o nuu i é kíni kaa é odó doxi'lí san; é ini o nté koo kuinti'xé ko Xuva kō. ² É ini o é kutsi ntute o; é ini o nté koo xntee tá'an o nta'a kō ña ntákuinti'xe i san. É ini o tsí ntōto ña xi'lí ne, ini ó tsi xntékú kú've Xuva kō iña kó ntii dañu ntúvi. ³ Sá'a vii ó te Xuva ko tá'xi ña ntuvi.

⁴ Tsí ña kúvi vii ó é nā'tivi iní xtuku ña tsíkan, ña é dí'na naxi'lí nuu i kuenta iña Xuva ko. Íto nteé ña tsi dóo vá'a o dé Xuva ko ni ña né, ini ña nté o kade tsiñu Espiritú Sántu sán nima ña. ⁵ Íto nteé ña tsi dóo vá'a ó kaka'an tū'un Xuva kō né, kütuni ñá nuu i e dóo ntii ini i é vē'xí rkontuvi. ⁶ Te nākuita ña é kuinti'xe ña Xuva kō vata koo é vii xtuku ña vatá o dé ña dí'na ne, dōó ntii tū'un é ntiko koó xtuku ña, tsí kuenta iña mii ña kánaxnteé xtúku ña Cristu ntiká krusi kan. Kanadíkí nteé ñá Cristu. ⁷ Tsi vata kaa ñu'u é kánako'o ntute davi san vata dá kakáin ne, te xúku va'á kakene, xuku é kaidiá'vi iña ña ntáde tsiñu san ne, kanaxnuu víko Xuva kō ñu'u san. ⁸ Ntá tsi te da mii xúku iñu kakene ni kú'u é ña vá'a sán ne, kunaá ñu'u san, tsí koko te kúvi. Kuan koo nto'o ña tsíkán dí.

Kainuu mé'ñu Xuva ko kō

⁹ Kuán té dukuán o kaka'an ntí, ta'an ntí, ña e dóo ntio ntí ne, ini ntí tsi ío nuu i e díi ka va'á iña nto, nuu i é níl'i ko dá nakáku ó. ¹⁰ Dōo vá'a ó kadé kú've Xuva kō né, dukuán ne, ñá kúnáa iní ña nuu i é idé nto. Ná kúnáa iní ña tsi nañé'e ntó ña tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san, dá xntii nto ña kuénta iña Xuva ko. Kuan tsí ó kade dukuan ntō vevii dí. ¹¹ Ntio ntí é kuan koo koó ntii ntó dí, é un é un nto, dá ntōo dukuan nto ñúxiví sa, vata koo é kütuni va'á nto nee iña é níl'i nto nta'a Xúva kō. ¹² Ná ntío ntí é kudu'xen ntō, tsi é ntio ntí ne, vii nto vatá ó de ña ntákuinti'xe i, ña é ntákutii i é kuntétu da nté níl'i ña núu i e tá'xi Xuva ko xú'u ña é ta'xi ña kō.

¹³ Dá xe'é Xuva ko xú'u ña ni Ábraán ne, éde ña kuenta iña mii ña, tsi nté uun ña'a é díi ka ka'nu ña é ntáda ntaa ñá iña ña. ¹⁴ Kaka'an ña: “Nuu é ntaa í e káka'an u ni ntō. Dōo naxnuu víko ú nto ne, ta'xi u e dóo nakáxa í'xá nto”, ka'an ña. ¹⁵ Kütíi Ábraan kantétu ña ne, dukuán ne, ní'i ña nuu i é xe'é Xuva ko xú'u ña ni ña. ¹⁶ Dá ntánantuku ó xoo é ntáda ntaa i te nuu é ntaa í ne, ntánantuku o ñá'a, ña é díi ka na'nu é xo'ó. Dukuán né, dá ka'an ñá tsi nuu é ntaa í ne, ña tūví ká nee iña é ká'an o. ¹⁷ Dukuán né, ntáda ntaa mii Xuva ko vata ó xe'é ña xú'u ña ni Ábraan. Ncho nañé'e ñá ña'a san, ña é níl'i i iña ña é xe'é ña xú'u ña, tsi kada ntáa ñá nuu i é xe'é ña xú'u ña ne, ka'an ña tsi ñá nadáma kue'en ña

nté uun tú'un. ¹⁸ Dukuān né, Ió uvi nuu i é ña nadáma, tsí ña kuvi ká'an Xúva kō dovete. Kuenta iña i sá'a ne, kanaxnúu ka'nu kue'en ñá nima ko, xo'ō é nantuku o xoó nada'an i kō, tsí ñi o tsí ni'i ko vatā ó kaka'an ña. ¹⁹ Dá xé ini o sá'a ne, kairkaá kutu o é kuinti'xe kō ne, ñá nadáma nima kó, vata kaa kaa é kairkaa kutū má ntute kán. Kuvi ki'in étsin o nuu Xuva ko, ña tuví e dukún kán, vata o ki'ví dutú san mí'i e dóo kuiko ata doo é rkaa iko ini ukun ña kidaā. ²⁰ Jesuú ne, nākaán ña itsí e kī'in o e dukún kán tsi kúvi ña dutu ódo núu iña kō ntii dañu ntúvi, vata kaa dutu Melquisedee.

7

Jesuú ne, dutu ódo núu ña vata kaa Melquisedee

¹ Melquisedee san ne, rei ñúu Saleen ñá ne, dutu ódo núu ña iña Xuva ko, ña dóo ka'nu san. Kué'en Melquisedee é nāni'i ta'an ña Ábraan itsi kán da náxee Abraan da kúvi idé ña ni títin rei ne, nāxnuu viko Melquisedee san ña. ² Abraán ne, kuenta iña kuenta u'xi núu i é nī'i ña dá naá ña ne, xé'e ña uun ta'vi i iña Melquisedee san. Diví ña é Melquisedee ne, “rei va'á” kani tú'un. Ñuu mí de kú'vē ñá ne, Saleen nani. Saleén san ne, “é kuntōo vá'a o” kani tú'un. Kuvi ka'an o ve tsí rei va'á ña, ña é káde é kuntōo vá'a ña'a ña. ³ Ña túvī nteé na'a xoo é di'i ñá, xoo é uva ñá, xoo é ñata ñá. Ntē ña tuvi nteé na'a ama káku ña, ama xi'i ña. Vata kaa I'xá Xuva kō kaa ña, tsí kade ña dutu ntii dañu ntúvi.

⁴ Koto nto tsi dóo ka'nu ña'a Melquisedee san. Tsí uva ika ko Ábraan, ña dóo ka'nu sán ne, xé'e ña Melquisedee san uun ta'vi i é kuēnta u'xi núu i e dií ka va'a é kī'i ña iña rei san da kúvi idé ña ni ñā'a san dá naá ña. ⁵ Kaka'an lei Muisee tsí i'xá Levii, ña é vii dutú san ne, kuvi ki'i ña uun ta'vi i é kuēnta u'xi san iña é un ntí'i é iō iña ña Israeé san, kuān te ñavi'i ña, kuān te i'xá ika Ábraan ñá di. ⁶ Ntá tsi Melquisedee san, kuān te ña te i'xá Levii ñá ne, ki'i ña uun ta'vi i é kuēnta u'xi san é xe' é Abraan, ña é xe' é Xuva ko xu'u ña ni i né, nāxnuu viko ña Abraan. ⁷ Iní vá'a o tsi diví ñá é kanāxnuu viko ña ña'a sán ne, dií ka ka'nu ña'a ña é ñā'a, ña é nāxnuu viko ña. ⁸ Vevii ne, da xóo ka é kāni'i i uun tá'vi i é kuēnta u'xi san ne, kudii ña'a, ña é kanti'i ntuvi iña i. Ntá tsi kidaā ne, kaka'an tú'un Xuva ko iña Melquisedee vata tsi te kántito ká ña. ⁹ I'xá Levii, dutú san é káki'i uun tá'vi i é kuēnta u'xi san vevii ne, kuvi ka'an o tsí vata tē ntá'vi ña di dá xe' é uvata ña Ábraan uun tá'vi i é kuēnta u'xi iña Melquisedee. ¹⁰ Tsí ñu'u kúñu Ábraan núu i é kúvi i'xá ña é vāta kaku, da kué'en Melquisedee é nāni'i ta'an ña.

¹¹ Tē di dutú san é i'xá Levii kuvi víi ña é ntúvá'a ña'a san nuu Xuva ko kuenta iñá lei san e ntánakuā'a ña ña ne, ñá kantio é kī'xi ká xtuku uun dutú rkontuvi. Ntá tsi dutu ñá tsikán ne, ña ni kúvi vii ña. Dukuān ne, kantio é kī'xi uun dutu vata kaa Melquisedee san ne, ñá te vata kaa tatá i'xá Levii, ñá nani Ároón san. ¹² Te é tuku dutú san ki'xi ña ne, kantio é nādama ña lei san. ¹³ Dutú san, ña kaka'an tú'un Xuva kō ne, Cristu ña. Ntá tsi ña te tatá Aroon ña, tsí tuku tatá ña. Nté uun ito vata vii tatá ña sa'á dutu. ¹⁴ Un ntíi ntíi ña'a san ini ña tsí Jesuú ne, tatá Judaa ña. Nté uun ito ña ni ká'an Muiseé te kii núu dutu i'xá Judaa.

¹⁵ Díi ka kaini o sá'a dá xee dútu xeé san, ña vata kaa Melquisedee. ¹⁶ Ña sá'a ne, ñá ni xēe ña é vii ñá dutu tsí kaduku nteé ña tatá Aroón san, tsi xēe ña é vii ñá dutu dá xe dóo ntii iní ña tsí ña kantí'i ntuvi iña ña. ¹⁷ Kuvi vatā ó kaka'an tú'un Xuva ko iña ña: Viín dutu ntii dañu ntúvi, vata kaa Melquisedee,

ka'an. ¹⁸ Dukuān né, nanti'i Xuva kō lei átā san, tsí ña ni kuvi vii, ñá ni idiá'vi. ¹⁹ Tsí lei Muísee san ne, ña ni kúvi vii é káda ntaa kué'en o ni Xuva kō. Ntá tsi ió tsi é díi ka va'á ve. Kuenta iña i sá'á ne, kuvi xee étsin o nūu Xuva ko.

²⁰ Xé'e Xuva ko xū'u ña é tēe tsiñu ña Jesuu é vii ñá dutu xéé san. ²¹ Un ntíí ntíí dutu ñá nguú sán ne, ñá te xóo ni xe'e i xu'u i ni ñá dá k'í'vi ña é vii ñá dutu. Ntá tsi dutu ñá sa'á ne, ntee na'a mí xé'é Xuva ko xu'u ña ni ñá dá kakā'an ña: Xu'u é Xuva o kó ne, ta'xi ú xu'u kó ne, ñá nātivi iní ko dá ká'an u:

“Divīn né, dutun ntíí dáñu ntūvi”,

ka'an Xúva kō. ²² Dukuān né, kūtuni ñá'a tsi Jesuu ne, tuvī ña kuenta iña tú'un xéé san e tá'xi Xuva ko xū'u ña dá kakā'an ñá tsi díi díi ka va'á koo é xéé san é vāta kaa é tūvi di'na. ²³ Ná te da díi dutu xió ña kídaā, tsí un ntíí ntíí ñá ne, ña ni kúvi vii ñá dutu ntíí dáñu ntūvi, tsí xi'i ñá ne, tuku ña'a nakunúu ña naa ña. ²⁴ Ntá tsi Jesuu ne, vii ña dutu ntíí dáñu ntūvi, tsí ña kúvi ñá ne, ñá kantío é k'í'vi tuku dutu náa ña. ²⁵ Dukuān ne, kuvi nakáku kue'en ña un ntíí ntíí ña'a, ña é k'í'xi etsin nuu Xuva ko kuenta iña ña, tsí ña kúvi ña. Tuvī ña vata koo é ká'an ñá ni Xuva ko kué'nta iña ña'a san ntíí dáñu ntūvi.

²⁶ Tsi Jesuu ne, dutu ódo nuú ñá e dóo va'á ña, vatā ó kantio ko. Tsi dóo va'á ña. Ña tūvī nee é kīni kaa iña ñá, ntē ña tuvī nté uun kuétsi ñá. Ná te dadíi ña nī ña é ió kuétsi i. Díi ka ka'nu ña'a ña é un ntí'í é ió e dukún kán. ²⁷ Ña kantío é vii ñá vatā ó de tuku dutu ñá odo nūu san é ütén utén kae'ní ña kiti é kué'é ña ti doméni iña Xuva ko, di'na kuenta iña kuétsi mii ñá ne, kidáā ne, kuenta iña kuétsi ña ñuú ña. Ntá tsi Jesuu ne, uun ito tsi xe'é ña doméni iña Xuva ko kuenta iña ún ntíí ntíí ña'a dá xe'é ña kúñu mii ña ntíkā krusi kan. ²⁸ Lei Muísee san ne, kadē kú've é kúdií ña'a san é io kuétsi ña vii ña dutu ódo nūu san. Ntá tsi xe'é Xuva ko xū'u ña dá de kú've ña rkontuvi é xéé lei san tsí I'xá mii ña vii ñá dutu ódo nūu, divi ñá é ña tuvī kué'en tsi kuétsi ña ntíí dáñu ntūvi.

8

Jesuu ne, kade kú've ña iña tú'un é xéé san

¹ Vá'a o ve. Díi ka ntio ko é kūtuni nto sá'a: Ió dutu ñá odo nūu iña ko é vā'á kue'en ña, tsi tuvī ña e dukún kán ne, kadē kú've dadíi ña ni Xuva kō, ña dóo ntíí iní í san. ² Kade ña dutu ódo nūu má vi'i kuikó ntí'xe san é tuvī e dukún kán. Mii Xuva kō xntítsi ñá vi'i sá'a; ña te ñá'a ni xntítsi ña.

³ Un ntíí ntíí dutu ñá odo nūu san ne, divi tsiñu ña é kué'é ña doméni nta'a Xuva kō, é ká'mi ña kiti san iña Xuva ko, kiti e ntaxé'e ña'a san iña kuétsi ñá. Dukuān ne, kantío é koo é kué'é Jesuu nta'a Xúva kō dí. ⁴ Tē dí katuvi dukuan ña ñuxiví a ne, ñá vii ñá dutu, tsi dóo ió dutu táta Levij e ntaxé'e ña doméni vatā ó kaka'an lei Muísee. ⁵ Ntá tsi da mii tsi da ntántavá'a naa ña nuu i é ió e dukún kan, vatā o dé Muísee da xntítsi ñá vi'i Xuva kō ne, kaka'an Xúva ko ni ña: “Kuenta vii nto é ntává'a naa nto vatā o nañé'e ú nto rkí uku Sínaii kán”, ka'an ña. ⁶ Ntá tsi Cristú ne, ní'i ña tsiñu e díi ka ka'nu é ní'i dútú, ñá tsíkan, tsi kade kú've ñá iña tú'un e díi ka va'á san. Díi ka va'á tú'un san tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña ni ko uun nuu i e díi ka va'á.

⁷ Tē dí ni Idiá'vi kue'en tú'un é Itúvi di'na ne, ñá dí ni ntío é kōo tuku tú'un vē. ⁸ Ntá tsi ña ni xkúntee iní Xuva kō nté o dé ña'a san kuenta iña tú'un āta sán ne, uve na'a mí kakā'an ñá ni ña:

Xu'u é Xuva ntō ne, kaka'an u ni ntō:

Koto nto tsi xee ntūvi ve

dá ká'an xtúku ú ni ña Israeé nī ña Judaa nté koo vii ña.

⁹ É tūku kaka'an u ni ña vatā ó kaka'an u ni ñata ña

ntūvi dá irkáa ú nta'a ña e nátavá u ña ñuú Egitó;

tsi ñá ni de ntāa ña é káka'an u ni ña.

Dukuān ne, ña ni íde ú ña kuenta,
ka'an Xúva kō. ¹⁰ Kaka'an xtúku Xuva kō:
Tú'un sa'á ka'án u nī ña Israee dá xee ntúvi tsikan.
Tsu'un u tú'un ko ini diki ña.
Xnteé na'á u tú'un kō nima ña.
Kidáa ne, víi u Xuva ña ne,
víi ña ña'a ko.

¹¹ Ná kantio é xe un xé un ña nakuā'a ña
ta'an ña ni ñavi'i ña xoo e Xuva ña,
tsí un ntíí ntíí ñá ne, é ini ñá ko,
nté í'xá e dií ka lú'ntí un tsi nté ñatā, ña e dií ka atā.

¹² Kada ka'nu ini u ni ña kuetsí ña ne,
nté uun ito ká ña naká'an ko nuu i é kīni kaa é idé ña,
ka'an Xúva kō. ¹³ Dá kaká'an Xúva ko iña tú'un xéé san ne, ncho ka'an ñá tsi
e kuáta tú'un é tuví di'na. Da neé ka nuu i é kuatā, é ña kaidiá'vi ká i ne, ña
ná'á ká kutúvi.

9

Víi Xuva kō é tuví ñuxiví a ni víi Xuva kō é tuví e dukún kán

¹ Ví'a vé ne, tú'un é di'na sán ne, kaka'an nté koo kunuu ini ñá Xuva kō.
Xío úkun ña di é tuví ñuxiví a. ² Xntitsí ñá ví'i doó san é kúvi xúkun ña. Xío úvi
ne'u i. Mí'i di'na kaki'vi ña ne, ikán intóo kantilín ni mesa mí ódo tañú'u é kúvi
doméni iña Xuva ko. Ikán ne, kaka'an ña é Má Ví'i Kuíko san. ³ Áta dōo é rkaa
iko Iní i kán ne, tuví tuku ne'u i mí kaká'an ña é Má Ví'i Kuíko Kue'en. ⁴ Ikán
ne, tuví uun naa e kúvi kaá kuāan e dóo nuu á'vi i mí e'mi ña kútú, ni étun é
kátavi kaá kuaán san kanií áta i. Sá'a ne, kaka'an ña é Étun Iña Tú'un Xuva
Kō, tsí ñu'u vá'a xuú san mí úve na'a tú'un é kaka'an Xúva ko ni Muísee. Nuu
uun súle e kúvi kaá kuaán san mí ñu'u nuu i e é'xi ña kídaa, diví é kaka'an ña
é manaa. Nuu tatun Ároón di é kéne xuku i kídaa. ⁵ Úvi ánjé e kúvi kaá kuaán
san ne, ntāñi nú etún san vata koo é kūtuni ñá'a tsi íkan kaki'xi Xuva kō, ña
dóo ka'nu san. Katavi núu nti'xin ánjé san ata etún san mí ntuvá'a ña'a san ni
Xuva kō. Ntá tsi ña ká'án ka u nuu i sá'a vevii.

⁶ Dá xío tu've nuu i tsíkan ne, ntakí'vi dutú san má ví'i é kúvi úun san utén
utén vata koo é víi ñá tsiñu ña. ⁷ Ntá tsi má ví'i é kúvi úvi san ne, koó da mii
dutu ñá odo núu san kaki'vi ña ne, uun ito tsi é uun kuia. Dá kí'ví ña ne, kantio
é kuído ña niñi kiti é kue'é ña doméni nta'a Xuva ko kuénta iña kuetsi mii ña
ni kuetsí ña ñuú ña, nuu i é idé ña dá ña ni kutúni ña. ⁸ Dukuān né, kanañ'e
Espíritú Sántú sán kō tsi vata kúvi kí'vi ña'a san mí tuví Xuva kō dá kade tsiñu
ni'i dukuan ña má ví'i kuíko é kúvi úun san. ⁹ É un nti'i sá'a vatā o dé ña kídaa
né, kanañ'e e ña'a é ntóo vevii. Tsi kuenta iña tú'un áta sán ne, xé'e ña doméni
nta'a Xuva kō né, e'mi ña kiti san iña Xuva ko. Ntá tsi kuán té du'vá o inúu ini
ña Xuva kō ne, ña ni idiá'vi e ntuvá'a nti'xe nima ñá ni Xuva kō. ¹⁰ Tsi tú'un
tsíkan ne, da mii kaká'an iña i é ka'xi o, é ko'o o, nté koo ntuntoo kúñu kō. Sá'a
ne, kudii núu i e tá'xi Xuva kō é víi o da nté ká'an Xúva kō tú'un xee, nuu i e
dií ka va'a.

¹¹ Ntá tsi vevii ne, e xée Cristu é víi ñá dutu ódo nūu nuu i é xéé san, nuu i
é vá'a é xe'e Xuva ko xú'u ña. Kí'vi ña má ví'i doó san e dií kaa va'a, tsi ña te
ña'a ni de vá'a ña, tsí ña te ñuxiví a tuví. ¹² Ña ni ídō Cristu niñi a ndi'ú san, nté
niñi a le'ntú san é kúvi doméni iña Xuva ko, tsí niñi mii ñá xe'é ña. Dukuān
ne, idiá'vi é uun ito tsi kí'vi ña má ví'i kuíko kue'én san e ntá'vi ña kuetsi ko
ntii dañu ntúvi. ¹³ Kuenta iña tú'un áta sán ne, niñi dūntiki kí'chñ sán ni niñi
ndi'u kí'chñ sán ni xāa kúñu i'xá duntiki kí'tdñ sán é i'xi nú nāa san ne, idiá'vi
é dá'ví dutú san ña'a, ña é iō kuetsi i. Dukuān é ntuntóo kúñu ña ne, naxtuví

xío ña ña iña Xuva ko. ¹⁴ Ntá tsi díí díí ka kaidiá'vi niñí Cristu. Tsi kuenta iña Espiritu ñá é ña kuví ne, xe'é Cristu ntuví iña ña vata kaa doméni iña Xuva ko, uun doméni é ña tuví nee é kīni kaa. Kuenta iña niñí ñá ne, kantoo nimá kō é un ntí'i nūu i é káta'xi doxi'i, vata koo é kuví kada tsiñu o iña Xuva ko, ña kantúto san.

¹⁵ Dukuān é Jesucristú ne, vata kaa ña kaikan dá xe'e kaa ña iña tú'ūn xeé san. Xí'i ña vata koo é ntá'vi ña kuétsi é idé o da ntántikīn dúkuan o é kaka'an tú'un āta san. Dukuān ne, ña e kána Xuva kō ne, kuví ni'i ña é vā'á iña Xuva ko ntíi dañu ntúvi, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña. ¹⁶ Tsi te káda vā'a uun ña'a tutú iña nee é dūku ntée i'xá ña te xi'i ñá ne, ña kúvi kī'i i'xá san iña uva i dā nté ntúvi é kúvi uva ña, vatā xkoó ini o. ¹⁷ Ña kaidiá'vi tutú san dá tūvi dukuan ñá de vā'a san. Dā nté tē xi'i ñá ne, da kidāá kaidiá'vi i. ¹⁸ Dukuān ne, un tsi nte dá iñi ntu'u tú'un āta sán ne, kantio é kati niñi san. ¹⁹ Kaka'an Muisee ni ūn ntíi ntíi ña'a san nté o kaka'an é un ntí'i leí san. Kidāá ne, kī'i ña xuku é nani hīso pó ne, nāki'ní ña idi le'ntu kué'é san dikī i. Dā xnūu nto'o ña ini niñi a dúntikī san é nākudáka ntúte ne, da dá'vi ña librú leí san ni ūn ntíi ntíi ña'a san. ²⁰ Kaka'an ña: “Níñi sán ne, kuntá'a vata koo é kūtuni nto tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña ni ntó nté koo víi ña ni ntó”, ka'an ña. ²¹ Du'va o dá'vi Muisee niñi san ví'i doó san ni un ntí'i nūu i é de tsiñu ni'i ñá má ví'i doo kan. ²² Tsi kaka'an ntí'xe leí san tsi dokó sa é un ntí'i ne, kantio é ntuntoo ni niñi san. Nā kada ka'nū iní Xuva ko ni ko tē ña di'na kati niñi san.

Kada ka'nu iní Xuva ko ni ko kuénta iña doméni é xe'é Cristu

²³ Dukuān ne, nūu i é ió ñuxiví sa é kántuvá'a naa nuu i é ió e dukún kán ne, kantio é távi niñi kiti san vata koo é ntúntoo. Ntá tsi diví nuu i é ió e dukún kán ne, niñi é díí ka va'á kantio. ²⁴ Tsi ñá ni kī'ví Cristu má ví'i kuikó san é de vā'a ña'a san, tsi kudíi é ntává'a naá ña'a san má ví'i kuiko é tuví e dukún kán. Ntá tsi kī'ví ña e dukún kán mí kaikan ñá nta'a Xuva ko kuénta iña ko. ²⁵ Cristú ne, ña te kī'in ito ni eti ña niñi ña é kúvi doméni iña Xuva ko. Tsi dutu ñá odo nūu iña ñá Israeé san ne, kuenta kuia kākí'vi ña má ví'i kuikó kue'én san vata koo é kue'é ña niñi é ña te niñi mii ña é kúvi doméni iña Xuva ko. ²⁶ Tē dí kuan o ni idé Cristú ne, kantio é kī'in ito kuví ñá un tsi nte ntúvi dá iñi ntu'u ñuxiví san. Ntá tsi uun ito tsi kī'xi ña da dokó sa ntí'i ñuxiví san ne, xe'é ña ntúvi iña ña nta'a Xúva kō vata koo é nakate ña un ntíi ntíi kuétsi kō é ió. ²⁷ Uun ito tsi kuví o, ūn ntíi ntíi o ne, kidāá ne, ká'an Xuva ko te vā'á o ne, o tē ña vā'a o ni ide o. ²⁸ Kuan o kúvi Cristú dí, tsi uun ito tsi xe'é ña ntuví iña ña é kúvi doméni iña Xuva ko, vata koo é ntá'vi ña kuétsi ña'a san. Ntá tsi kī'xi xtuku ña, ñá tē e ntá'vi xtuku ña kuétsi kō, ntá tsi vata koo é nakākú kue'en ñá ña'a san, ña ntantétu ña utén uten.

10

¹ Lei Muiseé ne, vata kaa na'a i iña i é vā'á san é kī'xi, tsi ña te diví nti'xe. Dukuān né, kuān te kuénta kuia ntaxé'le ña'a san doméni é kaka'an leí san nta'a Xuva kō dá ínūu iní ña ña ne, ña ni kúvi ntúvā'a kue'en ña. ² Tē dí kuví ntavá'a nti'xe leí san ña'a san kuenta iña doméni san ne, ñá kantio é kue'é ka ña doméni san kuenta kuia. Te ūun ito tsi ntuvá'a kue'en ñá ne, ña ntánti'i iní ka ña te ió ka kuétsi ña. ³ Ntá tsi dá ntaxé'le ña doméni san kuenta kuia ne, ntánaka'an ña tsi ió kuetsi ña, ⁴ tsi ña kúvi nakate kue'en niñi dúntikī kichī sán ni niñi ndí'u kichī san kuétsi kō.

⁵ Dukuān ne, kaka'an Crístu ni Xuva kō da vé'xi ña ñuxiví sa:

Ñá tē doméni san, nté niñi kiti san é ntio nto.

Dukuān né, taxnūu nto ko é kúvi ū ña'a.

⁶ Ntō'ó ne, ñá ni xkúntee iní nto é ntaé'mi ña'a san kiti san;

nté ña ni xkúntee iní nto doméni é ntáta'xi ña nto kuenta iña kuétsi ña.

⁷ Dukuān ne, kaka'an u:

“Kini nto, tsí i'a vé'xí u é víi u é ntio nto, Xuvā kó, vatā ó uve na'a iñá ko iní libru nto”,

kuan ō ka'án u,

ka'an ña. ⁸ Di'na ne, kaka'an ñá tsi ña xkúntee iní Xuva kō doméní san, nte é ka'mi o kīti iña kuétsi ko, kuān te kaká'an lei san é kuān koo vii o. ⁹ Kidáā ne, kaka'an ña: “I'a vé'xí u é víi u é ntio nto, Xuvā ko”, ka'an ña. Ncho ka'an sá'a tsi é nākatsin ña nuu i é átā san vata koo é xtuví ñá nuu i é xeé san naa i. ¹⁰ Tsí edé Jesucristu é ntio Xuva kō dá uun ito tsi é ntii dañu ntūvi xe'é ña kúñu ñā é kúvi doméni iña Xuva ko. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsí ña tuví ka kuétsi kō.

¹¹ Dutu ñá Israeé san ne, utén utén ntáñī ña, ntaé'mi ña kiti é kúvi doméni iña Xuva kó, kuān té ña kaidiá'ví é nākate kuétsi kō. ¹² Ntá tsi Jesuú ne, uun ito tsi é ntii dañu ntūvi xe'é ña kúñu ñā é kúvi doméni iña Xuva ko kuenta iña kuétsi kō. Kidáā ne, ítúvi ña diñi Xuva kō. ¹³ Kantétu ña vē da nté kúvi víi kue'en Xúva ko ni ūn ntíñ ntíñ ña'a, ña é ña ntío i ña. ¹⁴ Tsí kuenta iña i é uun tsi doméní san ne, ntii dañu ntūvi ntavá'a kue'en ñá ña'a san nuu Xuva ko, ña é nātsoo xio ña iña ña. ¹⁵ Nāñ'e Espiritū Sántū sán kō tsi é nuu é ntaā i, tsí di'na kaka'an ña:

¹⁶ Du'vā ó kaka'an Xúva kō:

“Tū'ún sa'a é kuē'é u xu'u kó ni ñā rkontuví ne, kuan kōo.

Xtúví u tú'ún ko nuú nima ña.

Xntéé na'a u tú'ún ko ini dikí ña”,

ka'an ña.

¹⁷ Da kidáā ne, kaka'an ña:

“Nté uun ito ká ña naká'án ko kuétsi ñā,

nté nuu i é kīni kaa é edé ña”,

ka'an ña.

Kuan ō ka'an Espiritū Sántū san. ¹⁸ Dukuān ne, dá kadā ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsi kō ne, ñá kantío é kuē'é ka o doméni iña kuétsi kō.

Kí'in etsin ō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān né, ta'an ko, ñá u'ví ko. Kuvi kí'vi ō má vi'lí kuikō kue'én san ve, tsí xe'é Jesucristu níñi ñá kuenta iña ko. ²⁰ Vatā o nákaan dutu átā san doo é rkaa ikō san, vata koo é kí'ví ña mí tuví Xuva kó ne, kuān o dé Cristu dá xe'é ña kúñu ñā. Nākaán ña itsi xeé é kí'in o mí tuví Xuva ko, itsi mí ní'i ko ntuvi iña ko. ²¹ Jesuú ne, kade ña dutu ódo nūu iña ko, xo'o é ntáduku ntee o Xuva kō. ²² Dukuān né, kanīñ nima ko kí'in o un tsi nte mí túvi Xuva kō. Kuinti'xe kue'en kó ña, tsi é nākate ña nima ko vata koo é ña kutsú'ún ká o iña kuétsi kō ne, é ntūntoo kúñu ko ntute vā'á san. ²³ Nā ku xtuví mii o é kaka'an o tsi nuu é ntaā i nuu i é kantétu ō, tsí víi ntí'xe Xuva ko nūu i é tá'xi ña xu'u ña ni kō. ²⁴ Kadā kuení ko iña ta'an ko, xé un xé un ō, nté koo vii o vata koo é díí díí ka kuinima ko, é díí díí ka vii o nuu i é dóo va'a. ²⁵ Nā xtuví mii o é nataká nuu o ni ta'an kō, tsí ío ñá'a é kuān o de ña. Ntá tsi xntii o tá'an ko vata koo é nakíi nima ña. Díí díí ka kantío é kuān koo vii o vevíi, tsí dokó sa xee ntúvi dá kí'xi xtuku Tó'o kō.

²⁶ Tē tsun rkó tsiñu ko kade dukuan ō é kuétsi san rkontúvi é ĩni o é nuu é ntaā i iña Cristú ne, ña túvi ká doméni é kí'i Xuva kō e ntá'vi o iña kuétsi kō.

²⁷ Da mií é kuntetu o nūu i é dóo donchu'ví nta'a Xuva kō dá xntékú ku've ñá iña ko. Ní'i kō mí'i kōo un ntíñ ntíñ ña'a, ña ntainchu'vi Xúva kō. ²⁸ Xoo ñá'a, ña é ña ni de ntáa lei Muíseé san ne, ñá ni ntuntá'ví ini ña ña. Te ío uvi, uní ña'a é kaka'an ntée ña ña ne, da mií é kuví ña. ²⁹ Te kuān o kúvi ni ña tsíkán ne, ¿ñā ntu te díí ka kue'e ní'i ña é ntó'o ña xoo é kākhanuu i I'xá Xuva kō? Nā sá'á ne, kade ña vata te ña ni nuu á'vi kue'en niñi Cristu, kuān te níñi ña ne, kúvi nuu i é kūtuni ko tsi tá'xi Xuva ko ko nūu i é tá'xi ña xu'u ña ni kō. Kuenta iña níñi san di é ntántoo Xuva kō nima ña vata koo é kúvi nakí'i ña ña. Ntá tsi ña

sā'á ne, kaka'an káni ña iña Espiritu Xuva ko, divi ñā é kaxé'le ña e dóo va'á iña ña. ³⁰ Ntá tsi ini ō tsi kade ntaa Xúva kō né, divi ña kākā'an ña: "Xu'ú ne, kué'ē u é ntō'o ña'a san. Xu'ú ntaaá ú ni ñā", ka'an Xúva kō. Ne, kaka'an xtúku ña: "Xu'ú ne, natsodo kú'vé u iña ña'á ko", ka'an ña. ³¹ jōo donchu'vi é ní'i ko é nto'o ko nta'a Xuva kō, ña kantító san!

³² Ntá tsi naka'an nto ntúvi dí'na dá dá ve íni nto tú'ún va'á san. Kútií nto da dóo ntii tú'un da dóo ntó'o nto. ³³ Un vé'xi ne, dóo kiní ka'an ñā'a san iña ntó ne, dē xení ña ni nto mē'ñú ña'a san. Un vé'xi ne, ntó'o nto dá kuan ō ntó'o ta'an nto di. ³⁴ Ntúnta'ví ini nto ta'an nto, ña ñu'u kutú san. Íntōo díni ntó kuān te kí'i ña'a san é tuví iña nto, tsi íni nto tsi e dukún kan ne, dóo iō iña nto e díí díí ka va'a, é ña ntí'i ntii dañu ntúvi. ³⁵ Dukuān ne, ñā xtuví mii nto é kuinti'xe nto Xuva ko vé, tsi tē ña xtuví mii ntó ne, ní'i ntó é vā'á kue'en. ³⁶ Kantio é kútií nto tsi dá kúvi víi nto vatá ō ntio Xuva kō ne, ní'i ntó e tá'xi ña xu'u ña ni ntó. ³⁷ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō:

Ña ná'ā ka dá kí'xi ña é kākā'an u tsi kí'xi ña.

Ñá kukuíi ka ña.

³⁸ Xoó ña'a é vā'á nima ñā tsi kakuinti'xe ña kó ne, ní'i ña ntuví vā'á iña ña.

Ntá tsi te nātívi íni ña ne,

ñā xkúntee íni ka kó ña.

Kuan ō ka'an Xúva kō. ³⁹ Ntá tsi xo'ō ne, ña te kade o vatá ō de ña'a, ña e ntántiko kōó san ne, ntákunaá ña. Tsi xo'ō ne, ntáde o vatá ō de ña'a, ña ntákuinti'xe i ne, kuan kōo nakáku nima ko.

11

É kakuinti'xe kō

¹ Vá'a ō ve. Te kakuinti'xe kō ne, ini o tsi ní'i ntí'xe ko nuū i é kántétu ō. Nā kaitsu'un ō, tsi ini o tsi nuu é ntaā i é ní'i ko, kuān té vata kiní ō. ² Dōo díni Xuva ko ni ñata kō, ña intōo kídaā, tsi kuinti'xe ña ña.

³ Tsi kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ini ó tsi mii tú'ún ña e de kú'vé ñā ñuxiví san. Nā tē nee iña io kídaā da de kú'vé ña e ntaíni o vevíi.

⁴ Kuinti'xe Abee. Dukuān ne, xé'le ña ūun doméni iña Xuva ko e díí ka va'a é vata kaa é xe'le Caiin. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña ne, kí'i ña doméni san. Xí'i Abeé rkontuvi, ntá tsi vata tsi te kākā'an dúkuan ñā, tsi kainí o nté ō kuinti'xe ña.

⁵ Kuinti'xe Enoó san di. Dukuān ne, ñā ni xé'le Xuva kō é kuví ña. Kuan tsi ō kantító ña náki'i Xuva ko ñā e dukún kán. Nā ni naní'i ka ña'a san ña, tsi kue'en ní'i Xuva ko ñā. Tsi dí'na dá naki'i Xuva ko ñā né, kútuni ñā'a san tsi idé ña é ntio Xuva kō. ⁶ Ntá tsi ña kuví víi ō é ntio Xuva ko tē ña kuinti'xe ko ñā. Te nchō kí'in étsin o nūu Xuva kó ne, kantio é kuinti'xe kō tsi tuví ña, tsi kaxé'le ña é vā'a xoo é kanñ nima í kanantuku ñā.

⁷ Kuinti'xe Noee. Dukuān ne, dá kakā'an Xúva kō tsi koo nuu i é vata kiní ña ne, éde ña kuenta é kākā'an Xúva kō. Kídaā ne, de vā'a ña uun tun ntōo san vata koo é nakáku nuu ña ni i'xā ña. Dá íni ña'a san tsi dóo vā'á ō kakuinti'xe Noee san ne, kútuni ña tsi dóo kiní ntáa ña nguūi san. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña'a Noee san, tsi kuinti'xe ña.

⁸ Kuinti'xe Abraan. Dukuān ne, kué'en ña tūku ñuu é kākā'an Xúva kō tsi kué'le ña é kúvi iña ñā ni i'xā ña. Kuān té ña ni íni ña mí'i kí'in ñā ne, ntii ña ñuu mii ñā ne, dē ntaa ña é kākā'an Xúva ko ni ñā. ⁹ Kuinti'xe Abraán san. Dukuān ne, ní'i ña é kutuvi íti ñuu san é xe'le Xuva ko ña vatá ō kaka'an ñā, kuān te vata kaa ña ntaíka ítsi san kaa ña. Ví'i doó san inúu ña, vatá o dé Isaa ni Jácoo dí, tsi dadíi ní'i ña tú'ún é xe'le Xuva ko xū'u ña. ¹⁰ Ví'i doo tsi san inúu ña, tsi intétu Abraan ñuu é tuví ntii dañu ntúvi, ñuu é xtúvi tú'vé Xuva kō, ñuu é de vā'a mii ña e dukún kán.

11 Kuĩnti'xe Sará san di. Dukuān né, kuān te ita ntí'xin kuia ña é kōo i'xá ña ne, ñú'ū nti'xe i'xá ña, tsi kuĩnti'xe ña tsi vii Xuva ko nuu i é xe'é ña xu'u ña ni ña. 12 Dukuān né, kuān te dóo ata Ábraan é ña ni kuvi kóo i'xá ña ne, xíó i'xá ña. Káxa ũun tsi ña'a san da nté kútítín ña. Vatá ó uve dii xntivi e dukún kán ntáa ña. Vatá ó ntákuvu xíku ntákuvu ña é nté ña kuvi naká'vi o ña.

13 Un ntii ntii ña'a san é káka'án u ne, ntákuĩnti'xe dukuan ña dá xi'i'ñá, kuān té vata ni'i'ñá é un nti'í é káka'an Xúva kō. Ntá tsi ini ñá tsi rkontuvi koo nuu i sá'a ne, dōo diní ña. Ntáka'an ñá tsi ña te ñuu mii ña ñūxiví sa, tsí ntōo taan ña. 14 Dá kuān ó ntáka'an ñá'a sán ne, ini ó tsi ntánantukú ká ña uun ñuu é kúvi ñuu mii ña. 15 Tē dí kanaka'an ña ñuu san mí'í ntáka ña ne, ¿nté kui ña ni ntiko koo ntu ña ikán? 16 Ntá tsi ntio ña uun ñuu é dii ka va'a. Ntio ña kuntōo ña e dukún kán. Dukuān ne, ñá ni kúka'an nuu Xúva kō tsi ntáka'an ñá'a san tsí Xuva ña né, xtúvi tu've ña ñuu mí kuntōo ña e dukún kán.

17 Kuĩnti'xe Ábraán san. Dukuān né, dá ito ntéé Xuva ko ña ne, xe'é ñá i'xá ña Isaa, kuān té kuví, vata kaa doméni iña Xuva ko. Uun tsi i'xá ña e káku dá xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, ntá tsi nchō ku'é e ña i, kuān té é káka'an Xúva ko ni ña: 18 “Kuenta iña Isaa ne, nakáxa tátá nto”, ka'an ña. 19 Ini Ábraan tsi dóo ntii íni Xuva kō ne, kuvi nantoto ña ña'a kuān té xi'i'ñá. Kuvi ka'an o tsí vata té dí ni náki'í nti'xe Ábraan i'xá ña rkontuvi te xi'í.

20 Kuĩnti'xe Isaa di. Dukuān ne, xe'é ñá xu'u ña tsí vii Xuva kō é vā'á ni Jācoo, ni Esáuú rkontuvi.

21 Kuĩnti'xe Jacoo. Dukuān né, dá dokó sa kúvi ña ne, náki'í tuun ña tatun ña. Nānu'u ña ini ña Xuva kō ne, xe'é ñá xu'u ña tsí vii Xuva kō é vā'á ni i'xá ña Josee.

22 Kuĩnti'xe Joseé san di. Dukuān né, dá xee ntúvi é kuví ñá ne, kaka'an ñá nī ña Israee tsi ntaka nti'xe ña ñuu Egítō rkontuvi. Kaka'an ñá ni ña te kúni'í ña xíki ña te ntáka ña ne, nakuntú'í ñuu san mí'í iní ña.

23 Kuĩnti'xe uva Muiseé san di. Dukuān né, dá káku Muiseé ne, xnuu xū'u ñá i te ũni xoo, tsí ini ña tsi dóo tíi kaa i'xá san. Ná ni u'vī ña é káka'an reí san tsi ka'ni ña i'xá íkín iña ñá Israee san, i'xá tíi.

24 Kuĩnti'xe Muiseé san di. Dukuān né, dá kúka'nu ña ne, ña ni ntio ña é káka'an ñá'a san tsí i'xá diókō rei Egítō san ña. 25 Díi ka ntio ña é nto'o dadii ña nī ña ntáduku ntée Xuva kō é kutúvi díní ña uun da'na mí ntáde ña'a san é kīni kaa. 26 Díi ka nuu á'vi, kuini ña, é ntó'o ñá vata o ntó'o Cristu é nī'í ña é un nti'í é ió ñuu Egítō. Tsí kantetu ña nuu i e dii ka va'a é ku'é Xuva ko iña ña.

27 Kuĩnti'xe Muisee. Dukuān né, ntáka ña ñuu Egítō ne, ñá ni u'vī ñá te kúdiín reí san. Ná ni xtuví mii ña é vī ña, tsí vata tsi tē íni ña Xuva ko, kuān té ña kuví kiní o ña. 28 Tsi kuĩnti'xe Muiseé ne, dē ka'nu ña viko é naka'an ñá da ntáka ña ñuu Egítō. Ká'an ñá ni ñá'a san tsí da'vī ña niñi lé'ntú san díki xi'i'ñá kan vata koo é ña ka'ni ánje Xuva ko i'xá nuu i iña ñá Israee.

29 Kuĩnti'xe ña Israee san di. Dukuān ne, itá ntí'xin ña mé'ñū ntute ñu'u san é nani Ntute Ku'é san vatá ó te ñu'u itsi. Ntá tsi dá intíkin ña Egítō sán ña ne, tēni ña.

30 Kuĩnti'xe ña Israee san. Dukuān ne, kó'xo ntíká nto'o ñuu Jericoo da íka ña u'xe ntúvi ata i kan. 31 Kuĩnti'xe Raa, ñádf'í e íka luku san. Ná te ni xí'í dádi ña ni ñá'a, ña é ña ni kuĩnti'xe i san, tsi kuān te íka luku ñá ne, xntii ñá ña Israee, ña é íxkoto ntódo ñuu tsikan.

32 ¿Nēe iñá ka ntu ka'án u? Ná kun'é ka é ntáa ú ni nto iña Gédium, iña Báraa, iña Sánsuun, iña Jéftee, iña Dávii ni Sámuee, ni ñá ka'an naa Xuva ko kídaa. 33 Un ntii ntii ña tsikán ne, kuĩnti'xe ña. Dukuān né, ió ñá e kúvi idé ña da náa ña ni tūku ñuu. Ió ñá e dóo vá'á o de kú've ña. Ió ña é ni'í ña núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ña. Ió ñá ne, nakáku ña dá ncho ka'xí ñañá san ña.

³⁴ Iō ña é ñā ni i'xi ña dá ñū'u ña mi dóo kai'xi ñú'ú san. Iō ña e nakáku ña da nchó katsin ña'a san ña káa. Iō ña e náxnuu ña ntii ña kuān té ña tuvi ntii ña di'na. Iō ña é ña ni u'ví ña dá edé ña du'xēn ne, nakúnu ñā sntadun túku ñuú san. ³⁵ Iō ñādí'f san ne, ntóto xtuku i'xá ña rkontuvi dá xi'i.

Tuku ña ntákuinti'xe i sán ne, dōo ntó'o ña da káni ña'a san ña utun, ntá tsi ña ni ncho víi ña é kākā'an ñá'a san vata koo é nakáku ña. Ini ñá tsi ni'i ña ntuvi e díi ka va'á iña ña nta'a Xúva kō. ³⁶ Tuku ña ne, ntáxkuntée ña'a san ña ne, e'ni ña ña, nátiī nuu ña ña xo'lo. Kī'ni ña nta'a ña ni dí'ín ña dí ne, xnuu kutu ña ñā. ³⁷ Tuku ña ne, káni ña'a san ña xuú ne, xi'i ñā. Iō ñā ne, kátsin dava ña'a san ña. Iō ñā ne, ito nteé ña'a san ña te víi ña é kīni kaa. Iō ñā ne, e'ni nuu ña'a san ña káa. Iō ñā ne, ika xaa ña ne, kudii ñā a le'ntú san ni ñā tsidi'ú san itávi núu ña. Dōo taan núu ña. Dē xení ña'a san ni ñā ne, dōo u'vi kúvi ña. ³⁸ Ñā ñuxiví san ne, ñā te nuu á'vi ña é kuntoo dadii ña ni ña dóo va'á san. Ntá tsi edé ña ñuxiví san é doto tsi ika xaa ña dóo va'á san ñuu itsí san nī má ntá'xín san. Xavi kítí san ni mávi kan kúvi ví'i ña.

³⁹ Un ntii ntí ña sa'á ne, kuān te íni Xúva kō tsi dóo va'á kuinti'xe ña ne, ñā ni nī'i ña é un ntí'í é xe'é Xuva ko xū'u ña. ⁴⁰ Tsí ini Xúva kō tsi ío ũun nuu i é díi ka va'á iñá kō ne, ntio ña é kúntetu ña tsikan da nté dadii ni'i ña ni kō e ntuvá'a kue'en o nuú Xuva kō.

12

Koto o nūu Jéssu

¹ Ntoó mé'ñu o nī ña te da díi ña'a, ña e dóo kúinti'xe i san. Dukuān né, xo'ō dí, na xtúvi xio o da nēé ka nuu i é kanateñu nuu kō, da nēé ka kuetsi é ncho ni'i i kó ne, na kútií o kúnu dú've o itsi e tá'xi Xuva ko kō. ² Koto o nūu Jéssu, tsi kúinti'xe kue'en ñā Xuva kō né, tá'xi ña é kúinti'xe vá'a ko ñā di. Ntó'o Jesuu ntíkā krusi, ntá tsi ña ni kuká'an nuu ña é xi'i ñā vata o xi'i ñā kini ntáa san, tsí ini ñā tsi te ita ntí'xín é ntó'o ña ne, kutúvi dínī ñā nta'a Xuva kō.

³ Kadā kuení va'á ntó ve nté o dé Jesuu, tsí kutii ña dá un vá'a tsi ntó'o ña nta'a ñā iō kuetsí i. Dukuān ne, ñā ku kudu'xen ntó, ñā ku natívi iní nto é kúinti'xe nto. ⁴ Tsí ntó'o ne, vata nī'i ntó doxi'i da ntánāa ntée nto é kīni kaa san. ⁵ ¿Vá kunáa iní ntú nto tsí kata'xi Xuva ko nto itsi, tsí i'xá ña nto? Tsi kaka'án tú'un Xuva kō:

I'xá mī kó, na naka'an o dá ta'xi Tó'o ko o é ntó'o o.

Ñá ku tīvi iní o dá kā'án u tsí ña vá'a ó kaden.

⁶ Tsí xoo ñá'a, ña e dóo ntio Xuva ko i ne,

kaxé'e ña ña itsi.

Xoó ña'a é kī'i ña e kúvi ña i'xá ña ne,

kaxé'e ña é ntó'o ña,

ka'an ña. ⁷ Kutii nto nto'o nto ne, kutú've nto, tsí kade Xuva ko ni nto vatá o de ña ni i'xá ña. ¿Vá iō ntú i'xa é ña kaxé'e uva i itsi? ⁸ Tē ña katá'xi Xuva ko nto itsi vatá o de ña ni ũn ntí' ntí i'xá ña ne, ñā te i'xá ntí'xe ña nto. ⁹ Kadā kuení nto dí: Dā kú kuetsi o né, uva ko ñuxiví a ne, kata'xi ña ko itsi ne, kaiko ñu'u o ñā. ¿Nté kui ña díi díi ka kuinti'xe kō é kākā'an Úva kō, ña tuvi e dukún kán, vata koo é nī'i ko ntuvi va'á iña ko ntii dañu ntúvi? ¹⁰ Úva kō, ña tuvi ñuxiví a ne, dá kuetsi o ne, kata'xi ña ko itsi vatá o kuini ña é vá'a. Ntá tsi Xuva kō ne, díi díi ka kaidiá'vi dá kata'xi ña ko itsi, tsí ntio ña é ntuvá'a kue'en o váta o va'á ña. ¹¹ Ini ntó tsi ña ntío ko é ntó'o ko, tsí kaexnúu. Ntá tsi rkontuvi ne, dá kútú've kō é víi o é vá'á ne, kuntóo vá'a o, té kutú've ntí'xe ko kuēnta iña i é ntó'o ko.

Dōo xii kaa té ña kiní o é kākā'an Xúva kō

¹² Dukuān né, nāxnuu ka'nu nto nima ntó ne, nakuntútsi ntāa nto. ¹³ Nantuku nto itsi vā'a mí'i ntáka nto, vata koo é ña dií dií ka kuvi nto, vata koo é ntūvá'a vā'a nto.

¹⁴ Kuenta tsi vií nto te kuntōo vā'a nto ni ūn ntíi ntíi ña'a. Kuntíkin nto é vā'a, tsi nté uun ña'a ña kiní ña Tó'o ko tē ña vií ña é vā'a. ¹⁵ Koto xnto te iō nto é ña kanani'i ka nto é vā'á san é kata'xi Xuva kō. Nā vií ntó vata kaa xuku úvé san. Tsi da kaidáka xuku úvé san ni tūku xukú san ne, ku uve ntí'i. Te vií nto é kīni kaa ne, kutú've ta'an nto é vií ña é kīni kaa di. ¹⁶ Ña ku kava ni'i nto ñad'i é ña te ñad'i; míi ntó; nté ña ku nadikí nteē ntó Xuva ko, vatā o dé Esauu dá nadama ña é vií ña i'xa nuu i dá ni'i ña é ka'xi ña. ¹⁷ Ini nto tsi rkontuvi dá xee ntúvi e nāxnuu viko uva ña ña ne, ña túvi ká iña ña. Kuān te dóo éku ña ne, kuān te dóo nátivi ini ña ne, ña túvi ká cho'o i.

¹⁸ Ntō'ó ne, ña ni xēe ētsin nto xuku Sinaii san é tiin nta'a nto vatā o dé ña Israeé san kidaā. Nūu xūku tsikán ne, kai'xi ñú'u san ne, neé kue'en. Dóo ñu'u viko neé san ne, dóo ínu tatsin. ¹⁹ Ntē ña ni tekú nto da éku trunpetá san, nté dá kakā'an tátsin Xuva ko ni ña. Ña e téku i sán ne, íkan ña é ña ku ka'an ka Xuva ko ni ña. ²⁰ Tsi dóo ū'ví ña da dóo ntíi ka'an Xúva ko ni ña tsi da xóo ka é xtúvi i d'ín i xuku san, te ñā'á o te kīni ne, kuétsi é ká'ní nuu ña i xuú ne, o kini ña i káa. ²¹ Tsi dóo donchu'ví kaa é ini ña ne, un tsi nte míi Muísee kaká'an ña: "Koó da kání'i u é kaū'ví ko", ka'an ña.

²² Ntá tsi ntō'ó ne, xēe ētsin nto xuku é naní Siuun, ñuu mí tuví Xuva kō, ña kantító ntii dañu ntúvi. Nūu sa'á ne, kaka'an o é ñūú Jerusaleen é tuví e dukún kán, mí'i ntoo ña te nté kaa ánje Xuva kō. ²³ Xēe nto ikán, mí'i ntoo dīni ña ntánataká nuu, ña ntáduku ntée Xuva kō, ña é úve na'a dívi i e dukún kán. Xēe ntó mí tuví Xuva kō, ña é kaidō kú've iña un ntíi ntíi ña'a san. Xēe ntó mí ntántoo ña xi'i, ña é vā'á san, ña e ntántoo Xuva ko nima i. ²⁴ Xēe ntó mí tuví Jesuu, ña ntísi me'ñu nuu Xuva ko ni ñā'a san kuenta iña tú'ún xēe san é xe'é Xuva ko xū'u ña, tsi éti ña niñi ña vata koo é ntá'vi ña kuétsi kō. Díi dií ka kaidiá'vi niñi ña é niñi Ábee. Tsi dá ini Xuva ko niñi Ábee san ne, kaka'an ña tsi ntanáa ña. Ntá tsi dá kání ña niñi Jésuu ne, kaka'an ña tsi kada ka'nu ini ña ni kō.

²⁵ Koto nto é vií ntó kuenta ña kaka'an ni ko. Tsi tē ña ni nakáku ña Israeé dá ña ni ide ña kuénta é kaka'an Muísee ni ña ñuxiví a ne, dií dií ka ña nakáku o tē ña vií o kuénta nēe é kaka'an ña tuví e dukún kán. ²⁶ Dá kakā'an Xúva kō kidaā né, táan ñuxiví san. Ntá tsi vevii ne, kaka'an ña: "Uun ito ká xtuku nataān u ña te da mii tsi ñuxiví sa, tsi un tsi nte e dukún kán di", ka'an Xúva kō. ²⁷ Dá kakā'an ña é "uun ito ká xtuku" ne, ncho ka'an ña tsi nantí'i ña da nēe ka é iō ñuxiví a é ede kú've ña. Koó da nuū i iña mii ña é kuntōo ka. ²⁸ Dukuān ne, nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi kaduku ntée o mí kadé kú've ña, mí é ña ntí'i. Dukuān ne, ka'nu kuiní ko ni Xuva ko. Kunuu ini kó ña kanñ nima kó, vatā o ntio ña. ²⁹ Tsi Xuva kō ne, vata kaa ñu'u é kaé'mi é un ntí'i é kīni kaa kaa ña.

13

Nté koo vii o vatā o ntio Xuva kō

¹ Ntō'ó, ña ntákuinti'xe i, ña xtúvi mii nto é kuñima ntó ta'an nto. ² Nā ku kúnáa ini nto é vā'á koo vií nto ni ñā'a, ña é xēe nú vi'i ntó. Tsi iō ñā'a ne, da xe'é ña vi'i ña ne, íntōo ánje Xuva ko ni ña, kuān té ña ni kutúni ña te ánje ña.

³ Naka'an nto tá'an nto, ña ntákuinti'xe i san, ña ñu'u kutū, vata tsi te ñu'u kutu dadíi nto ñā. Naka'an nto tá'an nto, ña dóo ntánto'o i dá kadé xení ña'a san ni ñā, tsi te dá ná kuān koo ntó'o nto di.

⁴ Kuiko ñu'u nto ñad'i'í ntó tē tánta'a nto. Mii ña kutuvi ni'i nto ñā ne, ña ku dotō tsi kava ni'i nto tuku ñad'i'í san. Kuan kōo vií ñad'i'í san ni xñ ña di. Tsi

Xuva kō ne, kué'e ñā é nto'o da xōo ka ñā'a, te ñā é tánta'a, te ñā é vāta tánta'a, te kava ni'i ñā ñād'i é ñā te ñād'i mí ñā.

⁵ Ñā ku nt'i iní ntó iñā diu'un. Kūntoo dínī ntó ni nēé kudii é nī'i nto. Tsí Xuva kō ne, kaka'an ñā: "Nté uun ito ñā xtuví mii ú o. Nté uun itó té ñā vií u ó kuenta", ka'an ñā. ⁶ Dukuān né, kanī nima ko kuvi ká'an o:

Xuva kō né, divi ñā é kaxntii ñā ko.

Dukuān ne, ñā ku ū'ví ko.

Ñā túvī nee iñā é kūvi vií ñā'a san ní ko.

⁷ Naka'an nto ñā'a, ñā é nakua'a ntó san, ñā é nāñé'e nto tú'un Xuva kō. Koto vá'a nto nté ō kuínti'xe ñā un tsi da nté xi'i ñā ne, kuan kōo kuintí'xe nto di.

⁸ Jesucristu ne, ñā kánadama ñā. Kuan tsí ó de ñā vevii vatā o dé ñā di'na ne, kuan kōo vií ñā ntii dañu ntūvi. ⁹ Ñā ku kuntikin ntó da nēé ka tuku tú'un é kaka'an ñā'a. Díi ka vá'a o é kunūu ntii nima ko kuenta iñā i é vā'a é káta'xi Xúva ko kō né, xtuví mii o nté xkoó ini o iñā i é ká'xi o, é ñā ká'xi o. Tsí nuu i é kaé'xi o ne, ñā te divi é kaxntii kō.

¹⁰ Ío naa ko mí'i tuví uun doméni iñā ko é ñā kaní'i dutu, ñā ntántikin lei átā san. ¹¹ Iní nto tsí dutu ñā odo nūu iñā ñā Israeé san ne, kaxtuví ñā niñi kití san má vi'i kuikó san é kūvi doméni iñā Xuva ko vata koo é ntūvá'a ñā'a san ni Xuva kō, ntá tsi kae'mi ñā kúñu ti āta ñuú ñā kán. ¹² Dukuan ō ntó'o Jesuu ata ñuú san di, vata koo é ntavá'a ñā nima ñā'a san kuenta iñā niñi mii ñā. ¹³ Dukuān né, xtuví mii o é átā san ne, kuntikin o Jesúsú, kuān te kadá xení ñā'a san ni ko vatā o dé ñā ni ñā. ¹⁴ Tsí ñuxiví a ne, ñā túvi ñuú ko é kuntoo o ntii dañu ntūvi, ntá tsi ntánantuku o ñuú mí kuntoo ō rkontuvi. ¹⁵ Dukuān ne, utén utén nakué'e ō doméni nta'a Xúva kō dá ká'an ó tsi dóo ka'nu ñā. Dōo díní ñā dá nakué'e o ñā sintiá'vi kuenta iñā Jesúsú. ¹⁶ Ñā ku kúnáa iní nto é vií nto é vā'a, é xntii nto tá'an nto. Tsi dá kuān ó de nto ne, vata kaa doméni iñā Xuva ko kaa, e dóo ntio ñā.

¹⁷ Kada ntaa ntó nī ñā ntádé kú've iñā ntó ne, vií ntó é kaka'an ñā, tsí kade ñā kuentá nima nto. Iní ñā tsí kuenta iñā Xuva ko e ntáde ñā nto kuenta. Vií nto vata koo é kunūu díní nima ñā, ñā té é kúnta'xa iní ñā, tsi ¿mí'i ntu kunuu á'vi iñā nto te kúnta'xa iní ñā?

¹⁸ Ka'an ntá'vī ntó iñā nti. Iní nti tsi idé nti é vā'a ni ntó nuu Xuva ko. Da mií é ncho vií nti é vā'a utén uten. ¹⁹ Vií nto da xe'e, ka'an ntá'vī nto te ta'xi Xuva kō é díi ka kantí'i naxeé u mí'i ntántoo nto.

I'a ntí'i tutú san

²⁰ Xuva kō, ñā kata'xi é kúntoo vá'a ō ne, xtuví ñā kuenta tsí ntii dañu ntūvi vií ñā e tá'xi ñā xu'u ñā ni ko kuénta iñā niñi Jesúsú, paxtu va'á ko, dá nantóto xtúku ñā ñā dá xi'i ñā. ²¹ Na ta'xi Xuva ko ntó é un ntí'i é vā'a é kantio nto vata koo é kūvi vií nto vatā o ntio ñā. Na vií ñā é vā'a nima ntó, nuu i é vā'a, kuiní ñā, kuenta iñā Jesúcristu. ¡Ká'an ō tsi dóo ka'nu Cristu ntii dañu ntūvi! Kuan tsi koo na kōo.

²² Kákān ú nto, tá'an kó, te kúti'ni nto nī kó kudii tú'un sa'a é kaka'an u ni nto, kuān té ñā kué'e tutú san ni de vá'a u. ²³ Ntio ko é kútuni nto tsi e ntíi ení ko Timóteu vi'i útun san. Te kí'xi kantí'i ñā ne, kuntēka ú ñā te amá kixkoto ni'ni ú nto.

²⁴ Ká'an ntó ntiusi ni ún ntíi ntíi ta'an kō, ñā ntánakuā'a nto ni ún ntíi ntíi ñā ntáduku ntéé Xuva kō. I'a kataxnūu ñā ñuú Italiá san ntiusi ntó di.

²⁵ Na naxnuu viko Xuva ko nto, ún ntíi ntíi nto. Sá'a tsí é ká'an u ni ntó.

Tutu e táxnūu Santiauí ña ñá Israeé

Taxnūu Santiauí ntiúsi

¹ Xu'u é Santiauí u ne, kade tsiñú u iña Xuva ko ni Tó'o ko Jesūcristu. Taxnūu u tú'un sa'á iña nto, ðivi ntó e kúvi uxuvi táta ña Israeé nto, da mí'i ká mi ntántoo nto. Ntiusi nto.

Kata'xi Xuva kō e dóo ki'in inī ko nté koo vii o

² Kuntoo ðini nto, tá'an ko, da ntánto'o nto é tūku e tūku nuu i. ³ Ini nto tsí da ntánto'o nto kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ne, ntáku'tú've nto é kutíi nto ði. ⁴ Na kutíi ká nto vata koo é kutu've vá'a nto, vata koo é ntúvá'a ña'a nto ne, ñá tē nee iña kunáa nteē ntó nuu Xuva ko.

⁵ Tē ñá ini nto nee é vá'a é vii ntó ne, kákan nto nta'a Xuva kō. Tsi kantétu ña é ku'e'é ña é kūtuni un ntíi ntíi ña'a nee iña é vá'a. Ñá káde víni ña, ntē ña kada tii ña ni ntó. ⁶ Ntá tsi te kákan ntó nta'a ña ne, kaníi nima ntó kuinti'xe nto é nantiko koó ña. Ntē ña ku dé kuení nto te ña nantiko koó ña. Tsi ña ntáde kuení i sán ne, kuān ntáa ña vata kaa ntute ñu'u san é kaido ne, kanainu dá kainu tatsín san. ⁷ Tē ña te káníi nima nto ntákuinti'xe nto da ntaíkan nto nta'a Xuva kō ne, ¿mí'i ntu tá'xi ña é ntaíkan nto? ⁸ Tsi uun ña'a, ña é uvi nuu i kade kuení i ne, nuu nuu tsi kanadama ña é vii ña. Tuku víi ña vevíi ne, é tūku víi ña uten.

⁹ Ta'an ko, ña e dóo ntá'ví san ne, kuān té ña nuu á'vi ña ñuxiví sa ne, ntá tsi na kutúvi ðiní ña, tsi dóo nuu á'vi ña nuu Xuva ko. ¹⁰ Ta'an ko, ña e dóo kuiká sán ne, na kutúvi ðiní ñá te xúvi kaika ña. Tsi vata kaa laa é kae'nu má kú'u kan kaa ña. Tsi uun da'na tsi vé'xi ñuxiví sa. ¹¹ Laa sán ði ne, uun dá'na tsi kakene ne, kanakó'xo dá káxi'i ðii xuku i ka'ni ngántii san. Ñá vá'á ka kidaá. Kuan kōo kuvi ni ña kuiká san ði. Tsi uun da'na tsi ntí'i nuu mii ña ni é ió iña ña.

E ntánto'o kō

¹² Ntē kui vá'a ña'a, ña é kakutíi i é kanto'o i. Tsi te kutíi ña ne, ní'i ña ntuvi vá'a iña ñá nta'a Xuva kō. Tsi Xuva kō ne, e xé'e ñá xu'u ña tsi kuntoo ña ni ñá, xoo é kákuinima i ña. ¹³ Te ió uun nuu i é kīni kaa é ncho víi o ne, ñá ku kadā kuení ko te nta'a Xuva ko vé'xi, tsi ña túvi mí'i kēne ña é vii ña é kīni kaa né, ntē ña katá'xi ña é vii o é kīni kaa ði. ¹⁴ Tsi nima kīni kaa ko kaikan e dóo ncho vii o é kīni kaa san. ¹⁵ Te kuinti'xe kō é kaikan nima kó san ne, vii nti'xe o é kīni kaa san. Kidaá né, tē kuíni kō é vii o é kīni kaa san ne, ní'i kō doxi'i san.

¹⁶ Ntó'o tá'an ko e dóo ntio ko, ñá ku kaní nta'ví mii ntó nima nto. ¹⁷ É un ntí'i nuu i e dóo va'a, nuu i é nuu é ntaā i ne, ðivi tsi é vé'xi e dukún kán. Xuva ko kataxnūu ña é vá'a mii kō. Tsi ðivi ña ede kú've ña ñu'u é káxi'i nuu e dukún kán. Nú'ū sán ne, kanadama, ntá tsi Xuva kō ne, ña kanadama ña nté un siin. ¹⁸ Tsi mii ña ntio ña é nakáku ña kō da kuinti'xe ko tú'un é nuu é ntaā i iña ña é ntio ña é kuvi o vata ntáa i'xa nuu i iña ña.

Xoo é ntio nti'xe i Xuva kō

¹⁹ Kutuni nto sá'a, ta'an ko, ña e dóo ntio kó ne, ntúto vii nto, un ntíi ntíi nto, dá ntaíni nto ne, ñá ku dotó tsi ka'an nto. Ñá te ūra tsi kuðín nto ði. ²⁰ Tsi te kúðiin ó ne, ñá ntáde o é vá'a é ntio Xuva kō. ²¹ Dukuān né, xtúvi xio nto da neé ka nuu i é kīni kaa san. Mii tsi é kuinti'xe nto tú'un e xnúu Xuva kō nima nto. ðivi tsi é kaidiá'vi é nakáku o.

²² Ntá tsi ña te da mii tsi é kīni ntó é káka'an tú'un Xuva kō, tsi kada ntaa nto. Te da mii tsi e ntaíni nto ne, ntaéni nta'ví mii ntó kúñu ntó. ²³ Xoó ña'a é da mii tsi e kaíni ña tú'un Xuva kō ne, ntá tsi ña káde ntaa ña vatá o kaka'an ne, vata

tsi kaa ña é kaito nuu speju kaa ña. ²⁴ Tsi kainí ña nuu ña, ntá tsi dá kaxkokoó ñá ne, ura tsi i kakunaá ini ña nté ito ña. ²⁵ Ntá tsi utén utén nakuá'a nto tú'un e dóo va'a san iña Xuva ko, tú'un é nakakú kō é kīni kaa san. Xoó ña'a é ña kunaá ini ña tú'un é nakuá'a ña, tsi kade ntaa ña é kākā'an ne, naxnuu viko Xuva ko ña.

²⁶ Xoó ña'a é kākā'an ña tsi kantūkin ñá Xuva kō, ntá tsi ña káde ña kuenta é kākā'an ña ne, ¿mí'i ntū nuu é ntaā i é kakuinti'xe ña Xuva kō? Da mii é kaeni ntā'ví mii ña kúñu ña. ²⁷ Te nūu é ntaā i ntākuinti'xe ko Xuva kō né, vii o é vā'a, vii o é ntio ña di. Xntii o á i'xa kíi san ne, xntii o ña dī'i ntā'ví san di nēe e ntátaan núu ña. Nā vii o é kīni kaá vatá ó de ña'a, ña é ña ntākuinti'xe i Xuva kō.

2

Dad# tsi vii o nī dá xōo ka ña'a

¹ Ntō'o, tá'an ko e ntākuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristu, ña e dóo va'a kue'én ne, ñá ku nāntii ni'ni nto nté uun ña'a san. ² ¿Nté koo vii nto te xēe úun ña'a mí'i ntánataká nuu nto, ña é nuu nta'a i di'i e kúvi oró ne, ni dōo é ña te nté kaa va'a ne, dad# tsi xee úun ña ntā'ví, ña é nuu doo tsude? ³ Te kīni ntó ña é nuu doo vā'a sán ne, tē ka'an ntó ni ña: “Kutuví ntó i'a mí va'á ó sa”, ne, te ká'an ntó ni ña ntā'ví san: “Ikan kuntūsin, o kutūvín ñu'u san”; ⁴ te kuān koo ka'an ntó ne, ntádē kú've nto tsi ió ña'a sán ne, dii ka nuu á'vi ña é ña nguūi san. Nā vā'a o é kuān koo kada kueni nto.

⁵ Kīni nto, ta'an ko e dóo ntio ko, tsi é nakaxnúu Xuva ko ña ntā'ví san é dii ka kuinti'xe ña, é nī'i ña é vā'a iña Xuva ko. Tsi kuan o ka'an Xúva kō é kuē'é ña iña ña, da xōo ka ña'a, ña é mēni i ña. ⁶ Ntá tsi divi ntō ne, ntáde xení nto ni ña ntā'ví san. Ntá tsi ¿ñā ntu te ña kuiká san e ntáde xení ña ni ntō? ¿Ñā ntu te divi ña e ntáñu'u ña nto, ntáñe'e ni'i ña nto nta'a ña tsíñu i san? ⁷ ¿Ñā ntu te divi ña e ntáka'an kīni ña iña Cristu, ña e nteé kīni nto?

⁸ Ntō'ó ne, vā'a ó de nto tē ntáde ntaa ntí'xe nto lei é odo nūu mí kākā'an tú'un Xuva kō é ña kuñima kó ta'an ko vatá o ntākuinima ko kúñu kō. ⁹ Ntá tsi tē dii ka va'a ntáde nto ni úun ña'a é tuku ña'a sán ne, iō kuetsí nto, tsi ña ntáde ntaa nto é kākā'an lei Xúva kō. ¹⁰ Tsi te úun ña'a kade ntaa ntí'i ña lei san ne, ntá tsi te úun tsi nuu i é kakó'xo nteé ña ne, vata tsi te kākó'xo nteé ña é un ntí'i é kākā'an lei san. ¹¹ Tsi mii tsi Xuva kō xtúvi ña é ña kuvi kīni dikí o ñadī'i ñá'a ne, divi ña xtúvi ña é ña ka'ní o ña'a. Tē ña kainí dikí nto ñadī'i ña'a sán ne, ntá tsi kae'ní nto ña'a ne, kídāa ne, kakó'xo nteé nto é kākā'an lei san. ¹² Dukuān ne, vā'a koo ka'an ntó ne, vā'a koo vii nto di vata kaa ña'a, ña é kī'i'n ntá'a ña kaxntékú kú've kuenta iñá lei san é nakáku o. ¹³ Te ña ni ntunta'ví ini ko ña'a vevii ne, ña ntunta'ví ini Xuva ko kō te xee o nta'a ña é xntékú kú've iña ko kídāa. Ntá tsi tē ntunta'ví ini ko ña'a san vevii ne, ní'i kō é vā'a nta'a Xuva kō kídāa.

Nā te da mii tū'un ka'an o

¹⁴ Ntō'ó ta'an ko, ¿neé ntu kaidiá'vi i te uun o kākā'an o é kakuinti'xe ko Xuva kō, ntá tsi ña káde o é vā'a? ¿Kūvi ntu nakáku o é kuān ó kaka'an o? ¹⁵ Te úun ta'an ko kataan núu ña é ña tuvi dóo kunúu ña, é ña tuvi é ká'xi ñá ne, ¹⁶ te iō ntó ka'an ntó ni ña: “Va'a vā'a tsi koo kue'én nto. Xuva ko na tā'xi ña doo é kunúu kutavi nto. Na tā'xi ña é kō'o é ká'xi ntó di.” Te kuan kōo ka'an ntó ne, ntá tsi ña kaxé'e nto é kataan núu ña é kunúu ña, nte é ká'xi ñá ne, ¿neé ntu kaidiá'vi i? ¹⁷ Te xo'ó ntáka'an o tsi ntākuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde o é vā'a ne, ¿mí'i ntu kaidiá'vi i e ntākuinti'xe kō?

¹⁸ Ntá tsi te iō ñá'a é ká'an ña: “Divi ntó né, kakuinti'xe nto Xuva kō. Xu'ú ne, kade u nuu i é vā'a. ¿Nté ntu koo nañe'e ntó ko tsi kakuinti'xe nto tē ña káde nto é vā'a? Tē kade u é vā'a ne, kutuni nto tsi kakuinti'xe ko é nuu é ntaā

i”, koo ka'an ña. ¹⁹ Kakuinti'xe ntō tsí uun tsi Xuva kō. Vá'ā ó ni. Ntá tsi kuān o ntákuinti'xe é ña vá'ā sán di ne, ntan'i, tsi ntaú'ví i. ²⁰ ¿Ntē kuān nte tuntu ntú nto? ¿Na nū'u ntó iní nto tsí ña kaidiá'vi i te da mii tsí é ntákuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde ó é vá'a? ²¹ Uva ata ika ko Ábraán ne, ¿ñā ntu te kaká'an Xúva kō tsi dóo va'á ña é xntéku ña nú nāa kan i'xá ña, Isaa, vata kaa uun doméni iña Xuva ko? ²² Íni nto vē tsí nuu é ntaā i e kuínti'xe Abraán san, tsi dé ntaa ña e kuínti'xe ña. Kutuni ko tsí da ide ña é vá'á ne, dií dií ka kuínti'xe ña di. ²³ Kuan o kúntaa vatá ó kaka'an tú'un Xuva kō: “Abraán ne, kuínti'xe ña Xuva kō ne, ka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña”, ka'an. Kaka'an Xúva kō tsí Abraán san ne, kuvi ña ña vá'a tiin ni'í ña.

²⁴ Íni ntó ve, tsí kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a, ña é ña te da míi tsí é kaka'an ña tsí kakuínti'xe ña, tsí kade ña é vá'á di. ²⁵ Kuan ó dé Raá san, ñadi'i, ña e ika luku kidaā. Kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña, tsi dóo vá'á ó dé ña da tsí'un xu'u ña mau iña ña Israeé san ne, xio itsi táxnuu ña ña da ncho ka'ní ña'a sán ña. ²⁶ Tē ña kantíto nima kó ne, ñā vādá mi kaidiá'vi kúñu kō di. Dadii tsí, tē ña káde ó é vá'á san ne, ñā vādá mi kaidiá'vi i e kuínti'xe kō.

3

Xaa kō

¹ Ntō'ó ta'an mií ko, ñā tē nté sa titín nto é vii ntó mastru iña tú'un Xuva kō, tsí iní o tsí dií ka tá'xi Xuva kō é nto'o ko, xo'ó é mastru ó, tē ña ntáde ntaa o. ² Un nti'i ó ntáko'xo ntee ó. Te iō ña é ña kakó'xo ntee ña é ká'an ñā ne, vá'á kue'en ña. Ntē ña kakó'xo ntee ña é kīni kaa sán, ³ vatá ó de ó dá kaxnuu ó kaa xu'u idú san vata koo é vii ti é ntio kō ne, ña kúvi k'ín ti mí ntio ti. ⁴ Koto nto tun ntóo san di. Nā te nté kaa na'nu. Un vá'a tsi ntii ntaika dá kainu tatsín san. Ntá tsi ña kanakāka sán ne, vava kaa kudii á utun é ntee éti i kan kanakāka nuu ña vata koo é k'ín da mí'i ká mí ntio ña. ⁵ Kuān ó kuvi ni xaa kō di. Kuān té divi á ta'vi i é dií ka lú'nti é kanñ kúñu kō ne, ntá tsi dóo ka'nu ncho vii. Kuān té un siin kudii ngñū'ú ne, ñā tē nté kaa kue'e koko ní'ni. ⁶ Xaa kō sán ne, vata kaa ñu'ú san kaa. Nā túvi neé ka ta'vi kúñu kō e dóo kini ide. Tsí divi kade i é kativi kanñ kúñu kō. Kade i é tiví ko ni ta'an kō di. Kaka'an xaa kō é kīni kaa é vē'xi dō'vi kan. ⁷ Da neé ka kiti ne, da neé ka láa, da neé ka kóo, da neé ka kiti ntute ne, kuvi kutó'ó tí ne, kuān o ntáde tó'ó ñā ti. ⁸ Ntá tsi xaa kō sán ne, xoxó kuvi kada tó'o i. Nā kākukadin xaa kō é kaka'an é kīni kaa. Kuān kaa xaa ko vata kaa koo é ñu'u tsitu xū'u ti ntidi ti. ⁹ Xaa kō sán ne, kaka'an tsi dóo va'á Xuva kō né, dadii tsi ūra í kaka'an kīni iña ña'a, ña é ede kú've Xuva kō é vata kaa mií ña. ¹⁰ Uun tsi xu'u ko kākii tú'un é vá'á ni tú'un é kīni kaa. Ntō'o tá'an mií ko, sá'ā ne, ña te kuan kóo. ¹¹ Mí kākene ntute ne, ¿vá kúvi ntu é ikan tsi kēne ntute vidin sán ni ntúte uvé san di? ¹² ¿Vá kúvi ntu kii tine'ú san utun ngñū'ú san? ¿Vá kúvi ntu kii ngoñū'ú san xo'ó tinti'ó san? Dukuān di, ña kuvi kii ntute vidin mií kākii ntute veñif san.

Xoo e dóo ki'in ñi nti'xe i

¹³ Te iō nto e dóo ki'in iní ntó, e dóo tú've nto ne, kutuni ko xoo e dóo ki'in iní i tē iní o tsí kade ña e dóo va'á ne, ñā káde ka'nu ña. ¹⁴ Ntá tsi tē dóo ntákune'u iní nto, tē dóo ncho ni'í nto iña mií ntó ne, ñā ku ká'an nto e dóo ki'in iní nto. Ká'an ntó é nuu é ntaā i. Nā ku ká'an ntó dovete. ¹⁵ Tsi é ki'in iní ntó san ne, ñuxiví san vē'xi, ñā te nta'a Xuva ko ni k'í'xi. Tsi kuān ó de ña ñuxiví sa di. Tsi nuu i sá'ā ne, nima kīni kaa nto vē'xi, tsi tó'ó e ña vá'á san kata'xi é kuān koo kada kuení nto. ¹⁶ Da mí'i ka ntákune'u iní ña'a, da mí'i ká ntio ña iña mií ña ne, ntánaā ña. Ntáde ña un nti' nti' nuu i é kīni kaa. ¹⁷ Ntá tsi te nta'a Xuva ko vē'xi e dóo ki'in iní kō ne, ña túvi nté uun nuu i é kīni kaa. Te kuntikin o tsikan ne, dōo vá'a koo kuntuo o ni ta'an kō, dōo vá'a koo vii o ni ñā nee iña é kaka'an tá'an kō. Ntuntá'ví iní ko ña. Nñ kue'én iní ko vii o é vá'á ni da xōo ka ña'a.

18 Xoo é ntio i é kuntōo vā'a i ne, na vīi ña é vā'á vatā ó ntio Xuva kō ne, kidáa ne, ní'i ntí'xe ña é vā'á koo kuntōo ña.

4

E dóo ncho kuntikin ó ñuxiví san

1 ¿Mí'i ntu vē'xi du'xēn san? ¿Nté kuī ntánāa tsí mii ntu nto ni tā'an nto? Tsi diví é ntio nima kíni ntaa nto. 2 Ió nuu i e dóo ntio nto, ntá tsi ña tuvi iña nto. Dukuān ne, ntaé'ni nto ña'a san é ntákune'u iní nto ni ña, ntá tsi ña ntáni'i nto é ntio nto. Dukuān ne, ntánāa nto ne, ntáde nto du'xēn. Ntá tsi ña kuvi ní'i nto é ntio nto, tsí ña ntaikan nto nta'a Xuva kō. 3 Kuān te ntaikan nto ne, ntá tsi ña ntáni'i nto, tsí ña vā'a o ntaikan nto. Da ti tsi é nantí'i nto nee iña é ntio nima kíni ntāa nto. 4 Ntō'o é ña ntáde ntaa nto é kuntikin ntó Xuva kō ne, ¿ñá iní ntú nto tsí tē ntántikin nto é kíni kaa sán ne, ntáxtuví mii nto Xuva ko? Xoo ña'a, ña e dóo ntio i nee iña é ña vā'a ne, kainchu'vi ñá Xuva kō. 5 Ná te dōto tsi kaka'an tú'un Xuva kō tsí Espiritu ña e tá'xi ña é kunūu nima kó ne, dōo kakukuiñū ñá ko te tūku nuu i ntántikin o, tsi dóo kakuinima ñá kō. 6 Ntá tsi díi díi ka kaxntii Xuva ko kō é vīi o é vā'a. Dukuān ne, kaka'an tú'un ña: “Ná kaxé'e Xuva kō é kūvi vīi ña'a, ña é ncho vīi ka'nu, ntá tsi dóo diní ña kaxntii ña ñá'a, ña é ña káde ka'nu san”, ka'an. 7 Dukuān ne, kué'e ntó é na kadá kú've kú'en Xuva ko iña nto. Ntá tsi ñá ku dá vā'a nto é kadá kú've tó'ō e ña vā'á san iña nto nté koo vīi nto ne, kidáa né, kunu. 8 Kunuu iní ntó Xuva kō né, kunūu mé'ñu ña ntó. Nakate nto nta'a nto, divi ntó é iō kuetsí nto. Ntantoo nto nima ntó, divi ntó é uvi ítsi ntaika nto. 9 Na kūnta'xa nima nto. Kueku nto ve kuenta iña kuetsí ntó. Tē xkuntée nto é kíni kaa san kidáa ne, kueku nto vevii. Tē dóo diní nto kidaa ne, kuntōo nta'xa kue'en ntó ve. 10 Na ntunta'vī ntó nuu Xuva kō né, divi ña nantaa dukūn ñá nto.

É ña ká'an o xoo e vā'a i, xoo é ña vā'a i

11 Ntō'ó ta'an ko, ñá kú ka'an kíni nto iña ta'an nto. Tsi tē xoo ña'a kaka'an ña é kíni kaa iña ta'an ña ne, xoo kaka'an ntée ña ña ne, kaka'an ntée ña lei Xúva kō san. Kaxntékú ku've ñá lei san te vā'á ne, o tē ña vā'a. Te kuān o kade nto ne, ñá te káde ntaa nto é káka'án lei san, tsí mii xntō kade nto ña é kaxntékú kú've iña lei san naa i é káda ntaa nto. 12 Ntá tsi uun tsi ña e tá'xi lei san. Uun ña'a tsi ña é kadé kú've dí. Tsi divi ña ne, kuvi nakáku ña ko, o kuvi nakunáa ña kō dí. Ntá tsi divín ne, ¿xoo ntu ña'an é kuvi xntékún kú'ven ta'an o?

Ña ini o nté koo kuvi uten

13 Koto nto ve, divi ntó e ntáka'an nto: “Vevii ne, o utén kí'in ntí ñuú tsikán ne, ikan kuntōo ntí uun kuia. Ikan díko ntí vata koo é kué'e diu'un ní'i ntí”, ka'an nto. 14 Ná kuān xkoo ka'an nto, tsi ñá ini nto nté koo kuvi uten. Vata ntāa viko nu'u san ntāa ntuví iña nto. Uun dá'na tsi ñu'u kó san ne, dá kantava. 15 Díi ka vā'á ó te ká'an nto: “Te Xuva kō ntio ña ne, kuntōo ntí ne, vīi ntí sá'a ne, o vīi ntí tsikan”, koo ka'an nto. 16 Vevii ne, dōo ntáde ka'nu nto kuenta iña i e ntádē kuení mii ntó é vīi nto. Ña vā'a o é kuān koo ka'an o. 17 Xoo ña'a é ini ña nee iña é vā'á vīi ña ne, ntá tsi ña káde ña ne, iō kuetsí ña.

5

Nté koo kuvi nī ña kuiká san

1 Koto nto ve, xoo e dóo kuika i. Kueku nto ne, kachu'u ntāa nto é vē'xi é ntó'o nto ve. 2 Nuu i é dokuika nto ne, e té'u ne. E dúku rkídin san dóo nto. 3 É kúdí kaá kuaán nto nī diu'ún kuí'xín nto. Divi ntāda ntaa nté o ntí'xe nima nto. Kunaá nto kuenta iña i vata tsi koo te ñu'u san i'xi nto. Tsi ña te nté kaa dokuika e ntánatee vā'a nto vevii, é kuān sá kaa ntuví sá'a. 4 Ini nto ve, tsi

xá'vi ña kade tsiñu iñá nto kaikan kuetsi kuenta iña nto, é ña ni ntá'vi nñi nto ña dā ixkadā tsiñu ña iña nto. Xuva kō, ña é kadē kù've iña un ntí'v ntí'v ne, tēkú ña tsi dóo u'vi ntákuví ña ntáde tsiñu iña nto, ña é éni nta'ví nto. ⁵Ñá tē nté kaa vá'a o intóo nto ñuxivá sa. Da mii kuē'en tsi dodíni idé nto. E'xí va'ā ntó vata kaa kiti kae'xi dé'en di'na dá ka'nī ñá ti. ⁶Divi ntō né, dōto tsi tsi'í kuétsi nto ña é dóo va'á ña'a. Xé'e ntō doxí'í ña, ña é ña tuvi kuétsi í né, ntē ña ni nadá'an ña kúñu ña.

É kütí o kuntetu ò ne, é ká'an ntá'ví ò

⁷Ntá tsi divi nto, tá'an kó, na kütí nto kuntetu nto da nté nainu xtuku Tó'o kō, vata tsi ó de ña kai'xi tsíkin san é kákutí ña kantétu ña é tññ ña kiti i san da nté tē xee ntúvi daví san. ⁸Na kütí ntō di. Ñá xtuví mii nto é kuinti'xe nto, tsi é veví nainu xtuku Tó'o kō.

⁹Ení ko, ñá ká'an ntée nto ta'an nto vata koo é ña tá'xi Xuva ko ntō é ntō'o nto. Tsi doko sa xée ña é tá'xi ña. ¹⁰Koto nto nté ò kutí ña ka'an naa Xuva ko kidaā da dóo ntó'o ña. ¹¹Xo'ò ne, ntáka'an o tsi dóo diní ña, xoo é kákutí e ntó'o i. É tēkú nto nté ò kutí ñá naní Joó san. Ini nto tsi náxnuu viko Xuva ko ña da kúvi ntó'o ña. Tsi Xuva kō ne, dóo kantunta'ví ini ña kō ne, kata'xi ña ko é vá'á di.

¹²Na tēkú va'ā nto sá'ā, ta'an ko. Ñá ku natekū nto Uva kō, nté e dukún kán, nté ñu'u san. Na kuini nto é ká'an nto é nuu é ntaā í vata koo é dá ká'an nto tsí nuu é ntaā í ne, na kūntaa ntí'xe. Te ká'an nto tsí ña'a ne, kuan kōo ntí'xe é ña'a, vata koo é ña ta'xi Xuva ko nto é ntō'o nto.

¹³Te iō ntó e dóo ntánto'o nto ne, ka'an ntá'ví nto. Te iō ntó e dóo diní nto ne, kata nto nchu'ún Xuva kō. ¹⁴Te iō ntó e dóo vitá o ini nto ne, kana nto ñatā, ña ntákuinti'xe i san, na ká'an ntá'ví ña iña ña nchokuví san. Na nakútsi nuu ña ña asete kuenta iña Xuva ko. ¹⁵Te kákuinti'xe vá'a ña kaka'an ntá'ví san ne, ntuvá'a ña nchokuví san, tsí Xuva ko naxntitsí ñá ña. Te iō kuetsí ña ne, kada ka'nu ini Xuva ko ni ña. ¹⁶Dukuān ne, ká'an nto ni tá'an nto nee iña é kuétsi nto. Ka'an ntá'ví ntó iña ta'an ntó ne, na ká'an ntá'ví ña iña nto di, vata koo é ntuvá'a nto. Tsi ñá te nté kaa kaidiá'vi te kanñ nima ñá kaka'an ntá'ví ña, ña é dóo va'á nuu Xuva ko. ¹⁷Ña é ká'an naa Xuva ko kidaā, ña é nani Eliá ne, ñatii vata tsi ntáa o xo'ò. Kanñ nima ñá ka'an ntá'ví ña kidaā é ña kñn dávi ne, uni kuía nté dáva é ña nī kñn kué'en tsi daví san. ¹⁸Kidáā ne, ka'an ntá'ví xtuku ña é na kñn daví san ne, taxnuu Xuva ko dávi san. Kidáā ne, è'nu é tātá ña'a san.

¹⁹Ntō'o tá'an kó, te iō nto é ntákudana nto itsi é nuu é ntaā í san ne, te tūku ña'a kanantiko koō ñá nto é kuinti'xe xtuku ntó ne, ²⁰divi ña é kanantiko koō ñá ña é iō kuetsí i, ña é kaika itsi kini kaa ne, na kütuni ña tsí kanakáku ña ña doxí'í san ne, ñá kúnáá ka ña, tsí kada ka'nu ini Xuva ko ni ña, kuān te dóo kue'e kuétsi ña.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pedru

Taxnū Pedru tú'un iña ña ntákuinti'xe i da mí'ri ka ntántoo ña

¹ Xu'ú é Pedrú u ne, pustru iña Jesúcrístu u. Taxnū u tú'ūn sa'á iña ña é ña te ntóo ñuú mii i, divi ña e ntántoo ñuú Pontú, ni ñuú Galaciá, ni ñuú Capadociá, ni ñuú Asiá, ni ñuú Bitinia, ² ña e náka'án Xuva kō nte dí'na vatā o ntío ña. E tsóo xio Espíritū Sántū san nto vata koo é káda ntaa nto é káka'an Jesúcrístu ne, vata koo é ntúntoo nima ntó ñiñi ña. Ñá tē nté kaa na naxnuu viko Xuva ko ntō, na tā'xi ña é kúntōo vá'a nto utén uten.

É ntantétu ō é vā'a

³ Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva ko, divi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu, tsi dóo ntúntā'vi ini ña kō né, tā'xi ña é kaku xtuku o ntá'a Jesucristu da ntóto xtuku ña é xi'i ña. Dukuān né, kúntōo díni ō é ntantétu o nūu i é vā'a é ñi'i ko te kúvi. ⁴ Tsi ñi'i ko uun doméni é ta'xi Xuva ko iña i'xá ña. Ñá kantí'i doméni san. Vá'a kue'én ne, ñá kunāá ntii dañu ntūvi. É tūvi vā'á iña nto e dukún kan tē xee nto. ⁵ Tsi da xe ntákuinti'xe nto Xuva kō ne, ñi' kue'én ini ña nada'an ña nto vata koo é xēe nto mí'i iō tū've é kúntoo nto ni ña. Ta'xi ña é kūtuni nto sá'a ntuvi tē ntí'i ñuxiví sa.

⁶ Dukuān né, kuvi kúntōo díni nto, kuān te ntánto'o nto vevii uun da'na dá iō nuu i e dóo ntii tú'un. ⁷ Káa kuaán san ne, kuān té ña kaxntíi ntii dañu ntūvi, ntá tsi ntaé'mi ña vata koo é ntí'i un ntíi ntíi nuu i é ña vá'a e ntádaka. Kuān ó kakuvi ni ntó da ntánto'o nto di. Dukuān ó kantí'i nuu i é kīni ntáa é ñu'u nima ntó ne, kutuni te vá'a o ntákuinti'xe nto. Tsi dii díi ka nuu á'vi i é kuínti'xe vá'a nto Xuva kō é vata kaa kaá kuaán san. Kídāá né, tē kuínti'xe vá'a nto, kuān te ntánto'o nto ne, ká'an Xuva kō tsi dóo vá'a nto ne, ñi'i nto dokoñu'u ntuvi tē nainu xtúku Jesucristu.

⁸ Dōo ntio nto Jesucristú, kuān té vata kiní nto ña. Kuān té ña kaíni ntó ña vevii ne, ntákuinti'xe nto ña. Dukuān ne, ñá tē nté kaa diní nto. Ntē ña xee tá'an tú'ūn é ká'an nto nté kaa e díni nto, tsi vata tsi tē ntóo nto e dukún kán vevii. ⁹ Tsi da xe e kuínti'xe nto ne, é nakáku nima nto.

¹⁰ Ntuvia dí'na ne, ña é ka'án naa Xuva kō ne, ntáka'an ñá nuu i é vā'a san é ñi'i nto vevii. Dōo nántuku ña, dōo tsixe'e ña kuēnta iña i sá'á. ¹¹ Xé'e Espíritū Cristu é kūtuni ñá nte dí'na nee iña é vē'xi é ntō'o Cristú, ni nūu i é vā'a é ñi'i ñá rkontuvi. Dōo dé kuení ña xoo ná'a ntu é vii ña sá'á ne, amá ntu kúvi di. ¹² Ntá tsi xe'é Xuva kō é kūtuni ña tsi tú'ūn e ntáka'an ña ne, ñá tē é vā'a mii ña, tsi é vā'á mii ntō. Tsi divi tú'un e ntáka'an ñá ni ntō vevii, ña e ntáka'an ntódo tú'ūn é nakáku ō. Kaxé'e Espíritū Sántū, ña e táxnū Xuva kō nte e dukún kán, é kuān o ntáka'an ña ne, ñá tē nté kaa ntio ánjē sán kutuni ñá nuu i sá'á.

Kana Xuva ko kō é vā'a kue'en na kúvi o

¹³ Dukuān ne, koo tū've nto. Kúntitō xnto. Ntánñi nima ntó kúntétu nto nuu i é vā'á san é ñi'i nto te nainu xtúku Jesucristu. ¹⁴ Vatā ó de i'xa é káde ntaa ne, ñá vii ka nto é ntio nima kíni kaa nto, vata ō dé nto kídāá dá vata kutú've nto iña Xuva ko. ¹⁵ Ntá tsi é un ntí'i é vii ntó ne, vii nto é vā'á kue'én, vatā ó de Xuva kō, ña e kána nto. ¹⁶ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: “É vā'á kue'én kúvi nto, vata tsi ō va'á mii u”, ka'an ña.

¹⁷ Xuva kō ne, kaito nteé ña kō é un é un o te vā'á o, tē ña vā'a o kade ō; ñá káde ña kuenta xoo ñá'a ō. Tē ntáka'an nto Úva nto ña ne, kúntoo koñu'u nto dá kanñi ntūvi e tá'xi ña é kúntōo nto ñuxiví sa. ¹⁸ Ini nto tsi da nakáku ña kō é dōto tsi ntáde o nuu i é ña kaidiá'vi vatá xkoó ini uváta kō, ña intóo kídāá ne,

ñá tē diu'un ni ntá'vi ña kuenta iña kó, ntē ña té diu'un kui'xín, ntē ña te káa kuaan, nté da nēé ka nuu i é kanatívi. ¹⁹ Tsí niñi Cristu e dóo nuu á'vi i e ntá'vi ña iña ko. Cristú ne, vata kaa a le'ntu é ña tuví nee kuetsí i, é ña ni kuléntú, kaa ña. ²⁰ Nté dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví san ne, dē kú'vé Xuva kō é kuān koo kuuvi ña. Ntá tsi dā nté ntuvi sá'a dá dokó sa nti'i ñuxiví sa ne, taxnuu Xuva ko ñá é vā'á tsi mii ntō. ²¹ Tsí kuenta iña ñá ne, ntákuinti'xe nto Xuva kō. Tsí Xuva kō ne, nantóto ña ña dá xi'i ñá ne, xé'e ña é dóo ka'nu ña'a kúvi ña, vata koo é kuinti'xe nto Xuva kō, vata koo é kütuni nto tsí nta'a ña vé'xi é un nti'i é vā'á iña nto.

²² É ntūntoo nima ntó e kuinti'xe nto é nuu é ntaā i. Veví ne, nñ kue'én ini nto na kuñima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Dukuān né, koo ntii ntó é kuñima ntí'xe nto ta'an nto kaní nima nto. ²³ Tsi e ní'i nto ntuvi xéé iña ntó é vata kaa te ūvi íto káku nto. Ntá tsi ña te kuenta iña uva nto ña é xi'i e káku nto ve, tsí divi tū'ún Xuva kō é kántito ntii dañu ntūvi. ²⁴ Tsí uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō:

Un ntí ntí ña'a sán ne, vata ntáa xuku ntáa ña.

E dóo nuu á'vi i iña ña veví ne, vata ntáa laa xuku ntáa.

Kaxi'i díi xuku i sán ne, kanakó'xo laa i,

²⁵ ntá tsi tū'un Xuva kō ne, kutúvi ntii dañu ntūvi,

ka'an. Tū'ún tsikán ne, divi tū'un é vā'a e ntáka'an ntódo ña ni ntō.

2

¹ Dukuān ne, ñá víi ka nto nté uun ká nuū i é kīni kaa. Ñá kaní nta'vi ka nto ta'an nto. Ñá te ūvi nuu i víi nto. Ñá ku kune'ú ini ká ka nto. Ñá ká'án ka nto é kīni kaa iña ta'an nto. ² I'xa é dā ve káku ne, dóo kanantukū é tsítsi. Kuan koo nantūku nto tū'un Xuva kō dí, divi tū'un é vā'á kue'en. Kuān koo kue'nu nto da nté nāni'i kué'en nto ntuvi va'á iña nto. ³ Tsi é ini ntó ve e dóo va'á Xuva kō.

Cristú ne, vata kaa xuu é kántito kaa ña

⁴ Ki'xi etsin nto Cristu vé, divi ñá é vata kaa xuu é kántito kaa ña. É nakuítá ña'a san xuú san, ntá tsi Xuva kō né, divi xūu é nakaxnúu ña, e ña te nté kaa nuu á'vi i kuenta iña ña. ⁵ Divi ntō né, vata ntáa xuu é kántito ntáa nto dí. Kué'e ntó é víi Xuva ko ni ntō vata koo é kúvi nima ntó vi'i ña. Ta'xi ña é víi ntó dutu ñá dí, vata koo é kue'é nto ña doméni ntuvi iña nto vata o ntío ña. Kí'i ña doméni nto, tsí ntuvá'a nto ni ña kuēnta iña Jesúristu. ⁶ Tsí uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō:

Uun kaa xuu e xtúvi ú ñuú Siuún ne,

uun xuu é nakaxnúu u é kodo nūu,

uun xuu e dóo nuu á'vi i.

Xoo é kákuinti'xe i ne,

ñá kuntā'xa ini ña kuenta iña i,

ka'an. ⁷ Dukuān né, ntō'o e ntákuinti'xe ntó ña ne, ñá tē nté kaa va'á ña, kuini nto. Ntá tsi ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i ña ne, nto'o ña vatā ó uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō:

Xúu é nakuíta ña ntáde vá'a vi'i san ne,

divi kúvi xuu ódo nūu éti vi'i san,

ka'an. ⁸ Kaka'an xtúku tū'un Xuva kō:

Naki'í ña'a san xuú san ne,

ntava ntodó ña,

ka'an. Tsi ntava ntodó ña tē ña kuinti'xe ña tū'un Xuva kō. Tsi kuan ó de kú've ña é kōo.

⁹ Ntá tsi divi ntō ne, ña'a é nakaxnúu Xuva ko kúvi nto. Dutu iñá rei kúvi nto ne, uun tatá ña'a é ntūntoo nima i kúvi nto, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Kuān ó ni ntō vata koo é ká'an nto tsi dóo vá'ā o dé Xuva kō tsi e nátavá ñá nto mí'i

e dóo neé san ne, da tsóo ña nto mí'i e dóo vá'a kaxi'i nuu mí tuví ña. ¹⁰ Di'na ne, ñá tē nee ñá'a nto, ntá tsi vevii ne, ña'a Xuva ko ntō. Di'na ne, xoxó ña'a é kantunta'ví ini ña nto, ntá tsi vevii ne, kantunta'ví ini Xuva ko ntō.

Kada tsiñu nto iña Xuva kō

¹¹ Ení ko e dóo ntio kō nto, vata ntáa ña tuku ñuu ntáa nto, é vata te vē'xi taan xnto ñuxiví sa. Dukuān ne, kaikán u nto tē ña vii nto é kīni kaa é ntio kúñu ntō é kanāa ntēe nima nto. ¹² Vá'a koo vii nto dá ntoo nto mé'ñu ña'a, ña e ñá ini Xúva kō. Dukuān né, kuān te ntáka'an kīni ña iña nto vevii tsi ña te vá'a ó de nto ne, ntá tsi kīni ña tsi ntáde ntí'xe nto é vá'a. Kídáa né, te vē'xi Xuva kō é vēxkada kú've ñá ne, ká'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹³ Kuenta iña Tó'o ko Jesúcristú ne, kuiko ñu'u nto ūn ntíi ntíi ña uve da neé ka tsiñu, kuān té ña tsiñu na'nu i, tsi divi ñá é odo nūu ña, ¹⁴ o kuān té ña tsiñu i san é kataxñu ña. Tsi divi tsiñu ña é kué'é ña na ntó'o ña ntáde é kīni kaa sán ne, ó é ká'an ña e dóo vá'a ó de ña ntáde ntaá san. ¹⁵ Ntio Xuva kō é kuān koo vii nto vata koo é ña kuvi kaa'an ntēe ña tuntú san nto, ña é dotó tsi ntáka'an.

¹⁶ Kuān té xoxó ka taxnuu i nto nté koo vii nto, ntá tsi ña ku dotó tsi vii nto é kīni kaa, tsi vii nto é vá'a vata tsí ó de ña ntáde tsiñu iña Xuva kō. ¹⁷ Kuiko ñu'u nto ūn ntíi ntíi ña'a san. Kuinima nto un ntíi ntíi ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kuiko ñu'u kué'en ntó Xuva kō. Kuiko ñu'u ntō ñá odo nūu san.

Koto nto nté o ntó'o Cristu

¹⁸ Nto'o e ntáde tsiñu nto ñe, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntō. Kuān te vá'a ña'a ña ne, ntántunta'ví ini ña nto, kuān te dóo diin ñá ne, ntá tsi kuiko ñu'u nto ña. ¹⁹ Tsi kaka'an Xúva kō tsi vá'a ó te kutíi ó é nto'o ko kuēnta iña nuu i é ña te kuétsi ko, tē ntáde ntaa o e ntio ña. ²⁰ Te ni'i nto é nto'o nto te vii nto é kīni kaa ne, çva dóo ntu nuu á'vi nto e kütii nto é ntō'o nto iña kuétsi nto san? Ntá tsi te kütii nto nto'o nto kuenta iña nuu i é vá'a é edé nto ne, tsikān é nuu á'vi i, kuini Xuva kō. ²¹ Divi tsi tsiñu kána Xuva ko ntō é vii nto. Ini nto nté o ntó'o Cristu kuenta iña nto. Dukuān ne, nán'e ñá nto nté koo vii nto vatá o dé ña. Kuān tsi koo vii nto di. ²² Divi ñá ne, nté uun ito ña ni ide ña é kīni kaa; nté uun ito ña ni eni ntá'vi ña ña'a. ²³ Dá ka'an kīni ña'a san ni ñá ne, ñá ni nantiko ko ña nté uun é kīni kaa. Dá ntó'o ña ne, ñá ni ká'an ñá te ntaáa ña. Ntá tsi ntáda ña kuenta ntá'a Xuva kō, ña e dóo ini é xntékú kú've va'a. ²⁴ Mii ñá ído ña kuétsi kō kúñu ñá dá xi'i ña ntíkā krusi kan vata koo é ña vii ka ó é kīni kaa, tsi vii o da mii é vá'a. Divi ña ni'i kui'i ña vata koo é ntuvá'a nto. ²⁵ Tsi di'na ne, ntaika xaa nto vata ntáa le'ntu, ntá tsi e ntíko ko ño nto mí tuví paxtu ntō, ña kanada'ān nima nto.

3

Nté koo vii ña e éni vi'i

¹ Dukuān dí, ñad'i, kuiko ñu'u ntō xii nto, vata koo te iō ña é ña ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō ne, nakaku ña, kuān te nté uun tú'ūn ña ni ka'an ntó ni ña, tsi dóo vá'a o ntáde nto utén uten. ² Tsi ini ña tsi dóo vá'a ó de ñad'i ñá, tsi dóo koñu'u ña. ³ Ña te e ntántukutu ntō né, nté ña te dóo vá'a o ntánekin nto díki nto, nté ña te kiti e kúvi kaá kuaan kañú'u nto, nté ña te dú'nu e dóo va'a kue'en. ⁴ Tsi é nuu xū'u nima ntó kán, e dóo vita ini nto, e dóo ñikadín nima nto. Tsi kán e díi ka nuu á'vi i nuu Xuva ko, tsi divi é ña te kánativi kue'en. ⁵ Tsi kuan ó dé ñad'i va'a san kídáa dí, ña ntákuinti'xe i Xuva kō. Edé ntaa ña e ntáka'an xii ña, ⁶ vata ó dé ntaa Sárā san é káka'an Ábraan. Kaka'an ñá tsi tó'o ña ña. Divi ntō ne, i'xá ña nto te vii nto é vá'a ne, nté uun nuu i ña te ntaú'vi nto.

⁷ Divi ntō dí, ñatíi, kuenta vii nto ñad'i nto, tsi ña túvi ntíi ña vatá ó iō ntíi nto. Kuiko ñu'u nto ñá, tsi dadíi tsi ni'i nto ntuví va'a iña nto ni ña nta'a Xúva kō. Kuān koo vii nto vata koo é ña te neé kadí nuu i tē ntáka'an ntá'ví nto.

Ña e ntánto'o i e ntáde é vā'a

⁸ Uun ká xtuku nuu i ká'an ú ni ntó. Kuédadii tsi nima ntó, un ntí' nti' nto. Na káxnúu nto ta'an nto nee iña e ntánto'o ña. Na ntuntá'ví ini nto ta'an nto. Kuinima ntó ña. Ná víi ka'nu nto ni ña. ⁹ Tē ntáde ña'a san é kini kaa ni ntó ne, ña nantíko koó nto é kīni kaa sán di. Tē ka'an kīni ña'a san ni ntó ne, ña ku ká'an kīni nto ni ña, tsi vá'a koo ka'an ntó ni ña. Tsi kána Xuva ko kō vata koo é ta'xi ña kō é vā'a. ¹⁰ Tsi uve na'a kaká'an tú'un Xuva kō:

Tsi xoo ña'a é ntio ña e dóo vá'a koo kuita ntí'xin ntuvi iña ña ne, kuenta na víi ña é ña ká'an ña é kini kaa, é ña kaní nta'ví ña ta'an ña.

¹¹ Na xtuví mii ña é víi ña é kini kaa ne, na víi ña é vā'a.

Na nantukū ña nté koo kuntuo vá'a ña ni tā'an ña.

¹² Tsi kainí Xuva ko xōo é vā'á ña'a ne, katekú ña te káka'an ntá'ví ña ni ña, ntá tsi ña ncho kini ña xoo é kīni ntáa i, ka'an tú'un Xuva kō.

¹³ ¿Xoó ntu kuví víi i ni ntó é kīni kaa te dí mii tsi nuu i é vā'a ntáde nto?

¹⁴ Ntá tsi te nto'o nto kuān te ntáde nto é vā'á ne, kuntuo dīnī nto. Nā ku dá vá'a nto tē xoó ña'a nau'ví ña nto. Ntē ña kutsú'un nto kuenta iña ña. ¹⁵ Tsi kini vá'a ntó nima nto tsi Cristú ne, díi ka ka'nu ña. Dívi ña e Tó'o kō. Koo tú've nto nté koo ka'an ntó ni da xōo ka ña'a te tsixe'e ña ntó nté kui kuinti'xé nto. Ntá tsi ña víi ka'nu nto. Kuiko ñu'u nto ña. ¹⁶ Vā'á koo víi nto vata koo é dīnī kunuū nima nto. Kidāá né, tē ka'an kīni ña'a san iña nto da ntáde nto é vā'a e ntákuinti'xe nto Cristú ne, dívi ña ne, kuka'an nuu ña.

¹⁷ Tsi díi ka vā'á ó te nto'o kō da ntáde ó é vā'á san naa i é nto'o kō da ntáde ó é kīni kaa sán, te kuan kō é ntio Xuva kō. ¹⁸ Tsi mii tsi Cristu ntó'o ña dá xi'i ña é uun ito tsi kuenta iña kuetsi kō. Dívi ña é ña tuvi kuetsi ña ne, xí'i ña kuēnta iña ko xo'o é ió kuetsi kō, vata koo é k'ín ni'i ña ko nuu Xuva ko. Xí'i kúñu ña, ntá tsi nima ña ne, ntóto xtuku. ¹⁹ Dukuān o ñe'e ña, ixka'an ntódo ña mí'i ñu'u kutú nima ña é xi'i san. ²⁰ Nā tsikán ne, ña intóo kidaá é ña ni kuinti'xe i, kuān te kutú Xuva kō intétu ña ña ñi dukuān de vá'a Noeé san tun ntóo ka'nu san. Úna ña'a kudii nakáku ña é ñu'u vá'a ña iní tun ntóo san dá nakuntéku teni nú ntute kán. ²¹ Kuan kōo vevii ne, ntántada náa o iña ña é nakaku mé'ñu ntute san, tsi nakáku o te ítsi ntute ó. Nā tē tsi kúñu dentu kō é ntuntoo, tsi nima ko é ntúvá'a ni Xuva kō kuenta iña Jesús cristu, dívi ña e ntóto xtuku ña dá xi'i ña. ²² Kúntāa ña e dukún kan vē ne, tuví ña díñi kua'a Xuva kō. Doo ntaiko ñu'ū ánjē san ña, ni ũn ntí' nti' ña odo núu san.

4

Kada tsiñu o vatá o tá'xi Xuva kō é kúvi víi o

¹ Tsi dúkuān né, vata ó ntó'o Cristu ni kúñu ña ne, kuan koo kadā kuení nto tsi kuví víi nto é ntó'o nto dí. Tsi xoo ña'a e ntó'o ña ni kúñu ña ne, é xtuví mii ña é víi ña é kīni kaa, ² vata koo e dá ntóo ká ña ñuxiví san ne, ña víi ka ña é ntio kúñu ña, tsi víi ña é ntio Xuva kō. ³ E xée ntuvi é tsoo mii ntó é edé nto vatá o dé ña'a sán dí, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō. Tsi é un ntí' é kīni ntáa ntáde ña. Ncho kada xení ña ni ñadī'i. Ntáde ku'vi ña. Da mii kuen'ēn tsi dodīni ntáde ña. Dōo ntáxi'i ña. Ntaínúu ini ña tuku xuva ña e ña ntío kue'en Xúva kō. ⁴ Dá kúdu'va ña e ña ncho kuve ta'an ká nto ña e ntáde ña nuu i é kīni ntáa ne, ntáka'an kīni ña iña nto ve. ⁵ Ntá tsi nakué'e ña kuenta ntá'a Xuva kō nté o dé ña. Tsi Xuva ko xntékú ku've ña iña ña ntantito ni ña é xi'i san. ⁶ Dukuān ne, ká'an ntódo ña tú'un vá'a san ni ña é xi'i san dí vata koo é kuntuo ña kuenta iña Xuva kō, kuān te ni'i kúñu ña é ntó'o i.

⁷ Dóko sã ntí'i un ntí'i ntí'i nuu í ve. Dukuān né, kadā kuení va'a nto. Diin diin tsi kuntōo nto vata koo é kúvi ka'an ntá'ví nto kanī nima nto. ⁸ Uun nuu i e díí ka va'a é víi ntó ne: dōó kuinima ntó ta'an nto utén uten. Tsí te kuinima kó ta'an kō ne, kada ka'nu iní o ni ña, kuān te dōo iō kuetsí ña. ⁹ Ná ku dē víni nto ví'i nto é kutúvi ta'an nto. ¹⁰ Tsí e tá'xi Xuva ko tsiñu é vā'a é víi o é un é un ō. Na víi ō tsiñu é vā'á san é vā'á ta'an ko vatā ó de ña ñu'u nta'a i tsiñu na'nu é xe'é Xuva kō. ¹¹ Xoó ña'a é kaka'an ñá ne, na ká'an ñá vata ō xe'é Xuva kō é ká'an ña. Xoó ña'a é kaxntii ña tá'an ña ne, na kōó ntii ña víi ñá vata ō xe'é Xuva ko ntii ña é víi ñá, vata koo é da nēé ka é víi ō ne, ká'an ña'a sán tsi dóo va'á Xuva ko ni i'xá ñá Jesucristu. Ká'an ō tsi dóo va'á ña. Na kadā kú've ka ña é un ntí'i ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

É nto'o kō é kuntikin ó Cristu

¹² Ení ko e dóo ntio kó nto, ñá ku kadā kuení nto te ñu'u nto mé'ñū ñu'u é kai'xí san é kaito nteé Xuva ko ntō. ¹³ Ná ku da kudú'va nto, tsi díni koo kuntōo nto e ntánto'o nto vata ō ntó'o Cristu, vata koo é díí díí ka diní nto ntúvi tē nainu xtúku ña, tē ntii díto ña é kaxi'í nuu ka'nu ña. ¹⁴ Te ká'an nteé ña'a san nto tsi ntákuinti'xe nto Cristu ne, dōó diní nto tsi Espíritu Xuva kō e dóo va'a vexkútúvi ñá ni ntō. ¹⁵ Ió ña'a ne, ntánto'o ña e é'ni ña ña'a ne, ō du'u ña ne, o dé ña é kīni kaa ne, ō kīni nuu ña iña ña'a san. Nta tsi ña kuān koo víi nto. ¹⁶ Ntá tsi te xoó ña'a ntánto'o ña e ntántikin ñá Cristu ne, ñá kúka'an nuu ña. Tsi naku'é ña sintiá'vi nta'a Xuva kō é xe'é ña é kuān koo nto'o ña kuenta iña ña.

¹⁷ E xée ntúvi é xntékú kú've Xuva kō. Te dí'na xo'o xntekú ku've ñá iña kó ne, ¿nté koo víi ña ni ñā'a san, ña é ña ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō? ¹⁸ Tē dá kuetsi ntánakú ña é vā'á san ne, ¿nté koo kuvi ní ña ntáde é kīni kaá san, ní ña é iō kuetsí i san? ¹⁹ Dukuān né, divi ña e ntánto'o ña tsi kuān o ntío Xuva kō é víi ñá ne, ñá kōó da'na é víi ña é vā'a. Na ntáda ña kuenta nima ñá nta'a Xúva kō, ña é ede vā'a ña, ña e nté uun ito ña tsoo míi ña ña.

5

Itsi iña ña ntákuinti'xe i

¹ Ví'a ve ne, ncho kué'e ú itsi iña ñáta, ña odo núu iña nto. Xu'ú ne, ñatā ú dí ne, iní u nté ō ntó'o Cristu ne, dadíi tsi ní'i ko ni ntō é vā'a é tá'xi ña ko te nainu xtúku ña. ² Kuenta víi nto ña e tá'xi Xuva ko nto vatā ó kade paxtú san kuenta a le'ntu ña. Ná te kué'e kuetsi ña nto é víi nto, tsi dodíni nto víi nto. Ná tē é diu'un ntío nto, tsi kanī nima ntó víi nto. ³ Ná ku víi nto tó'o ña'a, ña e ntáde nto kuenta, tsi nañ'e ntó ña nté koo víi ña vatā o ntáde nto. ⁴ Tē ntii díto paxtu ñá odo núu san ne, ní'i ntō doméni e dóo va'a é ña kantí'i.

⁵ Dukuān dí, na kuetsí, kuiko ñu'u nto ñata, ña odo núu san. Un ntíi ntíi ntó ne, ñá víi ka'nu nto ni tá'an nto. Tsi uve na'a tú'un Xuva ko kaka'an: Ná kaxntii Xuva ko ñā'a, ña e ntáde na'nu iña mii i, tsi kaxntii ña ña ntā'vi, ña é ña ntáde na'nu san, ka'an. ⁶ Ntā'vi tsi koo víi nto nuu Xuva ko, ña e dóo ntii iní í, vata koo é kada ka'nu ña nto té xee ntúvi. ⁷ Da nēé ka nuu i e ntádē kuení nto ne, ntada nto kuenta ntá'a ña, tsi divi ña kade ña nto kuenta.

⁸ Ntító víi nto kuntōo nto. Koto nto tsi é ña vā'á sán ne, kanāa nteé nto vatā ó de ñaña, kiti kakachu'u ntáa é kaika ti kanantuku ti nee iña é ká'xí ti. ⁹ Ná víi nto é ntío i, tsi kuinti'xe vā'a nto Xuva kō. Tsi ini nto tsi dadíi tsi ntánto'o ta'an nto dá kanī ñuxiví sa. ¹⁰ Ntá tsi tē kúvi é ntó'o kudii nto ne, Xuva ko tá'xi ña é kuinti'xe kue'en nto. Ta'xi ña é kútíi nto é un ntí'i. Ta'xi ña é kútu've vā'a nto nee iña e ntákuinti'xe nto, tsi divi ña e dóo va'á ña. E kána ña kō é ní'i ko é

vā'á nta'a Cristú ne, ntavá'a ña nto. ¹¹ Ká'an ō tsi dóo va'á ña, tsí kuvi víi ña é un nti'i ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

¹² Nta'a ení ko Silvanu, ña e dóo de ntaa, kuíni ko, de vá'a ú tutú sa'a vata koo é tá'xi kudií u nto itsi, vata koo é ká'an u ni ntō tsi sá'á é nuu é ntaā i iña é vā'a e tá'xi Xuva ko kō. Itsi sá'á tsi kuntikin nto.

¹³ Ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ñuu Babiloniá ne, taxnúu ña ntiusi nto. Dadii tsi nakaxnúu Xuva ko ña ni ntō. I'xá ko Marcú ne, taxnúu na ntiusi ntó di.

¹⁴ Nanume nto ta'an nto é kuinima tá'an nto é nuu é ntaā i.

Vā'a vá'a tsi koo kuntōo nto, un nti'i kue'en dú'va nto, tsi ntáduku ntée nto Cristu.

Tutu é kuvi ūvi e táxnūu San Pedru

Taxnūu Pedru tú'un iña ña ntákuinti'xe i

¹ Xu'u é Simuun Pedrú u ne, kade tsiñu ú iña Jesúcrístú ne, pustrú u iña ña. Taxnūu u tú'un sa'á iña nto, tsi é nī'i nto é dadii kuinti'xe nto nī kó, tsi dóo vá'á ó de Xuva ko ni Jesúcrístu, ña é nakáku kō ne, ñá káde ña kuenta xoo ná'a o. ² Dií dií ka kue'e na tā'xi Xuva kō é vá'á iña nto, é kuntōo vá'a nto, tsi ini nto Xuva kō ne, iní nto Tó'o ko Jesúú di.

Nte ntáa ña ntákuinti'xe i

³ Tsi dóo ntii iní Xuva kō né, ta'xi ña kō é un nti'i é kantio kō é nī'i ko ntuví va'á iña ko, é un nti'i é kantio kō é vii o é vá'a, tsi ini o ña. E kána ña kō, tsi dóo ka'nu ña ne, dōo va'á ña di. ⁴ Dukuān ne, e tá'xi ña ko xū'u ña é vii ñá nuu i e dóo ka'nu, nuu i e dóo nuu á'vi i, vata koo é ntuvá'a nima ntó vata kaa mii ña, te xtuví mii nto é kánatívi ñuxiví san é ntio nima kíni ntáa nto. ⁵ Dukuān né, di'na na kuinti'xe nto ne, kidáá né, kanāi nima nto vii nto é vá'á di. Kidáá né, nakuā'a ká nto vata koo é kutu've nto iña Xuva kó di. ⁶ Ñá víi ka nto vatā ó ntio nima kíni ntáa nto. Na kūtíi nto é un nti'i né, kunuu iní ntó Xuva kō. ⁷ Kuinima ntó ta'an nto, ña kuinti'xe i sán ne, kuinima ntó da xóo ka ña'a di.

⁸ Tē ini nto nuu i sá'a ne, kuān koo vii nto utén utén ne, kunuu á'vi ntuví iña nto. Nā tē é ntaā i é ini nto Tó'o ko Jesúcrístu. ⁹ Xoó ña'a, ña é ña káde nuu i sá'a ne, vata kaa ña kuāa kaa ña, vata kaa ña é ña káxi'i va'á nuu i. É kúnaá ini ña tsi é ntuntoo nima ñá kuétsi é edé ña kídaa. ¹⁰ Dukuān né, ta'an ko, dií dií ka ntukú nuu iní nto é kūtuni vá'a nto tsi nuu é ntaā i é nakaxnúu Xuva ko ntó, e kána ña nto. Te kuān koo vii nto ne, ñá kō'xó ntēe ka nto nuu i é kíni kaa. ¹¹ Kidáa ne, ña kada vini kué'en tsi Xuva kō é kí'in nto mí kadé kú've Tó'o ko Jesúcrístu, dávi ña é nakakū ñá ko, ntii dañu ntūvi.

¹² Dukuān ne, nguentúvi nanu'u u iní nto nuu i sá'a, kuān te é ini nto, kuān te ntákuinti'xe vá'a nto é nuu é ntaā i e téku nto. ¹³ É vá'á, kuiní ko, é ká'an ka u é naka'an ntó sá'a, dá tuví ka u ñuxiví san. ¹⁴ E tá'xi Tó'o ko Jesúcrístu é kūtuni ko tsi ña na'á ka kutúvi u ñuxiví sa. ¹⁵ Dukuān ne, kaxío ntii u é nakuā'a vá'a ú nto sá'a vevii, vata koo é naka'an nto nuu i sá'a rkontuvi dá xoxó ka u.

Iní nti e dóo ka'nu Cristu

¹⁶ Tú'un é nañe'é nti nto kuenta iña i é nañu xtúku Tó'o ko Jesúcrístu é ña te nté kaa ntii iní ña ne, ñá te ni tává dikí mii nti, tsi ini nti ntuxnúu mii nti Tó'o kō e dóo ka'nu ña'a ña. ¹⁷ Tsi xé'e Xuva kō e dóo va'á iña ña, é kuiko ñu'u o ña. Tsi díto nte e dukún kan vè'xi tatsin Xuva ko, kaká'an, "Sá'a Í'xá mii ko e dóo kakuinimá ko, e dóo diní ko ni ña", ka'an. ¹⁸ Nti'i ne, tékú nti tatsin san é vè'xi nte e dukún kán, tsí dadii ntóo ntí ni ña rki uku kuikó san.

¹⁹ É kūtuni ko tsi nuu é ntaā i é ntáka'an ná'a san kídaa, ña é ká'an naa Xuva ko. Vá'á ó te vii ntó kuenta tú'un e ntáka'an ña san, tsi vata kaa ñu'u é káxi'i nuu mii née san é dá nté xēe ntúvi tē nañu xtúku Cristu é naxi'i nuu ña nima nto. ²⁰ Ntá tsi di'na kantio é kūtuni nto tsi tú'un é ūve na'a kaká'an Xúva ko kuēnta iña nuu i é kúvi ne, ñá te da xóo ka ña'a ni tává dikí mii ña. ²¹ Tsi ña é ká'an naa Xuva ko kídaa ne, ñá te dikí mii ña ni tává ña é ntáka'an ña, tsi Espiritú Sántu san nañe'é ñá ña nté koo ka'an ña.

2

*Ñ'a'a, ña e ntánañe'é dovete
(Judás 4-13)*

¹ Ntá tsi kídaā ne, xíō ña'a e táva dikí mii ña é kā'an ñá doveté ne, kuān koo vií ña'a san ni ntó di. Nakuā'a ña nto tú'un é ña te tú'un Xuva kō. Nakua'a xu'ū ñá nto nchú'un veté é kaido doxi'i. Ká'an ñá tsí ña te Xuva kō ña é nakakú ña. Ntá tsi kantí'i tsi nakúnaá mii ña kúñu ña. ² Ná te da díi ña'a kuntikin ñá ña é vií ña é kini kaa vatā ó de ña di. Kuenta iña ñá ne, ká'an kīni ña'a san iña itsí va'á san. ³ Dōó ntio ña diu'ún ne, nañ'e ñá nto tú'un é kúdií dovete vata koo é kukuika ña kuenta iña nto. Ntá tsi nte éma tsi iō tu've é ntó'o ña. Ña ná'a ka dá ni'i ñá doxi'lí san.

⁴ Ná ni de ka'nū iní Xuva ko ní ánjē san é ede é kīni kaa, tsí nakuíta nuu ña i dō'vi kan mí neé kue'en, mí ku'un kutu dá nté xēe ntúvi é xntékū kú've Xuva ko ūn ntií ntií ña'a. ⁵ Ná ni ntuntá'vi ini ña ñatā, ña intóo kídaā di. Mii tsí Noeé san é kā'an ntódo ña tú'un va'á san ne, nákakú Xuva ko ña, ni ū'xe ñá'a ká, dá náxntekū ñá ntute é nakúntéku teni dá kanñi ñuxiví san, mí ntántoo ña kini ntáa san. ⁶ E'mi kue'en Xúva ko ñūú Sodomá, ni ñūú Gomorá di. Ntáda ña xaa é un nti'i, vata koo é na kīni ña kini ntáa san nté koo nto'o ña di. ⁷ Ntá tsi nakáku ña ña é naní Loó san, tsi dóo va'á ña'a ña. Dōo u'vi kúvi ña tsi dóo ntáde xení ña'a san.

⁸ Dōó dutsí kuíni ña ntáduku ntée Xuva ko san dá ini ña nté o de ña ñūú ña, da téku ña e dóo ntáka'an kīni ña'a san. Nté éma tsi ña ni ntio kué'en ña nté o de ña ntántoo ni'i ña. ⁹ Ini Xúva kō nté koo nakáku ña ña ntáduku ntée ña da ntánto'o ña. Ini ña nté koo kué'e ña é ntó'o ña kini ntáa sán di dá nté xēe ntúvi é xntékū ku've ñá ña'a san. ¹⁰ Díi díi ka kué'e ña é ntó'o ña ntáde e ntáka'an nima kīni ntáa ña, iña ña é ña ntaíko ñu'u ña odo nūu iña ña. Ná té ntákuka'an nuu ña; ntáde ña da neé ka nuu i é ncho vií ña. Nté ña ntaú'vi ña é kā'an ntee ña ña é odo nūu e dukún kán. ¹¹ Ntá tsi mii ánjē sán ne, kuān te díi ka ntií ini ñá ne, kuān te díi ka kuvi vií ña ne, ntá tsi ña te ntáka'an ntée ña ña nuu Xuva ko.

¹² Ntá tsi ña kuān ntáa sán ne, vata ntáa kiti é ña tuví nee ntáde kuení ti ntáa ña. Ntáde ña vata tsi káan ini ña. Kiti sán ne, ntánakaxa ti ne, da ntátin ña ti ne, da ntaé'ni ñá ti. Kuan ntáa ña di. Tsi ntáka'an kīni ña nuu i é ña ntákutuni vá'a ña ne, kuān tsi koo kuvi ña di vatā ó kaxi'i kiti san. ¹³ Nto'o ña dí vata tsi ó nánto'o ña ña nguí san. Dōó diní ntio ña vata tsi káan ini ña, da neé ka tsi ura. E dóo dentu ña. É kuíni ña e ntáde ña doka'an ne, dōo diní ña ntaé'ni nta'ví ña nto da ntaé'xi dadíi ña ni ntó.

¹⁴ Da xōó ka ñad'i ntaíni ña ne, ncho kini dikí ña ña. Ná kantā'á ña e ntáde ña é kīni kaa. Ntáde ña vata koo é kuntikin ña'a san ña, ña é vata kutú've vá'a i iña Xuva ko. É kutú've ña é k'íi ña da neé ka nuu i é ntio ña. Ntá tsi dóo ni'i ña é ntó'o ña nta'a Xuva kō. ¹⁵ Xtuví mii ña itsí va'á san ne, dá dotó tsi ntaika ña. Ntáde ña vatā o dé Balaan, i'xá Beu, ña e dóo ntio i é ni'i diu'un dá edé ña é kīni kaa. ¹⁶ Ntá tsi uun buru de tíi ti ni ña kuenta iña kuétsi ña. Kuān té ña kuvi ká'an búru sán ne, ntá tsi ni'i ti tatsin ñá'a, kaka'an ti é ña ku dé ka ña é kīni kaa.

¹⁷ Ña kuān ntáa sán ne, vata ntáa pusu é itsi nūu ntáa ña, vata ntáa viko é kue'en ni'i tatsin. Ní'i ña é ntó'o ña ntií dañu ntuvi dá kuntōo ña mí dóo neé kue'en, e xtúvi tu've Xuva ko iña ña. ¹⁸ Tsí da dotó tsi ntáka'an ña nuu i e dóo na'nu ne, ntáde ña é kō'xó ntée xtuku ña'a san nuu i é kīni kaa, ña é dá vé kii nteé xio ta'an ña e ntáde é kīni kaa san. ¹⁹ Ntáka'an ña ni ñá'a san tsi kuvi kaka xaa ña ve, ntá tsi ntáde tsi mii ña é káde tsiñu ña iña i é kīni kaa san. Tsí da neé ka nuu i é kuvi vii ni ūun ña'a ne, diví é kúvi tó'o ña. ²⁰ Te xtuví mii ña nuu i é kīni kaa é ió ñuxiví san te ini ña Tó'o ko Jesúcristu, ña é nakáku kō ne, ntá tsi te kīni nuu xtúku ña nuu i é kīni kaa sán ne, te kúvi vii é kīni kaa san ni ña ne, da díi díi ka nta'ví de ña é vata kaa di'na. ²¹ Díi ka vá'á ó té dí ña ni ini kue'en ña itsi vá'á san é xtuví mii ña da rkontúvi é ini ña tú'un Xuva kō é nakuā'a ña'a

san ña. ²² Kuan kōo kúvi ni ña vatá xkoó ka'an ñá'a san: “Kanakaná'xí xtuku tina san e ntú'xen ti. Kanakutsi o kútsin san ne, ntá tsi kanakunúu nto'o xtuku ti nto'xo san”, xkoó ka'an ñá'a sán di.

3

Nainu xtúku Tó'o kō

¹ É uvi ito táxnūu u tú'un san iña nto, ení ko e dóo ntio kó nto. É uvi ito kaka'án u ni nto sá'a vata koo é kuntitō nto é kadā kuení va'a nto. ² Nanū'u ntó iní nto nté o ntáka'an ñá'a, ña é ka'án naa Xuva ko kidaa, ni tú'un e xtúvi Tó'o kō, ña é nakáku kō, é nañé'e ñá kō.

³ Di'na kutuni va'á nto sá'a: tē xee ntúvi é dokó sa ntí'i ñuxiví san ne, ki'xi ña'a ña é narkintéé Xuva kō, ña é dotō tsi vii é ntio nima káni ntáa í ne, ⁴ ká'an ña: “¿Nté ntu o kúvi ni tú'un é kaka'án Cristu é nainu xtúku ña? Un tsi nte dá xi'i úvata ika kō né, kuan tsi ó kakuvi vata o kúvi nte ntúvi dá iñi ntu'u ñuxiví sa”, koo ka'an ña. ⁵ Ña kuān ntáa sán ne, ñá ntio ña kutuni ñá tsi nté ntúvi di'na xtúvi Xuva kō é kōo e dukún kan ni ñuxiví sa. Nté iní ntute kan vè'xi ne, mé'ñū ntute san túvi di. ⁶ Ntá tsi ntute san kúvi ide é nakunáa ñuxivi e itúvi kidaa dá nakuntéku. ⁷ Ntá tsi xtúvi xtuku Xuva ko, kaka'an ña tsi e dukún kan ni ñuxiví sa é ntoo veví ne, é natsoo va'a ña é ká'mi ña ntuvi dá xntékú ku've ñá iña ña'a, ntuvi dá nantí'i ña ña'a, ña é ña ni kuinti'xe i ña.

⁸ Ñá ku kúnaa ini nto sá'a, ení ko e dóo ntio ko, tsi é uun ntuvi ne, vata kaa uun míil kuña, kuini Tó'o kō ne, uun míil kuíá ne, vata kaa uun ntuvi, kuini ña. ⁹ Ñá te kanakuí Xuva kō é kadā ntaa ña tú'un e tá'xi ña xu'u ña. Ío ña'a sán ne, kuān o ntáde kuení ña. Ntá tsi Xuva kō ne, kantétu ña kuenta iña nto dá kuíi dá kuíi tsí, tsí ña ntio ña é kúnaa nté uun ña'a. Ntio ña é natívi iní un ntíi ntíi ña'a san kuétsi ña.

¹⁰ Ntá tsi xee ntúvi te vèxkada kú've Tó'o ko ñuxiví sa. Da néé ini tsí kō nainu ña vata kaa uun ña du'u. Kidaa né, uun ito tsi ntí'i e dukún kan é dóo donchu'vi koo kañú'u ne, uun ito tsi koko kue'én da néé ka ntí'i é ío ñuxiví sa di.

¹¹ É ini o tsi kuan koo kuvi ní é un ntí'i né, jdukuān ne, vii nto é vā'á, vii nto da mii kuē'en tsi é ntio Xuva kō ¹² da ntantétu nto ntuvi é ntixkada kú've Xuva kō! Vii nto vata koo é nainu kantí'i ña. Ntúvi tsikán ne, koko e dukún kan ne, naku've é un ntí'i. ¹³ Ntá tsi tá'xi ña xu'u ña tsi koo e dukún xéé ni ñuxiví xéé san, mí'i é ña te nté kaa vá'a koo. Sá'a e ntántétu o.

¹⁴ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, ñi dukuān ntantétu nto é kuān koo kuvi sá'a né, koo ntii nto vii nto é vā'á san vata koo é kuvi ka'an Xúva kō tsi ña tuví nee nuu i é ña vá'a nima ntó, nté ña tuví nee kuétsi ntó, tsí ntoo vá'a nto.

¹⁵ Kiní nto tsí da kuíi dá kuíi tsí kantétu Xuva kō vata koo é nakáku o. Kuān o kaka'an tá'an kō Pablú san di, ña e dóo ntio ko, da táxnūu ña tutú iña ntó, vata o xé'e Xuva kō e dóo ki'in iní ña. ¹⁶ Un ntíi ntíi tutu é kataxnūu ña ne, é kaka'an ñá iña i sá'a. Ío nuu i e dóo vi'xín o é kaka'an ña. Ña e ñá ini, ña é vata kuinti'xe vá'a i ne, ntánadama ña tú'un Pablu, vátá o de ña ni tú'un Xuva kō é nguíi san. Ntá tsi kuenta iña mii ña é ki'in ña dō'vi kan.

¹⁷ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, di'na kutuni nto sá'a ne, koto nto te ña kuntiní nto ña'a, ña e ntáde nuu i e dóo xii kaa, vata koo é ña xtúvi mii nto é kuinti'xe vá'a nto, ¹⁸ tsi díi díi ka kutu've nto iña Tó'o ko Jesú cristu, ña é nakáku kō. Ká'an o veví ni ntii dañu ntúvi tsi dóo ka'nu ña. Kuan tsí koo é ká'an u ni ntó.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Juan

Ŋa é káta'xi ntuvi iŋa ko

¹ I'a ntaa ntí ni ntó iŋa Cristu, ŋa é dukuān tuvi dá iŋi ntu'u ŋuxiví sa. Tēkú ntí iŋa ŋa ne, iní nti ŋa nuu mií nti di. Ito ntee nti ŋa ne, tiin nta'ā ntí ŋa di. Ŋa sá'ā ne, ŋa é kāka'an o e Tú'un Xuva kō, ŋa e tá'xi ntuvi iŋa ko. ² Tsi tá'xi Xuva kō é kīni nti ŋa kata'xi ntuvi iŋa ko. Iní nti ŋa ne, kaka'an nti ni ntó é nuu é ntaā í iŋa ŋa. Kaka'an nti ni ntó ve iŋa ŋa'a san, ŋa kata'xi ntuvi iŋa ko é ŋa kantí'i. Tsi dukuān tuvi ŋa ni Xuva kō nte ntúvi di'na ne, tá'xi Xuva kō é kīni nti ŋa. ³ Kaka'an nti ni ntó nee iŋa é ini ntí, nee iŋa e téku ntí, vata koo é kuédadii tsi nima nto ní nti vata tsí ó e kuédadii tsi nimá nti ni Xuva ko ni I'xā ŋá Jesucristu. ⁴ Sá'ā é kāka'u ntí iŋa ntó vata koo é kuntuo díni kue'en ntó ni nti.

Ŋá te neé te nīñú Xuva kō

⁵ Tú'un sa'á nañé'e Jesucristú nti ne, kaka'an nti ni nto vē. Vá'ā kue'en Xúva kō. Ŋa túvi nee iŋa é kīni kaa iŋa ŋa. ⁶ Tē ntáka'an o tsí dadii tsi o ni ŋa ntá tsi ntáde o é kīni kaa ne, ntáka'an ó dovete; ŋá tē nuu é ntaā í e ntáde o é vatā ó ntio Xuva kō. ⁷ Ntá tsi te vīi o é vā'á vatā ó de Xuva kō ne, kuédadii tsi nima ko ni ta'an ko un ntíi ntíi o. Kidáa ne, níñi I'xā ŋá Jesucristu kanakate kuétsi kō.

⁸ Te ká'an o tsí ŋa tuvi kuétsi kō ne, ntaéni nta'ví mii ō kúñu kō. Ŋá ntántikin ntí'xe o itsi Xuva kō. ⁹ Te ká'an o ni Xuva ko tsi iō ntí'xe kuétsi kō ne, ini o tsi vii ŋa é vā'á ne, kada ka'nu iní ŋa ni ko kuétsi kō. Nakate ŋa nima ko é un ntí'í é kīni kaa san. ¹⁰ Te ká'an o tsí ŋa tuvi kuétsi kō ne, vata tē ntáka'an o tsí vete Xuva kō. Ŋa ntákuinti'xe ko tū'un é kāka'an ŋa.

2

Kanada'an Cristu ko

¹ I'xá mii ko, i'a kaka'an u ni nto sá'a vata koo é ŋa vii nto é kīni kaa. Ntá tsi te vīi o é kīni kaa ne, ió xoo é nada'an i kō nuu Xuva ko. Jesucristu ŋá ne, vá'ā kue'én ŋa. ² Tsi ntá'vi Jesuu iŋa kuétsi kō da éti ŋa niñi ŋa ntíkā krusi kan. Ŋá te da mii tsi iŋa kuétsi mii kō, tsí iŋa kuétsi e ntáde un ntíi ntíi ŋa ntoo ŋuxiví sa.

³ Kutuni ko tsí ini ntí'xe o Jēsuu te ntáde ntaa o é kāka'an ŋa é vīi o. ⁴ Xoó ŋa'a é kāka'an ŋa tsí ini ŋá ŋa, ntá tsi ŋa káde ntaa ŋa é kāka'an ŋa ne, da mii kué'en tsi é kāka'an ŋá dovete. Ŋá Iní ka'an ŋa é nuu é ntaā í. ⁵ Ntá tsi xoo ŋá'a é káde ntaa ŋa é kāka'an Xúva kō é vīi ó ne, kakuinima ntí'xe ŋa Xuva kō. Dukan o kútuni ko te I'xa é káduku ntéee ntí'xe Xuva kō. ⁶ Xoó ŋa'a é kāka'an ŋa tsí uun tsi nima ŋá ni Xuva kō né, na vii ŋa é vā'á vatā o dé Jesuu.

Tū'un xee é kāka'an Xúva kō é vīi o

⁷ Ntó'o, tá'an ko e dóo ntio ko, ŋá te nūu í e xee san é kāka'an nti ni ntó. Kaka'an xtúku ntí ni nto nūu í e Iní nto nte ntúvi di'na. Tū'un san e téku nto kidaa ne, sá'a kāka'an xtúku ú ni ntó. ⁸ Ntá tsi i'a kade vá'a ú uun tú'un xee é nuu é ntaā í iŋa Cristú ne, iŋa ntó di. Tsi kaita ntí'xin é kīni kaa san tsi é xee nuu í e nuu é ntaā í, vatā ó kaita ntí'xin é neé san dá kākene ngántíi san.

⁹ Te iō ntó ntáka'an ntó tsi ntaíka nto mí káxi'í ne, ntá tsi ntákune'u iní nto ni tā'an nto ne, vata te ntaíka dukan ntó mi é nee. ¹⁰ Xoo e ntákuinima í ta'an í ne, vata té ntoo ŋa mi é káxi'í. Ŋá ntio ká ŋa vii ŋa nuu í e kīni kaa. ¹¹ Ntá tsi xoo e ntákune'u iní í ni tā'an í ne, vata te ntaíka dukan ŋá mi é nee. Ŋa ini ŋa nté koo vii ŋa, tsí vata tē ŋa kaxí'í nuu ŋa mí'í k'ín ŋa, tsí dóo nee.

¹² Kaka'án u ni nto, i'xa, tsi e dé ka'nu iní Xuva ko kuétsí nto tsí xi'i Jéssuu kuénta iña nto. ¹³ Kaka'án u ni nto, ūva, tsí ini nto ña é tuví di'na da iñi ntu'u ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuétsi, tsi e kúvi idé nto ní tó'ò e ña vá'á san.

Kaka'án u ni nto, i'xa, tsí ini ntó Xuva kō. ¹⁴ Kaka'án u ni nto, ūva, tsí ini nto ña é tuví di'na da itúvi ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuétsi, tsi dóo ió ntíi ntó, tsí ini va'á nto tú'un Xuva kō ne, e kúvi idé nto ní tó'ò e ña vá'á san.

¹⁵ Ñá ku kuiníma ntó nuu i é kīni ntáa san é ió ñuxiví sa; ntē ña ku dé kuení nto é víi nto é kīni kaa vatā ó de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Xoo é kākuintima í nuu i é kīni ntáa san é ió ñuxiví sa ne, ñá kākuintima ñá Xuva kō. ¹⁶ É un nti'i nūu i é kīni ntáa é ió ñuxiví sa ne, ñá te nta'a Xuva ko vē'xi, tsí i'a tsí kīi mii ñuxiví sa. Nee iña é ntio nima kīni kaa ko, nee iña é kīni kaa é koto ó, nee iña é káde i é víi o e dóo ka'nu ña'a o ne, sá'á é káta'xi ñuxiví sa. ¹⁷ Kué'en kánti'i ñuxiví sa ní é un nti'i nūu i é kīni ntáa. Ntá tsi xoo ñá'a é káde ntaa ña é ntio Xuva kō ne, kutuví ñá ni Xuva ko ntii dañu ntúvi.

Nee é nuu é ntaā i ne, nee é dovete

¹⁸ I'xá mii ko, dokó sa nti'i ñuxiví sa. Tékú nto tsí ki'xi uun ña'a, ña kada ne'u iní nī Cristu. É tātīn ña xée ñá ve. Dukuān ne, kutuni ko tsí dokó sa nti'i ñuxiví sa ve. ¹⁹ Ña kuān ntáa sán ne, kīi nteé xio ña kō, é dadīi ika o ni ña, tsí ña te kuédadīi nima ñá ni kō. Tē dí uun tsi nima ñá ni kō né, kuan tsí o ntaika dadīi o ni ña. Ntá tsi kīi nteé xio ña kō vata koo é tidito tsí ña te iña ko ña é un nti'i ña.

²⁰ Ntá tsi Jesuú ne, tá'xi ña Espíritū Sántū é kunūu ña nima ntó vata koo é kūtuni ntó nee iña é nuu é ntaā i iña ña. ²¹ É kuān ó kaka'u ú ne, ñá te kaká'án u é ña ini nto nee iña é nuu é ntaā i, tsí ini vá'a nto. Da neé ka dovete ne, é ini nto tsí ña te nuu é ntaā i. ²² ¿Xoo ntu e dóo vete i? ¿Ñá ntu te ña é kāká'an tsí Jesuú ne, ña te dívī ña é taxnuu Xuva kō? Ña kuān ntáa sán ne, kade ne'u iní ña nī Cristu, tsí kaka'an ña tsí ña te nuu é ntaā i é dadīi Xuva ko ni i'xá ña. ²³ Xoo ña'a é kāká'an ñá tsi Jesuú ne, ña te dívī ña é taxnuu Xuva kō ne, ñá ini ña xoo é Xuva kō di. Ntá tsi xoo ña'a é kāká'an ñá tsi táxnuu nti'xe Xuva ko i'xá ñá Jesuú ne, ini ñá Xuva kō di.

²⁴ Dukuān né, xnūu nto nima nto tú'ūn e téku nto dí'na. Te naka'ān ká nto tú'ūn sa'á ne, kuví uun tsí nima ntó ni Xuva ko, ni i'xá ña. ²⁵ Jesucristú ne, xé'e ña xu'u ña tsí ta'xi ña ntuví vā'á iña ko ntii dañu ntúvi.

²⁶ Kaka'án u ni nto sá'a tsí ió ñá'a é ncho kani nta'ví ña nto. ²⁷ Ntá tsi é nti'i nto Espíritū Sántū sán ne, ñá kantio é nakuá'a tuku ña'a nto. Tsi e tá'xi Jesucristu Espíritū Sántū sán ne, dívī ña kanañ'e é ñá nto é un nti'i. Ñá tē dovete kaká'an ñá ni ntó, tsí nuu é ntaā i. Kuntoo dadīi nto nī Cristu, vatā ó kanañ'e é Espíritū san nto.

²⁸ Kaka'án u ni nto ve, i'xá ko, te kuntoo dadīi nto nī Cristu vata koo é tē ntii díto ña ne, kunteé ini ko ña, ñá te kūka'an nuú ko ña tē xee ña kidaā. ²⁹ Ini ntó tsí dóo va'á Xuva kō. Dukuān né, da xoo ka ña'a é káde ña é vā'á ne, dívī ña é i'xá nti'xe Xuva ko ña.

3

I'xa e ntáduku ntée Xuva kō

¹ Koto nto nté ntu kaa dii kakuinima Xúva ko kō, tsi tá'xi ña é kuví o i'xá ñá ne, i'xá nti'xe Xuva kō kúvi ó. Ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, ñá ini ñá xoo ñá'a o, tsí nte ñá ini ña xoo é Xuva kō di. ² Ntó'o tá'ān kō e dóo ntio kó nto, é i'xá Xuva kō kúvi o vevii ne, vata kutūni kó nee iñá ntu ntuví o ve tē kúvi, ntá tsi ini o tsí te ntii díto Jesuú ne, ntuví o vata kaa ña di. Tsi kidāā ne, kīni o ña

nté kaa ña. ³ Un ntíí ntíí ña'a, ña ntantétu Jesuú ne, ñá víí ka ña é kīni kaa, tsí Jesuú ne, dōo va'á ña ne, ña túvi kuétsí ña.

⁴ Un ntíí ntíí ña'a, ña é ncho víi kuetsi sán ne, ña ntáde ntaa ña é kaka'an lei ña Xuva ko. Iō kuetsi ko tē ña ntáde ntaa o é kaka'an lei san. ⁵ Ini ntó tsi vé'xi Jesuú vata koo é nakuitá ña kuétsi kō. Jesuú ne, ña túvi kuétsí ña nté un siin. ⁶ Xoó ña'a, ña é kanuu iní i ña ne, ña ncho víi ka ña é kuétsí san di. Xoó ña'a, ña é da mií é káde kuétsí sán ne, váta kiní ñá Jesuu. Ntē ñá ini ña xoo é Xuva kō di. ⁷ I'xá mií ko, ñá kū da vá'a nto é kani nta'ví ña'a san nto. Xoó ña'a, ña é káde é vá'á ne, vá'á nti'xe ña vata kaá mií ñá. ⁸ Ntá tsi xoo ñá'a, ña é káde kuétsí sán ne, kaduku ntée ña é ña vá'á san. Tsi nte dí'na ede tó'ō é ña vá'á san é kīni kaa. Dukuān é vé'xi I'xá Xuva ko ñūxivi sa vata koo é nantí'í ña nuu i é káde tó'ō é ña vá'á san.

⁹ Xoó ña'a é nakáku Xuva kō ne, ñá ncho víi ka ña é kīni kaa, tsí nuu Xuva kō nima ña. Ña kúvi víi ka ña é kīni kaa, tsi é nakáku ña nta'a Xuva kō. ¹⁰ Dukuān ne, kutuni ko neé i'xa é káduku ntée Xuva kō ne, neé i'xa é káduku ntée tó'ō é ña vá'á san. Xoó ña'a é ña káde é vá'á ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō. Ntē ña'a, ña é ña kákuinima i ta'an i ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō.

Kuinima kó ta'an kō

¹¹ Sá'a tū'un e téku nto nte ntúvi dí'na: é na kuinima kó ta'an kō. ¹² Ñá víi o vata o dé Caiin, ña é ede é kīni kaa san, tsí é'ni ña ení ña. ¿Ntē kui é'ni ntu ña ení ña? Tsi Caiin san ne, dōó kīni o dé ña ne, ení ña ne, dōo vá'á o dé ña.

¹³ Ñá ku kunti'í ini nto, tá'an kó, tē ntaínchu'vi ña'a ñūxivi sa nto. ¹⁴ Ini o tsi xo'ō ne, ñá ní'í ka ko doxi'í san tsi e ní'í ko ntuvi vá'á ña kó ve. Kutuni ko sá'a, tsí ntákuinima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ña kákuinima i ta'an i ne, kuan tsí koo kuví ña ni kuétsí ña. ¹⁵ Xoó ña'a, ña é ña ntío kue'en tsi i ta'an i ne, vata kaa ña é ka'e'ní ña'a kaa ña nuu Xuva ko. Ini nto tsi xoo ñá'a é ka'e'ní ña ña'a ne, ña kúvi ní'í ñá ntuvi vá'á ña ña ntii dañu ntúvi. ¹⁶ Kutuni ko nté koo kuinima ko, tsí Cristú ne, xe'é ña ntuvi ña é kuví ña kuenta ña ko. Dukan xo'ō dí ne, naku'e'le ó ntuvi ña ko kuenta ña ta'an ko. ¹⁷ Xoó ña'a e dōó iō ña ña ne, kakutuni ña tsi iō ta'an kō, ña é kakunaá ntee í ne, te káde víi ini ña é ku'e' é ña ne, ¿mi'í ntú nuu é ntaá i é kákuinima ñá Xuva kó? ¹⁸ I'xá mií ko, ñá te da mií tsi rxi xaa ko kunteku é kaka'an o tsi dōo kuinima kó Xuva kō, tsí na kuinima ntí'xe ko ña né, na víi o é vá'á ni ta'an kō di.

Koo ntaá iní kō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān é kūtuni ko tsi xo'ō ne, ntántikin o é nuu é ntaá i. Dukuān ne, nakunuú ka'nu nima kó nuu Xuva ko. ²⁰ Tē ntáde kuení ko tē ña vá'a nima kó ne, Xuva kō ne, ini ña nté o ntí'xe nima ko, tsi díi ka ka'nu ña ne, ini ña é un ntí'í. ²¹ Ntó'ó ta'an kó e dōo ntio kó, te iní o tsi ña tuvi kuétsi kō ne, ñá kúka'an nuu ko é xee étsin o nūu Xuva ko. ²² Dívi ña ne, ta'xi ña da neé ka nuu i é kákan o nta'a ña, tsi ntákuinti'xe ko tū'un é káka'an ñá ne, ntáde o nee ña e ntío ña. ²³ Sá'a káka'an ña é víi o: é kuinti'xe ko I'xá ñá Jesucristú ne, kuinima ko ta'an ko, vatá ó kaka'an ña. ²⁴ Da xōó ka ña'a, ña é ntáde ntaa é káka'an Xuva kō ne, ntákudadii ña ni Xuva kō. Nu mé'ñu Xuva ko ñá di. Dukuān ini o tsi nuu mé'ñu Xuva ko kō, tsi e tá'xi ña Espíritú Sántú san é kunūu ña nima ko.

4

Espíritu Xuva ko ni ēspíritú ña é káde ne'u iní i nī Cristu

¹ Ntó'o tá'an kó e dōo ntio ko, ñá ku kuinti'xe nto da xōó ka ña'a, ña é káka'an tsi kantíkin ña tū'un Xuva kō. Koto ntee va'á ntó ña vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaá i é kantíkin ñá Xuva kō. Tsi ña te da díi ñá vete ntaíka ña ñūxivi sa. ² Dukuān é kūtuni nto xoo é nūu Espíritu Xuva kō nima i: xoo é káka'an i tsi nuu é ntaá i tsi kí'xi Jesucristu ñūxivi sa é ní'í ña kúñu é vata kaa ñatí san ne,

kaduku ntée nti'xe ña Xuva kō. ³ Xoó ña'a é ña kuān ó kaka'an iña Jesuú ne, ñá kadūku ntée ña Xuva kō. Ña kuan ntáa san ne, kaduku ntée ña ña kainchu'vi Cristú san. É tēkú nto tsi ki'xi ña sa'á ne, é tuví ña ñuxiví sa vevii.

⁴ I'xá ko, ntáduku ntée nto Xuva kō ne, é kúvi ide ntó ni ña vete kuān ntáa san. Tsi diví ñá é nūu ña nima ntó ne, dií ka ka'nu ña é vata kaa é nūu nima ñá ntáduku ntée ñuxiví sa. ⁵ Ña ntáka'an dóveté san ne, da mii ñuxiví sa vé'xi ña. Nee iña é ntáka'an ñá ne, iña ñuxiví sa di ne, dukuān ntaíni ña ñuxiví sa ña. ⁶ Xo'ó ne, ntáduku ntée o Xúva ko. Xoó ña'a é ini ña Xúva kō ne, kaini ña tú'un kō. Xoó ña'a, ña é ña kaduku ntée Xuva kō ne, ñá kaini ña tú'un kō. Dukuān ne, kutuni kō xoó kaka'an i é nuu é ntaā i, xoo é kaka'an í dovete.

E dóo kuínima Xúva ko kō

⁷ Ntō'o tá'an ko é dóo ntio kó, na kuínima kó ta'an kō xé un xé un o. Tsi Xuva kō tá'xi ña nté koo kuínima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ini kuínima ñá ta'an ña ne, i'xa é káduku ntée Xuva ko ñá. Ini nti'xe ñá Xuva kō. ⁸ Xoó ña'a, ña é ña ini kuínima í ta'an í ne, nté ñá ini ñá Xuva kō di. Tsi Xuva kō ne, dóo kuínima ña. ⁹ Náñē'e Xúva ko kō tsi dóo kuínima ñá kō é táxnūu ña I'xá mii ña ñuxiví sa vata koo é nī'i ko ntuví va'á iña ko kuenta iña ña. ¹⁰ Dukuān né, kūtuni ko tsi dóo kuínima ñá kō, tsi kuān té ña ni kuínima ko ña kidaā ne, di'na ña kuínima ñá kō ne, taxnúu ña I'xá ña vata koo é ntá'vi ña kuétsi kō da éti ña niñi ña kuénta iña ko.

¹¹ Ntō'o é dóo ntio kó ne, dóo kue'e kuínima Xúva ko kō ne, kuan koo na kuínima kó ta'an kō di. ¹² Xuva kō ne, nté uun ña'a vata kiní ña ña. Ntá tsi te kuínima kó ta'an kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko kō. Kidaā ne, kuínima nti'xe ko vatá ó kuínima Xúva ko kō. ¹³ Ini o tsi nuu mé'ñu Xuva ko kō ne, uun tsi kúvi o ni ña, tsi é tá'xi ña Espírítu ñá é kúnuu mé'ñu kunuu dava ña kō. ¹⁴ Nti'í ne, ini nti ne, ntáka'an nti tsi táxnūu Xuva ko I'xá ñá vata koo é nakáku ña ña ntántoo ñuxiví sa. ¹⁵ Da xóo ka ña'a é kaka'an ña tsi Jesuú ne, I'xá mii Xuva ko ña ne, nuu mé'ñu Xuva ko ña ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō.

¹⁶ Nti'í ne, é kūtuní nti ne, kakuinti'xe nti tsi Xuva kō né, dóo kuínima ñá kō. Dóo ini kuínima Xúva kō. Xoó ña'a é ini kuínima ñá ta'an ñá ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko ñá. ¹⁷ Kuān koo kutú've kō é kuínima kué'en ko ta'an kō vata koo é ña u'ví ko tē xee ntúvi é ká'an Xúva ko xoo é vā'a í ne, xoo é ña vá'a i iña ñá ntántoo ñuxiví sa. Tsi é kutú've kō é kuínima ko ta'an ko ñuxiví sa vata o kuínima Xúva ko kō. ¹⁸ Xoó ña'a é ini kuínima ñá ne, ñá kau'vī ña. Tē nuu é ntaā i é ini o é kakuínima nti'xe kō ne, ña túvī nee iña é kau'vī ko. Dóo nto'o ko te kau'vī ko. Xoo é kau'vī í ne, vata kutūni vá'a i nté koo kuínima i.

¹⁹ Ini kuínima kō, tsi di'na kuínima Xúva ko kō. ²⁰ Te iō ñá ne, kaka'an ña: “Kakuínimá ko Xuva kō”, ka'an ña, ntá tsi ña ntío kue'en ñá ta'an ña ne, koó dā dovete kaka'an ña. Tē ña kakuínima ñá ta'an ña é kainí ña ne, ¿nté ntu koo kuínima ñá Xuva kō, tsi vata kiní ña ña? ²¹ Xtúvī Xuva ko tú'un sá'a é káda ntaa o: Xoó ña'a é kakuínima ñá Xuva kō ne, na kuínima ñá ta'an ña di.

5

Kuvi víi o ni ñuxiví sa

¹ Un nti'í nti'í ña'a ne, kuvi ña i'xá Xuva ko tē ntákuinti'xe ña tsi Jesuú ne, diví ñá é taxnuu Xuva ko ñá. Xoó ña'a é kakuínima ñá uva i'xá san ne, kakuínima ñá i'xá ña di. ² Dukuān né, tē ntákuínima kó Xuva kō né, tē ntáde ntaa o é kaka'an ñá ne, dukuān ne, ini ó tsi ntákuínima kó i'xá mii ña Jesuu. ³ Ntákuínima nti'xe ko Xuva ko tē ntáde ntaa o é kaka'an ña. Tú'un é xtúvi ña é káda ntaa o ne, ñá te xído víi. ⁴ Tsi un nti'í nti'í ña'a, ña é kúvi i'xá Xuva kō ne, kuvi víi ña ní é un nti'í nuú i é kīni kaa é ió ñuxiví sa. Kuvi víi o, tsi ntaínúu ini ko Xuva kō. ⁵ Xoó

ña'a é kãkuinti'xe i tsí Jesuú ne, I'xá Xuva ko ñā ne, kuvi víí ñā nī é un ntí'í é kīni kaa é íó ñuxiví sa.

Nuu i e ntántada ntaa iña I'xá Xuva kō

⁶ Dā kí'xi Jesucristu ñuxiví sa ne, ntute san ni ññí san xe'é kuenta. Ná te da mii tsi ntúte san, tsí ntute ni ññí di. Mii Espíritū Sántū san kantada ntaa ñā nee iña é nuu é ntaa i iñá Cristú di. ⁷ Ntuni nuu i sá'a e ntántuntaa e dukún kãn: Xuva ko nī ñā é kãka'an o Tú'un ñā ni Espíritū Sántū. Ntuni sá'a ne, uun tsi ñā'a kuvi. ⁸ Íó ka uni núu i ntántuntaa ñuxiví sa di: Espíritū sán, ni ntúte sán, ni ññí san. Ntuni núu i san ntántudadii. ⁹ Kuñti'xe ko tú'un é kãntada ntaa ñā'a san, ntá tsi tú'un é kãntada ntaa Xúva kō ne, dii ka kue'e nuu á'vi i. Tsí kantada ntaa ñā kuenta iña I'xá ñā. ¹⁰ Xoo é kãkuinti'xe i I'xá Xuva kō ne, nuu tú'un é nuu é ntaa i nima ñā. Xoo é ñā kakuñti'xe i Xuva kō ne, vata te kãka'an ñā tsí vete Xuva ko, tsí ñā ni kuñti'xe ñā é kãka'an Xúva ko iña I'xá ñā. ¹¹ Sá'ā ne, tú'un é ntada ntaa Xúva kō: é tá'xi ñā é kuntuo o ni ñā ntii dañu ntúvi te kuñti'xe ko I'xá ñā. ¹² Xoo e túvi ni'í i I'xá Xuva kō ne, e ní'í ñā ntuvi vā'á iña ñā nta'a Xúva kō. Xoo é ñā tuvi ni'í i I'xá Xuva kō ne, ñā túvi ntuvi vā'á iña i nta'a Xúva kō.

I'a ntí'í tú'un sa'a

¹³ Kade vā'a u sá'a iña nto, ñā ntãkuñti'xe I'xá Xuva kō, vata koo é kīni vā'a nto tsí e tá'xi Xuva kō é ni'í nto ntuvi va'á iña nto ntii dañu ntúvi.

¹⁴ Ntaínúu ini ko Xuva kō, tsí ini o tsí katekú ñā da ntaíkan o da neé ka nuu i nta'a ñā, vatā o ntío ñā. ¹⁵ Te ñni o tsí katekú ñā é kãka'an ntã'ví o ne, ini o tsí ta'xi ntí'xe ñā da neé ka nuu i é kãkan o nta'a ñā.

¹⁶ Xoó ñā'a é ñni ñā tsí kade ta'an ñā é kīni kaa, uun kuetsi é ñā kaxé'e doxi'í san ne, ka'an ntã'ví ñā kuenta iña ta'an ñā. Kídãā ne, kué'e Xuva ko ntúvi iña ta'an ñā, tē ñā te kuétsi kã'nu é kãxe'e doxi'í san. Tsí íó uun kuetsi é kãxe'e doxi'í san. Ná te kãka'án u te ka'an nta'ví nto kuenta iña i sá'a. ¹⁷ Vata dá kade o é kīni kaa ne, íó kuetsí kō. Ntá tsi ñā te un ntí'í ntíi kuétsi san kaxé'e doxi'í san.

¹⁸ Ini o tsí xoo ñá'a é nakáku ñā nta'a Xuva kō ne, ñā ncho víí ka ñā é kīni kaa. Tsí I'xá mii Xuva kō ne, kade ñā ñā kuenta. Ñā túvi nee nuu i é kīni kaa é kúvi víi ka é ñā vā'ā san ni ñā. ¹⁹ Ini o tsí xo'ō ne, ntáduku ntée o Xuva kō. Ntá tsi ñā ntáduku ntée ñuxiví kīni kaa sá ne, da mii e ntáde ñā é kãka'an tó'ō e ñā vā'ā san. ²⁰ Ini o tsi e xée I'xá Xuva kō ne, tá'xi ñā é kütuni ko xoo é Xuva ntí'xe kō. É ntuvi uun tsi o ni ñā é Xuva ntí'xe kō, ni I'xá ñā Jesucristu. Divi ñā é Xuva ntí'xe kō né, kata'xi ñā ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi. ²¹ I'xá mii kó, kuenta víí nto é ñā kunuu iní nto xoo é ñā te Xuva ntí'xe kō. Sá'a tsí é kã'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Juan

É nuu é ntaā í nī é kuīnima ko

¹ Xu'u é ñata odo nūu u ne, taxnūu u tú'ūn sa'á iña ña ntánataká nuu, ña é nakaxnúu Xuva kō, un ntíi ntíi nto é kákuinima ntí'xe kó nto. Nǎ te da mii tsi ú, tsi un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i tú'ūn é nuu é ntaā í san ne, dōo ntákuinima ñá nto di. ² Dōo ntio kó nto kuenta iña tú'ūn é nuu é ntaā í é ntoo ni'i o vevíi ne, é kuntoo ni'i o ntii dañu ntúvi. ³ Xuva ko ni I'xá ñá Jesucristú ne, na nǎxnūu viko ña nto; na ntuntá'ví ini ña nto, é tā'xi ña é vǎ'á koo kuntōo nto, é kuīnti'xe nto é nuu é ntaā í san, nī é kuīnima ntó ta'an nto.

⁴ Dōo ka'nu kuini ko tsi kutuní ko tsi ió i'xá nto e ntántikin ña é nuu é ntaā í, vata o xtúvi Xuva kō é víi o. ⁵ Vi'a ve ne, io é kākán u nta'a nto: na kuīnima kó ta'an ko xé un xé un o. Nǎ te tū'un xée sá'á é kāká'an u ni ntō tsi divi tsi tū'un é téku ko un tsi nte ntúvi dí'na. ⁶ Ntákuinima ntí'xe ko tē ntáde ntaa o é kāká'an Xúva kō. E téku nto nte ntúvi dí'na nté o ka'an ña tsi na kuīni nto é kuīnima ntó ta'an nto.

Ña ntaéni nta'vi

⁷ Dōo ntaika ña ntaéni nta'ví san ñuxiví sa. Ntáka'an ña tsi ñá tē nuu é ntaā í e táxnūu Xuva ko I'xá ñá Jesuu ñuxiví sa e kúvi ña ña'a. Na kuān ntáa sán ne, ntaéni nta'ví ña ña'a. Ntáde ne'u ini ña nī Cristu. ⁸ Kuenta víi nto vata koo é ña te é ntaā í éde tsiñu ntō, ntá tsi é nī'i nto é vǎ'á nta'a Xuva kō.

⁹ Xoó ña'a é ncho kuita ntí'xin ña tú'ūn e xtúvi Cristú ne, kanakuā'a ña tuku nchu'un ne, ña kanúu ini ña Xuva kō. Xoó ña'a é kantúkin ña tú'ūn Xuva kō ne, ntoo ni'i ña Xuva ko ni I'xá ña. ¹⁰ Tē xoó ña'a xee ña ñuú nto kǎn é kōto ní'ni ña nto ne, te kanañ'e é ñá nto tuku tú'ūn é vata o nañ'e Cristu kó ne, ñá ku xé'é nto ví'i nto, ntē ña ku ka'án nto ni ña ntiusi. ¹¹ Xoó ña'a é kāká'an ñá ntiusi ni ña tsikán ne, vata te dadíi ntákuví ña ni ñá.

I'a ntí'i tú'ūn sa'a

¹² Nǎ tē nté kaa ió nuu i é kǎ'án u ni ntō, ntá tsi ña ntío ko é tū'ūn tsi taxnūu u. Tsi ncho ki'ín u mi ntoo nto é kīnī u nto ne, é tiin ú ni ntō, vata koo e dōo diní ko un ntí'i o.

¹³ Ta'an nto, ña ntánataká nuu i'a, ña é nakaxnúu Xuva kō dí ne, taxnūu ña ntiusi nto. Kuan tsí koo é kǎ'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ũni e táxnũu San Juaan

Kaka'án Juaan iña Gáyu

¹ Xu'u é ñata odo nũu u ne, taxnũu u tú'ũn sa'á iña nto, Gayu, dávi ntõ e dóo kakuinimá ko nto é nuu é ntaã i.

² Ntõ'ó ení ko e dóo ntio kó, kakan ú nta'a Xuva kō vata koo é vā'á tsi koo nī kúñu ntõ, vata sá õ va'á nuu nima nto. ³ Ñá tē nté kaa ka'nu kuiní ko dá xee tá'an kō ne, ntántaa ña nī ko é vā'á tsi õ tuví nto é káde ntaa ntí'xe nto tú'ũn é nuu é ntaã i. ⁴ Ña túvī nee iña e dóo ka'nu kuiní ko é vāta kaa é kūtuni ko tsi ntáde ntaa i'xá ko tú'ũn é nuu é ntaã í san.

⁵ Ntõ'ó ení ko e dóo ntio kó, dōõ ini de ntáa nto é kaxntii nto ta'an kō, ña ntákuinti'xe i sán, nī ña vé'xi tũku ñuú san. ⁶ Divi ña ntáka'an ñá nī ña kuinti'xe i san tsi dóo kakuinima ntõ ña. Vii nto da xe'e ne, xntii ká nto ña nee iña é ntio ña é kī'in ká ña itsi, vata tsi ó ntio Xuva kō. ⁷ Tsi divi ña né, ntii ña ñuú mii ña, ku'éen ña kuenta iña Jesúcristu. Ñá tē nee iñá ni kī'i ña iña ña'a é ña ntákuinti'xe i san. ⁸ Dukuān né, xo'o kuēnta víi o ña nee iña é xntii o ña, vata koo é kada tsiñu dadii o nī ña kuēnta iña tú'ũn é nuu é ntaã í san.

Éde xení Diotrefi, ntá tsi é vā'á ede Demetriu

⁹ E táxnũu u tú'ũn iña ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi Diotrefí san ne, ñá ntio ña é xēe nti mí tuví ña, tsi divi ña e dóo ncho kodo nuũ ña. ¹⁰ Te kī'in u ne, ká'án ú nī ña nté kui kade xení ña nī nti é káka'an kīni ña iñá nti. Ñá te da mii tsi sá'á di, tsi ña kaxé'e ña é kuntõo ta'an ko, ña kuinti'xe i san. Ña kaxé'e ña itsi é ku'éle tũku ña'a é kuntõo ña di. Tē xoo ku'éle i ña é kuntõo ña ne, ña kaxé'e Diotrefi é kī'ví ka ña má ũkún kán.

¹¹ Ntõ'ó ení ko e dóo ntio ko, ña kú de nto vatā ó de ña kīni ntáa, tsi víi nto e dóo va'a. Xoó ña'a é káde ña é vā'á ne, kaduku ntée ña Xuva kō. Ntá tsi xoo ñá'a é káde ña é kīni kaa ne, vata kīnī ñá Xuva kō.

¹² Ūn ntii ntii ña'a ntáka'an ña tsi Demetriú ne, dōo va'á ña'a ña. Kutuni ko tsi dóo va'á ña é káde ntaa ña é nuu é ntaã i. Kuān o ntáka'án nti kuenta iña ña ne, iní nto tsi nuu é ntaã i ntáka'án nti.

Ia nt'i tú'ũn sa'a

¹³ Dōõ ió nuu i é ká'án u ni ntõ, ntá tsi ñá ká'án u ni ntõ é tutu tsi sa. ¹⁴ Á te kīnī u nto ví'a ve ne, kidáa tīin dadii o ntuví õ.

¹⁵ Vá'a tsi koo kuntõo nto. Ña é vā'á tiin ni'i õ, ña ntoo i'a ne, taxnũu ña ntiusi nto. Naku'éle nto ntiusi iña ña é vā'á tiin ni'i õ, é un é un ña ntoo dikan. Kuan tsi koo é ká'án u ni ntõ.

Tutu e táxnū San Júdā

Taxnū Júdā ntiusi

¹ Xu'u e Júdā ú ne, ña kade tsiñu iña Jesúcrístu u, ni ení Santiaú u. Taxnū ú tutú sa'a iña un ntíñ ntíñ ña'a, ña e kána Xuva kō tsi dóo kuínima ñá ña, ña é ñū'u nta'a Jesucristu. ² Na ntuntá'ví ini Xuva ko ntō. Na tá'xi ña e dóo val'á koo kuntoo nto nī e dóo kuinima ñá nto.

Ña ntánañē'é dovete (2 Pedro 2:1-17)

³ Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dóo ntio kó taxnū u tú'un iña nto nté o nakáku o nta'a Xuva kō. Ntá tsi sá'a kantio ko é ká'an u ni nto ve, té koó ntii nto nada'an ntō tú'un e kuínti'xe nto, divi tsi tú'un é uun ito tsi xé'e Xuva kō é kūtuni ña ntáduku ntée ña. ⁴ Tsi iō ñá'a e ntáki'vi xu'u ña mi ntánataká nuu ntó, divi ña é nte dí'na uve na'a kaká'an tú'un Xuva ko iña ña tsi da mií é nī'i ña é ntō'o ña. Ntáka'an ña tsi da xé kade ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsí kō ne, kuvi vii o da né ka nuu i é kīni kaa. Ntáka'an ntée ña Xuva ko nī Tó'o ko Jesucristu, ntáka'an ña tsi ña te nuu é ntaá i é Xuva ko ña.

⁵ Ntio ko é na nānu'u ntó iní nto ve, kuān te nte éma tsi ini vá'a nto tsi Xuva kō ne, nákáku ña un ntíñ ntíñ ña Israeé san dā nantii ña ña ñuú Egitó ne, ntá tsi da rkontú'vi nantí'i ña ña'a san, ña é ña ni kuínti'xe i. ⁶ Iō ánje di é ña ni de ntáa ña tsiñu ña, tsi xtuví mii ña mí káduku ntée ña. Nátsu'un kutu Xuva ko ña mi dóo nee un tsi da nté xee ntúvi é xntékú ku've ñá iña ñuxiví sa. ⁷ Kuan ó kúvi nī ña ntoo ñuú Sodomá, ni ñuú Gomorá, ni tūku ñuu é ntoo etsin íkán di. Ná te da díi nuu i é kīni ntaa de ñá ni ñadi'f san. Dōo dé ña é kīni kaa ni tuku ñatí san di. Un vá'a tsi ntánto'o ña ve mí kai'xi ñū'u ntii dañu ntúvi. Koto nto ña vata koo é ña kuan koo víi nto vatá o dé ña.

⁸ Ña kīni ntáa san, ña é ntoo ni'i ntō né, kuān ó de ña di, tsi vata tsi tē ñuu éni kán ntoo ña, ntáde ña nī kúñu ña nuu i é kīni ntáa. Ña ncho kuínti'xe ña Xuva kō ne, ntáka'an kīni ña iña ña ntáde tsiñu e dukún kán. ⁹ Ntá tsi ánje, ña odo núu san, ña nani Mígeé ne, dā ntánaa núu ña nī tó'o e ña vá'a san kuenta iña kúñu Muisee dá xi'i ñá ne, ña ni kene iní ña é ká'an ña tú'un é kīni kaa ni ña, tsi da mii tsi é káka'an ña: "Xuva ko na tá'xi ña o é ntō'o o", ka'an ña. ¹⁰ Ntá tsi ña sá'a ne, dóo kīni ntáka'an ña iña un ntíñ ntíñ nuu i é ña iní ña. Ntá tsi nuu i é iní kúñu ña, vatá ó iní kiti sán ne, núu i sá'a e ntánakunaa tsi mii ña kúñu ña.

¹¹ ¡Ña ntá'vi de ntú ña kuān ntáa san! Ntáde xení ña nī t'ān ñá vatá o dé Caiín san. Ntáde ña vatá o dé Balaán san, ña é doto tsi ide vata koo é nī'i ñá diu'un. Ntáka'an ntée ña ña odo núu iña ñá vatá o dé Coreé san ne, kuān koo ni'i ñá doxi'i san di. ¹² Dóo kīni o ntáde ña kuān ntáa san da ntánataká nuu nto é ká'xi dadíñ nto nī t'ān nto da ntáde nto viko é kuinima tá'an kō. Ña sá'a ne, ña te ntákuka'an nuu ña e dóo ku'e ntaído ña é ká'xi mii ña ne, ña te ntáde ña kuenta te xee tá'an é ká'xi ta'an ña. Vata ntáa viko nu'u é ña te kakáin daví san, e dá kantavá ni tátsin san, ntáa ña. Vata ntáa utun é ña kaká kiti i ntáa ña. Vata ntáa utun é xi'i kue'en ne, kítú'un dítsin i ntáa ña di. ¹³ Vata ntáa ntute ñū'u e dóo kaido ntáa ña. Ntaéte xaa ña nuu i é kīni kaa e ntáde ña vatá ó kaeté xaa ntute ñū'u san tiñu i. Vata ntáa xntí'vi e ntaika xaa ntáa ña, é kī'in ña é kuntōo ña mí e dóo nee kue'en san ntii dañu ntúvi.

¹⁴ Enoo, i'xá ika Ádaán san é kuvi ū'xe ne, kaka'an ñá naa Xuva ko dá káka'an ña iña ñá sa'a kídaa: "Iní u tsi vé'xi Xuva ko, nī ñá te da díi da díi miil ánje ña. ¹⁵ Xntékú ku've ñá iña un ntíñ ntíñ ña ntántoo ñuxiví sa. Ka'an ña tsi un ntíñ ntíñ ña é kīni ntáa san ni'i ña é ntō'o ña kuenta iña i é un ntí'f é kīni kaa é

edé ña, vatā ó ntio nima kíni ntáa ña. Ní'í ñā é ntō'o ña iña tú'un é kíni ntáa é ka'an kíni ña iña Xuva kó di", ka'an ña. ¹⁶ Ña sã'á ne, é un nti'í ntátsi'í kuétsi ña. Ntáka'an ntée ña da neé ka nti'í nuu i. Da mii tsi é ntio ña é kade kueni kini káa ña. Ntáka'an ñā tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kaka'an va'á ña ni ñā'a san dá kataan nuu ña.

Nté koo vii ña ntákuinti'xe i san

¹⁷ Ntá tsi ðivi nto, tā'an kó e dóo ntio kó, naka'an nto tū'un e ntáka'an pústru Tó'o ko Jesūcristu ¹⁸ da ntáka'an ñā ni ntō: “Tē xee ntúvi é doko sa ntí'í ñuxiví sa ne, ki'xi ña ntánarkinteē ñā nuu i é vā'a. Vii ña vatā ó ntio nima kíni ntáa ña”, ka'an ña. ¹⁹ Ña sã'á ne, ntáde ña é nāa núu ña ntákuinti'xe i san ni tā'an ña. Ntáde ña vatā ó ntio nima kíni kaa ña, tsí ña tuvi Espiritū Sántū san nuú nima ña.

²⁰ Ntá tsi ðivi nto, tá'an ko e dóo ntio ko, dií dií ka kutú've nto iña Xuva ko vata koo é dií ka vá koo kuinti'xe nto ña. Kantá'vi ntó vatā ó kaxntii Espiritū Sántū san nto é kā'an nto. ²¹ Kuinimá ka nto Xuva ko vatā ó kakuinima ñā nto. Kuntetu nto ntuvi dá ta'xi Tó'o ko Jesūcristu é kuntoo o ni ña ntii dañu ntúvi, tsí kantuntá'vi ini ña kō.

²² Na ntu ntā'ví ini nto ña'a, xoo é vāta kuinti'xe vá'a i. Ká'an nto ni ña te kuinti'xe ña é nuu é ntaā i. ²³ Íó tuku ña'a ne, nakākú nto ña, natavā ntó ña mé'ñū ñu'u. Na ntuntá'ví ini nto ña, kuān té nte ña ncho tiiñ ntá'a nto dōo ña é kudentu ni núu i é kíni ntáa e ntáde ña. Koto nto tē ña kuan koo víi nto vatā ó de ña.

Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva kō

²⁴ Tō'ó kō né, na xntii ña ntō vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kíni kaa. Na ntāvá'a ña nima ntó vata koo é ña tuví ka kuétsi nto tē xee ntó nta'a ña. Nā tē nté kaa ka'nu kuiní nto te ini nto ña, é un tsi kaxi'í nuu ka'nu ña. ²⁵ Uun tsi Xuva kō e dóo ki'in iní ña. ðivi ñā é nakáku ña ko kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu. Ká'an ō tsi dóo va'á ña, tsi dóo ka'nu ña'a ña. Ká'an ō tsí ðivi ñā é odo nuú ñā kade kú'vē ña, tsí kuví vii ña é un nti'í. Kuan ō dé ña nte dí'na ne, kuān ó de ña vevíi ði ne, kuān koo víi ña ntii dañu ntúvi. Kuan tsí koo é kā'an u ni ntō.

Nuu i e xé'e Xuva kō é kūtuní San Juaan

Nuu i e tá'xi Jesucristu é kūtuni ko

¹ Sá'á tá'xi Jesucristu é kūtuni ko. É xē'é Xuva kō é kā'an ñá ní ña ntáde tsiñu iña ña nuu i e dokó sa xee ntuvi é kūntaa ntí'i é káka'an ña. Taxnúu ña ánje ñá é kā'an ñá ní kó, xu'u é Juaán u, nuu i sá'a. ² Kaka'án u ni nto da mií e tékú ko vatá ó kaka'an Xúva ko, vatá ó kaka'an Jesúcrístú dí. Kaka'án u nuu i sá'a é ñi mií u.

³ Nté kuān nte vá'ā o é da xōó ka ña'a, ña kanakuā'a nté koo kuvi rkontuví, ní ña é káteku i é káka'an tú'ün sa'á ne, kade ntaa ña nee é káka'an, tsí e xée etsin ntuvi é kūntaa ntí'i é úve na'a kaká'an í'a.

Édē vá'a Juāan tutú iña é ū'xe úkūn san

⁴ Xu'u é Juaán u ne, kade vá'a ú tutú sá'á iña é ū'xe úkūn san é ntoo ñuú Asia. É ní'i nto é vá'á iña Xuva ko. É ní'i nto é kuntōo vá'a nto nta'a Xuva kō, ña é tuví vevíí ne, ña é kuan tsí ó tuví nte ntúvi dí'na ne, ña é kuan koo kutúví ntíi dañu ntúvi, dívi ña ní ū'xe espíritu, ña ntoo nú tēu ñá, ⁵ ní Jesúcrístú dí, ña é da mií é káka'an é nuu é ntaā i. Dí'na ña ntóto ña é un ntíí ntíí ña é xi'í san ne, kade kú'vē ña iña un ntíí ntíí rei, ña ntántoo ñuxiví a. Kuñima ñá kō ne, nantíi ña kō dá ñu'u kutu o ni kuétsí kō, tsi éti ña niñi ñá é ntá'vi ña kuétsi kō. ⁶ É tá'xi Jesucristu é kadá kú'v'e o, é vii o dútu iña Xuva ko, divi Úva ña. Ntadiá'vi ña, divi ña, tsi dóo ntii iní ñá ntii dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

⁷ Koto nto tsí Cristú ne, kí'xi ña mé'ñu víkó san. Un ntíí ntíí ña'a sán kiní ña ña, un tsi nte ñá'a, ña é ntuku kuí'í ña. Dóó kueku un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo da mí'í ká ñuxiví a, kuenta iña ña. Kuān koo kuvi ntí'xe.

⁸ “Dívi ú e dí'na ú ne, dívi ú é ntíi ú ata i kán dí”, ka'an Xúva kō, ña é kadé kú'v'e é un ntí'í, ña é tuví vevíí, ña é dúkuān tuví nte dí'na, ña é kutúví ntíi dañu ntúvi.

Dā ñi Juaan e dóo ka'nu Cristu

⁹ Xu'u é Juaán u ne, ta'an ko ūn ntíí ntíí o. Dadíi tsi ntánto'o ko kuēnta iña Jesúcrístu, tsí uun tsō nuu Xuva kó ne, dadíi tsi kata'xi Jesucristu é na kā'nu tsí vii ó nima ko. Nuú kutú ú ñuú Patmu é tuvi mé'ñu ntute ñu'u san kuenta iña tú'un Xuva kō, é kaka'án u xoo é Jesucristu. ¹⁰ Uun ntuvi dá iō dá'na é kunūu iní ko Xuva kō ne, ínūu Espíritu Xuva kō nimá ko. Tékú ko é káka'an ūn tatsin atá ko. Un ntíi tsi káka'an, vatá ó kakuvi dá kaeku trunpetá san.

11 Kaka'an:

—Xntéén na'an é un ntí'í é kaínín ve. Kidáā ne, taxnuun tutú san iña é ū'xe úkūn é ntoo ñuú Asiá, ní ñuú Efesú, ní ñuú Smirná, ní ñuú Pregamú, ní ñuú Tiatirá, ní ñuú Sardí, ní ñuú Filadefiá, ní ñuú Ladicea —ka'an tátsin san.

¹² Xkokótó u atá ko vata koo é kíní u xoo é káka'an í ní ko. Kidáā né, ñi u ū'xe tún tsumé é dí mií tsí kaá kuaan kúvi. ¹³ Mé'ñu tun tsumé é ū'xé san ne, ntísi uun ña'a, ña vata kaa ñatíí kaa ña, é nuu ña doo kani nte rkun xé'e ña xee. Katínuu nté xkintika ña ñi í'xi ña e kúvi kaá kuaan. ¹⁴ Idi díki ñá ne, kuí'xin kue'en vatá ó kuí'xin katsi, é vata ito ka'xin é kuí'xin kue'en. Ntuxnúu ñá ne, kaxi'í nuu vatá ó kai'xi ñu'u. ¹⁵ Df'ín ña ne, kaxi'í nuu vatá ó kaxi'í nuu dá kai'xi kaa dá kákuvá'a ñi urnu kan. Tátsin ñá né, vata kaa ne ntúte ka'na é kainu. ¹⁶ Ní'í nta'a ña ū'xé xntivi nta'a kua'a ña ne, xu'u ña kíi káa káni e ntíko ntuvi núu í ne, kai'xi kué'en núu ña, vatá ó kai'xi ngántii da dóo i'ni.

¹⁷ Dā iní u í ña ne, uun xío vitá tsu nú dɛɽín ña vata tē xi'í u. Kidāā ne, t̄in nta'a ñā kó nta'a kua'a ña ne, kaka'an ñā nī ko:

—Ñā ku ū'vi o. Xu'u é di'na ú ne, xu'u é nt̄i' ú ata i kán di. ¹⁸ Xu'u é kántito u. Xu'u é xi'í u, ntá tsi veví u ne, kantito ú nt̄ii dañu nt̄uvi. Xu'u é kadē kù've u iña doxi'í san nī dō'vi kan. ¹⁹ Tsuen nā'án uun nt̄i'í nuū i é inin, é kākuví veví nī é kúvī rkontuví di. ²⁰ Núu i sá'a é iō xu'u iña é ū'xe xntivi san é inin é nī'í ntá'a ú nta'a kua'a kó san, nī ū'xe t̄un tsumē e kúvi kaá kuaan. K̄imi é ū'xé san ne, diví ánje, ña ñu'u ntá'a i é ū'xe úkūn san. Tun tsumē é ū'xé san ne, náa i é ū'xe úkūn san.

2

Tú'un iña é ū'xe úkūn san, di'na iña úkun ñuū Efesú

¹ Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i úkūn ñuū Efesú san ne, ká'án tsi Xu'u é nta'a kuá'a kó nī'í ntá'a ú é ū'xé xntivi san, Xu'u é kaika mé'ñū ú é ū'xe t̄un tsumē e kúvi kaá kuaan san ne, kaka'an u nī ñā: ² Iní nt̄i'í u nee é káden. Iní u tsi dōo kaxiōn nt̄iīn é káden tsiñun, tsi dōo ka'nu iní o. Iní u tsi ña kakut̄iīn nima ó nī ñā'a, ña é k̄ini ntáa san, tsi iton nteén ña é ká'an ña é pustru ñā ne, k̄utuni o tsi dōo vete ñā. ³ Iní u tsi ka'nu iní nt̄i'xe o, tsi dōo ntó'o o da dé tsiñun kuenta iñā ko; ñā nī kudu'xen ō. ⁴ Ntá tsi iō nuu i é kuétsi o: tsi ña kakuinimá ka o kó vata ō kuínima ó ko kidaā. ⁵ Naká'an o vē mí'í ko'xón nteen ne, na nātivi iní o. V̄iīn xtukun vatā o dén kidaā. Tē ñā'á ne, da née iní tso xee u mí tuvín ne, naki'í ú tun tsume ō mí nt̄itsi, tē ña nātivi iní o. ⁶ Ntá tsi iō nuu i é káden é vā'á di, vata kaa é ña nt̄io o nuu i e ntáde ñā'a, ña ntántikin ñā nani Cūlaá san. Ña xkúntee iní ko di é kuān o ntáde ñā. ⁷ ¡Te inin é k̄inin ne, kinin é káka'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo é kúvi vií i ne, ta'xí u itsi é ká'xi ña k̄iti utun é nī'í ña ntuvi iña ña é nt̄itsi mé'ñu mí e dōo va'a mí tuví Xuva kō. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuū Smirna

⁸ Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i úkūn ñuū Smirná san. Ká'án tsi Xu'u é di'na ú nī e nt̄i'í ú ata í di, Xu'u é xi'í u ne da ntóto xtúku ú ne, kaka'an u nī ñā: ⁹ Iní u é un nt̄i'í é kántó'o o. Iní u é kátaan núu o, ntá tsi kuikān nuu Xuva ko. Iní u tsi ntáka'an k̄ini ña Israeé san iña o. Ña sá'á ne, da ntáka'an ña é ña Israeé ña, ntá tsi ña te ña Israeé nt̄i'xe ña, tsi ntáduku ntée ña tó'ō e ña vā'á san. ¹⁰ Ña ku ú'vī o nté koo ntó'o o rkontuvi. Iō ntó ne, vii tó'ō e ña vā'á san é ku'un kutu ntó vata koo é kōto nteé ña nto tē nuu é ntaā i e ntákuinti'xe nto. Ú'xi nt̄uvi é ntó'o nto. Ntá tsi ña ku xtuv̄in miin é kákuinti'xe o kó, kuān te kuvin, tsi ta'xí u ntuvi iña o é kutuv̄in nī kó nt̄i'í dañu nt̄uvi. ¹¹ ¡Te inin é k̄inin ne, kinin é káka'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo é kúvi vií i ne, ña te kúvī ñā tē xi'í ña é kúvi uvi ito san. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuū Pregamú

¹² Kadan vá'an tutú iña ñā nuu nta'a i úkūn ñuū Pregamú di ne, ká'án tsi Xu'u é nī'í u káa k̄ani é ntiko nt̄uvi núu i ne, kaka'an u nī ñā: ¹³ Iní u tsi tuv̄in mí kadē kù've tó'ō e ña vā'á san, ntá tsi kant̄ikin dúkuān ko. Ñā nī xtuv̄in miin e kuinti'xe o kó, kuān te divi tsi ñuū mí tuví tó'ō e ña vā'á san é'ni na ña é káka'an é vā'á iñā ko, ñā nani Antipá san. ¹⁴ Ntá tsi iō nuu i é káden é ña xkúntee iní ko: tsi ñā'a o iō ñā, ña e ntántikin dúkuān tú'un vatā o nañé'e Balaan, ña é xe'e ítsi rei Balaa é ká'an ñā nī ña Israeé san é vii ña é k̄ini kaa: é ká'xi ña é xe'é ñā'a san iña sántu ñā, nī é vii ña é k̄ini kaa nī ñadɛɽí san di. ¹⁵ Iō tuku ñā'a o, ña e ntántikin tú'un vatā o nañé'e ña ntántikin ñā nani Cūlaá di. Ña xkúntee iní ko é kuān koo vií ña. ¹⁶ Dukuān ne, nātivi iní o ve. Tē ñā'á ne, da née iní tsó xee u mí tuvín ne, náa ú nī ña nī t̄u'ún ko e dōo ntiko é vata kaa káa k̄ani é k̄akii xu'u

ko. ¹⁷ ¡Te Ìnin é kìnin ne, kinin é kàka'an Espiritù sán nī ña ntàkuinti'xe i san! Xoó ña'a, ña é kùvi víi i ne, kué'è u é kà'xi ñá tañu'u é vè'xí é dukún kán. Kué'è ú ña uun xuú kuí'xin é ntee na'a uun dīví xee e nté uun xoxo ña ìni i nēe dīví, tsí da mii tsí ña é nī'i i xuú san é ìni ña. Kuān koo ka'an.

Tú'un ña úkun ñuú Tiatira

¹⁸ Kadan vá'an tutú ña ña nuu nta'a i úkún ñuú Tiatirá dī. Ká'ān tsí Xu'u é I'xá Xuva kō kúvi u, Xu'u é kai'xi ntúxnūú ko vatā ó kaxi'í nuu ntúve ñū'u, Xu'u é kai'xi dī'ñ kó vatā ó kai'xi kaá kuaán ne, kaka'án u ni ña: ¹⁹ Iní nt'í'í ú nte o den. Iní u tsi dóo kakuinima ó, tsi dóo kakuinti'xe o kó dī, tsi dóo kade tsiñun dī ne, dóo ka'nu iní o dī. Iní u tsi dīi ka vá'á ó kaden vevii é vatā o dén kídaā. ²⁰ Ntá tsi íó é ña xkúntee iní ko: tsí da vá'a tso é kanañ'é é ñad'í'í, ñá nani Jesēbeé san. Kaka'an ña é tū'un Xuva ko kàka'an ña, ntá tsi kade vete ña. Kaeni nta'ví ña ña'á ko, ña ntàkuinti'xe i san, tsí kaka'an ñá ni ñá é víi ña é kini kaa ni ñad'í'í san, nī é ka'xí ña é xe'è ña'a san doméni ña sántu ña. ²¹ Xé'è ú ña ntuvi vata koo é na nātivi iní ña kuétsi ña, ntá tsi ña ni ntó ña é xtuví mii ña é víi ña é kīni kaa san. ²² Nakó'xó u ña nu itó ña ni ūn ntí'í ntí'í ña'a, ña é ntákidi ni'í ña ne, kué'è u é ntó'o ñá tē ña nātivi iní ña nuu i e ntáde ña. ²³ Ka'ní kue'én u i'xá ña. Kídaā ne, kutuni un ntí'í ña'a úkun san tsí xu'ú ne, iní nt'í'í u e ntáde kuení nto, é un ntí'í é ntio nima ntó ne, ntánáá u ni nto kuenta ña i é edé nto é un é un nto. ²⁴ Ntá tsi ntó'o e ntántoo nto ñuú Tiatirá, ntó'o é ña te ntántikín nto é kanañ'é é ñad'í'í san ne, ntó'o é ña ni nakua'a nto nuu i e dóo ví'xin o ña é ña vá'á san. Nā ká'án ka ú ni ntó neé víi nto. ²⁵ Da mii é ña ku xtúvi mii nto nté un siin e ntàkuinti'xe nto da nté nainú u. ²⁶ Tē xoo é kúvi víi i, xoo é kúti'í i é víi é vā'a da nté nainú u ne, kué'è u é kadá kú'vè ñá ña da mí'í ká ñuú, ²⁷ vatā o tá'xi Uvā ko é kadá kú'vè u dī. Tátūn e kúvi káa kada kú'vè ñá ni ña. Ntada utsi ña ñuú san vatā ó kakuvi kídfi nte'u dá káta'vi. ²⁸ Kué'è ú ña kímí é vè'xi túvi sán dī. ²⁹ ¡Te Ìnin é kìnin ne, kinin é kàka'an Espiritù sán nī ña ntàkuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

3

Tú'un ña úkun ñuú Sardi

¹ Kadan vá'an tutú ña ña nuu nta'a i úkún ñuú Sardi ne, ká'ān tsí Xu'u é nuu nta'a ú u'xe espíritu Xuva ko ni ū'xé xntiví san ne, kaka'án u ni ō. Iní u nte xkóon dēn. Kantítion, kuiní ña'a san, ntá tsi ñá te nuu é ntaā i, tsi é xi'in. ² Ntoton ve. Koon ntūin nī é ntoo ká san dī'na dá ntí'í kue'en. Vata kīnī u nee é vā'a é káden nuu Uvā ko. ³ Naka'an o tū'un é ña nī e téku o nte dī'na. Nātivi iní o ne, kadan ntaan nēe é vā'a é ña. Tsi tē ña kantiton ne, da nēe iní tsó xee ú vatā ó de ña du'u, é nté ña ña inin neé ura xee u mí tūvin. ⁴ Ntá tsi íó ka kudii ña'a o, ña ntoo ñuú Sardi, ña é ña ni kudéntu dóo i. Dadíi kaka ú ni ña é ñu'u ña doo kuí'xin, tsi dóo vá'á ña'a ña. ⁵ Tē xoó ña'a, ña é kúvi víi i ne, ní'í ña doo kuí'xin é kú'un ña. Nā nakáte ú dīvi ñá iní tutu mí ūve na'a xoo é ní'í i ntuví va'á ña í ne, ka'án u ni Uvā kó nī ánje ñá tsí ña sá'á ne, ntáduku ntée ña ko. ⁶ ¡Te Ìnin é kìnin ne, kinin é kàka'an Espiritù san ni ña ntàkuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un ña úkun ñuú Filadefia

⁷ Kadan vá'an tutú ña ña nuu nta'a i úkún ñuú Filadefiá ne, ká'ān tsí Xu'u e dóo va'á u, Xu'u é kàka'án u é nuu é ntaā í, Xu'u é ní'í nta'a ú ntakáá rei Davii. Te Xū'ú nakaán u ne, nté uun xoxo kuvi nakadi i ne, te Xū'ú nakadi ú ne, nté uun xoxo kuvi nakaán i. Xu'ú ne, kaka'án u ni ō. ⁸ Iní u nte xkóon dēn. Koton, tsi é nakaán u xi'í mí kí'ñ ne, nté xoxo kuvi nakadi i. Tsi iní u tsi kuān té ña tuvi ntí o ne, éden ntaan é kàka'án u, ñá ni ká'an te ñá inín ko. ⁹ Koton, tsí íó ña'a, ña ntántikín tó'o é ña vá'á sán ne, ntáka'an ñá tsi ña Israeé ña, ntá tsi ña ntaā, tsí vete ña. Koton, tsí víi u é na kunchíti ña nú dī'ñ o vata koo é kūtuni ña

tsi dóo kakuinimá ko o. ¹⁰ Tsí ña ni kudú'xen ó é kādan ntaan é kāka'án u ne, kütíí ntí'i o. Dukuān ne, nada'án u o tē xee ntúvi é ntó'o ña ntoo dá kanñi ñuxiví san, dá kōto nteé u ña ntántoo nú nte'u san. ¹¹ Ña ná'á ka dá nainú u. Kuenta tsí viin é nī'i o vata koo é xoxo naki'i núu i doméni é nī'i o. ¹² Xoo é kúvi vii i ne, kué'ē u é ki'i ntíi ña ví'i Uvā kó ntíi dañu ntúvi. Nté uun ito ká ña ntíi ña mí tuví ña. Xntéé u kúñu ña dīvi Uvā kó ni dīvi ñuú Uvā kó, dīvi Jerusaleén xee é vē'xí nte e dukún kán. Xntee ú ña dīvi xee ko di. ¹³ ;Te ñin é kīnin ne, kīnin é kāka'an Espiritū san ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un ña úkun ñuú Ladicea

¹⁴ Kadan va'an tutú ña ña nuu nta'a i úkún ñuú Ladicea ne, ká'án tsí Xu'u é kāka'án u é kuan koo na kōo. Ná te kaēni nta'ví u, tsí da mií é nuu é ntaā i é kāka'án u. Nta'a ko vé'xi uun ntí'i é ede kú'vé Xuva kó. ¹⁵ Xu'u kaka'án u ni ó tsí iní u nte xkóon dēn. Ntē ña te i'nín ne, ntē ña te ví'xin. Díi ka vá'á ó tē dí i'nín né, o tē dí ví'xin. ¹⁶ Dukuān ne, da xé ña te i'nín, ntē ña te ví'xin ne, kakunte'xé ko o ne, ncho nantu'xen ú o. ¹⁷ Kaka'an tsi dóo kuikān, e dóo ió ña o, tsí ña tuvi nee é kátaan nuú o. Ntá tsi ña kakutuni o te dóo nta'vín den, tsí ña te neé nuu á'vi o, tsí kantí'u ntuxnúu o ne, kantíin di. ¹⁸ Dukuān ne, ta'xi ú itsi nté koo viin: Kí'xin mí tuví u ne, kuiin kaá kuaan va'a é ña te neé kadáka vata koo é kukuikan ntí'xen. Kuiin doo kui'xin é kunūun vata koo é ña kuka'an nuu o é kántiin. Kuiin u'xen cho'ó di é kútsi nuu ntuxnúu o vata koo é na náxi'í nuu o. ¹⁹ Xoo ña'a, ña é kakuinimá ko ne, kantantaá u ña mí'í é ña vá'á ó kade ña ne, kaxe'é u é ntó'o ña. Kamán san koon ntiin ná nātivi iní o. ²⁰ Koton tsí i'a ntísi ntéé u xi'í o, kanake'xēn u. Xoo é kainí i tatsín ko ne, te nākaán ña xi'í ña ne, kuitá ntí'xin u má ví'i ña kán ne, dá ká'xí dadíi ú ni ña. ²¹ Xoo é kúvi víi i ne, kué'ē u é kutúvi ña díñi kó vatā o dé u da kuví idé u ne, ítúvi u díñi Uvā ko. ²² ;Te ñin é kīnin ne, kīnin é kāka'an Espiritū sán ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an —ka'an tátsín san ni ko.

4

E ntánuu iní ña Xuva kō e dukún kán

¹ Kidáa ne, ito ú ne, iní u é kántíi xi'í e dukún kán. Divi tátsín e téku ko dí'na é vata eku trūnpeta éku ne, kaka'an xtúku:

—Kūxēen i'á ne, dá nañē'e ú o nté koo kuví rkontuvi —ka'an.

² Ura dú'va tsi i nakunúu u nta'a Espiritu Xuva kō ne, náñē'e ña ko uun teu ka'nu é tuví e dukún kan ne, ikān tuví uun ña'a ñatíi, tínti'í ña nú téu san. ³ Ña tsikán ne, vatā ó kaxi'í nuu xuu kuii é nani jaspe kaxi'í nuu ña, ni xūu kue'e e dóo kai'xí di. Ntíkō díñi nú téu san kaxi'í nuu rkuá'nti, vatā ó kaxi'í nuu xuu kuii é nani esmēralda. ⁴ Ntíkō díñi nú téu san ntoo xtuku ká oko kīmi téu san ne, oko kīmi ñāta ntántoo ña di. Kui'xīn kue'en dóo é ñū'u ña ne, odo le'e e kúvi kaá kuaán díki ña. ⁵ Nú téu é uun sán ne, kakii é kaxi'í nuu ne, kakañu'u, kakatsín di. Mí tūví téu san ne, kai'xi ú'xe ñū'ū naa i é ū'xe espíritu Xuva kō. ⁶ Divi tsí nú téu san dí ne, nuu míni é kaxi'í ni'ni vata kaa xuxu.

Ntíkō díñi nú téu san ni mē'ñú i ne, ntáñi kīmi kítí é ntantíto. Ná te da díi ntuxnúu ti uve ata tí ni núu ti. ⁷ Kiti kuví ūun sán ne, vata kaa ñañā kaa ti. Kiti kuví ūvi san ne, vata kaa duntiki kaa ti. Kiti kuví ūni san ne, vata ito ña'a ito ti. Kiti kuví kīmi san ne, vata kaa tadun kítí kantava kaa ti. ⁸ Ngimi kítí sán ne, uve iñu ntí'xin ti é un é un ti. Un tsi kokó ta'an ntuxnúu ti un tsi nte má ntí'xin ti. Ntē ntúvi ntē ñiñu e ntáka'an tí dīvi Xuva kō:

¡Divi ntó é na kuiko ñu'u ntí nto, Xuvā ntí.

Divi ntó é Xuva ntí'xe ntí nto,
ñā é kuví víi da nēé ka nuu i,
ñā é tuví kídaa,

ña é tuví vevii,
ña é dā ve vé'xi!,
ka'an ti.

⁹ Vāta da ntāka'an kítī ntantító san e dóo va'á Xuva kō, e dóo ka'nu ña'a ña, dā ntaxé'e ti sintiá'vi nta'a ña é tuví nú téu san, ña é tuví ntii dañu ntúvi ne, ¹⁰ ñata, ña é oko kimi ñá'a sán ne, ntánakunchítī ña nú dī'ín ña é tuví nú téu san é ntānuu iní ña ña é kántító ntii dañu ntúvi. Tsoo ña le'e e kúvi kaá kuaan é ñū'u dikī ña nú téu san, ntāka'an ña:

¹¹ Dōo va'á nto, é nakuiko ñū'ú ntī nto,
Xuvā nti, é kā'án nti tsi dóo ka'nu nto,
e dóo iō nto é viī ntó da nēé ka nuu i.
Tsí nto'o de kú've ntī ntī nto dá nēé ka é iō.
Tsi da ntio nto é kúvá'a ne, kúvá'a ntī ntī,
ka'an ña.

5

Dā nakāa A Le'ntú san tutu é kātīnuu

¹ Iní u tsí ña é tuví nú téu san ne, nta'a kua'a ña ni'i nta'a ña ūun tutu é kātīnuu. Tutú san ne, uve na'a ntuví o ata i. Ú'xe seú úve ata i. ² Iní u uun ánĵē, ña dóo ntii iní í san ne, dóo ntii kaka'an ña:

—¿Xoó ntu é vā'á ntī'xe i é kuvi nakāa tutú san? ¿Xoó ntu é kuvi nakāa mí uve seú san? —ka'an ña. ³ Nté uun ña'a, ña ntoo e dukún kán ne, nté uun ña'a, ña ntoo ñuxiví a, nté ña'a, ña ntoo doxi'í kán, ña ni kúvi nakāa ñá tutú san, nté ña ni kuvi kiní ña é ūve na'a iní tutú san. ⁴ Xu'ú ne, ēku ntí'xe u, tsí ña ni ní'i xoo e vā'á i é nakāa tutú san, nté ña ni ní'i xoo koto nteé i. ⁵ Kidāá né, uun ña'a ñatā sán kaka'an ñá nī ko:

—Ná kū ēkūn kan. ¡Un kaa Ñaña tatá Judaa, I'xá ika rei Dāvī san! Dīvi ña e kúvi idé ña é kuvi nakaā ñá tutú san. Dīvi ña e kúvi nantī nteé ña mí ūve u'xe seú san —kuan ō ka'an ñatā san ní ko.

⁶ Kidāá ne, iní u tsi íkan tsi ntitsi uun A Le'ntu mé'ñū nú téu san, ni ngāmi kítī ntantító, ni ñatā san. Dító na'a i mí ni'i kui'i A Le'ntú san da é'ni ña'a sán i. Ú'xe ntīki i uve. Ú'xe ntūxnú i di. Ntūxnú i sán ne, náa i é ū'xe espíritu Xuva kō e táxnū ña é kī'in dá kanī ñuxiví san. ⁷ Ne, kué'ēn A Le'ntú san, kuki'i tutú san é ni'i ntā'a ña tuví nú téu san nta'a kua'a ña. ⁸ Dā kí'i tutú san ne, ngāmi kítī ntantító san ni ñatā, ña é oko kimi ñá'a sán ne, nākanī iti ña nuú A Le'ntú san. É un é un ñatā sán ne, ni'i nta'a ña ūun kiñū'u ni ūun ko'o kútū e kúvi kaá kuaan é ñū'u kútū e dóo va'á ñe'e ú'me ī é kakene vatā ó ntāka'an ntā'vī ña ntāduku nteé Xuva kō. ⁹ Ntaíta ña nchu'un xee é kaka'an:

Ntō'ó ne, dōo va'á nto é kí'i nto tutú san,
é nakaá nto mí ūve seú san.

Tsi é'ni ña'a san ntó ne,
ēti nto niñi nto é nakuín nto ña'a kuenta iña Xuva ko,
ña vé'xi da nēé ka tatá i, da nēé ka tú'un ña, da mí'í ká ñuu vé'xi ña,
¹⁰ vata koo é kúvi vii ña rei ni dutu iña Xuva ko,
é kadā kú'vē ñá ñuxiví san,
ka'an ña.

¹¹ Kidāá né, īto ú ne, tēkú ko é ña te da díi ánĵē ntaíta ña ntīkō diñi téu san ni kítī ntantító san, ni ñatā san. Nā tē nté kaa nté kaa titín ña. ¹² Un ntii tsī kéne ña, ntāka'an ña:

¡E dóo va'á A Le'ntu é xi'í san é ni'i e dóo kuvi vii,
nī e dóo kukuikā, e dóo ki'in iní í, e dóo ntii iní i,
e dóo kuiko ñū'u o ī, e dóo kada ka'nu o ī,
e dóo nakue'e o sintiá'vi nta'a i!,

ka'an ña.

¹³ Kidaā né, tēkú ko tsí un nti'i nuū i é ntantító é ntoo e dukún kan, nī nú nte'ú san, nī doxi'í kan, ni ntute ñu'u kân ne, ntáka'an é uun ata tsi tátsin i: jNa nakué'e o sintiá'vi nta'a ña tuví nú tēu san, nī A Le'ntú san; na kuiko ñu'u o ñā; na kada ka'nu o ñā; na kōo ña é vii ñā ntii dañu ntūvi!, ka'an.

¹⁴ Ngimi kiti ntantító sán ne, ntáka'an ti:

—jKixkoton! —ka'an ti.

Ñatā, ña é oko kimi ñá'a sán ne, nākani iti ña un tsi nte ñu'u kân é nuu iní ña ña é kántito ntii dañu ntūvi.

6

É ū'xe séu san

¹ Iní u dá nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ūun é ū'xe séu san. Tēkú ko tsí kaka'an uun kiti kantító sán ne, dító vata te kākatsin:

—jKixkoton! —ka'an ti.

² Itó u ne, Iní u uun idú kuí'xin. Ña ntekú ti ne, ni'i nta'a ña ntuvē. Xé'e ña ña le'e é kuntékú dikí ña ne, dá kii ña é vii ñā du'xēn né, kúvi idé ña ntí ña nuu i kân.

³ Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ūví san ne, tēkú ko é kāka'an kiti kantító, kiti kuví ūví san:

—jKixkoton! —ka'an ti.

⁴ Kidáā né, kī xtuku idú, kiti kué'e kue'en. Ña ntekú ti ne, ni'i nta'a ñā káa káni. Ní'i ñā e kúvi vií ña é nāki'i ña é vā'á koo kuntōo ña'a san ñuxiví san, vata koo é ká'ni ta'an ña, xe un xé un ña.

⁵ Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ūní san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantító, kiti kui ūní san:

—jKixkoton! —ka'an ti.

Itó u ne, Iní u kii idú ntee. Ña ntekú ti ne, ni'i nta'a ña xkú've. ⁶ Tēkú ko tatsin é vē'xi mí ntoo ngimi kiti ntantító sán ne, kaka'an:

—Uun xkú've kúdi nuni san ni'i ña xā'ví tsiñu ñā é uun ntūvi. Úni xkú've kúdi kiti sévada ni'i ña xá'ví tsiñu ñā é uun ntūvi di, ntá tsi ña ku natívin aseté ni ntúte vinú san —ka'an.

⁷ Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui kīmí san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantító é kui kīmí san:

—jKixkoton! —ka'an ti.

⁸ Itó u ne, Iní u kii idú kuān. Ña ntekú ti ne, Doxi'í nani ñā. Áta ña vē'xi uun ña'a, ña é nani Dô'vi. Ní'i ña é kúvi vií ña ni dáva ña'a ñuxiví san é kuví ña mé'ñu du'xēn sán ne, ō kuví ña doko, ō kuví ña kui'í san ne, o kuví ña é kiti diín san ka'ni'í ña.

⁹ Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ū'ún san ne, Iní u má ñā kan nima ñá'a, ña é e'ni ña'a san kuenta iña tú'un Xuva kō, tsí ña ni u'ví ña é ká'an ñā iña Xuva ko. ¹⁰ Nīi kue'én ini ña ntáka'an ña:

—Xuvā ntí, ka'nu kue'en nto. Ntō'o é sāntu ntí'xe nto. Ntō'ó ne, un nti'í é káka'an nto é nuu é ntaā i. ¿Nēe ntūvi ntu kada kú've nto iña ña ntántoo ñuxiví san é ntānáa nto ni ñā'a, ña é'ni nti? —ka'an ña.

¹¹ Kidáā ne, dá un dá un ña ni'i ña doo kuí'xin é kū'un ña. Kaka'an ñā ni ñā é diin diín tsi kuntōo ká ña, da nté xee tá'an é kúvi nti'í ta'an ña é dadíi ntáde tsiñu ña iña Xuva ko.

¹² Dā nántii nteé A Le'ntú san seu é kui iñú san ne, itó u ne, kutūni ko é un va'a vá'a tsi taan ne, kuntee kué'én ngantií san, é vata kaa doo ntee é xkú'un

ña'a dá ntoo ña dontíni. Xóó sán ne, kuku'e'e kue'en váta ito nãni. ¹³ Xntívi é ũve e dukún kãn ne, nakó'xo nté ñuxiví a, vatá ó kanako'xo kiti tun igu uté san da dóo kainu tatsin ka'ni. ¹⁴ Ntoko ñu'u mií e dukún kan, vatá ó kakuvi vikó san dá kãntava. Un ntíi ntíi xuku ni ũn ntíi ntíi ñu'u é ntoo nú ntute ñu'u kãn ne, nakuntoó xio. ¹⁵ Kidáá ne, naku'un xú'u ntíi ntíi rei, ñá ntoo ñuxiví a, ni ña na'nu ña'a sán, nĩ tó'ó sntadún san, nĩ ña kuiká san, nĩ ña e dóo ntii iní í, ni ña ntáde tsiñu, nĩ tó'ó ña ne, ñú'u xu'ú ñá máví ni ne'u xuu. ¹⁶ Ká'an ña ni xúku sán ni xúu san:

—¡Na tãni mí ñu'u nti. Na tãví nti vata koo é ña kiní ña tuví nú tēu san nti, tsí un vá'a tsi kakudiin A Le'ntú san nĩ nti! ¹⁷ Tsí e xee ntúvi ka'nu é tã'xi ña é ntó'o ko ne, ¿xoo ntu kutíi í? —ka'an ña.

7

Tatá ña Israee, ñá uve nã'a seu Xúva kō

¹ Kidáá né, iní u kimi ánjē, ña ntãñi ngimí o diñi ñuxiví san. Ntaédí nuu ña mí kaki'xi ngimí tatsin san vata koo é ña kunú ka tatsin san ñuxiví a, nté nú ntute ñu'u kãn, nté da mí'í ka má utun. ² Kidáá né, iní u tuku ánjē, ña vé'xí nte mí kene ngántií san, ni'í nta'a ña sēu Xúva kō, ña é kãntíto nti'xe. Un ntii tsí kéne ña, kaka'an ñá nĩ ngimí ánje, ña nguíi san, ña é xe'e Xuva ko ítsi é nativí ñá ñuxiví san ni ntute ñu'ú san:

³ —¡Kuntétu ká nto! ¡Ñá kũ dí nativí ntó ñuxiví san, nté ntute ñu'ú san, nté utun san dá nte kuvi xntéé nti seu Xúva kō xteén ña'a, ña e ntáde tsiñu iña ña! —ka'an ña.

⁴ Tékú ko nté kaa ña'a uve na'a ña seu san, tsí uun sientu uvi díko kimi míil ña'a tatá ña Israee san. ⁵ Uxuvi míil ña'a tatá Judaá san uve na'a ña seu san, uxuvi míil ña'a tatá Rubeén san, uxuvi míil ña'a tatá Gaá san, ⁶ uxuvi míil ña'a tatá Asee san, uxuvi míil ña'a tatá Neftalií san, uxuvi míil ña'a tatá Manaseé san, ⁷ uxuvi míil ña'a tatá Simiuún san, uxuvi míil ña'a tatá Levií san, uxuvi míil ña'a tatá Isacaá san, ⁸ uxuvi míil ña'a tatá Zabuluún san, uxuvi míil ña'a tatá Joseé san, uxuvi míil ña'a tatá Benjamiín san. Kuan ó ñá uve na'a ña seu san.

Ñá te da dñi ña'a, ña ñu'u doo kui'xín

⁹ Kidáá né, ito ú, iní u ña te da dñi ña'a, ña ntãñi nú tēu san ni nūu A Le'ntú san. Ntē ña kuvi ká'vi o ña e dóo titín ña, ña é vé'xí da mí'í ká ñuu dá kanii ñuxivi. Ntáduku ntée ña da nēe ka tatá ña; da nēe ka tú'ún ntáka'an ñá dí. Doo kui'xín ñu'u ña ne; odo nta'a ña ntá'a ñuu. ¹⁰ Un ntii tsí ntáka'an ña:

Da mii tsi Xuva kō, ña tuví nú tēu san,

nĩ A Le'ntú san, ña é kuvi nakáku kō,

ka'an ñá'a san. ¹¹ Un ntíi ntíi ánjē san ntãñi ña ntíkō diñi nú tēu san, ni ñatã sán, nĩ ngimí kiti ntantíto san. Nákuntoo tixi ñá nú tēu san ne, nánū'u ñá iní ña Xuva kō, ¹² ntáka'an ña:

¡Kuan koo na kōo! Na kada ka'nu o Xuva kō,

tsí dóo kaxi'í nuu ka'nu ña, dōó ki'in iní ña.

Na nãkué'e ó sintiá'vi nta'a ña ne,

na kuiko ñu'u o ñá dí,

tsí dóo ió ña é vñi ña; dōó ntii iní ña.

Kuan koo na kã'an o íña Xuva ko ntii dañu ntúvi.

Kuan koo na kōo,

ka'an ánjē san.

¹³ Kidáá ne, kaka'an úun ña'a ñatã san ní ko:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sã'á, ña ñu'u doo kui'xín san? ¿Mí'í ntu vé'xi ña? —ka'an ña.

¹⁴ Kidáā ne, kaka'án u ni ñā:

—Ntō'o é Ini nto —ka'án u.

Kidáā ne, kaka'an ñā nī kó:

—Ñā sá'á ne, divi ñā é vē'xi ñā mi dóo ntánto'o ñā'a. É ntukui'xīn kue'en dóo ñā, tsí ñiñi Á Le'ntú san nácate ñā. ¹⁵ Dukuān e ntáñi ñā nú tēu Xúva kō, e ntáxntii ñā ñā nte ntúvi nté ñiñu ini ukún ñā kán. Xuva kō, ñā tuvi nú tēu san, kunuu mé'ñu kunuu dava ñā ñā. ¹⁶ Ñā kákīn ká ñā, nté ñā itsí ka ñā ntute. Ñā kókō ká ñā ka'ni ngántii san, tsí kuntoo ñā mi é vētí san ve. ¹⁷ Tsí A Le'ntu é tuvi nú tēu kán ne, kuenta vii ñā vata kaa uun paxtu, é kí'in ní'i A Le'ntú san ñā mí kaku ntute kuí é ní'i ñā ntuvi íña ñā ne, mii Xuva ko naitsi ñā un ntí'i ntute nú ñā —ka'an ñā.

8

Seu e kúvi ū'xe ni ko'o kútū e kúvi kaá kuaan

¹ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kúvi ū'xé san ne, xīō kadin kue'en tsi e dukún kan te dáva ura. ² Kidáā ne, ini u u'xe ánjē ntáñi ñā nuu Xuva ko. Odo ñā kui kui uun ñā trunpeta. ³ Kidáā ne, xéé ká uun ká xtuku ánjē, ní'i nta'a ñā ko'o kútū e kúvi kaá kuaán san ne, kántitsí ñā nú nāa kan. Dōo kue'e kútu ní'i ñā é nádaká ta'an ñā ni tū'un e ntáka'an ntá'vi ñā'a, ñā ntānuu ini i Xuva kō, é kué' é ñā nú nāa e kúvi kaá kuaan é tuvi nú tēu san. ⁴ Kúxée u'me kútū san é ní'i nta'a ánjē sán ne, xéé mí tuvi Xuva ko dadii ni tū'un e ntáka'an ntá'vi ñā e ntáka'an ni Xuva ko. ⁵ Kidáā né, kí'i ánjē san ko'o kútū sán ne, dā tsú'un tsitu ñā ngiñū'u é kai'xi nú nāa san ne, da nakuíta nuu ñā ñuxiví a. Dōo dito káñu'ú ne, xí'i nuu ne, táān di.

Trunpeta é ū'xé san

⁶ Kidáā ne, ánjē, ñā é ū'xe ñā'a, ñā odo trūnpeta san ne, iō tu'vé ñā é nakuéku ñā.

⁷ Ánjē, ñā é kúvi ūun sán ne, nakuéku ñā trunpeta ñā. Ura tsí i káin davi xuú ni ñū'u é kádaka níñi ñuxiví kán. Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ñuxiví san ne, í'xi ntí'i. Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi utún san ne, í'xi ntí' ntí' un tsi nté ku'u xi'í san.

⁸ Ánjē, ñā é kúvi ūvi san ne, nakuéku ñā trūnpeta ñā di. Kidáā ne, uun nuu i é vāta kaa xuku ka'nu é kai'xi kaá ne, un ntii tsí ko'xó nuu nú ntute ñū'u kán. Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ntute ñū'u sán ne, ntúvi ñiñi. ⁹ Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi kiti ñū'u nú ntute ñū'u kán ne, xí'i ntí'í ti ne, í'xi uun tā'vi i é kúvi ūni ta'vi tūn ntóo san di.

¹⁰ Ánjē, ñā é kúvi ūni san ne, nakuéku ñā trūnpeta ñā. Kidáā ne, uun xntiví ka'nu sán ne, kó'xō é vē'xi nte e dukún kán. Kai'xi vatá ó kai'xi chú'un san. Kó'xō nuu uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ntute ká'nu sán nī mí kae'nu ntute san.

¹¹ Xntiví san ne, Rkavé naní. Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ntute sán ne, kúrkavé kue'en. Nā te nté kaa ñā'a xi'í ñā e xí'i ñā ntute é kadáká rkavé san.

¹² Ánjē, ñā é kúvi kímí san ne, nakuéku ñā trūnpeta ñā ne, uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ngántii san ni uun tā'vi i é kúvi ūni ta'vi xoó san nī xntiví san ne, ní'i kuí'i. Uun ta'vi i kúnee é un é un nuu i ne, uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ntuví san ne, ñā ni xí'i nuu ká ngántii san. Niñu san ne, kuan tsi ō kúvi: ñā ni xí'i nuu ká xoó san nī xntiví san di.

¹³ Kidáā né, da nī kaito ú ne, tēkú ko kaiko uun tadun mé'ñū e dukún kán ne dá un ntii tsi káka'an:

—¡Ai! ¡Ñā ntá'vi ntu ñā'a, ñā ntántoo ñuxiví san, te kuéku xtuku trunpeta íña é ūni ka ánje, ñā nguú san! —ka'an ti.

9

¹ Ánjē, ña é kuvi ū'ún san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Kidáā né, iní u uun xntivi é kō'xó nte e dukún kán un tsi nte nú ñu'u kán. Xntivi san ne, ni'i nta'áá xi'i tótsín san. ² Nākaán ña xi'i tótsín san ne, un vá'a tsi kéne u'me xi'i san, vatā ó kakene u'me iní ūrnu ká'nu kue'en. Kūneé ngántií san ni kanñi e dukún kan ū'me tótsín san. ³ Mé'ñū u'mé san ne, vé'xi skunti é kaka ti kanñi ñūxivi a. Ní'i tī é kué'é ti vatā ó de tdu'me, kiti iō ñu'u a. ⁴ Ká'an ña ni tī é ña ku nant'i ti ite é kae'nu ñu'u a, nté kú'u kuii, nté ūtun di. Da mii tsi ña'a san kué'e ti ña, tē ña te uve ná'a xteén ña seu Xúva kō. ⁵ Ní'i tī é nanto'o ti ña te ū'un xoo, ntá tsi ña kuvi ka'ni kue'en tī ña. Mí kax'é ti ne, kaexnúu vatā ó kaexnúu da kax'é tdu'mé san.

⁶ Ntuvi tsikán ne, un vá'a tsi nantuku ña'a san nté koo kuví ña, ntá tsi ña ní'i ña nté koo. Kuán te un vá'a tsi ntio ña é kuví ñá ne, ñá ní'i ñá doxi'í san.

⁷ Skunti san ne, vata ntáa idú kiti tu've i é k'ín ti mé'ñu du'xen ntáa ti. Díki tī ne, odo é vata ntáa le'e e kúvi kaá kuaan ntáa. Núu tī ne, vata ito nuu ña'a ito. ⁸ Idi ti ne, vatā ó nani idi ñad'i. Nū'ú ti ne, vata ntáa nu'u ñaña ntáa. ⁹ Uve ata ti tdi'xi e nté kaa te káa kúvi. Dā ntáva ti ne, kakañu'u vata te ntaíta nti'xin ña te da díi kareta e ntáñu'u idú, kiti ntaínu mé'ñu du'xen san. ¹⁰ Dú'me tī ne, vata ntáa du'me tdú'me ntáa ne, ini xe'e tī di. Dú'me tī san ntée é ntuku kui'i tī ña'a san ū'un xoo. ¹¹ Tō'ó ti ne, divi ánjē, ña e ntée nta'a i tótsín san. Abaduun nani é tū'un hébreu ne, Apoliuun nani é tū'un griegu ne, kani tú'un “é nant'i'i kue'en”.

¹² É ña nti'xin é kuvi ūun dóxō. Úvī ká kakunaá ve.

¹³ Kidáā ne, ánjē, ña é kuvi iñū san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Tékú ko uun tatsin í e kii mé'ñū ngimi ntíki san é odo nú ña e kúvi kaá kuaan é ntitsi nuu Xuva ko. ¹⁴ Kídaā ne, kaka'an tátsín san nī ánjē, ña é kui iñu, ña é ni'i nta'a trupeta:

—Nantuten ngimi ánjē, ña é uve tñn mí kainu ntute ka'nu é nani Eūfrate —ka'an.

¹⁵ Kidáā né, nāntuté ña ngimi ánjē san é ka'nī ñá uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi ña'a san, tsi é ntoo tú've ñá tē xee úra i, ni ntūvi, ni xóó, ni kuía. ¹⁶ Kūtuní ko nté kaa sntadun, ña ntántodó idú ne, uví sientu miñuu ña.

¹⁷ Xée nūú ko idú san nī ña ntántodó ti. Sntadún san ne, ntánti'u núu kúñu ña káa é kaito kué'é, nī é kuií, nī é kuáán di. Díki idú ña ne, vata ntáa díki ñaña ntáa ne, kakii ñu'u xú'u ti. Ú'me ni dū'xé ñu'u di. ¹⁸ Xí'í uun tá'vi i é kuvi ūni ta'vi ña'a san ntuni núu tsi i: ñu'u san ni ū'mé san ni dū'xé ñu'u san e kii xu'u ti. ¹⁹ Tsi idú san ne, ió ntii tī é kuvi ka'ni tī ña'a é xū'u xtí ni dū'me ti. Tsi du'me tī ne, vata kaa díki kóo ne, divi é kantuku kui'i tī ña'a san.

²⁰ Ntá tsi ña nguií san, ña é ña ni duku ntée tsikán ne, ñá ni natívi iní ña kuétsi ña é ntē ña ni xtúvi mii ña é nuu iní ña é ña vá'a san ni sántu ña e kúvi kaá kuaán, nī káa kui'xín, nī káa kué'é, ni xūú, ni ūtun di, é ntē ña kaito, ntē ña katéku i, ntē ña kui kaká di. ²¹ Ntē ña ni natívi iní ña é kuán tsi o ntaé'ní ña ña'a, e ntáde ña dotatan, e ntáde ña é kini kaa ni ñad'i, e ntadú'u ña di.

10

Ánje ni tūtu lu'nti é kätinuú san

¹ Kidáā ne, iní tuku ú uun ánjē, ña dóo ntii iní í ne, vé'xi ña e dukún kán. Nuú ta'án ña viko; ntee rkuá'nti díki ña. Núu ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu ngántií san. D'ín ña ne, vata kaa ntu'u é kai'xi kaa. ² Ní'i nta'a ña ūun tutu lu'nti é kaa ntáa. D'ín kua'a ña xtúvi ña nú ntute ñu'u kán né, d'ín datsin ña ne, ñu'u san xtúvi ña. ³ Un ntii tsi káchu'u ña, vatā ó de ñaña dá kanakiti tī. Dā kúvi kachu'u ña ne, kátsín u'xé ito. ⁴ Dā kúvi katsin é u'xé ito sán ne, ncho

xntee na'a u é kaka'an, ntá tsi dá iō tu've u é ka'u ú ne, tēkú ko uun tatsin e dukún kán, kaka'an:

—Xnuun xū'un e téku o e kátsin u'xe ito. ¡Ña kū dí xnteen na'an! —ka'an.

⁵ Kidáa ne, ánjē san, ña ntitsi nú ntute ñu'u sán ni ñu'u a dí ne, nátā'an ntée ña nta'a kuá'a ña e dukún kán. ⁶ Natékū ña Xuva kō, ña kantító ntií dañu ntūvi, ña de vá'a e dukún kan ni ñuxiví ni ntute ñu'u ni ún ntií ntií nee iñá katuví, kaka'an ña tsí ña kukuí ka. ⁷ Kaka'an ña tsí ntuvi dá nakuēku ánjē, ña é kui ū'xé san, trumpeta ñá ne, kuintaa núu i é mií tsi Xuva ko ñni ñá, vata ō ka'an ñá ni ña dé tsiñu iña ña, ña ntáka'an tú'un ñá.

⁸ Kidáa ne, tátsin e tēkú ko dí'na ne, kaka'an xtúku ni ko nte e dukún kán:

—Kuē'én, kūki'ín tutu é ni'i nta'ā ánjē sán, ñi'vi é nakāa ñá'a, ña ntitsi nú ntute ñu'u kan ni ñu'u a —ka'an.

⁹ Dukuān ne, ñé'ē u mí tuvi ánjē sán ne, ikán ú tutú san. Kaka'an ñá ni kó:

—Ki'in ne, dá ká'xin. Tē é'xin ne, vídin vata ē'xi ntúdin kítume, ntá tsi kuia núu i'xi o kán —ka'an.

¹⁰ Kidáa né, ki'i ú tutú san é ni'i nta'ā ánjē sán ne, ē'xi u. Kuan ē'xi nti'xe vata ē'xi ntúdin, ntá tsi dá kúvi é'xi ú ne, kuia núu i'xi ko. ¹¹ Kaka'an ñá ni kó:

—Da mií é ká'an ntódon kán ni ún ntií ntií ña'a, ña ntoo dá mí'í ká ñuú, ni ña ntáka'an dá nēé ka tú'un, ni rēi ñá dí —ka'an ña.

11

Ña é ūvi ña'a, ña é ká'an ntódo tú'un Xuva kō

¹ Kidáa né, tá'xi ña kó uun ntoo kani, vata kaa utun é ki'i kú've núu ō káa ne, kaka'an ñá ni kó:

—Nakuntitsin, ki'in kú'ven úkun Xuva ko ni nú nāa ñá ne, ka'vin nté kaa ña'a ntánuu ini ña Xuva kō má úkún san. ² Ntá tsi ña ki'in kú'ven kura ukún san, tsí xe'é ña sá'á é kúvi iña ña'a, ña é ña ini xoo é Xuva kō ne, kaka nuu ña ñuú Xuva ko te ūvi díko uvi xoo. ³ Xu'ú ne, taxnúu ú uvi ña'a, ña é ká'an ntódo tú'un kó ne, ku'un ña du'nu kúxta úun míil uvi sientu uni díko ntūvi —ka'an ña.

⁴ Ña é uvi ñá'a san ne, vata ntáa uvi útun olívu ntáa ña. Vata ntáa tun tsumē é ūvi san e ntáñi núu To'o ñuxiví san ntáa ña. ⁵ Tē xoó ncho ntukú kui'í i ña ne, kene ñu'u xu'u ña ne, koko kue'en. Kuān koo nto'o ña ntaínchu'vi ña. ⁶ Ña uvi ña'a san ne, ió ntií ñá é nakādi ñá e dukún kán vata koo é ña kün dávi da nñ ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō. Ió ntií ñá é kúvi víi ña é ntūvi niñi ntuté san ne, kúvi víi ña é nantó'o ña ña'a, ña ntoo ñuxiví san, é tññ ña da nēé ka kui'í vata koo é ntio ña.

⁷ Ntá tsi dá ita ntí'xin ka'an ntí'í ña tú'un Xuva kō né, kēne uun kiti xu'u totsín san é víi tí ni ña du'xēn. Kúvi víi ti ka'ní ti ña. ⁸ Kidáa né, kuntōo mé'ñū kúñu ña itsi mé'ñū ñuú ka'nu san mi náxntēé ñá Tó'o kō ntíkā krusí san. Ñuú sá'a ne, vata kaa ñuú Sodomá ni ñuú Egitō kaa. ⁹ Úni ntūvi nte dáva ne, koto ña'a san kúñu ña, ña vé'xi da mí'í ká ñuú, da nēé ka tatá ña, é da nēé ka tú'un ntáka'an ñá dí ne, ñá kué'é ña itsi é kuntū'xi vá'a ña. ¹⁰ Ña ntántoo ñuxiví san ne, ñá tē nté kaa díni ña tsí xi'í ña uvi ña'a san. Víi ña viko ne, kué'e ña doméni tá'an ña, tsí ña uvi ña'a, ña é ka'an ntódo tú'un Xuva kō né, dōó nantó'o ñá ña ntántoo ñuxiví sa.

¹¹ Ntá tsi dá kúvi uni ntūvi ntē dáva ne, nantóto xtuku Xuva ko ntuvi ñá'a san ne, nākuiñi ña. Un vá'a tsi ū'ví un ntií ntií ña'a san dá ini ña ña. ¹² Kidáa né, tēkú ña uvi ñá'a san e dōo ntií kaka'an tátsin é vé'xi e dukún kan ni ña:

—Ki'xi nto i'a —ka'an tátsin san.

Dukuān ntaíni ña ntaínchu'vi ñá san ne, kúntāa ña e dukún kan mé'ñū viko san. ¹³ Ura í tsikán ne, un vá'a tsi taan. Kó'xo uun ta'vi i é kúvi ū'xi tá'vi ñuú san. Ú'xē míil ñá'a xi'í ñá da ita ntí'xin kúvi taan. Ña'a, ña ntántoo ká san ne,

ñá te nté kaa u'ví ña. Da kidáa nanu'u ñá iní ña e dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

¹⁴ É ita ntí'xin é kuvi ūvi dóxō sán ne, e dóko sã xee é kuvi ūní san ve.

Trunpeta é kuvi ū'xé san

¹⁵ Kidáa ne, ánjē, ña é kuvi ū'xé san ne, nakuēku ña trunpeta ña. Dító tsí un ntii tsí ntáka'an tátsín e dukún kán:

Un ntii ntíi ñuú ñuxiví san ne,
kaduku ntée Xuva kō é kadā kú'vē ña,
ntuvi ñá Cristu, ña e táxnūu ña.

Ntii dañu ntūvi é kadā kú'vē ña,

ka'an. ¹⁶ Kidáa né, ñatā, ña é oko kimi ñá'a, ña ntántoo nú tēu núu Xuva kó san ne, un tsi náknchiti ntaā ña nuu Xuva ko é nuu iní ña ña, ¹⁷ ntáka'an ña:

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,

Xuvā ntí, ña e dóo ka'nu.

Divi ntō é tuví nto vevii ne,

divi ntō kidaā dí ne,

kuan tsi koo kutuví ntó ntii dañu ntūvi.

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,

tsí e ní'i nto e dóo iō nto é vii ntó ne,

e éni ntu'u nto kadē kú'vē ntó ve.

¹⁸ É kúdiin ña ntántoo un ntíi ntíi ñuú san,

ntá tsi é xee ntūvi é kué'é nto ña é ntō'o ña ve.

E xée ntūvi é kadā kú'vē nto iña ñá ntíxi san ne,

kué'e nto ña é vā'á, ña dé tsiñu iña nto,

ñá é ka'an ntódo tú'un nto, nī ña é ká'an náa nto.

Kué'e ntō é vā'á iña ña'a, ña e ntaíko ñu'u nto,

un ntíi ntíi ñá, te kuetsi, te na'nu ña.

E xée ntūvi é nantō'o nto ña'a, ña ntánatívi ñuxiví san,

ka'an ña.

¹⁹ Kidáa né, nákaán xi'i úkun Xuva kō é tuví e dukún kán ne, iní i kán ne, dító tuví etun mí ñu'u vá'a lei Xúva kō. Kidáa né, dōó kaxi'í nuu. Dōó kakatsín di. Dōo dító tatsín san. Dōó katáan di. Un vá'a tsi kaxiín davi xuú di.

12

Uun ñadĩ'í, ni kiti ña vá'a, kiti u'xe díki i

¹ Kidáa né, kī dító uun e dóo ka'nu e dukún kán. Ikān ntitsí uun ñadĩ'í, nuu tá'an ña ngántii ne, xōó sán ne, ntekú ntí'i dí'in ñā ne, le'e é kuvá'a é ūxuví xntiví ntekú díki ña.

² Ñu'u i'xá ña ne, kakachu'u ntāa ña é kaexnúu i'xi ña, tsi dokó sa káku i'xá ña.

³ Kidáa né, kī ká xtuku uun nuu i e dukún kán. Iní u é ntitsí uun kiti ña vá'ā, teku kué'e ti, é ūve u'xe díki ti ni ū'xi ntíki ti. Kuān o ntántidó le'le san xé un xé un díki ti.

⁴ Dú'me xtī dita núu ti uun ta'vi i é kuvi ūni ta'ví xntiví san ne, náko'xó nuu ti nte ñuxiví a. Kidáa ne, intitsí kiti ña vá'ā san nuu ñadĩ'í, ña dokó sa káku i'xá i. Ntitsí nteē ti i é ká'xi tí i te káku.

⁵ I'xa é nakáku ña ne, i'xa tii é kadā kú'vē un ntíi ntíi ñuú, é kuni'i nta'a tátun i e kúvi káa. Ntá tsi Xuva kō ne, nakí'i ña i'xá san é kūtuví ni ñā nú tēu ña.

⁶ Ñadĩ'í san ne, inu ña, kue'en ñā ñuu itsi mí xtúvi tū'vé Xuva kō mí kutuví ñā, mí kuēnta víi ña ña uun míil ūvi sientu uní díko ntuví.

⁷ Kidáa ne, kúvi du'xēn e dukún kán. Ánje ña odo nūu, ñá nani Mígee, dívi ña ni un ntí'i ánje ña ne, náā ñā ni kiti ña vá'ā san. Kiti ña vá'ā sán ni un ntí'i ánje tí ne, un vá'a tsi náa ti ni ñā,

⁸ ntá tsi ña ni kuvi víi ti. Nā ni ní'i mí kuntōo ká ti ní ánje tí e dukún kán.

⁹ Dukuān ne, náko'xó ña kiti ña vá'ā san, kiti itúvi nte ntúvi dí'na, kiti é nani diablu, tó'o e ña vá'ā san. Dívi tí é Satanaa nání ti di, kiti

kaeni nta'vi ña'a dá kanii ñuxiví san. Nákò'xó ña ti ni un ntí'i ánje ti ùun tsi nte ñuxiví a.

¹⁰ Tekú ko tsi un ntii tsi kaka'an tátsín san nte e dukún kán:

E xée ntúvi é nakakú Xuva ko ko vē.

E xée ña e dóo ntii iní ña é kadá kú'vē ña.

Cristu, ña táxnū ña ne, kodo núu ña é un ntí'i vē.

Tsi é nakó'xo ntee ñá kiti katsi'i kuétsi ta'an ko nta'a Xuva ko ntē ntúvi ntē níñu.

¹¹ Kūvi idé ta'an ko sán nī e ña vá'ā san

kuenta iña níñi é etí A Le'ntú san,

nī kuēnta iña tú'ūn é nuu é ntaā i e ntáka'an ñá,

tsi ña ni de víni ña ntuvi iña ña,

kuān te na kuví ña.

¹² Kuntōo díni ntó ve, e dukún kan,

nī un ntí'i ña ntántoo ikān.

Ntá tsi ña ntu ntá'vi ide nto,

ñā ntántoo ñuxiví san nī nú ntute ñu'u kán,

tsí e ntíi tó'ō e ña vá'ā san mí ntoo nto ve.

Un vá'a tsi kakudiin,

tsí iní tsí ña na'á ka kutuvi,

ka'an tátsín san.

¹³ Dā iní kiti ña vá'ā san tsí nakó'xo ña ti ñuxiví a ne, íntikin tí ñadí'í, ña nakaku i'xa tíi san. ¹⁴ Ntá tsi ñadí'í san ne, ní'i ña uvi ntí'xin tādun ka'nú san é ntāva ña, kí'in ña ñuu ítsi kán, mí dóo ikā mí tuví kiti ña vá'ā san. Ikān ne, ní'i ña é ká'xi ñá uni kuia nte dáva. ¹⁵ Kiti ña vá'ā sán ne, tává ti ntute xu'u ti é vata kaa ntute ka'nu kaa vata koo é kí'in ní'i ntute san ñadí'í san. ¹⁶ Ntá tsi xntíi ñu'ú san ñadí'í san, e nántika ñu'ú sán ne, ikan kúntíi ntute ka'nu san e táva kiti ña vá'ā san xu'u ti. ¹⁷ Dukuān né, kúdiin kué'en kiti ña vá'ā sán ni ñadí'í san. Ntaka ti ikān ne, dá kué'en ti é víi tí du'xen ni i'xá ñá, ña nguú san, ña ntáde ntaa é kaka'an Xúva kō, ña ntántikin Jéssuu.

13

Úvi kiti dóo donchu'vi ntáa

¹ Ntísi u nú ñuti díñi ntute ñu'ú san, íni u kéne ntita úun kiti e dóo donchu'ví kaa mé'ñu ntute ñu'u kán, kiti uve u'xe díki í ni ū'xi ntíki i. Kántídó le'e é un é un ntíki ti. Uve na'a díki ti e dóo kiní ó kaka'an kuénta iña Xuva ko. ² Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti é íni u sán ne, vata kaa ñaña tekú kaa ti. Ntá tsi dí'in tí ne, vata ntáa dí'in oso ntáa ne, xu'u ti ne, vata kaa xu'u ñaña kaa. Kiti ña vá'ā sán ne, xé'e tí ntii tí é ntéé kimi tí. Xé'e tí tēu tí mí tuví tí é víi tí tsiñu ka'nu. ³ Kiti dóo donchu'ví kaa sán ne, vata tē ní'i kuí'i kue'en úun díki ti, ntá tsi é ntuvá'a. Un ntíi ntíi ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ntántikin ñá ti, tsí koo da kúdu'va ña é ntuvá'a díki ti. ⁴ Ntánuu iní ña'a san kiti ña vá'ā san, tsí xé'é tí ntii tí kiti dóo donchu'ví kaa san vata koo é kuvi kada kú'vē ti. Ntánuu iní ña'a san kiti dóo donchu'ví kaa san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é vata kaa kiti dóo donchu'ví kaa san? ¿Xoó ntu kuvi víi í é nāá níi tí? —ka'an ña.

⁵ Ní'i tí ítsi e dóo ka'nu víi tí, e dóo kiní koo ka'an tí iña Xuva ko. Ní'i tí é kadá kú'vē tí uvi díko uvi xoó ne, ⁶ kuan ó dé tí. Dóo kiní ka'an tí iña Xuva ko ní e dukún kán mí tuví ña, ní ña ntántoo ní ña ikān. ⁷ Ní'i tí é víi tí du'xen ní ña ntántikin Xúva kō né, kúvi idé tí ní ña. Ní'i tí é kadá kú'vē tí iña un ntíi ntíi ña'a, ní ūn ntíi ntíi tātá ña'a, ní ūn ntíi ntíi ñuú, ní ūn ntíi ntíi ña'a, ña ntáka'an dá néé ka tú'ūn. ⁸ Un ntíi ntíi ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, íñu iní ña kiti dóo donchu'ví kaa san, ña é ña ní uve na'a dívi í tutú A Le'ntu é xí'í un tsi nte da íñi ntú'u ñuxiví san, tutú mí uve na'a xoo e ní'i í ntuvi iña i ntii dañu ntúvi.

⁹ Te Inín é kīnin ne, kinin. ¹⁰ Tē xoó ni'i i é kunuu kutū né, kunuu kutu ntí'xe. Tē xoó ni'i i é kūvi nuu káa ne, káa kuví nuu ña. Dukuān né, xo'ō e ntáduku ntée o Xuva kō ne, ka'nu vii ó nima kó ne, kunūu ini ko ñá di.

¹¹ Kidáā né, Iní xtuku u ūun kiti e dóo donchu'vi kaa. Kiti sá'a ne, ñu'u san kakéne ti. Uve uvi ntíki ti é vata kaa a le'ntú kaa ti, ntá tsi kaka'an tí vatā ó kaka'an kiti ña vá'a san. ¹² Ní'i ti Itsi é kadā kú'vē tí naa i kiti kuví ūun san dá ntoo dadí ti. Kade ti é un ntíí ntíí ña'a, ña ntántoo dá kaníí ñuxiví san, kunuu iní ñá kiti kuví ūun san. ¹³ Dóo ini ti nté koo vii ti é kōo dá ntákudū'va ña'a san. Un tsi nte kúvi nakān ti ñu'u é kai'xi nte e dukún kan níi dukuān ntaíto díto ña'a san ñuxiví a. ¹⁴ Kuenta iña i sá'a é ní'i ti e kúvi idé ti dá kade ti tsiñu kiti kuí ūun sán ne, kaeni nta'vi ti ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa. Kaka'an tí ní ña'a san é na ntavá'a naa ña santu kiti kuví ūun, kiti idó nuu káa díki i, ntá tsi ntuvá'a ti ne, kantito dukuan tí. ¹⁵ Ní'i tí é kúvi kué'e ti ntuvi iña santu e ntuvá'a naa kiti kuví ūun sán ne, ide ti é kúvi ka'an sántu sán di. Kaka'an tí tsí da xoó ka ña'a, ña é ña kanūu iní i santu, kiti kuví ūun sán ne, na kuví ña. ¹⁶ Taxnúu ti é na kúvē na'a seú san nta'a kua'a ña ne, ó xteén ña, un ntíí ntíí ña'a san, te kuetsi te na'nu ña, te kuika ña, te nta'vi ñá, te ió tó'o ña ne, ó iña níi ña ntáde tsiñu ña. ¹⁷ Nté uun xoxo kuví díko i, nté ña kuví kuíin í, té ña te ntée na'a seú san kúñu í. Seú san ne, dívi kiti é kuví ūun sán, ó numéru dívi ti.

¹⁸ Sá'a ne, ntio é koto ntuu ó. Xoo é ki'in iní i ne, na naka'vi ña numéru kiti kuví ūun san. Numéru sán ne, kaduku ntée un dívi ña'a, ña ntoo ñuxiví sa. Te nakua'a ó numéru dívi ñá ne, iñū sientu uni díko iñu.

14

Nchu'un e ita ña'a, ña uun sientu uvi díko kimi míl ña'a

¹ Kidáā né, Iní u ntitsi A Le'ntú san tí'i í xuku Sjuún, ní ūun sientu uvi díko kimi míl ña'a, ña é ntée na'a xteen i dívi A Le'ntú san ní dívi Uva í. Dadí tsi ntáñi ntíí ntíí ña. ² Kidáā né, tēkú ko é vē'xi nte e dukún kan vatā ó kakañu'u ntúte ka'nu, vatā ó kuví dá kaké'xén nuu da dóo ntíi kakatsin, vatā ó kuví da dóo titín ña'a ntánakueku ña kiñú'u. ³ Ita ña uun nchu'un xee ní tēu Xúva ko, ní ngimi kiti ntántito sán ní ñatá sán di. Nté uun ña'a ña ní kuví kutú'vē ña nchu'un xé san, tsí da míi tsi ña'a, ña é uun sientu uvi díko kimi míl ña'a, ña é nakáku, ña ñu'u ta'an ñuxiví a, kuví ita ña. ⁴ Ña sá'a ne, ña ní ide ña kuetsí ní ñad'i, tsi ntúntoo ña. Ntántikin ñá A Le'ntú san da mí'i ka mí ki'in ña. Nakáku ña mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa é kuví ūun nuu i doméni iña Xuva ko ní A Le'ntú san. ⁵ Nté uun dovete ña ní ká'an ña, é nté ña tui kuetsi ña níi Xuva ko.

Ánjē, ña uni ñá'a, ña ní'i tú'un

⁶ Kidáā né, Iní xtuku ú uun ká ánjē, ña kaiko mē'ñū e dukún kán ne, e ní'i ñá tú'un e dóo va'á ntii dañu ntūvi é ká'an ntodo ñá ní ña ntoo ñuxiví sa, ña dá mí'i ká ñuu, é da neé ka tu'un, da neé ka tatá ña. ⁷ Un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—Kuiko ñu'u nto Xuva kō ne, kada ka'nu nto ña. Tsi e xée ura i é kadā kú'vē ñá kuenta iña ña'a san. Kunuu iní ntó ña di, tsí dívi ña de vá'a ña e dukún kan ní ñuxiví sa, ní ntute ñu'u kán, ní ūn ntíí ntíí ntute kuíi é kákene ñu'u sán di —ka'an ña.

⁸ Kidáā ne, xée ánjē, ña é kuví ūvi san, kaka'an ña:

—¡E kó'xó nuu, e kó'xó nuu ñuú ka'nu Babilonia, é ide ki'vi un ntíí ntíí ñuú san ní vīnu i é kīni kaa! —ka'an ánjē san.

⁹ Kídaā ne, xée tūku ánjē, ña é kuví ūni san ne, un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—Tē xoó ña'a kanuu iní ña kiti san ní sántu tí ne, kaxé'e ña xteén ña ó nta'a ña é kuntéé na'a káa tí ne, ¹⁰ kudiin kué'en Xúva ko ní ña. Ná ntuntá'vi ini ña ñá nté un síin. Kué'e ña ñá é ntó'o ña é kōko ña ñu'u du'xe san nuu ánje ní nūú

A Le'ntú san. ¹¹ Ú'mē é kākene mi ntánto'o ña ne, kuan tsī koo kené ntii dañu ntúvi. Ña'a, ña é kánuu iní i kiti san ni sántu tí, ña é ntēe káa tí xteen í ne, ñá nī'i ña é kú'un kadin ñá ntē ntúvi ntē níñu —ka'an ña.

¹² Dukuān né, ña'a, ña ntáduku ntēe Xuva kō san, ña ntáde ntaa é kāka'an ña, ña ntákuinti'xe i Jesuu ne, kantio e dóo ka'xi vii ñá nima ña.

¹³ Kidáā né, tekú ko é kāka'an tatsín san nī ko nte e dukún kán:

—Xntēén na'an sá'á: “Nté kui vá'a ña'a, ña xi'i e kuínti'xe ña Xuva kō.” Kuan koo xntēén —ka'an.

—Vá'á ó —ka'an Espíritū Sántū san—, tsí kuntoo da'na ña; ña káda tsiñu ká ña, tsí ki'in ní'i ña nuu i é vā'á ó dé ña ñuxiví a —ka'an ña.

Ntuvi é nakuitā ñá ña'a san ñuxiví san

¹⁴ Kidáā né, iní u uun viko kui'xin. Nú víkó san tinti'i uun é vata kaa ñatí kaa. Ntekú le'e e kúvi kaá kuaan dikí ñá ne, ni'i nta'a ña ūun káa dakua e dóo ntikō. ¹⁵ É tuku ánje kí ña ini ukún san ne, un ntii tsi kāka'an ñá nī ña tuví nú víkó san:

—¡Kadan tsiñun ni'in káa dakuá o ve! tsí e xée ntúvi é nakuidon, tsi dóo itsi kiti kíi ñuxiví san —ka'an ña.

¹⁶ Kidáā ne, ña é tuví nú víkó san ne, nátántée ña káa dakuá ña ne, eni ntu'u ña nákuído ña kiti itsí san.

¹⁷ Kidáā né, kíi tuku ánje ini ukun é tuví e dukún kán, ni'i ña káa dakua e dóo vá'a ntikō. ¹⁸ Kíi xtuku ánje nú nāá san. Ánje, ña sá'á ne, nteé nta'a ña ñu'u. Un ntii tsi kāka'an ñá nī ánje, ña é ni'i káa dakua e dóo ntikō san:

—¡Natántéen káa dakuá o! Nakuidon xo'o tinti'ō san, tsi dóo itsí ti —ka'an ña.

¹⁹ Ánje sán ne, nátántée ña káa dakuá ña ñu'u a ne, kátsin ña xo'o tinti'ó san. Tsū'un ña ti iní tun ntóo Xuva kō é kádin ñá ti. Sá'a káni tú'un é nanto'o Xuva ko kō. ²⁰ Kiti tinti'ó san ne, íxkádin ña tí nte díñi ñuú san ne, nté kaa te niñi dóo kíi tun ntóo san. É'nu un tsi da nté xée nú xo'o xu'u idú san ne, vata kaa ntute ka'nu kaa e xee tá'an nte uni sientu kilumétru é ká'nu.

15

Ú'xe ánje, ña é ni'i u'xe núu i é ntó'o ña'a

¹ Iní u e dukún kán uun ká tuku nuu i e dóo ka'nu kue'én ne, un tsi kúdu'va iní ko dá iní u. Iní u u'xe ánje, ña é ni'i u'xe núu i e dóo nto'o ña'a san. Ña kóo ká nuu i é nto'o ña'a san te íta ntí'xin nuu i sá'á, tsí ikán xee tá'an mí ntí'i éi kúidin Xúva kō.

² Iní u uun ntute ñu'u é vata ito xūxu é káxi'í ni'ni é kadāka ñu'u. Ntáñi ña'a nú ntute san, ña e kúvi idé ni kiti san ni sántu tí, nī káa ti nī numéru diví tí di. Odo ña kiñú'ú é xe'é Xuva ko ña. ³ Íta ña nchu'ún vatā o íta Muisse, ña dé tsiñu íña Xuva kō ne, vatā ó nchu'ún A Le'ntú san di. Sá'á ntaífa ña:

Dóo ka'nu ne, dóo vá'á ó un ntí'i nuū i é kade nto.

Da ntákudu'va ntí nuu i é kade nto,

Xuvā ntí, ña e dóo ío ntii í é víi da nēé ka.

Itsi nto ne, itsi ntaa, itsi é nuu é ntaā i.

Diví ntō Rei da mí'í ká ñuu.

⁴ ¿Vá ío ntú xoo é ña ká'u'ví i nto, Xuvā ntí?

¿O ío ntú xoo é ña ká'an i e dóo ka'nu nto?

Tsí da mii xntō é vā'á ntí'xe nto.

Xée ñá'a da mí'í ká ñuu é káda ka'nu ña nto.

Tsi díto e dóo vá'á ó kade kú'vē nto,

kuan ó íta ña.

⁵ Kidáā né, iní u é kántii ini ukún Xuva kō e dukún kán mi dóo xii, mí ñū'u vá'a lei ña. ⁶ Ntíi u'xe ánjē san má ūkún kán, ña ni'í u'xe núu i é ntó'o ña'a san. Ñū'u ña doo ntíi e dóo va'a, é un tsi kai'xi kai'xi sa. Katínuu doo e kúvi kaá kuaan xkántika ña. ⁷ Kidáā ne, uun kiti é kuvi kīmi kiti ntantító sán ne, xé'e ña ūun e'xin e kúvi kaá kuaan dá un dá un ánjē, ña é ū'xé san. Ñū'u tsitu e'xin san núu i é ntó'o ña'a é vē'xí nta'a Xuva kō, ña kantító ntii dañu ntūvi. ⁸ Ñū'u tsitu ini ukún san u'me é vē'xí nta'a Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ña e dóo ntii iní i. Nté uun xoxo kuvi k'ívi i má ūkún kán da nté ntí'i é ū'xe núu i e dóo nto'o ña'a san é ni'í ánjē, ña é ū'xé san.

16

E'xin é ñū'u é ntó'o ña'a san nta'a Xúva kō

¹ Kidáā né, tēkú ko tsi dóo ntii kākā'an tátsín san nte ini ukún kán, kaka'an ni ánjē, ña u'xe ñá'a san:

—Kue'en ntó, kúkáte nto nuu i e dóo nto'o ña ñuxiví san é ñū'u ū'xe é'xin san ñuxiví kán —ka'an tátsín san.

² Kué'en ánjē, ña é kuvi ūun sán ne, eté ña é ñū'u e'xin ña ñuxiví kán. Un ntíi ntíi ña'a, ña é ntéé na'a káa kiti san kúñu i ní ña ntánuu iní i santu tí ne, kēne tintu'xe e dóo kini ntáa kúñu ña ne, un vá'a vá'a tsi exnúu.

³ Ánjē, ña é kuvi ūvi san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ñū'u kán ne, ntute sán ne, ntūvi niñi váta ito nāñi ñá xi'í itō. Xí'í ntíi ntíi kiti ñū'u nto'o iní ntute ñū'u kán.

⁴ Ánjē, ña é kuvi ūni san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ka'nu kan ní mí kaē'nu ntute sán ne, ntuvi niñi di. ⁵ Kidáā né, tēkú ko tsi ánjē, ña nteé nta'a i ntute sán ne, kaka'an ña:

Dōo vá'a ó kade kú'vē ntó, Xuvā nti.

Dōo va'á kue'en nto,
nto'o é tuví nto vevíi ne,
tuví nto kídaā di.

⁶ Tsí divi ña éti ña niñi ña'a,
ñā ntáduku ntéé nto,
ni ñā'a, ña é ká'an ntódo tú'un ntó.

Vevíi ne, nakó'o nto ña niñi,
tsí mi ña ntúku ña é kuān koo víi nto ni ñā,
ka'an ánjē san.

⁷ Tēkú xtuku kó uun tatsin é vē'xi nú nāa kan, é kākā'an:

—Kuan koo, Xuvā ntí, ña e dóo ntii iní i, tsi dóo vá'a ó kade kú'vē nto é nuu é ntaā i —ka'an.

⁸ Ánjē, ña é kuvi kīmi san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ngántíi san ne, ní'í Itsi é ká'mi ntúve i ña'a san. ⁹ Un vá'a tsi í'xi ñá'a san é xe'é ka'ni kué'en ngántíi san. Ntá tsi ñá ni ná'tivi iní ña, nté ña ni ká'an ña te dóo ka'nu Xuva kō. Ká'an kīni ña iña Xuva ko, tsí divi ña e táxnūu ña é ntó'o ña.

¹⁰ Ánjē, ña é kuvi ū'un san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú tēu kiti dóo donchu'vi kaa san ne, kūnee mí kade kú'vē ti. Ña'a sán ne, un tsi náka'xí ta'an ña núu ña e dóo ntánto'o ña. ¹¹ Ntá tsi dá díi díi ka ntáka'an kīni ña iña Xuva ko, ña tuví e dukún kán, tsi dóo ntánto'o ña e ntáte'u ña tintu'xé san. Nté ña ni nativi iní ña nuu i e ntáde ña.

¹² Ánjē, ña é kuvi iñu san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute e dóo ka'nu san é nani Eūfraté ne, ítsi nūu ntute san vata koo é kūvi kuita ntí'xin rei, ña ntáde kú'vē ñūu é ntóo mí kaínu ngántíi san.

¹³ Kidáā né, íní u tsi kíi uni espíritū é kīni ntáa san xu'u kiti ña vá'ā sán ni xū'u kiti dóo donchu'ví kaa san, ni xū'u ña kaka'an é tū'ún Xuva ko kaka'an ña, ntá tsi ña ntáa. Vata ntáa tsá'vá ntáa espíritū é kīni ntáa e kíi xu'u ña. ¹⁴ Vé'xi ntá'a tó'ō e ña vá'ā sán ne, kade nuu i é kōo da ntákudu'va ña'a san. Kí'ín mí ntoo un ntíí ntíí rei ñuxiví san vata koo é nakúvé ta'an ña é víi ñá du'xen ni Xuva kō, ña é kuvi víi é un ntí'í. Dóo ka'nu kuvi ntuvi tsikan.

¹⁵ “Koto nto tsí da née iní xntó ki'xi ú vata koo ki'xi uun ña du'u. Nté kui vá'a ña'a, ña é ña te ntákidi, ña é ió tu'vé doo i vata koo é ña kuká'an nuu ña é kīni ña'a san é kuntíí ña”, kuan ō ka'an Xúva kō.

¹⁶ Ne, nataká nuu rei san ñuu é nani Armagedūun é tū'un hébreu.

¹⁷ Ánjē, ña é kui ū'xé san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña mé'ñu tatsin san ne, nte nú tēu ka'nu é tuví ini ukun e dukún kán ne, un ntii tsi kaka'an úun tatsin é kaka'an:

—jÉ kúvi ve! —ka'an.

¹⁸ Kidáā ne, íñi ntú'u xi'í nuu ne, kátsin di. Dōo káñu'ú ne, un ntii tsí taán ñuxiví a. Nté uun ito vata táan vata ō kúvi sá'a nte ntúvi é ntoo ña'a ñuxiví a. ¹⁹ Nuú ka'nu sán ne, ntíka. Uni tá'ví kúvi. Un ntíí ntíí ñuu dá kaníí ñuxiví sa ne, nūu dí ne, naka'an Xuva ko ñuu ká'nu é nani Babilonía ne, díi ka kue'e xe'é ña é ntó'o ña; un vá'a tsi kúdiin ña ni ñūu tsikan. ²⁰ Ntoko ñu'u un ntíí ntíí ñuu é ōdo ntita mé'ñu ntute ñu'u kán né, kúnaá un ntíí ntíí xuku. ²¹ Un tsi nte e dukún kan vė'xi kán davi xuu é ña te da va ntáa, é víi te ūvi díko kílu é un é un, é kō'xó ntódó ata ña'á san. Ne, dóo ka'an kīni ña'a san íña Xuva ko kuenta íña dávi xuú san, tsi dóo donchu'ví o kúvi e ntó'o ña'a san.

17

É nto'o ñad'í kini kaa

¹ Kidáā ne, uun ánjē, ña é ū'xe ña'a, ña ní'i ū'xe é'xin sán ne, xée ña mí tuví u ne, kaka'an ñá níi ko:

—Ní'ín, nañē'e ú o nté koo nto'o ñad'í kini kaa san, ña tuví mé'ñu ntúte na'nu san. ² Un ntí'í rei ñuxiví san idé ña ni ña é kīni kaa. Ná te nté kaa dé kí'vi ña vínu ña —ka'an ña.

³ Kidáā né, nuu ta'án u xéní kó, kue'en ní'i ñá ko ñuu itsí kán. Ikán né, íni u uun ñad'í, ña ntekú kiti kué'e, kiti dóo donchu'ví kaa. Uve u'xe díki ti. Ú'xi ntíki ti dí ne, kaníí kúñu ti ūve é kaka'an kīni íña Xuva ko. ⁴ Ñad'í san ne, nuu ña doo kué'e teku níñi, é kaito nteé di. Nuu nenu ña xo'o kiti ni tsintí ni dí'i e kúvi kaá kuaan, e kúvi xuu e dóo ka'l'xi ni kiti ku'l'xin e dóo nuu á'vi i sán di. Ní'i nta'a ña e'xin e kúvi kaá kuaan é ñu'u tsitu nuū í e dóo kīni ntáa é kade ña ní da nēe ka ñatíi, nuu i e dóo dentu. ⁵ Xteén ña ne, nteé na'a úun dívi e dóo ví'xín ō, é káni tú'un: “Babilonia ká'nu, é dívi dí'í ñad'í kini ntáa ni ūn ntíí ntíí nuu i é dentu é ió ñuxiví san”, nteé xteen ña. ⁶ Kidáā né, kütuní ko tsí ñad'í tsikán ne, kí'vi ña e xí'i ña níñi ñá'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva kō, ña é ká'an tú'un Jėsuu.

Kóo dā kúdu'va ko dá íni ū ña. ⁷ Ntá tsi kaka'an ánjē san níi ko:

—¿Nté kui koo da kákudu'va ntu o? Vi'a ve ne, ka'an u ni ō nuu i e dóo ví'xín ō íña ñad'í sa'á ni kiti ntekú ña san, kiti dóo donchu'ví kaa é uve u'xe díki tí ni ū'xi ntíki ti. ⁸ Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti ínin sán ne, ítúvi ti kidaā, ntá tsi xoó ka tí vevii. Ntá tsi nene díto xtúku ti xu'u totsín san dí'na dá kí'in ti é nakúnaá kue'en ti kúñu ti ntii dañu ntúvi. Ná ntoo ñuxiví san, ña é ña túvi dívi i nteé na'a íni tutu mí ūve na'a dívi ña'a, ña é ní'i i ntuvi íña i un tsi nte dá de kú'vé Xuva ko ñuxiví san ne, kóo da ku'du'va ña te íni ña kiti san, tsí ítúvi ti kidaā ne, xoó ka tí vevii, ntá tsi ntii díto xtúku ti.

⁹ I'a é ntio é kí'in ini ō sá'a vē: É ū'xe diki tí ne, kani tú'un ū'xe xúku mí tuví nti'i ñadĩ'í san. ¹⁰ Kani tú'ún é ū'xé reí di. Rei, ña é ū'ún san ne, é ngáva ña. Uun ña ne, vevii kadé kú'vé ña. Ña uun ká san ne, vata kí'xi ña. Ntá tsi te vė'xi ña ne, ñá kukuíi ña kutuvi ña. ¹¹ Kiti san, kiti itúvi kidaā ne, xoó ka tí vevii ne, divi tí vii tí rei é kui úná san ne, kaduku ntee tí é ū'xé reí san di. Rkontúvi ne, kí'in tí é nākunaá kue'en tí kúñu tí ntii dañu ntúvi.

¹² Ntiki é ū'xi é inin sán ne, divi é kani tú'un ū'xi rei, é vāta kuñi ntu'u kada kú'vé ña. Vii dad# ña rei ni kiti san, ntá tsi uun da'na tsi. ¹³ Un tsi ntáda ña xu'u ña é kué' é ña ntii ña ni tsiñu ña kiti dóo donchu'vi kaa san é kadá kú'vé tí naa ña. ¹⁴ Vii ña du'xen ni Á Le'ntú san, ntá tsi ña kuvi vii ña ni i, tsí divi é kúvi vii. Tsi Á Le'ntú san ne, divi é Tó'o ūn ntii ntii tó'o ñuxiví sa, divi é Rei, ña é dii ka ka'nu é da neé ka tuku rei. Ña ntántikin i, ña é kana, ña é nakaxnúu ne, ñá natívi iní ña é kuntikin ñá Á Le'ntú san —ka'an ánjē san.

¹⁵ Kaka'an xtúku ánjē san ní ko:

—Ntute ka'nu é inin, mí tuví nti'i ñadĩ'í kini kaa sán ne, divi é kani tú'un e dóo titin ña'a, ña vė'xi dá mí'í ká ñuu é da neé ka tu'un ntáka'an ña. ¹⁶ Ntiki é ū'xi é inin é ūve kiti sán ne, kinchu'vi ñadĩ'í kini kaa san. Xtuví mii ña é koo da kantii ña. Ka'xi kúñu ña ne, ka'mi ña di. ¹⁷ Tsi Xuva kō ne, xé'e ña itsi reí san é vii ña neé é ntio ña. Xé'e ña é un tsi ntáda ña xu'u ña é kué' é ña é kadá kú'vé kiti san náa ña da nté ku é kúntaa ntii é kaka'an Xúva kō. ¹⁸ Nadi'í, ña é inin sán ne, divi ñuu ka'nu é kadé kú'vé ña un ntii ntii rei ñuxiví san —ka'an ánjē san.

18

Dā ko'xó nuu ñuu Babilonia

¹ Dā ita nti'xin kúvi sá'a né, íni u tuku ánjē, ña vė'xi é dukún kán, ña e dóo ntii iní i. Xi'í nuu kan# ñuxiví san, tsi dóo kai'xi ntúve ña. ² Un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—jE kó'xo ñuu Babilonia, ñuu e dóo ka'nu san! É kúvi vii'í é ña vá'a vė, mí ñu'u vá'a un ntii ntii espíritu é kīni ntáa, ni tākā mí ñu'u vá'a un ntii ntii láa ku'u, kiti dóo dentū. ³ Tsi un ntii ntii ñuu san ne, de kí'vi ña ni vīnu i é kaēni dik'í ña da xōo ka ñatii. Rei, ña é ntádē kú'vé ñuxiví san ne, ēni dik'í ña ñadĩ'í san di, nī ña ntádiko nu á'vi ñuxiví san ne, kukuika ña, tsi dóo ñii ña da neé ka e ntio ña —ka'an ánjē san.

⁴ Kidáá né, tēkú xtuku kó uun tatsin é vė'xi é dukún kán, kaka'an:

—Ntii nto ñuu sa'á, ña'a ko, vata koo é ña dúku ntee nto é vii nto é kīni kaa e ntáde ña, vata koo é ña ní'í nto é nto'o nto ni ña di. ⁵ Tsi kuétsi ña ne, é kúxee kuitin un tsi nté e dukún kán. Tsi Xuva kō né, naka'an ña nuu i é kīni kaa íña ña. ⁶ Nakué'e nto un ntii'í vata tsi ō tá'xi ña nto. Ntá'vi nto ūvi ito vatá o dé ña ni ntó. Ūvi ito nadaká nuu nto vata koo é na kuntii iní i é kō'o ña, vata ō nadaká ña e xí'í ña'a san. ⁷ Kué'e ntó é na ntó'o ña ve; na kúnta'xa iní ña vata tsi o dé ka'nu ña, vatá o itúvi ña ni dokuika íña ña di. Tsi kaka'an mí ña: “Xu'ú ne, dóo ka'nu ña'a u é reiná u. Nā te ñadĩ'í kii u; ñá te ñadĩ'í ntá'vi u; nté un síin ña te neé nto'o ko”, ka'an ña. ⁸ Dukuān ne, uun ntúvi tsi xee ntii ntii é ntó'o ña. Xéē doxi'í, nī dontñi, dókó di, nī é koko ña mé'ñū ñu'ú san di. Tsi dóo ka'nu Xuva kō, ña kade kú'vé —ka'an tátsin san.

⁹ Rei ñuxiví san, ña éni dik'í ñadĩ'í san ne, ña é intóo dad# ni ña nī e dóo va'á íña ña ne, kueku ntee ña ña, tsi dóo u'vi kuvi ña ña te íni ña u'me é kākene mí kai'xi ñadĩ'í san. ¹⁰ Kuntáñi ika tsi ña, e ntaú'vī ña é ntó'o ña e dóo kanto'o ñadĩ'í san. Ká'an ña:

—jÑa nta'vi idēn ntun, ñuu Babilonia, ñuu e dóo ka'nu kue'en! É uun da'na nchūvii dú'va tsi xee e dóo nto'o o —ka'an ña.

¹¹ Ña ntádiko nu á'vi ñuxiví san ne, kueku ntee ña i. Kuntōo nta'xa ña, tsí ña xoxó ka ña'a, ña é kuīn íña ña ve. ¹² E diko ña né: káá kuaan, káá kuí'xín, ni

xūu e dōo nuu á'vi i, ni kiti kuí'xín, ni dōo ntíí, ni dōo kaíto ntee, ni dōo séda, ni dōo kue'é teku níñi, ni ūn ntíí ntíí nuu utun e dōo vá'a ñe'e, vata kaa chetun, ni da nēé ka nuu i e kúvi nú'u eléfante, ni ūtun e dōo nuu á'vi i, nī kaá kuaan vitá, nī kaá ntee, ni nuú í e kúvi xuu kuí'xín, ¹³ ni kanelá, nī cho'o e dōo vá'a ñe'e, ni kütú, ni ū'xén cho'ó, nī cho'o vídin, ni vīnú, ni áseté, ni kiti trigú ni ūtsi tí, ni kiti kaidó, ni lē'ntú, ni ídú, ni kāreta é ntáñu'u ti, ni ñá'a, ña dōo ntáde tsiñu di. Un tsj nte ntúvi iña ñá'a san diko ña. ¹⁴ Ká'an ña ni ñúú Babiloniá san:

—Ña túvi ká kiti vidin e dōo ntio nima ó ne, un ntíí dokuika iña o ni un ntíí e dōo va'á, e dōo kai'xi iña ó ne, é kúnaá kue'en ve. Ná nani'i kue'én ka ó ve —ka'an ña.

¹⁵ Nā ntadiko nuu i tsikān, ña é nī'í dokuika kuénta iña í ne, kuntañi ika ña e dōo u'vi ña é kānto'o ñúú Babiloniá san. Kuntōo nta'xa ñá ne, kueku ntee ña ñuu é vata kaa ña dí'í kaa, ¹⁶ ká'an ña:

—jÑā nta'ví ide ñuu e dōo ka'nu san! jÑā nta'ví ide ñad'í, ña inúu dōo ntíí ni dōo kaíto ntee, ni dōo kue'é teku níñi, ni xō'o kiti e kúvi kaá kuaán, ni xūu e dōo nuu á'vi i, ni kiti kuí'xín di! ¹⁷ jUun da'na nchuvii tsí kúnaa un ntíí e dōo nuu á'vi i san! —koo ka'an ña ntádiko san.

Un ntíí ntíí tó'o tun ntóo san nī ña ñu'u iní i kan, nī ña ntántikin tó'o í sán, ni ūn ntíí ntíí ña ntáde tsiñu nú ntute ñu'u kán ne, kúntañi ika ña. ¹⁸ Dā íni ña u'me é kai'xi ñuu san ne, ntáka'an ña:

—¿Va mi'í ntú tuví ka xtuku ñuu é vata kaa sá'á e dōo ka'nu? —ka'an ña.

¹⁹ Dá'vi mii ña díki ñá xentē'u é ntoo ña dontíni ne, ntaéku ña. Dōo u'vi kúvi ñá ne, un tsi ntákachu'u ntáa ña, ntáka'an ña:

—jÑā nta'vín idēn, ñuu ka'nu! Dokuika é io iña ó ne, kukuika ūn ntíí ntíí ña'a, ñá ío tun ntóo i é kaika nú ntute ñu'u kán. Ntá tsi uun da'na nchuvii dú'va tsi nántatsin —ka'an ña.

²⁰ Ntá tsi kuntōo dīn'í ntó, ña ntoo e dukún kán, ña ntáduku ntée Xuva ko, nī pustru ñá, nī ña ntáka'an ntódo tú'un ñá, tsí dā xe'é Xuva kō e dōo nto'o ñuu Babiloniá ne, é ntūnáa kuenta iña i vata o dé ña ni ntó.

²¹ Kidáa ne, uun ánjē, ña e dōo ntii iní i ne, kí'i ña uun xuu ka'nu, vata kaa xodo mólinu é kádin núu o ūtsi trigu káa ne, nakuítá nuu ña mé'ñu ntute ñu'u kán, kaka'an ña:

—Kuan koo nakuítá nuu ú o, ñuu Babilonia e dōo ka'nun. Nté uun ito ká ña kiní ka ña'a sán o. ²² Nté uun ito ña dító ka é kuéku kiñú'u san itsí o, nté choó, nté trunpetá ka. Ná nī'í ka xoó kada tsiñu i da nēé ka nuu i e káde ña. Nā dító kañu'ú ka xodo mólinu san te tadin útsi trigú san. ²³ Nté uun ito ká ña xí'í nuu ká ñu'ú san nuu o. Ntē ña tekú ka o e dōo vañi ña ntátanta'a san. Nā'a o, ña ntádiko nuu á'vi kán ne, kuán te dōo na'nu ña'a ña dá kanii ñuxiví san kidaa né, divín ne, dé tatān da éni nta'vín un ntíí ntíí ñuu san —ka'an ánjē san.

²⁴ Divi ñuu Babiloniá sa étí niñi ña'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva ko, nī ña ntáduku ntée Xuva ko, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña é nakunáa ntuvi iña i ñuxiví a.

19

1 Dā kúvi ita ntí'xin sá'á né, tēkú ko tatsin é ña te nté kaa ña'a vañi ña ntáka'an ña e dukún kán:

jDōo va'á Xuva kō!

jDōo ka'nu Xuva kō!

Divi ña é nakáku ña kō.

Dōo kaxi'í nuu ka'nu ña.

Divi ña e dōo ntii iní ña.

² Tsí dōo vá'á ó kadē kú'vē ñá ne,

dōo nuu é ntaā i é káka'an ña.

Tsí xntéku ku'vē ñá iña ñad'í kini kaa sán ne,

kaka'an ña tsí da mií é kántio e dóo nto'o ña,
tsí nañé'e ña nuu i é kīni kaa dá kanií ñūxivi san, vata tsí o dé ña.
Ntanáa Xuva ko ni ña vē, e é'ní ña ña'a, ña edé tsiñu iña Xuva ko,
ka'an ñá'a san. ³ Kidáa ne, ntáka'an xtúku ña:

—jDóo va'á Xuva kō! jDóo ka'nu Xuva kō! Ú'mē é kai'xi ñadi'i kini kaa sán
ne, dá kaxee kaxee ntii dañu ntūvi —ka'an xtúku tatsín san.

⁴ Nātā, ña é oko kimi ñá'á san nī ngimi kítí ntantúto sán ne, nákunchiti ntāa
ña ñú'u kán, nanú'u ña iní ña Xuva kō, ña tuví nú tēu ka'nú san, ntáka'an ña:
—jKuan koo na kōo! jDóo ka'nu Xuva kō! —ka'an ña.

⁵ Kidáa né, tēkú ko uun tatsin é vē'xí nte nú tēu ka'nú san, é kākā'an:
jKá'an ntō tsi dóo ka'nu Xuva kō,
un ntíí ntíí ntó, ña ntáde tsiñu iña ña,
un ntíí ntíí nto e ntaíko ñu'u nto ña,
kuān té na'nu ñá'a nto, ó ña na'nu ñá'a nto!,
ka'an.

Viko dá tanta'a A Le'ntú san

⁶ Kidáa né, tēkú ko uun tatsin é vata tē ña te un sín ña'a ntáka'an ña. Dító
vatā ó kuvi dá kae'nu ntute ka'nu, vatā ó kuvi dá un ntii tsi kākatsin, e ntáka'an
ña:

jDóo va'á Xuva kō!

jDóo ka'nu Xuva kō!

E éni ntu'u Xuva ko, ña dóo ntii iní í, kade kú'vē ñá ve.

⁷ Nā dīni koo nakuntōo o.

Na kada ka'nu o ña,

tsí e xéé ura í é kōo viko e tánta'a A Le'ntú san ne,

é iō tu'vé ñadi'í ñá ve.

⁸ Ní'í ña é kunū ña doo ntii e dóo va'á,

e dóo ntuntoo, e dóo kai'xi.

Tsí doo ntíí san ne, vata kaa nuu i e dóo vá'á ó de ña'a, ña ntákuinti'xe i Xuva
kō,
ka'an ña.

⁹ Kidáa ne, kaka'an ánjē sán nī ko:

—Xntéén na'an sá'a: “Nté kui vá'a ña'a, ña e kána ña é kika'xi ña viko e
tánta'a A Le'ntú san” —ka'an ña.

Ne, kaka'an xtúku ña nī ko:

—Sá'á é tū'un é nuu é ntaā í é kaka'an Xúva kō —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, nákunchiti ntāa u nú dī'in ánjē sán vata koo é káda ka'nu ú ña,
ntá tsi jkaka'an ñá nī ko:

—jNá ku kuān xkoón den! Mii tsi Xuva kō é kada ka'nu o ña. Tsí xo'ō né,
dadíi tsi ntáde tsiñu o iña Xuva kō, ni ūn ntíí ntíí ta'an o, ña é ni'í tū'un jēsuu
—ka'an ña.

Tsí tū'un jēsúu ne, dīvi é xe'é Xuva kō é ká'an ntódo ña'a, ña ntáka'an náa ña.

Ña nteku idú kuí'xin

¹¹ Kidáa né, iní u e nákaan e dukún kán né, iní u uun idú kuí'xin. Ña'a, ña
ntekú ti ne, dú'va nani ña: Ña Kade Ntaa, Ña Kaka'an é Nuú é Ntaā í nani ña.
Dá kadé kú'vē ñá ne, nuu é ntaā í kade ña; dá kade ña du'xēn di. ¹² Ntúxnúú
ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kai'xi ñú'u. Dóo titín le'e odo dīki ña. Ntéé ña uun dīvi
é nté xoxo iní i neé dīvi, é mii tsi ña iní ña. ¹³ Nuú ña doo é kúkií nto'o niñi. Dīvi
ká ne, Tū'ún Xuva ko nani ña. ¹⁴ Áta ña ntántikín sntadun, ña vé'xi e dukún
kán. Nu'u ña doo ntii e dóo va'á, doo kuí'xín kue'én ne, ntántodo ñá idú kuí'xín
di. ¹⁵ Xu'u ña kú káa é ntíko ntuví o nuu i, é ntúku kuí'í núu ña un ntíí ntíí ñuú
ñuxivi a. Kāa kúvi tatun é kadá kú'vē núu ña. Vatā ó kaedín nuu ña dī'in ña

t̄nti'ó san ne, kuān koo víi ña é nī'i ña'a san e dóo nto'o ña, e dóo kudíin Xuva kō, ña dóo ntii inī i san ni ña. ¹⁶ Ntee ña ña ata dóo ña ni dā'ntá ña, é kaka'an: "Rei, ñá odo nūú, nī Tó'o, ña odo nūu", ka'an.

¹⁷ Kidaā né, iní u uun ánjē, ña ntitsi ntódo ata ngántií san. Un ntii tsi kána ña un ntii ntii láa, kiti ntaiko e dukún kán, kaka'an ña:

—Ní'í nto, nataká nuu nto, tsi ña te un siin kúñu ta'xi Xuva kō é ká'xi nto.

¹⁸ Ka'xí nto kúñu rei san ni tó'ó sntadun ni ña dóo diin, ni kúñu idú ni ña ntántodó ti. Ka'xí nto kúñu ùn ntii ntii ña'a, kuān te ña ntoo vá'a, kuān te ña ntáde tsiñu, te kuetsi te na'nu ña —ka'an ánjē san.

¹⁹ Kidaā né, iní u kiti e dóo donchu'ví kaa san, ni rei iña ña ntoo ñuxiví san, ni sntadun ña. Nataká nuu ña é víi ña du'xen ni ña nteku idú kui'xín san, ni sntadun ña. ²⁰ Ntá tsi t̄in ña kiti sán ni ña kaka'an dóvete é kuenta iña Xuva ko kaká'an ña, ña idé nuu i e dóo na'nu kuenta iña kiti dóo donchu'ví kaa san, é k̄udii éni nta'ví ña ña'a, ña é nteé na'a káa kiti san, ni ña ntánuu iní i santu ti. Ña tsikán ni kiti dóo donchu'ví kaa sán ne, kantító tsi ña, nakuíta nuu ña ña ni t̄ mé'ñu ñu'u du'xé san é ña te kantá'va kue'en tsi. ²¹ Ña nguú sán ne, xí'í nūu ña káa e k̄í xu'u ña nteku idú san ne, un ntii ntii láa san é'xi nta'a ti kúñu ña xí'í san.

20

Uun míl kuā

¹ Kidaā né, iní u k̄í uun ánjē e dukún kán, ni'i nta'a ña ntakáá xí'í tótsín san ni kadena ká'nu. ² T̄in ña kiti ña vá'á san, kiti ata san é diablu t̄i ni Satānaá ne, k̄í'ní va'á ña ti kadena san, é uun míl kuā kunu'ní ti. ³ Nakuítá nuu ña ti iní tótsín san ne, nakad̄í ñá xu'u i. Dávi nuu ña xu'u tótsín san vata koo é ña kani nta'ví ka t̄i ña'a san ñuxiví san da nté nt̄i'í e uun míl kuíá san. Te ita nt̄i'xin é uun míl kuíá san ne, nantuté ña ti uun da'na.

⁴ Kidaā né, iní u nú teu na'nu, mí ntoo ña'a, ña é n̄i'í e kadā kú've. Iní u nima ñá'a dí, ña e é'nte tu'un ña'a san díki i e ntántikin ñá Jesuú ne, ni é ntáká'an ntódo ña tú'un Xuva kō di. Ña sá'a ne, ñá ni inúu iní ña kiti san, nté santu ti; nté ña ni xé'e ña é kuntēe káa t̄i xteen ña, nté ntá'a ña. Iní u tsi ntóto ña ne, nāni'i xtúku ña ntuvi iña ña ne, kada kú've ñá ni Cristu uun míl kuā. ⁵ Ntá tsi ña nguú sán, ña xí'í ne, ña ntóto ña dá nté kuíta nt̄i'xin é uun míl kuíá. Da sá'á é kuví ūun ito ntoto ña. ⁶ Nt̄é kui vá'a ñá'a, ña é ntáduku ntée i e ntóto é kuví ūun ito doxi'í san, tsi ntáduku ntée ña Xuva kō! É kuví ūví doxi'í san ne, ña kúvi víi ka ni ña, tsi víi ña dutu Xúva ko ni Cristu. Dad̄i tsi kadā kú've ñá ni ña é uun míl kuíá.

Dā ko'xó ntēe tó'ó e ña vá'á san

⁷ Tē kúvi ita nt̄i'xin é uun míl kuíá san ne, nantuté Xuva kō tó'ó e ña vá'á san mí nuu kutú. ⁸ Tē nt̄i ne, kani nta'ví ña'a ngimí o diñi ñuxiví san, un tsi nté Goo ni Mágoo, ña ntaínchu'ví Xúva ko, kána ña é nataká nuu ña é víi ñá du'xēn; ntē ña kui ká'vi o ña é ña te da dii da díi ña, vata kaa kuví tsókó.

⁹ Kuédad̄i tsi kúxēe ña kaniñ ñuxiví san ne, ed̄i nuu ña ni ntántoo ña'a, ña ntáduku ntēe Xuva ko, ni ñūú e dóo kakuinima Xúva kō. Ntá tsi kuíta nuu Xuva ko ñū'u é v̄é'xí nte e dukún kán ne, uun ito tsi i'xi un nt̄i nt̄i ña'a san. ¹⁰ Tō'o é ña vá'á san e éni nta'ví ña'a sán ne, nákuítá nuu Xuva ko i mē'ñu i mí kai'xi ñū'u dū'xé san, mí tuví kiti dóo donchu'ví kaa san ne, ni ña é kaka'an dóvete é iña Xuva ko kaká'an ña. Ikān né, dóo nto'o ña, ntuni ñá, ntē ntúvi ntē níñu é ntii dañu ntúvi.

Tē xntēku kú've Xuva kō nú tēu kui'xín san

¹¹ Kidaā né, iní u uun nú tēu ka'nu é kui'xín, ni ūun ña'a, ña tuví nt̄i'í ikān. Ñuxiví san ni e dukún kán né, ntoko ñu'u m̄i dá ini tuví ña. ¹² Kidaā né, iní u

un ntíí ntíí ña xi'í san, te kuetsi te na'nu ña, ntáñí ñá nú tēu san. Ne, nākaán Xuva ko tūtú san ni tūku tutu mí ūve na'a dívi ña'a, ña é nī'i i ntuvi ña i. Xntékú kū'vé Xuva ko ña ña xi'í san vatā o dé ña, vatā ó uve na'a ini tutú san. ¹³ Ntute ñu'ū sán ne, nakué'e un ntíí ntíí ña'a, ña é teni iní i kán. Doxi'í san nī mí kadē kú'vé doxi'í san ne, nakué'e ña'a, ña ñu'u vá'a íkán di. Xntékú kū'vé Xuva ko ña ña, un ntíí ntíí ñá, vata tsí o dé ña. ¹⁴ Kidáá né, nakuítá ñá doxi'í san, nī mí ntántoo ña xi'í san mé'ñu i mí kai'xi ñú'ú san. Ñú'ú sán ne, dívi é ka'an o é doxi'í é kúvi ūvi. ¹⁵ Ña'a, ña é ña tuvi dívi i uve na'a ini tutu mí uve na'a xoo é nī'i i ntuví va'á ña i ne, nakuítá nuu ña i mé'ñu ñu'ú san.

21

E dukún xéé ni ñuxiví xēe

¹ Kidáá né, iní u uun e dukún xéé ni ūun ñuxiví xēe. Tsí e dukún kan ni ñuxiví sa é tuvi kidaá ne, ntoko ñu'u mií. Nté ntute ñu'ū ña tuvi ka. ² Xu'u é Juaán u ne, iní u ñuu é káduku ntée Xuva kō, é Jerusaleen Xéé naní. Nte e dukún kan vè'xi, nte mí tuví Xuva kō. É iō tu'vé vata kaa uun ñadī'í é títetu ña e tánta'a ña ni xī ña. ³ Tékú ko uun tatsín é dukún kán e dóo ntii kaka'an:

—Koto nto ve, tsí Xuva ko tūví ña ni ñá'a san ve. Kuntoo ña ni ñá ne, kuvi ña ña ñuú ña. Xuva kō né, mií ña kutuví ñá ni ñá, é vií ñá Xuva ña. ⁴ Xuva kō ne, nakué'e ña un ntíí ntíí ntute nuú ña'a sán ne, ña kóo ká doxi'í; nté ña kunta'xa iní ka ña; nté ña kuekú ka ña; nté ña kaxnúu ka ña. Tsí é ita ntí'xin un ntí'í e kúvi dí'na —ka'an tátsín san.

⁵ Kidáá ne, ña tuví nú tēu ka'nú san ne, kaka'an ña:

—Koton, tsí kade vá'a xéé u un ntí'í nuú i —ka'an ña.

Kaka'an xtúku ña:

—Xntéén na'an sá'á, tsí tū'ún é nuu é ntaá í é kaka'án u ni ō —ka'an ña.

⁶ Kidáá ne, kaka'an ñá nī ko:

—É kúvi ve. Xu'u é dí'na ú ne, xu'u é nantí'í ú dí. Vata kaa letra Á ni lētra Z kaa u. Te xóo kaitsi í ntute ne, kué'é ú doméni é kō'o ña mí kākii ntute é tá'xi ntuvi ña ña. ⁷ Xoó ña'a é kúvi vií ña ne, ní'í ñá é un ntí'í nuú i sá'a ntā'a kó ne, kuvi ú Xuva ña né, dívi ñá ne, kuvi ña i'xá ko di. ⁸ Ntá tsi ña'a, ña e dóo íxó i, ña é ña ntákuinti'xe i, ña e dóo kini ntáa nima í, ña e ntaéni díkí ta'an i, ña e ntáde tatān, ña ntánuu iní i santu, nī ña veté ne, kuan ō ña é nī'í ña é kōko ña mí kai'xi ñú'ú dū'xé san. Sá'á é kuí ūví doxi'í ña —ka'an ña.

Jerusaleen Xee

⁹ Kidáá ne, xéé ūun ánjē, ña é ū'xe ñá'a san, ña é nī'í i é ū'xe é'xin é ñū'u u'xe nuu i é nanto'o Xuva kō ña'a sán ne, kaka'an ñá nī ko:

—Ní'in, dá nané'e ú o ña da vé tanta'a, ñadī'í A Le'ntú san —ka'an ña.

¹⁰ Espiritū Sántū sán ne, kue'en ní'í ñá kó uun xuku ka'nu, xuku e dóo dūkun. Náñ'e'e ñá ko ñuu é káduku ntée Xuva kō, ñuu é nani Jerusaleen Xéé, dívi é vè'xi nte e dukún kán, mí tuví Xuva kō. ¹¹ Ñuú sá'a ne, kaxi'í nuu ni ntuve Xuva kō ne, ñu'ū i ne, kai'xi vatā ó kai'xi xuu é naní jaspe e dóo nuu á'vi i, e dóo kaxi'í ní'ni e nté kaa te xūxu kúvi. ¹² Kaní dīñi ñuú san ne, ntitsi ntó'o e dóo ka'nu, e dóo dukún ne, ñu'ū uxuví xi'í i. É un é un xi'í san ne, ntáñí ntee kui kuu uun ánjē. É un é un xi'í san ne, uve dívi é uxuvi tátá ña Israeé san. ¹³ Uní uní xi'í san ntántii é un é un ntíko díñi i. ¹⁴ Uxúvi xūu na'nu xi'í ntíi etí nto'ó san ne, uve na'a é un é un xuú san uun dívi pustru Á Le'ntú san.

¹⁵ Ánjē, ña kaka'an ní ko ne, ní'í nta'a ña uun ntoo e kúvi kaá kuaan é kí'i kú'vé nuú ñá ñuú san ni xi'í i, ni nto'ó í di. ¹⁶ Dadí tsi kú'vé ntí'í ngimí o díñi i. Ánjē sán ne, kí'i kú'vé ñá ñuú san ni nto'ó í ne, uvi míil ūví sientu kilométru.

É kāni, e dukún, nī e ni'í ne, dadīi ntīf ntīf tsi kú'vē i. ¹⁷ Kidāā né, kī'i kú'vē űa ntó'ō sán di ne, úni díko kimi métru kíi. Kī'i kú'vē ánjē san é vatā xkoó ki'í kú'vē űa'a san.

¹⁸ Ntó'ó i ne, xuu é nanī jaspe kúvi ne, űúu san ne, da mii kuē'en tsi kaá kuaan kúvi da kanī, vata kaa xuxu e dóo kaxi'í ni'ni. ¹⁹ Xúū é xi'i ntīi etí ntó'ó san ne, ntukutu āta i un ntīf ntīf xuu e dóo va'á, xuu e dóo nuu á'vi i. Etí ntó'ó é kúvi űun sán ne, xuu é xī'i kúvi é nanī jaspe úve. É kúvi űvi san ne, xuu kuí tēkú e dukún kān, é nani sāfiru, úve. É kúvi űni san ne, xúu tēku xáā é xī'i raxa, é nani āgata, úve. É kúvi kīmí san ne, xuu kuí kuē'en é vata ito ite itō, é nani esmēralda. ²⁰ É kúvi ű'ún san ne, xúu tēku xáa kuē'e é xī'i raxa, é nani ōnice. É kúvi iñú san ne, xuu kué'e é nani crunālina. É kúvi ű'xé san ne, xúu kuān é nani crisólito. É kúvi űná san ne, xuu kuí tēku ntute űú'u san, é nani bērilu. É kúvi ĩn san ne, xúu kuān e dóo kai'xi é nani tōpaciu. É kúvi ű'xi san ne, xuu kuí tēku másana kúvi, é nani crisōprasa. É kúvi ű'xi ĩn sán ne, xuu kuí é nani jācintu. É kúvi űxuví san ne, xuu ntēé é nani amātista. ²¹ Xí'í é űxuví san ne, űxúvi kiti kuí'xin, kiti nani prela, kúvi. Uun tsi kiti kuvá'a é un é un xi'í san. Itsi mé'ñū űúu san ne, da mii kuē'en tsi kaá kuaan kúvi ne, kaxi'í ni'ni vatā ó kaxi'í ni'ni xuxu.

²² Nté uun xúkūn űa ni iní u űúu san, tsí mii Xuva kō, űa e dóo ka'nu sán, nī A Le'ntú san ne, divi űa kúvi űa xúkūn űúu san. ²³ űúu san ne, űá kantío i e xi'í nuu ngántii, ntē űa ntío i ntuve xóó di, tsi mii tsi ntuve Xuva kō e xi'í nuu. A Le'ntú san ne, divi kúvi űu'u e xi'í nuu iña űúu san. ²⁴ Kaka űa'a, űa da mí'í ká űuu, mí kaxi'í nuu san. Rei iña űúxivi san ne, xée űa űúu san, kuní'í űa e dóo va'á iña űa. ²⁵ Xí'í űúu san ne, űá kantádi ntuvi á, tsí ikān ne, űá kakuáa ka. ²⁶ Ikān ne, nakué'e űa'a, űa da mí'í ká űuu, e dóo va'á iña űá, nuu i e dóo nakuiko űu'u űá. ²⁷ Ntá tsi nté uun nuu i é kīni kaa űa kúvi k'vi űúu san. Nté uun űa'a, űa é káde é kīni kaa, nté uun űa vete űa kúvi k'vi űa űúu san. Da mii tsi űa'a, űa é úve na'a divi i iní tutú A Le'ntú san, tutu mí úve na'a xoo é nī'i i ntuví va'á iña i ntii dañu ntúvi.

22

¹ Kidāā ne, náñ'e ánjē sán ko ntute é kainu é tá'xi ntuvi iña ko, ntute é kākii nú tēu ka'nu mí tuví Xuva ko ni Á Le'ntú san. Dóo kuíi ntute san. Kaxi'í ni'ni vatā o kaxi'í ni'ni xuxu. ² Kainu ntute san mé'ñū itsi ka'nu űúu san. Ntúvi o diñi i ntāñi útun e tá'xi ntuvi iña ko. Uxuví ito kākii kiti i é uun kuia. Ta'án xoo ta'án xoo kakíi kiti i. Xúku i ne, kaidiá'vi é kúvi cho'o é ntuvá'a űa'a, űa ntóo űuxiví a. ³ űa kóó ká da nēé ka nuu i é kā'an Xúva ko tē űa vá'a. Kutúvi nú tēu ka'nu Xúva ko ni Á Le'ntú san űúu san ne, űa ntáde tsiñu iña űá ne, kunuu iní űá űa. ⁴ Kīni űa nuu Xuva kó ne, kuntéé diví Xuva kō xteén űa di. ⁵ Ikān ne, űá kuáa ka, ntē űa kantío ká űa űu'u, nté ngántii, tsí mii Xuva ko naxi'í nuu űa űa. Kidāā né, kuntoo űa ni Xuva ko, kadā kú'vē űá ntii dañu ntúvi.

E kākuestin ntuvi é nainu Jesúcristu

⁶ Kidāā ne, kaka'an xtúku ánjē san ní ko:

—Kúvi kuinti'xe o tú'ún sa'á, tsi tú'ún é nuu é ntaá i. Xuva kō, űa é kaxé'le tú'ún é kā'an űa ntáka'an ntódo kuenta iña űá ne, e táxnū űa ánje űá é nañ'e űá űa'a, űa ntáde tsiñu iña űá, nēe é vē'xi kúvi —ka'an ánjē san.

⁷ Kidāā né, mii Jēsuu kaká'an űa:

—¡Koto nto! ¡E dóko sā nainú u! ¡Nté kui vá'a űa'a, űa e ntáde kuenta é úve na'a iní tutú sá'a! —ka'an Jēsuu.

⁸ Xu'u é Juaán u ne, tēkú ko ne, iní u nuu míf ko un ntí'i sá'a. Dā kúvī téku kó, nī dá iní u ne, nákuñhiti ntāa ú nuu ña nañ'é kó nuu i sá'a, é kunūu iní ko ña. ⁹ Ntá tsi kaka'an ñá nī ko:

—¡Ñá ku kuān xkóon dēn! Xu'ú ne, kūdii kade tsiñu ú iña Xuva kó, vatā ó kade tsiñun di, nī ěni ó, ña ntáka'an ntódo tú'un Xuva ko, nī ña ntáde ntaa é ũve na'a tutú sá'a. Mii tsi Xuva kō é kunūu iní ko ña —ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku ña nī ko:

—Ná ku xnuun xú'un tú'ún é kuíta ntí'xin é ũve na'a tutú sá'a, tsí kakuetsin ntuvi é kúntaa. ¹¹ Nii dukuān ne, ña é káde nuu i é ña vá'a ne, na vīi mii ña. Ña é káde é kīni kaa né, na vīi mii ñá di. Ntá tsi ña'a, ña é káde nuu i é vā'á ne, na vīi ka ña ne, ña'a, ña é káde é ntio Xuva ko ne, ñá ku xtuvī mii ña é káde ña —ka'an ña.

¹² Kaka'an Jésuu:

—Koto nto, tsí ña ná'á ka dá nainu xtúku u. Tē nainú u ne, kué'ē ú doméni un ntíi ntíi ña'a kuenta iña í vata tsí o dé ña. ¹³ Xu'u é dī'na ú ne, xu'u é ntii u átā í di, vata kaa letra Á ni letrá Z. Xu'u ěni ntú'u ú ne, xu'ú nantí'i ú di —ka'an ña.

¹⁴ Nté kui vá'a ña'a, ña é kánakate doo i, tsí duku ntée ña é tīn ña kiti utun é tā'xi ntuvi iña ko, vata koo é kúvi kí'vi ña xi'i ñúú san. ¹⁵ Ntá tsi ña kini ntáa sán ne, kí'i kan kú'un ñá ne, kí'i kan kú'un ntíi ntíi ñá vata kaa ña tatán, nī ña kaeni díkí ñadí'i, nī ña kae'ní ña'a, nī ña kanuu iní i santú, ni ũn ntíi ntíi ña é ntio i doveté, nī ña kaeni nta'ví ta'an i di.

¹⁶ Kaka'an Jésuu:

—Xu'u é Jesuú u ne, taxnúu u ánjē ko é kā'an ntódo ña nī é ũ'xe xúkūn sán nuu i sá'a. Xu'ú ne, tatá Davii vé'xi ú ne, i'xá ika ña kó di. Xu'ú ne, vata kaa kámi é káxi'í nuu te vē'xi túvi kaa u —ka'an ña.

¹⁷ Espíritū Sántū sán ni ñadí'í A Le'ntú san ne, ntáka'an:

—¡Ní'í nto! —ka'an ña.

Da xōó ka ña'a, ña é kátekú i ne, na kā'an ñá di:

—¡Ní'í nto! —koo ka'an ña.

Da xōó ka xoo é kaitsi í ntute, ni da xōó ka xoo é ncho ko'o i ne, na kí'xi, dá kō'o doméni ntute é tā'xi ntuvi iña ko ntii dañu ntúvi.

¹⁸ Un ntíi ntíi ña'a, ña kateku i tú'un nēe é vē'xí kuvi é ũve na'a iní tutú sá'a ne, ntē veví tsi ká'án ú ni ña nuu i sá'a: Tē xoó xntékú ka i é ũve na'a í'a ne, xntékú ka Xuva kō é nto'o i vatā ó uve na'a iní tutú sá'a é ntō'o i. ¹⁹ Tē xoó naki'í ká i tú'ún é ũve na'a iní tutú sá'a nté koo kuvi ne, Xuva kō ne, naki'í ña vata kaa é káduku ntée ña kiti utun é tā'xi ntuvi iña kó ne, ñá kí'ví ña ñúú Xuva ko, vatā ó kaka'an iní tutú sá'a.

²⁰ Ña kaka'an ntódo tú'ún sa'á ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaá í, tsi ña ná'á ka dá nainú u —ka'an ña.

Kuan koo na kōo. ¡Kí'xi nto, Tó'o ko Jésuu!

²¹ Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesūcristu ntó, un ntíi ntíi nto. Kuan tsi koo na kōo.